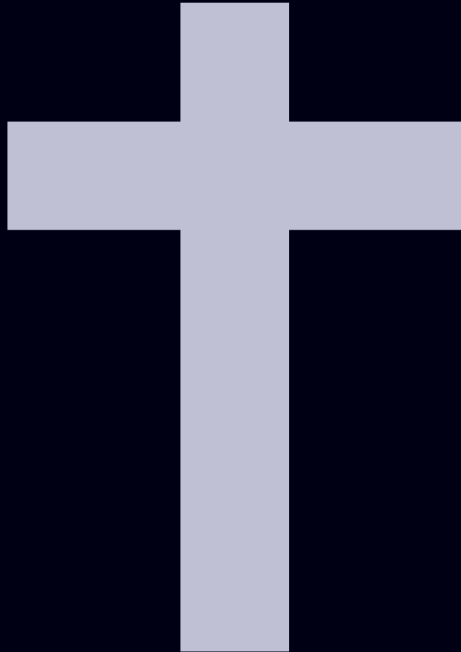

Manö Kamɨŋ

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023
3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d

Contents

FRT	1
Madyu	2
Mak	59
Luk	93
Jon	153
Aposł	196
Rom	252
1 Korid	280
2 Korid	306
Galesia	321
Epesas	330
Pilipai	338
Kolosi	344
1 Desalonaika	350
2 Desalonaika	355
1 Dimodi	358
2 Dimodi	366
Daidas	372
Pilimon	376
Hibru	378
Jems	399
1 Pida	406
2 Pida	414
1 Jon	419
2 Jon	426
3 Jon	427
Jud	428
Repelesin	430
Read the New Testament . . .	460

Manö Kamij

The New Testament in the Kobon language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Manö Kamij

The New Testament in the Kobon
Language of Papua New Guinea
[kpw]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2005, The Bible Society of Papua New
Guinea

Print publication, 2005 by The Bible
Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you
under the terms of the Creative Commons
license (Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy,
distribute and transmit the text under
the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute
the work to *Wycliffe Bible Translators*
(but not in any way that suggests that
they endorse you or your use of the
work).
- **Noncommercial.** You may not use
this work for commercial purposes.

- **No Derivative Works.** You may not
alter, transform, or build upon this
work.
- **In addition,** you have permission to
port the text to different file formats,
as long as you don't change any of the
text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution,
you must make clear to others the license
terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok
orait na lo bilong Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Deriva-
tive Works license. Em i tok olsem
**yu ken givim kopi long narepela
manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim
long husat i laikim. Tasol, yu mas tok
klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani
na salim dispela. **Yu mas givim nating.**
Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na nara-
pela buk i stap long dispela sait i gat tok
orait long usim wantaim dispela samting
tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu
mas askim husat i papa bilong copyright
long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait
long dispela tok orait, stretim tok, salim
Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long
nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English
i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis
askim mipela.**

**God Manö Adij Hain Nibö u
buk ke ke pes nihön nihön
midöp aui nihmön**

Kobon[tab]Manö ulep[tab]pes

Madyu

Jisas Kraiſ Manö Aij u Madyu kalî klîñ rîka

*Ebraham rîkô rîk dam dapîl gîlô Jisas
Krais nîp yag daula
(Luk 3:23-38)*

¹ Jisas Kraiſ nap nîhi ilaſ nîpe gau rîklô rîk amîl apîl gôm nîp yag daula rô hagnîg gabin. Bî kub Ebraham rîkô rîk damôm, kiſ Depid nîp yag daula. Depid nîpe rîkô rîk damôm, Jisas Kraiſ nîp yag daula. *

² Anîg gîla:

Ebraham Aisak nîp yag daula.

Aisak Jekop nîp yag daula.

Jekop nîpe pen, Juda nîp rîkôm, nîmam hain magô u agîp yag daula.

³ Juda nîpe nîbi Dema aip mîdôm, Peres aip Sera aip kalîp yag daula.

Peres, Hesron nîp yag daula. *

Hesron, Ram nîp yag daula. *

⁴ Ram, Aminadap nîp yag daula.

Aminadap, Nason nîp yag daula.

Nason, Salmon nîp yag daula.

⁵ Salmon, Boas nîp yag daula. Boas nîme nîpe u Rehap.

Boas, Obed nîp yag daula. Obed, nîme nîpe u Rud.

Obed, Jesi nîp yag daula.

⁶ Jesi, kiſ Depid nîp yag daula.

Depid, Solomon nîp yag daula.

Solomon nîme nîpe u, nöd bî ne Yuraia nîp udô umö, hainö Depid nîp udôm me, Solomon nîp yag daula. *

⁷ Solomon, Riaboam nîp yag daula.

Riaboam, Abaija nîp yag daula.

Abaija, Esa nîp yag daula.

⁸ Esa, Jihosapad nîp yag daula.

Jihosapad, Joram nîp yag daula.

Joram, Asaia nîp yag daula.

⁹ Asaia, Jodam nîp yag daula.

Jodam, Ehas nîp yag daula.

Ehas, Hesekaia nîp yag daula.

¹⁰ Hesekaia, Manasa nîp yag daula.

Manasa, Emos nîp yag daula.

Emos, Josaia nîp yag daula.

¹¹ Josaia, Jekonaia nîp yag dapôm, nîmam rîmnap yag daula. Nîn anîbu, daun kub Babilon nîbi bî apôm, Isrel nîbi bî kalîp nagi lî dam Babilon ud arla. *

¹² Ud areila, Jekonaia anîb gau mîdôm, Sialdiel nîp yag daula.

Isrel nîbi bî kale Babilon arö gôm ram mînön Juda ado gi arla u, Sialdiel, Serababel nîp yag daula. *

¹³ Serababel, Abaiad nîp yag daula.

Abaiad, Eliakim nîp yag daula.

Eliakim, Eso nîp yag daula.

¹⁴ Eso, Sedok nîp yag daula.

Sedok, Ekim nîp yag daula.

Ekim, Elaiad nîp yag daula.

¹⁵ Elaiad, Eliesa nîp yag daula.

Eliesa, Madan nîp yag daula.

Madan, Jekop nîp yag daula.

¹⁶ Jekop, Josep nîp yag daula.

Josep me, nîbi Maria nîp ñeila. Maria nîpe Jisas nîp yag daula. Jisas nîp Kraiſ a gîmîdal.

¹⁷ Anîb u me, bac hon Ebraham nîpe rîkô rîklô rîk dam dapîl gôm unbö sîduſ bön dan ara u, hainö bac kiſ Depid nîp yag daula. Yag daulô, Depid nîpe pen rîkô rîklô rîk dam dapîl gôm u rô nöp sîduſ bön dan areia, hainö Babilon bî ke gau nîbö apôm kalîp nagi lî dam ram mînön kale u ud arla. Ud areila, hainö pen kauyaſ rîk dam dapîl gôm unbö sîduſ bön dan ara u, hainö Kraiſ nîp yag daula.

Maria Jisas nîp yag daula

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Jisas Kraiſ nîp yag daula manö u hagnîg gabin. Jisas nîme Maria, Josep nîp ñeila, nîpe aip ajmil wasö, kale nîſla Maria ñî mudun mîdeia. Ana U† nîpe u ke gö, ñî mudun anîbu mîdeia. *

¹⁹ Pen nugmul nîpe Josep bî aij u me, manö kub hagaga; gasî u nöp nîſjöm haga, “Ñî mudun mîdöp anîbu, nîbi bî gau hag ñînabin, nîp nable gînab. Anîb u, agamîj hag yuîſn,” a ga.

* 1:1: 1Kr 17:11; Jen 22:18 * 1:3: Jen 38:29-30 * 1:6: 2Sa 12:24 * 1:11: 2Ki 24:14-15; 2Kr 36:10; Jer 27:20

* 1:12: Eſr 3:2 * 1:18: Luk 1:27,35

²⁰ Josep anig niŋa u pen, sibön yaŋ uhön niŋa, Bi Kub ejol nipe ap nip haga, “Josep, Depid ñi nipe! ‘Niŋi anibu, niŋön giŋig udnam?’ a gimön, gasi u niŋagmön; haŋowaŋö udmön. Ñi mudun midöp u, Ana Ut u nöp gö midöp.

²¹ Hainö ñi u rik dauö nipe kub göm, niŋi bi nipe gau nan si nan naij gipal pri u lik gi yunab u me, hib nipe Jisas a gimön,” a ga. *

²² Anig ga anibu, Bi Kub nipe bi manö nipe hagep bi ap nip hag ña niŋöm nipe pen anig ginab a göm haga.

²³ Nipe haga, “Niŋi praj bi ap aip ajöm wasö, ñi mudun midöm, ñi ap yag daueinab, hib nipe u Emanyuel a ginaböl,” a ga. Emanyuel manö it u, God hon aip midöp. *

²⁴ Pen Josep uhön hanöm uraköm, Bi Kub ejol nipe manö haga u udöm, niŋi Maria nip udnam, a göm niŋa.

²⁵ Nöd Josep Maria aip ajmil wasö, Maria ñi u yag dauö, Josep ñi anibu hib nipe Jisas a göm me, Maria nip böŋ nöp uda. *

2

Bi gasi kid hiik niŋeb gau apöm Jisas nip niŋla

¹ Pen Herod Judia Propins kiŋ midmidöp ñin u, Maria Jisas nip yag daua Bedlehem daun, ram minön Judia an au. Yag dauö, bi gapi kid hiik niŋeb gau, sidö auab lau nibö Jerusalem apöm, niŋi bi gau hag niŋöm hagla,

² “Juda niŋi bi, Kiŋ hon, a gipim u nip yag daubal! Miñi libal midöp gain Hon ram minön hon sidö auab lau nibö gau midun niŋbun gapi u waielöp; niŋun me, hib nipe hagno adö aran a gun aubun,” a gila. *

³ Anig hageila, kiŋ Herod manö anibu niŋöm, niŋi bi gai i kale ñi anibu nip gasi niŋöm yip niŋagöl rö löp, a göm, gasi iru niŋa. Jerusalem niŋi bi gau magöŋhalö u rö nöp gasi iru niŋla.

⁴ Pen kiŋ Herod, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, God lo manö hag ñeb bi gau abe, kalip wiñ alö aueila haga, “God manö hagep bi gau Krais nip yag daunaböl ram minön gai, a gila?” ö ga.

⁵ Anig hageia hagla, “Bi God manö hagep ap, hadame nöp manö kali kliñ riköm haga rö, nip yag daunaböl Bedlehem daun, ram minön Judia an au. God manö hagep bi anibu God Manö kali kliñ riköm haga,

⁶ ‘Ram minön Judia an gau ram minön ke ke iru midöp u me, ram minön Bedlehem niŋö pro rö linab u pen Bi Kub u ram minön anibu nibö apöm,

niŋi bi yad Isrel niŋi bi kalip abad mideinab. Anig ginab rö, Bedlehem hib kub mideinab,’ a ga,” a gila. *

⁷ Anig hageila, kiŋ Herod niŋöm, am bi gasi kid hiik niŋeb gau kalip agamiŋ wiñ alö aueila haga, “Magö mai rö gapi anibu waiela?” ö ga.

⁸ Hageia, nip manö anibu hag ñeila, kalip Bedlehem hag yuöm pir alöm haga, “Kale am ñi anibu ulhai niŋ aij gimim, ado gi apim yip hagpe, yad abe amem hib nipe hagnö adö aran,” a ga.

⁹ Kiŋ Herod anig hagö, kale hadlö niŋöl gi, gapi kale sidö auab lau niŋla u nöd nöd gö niŋöl gi, kale hain gila. Gapi u am am, niŋan u ram mideia an au gilan nöp pidön ga.

¹⁰ Anig gö kale niŋlö, aij a gö niŋöl gi,

¹¹ ram raul migan yaŋ amöm niŋla, niŋan u niŋe Maria aip midailö. Kale am kugom yimöm, niŋan u hib haglö adö areia niŋöm, wadi kale gau an a löm, nip nan aij rimnap ñila. Gol rimnap, pauda haŋ aij auep rimnap, wel haŋ aij auep rimnap ñila. *

¹² Pen kale sibön an yaŋ hanöm uhön niŋla, God haga, “Ado gi Herod midöp u aragmim!” a ga. Anib u, haga rö niŋöm, adan milö ap aramöm, ram kale ado gi arla.

* 1:21: Luk 1:31; 2:21 * 1:23: Ais 7:14 * 1:25: Luk 2:21 * 2:2: Nab 24:17 * 2:6: Mai 5:2; Jon 7:42 * 2:11: Sam 72:10-15; Ais 60:6

Josep Maria amil mihau ud piñin gi ram minön Ijip ara

¹³ Pen bi gasi kid hiik niheb gau kale anig göl arla niñöl gi, Josep uhön niña, ejol ap apöm nip haga, “Herod niñan u al pak linam a göm, ulhai niñig gab. Anib u, niñan amil mihau yinid ut gi, piñin gi ram minön Ijip armön. Aumön a geinam nöp, kauyan ado gi aumön,” a ga.

¹⁴ Hagö, Josep sibön an yan nöp uraköm, niñan amil mihau ut gi ram minön Ijip ara.

¹⁵ Ut gi ara anibu, Bi Kub nipe bi manö nipe hagep ap nip hag ña niñöm nipe pen kali klin riköm haga, “Ni yad u Ijip nibö wiñ alnö auöp,” a ga.

Pen Josep amilap am Ijip nöp midlö, Herod umaia me, hainö kauyan ado gi aula. *

¹⁶ Pen Herod nipe niña, bi gasi kid hiik niheb gau, nipe haga rö gageila, nip mulu kal yabul lugö haga, “Yip gipal anibu, niñan bi kub midnig gab u yad aigö gi gem nip al pak linam?” a göm niña. Pen nipe gasi ap niñöm haga, “Bi gasi kid hiik niheb gau kalip gapu u waiela nin u, yip hag aij göm arla. Anib u yad niñbin, Bedlehem sol au niñan yag daulö, mi mihöp lugöp gau abe, niñan hainö yag daubal gau abe, al pak linaböl u, ni anibu abe al pak linaböl,” a ga. Anig hagöm me, bi nipe rimnap hag yuö amöm, niñan Bedlehem sol au mideila magorhalö al pak li hakla.

¹⁷ Bedlehem niñan al pak lila anibu, bi God manö hagep Jeremaia ginab a göm kali klin rika rö nöp gila. Jeremaia manö anibu kali klin riköm haga,

¹⁸ “Rama daun au mög gö, manö hau kub göm, mitön kub ginaböl.

Nibi Resel rikö, riklö rik amil apil ginab gau,

mög gö mitön ginaböl.

Ni kale um hakla niñöm

nibi bi rimnap kalip hag udöl rö lagnab,” a ga. *

Josep Maria amil mihau aip kauyan ado gi arla

¹⁹ Pen hainö bi kub Herod umö, Josep Ijip gau midöm hanöm uhön niña, Bi Kub ejol nipe ap apöm nip haga,

²⁰ “Bi niñan al pak linig geila gau hadö umbal u me, nabin amil mihau kalip ut gi, ado gi ram minön Isrel armön,” a ga.

²¹ Hagö, Josep niñan amil mihau ut gi, ado gi Isrel ara.

²² Pen amjakö, manö ap hagla, “Herod umö, ni nipe Akeleas Judia Propins nibi bi kalip abad midöp,” a gila. Hageila, Josep nipe Akeleas midöp ram minön anibu niñon ginig arnam a göm, piñin ga u pen, hanöm uhön niña God nip haga, “Ram minön Judia ado gi aragmön, ne ram minön Galili armön,” a ga.

²³ Hagö, Josep niñan amil mihau kalip ut gi Nasared daun aramöm midmidal. Arla anibu, bi God manö hagep gau anig ginab a göm kali klin rikla rö nöp ga. Kale kali klin riköm hagla, “Nip bi Nasared nibö ap, a ginaböl,” a gila. *

3

Jon Bi Nig Pak Neb u God manö hag nimidöp

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Nasared mideila nin an anibu, Jon bi nig pak neb u apöm, ram minön Judia an au, ram minön nibi bi iru midagmidal, ram minön kabö nöp midmidöp an gau midö niñöl gi, nibi bi gau aulö, nipe kalip manö hag nimidöp.

² Kalip hag nöm hagnidöp, “Sol midöp, God nibi bi udöm abad mideinab. Anib u, nan si nan naij gipim u, niñon ginig anig gipun a gimim, arö gimim,” a gimidöp. *

³ Jon kalip manö hag nimidöp anibu, bi God manö hagep Aisaia hadame nöp ginab a göm, kali klin rika rö nöp ga. Aisaia manö anibu kali klin riköm haga, “Bi ap, ram minön nibi bi iru midagpal, ram minön kabö nöp midöp an au am midöm,

wiñ alöm hagnab, ‘Bi Kub u auab!

* **2:15:** Hos 11:1 * **2:18:** Jer 31:15; Jen 35:19 * **2:23:** Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45 * **3:2:** Mad 4:17; 1:15

Adan sir u gilar gıyan gı mıdainım gau,
dum goł pılu gı mıdainım gau,
bınıg ral aij gı mıdaimım, a gınab,” a ga. *

⁴ Pen Jon wałij nıpe u, kaj kamel uñ udöm gıla wałij ap yımöm, kaj kau hañ dip nagı an u pıg lımdöp. Nan ñıñeb nıpe u, jon habladıñ u abe, bom ñıg u abe ñıñmdöp. *

⁵ Ñın anıbu, Jerusalem nıbi bı mıdeila gau abe, nıbi bı ram mınöñ Judia yöp anıb gau mıdeila gau abe, ñıg Jodan söl gau nıbi bı mıdeila gau abe, kale magöñhalö Jon mıdeila au arla.

⁶ Jon mıdeila au amöm, nan si nan naij gıla gau waiö hag payık pe gılö nıñöl gı, Jon kalıp ñıg Jodan an au ñıg pak ñıñmdöp.

⁷ Pen bı Perisi gau abe, bı Sadyusi gau abe iru nöp, Jon hanıp ñıg pak ñan a göm aueila, Jon kalıp sıık hag göm haga, “Kale haino ñı pai gai i! Gası nıñön nıñmim pıñıñ gı aubimñ ‘Ñıg pakno, God nıbi bı ke nıbö gau kalıp hag gınab ñın u, hanıp hag gagnab,’ a gımim, pıñıñ gı aubim aka? *

⁸ Kale ñıg paknıg gınabım u, nan si nan naij gıpım u, nıñön gınıg anıg gıpın, a gımim, arö gımim, mıd aij gımim. Anıg geınabım me, nıbi bı nıñnaböl, kale nan si nan naij gımıdim u hadö arö gıpım.

⁹ Pen kale gası ap nıñmim, ‘Hon bac ilañ Ebrahim ñı pai nıpe mıdpun nıñöm God hanıp nan naij ap gagnab,’ a gımim, gası u nıñagmim. Ebrahim ñı pai nıpe mıdpun a gıpım u nan yıharıñ! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñı pai nıpe gau gı lıñıg göm, gı lıböp! Anıb u, ‘Bı aij Ebrahim rıköm rık amıl apıl göm hon ke rık dap lıbal,’ a gıpım u, manö u rö hagagmim. *

¹⁰ “Nıñ aij gımim! God mab u il halö rıb junıg, ru u mab il yan kıd gı mıdöp. Mab ap magö ñıñeb aij rımnab pıagnab u, rıb gı dö gı ud mab inab yan yunab. *

¹¹ Kale nan si nan naij gıpım u, nıñön gınıg anıg gıpın a gımim, arö gımim me,

yad kalöp ñıg nöp pak ñınabin. Pen bı yıp hain aunab u, nıpe yad rö wasö; nıpe bı kub yabıl, yad bı pro. Yad nıp nıñnö nable gınab. Ma hañ nıpe ud ajeınam rö lagöp. Yad kalöp ñıg nöp pak ñabin, pen bı anıbu nıpe apöm, kalöp Ana Uł u pak ñöm, mab mıtan pak ñöm gınab. *

¹² “Nıpe wid magö po gö, rık dap pakpal rö u gınıg gab. Wid magö ñıñeb gau ke löm, wid cög naböñ naböñ gau ke lınab. Anıg göm, wid magö ñıñeb nıpe gau dam ram raul mıgan au lınab; pen naböñ naböñ gau dam mab pör inımdöp u launab,” a ga.

*Jon Jisas nıp ñıg pak ña
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ Ñın anıbu, Jisas nıpe, Jon yıp ñıg pak ñan, a göm, ram mınöñ Galili arö göm, ñıg Jodan aramöm,

¹⁴ Jon nıp haga, “Yıp ñıg pak ñı,” a ga. Hageia, Jon haga, “Ne nöp me yıp ñıg pak ñıbnab. Pen yad aige gem nöp ñıg pak ñınam?” ö ga.

¹⁵ Hageia, Jisas haga, “Ne hagabön u arö gımön, yad hagabin rö nöp gul me, God hagöp hagöp rö nöp gınabul,” a ga. Hageia Jon, “Nıñö hagpan,” a göm, Jisas nıp ñıg pak ña.

¹⁶ Nıp ñıg pak ñö nıñöl gı, Jisas ñıg goł au lan apöm nıña, kumi kabö adö lan mıgan pıral hiıkö, God Ana u yaur dapo rö u gı nıp aua. *

¹⁷ Anıg göm auö nıñöl gı, manö ap kumi kabö adö lan nıbö apöm haga, “Ñı aij anıbi, ñı mıdmagö yad yabıl. Yad nıp nıñnö, yıp aij yabıl göp,” a ga. *

4

*Seden, Jisas nıp gası ñınö nan si nan naij gınım a göm nıña
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

¹ Ñın anıbu God Ana u, Seden nıbi bı gau kalıp pör gımıdöp rö, Jisas nıp u rö nöp gınım a göm, Jisas nıp uł gı, ram mınöñ nıbi bı mıdagmıdal, ram mınöñ kabö nöp mıdöp an gau ud arö, Seden nıpe

* 3:3: Ais 40:3 * 3:4: 2Ki 1:8 * 3:7: Mad 12:34; 23:33

13:6-9 * 3:11: Jon 1:26-27,33; Ap 1:5 * 3:16: Jon 1:32

* 4:1: Hib 2:18; 4:15

* 3:9: Jon 8:33,39; Ro 4:12 * 3:10: Mad 7:19; Luk

* 3:17: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; 17:5; Luk 9:35

Jisas nan si nan naj rımnap gınım aka göm ga. *

² Jisas ram mınöñ nöp anıb gau nan ñınjöm wasö, ñın unbö ñın juöl mihöp (40) mailö abe sibön abe yıharın nöp mıdeia. Anıg göm yıharın nöp mıdö, nıp kıyö kub yabıl u gö, *

³ Seden Jisas nıp gası ñınö, naj gınım a göm apöm, Jisas nıp haga, “Yad God Ñı nıpe mıdpin a gıpan u, kabö gai i hagö, bred rö lan,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

‘Nıbi bı gau, bred nöp ñınjöm

kamın mıdageinaböl;

God manö hagöp anıbu magöñhalö nın udöm me,

kamın mıdeinaböl,’ a gıla,” a ga. *

⁵ Jisas anıg hagö, kıkaki Jisas nıp uł gı dam daun kub uł Jerusalem amöm, God sabe gep ram i adö gılan gıla u löm haga,

⁶ “Yad God Ñı nıpe mıdpin a gıpan u, ujanđi mınöñ yan lı. God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

‘God ejol nıpe gau hagö, nöp ñımagö kale udeinaböl me,

kabö ma nöp u bınnın gıgnab,’ a gıla,” a ga. *

⁷ Hageia, Jisas pen haga, “Wasö! God Manö u manö rımnap halö kalı kılın rıköm hagla, ‘God Bı Kub u, nıpe bı nınjö aka bı pır alep, a gıgnım,’ a gıla,” a ga. *

⁸ Hagö, Seden Jisas nıp dam dum kub yabıl ap amöm, ram mınöñ aij aij bı kub ke ke abadpal gau Jisas nıp yamöm haga,

⁹ “Ne kugom yımmön, hib yad hagö adö lan arö, yad ram mınöñ anıb gai i magöñhalö nape nöp ñınabin,” a ga.

¹⁰ Hageia, Jisas Seden nıp haga, “Ne ke gau aru! God Manö u kalı kılın rıköm hagla, ‘God Bı Kub hib nıpe u nöp hagpe adö arnım; wög nıp nöp gımım,’ a gıla,” a ga. *

¹¹ Jisas anıg hageia nınjöm kıkaki, Jisas nıpe nan naj rımnap gınım a göm gı gı wasö nınjöm, nıp arö göm arö nınjöl gı,

ejol rımnap apöm, nıp ap ał ba göm abad mıdeila.

Jisas ram mınöñ Galili il göm nıbi bı gau God manö hag ña

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Ñın anıbu Jon bı ñıg pak ñeb u nıp nagı leila, Jisas manö anıbu apđi nınjöm, ram mınöñ Galili ado gı ara. *

¹³ Amöm daun nıpe Nasared am mıdageia; am mıdeia daun pro Kapaneam, ram mınöñ Sebyulan Napdalai anı au mıdöp Ñıg Wanö Galili goł au.

¹⁴ Jisas ram mınöñ anıbu amöm, nıbi bı gau kalıp manö aij u hag ñı ajmıdöp u me, bı God manö hagep Aisaia gıgnab a göm kalı kılın rıka rö nöp ga. Nıpe haga,

¹⁵⁻¹⁶ “Ram mınöñ Sebyulan abe Napdalai abe, Ñıg Wanö Galili goł au,

Ñıg Jodan sıdö wad arab böñ lau,

Juda nıbi bı wasö ram mınöñ Galili au mıdpal gau

kale mailö kub yabıl nınbal.

Sibön gau mıdöm umöl rö la u

pen mailö kub u hadö nınbal,” a ga. *

¹⁷ Jisas ñın anıbu il göm, nıbi bı gau kalıp God manö aij u hag ñı ajöl gı haga, “Nan si nan naj gıpım adö u, nıhön gıng anıg gıpun a gımım, arö gımım. Söl mıdöp, God nıbi bı udöm kumi kabö adö lan au abad mıdeinab; ñın hain pör abad mıdmıdim u, mıñi auöp!” a ga. *

Jisas bı mıhau mıhau, “Kale yad aip aumım,” a ga

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Jisas Ñıg Wanö Galili goł adö au ap lug aramöm nınıa, bı kabsał udep mamıl mıhau, uben yumıl kabsał udailö. Bı madöl mıhau, nımam ap hib nıpe u Saimon, nımam ap hib nıpe u Edru. Saimon nıp hib ap Pıda a gımdal.

¹⁹ Jisas kalıp mıhön nınjöm haga, “Yıp hain gımıl. Yad kalöp gınö, kale mamıl mıhau, kabsał udep bı wasö, nıbi bı udep bı mıdeinabil,” a ga.

* 4:2: Eks 34:28 * 4:4: Dud 8:3 * 4:6: Sam 91:11-12

* 4:7: Dud 6:16 * 4:10: Dud 6:13 * 4:12: Mad 14:3;

Mak 6:17; Luk 3:19-20 * 4:15-16: Ais 9:1-2 * 4:17: Mad 3:2; 19:27

²⁰ Hagö, haga rö nöp niñmil, kabsal udailö uben gau arö giñmil, Jisas aip ajm+dil.

²¹ Pen magö ap rapin amöm niña, Jems aip Jon aip nap Sebedi aip ñig magib migan u apilap midöl göm, uben luöl udöl giñmideila. Jisas niñöm, kalip mihöñ wiñ alö,

²² kale nap Sebedi ñig magib au arö giñmil, Jisas aip arla.

Jisas gau ajöm niñi bi kalip manö hag ña (Luk 6:17-19)

²³ Jisas ram minöñ Galili añ gau giñ ajöl göm, Juda magum gep ram gau gau amöm, God niñi bi udöm abad mideinab manö aij u, niñi bi gau kalip hag ñiñ ajöl giñ, nan niñhön niñhön niñi bi gau kalip ga gau gö kamij limidöp. *

²⁴ Anig gö, ram minöñ Siria niñi bi gau magöñhalö manö anibu niñöm, niñi bi nan niñhön niñhön ga gau daulö, Jisas gö kamij limidöp. Niñi bi anib gau, rimnap nan ga; rimnap hañ roman ilön kub ga; rimnap kijaki abañ ala; rimnap amgö m+mainö auö, ap lug paköm gıl gıl giñm+dal; rimnap ñin ma kila ga; pen niñi bi nan niñhön niñhön ga gau daulö, Jisas gö magöñhalö kamij la. *

²⁵ Pen Galili niñi bi löm, Dekapolis niñi bi löm, Jerusalem niñi bi löm, Judia niñi bi löm, ñig Jodan nö lödan au niñi bi löm, iru nöp Jisas arö niñöl giñ, hain arla. *

5

Jisas nö ilö lañ am midöm, manö hag ña (Luk 6:20-23)

¹ Jisas, niñi bi iru nöp anib gau niñöm, am nö ilö lañ bi nipe unbö migan lañ u aip asik midöl göm, kalip manö hag ña.

Niñi bi miñ miñ ginaböl (Luk 6:20-23)

² Jisas nipe kalip hag ñöl giñ haga,
³ Niñi bi gau, hon niñi bi aij wasö,
God nipe nöp hanip giñ ñinab a göm,
God nip hag niñnaböl gau,

God kalip udöm kumi kabö adö lañ abad mideinab u me,
miñ miñ göl. *

⁴ Niñi bi miñtöñ giñpal gau,
God kalip hag udnab u me,
miñ miñ göl. *

⁵ Niñi bi hain agamij midpal gau,
kale minöñ naböñ iñ i udnaböl u me,
miñ miñ göl. *

⁶ Niñi bi, God haga rö nöp giñnabun a göm,
niñbal gau,
God kalip abad mideinab u me,
miñ miñ göl. *

⁷ Niñi bi kale niñi bi gau kalip mög niñöm ud aij giñnaböl gau,
God kalip pen u rö nöp mög niñöm ud aij giñnab u me,
miñ miñ göl.

⁸ Niñi bi God nip gasi añi niñbal gau,
God nip niñnaböl u me,
miñ miñ göl.

⁹ Niñi bi niñnaböl, niñi bi rimnap pen pen giñnaböl gau,
kale apöm hagnaböl, 'Kale unbö gagmim, agamij midaimim,' a giñnaböl gau,
God kalip ñiñ pai yad a giñnab u me,
miñ miñ göl.

¹⁰ Niñi bi kale God haga rö nöp giñnabun a giñ midlö,
niñi bi rimnap kalip giñ naij giñnaböl u,
God kalip udöm kumi kabö adö lañ abad mideinab u me,
miñ miñ göl. *

¹¹ "Kalöp Jisas niñi bi nipe a göm giñ naij göm, manö piral hagöm hag juaiöl, kale miñ miñ yabıl giñmim. *

¹² Bi God manö hagep hadame nöp gau kalip adö anibu nöp gila. Anib u, kalöp u rö nöp geinaböl u, gasi kub u niñagmim; God hanip kumi kabö adö lañ ud aij giñnab a giñmim, miñ miñ yabıl giñmim," a ga. *

God niñi bi nipe gau kale dö sol rö midpal; kale mailö rö midpal (Mak 9:50; Luk 14:34-35)

* 4:23: Mad 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38

* 4:24: Mak 6:55

* 4:25: Mak 3:7-8

* 5:3: Ais 57:15

* 5:4: Ais

61:2-3; Rep 7:17

* 5:5: Sam 37:11

* 5:6: Ais 55:1-2

* 5:10: 1Pi 3:14

* 5:11: 1Pi 4:14

* 5:12: 2Kr 36:16;

Ap 7:52

¹³ Jisas manö anibu hagöm haga, “Nibi bi minöñ naböñ il i midpal gau, dö sol rö kale midpim. Pen dö sol kal u am haköm kauyan kal gagnab; böñ nöp naj göp a göm, abhib jaköm ud yunaböl.

¹⁴ “Daun kub dum lan midöm, pi göl midnim rö lagnab; waiö yabıl mideinab. Anib u rö, nibi bi minöñ naböñ il i midpal gau kalip hapö mailö rö midpim. *

¹⁵ Nibi bi gau hapö lauöm rin cög migan gau pi gagnaböl. Adö au gılan rik lölö mailö gö, nibi bi ram raul migan gau magöñhalö niñ aij gınaböl. *

¹⁶ Anib u rö, kale nibi bi gau kalip gi aij gıpe, nibi bi gau kalöp niñöm, Nap kumi kabö adö lan midöp hib nıpe nöp haglö adö arnab. *

Lo manö u

¹⁷ “Kale hagnabim, Jisas auöp u, God Mosıs nıp lo manö haga manö adö u abe, bi God manö hagep rimnap hagla manö adö u abe, arö gimim a gınig auöp a gınabim u pen u wasö! Yad aubin u, bi God manö hagep gau gınab a gıla rö magöñhalö gınam a gem aubin. *

¹⁸ Yad kalöp niñö yabıl hagabin. Kumi kabö adö lan abe, minöñ naböñ il i abe böñ nöp ur gınab u pen God Manö u manö magö rimnap ur gagnab; magöñhalö pör pör nöp mideinab. Manö nihön nihön haga u, magöñhalö haga rö nöp gınab. *

¹⁹ “Anib u, nibi bi an God lo manö u niñöm, manö pro magö ap arö gınam a göm, nibi bi gau halöwatö hag ñö arö gınaböl u, God nibi bi udöm abad mideinab ñın u, hib kale ap lugnab. Pen nibi bi an God lo manö niñöm, niñ aij göm, nibi bi gau kalip hag ñi aij gınaböl u, God nibi bi udöm abad mideinab ñın u, hib kale ap rannab. *

²⁰ Bi Perisi gau abe, God lo manö hag ñeb bi gau abe, ‘God haga rö nöp gıpun,’ a gıpal u pen kale yıharıñ manö hagöm God haga rö gagpal, wasö. Kale ke pen, God manö haga rö nöp niñmim kabö rö nöp hain gimim. Anig gınabim u me, God

kalöp udöm kumi kabö adö lan au abad mideinab.

Nibi bi kotmat kale gau aip manö hag jım ñimim midaimim

(Luk 12:57-59)

²¹ “Hadame nöp napıs nahai ilan gau God lo manö hagdıdal adö u kale niñbim. Kale hagdıdal, ‘Wip al pakagmim. Nibi bi ap, nibi bi ap al pak lınab u, manö kub niñnab,’ a gımdal. *

²² Manö anibu niñbim u pen kalöp mıñi hag aij gınam. Nibi bi ap, nibi bi ap nıp niñö mulu lugnab u, manö kub niñnab. Nibi bi ap, nibi bi ap hib dap lugnab u, Juda Kansol gau ap magum göm, nıp manö kub hagnaböl. Nibi bi ap, nibi bi ap nıp hagnab, ‘Ne bi hauı halö,’ a gınab u, ram minöñ mab ke inab migan yan arnim rö löp. *

²³ “Anib u, ne nan God nıp sabe gi ñeb dam kabö bıd adö u sabe gi ñınig, añ mam ne nıp gına rö manö midöp a gınabön u, *

²⁴ nan God nıp sabe gi ñeb anibu kabö bıd au arö gimön, nıpe aip manö hag aij gimön, uri agamıj midaiul a gimön, ado gi ap nan anibu God nıp sabe gi ñımön.

²⁵ “Nan nihön gi naj gınabim u, kalöp manö kub hagnig, dam adan an gau hain ud arlö niñöl gi, kalip aip manö anibu hag ud asıkmim, dım ñöl midaimim. Wasö u, kalöp dam bi kub u nıp ñeinaböl, nıpe pen kalöp ud polisman kai kalip ñö, kalöp dam nagi lınaböl.

²⁶ Yad kalöp niñö yabıl hagabin, nan naböñ kale u böñ nöp naböñ ral pıs gimim höñ arnabim.

Nibi si bi si gıpal

²⁷ “Pen manö ap hagla u, u rö nöp niñbim. Manö anibu hagla, ‘Nibi si bi si gagmim,’ a gıla. *

²⁸ Pen yad kalöp hagabin, bi ap nibi ap nıp niñöm, nıp gıbnep a göm gası niñnab u, God niñö, bi anibu gası nıpe an yan nibi anibu si gınab.

²⁹ Anib u, amgö magö yijig lau niñöm, nan si nan naj gep rö lainım u, amgö böñ

* 5:14: Jon 8:12; 9:5

* 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33

* 5:16: Ep 5:8-9; 1Pi 2:12

* 5:17: Ro 3:31

* 5:18:

Luk 16:17; 21:33

* 5:19: Jem 2:10

* 5:21: Eks 20:13; Dud 5:17

* 5:22: 1Jn 3:15

* 5:23: Mak 11:25

* 5:27:

Eks 20:14; Dud 5:18

anibu ud ju yumim. Pen amgö kale u mög niñnabim u, nan si nan naij gımim, mab ke inab migan yan armim rö löp. *

³⁰ Pen niimagö yijig kid u u rö nöp, nan si nan naij gınig gainim, rib gi dö gi yumim. Anig gımim me, niñ böñ lap nöp midö kamın arnabim. Wasö u, mab ke inab migan yan arnabim. *

*Jisas nıbi hag yuep manö hag ña
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)*

³¹ “Kale niñbim, manö ap hagla, ‘Bi ap niñbin niñp arö gınig, nıbi i böñ nöp arö gınam a göm, kalı kılın bad ap rıköm, nıbi anibu niñp ñöm me, böñ nöp arö gınab,’ a gıla. *

³² Pen yad kalöp hagabin: bi ap, niñbin niñpe bi ap si udagnab wasö, pen nugmul niñpe niñbin yıharın nöp arö gınab u, gi naij gınab. Pen nıbi u niñp anig göm arö gö, am bi hain niñbö ap udnab u, bi u niñpe niñbin niñpe arö gınab u me, niñpe anig gö, niñbin niñpe bi si udep nıbi lınab. Pen bi an nıbi anibu udnab u, niñpe u rö nöp niñbi si udep bi lınab. *

*Manö niñjö yabıl hagabun, a gıpal
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)*

³³ “Hadame nöp manö ap hagla u, u rö nöp niñbim. Manö anibu hagla, ‘Kale Bi Kub amgö ilö niñpe manö niñjö yabıl hagnabim u, hagnabim rö nöp gımim. God niñpe niñmıdöp niñjöm hagnabim rö nöp gımim,’ a gıla. *

³⁴ Pen yad kalöp hagabin: manö ap hagnig, ‘God amgö ilö adö u niñjö hagabin,’ a gımim hagagmim. ‘Ram mınön kumi kabö adö lan au midöp rö, niñjö hagabin,’ a gımim hagagmim; God niñpe ram mınön anib au sea kin adö au asık midöp. *

³⁵ ‘Mınön nabön il i midöp rö niñjö hagabin,’ a gımim hagagmim; God niñpe sea kin adö au asıköm, ram mınön il i ma adö au abö gi midöp. ‘Jerusalem midöp rö niñjö hagabin,’ a gımim hagagmim; u Kin Kub yabıl daun kub niñpe me. *

³⁶ ‘Nabıc yad midöp rö, niñjö hagabin,’ a gımim hagagmim. Kale ke gıpe, nabıc un kale añı ap ule aka pır ranagnab.

³⁷ Anib u, ‘Gınabin’ a gımim, ‘Gınabin’ nöp a gımim; pen ‘Gagnabin’ a gımim, ‘Gagnabin’ nöp a gımim. Manö kuöyan lımim hagmim, lımim hagmim u, Seden kalöp gası ñö, hagnabim.

*Jisas pen pen gep manö haga
(Luk 6:29-30)*

³⁸ “Pen manö ap hagla u, u rö nöp niñbim. Manö anibu hagla, ‘Amgö magö u bıg juaiöl, kalıp pen abe bıg jumim. Meg magö pa jö gaiöl, kalıp pen abe pa jö gımim,’ a gıla. *

³⁹ Pen yad kalöp hagabin: bi ap kalöp gi naij gainim, niñp pen gi naij gagmim. Bi ap kalöp alaun pak hil gainim, ado gımim böñ lap abe paknim.

⁴⁰ Bi ap apöm kalöp manö kub hagöm, ‘Sior ne u yıp haji gi,’ a gainim, sior nöp ñagmim, kolsior u abe niñmim.

⁴¹ Bi ap kalöp hag niñjöm, ‘Nan wadı i dam ka au yumön aumön,’ a geinab u, ji niñjagmim; ka hagöl au hil gımim, dam yıharın ka au yumim aumim.

⁴² Nıbi bi rımnab kalöp, ‘Hanıp nan rımnab niñm,’ a gaiöl, halöwatö niñmim. Pen nıbi bi rımnab kalöp, ‘Hanıp nan rımnab yıharın niñbe, hainö pen kalöp ado gi dam niñnabun,’ a gaiöl, arö gagmim, halöwatö niñmim.

*Koımaı kale gau kalıp midmagö lımim
(Luk 6:27-28,32-36)*

⁴³ “Manö ap hagla u, u rö nöp niñbim. Manö anibu hagla, ‘Midaimam kale gau kalıp midmagö lımim; nıbi bi koımaı kale gau kalıp mulu adın niñmim,’ a gıla. *

⁴⁴ Pen yad kalöp hagabin: nıbi bi koımaı kale gau, kalıp midmagö lımim; nıbi bi kalöp gi naij gıpal gau, God niñp sabe gımim, ‘Kalıp abad mid aij gımön,’ a gımim. *

⁴⁵ “Kale anig gınabim u, Nap kumi kabö adö lan midöp u, niñ pai niñpe yabıl

* **5:29:** Mad 18:9; Mak 9:47 * **5:30:** Mad 18:8; Mak 9:43 * **5:31:** Dud 24:1-4; Mak 10:4 * **5:32:** 1Ko 7:10-11
* **5:33:** Eks 20:7; Lep 19:12; Nab 30:2; Dud 23:21 * **5:34:** Ais 66:1; Jem 5:12; Mad 23:22 * **5:35:** Sam 48:2; Ais 66:1
* **5:38:** Eks 21:24; Lep 24:20; Dud 19:21 * **5:43:** Lep 19:18 * **5:44:** Eks 23:4-5; Luk 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14,20

mideinabim. Nipe gö, sidö mailö gö, nibi bi gi aij gipal gau abe, nibi bi gi naj gipal gau abe, mailö gab. Nipe gö, mönj alöm, nibi bi gi aij gipal gau nan wög kale gau ranöm, nibi bi gi naj gipal gau nan wög kale gau ranöm göp.

⁴⁶ Kale nibi bi kalöp midmagö libal gau nöp ud aij ginabim u, bi dakis udpal gau gipal rö nöp ginabim. Anig geinabim u, God ne aige göm ñiñi löm kalöp nan aij ñinab.

⁴⁷ Kale añ mam kale gau nöp hag wihai udnabim u, nibi bi God nip gasi niñagpal gau, nibi bi yiharinj gau kalip gipal rö nöp ginabim.

⁴⁸ “Anib u, Nap kumi kabö adö laj gi aij yabit gab rö, kale u rö nöp gi aij yabit gimim. * ”

6

Nibi bi nan midagöp gau kalip abönamö ñimim

¹ “Pen kale, hib kub udun a gimim, nibi bi amgö ilö adö kale u nöp God hagöp rö nöp gun, a gimim gipe u, Nap kale kumi kabö adö laj midöp u nipe niñöm kalöp pen nan aij ap ñagnab. * ”

² Nibi bi rimnap, God nip niñ udpun, a göm, piral nöp gipal. Hib kub udun, a göm, kale nibi bi mög gep rö gau mani nan rimnap ñinig, Juda magum gep ram nibi bi iru midnaböl raul u aka, adan kub nibi bi iru nöp ajnaböl gau nöp amöm, nibi bi amgö ilö adö au ñinaböl. Ginaböl anibu yad kalöp hagabin: hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anibu; Bapi kalip nan rimnap halö ñagnab. Kale anig ginaböl u rö gagmim.

³ “Pen kale nibi bi mög gep rö gau kalip nan ñinig, waiö ñagmim;

⁴ agamij pi gimim rö ñimim. Nan niñön agamij gipim u, Nap kale magörhalö niñöb rö, niñön niñön ginabim niñöm, kalöp pen nan aij ñinab.

Jisas God nip sabe gep manö hag ña (Luk 11:2-4)

⁵ “Kale God nip sabe ginig gimim u, nibi bi rimnap, God nip gasi niñbun, a göm, piral nöp gipal rö gagmim. Kale nibi bi rimnap hanip niñlö, hib kub udnabun a göm, am Juda magum gep ram an u midöm aka, am adan ramö gau midöm, nibi bi amgö ilö au God nip sabe gipal. Gipal anibu yad kalöp hagabin, hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anibu; God nipe manö kalip u udagnab. * ”

⁶ Anib u, kale God nip sabe ginig, ram magö raul migan kale u ammim, ajöng gi ñimim, Bapi hon amgö niñagpun nip sabe gimim. Nan niñön agamij gipim u, Nap kale magörhalö niñöb rö, niñön niñön ginabim niñöm, manö kale niñöm, kalöp pen nan aij ñinab.

⁷ “Nibi bi God Manö niñagpal gau, nip sabe ginig, manö mlö kub yabit hagpal. Gasi kale nöp niñöm hagpal, ‘Manö mlö kub hagno me niñnab,’ a gipal. * ”

⁸ Pen kale anibu rö gagmim. Manö niñön God nip sabe ginig gabim gau, nipe nöd niñnab. * ”

⁹ Anib u, God nip sabe ginig, hagmim, ‘Bapi kub kumi kabö adö laj midpan; hib ne i adö laj midöp.

¹⁰ Ne hanip udmön abad midaimön. Ne kumi kabö adö laj hagpan rö niñbal u, hon aui minöng naböng il i gi ñimön niñun hon abe manö nöp niñun. * ”

¹¹ Hanip nan niñeb rimnap nime limön; pör pör ñiban rö u ñin añi añi ñimön.

¹² Nibi bi rimnap hanip gi naj gipal niñun arö gipun rö, hon gi naj gipun u u rö nöp niñmön arö gimön. * ”

¹³ Hon gi naj gun rö löp u, ne hanip abad midö, hon gi naj gagan, a gimim. * ”

¹⁴ “Nibi bi rimnap kalöp gi naj gaiöl niñmim arö ginabim u, Nap kale kumi kabö adö laj midöp u nan si nan naj kale ginabim u u rö nöp niñöm, arö ginab. * ”

¹⁵ Pen nibi bi rimnap kalöp gi naj gaiöl niñmim arö gagnabim u, Nap kale nan si

* **5:48:** Lep 19:2; Dud 18:13 * **6:1:** Mad 23:5 * **6:5:** Mad 23:5; Luk 18:10-14 * **6:7:** 1Ki 18:26-29 * **6:8:** Mad 6:32 * **6:10:** Luk 22:42 * **6:12:** Mad 6:14-15; 18:21-35 * **6:13:** Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15 * **6:14:** Mak 11:25-26

nan naij kale gɪnabim u u rō nōp nɪŋjōm arō gagnab.

Nan ñɪjeb hil gɪpal

16 “Kale nan ñɪjeb arō gɪnɪg, nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋbun, a gōm, pɪral nōp gɪpal rō, gagmim. Kale, ‘Hon mulu halō halō rō mɪdno, nɪbi bɪ nɪŋjōm hagnaböl, “God nɪp gasɪ nɪŋjōm, nan ñɪjeb hil gōm me, mulu halō halō mɪdpal,” a gɪnaböl,’ a gōm, pɪral anɪg gɪnaböl. Yad kalöp nɪŋjō yabɪɪ hagabin: nɪbi bɪ hanɪp nɪŋlan, a gōm gɪnaböl anɪb gau, nɪbi bɪ gau nɪŋjōm hib kale haglö adō arnab u pen God kalɪp nan aij kumi kabō adō lan ñagnab. *

17 Kale pen nan ñɪjeb gau hil geinabim u, mulu halō halō rō mɪdagaimim. Ñɪg pak aij gɪmim, wel lɪmim, kom gɪmim mɪdaimim.

18 Anɪg geinabim me, kalöp nɪbi bɪ nan magō hil gɪpal gau a gōm, nɪŋagnaböl. Nan agamɪj gɪpim u, Nap kale, hon amgō nɪŋagpun Bɪ u, nɪpe magōŋhalō nɪŋjōb rō, kalöp pen ñōm nan aij ñɪnab.

Amun God aip mɪdaiun a gɪmim, nɪŋjöl gɪ mɪdaimim

(Luk 12:21,33-34)

19 “Pen mɪnōŋ nabōŋ ɪɪ i nan aij aij gau ud magum gun, a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim. Nɪhōn gɪnɪg: nan anɪb gau ud magum geinabim, sɪpsop ñɪŋjōm, hij gōm, si udōm gɪnaböl. *

20 Anɪb u, nan aij kale rō gau, God ram mɪnōŋ kumi kabō adō lan au ud magum gɪpe, sɪpsop ñɪŋagnɪm, hij gagnɪm, si udagöl, mɪdep nōp mɪdainɪm. *

21 Nan aij kale mɪnōŋ nabōŋ adō ɪɪ i ud magum geinabim u, gasɪ kale mɪdeinab mɪnōŋ nabōŋ adō ɪɪ i; nan aij kale God ram mɪnōŋ kumi kabō adō lan au ud magum geinabim u, gasɪ kale u arnab anɪb lan.

Hañ roman mailō u

(Luk 11:34-36)

22 “Amgō magō hañ roman hapō mailō rō mɪdöp. Amgō magō kale u aij mɪdō, mailō aij gō nɪŋ aij gɪnabim.

23 Pen amgō magō kale u naij gō, hañ roman kale u sɪbōn gɪnab. Mailō gɪböp pen bōŋ nōp sɪbōn gō, nan ap nɪŋagnabim. Kale mailō nɪŋagpim u, sɪbōn gōp rō mɪdpim.

Mani nan gau god ap rō mɪdagnɪm (Luk 16:13; 12:22-31)

24 “Bɪ añɪ ap, bɪ kub mɪhöp kalɪp wōg gɪ ñɪnɪm rō lagöp. Nɪhōn gɪnɪg: bɪ kub ap nɪp nɪŋjō aij geinab, ap nɪp arō gɪnab: pen bɪ kub ap nɪp nɪŋjō aij geinab, ap nɪp arō gɪnab. Anɪb u, kale mani nan aij mɪnōŋ nabōŋ adō ɪɪ i mɪdöp gau, nɪŋbe aij gō, God nɪp arō gɪnabim rō lōp u, nɪŋ aij gɪmim.

Gasɪ kub nɪŋagmim (Luk 12:22-31)

25 “Adō anɪbu me kalöp hagabin: nan gai nɪbō ñɪŋun mɪdaiun, walɪj gai nɪbō rol gun mɪdaiun, a gɪmim, gasɪ kub u nɪŋagmim. Kamɪŋ mɪdep u nan kub; nan ñɪjeb nan pro. Uri mɪdpun i, hañ roman nan yabɪɪ; hañ roman walɪj rol gep nan pro. Anɪg gō nɪŋmim, God kalöp gɪ la u, nɪpe nan ñɪjeb, walɪj hañ roman rol gep, nan pro anɪb gau ñagnab a gɪ nɪŋbim ar? *

26 Kale nɪŋbim, yaur gau nan yɪŋ yɪmagal; wid, rais, nan gau rɪk dap magum gagpal. Pen Nap kale kumi kabō adō lan u kalɪp abad mɪdō, nan ñɪŋbal. Anɪb u, yaur u nan yɪharɪŋ u pen nɪpe nan ñō ñɪŋbal rō, kalöp u rō nōp ñagnab a gɪ nɪŋbim ar? *

27 Aka, gasɪ iru nɪŋun me, rapɪn mɪdun umnabun a gɪ gasɪ nɪŋbim ar?

28 “Pen nɪhōn gɪnɪg walɪj nan gau gasɪ iru nɪŋbim Nan pɪɪpɪɪ be gau ranōb gau, wōg gagōm, walɪj gagōm, gɪpal.

29 Pen kiŋ Solomon mani iru mɪdō rɪb adɪk aij yabɪɪ gɪmɪdöp u, nan pɪɪpɪɪ anɪb gau rō rɪb adɪk aij gaga. *

30 Nan pɪɪpɪɪ anɪb gau nan yɪharɪŋ. Pör mɪdōm wasō, mɪñi rō mɪdōm, rol rō laubal. Pen God nan yɪharɪŋ anɪb gau gɪ lōm rɪb adɪk aij gɪ ñōb u, nɪhōn gɪnɪg hanɪp abad mɪdagnab a gɪmim nɪŋbimŋ

* 6:16: Ais 58:5-9 * 6:19: Jem 5:1-3 * 6:20: Mad 19:21; Luk 18:22 * 6:25: Plp 4:6; 1Di 6:6-8; 1Pi 5:7 * 6:26: Mad 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29: 1Ki 10:4-7; 2Kr 9:3-6

Kale anig gasi niɲnabim u, kale God nɪp niɲ ud aij gagpim.

³¹ “Anib u, nan mai ñiɲun, ñig mai ñiɲun, waliɲ niɲhön rol gun, a gɪmim, gasi kub u niɲagmim.

³² Nibi bi God Manö niɲagpal gau, nan anib gau udun a göm, gasi kub anibu rö niɲbal. Pen kale niɲbim, Nap kale kumi kabö adö laɲ midöp u, kale nan niɲhön niɲhön midagöp u niɲöb. *

³³ Anib u, God nibi bi rimnap udöm abad mideinab u, hanip u rö nöp udnab a gɪmim gasi aɲi niɲmim; God nipe haga rö nöp gi midaiun a gɪmim, gasi aɲi niɲmim; kale anig gipe arö me, nan ñiɲeb, ñig ñiɲeb, waliɲ rol gep, nan anib gau magöɲhalö kalöp ñinab. *

³⁴ Anib u, rol ruö niɲhön gun midaiun, a gɪmim gasi kub u niɲagmim. Ñin uri u ñin uri. Uri ñin i nöp nan mɪɲör rimnap midöp u, u nöp gasi niɲmim.

7

Nibi bi rimnap kalip manö kub hag gɪmim

(Luk 6:37-38,41-42)

¹ “Hon nibi bi aij a gɪmim, nibi bi rimnap kalip gasi naiɲ niɲnabim u, manö anibu ado gi kale ke aunab. *

² Anib u, niɲ aij gɪmim. Kale nibi bi rimnap kalip gɪnabim rö, God kalöp pen gɪnab. Kale nibi bi rimnap niɲmim manö kub hag gɪnabim rö, God kalöp u rö nöp manö kub hag gɪnab. *

³ Mab po amgö kale pak hari göl midöp u, niɲhön gɪnig mab po anibu nan yiɲariɲ a gɪmim, namam nan acip amgö nipe midöp u niɲmim hagpim?

⁴⁻⁵ Ne bi manö piral hagep bi. Mab po amgö kale pak hari göl midöp u nöd ud yumim, amgö niɲ aij gɪmim, namam nan acip amgö nɪp midöp u nɪp, ‘Ud yuɲn’ a gɪmim hagmim.

⁶ God nan uɲ nipe gau, kain hapeb gau kalip ñagmim. Kiɲap mɪlep gau, kaj gau midöp, a gɪmim ud yuagmim. Pen niɲhön

gɪnig: ud yunabim, kale abö jö ma jö gi yuöm, ado gi apöm kalöp haunaböl.

Hon aigöl gun bi kub nɪp sabe gun?

(Luk 11:9-13)

⁷ “Nan niɲhön midagainim u, God nɪp hag niɲbe kalöp ñinab. Pen nan rimnap ulhai niɲnabim u, udnabim. Hanip ajöɲ hiik, a gɪmim, pak gu gipe, kalöp ajöɲ u hiiknab. *

⁸ Pen niɲhön gɪnig: nibi bi God nɪp hag niɲnaböl u, hag niɲnaböl rö nöp gɪnab. Nan ulhai niɲnaböl u kalip yamnab. Pen, ajöɲ u hiik, a göm, pak gu gu gɪlö, hagnaböl rö niɲöm hiiknab. *

⁹ “Kale bi nap gau, ñi pai kale ap maj ap ñi a gö, kale kabö ñinabim?

¹⁰ Aka pen, kabsaɲ ap ñi a gö, haino ap ñinabimɲ U anig gɪnabim.

¹¹ Kale nibi bi aij wasö u pen ñi pai kale gau, nan aij gau nöp ñinabim. Nap kale kumi kabö adö laɲ bi aij yabiɲ u, piral gɪnab; kale hag niɲnabim u, nipe kalöp nan aij ñinab. *

¹² “Pen kale ke, hanip adö u giɲaɲ, adö u gaglaɲ, a gɪmim niɲbim, adö u nöp nibi bi gau kalip gɪmim. Mosi God lo manö udöm kali kliɲ riika manö u abe, bi God manö hagep kali kliɲ rikla manö u abe, iɲ me anibu. *

Adan pro, adan majö

(Luk 13:24)

¹³⁻¹⁴ “Mab ke yaɲ adan kub u waiö niɲöm am aij gɪpal. Nibi bi iru nöp migan anibu arbal. Anib u, kale niɲ aij gɪmim, pör midep adan pro u udmim armim. Adan pro anibu uɲham arnaböl. Nibi bi aɲi aɲi nöp, adan pro mɪlö anibu klö göm ulhai niɲöm arnaböl.

Piral hagnaböl, niɲ aij gɪmim

(Luk 6:43-46)

¹⁵ “Pen nibi bi God manö hagabun a göm piral hagpal gau, kaj sipsip hain aij rö halu löm aunaböl u pen apöm midöl gi, kain hapeb nibi bi hau löp rö u kalöp gɪnaböl. Anib u, niɲ aij gɪmim. *

* **6:32:** Mad 6:8 * **6:33:** 1Ki 3:13-14; Sam 37:4,25; Ro 14:17 * **7:1:** Ro 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 * **7:2:** Mak 4:24 * **7:7:** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 * **7:8:** 1Jn 3:22; 5:14-15 * **7:11:** Jem 1:17 * **7:12:** Mad 22:39-40; Luk 6:31; Ro 13:8-10 * **7:15:** Mad 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1

16 Nibi bi mid aij gipal rö halu löm aunaböl u pen kale nan si nan naij ginaböl rö niñmim, kalip niñ aij ginabim. Kale niñbim, nagi yiñharñ kalı kalı halö gau magö niñheb u pilö gu niñagnabim. *

17-18 Mab gau u rö nöp ginab. Mab magö niñheb ur gau, mab magö niñagep pilagnab. Pen mab magö niñagep ur gau, magö niñheb pilagnab.

19 Pen mab magö aij pilagnab gau, rib gi dö gi dam mab inab u yunaböl. *

20 Anib u, nibi bi gau nagi ginaböl adö u niñmim, nibi bi gau aij, nibi bi gau naij a gimim niñnabim. *

*Jisas “Yad kale niñagmidin,” a ginab
(Luk 13:25-27)*

21 “Nibi bi yip, ‘Bi Kub hon!’ ‘Bi Kub hon!’ a gipal gau magöñhalö, God kalip udöm abad mideinab, a gi gasi u niñagmim. Bapi yad kumi kabö adö lañ midöp u hagöp rö gipal nibi bi gau nöp kalip udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab. *

22 God nibi bi manö kub hagnab niñ u, nibi bi iru nöp yip hagnaböl, ‘Bi Kub, hon nibi bi ne nöp. Hib ne nöp hagun, manö ne hag niño. Hib ne nöp hagun, nan nibi bi kijaki abañ ala gau hag yuno. Hib ne nöp hagun, nan gagep rö gau iru nöp gino,’ a ginaböl.

23 Yip anig hagnaböl u pen yad kalip hagnabin, ‘Yad kale niñagmidin; kale gi naij nöp gipim, ke gau arim!’ a ginabin. *

*Bi mihöp ram mihöp gilö
(Luk 6:47-49)*

24-25 “Bi gasi niñheb yabił ap, ram nipe u ginig, kabö adö lañ ginab. Hainö hadal kub apöm, möñ kub alöm, niñg ul apöm ginab u pen ram nipe kabö adö lañ gi pidöñ ginab u, pa jö ma jö gi ud aragnab. Anib u rö me, nibi bi manö yip niñjöm, niñ udöm, hagpin rö ginaböl gau.

26-27 “Pen bi gasi niñ aij gagnab ap, ram nipe u ginig, minöñ kabö kulup adö au ginab. Hainö hadal kub apöm, möñ kub

alöm, niñg ul apöm, ram nipe u böñ nöp pa jö ma jö gi ud arnab. Anib u rö me, nibi bi manö yad niñjöm hagpin rö gagnaböl gau,” a ga.

28-29 Jisas manö anibu hag hakö niñjöl gi, nibi bi iru nöp ap mideila gau niñjöm hagla, “God lo manö hag ñeb bi hon gau manö hagpal rö hagagöp; nipe bi manö niñ aij yabił göm hagöp,” a göm, aiö yabił gila. *

8

*Jisas bi wös hapeb la u gö, kamñ la
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)*

1 Jisas nö ilö lañ mideia u arö göm, sir yañ ap lugö niñjöl gi, nibi bi iru nöp niñ hain gila.

2 Pen bi wös hapeb la ap, Jisas mideia söł au amöm, kugom yimöm, ubör yihöñ göm haga, “Bi Kub. Ne yip gö kamñ linig, gö kamñ linab. Yip kamñ linab u, yad God sabe gep ram raul arnig gabin u, yip wiñhögagnaböl,” a ga.

3 Anig hagö, Jisas niñmagö mılöbö löm bi anibu ud niñjöm haga, “Yad ginabin; nöp kamñ lañ,” a gö, magö anibu nöp niñ kamñ lö niñjöl gi,

4 Jisas bi anibu niñ haga, “Nöp ginö kamñ löp anibu, nibi bi rimnap kalip hag ñagmön wasö. Am bi God niñ nan sabe gep bi gau kalip nöp yammön hagmön, ‘Yip kamñ löp niñim!’ a gimön. Anig hagmön, Mosıs haga rö, yaur ap God niñ pak sabe gi niñmön. Anig geinabön, nibi bi gau niñjöm hagnaböl, ‘Niñ kamñ löp u me anig gab,’ a ginaböl,” a ga. *

*Jisas, ami bi kub bi wög gi ñeb nipe u niñ
gö, kamñ la
(Luk 7:1-10)*

5 Jisas daun pro Kapaneam arö niñjöl gi, ami bi iru nöp abad midmidöp bi kub ap, Jisas yip gi niñnim a göm apöm Jisas niñ haga,

6 “Bi Kub, bi wög gi ñeb yad u niñ miña kub göm, ilön neb neb gö, anja gagöp; ram au um midöp,” a ga.

* 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12 * 7:19: Mad 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 * 7:20: Mad 12:33 * 7:21: Luk 6:46; Jem 1:25 * 7:23: Sam 6:8; 2Di 2:19 * 7:28-29: Mak 1:22; Luk 4:32 * 8:4: Lep 14:1-32; Mad 9:30; Luk 17:14

⁷ Hageia, Jisas haga, “Yad am nîp gîno kamîŋ lî nab,” a ga.

⁸⁻⁹ Hageia, ami bî kub anîbu haga, “Bî Kub, nîŋö hagpan u pen yad bî kub rô ram yad u aumôn. Yad nîŋbin u, ami bî kub rîmnap yîp abad mîdlö, yad pen ami bî rîmnap kalîp abad mîdem, ‘Arim,’ a gîno, arbal halö; ‘Auim,’ a gîno, aubal halö. Bî yîp wög göp u nîp, wög gau anîg gîmôn anîg gîmôn a gîno, göp. Anîb u rô, ne yîharîŋ, ‘Kamîŋ laŋ,’ a gîmôn, nîp kamîŋ lî nab,” a ga.

¹⁰ Anîg hagö Jisas aiö göm, nîbi bî hain areila gau kalîp haga, “Bî anîbi mîlö gau nîbö u pen, God göp rô nîŋ aij yabîl göm me, anîg hagöp. Bî hon Isrel nîbö ap, God nîp nîŋ ud pîdöŋ göm hagöp anîbu rô hagö, yad nîŋagpin.

¹¹ Anîb u, hainö nîbi bî mîlö gau nîbö gau, God nîbi bî udöm kumi kabö adö laŋ abad mîdeinab anî u amöm, Ebrahim, Aisak, Jekop bî aip asîkôm, nan nîŋeb iru nîŋöm, mîñ mîñ göl gî mîdeinaböl. *

¹² Kale anîg göm am mîdeinaböl, pen nîbi bî hon Isrel nîbö gau, am anîbu mîdageinaböl rô löp. God kalîp hag yueinab, am mîdeinaböl hön sîbön göp adö yan. Kale mîlön magö göm meg magö hau jö ma jö gî nîŋöl gî mîdeinaböl,” a ga. *

¹³ Anîg hagöm, Jisas ami bî kub anîbu nîp haga, “Ne ado gî aru! Hagpan rô nöp gî nab,” a ga. Jisas anîg hagö, nîpe ram aramöm nîŋa, bî nîpe nan ga u, Jisas haga magö anîbu nöp kamîŋ la.

*Jisas Pida nîbor nîp gö, kamîŋ la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Pen Jisas Pida ram amöm nîŋa, Pida nîbor u, hañ roman gau mab rô inö, abañ adö laŋ um mîdeia.

¹⁵ Jisas nîŋöm, am Pida nîbor nîmagö nîpe ud nîŋö, magö u nöp kamîŋ lö, nîpe uraköm, Jisas nîp nan magö ud lî aij ga.

*Jisas nîbi bî iru nöp gö, kamîŋ la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁶ Dugo magö u, nîbi bî kîjaki aban ala gau abe, nîbi bî nan ga gau abe, dam

Jisas mîdeia u aueila, nîpe kîjaki gau hag hön yuöm, nîbi bî nî pai nan ga gau gö magöŋhalö kamîŋ la.

¹⁷ Nîpe ga anîbu, bî God manö hagep Aisaia, hadame nöp gî nab a göm kalî kîñ rîka rô nöp ga. Nîpe kalî kîñ rîkôm haga, “Hanîp nan ga gau gö kamîŋ la.

Nan nîhön nîhön hanîp naij ga gau hag yuö mîd aij gîpun,” a ga. *

*Bî ap Jisas nîp haga, “Yad aip ajeinabul,” a ga
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Jisas nîŋa, nîbi bî iru nöp ap nîp bîg gîgabö geila, bî nîpe gau kalîp haga, “Nîg wanö juun böŋ lödaŋ arun,” a ga.

¹⁹ Anîg hagö nîŋöl gî, God lo manö hag ñeb bî ap apöm nîp haga, “Manö hag ñeb bî. Ne ram mînönŋ gai gai arnabön u, yad nöp aip arnabul,” a ga.

²⁰ Hageia, Jisas haga, “Kain hau gau, kale mînönŋ mîgan gau hanbal. Yaur gau, kau kale haneb u mîdöp. Pen yad Bî Nî nîpe haneb mîgan u mîdagöp,” a ga. *

²¹ Pen bî Jisas nîp nîŋ uda bî ap haga, “Bî Kub, yad ne aip arul u pen, yîp yau a gö, bapi nîp umö rîgöl gem, ne aip ajeinabul,” a ga. *

²² Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî yîp nîŋ udagpal rîmnap umaiöl, nîbi bî yîp nîŋagpal rîmnap dam rîgöl göl; pen ne auö yad aip arul,” a ga.

*Jisas hagö, yîgön kub ur ga
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Jisas nîg magîb udöm arnîg gö, bî nîpe gau aip hadla.

²⁴ Nîg anî au arlö nîŋöl gî, adîŋ yîgön kub yabîl u udöm, nîg ral apöm, nîg magîb u ud ado gînîg rô ga. Pen Jisas nîpe hon haneia rô, *

²⁵ bî nîpe gau nîp am haglö urakö hagla, “Bî Kub! Pînöm asad kub u hanîp ud ado gö, nîg nîŋun rô löp u, ne hanîp ud kamîŋ lî,” a gîla.

²⁶ Hagaila, kalîp haga, “Nîhön gînîg pîñîŋ gabimîŋ Kale manö yad pro pro rîmnap nîŋ udagpim aka?” ga. Anîg

* 8:11: Luk 13:29 * 8:12: Mad 22:13; 25:30; Luk 13:28

* 8:24: Sam 4:8 * 8:26: Mad 14:31; Sam 89:9

* 8:17: Ais 53:4 * 8:20: 2Ko 8:9 * 8:21: 1Ki 19:20

hagöm, uraköm, p+nöm asad udeia u hagö hir göm, ñig ral aueia u ur göm ga. *

²⁷ Anig gö, kale aiö göm hagla, “B+ kal yabi+ i nipe b+ aige rö b+ gaj+p n+nöm p+nöm asad udeia u hir göm, ñig ral auaj+p u ur göm göp?” ö g+la.

Aiön pi halö b+ m+hau Jisas gö, kam+ñ la (Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Jisas ñig juöm, ram m+nön Gadara böñ lödañ amjaka n+nöm, b+ hau+ k+jaki abañ ala m+hau wip r+göl g+m+dal kabö m+gan gau n+bö apjaklö. B+ an+b m+hau kal+p k+jaki aiön pi abañ alla rö, b+ hapeb yabi+ m+hau m+dm+dil. Adan kalpe m+dm+dil au, n+bi b+ r+mnab aragm+dal.

²⁹ Pen kalpe m+hön apjakmil, Jisas n+p haglö, “God Ñ+ n+pe. N+hön g+n+g auabön? Han+p ilön kub ñ+n+g auabön aka n+hön? Ñ+n ne han+p ram m+nön naj hag yuep u auagöp,” a g+lä. *

³⁰ Pen magö an+bu, kaj iru nöp am+il ñ+ñeila sö+ gö+ an+b au me,

³¹ k+jaki aiön pi b+ an+b m+hau kal+p abañ alla gau, Jisas n+p neb neb göl g+ hagla, “Han+p hag yun+g g+mön u, hagö, amun kaj m+dpal g+dañ kal+p yuö hi+kun,” a g+la.

³² Hageila, Jisas “Arim,” a gö, b+ an+b m+hau kal+p arö göm, am kaj gau kal+p yuö hi+kla. Hi+klö kaj gau p+ñ+n g+ m+nön rul go+ au amöm, g+ dam ñ+g wanö yan paköm, ñ+g ñ+nöm, magöñhalö um hakla.

³³ Pen b+ kaj mukm+dal gau, ga an+bu n+nöm, y+n+d daun u amöm, Jisas n+hön n+hön ga u, b+ k+jaki abañ alla m+hau n+hön n+hön ga manö u, n+bi b+ gau kal+p magöñhalö hag ñ+la.

³⁴ Hag ñeila, n+bi b+ daun m+deila an+b gau magöñhalö Jisas n+p n+nun a göm, ap n+p n+nöm, neb neb göl g+ hagla, “Ram m+nön hon i arö g+mön, ke gau aru,” a g+la.

9

Jisas b+ ñ+magö ma k+la ga u n+p gö, kam+ñ la (Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Jisas kauyan ñ+g mag+b udöm, ñ+g wanö juöm, ram m+nön n+pe hanm+dpö u böñ lödañ ara. *

² Pen n+bi b+ r+mnab, b+ ñ+magö ma k+la ga ap, Jisas gö kam+ñ l+nab, a göm, n+p ilön l+ dapöm Jisas m+deia au daula. Pen, Jisas gö kam+ñ l+nab, a göm n+ñla rö, Jisas b+ ñ+n ma k+la ga an+bu n+p haga, “Ñ+ me! Gas+ halö m+daimön. Nan si nan naj g+pan gau n+nem arö gabin,” a ga.

³ Jisas an+g hagö, God lo manö hag ñeb b+ gau r+mnab hagla, “B+ i God n+p hag juöl g+ me, an+g hagab,” a g+la.

⁴ Pen Jisas gas+ n+ñla an+bu ke n+nöm haga, “Kale n+hön g+n+g y+p gas+ naj n+n+mim an+g hagabim?” *

⁵ Yad n+p, ‘Nan si nan naj g+pan gau n+nem arö gabin,’ a g+nö, kalöp aij g+nab, aka ‘Urak aru!’ a g+nö, kalöp aij g+nabñ Aka manö n+hön hagnö, kalöp aij g+nab?

⁶ M+ñi kale n+nabim, Bapi God y+p B+ Ñ+ n+pe hag la n+nöm, m+nön nabön i+ i apem, nan si nan naj g+pal gau n+nem arö g+nabin,” a ga. Jisas an+g hagöm, b+ ñ+n ma k+la ga u n+p haga, “Urakmön, köp ne u udmön, ram ne aru!” a ga. *

⁷ Jisas an+g hagö, b+ an+bu uraköm köp bad n+pe u udöm ram n+pe ara.

⁸ Ram n+pe arö n+nöl g+, n+bi b+ gau n+nöm, God hagö Jisas apöm gab, a göm p+ñ+n göm, b+ ap m+nön nabön i+ i an+b unbö rö gö n+nagpun a göm, God hib n+pe haglö adö ara.

Jisas b+ n+pe Madyu n+p uda (Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Jisas ram m+nön an+bu arö göm, m+gan ap amöm n+ña, b+ dak+is udep wög g+m+dpö b+ ap ram raul m+gan u as+k m+deia. B+ an+bu hib n+pe Madyu. Jisas n+p n+nöm haga, “Yad aip aue!” gö, uraköm Jisas aip ara.

¹⁰ Jisas b+ n+pe gau aip Madyu ram amöm, nan ñ+ñlö n+nöl g+, b+ dak+is udep gau abe, b+ nan si nan naj g+m+dal b+ gau abe, iru nöp apöm Jisas b+ n+pe gau aip nan ñ+ñla.

* 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41 * 9:1: Mad 4:13 * 9:4: Mad 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25 * 9:6: Jon 17:2

11 Nan ñiñeila, bi Perisi gau niñöm, Jisas bi nipe gau kalip hagla, “Manö hag ñeb bi kale u, nipe niñhön ginig, bi dakis udep gau abe, niñi bi nan si nan naij gipal gau abe, aip diñm ñöl nan ñiñab?” ö gila. *

12 Hageila, Jisas manö anibu apdi niñöm haga, “Niñi bi nan gagöp gau, wös wameb bi gau aragpal; niñi bi nan göp gau nöp wös wameb bi gau arbal.

13 Pen God manö ap haga il u niñ aij gimim midaimim. Nipe haga, ‘Yip nan sabe gi ñinabim u, yip aij gagnab; pen niñi bi gau kalip mög niñmim gi aij geinabim u, yip aij ginab,’ a ga. Pen yad aunö u, niñi bi, hon niñi bi aij, mid aij gipun a gi gasi niñbal gau, kalip ulhai niñ udnig auagnö; yad niñi bi, hon nan si nan naij gipun a gi gasi niñbal gau, kalip ulhai niñ udnam a gem aunö,” a ga. *

Nan magö hil gep

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Ñin ap, Jon ñig pak ñeb bi nipe gau, Jisas mideia au apöm hagla, “Hon abe, bi Perisi gau abe, ñin rimnap, God nip nöp gasi niñun, a gun, nan ñiñagpun. Pen bi ne gau niñhön ginig u rö nöp gagpal?” ö gila. *

15 Hageila, Jisas kalip haga, “Niñi bi gau, bi niñi udnig gab bi u aip mideinaböl ñin u, miñ miñ göl göm nan ñiñaböl; pen bi rimnap apöm bi anibu nip ud junaböl ñin u, mög gö nan hil göm ñiñagnaböl,” a ga.

16 Pen Jisas nipe kalip manö ap hod riköm haga, “Walij gisön u udöm, walij papil gi, pa gi dö ginab ramö u al dör gagnaböl. Pen ai ginig göm al dör gagnabölñ Anig geinaböl u, walij lutö gabin a ginig gab, migan kub yabil pa bilili ginab.

17 Pen ñig wain u, u rö nöp. Wain gisön nibö u göm, ud kaj meme hañ mlep migan u ral lagnaböl. Pen niñhön: anig geinaböl u, ñig wain kamij u ranöm, biñ yabil hagöm, kaj meme hañ u pak gi dö göm, hon göm arnab. Anib u, ñig wain kamij u udöm, kaj meme hañ kamij nibö migan u ud lilö nöp me, aij ginab,” a ga.

Jisas gaia niñi kub ap, pai pro ap, kamij la *(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)*

18 Jisas manö anibu hagö niñöl gi, Juda bi kub ap Jisas mideia au apöm, kugom yimöm haga, “Pai yad u böñ nöp umöb u pen ne am nip ud niñö, uraknim,” a ga.

19 Hagö, Jisas bi nipe gau aip uraköm, bi anibu aip arla.

20-21 Pen niñi ap, hagape lugöl gi lugöl gi mideia, mi unbö migan lan ina. Anig gö, gasi nipe u nöp niñöm, “Jisas walij nipe milö kub goi gau nöp ud niñnö, yip kamij linab,” a göm, Jisas arö niñöl gi, jöl adö gau amöm, walij nip u ud niña. *

22 Ud niñö, Jisas ado göm niñi anibu nip niñöm haga, “Yip niñ udpan u me, nöp kamij löp. Gasi halö midaimön,” a ga. Hagö, nan nip gimidöp u magö anibu nöp kamij löm, hagape aumidöp u mlep ga.

23 Pen Jisas niñi bi anibu arö göm am am, bi kub ram u amjaköm niña, alij magö pu göm, manö hau kub yabil geila.

24 Jisas niñöm kalip haga, “Kale ke gau arim! Pai i umagöp; yiharij hon hanab,” a ga. Anig hagö, nip mihol gila.

25 Pen Jisas niñi bi anib gau kalip hag höñ yuöm, ram raul migan yan amöm, pai uma u nip, ñimagö kid u ud niñö, uraka.

26 Anig gö, manö anibu yag dam ram minöñ anib gau magöñhalö ud arla.

Jisas gö, bi amgö we mihau amgö ñil niñlö

27 Pen Jisas ram minöñ anibu arö göm arö niñöl gi, bi amgö magö we ga mihau nip hain göl gimil meg migan dap ranmil, haglö, “Depid Ñi nipe! Halip mihöñ mög niñmön!” a gilo. *

28 Anig hagailö, pen Jisas nipe ram raul migan u ara. Bi anib mihau hain ammil ram u apjaklö, Jisas kalip mihöñ haga, “Kale mihöñ, yad kalöp ginö kamij linab a gimil, yip ap hagabilñ Yad yau a ginabin, kale gasi niñbil amgö kale ñil linab aka wasö?” ö ga. Hageia, haglö, “Bi Kub, holmij niñbul, ne halip geinabön kamij linab,” a gilo.

* 9:11: Luk 15:2 * 9:13: Mad 12:7; Hos 6:6 * 9:14: Luk 18:12 * 9:20-21: Mad 14:36 * 9:27: Mad 20:29-34

²⁹ Hagailö, Jisas amgö kalip mihöñ ud niñöm haga, “Yip niñ udpil u me, hagpil rö g+nim,” a ga.

³⁰ Hagö, amgö kalip mihöñ kamij lö, niñlö niñöl gi, Jisas kalip mihöñ manö klö hagöm hag aij göm haga, “Nibi bi gau, Jisas gajip halip kamij löp, a gimil hagagmil,” a ga. *

³¹ Anig haga u pen kalpe mihöñ ammil, nibi bi ram minöñ an anib gau magöñhalö hag ñilö ara.

Jisas aṭab ado ga bi ap nip gö, manö ga

³² Pen kalpe mihöñ arlö niñöl gi, nibi bi rimnap, bi aiön pi halö aṭab ado ga bi ap, dap Jisas mideia au daueila.

³³ Jisas aiön pi bi anibu nip aban ala u hag yuö, manö hag aij ga. Anig gö, nibi bi gau aiö göm hagla, “Ram minöñ Isrel i, bi ap anibu rö gö niñagpun,” a gila. *

³⁴ Pen bi Perisi gau hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Seden klö u udöm me, aiön pi gau hag höñ yuöp,” a gila. *

Jisas nibi bi gau kalip mög niña

³⁵ Pen Jisas nipe daun pro gau abe, daun kub gau abe gi ajöl göm, Juda magum gep ram gau amöm, Kiñ kub ke yabiṭ u nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñimödöp. Pen nibi bi gau kalip nan niñön niñön ga u, u rö nöp gö kamij la. *

³⁶ Jisas niña, nibi bi anib gau kaj sipsip gau bi abad midep kale ap midagöp rö u mideila. Gasṭ kub niñöm uṭham mideila u pen kalip bi gi ñeb ap midageia. Anib u niñöm, Jisas nipe mög yabiṭ niñöm, *

³⁷ bi nipe gau kalip haga, “Nan magö iru yabiṭ nöp wög naböñ au po gi midöp u pen nibi bi ral daupep iru midagpal. *

³⁸ Anib u, kale bi wög naböñ nap nibö u nip hag niñbe, bi ral daupep rimnap yuö, ral dap nip lau adö dauöl,” a ga.

10

Jisas manö ud arep bi nipe unbö migan la?

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Jisas bi nipe unbö migan lan u wiñ alö aueila haga, “Yad ke kalöp hagabin u me, kijaki aiön pi nan gau hag yunig, hag yunabim. Nibi bi nan niñön niñön g+nab gau u rö nöp gipe, kamij linab,” a ga. *

² Bi Jisas manö ud arep unbö migan lan Jisas hag yua bi gau, hib kale gau me, bi ap Saimon, hib nipe ap Pida a gimidal; bi ap Edru, Pida nimam nipe u; bi ap Jems, Sebedi ñi nipe; bi ap Jon, Jems nimam nipe;

³ bi ap Pilip; ap Badolomyu; ap Domas; ap Madyu, nipe dakis udmödöp; bi ap Jems, Alpias ñi nipe; bi ap Dadias;

⁴ bi ap Saimon, hib nipe ap Selod a gimidal; bi ap Judas Iskariod, nipe me hainö Jisas nip mumug niña.

Jisas manö ud arep bi nipe unbö migan lan kalip hag ke ke yua

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Jisas bi nipe anib gau kalip manö aij wög u göl a göm, hag ke ke yuöl gi haga, “Kale Juda nibi bi wasö an gau abe, Sameria kai midpal an gau abe, aragmim.

⁶ Pen kale am nibi bi hon Isrel, nibi bi kale God nip gasṭ niñagpal gau, kalip hag ñöl gi hagmim, *

⁷ “God nibi bi udöm abad mideinab ñin u, hadö söl auöp,” a gimim. *

⁸ Nibi bi nan g+nim gau gipe, kamij linim. Nibi bi böñ nöp umöl gau gipe, kauyan uraköl. Nibi bi wös hapeb linim gau gipe, kamij linim. Nibi bi kijaki aiön pi aban alnim gau hag höñ yube aran. Bapi hol apil kalöp pör yiñharin wög gipul rö, kale u rö nöp nibi bi anib gau kalip yiñharin wög gi ñimim.

⁹ Mani gol, mani silpa, mani aṭi rimnap ud aragmim. *

¹⁰ Wadi, waliñ rimnap halö, ma rirup, walab adin, nan gau ud aragmim. Pen niñön: nibi bi wög gi ñinaböl gau pen nan ñilö niñnaböl. *

¹¹ “Pen daun ap aka ram riñig aglö ap amjakpe, nibi bi kalöp hag wiñhai udöl rö rimnap niñmim, kalip aip nöp midmim,

* 9:30: Mad 8:4 * 9:33: Mak 2:12 * 9:34: Mad 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 * 9:35: Mad 4:23; Mak 1:39

* 9:36: Mad 14:14; Nab 27:17; 1Ki 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 * 9:37: Luk 10:2 * 10:1: Mak 6:7; Luk 9:1

* 10:6: Jer 50:6 * 10:7: Mad 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 * 10:9: Luk 10:4 * 10:10: Luk 10:7; 1Ko 9:14

ram minöŋ ke ap gau arnig ginabim ñin u nöp, kalip arö gimim armim.

12-14 Pen ram ap ammim, “Kale midpim!” a gipe, “Yau, midpun; aij aubim,” a gaiöl, ram raul migan anibu armim. Pen kalöp manö yad hag ñimim hag wihai ud niŋagaiöl u, arik arnig, acip acip ma kid kale cig udöm midainim u, ab lihi gi yumim armim. *

15 Yad kalöp niŋö yabi hagabin: manö kub hagep ñin u, Sodom Gomora nibi bi ilön pro pro udnaböl; nibi bi kalöp udagnaböl anib gau, ilön kub yabi udnaböl. *

Marö iru nöp aunab

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 “Pen niŋim! Yad kalöp kaj sipsip rö u, nibi bi kain hau rö midpal an gau yuabin. Anib u, gasi niŋ aij göl gi, agamij kalip hag ñöl gi midaimim. *

17 “Pen nibi bi rimnap kalöp ud sisi löm, dam Juda magum gep ram gau arlö, kansol kale gau ap manö kub hagöm, kalöp paknaböl. Anib u, niŋ aij gimim. *

18 Kalöp bi yad a göm, tip gi dam gapman bi kub aka kiŋ mideinaböl au ud arlö, kale manö aij yad u, bi kub gau abe, Juda nibi bi wasö ram minöŋ mlö kub gau nibö gau abe, kalip hag ñinabim.

19-20 Kalöp manö kub hagnaböl anibu, manö nihön hagun aka manö aige gun hagun a gimim piñiŋ gimim, gasi iru niŋagmim. Hagpe niŋöl gi, Nap God Ana nipe kale aip midöp u, gasi aij ñeinab, manö kale adö u ke hagagnabim; Nap God Ana nipe kalöp hagnab rö nöp hagnabim. *

21 “Ñin anibu, nimam gau uraköm, nimam kale ke gau al paklan a göm, bi kub gau kalip mumug ginaböl. Nap gau uraköm, ñi pai kale ke gau al paklan a göm, bi kub gau kalip mumug ginaböl. Ñi pai gau uraköm, nime nap kale ke gau jöl ñöm u rö nöp ginaböl. *

22 Yip lau adö mideinabim rö, nibi bi gau magöŋhalö kalöp niŋlö, mulu kal alnab. Pen nibi bi an klö göm, yip pig nöp mideinaböl gau, ñin hain u auö, God kalip udnab.

23 Pen migan ap arbe, kalöp gi naij gaiöl u, piñiŋ gi migan ap armim. Yad kalöp niŋö hagabin, Isrel daun gau nibi bi gau kalip hag ñibe aragnab adö, yad Bi Ñi nipe aunabin.

24-25 “Ñi pai skul hagpal gau kub midlö, hag ñeb bi kale gau pro midagpal. Pen hag ñeb bi midöp rö midaiun a göm me, skul hagpal. Nibi bi wög gi ñibal gau kub midlö, nibi bi kalip abad midpal gau pro midagpal. Wög gipal u, nibi bi kub midpal rö midaiun a göm, wög gipal. Anib u rö, nibi bi yad gau, yad midpin rö midaiun a göm, gipal. Pen nibi bi gau yip hag juöm, Seden hib nipe ap löm yip Bielsebul a gipal rö, kalöp bi wög gi ñeb yad u rö nöp hag juöm manö naij hagnaböl me. *

God nip nöp piñiŋ gep

(Luk 12:2-7)

26 “Nibi bi gau kalip niŋmim piñiŋ gagmim. Manö nihön mñi har göl midöp u, hainö waiö mideinab. Nan nihön agamij gipal gau, hainö waiö niŋnaböl. *

27 Manö yad kalöp pi gem hagnabin u, kale am kalip waiö hag ñimim. Manö yad kalöp rimid il hagnabin u, ram adö lan ammim, manö kub hag ñibe niŋöl.

28 “Kale nibi bi al pak libal bi gau niŋmim piñiŋ gagmim. Kale yiŋharin hañ bad u nöp al pak linaböl; ana u halö gi naij göl rö lagöp. Piñiŋ ginig me, Bi Kub nibi bi hañ roman abe ana abe migan mab ke inab yan yunab u nip piñiŋ gimim. *

29 Yaur pro gau, nan yiŋharin. Mani ati magö añi nöp yuöm, mihöp udpal. Nan yiŋharin u pen, God kalip niŋ midöp rö, ap yiŋharin lug pakagnab.

30 Umagö kalöp u, God magöŋhalö wö ralöp.

* 10:12-14: Luk 10:5-6; Ap 13:51 * 10:15: Mad 11:24; Jud 7 * 10:16: Luk 10:3; Ro 16:19 * 10:17: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 * 10:19-20: Jon 14:26 * 10:21: Mai 7:6; Mad 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 * 10:24-25: Mad 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 6:40; 11:15; Jon 13:16; 15:20 * 10:26: Mak 4:22; Luk 8:17 * 10:28: Jem 4:12 * 10:31: Mad 6:26

³¹ Anib u, piñin gagmim. Yaur gau nan pro yabıl; kale pen nan yabıl mıdpim. *

Yad Jisas bi nıpe a gımim waiö hagnabim
(Luk 12:8-9)

³² “Nıbi bi an yıp lau adö mıdöm, nıbi bi gau kalıp waiö hag nıñaböl gau, yad pen Bapi yad kumi kabö adö lan mıdöp u nıp, yıp lau adö mıdpal, a gem, waiö hagnabin.

³³ Pen nıbi bi an, yıp cig aij gagöm, nıbi bi aip mıdeinaböl an au hagnaböl, bi anıbu yad nıñagpin, a gınaböl u, yad pen Bapi yad kumi kabö adö lan u nıp, nıbi bi gai i yad nıñagpin, a gınabin. *

Pen pen gınaböl
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “Yad mınön nabön il i aunö u, ‘Jisas nıpe mınön nabön il i aua rö, agamij mıd aij gınabun,’ a gımim, gası u nıñagmim. Yad aunö u me, nıbi bi gau manö kub hagöm, pen pen gınaböl.

³⁵ Anıg gınab: nı gau uraköm, nap aip pen pen gınaböl. Pai gau uraköm, nıme aip pen pen gınaböl. Nı nıbin gau uraköm, nıpis aip pen pen gınaböl. *

³⁶ Anıg gınaböl anıbu, ram kale anı mıdpal u, kale ke nöp pen pen gınaböl.

³⁷ “Nıbi bi an, nıme nap aka nı pai gau nöp mıdmagö löm, yıp mıdmagö lagnaböl u, nıbi bi yad mıdöl rö lagnab.

³⁸ Nıbi bi an yıp pig mıdnıg gaböl, pen gası ap nıñöm hagnaböl, ‘Nıbi bi rımnab hanıp gı naij göl rö löp,’ a göm, yıp arö gınaböl u, nıbi bi yad mıdöl rö lagnab.

³⁹ Nıbi bi an, yad ke nöp mıdem, mıd aij gınam a gınab u, mab ke inab yan u arnab. Nıbi bi an pen hagnab, yad Jisas lau adö mıdnö, yıp al pak lıñıg al pak löl a gınab u, kamın pör pör mıdep u udnab. *

God kalıp pen u rö nöp abad mıdeinab
(Mak 9:41)

⁴⁰ “Kale arbe, nıbi bi rımnab kalöp hag wıhai udaiöl u, yıp abe hag wıhai udnaböl. Pen yıp hag wıhai udnaböl rö, Bı yıp hag yuö aunö u nıp abe hag wıhai udnaböl. *

⁴¹ Nıbi bi an, God manö hagep bi ap nıñöm hagnab, ‘Bı auöp i, God wög göp u me, nıp udnabin,’ a göm, udnab u, aij yabıl gınab. God manö hagep bi anıbu ud aij gınab rö, hainö God nıp u rö nöp ud aij gınab. Nıbi bi an, God nıbi bi kamın aij nıpe ap nıñöm hagnab, ‘Bı auöp i, God bı kamın aij nıpe u me, nıp udnabin,’ a göm udnab u, aij yabıl gınab. God nıbi bı kamın aij nıpe u ud aij gınab rö, hainö God nıp u rö nöp ud aij gınab.

⁴² Pen nıbi bi an, bı yıharın yad ap nıñöm, Jisas bı nıpe u a göm, nıg mıl dap nıñab u, God nıñö, aij gö, pen hauı gagnab,” a ga.

11

Jon bı nıpe rımnab hag yuö, Jisas nıp nıñıg arla
(Luk 7:18-35)

¹ Jisas bı nıpe unbö mıgan lan gau kalıp anıg göl anıg göl gımim a göm hag nı aij göm, ram mınön anıbu arö göm, daun yöp söl anıb gau amöm, nıbi bı gau kalıp manö hag nıa.

² Pen Jon bı nıg pak nıeb u nagi mıdöm, Krais nıñön nıñön ga manö u nıñöm, bı nıpe rımnab hag yuö, Krais mıdeia au amjaköm,

³ nıp hag nıñöm hagla, “Hanıp hag nıñöm, ne bı ‘Krais’ a gun pör abad mıdpun u nöp auban, aka hon bı hain nıbö anıbu ke abad mıdaiun?” ö gıla.

⁴ Hageila, Jisas kalıp haga, “Kale Jon mıdöp au ammim hagnabim, ‘Hon amun amgö hon ke nıñun, rımıd hon ke nıñbun,

⁵ bı anıbu nıbi bı amgö we göp gau gajıp amgö nıñbal. Nıbi bı ma naij göp gau gajıp adan aj aij gıpal. Nıbi bı wös hapeb löp gau gajıp mılep göp. Nıbi bı rımıd mıgan pıl göp gau gajıp gası wakö nıñbal. Nıbi bı umbal gau gajıp kauyan urakpal. Nıbi bı mög gep rö gau, u rö nöp Krais manö aij u hagö nıñbal,’ a gımim. *

⁶ Pen manö ap hagnabim, ‘Nıbi bı yıp nıñ udöm, gası ap ap nıñagnaböl gau, mıñ mıñ yabıl gınaböl,’ a gımim,” a ga.

* 10:33: Mak 8:38; Luk 9:26; 2Di 2:12 * 10:35: Mai 7:6
Jon 12:25 * 10:40: Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

* 10:39: Mad 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33;
11:5: Ais 35:5-6; 61:1

⁷ Anig hagö, Jon bi nipe gau arlö nñöl gi, Jisas nibi bi ap mideila gau kalip Jon manö adö u hagöm haga, “Kale nöd ram minöñ kabö nöp midöp an gau arbe ñin u, nihön nñnig arben Hod milö añi ap yigön ud dan i göp ap nñnig arbe?”

⁸ Aka nihön nñnig arben Bi walij aij aij nöp libal bi ap nñnig arben Bi walij aij aij udun a göm nñbal gau, bi kub ram kliñ aij gau hanbal. Kale Jon midmidöp ram minöñ nöp an au han midagmidal.

⁹ Pen nan nihön nñnig arben Yiharin aragpe. Jon bi God manö hagep, bi anibu nñnig arbe. Bi God manö hagep aunab a gimim abad midmidim me, bi anibu me u. Pen Jon nipe God manö hagep bi nöp wasö.

¹⁰ Jon nip gasi nñöm, hadame nöp God nipe Ñi nipe nip manö haga manö anibu, God Manö yan kalik kliñ riköm hagla,

‘Bi manö hagep yad u,
hag yunö nöd amöm,
nibi bi gau hag ñi aij gö,
hainö ne ke arnabön,’ a göm kalik kliñ rikla. *

¹¹ Kalöp hagabin, nibi bi minöñ nabön it i midpal gau, añi ap Jon rö wasö. Pen God nibi bi yiharin yabıl dam kumi kabö adö lan au abad mideinab gau, kale Jon rö midageinaböl; God nipe nibi bi yiharin yabıl gau ud aij yabıl gö, nibi bi aij nipe yabıl mideinaböl.

¹² Jon bi ñig pak ñeb bi apöm manö aij hag ña ñin u riköm, nibi bi gau, God hanip udöm kumi kabö adö lan au abad midainim a göm, manö anibu klö yabıl gi dam dam, mñi u rö nöp klö yabıl gipal.

¹³ “Bi God manö hagep manö kalik kliñ rikla gau abe, Mosi God lo manö kalik kliñ rika u abe, it u me, God Mesaia u nip yuö, nipe nibi bi gau kalip udöm abad mideinab. Manö anibu nöp hag daulö daulö me, Jon aua. *

¹⁴ Pen manö hagnig gabin u udnabim aka nñagpin. God Jon nip hagö, apöm nibi bi gau kalip manö hag ña u, God Manö kalik kliñ riköm, ginab a gila rö nöp

ga. Kalik kliñ riköm hagla, bi God manö hagep Ilaija rö bi ap aunab, a gila. *

¹⁵ Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li nñ aij gimim.

¹⁶ “Nibi bi mñi ñin i midpal gau yad nñbin, kale ñi painan rimnap maker au asiköm, ñi painan rimnap meg migan dap ranöm kalip hagpal rö u midpal.

¹⁷ Kale hagpal,
‘Hon alin pu gino,
kale nihön ginig kugom ralagpin?
Kimap mitön gep rö ap hagno,
kale nihön ginig mitön gagpin?’ ö gipal.

¹⁸ Anib u rö, God Jon nip yuö apöm, ñin rimnap nan magö nñagöm, ñig wain nñagöm gö, hagla, ‘Bi anibi nip nan nihön aban alö anig göp?’ ö gila.

¹⁹ Bi Ñi nipe pen auö hagpal, ‘Bi nan kub nñöm, ñig wain nñöm, bi dakis udpal gau aip ajöm, bi nan naij gipal gau aip ajöm göp,’ a gipal. Pen nibi bi God Manö u nñ udöm, gi aij göm, mid aij ginaböl u, nibi bi gau nñöm hagnaböl, God Manö u manö aij yabıl, a ginaböl,” a ga. *

Manö kub udnaböl (Luk 10:13-15)

²⁰⁻²¹ Jisas daun kub nöd gi ajöm, nan gagep iru nöp gö, nibi bi gau nñla u pen kale, nihön ginig nan si nan naij gipun a göm, nan si nan naij gimidal u arö göm, Jisas nip nñ udagla. Anig gilo, Jisas kalip hag göm haga, “Korasin daun nibi bi gau! Bedsaida daun nibi bi gau! Nan gagep gau ginö, nñbe. Pen nan si nan naij gipim u arö gimim, yip nñ udagpin. Anig gipim u, kale manö kub yabıl udnabim. Daun kub Daia Juda nibi bi wasö gau, daun kub Saidon Juda nibi bi wasö gau, nan gagep anib gau kalip u rö nöp gaibnep, kale nan si nan naij gimidal gau arö göm, wadi asöl rö rimnap yimöm, run he löl gi löl gi midaiblad. *

²² Anib u, manö kub hagep ñin u, Daia nibi bi abe, Saidon nibi bi abe, manö pro rö udnaböl; pen kale Korasin nibi bi

* **11:10:** Mal 3:1; Luk 1:76 * **11:13:** Luk 16:16 * **11:14:** Mal 4:5; Mad 17:10-13; Mak 9:11-13 * **11:19:** Mad 9:14 * **11:20-21:** Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4

abe, Bedsaida nîbi bî abe, manö kub yabîl udnabim.

23 “Kapaneam nîbi bî gau. Ñîñ anîbu kale kumi kabö adö lañ au aragnabim; böñ nöp mab ke inab ulöm mîgan yañ u arnabim. Nan gagep kale añ aui gîñö u, daun kub Sodom gaibnep, kale nan si nan naij gîmîdal gau arö göm, uri kamîñ mîdaiblap. *

24 Adö anîbu yad kalöp niñö hagabin, manö kub hagep ñîñ u, Sodom nîbi bî gau manö pro rö udnaböl; kale Kapaneam nîbi bî manö kub yabîl udnabim,” a ga. *

Yîp aumim ake lîmim
(Luk 10:21-22)

25-26 Ñîñ anîbu Jisas Nap nîp haga, “Bapi, yad hib ne hagnö adö lañ aran. Ne Bî Kub, kumi kabö adö lañ abe, mîñöñ naböñ îl i abe abad mîdpan u, gasî ne ke niñö aij göp rö, nîbi bî gasî kîd hiîk niñun niñbun a gîpal gau, kalîp manö yad hagabin îl u hag ñagpan; pen nîbi bî ñî painañ rö mîdpal gau kalîp gasî aij ñîmön, manö yad hagabin îl u hag waiö lîban u, nöp aij a gabin,” a ga. *

27 Jisas anîg hagöm haga, “Bapi klö nîpe mîdöp rö, yîp ñöb. Nîbi bî rîmnap yîp niñ aij gagpal; Bapi nöp yîp niñöb. Yad nöp Bapi nîp niñ aij gîpin. Pen nîbi bî gasî aij ñînam a gem niñbin gau, kalîp gasî aij ñîñö, Bapi nîp niñnaböl,” a ga. *

28 Jisas anîg hagöm haga, “Kale nîbi bî nan wañîb kub iru maru pör ud ajmim gasî iru niñmim mîdpim gau, yad aumim niñöm nan wañîb kub iru maru ud ajabim gau yad ke udnö ake lînabim. *

29 Yad bî hain aij agamîj mîdpin; kal gagnabin; anîb u, yîp aumim, wög yad gî ñîmim, hibur gasî mîdmagö kalöp añ dañ ake lîmim.

30 Kale yîp aumim wög yad geinabim u, ud marö ap gagnab; pîta gînab. *

* 11:23: Ais 14:13-15; Jen 19:24-28 * 11:24: Mad 10:15; Luk 10:12 * 11:25-26: 1Ko 1:26-29 * 11:27: Mad 28:18; Jon 3:35; 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18; 10:15 * 11:28: Jer 31:25 * 11:30: 1Jn 5:3 * 12:1: Dud 23:25 * 12:2: Eks 20:10 * 12:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6 * 12:5: Nab 28:9-10 * 12:6: Mad 12:41-42 * 12:7: Hos 6:6; Mad 9:13

12

God nîp sabe gep ñîñ u, wid magö rîk ñîñla

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Juda God nîp sabe gep ñîñ u, Jisas bî nîpe gau aip wid wög añ au amöl gî, bî nîpe gau kîyö lö, wid magö anîb gau rîmnap udöm, hañ pak yuöm, ñîñöl gî ñîñöl gî areila. *

2 Anîg geila, bî Perisi gau niñöm, Jisas nîp hagla, “Lo manö hon hagab, nîbi bî God nîp sabe gep ñîñ u wög gagnaböl. Pen bî ne gau niñhön gîñîg God nîp sabe gep ñîñ wög gagep i, wid magö hañ pak yuaböl?” ö gîla. *

3-4 Hageila, Jisas kalîp haga, “Depid hadame nöp bî nîpe gau aip kîyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö au löm, bî yîharîñ ñîñagpal, bî God nîp nan sabe gîpal gau nöp ñîñbal bred u, kalîp hag niñö nîp ñîlö, bî nîpe gau aip ñîñla. Pen kîyö lö gîla aiud anîbu, God Manö yañ kalî kîñ rîkla u kale niñagpim ar? *

5 “Kale Moşis God Manö kalî kîñ rîka u niñagpim rö löp. Nîpe kalî kîñ rîköm haga, ‘Bî God nîp nan sabe gep bî gau, God nîp sabe gep ñîñ u, God sabe gep ram raul u am mîdöm, wög gîpal. Pen God kalîp manö kub hagagnab,’ a ga. *

6 Pen yad kalöp hagabin, God sabe gep ram anîbu nan kub wasö; yad ke pen Bî kub yabîl mîdpin. *

7 Pen manö ap God Manö kalî kîñ rîkla u, niñ aij gagpim akan Manö anîbu kalî kîñ rîköm hagla, ‘Nîbi bî yîp nan pak sabe gî ñîñaböl u, yîp aij gagnab; nîbi bî gau kalîp mög niñnaböl u, yîp aij gîñab,’ a gîla. Manö anîbu niñmim gagpim u me, bî yad gau gî aij gîlö niñöl gî, kalîp ud sîîk hagpe. *

8 ‘God nîp sabe gep ñîñ! God nîp sabe gep ñîñ!’ a gîpim u pen Bî Ñî nîpe nöp God nîp sabe gep ñîñ u abad mîdöp a gîmim gasî u niñagpim.

*Jisas bi ñimagö pino ga u gö, kamij la
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)*

⁹ Jisas ram minöñ anibu arö göm, ram minöñ ap aramöm, Juda magum gep ram raul migan u ara.

¹⁰ Pen ram raul migan anibu bi ñimagö pino ga ap mideia. Nibi bi ap mideila gau, Jisas manö rimnap hagö nip dam manö kub hagun a göm, nip manö pir alöm hagla, “God nip sabe gep ñin i, nibi bi kamij lep aka wasö?” gila. *

¹¹ Hageila, Jisas kalip haga, “Kaj sipsip kale ap God nip sabe gep ñin i ulöm migan areinab u, ud yunabim aka wasöñ Ud yunabim rö löp.

¹² Pen kaj sipsip u nan yiharij. Nibi bi u nan yabit. God nip sabe gep ñin i kamij lan a gun ginabun u, manö midagöp, ginabun,” a ga. *

¹³ Jisas anig hagöm, bi ñimagö pino ga u nip haga, “Ñin mlöbö li!” a ga. Anig hagö, ñimagö mlöbö labin a ga. Anig ga niñöm ñimagö pino ga u böñ nöp kamij löm, ñimagö böñ lau aij mideia u rö la.

¹⁴ Anig gö niñöm, bi Perisi gau am magum göm, nip anig anig gun al pak lun, a göm, manö hag niñ hag niñ gila. *

Jisas nipe God bi wög gi ñeb nipe

¹⁵ Anig geila, Jisas niñöm, ram minöñ anibu arö göm, migan ap arnig göm ara. Arö niñöl gi, nibi bi iru nöp nip hain gila. Anig geila, nibi bi nan ga gau, nipe gö magöñhalö kamij lö niñöl gi,

¹⁶ kalip haga, “Bi u anig anig göp a gimim, hagagmim!” a ga. *

¹⁷ Jisas ga anibu, bi God manö hagep Aisaia ginab a ga rö nöp ga. Nipe kali klin riköm haga,

¹⁸ “Bi yad böñ nöp hag libin i, wög yad gi ñab.

Bi yad niñnö, yip aij yabit göp me u. Yad nipe midmagö libin.

Ana yad u nip at ba gö,

nibi bi kale aigöl göm asi mid aij ginaböl manö yad u,

nibi bi gau magöñhalö hag ñinab.

¹⁹ Pen nipe nibi bi gau niñö mulu lugö,

manö pen pen hagagnab.

Nibi bi midpal gau, yip nöp niñöl a göm, meg magö dap ranöm hagagnab.

²⁰ Nibi bi niñagpal gau

kalip agamij hag aij ginab.

Lam hon ginig gö, kalasin rim lilo inmidöp rö u kalip hagnab.

Nipe anig göl gi damöm me,

God hagöp rö böñ u apranö,

nan si nan naij gep böñ u böñ nöp ap lugnab.

²¹ Nibi bi ram minöñ gau nibö gau u rö nöp,

nip gasi halö abad mideinaböl,” a ga. *

*Jisas nipe Bielsebul klö udöm nan gagep
gab, a gila*

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Bi kijaki aban alö, amgö we göm, maj hañ pit göm ga bi ap dam Jisas mideia au daueila. Jisas kijaki u hag höñ yuö, amgö yabit niñöm, manö hagöm ga.

²³ Nibi bi mideila gau, Jisas ga anibu niñöm, aiö göm hagla, “Bi anibi bac Depid Ni nipe pör abad midpun u rö löp,” a gila.

²⁴ Pen bi Perisi gau manö anibu niñöm, gasi kale gau nöp niñöm hagla, “Bi anibu God klö nipe udöm hag höñ yuagöp; nipe kijaki aiön pi nan gau, nap kale Bielsebul klö udöm hag yuöp,” a gi gasi niñla. *

²⁵⁻²⁶ Pen gasi niñla anibu, Jisas ke niñöm, kalip haga, “Seden uraköm, nibi bi nipe rimnap hag yunab u, aige göm bi kub mideinabñ Ram minöñ ap, kale ke pen pen hagöm asik ke ke linaböl u, ap lug paknaböl. Ram minöñ kub ap aka nibi bi it aña ap, kale ke pen pen hagöm asik ke ke linaböl u, ap lug paknaböl. Kale anibu rö hagabim u pen Seden nipe yam nipe ke gau kalip hag yuagnab.

²⁷ “Yip hagepim, ‘Kijaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul klö u udmön hag höñ yuban,’ a gipim u pen kale yip hagep niñin: bi kale ke gau Bielsebul klö u udöm kijaki aiön pi nan gau hag höñ yubal aka niñön? Kale ke hagnaböl, ‘Nibi bi ap anig göl rö lagöp,’ a ginaböl.

* **12:10:** Luk 14:3 * **12:12:** Luk 14:5 * **12:14:** Jon 5:16 * **12:16:** Mad 8:4; Mak 3:12 * **12:21:** Mad 3:17; Ais 42:1-4 * **12:24:** Mad 9:34; 10:25

28 “Pen God Ana klö u udem, kijaki aiön pi nan gau hag höj yuabin u, n̄hön ḡn̄g God b̄ n̄pe n̄bi b̄ udöm abad m̄deinab n̄n u hadö auöp i a ḡmim ȳp udagpim? *

29 “B̄ klö yab̄l ap m̄dö, nan n̄p gau udn̄g, ȳhar̄n̄ aragnaböl. N̄p b̄n̄ n̄p naḡ ad̄k löm me, amöm nan n̄p gau udnaböl.

30 “N̄bi b̄ yad p̄g m̄dpal gau, n̄bi b̄ gau kal̄p yad daunaböl. Pen n̄bi b̄ yad wasö gau, n̄bi b̄ yad aun̄g gaböl gau kal̄p rid̄k ḡ yunaböl. *

31 An̄b u, kale n̄n̄ aij ḡmim. N̄bi b̄ gau nan si nan naij n̄hön n̄hön geinaböl u, God n̄n̄m arö ḡnab. N̄bi b̄ God n̄p manö r̄b junaböl u, u rö n̄p God n̄n̄m arö ḡnab. Pen God Ana n̄p manö r̄b junaböl u, God n̄n̄m arö gagnab. *

32 B̄ N̄ n̄pe u n̄p manö naij hageinaböl u, God n̄n̄m arö ḡnab. Pen Ana Ū n̄p manö naij hageinaböl u, n̄n̄ i abe, n̄n̄ hain u abe, God n̄pe n̄n̄ n̄p m̄döm arö gagnab.

Manö ke hagpim adö u kalöp manö kub hagnab
(Luk 6:43-45)

33 “Kale ȳp n̄hön ḡn̄g hagpim, ‘Seden aban̄ alö, wög aij u göp,’ a ḡpim̄ Mab aij gau magö aij p̄lnab; mab naij gau magö naij p̄lnab. Mab magö p̄lnab magö an̄bu n̄n̄m me, mab u aij mab u naij a ḡnaböl. *

34 Kale hainö n̄n̄ pai yag daubal gau me an̄g hagabim. Kale n̄bi b̄ naij an̄bu rö, aige ḡmim manö aij hagnabim̄ N̄bi b̄ manö hagpal rö n̄n̄m me, hibur gas̄ m̄dmagö kal̄p an̄ dan̄ n̄hön rö m̄döp u n̄n̄m.

35 N̄bi b̄ aij gau, hibur gas̄ m̄dmagö an̄ kale dan̄ nan aij m̄döp n̄n̄m ḡ aij ḡpal; n̄bi b̄ naij gau, hibur gas̄ m̄dmagö an̄ kale dan̄ nan naij m̄döp n̄n̄m ḡ naij ḡpal.

36 N̄n̄ aij ḡmim. Hainö manö kub hagep n̄n̄ u, God n̄bi b̄ gau kal̄p

magöñhalö, manö hałowalö hagöm n̄bi b̄ r̄mnap ḡ naij ḡla u, n̄hön ḡn̄g an̄g hagpe a göm, kal̄p hag ḡnab.

37 An̄b u me, kale ke manö hagnabim u n̄p God n̄n̄m hagnab n̄n̄m, kam̄n̄ arnabim aka ilön udnabim,” a ga.

Nan gagep rö gö n̄n̄m, a ḡla
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 God lo manö hag n̄eb b̄ r̄mnap abe, b̄ Perisi r̄mnap abe, apöm Jisas n̄p hagla, “Manö hag n̄eb b̄! Nan gagep rö ap gö, hon n̄n̄m me, ne God n̄p hag yuöp auban a ḡnabun,” a ḡla. *

39 Hageila, Jisas haga, “Kale n̄bi b̄ nan si nan naij n̄p ḡmim, God manö haga u n̄n̄m. Nan gagep rö ap gö n̄n̄m a ḡpim u, pen kalöp nan ap ḡnö n̄n̄m. B̄ God manö hagep Jona n̄p ga adö u n̄p ȳp u rö n̄p gö, n̄n̄m.

40 Hadame n̄p kabsal̄ kub u Jona n̄p pa bo yuö, hibur an̄ yan̄ n̄n̄ m̄hau n̄gan̄ m̄döm, ado ḡ aua. An̄b u rö, yad, B̄ N̄ n̄pe, u rö n̄p n̄n̄ m̄hau n̄gan̄ m̄n̄n̄ an̄ gau m̄dem, ado ḡ aunabin. *

41 Hadame n̄p Jona amöm, daun kub Ninepa n̄bi b̄ kal̄p hagö, nan si nan naij ḡla gau ȳn̄d arö göm, God n̄p n̄n̄ udl̄a. Jona b̄ ȳhar̄n̄ u hagö n̄n̄la; kale pen B̄ Kub yab̄l m̄n̄i m̄döp i, manö hagöp u udagpim. An̄b u, hainö manö kub hagep n̄n̄ u, Ninepa b̄ kale uraköm kalöp manö kub haglö, kale manö kub udnabim. *

42 “N̄bi kwin kub, ram m̄n̄n̄ Siba n̄bö u, hadame n̄p ga rö u n̄n̄m. Ram m̄n̄n̄ n̄pe m̄lö gau n̄bö u pen, Juda kin̄ kub Solomon gas̄ k̄d hīk n̄n̄eb b̄ u manö n̄p n̄n̄g aua. Solomon b̄ ȳhar̄n̄ u n̄p an̄g ga; pen n̄hön ḡn̄g B̄ Kub m̄n̄i m̄döp i manö hagöp u n̄n̄m. Hainö manö kub hagep n̄n̄ u, Siba kwin uraköm kalöp manö kub hagö, kale manö kub udnabim. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan̄ ado ḡ aun̄m rö löp, a ga
(Luk 11:24-26)

* 12:28: Ap 10:38; 1Jn 3:8 * 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 * 12:31: Hib 6:4-6 * 12:33: Mad 7:16-20 * 12:34: Mad 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 * 12:38: Mad 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 * 12:39: Mad 16:4; Mak 8:12 * 12:40: Jo 1:17 * 12:41: Jo 3:5 * 12:42: 1Ki 10:1-10

⁴³ “Seden yam nipe kijaki nan gau ap nibi bi aban al midöm, hönj amöm, nibi bi rimnap aban alin, a göm, ninj aj wasö ninjöm,

⁴⁴ ado gi apöm ninjnab, bi nöd arik arnab kuö u aij aij nöp mideinab.

⁴⁵ Nipe ninjöm, kijaki naj nipe rö wasö, kijaki naj yabitl, unbö mudun jin u ul gi dapöm, bi anibu nip yuö hiiknaböl. Anig gö, nöd mid naj ga rö wasö; hainö mid naj yabitl ginab. Kale nibi bi uri midpim kale nan si nan naj nöd gi midmidim rö wasö, hainö nan si nan naj yabitl ginabim,” a ga. *

*Jisas nime nimam bi
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Jisas nibi bi gau kalip manö hagö ninjöl gi, nime nimam nipe yabitl gau hönj yan apöm hagla, “Hon Jisas nip manö hagnig aubun,” a gila.

⁴⁷ Hageila, bi ap ram raul migan amöm, Jisas nip haga, “Name namam ne gau, nöp manö hagnig ap midpal hönj yan,” a ga.

⁴⁸⁻⁴⁹ Hageia, nibi bi nipe aip ram raul migan yan mideila gau kalip ninj giganbö göm haga, “Ninjö hagpan u pen, nibi bi ram raul migan midpal gai i, kale ami yad, mam yad midpal.

⁵⁰ Nibi bi Bapi yad kumi kabö adö lan manö hagöp rö ninjöm anig unbö rö nöp gipal gau, ami yad, añ yad, mam yad gau nöp midpal,” a ga. *

13

*Jisas, God manö u ninj aij gilan, a göm, manö hod riköm haga
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Nin añ anibu nöp, Jisas ram arö göm am Nig Wanjo Galili gof au asikö,

²⁻³ nibi bi iru yabitl nöp apöm nip big giganbö geila. Anig geila ninjöm nipe am nig magib adö u asiköm, amöm nig an au dan midö ninjöl gi, nibi bi nig wanjo gof au urak mideila.

Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköm manö iru nöp hag na. Hag nöl gi haga, “Bi

ap wid ranañ a göm, wid magö u dam wög naböñ gau yueinab. *

⁴ Yin yuö, rimnap adan adö au lugö, yaur gau apöm ninjnaböl.

⁵ Rimnap kabö adö minöñ pro pro mideinab au lugöm, yinid marep ginab

⁶ pen kiditl am pidöñ gagnab rö, sidö ninjöm mitep ginab.

⁷ Pen rimnap nagi kalil kalil halö an gau lugöm rannab pen nagi anibu hau göm pak ninjö, mitep ginab.

⁸ Pen rimnap minöñ aij adö au lugöm, ran aij yabitl göm, magö iru yabitl nöp pilnab. Rimnap nin juöl mamid u (100) rö pilnab; rimnap nin juöl mihau nigan (60) rö pilnab; rimnap nin juöl añ ap ado gi da unbö wajtem lan (30) rö pilnab.

⁹ Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li ninj aij gimim,” a ga.

*Jisas nihön ginig manö hod riköm
hagmidöp
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Jisas anig hagö, bi nipe gau apöm, nip hag ninjöm hagla, “Nibi bi gau kalip nihön ginig manö hod rikmön nöp hagpan?” ö gila.

¹¹ Hageila haga, “God nibi bi nipe udöm abad mideinab manö pi göl midmidöp u, kalöp gasi nö ninjnabim; pen nibi bi yiharinj gau ninjnaböl.

¹² Nibi bi manö yip ninjöm udpal gau, manö rimnap halö ninjöm, il u ninj aij ginaböl; pen nibi bi manö yip ninjöm udagpal gau, manö pro ninjbal u böñ nöp ur ginab. *

¹³ Kalip manö hod rikem hagpin u, kale amgö halö, gasi rimid halö u pen, hagöp me u a göm, ninjagpal.

¹⁴ “Gipal anibu, bi God manö hagep Aisaia nöd ginab a göm kalil kliñ rika rö nöp gipal. Manö anibu kalil kliñ riköm haga,

‘Manö ninjnaböl u pen
manö hagöp anig a göm ninjnaböl.

Amgö ninjnaböl u pen
nan ap ninjnaböl. *

* 12:45: 2Pi 2:20 * 12:50: Ro 8:29 * 13:2-3: Luk 5:1-3
Ais 6:9-10; Jon 12:40 Ap 28:26-27

* 13:12: Mad 25:29; Mak 4:25 Luk 8:18; 19:26 * 13:14:

15 Nibi bi gai i manö yad hagpin u kalip iru gö niṇagpal.

God Manö niṇno, hanip gö,
nibi bi nipe midaiun rö löp a göm,
rimid pil göm, amgö ju göm nöp midpal, a ga.

16-17 “Anib u, kale niṇagpal; pen God kalöp gasi aij ñö niṇbim u, miñ miñ gimim. Yad kalöp niṇö hagabin, God manö hagep bi gau abe, nibi bi God Manö hagöp rö niṇöm gimidal gau abe, iru nöp Mesaia nip niṇjun a gimidal u pen yip amgö niṇagöm, manö yip niṇagla. Pen miñi kale yip amgö niṇmim, manö yip apdi niṇabim u, miñ miñ gimim. *

Bi wid magö yua aiud haga u, Jisas manö il u hag ña

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 “Pen manö hod rikem hagajin u, bi narö u nipe wid magö dam wög naböṇ gau yua u, il u hagnö niṇim,” a ga.

19 “Wid magö rimnap adan adö au lugö, yaur gau apöm niṇnaböl a gipin u, nibi bi gau, God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u niṇnaböl u pen il u niṇagnaböl niṇöm Seden nipe gö böṇ nöp hauḷ ginaböl, a gem hagpin.

20-21 “Pen magö rimnap kabö adö minöṇ pro pro mideinab au lugöm, yinid marep ginab pen kidiḷ am pidöṇ gagnab rö, sidö niṇöm mitep ginab a gipin u, nibi bi gau manö yip gisön niṇnaböl magö u, miñ miñ ginaböl, pen uri nöp nibi bi rimnap apöm, nibi bi manö yad niṇnaböl gau gasi naj niṇöm, kauḷ mauḷ rö midöm, kalip gi naj ginaböl niṇöm nibi bi manö yad nöd udla gau, uri manö yip u hauḷ göm, gasi adö rimnap niṇnaböl, a gem hagpin.

22 Magö rimnap lugnab nagi kali kali halö an gau a gipin u, nibi bi gau manö yip u niṇnaböl u pen wög waryö, ram, kaj, ru miṇoḷ, utpö kiḷno kibap nan gau nöp gasi niṇöm, God manö aij u arö ginaböl niṇöm nan niṇeb rimnap pilagnab, a gem hagpin. *

23 Pen magö rimnap minöṇ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru pilnab a gipin u, nibi bi gau manö yad u niṇöm,

ud pidöṇ yabiḷ löm, rimnap gi aij ginaböl, rimnap gi aij yabiḷ ginaböl, rimnap gi aij adö ke yabiḷ ginaböl, a gem hagpin,” a ga.

Nibi bi gi naj gipal gau God nibi bi nipe gau aip uḷ göm midpal

24 Jisas kalip manö ap halö manö hod riköm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud udabin i rö ginab. Bi kub ap wid magö gau ranan a göm, dam wög naböṇ nipe gau yunab.

25 Pen sibön yan han arnaböl magö u, bi naj ap nan yin naj rimnap dapöm, an anib gau yuöm arnab.

26 Anib u, wid yin aij u rannab, pen nan yin naj u abe rannab.

27 Anig gö, bi wög gi ñeb gau apöm bi kub u nip hagnaböl, ‘Bi kub! Nan yin aij gau nöp dam wög naböṇ u yuban pen nan yin naj gau gai nibö apöm halö ranab?’ ö ginaböl.

28 Nipe kalip pen hagnab, ‘Bi koḷmaḷ yad ap dap yuöp,’ a ginab. Pen kale hagnaböl, ‘Hon amun nan yin naj ranab anib gau ud ju yuun aka?’ ginaböl. Bi wög naböṇ nap nibö u pen hagöm hagnab,

29 ‘Wasö! Ñin i, nan yin naj anib gau ud juim a ginö, ammim nan yin aij rimnap halö ud jumim rö löp!

30 Arö gipe mihöṅgöl rannim. Pen ranöm magö pilö, rikep ñin u bi nan rikep yad gau hagnabin, “Nan yin naj anib gau ud jumim, dam ugan ugan adik libe, mab laulö in habik niṇ arnim; pen wid magö gau nöp ud magum gimim, dam wid magö lep raul migan yad u yumim,” a ginabin, a ginab,” a ga.

Mab masded magö u, manö hod riköm haga

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31-32 Jisas kalip manö ap pen manö hod riköm haga, “Bi ap mab masded magö pro u dam wög naböṇ nipe u yueinab, ran kub göm, lö aij u lö, yaur gau apöm, lö ke ke ram ginaböl. Anib u rö me, God nibi bi udöm, ram minöṇ aij nipe kumi kabö adö lan au abad mideinab u,” a ga.

* 13:16-17: Luk 10:23-24 * 13:22: Luk 12:16-21; 1Di 6:9-10,17

Yis u, manö hod riköm haga
(Luk 13:20-21)

³³ Manö ap pen hod riköm haga, “Nibi gau nan yis a gipal u, ud plaua rin kub yan halö ud ado malo gilö, nan kub yabıl ranöb. Anib u rö me, God nibi bi udöm, ram minöñ aij kumi kabö adö lan au abad mideinab u,” a ga.

Jisas ai ginig nibi bi gau manö hod riköm hagmidöp
(Mak 4:33-34)

³⁴ Jisas nibi bi gau kalip manö rimnap hag ñinig göm waiö hagagmidöp; manö hod riköm nöp kalip hag ñimidöp.

³⁵ Ga anibu, bi God manö hagep ap nöd ginab a göm kalı kliñ rika rö nöp ga. Nipe manö anibu kalı kliñ riköm haga, “Ram minöñ hadame dagol gi la ñin u riköm, mid damöm miñi midpun ñin i, manö niñagla u, manö hod rikep manö u nöp kalip hag ñinabin,” a ga. *

Jisas wid magö manö hod riköm haga u, manö il u haga

³⁶ Jisas anig hagöm, nibi bi gau kalip arö göm, ram raul migan arö niñöl gi, bi nipe unbö migan lan u apöm, nip hagla, “Nan yin naj wög naböñ an gau ranöb a gimön, manö hod rikmön hagpan u, hanip hagö niñun,” a gila.

³⁷ Hageila, haga, “Bi nan yin aij yuöp a gipin u, yad Bi Ni nipe.

³⁸⁻³⁹ Wög naböñ a gipin u, minöñ naböñ il i magöñhalö. Nan yin aij a gipin u, nibi bi God udöm abad mideinab gau. Bi nan yin naj dap yuö ranöb a gipin u, bi yip niñö mulu lugöp Seden nip nöp hagpin. Nan yin naj ranöb a gipin u, Seden nibi bi nipe gau kalip hagpin. Pen wid magö atı ginab ñin a gipin u, ñin ram minöñ il i ur ginab ñin anibu hagpin. Bi rik daupep a gipin u, ejol gau kalip hagpin.

⁴⁰ Nan hałowalö ranöb gau ud juöm, dam mab inab yan yunaböl a gipin u, ñin ram minöñ il i ur ginab ñin anibu me u. *

⁴¹ Bi Ni nipe ejol nipe gau kalip hag yuö, apöm, nibi bi nan si naj gipal gau abe, nibi bi nibi bi rimnap kalip hagailö, kale nan si nan naj gipal gau abe, ejol kale apöm kalip udöm *

⁴² mab ke inab migan yan u yunaböl, ilön gö niñöl gi, meg hau ribiköm mitöñ ginaböl, a gem hagpin. *

⁴³ Niñ anibu, nibi bi Bap kale udöm kumi kabö adö lan abad mideinab gau, kale sidö mailö rö paköl gi mideinaböl. Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li niñ aij gimim. *

Mani kes pi gila u, manö hod riköm haga

⁴⁴ “Pen God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö midöp. Bi ap amöm niñnab, mani kes hadame nöp pi gila ap wög adiñ ap mideinab. Nipe niñöm, nan rimnap ud pa ribik aij göm, ram arnab. Amöm, ñiñi yabıl löm, nan nipe gau magöñhalö sikim göm, mani udöm, mani anibu damöm, wög adiñ anibu rauöm, am mani kes anibu udnab.

Kibap aij aij u, manö hod riköm haga

⁴⁵⁻⁴⁶ “Pen God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö midöp. Bi sikim gep gau kibap ulhai niñ ajöm, kibap aij aij yabıl ap niñöm, ram amöm, nan kale gau magöñhalö sikim göm, mani udöm, am kibap anibu raunaböl.

Uben u, manö hod riköm haga

⁴⁷ “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö midöp. Nibi bi rimnap uben damöm, ñig wanö au yulö, kabsal iru nöp apöm migan anibu arbal.

⁴⁸ Anig gilö, uben tip gi dam goł gau amöm, kabsal aij gau lihu kabsal lep rin migan u löm, kabsal naj gau ud yubal.

⁴⁹ Ram minöñ il i ur ginab ñin u anib unbö rö ginab. God ejol nipe gau apöm, nibi bi God Manö hagöp rö gila gau ke löm, nibi bi God Manö hagöp rö gagla gau ke löm,

⁵⁰ dam mab ke inab yan u yunaböl. Yulö ilön gö, meg kale hau rib göm, mitöñ gi mideinaböl,” a ga. *

* 13:35: Sam 78:2 * 13:40: Jon 15:6 * 13:41: Mad 24:31; 25:31; Mak 13:27 * 13:42: Mad 8:12 * 13:43: Dan 12:3 * 13:50: Mad 13:42 Luk 13:28

⁵¹ Anig hagöm haga, “Yad manö hagajin gau ninbim?” ö ga.

Hageia, bi nipe gau hagla, “Yau, ninbun,” a gila.

⁵² Hageila, haga, “Kale nöd God lo manö u nöp hag midmidim u pen uri kale God nibi bi udöm abad mideinab manö aij hagpin u ninbim. Anig ninjöm kale uri nibi bi gau hag ninabim u, kale God Manö aij nöd nibö u abe, God Manö aij hain nibö u abe hag ninabim,” a ga.

*Nasared nibi bi Jisas nip nin udagla
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

⁵³⁻⁵⁴ Pen Jisas nipe manö hod riköm manö haga anibu hag pis göm, daun nipe ke Nasared amöm, Juda magum gep ram raul migan u amöm, nibi bi gau kalip hag nö, kale ninjöm aiö yabit gila. Kale pen hagla, ‘Bi anibi nipe aige göm gasi kid hiik ninjöm nan gagep unbö rö gab?’ ö gila. Hainö pen hagla, *

⁵⁵⁻⁵⁶ “Bi anibi nime nap, ninin nımam nipe gau, hon aip midpal u pen, nipe aige göm bi kub rö midöm, manö ke hagöm, nan gagep rö gau gabn Nap nipe u bi kapeda; nime Maria; nımam nipe gau Jems u, Josep u, Saimon u, Judas u. Anib u, nipe aige göm apöm anig gab?” ö gila. *

⁵⁷ Anig hagöm, kale Jisas nip naj ninjöm, manö nipe haga u, udagla.

Pen Jisas kalip haga, “Bi God manö hagep gau ram minön mlö gau amöm haglö, ninjög hagpal a göm ninjaböl; pen ram minön kale ke u haglö, piral hagpal rö löp a göm arö gipal u rö gabim,” a ga. *

⁵⁸ Manö haga u ninagla u me, ram minön anibu nan gagep rö iru nöp gaga.

14

*Herod hagö, Jon Bi Nig Pak Neb u nabıc cög rib gi dö gila
(Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)*

¹ Pen gapman bi kub ram minön Galili abad midmidöp Herod, Jisas nipe nihön nihön ga manö u ninjöm,

² am bi nip wög gi neb rimnap kalip haga, “Bi Jisas nan gagep rö göp u, nipe

bi ap ke wasö; nipe Jon bi nig pak neb u nöp. Nip al pak linö u pen kauyan uraköm ap midöp rö, nan gagep rö anib gau gab,” a ga.

³⁻⁵ Pen Jon nip nagı löm, al pak la manö il u anig göl midöp. Herod nipe nımam Pilip nıbin nipe u Herodias ud arö, Jon Herod nip haga, “Ne unbö gıpan, gi naj gıpan. Bi ap nımam nipe kamın mideinab nuwi nipe udagnab,” a ga. Jon anig hagö, nibi anibu Herodias nipe Herod nip manö haga ninjöm Herod Jon nip dam nagı löm, al pak lin a göm gasi ninja u pen nibi bi gau, Jon nip bi God manö hagep hon a gila rö, pinin göm arö ga. *

⁶ Pen hainö Herod nime nip yag daua nin u nöp, nibi bi iru nöp ap magum göm, nan magö lau ninig gila. Nin anibu, Herodias pai nipe u apöm an anib au kugom ralö, Herod ninjög, aij yabit ga.

⁷ Anig gö, nipe pai anibu nip manö hagöm haga, “Yad manö ninjög yabit hagem nöp hagabin, ne nan ap hag ninjinabön, nöp halöwalö ud ninabin,” a ga.

⁸ Hageia, pai anibu, nime haga rö ninjöm haga, “Jon bi nig pak neb nabıc cög u, kınan cög migan yan limön, dap ninmön,” a ga.

⁹⁻¹⁰ Anig hagö, Herod ninjög mög ga, pen nibi bi gau nin midlö ninjöl gi, pai anibu nip waiö manö ninjög hag löm haga, “Ne nan ap hag ninjinabön, nöp halöwalö ninabin,” a ga rö ninjöm, bi rimnap hag yuö, am Jon nagı mideia au amöm, nabıc cög nip u rib gi dö göm,

¹¹ ud kınan cög migan yan löm, dap pai anibu nip nıla. Neila, nipe pen damöm nime nip nıla.

¹² Pen Jon bi nipe gau apöm, wip dam rigöl göm, am Jisas nip hag nıla.

*Jisas bi unbö paip dausan nan nö ninla
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)*

¹³ Jisas manö anibu ninjöm, am ram minön ke migan ap mideinam, a göm, nig magib udöm, ram minön anibu arö göm, hada. Pen nibi bi gau, Jisas arab au hain arun, a göm, ram minön kale gau arö göm, il adö aramöm, Jisas arnig ga gau arla.

* ^{13:53-54:} Jon 7:15 * ^{13:55-56:} Jon 6:42 * ^{13:57:} Jon 4:44 * ^{14:3-5:} Lep 18:16; 20:21; Mad 21:26; Luk 13:19-20

14 Jisas nipe pen ram m+nön migan anibu apjaköm, ñig magib u arö göm, goł gau apöm niña, nibi bi iru nöp m+deila. Kalip niñö, mög gö, nibi bi nan ga gau gö, kamij la.

15 Pen dugo magö u, bi nipe gau Jisas m+deia au apöm, nip hagla, “Söl sib g+nig gab. Midö nöp nan magö ñineb magö u padiöp. Gai i ram m+nön nöp an au. Nibi bi iru nöp gai i hagö, ram an gai i amöm, nan magö kale rimnap rau ñinlan,” a gila.

16 Anig hageila, Jisas kalip haga, “Wasö, kale aragnaböl. Kale ke kalip nan magö ñimim,” a ga.

17 Hageia, hagla, “Hon nan magö iru midagöp. Yiharin bred magö unbö mamid kabsal mihöp midöp,” a gila.

18 Hageila, Jisas haga, “Nan anib gau ud yip dauim,” a ga.

19 Anig hagöm, nibi bi gau kalip hagö, nan ułan adö gau bis gilö niñöl gi, bred kabö u udöm, kabsal mihau u udöm, gilan gi niñöm, God nip aij a göm, bred u ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö niñöl gi, kale udöl gi, nibi bi gau kalip nime li ñila. Kabsal u u rö nöp gila. *

20 Anig göl nime li ñeila, ñinlöl, ñinlöl, mudun gö, ñin haköl rö laga. Nabön nabön arö gila gau me, Jisas bi nipe gau wadi unbö migan lan u ud yaglöl, böñ nöp ajman raua.

21 Nibi bi nan ñinla anib gau, nibi gau wasö, ñi pai pro gau wasö, bi gau nöp me paip dausan rö ara.

*Jisas ñig uł adö au abö gi ara
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)*

22 Jisas, bi nipe gau kale ñig böñ lödan arlan a göm hagö, ñig magib udöm arla niñöm nipe nibi bi gau kalip hag yuöm,

23 nipe ke God nip sabe g+nig ram m+nön dum ap ara. Midö, ram duginig geia pen nipe añi nöp halö dum anib lan m+deia. *

24 Pen bi nipe gau ñig magib udöm ñig wanö an kub au arlö niñöl gi, pinöm asad kub yabit u apöm, ñig magib u ud ado g+nig rö ga.

25 Magö anibu ram g+sön nöp runig geia u me, Jisas ñig uł adö u abö gi apöm, bi nipe gau m+deila söl au aueia,

26 kale niñöm, “U wip ana ap auab!” a göm, aninin gö piñin göm, aiö kub blölö gila. *

27 Jisas pen kalip haga, “Piñin gagmim! Yad nöp auabin!” a ga.

28 Hageia, Pida haga, “Bi Kub! Ne nöp auaimön u, yip abe hagö, ñig uł adö au abö gi yagol au n+n,” a ga.

29-30 Hageia, Jisas haga, “Anib u, au!” a ga.

Hagö, Pida ñig magib u arö göm, ñig uł adö u abö gi am Jisas m+deia au am am an au amöm niña, yigön kub yabit u apöm, ñig u ral auajip. Anig geia nipe piñin göm, ñig yan had lugöl gi, wiñ kub alöm haga, “Bi Kub! Ne yip yinid ud yu!” a ga.

31 Anig hagö, Jisas yinid nip ud sisit udöm haga, “Niñ udep magö ne u ułep yabit göp. Nihön g+nig gasi mihöp niñajan?” ö ga. *

32 Anig hagöm, Jisas aip Pida aip ñig magib migan u arlö niñöl gi, pinöm asad kub udeia u ur ga.

33 Anig gö niñöm, bi nipe ñig magib migan yan asik m+deila gau, Jisas hib nipe haglö adö arö niñöl gi hagla, “Niñö! Ne God Ñi nipe yabit!” a gila.

*Genesared nibi bi nan ga gau Jisas gö,
kamij la
(Mak 6:53-56)*

34 Pen kale ñig wanö juöm, ram m+nön Genesared böñ lödan amjakla.

35 Amjaklö, nibi bi midmidal gau Jisas nip niñöm, Jisas nöp auöp a göm, nibi bi ram m+nön söl anib gau magörhalö wiñ allö, nibi bi nan ga gau magörhalö daula.

36 Dapöm, Jisas nip neb neb göl gi hagla, “Hanip yau a gö, nibi bi nan göp gai i, walij nöp goł au nöp ud niñöl, kamij lan,” a gila. Hageila nipe yau a gö, nibi bi walij nipe ud niñla gau kalip magörhalö kamij la. *

* 14:19: Mad 15:35-39; Mak 8:6-10 * 14:23: Luk 6:12; 9:28 * 14:26: Luk 24:37 * 14:31: Mad 8:26; Mak 4:39
* 14:36: Mad 9:20-21

15

*Nipis nihi bi gimidal rö, Perisi kai u rö
nöp gimidal
(Mak 7:1-13)*

¹ Pen ñin anibu, bi Perisi rimnap, bi lo manö hag ñeb bi rimnap, Jerusalem nibö apöm Jisas nip hagla,

² “Bi ne gai i, nihön ginig apis bac bi manö pör u arö göm, ñimagö kale ñig li yuöm wasö, yiharin nöp nan ñinbal?” ö gila.

³ Hageila, Jisas pen haga, “Kale nihön ginig God Manö nipe u arö gimim, bac bi gila rö nöp gabim?”

⁴ God haga, ‘Name nap kalip gi aij gimim ud aij gimim,’ a ga. God manö ap hagöm haga, ‘Bi ap nime nap kalip manö naj rimnap hagnab u, kale bi anibu nip al pak löl,’ a ga. *

⁵⁻⁷ Pen kale manö anibu kabö göl hag ñagpim. Bi ap, ami bapi arö ginabin a ginab u, kalip hagnab, ‘Ami bapi, yad nan aij rimnap kalpe mihön ñibnep pen mani kalpe mihön ñeb mani u, uri yad God nip ñinabin a gipin, niyöm mani kalpe mihön ñeb ap midagöp,’ a ginab. Anig gilo, kale niymim hagpim, ‘Kale anig gipal u, manö midagöp,’ a gipim. Anig hagpim u, ‘God Manö hagabun,’ a gipim u pen kale piral yabıl hagmim, kale ke hagpim rö gagpim. Kale manö anibu rö nıbi bi gau kalip hag ñibim u, God manö hagep bi ne Aisaia nipe bi kalöp rö nöp gası niyöm, manö niyö yabıl ap kalı kılın rıka. Manö anibu kalı kılın rıköm haga,

⁸⁻⁹ ‘Nıbi bi gai i manö pir alöm hagpal,
“God Bi Kub hon,” a gipal u pen
yiharın manö nöp hagpal;
yip midmagö lagpal.

Yip sabe göm,

yiharın manö nöp hagpal.

God Manö nıbi bi gau kalip hag ñabun a gipal u pen

bi ram minön it i nibö

manö kale ke hagdılal manö u nöp ud
hag ñı ajaböl!’ a ga,” a ga. *

*Nıbi bi nan gac göp gau
(Mak 7:14-23)*

¹⁰ Jisas anig hagöm, nıbi bi mideila gau wiñ alö aueila haga, “Manö hagabin i, niy aij gimim!”

¹¹ Nıbi bi gau nan magö gau halöwalö ñınlö, hibur an kalip yan amöm pri gagöp; hibur an kale yan gası naj niyöm hagpal u me, pri gac halö midpal,” a ga. *

¹² Pen Jisas bi nipe gau apöm Jisas nip hagla, “Bi Perisi gau manö hagpan u niylö, nöp mulu lugöp u, ne niyban?” ö gila.

¹³ Hageila, Jisas haga, “U manö midagöp. Bap yad kumi kabö adö lan midöp u, nan yın nipe yımagöp gau magöñhalö it halö bıg ju ud yunab.

¹⁴ Bi anıb gau kale amgö we. Bi amgö we ap, bi amgö we ap nip ul gi damöm, mihöngöl ulöm migan u ap lug paknabil,” a ga. *

¹⁵ Jisas anig hageia, Pida haga, “Manö anıbu manö hod rik hagpan it u hanıp hag ñö niyun,” a ga.

¹⁶⁻¹⁷ Hageia, haga, “Kale niyagpal rö, kale u rö nöp niyagpim anı Nıjim! Nan nihön nihön halöwalö ñınbıl gau, God niyö, manö midagöp. U yiharın niyöm, hib halö kıl yubıl.

¹⁸ Hibur an kale yan gası naj niybal u me, pri halö midpal.

¹⁹ Gası kale ke niyöm, gası naj niyöm, nıbi bi al pak löm, nıbi si bi si göm, nan gau si udöm, manö kub hagnaböl ñin u manö piral hagöm, nıbi bi rimnap kalip hag juöm, gipal.

²⁰ Gipal anıbu me, God niyö gac halö midpal; pen nan niynig, ñımagö ñıg li yuagöm halöwalö ñınbıl u, God niyö gac gagöp,” a ga.

*Kenan nıbi ap Jisas manö haga rö niy
uda
(Mak 7:24-30)*

²¹ Jisas ram minön Genesared anıbu arö göm, ram minön kub, daun kub mihöp Daia Saidon anı gau ara.

²² Amöm anıb gau ram minön Kenan gau midö, nıbi ram minön anıb gau nibö

* 15:4: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16 * 15:8-9: Ais 29:13

* 15:11: Mad 12:34 * 15:14: Luk 6:39; Ro 2:19

ap, Jisas nɪp apöm haga, “Bɪ Kub, Depid Ñi nɪpe, yɪp mög nɪnmön! Pai yad u kɪjaki aban alö, mɪd aij gagöp,” a ga.

²³ Hageia, Jisas pen hagaga. Pen bɪ nɪpe gau apöm, Jisas nɪp hagla, “Nɪbi i hanɪp hain göl gɪ, manö hauɫ nöp gab. Nɪp hag yu gau aran!” a gɪla.

²⁴ Hageila, Jisas haga, “God yɪp yuö aunö u, Juda nɪbi bɪ God nɪp arö gɪpaɫ gau, kalɪp nöp udnam, a gem, aunö,” a ga. *

²⁵ Anɪg hageia, nɪbi Juda wasö anɪbu apöm, Jisas mɪdeia ɪɫ au kugom yɪmöm haga, “Bɪ Kub, yɪp gɪ ñɪmön!” a ga.

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Nan magö ñɪ pai hon ñeb u, nɪhön gɪnɪg ud kain gau mukun?” ö ga.

²⁷ Hageia, nɪbi anɪbu pen haga, “Bɪ Kub, nɪnjö hagpan u pen, bɪ kub gau nan ñɪnjlö, nabönj nabönj gau aban mo gau lugö, kain gau halö ñɪnjnaböl,” a ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, “Nɪbi me, yɪp nɪj ud pɪdönj gɪpan u me, nan hag nɪjban u gɪnabin,” a ga. Anɪg hagö nɪnjöl gɪ, kɪjaki u magö anɪbu nöp pai nɪpe u nɪp arö göm höj arö, nɪp kamɪj la.

Jisas nɪbi bɪ iru nöp kalɪp gö, kamɪj la

²⁹ Jisas ado gɪ Ñɪg Wanjö Galili goɫ böj lödan amöm, sɪr u gɪlanj göm, am dum lanj asɪka.

³⁰ Asɪk mɪdö nɪnjöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp, nɪbi bɪ ma naij ga gau, amgö we ga gau, ñɪmagö ma gɪ ga be wa be ga gau, aɫab ado gö manö hagagla gau, nan nɪhön nɪhön ga gau magönhalö dapöm, Jisas mɪdeia ma ɪɫ au ɪlöl nɪnjöl gɪ, kalɪp gö kamɪj la.

³¹ Anɪg gö, nɪbi bɪ anɪb gau nɪnjöm, aiö göm hagla, “Hon Isrel nɪbi bɪ God hon u aij yabɪɫ. Nɪbi bɪ aɫab ado ga gau gö, manö hagaböl; nɪbi bɪ ñɪn ma gɪ ga be wa be ga gau gö, kamɪj löp; nɪbi bɪ ma naij ga gau gö, aj aij gaböl; nɪbi bɪ amgö we ga gau gö, amgö ñɪɫ nɪnjaböl,” a göm, hib nɪpe haglö adö ara. *

Jisas bɪ po dausan rö nan ñö ñɪnjla (Mak 8:1-10)

³² Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan lanj kalɪp wiñ al hagö, aueila, haga, “Nɪbi bɪ gai i

kalɪp mög nɪnjabin. Ñɪn mɪhau nɪganj yad aip mɪdajal pen kale nan magö mɪdagöp. Kalɪp yɪharɪj hag yunö, amöm adan anj au amgö mɪmainö auö, ap lug paköl rö löp,” a ga. *

³³ Hageia, bɪ nɪpe gau hagla, “Ram mɪnönj nɪbi bɪ iru mɪdagpal anj anɪb gai i, nan magö gai nɪbö ulhai nɪnjun dapun, nɪbi bɪ iru nöp anɪb gai i ñɪno ñɪnjnaböl?” ö gɪla.

³⁴ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gɪ rö mɪdöp?” ö ga.

Hageia, hagla, “Bred unbö mudun jɪj kabsaɫ pro rɪmnap halö mɪdöp,” a gɪla.

³⁵ Hageila, Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp hagö, mɪnönj adö anɪb au asɪkla.

³⁶ Kale anɪg göm asɪklö nɪnjöl gɪ, nɪpe bred magö unbö mudun jɪj u udöm, kabsaɫ pro gau abe udöm, God nɪp aij a göm, ud jö göm, bɪ nɪpe gau kalɪp ñö, kale pen udöm, nɪbi bɪ gau kalɪp nɪme ɪ ñɪla.

³⁷ Anɪg göl nɪme ɪ ñeila, ñɪnjlö, ñɪnjöl, mudun gö, ñɪj haköl rö laga. Nabönj nabönj arö gɪla gau me, Jisas bɪ nɪpe gau wadɪ unbö mudun jɪj ud yaglö, böj nöp ajmanj raua.

³⁸ Nɪbi bɪ nan ñɪnjla anɪb gau, nɪbi gau wasö, ñɪ pai pro gau wasö, bɪ gau nöp me, po dausan rö ara.

³⁹ Pen anɪg nan ñɪnjöm, Jisas nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag yuöm, nɪpe ñɪg magɪb udöm, ram mɪnönj Magadan böj lamɪj amöm, ram mɪnönj anj anɪb gau ara.

16

Jisas nɪp hagla, “Nan gagep rö ap gö nɪnjun,” a gɪla

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Bɪ Perisi rɪmnap, bɪ Sadyusi rɪmnap, Jisas nɪhön gainɪm nɪp hag juun a göm, apöm nɪp hagla, “Ne Mesaia u mɪdpin a gɪpan u, nan gagep rö ap kumi kabö adö lanj nɪbö gaimön, nɪnjö hagpan a gun, nɪnjun,” a gɪla. *

² Hag nɪjeila, Jisas haga, “Sɪdö wad amöm, kumi kabö hagape hagape gö nɪnjöl gɪ hagnabim, ‘Ram rɪk aij gɪnab,’ a gɪnabim.

* 15:24: Mad 10:6 * 15:31: Mak 7:37 * 15:32: Mad 14:14 * 16:1: Mad 12:38; Luk 11:16

³ Sīb halö sīdö līm gīnīg gōm hagape hagape gōm kumi wam ñö nīñöl gī, hagnabim, ‘Mōñ alnīg gab,’ a gīnabim. Anīg gīmim nīñ aij gīpim u, pen yad uri nan nīñhōn nīñhōn gabin i, kale nīñabim pen il u nīñagpim.

⁴ Kale nībi bī mīñi mīdpim gau, mīd aij gagmim, God nīp gasī u nīñagpim. Nan gagep rō ap gō nīñun, a gīpim u, yad gīñö nīñagnabim. Bī Jona nīp ga rō, adö u yīp gō, nīñnabim,” a ga. Jisas anīg hagōm, kalīp arō gōm mīgan ap ara. *

Nan yīs a gīpal rō u, Jisas manö hod rīkōm haga

(Mak 8:14-21)

⁵ Jisas abe, bī nīpe gau abe ñīg magīb udōm, ñīg wanö böñ lödan amōm nīñla, bred gau hauł gōm dauagla.

⁶ Anīg nīñōm Jisas bī nīpe gau kalīp haga, “Bī Perisi, bī Sadyusi, yīs kale u, nīñ aij gīmim,” a ga. *

⁷ Jisas anīg haga nīñōm, bī nīpe gau, ke hag nīñ hag nīñ gōm hagla, “Hon bred dauagpun u me, anīg hagab,” a gila.

⁸⁻⁹ Pen Jisas kale hageila anību ke nīñōm haga, “Kale nīñhōn gīnīg bred dauagpun, a gīmim, hag amīl apīl gabimñ Kale yīp nīñ ud aij gagpim. Bī paip dausan rō mīdeila ñīn u, bred magō unbö mamīd u udem, ud jō gī ñainö, ñīñōm nabōñ nabōñ pīl pali geila, wadī aigegö rō yagpe ajman raua? *

¹⁰ “Pen ñīn hain u, bred magō unbö mudun jīñ udem, bī po dausan rō mīdeila u ñainö, ñīñōm nabōñ nabōñ pīl pali geila, wadī aigegö rō yagpe ajman raua? *

¹¹ Ñīn anību kale ke mīdmim, bred wadī yagpe u pen mīñi manö hod rīk hagajīn u nīñagmim, ‘Bred nan a gī hagab,’ a gīpim. Bred nan a gī hagagabin. Bī Perisi gau abe, bī Sadyusi gau abe, yīs kale u kalöp udnīm rō lōp u, a gem, hagabin,” a ga.

¹² Anīg hagö, kale nīñla nan yīs bred halö lībal u hagaga; bī Perisi gau abe, bī Sadyusi gau abe, manö hag ñībal u nīñagmim, a gōm, manö hod rīkōm haga.

Pida Jisas nīp haga, “Ne Mesaia u, God kamīñ u Ñī nīpe yabīł,” a ga
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Hainö Jisas daun kub Sisaria Pilipai an au amjakōm, bī nīpe gau kalīp hag nīñōm haga, “Nībi bī gau Bī Ñī nīpe bī an a gīpal?” ö ga.

¹⁴ Hageia, bī nīpe gau hagla, “Rīmnap Jon bī ñīg pak ñeb u, a gīpal; rīmnap, Ilaija, a gīpal; rīmnap, Jeremaia, a gīpal; rīmnap pen bī God manö hagep ap, a gīpal,” a gila. *

¹⁵ Hageila, Jisas kalīp haga, “Kale ke pen, yīp an a gīmim nīñbim?” ö ga.

¹⁶ Hageia, bī nīpe Saimon Pida haga, “Ne Mesaia u, God kamīñ u Ñī nīpe yabīł,” a ga. *

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Jona ñī nīpe Saimon. Manö hagpan anību, aij hagpan. Ne gasī kabö rō nīñban anību, ke gau nībö auagöp; Bap kumi kabö adö lan u nöp, nöp gasī anību ñö, ne kabö rō nīñban. *

¹⁸ “Yad nöp hagabin, ne Pida. Gasī kabö rō nīñban anību, yad nībi bī yad gau gau uł gī dapem, cōc yad kabö anību adö u līnabin. Umēb magō u cōc yad gō, lug paknīm rō lagöp. *

¹⁹ “God ram mīñōñ kumi kabö adö lan au, ki rib u nöp ñīnabin. Ne mīñōñ nabōñ il i mīdmōn, nagī adö mai nīñmōn kabö rō gagöp, wasö geinabōn u, God kumi kabö adö lan au, u rō nöp wasö gīnab. Pen nagī adö mai nīñmōn kabö rō mīdöp, yau a geinabōn u, God kumi kabö adö lan au, u rō nöp yau a gīnab,” a ga. *

²⁰ Jisas anīg hagōm, bī nīpe gau kalīp haga, “Nībi bī gau kalīp, yad Mesaia me anību, a gīmim, hagagmim,” a ga.

Jisas, “Ilōn udem umem uraknabin,” a ga

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Ñīn an anīb u, Jisas bī nīpe gau kalīp, bī gau yīp anīg anīg gīnaböl, a gōm, waiö hagōm haga, “Yad hainö Jerusalem arnō, bī manö ud asīkep gau lōm, bī God nīp nan sabe gep bī kub gau lōm, bī God lo

* 16:4: Mad 12:39; Luk 11:29 * 16:6: Luk 12:1 * 16:8-9: Mad 14:17-21 * 16:10: Mad 15:34-38 * 16:14: Mad 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * 16:16: Jon 6:69 * 16:17: Gal 1:15-16 * 16:18: Jon 1:42; Ep 2:20 * 16:19: Mad 18:18; Jon 20:23

manö hag ñeb bî gau löm, yîp ilön ñöm al pak lî naböl. Pen ñî n mîhöp mîdem, ñî n mîhöp nîgan u kauyan uraknabin,” a ga.

²² Anîg hageia, Pida, Jisas nîp dam go! au amöm, manö klö rö hagöm haga, “Bî Kub! Nöp anîg gagnîm! Manö anîbu hag aij gagpan. God nöp abad mîdö, anîg gagnîm,” a ga.

²³ Hageia, Jisas ado göm, Pida nîp haga, “Seden, yîp arö gîmön aru! Yîp nîhön gînîg wasö gîmön hagabön? God gasî nîjüb rö nîjagpan; nîbî bî gasî nîjbal rö nöp nîjmön hagabön,” a ga.

²⁴ Jisas anîg hagöm, bî nîpe gau kalîp haga, “Nîbî bî an an yîp lau adö mîdun a gaiöl u, nan mînön nabön îl i gasî kub nîjbal u arö göm, hañ roman kale ke gasî kub nîjbal u arö göm, mab kros ud kag göm yîp hain göl. *

²⁵ Nîbî bî an, yad Jisas nîp udnö aij gagnab, a göm, nîjnab u, kamîj mîdagnab; pen nîbî bî an, yad Jisas nîp nîj ud mîdainö yîp nîhön gaiöl u, manö mîdagöp a gî nab u, pör nöp kamîj nöp mîdeinab. *

²⁶ “Nîbî bî an nan mînön nabön adö îl i udnab, a göm, gö arnab u, gasî kub nîpe u adö anîbu nöp areinab me, kamîj pör mîdep u udagnab. Aka God nîp nan anîb gau rauöm, kamîj pör mîdep u udnabî Wasö yabî! *

²⁷ “Hainö yad Bî Ñî nîpe, Bapi mailö pîdön udem, ejol gau aip ado gî aunabin ñî n u, manö kub u nîjem, nîbî bî gî aij gîpal gau ke lem, nîbî bî gî naij gîpal gau ke lem, pen ñî nabin. *

²⁸ “Yad kalöp nîjö yabî hagabin, kale nîbî bî mîdpîm gai i, rîmnap kamîj mîdeinabim me, Bî Ñî nîpe nîbî bî udöm, kumi kabö adö lan au abad mîdeinab ñî n u, Bî Ñî nîpe auö nîjöl gî, nîp nîjnabim,” a ga.

17

*Jisas hañ roman ke yabî la
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

¹ Jisas manö anîbu hagöm, ñî n unbö kago! jîj u mîdöm, Pida, Jems, Jems nîmam Jon kalîp yam u! gî, dum i gîlan ap amöm, ke mîdeila.

² Anîg göm mîdlö nîjöl gî, Jisas hañ roman nîpe u ke yabî löm, mulu adîj u sîdö rö nîjöm, waîj nîpe u mîmailö yabî ga. *

³ Anîg gö nîjöl gî, kale nîjla, bî God manö hagep nöd umlö, Mosîs aip Ilaija aip, apil Jisas aip manö hag mîdeila.

⁴ Kale nîjöm, Pida Jisas nîp haga, “Bî Kub. Hon aui mîdpun u, aij yabî mîdpun. Ne yau a gîmön, ram bada mîhau nîgan gun, nöp ap, Mosîs nîp ap, Ilaija nîp ap,” a ga.

⁵ Pida anîg hagö nîjöl gî, kumi rud yabî ap apöm, kalîp magöñhalö palu gî yuö yua. Palu gî yuö yuö nîjöl gî, manö ap kumi an anîbu nîbö haga, “Ñî mîdmagö yad i, yîp aij yabî göp. Manö nîhön nîhön hagnîm u, nîj udmim,” a ga. *

⁶ Manö anîbu anîg göl auö nîjöm, Jisas bî nîpe gau gasî iru nîjöm, pîñîj göm, am mînön îl au paköm, mulu adîj kale u mînön yan lî mîdeila.

⁷ Jisas apöm, kalîp ud nîjöm haga, “Pîñîj gaggim. Urakîm!” a ga.

⁸ Hagö, uraköm nîjla, Jisas nîpe nöp mîdeila.

⁹ Pen sîr u gîyan göl gî, Jisas kalîp haga, “Mîñî nîhön nîhön gajîp nîjbîm anîbu, nîbî bî gau kalîp hag ñaggim. Hainö Bî Ñî nîpe umöm uraknab ñî n u me, nîbî bî gau kalîp hag ñî nabim,” a ga.

¹⁰ Hageia, nîp hagla, “Lo manö hag ñeb bî gau nîhön gînîg hagpal, ‘Ilaija nöd aueinab; hainö Mesaia mînön nabön îl i aunab,’ a gîpal?” ö gîla. *

¹¹ Hageila, haga, “Nîjö hagpal. Manö anîbu mîdöp: ‘Ilaija nöd apöm, kalîp hag aij gö, hainö Mesaia u aunab.’

¹² Pen nîjim. Ilaija aua u pen auö nîp nîjagla. Gasî kale ke nîjla rö, nîp gî naij gîla. Bî Ñî nîpe u nîp u rö nöp gî naböl,” a ga. *

* **16:24:** Mad 10:38; Luk 14:27 * **16:25:** Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * **16:26:** Mad 4:8-9 * **16:27:** Mad 25:31; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6; Rep 22:12 * **17:2:** 2Pi 1:16-18 * **17:5:** Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Dud 18:15 * **17:10:** Mal 4:5 * **17:12:** Mad 11:14

13 Jisas anig hagö, bi nipe gau niñla, Jisas Ilaija hib haga u pen Jon bi ñig pak ñeb u nip nöp haga. *

Kijaki aban ala ñi ap, Jisas gö, kamij la (Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

14 Pen kale ban yan amjaköm niñla, niñbi bi iru nöp mideila. Bi ap, niñbi bi mideila an anib au apöm, Jisas mideila au kugom yimöm haga,

15 “Bi Kub. Ñi yad u mög niñmön. Nip hau alö, mid aij gagöp. Pör amöm, mab inöb an gau abe, ñig an gau abe gi dam pakab.

16 Nip dam bi ne gau midajal gau ud arnö, gi wasö niñöm arö gipal,” a ga.

17 Hageia, Jisas haga, “Kale niñbi bi mñi ñin i midpim gau, God nip gasi niñmim niñ udagpim; God haga rö gagpim. Mañ mai kale niñ udmim ke ginabimñ Ñi anibu ud yip aui dauim,” a ga.

18 Hagö, ñi anibu daueila, Jisas kijaki nip aban ala u hag gö, höñ arö, magö u nöp kamij la.

19 Anig gö, Jisas bi nipe gau nipe mideila au apöm, ke nöp midöl gi, nip hag niñöm hagla, “Nihön gö, kijaki aban ala anibu, hag yu wasö niñun arö gipun?” ö gila. *

20 Hageila, Jisas haga, “Niñ udep magö kale u udep göp u me, hag yu wasö niñmim arö gipim. Pen niñim! Niñ udep magö kale u mab masded yij magö pro midöp rö u mideinab u, nan nihön nihön hageinabim, hagnabim rö ginab. Nö ilö i, ‘Ke gidan aru,’ a ginabim u, arnab. *

21 Pen kijaki aban alöp anibu, yiharij hag yumim rö lagöp. Nan magö arö gimim, God nip sabe göl gi midmim me, hag yunabim,” a ga.

Jisas kuöyan haga, “Umem uraknabin,” a ga

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

22 Jisas bi nipe gau aip ram minön Galili apöm magum göm, kalip haga, “Söl midöp, Bi Ñi nipe nip dam niñbi bi rimnap kalip ñeinaböl, *

23 nip böñ nöp al pak lölö umnab u pen ñin mihöp midöm, ñin mihau nigan u kauyan uraknab,” a ga.

Jisas anig hagö, bi nipe gau nip mög niñöm, gasi iru yabit niñla.

Jisas God sabe gep ram dakis u ña

24 Pen hainö, Jisas bi nipe gau aip daun pro Kapaneam amjaklö, bi God sabe gep ram dakis udep gau kale apöm Pida nip hagla, “Manö hag ñeb bi kale u dakis ñöb halö?” ö gila. *

25 Hageila, Pida haga, “Yau, nipe dakis ñöb halö,” a ga. Pen Pida anig hagöm, ram raul arö niñöl gi, Jisas nipe nöd hagöm, Pida nip hag niñöm haga, “Gasi ne nihön niñban? Gapman bi kub gau, dakis mani gai niñbö udpalñ Niñbi bi kale ke gau niñbö udpal aka niñbi bi mlö gau niñbö udpal?” ö ga.

26 Hageia, Pida haga, “Niñbi bi mlö gau niñbö udpal,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Niñö, bi kale ke gau dakis ñagpal.

27 Pen hol ñagnabul u, kalip mulu lugnim rö löp. Anib u, ne ñig wanö au ammön, nag huk yumön, kabsal nöd udnabön u, meg migam ud lakmön niñnabön, mani magö añi ap meg migam u mideinab. Ud dam dakis hol mihön u ñimön,” a ga. Hageia me, am haga rö nöp ga.

18

Bi kub midaiun, a göm, manö pen pen hagla

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Jisas bi nipe gau apöm, nip hag niñla, “Niñbi bi God udöm, kumi kabö adö lan au abad mideinab gau, an niñbi kub bi kub mideinab?” ö gila. *

2 Hageila, Jisas ñi pai pro ap wiñ alö auö, ud amgö ilö adö kalip au urak ñöm,

3 haga, “Yad kalöp niñö yabit hagabin, kale ñi pai pro gau gasi niñbal rö niñagnabim u, God ram minön kumi kabö adö lan au aragnabim. *

4 Anib u, niñbi bi hon niñbi bi kub midagpun a göm, ñi pai pro i rö

* 17:13: Luk 1:17 * 17:19: Mad 10:1 * 17:20: Mad 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2 * 17:22: Mad 16:21

* 17:24: Eks 30:13; 38:26 * 18:1: Luk 22:24 * 18:3: Mad 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17

mideinaböl u me, God nîbi bî nîpe ke udöm, abad mideinab an au, nîbi bî kub rö mideinaböl,” a ga.

⁵ Pen nîbi bî yîp nîj udöm, nî pai pro i rö ud aij gî naböl u, kalîp nöp wasö, yîp abe ud aij gî naböl. *

*Nî pai kalîp nan naij gî yambal u
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)*

⁶ “Pen nîbi bî rîmnap apöm, nî pai yîp gasî nîj udpal gau, kalîp nan si nan naij adö u gî yamlö, kale gasî yîp u hauḡ göm, nan si nan naij gî naböl. Nîbi bî anîg gî nîg geinaböl u, nöd kabö kub ap uḡam u nagî ud lî rîbîkôm, dam nîg solwara an au yublap u aij. Kamîj mîdöm, anîg gî naij yabîḡ gî naböl u, ilön kub yabîḡ udnaböl.

⁷ “Nîbi bî mînönj nabönj îḡ i mîdpal gau marö yabîḡ gî nab. Nagî naij adö u göm, nîbi bî rîmnap kalîp gasî nîlö, adö anîbu göm ap lug paknaböl u, naij yabîḡ gî nab. Nagî adö anîbu nöd gî mîdal, mîñi gî pal, hainö u rö nöp gî naböl. Anîg gî nab pen nîbi bî adö anîbu gî yam naböl gau, ilön ke yabîḡ udnaböl.

⁸ “Nîmagö ma kale u nîjmîm, nan si nan naij gî nîg gainîm, nîmagö ma u rîb gî dö gî yumîm. Anîg gî mîm me, nan si nan naij gep adö u arö gî mîm, God ram mînönj au ammîm, pör mideinabîm. Wasö u, nîmagö ma halö mîdmîm, pen mîd aij gagmîm, nan si nan naij gep adö u gî dammîm, ram mînönj mab ke pör inmîdöp u arnabîm. *

⁹ “Pen amgö u nîjmîm, nan si nan naij gî nîg gainîm, amgö böj anîb lau ud gulu gî yumîm. Anîg gî mîm me, nan si nan naij gep adö u arö gî mîm, God ram mînönj au ammîm, pör mideinabîm. Wasö u, amgö mîhöp halö mîdmîm, pen mîd aij gagmîm, nan si nan naij gep adö u gî dammîm, ram mînönj mab ke pör inmîdöp u arnabîm.

¹⁰ “Kale nîj aij gî mîm, nî pai pro gau nan yîharîj, a gî mîm, gasî u nîjagmîm. Yad kalöp hagabin, nî pai pro gau ejol kale gau, Bapi yad amgö îlö adö nîpe u ram mînönj kumi kabö adö lan au mîdpal. *

*Jisas, kaj sipsip ur ga u, manö hod rîkôm
haga*

(Luk 15:3-7)

¹¹ “Bî Nî nîpe u, nîbi bî ur gî pal gau, kalîp udnîg aua. *

¹² “Bî ap kaj sipsip nîpe nîñ juöl unbö mamîd u rö mideinab. Pen anî ap ur geinab u, nîpe nîhön gî nabj Sipsip nîpe rîmnap kalîp arö gö, nan uḡan uḡan nîñlö nîñöl gî, sipsip nîpe ur gî nab u nîp uḡhai nîñ arnab. Am uḡhai uḡhai udöm, mîñ mîñ yabîḡ gî nab.

¹³ Kalöp nîñö hagabin, kaj sipsip nîpe magöjhalö mîñ mîñ göp, pen kaj sipsip nîpe ap ur gö, uḡhai nîñ dam dam udnab u, sipsip anîbu nöp mîñ mîñ yabîḡ gî nab.

¹⁴ Anîb u rö, Bapi kale kumi kabö adö lan mîdöp u, nî pai pro nîpe ap ur gagnîm, a göm, nîñ nöp mîdöp.

Añ mam kale gau kalöp gî naij gaiöl u

¹⁵ “Nîbi bî añ mam, a gî nabön gau, bî ap nöp gî naij gainîm, ne pen ammön, nîp aip ke mîdmön, nöp nan nîhön ga anîbu waiö hagmön. Anîg hagö, nîñ udö me, nañîñ namam ne yabîḡ mideinab. *

¹⁶ Pen ne anîg gö, nîpe nîñagnab u, ne ammön, añ mam mîhöp rö uḡ gî dammön, kale nîñ mîdlö nîñöl gî, ne bî anîbu aip manö hagmîl. *

¹⁷ Pen ne anîg gö, nîpe manö udagainîm u, nîbi bî cöc aubal rö magöjhalö nîñ mîdlö nîñöl gî, manö anîbu kalîp hag nîñmön. Pen ne anîg gö, nîñ udageinab u, ne arö gî mön. Anîg ga nîñmön hagmön, ‘Bî anîbu nîbi bî God Manö nîñagöm, bî dakîs udep rö u me, anîg göp,’ a gî mön, nîp arö gî mön.

¹⁸ “Anîb u, yad kalöp nîñö hagabin, mîñönj nabönj adö îḡ i wasö geinabîm u, God nîpe kumi kabö adö lan mîdöm, u rö nöp wasö gî nab; pen yau a geinabîm u, nîpe u rö nöp yau a gî nab. *

¹⁹ “Yad kalöp hagabin, nîbi bî mîhöp mîñönj nabönj îḡ i mîdmîl, manö hag adö anî lîmîl, Bapi yad kumi kabö adö lan

* **18:5:** Mad 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 * **18:8:** Mad 5:29-30 * **18:10:** Hib 1:14 * **18:11:** Luk 19:10 * **18:15:** Luk 17:3; Gal 6:1 * **18:16:** Dud 19:15; Jon 8:17 * **18:18:** Mad 16:19; Jon 20:23 * **18:19:** Mak 11:24; Jon 15:7

mıdöp u nıp hag nıñeinabil u, hag nıñnabil rö gınab. *

²⁰ Pen nıbi bı mıhöp aka mıhau nıgan rö, gası yıp nıñöm, ap magum geinaböl u, yad kalıp anı au mıdeinabin,” a ga.

Bı wög gı ñeb naij u

²¹ Pida Jisas mıdeia söl au apöm haga, “Bı Kub. Mam ap yıp gı naij gainım u, ñın aigegö rö gı naij geinab, yad nıñem arö gınamı Ñın unbö mudun jıñ u rö aka?” ga.

²² Hageia, Jisas haga, “Ñın unbö mudun jıñ wasö; ne bı anıbu nöp gı naij gınab u nıñmön arö gınabön u, ñın juöl ñın juöl unbö mudun jıñ u nıñmön arö gınabön. *

²³ God nıbi bı udöm ram mınöñ kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab u, aiud adö i rö mıdöp. Kıñ ap nıpe bı wög gı ñeb nıpe rımnab kalıp mani rımnab ñöm, hainö pen ñım a gınab. Hainö nıpe gası nıñöm hagnab, ‘Kale naböñ ñılañ,’ a gınab.

²⁴ Pen mıdöp u pen ñınaböl, a gö, bı ap nıpe mani ilöñ ñın juöl iru yabıt nan naböñ mıdnab bı u daunaböl.

²⁵ Pen bı anıbu pen nıpe kub yabıt mıdnab u me, pen ñınım rö lagnab. Anıg gö, bı kub u nıñöm, bı wög gep nıpe rımnab kalıp hagnab, ‘Nıpe göp anıbu rö, nıp udmim, nıbin ñı pai, nan nıpe nıñhön nıñhön mıdöp gau magöñhalö udmim, dam sıkim gıpe, rauaiöl nıñöl gı, mani anıbu dap yıp ñımim,’ a gınab.

²⁶ Anıg hagö, bı anıbu pen, kugom yımöm, kıñ u nıp hagnab, ‘Ne yıp mög nıñmön, abad mıdaimön; nan adıñ ne anıb gau magöñhalö naböñ ralnabin,’ a gınab.

²⁷ Hagö, kıñ u nıp mög nıñöm, nan naböñ nıpe u, arö gımön aru, a gınab.

²⁸ “Anıg göm arö gö nıñöl gı, bı wög gı ñeb anıbu nıpe pen amöm nıñnab, bı nıpe aip wög gımıdıl bı ap mıdeinab. Nıp nıñöm, uñam ud sısı löm hagnab, ‘Nöp mani ilöñ añı ap ñınö u, naböñ ral!’ a gınab.

²⁹ Hagö, bı nıpe aip wög gımıdıl anıbu kugom yımöm manö neb neb gı

hagöm hagnab, ‘Ne yıp mög nıñmön, abad mıdaimön; nan naböñ ne anıbu magöñhalö naböñ ralnabin,’ a gınab.

³⁰ Hagö, bı anıbu manö nıp u nıñagöm hagnab, ‘Nöp dam nagı leinabin, nan naböñ anıbu naböñ ralmön nöp me, höñ arnabön,’ a göm, nıp dam nagı lınab.

³¹ Anıg gö, bı nıpe aip wög gımıdal gau, kalıp hibur naij gö, amöm kıñ u nıp manö anıbu magöñhalö hag ñınaböl.

³² Hag ñılö, bı kub u, bı nıpe anıbu nıp wıñ alö aueinab hagnab, ‘Ne wög gı ñeb bı naij yabıt. Ne yıp mıtöñ gajan, nöp mög nıñem, nan naböñ yad nöp mıdöp u arö gıpin.

³³ Ne pen nıñhön gıñıg, bı ne aip wög gıpıl u nıp u rö nöp mög nıñmön, arö gagpan?’ ö gınab.

³⁴ Bı anıbu bı nıpe aip wög gımıdıl u nıp mög nıñagnab u me, bı kub anıbu kal juöm, wög gı ñeb bı anıbu nıp dam nagı lep ka abadeb bı gau ñöm hagnab, ‘Nıp nagı lö, ilön gö nıñöl gı mıdöm, nan naböñ yıp u naböñ magöñhalö ralöm nöp höñ arnab,’ a gınab. *

³⁵ Kale añ mam rımnab kalıp u rö nöp geinabım, Bapi yad kumi kabö adö lañ au mıdöp u, kalöp pen u rö nöp gınab. Anıb u, nañın namam kale gau kalöp gı naij geinaböl u, kalıp mög nıñmim, mıdmagö lımim, arö gımim,” a ga. *

19

Bı nıbi udnıg, böñ nöp udnab; hainö nıp hag yuagnab

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Jisas manö anıbu hag pıs göm, ram mınöñ Galili arö göm, ram mınöñ Judia, ñıg Jodan böñ lödañ adö ara.

² Areia, nıbi bı iru yabıt nıp hain geila nıñöm nıbi bı nan ga gau gö kamıñ la.

³ Pen bı Perisi gau, Jisas nıp hag nıñno, manö naij rımnab hagnım, a göm, apöm hagla, “God Mosıs nıp hag ña lo manö u, nıbi ap nan pro ap gı naij gınab u, bı nıpe nıp hag yunıg, hag yunab aka wasöñ Ne nıñhön gası nıñban?” ö gıla.

⁴ Hageila, Jisas haga, “God Manö kali kliñ rīkla u kale amgö lī nīṇagpim arṇ Ram mīnōṇ hadame dagol gī la ñīn u, bī ap, nībi ap, gī la. *

⁵ God haga, ‘Adö anību me, bī gau nīme nap aip mīdōm, nībi udöl gī, nīme nap arö göm, kale ber mīhau jīm ñöl han mīdlö hañ roman añī yabīl līnab,’ a ga. *

⁶ Anīb u me, God hagö hañ roman kale mīhōp wasö; uri jīm ñöl añī līnab anību, bī ap apōm, kalīp hag ud asīk ke ke lagnab wasö,” ga.

⁷ Jisas anīg hageia, bī Perisi gau nīp hagla, “Pen nīhōn gīnīg Mosīs manö ap kali kliñ rīkōm haga, ‘Nībi hag yunīg, nībi i bōṇ nōp arö gabin, a gīmim, kōp ap kali kliñ rīk ñīmim, hag yumim,’ a ga?” ö gīla. *

⁸ Hageila, Jisas haga, “Kale nībi bī manö nīṇ udagpim u me, Mosīs anīg haga. Pen God nībi bī hadame gau gī la ñīn u, anīg gagmīdal.

⁹ Pen yad kalöp hagabin, bī an, nībin u bī ap aip ud gīlō wasö, yīharīṇ nōp hag yuōm, nībi hain nībō udnab u, nībi si udnab nīṇōm God nīṇō naij yabīl gīnab; nīpe nībi si udep bī me u,” a ga. *

¹⁰ Jisas anīg hagö, bī nīpe gau hagla, “Bī gau nībi kale yīharīṇ hag yuagnaböl u, bī praj mīdōm nībi udagöl u aij,” a gīla.

¹¹ Hageila, Jisas haga, “Bī magōṇhalö yīharīṇ mīdaiöl rö lagöp. God bī yīharīṇ mīdaiöl, a göm, hag la gau nōp, yīharīṇ mīdaiöl rö lōp.

¹² Bī rīmnap, kale waḷa lagö yag daubal gau, nībi udagpal. Bī rīmnap, bī rīmnap waḷa kalīp rīb gī dö gīpal gau, nībi udagpal. Pen bī rīmnap, God nībi bī udōm kumi kabö adö laṇ au abad mīdeinab wög u gun, a göm, nībi udagpal. Kale bī praj mīdun, a gīmim, bī praj mīdeinabim u aij,” a ga.

Jisas ñīmagö ara nīpe u ñīpai pro nabīc cög adö laṇ la
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

* 19:4: Jen 1:27; 5:2

* 19:5: Jen 2:24; Ep 5:31

* 19:7: Dud 24:1-4; Mad 5:31

* 19:9: Mad 5:32; 1Ko 7:10-11

* 19:14: Mad 18:2-3

* 19:17: Lep 18:5; Luk 10:28

* 19:18: Eks 20:12-16; Dud 5:16-20

* 19:19: Eks 20:12-16;

Lep 19:18

¹³ Nībi bī gau, “Jisas ñīmagö ñīpai hon nabīc cög adö laṇ lōm, God nīp sabe gaṇ,” a göm daueila, pen bī nīpe gau kalīp nīṇ ij halö lōm hag gīla.

¹⁴ Anīg gīlō, Jisas pen ñīpai anīb gau wiñ alö aueila nīṇöl gī, bī nīpe gau kalīp haga, “Nīhōn gīnīg kalīp anīg hag gīpimṇ Ñīpai pro anīb gau arö gīpe yīp aulan. God nībi bī udōm, kumi kabö adö laṇ au abad mīdeinab u, ñīpai pro anīb gau rö,” a ga. *

¹⁵ Anīg hagōm, God ñīpai pro anīb gau kalīp pīg mīdeian, a göm, Jisas ñīmagö ara nīpe u ñīpai pro nabīc cög adö laṇ lōm, ram mīnōṇ mīgan ap ara.

Bī ap nan nīpe iru nōp mīdeia
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Bī ap Jisas mīdeia au apōm haga, “Manö hag ñēb bī. Yad nan nīhōn aij u gem, pör mīdep u udnam?” ö ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Yīp nīhōn gīnīg, nan aij mai, a gīmōn, hag nīṇabōn? God añī me Bī aij. Pen pör pör mīdeinam, a gīmōn u, lo manö hagōm kali kliñ rīkla gau nīṇmōn hagöp rö gīmōn,” a ga. *

¹⁸ Hageia, haga, “Lo adö mai rö hagabōn?” ö ga. Hageia, Jisas haga, “Wip al pak gagmōn; nībi si bī si gagmōn; nan si udagmōn; manö kub hagnaböl u, manö pīral hagagmōn; *

¹⁹ name nap manö hagöl adö u nōp nīṇmōn hain gīmōn; ne ke mīdmagö līban rö, nībi bī rīmnap kalīp mīdmagö līmōn,” a ga. *

²⁰ Anīg hageia, bī praj anību haga, “Lo manö gau magōṇhalö nīṇ hakpin. Pen yad nīhōn nan aij u gem, kamīṇ pör mīdep u udnam?” ö ga.

²¹ Hageia, Jisas haga, “Mīd aij yabīl gīnam, a gīmōn u, nan ne gau magōṇhalö yumōn, mani udmōn, nībi bī mög gep rö gau kalīp ñīmōn me, mīd aij gep ne u mīdeinab God ram mīnōṇ kumi kabö adö laṇ au. Pen yad hagpin rö gīmōn, aumōn, yad aip ajaiul,” a ga.

²² Hagö, bi praj anıbu nan nıpe iru mıdeia rö, manö anıbu nıñöm, gası iru nıñöl gı ara.

²³ Pen nıpe anıg göl arö nıñöl gı, Jisas bi nıpe gau kalıp haga, “Yad kalöp nıñö yabıl hagabin, nıbi bi mani nan kale iru mıdeinab gau, God nıp uıtham gası nıñ udlö, kalıp udöm kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab.

²⁴ Kaj kamel gau, kalı mauöt nagı yubal mıgan u arnıg arnaböl; pen nıbi bi nan iru mıdöp gau, God nıp uıtham gası nıñ udlö, kalıp udöm abad mıdeinab,” a ga.

²⁵ Jisas bi nıpe gau manö anıbu nıñöm, gası kub nıñöm hagla, “Pen bi aij anıbu, God ud kumi kabö adö lañ au ud aragnab, a gıpan u, nıbi bi an rö ud arnab?” ö gıla.

²⁶ Hageila, Jisas kalıp nıñöl gı haga, “Nıbi bi gau ke göl rö lagöp. God nöp me, nan nıñön nıñön gıñıg, gıñab,” a ga.

²⁷ Jisas anıg hageia, Pida haga, “Nön! Hon nan hon gau magöñhalö arö gun, ne aip nöp cıg gun ajpun u, hon pen nan nıñön udnabun?” ö ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp nıñö hagabin, ñın hain u yad mailö pıdön halö apem, nıbi bi magöñhalö abad mıdeinabin. Ñın anıbu me, kalöp bi yıp hain geinabim gau hagnö, Isrel nıbi bi il ke ke unbö mıgan lañ gau, kalıp abad mıdeinabim. *

²⁹ Nıbi bi yıp nıñ udöm, ram, nıñın nımam, nıme nap, ñı pai, wög adıñ, nan nıñön nıñön gau arö gıñaböl gau, God kalıp hauı gagnab; nan anıb gau rö kalıp pen iru yabıl ñöm, pör mıdep kalıp ñınab.

³⁰ Pen nıbi bi uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabıl gau mıdeinaböl. Pen nıbi bi uri jöl adö yabıl au mıdpal gau, hainö iru nöp nöd am mıdeinaböl. *

20

Nıbi bi nagı wain wög gıpal gau, manö hod rıköm haga

¹ Jisas anıg hagöm haga, “God nıbi bi udöm abad mıdeinab u, aiud adö i rö mıdöp. Bi wain wög nap nıbö ap, bi rımnab am daunö, wög yıp u gılañ, a göm,

ram gısön rıka magö u uraköm, am bi rımnab uıthai nıñöm,

² kalöp mani silpa magö añı añı raunabin, a göm, kalıp aip manö hag adö añı löm, hag yuö, am wain wög nıpe u wög geila.

³ Pen sıdö yöp anı au ap ranab magö u, am maker au amöm nıñı, bi rımnab yıharıñ mıdeila.

⁴ Kalıp nıñöm haga, ‘Kale u rö nöp am wög yad u geinabim, yad kalöp mani kabö rö raunabin,’ a ga.

⁵ Hagö, am wög nıpe u geila. Pen sıdö anı kub lañ magö u abe, sıdö gamıñ gab magö u abe, manö anıbu nöp hagöm, bi rımnab halö udö, wög nıpe u geila.

⁶ Sıdö wad arnıg gab magö u, kuöyanı maker au amöm nıñı, bi rımnab halö ap mıdep nöp mıdeila. Kalıp haga, ‘Kale nıñön gıñıg ñın i wög gıgmim, yıharıñ yabıl mıdpım?’ ö ga.

⁷ Hageia, nıp hagla, ‘Bi ap hanıp wög ap ñagöp,’ a gıla. Hageila, kalıp haga, ‘Kale u rö nöp am wain wög yad u gıgmim,’ a gö, am wög geila.

⁸ Duga magö u, wain wög nap u, bi abad mıdep nıpe u nıp haga, ‘Ne ammön, bi wög yıp gaböl gau kalıp hagö, aulö, bi hainö hagnö aubal gau, mani kalıp u nöd ñımön; bi nöd hagnö aubal gau, mani kalıp u hainö ñımön,’ a ga. *

⁹ “Hagö, bi abad mıdep u, bi anıb gau kalıp wıñ alö aueila, bi sıdö wad arö nıñöl gı, ap wög gıla gau, ap mani kale u nöd udlä.

¹⁰ Pen kale anıg göl udlö nıñöl gı, bi nöd hagö, ap wög gıla gau, hag nıñıla e, ‘Hon mani kub u udnabun,’ a gıla u, pen hainö udöl gı nıñıla, kale mani añı anıbu nöp udlä.

¹¹ Udöm, adıñ bi wain wög nap nıbö u aip pen pen hagöm hagla,

¹² ‘Hon nıñön gıñıg, bi hain aubal gau mani udpal añı u rö nöp udpun? Hon hılm halö urakun, sıdö kal nıñö nıñöl gı, wög gıno gıno iru göp u, pen bi ap pro magö ap wög gıjal mani ñıban rö nöp hanıp ñıban!’ a gıla.

* 19:28: Mad 25:31; Luk 22:30; Rep 3:21 * 19:30: Mad 20:16; Luk 13:30 * 20:8: Lep 19:13; Dud 24:15

13 Hageila, bi wög naböŋ nap nibö u niŋöm, bi kale ap niŋp haga, ‘Mam, nöŋ! Nöp gi naij gagpin. Nöp mani niŋnabin a giŋpin rö niŋbin.

14-15 Bi hain aubal gau, bi nöd aubal gau aip adip adip niŋniŋ, niŋnabin. U nan yad. Anib u, bi riŋnap ai giŋniŋ göm wasö giŋnabölŋ Kalip haŋöwaŋö niŋbin u, ne ai giŋniŋ giŋmön mulu lugöŋŋ Mani niŋbin u ud ram ne arul’ a ga,” a ga.

16 Jisas aiud anibu hagöm, haga, “Niŋbi bi hain miŋdpal gau, nöd miŋdeinaböl; niŋbi bi nöd miŋdpal gau, hain miŋdeinaböl,” a ga. *

Jisas kuöyaŋ haga, yiŋp al pak lölö umem uraknabin, a ga

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Jisas Jerusalem amöl gi, adan aŋ au, bi niŋpe unbö miŋgan laŋ kalip dam goŋ gau amöm, ke miŋdaila niŋöl gi kalip haga,

18 “Kale niŋim! Hon Jerusalem arno, Bi Niŋ niŋpe niŋp mumug göm, niŋp dam God niŋp nan sabe gep bi kub gau abe, lo manö hag ñeb bi gau abe, niŋmagö adö kalip u leinaböl, kale niŋp manö kub hagöm hagnaböl, ‘Bi i niŋp al pak lep,’ a giŋnaböl. *

19 Anig hagöm, Juda bi wasö gau kalip ñeinaböl, niŋp hag juöm, rapin paköm, dam mab ba laŋ al pak lölö umnab. Niŋn miŋhöp miŋdöm, niŋn miŋhau niŋgaŋ u kauyaŋ uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bi kub miŋdniŋ gasi niŋlölö

(Mak 10:35-45)

20 Sebedi niŋ niŋpe miŋhöp, niŋme niŋ anib miŋhau uŋ gi, Jisas miŋdeia au apöm, ubör yiŋhöŋ göm haga, “Yad manö ap miŋdajip auabin,” a ga.

21 Hageia haga, “Manö anibu niŋhön?” ö ga.

Hageia, haga, “Yiŋp aij giŋnab u, hainö ne kiŋ miŋdmön, niŋbi bi abad miŋdeinabön niŋn u, niŋ yad miŋhau ba nöŋp au asiŋnabil,” a ga. *

22 Anig hageia, Jisas haga, “Manö yiŋp hag niŋbil u, niŋ aij gagpil. Niŋg asi yad niŋniŋg gabin u, kale miŋhöŋ u rö nöŋ

niŋnabil?” ö ga. Hageia haglö, “Yau! Niŋnabul!” a giŋlölö. *

23 Hagailö haga, “Niŋö hagabil. Niŋg asi niŋniŋg gabin u niŋnabil. Pen bi an yiŋg böŋ lau, bi an siŋdagö böŋ lau asiŋ miŋdeinabil u, hagagnabin. Manö u manö yad wasö; Bapi manö niŋpe. Niŋbi bi niŋpe ke hag löp gau anib rö miŋdeinabil,” a ga.

24 Bi niŋpe anib miŋhau manö anibu anig hagailö, bi niŋpe unbö siŋduŋ laŋ manö u niŋlölö, mulu lugö, mamil miŋhau kalip manö hag giŋla.

25 Jisas pen bi niŋpe gau kalip magöŋhalö hagö aueila haga, “Kale niŋnim, Juda niŋbi bi wasö gau, kiŋ kale klö göm, abad miŋdpal; bi kub kale manö niŋhön niŋhön hagnaböl u niŋöm, ana udöm, hain giŋnaböl me. *

26 Pen kale giŋpal rö gagmim. Bi an bi kub miŋdainim u, bi pro rö miŋdöm, niŋbi bi riŋnap kalip wög gi ñeb bi rö miŋdainim. *

27 Bi an bi kub yabiŋ miŋdainim u, bi pro ramö gau rö miŋdöm, niŋbi bi riŋnap kalip nagi wög gep bi rö miŋdainim.

28 Bi Niŋ niŋpe u, niŋbi bi gau kale wög yiŋp giŋlaŋ a göm, auaga; wög kalip gi niŋ damem, hainö nan si nan naij giŋpal adö u haji gi umnö, kale kaminiŋ aröl, a göm, aua,” a ga. *

Jisas bi amgö we ga miŋhau gö, amgö niŋlölö

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Pen Jisas daun kub Jeriko arö göm arö niŋöl gi, niŋbi bi iru nöŋp niŋp hain giŋla.

30 Bi amgö we miŋhau adan goŋ au asiŋ miŋdlö niŋöl gi, “Jisas auab,” a giŋlölö niŋmil, meg miŋgan dap ranmil haglö, “Depid Niŋ niŋpe, halip mög niŋmön!” a giŋlölö.

31 Hagailö, niŋbi bi gau kalip miŋhöŋ niŋ ij halö hagöm hagla, “Manö hauŋ gagmil!” a giŋla. Anig hagla u pen, manö kalip u udagöm, meg magö rapin dap ranmil haglö, “Depid Niŋ niŋpe, halip mög niŋmön!” a giŋlölö.

* 20:16: Mad 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 * 20:18:

* 20:22: Mad 26:39; Jon 18:11 * 20:25: Luk 22:25-26

Mad 16:21; 17:22-23 * 20:21: Mad 19:28; Luk 22:30

* 20:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 20:28: Luk 22:27; Plp

³² Anig hagailö, Jisas pidön göm, kalip mihön wiñ alöm haga, “Halip nihön gan, a gimil, yip wiñ alabil?” ö ga.

³³ Hageia haglö, “Bi Kub, halip amgö we göp u gö ñil niñul!” a gilo.

³⁴ Hagailö, Jisas kalip mihön mög niñöm, amgö kalip u ud niñö, yöp magö u nöp amgö ñil niñlö, nipe arö niñöl gi, hain gilo.

21

Jisas Kin rö Jerusalem ara

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Jisas bi nipe gau aip Jerusalem sösöl göm, ram m+nöñ pro Bedpagi, Olip Dum söl amjakla. Amjaköm, bi nipe mihöp hag yuöm haga,

² “Kale mihön ram riig aglö nö lödön ammil niñnabil, kaj donki nime pi amil mihau nagä adik linaböl mideinabil. Niñmil, nagä u hubikmil pañid daumil.

³ Pen nibi bi ap apöm, nihön ginig kaj donki hon u hubik ud arabil a gainim u, pen hagmil, ‘Bi Kub u wög midö, hagajip udnig aubul,’ a gimil, yinid yau a geinab, daunabil,” a ga.

⁴ Pen kalip mihön hag yuö arlö anibu, bi God manö hagep ap ginaböl, a göm, kali kliñ rika rö nöp ga. Nipe haga,

⁵ “Jerusalem nibi bi kalip hagmim, ‘Kin kale bi hain u, kaj donki adö u asiköm, kalöp auab.

Nipe kaj donki pi adö u asiköm auab,’ a gimim,” a ga. *

⁶ Pen Jisas bi nipe hag yuö arlö anib mihau, haga haga rö,

⁷ kaj donki nime abe, pi marep abe pañid dauailö, bi nipe gau waij milö ud juöm, kaj donki adö lañ laila, Jisas adö au asika.

⁸ Nibi bi iru nöp, Bi Kub auab, a göm, waij milö kale adö lañ rol limidal gau ud juöm, adan majö au lila. R+mnäp am köp uñan, mab uñan gau rib gi dö gi dapöm adan majö au lila.

⁹ Nibi bi gau Jisas nip big g+gabö göl amöl gi meg magö dap ranöm hagla,

“Niñim! Depid rikö, rik damöm riköp u, auöp i.

Nip aij a gabun!

Bi Kub nip yuö auöp bi anibi me, nip aij a gabun!” a gila. *

¹⁰ Jisas Jerusalem amjakö niñöl gi, nibi bi gau magönhalö hag amil apil göm hagla, “Bi anibu an?” ö gila.

¹¹ Hageila, nibi bi Jisas aip aula gau hagla, “Bi i me Jisas, bi God manö hagep Nasared, ram m+nöñ Galili nibö u,” a gila.

Jisas nibi bi God sabe gep ram nan sikim geila gau kalip ridik gi höñ yan yua

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Jisas God sabe gep ram raul yan amöm niña, nibi bi gau nan sikim gi mideila. Nipe niñöm, kalip magönhalö ridik yuöm, abañ bad mani löm, pen pen yimjik gaila gau ud ado göm, bi yaur sikim göm, mab po adö asik mideila gau, ud ado ga.

¹³ Anig göm kalip hag göm haga, “God Manö kali kliñ rikla u, God haga, ‘Ram yad u yip sabe gep ram, pen kale gipim u,

bi nan si udep ram ap rö löp,’ a ga,” a ga. *

¹⁴ Pen Jisas nipe God sabe gep ram raul migan anibu midö niñöl gi, nibi bi amgö we ga r+mnäp, nibi bi ma naij ga r+mnäp aueila, kalip gö kam+ñ la.

¹⁵ Nipe nan gagep rö gö, ñi pai pro gau wiñ alöl gi hagla, “Nöp aij a gabun! Depid Ñi nipe! Use!” gila. Pen kale anig geila, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe niñlö, kalip mulu yab+ñ luga.

¹⁶ Mulu lugö hagla, “Nöp hagaböl u niñabön?” ö gila. Hageila, Jisas kalip haga, “Yau! Hagaböl u niñabin u pen kale manö r+mnäp kali kliñ riköm hagla, ‘God, ne ginabön niñöm ñi pai pro ñi painan gau hib ne haglö adö arnab,’ a gila. Kale manö kali kliñ rikla anibu, amgö li niñagim ar?” a ga. *

¹⁷ Anig hagöm, kalip arö göm, am ram riig aglö Bedani hana.

*Jisas hagö, mab kia u m̄lep ga
(Mak 11:12-14,20-24)*

¹⁸ Ruö Jisas ado ḡ Jerusalem aramöm adan aṇ gau arö, n̄p k̄yö lö,

¹⁹ adan majö goṭ au n̄ṇa, mab kia ur ap m̄deia. It̄ au amöm n̄ṇa, magö ñ̄ṇeb p̄laga; uṭaṇ au nöp m̄deia. An̄ig gö Jisas haga, “Ne hainö magö ap p̄lagnabön!” a ga. An̄ig hagö n̄ṇöl ḡ, magö an̄bu nöp kia mab ur u m̄lep ga.

²⁰ An̄ig gö, b̄ n̄ipe gau n̄ṇöm, aiö göm hagla, “Aige göm mab an̄bi ȳṇid m̄lep göp?” ö ḡla.

²¹ Hageila, Jisas kal̄p haga, “Yad kalöp n̄ṇö hagabin, hon hagno God u rö nöp ḡnab, a ḡmim, gas̄ m̄höp wasö, gas̄ añ̄ nöp n̄ṇabim u, ḡnab. Pen mab kia m̄lep ga u nöp wasö; dum ilö an̄bi l̄ṭi ḡ ñ̄ig kub aṇ au aru, a ḡnabim u, arnab. * ”

²² “Pen kale God n̄p n̄ṇ ud m̄dmim, n̄p hag n̄ṇabim u, hagnabim rö nöp ḡnab,” a ga. *

*Jisas n̄p hagla, “Nöp an hagö an̄ig hag
ajabön?” ö ḡla*

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Jisas God sabe gep ram u amöm, n̄bi b̄ gau kal̄p manö hag ñö n̄ṇöl ḡ, b̄ God n̄p nan sabe gep b̄ kub gau abe, b̄ manö ud as̄kep gau abe apöm n̄p hagla, “Nöp an ne an̄ig ḡmön, a göp, n̄ṇmön an̄ig ḡ ajabön?” ö ḡla.

²⁴ Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag n̄ṇö, ȳp hag ñ̄be, yad pen an hagö wög ḡpin u, kalöp hag ñ̄nabin.

²⁵ Jon n̄bi b̄ gau kal̄p ñ̄ig pak ña u, n̄ipe ke gas̄ n̄ṇöm aua aka God hagö, apöm an̄ig ga?” ö ga. Jisas an̄ig hagö, kale ke hag n̄ṇ hag n̄ṇ göm hagla, “Hon, ‘God yuö apöm ga,’ a geinabun u, han̄p hagnab, ‘An̄b u, Jon hagöp u n̄hön ḡn̄ig n̄ṇ udagpim?’ ö ḡnab.

²⁶ Pen, ‘Jon gas̄ n̄ipe ke n̄ṇöm apöm ga,’ a geinabun u, n̄bi b̄ gau han̄p kal̄ ḡnaböl. Gas̄ kale u, Jon n̄ipe b̄ God manö hagep b̄ ap aua,” a ḡla. *

²⁷ An̄ig hagöm, Jisas n̄p hagla, “Hon n̄ṇagpun,” a ḡla. Hageila, Jisas kal̄p

haga, “Kale ȳp hag ñ̄agpim rö, yad pen an hagö yad apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñ̄agnabin,” a ga.

*Jisas b̄ madöl m̄hau, manö hod r̄iköm
haga*

²⁸ Jisas an̄ig hagöm haga, “Pen kale n̄hön gas̄ n̄ṇabim̄ B̄ ap ñ̄ n̄ipe m̄höp m̄deinab. Ñ̄ n̄ipe nañ̄ u n̄p hagnab, ‘Ñ̄ me! M̄ñi wain wög u am wög ḡ,’ a ḡnab.

²⁹ Hagö, ñ̄ n̄ipe hagnab, ‘Yade am gag-nam,’ a göm, hainö pen gas̄ adog n̄ṇöm, am wain wög u geinab.

³⁰ Nap pen am ñ̄ wañ̄ig u n̄p u rö nöp hag n̄ṇö, hagnab, ‘Yau, ḡnam!’ a ḡnab u pen am gagnab.

³¹ Pen ñ̄ an̄b m̄hau, an nap hagnab rö ḡnab?” ö ga. Hageila, Juda b̄ kub an̄b gau hagla, “Ñ̄ n̄ipe nañ̄ u nöp nap hagnab rö ḡnab,” a ḡla. Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp n̄ṇö hagabin, kale ȳhar̄ṇ m̄dpe n̄ṇöl ḡ, b̄ dak̄s udpal b̄ gau abe, b̄ si udep n̄bi gau abe, God n̄bi b̄ udöm kumi kabö adö laṇ au abad m̄deinab ram m̄nön̄ u, kalöp abhak löm arnaböl.

³² Jon b̄ ñ̄ig pak ñ̄eb u, kale n̄hön n̄hön ḡipe God n̄p aij ḡnab u, kalöp hag ña, pen manö n̄ipe u udagpe. B̄ dak̄s udöm mani piral r̄imnap halö udpal gau abe, b̄ si udep n̄bi gau abe, kale Jon manö haga adö an̄bu n̄ṇöm, udla. Udla an̄bu kale hadö n̄ṇbe, pen kale ke, Jon manö u udmim, nan si nan naij ḡpim u, n̄hön ḡn̄ig an̄ig ḡpun a ḡmim, arö gagpe,” a ga. *

*B̄ naij wain wög abadpal, manö hod
r̄iköm haga*

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Jisas haga, “M̄ñi manö hod r̄ikem ap halö hagn̄ig gabin i n̄ṇim. B̄ wög ad̄ṇ nap n̄bö ap naḡ wain wög u ḡ ȳmöm, waryö göm, naḡ wain magö pak hib jakep m̄gan ap geinab. Ḡ löm, naḡ wain magö ap si ñ̄ṇnaböl u, n̄ṇ m̄daiun, a göm, ram m̄lö kub ap göm, b̄ r̄imnap kal̄p hagnab, ‘Kale naḡ wög ȳp u abad m̄daimim, hainö p̄löm po gö, ȳp

* 21:21: Mad 17:20; Luk 17:6; 1Ko 13:2; Jon 14:12

* 21:22: Mad 7:7-11; 18:19

* 21:26: Mad 14:5

* 21:32:

Luk 3:12; 7:29-30 * 21:33: Ais 5:1-2

rɪmnap, kale rɪmnap udmim,' a gòm, ram mɪnɔŋ mɪlò yabɪl gau arnab. *

³⁴ Nagɪ wain magò u po gò nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe gau kalɪp hagnab, 'Wain wög yad gau ammim, bɪ wög abad mɪdpal gau hagnim, nagɪ wain magò yɪp rɪmnap dauim,' a gɪnab.

³⁵ Kale wain wög gau amjaklò, bɪ wain wög gɪ mɪdeinaböl gau urakòm, bɪ ap nɪp gabi paknaböl, bɪ ap nɪp bɔŋ nöp al pak lɪlò umnab, bɪ ap nɪp kabö ju paknaböl.

³⁶ Anɪg gɪlò, bɪ nagɪ wain wög nap nɪbö anɪbu, bɪ nɪpe rapɪn bad ap pen hag yunab. Hag yuö, areinaböl, bɪ nagɪ wain wög geinaböl gau, kalɪp u rö nöp gɪnaböl.

³⁷ Anɪg gɪlò, bɪ wain wög nap nɪbö u hagnab, 'Nɪ yad u yunö me, manö nɪp u nɪŋnaböl,' a gòm, hag yuö arnab.

³⁸ Nɪ nɪpe u amjakö, bɪ wain wög gɪ mɪdeinaböl gau, nɪp nɪŋöm, kale ke hagnaböl, 'Bɪ wög nap nɪbö nɪ nɪpe u auab i. Nap hainö umeinab, nan wög gai i nɪ nɪpe udnab. Anɪb u, nɪp al pak lɪno umö, hainö nan wög gai i magöŋhalö udnabun,' a gɪnaböl. *

³⁹ Anɪg hagöm, nɪp dam wög adɪŋ goɪ gau amöm, bɔŋ nöp al pak lɪnaböl. *

⁴⁰ "Anɪg geinaböl u, hainö bɪ nagɪ wain wög adɪŋ nap nɪbö u apöm, kalɪp nɪhön nɪhön gɪnɪg gab?" ö ga.

⁴¹ Hageia hagla, "Bɪ naij gɪnaböl anɪb gau kalɪp geinab, ilön kub yabɪl udöm umnaböl; hainö pen nɪbi bɪ rɪmnap halö udöm, kalɪp nagɪ wain wög u lɪnab, wög anɪbu gɪnaböl. Nagɪ wain magò po gɪnab nɪn u, nɪp rɪk dam nɪnaböl," a gɪla.

⁴² Hageila, Jisas haga, "God Manö kalɪ kɪlɪn rɪkla u nɪŋagpim rö löp. Kale kalɪ kɪlɪn rɪkòm hagla,

'Bɪ ram gep gau, kale kabö ram gɪnɪg gòm, kabö ap udöm hagla, "Kabö i kabö naij göp gö arö gun," a gɪla.

Pen Bɪ Kub nɪpe geia nɪŋöm

kabö anɪbu nöp ram nɪpe au kabö aij ke yabɪl mɪdöp.

Bɪ Kub nɪpe anɪg gaia,

hon nɪŋun aiö yabɪl gabun,' a gɪla. *

⁴³ "Kabö aij udagpim anɪbu, God kalöp Juda kai arö gòm, nɪbi bɪ ke gau nɪbö, nan nɪp nɪb nɪnaböl gau, kalɪp udöm abad mɪdeinab.

⁴⁴ Nɪbi bɪ kabö adö anɪbu ap lug paknaböl gau, kalɪp rapɪn nöp paknab; pen kabö anɪbu ju lugöm, nɪbi bɪ pak rɪbɪknab gau, bɔŋ nöp pa jö ma jö gɪ arnab," a ga.

⁴⁵ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ Perisi gau abe, Jisas manö hod rɪkòm haga anɪbu, kalɪp nöp haga u nɪŋöm,

⁴⁶ nɪp nagɪ lun, a gòm, gasɪ nɪŋla u pen nɪbi bɪ gau, Jisas nɪp bɪ God manö hagep a gɪla u me, hanɪp kal hagnaböl, a gòm, nɪp nan ap göl rö laga.

22

*Bɪ nɪbi udöm nan kub nɪŋbal
(Luk 14:15-24)*

¹ Jisas kauyan manö hod rɪkòm haga,

² "God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab u, aiud adö i rö:

"Bɪ kɪŋ ap nɪ nɪpe u nɪbi udnɪg gö, nan kub nɪŋnɪg, nan magö dap magum gɪnaböl.

³ Anɪg gòm, bɪ nɪpe rɪmnap hag yuöm hagnab, 'Nɪbi bɪ hag lɪnö gau am hagpe aulö, nan kub nɪŋun,' a gɪnab. Anɪg hagö, kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnaböl u pen kale arö gɪnaböl.

⁴ Anɪg gɪlò, bɪ nɪpe rɪmnap pen kauyan hag yuöm hagnab, 'Kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnim, "Kɪŋ u, kaj kau kub rɪmnap, kaj kau pi marep rɪmnap pak lauöm, nan gau magöŋhalö gɪ jɪn gòm, 'Auöl,' a göp," a gɪmim,' a gɪnab.

⁵ Anɪg hagö, kale am hagnaböl u pen manö kalɪp u ud yunaböl. Rɪmnap nan wög kale gau arnaböl; rɪmnap mani wög kale gau geinaböl;

⁶ pen rɪmnap, kɪŋ bɪ nɪpe gau gɪ naij göm, al pak lɪlò umnaböl. *

⁷ "Anɪg gɪlò, kɪŋ anɪbu nɪŋö, hibur nɪp u naij gö, ami bɪ nɪpe gau hag yuö, am nɪbi bɪ bɪ nɪpe al pak lɪnaböl anɪb gau kalɪp magöŋhalö al pak hak löm, daun kub kale u lau ju yulö arnab.

* 21:38: Mad 27:18 * 21:39: Hib 13:12 * 21:42: Sam 118:22-23; Ro 9:33; 1Pi 2:6-8 * 22:6: Mad 21:35

8 Pen bi nîp wög gi ñeb gau kalîp hagnab, ‘Nan magö nan gau hadö magum gîpun, pen nîbi bi nöd wiñ alnö gau auöl rö lagöp.

9 Anîb u, kale adan ramö gau ammim, nîbi bi nînmim gau, kalîp magöñhalö, “Aube nan kub ñîñun,” a gîmim, hañowañ uñ gi daube, nan kub ñîñun,’ a gînab.

10 Anîg hagö, bi nîpe gau am adan ramö ramö gau amöm, nîbi bi aij gau, nîbi bi naij gau kalîp magöñhalö, ‘Aube nan kub ñîñun,’ a göm hañowañ uñ gi dapöm, bi nîbi udöm nan kub ñîñnaböl ram raul anîbu amöm, sîsî göl mîdeinab.

11 “Kin anîbu pen, nîbi bi aubal gau nîñin a göm, ram raul yan amöm nîñnab, bi ap, nan ñîñnîg wañj lîbal u löm wasö, yîharîñ nöp mîdeinab.

12 Anîg gö, nîp hagnab, ‘Bi me! Nîhön gîñîg, nîbi udöm nan ñîñnîg wañj lîbal u lîmön wasö, yîharîñ nöp auban?’ ö gînab. Hagö, bi anîbu pen manö ap hagageinab.

13 Pen kin u bi nîpe gau kalîp hagnab, ‘Bi i ñîmagö ma nîp gau nagî lîmim, dam sîbön göp an yan ud yube, nîbi bi anîb gau aip meg magö hau jö göl gi, mîñöñ magö göl gi mîdlañ,’ a gînab,” a ga. *

14 Jisas aiud anîbu hag pîs göm, kalîp haga, “God nîbi bi iru nöp wiñ alnab, pen kalîp magöñhalö udagnab. Nîbi bi rîmnap nöp udnab,” a ga.

“Gapman bi kub Sisa nîp dakîs ñeb aka wasö?” gîla

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Pen bi Perisi gau, Jisas nîp manö nîhön hagno, pen hagö nîñun, nîp dam nagî lun, a göm, manö hag nîñ hag nîñ göm, *

16 bi kale ke rîmnap, Herod bi nîpe rîmnap yulö, Jisas mîdeia au amöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Ne bi manö nîñö yabiñ nöp hagabön. Bi rîmnap nîñmön pîñîñ gagpan. God hagöp rö nöp nîñmön, nîbi bi hag ñabön.

17 Anîb u, ne gasî nîhön nîñban? Hon Isrel nîbi bi, Sisa bi kub daun kub Rom nîbö u, nîp dakîs ñeb aka ñagep wasö?” gîla.

18 Hageila, Jisas gasî naij kale nîñöm haga, “Yîp nîhön gîñîg neb neb göl gi apim, anîg göl hag nîñabim?”

19 Kale dakîs ñîbal kabö magö ap ñîbe, nîñin!” a ga. Hagö, nîp kabö magö ap dap ñeila.

20 Jisas kabö magö anîbu nîñöm kalîp haga, “Kabö magö i, bi nabîc cög i, an nabîc cög mîdöpñ Hib u, an hib mîdöp?” ö ga.

21 Hageia hagla, “U bi kub Sisa,” a gîla. Hageila, Jisas kalîp haga, “Anîb u, Sisa nan nîpe mîdainîm, Sisa nîp ñîmim. God nan nîpe mîdainîm, God nîp ñîmim!” a ga. *

22 Anîg hagö, kale gasî iru nîñöm, nîp arö göm arla.

Umöm kauyan uraknaböl aka göm, Jisas nîp hag nîñla

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Ñîñ anîbu nöp, Sadyusi bi rîmnap Jisas mîdeia au aula. Sadyusi nîbi bi anîb gau hagmîdal, nîbi bi umöm kauyan uraknaböl, a gîmîdal. *

24 Kale Jisas mîdeia au apöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Mosîs haga, ‘Bi ap nîbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö, yîharîñ umeinab, nîmam nîpe u, nîbi anîbu udöm, ñî pai nîpe gau, a göm, yag daunîm,’ a ga. *

25 Anîb u, bi îl halö unbö mudun jîñ u mîdeinaböl. Nîmam nañî u nîbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö yîharîñ umnab. Anîg gö, nîmam yîgwö an nîbö u pen nîbi anîbu nöp udnab.

26 Nîmam yîgwö an nîbö u pen nîbi anîbu udöm, u rö nöp ñî pai yag dapöm wasö, yîharîñ umnab. Anîb u, nîmam yîgwö nîgan nîbö u nîbi anîbu udöm, u rö nöp ñî pai yag dapöm wasö, yîharîñ umnab. Anîbu nöp gi dam dam, nîmam unbö mudun jîñ u, magöñhalö ñî pai yag dapöm wasö, yîharîñ nöp umnaböl.

27 Pen nîbi u, u rö nöp umnab.

28 Nîmam gau kale magöñhalö nîbi anîbu udla. Anîb u, nîbi bi umbal gau uraknaböl ñîñ u, nîbi anîbu an udnab?” ö gîla.

* 22:13: Mad 8:12; 25:30; Luk 13:28
25:5

* 22:15: Mak 3:6

* 22:21: Ro 13:7

* 22:23: Ap 23:8

* 22:24: Dud

29 Hageila, Jisas kalip pen haga, “Kale God Manö hagöp u abe, God klö midöp u abe, niñagpim u me, dui hagnim hagnim, ‘Niñi bi gau umöm urakagnaböl,’ a gipim.

30 Niñi bi uraknaböl ñin u, niñi gau bi udagnaböl, bi gau niñi udagnaböl. Ejol kumi kabö adö lan midpal rö u mideinaböl.

31 Kale, ‘Niñi bi umöm urakagnaböl,’ a gipim u, God Manö kalik klijn rikla rimnap niñagpim ar?

32 God haga, ‘Yad Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me yad midpin,’ a ga. Bi gau böñ nöp umblap u, God bi nöd umla anib gau kalip hagöm, ‘God kale yad midpin,’ a gagböp. Bi umlö, rigöl gila anib gau kamij midpal u me, kalip haga, ‘God kale yad midpin,’ a ga,” a ga. *

33 Jisas manö anibu hag ñö, niñi bi mideila gau niñöm, aiö waiö gila.

Lo kub yabıl u

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Jisas manö anibu hag aij gö, Sadyusi bi gau manö ap pen hagöl rö laga. Pen Perisi bi rimnap, Jisas anig ga u niñöm Jisas mideia au aula.

35 Bi kale lo manö niñ aij ga ap, Jisas niñhön rö hagnim, a göm haga,

36 “Manö hag ñeb bi. Lo manö u, manö adö mai manö kub yabıl midöp?” ö ga.

37 Hageia, Jisas haga, “Gasi rimid ne u magöñhalö God lau adö arö, niñ midmagö yabıl limön. *

38 Manö kub nöd yabıl me u.

39 Manö kub yigwö an niñbö u pen anigöl midöp: ne ke midmagö liban rö, niñi bi ke niñbö gau abe midmagö limön. *

40 Manö mihau hagajin i, Mosıs lo manö kalik klijn rikla manö u magöñhalö abe, God manö hagep bi gau kalik klijn rikla manö u magöñhalö abe, manö il kub yabıl me manö anib mihau nöp,” a ga. *

Jisas hag niña, “Mesaia a gipim u, niñ bi an ñi niñe a gimim niñbim?” ö ga

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Perisi kai ap magum göm midlö niñöl gi, Jisas kalip manö ap hag niñöm haga,

42 “Kale Mesaia u niñ niñhön gasi niñbimñ Niñ bi an ñi niñe a gimim niñbim?” ö ga.

Hageia hagla, “Depid ñi niñe,” a gila. *

43 Hageila, Jisas haga, “God Ana u Depid niñ gasi ñö niñöl gi, Depid niñe Mesaia u niñ ‘Bi Kub yad’ a ga. Depid haga,

44 ‘Bi Kub manö hagöm, Bi Kub yad u niñ hagöp,

“Ne ñimagö yijig yad lau adö midmön me,

yad ginö, kauat mauat ne gau kalip ab lili gi yunabön,” a göp,’ a ga. *

45 Depid nap ilan niñe a gipim u pen Depid niñ ‘Bi Kub yad’ a ga. Anib u, kale niñhön gasi niñbim?” ö ga.

46 Jisas manö niñe u hag aij gö, kale niñ pen hagöl rö lagö me, piñig gi mideila niñöm hainö Jisas niñ manö rimnap halö hag niñagla.

23

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe gipal rö gagmim, a ga

(Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

1 Hainö ñin ap, Jisas bi niñe gau abe, niñi bi rimnap abe, kalip manö hagöm haga,

2 “Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, Mosıs ka niñe u udöm, God lo manö Mosıs hadame nöp kalik klijn rikla rö hag ñibal.

3 Anib u, bi anib gau kale God lo manö niñhön hagöl u niñ udmim hain gimim; pen nagi kale göl adö u niñmim, hain gagmim. God lo manö hag ñibal u pen kale ke manö anibu hain gagpal. *

4 Nan gau gimim, nan gau gagmim a gipal u, manö iru yabıl nöp hagpal. Kale hagpal anibu, wadi marö kub yabıl u rö, niñi bi gau kalip gam ñibal u, pen kalip mög niñöm, rimnap ud asik gagpal.

5 Niñi bi gau hanip nöp niñlan, a göm, God Manö kalik klijn rikla manö rimnap ud

* 22:32: Eks 3:6 Mad 8:11

* 22:37: Dud 6:5

* 22:39: Lep 19:18; Mad 7:12

* 22:40: Ro 13:10; Gal 5:14

* 22:42: Jon 7:42

* 22:44: Sam 110:1; Mad 26:64

* 23:3: Mal 2:7-8

nable cög adö laŋ abe, ñimagö gau abe li riþiköm ajpal. Hon God bi nipe me gau, a gilaŋ, a göm, waŋi mälö kub nagi adin halö aij gau rol gipal. *

⁶ Kale nan kub ñineb aŋ u amöm aka Juda magum gep ram gau amöm, bi kub mab po asikpal adö u nöp asikpal.

⁷ Gasi kale ninbal u, nibi bi iru midpal aŋ gau arno, 'Manö hag ñeb bi kub auabön e!' gälö, hanip aij ginab, a göm, ninbal.

⁸ "Pen kale mam il aŋi midpim rö, kalöp, 'Hag ñeb bi kub yad,' a göm hagagöl. Hag Ñeb Bi Kub kale aŋi ap nöp midöp.

⁹ Minöŋ naböŋ il i bi ap, 'Bapi bi kub yad,' a gimim hagagmim. Nap kale aŋi ap nöp midöp ram minöŋ kumi kabö adö laŋ au.

¹⁰ Kale u rö nöp, 'Bi nabic bi kub yad,' a göm hagagöl. Bi nabic bi kub kale aŋi ap nöp, Mesaia u nöp midöp.

¹¹ Kale aŋ au, nibi bi an nipe nibi bi kub rö midainim, nipe nibi bi wög gi ñeb rö midnab. *

¹² Nibi bi hib kale ke haglö adö arnab gau, hib kale lugnab; pen nibi bi hib kale ke haglö adö aragnab gau, hainö hib kub yabıl mideinab. *

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi (Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³ "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Kale ke God nibi bi udöm kumi kabö adö laŋ au abad mideinab migan u aragmim, nibi bi arnig gipal gau kalip adan rikpim.

¹⁴ "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Kale nibi palpal ram halö si udpim. Anibu pen, nibi bi hanip ninöl, a gimim, God nip manö mälö kub piral gau nöp hagpim. Gipim anibu me, ilön kub yabıl udnabim.

¹⁵ "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Nibi bi gau manö hanip u ninöm hain gilaŋ,

a gimim, ram minöŋ mälö gau ulhai nin ajmim, rimnap ninmim hag ñibe, kale ke Seden bi nipe midpim rö wasö, kale Seden nibi bi nipe yijig göl yabıl linaböl.

¹⁶ "Nibi bi gau kalip God adan la u yam aij gipun, a gipim u, pen kale bi amgö we u me, kale ke ninagpim! Anig gipim anibu, manö kub yabıl midöp. Nibi bi gau kalip manö pir alimim hagpim, 'Hon, "God sabe gep ram midöp rö, ninö hagabun," a ginabun u, hainö arö gun, a ginabun u, arö ginabun. Pen gol udöm, nan God sabe gep ram raul yaŋ gila gau, hib anibu hagöl gi, "Ninö hagabun," a ginabun u, hagnabun rö nöp ginabun me; arö gagnabun,' a gipim. *

¹⁷ Kale bi amgö we, bi hau! Kale gasi nihön ninbim: gol u nan yabıl aka God sabe gep ram ul u nan yabıl Nan yabıl me, God sabe gep ram ul nipe u. Ram ul mideinab u, nan ram raul midöp abe ul mideinab me.

¹⁸ Manö ap u rö nöp, nibi bi gau kalip manö pir alimim hagpim, 'Hon, "God kabö bid nipe midöp rö ninö hagabun," a ginabun u, manö ninö hagnabun u nan yiharin; hainö gasi ap ninun, arö gun, a ginabun u, arö ginabun. Pen, nan God kabö bid adö au God nip pak sabe gi ñibal gau, hib anibu hagöl gi, "Ninö hagabun," a ginabun u, hainö gasi ke ap ninun ke gun rö lagnab; hagnabun rö nöp ginabun,' a gipim.

¹⁹ Kale bi gasi rimid lagöp gau, nan nihön u nan kub Nan God nip pak sabe gi ñibal nan u, aka kabö bid adö au sabe gi ñibal un Nan yabıl me, kabö bid u. Kabö bid adö au mideinab u me, nan anibu nan God nip ñeb rö linab.

²⁰ Pen 'Kabö bid midöp rö, ninö hagabun,' a ginaböl u, bid adö anibu nan dap laumidal halö hagnaböl.

²¹ Pen 'God sabe gep ram midöp rö, ninö hagabun,' a ginaböl u, u God ram nipe ninöm God hib nipe halö hagnaböl.

²² 'Kumi kabö adö laŋ midöp rö, ninö hagabun,' a ginaböl u, God sea kin asik midöp au ninöm sea kin anibu abe, God

* 23:5: Mad 6:1; Eks 13:9; Dud 6:8; Nab 15:38-39

* 23:11: Mad 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26

* 23:12: Pro 29:23;

Luk 14:11; 18:14 * 23:16: Mad 15:14

sea kin anıbu asık mıdöp u abe mıdöp rö, nıñö hagabun a gınaböl. *

23 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Manö nıbi bı rımnab kalıp hıgım adö u kale ke gıgım. Kamöñ ası, nan hałowatö wög adıñ ranöb u nıñbe, nan yabıt rö lö, wö ralbe, am sıduñ lan arö, God nıp ańı ap ñun, a gımim, pör nan kale God nıp ñıbım. Nan pro pro anıbu rö pör anıg gıgım, pen nıñhön gınıg manö ıt yabıt u anıg gıgımıñ Nıbi bı gau kalıp naij gınım nagı adö u gıgımıñ; kabö rö gınım adö u gımim. Kalıp mög nıñmım, ud aij gımim. Gınabun a gımim, gımim. *

24 Nıbi bı gau kalöp adan yamun, a gıgım, pen kale ke bı amgö we. Nan pro gau nıñbe, nan yabıt rö löp, pen nan kub nan hib waiö mıdöp gau nıñagıgım.

25 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Pler kap kale gau rö, höñ adö gau ñıg lı yu aij gıgım u, pen anıñ nan sı nan naij prı u ajmanı rauöm mıdöp. Hon nan iru udun, a gımim, hañ romanı hon ke gı aij gun, a gıgım. *

26 Kale Perisi bı gau gası rımıd lagöp. Pler kap kale anıñ nan sı yu aij gıgım, höñ adö gau u rö nöp mıd aij gıgım.

27 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Wıp kabö mıgan gau rıgöl göm, ajöñ pıt göm, ped rud mailö aij gö, nıbi bı gau nıñlö, aij göp, pen mıgan anıñ nan sı wıp le hañıñ naij apöl gı mıdöp; kale unbö rö nöp mıdpım. *

28 Kale unbö rö nöp, höñ adö hañ romanı nıñbun u, kale bı aij rö löp u, pen kalöp anıñ nan sı manö pıral gau abe, nan sı nan naij gau abe, prı u ajmanı rauöm mıdöp. *

*God kalöp pen gı naij gınab, a ga
(Luk 11:47-51)*

29 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Bı God manö hıgım hadame nöp allö rıgöl gıla ulöm ka adö u rıb adık gı aij göl gı hıgım,

30 ‘Apıs bac bı gıla rö u, hon God manö hıgım bı gau kalıp al pakagıbnop,’ a gıgım.

31 Pen hıgım anıbu, bı God manö hıgım gau kalıp al pak lımıdal ıt u me, hon mıdpun, a gımim, hıgım. *

32 Anıb u, apıs bac bı gı naij gıla u rö, kale u rö nöp gınabun, a gımim u, u rö nöp gımim!

33 Kale hainö ñı pai gai i. Hainö God nıbi bı manö kub hıgım, mab ke inab anıñ nan sı yunab ñın u, kale aıgö gımim pıñıñ gı ke gau arıabımıñ Wasö yabıt. Adan kale ap mıdageınab. *

34 “Anıb u, yad kalöp hıgabın, yad bı God manö hıgım rımnab, bı gası kıd hıık nıñeb rımnab, bı manö hag ñeb rımnab yunö, kalöp aueınaböl, rımnab al pak lınabım, rımnab mab ba lanı al pak lınabım, rımnab Juda magım gep ram raul mıgan kale u pakıabım, rımnab pıñıñ gı arlö nıñöl gı, ram mınöñ gau gau rıdık gı yunabım.

35 Anıb u me, God nıbi bı kamıñ aij nıpe gau, hadame nöp allö auöp i rö, manö marö u udnabım. Adam ñı nıpe, gı aij nöp gımıdöp bı u, Ebol nıp nöd ıt göm al pak löm, al dapöm, al dapöm, hainö Berekaia ñı nıpe Sekaraia nıp, God nıp sabe gep ram au danı, kabö ud gıla bıd au danı mıdö nıñöl gı, nıp anıñ au al pak lıla. *

36 Yad kalöp nıñö yabıt hıgabın: nan gıgım anıbu, manö anıbu kalöp mıñı mıdpım gai i ado gı aunab.

*Jisas Jerusalem nıñö, mög gö, mıtöñ ga
(Luk 13:34-35)*

37 “Jerusalem nıbi bı, nıbi bı mög gep rö yad gai i. Bı God manö hıgım God kalıp yua bı gau, ram mınöñ kalöp u aulö, kabö jumım pör nöp al pak lıbım. Yad kalöp kıtakıt nıme pı gau gıpal rö, dam auan mo

* 23:22: Ais 66:1; Mad 5:34 * 23:23: Lep 27:30; Mai 6:8 * 23:25: Mak 7:4 * 23:27: Ap 23:3 * 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Ap 7:52 * 23:33: Mad 3:7; 12:34; Luk 3:7 * 23:35: Jen 4:8; 2Kr 24:20-21 * 23:38: 1Ki 9:7-8; Jer 22:5

yad gau linam a gi libin u pen yip niñmim arö gipim.

³⁸ God nipe God sabe gep ram kale u arik ara; cög nöp midöp. *

³⁹ Uri yip niñagnabim; hainö, 'God bi hanip a göm yua bi i, aij yabıl auab,' a gimim, ñin anıbu nöp, yad kauyan niñnabim," a ga. *

24

God sabe gep ram u ud wał gınaböl, a ga (Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arö göm, höñ arö niñöl gi, bi nipe gau nip hagla, "God sabe gep ram aij gai i nöñ!" a gila.

² Hageila, kalıp haga, "Kale nan anıb gau magöñhalö niñmim hagabim u pen yad kalöp niñö yabıl hagabin, hainö ram i ud wał gınaböl u, kabö ap kabö ap adö u rö midageinab," a ga. *

Hainö mid aij gagnaböl (Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Jisas am Olip Dum lañ asik midö niñöl gi, bi nipe gau apöm, kalpe ke nöp ap Jisas nip agamij hag niñöm hagla, "God sabe gep ram ud wał gınaböl a gıpan u, mañ mai rö anig gınabölñ Hon nan niñön u gö niñun, ne söl aunabön niñöm ram mınön nabön il i ur gınab, a gun niñnabun?" ö gila.

⁴ Hageila, Jisas haga, "Niñ aij yabıl gimim. Nıbi bi rımnab kalöp pıral hagnaböl.

⁵ Bi iru nöp apöm, nıbi bi gau kalıp pıral alöm, hib yad u udöm hagnaböl, 'Yad nöp Kraıs u,' a gınaböl. Nıbi bi iru nöp manö pıral kale u niñ udnaböl. *

⁶ Söl au pen pen gılö, gu gö niñnabim; pen mılö yabıl gau pen pen gınaböl u, manö u nöp auö niñnabim. Anig gö niñmim, ñin hain u aunig gab a gimim pıññıñ gagmim. U yiñharıñ pen pen alnaböl. Ñin hain u hainö aunab.

⁷ Nıbi bi mıgan rımnab uraköm, nıbi bi mıgan rımnab aip pen pen gınaböl. Kiñ mıgan rımnab uraköm, kiñ mıgan rımnab

aip pen pen gınaböl. Ram mınön gau magöñhalö munmon udöm, kıyö kub yabıl apöm gınab.

⁸ Anig geinab, kalöp nıbi ñı pai niñöb rö u gö, söl midöp a gimim niñnabim.

⁹ "Kale nıbi bi yad mideinabim rö, nıbi bi ram mınön gau magöñhalö kalöp iru niñöm, dam nagı löm, gi naij göm, böñ nöp al pak lınaböl. *

¹⁰ Ñin anıbu, nıbi bi God nip niñ udpal gau iru nöp niñ udep magö kale u arö göm, mideimam kale ke gau niñlö mulu lugö, kalıp ud bi kauaı mauaı niñmagö adö u lınaböl.

¹¹ Pen nıbi bi iru nöp apöm, "Hon God manö hagep bi," a göm, manö pıral haglö, nıbi bi iru nöp manö pıral kale u udnaböl. *

¹² Nıbi bi gau nagı naij adö u gılö gılö, magöñhalö rö gası adö anıbu niñöm, midmagö lep adö u hauı gınaböl.

¹³ Pen nıbi bi an God manö aij u niñ ud pıdön göm, hagöp rö göm, nıbi bi ke nıbö gau midmagö löm gi nöp mideinaböl gau, God nıbi bi anıb gau kalıp magöñhalö ud kamıñ yunab. *

¹⁴ Pen God nıbi bi udöm abad mideinab manö aij u, ram mınön ke gau gau nıbi bi ke ke gau nıbö gau nıbö magöñhalö yabıl haglö haglö am hagnig gab u me, ñin hain anıbu aunab. *

Bi ap God sabe gep ram u gi naij yabıl gınab, a ga

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ "Pen bi God manö hagep Daniel hadame nöp haga rö u gınab. Nıpe haga, 'Kale niñnabim, God sabe gep ram raul mıgan uı u, nan ası ması naij yabıl gep ap urak mideinab,' a ga. (Kale nıbi bi manö i uri nöp amgö lı niñnabim gau, manö anıbi il u niñ aij gimim!) *

¹⁶ Kale nıbi bi ram mınön Judia mideinabim gau, nan naij anıbu niñmim, yiñıd pıññıñ gi nö ilö gau armim.

¹⁷ Nıbi bi ram adö lañ mideinabim gau, nan hon rımnab udun a gimim, ado gi ram raul aragmim. *

* 23:39: Sam 118:26 * 24:2: Luk 19:44 * 24:5: Mad 24:23-24 1Jn 2:18 * 24:9: Mad 10:22 * 24:11: Mad 24:5,24 1Jn 4:1 * 24:13: Mad 10:22 * 24:14: Mad 28:19 * 24:15: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 24:17: Luk 17:31

18 Nibi bi wög naböŋ gau ajeinabim gau, walij mlö ap udun a gımim, ado gi ram aragmim.

19 Pen ñin anıbu nıbi ñi mudun halö mıdeinabim gau abe, nıbi ñi painaŋ ci ñeinabim gau abe, uıham yabıl arnabim.

20 “Pen God nıp sabe gımim hagmim, ram yıgön göp ñin u pıñın gi aragun, a gımim; God nıp sabe gep ñin kale u gagnım, a gımim.

21 Nihön ginig, God hadame dagol gau ram minöŋ gi la ñin u riköm, mid damöm miñi midpun ñin i, nan naij anıbu rö gaga; hainö anıbu rö gagnab. *

22 Yıharın u, nan naij anıbu pör gö, nıbi bi magöŋhalö um hakblap. Pen Bi Kub u nıbi bi nıpe udnab gau kalıp gası nıjöm, wasö gö me, nan naij anıbu yöp magö ap ginab.

23 “Ñin anıbu nıbi bi rımnab kalöp hagnaböl, ‘Nıjim! Krais midöp i! Krais midöp dan!’ a ginaböl u, pen nıjög hagnab a gımim, nıjagmim. *

24 Nıbi bi rımnab, God nıbi bi nıpe hag la gau, böŋ hanıp lau aulan a göm, pıral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bi God manö hagep bi ap,’ a göm, nan gagep rö rımnab ginaböl. Pen God nıbi bi nıpe hag la gau udagnaböl, wasö. *

25 Anıb u, nıj aij gımim. Nan nihön nihön hainö ginab u, yad kalöp hadö hagnö nıjbim u me, nıj aij göl gi midaimim.

26 “Anıb u, nıbi bi rımnab apöm kalöp hagnaböl, ‘Krais apöm midöp ram minöŋ kabö nöp midöp an gau,’ a gaiöl u, anıb gau aragmim. Rımnab pen hagnaböl, ‘Krais apöm pi göl midöp gai i,’ a gaiöl u, nıjög hagnab a gımim nıjagmim. *

27 Yad Bi Ñi nıpe aunabin ñin u, añım añım udöm, amdam magö bol u adın mın nıbö adın jın aröp rö u gö nıjöl gi, aunabin. *

28 Wal wayöŋ ap umöl mıdeinab u, yaur apöm magum geinaböl. *

Bi Ñi nıpe aunab ñin u
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 “Pen marö kub anıbu gi dam pıs gö nıjöl gi, sıdö u mailö gagnab; rakın u mailö gagnab; gapı gau kumi kabö lan nıbö ju lugnab; nan kumi kabö adö lan gau, gau nıbö gau nıbö ginab. *

30 Ñin anıbu, Bi Ñi nıpe aunig gö nıjöl gi, kumi kabö adö lan ke lö, nıbi bi ram minöŋ gau ke ke midpal rö nıjöm, mıtöŋ ginaböl. Bi Ñi nıpe Nap pıdöŋ u udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad adö au auö nıjöl gi, nıjnaböl. *

31 Aın magö kub hagö nıjöl gi, ejol nıpe gau hag yuö, nıbi bi nıpe, udnabin, a göm hag la gau udnig, ram minöŋ i i midöp midöp rö gau gau amöm, udöm nıp daunaböl. *

Mab rauan u nıjmim
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 “Kale nıjbim, mab rauan uıan sılıp löm, söl pıdöŋ ginig gab nıjöl gi, sıdö lınig gab a gımim nıjbim.

33 Anıb u rö, hainö nan hagnab gau gö nıjöl gi, “Bi Ñi nıpe ado gi aunab ñin u miñi söl yabıl midöp; magö pro marap midöm, apjaknab,” a gımim, nıjnabim.

34 Yad kalöp nıjög hagnabın, nıbi bi miñi midpal gau umagnaböl, kamın midlö nıjöl gi, nan anıb gau magöŋhalö ginab. *

35 Kumi kabö adö lan abe, minöŋ naböŋ i i abe ur ginab, pen manö magö yad ur gagnab. *

Ñin mai yad Bi Ñi nıpe aunabin u, nıbi bi ap nıjagöp, a ga
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

36 “Yad magö mai rö, ñin mai rö aunabin u, nıbi bi nıjagpal; ejol gau nıjagpal; yad ke God Ñi u pen yad abe nıjagpin; Bapi nıpe ke nöp nıjög. *

37 “Yad Bi Ñi nıpe ado gi aunabin ñin u, Noa mıdeia ñin u, gi midmidal rö nöp gi mıdeinaböl. *

* 24:21: Dan 12:1 * 24:23: Mad 24:5 * 24:24: Dud 13:1-3; 2De 2:8-9; Rep 13:13-14 * 24:26: Luk 17:23-24
* 24:27: Mad 24:37-39 * 24:28: Luk 17:37 * 24:29: Ais 13:10; 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10,31; 2Pi 3:10; Rep 6:12-13
* 24:30: Sek 12:10; Rep 1:7; Dan 7:13 * 24:31: 1Ko 15:52; 1De 4:16 * 24:34: Mad 16:28 * 24:35: Mad 5:18
* 24:36: Ap 1:7; 1De 5:1-2 * 24:37: Jen 6:5-8

³⁸ Hadame nöp Noa m+deia ñ+n an+bu, ñ+g u n+bi b+ gau kal+p ud yuö yuaga magö u, kale nan ñ+nöl g+, ñ+g ñ+nöl g+, n+bi b+ udöl g+, g+ m+dlö n+nöl g+, Noa ñ+g mag+ b kub m+gan u arö, ñ+g apöm kal+p magöñhalö ud yuö yua.

³⁹ Pen kale nan ap g+nab a göm n+nagla; ñ+g u kal+p ud yuö yuö n+nöl g+ nöp n+nla. Hainö yad B+ Ñ+ n+pe aunabin mañu, an+g unbö rö nöp g+nab. *

⁴⁰ Ñ+n an+bu, b+ m+höp wög ad+n gau wög g+ m+deinabil u, b+ ap udem, ap arö g+nabin.

⁴¹ Pen n+bi m+höp plaua g+n+g, wid magö pa jö ma jö lugatug geinabil u, ap udem, ap arö g+nabin.

⁴² “Yad B+ Kub aunabin ñ+n u n+nagpim u me, n+n aij göl g+ m+daimim. *

⁴³ B+ ram nap n+bö u, b+ nan si udep u magö mai aunab u n+nöp, n+n aij g+böp; ram n+pe pa jö g+ raul dan am nan n+pe gau si udagböp. *

⁴⁴ An+b u rö, kale g+ j+n g+mim m+daimim. Wasö u, B+ Ñ+ n+pe auagab a g+mim, hau+ padö g+ m+deinabim ñ+n u nöp aunabin.

B+ wög g+ ñeb r+mnab wög g+ aij g+pal, r+mnab wög g+ aij gagpal, a ga
(Luk 12:14-48)

⁴⁵ “B+ kub ap adan arn+g göm, b+ an wög g+ aij g+nab u n+p hag löm hagnab, ‘B+ wög y+p g+ ñ+bal r+mnab kal+p abad m+dmön, nan magö kal+p gau n+me l+ aij göl g+ m+daimön,’ a göm, arnab.

⁴⁶ Hainö ado g+ apöm n+nab, haga rö nöp geinab. An+g n+nöm n+p ud aij yab+ gö n+nöl g+, b+ wög g+ ñeb n+pe m+ñ m+ñ g+nab.

⁴⁷ Yad kalöp n+nö hagabin, n+p hag lö, nan n+pe gau magöñhalö abad m+deinab. *

⁴⁸ “Pen b+ n+pe hag l+nab an+bu m+damöm, b+ kub m+ñi auagnab, a göm,

⁴⁹ n+bi b+ wög g+ ñeb r+mnab kal+p m+ñu magö paköm, am b+ ñ+g n+nöm hau+ l+bal gau aip an haköm, nan ñ+nöm, ñ+g n+nöm g+ m+deinab.

⁵⁰ B+ wög gep an+bu, b+ kub y+n+d auagnab, a göm, hau+ padö göm m+deinab ñ+n u nöp, b+ kub aunab.

⁵¹ Apöm, n+p g+ naij yab+ göm, n+bi b+ piral hagöm, “Hon B+ Kub n+bi b+ n+pe me,” a göm piral hagpal gau aip hag yunab. Hag yuö, kale am meg hau r+b+köm, m+ñöñ g+ m+deinaböl.

25

N+bi praj unbö s+duñ lan, manö hod r+köm haga

¹ “God n+bi b+ udöm abad m+deinab ñ+n an+bu, aiud adö i rö g+nab. B+ ap n+bi udn+g gab. N+bi praj unbö s+duñ lan nan kub ñ+n+g arnaböl. N+bi praj an+b gau, b+ an+bu n+p am adan an au n+nun u+ g+ dam ram aunabun a göm, lam ke ke udöm arnaböl. *

² Pen n+bi praj an+b gau, unbö mam+id u gas+ n+n aij g+naböl; unbö mam+id u gas+ n+n aij gagnaböl.

³ N+bi praj gas+ n+n aij gagnaböl gau, lam udöm, lam lauep wel r+mnab halö ud aragnaböl.

⁴ Pen n+bi praj gas+ n+n aij g+naböl an+b gau, lam udöm, lam lauep wel r+mnab ral barol m+gan u löm, halö halö ud arnaböl.

⁵ Pen n+bi praj an+b gau kale magöñhalö amjaköm, abad m+dlö m+dlö, b+ n+bi udn+g g+nab u y+n+d auageinab me, uhön auö hon han arnaböl.

⁶ “Pen s+bön an kub yan, n+bi b+ r+mnab wiñ alöm hagnaböl, ‘B+ n+bi udn+g gab u auab. N+p am adan an u n+n+mim, u+ g+ dauim,’ a g+naböl.

⁷ An+g hageinaböl, n+bi ugan unbö s+duñ lan an+bu magöñhalö uraköm, lam wik kale gau g+ aij g+naböl.

⁸ An+g göm, n+bi gas+ n+n aij gagnaböl ugan u, n+bi gas+ n+n aij g+naböl ugan u kal+p hagnaböl, ‘Lam hon gau hon g+n+g gab u, wel köl gau han+p r+mnab ñ+m,’ a g+naböl.

⁹ An+g hageinaböl u, pen n+bi gas+ n+n aij g+naböl ugan u hagnaböl, ‘Wasö! Hon wel hon kölape r+mnab ñ+nabun u, wel hon

* 24:39: Jen 7:21-23 * 24:42: Mad 25:13 * 24:43: Luk 12:39-40; Rep 16:15 * 24:47: Mad 25:21,23 * 25:1: Rep 19:7; Luk 12:35

ulep gɪnab. Kale wel rauelp ram ap gau ammim, kale ke rauim,' a gɪnaböl.

¹⁰ Anɪg hageinaböl, wel rauelp ram u arnaböl magö u, bɪ nɪbi udnɪg gɪnab u apjaknab. Nɪbi gasɪ nɪɲ aij gɪnaböl ugan u, bɪ anɪbu aip ram raul mɪgan arlö nɪɲöl gɪ, nɪpe ajöŋ gɪ ñɪnab.

¹¹ Hainö pen nɪbi praj gasɪ nɪɲ aij gagnaböl ugan u apjaköm hagnaböl, 'Bɪ kub! Bɪ kub! Hanɪp ajöŋ u hiɪk,' a gɪnaböl. *

¹² Hageinaböl, hagnab, 'Yad kalöp nɪɲö yabɪɪ hagabin, yad kalöp nɪɲagpin,' a gɪnab," a ga. *

¹³ Jisas manö anɪbu hagöm nɪbi bɪ gau haga, "Anɪb u, kale Bɪ Kub u ñɪn mai aka magö mai aunab u nɪɲagpin rö, nɪɲ aij gɪmim mɪdaimim," a ga. *

Bɪ kub ap bɪ wög gɪ ñeb nɪpe gau kalɪp mani ña, manö hod rɪköm haga
(Luk 19:11-27)

¹⁴ "Pen aiud udnɪg gabin adö i rö gɪnab. Bɪ kub ap ram mɪnönj mɪlö kub gau arnɪg, bɪ wög gɪ ñeb nɪpe gau kalɪp wɪñ alö aulö, nan nɪpe gau abad mɪdeilan, a göm, kalɪp ñɪnab.

¹⁵⁻¹⁶ Bɪ nɪpe anɪb gau, wög gɪnaböl gɪnaböl rö nɪɲöm, mani nɪme löm, bɪ ap nɪp paip dausan ñɪnab, ap nɪp du dausan ñɪnab, ap nɪp wan dausan ñɪnab. Ñöm, nɪpe am gau mɪdö nɪɲöl gɪ, bɪ paip dausan udnab u, mani anɪbu udöm, sɪkim gɪ dam amɪl apɪl göm, mani sinɪɲ paip dausan udnab. *

¹⁷ Bɪ du dausan udnab u, u rö nöp, mani anɪbu udöm, sɪkim gɪ dam amɪl apɪl göm, mani sinɪɲ du dausan udnab.

¹⁸ Pen bɪ mani wan dausan udnab u, damöm, ulöm udöm mɪnönj ñɪnab.

¹⁹ "Hainö mɪd damöm, bɪ wög gɪ ñeb anɪb gau bɪ kub kale u ado gɪ apöm, mani ñɪbin anɪbu nɪhön nɪhön gɪpal, a göm, kalɪp hag nɪɲnab.

²⁰ Hag nɪɲö, bɪ paip dausan udnab u, mani nɪpe u dap ñöm hagnab, 'Bɪ kub, nöŋ! Yɪp mani paip dausan nöp ñɪna pen yad mani anɪbu udem, sɪkim gɪ ado malo

gɪ damem, paip dausan mani sinɪɲ udpin me i,' a gɪnab.

²¹ Hagö, bɪ kub u pen hagnab, 'Aij göp. Ne wög gɪ ñeb bɪ aij. Ne yɪp wög gɪ aij gɪ ñɪban u me, anɪg gɪpan. Ne nan pro u anɪg gɪ aij gɪpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mɪdeinabön. Ne apön, ram yad u mɪñ mɪñ yabɪɪ göl gɪ mɪdaimön,' a gɪnab. *

²² "Bɪ mani du dausan udnab u, u rö nöp mani nɪpe u dap ñöm hagnab, 'Bɪ kub. Yɪp du dausan nöp ñɪna pen yad mani anɪbu udem, sɪkim gɪ ado malo gɪ damem, du dausan mani sinɪɲ udpin me i,' a gɪnab.

²³ Hagö, bɪ kub u hagnab, 'Aij göp. Ne wög gɪ ñeb bɪ aij. Ne yɪp wög gɪ aij gɪ ñɪban u me, anɪg gɪpan. Ne nan pro u anɪg gɪ aij gɪpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mɪdeinabön. Ne apön, ram yad u mɪñ mɪñ yabɪɪ göl gɪ mɪdaimön,' a gɪnab.

²⁴ "Pen bɪ mani wan dausan udnab u, mani nɪpe u dap ñöm hagnab, 'Bɪ kub. Yad nöp nɪɲbin; ne bɪ kal yabɪɪ. Nɪbi bɪ ne rɪmnap wög waryö kale gɪpal gau, ne yɪharɪɲ hal dapön ñɪɲban.

²⁵ Ne anɪg gɪpan rö, yad pɪñɪɲ gem, mani ñɪna u damem, ulöm udem mɪnönj ñɪnö mɪdmɪdöp u, mɪñi mani ne dap ñabin me i,' a gɪnab.

²⁶ "Hagö, bɪ kub u hagnab, 'Ne bɪ naij wög gagep ap. Nɪbi bɪ yɪp wög waryö gɪpal gau, nan yɪharɪɲ hal dapem ñɪɲbin, a gɪpan ar?

²⁷ Anɪb u, ne mani yɪp i dam beg pasbuk lɪbnab, mɪñi yad apem mani sinɪɲ rɪmnap halö yɪharɪɲ udbnep,' a gɪnab.

²⁸ Anɪg hagöm, bɪ nɪpe rɪmnap kalɪp hagnab, 'Anɪg göp u, mani wan dausan anɪbu ju udmim, bɪ den dausan mɪdöp u nɪp ñɪmim.

²⁹ Pör hagpun rö, nɪbi bɪ gep gau, kalɪp rɪmnap halö ñɪlö udöm mɪd aij gɪnaböl; pen nɪbi bɪ gep wasö gau, nan pro kale mɪdöp u pɪɪ gɪ udlö, yɪharɪɲ mɪdeinaböl. *

³⁰ Anɪb u, bɪ wög gagöp anɪbu nɪp dam sɪbön kub auöp höŋ adö au yaŋ yube, nɪbi

* 25:11: Luk 13:25-27 * 25:12: Mad 7:23 * 25:13: Mad 24:42 * 25:15-16: Ro 12:6 * 25:21: Mad 24:45-47; Luk 16:10 * 25:29: Mad 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 * 25:30: Mad 8:12; Luk 13:28

bî meg hau rîbîkôm, mî+ôn gî mîdpal gau aip mîdeian, 'a gî nab," a ga. *

Manö kub hagep ñî n u

31 "Bî Ñî nîpe Kîñ kub mîdôm, mailö aij unbö ke halö aunab ñî n u, ejol gau magöñhalö aip apôm, sea Kîñ nîpe asîk mîdep adö u asîkö, *

32 nîbi bî ram mînôn ke gau gau mîdpal rö magöñhalö apôm, amgö ilö nîp au magum gîlö nîñöl gî, kalîp nîme lî bôn u ke lôm, bôn u ke lôm gî nab. Bî kaj sipsip kaj meme mukep bî gau, kaj sipsip gau mîgan ap ke yuôm, kaj meme gau mîgan ap ke yuôm gîpal rö u gî nab. *

33 Nîbi bî kaj sipsip rö mîdpal gau nîñôm, ñîmagö yîjîg bôn lau lî nab; nîbi bî kaj meme rö mîdpal gau nîñôm, ñîmagö sîdagö bôn lau lî nab.

34 Nîpe Kîñ kub u me, nîbi bî ñîmagö yîjîg bôn lau kalîp hagnab, 'Bapi kalöp ud aij göp u me, mîñ mîñ gîmim. Nîpe ram mînôn hadame dagol gau gî la ñî n u, ka kalöp u gî la. Apim, ka aij anîbu udim.

35 Pen nîhôn: yîp kîyö lö, nan magö ñîbim. Yîp ñîg nan gö, ñîg ñîbim. Yad ram mînôn mîlö gau nîbö aunö, yîp hag udmim, dam ram kale u lîbim. *

36 Yad wañîj mîdagö, yîp wañîj u ñîbim. Yad nan gö, yîp gî aij gîpim. Nagî mîdainö, yîp am nîñbim, 'a gî nab.

37 "Anîg hageinab, nîbi bî aij gau nîp pen hagnaböl, 'Bî Kub. Magö mai nöp kîyö lö nan magö ñîbun? Magö mai ñîg nan gö, nöp ñîg ñîbun?

38 Magö mai ne bî mîlö gau nîbö rö auö, nöp hag udun dam ram hon u lîbun? Magö mai wañîj u mîdagö, nöp wañîj ñîbun?

39 Magö mai ne nan ga aka ne nagî mîdaina, nöp am nîñbun?' ö gî naböl.

40 "Hageinaböl, Kîñ u hagnab, 'Mam yad yîharîñ ap gî aij gîpim u me, yîp gî aij gîpim,' a gî nab. *

41 Kalîp anîg hagöm, nîbi bî ñîmagö sîdagö bôn lau mîdeinaböl gau, kalîp hagnab, 'God kalöp nîñôm gasî naij nîñab.

Nîpe Seden nîp abe, Seden ejol nîpe gau abe, kalîp ilön gö nîñöl gî mîdeilan, a göm, ka mab ke inab ap gî la. Kale nîbi bî naij, ilön kub udnabim gau, yîp arö gîmim, mab ke inab ka anîbu arim. *

42 Nîhôn gîñîg: yîp kîyö lö, nan magö ñîagpe. Yîp ñîg nan gö, ñîg ñîagpe.

43 Yad mîlö gau nîbö aunö, yîp hag udmim, dam ram kale u lagpe. Yad wañîj mîdagö, yîp wañîj ñîagpe. Yad nan ga ñî n u, aka nagî mîdainö ñî n u, yîp ap nîñmim gî aij gagpe,' a gî nab.

44 "Hageinab, nîp hagnaböl, 'Bî Kub. Ñî n mai ne kîyö mîdaina, nan magö ñîagnoñ Ñî n mai ne ñîg nan gö, ñîg ñîagnoñ Ñî n mai ne mîlö gau nîbö auö, nöp hag udagnoñ Ñî n mai ne wañîj mîdagö, nöp ñîagnoñ Ñî n mai ne nan ga aka nagî mîdaina, nöp am nîñun gî aij gagno?' ö gî naböl.

45 "Anîg hageinaböl, Kîñ u hagnab, 'Yad kale nîñö hagabin, kale mam yad yîharîñ ap gî aij gagpim u me, yîp u rö nöp gî aij gagpim,' a gî nab.

46 Anîg hagöm, kalîp hag yuö amöm, pör nöp ilön gö nîñöl gî mîdeinaböl ka u arnaböl; pen nîbi bî aij nîpe gau hagö, kale amöm, pör nöp pör nöp kamîñ mîdep ram mînôn au arnaböl," a ga. *

26

Jisas nîp ai göl gun al pak lun, a göm, agamîj hag nîñla

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Jisas manö anîbu hagöm, bî nîpe unbö mîgan lan gau kalîp haga,

2 "Kale nîñbim, ñî n mîhöp mîdôm, Pa-sopa ñî n kub u mîñî, a göm, ap magum göm yîharîñ mîdeinaböl. Pen kale anîg göl ap magum göm, yîp Bî Ñî nîpe u, ud gapman bî kub gau kalîp ñîm hagnaböl, 'Nîp mab ba lan al pak lîmim,' a gî naböl," a ga. *

3 Pen God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep gau abe apôm bî

* 25:31: Mad 16:27; 19:28

* 25:32: Esi 34:17; Rep 20:11-13

* 25:35: Ais 58:7

* 25:40: Pro 19:17; Mad 10:42;

Mak 9:41

* 25:41: Mad 7:23

* 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29

* 26:2: Eks 12:1-27; Mad 20:18

God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl Kaiapas ram kub nɪpe u magum göm,

⁴ Jisas nɪp ai göl gun, agamɪj ud sɪsɪ lun, al pak lɪnabun, a göm, manö hag lɪ mɪdeila.

⁵ Pen kale hagla, “Pasopa nan nɪnɛb yɪharɪn mɪdep nɪn i, hon anɪg gɪno, nɪbi bɪ iru nöp mɪdpal gai i pen pen göl rö löp. Anɪb u, mɪnɪ arö gun, nɪn ap nɪp al pak lun,” a gɪla.

*Nɪbi ap Jisas nabɪc cög nɪp wel lɪ nɪa
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

⁶⁻⁷ Jisas ram rɪɪg aglō Bedani am mɪdöm, Saimon bɪ wös hapeb nöd la u ram nɪpe u am nan nɪnɛila. Nan nɪnɪlō nɪnɪl gɪ, nɪbi ap wel haɪnɪ aɪj auep, mani kub raubal u, barol halö dapöm, Jisas nabɪc cög adö u hon ga. *

⁸⁻⁹ Hon gö, Jisas bɪ nɪpe gau nɪnɪlō, hibur kale u naij gö, hagla, “Wel anɪbu damöm mani kub udöm, nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau kalɪp nɛb rö u, pen nɪhön gɪnɪg anɪg göl yɪharɪn hon göp?” ö gɪla.

¹⁰ Manö anɪbu hageila, Jisas ke nɪnɪm, kalɪp haga, “Nɪbi anɪbi nɪpe yɪp gɪ aɪj yabɪl göp u, nɪhön gɪnɪg anɪg hagabim?”

¹¹ Nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau aɪp pör mɪdeinabim, pen yad aɪp pör mɪdageinabun. *

¹² Nɪbi bɪ umlō, wɪp rɪgöl gɪnɪg, wel lɪ nɪm dam rɪgöl gɪpal. Yɪp rɪgöl gɪnɪg gaböl u me, nɪpe wel anɪbu haɪ roman yɪp lɪ nɪb.

¹³ Pen yad kalöp nɪnɪ hagabin, hainö ram mɪnɪnɪ il i ke gau gau magönhalö, manö aɪj yad u hagöl gɪ, nɪbi anɪbi anɪg gajɪp u aiud udöl gɪ, ga anɪbu hauɪ gagnaböl,” a ga.

*Judas Jisas nɪp mumug nɪnɪa
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴⁻¹⁵ Nɪn anɪbu, Jisas bɪ nɪpe Judas Iskar-iod, Jisas nɪp kain gɪ dam nɪnɪ al pak löl a göm, God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau kalɪp hagnɪg ara. Amöm haga, “Yad Jisas nɪp kain gɪ dapem kalöp nɛinabin u, yɪp nan nɪhön nɪnabim?” ö ga. Hagö, nɪp

silpa magö nɪn juöl añɪ ap ado gɪ da unbö sɪduɪ laɪ (30) nɪla. *

¹⁶ Nɛila, Judas nɪpe, “Yad ai göl gem Jisas nɪp mumug gɪnɪ, nɪp ud sɪsɪ löm ud aröl,” a göm, gasɪ u nɪnɪa.

*Jisas bɪ nɪpe gau aɪp Pasopa nan nɪnɪla
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)*

¹⁷ Hainö nan nɪnɛb kub Bred Yɪs Mɪdagöp a gɪmɪdal nɪn u il gö, nɪn waɪnɪgnɪbö u nöp, bɪ nɪpe gau Jisas mɪdeila u apöm hagla, “Pasopa sɪpsɪp pɪ pak nɪnɪnabun nɪn u söl mɪdöp. Anɪb u, hon ram mai amun nan nɪnɪnabun gau gɪ lɪ aɪj gun?” ö gɪla. *

¹⁸ Hageila, kalɪp haga, “Kale daun kub u ammim, bɪ ap mɪdöp au ram nɪpe ammim nɪp hagnim, ‘Manö hag nɛb bɪ hagöp, ‘Nɪn yad u söl mɪdöp u me, bɪ yad gau aɪp kaj sɪpsɪp pɪ pak lau nɪnɪnabun ram ne u,’ a göp,’ a gɪmim,” a ga.

¹⁹ Jisas anɪg hagö, bɪ nɪpe gau haga rö nɪnɪm, amöm kaj sɪpsɪp anɪbu ram anɪbu pak lauöm, gɪ lɪ aɪj geila.

²⁰ Dugo magö u, bɪ nɪpe unbö mɪgan laɪ gau aɪp asɪköm,

²¹ nan nɪnɪl gɪ haga, “Yad kalöp nɪnɪ hagabin, bɪ hon aɪp nan nɪnɪnabun i, ap yɪp kain gɪ dam arnab,” a ga.

²² Hageia, bɪ nɪpe gau gasɪ mɪlō löm, añɪ añɪ nɪp hag nɪnɪl gɪ hagla, “Bɪ Kub! Yad hagpan aka?” gɪla.

²³ Hageila haga, “Bɪ yad aɪp kɪnan mɪgan añɪ nɪnɪnabul i, yɪp kain gɪ dam arnab. *

²⁴ God Manö u hadame nöp kalɪ kɪn rɪköm hagla rö, yɪp kain gɪ damöm, al pak lɪlō umnabin u, pen bɪ yɪp kain gɪ dam arnab u, God bɪ anɪbu nɪp gɪ naij gɪnab. Nɪme nɪp yag dauagböp u aɪj. Pen yag dauö, mɪdöl gɪ anɪg gɪnab u, hainö ilön kub yabɪl udnab,” a ga.

²⁵ Hageia, bɪ nɪpe Judas, nɪp kain gɪnɪg ga u haga, “Manö hag nɛb bɪ. Yɪp ha-gagpan aka?” ga. Hageia haga, “Me nöp hagabin,” a ga.

* 26:6-7: Luk 7:37-38 * 26:11: Dud 15:11 * 26:14-15: Sek 11:12; Jon 11:57 * 26:17: Eks 12:14-20 * 26:23: Sam 41:9

Jisas bi nipe gau kalip bred ñig wain ña
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²⁶ Nan ñiñ midöl gi, Jisas bred udöm, God nîp aij a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ñöl gi haga, “Kale ud ñiñim. U hañ roman yad,” a ga.

²⁷ Anig hagöm, ñig wain kap u, u rö nöp udöm, God nîp aij a göm, kalip ñöl gi haga, “Kale magöñhalö ñiñim.

²⁸ U hagape yad lugnab u nöp. Lugö, God hadame gau haga manö u pidöñ arnab. Lugö, nîbi bi iru nöp nan si nan naij gîpal gau, God niñöm arö ginab,” a ga. *

²⁹ Anig hagöm haga, “Yad kalöp niñö hagabin, ñig wain i miñi rimnap halö ñiñagnabin. Hainö, God nîbi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab ñin u nöp, yad kauyan kale aip ñig wain u ñiñnabin,” a ga.

³⁰ Anig hagöm, bi nipe gau aip God hib dap raneb kîmap ap hagöl gi, Olip Dum arla. *

Jisas Pida nîp, “Jisas nîp niñagpin,” a ginabön,” a ga

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas haga, “God Manö u kalî kîñ riköm hagla, ‘Yad bi kaj sipsip mukep u nîp pak lînö, kaj sipsip nipe gau magöñhalö piñiñ gi arnaböl,’ a gîla.

Hagla anîbu me, midö sibön an yan kale magöñhalö yîp arö gîmim, piñiñ gi arnabim. *

³² Pen yad umem urakem, ram minöñ Galili nöd areinabin, kale hain nînabim,” a ga. *

³³ Hageia, Pida haga, “Bi magöñhalö nöp arö göm, jöl ñinaböl rö löp, pen yad anig gagnabin,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp manö niñö hagabin, sibön an yan yaur kîlakî wiñ alagnab magö u, ‘Jisas nîp niñagpin,’ a gîmön, magö mîhau niñan hagnabön,” a ga. *

³⁵ Hageia, Pida klö yabił göm haga, “Yîp al pak lîniñ, al pak lînaböl u pen, ‘Jisas bi yad wasö,’ gem hagagnabin,” a ga. Jisas bi nipe magöñhalö u rö nöp Pida haga rö nöp hagla.

Jisas God nîp sabe gi mîdeia

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Jisas bi nipe gau aip mab wög adiñ Gedsemani amöm, bi nipe rimnap kalip haga, “Kale aui asîk mîdaimim. Yad au dañ amem, Bapi nîp sabe göl gi mîdeinabin,” a ga.

³⁷ Anig hagöm, Pida aip, Sebedi ñi nipe mîhöp Jems Jon aip kalip uł gi ara. Amöl gi, Jisas nipe gasî mîlö löm,

³⁸ kalip yam haga, “Mîdmagö yîp u biñ ñöl nöp löp u, umnam rö löp. Kale aui mîdmim, yîp abad mîdaimim,” a ga. *

³⁹ Anig hagöm, kalip anîb au hag löm, nipe yöp söl dagol au amöm, ubör yîhöñ göm, mulu adiñ u ud minöñ yan löm, God nîp sabe göm haga, “Bapi, nan yîp gîniñ gab anîbu, wasö gîniñ, wasö gîmön. Pen yad gasî niñbin adö u gagmön; gasî ne ke niñban adö u rö gîmön,” a ga.

⁴⁰ Anig hagöm, ado gi apöm niña, bi nipe gau hon haneila. Jisas Pida nîp haga, “Kale magö añi ap nöp yîp abad mîdagim ar?

⁴¹ Nan naij gun rö löp, a gîmim, God nîp sabe göl gi mîdaimim. Gasî kale u gîmim rö löp u pen hañ roman u nöp masös göp,” a ga.

⁴² Jisas anig hagöm, kauyan am Nap nîp sabe göm haga, “Nan yîp gîniñ gö ilön udnabin u, arö gep rö mîdagöp u, halöwałö gan; gasî ne ke niñban adö u rö gîmön,” a ga.

⁴³ Anig hagöm, kauyan ado gi apöm niña, bi nipe gau amgö niñ mîdageila; hon haneila.

⁴⁴ Pen nipe ado gi amöm, Nap nîp nöd sabe ga rö nöp, kauyan sabe göm,

⁴⁵ ado gi apöm, bi nipe gau kalip haga, “Kale masös gö, han mîdpim arñ Bi gau me, niñim! Bi yîp kain göm, Bi Ñi nipe, bi nan si nan naij gîpal gau kalip ñiñig gab.

* 26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16

* 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1

* 26:31: Jon 16:32; Sek 13:7

* 26:32: Mad 28:7,16

* 26:34: Mad 26:69-75

* 26:38: Jon 12:27

* 26:46: Jon 14:31

⁴⁶ Urakpe arun! Niñim! Bi kain göp bi auab i,” a ga. *

*Judas Jisas n̄p kain gi ud ara
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)*

⁴⁷ Jisas manö hagö niñöl gi, bi n̄pe unbö m̄gan lañ ap, Judas, bi God n̄p nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, n̄p hagla rö, bi kale iru nöp dapöm apjaka. Kale ru m̄lō k̄id r̄imnap, ur pakep r̄imnap udöm, aula.

⁴⁸ Judas nöd kal̄p hag löm haga, “Yad bi ap n̄p am hag wiñhai udem, ud bom haluem, mulu ñiñeinam u, bi u me, a gimim, n̄p ud s̄is̄i limim,” a ga.

⁴⁹ Pen Judas n̄pe Jisas m̄deia au ȳiñid nöp apjaköm, “Manö hag ñeb bi, ne m̄dpan?” a göm, n̄p mulu ñiñja.

⁵⁰ An̄g gö, Jisas haga, “Bi me. Nan giñig gabön u ȳiñid gi!” a ga.

Hagö, bi Judas aip aula gau Jisas n̄p ud s̄is̄i l̄ila.

⁵¹ Jisas ud s̄is̄i l̄ilō niñöl gi, Jisas bi n̄pe ap ru m̄lō k̄id n̄pe u ud t̄ip gi udöm, bi God n̄p nan sabe gep bi kub yabiñ u wög n̄p giñidöp bi u, n̄p r̄im̄id böñ lap u böñ nöp r̄ib gi dö gi yua. *

⁵² An̄g gö, Jisas n̄p haga, “Ru m̄lō k̄id udpan u ado gi li m̄gan yuö lugan. Niñi bi ru m̄lō k̄id udöm pen pen giñaböl gau, adö an̄bu nöp umnaböl. *

⁵³ Yad ‘Bapi ake!’ gaibnep, n̄pe ȳiñid nöp ejol yam ke ke unbö m̄gan lañ rö hag yuö, apöm ȳip abad m̄daiblap.

⁵⁴ Pen hadame nöp God Manö u kal̄i k̄iñ r̄iköm, ȳip an̄g an̄g göm umnab a gila u me, an̄g giñim. Yad adö ap ke geinabin u, kabö rö gagnab,” a ga.

⁵⁵ Pen bi n̄p udn̄g aula an̄b gau kal̄p haga, “Yad pör am God sabe gep ram u asikem, niñi bi gau kal̄p manö hag ñiñbin u pen ȳip udagpim. Miñi pen, ru m̄lō k̄id halö, ur pakep halö dapim, bi nan si udep rö u ȳip udn̄g auabim. *

⁵⁶ Kale gabim an̄bu, God manö hagep bi gau God Manö kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla rö nöp gabim,” a ga.

Pen magö an̄bu, Jisas bi n̄pe gau magöñhalö n̄p arö göm piñiñ gi arla.

Juda Kansol Kub bi gau Jisas n̄p manö kub hagla

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Pen God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi manö ud asikep gau abe, ap magum gi m̄deila bi Kaiapas God n̄p nan sabe gep bi kub yabiñ u ram n̄pe au me, Jisas n̄p ud s̄is̄i löm, dam ram an̄bu arla.

⁵⁸ Pen Pida n̄pe hain hain amöm, ram höñ adö u m̄döm, God sabe gep ram polisman gau aip asiköm, niñön rö giñaböl a göm, niñ m̄deia.

⁵⁹ Bi God n̄p nan sabe gep bi kub gau abe, Juda Kansol kub bi gau abe hagla, “Hon bi manö piral hagep bi r̄imnap kal̄p hag niñno, kale manö ap haglō, kabö göl m̄dö, manö iñ me u, a gun, Jisas n̄p al pak lun,” a gila.

⁶⁰ An̄g hagla u pen manö an̄bu ke ke arö, Jisas n̄p al pak lep iñ ap m̄dageia.

An̄g ga u pen hainö bi m̄ihöp apil haglō,

⁶¹ “Bi an̄bi haga, ‘God sabe gep ram u ud jö gi yuem, m̄dö ñiñ m̄ihau niñan kauyan gi l̄inabin,’ a ga,” a ḡilō. *

⁶² An̄g hagailö, God n̄p nan sabe gep bi kub yabiñ u, Jisas n̄p haga, “Manö nöp hagabil u, ne pen ap hagagnabön ar?” a ga.

⁶³ Hageia, Jisas pen manö ap hagaga. An̄g gö, bi God n̄p nan sabe gep bi kub yabiñ u haga, “Miñi manö kub hagn̄g m̄dpun i, manö piral hagagmön. God pör kam̄iñ m̄döp u, u rö nöp niñ m̄döp. An̄b u, han̄p kabö göl hagmön: ne Mesaia u, God Ñi n̄pe aka wasö?” ga. *

⁶⁴ Hageia, Jisas haga, “Me hagpan u. Pen kale magöñhalö niñim! Yad kalöp hagabin, yad Bi Kub k̄lō ke yabiñ u ñimago ȳiñg böñ n̄pe lau adö m̄dem, kumi bad adö au amem m̄inöñ naböñ iñ i aueinabin u niñnabim,” a ga. *

⁶⁵ Jisas an̄g hagö, bi God n̄p nan sabe gep bi kub yabiñ u, waliñ n̄pe gau ke ud biñiñ göl gi haga, “Niñe God hib u r̄ib

* 26:51: Jon 18:26 * 26:52: Jen 9:6; Rep 13:10 * 26:55: Luk 19:47; 21:37 * 26:61: Jon 2:19-21 * 26:63: Ais 53:7; Mad 27:12 * 26:64: Sam 110:1; Dan 7:13; Mad 24:30

juajip niñbim! Anib u, nibi bi rimnap hag niñagun. Nipe gi naij göp u waiö hagöp me u. *

⁶⁶ Aka kale gasi niñhön niñabim?" ö ga. Hageia hagla, "Me hagöp me u; umañ añi," a gila. *

⁶⁷ Anig hagöm, mulu maj migan nüp u kiñu al ñöm, paköl gi gila. Rimnap Jisas amgö magö nipe pañu gi ñöm, alaun nipe gau paköl gi, *

⁶⁸ hagla, "Ne Mesaia u, an nöp pakab u, hanip hagö niñun," a gila.

Pida, "Jisas nüp niñagpin," a ga
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Pen Pida manö kub hagep ram höñ adö yañ asik mideia u me, bi God nüp nan sabe gep bi kub yabiñ u nüp wög gimidöp pai ap apöm, nüp haga, "Ne Jisas bi Galili nibö u aip midajil," a ga.

⁷⁰ Hagö, Pida nibi bi gau magöñhalö niñ midlö niñöl gi, haga, "Manö ne hagabön u yad niñagpin," a ga.

⁷¹ Anig hagöm, uraköm, am ajöñ it au midö niñöl gi, nibi ram anibu wög gimidöp ap apöm, Pida nüp niñöm, nibi bi mideila gau kalip haga, "Nipe bi Jisas Nasared nibö u aip midailö niñbin," a ga.

⁷² Hagö, Pida wai ñöm haga, "Yad niñö yabiñ hagabin, bi hagpim anibu yad niñagpin," a ga.

⁷³ Pro magö ap midöm, nibi bi Pida aip urak mideila gau nüp hagla, "Niñö nöp hagpun. Ne bi kale ap. Meg migan kale hagpal rö, ne u rö nöp hagpan," a gila.

⁷⁴ Hageila, Pida blañö göm haga, "Yad kalöp niñö yabiñ hagabin. Wasö u, God yip ilön mab niñim aij. Bi kale hagpim anibu yad niñagpin!" a ga. Anig hagö niñöl gi, adiñ yaur kñakñ u wiñ ala.

⁷⁵ Kñakñ u wiñ alö, Pida Jisas manö nüp nöd haga anibu gasi niñöm, gasi milö la. Niñhön giniñ: Jisas haga, "Yaur kñakñ wiñ alagnab magö u, 'Jisas nüp niñagpin,' a gimön, magö mihau nigan hagnabön," a ga. Gasi anibu niñöm me, gasi milö löm, höñ amöm, mitöñ kub ga. *

* 26:65: Mad 9:3 Jon 10:33 * 26:66: Lep 24:16; Jon 19:7 Ap 1:18-19; Mad 26:14-15

27

Jisas nüp dam gapna Pailod nüp ñila
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ram gisön rika niñöm, God nüp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, manö hag niñ hag niñ göm, manö hag adö añi löm, Jisas nüp al pak lun, a gila.

² Anib u, Jisas nüp nagi löm, damöm gapman bi kub gapna Pailod nüp ñila.

Judas nagi niñja
(Ap 1:18-19)

³ Pen Jisas nüp manö kub hagöm, al pak lñig geila niñöm, Judas, niñhön giniñ Jisas nüp mumug niñbin, a göm, mani uda u, bi God nüp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, kalip ju dam ñiniñ göm, God sabe gep ram u ara.

⁴ Amöm, mani anib gau kalip ñöl gi haga, "Jisas naij gagöp u pen yad nüp mumug niñbin u, midö umnab. Anib u, yad nan si nan naij gipin," a ga. Hageia, kale hagla, "U nan hon wasö. Ne ke nöp anig gipan," a gila.

⁵ Hageila, Judas mani ñila anibu God sabe gep ram raul u ud yuöm, am nagi niñja. *

⁶ Bi God nüp nan sabe gep bi kub gau, mani anibu udöm hagla, "Mani anibi, bi al pak lun, a gun, mumug gino u me, God nüp ñun rö lagöp," a gila.

⁷ Anig hagöm, manö hag niñ hag niñ göm hagla, "Bi milö gau nibö apöm umlö, dam rigöl gun u, minöñ naböñ migan ap rauun," a göm, am bi ap minöñ udöm rin cög gimidöp minöñ naböñ migan anibu raula.

⁸ Minöñ naböñ migan anibu, mumug big ñila mani u udöm raula u me, hainö nibi bi minöñ naböñ migan anibu, hib "Minöñ Migan Hagape Halö" a gila. Miñi u rö nöp minöñ naböñ migan anibu, hib "Minöñ Migan Hagape Halö" a gipal.

⁹ Pen kale minöñ naböñ raula anibu, bi God manö hagep Jeremaia nöd hagöm kali kñiñ rika rö nöp gila. Nipe God Manö u adiñ ap kali kñiñ riköm haga, "Kale mani

* 26:67: Ais 50:6; 53:5 * 26:75: Mad 26:34 * 27:5:

silpa ñin juöl añi ap ado gi da unbö sidun lan (30) u, Juda nibi bi hagla mani u yag damöm, *

¹⁰ bi minönj udöm rin cög gimidöp minönj nabönj migan anibu raula. Bi Kub yip haga rö nöp gila,” a ga.

Gapna Pailod Jisas hag niña

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ Jisas nip damöm, gapman bi kub Pailod mideia au arlö niñöl gi, Pailod Jisas nip haga, “Ne Juda kai kinj kub kale midpan aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me hagpan me u,” a ga.

¹² Pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, nip manö rimnap hageila, nipe pen manö ap hagaga. *

¹³ Anig gö, gapman bi kub Pailod haga, “Manö pen pen hagöm, manö ke ke hagaböl u, niñagan ar?” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas manö pen ap hagagö, Pailod gasi iru yabiñ niña.

Juda nibi bi gau, Jisas nip al pak limim, a gila

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵⁻¹⁹ Pen Pailod nipe bi kub manö ud asikep sea adö u asik midö niñöl gi, nibin manö ap hagö, auö haga, “Yad midö nöp sibön yan uhön niñbin, bi manö kub hagabön bi u bi aij. Nip manö klö hagagmön. Yad uhön niñbin anibu, gasi iru yabiñ niñabin,” a ga. Pen Pailod gasi nipe ke gau nöp niña, Jisas nan ap gaga; bi kub gau nöp nip niñlö mulu lugöp daubal. Anib u, yad aigöl gem, nip hag yuö aran, a göm, gasi u niña.

Pen Rom gapna bi kub u pör mi u mi u Juda kai Pasopa ñin kub u, kalip bi nagiman kale ke hag niñmidal u, yiharin hubik yumidöp. Ñin anibu, bi naij yabiñ ap nagi mideia; hib nipe u Barabas. Nibi bi iru nöp ap magum geila gau, Pailod kalip haga, “Kalöp bi mai yiharin hag yunamñ Jisas, Mesaia u a gipal u aka Barabas nip hag yunam?” ö ga. *

* ^{27:9:} Sek 11:12-13 * ^{27:12:} Ais 53:7 * ^{27:15-19:} Jon 11:47-48; 12:19 * ^{27:24:} Dud 21:6-9 * ^{27:25:} Ap 5:28 * ^{27:28:} Luk 23:11

²⁰ Hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, nibi bi gau kalip hagla, “Kale Pailod nip hagmim, Barabas nip hubik yuöm, Jisas nip al pak lilan,” a gila.

²¹ Pen Pailod nibi bi ap magum gi mideila gau kalip haga, “Bi mihai i, bi an nip hubik yunam?” ö ga. Hageia hagla, “Barabas nip hubik yumön,” a gila.

²² Hageila, Pailod haga, “Anig haggim u, Jisas Mesaia u a gipal u, nip niñhön ginam?” ö ga.

Hageia, kale magöñhalö hagla, “Nip mab ba lan al pak lilan!” a gila.

²³ Hageila, Pailod haga, “Pen niñhön? Nipe nan niñhön nan gi naij göp?” ö ga. Hagö, manö haga u niñagöm, manö dap ranöm hagla, “Nip mab ba lan al pak lilan! Nip mab ba lan al pak lilan!” a gila.

²⁴ Hageila, Pailod gasi niña, manö yad udagnaböl; pen manö rimnap halö kalip hag ñinö, pen pen paköl rö löp, a gi gasi niña. Anig niñöm, nibi bi gau amgö ilö kale gau, ñig udöm ñimagö ñig li li göm, kalip haga, “Bi anibi nip al pak linig gabim u, manö anibu yip auagnab; kale ke ado gi aunab,” a ga. *

²⁵ Hageia, nibi bi gau magöñhalö hagla, “U wip nabic hon ke! Hagape nipe hanip apöm, ñi hon gau arnab! Manö anibu, hon abe, ñi pai hon gau abe aunab!” a gila. *

²⁶ Anig hageila, Pailod kalip Barabas nip hubik yuöm, Jisas nip ami bi nipe gau ña niñöm kale nagi ud Jisas pakla. Anig gilo, Pailod nipe Jisas nip mab ba lan al pak löl, a göm, ami bi nipe gau kalip ña.

Ami bi gau Jisas nip hag jula

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷ Gapna Pailod ami bi nipe gau, Jisas nip udöm, dam ram kub kale u amöm, ami bi yiharin gau kalip magöñhalö wiñ allö,

²⁸ ap magum göm, waij nip u ud juöm, waij a+i, bi kub yimbäl rö ap dapöm, nip yim ñila. *

²⁹ Yim ñöm, nagi kali kali halö gau dapöm, kinj kai rol gipal rö usajil bad ap göm, nip rol gi ñöm, bi kub gau ur udpal,

a göm, gamiṭ mīlō ap ud Jisas nīp ñīmagō yījig u ñōm, apōm nīp kugom yīmōm, hag juōl gī hagla, “Bī kub ne auban? Juda kai kiñ kale ne auban?” ö gīla.

³⁰ Anig hagōm, nīp kīñu alōm, gamiṭ mīlō anību ju udōm, nīp nabīc cōg lañ pakla. *

³¹ Pen Jisas nīp anig göl hag juōm, waṭij aṭi nīp yīm ñīla u ud ju yuōm, waṭij nīpe ke yīm ñōm, nīp mab ba lañ al pak līnig, uṭ gī ud arla.

Jisas nīp mab ba lañ al pak līla

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Adan añ gau amōl gī nīñla, Sairini daun nībō bī ap aueia. Hib nīpe u Saimon. Nīp nable pakōm, klō göm hagla, “Jisas nīp al pak līnabun mab i ud aru,” a gīla.

³³ Haglō, nīpe udōl gī, ram mīnōñ Golgoda dum arla. Golgoda a gīmīdal u manō iṭ u, “Wip Nabīc Cōg Ij.”

³⁴ Pen dum anību amjakōm, ami bī gau ñig wain udōm, ñig asī ap udōm, halō ud ado malo göm, Jisas nīp ñeila, pen nīpe ñīñ nīñōm arō ga. *

³⁵ Jisas nīp mab ba lañ al pak lōm, waṭij nīp gau nīme lī ke ke udnig, sadu rō göm uṭla. *

³⁶ Anig göm, Jisas nīp mab ba lañ al pak līla iṭ au asīkōm, abad nīñ mīdeila.

³⁷ Jisas nīp al pak lōm, mab ba lañ kalī klīñ rīkla:

BI I JISAS, JUDA KAI KIÑ KALE ME I.

³⁸ Pen Jisas nīp al pak lōm, bī nan si udep mīhau, ap bōñ lap, ap bōñ lap, al pak līla. *

³⁹⁻⁴⁰ Nībi bī adan majō ap ran ap lug geila gau, nabīc cōg gor mar göm, nīp hag juōm hagla, “Ne God Ñī nīpe rō! God sabe gep ram u ud waṭ gī yumōn, ñīñ mīhōp nīgañ kauyañ gī līnabōn u me, mab ba lañ arō gīmōn lugō, hon nīñun!” a gīla. *

⁴¹ Bī God nīp nan sabe gep bī kub gau, bī lo manō hag ñeb bī gau, bī manō ud asīkep gau, kale u rō nōp nīp hag juōm hagla,

⁴² “Nībi bī rīmnap kalīp gajīp kamīñ arbal, pen nīpe ke anig gīñim rō lagōp.

Isrel Kiñ kub hon u, mab ba lañ arō göm, mīnōñ iṭ i lugō, nīñō hagōp a gun, nīp nīñ udun.

⁴³ Nīpe God nīp nīñ udōm hagōp, ‘Yad God Ñī nīpe,’ a göp. God nīpe ke u rō nōp gasī nīñeinab u, mīñi apōm, nīp ud kamīñ yuañ,” a gīla. *

⁴⁴ Bī nan si udep Jisas aip al pak līla mīhau, kale u rō nōp, nīp manō naij anību rō nōp haglō.

Jisas uma

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ Ñīñ anību sīdō añ aulīk magō u, sībōn apōm, mīd damōm sīdō gamīñ ga magō u kauyañ mailō ga.

⁴⁶ Sīdō gamīñ ga magō u, Jisas wiñ kub al hagōm haga, “Eli, Eli, lama sabakdani,” a ga. Haga anību, “God yad. God yad. Yīp ai gīñig arō gīpan?” ö ga. *

⁴⁷ Anig hagō, nībi bī rīmnap sōl anīb au mīdeila gau nīñōm hagla, “Bī anībi bī God manō hagep Ilaija nīp wiñ alab,” a gīla.

⁴⁸ Anig hagōm, bī ap am nan adīñ us hain rō bad ap ud dapōm, ñig wain asī u rauōm, gamiṭ mīlō ap udōm, abōs alōm, ñīñō ñīñañ a göm, ña. *

⁴⁹ Anig göm ñō, bī rīmnap hagla, “Arīk! Agamīj nīñ mīdaiun. Ilaija apōm, nīp ud kamīñ yunab aka?” gīla.

⁵⁰ Pen Jisas kauyañ wiñ kub al hagōm, ake bad mīdeia u ur ga.

⁵¹ Magō anību nōp, waṭij mīlō kub God sabe gep ram raul mīgan yañ, ajōñ pak pīl gīla u, añ yañ pak bīññi göm lap ke lap ke ara. Anig gö nīñōl gī, munmon udōm, kabō gau pa bu göm, *

⁵² wip kabō mīgan rīgōl göm pak pīl gīla gau, mīgan hīkōm, God nībi bī uṭ nīpe nōd umla rīgōl gīla gau, iru nōp gö, kauyañ urakla.

⁵³ Urakōm, kabō mīgan gau arīk hōñ amōm, Jisas uraka ñīñ u kale daun kub uṭ Jerusalem areila, nībi bī iru nōp kalīp waiō līlō nīñla.

* 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21 * 27:35: Sam 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39-40: Sam 22:7; 109:25; Mad 26:61; Jon 2:19 * 27:43: Sam 22:8 * 27:46: Sam 22:1 * 27:48: Sam 69:21 * 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20

⁵⁴ Pen munmon udöm, nîhön nîhön ga u nînjöm, ami bî kub u abe, bî nîpe gau aip mîdeila gau abe, kale anînin gö pîñînj göm, mîdmagö kale arö nînjöl gî, kale hagla, “Yaue! Bî i nîpe God Nî nîpe nînjö yabî!” a gîla.

⁵⁵ Pen nîbi iru nöp apöm, ke ke au mîdöm, nînj mîdeila. Nîbi anîb gau Jisas nîp gî ñîning Galili nîbö aula. *

⁵⁶ Nîbi mîdeila anîb gau ap Maria Magdala u, ap Jems aip Josep aip nîme Maria u, ap Sebedi ñî nîpe mîhau nîme u.

Josep nîpe Jisas hañ roman dam kabö mîgan ap rîgöl ga

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷⁻⁵⁸ Bî gep yabî ap, Josep, Arimadia daun nîbö u, nîpe Jisas bî nîpe ap mîdeia. Bî anîbu, Jisas umöb nînjöm, dugo dugo magö u apöm, gapna Pailod nîp, Jisas hañ roman u udnam aka gö, Pailod yau a göm, bî nîpe gau kalîp hagö, Josep nîp ñîla. *

⁵⁹ Jisas hañ roman nîpe u Josep nîp ñîlö, nîpe walîj rud aij ap udöm, wip he mîlö u magöñhalö wam haluöm,

⁶⁰ dam kabö mîgan gîsön nöp ap, yîp rîgöl gî naböl, a göm, ju lu lîla mîgan u rîgöl göm, kabö hañai kub ap ud gau ga gî dam ajöñ pîl göm ara. *

⁶¹ Nîbi mîhöp mîdailö, nîbi ap Maria Magdala, nîbi ap Maria ap. Nîbi Maria mîhau apil nînj mîdlö nînjöl gî, Josep anîg göm rîgöl ga.

Ami bî gau wip he rîgöl gîla kabö mîgan u abad mîdeila

⁶² Jisas umö rîgöl gîla ñîn anîbu, God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî Perisi gau abe, God nîp sabe gîning ñîn u rol, a göm, nan gî dap jîn gîla. Pen ruö, God nîp sabe gîning ñîn kale u me, gapman bî kub Pailod mîdeia au arla.

⁶³ Amöm hagla, “Bî kub. Bî pîral hagep anîbu haga, ‘Yad umem, ñîn mîhau nîgan u uraknabin,’ a ga. *

⁶⁴ Anîb u, ne bî rîmnap hagö, ñîn mîhöp nîgan wip rîgöl u abad mîdaiöl. Wasö u, bî nîpe gau apöm, wip he mîlö u si udöm,

nîbi bî gau kalîp pîral hagöm hagnaböl, ‘Nîpe kauyan uraköp,’ a gî naböl. Anîg gîlö, Jisas nöd manö pîral haga u nan pro; kale hainö manö pîral hagnaböl u kub yabî gî nab,” a gîla.

⁶⁵ Hageila, Pailod kalîp haga, “Anîb u, kale ami bî bad ap udmîm, wip rîgöl gîla gau ammîm, gasî kale ke nînj aij gîmîm, wip rîgöl kabö lî pîdöñ gîpe, ami bî abad nînj mîdaiöl,” a ga.

⁶⁶ Hagö, Juda bî kub anîb gau amöm, ajöñ pîl gîla kabö kub u urön rö göm, ami bî bad u haglö, anîb au nînj mîdeila.

28

Jisas uraka

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Ruö ram rîk da lö nînjöl gî, nîbi mîhau Maria Magdala abe Maria ap abe kale ammîl, Jisas nîp rîgöl gîla u nînjîng arlö.

² Magö anîbu munmon kub yabî udö nînjöl gî, ejol ap kumi kabö adö lañ nîbö apöm, Jisas nîp rîgöl göm kabö hañai pîl gîla u, ud ju ba u yuöm, adö anîbu asîka.

³ Ejol anîbu, mulu adînj nîpe mîmailö göl gî mîdeia. Walîj nîpe u, rud aij yabî u la.

⁴ Pen ami bî nînj mîdeila gau, nîp nînjöm, anînin gö pîñînj göm, gîl gîl göm, umöm rö mîdeila.

⁵ Pen ejol u nîbi mîhau kalîp haga, “Pîñînj gagmîl! Yad nîñbin, kale mîhöñ Jisas mab ba lañ al pak lîla u nîp nînj ajabil.

⁶ Nîpe aui mîdagöp. Nöd haga rö, mîdö nöp kauyan uraköm aröp. Pen kale apil, nîp dam lîla kuö adö u nîñmil, *

⁷ yîñîd ammîl, bî nîpe gau kalîp hagmîl, ‘Jisas kauyan uraköm Galili arab. Kale bî nîpe ammîm nîp anîb gau nîñnabîm,’ a gîmîl. Manö anîbu nöp kalöp hag ñîning aubin,” a ga.

⁸ Anîg hagö nîñmil, nîbi mîhau pîñînj gîlö u pen mîñ mîñ göl gî, wip rîgöl anîbu yîñîd arö göm, bî nîpe gau kalîp hagnîg gî dö gî arlö.

⁹ Adan an gau arlö nînjöl gî, Jisas kalîp mîhöñ nable paköm haga, “Kale mîdpîl?” a ga. Hagö, kalpe mîhöñ ap kugom

* 27:55: Luk 8:2-3 * 27:57-58: Dud 21:22-23 * 27:60: Ais 53:9 * 27:63: Mad 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 * 28:6: Mad 12:40; 16:21

yimmil, ma nipe pîdön udmil, hib nipe u haglö adö ara.

¹⁰ Jisas kalîp mîhön haga, “Pîñîy gagmil! Kale ammil mam yad gau kalîp hagmil, ‘Galili ammim Jisas nîp nîynabim,’ a gîmil,” a ga. *

Ami bî gau am Jisas uraköp manö u hagla

¹¹ Nîbi mîhau, adan an gau arlö nîjöl gî, ami bî nîy mîdeila gau rîmnap, daun kub waryö raul an amöm, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau kalîp, nîhön nîhön ga anîbu magöñhalö hag ñîla.

¹² Hag ñeila, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau amöm, bî manö ud asîkep aip manö hag adö añî lôm, ami bî anîb gau kalîp mani kub ñôm hagla,

¹³ “Kale manö i nöp hagmim, ‘Sîb an yan hon hanajun magö u, bî nipe gau apöm, wip he mîlô u si ud arbal,’ a gîmim.

¹⁴ Anîg hagpe, gapna Pailod manö anîbu nîynab u, hon nîp aip hagno, kalöp marö rîmnap ñagnab,” a gîla.

¹⁵ Anîg haglö, ami bî gau mani anîbu udöm, amöm Juda bî kub anîb gau hagla rö nöp gîla. Kale pir alöm, Jisas wip he mîlô nipe u, bî nipe gau si ud arbal, a geila manö u, mîñî Juda nîbi bî gau manö pîral anîbu nöp hagöl gî nöp mîdpal.

Bî nipe gau Jisas nîp nîjla

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Jisas bî nipe unbö agîp u Galili amöm, Jisas nöd haga dum u arla. *

¹⁷ Amöm, Jisas nîp nîjöm, hib nipe haglö adö ara. Pen bî nipe rîmnap nîjöm dui göm hagla, “U Jisas aka bî unbö ke?” ö gîla.

¹⁸ Pen Jisas söl au apöm, kalîp haga, “Bapi yîp hagö, ram mînön kumi kabö adö lan u abe, mînön nabön î i abe, yad magöñhalö abadöl mîdpin. *

¹⁹ Anîb u, kale ram mînön gau magöñhalö rîgon rîgon ammim, nîbi bî ke ke gau magöñhalö manö aij yad hag ñîbe, kale yîp nîy udöm nîbi bî yad mîdöm yîp

hain göl. Anîg gîmim, Bap u, Ñî u, Ana Uî u hib hagmim, kalîp ñîg pak ñîmim. *

²⁰ Anîg gîmim, yad kalöp gîmim, a gem, manö nîhön nîhön hag ñîbin u, kale u rö nöp manö anîbu magöñhalö kalîp hag ñî aij gîpe, magöñhalö hain göl. Pen yad kalöp nîjö yabî hagabin, yad kalöp aip mîdem, mîd damem, mîd damem, mînön nabön î i ur gînab,” a ga.

* 28:10: Mad 26:32 * 28:16: Mad 26:32 * 28:18: Jon 13:3; Ep 1:20-22 * 28:19: Mak 16:15-16; Ap 1:8

Mak Jisas Kraiss Manö Aij u Mak kalî klîñ rîka

*Jon Bî Ñîg Pak Ñeb u God manö hag
ñîmidöp*

(Mad 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Jisas Kraiss, God Ñî nîpe manö aij u hagnîg gabin.

² God hadame nöp Ñî nîpe Jisas Kraiss nîp manö haga rō, bî God manö hagep Aisaia, manö anîbu God Manö kalî klîñ rîkōm haga,

“Nōñ! Bî manö yad ud arep u, nōd hag yunō amōm,

adan nöp u lîk gî aij gî nab.” *

³ Bî anîbu, ram mîñnōñ nîbi bî iru mîdagpal,

ram mîñnōñ kabō nöp mîdöp an au am mîdōm, wiñ alōm hagnab,

“Bî Kub u auab! Adan sîr gîlan gîyan gî mîdainîm gau,

dum goî pîlu gî mîdainîm gau, bîñîg ral aij gîmîm,” a gî nab,” a ga. *

⁴ God manö hagep bî anîbu nōd anîg haga rō nöp me, Jon bî ñîg pak ñeb u amōm, ram mîñnōñ nîbi bî iru mîdagmîdal, ram mîñnōñ kabō nöp mîdmîdöp an au mîdō nîñjōl gî, nîbi bî gau aulō, kalîp manö hag ñōm hagnîdöp, “Nan si nan naij gîpîm gau, nîhōn gîñîg anîg gîpun, a gîmîm, arō gîpe yad kalöp ñîg pak ñîñnō, God nan si nan naij gîpîm gau nîñjōm arō gî nab,” a gîmîdöp. *

⁵ Nîpe anîg hagō nîñjōl gî, nîbi bî ram mîñnōñ Judia yōp anîb gau mîdeila gau abe, Jerusalem nîbi bî mîdeila gau abe, kale magōñhalō manö nîp u nîñîg arla. Amōm, nan si nan naij gîmîdal gau, hag waiō lîlō, Jon kalîp ñîg Jodan an au ñîg pak ña.

⁶ Pen Jon waiîj nîpe u, kaj kamel uñ udōm gîla waiîj ap yîmōm, kaj kau hañ dip nagî an u pîg lîmîdöp. Nan ñîñeb

nîpe u, jon habladîñ u abe, bom ñîg u abe ñîñmîdöp. *

⁷ Nîpe nîbi bî gau kalîp hagnîdöp, “Bî yîp hain auab u, nîpe yad rō wasō; nîpe bî kub yabîl, yad bî pro. Yad nîp nîñnō nable gî nab. Yad am sōl au kugom yîmem ma rîrup nîpe u nagî hubîknām rō lagōp. *

⁸ Yad kalöp ñîg nöp pak ñabin u pen nîpe apōm, kalöp Ana U† u nöp pak ñî nab,” a gā.

*Jon Jisas nîp ñîg pak ña
(Mad 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹ Pen ñîñ ap, Jisas Nasared daun, ram mîñnōñ Galili mîdmîdöp u arō gōm, Jon mîdeia au auō, Jon Jisas nîp ñîg Jodan an au ñîg pak ña.

¹⁰ Nîp ñîg pak ñō, Jisas ñîg goî au lan amōm nîñî, kumî kabō adō lan pîral hîkō, God Ana u yaur dapo rō, Jisas nîp u gî aua.

¹¹ Anîg gōl u gî auō nîñjōl gî, manö ap kumî kabō adō lan au nîbō apōm haga, “Ne Ñî mîdmagō yad yabîl. Nöp nîñnō, yîp aij yabîl gōp,” a ga. *

*Seden apōm Jisas nîp co co ga
(Mad 4:1-11; Luk 4:1-13)*

¹² Pen magō anîbu nöp, God Ana u Jisas nîp hag yuō, ram mîñnōñ kabō nöp mîdmîdöp an gau amōm,

¹³ ñîñ unbō ñîñ juōl mîhōp (40) au mîdeia. Anîb gau mîdō nîñjōl gî, Seden, “Jisas nîp gîñnō, manö yîp u hain gōm, naij gan,” a gōm, apōm hagnîdöp. Ram mîñnōñ mîdmîdöp mîgan anîbu ke kain nan gau nöp mîdmîdöp. Pen ejol gau apōm, Jisas nîp abad mîdmîdal. *

Jisas God manö aij u hag ñî mîdeia

¹⁴ Pen hainō gapman bî kub Herod Jon nîp nagî la nîñjōm Jisas nîpe ram mîñnōñ Galili amōm, God manö aij u nîbi bî gau kalîp hag ñōl gî haga, *

¹⁵ “God nîbi bî udōm kumî kabō adō lan au abad mîdeinab ñîñ hain pōr abad mîdmîdim u, mîñî auōp! Nan si nan naij gîpîm u, nîhōn gîñîg anîg gîpun a gîmîm

* 1:2: Mal 3:1 * 1:3: Ais 40:3 * 1:4: Ap 13:24; 19:4 * 1:6: 2Ki 1:8; Mad 11:8 * 1:7: Ap 13:25 * 1:11: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; Mak 9:7 * 1:13: Sam 91:11-13 * 1:14: Mak 6:17 * 1:15: Mad 3:2

arö gımim, God manö aij u, niñö hagöp a gımim, niñ udmim,” a ga. *

*Jisas bi nıpe mihau mihau uda
(Mad 4:18-22)*

¹⁶ Jisas Ñıg Wañö Galili goł au padiöl gi niña, bi kabsał udep madöl mihau, kabsał udul a gımil, uben ap ud ñıg añ yañ yumil mıdailö. Bi mamil anıb mihau hib kale mihönj u, Saimon aip Edru aip.

¹⁷ Jisas kalıp mihönj niñöm haga, “Aulö, yad aip ajun, yad kalöp mihönj hag ñı aij gınö, niñi bi udep bi mihau mıdeinabil,” a ga.

¹⁸ Hagö, niñö hagöp, a gımil, uben gau arö gımil, Jisas aip arlö.

¹⁹ Pen Jisas yöp pro magö ap amöm niña, Sebedi ñı nıpe Jems aip, Jon aip ñıg magıb mıgan u mıdöl gi, uben pa gi dö ga u, al dör göl gi mıdailö.

²⁰ Jisas kalıp mihönj niñöm haga, “Kale mihönj auıl e!” ga. Jisas anıg hagö, kalpe mamil mihau niñmil, nap nıp wög gi ñeb bi rımnap aip kalıp ñıg magıb adö au arö gımil, Jisas aip arlö.

*Kıjaki bi ap nıp aban ala u, Jisas hag hönj yua
(Luk 4:31-37)*

²¹ Pen kale daun pro Kapaneam amöm, Juda God nıp sabe gep mañu, Jisas Juda magum gep ram raul mıgan yañ amöm, God Manö u hag ñö,

²² niñi bi gau niñöm, pa giñi göm hagla, “God lo manö hag ñeb bi gau hagpal rö hagagöp; nıpe bi kub yabił niñ aij göm hagpal rö hagöp,” a gıla. *

²³ Pen magö anıbu, bi kıjaki aban ala ap, magum gep ram raul mıgan anıbu mıdeia u bıatö göm haga,

²⁴ “Jisas bi Nasared niñö! Ne hanıp niñön gıñıg auban? Hanıp kıjaki gau al pak lıñıg auban aka? Yad nöp niñbin, ne God Ñı Uł nıpe u,” a ga. *

²⁵ Hagö, Jisas pen kıjaki bi anıbu aban ala u nıp manö klö hagöm haga, “Manö hagagmön! Bi u nıp arö gımön, hönj aru!” a ga.

²⁶ Jisas anıg hagö, kıjaki anıbu bi u nıp ud gıl gıl göm, wiñ kub alöm, hönj ara. *

²⁷ Jisas anıg gö, niñi bi mıdeila gau aiö yabił göm, manö hag niñ hag niñ göm hagla, “U niñön? Bi i manö gısön niñö manö adö ap dauöp aka? Nıpe bi pidönj halö. Kıjaki aiön pi gau manö nıpe udöm hagöp rö gıpal,” a gıla.

²⁸ Niñi bi gau anıg hagöl gi, Jisas kıjaki aiön pi hag hönj yua manö anıbu, ram mınönj Galili gau magönjhalö hag ñılö ara. *

*Jisas gö, Saimon niñbor nıp kamıñ la
(Mad 8:14-15; Luk 4:38-39)*

²⁹ Pen Jisas, Jems, Jon, Saimon, Edru, kale Juda magum gep ram u arö göm, hönj amöm, Saimon aip niñmam Edru aip ram kale u arla.

³⁰ Ram amjaklö, Jisas nıp hagla, “Saimon niñbor nıpe hañ romanj u mab rö inö, han mıdöp,” a gıla.

³¹ Haglö, Jisas am niñmagö kid nıpe u udöm ud urak ñö niñöl gi, hañ nıpe mab rö ineia u kamıñ la niñöm adıñ nan magö kalıp ña.

*Jisas gö, niñi bi iru nöp kamıñ la
(Mad 8:16-17; Luk 4:40-41)*

³² Pen sıdö wad ara magö u, niñi bi nan ga gau abe, niñi bi kıjaki aban ala gau abe, Jisas gö kamıñ lañ, a göm, Jisas mıdeia au daula.

³³ Daun pro Kapaneam niñi bi gau magönjhalö apöm ram ajönj il hönj nö löyanj adö niñ mıdeila niñöm

³⁴ niñi bi iru nöp nan ga gau, Jisas gö, kamıñ la. Kıjaki aiön pi aban ala gau iru nöp hag hönj yua. Pen kıjaki aiön pi anıb gau Jisas nıpe bi an niñ aij gıla rö, Jisas kalıp, “Manö gagmim,” a göm, hag hönj yua. *

*Jisas mıgan ap ke amöm, Nap nıp sabe göl gi mıdeia
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Ruö, Jisas hilım halö yabił uraköm, ram hana u arö göm, daun anıbu abe arö göm, am mıgan ap ke amöm, Nap nıp sabe göl gi mıdeia. *

* 1:22: Mad 7:28-29 * 1:24: Mak 5:7 * 1:26: Mak 9:26 * 1:28: Mad 4:24 * 1:34: Mak 3:10-12 * 1:35: Mad 14:23; Mak 6:46

³⁶ Pen bi nipe Saimon, bi nipe rimnap aip, Jisas mai, a göm, nîp ulhai niñnig arla.

³⁷ Jisas nîp ulhai niñ dam niñöm hagla, “Niñbi bi magorjhalö nöp mai, a göm, ulhaiaböl,” a gila.

³⁸ Anig hageila, Jisas haga, “Hon ram riñig aglô rimnap halö söl aui arun. Yad aubin u, niñbi bi ram minöñ migan gau gau kalip manö hag ñnam, a gem, aubin,” a ga.

³⁹ Anig hagöm, ram minöñ Galili añ gau gi ajöl gi, am Juda magum gep ram raul gau amöm, God Manö hag ñöl gi, kijaki aiön pi niñbi bi kalip abañ ala gau hag höñ yua. *

*Jisas, wös hapeb la bi ap gö, mitep ga
(Mad 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Wös hapeb la bi ap, Jisas mideia au apöm, kugom yimöm, haga, “Ne wös yip u kamij lañ, a ginabön u, kamij linim,” a ga.

⁴¹ Anig hagö, Jisas nîp mög niñöm ñimagö mlöböl löm bi anibu nîp ud niñöm haga, “Yau, ginabin. Kamij li,” a ga.

⁴² Nîp ud niñö adij kamij la.

⁴³⁻⁴⁴ Pen Jisas bi anibu nîp manö klö hagöm haga, “Adan añ gau niñbi bi rimnap kalip niñmön, Jisas yip gö kamij löp, a gimön, hagagmön. Kabö rö nöp ammön, bi God nîp nan sabe gep u nîp hañ roman ne u yammön hagmön, ‘Wös hapeb yad u kamij löp,’ a gimön. Anig hagmön, Mosi nöd haga rö, nan rimnap dam bi God nîp nan sabe gep bi u ñimön, nipe pak God nîp sabe gi ñö me, niñbi bi gau, bi u mñi kamij löp, a göm, niñnaböl,” a ga. Jisas manö anibu nöp hagöm bi u hag yuö ara. *

⁴⁵ Jisas anig haga u pen bi anibu nipe amöm, niñbi bi gau abönamö hag ñö ara. Anig gö, Jisas daun gau waiö ajainim rö lagö, nipe amöm niñbi bi iru midageila añ gau nöp midö niñöl gi, niñbi bi ram minöñ gau gau magorjhalö nîp niñnig aumidal.

2

*Jisas gö, ñin ma kala ga bi ap kamij la
(Mad 9:1-8; Luk 5:17-26)*

* 1:39: Mad 4:23; 9:35 * 1:43-44: Lep 14:1-32

¹⁻² Ñin mihöp nöp padiö niñöl gi Jisas kauyan daun pro Kapaneam auö, Jisas ap midöp ram nipe u, a gilö, niñbi bi iru nöp apöm gilö gilö, ram raul manö hag ñeia migan u sisi göm, ajöñ it höñ adö au yan u rö nöp sisi yöl ga. Pen Jisas kalip God Manö hag ñi mideia.

³ Jisas kalip hag ñi midö niñöl gi, bi unbö yigwo mlö u bi rimnap aip, bi ñimagö ma kala ga ap ilöñ löm, dapöm Jisas mideia au daula.

⁴ Apöm niñla, niñbi bi sisi göl mideila niñöm bi ñimagö ma kala ga u nîp dam ram adö lañ amöm, ram añ au ud mol juöm yulö, Jisas mideia yan luga.

⁵ Pen kale Jisas gö kamij linab, a göm, gasi niñ udla u niñöm Jisas haga, “Ñi yad. Nan si nan naij gipan gau niñem arö gabin,” a ga.

⁶ Anig hagö, Juda lo manö hag ñeb bi rimnap asik mideila gau, gasi kale gau nöp niñöm hagla,

⁷ “Bi i niñhön ginig, God nîp hag juöm, manö piral hagab? Niñbi bi gau nan si nan naij gilö, bi ap pri kalip u tik gi yunim rö lagöp; God nöp me anig ginab,” a gila.

⁸ Pen gasi niñla anibu, adij Jisas ke niñöm haga, “Kale niñhön ginig gasi anibu rö niñabim.

⁹ Bi ñimagö ma kala göp u nîp niñhön hagnö, kalöp aij ginab? Nan si nan naij gipan u niñem arö gabin, a ginö, kalöp aij ginab; aka, urakmön köp ne u winig ud aru, a ginö, kalöp aij ginab?

¹⁰ Yad ginö, kale niñnabim, Bi Ñi nipe minöñ naböñ it i aunö u, gasi yad ke niñem auagnö. God hagö aunö u me, nan si nan naij gipal u niñem arö ginabin, a ginabin u, arö ginabin,” a ga.

¹¹ Anig hagöm, bi ñimagö ma kala ga u nîp haga, “Yad nöp hagabin, urakmön, köp ne u winig udmön ram aru,” a ga.

¹² Jisas anig hagö, niñbi bi niñ midlö niñöl gi, bi anibu uraköm, köp bad nipe u winig udöm hada. Anig gö niñöm, niñbi bi gau magorjhalö aiö yabit göm, God hib nipe u haglö adö arö niñöl gi, hagla, “Nöd nan anibu rö ap gilö, hon niñnagmidun,” a gila.

*Jisas Lipai nɪp wɪn ala
(Mad 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Jisas kauyan amöm, Nig Wanö Galili goɫ au ajeia niŋöl gi, nɪbi bi iru nöp niŋöm mɪdeia au ap magum geila niŋöm Jisas kalɪp God Manö hag ña.

¹⁴ Jisas manö hag ñi pɪs göm, adan an au amöl gi niŋa, Alpias ñi nɪpe Lipai, bi dakɪs udep bi ap, wög gɪmɪdöp ram raul migan u asɪk mɪdeia. Jisas nɪp niŋöm haga, “Auö, yad aip arul,” a gö, uraköm Jisas aip arlö.

¹⁵ Jisas pen, bi nɪpe gau aip am Lipai ram u nan ñiŋlö niŋöl gi, bi dakɪs udep gau abe, bi nan si nan naij gila gau abe, Jisas aip ajeila rö, am jɪm ñöm nan ñiŋeila.

¹⁶ Bi lo manö hag ñeb bi Perisi rɪmnap, Jisas nɪpe bi dakɪs udep gau aip, bi nan si nan naij gɪmɪdal gau aip mɪdöm nan ñiŋeila u niŋöm, bi nɪpe gau kalɪp hagla, “Jisas niŋön gɪnig bi dakɪs udpal gau aip, bi nan si nan naij gɪpal gau aip asɪk mɪdöm nan ñiŋab?” ö gila. *

¹⁷ Hageila, Jisas manö anɪbu niŋöm haga, “Nɪbi bi kamɪŋ mɪdpal gau, wös wameb bi niŋnig aragal; nɪbi bi nan göp gau nöp wös wameb bi niŋnig arbal. Anɪb u rö, nɪbi bi, gi aij gɪpun, a gi gasɪ niŋbal gau, kalɪp udnig auagin; nɪbi bi, nan si nan naij gɪpun, a gi gasɪ niŋbal gau, kalɪp udnig aubin,” a ga.

*Nan magö hil gep
(Mad 9:14-17; Luk 5:33-39)*

¹⁸ Jon bi nɪpe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ñin rɪmnap God nɪp sabe göl gi nöp mɪdaiun, a göm, nan ñiŋagmɪdal. Ñin ap kale anig geila u niŋöm nɪbi bi rɪmnap apöm Jisas nɪp hagla, “Jon bi nɪpe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ñin añi añi nan ñiŋagpal. Pen bi ne gau, niŋön gɪnig anig gagpal?” ö gila.

¹⁹ Hageila, Jisas manö hod rɪköm haga, “Bi nɪbi udnig gɪnab bi ap, nɪmdamam nɪpe gau aip mɪdöm, aij gö niŋöl gi mɪdeinaböl u me, nan magö arö gagnaböl.

²⁰ Pen hainö, nɪbi bi rɪmnap apöm, bi kale anɪbu nɪp ud areinaböl u, mög gö, ñin anɪbu nan ñiŋagnaböl.

²¹ Pen waij gɪsön nɪbö bad ap udöm, waij asöl göm pa gi dö gɪnab ramö u al udlö, waij gɪsön u klö mɪdöl gi, waij asöl gɪnab u pak gi dö göm, waij kale u rapɪn nöp pa gi dö gö arnab.

²² “Ñig wain u, u rö nöp. Nig wain kamɪŋ u udöm, kaj meme hañ nöd nɪbö migan u hon gi lagpal. Pen niŋön: hon gi löm mame ñilö, kaj meme hañ u biŋ hagöm, pak gi dö göm hon gi am haknab. Anɪb u me, ñig wain kamɪŋ u, kaj meme hañ kamɪŋ migan u nöp hon gi lep,” a ga.

Bi ñi nɪpe God nɪp sabe gep ñin u Bi Kub mɪdöp

²³ Hainö Juda God nɪp sabe gep ñin kale ap, Jisas bi nɪpe gau aip wid wög an au padiöl gi, bi nɪpe gau wid magö rɪmnap rɪköl gi areila.

²⁴ Anig gɪlö, Perisi bi gau niŋöm, Jisas nɪp hagla, “Miñi God nɪp sabe gep ñin hon wög gagep u, bi ne gau anig göl wög göm lo hon rɪb juaböl,” a gila. *

²⁵ Hageila, Jisas haga, “Bac Depid hadame nöp kɪyö lö ga aiud kalɪ kɪñ rɪkla u, kale niŋagpim ar? *

²⁶ Hadame nöp bi ne Abiada God nɪp nan sabe gep bi kub yabɪl mɪdmɪdöp ñin u, Depid bi nɪpe gau aip kalɪp kɪyö lö, God sabe gep ram u amöm, bred nɪbi bi yiŋarɪŋ gau ñiŋagpal, bi God nɪp nan sabe gep bi gau nöp ñiŋbal u udöm, bi nɪpe gau kalɪp ñö ñiŋla. *

²⁷ “God nɪpe ñin yiŋarɪŋ mɪdep manö u nöd hagöm, hainö nɪbi bi gi laga; nɪbi bi gi löm, ake löm mɪd aij gilaŋ, a göm, ñin ap yiŋarɪŋ mɪdaiöl, a ga. *

²⁸ Anɪb u, hon niŋbun, Bi Nɪ nɪpe God nɪp sabe gep ñin u abe Bi Kub mɪdöp,” a ga.

3

*Jisas bi ñi magö kɪla ga ap, God nɪp sabe gep ñin u gö, kamɪŋ la
(Mad 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Ñin ap pen, Jisas kauyan Juda magum gep ram u amöm niŋa, bi ñi magö kɪla ga ap ram raul migan anɪbu ap mɪdeia.

* 2:16: Mad 11:19 * 2:24: Dud 23:25 * 2:25: 1Sa 21:1-6 * 2:26: Lep 24:5-9 * 2:27: Dud 5:14

² Nibi bi mideila gau rimnap, Jisas nihön rö gö, nîp dam manö kub hagun, a göm, bi anibu God nîp sabe gep ñin i gö kamîj linab aka göm, agamîj nîj ij halö li mideila.

³ Jisas pen bi ñimagö kîla ga u nîp haga, “Urakmön, aui au,” a ga.

⁴ Hagö, nîpe mideila au gîlan auö, Jisas nîbi bi anib gau kalîp haga, “God nîp sabe gep ñin u nihön gep? Aij gep aka naij gep? Nibi bi gau kalîp mög nîjun gîno kamîj aröl, aka gasi naij nîjun arö gîno, umöl?” ö ga. Hageia, kale nîp pen manö ap hagagla. *

⁵ Jisas manö udagun, a göm, nîjla bi anib gau, Jisas kalîp nîj, mulu luga. Jisas kalîp gau gau nîj damöm sîk la. Anig göm, bi ñimagö kîla ga u nîp haga, “Ñimagö ne mîlööbö li!” a ga. Hageia, ñimagö mîlööbö lö nîjöl gi, kamîj la.

⁶ Anig ga nîjöm, bi Perisi Juda magum gep ram u arö göm, Herod bi nîpe gau mideila au amöm, manö hag nîj hag nîj göm, “Jisas nîp aige gun al pak lun?” ö gîla. *

Nibi bi iru nöp Jisas hain gîla

⁷⁻⁸ Jisas pen bi nîpe gau udöm, amöm Ñig Wanö Galili gof au am mideila. Pen nîbi bi Galili nîbö iru nöp nîp hain göm aula. Nîpe nan nihön nihön gîmîdöp adö u haglö gau arö nîjöl gi, Judia nîbi bi rimnap, Jerusalem nîbi bi rimnap, ram mînön Idumia nîbi bi rimnap, ñig Jordan böj lödan nîbi bi rimnap, daun kub mîhöp Daia Saidon nîbi bi rimnap, nîbi bi iru yabîl Jisas nîp nîjng aula.

⁹⁻¹⁰ Jisas nîbi bi iru nöp gö, kamîj la u me, nîp ud nîjno kamîj linîm, a göm, nîbi bi iru nîbanö yabîl apöm, nîp cîro cîro ñöl gi auö, bi nîpe gau kalîp hagö, ñig magîb ap ud lîla. *

¹¹ Pen nîbi bi kîjaki aiön pi nan nihön aban ala gau, Jisas nîp nîjöm, mînön yan lug paköm, manö kub hagöm, “Ne God Ñi nîpe!” a gîmîdal. *

¹² Jisas pen kîjaki aiön pi gau kalîp manö klö hagöm haga, “Yad Bi an mîdpin u waiö hagagmim wasö,” ga. *

Jisas bi nîpe unbö mîgan lan uda

(Mad 10:14; Luk 6:12-16)

¹³ Pen Jisas ram mînön nö ap amöm, bi nîpe udnîg ga gau hagö aueila haga,

¹⁴ “Yad kalöp bi unbö mîgan lan udpin u, kale yad aip ajmim, bi manö yad ud arep gau mîdmim, kalöp hag yunö, ammim nîbi bi gau kalîp God Manö aij u hag ñinabim.

¹⁵ Yad kalöp hagabin u me, kîjaki aiön pi nan gau u rö nöp hag yunabim,” a ga.

¹⁶ Jisas bi nîpe uda anib gau hib kale me, ap Saimon, hainö Jisas hib nîpe ap Pida a ga. *

¹⁷ Ap Jems, nîmam ap Jon, nap kalpe mîhöj hib u Sebedi. Jisas kalîp mîhöj Boanerges a ga. Hib anibu il u “Rîmu Bi”. *

¹⁸ Bi nîpe ap Edru; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñi nîpe; ap Padias; ap Saimon, nîp Saimon Selod a gîmîdal.

¹⁹ Pen ap Judas Iskariod. Nîpe me hainö Jisas nîp mumug ga.

Jisas nîp kîjaki aban alöp, a gîla

²⁰ Pen Jisas ram ap arö, kauyan nîbi bi iru nöp ap magum gi mideila nîjöm, bi nîpe gau aip nan ñîjöl rö laga.

²¹ Anig gö, nîbi bi rimnap Jisas hau alöp a gîlö nîjöm, nîme, nîmam bi nîp uf gîng aula.

²² Pen lo manö hag ñeb bi Jerusalem nîbö aula gau hagla, “Kîjaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul Jisas nîp aban alöp rö, aiön pi nan gau hag yuab,” a gîla. Manö pîral anibu hageila, *

²³ Jisas nîpe nîjöm, nîbi bi gau kalîp hagö aueila, manö adö anibu manö hod riköm haga, “Seden aige göl göm Seden nîp hag yunab?

²⁴ Nibi bi ram mînön añi ap kale ke nöp pen pen gînaböl u, mîgan anibu asîk ke ke lînaböl.

* **3:4:** Luk 14:3 * **3:6:** Mad 22:15-16 * **3:9-10:** Mad 14:36 * **3:11:** Luk 4:41 * **3:12:** Mak 1:34 * **3:16:** Jon 1:42 * **3:17:** Luk 9:54 * **3:22:** Mad 9:34; 10:25

25 Pen amilap apilap gau u rö nöp pen pen ginaböl u, asik ke ke linaböl.

26 Anib u rö, Seden nipe ke kijaki aiön pi nan nipe gau hag yueinab u, asik ke ke löm böñ nöp lug paknab.

27 “Bi kal yabił ap ram nipe au midö niñöl gi, bi ap apöm, nan nipe gau ud aragnab; nöd bi kal anibu nip nagı adık löm me, am nan ram nipe gau midöp u ud arnab.

28 “Pen niñ aij gimim! Nibi bi gau nan si nan naij niñön niñön ginaböl u, God niñöm arö ginab. God nip hag junaböl u, nipe niñöm arö ginab.

29 Pen Ana Uł u nip hag junaböl u, God niñöm arö gagnab. Nan si nan naij ginab anibu pör nöp mideinab,” a ga.

30 Jisas nip, “Kijaki aiön pi nan gau nip aban alöp,” a geila u me, anig haga.

Jisas nime nimam bi gau

31 Pen Jisas nime nimam bi apöm, höñ löyan midöm, bi ap nip, “Ne am Jisas nip hagö auan,” a gila. *

32 Anib u, nibi bi ram raul migan yan Jisas nip big gıgabö gi asik mideila gau nip hagla, “Name nañın namam bi gau höñ yan am midöm, ‘Ne aue,’ gaböl,” a gila.

33 Anig hageila, Jisas haga, “Ami yad, mam yad bi an?” ö ga.

34 Anig hagöm, Jisas nibi bi mideila gau niñ padiöl gi haga, “Kale me ami yad, mam yad midpim.

35 Nibi bi God hagöp rö gıpal gau me, mam yad, añ yad, ami yad midpal,” a ga.

4

Jisas, bi nan yin yimöb u, manö hod riköm haga

(Mad 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Jisas Ñig Wanö Galili goł au amöm, nibi bi gau kalıp kauyan manö hag ñi midö niñöl gi, nibi bi iru yabił nöp ap magum gila. Anig geila, Jisas ñig magıb ap adö u asiköm, am ñig an söl au midöl gi, nibi bi ñig goł gau urak mideila gau kalıp manö hag ña. *

2 Manö anib gau manö hod riköm adö ke ke iru nöp hag ña. *

3 Manö adö ap manö hod riköm haga, “Manö hagnig gabin i niñim! Bi ap wög adıñ nipe u wid yin ranan, a göm, ud yuö arö niñöl gi,

4 rimnap adan arep adö au lugö, yaur gau apöm niñnaböl.

5 Rimnap kabö adö mınön pro pro linab au lugöm rannab u pen

6 kidıl yuö aragnab rö, sidö niñöm, mılep ginab.

7 Rimnap gıtkası mideinab an au lugöm, rannab u pen gıtkası gau pimamu gi pak niñö, magö plagnab.

8 Pen yin rimnap mınön aij adö u lugöm, ran aij göm, magö pl aij ginab. Rimnap magö ñın juöl ado gi da sidun lan (30) rö plnab, rimnap magö ñın juöl mıhau nıgan (60) rö plnab, rimnap ñın juöl unbö mamıd u (100) rö plnab,” a ga.

9 Jisas manö anibu hag pis göl gi haga, “Kale nibi bi gası rimıd midainım gau, manö hagabin i rimıd li niñ aij gimim,” a ga.

Jisas ai ginig göm manö hod rikö hamıdöp

(Mad 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Jisas manö hagö niñöl gi, nibi bi niñ mideila anib gau ke ke arla niñöm bi nipe unbö migan lan gau abe, nibi bi nipe rimnap halö abe, Jisas nip hagla, “Manö hod rikmön hagpan il u niñön?” ö gila.

11 Hageila haga, “God nibi bi udöm abad mideinab manö u, God gö kale niñbim u pen nibi bi gau kalıp hod rikem nöp hag ñabin.

12 Anig ginö, bi God manö hagep ap God Manö kalı kılın riköm haga rö nöp ginab. Nipe haga,

‘Amgö niñnaböl u pen nan rimnap niñagnaböl.

Manö niñnaböl u pen manö il hagöp anig rö göm niñagnaböl.

Niñ aij gıblap, God nip hag niñablup, nan si nan naij gıpal gau niñöm arö gıböp,’ a gila,” a ga. *

* 3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14

* 4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

* 4:2: Mad 13:34; Mak 4:33-34

* 4:12: Ais 6:9-10; Ap 28:26-27

Jisas bi nan yij yimöb manö hod riköm haga u, manö il u hag ña

(Mad 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Jisas anig hagöm kalip haga, “Manö hod rikem hagpin anibu niñagpim u, hainö manö rimnap halö hod rik hageinabin u, aigöl gimim niñnabim?” ö ga.

¹⁴ Wid yij u, God Manö nipe u, a gem, hagpin.

¹⁵ Yij rimnap adan arep adö au lugnab, a gipin u, nibi bi gau God Manö niñnaböl u pen magö anibu nöp Seden apöm manö anibu ju ud arnab, a gem, hagpin.

¹⁶⁻¹⁷ Pen yij rimnap kabö adö minöñ pro pro linab au lugöm, rannab u pen kidil yuö aramöm pidöñ gagö, sidö niñjöm mlep ginab, a gipin u, nibi bi gau God Manö u gisön magö u niñlö aij gö niñjöl gi, udnaböl u pen yöp pro pro magö u midlö niñjöl gi, minör rimnap aunab aka bi gau kalip gi naij ginaböl niñjöm manö anibu arö ginaböl, a gem, hagpin.

¹⁸ Yij rimnap gilikasi an au lugöm rannab, a gipin u, nibi bi God Manö niñnaböl u pen

¹⁹ wög waryö, ram köp haneb, kaj nan gau gasi iru niñjöm, ru kibap, utpö mani nan gau gasi iru niñjöm, nan gau gau nöp gasi niñnaböl u me, God Manö u pimamu gi pak niñjö, magö pilagnab, a gem, hagpin. *

²⁰ Wid yij minöñ aij adö au lugnab a gipin u, nibi bi God Manö niñjöm, niñ udeinaböl niñjöm magö ñin juöl ado gi da sidun lan (30), aka ñin juöl mihau nigan (60), aka ñin juöl unbö mamid u (100) rö pilnab; gasi anibu niñjem hagpin me u,” a ga.

Hapö lauöm adö aulik lep
(Luk 8:16-18)

²¹ Jisas pen kauyan manö ap hod riköm haga, “Nibi bi gau hapö lauöm rin cög migan gau aka abañ adö hanbal mo gayik gau pi gagnaböl; adö aulik lilö mailö ginab. *

²² Anib u rö, nihön nihön minni pi göl midöp u, hainö waiö lö niñnaböl. *

²³ Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li niñ aij gimim,” a ga.

²⁴ Kalip manö ap haga, “Manö niñnabim u, rik dam niñ aij gimim. Kale nibi bi gau kalip manö kub hagmim, pen aige rö ñimim a ginabim u, God nipe niñjöm kalöp ke u rö nöp manö kub hagöm, pen u rö nöp unbö rö ñimim a ginab. Pen nipe kalöp pen rimnap halö adö lan abe ñimim a ginab. *

²⁵ Nibi bi nan rimnap midöp gau rimnap halö udnaböl; pen nibi bi nan rimnap midagöp gau, nan rimnap pro pro midöp u halö ud arnaböl. *

Krais manö aij u hag ñilö arö, nibi bi iru nöp niñ udnaböl

²⁶ Jisas manö ap manö hod riköm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö midöp. Bi wög nap ap wid yij ranañ, a göm, dam wög naböñ nipe gau yunab.

²⁷ Wid yij wög naböñ au yuöm, han ajö niñjöl gi, marep göm, rannig gab. Aigegö göm ranöb, a göm, niñagnab.

²⁸ Minöñ u ke gö, silip hañauöm, ranöm, magö pilöm, po ginab.

²⁹ Pen wög naböñ nap nibö u po gö niñjöm, rik dam lep ñin u auöp, a göm, ru aglame u damöm, rik daunab,” a ga. *

Jisas mab masded u, manö hod riköm haga

(Mad 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Jisas anig hagöm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud nihön rö udem hagnö niñnabim?

³¹⁻³² Me, mab masded yij rö u, a ginam. Nan yij rimnap kub yimbal gau pro ranöb, pen masded yij u pro yabit yimlö, ran kub göm, ramö alö, yaur gau apöm hai anib gau li midpal,” a ga.

Jisas manö hod riköm hagmidöp
(Mad 13:34-35)

³³ Jisas nibi bi gau kalip manö hod rikem anib gau rö iru nöp hag ñimidöp; anig göm, manö aij u kalip hag ñimidöp. Kale manö niñ aij ginaböl manö u nöp

* 4:19: Mad 19:23-24

* 4:21: Mad 5:15; Luk 11:33

* 4:22: Mad 10:26; Luk 12:2

* 4:24: Mad 7:2

* 4:25:

Mad 13:12; 25:29; Luk 19:26

* 4:29: Joe 3:13; Rep 14:15

kalip hag ñim+döp; manö n+ñ aij gagnaböl manö u hag ñaga.

³⁴ Nipe kalip manö hod riköm nöp hag ñim+döp. Hainö b+ nipe gau aip ke m+döl göm, manö it magöñhalö hag ñi aij g+im+döp.

*Jisas hagö, hadal ur ga
(Mad 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Ñin anibu nöp ram dugöp magö u, Jisas b+ nipe gau kalip haga, “Ñig wanjö böñ lödan arun,” a ga.

³⁶ Anig hagö, b+ nipe gau n+bi b+ iru nöp ap m+deila gau kalip arö göm, ñig mag+ib Jisas m+deia migan u ranöm, hadla. Ñig mag+ib r+imnap halö aip arla.

³⁷ An arlö n+ñöl g+, ad+ñ p+nöm asad apöm, ñig si ral ñig mag+ib migan u amöm, am lugin+g rö ga.

³⁸ Jisas nipe pen ñig mag+ib migan ad+ñ laj+ñ adö, nab+c ilöñ löm haneia n+ñöl g+, b+ nipe gau n+p am aña göm hagla, “Manö hag ñeb b+, hon magöñhalö umnig gabun gasi u n+ñagpan ar?” a g+la.

³⁹ Hageila, Jisas uraköm, p+nöm asad udeia u abe, ñig si ral aueia u abe, agam+ij m+d a gö, p+nöm asad udeia u hir göm, ñig si ral aueia u böñ nöp ur göm ga.

⁴⁰ Pen Jisas b+ nipe gau kalip haga, “Kale n+ñön g+nig p+ñ+ñ gabim? Kale n+ñ udep magö kale pro ap m+döp n+ñöm p+ñ+ñ gabim aka?” ga.

⁴¹ Hagö, kale aiö göm, pen hag n+ñö pen hag n+ñö göm hagla, “B+ an+bi an? Aige gö göm hagaj+ip, p+nöm asad udaj+ip u abe, ñig si ral auaj+ip u abe, manö n+p u n+ñöm, hagöp rö göp?” ö g+la.

5

K+jaki b+ ap n+p aban al m+deia u, Jisas hag höñ yua

(Mad 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Jisas b+ nipe gau aip ñig mag+ib udöm, Ñig Wanjö Galili juöm, ram m+nöñ Gerasa n+bi b+ m+deila böñ lödan adö amjaköm,

² ñig mag+ib u arö göm, ujan+id lugö n+ñöl g+, magö an+bu nöp, k+jaki aban al m+deia b+ ap, wip r+igöl m+gan gau n+bö apöm, Jisas m+deia au aua.

* 5:7-8: Mak 1:24

³⁻⁴ B+ an+bu wip r+igöl g+la kabö m+gan gau han ajm+döp. N+p pör sen udöm, ñimagö ma nipe gau li r+ib+km+dal u pen sen gau gö, pa g+ dö gö, arm+döp. Nipe klö yab+it g+im+döp u me, n+p g+lö gasi n+ñnim rö laga.

⁵ S+dö an, s+ibön yan, wip r+igöl g+im+dal kabö m+gan gau abe, nö ilö gau abe, gau+ göl göm, kabö udöm, hañ roman nipe ke r+ibm+döp.

⁶ Pen ñin anibu, nipe Jisas n+p y+ij+g n+ñöm, g+ dö g+ amöm, Jisas m+deia au kugom y+imö,

⁷⁻⁸ Jisas k+jaki b+ an+bu n+p aban al m+deia u n+p haga, “Ne k+jaki aiön pi, b+ i n+p arö g+imön höñ aru!” a ga.

Hageia haga, “Jisas, God klö unbö ke yab+it Ñi nipe. Y+ip n+ñön g+nig auban? Manö n+ñö hagmön, ‘God n+ñ m+döp rö, yad nöp ilön mab rö ñagnabin,’ a g+imön!” a ga. *

⁹ Anig hagö, Jisas b+ an+bu n+p haga, “Hib ne n+ñön?” ö ga.

Hageia haga, “Y+ip k+jaki iru nöp aban alöp rö, hib yad ‘Iru Nöp,’ ” a ga.

¹⁰ Nipe Jisas n+p, k+jaki aiön pi gau ram m+nöñ ke m+lö gau hag yuagmön, a göm, hag n+ñöl g+ nöp m+deia.

¹¹ Pen magö an+bu, kaj iru yab+it am+il ñ+ñeila s+nan ba an+ib gau.

¹² An+ib u, k+jaki gau Jisas n+p neb neb göm hagla, “Han+p hagö, amun kaj g+lan kalip yuö hi+kun,” a g+la.

¹³ Anig haglö, Jisas yau a gö, k+jaki gau b+ an+bu n+p arö göm, amöm kaj gau kalip yuö hi+klö, magöñhalö du dausan rö p+g ju rul yan amöm, g+ dam ñig wanjö yan paköm, magöñhalö ñig n+ñöm um hakla.

¹⁴ Pen b+ kaj mukm+dal gau, ga an+bu n+ñöm, am daun an+bu abe, ram m+nöñ gau abe, manö an+bu hag ñ+lö n+ñöl g+, n+bi b+ gau am n+ñun, a göm, Jisas m+deia au aula.

¹⁵ Apöm n+ñla, b+ nöd k+jaki iru nöp aban ala an+bu, wa+ij y+imöm, m+d aij göm, as+ik m+deia. N+ñlö, an+ñ+n gö p+ñ+ñ g+la.

¹⁶ N+bi b+ nöd m+deila gau, n+bi b+ hain aula gau kalip, b+ k+jaki aban al m+deia b+ u n+p Jisas n+ñön n+ñön ga u hag ñ+la. Pen

kaj gau kalip nihön nihön ga u abe hag ñila.

17 Pen nibi bi anib gau, manö hagla anibu niñöm, Jisas nip manö neb neb göm hagla, “Ram minöñ hon i arö gimön aru!” a gila.

18 Hageila, Jisas ñig magib udöm arnig gö, bi gö kamij la u nip neb neb göm haga, “Yad aip arul aka?” ga.

19 Hageia, Jisas bi u nip wihö göm, haga, “Ram ne arammön, nibi bi ne gau kalip, Bi Kub nöp mög yabit niñöm, nihön nihön göp manö u magorhalö hag ñimön,” a ga.

20 Hagö, bi anibu ram minöñ Dekapolis an au, daun gau gi ajöl gi, Jisas nip nihön nihön ga u, nibi bi gau kalip hag ñö, kale magorhalö aiö yabit gila.

Jisas gö, nibi ap lamij la, pai uma ap uraka

(Mad 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Jisas pen ñig magib udöm, kauyan ado gi am Ñig Wanö Galili böñ lödan goi au midö niñöl gi, nibi bi iru nöp nip aula.

22-23 Bi ap hib nipe Jairas. Nipe Juda magum gep ram ap abad midmidöp. Jairas Jisas nip niñöm, ap mideia au kugom yimöm haga, “Pai pro midmagö yad u umnig gab. Ne yad aip aumön nip ud niñö, urak aran,” a ga.

24 Hagö, Jisas uraköm Jairas aip arlö niñöl gi, nibi bi iru nöp amöm, Jisas nip ciro ciro ñöm an an löm ud areila.

25 Pen nibi ap, nipe nibi adan ajmidöp mi unbö migan lan la.

26 Nibi anibu wös wameb bi gau kalip, yip gilö kamij lan, a göm, mani nipe magorhalö hadö raua u pen nip gilö kamij lagöm, rapin kub yabit ga.

27-28 Pen nipe Jisas gimidöp manö u haglö niña rö, am waij bad nip u ud niñnö kamij linab, a göm, nibi bi iru mideila an au jöl adö apöm, waij nip u ud niñö,

29 magö anibu nöp hagape lugmidöp u mitep gö, an nipe au yan niña, nip nan ga u kamij la.

30 Pen Jisas ke niña, klö nipe rimnap ara niñöm, ado göm, nibi bi iru mideila gau

kalip haga, “Waij yad u ban ud niñöb?” ö ga. *

31 Hageia, bi nipe gau hagla, “Nibi bi iru nöp nöp ciro ñaböl u, nihön ginig yip bi an ud niñöb, a gimön, hagabön?” ö gila.

32 Pen Jisas manö kale hagla u udagöm, yip bi an ud niñöb, a göm, uhai niñöl gi mideia.

33 Pen nibi anibu, nip nihön nihön ga u niñöm, piñij göm gil gil göl gi apöm Jisas mideia ma il nipe au kugom yimöm, nip kamij la manö u magorhalö waiö hag ña.

34 Jisas pen nip haga, “Pai yad. Jisas yip gö kamij linab, a gimön, niñ udpan rö, nöp ginö kamij löp me u. Ne arammön mid aij gimön,” a ga. *

35 Jisas manö anibu hagö niñöl gi, Jairas bi nipe rimnap, ram nipe au nibö apöm hagla, “Pai ne u hadö umöb; hag ñeb bi i hagö, ma ilön auagnim, ado gi arnim,” a gila.

36 Anig hagla u pen Jisas manö kalip u udagöm, Jairas nip haga, “Piñij gagmön; gasi klö gi niñmön,” a ga.

37 Jisas anig hagöm, nibi bi gau aip aragnabun, a göm, kalip anib gau hag löm, Pida u, Jems u, Jems nimam Jon u, kalpe yam nöp ut gi ara.

38 Kale Jairas ram u amjaköm Jisas niña, nibi bi manö pig hagöm, mitön magö göl gi mideila.

39 Ram raul migan yan amöm haga, “Nihön ginig manö hau gi mim, mitön gabim? Pai u umagöp; yiharij hon hanab,” a ga.

40 Anig hagö, nip mithol gilö, kalip hag höñ yuöm, pai nime nap ber u udöm, bi nipe kabö u udöm, ut gi pai u um mideia ram raul migan yan ara.

41 Amöm, pai anibu ñimagö kid nip u udöm, Arameik manö löm haga, “Dalida kom!” a ga. Manö haga anibu il me, “Pai pro! Nöp hagabin, urak!” *

42 Jisas nip manö hagö, magö anibu nöp uraköm, ap ran ap lugö niñöl gi, nibi bi gau aiö yabit gila. Pai anibu mi nipe unbö migan lan ara.

* 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19

* 5:41: Luk 7:14

⁴³ Nibi bi mideila gau aiö gilo niñöl gi, Jisas manö klö hagöm haga, “Gipin anibu nibi bi gau kalip waiö hag ñagmim,” a ga. Anig hagöl gi kalip haga, “Pai u nip nan magö rımnap ñıbe ñıñan,” a ga.

6

Nasared nıbi bi Jisas nip niñ udagla (Mad 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Jisas bi nıpe gau ut gi ram minöñ anibu arö göm, daun nıpe ke Nasared ara.

²⁻³ Am midöm, Juda God nip sabe gep ñın u, magum gep ram u amöm, nıbi bi iru nöp ap mideila gau kalip manö hag ñö niñöl gi, aiö göm hagla, “Bi anıbi kapeda ram minöñ i nıbö bi, Maria ñı nıpe ap. Nımam nıpe u Jems, Josep, Judas, Saimon me. Nıñın bi nıpe gau aip midpun i. Pen manö aij anıbu gai nıbö niñöm hagöp? Nan gagep rö aigöl göm göp?” ö gıla. Anig hagöm, nip udagla. *

⁴ Pen Jisas kalip haga, “Bi God manö hagep gau, ram minöñ migan rımnap gi ajlö, bi kub hon, a göm, udnaböl u pen ram minöñ kale ke gau, manö kalpe u udagnaböl,” a ga. *

⁵ Nip niñ udagla u me, nan gagep rö rımnap gınım rö laga; nıbi bi nan ga gau mihöp nöp ud niñö, kamıñ la.

⁶ Pen Nasared nıbi bi nip niñ udagla u niñöm Jisas aiö yabıl ga.

Jisas bi nıpe unbö migan lan, wög yıp gımim, a göm, hag yua (Mad 10:5-15; Luk 9:1-6)

Jisas pen ram rıñ aglö ram minöñ anıb gau gi ajöl gi, nıbi bi gau kalip God Manö u hag ña.

⁷ Ñın ap bi nıpe unbö migan lan gau wiñ alö aueila haga, “Bi mihöp ke, bi mihöp ke ram minöñ gau ke ke ammim, manö aij yad u hag ñımim. Yad kalöp hag yuabin rö, manö hag ñı ajöl gi, kıkaki aion pi nan gau hag yunıg, hag höñ yunabım,” a ga.

⁸ Manö ap pen haga, “Arıg gımim u, nan ñıñeb, wañıb, mani ud aragmim; ilön nabön u nöp ud armim. *

⁹ Ma rırup limim pen sior mlö añı nöp limim armim; sior rımnap halö ud aragmim.

¹⁰ Ram ap arbe kalöp hag udaiöl, ram anıbu nöp midmim, wög gi pıs gımim, daun anıbu arık arıg gımim ñın u nöp armim.

¹¹ Pen ram minöñ ap amjakpe kalöp hag udöm, manö kalöp u niñagaiöl, ram minöñ anıbu arık arıg, niñlan, a gımim, ma halpıl pakpe lugö armim,” a ga. *

¹² Jisas anıg hagö, bi nıpe unbö migan lan gau, kale ram minöñ gau gau amöm, nıbi bi gau kalip manö hag ñöl gi hagla, “Nan si nan naij gıpım u, niñön gınıg anıg gıpun, a gımim, arö gımim,” a gıla.

¹³ Anıg hagöm, kıkaki aion pi nıbi bi aban al mideila gau hag höñ yuöm, nıbi bi nan ga gau wel li ñılö, kamıñ la. *

Herod hagö, Jon Bi Ñıg Pak Ñeb nabıc cög nıpe u rıb gi dö gıla (Mad 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Pen Jisas ga rö manö u, ram minöñ rıgon rıgon gau arö, kın Herod u rö nöp niña. Nıbi bi gau, manö anıbu hag amıl apıl göl gi, rımnap hagla, “Jon bi ñıg pak ñeb umö rıgöl gıla u, kauyan uraköm me, apöm nan gagep rö anıb gau gab,” a gıla. *

¹⁵ Rımnap hagla, “Bi anıbu bi ne Ilaija,” a gıla. Pen bi rımnap hagla, “Bi God manö hagep hadame nöp midmidal rö bi ap apöm midöp,” a gıla.

¹⁶ Pen kın Herod nıpe niñöm haga, “U Jon bi ñıg pak ñeb nöd unam rıb gi dö gınö u nöp uraköm, apöm anıg gab,” a ga.

¹⁷⁻¹⁹ Pen niñön: nöd Herod, nımam Pilip nıbin Herodias nip uda. Udö, Jon “Gıpan anıbu, gi naij gıpan. Bi nuwöl nıpe udagnab,” a ga. Pen Jon anıg hagö, Herodias Jon nip niñö mulu lugö hagö, Herod bi nıpe gau rımnap hag yuö, amöm Jon nip nagi lıla. Nıbi Herodias, Jon nip aigö göl gem al pak lınam, a göm, gası u nöp niñmidöp u pen *

²⁰ Jon nan naij ap gagmidöp. Nıpe manö niñön niñön haga u, Herod niñöm manö

* **6:2-3:** Jon 7:15 * **6:4:** Jon 4:44 * **6:8:** Luk 10:4-11
16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20 * **6:17-19:** Lep 18:16

* **6:11:** Ap 13:51 * **6:13:** Jem 5:14 * **6:14:** Mad

aij yidun göl nöp hagöp, a göm, ñiñi löm, Jon nipe bi aij ap bi ut ap midöp, a göm, piñiñ göm, nip gi naij ginaböl, a göm, nip abad mid aij gi midöp.

²¹ Nibi Herodias, Jon nip al pak lin, a gi niñ mid mid mañ ap, Herod nime nip yag daua piñan riKep ñin u nöp, nan kub niñig, gapman bi kub gau, ami bi kub gau, ram minöñ Galili bi kub gau wiñ alö, nan kub niñig aula.

²² Apöm nan niñlö niñöl gi, Herodias pai nipe u raul migan anibu apöm kugom ralö, Herod abe, bi kub ap mideila gau abe niñlö, kalip aij gö, kiñ Herod pai anibu nip haga, "Gipan anibu, nan nihön hag niñeinabön nöp ñinabin," a ga.

²³ Pen manö klö manö niñö nöp hagöm haga, "Yad nöp manö niñö yabiñ hagabin. Ram minöñ kub abad midpin i hag niñö, nöp naböñ u hagnö abad mideinabön," a ga.

²⁴ Anig hagö, pai u amöm nime Herodias nip, nan nihön u hag niñnam, a gi niñö, nime pen haga, "Jon bi ñig pak ñeb nabic cög magö nipe u hagnöm," a ga.

²⁵ Nime anig hagö, adiñ pai nipe yiniñ kiñ Herod mideia au amöm haga, "Uri magö i nöp, Jon bi ñig pak ñeb nabic cög magö nipe u ud kinañ cög migan ap limön, yip dap ñi," a ga.

²⁶ Anig hagö, kiñ Herod Jon nip gasi niñö, mög yabiñ ga. Pen nipe bi kub gau niñ midlö niñlö gi, manö klö manö niñö pai u nip haga u nöp gasi niñöm,

²⁷ magö anibu nöp ami bi nipe ap, "Am Jon nabic cög magö u daumön," a göm hag yuö, am Jon nip nabic cög magö u rib gi dö göm,

²⁸ ud kinañ cög migan ap löm, dapöm pai anibu nip ñö, nipe pen damöm nime nip ña.

²⁹ Pen Jon bi nipe gau, Jon nip unam rib gi dö gila manö u niñöm, kale am wip damöm, kabö migan au rigöl gila.

*Jisas nibi bi iru nöp nan magö ñö ñiñla
(Mad 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)*

³⁰ Jisas manö ud arep bi gau, kale gau gau wög gi ajöl göm, ado gi apöm, nibi bi

gau kalip manö nihön nihön hag ñöm, nan nihön nihön gila gau, magöñhalö Jisas nip hag ñila. *

³¹ Pen nibi bi iru yabiñ nöp amil apil geila u me, Jisas bi nipe gau aip nan niñöl rö lagö, nipe kalip haga, "Hon, nibi bi midagpal an au amun, yiharini midaiun, kale magö ap ake linabim," a ga.

³² Anig hagöm, bi nipe gau aip ñig magib udöm, ram minöñ nibi bi midagmidal au arla.

³³ Pen kale ñig magib ud arlö niñöl gi, nibi bi iru nöp, Jisas bi nipe gau aip gau araböl a göm, daun gau nibö gau nibö dip gi dö gi aramöm, ñig goñ adö adan mlö u nöd amöm, Jisas bi nipe gau aip arniñ geila gau, nöd am mideila.

³⁴ Jisas bi nipe gau aip ñig goñ au amjak pidöñ göm, ñig magib arö göm, nibi bi iru mideila gau kalip niñöm gasi nipe ke gasi niñöm niña, kale kaj sipsip bi abad midap ap midagöp rö u mideila. Anibu niñö, mög gö, nipe it göm kalip manö rimnap rapin hag ñi mideia. *

³⁵ Sidö hadö wad ara niñöm bi nipe gau apöm nip hagla, "Sidö hadö wad aröp. Aui ram minöñ nöp an aui. *

³⁶ Anib u, nibi bi gai i hag yuö, kale am ram riñig aglö ram minöñ yöp söl gai i aramöm, nan magö kale rimnap rau niñlan," a gila.

³⁷ Hageila, Jisas haga, "Kale ke kalip nan magö rimnap ñimim," a ga. Hageia hagla, "Anig hagpan u, bi rakin unbö raleb jini wög göm mani udpal rö udun nan magö rau dapun, kalip ñun aka?" gila.

³⁸ Hageila, Jisas haga, "Bred magö kale aigöl gi rö midöp? Am niñim!" a ga. Hageia, am niñöm hagla, "Hon bred magö unbö mamid u, kabsañ mihöp halö midöp," a gila.

³⁹ Anig hageila, Jisas haga, "Nibi bi gai i hagpe, asik balu ke ke löm, nan utañ adö gai i asik midlö aran," a ga.

⁴⁰ Hagö, nibi bi gau kalip haglö, rimnap ñin juöl mihau ado gi da sidun lan (50) rö magum balu löm, rimnap ugan nibi bi ñin juöl unbö mamid u (100) rö balu lila.

* 6:30: Luk 10:17 * 6:34: Nab 27:17; Mad 9:36 * 6:35: Mak 8:1-9

41 Pen Jisas nipe bred magö unbö mamid u abe, kabsaſ mihau abe udöm, kumi kabö adö laſ au niſöm, God nip, aij a göm, bred u ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen niſi bi gau kalip nime li ñila. Kabsaſ mihau u, u rö nöſ bi nipe gau ñö, niſi bi gau kalip nime li ñila.

42 Ñeila, ñiſlö ñiſlö, kalip mudun ga.

43 Nan adiſ adiſ arö gila gau, Jisas bi nipe gau wadi udöm yaſlö yaſlö, wadi unbö miſan laſ ajmaſ raua.

44 Nan ñiſla ñin aniſu, bi gau nöſ me, paip dausan ara.

Jisas ñiſ uſ adö u abö gi ara

45 Pen magö aniſu nöſ Jisas bi nipe gau kalip haſö, ñiſ magiſ udöm Bedsaida daun nö lödaſ arlö niſöl gi, Jisas au midöm niſi bi gau kalip haſ yuö arla.

46 Haſ yuöm, dum nö ilö ap giſan gi amöm, God nip ſabe gi mideia. *

47-48 Siſbön giſiſ ga magö u, Jisas nöſ midöm niſa, bi nipe gau kale ñiſ magiſ udöm, ñiſ an au daſ arlö niſöl gi, hadal u areila lau adö auö, uſham ñiſ uſ adö laſ piſiſ göl gi areila. Ram jin paſiſa magö u, Jisas ñiſ uſ adö laſ au amöm, kalip abhak löm, arniſ gö niſöl gi,

49-50 nip ñiſ uſ adö laſ au areia u niſöm, u wip ana ap a göm, aniſin gö piſiſ göm aiö gauſ gila. Adiſ Jisas kalip haſa, “Piſiſ gaſmim! Yad nöſ auabin! Gaſi iru niſgaſmim!” a ga. *

51 Haſöm, ñiſ magiſ miſan arö, hadal udeia u ur ga. Aniſ gö, Jisas nipe aigöl göm aniſ göſ, a göm, gaſi iru yabiſ niſla. *

52 Nipe bred udöm niſi bi iru nöſ nime li ña u niſla u pen ñin aniſu Jisas nip niſ ud aij gaſla.

53 Pen ñiſ an u am am ram minöſ Genesared amjaköm, ñiſ magiſ u nagiſ adik liſla.

54 Ñiſ magiſ au aſiſ arlö niſöl gi, niſi bi aniſ gau Jisas auöſ, a giſlö niſöm,

55 yiſid ram minöſ gau gau kiſ kiſ amöm, niſi bi nan ga gau kalip dam Jisas am mideia au areila.

56 Ñin aniſ gau, Jisas ram riſiſ aſlö gau aka daun gau aka ram minöſ yiſariſ gau amjakö, niſi bi nan ga gau kalip dap maker an au löm, Jisas nip neb neb göm haſla, “Ne midö, niſi bi nan göſ gau, waſiſ adiſ nöſ u ud niſlö, kalip kamiſ laſ,” a giſla. Jisas yau a ga niſöm niſi bi nip ud niſla gau kalip magöſhalö kamiſ la.

7

Nan hibur midmagö an daſ niſö höſ aunab u nöſ me piſiſ mideinab

1 Bi Perisi riſnap, bi lo manö haſ ñeb riſnap, Jerusaleſ niſö apöm, Jisas mideia au niſ midöm niſla,

2 Jisas bi nipe riſnap, niſiſ niſi bi aſiſ maſiſ gi aij göm, nan ñiſmidal rö, gaſla. *

3 Perisi bi gau abe, Juda niſi bi gau magöſhalö abe, niſiſ niſi bi haſmidal rö niſöm, ñiſmagö ñiſ li yuöm nöſ, nan ñiſbal.

4 Maker an au am midöm, ram ado giſ apöm, u rö nöſ ñiſ li yuöm nöſ, nan ñiſbal. Pen kap, rin cög, kapa nan gau u rö nöſ ñiſ li yuöm nöſ, nan ñiſbal. Nan aniſu rö magöſhalö kliſ aij giſal. *

5 Aniſ u, Jisas bi nipe gau nan yiſariſ niſla u niſöm, bi Perisi gau abe, bi lo manö haſ ñeb gau abe Jisas nip haſla, “Bi ne gau niſhön giſiſ, aſiſ bac bi haſla rö, ñiſmagö kale u ñiſ li yuöm waſö, yiſariſ nöſ nan ñiſaböl?” ö giſla.

6 Hageila, Jisas haſa, “Kale manö piſal haſpim u, Aisaia manö niſö yabiſ haſöm, God Manö u kalſ kliſ riſköm haſa, ‘Niſi bi gai i, God hib haſno adö arab a giſal u

pen yiſariſ manö nöſ haſal; yiſ midmagö laſpal. *

7 God lo manö u haſ ñabun, a giſal u pen niſi bi manö kale ke haſpal manö u nöſ haſ ñaböl.

Aniſ u, yiſ ſabe göm hib yad haſlö adö aragaſ.

Yiſariſ manö nöſ haſaböl,’ a ga.

8 Aniſ u rö, kale God manö haſ la u arö giſmim, niſi bi manö kale ke haſpal u

* 6:46: Luk 5:16 * 6:49-50: Luk 24:37 * 6:51: Mak 4:39 * 7:2: Luk 11:38 * 7:4: Mad 23:25 * 7:6: Ais 29:13

udmim, nap nahai bi hagmidal adö u hain gimim gabim,” a ga.

⁹ Jisas kalip kauyan hagöm haga, “Kale gasi kid hiik niñmim, God manö hag la u ud ke gau yumim, gasi magö kalpe ke u nöp niñ udmim hain gabim.

¹⁰ Mosi's God Manö adiñ ap kali ktiñ riköm haga, ‘Name nap hagnil rö niñ udmim, kalip ud aij gimim; pen ñi pai rimnap nime nap kalip manö mulu kal lugö hagaiöl, al pak libe umöl,’ a ga. *

¹¹ Pen kale manö adö anibu kabö göl hag ñagpim. Bi ap, ami bapi arö ginabin, a ginab u, kalip hagnab, ‘Ami bapi, yad nan aij rimnap kalpe mihöñ ñibnep pen mani kalpe mihöñ ñeb mani u, uri yad God niñ ginabin, a gipin u me, mani kalpe mihöñ ñeb ap midagöp,’ a ginab.

¹² Anig gilo, kale niñmim hagnabim, ‘Kale anig gipal u, manö midagöp,’ a ginabim. Anig hagpe, kale God manö haga u arö göm, nan aij rimnap nime nap kalip ñagnaböl.

¹³ Anib u, gasi magö kalpe ke u nöp niñmim, hain gimim, bi hain nibö rimnap halö hag ñibe, kale pen u rö nöp bi hain nibö rimnap hag ñilö, hag ñi dam dapil gilo niñöl gi, God Manö nan yiharin rö ud ke gau yubal. Pen nime nap manö hagajin u nöp wasö; kale nan iru nöp anig unbö rö nöp gabim,” a ga.

¹⁴ Jisas anig hagöm, nibi bi iru nöp mideila gau kalip hagö, nipe mideia il au aueila haga, “Manö hagnig gabin i kale magöñhalö niñmim, manö il rik niñ aij gimim.

¹⁵ Kale nan niñbe an yan arnab u pri midageinab; nan hibur midmagö an kale dan nibö höñ aunab u nöp gö, kale gac halö mideinabim. *

¹⁶ Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, rimid li niñ aij gimim,” a ga.

¹⁷ Jisas anig hagöm, nibi bi gau kalip arö göm, ram raul migan arö, bi nipe gau nip hag niñla, “Manö hod rikmön hagpan anibu, il u niñhön?” ö gila.

¹⁸ Hageila, haga, “Nibi bi gau kale niñagpal rö, kale u rö nöp niñagpim ar?

Nan asi masi gipal gau, halöwalö niñlö, hibur an yan arö, God niñö pri midageinab.

¹⁹ Pen niñhön: nan niñbal anib gau, midmagö an yan aragnab; hibur an yan nöp arö, hib halö kil yunaböl,” a ga. Jisas manö haga anibu, nan gau magöñhalö niñeb nöp, asi masi gep rimnap midagöp, a ga.

²⁰ Pen Jisas anig hagöm haga, “Gasi naij an kale yan nibö aunab u me, nibi bi gac halö midnaböl.

²¹ Nibi bi gau an kalip yan gasi naij auö niñöl gi, kale gi naij göm, nan si udöm, wip alöm, nibi si bi si göm,

²² nan gau hon rö lan, a göm, nibi bi rimnap gasi naij niñöm, manö piral hagöm, manö naij hagöm, nan gau yad rö lagöp, a gö, mulu lugö, nibi bi hag juöm, hib kale ke dap ranöm, halöwalö göm, naij gep gasi an niñöm gipal.

²³ Nan naij gipal anib gau gasi ke gau nibö auagöp, gasi naij an kale yan nibö aunab u me, nibi bi gac halö midnaböl.

*Nibi ap, Jisas nipe gö, pai yad kamini linab, a göm, niñ uda
(Mad 15:21-28)*

²⁴ Jisas ram minöñ anibu arö göm, am ram minöñ daun kub Daia söl anib au ara. Amöm, nibi bi gau yip mini niñagöl, a göm, ram raul migan ap amöm pi göl mideia u pen pi göl midainim rö laga.

²⁵ Nibi ap, pai nipe nip kijaki aban ala u me, Jisas auöp, a gilo, nipe amöm Jisas mideia au ma il nip au kugom yimöm,

²⁶ Jisas nip neb neb göl gi haga, “Pai yad kijaki aban alöp u, hag höñ yu aran,” a ga. Nibi anibu nipe Juda nibi wasö. Nipe yag daula ram minöñ Pönisia, bi ram minöñ Siria nibö abad midmidal u.

²⁷ Pen anig hageia, Jisas nip haga, “Nöd ñi pai nan niñlö, mudun ginab, aij. Nan magö ñi pai ñeb u udun, kain yunabun u aij gagnab,” a ga.

²⁸ Hageia, nibi u pen haga, “Bi Kub! U aij hagpan u pen ñi pai gau nan niñlö, naböñ naböñ gau abañ mo gau lugö, kain gau halö niñnaböl,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas manö anibu niñöm haga, “Ne anig hagpan u, pai ne kijaki yuö

* 7:10: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16 * 7:15: Ap 10:14-15

hiiköm mɨdajɨp u hadö höŋ aröp; ne aru,” a ga.

³⁰ Jisas anɨg hagö, nɨbi anɨbu ado gi amöm nɨŋa, kɨjaki arɨk höŋ arö, pai nɨpe köp adö au agamɨj han mɨdeia.

Rɨmɨd mɨgan pɨl ga bɨ ap Jisas gö, rɨmɨd waka

³¹ Jisas ram mɨnönj daun kub Daia söl anɨb au arö göm, am ram mɨnönj daun kub Saidon söl anɨb au paköm, ram mɨnönj Dekapolis anj gau amöm, Ñig Wanjö Galili ara.

³² Amjakö nɨŋöl gi, nɨbi bɨ gau bɨ rɨmɨd pɨl ga manö hag aij gagmɨdöp bɨ ap dapöm, Jisas nɨp neb neb göm hagla, “Bɨ i nɨp ud nɨŋö, kamɨŋ laŋ,” a gɨla.

³³ Hageila, Jisas bɨ anɨbu nɨp uɨ gi ke ke au amöm, ñɨmagö mɨlö nɨpe u rɨmɨd mɨgan nɨp u yuöm, ñɨmagö kiñu alöm, aɨab nɨp u ud nɨŋöm,

³⁴ kumi kabö laŋ nɨŋöm, ake löl göm, “Epada!” a ga. Manö yöl hagöm, “Epada,” a ga u, manö iɨ u “Hiik,” a ga.

³⁵ Anɨg hagö nɨŋöl gi, bɨ anɨbu rɨmɨd mɨgan u pɨral hiiköm, maj mɨgan pɨɨa gö nɨŋöl gi, manö kabö göl haga.

³⁶ Jisas pen nɨbi bɨ gau kalɨp haga, “Manö anɨbu nɨbi bɨ rɨmnap kalɨp hag ñagmim,” a ga. Manö anɨbu manö klö göm haga u pen kale am klö göm nɨbi bɨ iru nöp hag ñɨla. *

³⁷ Manö anɨbu hag ñeila nɨbi bɨ nɨŋöm aiö göm hagla, “Jisas nan gau magöŋhalö gajɨp aij yabɨl göp. Nɨpe nɨbi bɨ rɨmɨd pɨl göp gau gö, pɨral hiiköm, nɨbi bɨ aɨab mɨŋör göp gau gö manö hag aij gɨpal,” a gɨla. *

8

Jisas nɨbi bɨ iru yabɨl nöp nan magö ñö ñɨŋla

(Mad 15:32-39)

¹ Ñɨn anj anɨb au nöp, nɨbi bɨ iru nöp ap mɨdlö, nan magö mɨdagö, Jisas bɨ nɨpe gau wiñ alö aueila haga,

² “Yad nɨbi bɨ gai i kalɨp mög nɨŋabin. Ñɨn mɨhau nɨganj yad aip mɨdöm, yɨharɨŋ mɨdpal. *

³ Kalɨp kɨyö nöp hag yunö, rɨmnap mɨlö gau nɨbö aubal rö, adan anj gau amöm, amgö mɨmainö udö, lug paknaböl,” a ga.

⁴ Hageia, bɨ nɨpe gau hagla, “Ram mɨnönj nöp anj anɨb gai i, nan magö gai nɨbö udun ñun?” ö gɨla.

⁵ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gi rö mɨdöp?” ö ga. Hageia hagla, “Unbö mudun jɨŋ u,” a gɨla.

⁶ Anɨg haglö, Jisas nɨbi bɨ gau kalɨp hagö, asɨklö nɨŋöl gi, bred magö unbö mudun jɨŋ anɨbu udöm, God nɨp aij, a göm, ud jö göm, bɨ nɨpe gau kalɨp ñö, kale pen udöl gi, nɨbi bɨ gau kalɨp nɨme lɨ ñɨla.

⁷ Kabsaɨ pro bad ap ud mɨdeila u, u rö nöp udöm, God nɨp aij a göm, bɨ nɨpe gau kalɨp ñö, nɨme lɨ ñɨla.

⁸ Ñɨlö, ñɨŋlö ñɨŋlö kalɨp mudun gö, nabönj nabönj pali pali gɨla gau, Jisas bɨ nɨpe gau wadɨ unbö mudun jɨŋ u yaglö ajmanj raua.

⁹ Bɨ nan ñɨŋla anɨb gau, po dausan rö. Jisas pen, nɨbi bɨ anɨb gau kalɨp hag yuöm,

¹⁰ bɨ nɨpe gau aip ñɨg magɨb udöm, ram mɨnönj Dalmanuda arla.

Perisi bɨ rɨmnap, “Nan gagep rö ap gö nɨŋun,” a gɨla

(Mad 16:1-4; Luk 12:54-56)

¹¹ Bɨ Perisi rɨmnap Jisas nɨp neb neb gɨno, nɨhön rö hagnɨm, a göm, apöm nɨp aip manö hag amɨl apɨl göm hagla, “Nan gagep rö ap kumi kabö adö laŋ au gö, nɨŋun,” a gɨla.

¹² Anɨg haglö, Jisas ake löl göm haga, “Nɨbi bɨ mɨñi mɨdpal ñɨn i, nɨhön gɨnɨg hagpal, ‘Nan gagep rö ap gö nɨŋun,’ a gɨpal? Yad kalöp nɨŋö yabɨl hagabin, kalöp nan gagep rö ap gɨnö, nɨŋagnabim,” a ga. *

¹³ Anɨg hagöm, kalɨp arö göm, bɨ nɨpe gau aip ñɨg magɨb udöm, ñɨg wanjö böŋ lödaŋ arla.

Jisas, Perisi manö kalɨp u udagöl, a göm, manö hod rɨköm haga

(Mad 16:5-12)

14 Pen bi nipe gau hauḡ gōm, bred iru wasō, magō añi ap nōp ud ñig magib lōm, ud arla.

15 An gau amōl gi, Jisas kalip haga, “Perisi yis kale u abe, Herod yis nipe u abe, niḡ aij gimim,” a ga. *

16 Anig hagō, bi nipe gau kale ke hag niḡ hag niḡ gōm hagla, “Bred magō rimnap halō dauagpun rō hagab,” a gila.

17 Jisas pen kale hagla anibu ke niḡjōm haga, “Niḡhōn giḡig bred magō dauagpun, a gimim, hagabim? Kale manō niḡmim, iḡ u niḡagpim ar? *

18 Amgō la u niḡagpim? Rimid la u niḡagpim? Aka niḡmim hauḡ gipim?

19 Bi paip dausan mideila ñin u, bred magō unbō mamid u ud jō gi ñinō, ñiḡjōm nabōḡ nabōḡ arō gila gau, wadi aigōl gi rō yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadi unbō migan laḡ yagno,” a gila. *

20 Anig hageila haga, “Pen bi po dausan mideila ñin u, bred magō unbō mudun jiḡ u ud jō gi ñinō, ñiḡjōm nabōḡ nabōḡ arō gila gau, wadi aigōl gi rō yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadi unbō mudun jiḡ u yagno,” a gila.

21 Hageila haga, “Pen kale niḡmim, niḡ aij gagpim ar?” a ga.

Amgō we ga bi ap Jisas gö, amgō ñiḡ niḡa

22 Pen kale Bedsaida daun amjaklō niḡjōl gi, niḡbi bi rimnap bi amgō we ga ap dapōm, Jisas nip neb neb gōm hagla, “Nip ud nōḡ,” a gila.

23 Hageila, Jisas bi amgō we anibu nip ñimagō kid u udōm, uḡ gi ram riḡig aglō goḡ au amōm, amgō nip u kiñu alōm, nip ud niḡjōm, haga, “Amgō ne nan rimnap niḡabōn aka?” ga.

24 Hageia haga, “Yau. Niḡbi bi gau niḡabin u, pen mab ur rō gau gi ajabōl,” a ga.

25 Hagō, Jisas kauyaḡ amgō magō nipe ud niḡjō, adiḡ nan gau magōḡhalō niḡ aij yabib ga.

26 Pen Jisas bi anibu nip haga, “Kauyaḡ ado gi ram riḡig aglō niḡbi bi midpal lödaḡ aragmōn; ram ne yidun göl aru,” a ga.

Pida Jisas nip haga, “Ne nōp me Mesaia u,” a ga

(Mad 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Jisas bi nipe gau aip ram riḡig aglō daun kub Sisaria Pilipai söl au arla. Adan an au amōl gi kalip haga, “Niḡbi bi gau, yip an a gōm niḡbal?” ö ga.

28 Hageia hagla, “Niḡbi bi rimnap nōp Jon bi ñig pak ñeb u, a gipal; rimnap İlaija, a gipal; rimnap bi God manō hagep ap, a gipal,” a gila. *

29 Hageila, Jisas kalip haga, “Kale ke pen yip an, a gimim, niḡbim?” ö ga. Hageia, Pida haga, “Ne nōp me Mesaia u,” a ga. *

30 Hageia, Jisas haga, “Niḡbi bi gau kalip manō anibu hagagmim,” a ga.

Jisas haga, “Yad umem kauyaḡ uraknabin,” a ga

(Mad 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Jisas pen bi nipe gau kalip manō hag ñöl gi haga, “Bi Ñi nipe ilōn kub yabib udnab. Bi kub manō ud asikep gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manō hag ñeb gau abe, nip niḡjlō, mulu lugō, al pak lilō, nipe umōm, ñin mihau niḡaḡ u kauyaḡ uraknab,” a ga.

32 Jisas manō anibu waiō hagō, Pida niḡjō, aij gagō, Jisas nip dam goḡ au amōm, nip hag göl gi haga, “Manō anibu rō hagagmōn,” a ga.

33 Pen Jisas ado gōm, bi nipe gau kalip niḡjōm, Pida nip haga, “Seden! Ke gau aru! God gasi ñöb rō hagagabōn; niḡbi bi gau gasi niḡbal rō nōp niḡmōn hagabōn,” a ga.

34 Anig hagōm, bi nipe gau abe, niḡbi bi iru nōp mideila gau abe, wiñ alō, iḡ au aueila haga, “Niḡbi bi an an yip pig midniḡ göl gau, nan niḡhōn minōḡ nabōḡ adō iḡ i gasi kub niḡbal u arō gōm, hañ romaḡ kale ke gasi kub niḡbal u arō gōm, mab kros ud kag gōm yip hain göl. *

35 Niḡbi bi, Jisas nip niḡ ud midno, aij gagnab a gōm niḡnabōl gau, bōḡ nōp ap

* 8:15: Luk 12:1 * 8:17: Mak 6:52 * 8:19: Mak 6:41-44 * 8:28: Mak 6:15 * 8:29: Jon 6:68-69; Mak 9:9
* 8:34: Mad 10:38-39; Luk 14:27

lug paknaböl. Pen nîbi bî, Jisas nîp udun, manö aij nîpe nîŋ ud mîdno, hanîp gî naij gî naböl u, manö mîdagöp a göm gîlô arnab gau, God gö pör nöp pör nöp mîdeinaböl.

³⁶ “Pen nîbi bî, nan aij mînönj nabönj adö i i iru nöp udun a göm gîlô arö, ram mînönj i i mîdöp nan gau magönjhalö udnaböl u pen pör mîdep u udagnaböl.

³⁷ Nan aij gau magönjhalö dam sîkim göm, pör mîdep u rauöl rö lagöp.

³⁸ “Anîb u, nîbi bî an, nîbi bî nan si nan naij gîpal an au mîdöl gî, nable gînim rö lö, ‘Jisas nîp nîŋagpun,’ a gî naböl gau, hainö Bî Ñî nîpe Nap mailö aij unbö ke udöm, ejol uŋ gau halö aunab ñî n u, nîpe kalîp u rö nöp nable gö, ‘Nîbi bî gau kalîp nîŋagpin,’ a gî nab,” a ga. *

9

¹ Pen Jisas anîg hagöm, manö ap haga, “Yad kalöp manö nîŋö hagabin, kale nîbi bî mîdpim gai i rîmnap kamîŋ mîdpe nîŋöl gî, God nîbi bî udöm abad mîdeinab ñî n u, klô kub halö auö nîŋnabim,” a ga. *

*Jisas hañ romanj nîpe u ke yabî la
(Mad 17:1-12; Luk 9:28-36)*

² Pen hainö ñî n unbö kagoŋ jîŋ u mîdöm, Jisas nîpe Pida Jems Jon kalîp yam uŋ gî, ram mînönj nîbi bî mîdageila dum ilö lanj ap gîlanj gî arla. Amöm, Jisas nîp nîŋlô nîŋöl gî, hañ romanj nîpe u ke yabî la. *

³ Waŋîj nîpe u rud aij ke yabî löm, mîmailö yabî ga. Pen nîbi bî mînönj nabönj adö i i ap waŋîj rîmnap ñîg löm uŋ maŋî gîlô, rud anîbu rö lînim rö lagöp.

⁴ Pen magö anîbu nîŋla, Ilaija aip Mosîs aip apil Jisas aip manö hagailö.

⁵ Kale nîŋöm, Pida Jisas nîp haga, “Manö hag ñeb bî, hon aij yabî ap auî mîdpun! Anîb u, hon ram bada bad mîhau nîganj gun; nöp ap, Mosîs nîp ap, Ilaija nîp ap,” a ga.

⁶ Kale piñîŋ geila rö me, Pida gasî nîŋ aij göm wasö, haŋwaŋö anîg haga.

⁷ Pen kumi bad ap apöm, kalîp ud yuö yuö nîŋöl gî, manö ap kumi anj anîb au

haga, “U Ñî mîdmagö yad yabî. Manö hagnab rö nîŋim,” a ga.

⁸ Anîg hagö nîŋöl gî, kale nîŋ gîgabö göm nîŋla, bî anîb mîhau mîdagailö; Jisas nöp mîdeia.

⁹ Pen kale dum lanj arö göm, ap lugöl gî, Jisas haga, “Dum i auajun nan gajîp nîŋbim u, mîñî nîbi bî rîmnap kalîp hag ñagmim. Hainö Bî Ñî nîpe umöm urakainîm u, waiö hag ñîmim,” a ga.

¹⁰ Hagö, bî nîpe gau nîbi bî rîmnap kalîp hag ñagla; kale ke nöp hag nîŋ hag nîŋ göm hagla, “Umem uraknabin, a göp u, manö iŋ u nîhön?” ö gîla.

¹¹ Anîg hagöm, Jisas nîp hag nîŋöm hagla, “Bî lo manö hag ñeb bî gau nîhön gînîg hagpal, ‘Ilaija nöd aunab,’ a gîpal?” ö gîla.

¹² Hageila, Jisas haga, “Nîŋö hagpal. God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, ‘Bî Ilaija nöd apöm nan gau gî jîŋ geinab,’ a gîla. Pen God Manö u manö ap kalî kliñ rîkôm hagla, ‘Nîbi bî gau Bî Ñî nîpe nîp udagöm, nîp ilön kub ñî naböl,’ a gîla manö u, nîhön gînîg anîg hagla, a gîmim, nîŋbim? *

¹³ Pen Ilaija hagla anîbu, hainö aunab, a gîmim, gasî u nîŋagmim. Nîp nöd yag daulö, kub göm, manö hag ñö nîŋöl gî, gasî kale ke nîŋöm nîp abönamö gî naij yabî gîla. Anîb u, God Manö u kalî kliñ rîkôm, nîp gî naböl, a gîla rö nöp gîla,” a ga. *

Kîjaki ñî pro ap abanj ala u, Jisas hag höŋ yua

(Mad 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Pen kale ban yan amöm nîŋla, bî lo manö hag ñeb bî rîmnap, Jisas bî nîpe unbö ajîp gau aip pen pen hag mîdlö nîŋöl gî, nîbi bî iru nöp apöm, kalîp ud yuö yuöm nîŋöl gî mîdeila.

¹⁵ Anîg gî nîŋmîdlö nîŋöl gî, Jisas ap-jakaiö, nîbi bî ap mîdeila gau, aiö göm, am nîp hag wîhai udla.

¹⁶ Jisas bî nîpe gau kalîp hag nîŋöm haga, “Nîhön gînîg pen hagö pen hagö gajîm?” ö ga.

* 8:38: Mad 10:33 * 9:1: Mak 13:30 * 9:2: 2Pi 1:17-18; Ap 3:22 * 9:12: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3

* 9:13: Mad 11:14

17 Anig hagö niñöl gi, bi ap nibi bi mideila an anib au haga, “Manö hag ñeb bi. Ñi yad u, kijaki aban alö, manö gagöp.

18 Ñin rimnap nip rapin gö, ap lug paköm, kiñu habkob gaṭ goṭ apöm, meg hip yimöm, ñimagö ma hañ roman iñ göm göp. Pör anig gö gö me, daubin u pen bi ne gau kalip hagnö, kijaki u hag yu wasö niñöm arö gipal,” a ga.

19 Anig hageia, Jisas kalip haga, “Kale nibi bi mñi midpim i God nip niñ ud pidöñ gagpim. Ñin mai nip niñ udmim, nan anib gau ke ginabim? Manö pör hagnö niñbim u, aige göl gem manö kliñ halö hagnö niñnabim? Ñi anibu ud midpin i dauim!” a ga.

20 Hagö, dam Jisas mideia it au daulö, kijaki ñi anibu nip aban ala u, Jisas nip niñöm, ñi u nip gö, ap lug paköm, ado malo göl gi, kiñu habkob gaṭ goṭ apöm luga.

21 Anig gö, Jisas ñi anibu nap nip hag niñöm haga, “Nan anibu ñin mai rö ga?” ö ga. Hageia haga, “Hadame nöp ñi pro magö u nöp ga.

22 Kijaki anibu, nip pör al pak lin, a göm, mab inab an gau abe, ñig an gau abe ud yuöp. Anib u, halip apil mög niñmön, nan anibu hag yuep rö lainim u, hag yu,” a ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Yip niñhön ginig, ‘Hag yuep rö lainim u, hag yu,’ a gämön hagabön? Hag niñnabin rö ginab, a gi gasi niñnabön u, hag niñnabön u rö ginab,” a ga. *

24 Hageia, ñi nap u yinid nöp haga, “Nöp niñ udpin; anig ginabön, a gem, gasi u niñbin u pen gasi mihöp niñnam rö löp u, yip gasi aij ñimön niñnem yad böñ nöp niñ udnam,” a ga.

25 Pen nibi bi iru nöp, apil mihau Jisas aip mideila au, gi dö gi aueila niñöm Jisas kijaki u nip haga, “Ne kijaki, nibi bi gö rimid hau alö manö hagagnaböl u, nöp hagabin, ñi u nip arö gämön, böñ nöp armön, hainö kauyan ado gi auagmön!” a ga.

26 Hagö, kijaki anibu gauṭ göm, ñi u nip

gö, ap lug paköm, giṭ giṭ gi, gi pidöñ gö, nibi bi iru nöp hagla, “Hadö umöb,” a gila. *

27 Anig hagla u pen Jisas ñimagö ur nipe u udöm, nip ud urak ña.

28 Hainö Jisas ram raul migan amöm, bi nipe gau aip kale nöp midöl gi, nip hagla, “Niñhön ginig hon kijaki anibu nip hag yu wasö niñbun?” ö gila.

29 Hageila, Jisas haga, “Kijaki anibu rö yiharin hag yuagnaböl; God nip sabe giṭ me, höñ arnaböl. Wasö u höñ aragnaböl,” a ga.

Jisas kauyan, “Umem uraknabin,” a ga (Mad 17:22-23; Luk 9:43-45)

30-31 Jisas bi nipe gau uṭ gi, ram minön anibu arö göm, ram minön Galili an au amöl gi, bi yad gau kalip manö hag ñi aij ginam, a göm, agamij pi göl midöl gi, kalip hag ñimidöp. Kalip hag ñöm haga, “Bi Ñi nipe nip mumug göm bi rimnap kalip ñö, nip al pak lilö, umöm, ñin mihöp midöm, ñin mihöp nigan u kauyan uraknab,” a ga. *

32 Nipe anig hagö niñöl gi, manö it anibu niñhön, a göm, nip hag niñblap u pen piriköm, hag niñagla. *

Yad nöp bi kub midpin, a göm, manö pen pen hagla

(Mad 18:1-5; Luk 9:46-48)

33-34 Pen adan an au amöl gi, Jisas bi nipe gau, “Yad nöp bi kub, ne bi kub wasö,” a göl gi, pen pen haglö ara. Am Kapaneam amjaköm, ram raul u amöm, Jisas kalip hag niñöm, haga, “Adan an au apöl gi, manö niñhön hagpe auajip?” ö ga. Hagö, bi nipe gau manö anibu hag niñöl göm aula u niñöm, nable gö, pen hag ñagla.

35 Hag ñageila, Jisas am asiköm, bi nipe unbö migan lan gau kalip hagö aueila haga, “Nibi bi kub midnig göl gau, nibi bi yiharin wög gi ñibal rö midöm, nibi bi rimnap kalip magöñhalö wög gi ñöl,” a ga. *

36 Anig hagöm, ñi pai pro ap dapöm mideila an au löm, wabi göl gi, haga,

* 9:23: Mad 21:21; Mak 11:23 * 9:26: Mak 1:26 *

* 9:35: Luk 22:24; Mad 20:25-27; Mak 10:43-44

9:30-31: Mak 8:31; 10:32-34; Jon 7:1 * 9:32: Luk 9:45

³⁷ “Nibi bi yip niŋ udöm, ñi pai pro i rö añi ap ud aij gɪnaböl u, ñi u nɪp nöp wasö, yad abe udnaböl. Pen yip udnaböl u, yip nöp wasö, Bapi yip hag yuö aunö u nɪp abe udnaböl,” a ga. *

Nibi bi kołmał hon gagnaböl gau, kale nibi bi niŋeb hon
(Luk 9:49-50)

³⁸ Pen Jon Jisas nɪp haga, “Manö hag ñeb bi. Bi ap hib ne hagöm, kɪjaki aiön pi hag höŋ yuö niŋun nɪp hagno, ‘Ne bi hon aip jɪm ñöl ajagpun u, anig gagmön,’ a gɪno,” a ga.

³⁹ Hageia, Jisas nɪp pen haga, “Nɪp nihöŋ gɪnig wasö gɪpe? Nibi bi yip gasi niŋöm, hib yad hagöm, nan gagep rö rɪmnap gɪnaböl gau, hainö ado göm yip manö naij hagagnaböl.

⁴⁰ Nibi bi kołmał hon gagnaböl gau, kale nibi bi niŋeb hon. *

⁴¹ Pen niŋim! Nibi bi an, kalöp Jisas bi nɪpe, a göm, ñig mɪl ñilö ñiŋnabim u, God kalɪp ud aij gɪnab,” a ga. *

Gɪ naij gun rö löp, a gɪmim, niŋ aij gɪmim

(Mad 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² “Pen nibi bi rɪmnap apöm, ñi pai yip niŋ uɖpal gau, kalɪp nan si nan naij adö u gɪ yamlö, kale gasi yip u hauł göm, nan si nan naij gɪnaböl. Nibi bi anig gɪnig geinaböl u, nöd kabö kub ap uŋam u nagi ud li rɪbɪköm, dam ñig solwara aŋ au yublap u aij. Pen kamɪŋ mɪdöm, anig gɪ naij gɪnaböl u, ilön kub yabił udnaböl,” a ga.

⁴³ Jisas anig hagöm haga, “Ñimago ap gö, kale nan si nan naij gɪnig gabim u, ñimago böŋ anɪb lau rɪb gɪ dö gɪ yube, böŋ lau u nöp mɪdainim. Anig gɪmim, nan si nan naij anɪbu gagnabim rö, kamɪŋ arnabim. Pen ñimago mɪhöŋgöl mɪdö, gɪ naij gɪmim, ram mɪnön Hel, mab pör nöp inmɪdöp au arnabim. *

⁴⁴ Ram mɪnön anɪbu,
‘kalɪp gɪse pör nöp li mɪdöl gɪ,
mab in nöp mɪdeinab.’

⁴⁵ “Ma kɪd u, u rö nöp. Ma kɪd ap gö, kale nan si nan naij gɪnig gabim u, ma kɪd böŋ anɪb lau rɪb gɪ dö gɪ yube, böŋ lau u nöp mɪdainim. Anig gɪmim, nan si nan naij anɪbu gagnabim rö, kamɪŋ arnabim. Pen ma mɪhöŋgöl mɪdö, gɪ naij gɪpe, kalöp ram mɪnön Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim.

⁴⁶ Ram mɪnön anɪbu,
‘kalɪp gɪse pör nöp li mɪdöl gɪ,
mab in nöp mɪdeinab.’

⁴⁷ Amgö magö u, u rö nöp. Amgö magö ap gö, kale nan si nan naij gɪnig gabim u, amgö magö böŋ anɪb lau ud gulu gɪ yube, böŋ lau u nöp mɪdainim. Anig gɪmim, nan si nan naij anɪbu gagnabim rö, God ram mɪnön nɪpe au arnabim. Pen amgö magö mɪhöŋgöl mɪdö, gɪ naij gɪpe, kalöp ram mɪnön Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim. *

⁴⁸ Ram mɪnön anɪbu,
‘kalɪp gɪse pör nöp li mɪdöl gɪ,
mab in nöp mɪdeinab.’ *

⁴⁹ “Bił hañ run laulö in dö aij li nab u rö, God nɪpe nibi bi magöŋhalö kalɪp anig unbö rö nöp gɪnab.

⁵⁰ “Dö sol nan dö kal aij yabił u pen dö kal nɪpe u arö, aige göl gɪmim gɪpe, kauyaŋ dö kal gɪnab? Anɪb u, kale nibi bi dö kal rö mɪdmim, nibi bi rɪmnap mɪdmagö lɪmim, aip agamɪj mɪdaimim,” a ga. *

10

“Nibi hag yuep aka wasö?” gɪla
(Mad 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Jisas Kapaneam arö göm, ram mɪnön Judia aŋ gau amöm, am ñig Jodan juöm, böŋ lödaŋ ara. Nibi bi gau niŋöm, ap magum geila niŋöm nɪpe pör gɪmɪdöp rö kalɪp manö hag ña.

² Bi Perisi rɪmnap, Jisas nihöŋ rö hagnab, a göm, apöm, nɪp hag niŋöm hagla, “Bi gau nibi udöm, hag yunig, hag yunaböl aka ne nihöŋ gasi niŋban?” ö gɪla.

* 9:37: Mad 10:40 * 9:40: Mad 12:30; Luk 11:23

* 9:48: Ais 66:24 * 9:50: Mad 5:13; Luk 14:34

* 9:41: Mad 10:42 * 9:43: Mad 5:30 * 9:47: Mad 5:29

³ Hageila, Jisas haga, “Mosıs God Manö kalı kılın rıköm, kalöp manö nihön haga?” ö ga.

⁴ Hageia hagla, “Mosıs haga, ‘Nıbi hag yunıg, “Nöp hag yuabin,” a göm, köp bad ap kalı kılın rıköm nıp nöm, hag yunım,’ a ga,” a gıla. *

⁵ Hageila, Jisas haga, “Kalöp manö hag nön, nınmim, yınıd udagpım u me, Mosıs lo manö anıbu kalı kılın rıka.

⁶ Pen God ram mınön hadame dagol gı la nın u, bı gı löm, nıbi gı löm, ga. *

⁷ Adö anıbu me, bı gau nıme nap bı aip mıdöm, am nıbi udöl gı, kalıp arö göm,

⁸ kale ber mıhau jım nöl hanlö han roman añı lınab. Hainö ke ke wasö, jım nöl nöp mıdeinabil. *

⁹ God hagö, bı nıbi udöm han roman añı lınab anıbu, bı rımnab am kalıp hag pak asık ke ke lagöl,” a ga.

¹⁰ Anıg hagöm, bı nıpe gau aip kauyan ram raul mıgan yan amöm, Jisas nıp manö adö anıbu kauyan hag nıneila.

¹¹ Jisas haga, “Bı ap nıbi udöm, hag yuöm, am nıbi hain nıbö udnab u, nıpe nıbi si udep bı. *

¹² Nıbi u, u rö nöp, bı udöm, arö göm, am bı hain nıbö udnab u, nıpe bı si udep nıbi,” a ga.

Jisas nıı pai pro gau kalıp wabi göm, nımagö kalıp nabıc adö lan la

(Mad 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Nıbi bı rımnab, Jisas nıı pai hon gau ud nınan, a göm, daueila, pen bı nıpe gau kalıp hag geila.

¹⁴ Anıg hageila, Jisas nınö, mulu lugö, haga, “Nıı pai pro gau arö gıpe, yad aulan. God ram mınön u nıı pai pro anıb gau rö mıdpal.

¹⁵ Yad kalöp nınö yabıl hagabin, nıbi bı gau, nıı pai pro gau God ram mınön adö lan manö u nın udpal rö nın udagnaböl u, God ram mınön nıpe au aragnaböl,” a ga. *

¹⁶ Anıg hagöm, nıı pai pro gau kalıp ud wabi göm, nımagö nıpe nabıc kalıp adö

lan löm haga, “God kalöp abad mıdainım,” a ga.

Bı nan iru mıdeia ap

(Mad 19:16-22; Luk 18:18-23)

¹⁷ Pen Jisas arö nınöl gı, bı ap gı dö gı apöm, Jisas mıdeia ıl au kugom yımöm, haga, “Manö hag nıeb bı aij yabıl! Yad nihön gem pör mıdep u udnabin?” ö ga.

¹⁸ Hageia, Jisas haga, “Yıp nihön gınıg, ‘Bı aij yabıl,’ a gıpan? Nıbi bı ap aij mıdagpal; God añı me aij mıdöp.

¹⁹ Pen ne God lo manö u nınban: ‘Wip alagmım; nıbi si bı si gagmım; nan si udagmım; manö kub hagmım pıral hagagmım; manö pıral hagmım nıbi bı rımnab nan kale gau pılı gı udagmım; name nap hagmıl adö u rö nöp nınmim, hain gımım,’ ” a ga. *

²⁰ Jisas anıg hagö, bı anıbu Jisas nıp haga, “Manö hag nıeb bı. Yad nıı pro nöp mıdem, lo manö anıb gau magönhalö nınöl gı mıdpın,” a ga.

²¹ Hagö, Jisas nıp nınöm, mıdmagö löm, haga, “Ne nan añı ap nöp gagpan. Ne ammön, nan ne nihön nihön mıdöp gau sıkım gı, mani udmön, nıbi bı nan mıdagöp gau kalıp nımön. Anıg gımön me, nan aij ne u mıdeinab God ram mınön kumi kabö adö lan au. Hagpın rö gımön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

²² Anıg hagö, bı anıbu nan nıpe iru mıdeia rö, mög gö, gası mılö yabıl löl gı ara.

²³ Jisas bı nıpe gau kalıp nın gıgabö göm haga, “Nıbi bı nan iru mıdeinab gau uıham yabıl God nıbi bı nıpe mıdlö, kalıp udöm ram nıpe au abad mıdeinab,” a ga.

²⁴ Anıg hagö, bı nıpe gau manö anıbu nınöm, gası iru nöp nınöl nınöl göm, Jisas kalıp kauyan haga, “Nıı pai yad gai i, manö hagabin i nınım. God ram mınön u uıham arep rö mıdöp!

²⁵ Kaj kamel gau kalı mauöt nagı yubal mıgan u arnıg, uıham arnaböl u pen nıbi bı uıpö kılno mani nan gau iru mıdöp gau, God ram mınön nıpe au uıham yabıl arnaböl,” a ga.

* 10:4: Dud 24:1-4; Mad 5:31 * 10:6: Jen 1:27; 5:2 * 10:8: Jen 2:24; Ep 5:31-33 * 10:11: Mad 5:32 * 10:15: Mad 18:3 * 10:19: Eks 20:12-17; Dud 5:16-20

²⁶ Jisas anig hagö, bi nipe gau aiö yabił göm, pen hag niñöl hag niñöl göm hagla, “Anıbu, an rö pör mıdep u udnab?” ö gıla.

²⁷ Hageila, Jisas kalıp niñöl gi haga, “Niıbi bi gau ke göl rö lagöp; God nöp me niñön niñön ginig, ginim rö nöp mıdöp,” a ga.

²⁸ Pen Pida Jisas nıp haga, “Nöñ! Hon ne aip ajöl gi, nan hon gau magöñhalö arö gıpun,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp niñö yabił hagabin, niıbi bi yıp gası niñöm, manö aij yad wög u ginig, ram minöñ kale arö göm aka, niñin nımam kale gau arö göm aka, nıme nap kale gau arö göm aka, niıpai kale gau arö göm aka, wög adıñ kale gau arö göm, wög yıp geinaböl u,

³⁰ God kalıp ud aij ginab. Kalıp abad mıdö, minöñ naböñ adö il i mıdeinaböl niñ u, ram, niñin nımam, nıme nap, niıpai, wög adıñ kale iru yabił mıdeinab. Pen niñ rımnab niıbi bi rımnab gau, kalıp niıbi bi yad pıg mıdpal u niñöm, kalıp gi naij ginaböl. Hainö pen God kalıp dam ram minöñ nıpe au ud arö, nıpe aip pör nöp mıdeinaböl.

³¹ Pen niıbi bi uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabił gau mıdeinaböl. Pen niıbi bi uri jöl adö yabił gau mıdpal gau, hainö iru nöp nöd am mıdeinaböl,” a ga.
*

*Jisas kauyan, “Umam uraknabin,” a ga
(Mad 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Pen kale Jerusalem amöl gi, Jisas nöd ga; bi nıpe gau hain göm, gası mılö mılö niñöl gi areila niñöm niıbi bi hain aueila gau niñöm piñıñ gıla. Jisas pen bi nıpe unbö mıgan lañ gau kalıp nöp uı gi, goı au amöm, nan niñön nıp ginig ga u kalıp hag ña. *

³³ Jisas haga, “Hon Jerusalem arno niñöl gi, bi ap Bi Ni nıpe nıp kain gi dam, bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe niımagö kalıp ñö, nıp manö kub hagöm, ‘Bi anıbi nıp al pak lep,’ a göm, ud bi Juda wasö gau kalıp niñaböl.

³⁴ Niłö, nıp hag juöm, kiñu alöm, nagi ud paköm, dam böñ nöp al pak lılo umnab. Pen niñ mıhöp mıdöm, niñ mıhau niñan u kauyan uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bi kub mıdaiul, a gi gası u niñlö

(Mad 20:20-28)

³⁵ Sebedi ni nıpe mıhau, Jems aip Jon aip aip Jisas nıp haglö, “Manö hag ñeb bi, hol mıhön nöp manö ap hag niñlo, ne yau a gımön ginabön u aij,” a gılö.

³⁶ Anig hagailö, Jisas kalıp haga, “Kale yıp hag niñnig gabil anıbu, yad kalöp niñön ginam?” ö ga.

³⁷ Hageia haglö, “Hainö ne mailö aij ke halö mıdmön, ram minöñ magöñhalö kiñ rö abad mıdeinabön niñ u, halıp mıhön, bi ap ud niımagö yıjig böñ lau adö limön, bi ap ud niımagö sıdagö böñ lau adö lö, asık mıdaiul,” a gılö.

³⁸ Anig haglö, Jisas haga, “Kale mıhön niñ aij gımil hagagabil. Niğ ası yad niñnabin u kale mıhön u rö nöp niñnabil? Yad niğ paknabin u, kale mıhön u rö nöp paknabil?” ö ga. *

³⁹ Hageia, “Yau, anig ginabul,” a gılö. Hagailö, Jisas haga, “Niñö hagabil. Niğ yad niñnabin u, kale mıhön u rö nöp niñnabil; niğ paknabin u, kale mıhön u rö nöp paknabil u pen *

⁴⁰ niımagö yıjig yad böñ lau an mıdeinab, niımagö sıdagö yad böñ lau an mıdeinab u yad hagagnabin; u bapi nan nıpe; nıpe ke niñöb rö ginab,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas bi nıpe unbö sıduñ lañ manö anıbu niñlö, kalıp mulu lugö, Jems Jon bi mıhau kalıp hag gıla.

⁴² Anig gılö, Jisas kalıp magöñhalö hagö aueila haga, “Kale niñbim, Juda niıbi bi wasö gau, kiñ kale klö göm abad mıdpal; bi kub kale manö niñön niñön hagnaböl u niñöm ana udöm hain ginaböl me. *

⁴³ Pen kale gıpal rö gagmim. Bi an bi kub mıdainim u, bi pro rö mıdöm, niıbi bi rımnab kalıp wög gi ñeb bi rö mıdainim.
*

* 10:31: Mad 20:16; Luk 13:30

* 10:32: Mak 8:31; 9:31

* 10:38: Mak 14:36; Luk 12:50

* 10:39: Ap 12:2; Rep

1:9 * 10:42: Luk 22:25-26

* 10:43: Mad 23:11; Mak 9:35

44 Bî an bî kub yabił mîdainîm u, bî pro ramö gau rö mîdöm, nîbi bî rîmnap kalîp magöñhalö nagi wög gep bî ap rö mîdainîm.

45 Bî Ñî nîpe u, nîbi bî gau kale wög yîp gîlan, a göm, auaga; wög kalîp gî ñî damem, hainö nan si nan naij gîpal adö u haji gî umnö, nîbi bî iru nöp kamîñ aröl, a göm, aua,” a ga.

*Jisas amgö we ga bî ap gö, amgö ñîl nîñja
(Mad 20:29-34; Luk 18:35-43)*

46 Jisas bî nîpe gau aip daun kub Jeriko amjakla. Kale Jeriko arîk arnîg, nîbi bî iru yabił nöp aip arla. Bî Dimeas ñî nîpe Badimeas amgö we ga u, mani ñîm, a göm, asîb hagöl gî, adan goł au asîk mîdeia.

47 Asîk mîdö nîñöl gî, “Jisas bî Nasared nîbö u auab,” a gîlö nîñöm, nîpe wiñ alöm haga, “Jisas, Depid Ñî nîpe, yîp mög nîñmön!” a ga.

48 Hageia, nîbi bî gau nîp hag göm hagla, “Manö hagagmön! Agamîj mîd!” a gîla. Anîg hagla u pen nîpe agamîj mîdöm wasö, meg magö dap ranöm wiñ kub alöm haga, “Depid Ñî nîpe, yîp mög nîñmön!” a ga.

49 Hageia, Jisas söl anîb au pîdön göm haga, “Nîp wiñ albe, aui auan,” a ga. Hagö, nîbi bî gau bî amgö we u nîp hagla, “Jisas nöp wiñ alab. Urakmön gasî halö aumön,” a gîla.

50 Hageila, wałîj mîlöbö nîpe u ud ju yuöm, yîñîd nöp uraköm, Jisas mîdeia au ara.

51 Areia, Jisas nîp haga, “Yîp nîhön gan, a gîmön, auabön?” ö ga. Hageia haga, “Manö hag ñeb bî. Amgö u kauyan nîñnam, a gem, auabin,” a ga.

52 Hageia, Jisas haga, “Jisas yîp gö kamîñ lî nab, a gîmön, nîñ udpan u rö, me ne kamîñ löp, gö ne aru,” a ga. Anîg hagö nîñöl gî, magö anîbu nöp amgö ñîl nîñöm Jisas aip ara. *

11

*Jisas ud an an löm Jerusalem arla
(Mad 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

1 Jisas bî nîpe gau aip am am Jerusalem söl söl göl gî, Olip Dum, ram rîñg aglö Bedpagi Bedani a gal u amjaköm, Jisas bî nîpe mîhöp hagöm haga,

2 “Ram mîñön mîgan lödan ammil nîñnabil, kaj donki marep nîbi bî ud ajagpal ap adîk lîlö mîdeinab. Nîñmil, hubîk daumil.

3 Nîbi bî rîmnap kalöp nîhön gîñîg anîg gabil, a gaiöl, hagmil, ‘Bî Kub wög ap göm, kauyan yuö, aunab,’ a gîmil,” a ga.

4 Anîg hagö, ammil nîñlö, kaj donki marep ap adan au ram ajön îl goł au nagi adîk lîlö mîdeia. Hubîk gîlö nîñöl gî,

5 nîbi bî yöp söl anîb au mîdeila gau hagla, “Nîhön gîñîg kaj donki marep anîbu hubîk gabil?” ö gîla.

6 Hageila, Jisas haga rö nöp hagailö, yau a gîlö,

7 kaj donki marep anîbu dam Jisas mîdeia au apil, wałîj mîlö kub kale ud jumil, kaj donki adö lan lailö, Jisas adö anîbu asîka.

8 Nîbi bî gau iru nöp, wałîj mîlöbö kale gau ud juöm, adan majö adö au lîla; rîmnap mab ułan gau ud hak dap lîla.

9 Anîg göm, nîbi bî nîp nöd gîla gau abe, nîp hain gîla gau abe, wiñ alöl gî hagla, “God hib nîpe hagno adö aran!

Bî Kub bî nîpe yuö auab î;

God nîp abad aij gîñîm. *

10 Bac Depid kîñ mîdöm nîbi bî abad mîdmîdöp rö, nîpe hanîp gîñab!

God hib nîpe hagno adö aran!” a gîla.

11 Jisas anîg göm, Jerusalem aramöm, God sabe gep ram raul u amöm, nan gau nîñ ajö nîñöl gî, sîdö wad arö nîñöl gî, bî nîpe unbö mîgan lan gau aip ram rîñg aglö Bedani arla.

*Mab ñîñeb ap magö pîlaga
(Mad 21:18-19)*

12 Ruö pen, Bedani nîbö ado gî adan an au apöl gî, Jisas nîp kîyö la.

13 Kîyö lö, mîlö yîjîg nîñja mab ułem ap mîdeia. Magö rîmnap pîlöm mîdöp aka göm, amöm nîñja, magö pîlaga; mab ułan

* 10:52: Mak 5:34 * 11:9: Sam 118:25-26 * 11:13: Luk 13:6

nöp mîdeia. Pen nîhôn: magö pîlep ñîñ u auaga. *

¹⁴ Anîg gö, Jisas mab anîbu haga, “Hainö nîbi bî rîmnap mab magö ne u ñîñagnaböl,” a ga. Bî nîpe gau manö haga anîbu nîñla.

God sabe gep ram nan sîkim geila gau, Jisas kalîp hag höñ yua

(Mad 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Jisas bî nîpe gau uî gî, Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul amöm nîña, nîbi bî gau sîkim göl gî, mani yîmjîköl gî mîdeila. Anîg geila, mani yîmjîk geila abañ bad gau ud ado göm, yaur dap lîlô rauöl gî mîdeila mab po gau ud ado göm, nîbi bî sîkim göl gî, nan rauöl gî, ram raul anîbu mîdeila gau, kalîp rîdîk gî höñ yua.

¹⁶ Rîdîk gî höñ yuöm haga, “Nan rîmnap dap God sabe gep ram kabö waryö gîgabö göl mîdöp anî pîdiagmim,” a ga.

¹⁷ Anîg hagöm haga, “God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, ‘God hagöp, ‘Ram yad u, nîbi bî ram mîñnöh gau gau magöñhalö apöm, yîp sabe gîñaböl,’ a göp,’ a gîla. Pen kale anîg gajim, bî nan si ud pî göl mîdpal ram ap rö löp,” a ga. *

¹⁸ Anîg hagö, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, manö anîbu nîñöm, nîp al pak lun, a gîla. Pen nîbi bî gau magöñhalö manö nîp u nîñöm aiö gîla rö me, Jisas nîp pîñîñ göm, aigöl gun nîp al pak lun, a göm, gasî u ulhai nîñ mîdeila. *

¹⁹ Ram duga magö u, Jisas bî nîpe gau aip Jerusalem arö göm arla.

God nîp gasî añî nîñmim hag nîñbe, hag nîñnabim rö gîñab

(Mad 21:20-22)

²⁰ Ruö sîb halö adan anî au amöl gî nîñla, mab uîem Jisas hag ga u îl halö böñ nöp mîlep gî mîdeia.

²¹ Anîg ga nîñöm Pida haga, “Manö hag ñeb bî, nöñ! Uîem mab rol hag gaina i mîlep gî lugöp!” a ga.

²² Hageia, Jisas haga, “God nîp nîñ ud-mim.

²³ Yad kalöp nîñö hagabin, hon hagno God u rö nöp gîñîm, a gîmim, gasî mîhöp wasö gasî añî nîñmim, dum îlô anîbi ‘Ñîg solwara anî au dan gî dam pak,’ a gîñabim u, hagnabim rö gîñab. *

²⁴ Anîb u me, God nîp hagnabun rö gîñab, a gîmim, gasî añî nîñmim hag nîñbe, hagnabim rö gîñab. *

²⁵ Pen God nîp sabe gîñîg gîmim, nîbi bî rîmnap kalöp gî naij gîpal gau nîñmim arö gîmim nîñöm Nap kale kumi kabö adö lanî mîdöp u, nan si nan naij kale gîpim gau nîñöm arö gîñab. *

²⁶ Pen nîbi bî rîmnap kalöp gî naij gîpal gau nîñmim arö gagnabim u, Nap kale kumi kabö adö lanî mîdöp u, nan si nan naij kale gîpim gau u rö nöp nîñöm arö gagnab.

“Nöp an hagö anîg gî ajabön?” ö gîla
(Mad 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Pen Jisas bî nîpe gau aip kauyan Jerusalem apjaköm, nîpe God sabe gep ram raul gau gî ajö nîñöl gî, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb gau abe, bî manö ud asîkep gau abe, Jisas mîdeia au apöm hagla,

²⁸ “Nöp an, anîg gîmön, a gö, gî ajabön?” ö gîla.

²⁹ Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag nîñnô, yîp hag ñeinabim u, yad pen yad an hagö gî ajabin u, kalöp hag ñîñabin.

³⁰ Jon nîbi bî gau kalîp ñîg pak ña u, God hagö ñîg pak ña aka gasî nîpe ke nîñöm ñîg pak ña? Yîp hag ñîbe, nîñîñ!” a ga.

³¹ Anîg hagö, kale ke hag nîñ hag nîñ göm hagla, “Hon hagnabun, ‘God hagö, Jon nîbi bî gau kalîp ñîg pak ña,’ a gîñabun u, hanîp hagnab, ‘Anîb u, nîhôn gîñîg Jon manö nîpe u nîñ udagpim?’ ö gîñab.

³² Pen hon hagnabun, ‘Jon gasî nîpe ke nîñöm kalîp ñîg pak ña,’ a gîñabun u, hanîp nîhôn gîñab?” ö gîla. Pen nîhôn: nîbi bî gau magöñhalö, God hagö, Jon wög nîpe gîmîdöp a göm nîñmîdal u me, Juda bî kub anîb gau pîñîñ göm manö ke ap hagagla.

* 11:17: Ais 56:7; Jer 7:11 * 11:18: Mak 14:1 * 11:23: Mad 17:20 * 11:24: Mad 7:7 * 11:25: Mad 6:14-15

³³ Gasi anibu niñöm hagla, “Hon niñagpun,” a gila. Anig hageila, Jisas kalip pen haga, “Kale yip pen hag ñagpim rö, yip an hagö gi ajabin u, kalöp u rö nöpen hag ñagnabin,” a ga.

12

Juda nibi bi gau kale God bi nipe gau kalip gi naij gila, a ga
(Mad 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Jisas pen kalip manö adö ap hod riköm haga, “Bi ap waryö göm, nagı wain wög u gi yimöm, wain magö pak hib jakep, a göm, migan ap gi li aij ginab. Nibi bi apöm nagı magö si udnaböl u niñ midaiun, a göm, ram gılan gi mlö kub ap göm, bi rimnap kalip hagnab, ‘Kale nagı wain wög yip u abad midmim, hainö plöm po gö, yip rimnap, kale rimnap udmim,’ a göm, ram minöy mlö gau arnab. *

² Wain magö po ginab magö u, bi nipe ap hag yuöm, hagnab, ‘Wain magö yip rimnap ñilö daumön!’ a ginab.

³ Hagö, amjakö, bi wög ginaböl gau, nip ud pak pak löm, yiħariñ nöpen hag yunaböl.

⁴ Anig gılö, bi wain wög nap nibö u bi ap pen hag yunab. Amjakö, nip nabıc lan paköm, gi naij yabił ginaböl.

⁵ Anig gılö, bi wain wög nap nibö u, bi ap pen yuö arö, nip böñ nöpen al pak linaböl. Bi rimnap iru nöpen yuö, anıb unbö nöpen göl gi, rimnap mıñu magö paknaböl, rimnap böñ nöpen al pak linaböl.

⁶ Anig gılö gılö me, bi wain wög nap nibö u bi nipe ap midageinab; ñi midmagö nipe añi mideinab u, manö nipe u udnaböl, a göm, yuö arnab.

⁷ Pen amjakö, nıbi bi wain wög gi mideinaböl gau niñöm hagnaböl, ‘Ñi auöp i, bi wain wög nap nibö u ñi nipe auöp. Anıb u, nip al pak lun me, nan nipe udnım rö gau hon udnabun,’ a ginaböl.

⁸ Anig hagöm, ñi anıbu nip böñ nöpen al pak löm, dam höñ gau ud yunaböl. *

⁹ Anig geinaböl, bi wain wög nap nibö u apöm, niñön ginab? Nipe apöm, nıbi bi wain wög geinaböl anıb gau kalip al pak

löm, nıbi bi rimnap kalip hagö, wain wög anıbu abad mideinaböl,” a ga.

¹⁰ Anig hagöm kalip haga, “God Manö kalı kliñ riköm hagla,

‘Bi ram gep gau kabö mlö arö gila u, kabö anıbu nöpen mıñi ram padö an yan u biñig ñöl midöp. *

¹¹ Bi Kub anig ga u, hon niñun aij a gabun,’ a gila,” a ga.

¹² Jisas anig hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, bi manö ud asıkep gau abe, hanıp nöpen hagab, a göm, nip sısiı udun, a gi niñla u pen nıbi bi gau kalip piñiñ göm, arö gila.

“Dakis ñeb aka ñagep?” ö gila
(Mad 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Pen hainö Juda bi kub anıb gau, bi Perisi rimnap aip, Herod bi nipe rimnap aip kalip hagla, “Kale Jisas midöp au amım, nip manö rimnap hag niñbe, nipe niñön dui manö hageinab, nip dam nagı linabun,” a gila. *

¹⁴ Anig hageila, Jisas mideia au amöm, hagla, “Manö hag ñeb bi. Hon niñbun ne bi niñö yabił nöpen hagpan. Bi kub gau abe, nıbi bi yiħariñ gau abe, kalip niñmön piñiñ gagpan. God hagöp rö nöpen niñmön, nıbi bi gau kalip yijig göl nöpen hag ñıban. Anıb u, hanıp hag ñi! Hon Juda nıbi bi lo gau aigöl gi midöp? Gapman bi kub Sisa u nip dakis ñeb aka ñagep?” ö gila.

¹⁵ Anig haglö, Jisas manö pıral hageila u niñöm haga, “Niñön giñig, manö dui hagan a giımim, yip manö pıral anıbu hagabım? Mani magö ap daube, yad niñın,” a ga.

¹⁶ Hagö, dap ñilö niñöm haga, “Mani ba u, bi an mulu adıñ u midöm, an hib u midöp?” ö ga. Hageia hagla, “Bi kub Sisa u nöpen,” a gila.

¹⁷ Hageila, Jisas haga, “Sisa nan nipe midainım u Sisa nip ñımim; God nan nipe midainım u God nip ñımim,” a ga. Anig hagöm, manö pıral kale u dauba gi aij ga anıbu niñöm, aiö yabił gila. *

Nıbi bi umöm uraknaböl
(Mad 22:23-33; Luk 20:27-40)

* 12:1: Ais 5:1-2 * 12:8: Hib 13:12 * 12:10: Sam 118:22-23 * 12:13: Mak 3:6 * 12:17: Ro 13:7 * 12:18: Ap 23:8

18 Sadyusi nîbi bî gau, nîbi bî umöm, urakagnaböl, a göm, nînjmîdal rö, rîmnap Jisas mîdeia au apöm hagla, *

19 “Manö hag ñeb bî. Bî God manö hagep Mosîs, manö ap hanîp kalî kliñ rîkôm haga, ‘Bî ap nîbi udöm, ñî pai rîkôm wasö, yîharîj umeinab u, nîmam nîpe ap pen nîbi kanîl anîbu udöm, mam uma u ñî pai nîpe u, a göm, rîknab,’ a ga. *

20 Anîb u, bî îl halö unbö mîdun jîj u mîdeinaböl. Nîmam nöd nîbi udöm, ñî pai rîkôm wasö, yîharîj umnab.

21 Umö, nîmam yîgwö an nîbö u pen nîbi anîbu nîp udöm, u rö nöp ñî pai rîkôm wasö, yîharîj umnab. Anîg gö, nîmam yîgwö nîgan nîbö u pen nîbi anîbu nîp udöm, u rö nöp ñî pai rîkôm wasö, yîharîj umnab.

22 Anîg gî dam dam, nîmam unbö mudun jîj u ñî pai rîkôm wasö, magöñhalö yîharîj umnaböl. Hainö nîbi u u rö nöp umnab. Pen nîbi bî umöm uraknaböl, a gîpan u,

23 nîbi añî ap bî nîpe unbö mudun jîj lî nab anîbu, hainö nîmam mai aip nîbi nîpe mîdeinab?” ö gîla.

24 Hageila, Jisas haga, “Kale God Manö kalî kliñ rîkla u abe, God klö nîpe u abe nînjagpim rö, gasî nîjö nînjagpim.

25 Nîbi bî umbal gau uraknaböl ñî n u, God ejol nîpe gau mîdpal rö mîdöm, bî gau nîbi udagnaböl; nîbi gau bî udagnaböl.

26 Pen nîbi bî kauyan urakagnaböl, a gîpim u, Mosîs mab pro in nöp mîdeia aiud kalî kliñ rîka u nînjagpim rö löp. God, mab ineia an au mîdöm, Mosîs nîp haga, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me, yad mîdpin,’ a ga. Anîb u, bac bî nöd umla gau kalîp hagöm, ‘God kale mîdpin,’ a ga. Pen kale hagpim rö, nîbi bî gau umöm, böj nöp umblap u, God nîpe, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale mîdpin,’ a gagbö. *

27 Nîbi bî kamîj mîdpal aka umbal u, God nîjüb kale magöñhalö kamîj mîdpal. Kale nîj aij gagpim me, böj nöp umbal, a gîmim, nîjbim,” a ga.

God lo manö kub yabîl u

(Mad 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Bî lo manö hag ñeb bî ap, Jisas Sadyusi nîbi bî gau kalîp hag aij ga u nîjöm, apöm nîp hag nîjöm haga, “Lo adö mai kub yabîl?” ö ga. *

29 Hageia, Jisas haga, “Lo kub yabîl u, God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, ‘Isrel nîbi bî nîjim! Bî Kub hon God, nîpe añî nöp Bî Kub mîdöp. *

30 Mîdmagö ne u magöñhalö, gasî rîmîd ne u magöñhalö, klö ne u magöñhalö udmön, God Bî Kub ne u nîp mîdmagö lîmön,’ a gîla.

31 Manö kub yabîl ap, God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, ‘Ne ke mîdmagö lîban rö, nîbi bî gau kalîp u rö nöp mîdmagö lîmön,’ a gîla. Lo manö gau magöñhalö, lo anîb mîhau me lo kub yabîl mîdöp,” a ga. *

32 Hageia, bî lo manö hag ñeb bî u haga, “Manö hag ñeb bî. Ne nîjö yabîl hagpan, God añî me Bî Kub yabîl mîdöp; nîpe rö rîmnap mîdagpal.

33 Hon God nîp nan pak sabe gî ñî nabun aka nan pak sabe gî ñî böj nöp launabun u nan kub wasö. Nan kub yabîl me, mîdmagö hon u magöñhalö, gasî rîmîd hon u magöñhalö, klö hon u magöñhalö udun, God Bî Kub u nîp mîdmagö lun; hon ke mîdmagö lîbun rö, nîbi bî gau kalîp u rö nöp mîdmagö lun,” a ga. *

34 Anîg hageia, Jisas bî u, nîpe gasî nîj aij yabîl göm hagöp, a göm, nîp haga, “Ne God bî nîpe ap mîdmön rö löp,” a ga. Jisas pen manö nîjö yabîl gau nöp hageia u nîjöm, nîbi bî nînjmîdeila gau piñîj göm, hainö manö pîral gau nîbö nîp neb neb göm hagnîdal rö, rîmnap halö nîp hag nîjagla.

Krais nîpe bî an?

(Mad 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Jisas God sabe gep ram au nîbi bî gau kalîp manö hag ñî mîdöl gî, nîbi bî gau kalîp haga, “Bî lo manö hag ñeb bî gau nîhön gî nîg hagpal, ‘Krais u nîpe Depid ñî nîpe nöp,’ a gîpal?

* 12:19: Dud 25:5 * 12:26: Eks 3:2,6 * 12:28: Luk 10:25-28 * 12:29: Dud 6:4-5 * 12:31: Lep 19:18
* 12:33: Dud 4:35; 1Sa 15:22; Hos 6:6

³⁶ Ana U† u, Depid nîp gasi ñö, Depid nîpe ke kali kliñ rîkôm haga,

‘Bî Kub nîpe Bî Kub yad u nîp haga,

“Ne ñîmagö yijig yad lau adö mîdmön, yad nîbi bî kolma† ne gau

kalîp ma mo ne gau lînabin,” a ga,’ a ga. *

³⁷ Anîb u, Depid nîpe ke Krais nîp ‘Bî Kub yad’ a ga. Pen Krais Depid ñî nîpe mîdböp, nîp ‘Bî Kub yad’ a gagböp,” a ga. Jisas manö i† anîgöl nîñöm hag aij ga rö, nîbi bî iru yabî† mîdeila gau manö nîp u ñîñî löl gi nîñla.

Bî lo manö hag ñeb bî gau gîpal rö gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)

³⁸ Jisas nîbi bî gau kalîp manö hag ñöl gi haga, “Bî lo manö hag ñeb bî gau kalîp nîñ aij gîmim. Kale gîpal adö u, wa†ij mîlô kub gau lôm, maker gau arno, nîbi bî gau, auabim e, gîlô, hib hane i adö la† mîdeia†, a göm, gasi u nîñbal.

³⁹ Pen Juda magum gep ram u arno, hanîp ka adö aij aij bî kub asîkpal adö u asîkmön, a gînaböl, a göm, gasi u nîñbal. Nîbi bî nan kub ñîñbal a† u, u rö nöp, nîbi bî amgö ilö adö au asîkno, hanîp nîñöm, hon bî gep hib mîdöp, a gînaböl, a göm, gasi u nîñbal.

⁴⁰ Bî lo manö hag ñeb bî gau, nîbi pa†pa† ram nan kale gau nan hon rö la†, a göm, pi†† gi u†pal. God nîp sabe gînabun u, nîbi bî nîñöl, a göm, manö mîlô kub pîral pîral adö rîmnap nöp gau hagpal. Anîg gîpal u, hainö God kalpe ilön kub unbö ke yabî† ñîñab,” a ga.

Nîbi ka†† yîm gep rö marap God nîp nan kub ña

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Jisas God sabe gep ram mani dap ñîmîdal mîgan söl au asîk mîdöm nîña, nîbi bî gep gau, mani iru nöp dap yula.

⁴² Pen nîbi ka††† mani mîdageia ap, mani a†† magö pro mîhöp dap yua.

⁴³ Anîg ga nîñöm, Jisas nîpe bî nîpe gau hagö aueila haga, “Yad kalöp nîñö yabî†

hagabin, nîbi bî gau kale mani pro ñîbal, pen nîbi ka††† i mani kub yabî† ñöb. *

⁴⁴ Nîbi bî mani iru mîdöp gau, mani kale rîmnap halö iru nöp mîdö nîñöl gi, mani kale God nîp rîmnap nöp dap ñîbal; pen nîbi ka††† i, mani nîpe magö mîhöp mîdajîp u magö†halö dap ñöb. Nîpe nan rau ñîñeb mani ap mîdagöp. Anîg göp u, God nîñö, nîbi bî rîmnap pro ñîbal u pen nîbi ka††† i kub yabî† ñöb,” a ga.

13

God sabe gep ram wa† gînab, a ga

(Mad 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arö göm hö† arö nîñöl gi, bî nîpe ap nîp haga, “Manö hag ñeb bî. Kabö aij udöm, ram aij gîla i nön!” a ga.

² Hageia, Jisas haga, “Ne kabö ram kub anîbu nîñö, aij gö hagabön ar? Hainö ram anîb i pa jö ma jö gi yulö, kabö ap, kabö ap adö au mîdageinab; bö† nöp pîral yunab,” a ga. *

Mîñör ugalöm u†ham mîdeinaböl, a ga

(Mad 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Jisas anîg hagöm, God sabe gep ram u arö göm, Olip Dum ara. God sabe gep ram u nö lau mîdöp, Olip Dum nö lai mîdöp. Jisas Olip Dum au asîk mîdö nîñöl göm, Pida, Jon, Jems, Edru kale yam apöm nîp hagla,

⁴ “Nan hagajan u, ñî†n mai rö gînab? Pen nan nîhön rö gö nîñun hagnabun, ‘Nan anîb gau mîñî gî††† gab,’ a gînabun?” ö gîla.

⁵ Hageila, Jisas kalîp haga, “Nîñ aij gîmim, manö pîral haglö udagmim!

⁶ Nîbi bî iru nöp apöm, pîr alöm, hib yad u udöl gi, hagnaböl, ‘Yad Jisas nöp auabin,’ a gînaböl. Anîg haglö, nîñö hagaböl, a gîmim, nîñagmim.

⁷ ‘Ram mîñö† gai i pen pen gaböl, ram mîñö† gau pen pen gaböl,’ a gaiöl, gasi iru nîñagmim. Nan anîb gau gînab u pen uri ram mîñö† i† i nan gau magö†halö pi† gînab, a gîmim, gasi u nîñagmim.

⁸ Nîbi bî mîgan rîmnap uraköm, nîbi bî mîgan rîmnap aip pen pen gînaböl. Kî†

migan rımnab uraköm, kiñ migan rımnab aip pen pen gınaböl. Ram mınöñ gau magöñhalö munmon udöm, kiyo kub yabıl apöm gınab. Nan gınab anıb gau, nıbi gau kalıp nöd ñı pai ñıñajıp, hainö ñı pai rıkpıl rö u gınab.

⁹ Pen kale nıñ aij gımim mıdaimim. Ñın rımnab kalöp dam Juda kansol bı gau kalıp ñılö, manö kub hagnaböl. Ñın rımnab, Juda magum gep ram raul gau, ur udöm, kalöp paknaböl. Ñın rımnab, Jisas bı nıpe, a göm, kalöp dam gapman bı kub abe kiñ abe mıdeinaböl au amöm, manö kub hagnaböl. Pen anıg ud araiöl u, manö aij yad u gapman bı kub gau abe, kiñ gau abe kalıp hag ñınabim. *

¹⁰ Pen nöd manö aij yad u, nıbi bı ram mınöñ ke gau gau magöñhalö hag ñılö arnab nıñöm ñın hain hagpin u aunab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagnıg ud araiöl u, manö pen aigöl gı hagun, a gımim, gası iru nıñagmim. Hagnıg gıpe nıñöl gı, Ana Uı kalöp gası aij ñö, hagnabim. Manö anıbu kale ke hagagnabim; Ana Uı nıpe ke hagnab. *

¹² Ñın anıbu, mam bı gau uraköm, mam rımnab kalıp al paklan, a göm, kain gı dam bı manö nıñeb bı gau ñımagö adö kalıp ñılö, al pak lınaböl. Nap bı gau uraköm, ñı pai kale ke gau kalıp al pak lılan, a göm, kain gı dam bı manö nıñeb bı gau ñımagö adö kalıp ñılö, al pak lınaböl. Ñı pai gau uraköm, nıme nap bı kalıp nıñlö, mulu lugö, kalıp al pak lılan, a göm, kain gı dam bı manö nıñeb bı gau ñımagö adö kalıp ñılö, al pak lınaböl. *

¹³ Yad lau adö mıdeinabim u nıñöm kalıp mulu kal nıñnaböl u pen kale nıbi bı an an, klö gımim yıp arö gagmim, cıg gımim nöp mıdeinabim gau, ñın hain hagpin u aueinab, God kalöp ud kamıñ yunab,” a ga. *

*Hainö nan naij yabıl waiö lınab, a ga
(Mad 24:15-28; Luk 21:20-24)*

¹⁴ “Pen nan hil ası ması gep u, ka nıpe aragep au am uraköl mıdeinab,

nıñnabim u, kale nıbi bı ram mınöñ Judia mıdeinabim gau, yıñıd pıñıñ gı nö ilö gau armim. (Kale nıbi bı manö i uri nöp amgö lı nıñnabim gau, manö il u rık nıñ aij gımim.) *

¹⁵ Nıbi bı ram adö lan mıdeinabim gau, nan yad rımnab udnam, a gımim, adö gı ram raul aragmim. *

¹⁶ Nıbi bı wög naböñ gau ajeinabim gau, wañıj mılö yad ap udnam, a gımim, adö gı ram aragmim.

¹⁷ Pen ñın anıbu, nıbi ñı mudun halö mıdeinaböl gau abe, nıbi ñı painan ci ñeinaböl gau abe, uıham yabıl pıñıñ gı arnaböl. *

¹⁸ Nan gınab anıbu, God nıp sabe gımim, ram yıgön göp ñın u gagnım, a gımim.

¹⁹ Nıñön gıñıg: God hadame dagol gau ram mınöñ gı la ñın u rıköm, mıd damöm mıñı mıdpun ñın i, nan naij anıbu rö ap gaga; hainö gau u rö nöp nan naij anıbu rö ap gagnab. *

²⁰ Nan naij anıbu pör gıböp, nıbi bı magöñhalö um hakblap. Pen Bı Kub nıpe nıbi bı nıpe udnab gau kalıp gası nıñöm, wasö gö me, nan naij anıbu yöp magö ap gınab.

²¹ “Ñın anıbu nıbi bı rımnab kalöp hagnaböl, ‘Nıñim! Krais mıdöp i! Krais mıdöp dan!’ a gınaböl u pen nıñö hagaböl, a gımim, nıñagmim.

²² Nıbi bı rımnab, God nıbi bı nıpe ke hag la gau kalıp udun, a göm, pıral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bı God manö hagep ap,’ a göm, nan gagep rö rımnab gınaböl. Pen God nıbi bı nıpe ke hag la gau udagnaböl, wasö. *

²³ Anıb u, nıñ aij gımim. Nan nıñön nıñön hainö gınab u, yad kalöp hagnö nıñbim u me, nıñ aij göl gı mıdaimim.

*Jisas hainö ado gı aunab
(Mad 24:29-31; Luk 21:25-28)*

²⁴ “Pen mıñör kub anıb gau gı hakö nıñöl gı, sıdö u sıb göm, rakın u mailö gagnab.

* 13:9: Mad 10:17-20

Dan 9:27; 11:31; 12:11

* 13:11: Luk 12:11-12

* 13:15: Luk 17:31

* 13:12: Mad 10:21

* 13:17: Luk 23:29

* 13:13: Mad 10:22; Jon 15:21

* 13:19: Dan 12:1 Rep 7:14

* 13:14:

* 13:22: Rep

²⁵ Gapi gau kumi kabö adö lan nïbö pi ju lug auö niñöl gi, nan kumi kabö adö lan midöp gau, gidan nïbö gai nïbö ginab. *

²⁶ Ñin anibu, Bi Ñi nipe pidönj ke yabi udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad an au auö niñöl gi, nïbi bi nïp niñnaböl. *

²⁷ Pen ejol nipe gau hag yuö ram minönj ke gau gau magönhalö rigon rigon gau amöm, nïbi bi nipe ke hag la gau uť göm nïp daunaböl. *

Mab siñip linab

(Mad 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Jisas haga, “Kale mab rauan gau niñnabim u, manö hagabin i niñ aij ginabim. Mab rauan gau siñip löm, pidönj gö niñöl gi, miñi sidö linig gab, a gimim niñbim.

²⁹ Anib u rö, hainö nan hagin gau gö niñöl gi, ‘Miñi söl midöp, Jisas haga rö ginig gab,’ a gimim niñnabim.

³⁰ Yad hagabin u gasi niñöl gi midaimim. Nibi bi miñi midpal gau rimnap midlö niñöl gi, nan anib gau gi hakö, hainö umnaböl.

³¹ Kumi kabö adö lan abe, minönj nabönj il i abe ur ginab; pen manö magö yad gau ur gagnab; pör pör nöp mideinab.

Ñin mai aunabin u bi ap niñagöp, a ga *(Mad 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36)*

³² “Ñin mai aka magö mai aunabin u, nïbi bi rimnap niñagpal, ejol gau niñagpal, yad u rö nöp niñagpin; Bapi nöp niñöb.

³³ Anib u me, ñin mai aunabin u niñagpin rö, pör pör niñ aij yabi göl gi midaimim.

³⁴ “Aunabin ñin anibu, aiud haginabin i rö. Bi kub ap ram nipe u arö göm miñan ap arnig göm, bi wög gep nipe gau kalip wög adö ke ke hag löm, ‘Wög anig anig gimim,’ a göm, bi nipe ajönj il abad mideinab u nïp hagnab, ‘Niñ aij yabi gimön midaimön,’ a göm, arnab.

³⁵ Kale u rö nöp, magö mai bi ram nap nïbö u aunab u niñagpin rö, niñ aij gimim midaimim. Dugo magö u aunab aka, sibön

an kub yan aunab aka, kilakil wiñ alnab magö u aunab aka, hilim halö aunab, a gimim, niñagpin. *

³⁶ Kale hanbe niñöl gi, yinid aunim rö löp u me, niñ aij gimim midaimim.

³⁷ Pen kalöp nöp hagagabin; nïbi bi gau magönhalö u rö nöp hagabin, niñ aij gimim midaimim!” a ga.

14

Jisas nïp aigöl gun al pak lun, a göm, gasi u niñla

(Mad 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u abe, Bred Yis Halö Niñagep ñin kub u abe yöp ñin miñöp nöp midö niñöl gi, bi God nïp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nïp aigöl gun, agamij ud sisi lun, dam al pak lun, a göm, anig gi gasi niñla.

² Pen gasi ap niñöm hagla, “Pasopa ñin i anig ginö, nïbi bi iru nöp gai i uraköm, pen pen göm, hanip gi naij ginaböl,” a göm, arö gila.

³ Jisas ram riñig aglö Bedani amöm, Saimon ram u am asiköm, nan niñeila. Bi Saimon anibu, nöd wös hapeb la u, Jisas gö, kamij la. Pen nan niñlöl niñöl gi, nïbi ap wel hañij aij auep mani kub raubal u, barol halö dapöm, an au pa jö göm, Jisas nïp nabic adö lan hon ga. *

⁴⁻⁵ Hon gö, bi mideila anib gau, rimnap niñlöl, hibur kalip u naij gö, kale ke hagla, “Wel anibu sikim göm, mi añi ap bi ap wög göm mani udnab rö u udöm me, nïbi bi nan midagöp gau kalip ñeb u pen niñhön ginig anig göl yiharij hon göp?” ö gila. Anig hagöm, nïbi anibu nïp hag jula.

⁶ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Niñhön ginig anig hagabim? Nïp arö gim! Yip göp anibu, gi aij yabi göp.

⁷ Nibi bi nan midagöp gau, kale aip pör nöp mideinabim rö, ñin rimnap kalip nan niñig, niñnabim. Pen yad aip pör midageinabun. *

* 13:25: Ais 13:10; Joe 2:10,31; 3:15; Rep 6:12-13

* 13:26: Rep 1:7

* 13:27: Mad 13:41; Mak 13:32

* 13:35:

Luk 12:38 * 14:3: Luk 7:37-38

* 14:7: Dud 15:11

* 14:8: Jon 19:40

⁸ Nibi anibi, nan nipe gep rö u, göp. Umnö, wel halij aij auep u li ñöm rîgöl gî naböl rö, yip nöd li ñab. *

⁹ Anib u, yad kalöp niñö hagabin, hainö manö aij yad u ram minöñ gau gau magörhalö hag ñilö arö niñöl gi, nipe göp anibu halö haglö, kale nibi anibi nip gasi hau! gagnaböl,” a ga.

Judas, Jisas nip al pak lîlan, a göm, mumug ga

(Mad 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Pen Jisas bi nipe ap Judas Iskariod, Jisas nip mumug gî nam a göm, bi God nip nan sabe gep bi kub gau ara.

¹¹ Bi God nip nan sabe gep bi kub anib gau, mumug ga anibu niñöm, aij gö, hagla, “Nöp mani rimnap ñinabun,” a gila. Hageila me, Judas, “Aigöl gem hagnö, kale apöm Jisas nip ud aröl,” a göm, gasi u ulhai niñ mîdeia.

Pasopa ñin u mîñi, a göm, nan ñinla

(Mad 17:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

¹² Bred Yis Halö Ñinagep ñin kub u auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gi ñineb ñin u, Jisas bi nipe gau nip hag niñöm hagla, “Nan hon ñinabun u, mîgan mai gi jin gun?” ö gila. *

¹³ Hageila, Jisas bi nipe mîhöp hag yuöm haga, “Kale daun kub u ammil niñnabil, bi ap ñig mîl dap areinab; nip nable pakmil aip armil.

¹⁴ Bi anibu amöm ram raul arainim, kale mîhöñ bi ram anibu nap nibö u nip hag niñmil hagmil, ‘Manö hag ñeb bi hagöp, “Bi yad gau aip Pasopa nan ñinabun raul mîgan mai?” ö göp,’ a gîmil.

¹⁵ Kale hag niñlö, nipe kale dam ram adö lan, nan gau magörhalö mîdöp raul mîgan kub u yamnab. Yamö, nan ñinabun u raul mîgan anibu gi jin gaimil,” a ga.

¹⁶ Jisas kalip mîhöñ anig hag yuö, daun kub u ammil niñlö, Jisas haga rö nöp mîdeia. Niñmil, Pasopa nan ñinñig gila u, gi jin gîlö.

¹⁷ Dugo magö u, Jisas bi nipe rimnap aip amjaköm,

¹⁸ nan ñinöl gi haga, “Yad kalöp niñö hagabin, bi yad aip nan jim ñöl ñinabun aui nöp, bi ap, yip al pak lîlan, a göm, yip mumug gî nab,” a ga. *

¹⁹ Anig hagö, bi nipe gau mög gö, gasi mîhöñ niñöl göm, nip aña aña hag niñöl gi hagla, “Ne yip hagabön aka?” gila.

²⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale bi yad unbö mîgan lan mîdpim u, bi ap anig gî nab. Bi anibu me, yad aip nan kînan aña jim ñöl ñinabul i.

²¹ Yad Bi Ñi nipe, God Manö kali kîñ riköm hagla rö nöp umnabin u pen bi yip al pak lîlan, a göm, mumug gî nab u, nip mög niñabin. Nipe ilön kub udnab u me, nip yag dauagblap u aij,” a ga.

Jisas bi nipe gau kalip bred wain ña

(Mad 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²² Nan ñinöl gi, Jisas bred u udöm, God nip aij, a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ñöl gi haga, “Ud ñinim! U hañ roman yad,” a ga.

²³ Pen ñig wain kap u, u rö nöp udöm, God nip aij, a göm, bi nipe gau kalip ñö, magörhalö ñinlö niñöl gi, haga,

²⁴ “Ñig i, hagape yad. Hagape yad hon gi lugnab u me, God manö niñö hag la rö, nibi bi iru nöp nipe aip ud dîm ñinab,” a ga. *

²⁵ Anig hagöm haga, “Yad kalöp niñö hagabin, mîñi ñin i riköm ñig wain ñinagnabin. Yi harij nöp mîdnö mîdnö, God nibi bi udöm kumi kabö adö lan au abad mîdeinab ñin u nöp, ñig wain kauyan ñinabin,” a ga.

²⁶ Anig hagöm, bi nipe gau aip God nip sabe gep kîmap ap hagöm, Olip Dum arla.

Jisas Pida nip haga, “Yad Jisas nip niñagpin,” a gî nabön,” a ga

(Mad 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Jisas bi nipe gau kalip haga, “God Manö u kali kîñ riköm hagla, ‘God nipe haga, “Yad bi kaj sipsip mukep u nip pak

* 14:12: Eks 12:6 * 14:18: Sam 41:9 * 14:24: Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hib 9:20

linö, kaj sipsip gau piñiñ gi ke ke arn-aböl,” a ga, a gila. Anib u rö, midö midö kale magorhalö yip arö gimim, piñiñ gi arnabim.

²⁸ Pen yad umem, urakem ram minöñ Galili arnö, kale hain ninabim,” a ga. *

²⁹ Anig hageia, Pida haga, “Bi rimnap nöp arö göl rö löp u pen yad nöp arö gagnabin, wasö,” a ga.

³⁰ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp niñö hagabin, miñi ñin i nöp, sibön an yan kitakit wiñ mihöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nip niñagpin,’ a gimön, ij mihau nigan wai ñinabön,” a ga.

³¹ Hageia, Pida manö klö yabit hagöm haga, “Yip nöp aip al pak linig, al pak löl u pen yad Jisas nip niñagpin, a gem, hagagnabin,” a ga. Jisas bi nipe gau magorhalö, Pida haga rö nöp hagla. *

*Jisas God nip sabe gi mideia
(Mad 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Jisas bi nipe gau aip mab wög adiñ Gedsemani amöm kalip haga, “Kale aui asik midaimim; yad am sabe ginig arabin,” a ga. *

³³ Anig hagöm, Pida, Jems, Jon kalip ut gi damöm, gasi mlö löl gi haga,

³⁴ “Midmagö yad u ilön gi dam lugöp u, umnam rö löp. Kale it i midmim, niñ midaimim,” a ga. *

³⁵ Anig hagöm, kalip au hag löm, nipe yöp söl anib au amöm, minöñ naböñ yan lug paköm, ilön kub udnig geia anibu, Nap nipe wasö ginim aka wasö gagnim, a göm, sabe göl gi mideia.

³⁶ Nap nip sabe göm haga, “Bapi, ne nan gau magorhalö gep u nöp midöp. Nan yip ginig gab u, yad minör kub midöp. Ne yau a gimön, yip unbö gagnim. Pen nan yip nihön ginig gainim u, gasi yad niñnam rö gagmön, gasi ne ke niñban adö u nöp yip gimön,” a ga. *

³⁷ Hagöm, ado gi bi nipe mihau nigan mideila au apöm niña, kale böñ nöp hon han arla. Anib u, nipe Pida nip haga, “Saimon, ai ginig gimön hon hanabön?

Yöp magö ap niñ midaimön rö lagöp ar?” a ga.

³⁸ Anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, “Hon nan naij gun rö löp, a gimim, niñ aij gimim, God nip sabe göl gi midaimim. Gasi kale u gimim rö löp u pen hañ roman kale iru maru göp,” a ga.

³⁹ Anig hagöm, kauyan ado gi amöm, Nap nip nöd sabe ga rö, kauyan sabe ga.

⁴⁰ Pen kauyan ado gi apöm niña, bi nipe gau böñ nöp hon kal auö han arla. Niñöm, kalip haga, “Kale hon hanabim ar?” a ga. Hagö, ana udöm, pen hagöl rö laga.

⁴¹ Pen Jisas gisön amöm, ado gi apöm kauyan hon haneila u niñöm haga, “Kale yiharñ han midpim ar? Me aij! Bi game, niñim! Bi ap apöm, Bi Ñi nipe kain göm, bi nan si nan naij gipal gau kalip ñinig gab.

⁴² Urakpe arun! Niñim! Bi yip kain göp auab i,” a ga.

Jisas nip ud sisi lila

(Mad 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Jisas kalip manö anibu hagö niñöl gi, magö anibu nöp, bi nipe unbö migan lan ap, Judas, bi iru nöp dapöm apjaka. Bi anib gau, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, bi manö ud asikep gau abe, hag yulö aula. Kale ru mlö kid rimnap udöm, ur pakep rimnap udöm, aula.

⁴⁴ Judas nöd kalip hag löm haga, “Yad bi ap nip am hag wihai udem, ud bom haluem, mulu ñineinam u, bi u me, a gimim, nip ud sisi limim, ud arim,” a ga.

⁴⁵ Judas anig hagöm, Jisas mideia au amjaköm, “Manö hag ñeb bi,” a göm, nip ud bom haluö niñöl gi,

⁴⁶ bi rimnap apöm, Jisas nip ud sisi lila.

⁴⁷ Jisas ud sisi lilö niñöl gi, Jisas bi nipe ap uraköm, ru mlö kid nipe u ud tip gi udöm, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u wög nip gi ñimidöp bi u, nip rimid böñ lap u böñ nöp rib ajan al yua.

⁴⁸ Pen Jisas bi nip ud sisi lila gau kalip haga, “Ru mlö kid udmim, ur pakep udmim, yip nan si udep bi ap a gimim auabim aka?

* 14:28: Mad 28:16; Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27 * 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38

49 Yad pör pör God sabe gep ram u amem, kale aip mîdem, nîbi bî gau kalîp manö hag ñîmîdin u pen yîp ud sîsî lagpe. Pen uri kale God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla rô nöp gabim,” a ga.

50 Pen magö anîbu nöp, Jisas bî nîpe gau magöñhalö nîp arö göm piñîñ gî aram hakla.

51 Bî praj ap, wañj mîlôbö ap nöp yîmôm, Jisas nîp ud areila u hain arö, nîp abe ud sîsî lun, a gîlô,

52 pîrîk areia, wañj bad nîpe u ud ju udlô, nîpe magö nöp pîrîk ara.

Jisas nîp manö kub hagla

(Mad 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

53 Jisas nîp dam, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl ram u arla. Ud areila, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau lôm, bî manö ud asîkep gau lôm, bî lo manö hag ñeb bî gau lôm, ap ram anîbu magum gîla.

54 Pida pen hapi hapi nîñ damöm, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl ram nîpe u amjakôm, bî ram anîbu wög gîmîdal gau aip asîkôm, mab mali mîdeila.

55 Bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, Juda Kansol kub bî gau magöñhalö abe, Jisas gî ajmîdöp manö îl ap udun, nîp al pak lun, a gî nîñ wasö nîñla.

56 Nîbi bî iru nöp daulö, Jisas nîp manö pîral adö rîmnap hagla u pen manö hagla u adîp adîp hagagla. Ke ke haglô, manö îl rîmnap nîñagla.

57 Pen rîmnap urakôm, pîral hagöm, hagla,

58 “Hon nîñ mîdno, nîpe haga, ‘God sabe gep ram, ñîmagö udöm gîla i, rîb wañ gî yuem, ñîñ mîhau nîgan u, kauyan gîñabin. Ñîmagö udöm gîpal rô u gagnabin; ram anîbu ke yabîl ap gîñabin,’ a göp,” a gîla.

59 Manö hagla anîbu u rô nöp adîp adîp hagagla; ke ke hagla.

60 Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u urakôm, Jisas nîp haga, “Manö nöp hagaböl u, ne manö pen ap hagagnabön ar?” a ga.

61 Hagö, Jisas manö ap pen hagagö, kauyan hag nîñöm haga, “Ne me Mesaia u, Bî Kub aij u Ñî nîpe aka?” ga.

62 Hageia, Jisas haga, “Yau me. Me yad nöp. Yad, Bî Ñî nîpe, Bî Kub klö ke yabîl ñîmagö yîjîg kîd lau adö asîk mîd arö gem, kumi kabö adö lañ au nîbö kumi bad añ añ lem aueinabin, nîñnabim,” a ga.

63-64 Jisas anîg hagö, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u, wañj nîpe gau ke ud bîlîl göl gî haga, “Nîpe God hib nîpe u rîb juajîp u nîñbim! Anîb u, nîbi bî rîmnap hag nîñagun. Nîpe gî naij göp u waiö hagöp me u. Anîb u, kale nîñön gasî nîñabim?” ö ga. Hagö, bî kub gau magöñhalö urakôm, hagla, “Bî anîg göl hagöp anîbu, nîp al pak lep,” a gîla.

65 Anîg hagöm, bî rîmnap Jisas nîp kîñu alöm, wañj bad ap ud amgö nîp u pañu gî ñöm, nîp paköl gî hagla, “Ne ke nîñmön, hanîp hagö, nîñun, nöp an pakab?” ö gîla. God sabe gep ram bî polisman gau, u rô nöp nîp mîñu magö nöp pakla.

Pida haga, “Yad Jisas nîp nîñagpin,” a ga

(Mad 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

66 Pida am asîka au nöp mîdö nîñöl gî, nîbi praj ap, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u nîp wög gî ñîmîdöp ap apjakôm,

67 Pida mab run nabön mîdeia au nîñöm, haga, “Ne u rô nöp Jisas bî Nasared nîbö u aip ajmîdan,” a ga.

68 Hageia, Pida haga, “Ne nîñön hagabön? Manö hagabön u yad nîñagpin,” a ga. Anîg hagöm, höñ yan arö nîñöl gî, kîlakîl wîñ ala.

69 Nîbi praj anîbu nöp, Pida nîp kauyan nîñöm, nîbi bî mîdeila gau kalîp haga, “Bî i bî nîpe ap,” a ga.

70 Hageia, Pida kauyan wasö ga.

Yöp magö ap mîdöm, nîbi bî urak mîdeila anîb gau, Pida nîp kauyan hagla, “Ne u rô nöp ram mîñön Galili nîbö u me, hon nîñbun ne abe bî nîpe ap,” a gîla.

71 Hageila, Pida haga, “Bî Kub nîñ mîdöp; pîral hagnö, yîp al pak lîñîm. Pen

* 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

* 14:58: Jon 2:19-21

* 14:63-64: Lep 24:16; Jon 19:7

ninjo yabi! hagabin! Bi anig hagabim u yad ninagpin yabi!” a ga.

⁷² Anig hagö ninjol gi, kilaki! u kauyan wiñ ala. Wiñ alö, Pida Jisas nöd haga, “Kilaki! wiñ mihöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nöp ninagpin,’ a gimön, ij mihau nigan wai ñinabön,” a ga manö u ninjo, mög gö, mitön kub ga.

15

*Jisas nöp dam Pailod mideia ud arla
(Mad 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)*

¹ Hilim halö, bi God nöp nan sabe gep bi kub gau löm, bi lo manö hag ñeb bi gau löm, bi manö ud asikep gau löm, Juda Kansol bi kub gau magöñhalö löm, magöñhalö manö hag gum göm, Jisas nöp nagi löm, dam gapman bi kub Pailod mideia u ud arla. *

² Dam arlö, Pailod Jisas nöp haga, “Ne Juda nibi bi kin kale u aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u,” a ga.

³ Bi God nöp nan sabe gep bi kub gau Jisas manö kub hagöm manö ke ke iru nöp hagla.

⁴ Anig gö, Pailod Jisas nöp haga, “Nöp manö iru hagaböl u, ne pen manö rimnap hagagnabön ar?” a ga.

⁵ Hagö, Jisas pen manö hagagö, Pailod gasi iru yabi! nöp ninja. *

Juda nibi bi gau hagla, “Jisas nöp mab ba lan al pak limön!” a gila

(Mad 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u auö, pör am Rom gapman bi kub Pailod nöp hag ninjö, kalip bi nagiman kale hag ninmidal bi u nöp yiharinj hag höñ yumidöp.

⁷ Pen ñin anibu, bi ap hib nipe Barabas nibi bi rimnap ugalöm, Rom gapman aip pen pen göm, wip al pak lila rö, kalip nagi lilö mideila.

⁸ Nibi bi gau ap magum göm, Pailod nöp bi nagiman pör hag ninmidal rö hag ninjö,

⁹ Pailod kalip haga, “Juda kin kub kale u, kalöp hubik yunam aka?” ga.

¹⁰ Nihön ginig: Pailod nipe ke ninja, bi God nöp nan sabe gep bi kub gau, Jisas nöp yiharinj mulu kal ninjä rö, nöp dap ñila.

¹¹ Pen bi God nöp nan sabe gep bi kub gau, nibi bi gau kalip hagla, “Pailod nöp hagpe, Jisas wasö, Barabas nöp hubik yunim,” a gila. Anig gilö, nibi bi gau Pailod nöp hagla, “Barabas nöp hanip hubik yumön,” a gila. *

¹² Anig hageila, Pailod haga, “Anig hagpim u, pen bi anibi kale Juda kin hon a gipim u, nöp nihön ginam?” ö ga.

¹³ Hagö, kale manö blätö göm hagla, “Nöp mab ba lan al pak limön!” a gila.

¹⁴ Hageila, Pailod haga, “Nipe nihön gi naij gö, anig ginam?” ö ga. Anig hageia pen kale blätö yabi! göm hagla, “Mab ba lan al pak limön! Mab ba lan al pak limön!” a gila.

¹⁵ Pen Pailod, manö klö hagla anibu udöm, nibi bi gau kalip aij gan, a göm, Barabas nöp yiharinj hag yuöm, bi nipe rimnap kalip hagö, Jisas nöp nagi löm, miñu magö pakla. Jisas nöp pak pis gilö ninjol gi, Pailod haga, “Nöp dam mab ba lan al pak limim,” a ga.

Ami bi gau Jisas nöp hag jula

(Mad 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ami bi gau, Jisas nöp dam gapna Pailod ram kub nipe u amöm, bi yam kale rimnap kalip wiñ allö aueila,

¹⁷ walij at! milöbö ap, gapman bi kub gau rol gi midmidal rö Jisas nöp rim ñöm, nan kal! kal! halö rimnap rik dapöm, kin rol gipal usajil bad rö ap göm, nöp nabic cög adö lan rol gi ñila.

¹⁸ Rol gi ñöm, Jisas nöp azeb azeb ñöl göm hagla, “Ne Juda kin kub pör nöp midmön!” a gila.

¹⁹ Anig hagöm, ur udöm, nabic nipe paköm, nöp kiñu al ñila. Mideia söl au kugom yimöm, kale kin nöp gimidal rö, nöp ubör yihön gila.

²⁰ Nöp anig göl hag juöm, walij at! milöbö nöp rim ñila u ud ju yuöm, walij nipe ke u yim ñöm, mab ba lan al pak linig ud arla.

Jisas nɪp mab ba laŋ al pak lɪla

(Mad 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Kale aŋ au amöl gɪ, Aleksada Rupas madöl mɪhau nap kale Saimon, Sairini daun nɪbö bɪ u, gau gɪ ajöm, apöm Jerusalem arnɪg areia u, nɪp nable paköm, klö göm, hagla, “Jisas mab kros u ud kag gɪmön ud aru!” a gɪlö, udöm kalɪp aip ara. *

²² Anɪg göl amöm, Jisas nɪp dam ram mɪnönj au manö yöl hib Golgoda a gɪmɪdal ka au amjakla. Golgoda manö ɪt u “Wip Nabɪc Cög Ij.”

²³ Amjaköm, nɪp nɪg wain ap udöm, marasɪn mö a gɪmɪdal rɪmnap ud bɪg ado malo göm, Jisas nɪp nɪla pen nɪnaga.

²⁴ Jisas nɪp mab ba laŋ al pak löm, waɪj nɪp gau udöm, nɪme lɪ ke ke udnɪg, sadu rö göl göm udla. *

²⁵ Sɪdö hilɪm halö lɪm gɪ yuöm yöp audɪk galɪk aua magö u, Jisas nɪp mab ba laŋ cɪpɪt pak lɪla.

²⁶ Cɪpɪt pak löm, nɪhön gɪnɪg al pak lɪla manö u, mab kros ba adö laŋ kalɪ klɪn rɪkla:

JUDA KAI KIN KALE ME I.

²⁷ Mañ anɪbu, bɪ nan si udep mɪhöp u rö nöp al pak lɪla, ap mab böŋ lap, ap mab böŋ lap.

²⁸ Gɪla anɪbu, God Manö u kalɪ klɪn rɪköm, gɪnaböl a gɪla rö nöp gɪla. Manö anɪbu kalɪ klɪn rɪköm hagla, “Nɪp nɪnɪlö, bɪ nan naij gep ap rö lɪnab,” a gɪla. *

²⁹ Nɪbi bɪ gau ap ran ap lugöl gɪ, Jisas nɪp nɪnöm, nabɪc gor mar göm, nɪp hag juöm hagla, “Ne, ‘God sabe gep ram u rɪb waɪ gem, nɪn mɪhöp nɪgan kauyaŋ gɪ lɪnabin,’ a gɪna u, *

³⁰ mɪñi ne ke gɪmön, kamɪn arö, hon nɪnɪn,” a gɪla.

³¹ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag nɪeb bɪ gau abe, Jisas nɪp u rö nöp hag juöm, kalɪp ke nöp pen hagö pen hagö göm hagla, “Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gajɪp kamɪn arbal u pen uri nɪp ke gö kamɪn arnɪm rö lagöp.

³² Nɪpe pör hagöp, ‘Isrel nɪbi bɪ Mesaia mɪdpin, Isrel Kin mɪdpin,’ a göp rö, mɪñi nɪp au laŋ cɪpɪt pak lɪbal u, nɪpe ke u rö nöp urak aui auö nɪnɪn nɪnö hagöp, a gun, nɪp nɪn udnabun,” a gɪla. Pen bɪ Jisas aip al pak lɪla mɪhau Jisas nɪp u rö nöp hag julö.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Sɪdö aŋ aulɪk aua magö u, sɪbön göm, mɪd damöm, sɪdö gamɪn ga magö u kauyaŋ mailö ga.

³⁴ Mailö gö nɪnöl gɪ, Jisas meg mɪgan dap ranöm, wɪñ al hagöm haga, “Eloi, Eloi, lama sabakdani?” ö ga. Hibru manö haga anɪbu manö ɪt u, “God yad. God yad. Yɪp ai gɪnɪg arö gɪpan?” *

³⁵ Hagö, nɪbi bɪ söl anɪb au mɪdeila gau nɪnöm hagla, “Nɪnɪm! Ilaija nɪp wɪñ alab,” a gɪla.

³⁶ Pen bɪ ap nan hain auebö rö bad ap udöm, nɪg wain mani pro raubal mɪgan yaŋ rauöm, Jisas nɪp nɪnö nɪnɪn, a göm, gamɪt mɪlö ap ud abös alöm, mɪdeia adö laŋ nöl gɪ, haga, “Hon nɪn mɪdnö, Ilaija apöm, nɪp ud asɪk dam mɪnönj ɪt yaŋ lɪnab aka?” ga. *

³⁷ Anɪg hagöm, nɪn mɪdlö nɪnöl gɪ, Jisas wɪñ kub alöm, uma.

³⁸ Magö anɪbu nöp, waɪj mɪlö kub God sabe gep ram magö raul mɪgan yaŋ ajön pɪt gɪla u, aŋ u pa bɪlɪt göm, ke ke lap lap aram mɪgan hiɪk mɪdeia.

³⁹ Bɪ ami gau abad mɪdmɪdöp bɪ kub u, mab kros ba aŋ aui adö au gɪlaŋ mɪdeia u, Jisas anɪg hagöm uma u nɪnöm, nan nɪhön nɪhön ga gau nɪnöm, haga, “Nɪnö hagpal! Bɪ anɪbi God Nɪ nɪpe yabɪt!” a ga.

⁴⁰⁻⁴¹ Nɪbi iru nöp Jisas aip Jerusalem aula gau, apöm goɪ au mɪdeila. Aŋ anɪbu, nɪbi mɪhau nɪgan Jisas nɪp wög pro pro rɪmnap gɪ nɪmɪdal ram mɪnönj Galili. Nɪbi Maria mɪhöp mɪdailö; nɪbi hib alog anɪb mɪhau, ap Magdala daun nɪbö, ap Jems Josep madöl mɪhau nɪme kale u. Nɪbi ap

* 15:21: Ro 16:13 * 15:24: Sam 22:18 * 15:28: Ais 53:12 * 15:29: Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 * 15:34: Sam 22:1 * 15:36: Sam 69:21 * 15:40-41: Luk 8:2-3

hib nipe Salomi. Nibi anib gau magönhalö nın mıdlö nınöl gı, Jisas uma. *

Josep nipe Jisas hañ roman kabö migan au rıgöl ga

(Mad 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Josep bi Arimadia daun nibö, Juda Kansol kub bi gep ap, God nıbi bi udöm abad mıdeinab ñın anıbu abad mıdmıdöp. Bi anıbu, rol God nıp sabe gep ñın u, a göm, nan gi jın geia. Jisas uma u nınöm, ram söl dugnıg gab, a göm, mıñi wip he ud asık dam rıgöl gınam, a göm, pıñın gaga; Pailod mıdeia u amöm, hag nınıa.

⁴⁴ Hag nınö, Pailod, Jisas hadö uma manö u nınöm, pa gıñ göm, bi ami bi abad mıdmıdöp bi kub u nıp wıñ alö, aueia, hag nınıa.

⁴⁵ Hag nıjeia haga, “Mıdönöp umöb,” a ga. Anıg hagö, Pailod Josep nıp haga, “Yau. Wip dam rıgöl gımön,” a ga.

⁴⁶ Hagö, Josep wañj rud kub ap rauöm, am wip he ud asık dap lugöm, wañj u ud magönhalö wam wam göm, dam kabö migan gısön nibö nöp lu lıla kabö migan u rıgöl ga. Rıgöl göm, kabö hañai kub ap ud gau ga gi damöm, wip rıgöl ajön u pı ga.

⁴⁷ Maria Magdala aip, Maria Josep nıme u aip, nın mıdlö nınöl gi, wip rıgöl gıla.

16

Jisas uraka

(Mad 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Juda God nıp sabe gep ñın kale u ap padiö, Maria Magdala u, Maria Jems nıme u, nıbi Salomi u, wip he u wel li ñun, a göm, am wel hañj aij auep rımnap rau dap lılö hana.

² Ruö Sade ñın u, sıb halö uraköm, wip rıgöl gıla u areila.

³ Adan anı au aramöl gi hagla, “Kabö kub wip rıgöl ajön pak pı gıla u, an ud kılıl gi goł gau yunab?” ö gıla.

⁴ Anıg hagöm, amjaköm, nınıla, kabö kub wip rıgöl ajön pak pı gıla anıbu, hadö lıl gi am goł au mıdeia.

⁵ Nınöm, migan anıbu hıkıd amöm nınıla, bi praj wañj rud mılöbö yıma ap, ñımagö yıjıg lau adö asık mıdeia. Nıp nınöm pıñın gıla.

⁶ Pıñın geila, kalıp haga, “Pıñın gagmim. Yad nınbin, kale Jisas bi Nasared nibö, mab ba lan al pak lıla u nıp nınıg auabim. Pen nınim! Nıpe aui mıdagöp. Nıpe mıdö nöp uraköm aröp. Nıp rıgöl gıla ka u nöp mıdöp aui ap nınim.

⁷ Pen yınıd ammil, bi nıpe gau Pida aip hagmil, ‘Jisas nıpe nöd amöm Galili mıdeinab. Nıpe ke kalöp nöd haga rö, kale am nıpe nınıabim anıb gau,’ a gımil,” a ga. *

⁸ Anıg hagö, nıbi gau anının gö, ñın ma gıl gıl göm, wip rıgöl hön amöm arö göm, gi dö gi arla. Pıñın gıla nınöm nıbi bi rımnap kalıp manö anıbu hag ñagla.

Maria Magdala Jisas nıp nınıa

(Mad 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Jisas umöm, ñın wañıgnıbö u uraköm, nöd yabıl amöm, Maria Magdala mıdeia au waiö lö, nıp nınıa. Pen nıbi anıbu nıp nöd kıkaki aion pi unbö mudun jın u aban al mıdeia nınöm Jisas hag hön yua.

¹⁰⁻¹¹ Nıpe Jisas nıp nınöm, am bi nıpe gau mıtön gi mıdeila anı au amöm, Jisas kamın mıdöp nıp nınbin, a gö, kale böñ nöp umöb, a göm, manö nıp u udagla.

Jisas bi nıpe mıhau adan anı au ammil nıp nını

(Luk 24:13-15)

¹² Hainö pen, Jisas bi nıpe mıhöp ram mınön migan ap gi ajailö, Jisas bi unbö ke rö löm apöm, adan anı au waiö lö, nıp nınımil,

¹³ am bi nıpe rımnap kalıp hag ñılö u pen, nınö hagabil, a göm, manö kale udagla.

Manö aij yad u nıbi bi gau kalıp hag ñımim, a ga

(Mad 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Ap 1:6-8)

¹⁴ Hainö mañ ap me, Jisas bi nıpe unbö agıp lanı u nan ñıjeila anı au waiö löm, kalıp hag göl gi haga, “Yad uraknö, nıbi bi

* 16:7: Mad 26:32; Mak 14:28 * 16:14: 1Ko 15:5

rɪmnap yɪp waiö nɪŋöm, apöm kalöp hag
ñɪlö, nɪhön gɪnɪg pɪral hagpal, urakagöp,
a gɪmim, nɪŋbim?” ö ga. *

¹⁵ Anɪg hagöm, kalɪp haga, “Kale
manö aij yad u dam ram mɪnönj gau
gau magörjhalö ammim, nɪbi bɪ gau
magörjhalö hag ñɪmim. *

¹⁶ Nɪbi bɪ an an, manö aij yad anɪbu nɪŋ
udöm, ñɪg paknaböl gau, kamɪŋ arnaböl.
Pen nɪbi bɪ an an nɪŋ udagnaböl gau, God
kalɪp manö kub hagö ilön udnaböl. *

¹⁷ “Nɪbi bɪ manö yɪp nɪŋöm, ‘Nɪjö
hagöp,’ a göm, nɪŋ udnaböl gau, nan gagep
rö gɪnaböl. Kɪjaki aiön pi nan gau nɪbi bɪ
kalɪp aban alnab gau, hib yad u hagöm,
hag höŋ yunaböl. Manö yabɪ kale u arö
göm, manö gɪsön nɪbö adö ap ke hagnaböl.
*

¹⁸ Re gadgoɪ nɪbi bɪ hauöp gau ud nɪŋlö,
nan ap gö umagnaböl. Nan naij nɪbi bɪ
ñɪŋöm umbal gau rɪmnap ñɪŋlö, nan ap
gö umagnaböl. Pen nɪbi bɪ nan gɪnab gau,
kalɪp ñɪmagö lɪlö, kamɪŋ lɪnab,” a ga. *

*God Jisas nɪp udöm ram mɪnönj nɪpe
kumi kabö adö laŋ au ud ara
(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)*

¹⁹ Bɪ Kub Jisas manö anɪbu kalɪp hag
pɪs gö nɪŋöl gɪ, God nɪp udöm, ram mɪnönj
nɪpe kumi kabö adö laŋ au ud ara. Ud arö,
God ñɪmagö yɪjɪg nɪp lau adö asɪka. *

²⁰ Pen bɪ nɪpe gau amöm, Krais manö aij
u ram mɪnönj gau gau magörjhalö hag ñɪlö
arö nɪŋöl gɪ, Bɪ Kub, manö aij yad nɪjö
lɪnɪm, a göm, kalɪp aip mɪdöm, klö ñö, nan
gagep rö gau gɪla. *

* **16:15:** Ap 1:8 * **16:16:** Ap 2:38 * **16:17:** Ap 2:4; 8:7 * **16:18:** Luk 10:19; Ap 28:3-6 * **16:19:** Ap 1:9-11;
2:33-34 * **16:20:** Ap 14:3; Hib 2:3-4

Luk Jisas Krais Manö Aij u Luk kalî kliñ rîka

Manö nöd

¹⁻² Jisas Krais aŋ hanîp i yag daulö kub göm ga ga rö, bî rîmnap amgö magö kale ke nîŋöm, manö aij anîbu hag ñî ajöm, yîp abe, nîbî bî gau rîmnap halö kalîp abe, hag ñîla. Hag ñeila bî iru rö manö anîbu nîŋ aij göm kalî kliñ rîkla. *

³ Pen bî majö Diopilas, yad u rö nöp manö yîp hag ñîla anîbu it u magörhalö ulhai nîŋ aij gîpin u me, yad u rö nöp manö anîbu magörhalö gasî nîŋ aij gem, nöp kalî kliñ rîknîg gabin.

⁴ Anîg gînö me, manö nöp hagla nîŋban u, nîŋö hagla a gîmön nîŋnabön.

Ejol, ber mîhau Jon Bî Ñîg Pak Ñeb yag daunabil, a ga

⁵ Nöd Kiŋ Herod Judia Propins abad mîdmîdöp ñîn u, bî ne Sekaraia, God nîp nan sabe gep bî ap mîdmîdöp. Bî yam nîpe aip wög jîm ñöl gîmîdal gau kalîp Abaija Yam a gîmîdal. Sekaraia nîbin nîpe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nîp nan sabe gep bî Eron it u rîk dam dapîl göm rîkla.

⁶ Kalpe ber mîhau God lo manö adö u magörhalö hain göl gî mîdlö, God nîŋö, manö ap mîdageia.

⁷ Pen Sekaraia nîbin nîpe Ilisabed ñî pai wem u me, ñî pai ap yag dapöm wasö, böŋ nöp nîbî mîlep bî mîlep lîlö.

⁸ Ñîn ap Sekaraia bî nîpe aip wög jîm ñöl gîmîdal gau apöm, God nîp sabe gep wög u geila.

⁹ Pen wög kale u göl gî, bî God nîp nan sabe gep bî gau pör gîmîdal rö, bî hon an rö God sabe gep ram raul mîgan yaŋ amöm nan haŋŋ aij auep u launab a göm, ilöŋ cal ud gulu gî udla. Udlö, Sekaraia nîpe ilöŋ cal ke ud gulu gî udöm, God sabe gep ram raul mîgan yaŋ arnîg ga. *

¹⁰ Nîbî bî iru nöp God sabe gep ram höŋ adö au God nîp sabe göl gî mîdailö nîŋöl gî, Sekaraia nîpe raul mîgan yaŋ aramöm nan haŋŋ aij auep anîbu laua.

¹¹ Pen Bî Kub ejol nîpe ap apöm, nan haŋŋ aij lep kabö kînaŋ u ñîmagö yîjîg adö lau waiö mîdeia.

¹² Sekaraia ejol anîbu nîŋöm pa gîlî ga.

¹³ Pen ejol anîbu nîp haga, “Ne pîñîŋ gagmön. God nîp sabe gîpan u, nîpe nîŋöb. Nabin ne Ilisabed ñî ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nîpe Jon a gîmön.

¹⁴ Nîme ñî u yag daunab u, ne mîñ mîñ gînabön; nîbî bî iru nöp gau u rö nöp mîñ mîñ gînaböl.

¹⁵ Bî Kub amgö ilö adö nîpe u, Jon bî kub rö mîdeinab. Nîpe ñîg wain aka ñîg klö rîmnap ñîŋagnîm. Nîme ñî mîdun mîdeinab ñîn anîbu nöp, Ana Uŋ nîpe ñî anîbu nîp aŋ daŋ amöm ajmaŋ raunab. *

¹⁶ Hainö nîpe Isrel nîbî bî God nîp arö gîpal gau iru nöp manö aij hag ñö, God nîp, Bî Kub hon, a göm, nîŋ udnaböl.

¹⁷ Pen ñî ne anîbu nîpe bî God manö hagep Ilaija hadame ram God pîdöŋ udöm gîmîdöp rö gînab. Nap bî kalîp udöm, ñî pai kale gau udöm, kalîp ud jîm ñöl lînab. Nîbî bî God nîp aŋeb aŋeb ñîbal gau, kalîp manö aij hag ñö, nîbî bî kamîŋ aij nîpe gasî nîŋbal rö nîŋöm, gî aij göm, Bî Kub aunab, a göm, abad mîdeinaböl,” a ga. *

¹⁸ Ejol u anîg hagö, Sekaraia haga, “Hol ber mîhau mîlep yabîl lîbul. Anîb u, yad aigöl gem, ne nîŋö hagpan, a gî nîŋnabin?” ö ga.

¹⁹ Hagö, ejol u Sekaraia nîp haga, “Yad Gebriel. Yad God amgö ilö adö u mîdem, yîp hag yuö apem manö aij anîbî nöp hag ñînîg aubin. *

²⁰ Ne manö yad u, nîŋö hagöp a gîmön nîŋagpan rö, aŋab nöp u marö gö, manö hagöl gî mîdageinabön. Yîharîŋ nöp mîd mîd, ñî u yag daunabil maŋu nöp kauyaŋ manö hagnabön,” a ga.

²¹ Pen Sekaraia God sabe gep ram aŋ raul yaŋ mîlö padö mîdeia nîŋöm, nîbî bî höŋ yaŋ mîdeila gau gasî iru nîŋla.

22 Hainö nipe höŋ apöm, manö rımnap hagnım rö laga. Anıb u, yıp anıg anıg göp, a göm, nımagö nöp yamaia. Kale niŋöm hagla, nıpe ram raul mıgan yaŋ am mıdöm, nan ap ke niŋöm auöp, a göm, niŋla.

23 Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gı mıdö, nın nıpe u pıs gö, bı rımnap apöm ka nıpe u udlö niŋöl gı, nıpe ado gı ram nıpe ara.

24-25 Hainö mıd damöm, nıbin nıpe Ilisabed nı mudun mıdöm haga, “Nöd yad nıbi nı pai wem mıdmıdin u me, yıp nable ga, jı mıñi Bı Kub yıp mög niŋöm yıp abad mıdö, nı mudun mıdpin u yıp aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. Anıg hagöm, rakın unbö mamıd agamıj ram raul mıgan gau nöp pi göl mıdmıdöp.

Ejol apöm Maria nıp haga, “Jisas yag daunabön,” a ga

26 Ilisabed rakın unbö kagoł jıŋ nı mudun mıdö niŋöl gı, God ejol Gebriel nıp hag yuö ara Nasared daun, ram mınöŋ Galili au.

27 Nasared au nıbi praj ap mıdmıdöp, hib nıpe Maria. Nıbi praj anıbu bı ap aip gı gö wasö. Nıbi praj anıbu, bı ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bı Josep anıbu, nıp kiŋ Depid bı rıdıg anıbu ap rık dam lıla u me. *

28 God ejol Gebriel hag yuö, nıbi praj Maria mıdeia au amjaköm haga, “Nıbi praj, ne mıdpan? Bı Kub nöp ud aij göp. Nıpe aip mıdpil,” a ga.

29 Anıg hagö, Maria manö anıbu niŋöm, yıp ai gıŋıg anıg hagab, a göm, gası iru niŋa.

30 Nıpe gası iru niŋö niŋöl gı, ejol nıp haga, “Maria, ne pıñıŋ gagmön. God nöp ud aij yabıl göp.

31 Hainö ne nı mudun mıdmön, nı ap yag daunabön. Yag daumön, hib nıpe Jisas, a gımön. *

32 Pen nıpe bı kub yabıl mıdeinab. Nıbi bı nıp hagnaböl, Bı Kub yabıl adö i gılaŋ mıdöp Nı nıpe, a gınaböl. God Bı Kub geinab niŋöm nıpe nıhi ılaŋ Depid, kiŋ kub mıdmıdöp rö mıdeinab.

33 Jekop rıkö rık amıl apıl gılö mıdeinaböl gau kalıp magöŋhalö pör nöp pör nöp kiŋ kale mıdöm abadöl mıdeinab,” a ga. *

34 Ejol anıg hagö, Maria nıp haga, “Yad bı ap aip mıdagpul u, aigöl gem nı anıbu yag daunabin?” ö ga.

35 Hageia, ejol nıp haga, “Ana Uł u nöp apöm, Bı Kub yabıl adö i gılaŋ mıdöp pıdöŋ nıpe nöp ralu nı nab. Anıg gö, nı uł yag daunabön u, nıbi bı niŋöm hagnaböl, nıpe God Nı nıpe, a gınaböl.

36 Nöŋ! Naubi ne Ilisabed nıpe nıbi mıtep löp. Kale nıp nıbi nı pai wem a gımıdal u pen mıñi nıpe nı mudun mıdö, rakın unbö kagoł jıŋ hadö ara.

37 God nan gagnım rö ap mıdagöp; nan gau magöŋhalö gınım rö nöp mıdöp,” a ga. *

38 Anıg hagö, Maria haga, “Yad God nıp wög gı ñeb pai. Hagabön rö nöp yıp gınım,” a ga. Anıg hagö niŋöl gı, ejol nıp arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed nıp niŋa

39-40 Pen Maria yıŋıd amnam, a göm, ram mınöŋ anıbu arö göm ram mınöŋ Judia no ilö gau adan mılö u am am, Sekaraia Ilisabed ber mıhau mıdmıdıl daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed nıp haga, “Ne mıdpan?” a ga.

41 “Ne mıdpan?” a gö, nubi Ilisabed manö anıbu niŋö, nı mudun mıdeia u pıraŋıd la. Pen magö anıbu nöp Ana Uł u nıpe Ilisabed aŋ daŋ aramöm nıp ajmaŋ raua.

42 God Ana ajmaŋ rauö, Ilisabed nıpe meg mıgan dap ranöm Maria nıp haga, “God nıbi rımnap kalıp abad mıdöp u pen nöp ud aij yabıl göp. Nı mudun ne mıdpan yagol nı u abe ud aij yabıl göp.

43 Yad nıbi aij wasö jı ne Bı Kub yad nıme nıpe u yıp niŋıg auban u yad aiö gem God nıp aij a gabin.

44 Ne apön yıp, ‘Mıdpan?’ a gajan magö u, nı mudun mıdpin i nıñı yabıl löm pıraŋıd löp.

* 1:27: Mad 1:16,18 * 1:31: Ais 7:14; Mad 1:21-23 * 1:33: 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7 * 1:37: Jen 18:14

⁴⁵ Ne, ‘Yip God hagöp rö gınab,’ a gımön nıñ mıdpan u me, ne mıñ mıñ gımön,” a ga.

Maria God hib nıpe hagö adö ara

⁴⁶ Ilisabed anıg hagö, Maria God nıp gası nıñöl gı, ñıñı yabıt löl gı haga, “Yad Bı Kub nıp gası nıñem,

hib nıpe hagnö, i adö lañ arnab. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Yad böñ nöp umeb rö mıdainö, God yıp mög nıñöm ud kamıñ yua u, nıp gası nıñem ñıñı yabıt lıbin.

Yad yıharıñ pai nıp wög gı ñeb mıdpın u pen yıp hauł gagöp.

Anıg göp u,

mıñı rıköm, hainö rıköm, rık dam lınaböl gau,

nıbi bı magöñhalö yıp gası nıñöm hagnaböl,

‘God nıbi anıbu ud aij yabıt ga,’ a gınaböl.

⁴⁹ Nıpe pıdön magöñhalö mıdöp u, nıpe nan klö yabıt yıp göp.

Yad nıñbin nıpe añı nöp

Bı Uł mıdöp.

⁵⁰ Nıbi bı manö nıpe nıñöm, ana udöm, hain gınaböl gau,

kalıp mög nıñöm ud aij gınab.

Kale ñı pai rıköm, rık damöm, rık lınaböl gau,

kalıp u rö nöp mög nıñöm ud aij gınab. *

⁵¹ Nıpe Bı ñımagö mılö kub yabıt; nıpe nan klö klö iru nöp göp.

Nıbi bı, hon ke nıbi kub bı kub mıdpun, a gıpal gau,

God kalıp yu gı yuöp. *

⁵² Anıb u, kın bı kub ram mınönj kub abad mıdlö hib kub mıdmıdöp gau,

God gö ke ke arlö,

nıbi bı hib mıdagmıdöp gau,

God kalıp udöm ud adö adö göp. *

⁵³ Nıbi bı kıyö löp gau,

God kalıp nan nıme lö ñıñlö mudun göp.

Pen nıbi bı nan iru mıdöp gau

kalıp yıharıñ hag yuö arbal. *

⁵⁴ God nıpe apıs bac ılañ hon gau

kalıp manö haga u hauł gagöm, hanıp Isrel nıbi bı

pör mög nıñöm abad mıd aij göp. *

⁵⁵ Bac Ebrahim abe, bac hon rımnab abe ñı pai kale rıköm rıklö arnab gau,

God kalıp abad mıdeınabin, a göm,

haga rö nöp hanıp göp,” a ga. *

⁵⁶ Maria manö anıbu hagöm, nubi Ilisabed aip rakın mıhau nıgan mıdöm, hainö ado gı ram nıpe ara.

Ilisabed ñı nıpe Jon Bı Ñıg Pak Ñeb u nıp yag daua

⁵⁷ Mıd damöm, Ilisabed ñı ap yag daua.

⁵⁸ God nıp mög nıñöm abad mıdö, nıpe mıtep yabıt löm ñı yag daua anıbu, nıbi bı nıñın nubi nımam nuö bı nıpe gau nıñöm, nıpe aip mıñ mıñ yabıt gıla.

⁵⁹ Ñı u yag dapöm, ñın unbö mudun jıñ mıdöm, raleb jıñ mañu wañ hañ nıpe rıb gı dö gıñıg göm magum gıla. Magum göm, kale ñı u hib ñıñıg göm hagla, “Ñı anıbi, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a gıla. *

⁶⁰ Hageila, nıme haga, “Wasö, hib nıpe Jon a gınabul,” a ga.

⁶¹ Anıg hagö, nıbi bı nıpe gau hagla, “Hon unbö anıg gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon mıdagöp,” a gıla.

⁶² Anıg hagöm, nap Sekaraia nıp ñımagö u nöp yamöm hag nıñla, “Ñı hib nıñön ñıñabön?” ö gıla.

⁶³ Hag nıñlö, nap ñımagö u nöp yamöm haga, “Yıp köp kalı kılñ rıkep ap dauim,” a ga. Hagö daueila, adö anıbu manö kalı kılñ rıköm, “Hib nıpe Jon,” a ga. Anıg göl hib kalı kılñ rıkö, kale nıñöm magöñhalö aiö yabıt gıla.

⁶⁴ Pen magö anıbu nöp Sekaraia aıab marö ga u pıta gö nıñöl gı, nöd manö hagnıdöp rö hagöl gı, God hib nıpe hagö adö ara.

⁶⁵ Nıbi bı söl au han mıdeila gau, ga anıbu nıñöm pıñıñ göm, manö anıbu yag dam ram mınönj Judia ilö gau magöñhalö yabıt nıbi bı gau kalıp hag ñıla.

⁶⁶ Hageila, nıbi bı manö anıbu nıñla gau, kale magöñhalö gası iru nıñöm hagla,

* 1:46: 1Sa 2:1-10 * 1:50: Sam 103:13,17 * 1:51: 2Sa 22:28 * 1:52: Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 * 1:53: Sam 34:10 * 1:54: Sam 98:3 * 1:55: Mai 7:20; Jen 17:7 * 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

“God gö, ñi anibu anig göl yag dauöp u me, hainö bi aigale bi rö mideinab?” ö gila. God pidöñ ñi anibu pig mideia u niñla u me, anig hagla.

Sekaraia God hib nipe hagö adö ara

⁶⁷ Ana U† nipe ñiñan nap Sekaraia an nipe dan apöm ajman raua niñöm God hib nipe u dap ranöl gi haga,

⁶⁸ “Hon Isrel nibi bi, God Bi Kub hon hib nipe dap ranun hagno adö arnim. Nipe ke ram minöñ il i apöm,

nibi bi nipe rau adog udöp. *

⁶⁹ God Bi Kub nipe gö, Depid rikö, riklö, rik amil apil gilö, ñiñan ap yag dauö hanip ud kamij yunab. *

⁷⁰ Hadame nöp, manö yad nibi bi gau hagnig gabin, a göm, God nipe bi rimnap wög anibu hag la. God manö hagep bi u† nipe gau kale God manö haga u niñöm, nibi bi gau kalip hag ñila.

⁷¹ Bi al ñiñeb hon gau apöm, hanip al pak linig gaböl pen nipe apöm hanip ud kamij yunab;

bi hanip mulu lugö niñbal gau hanip gi naj gñig gaböl u pen nipe hanip abad midö kamij arnabun. *

⁷²⁻⁷³ God hadame nöp bac itan hon mög niñöm ud aij ginabin, a göm, manö klö niñö rimnap hag la.

God nipe manö bac hon Ebrahim nip hag la u hau† gagöp;

manö u† anibu haga rö nöp göp. *

⁷⁴⁻⁷⁵ Bi Kub hanip abad midö, ko†ma† gau hanip gi naj göl rö lagnab.

Anib u, hon bi al ñiñeb gau piñij gagun, kamij mideinabun rö, pör pör nöp Bi Kub nöp gasi niñun, nan si nan naj arö gun,

Bi Kub nibi bi u† nipe midun,

wög nip göl gi, gi mideinabun. *

⁷⁶ Pen ñi yad, ne God Bi Kub nip wög gö,

nibi bi gau kale niñöm hagnaböl, ‘God Bi Kub yabi† adö i gilañ midöp u, bi manö nipe hagep me u,’ a ginaböl. Niñon gñig: ne nöd ammön, nibi bi gau kalip hag aij gö,

Bi Kub u nip abad midlö niñöl gi, nipe aunab. *

⁷⁷ Ne nibi bi nipe gau kalip manö aij nipe u hag ñi aij gö,

Bi Kub kale u apöm,

nan si nan naj gipal pri u tik gi yuöm kalip udnab,

manö aij u niñnaböl. *

⁷⁸ God Bi hain agamij riköm,

nipe nibi bi mög niñöm,

mailö aij nipe sidö mailö rö

kumi kabö adö lan nibo apöm,

hanip mailö pak ñinab. *

⁷⁹ Hon nibi bi an an sibön gau midun

umnig ginabun gau,

nipe gö mailö magö anibu

hanip midmagö an dan mailö pak

ñinab niñun,

hon hibur hain hain midep adan aij u ulhai niñun,

adö anibu nöp ajeinabun,” a ga.

⁸⁰ Pen ñiñan anibu, Jon, majö gö niñöl gi, ana nipe halö halö pidöñ ga. Nipe ram minöñ nibi bi midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau mid mid, böñ nöp kub göm auö, Isrel nibi bi nip niñla.

2

Maria Jisas yag daua

(Mad 1:18-25)

¹ Pen ñin an anibu, gapman bi kub Sisa Ogasdaz nipe lo löm haga, “Nibi bi yad abad midpin gau, kale magöñhalö hib kale udöl,” a ga.

² Nöd api il göm nibi bi hib udla ñin u, gapman bi kub Kwairinias Siria Propins* nibi bi kalip abad midmidöp.

³ Anib u, nibi bi ram minöñ milö kub gau ke nibo ke nibo ap yiharij mideila gau, ado gi ram minöñ kale ke hib udnig arla.

* **1:68:** Sam 72:18 * **1:69:** Sam 18:2 * **1:71:** Sam 106:10 * **1:72-73:** Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9 * **1:74-75:** Dai 2:12-14 * **1:76:** Ais 40:3 * **1:77:** Jer 31:34 * **1:78:** Ais 60:1-2 * **2:2:** Ñin anibu Rom kai kale ram minöñ Isrel abad mideila. Ram minöñ Isrel Siria Propins an au mideia. Rom kai kin kale Sisa a gimidal.

⁴ Josep nipe kin Depid kig'in rik damöm rikla rö, nipe Depid daun nipe Bedlehem arnig ga. Nibi praj Maria nip uť gi, Nasared daun, ram minöŋ Galili au arö gimil, aram aram ram minöŋ Judia amöm, kin Depid nip riklö midmidöp daun nipe Bedlehem arlö.

⁵ Pen nibi praj Maria, Josep udnab a gila u me, ñi mudun halö midö ninöl gi, Josep Maria nip uť gi hib udnig arlö.

⁶ Kale Bedlehem arlö, Maria ñinŋan yag daupe ñin u söl ga.

⁷ Pen Bedlehem gau amjakmil ninlö, mani rauöm hanmidal ram u böŋ nöp sisi ga. Anib u me, kaj kau mukmidal ram ap am midöm, Maria ñinŋan nöd añi u yag daua. Yag dapöm ñinŋan laplap wam wam göm, ud kaj sipsip nan haťi habadö piñ u rik dap lilö ñinmidal mab ij migan u la.

God ejol ap kaj sipsip mukep bi gau kalip haga

⁸ Maria Jisas nip yag daua ñin anibu, kaj sipsip mukep bi gau rimnap sibön yan kaj sipsip abad mideila ram minöŋ söl anib au.

⁹ Bi Kub ejol nipe ap yuö, Bi Kub mailö aij magö nipe apöm kalip pak ninö, aninŋin gö piñinŋ gila.

¹⁰ Kale piñinŋ gilö ninöl gi, ejol u kalip haga, "Kale piñinŋ gagmim. Yad kalöp abe nibi bi gau magöŋhalö kalip abe, manö aij ñinñi lep ap dauabin.

¹¹ Miñi nöp nibi ap ñi unbö ke ap yag dauöp Depid daun nipe au. Ñi anibu kalöp ud kamŋ yunab. Nipe Kraiŧ Bi Kub u me.

¹² Nip am ulhai ninmim ninŋabim, nime nip waťi wam wam göm, ud kaj sipsip nan haťi habadö piñ u rik dap lilö ñinmidal mab ij migan u lö mideinab. Kale am ninmim, hagpin rö ginab u, ninö hagöp, a ginabim," a ga.

¹³ Ejol anibu anig hagö ninöl gi, adin ejol kumi kabö adö lan au nibö iru yabiti nöp ap ejol nöd nibö u aip midöm, God hib nipe u dap ranöl gi hagla,

¹⁴ "God hib nipe i adö lanol midöp; nipe nibi bi an an mög ninöm ud aij ginab gau,

hibur hain hain gasi midmagö añi lep magö u

kale aip midnab," a gila. *

Kaj sipsip mukep bi gau am Jisas nip ninla

¹⁵ Ejol gau ado gi kumi kabö adö lan arlö ninöl gi, bi kaj sipsip mukep gau manö hag nin hag nin göm hagla, "Bi Kub hanip manö hagajip u, uri Bedlehem am ninun," a gila.

¹⁶ Anig hagöm yinid amöm ninla, Josep aip Maria aip ñinŋan hagla anibu, waťi wam wam gimil, kaj sipsip nan haťi habadö piñ u dap lilö ñinmidal mab ij migan u lilö mideia.

¹⁷ Kale ñinŋan anibu ninöm, amöm, ejol kalip nihön nihön hagla manö u, nibi bi gau gau kalip hag ñila.

¹⁸ Bi kaj sipsip mukep gau nibi bi gau manö anibu hag ñilö, kale ninöm magöŋhalö aiö yabiti gila.

¹⁹ Pen Maria nip nan ke yabiti anibu ga rö, aij a gö, gasi aij nöp ninmidöp. *

²⁰ Bi kaj sipsip mukep gau, God ejol nipe gau hagla rö nöp gö amgö kale ke ninla u me, God hib nipe u dap ranöl göm, aula gau ado gi arla.

Josep Maria ber mihau Jisas nip dam God sabe ram u ud arlö

²¹ Maria ñinŋan u yag dapöm ñin unbö mudun jin midöm, ruö raleb ñin u wan hañ nipe rib gi dö gila. Nöd ejol u nime Maria nip, ñi yag daumön hib nipe u anig göl limön a ga rö, hib nipe u Jisas, a gila. *

Bi Simion aip nibi Ana aip Jisas nip ninmil miñ miñ yabiti gilö

²²⁻²³ Pen nöd Mosiŋ nipe lo manö kali klin riköm, ñi nöd yag daunaböl gau God nip ñinaböl a ga. Anib u me, Maria ñinŋan u yag dapöm, Juda nibi bi gimidal rö, God sabe gep ram u asi masi gi, ram nipe ke gau nöp midö, kamŋ lö ninöl gi, Josep aip, Jisas nip dam Bi Kub nip ñinŋig, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. *

²⁴ Pen Bi Kub lo manö ap halö hagöp, "Nibi ñi pai yag daunaböl gau kamŋ lö,

† **2:11:** Grik manö "Krais u" abe, Hibru manö "Mesaia u" abe il añi ap midöp: "God hag la Bi u." * **2:14:** Luk 19:38 * **2:19:** Luk 2:51 * **2:21:** Luk 1:31 * **2:22-23:** Eks 13:2,12; Lep 12:1-8

yaur malig aka yaur dapo mihöp dam God sabe gep ram hön yan amöm, pak God nöp sabe gi nöm me, böñ nöp kamñ löp, a göm, God sabe gep ram raul migan u arnaböl,” a gila. Gasñ anibu u rö nöp niñmil me, yaur mihöp halö ud arlö. *

²⁵ Pen Jerusalem au bi aij yöl ap midmidöp, hib nipe Simion. Bi anibu nipe God Manö u niñöm, hagöp rö nöp gimidöp. Ana Uñ nipe Simion aip midmidöp; nipe Krais u Isrel nibi bi ud kamñ yunab, a göm, abad midmidöp.

²⁶ Ana Uñ nipe Simion nöp nöd haga, “Bi Kub nipe Krais nöp yuö aunab u, ne amgö niñmön hainö umnabön,” a ga niñöm nipe niñöl mideia.

²⁷ Pen ñin anibu, Ana nipe Simion nöp gasñ ñö, God sabe gep ram u amöm niña, Josep ber mihau Jisas nöp dammil, lo manö haga rö gul a gimil ap midailö.

²⁸ Simion kalip mihön niñöm, Jisas nöp ud wabi göm, God hib nipe u dap ranöl gi haga,

²⁹⁻³⁰ “Ne añi nöp Bi Kub.

Ñiñan i kub göm,
hanip nibi bi ud kamñ yunab u,
nöd yip hagna rö, uri amgö magö yad
ke niñabin.

Anib u, uri yip paliö aij gö niñöl gi umnam. *

³¹ Ñiñan anibi, nibi bi ram minöñ gau gau magöñhalö

ud nöp aip jim ñöl lñab. *

³² Nipe mailö aij rö apöm,
Juda nibi bi wasö gau kalip pak ñö,
God bi aigale bi rö midöp u niñnaböl.
Nipe mailö aij unbö ke ne dapöm,
Isrel nibi bi ne gau kalip pak ñinab,”
a ga.

³³ Simion Jisas nöp manö anibu hageia u niñmil, Josep ber mihau aiö yabiñ gilo.

³⁴ Pen Simion nipe Josep Maria Jisas amlñ bi kalip, “God kalöp abad mideian,” a göm, Jisas nime Maria nöp haga, “Ñi anibi midö niñöl gi, Isrel nibi bi iru nöp an u ud asik ke ke löm, adan naij udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen adan aij

udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl. God Isrel nibi bi niñlan, a göm, ñi i yua pen nibi bi rimnap nöp udagöm hag junaböl. *

³⁵ Anig göl me, nibi bi iru nöp niñhön niñhön gasñ niñöm niñ midpal rö, nibi bi gau waiö niñnaböl. Pen ru milö kid ap midmagö an ne ke dan biñniñ ginab,” a ga.

³⁶ Pen ñin anibu nöp, God manö hagep nibi ap ap mideia. Hib nipe u Ana; nap hib u Panuel. Panuel u, Asa rikö rik dapöm rikla. Nipe nibi mitep yabiñ. Nöd nibi praj bi udöm, nugmul aip midailö mi unbö mudun jñina.

³⁷ Nugmul uma pen Ana mi nipe ñinjuöl mihau mihau unbö yigwö milö lan (84) ina. Nipe God nöp gasñ niñöm ñin rimnap nan magö niñöm wasö, God sabe gep ram u am midöm, sidö an sibön yan God nöp sabe göl gi midmidöp.

³⁸ Pen nibi Ana u, magö anibu nöp Jisas nöp ud mideila söl au apöm, God nöp aij a göm, nibi bi kale, Bi Kub apöm Jerusalem nibi bi nagñ mideila u hubiknim, a göm abad midmidal nibi bi gau kalip hagöm, ñiñan anibu niñhön niñhön rö ginab u, manö hag ña.

Ber mihau Jisas ud ado gi Nasared arlö

³⁹ Josep ber mihau Bi Kub lo manö haga rö magöñhalö gi hakmil, kale ado gi ram minöñ Galili ammil, daun kale Nasared arlö. *

⁴⁰ Am midöm Jisas kub göm, God nöp abad mid aij gö niñöl gi, gasñ aij yabiñ niñöm, mid aij ga.

Jisas nipe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa ñin kub u söl auö, Jisas nime nap mi u mi u, Pasopa ñin kub u miñi a göm, am Jerusalem armidil. *

⁴² Anig göl me, Jisas mi nipe in migan lan lö, Juda kai gimidal rö, nime nap nöp uñ gi Pasopa nan niñnig Jerusalem am mideila.

⁴³ Ñin kub anibu ap padiö niñöl gi, ram arabun a göm, ado gi am adan an au ammil niñlö, Jisas aip auageila. Nipe Jerusalem nöp mideia pen kale niñagmil,

* 2:24: Lep 12:8 * 2:29-30: Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11 * 2:31: Ais 42:6; 49:6; 52:10 * 2:34: Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8 * 2:39: Mad 2:23 * 2:41: Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8

⁴⁴ nipe nibi bi rimnap aip auab a gimil, gasi niñlō. Pen adan an au hannig gimil, am nimdan nimam nibi bi rimnap aip midöp, a gimil, nip ulhai niñailō.

⁴⁵ Ulhai niñ dam wasō niñmil, ado gi Jerusalem nip ulhai niñnig arlō.

⁴⁶ Ammil ñin mihöp nigan mañu niñlō, nipe amöm God sabe gep ram u midöm, bi lo manō hag ñeb bi gau aip asik midöm, manō hagaila u niñöm, manō rimnap hag niñmideia.

⁴⁷ Nibi bi niñ mideila gau, Jisas haga rö niñöm, ñi anibu gasi niñ kid hiiköm manō aij hagab u, a göm, aiō waiō gila.

⁴⁸ Pen nime nap ber Jisas nip niñmil kale u rö nöp aiō gilō. Nime pen Jisas nip haga, “Ne nap halip niñhön ginig anig gipan? Midmagö hol ilön gö niñöl gul nöp ulhai niñ ajabul,” a ga.

⁴⁹ Nime anig hagö, Jisas haga, “Kale niñhön ginig yip ulhai niñ ajabilñ Bapi ram am midpin u kale niñagil aka?” ga.

⁵⁰ Jisas anig haga u pen kale manō hagab u, a gimil, rik niñagilō.

⁵¹ Jisas nip ut gi ram kale Nasared ado gi arla. Jisas anib gau nöp midöm, nime nap hagmidil rö nöp niñöm hain gimidöp. Pen nime Jisas niñhön niñhön ga u gasi niñöl gi nöp midmidöp. *

⁵² Jisas nime nap aip midöm, majö göm gasi niñ aij yabıl gö niñöl gi, God abe, nibi bi gau abe nip niñlō aij ga. *

3

*Jon Bi Ñig Pak Ñeb manö hag ña
(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)*

¹ Rom gapman bi kub yabıl Sisa Daibirias ram minöñ gau gau abad midmidöp, mi in la unbö ajip böñ dan. Pen nipe milö gau midöm, bi abad middep an yagol nipe rimnap hag lö, am ram minöñ rimnap abad midmidal. Bi nipe Podias Pailod ram minöñ Judia nibi bi gau kalip abad midmidöp. Bi nipe Herod ram minöñ Galili nibi bi gau kalip abad midmidöp. Herod nimam nipe Pilip ram minöñ Iduria nibi bi gau abe, ram minöñ Drakonaidis nibi bi gau abe kalip abad

midmidöp. Bi nipe Laisenias ram minöñ Abilini nibi bi gau kalip abad midmidöp.

² Pen magö anibu, bi ne Anas aip, Kaia-pas aip, God nip nan sabe gep bi kub yabıl mihau Jerusalem midailō.

Pen ñin an anibu, Sekaraia ñi nipe Jon, nibi bi iru midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau han midmidöp. An gau han midö niñöl gi, God nipe Jon nip gasi ñö,

³ ram minöñ ñig Jodan goł gau gau ajmidöp niñöm nibi bi gau aulō, kalip manō hag ñimidöp, “Nan si nan naij gipim gau, niñhön ginig anig gipun a gimim arö gimim yip aube yad kalöp ñig pak ñinö, God nan si nan naij gipim gau niñöm arö ginab,” a gimidöp. *

⁴ Jon kalip manō hag ñimidöp anibu, bi God manō hagep Aisaia hadame nöp ginab a göm, kali kliñ rika rö nöp ga. Aisaia manō anibu kali kliñ riköm haga, “Bi ap, ram minöñ nibi bi iru midagpal, ram minöñ kabö nöp midöp an au am midöm, wiñ alöm hagnab, ‘Bi Kub u auab a gimim, nip abad midaimim!

Anib u, adan sir gilañ giyan ginim gau, dum goł pilu ginim gau, binig ral aij gi midaimim.

⁵ Anib u, minöñ ban göp gau binig ral aij gimim, dum gau binig ral aij gimim, adan dudu badu ginim gau, kabö göl gimim, kabö gau ud yu aij gimim midaimim.

⁶ Anig göl me, nibi bi gau magöñhalö niñnaböl, God nipe aigöl göm kalip ud kamın yunab,’ a ginab,” a ga. *

⁷ Jon nipe Aisaia manō kali kliñ rika anibu rö hag ñö niñöl gi, nibi bi iru nöp nipe mideia au apöm hagla, “Hanip ñig pak ñimön,” a gila. Jon kalip sük hag göm haga, “Kale hainjo ñi pai gai i! Gasi niñhön niñmim piñin gi aubimñ ‘Ñig pakno, God nibi bi rimnap kalip hag ginab ñin u, hanip hag gagnab,’ a gimim, piñin gi aubim ar? *

⁸ Kale ñig paknig ginabim u, nan si nan naj gipim gau ñhön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, mid aij gimim. Anig gipe me, ñibi bi ñijnaböl, kale nan si nan naj gimdim gau arö gipim. Pen kale gasi ap ñijnim, 'Hon bac itan Ebrahim ñi pai ñipe midpun,' a gimim, gasi u ñijnagmim. Hon Ebrahim ñi pai ñipe a gipim u nan yiharitj! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñi pai ñipe gau gi linig göm, gi liböp! *

⁹ Nij aij gimim! God mab u il halö rib junig, ru u mab il yan kid gi midöp. Mab au, magö ñineb aij rimnap pilagnab u, rib gi dö gi ud mab inab yan yunab," a ga. *

¹⁰ Jon manö anibu rö hagö, kale ñip pen hag ñijöm hagla, "Hon ñihön gun, a gimön, anig hagpan?" ö gila. Haglö, Jon kalip haga,

¹¹ "Ñibi bi sior mihöp midainim u, ap ñibi bi sior midagainim gau kalip ñöl. Pen ñibi bi nan magö midainim u, ñibi bi nan magö midagainim gau kalip rimnap ñöl," a ga.

¹² Pen bi dakis udep gau, Jon hanip ñig pak ñan a göm, apöm ñip hag ñijöm hagla, "Manö hag ñeb bi, hon ñihön gun?" ö gila. *

¹³ Hageila, kalip haga, "Dakis u udnig gimim, gapman hagpal rö nöp udmim. Yiharitj rimnap udagmim," a ga.

¹⁴ Pen ami bi rimnap Jon ñip manö anibu rö nöp hag ñijöm hagla, "Hon ñihön gun?" ö gila.

Hageila, kalip haga, "Kale manö piral hagemim ñibi bi gau mani kalip si udagmim. Manö piral hagemim ñibi bi gau manö kub hagagmim. Wög pe udnabim u ap halö udun, a gimim, gasi u ñijnagmim," a ga.

¹⁵ Pen anig göm mid damöm ñibi bi gau gasi adö ap ñijöm hagla, "Bi anibi Krai pör abad midpun u rö löp," a gila.

¹⁶ Hageila, ñipe manö anibu ñijöm kalip pen haga, "Wasö! Yad kalöp yiharitj ñig nöp pak ñabin, pen yip hain aunab bi u, ñipe yad rö wasö; ñipe bi kub yabit, yad bi pro. Yad ñip ñijnö nable ginab. Ma rirup ñipe u nagi ud hubiknam rö lagöp,"

a ga. Bi anibu ñipe apöm, kalöp Ana U† u nöp pak ñöm, mab m†an pak ñöm ginab. *

¹⁷ "Ñipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u ginig gab. Wid magö ñineb gau ke löm, wid cög naböj naböj gau ke löm ginab. Anig göm, wid magö ñineb gau dam ram raul migan ñipe linab; pen naböj naböj gau dam mab pör inmidöp u launab," a ga.

Herod Jon ñip nagi la

¹⁸ Jon, ñibi bi gau kalip God manö aij u rimnap halö hag ñinö ñij aij gila, a göm, kalip manö aij anibu rö pro hagagmidöp.

¹⁹ Pen gapman bi kub Herod, nan si nan naj gau gi damöm, hainö ñimam Pilip ñibin ñipe Herodias ñip ud gö, Jon u aij gagöp, a ga. *

²⁰ Jon manö anig hagö, Herod ñijöm, naj ga adö ap halö göm, Jon ñip dam nagi la.

Jon Jisas ñip ñig pak ña

(Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹⁻²² Pen Herod Jon ñip nagi laga magö u, ñipe ñibi bi gau kalip ñig pak ñimidöp. Jisas ñip abe ñig pak ña. Jisas ñip ñig pak ñö, ñipe Nap God ñip sabe gi midö ñijöl gi, kumi kabö adö lan au itit gi gau gau arö, ajöj hitkö, Ana U† u yaur dapo rö halu löm, Jisas ñip u gi aua. Anig göl auö ñijöl gi, manö ap kumi kabö adö lan au ñibö apöm haga, "Ne Ñi midmagö yad yabit. Nöp ñijnö, yip aij yabit göp," a ga. *

Jisas ñihi bi

(Mad 1:1-17)

²³ Pen Jisas mi ñipe unbö ñijnjuöl añi ap ado gi da unbö sidun lan (30) arö ñijöl gi, ñipe il göm ñibi bi gau kalip God Manö hag ña. Ñibi bi gau Jisas ñip, nap ñipe u bi ne Josep, a gi gasi ñijla.

Josep nap ñipe u Heli. *

²⁴ Heli nap ñipe u Madad.

Madad nap ñipe u Lipai.

Lipai nap ñipe u Melkai.

Melkai nap ñipe u Janai.

Janai nap ñipe u Josep.

* 3:8: Jon 8:33,39 * 3:9: Mad 7:19 * 3:12: Luk 7:29

* 3:21-22: Jon 1:32 * 3:23: Luk 4:22; Jon 6:42

* 3:16: Ap 13:25 * 3:19: Mad 14:3-4; Mak 6:17-18

²⁵ Josep nap nipe u Madadaias.
Madadaias nap nipe u Emos.
Emos nap nipe u Neham.
Neham nap nipe u Esli.
Esli nap nipe u Nagai.

²⁶ Nagai nap nipe u Mead.
Mead nap nipe u Madadaias.
Madadaias nap nipe u Semein.
Semein nap nipe u Josek.
Josek nap nipe u Joda.

²⁷ Joda nap nipe u Joanan.
Joanan nap nipe u Resa.
Resa nap nipe u Serababel.
Serababel nap nipe u Sialdiel.
Sialdiel nap nipe u Nerai.

²⁸ Nerai nap nipe u Melkai.
Melkai nap nipe u Adai.
Adai nap nipe u Kosam.
Kosam nap nipe u Elmadam.
Elmadam nap nipe u Er.

²⁹ Er nap nipe u Josua.
Josua nap nipe u Eliesa.
Eliesa nap nipe u Jorim.
Jorim nap nipe u Madad.
Madad nap nipe u Lipai.
³⁰ Lipai nap nipe u Simion.
Simion nap nipe u Juda.
Juda nap nipe u Josep.
Josep nap nipe u Jonam.
Jonam nap nipe u Eliakim.

³¹ Eliakim nap nipe u Melea.
Melea nap nipe u Mena.
Mena nap nipe u Madada.
Madada nap nipe u Nadam.
Nadam nap nipe u Depid.

³² Depid nap nipe u Jesi.
Jesi nap nipe u Obed.
Obed nap nipe u Boas.
Boas nap nipe u Salmon.
Salmon nap nipe u Nason.

³³ Nason nap nipe u Aminadap.
Aminadap nap nipe u Admin.
Admin nap nipe u Arni.
Arni nap nipe u Hesron.
Hesron nap nipe u Peres.
Peres nap nipe u Juda.

³⁴ Juda nap nipe u Jekop.
Jekop nap nipe u Aisak.
Aisak nap nipe u Ebrahim.

Ebrahim nap nipe u Dera.
Dera nap nipe u Nahor.
Nahor nap nipe u Seruk.

³⁵ Seruk nap nipe u Rehu.

Rehu nap nipe u Pelek.

Pelek nap nipe u Eber.

Eber nap nipe u Sela.

³⁶ Sela nap nipe u Kenam.

Kenam nap nipe u Apaksad.

Apaksad nap nipe u Sem.

Sem nap nipe u Noa.

Noa nap nipe u Lemek. *

³⁷ Lemek nap nipe u Medusela.

Medusela nap nipe u Inok.

Inok nap nipe u Jared.

Jared nap nipe u Malelael.

Malelael nap nipe u Kenan.

³⁸ Kenan nap nipe u Inos.

Inos nap nipe u Sed.

Sed nap nipe u Adam.

Adam nap nipe u God. *

4

Seden Jisas nip manö piral haga

¹⁻² Ana U† u Jisas nip ajman rauöm, nip u† gi ñig Jodan gau nibö ud arö, Jisas ram m+nöñ nibi bi midagmidal, ram m+nöñ kabö nöp midmidöp an gau mideia. Seden nipe Jisas nan si nan naij rimnap ginim aka wasö gi n+ñöl göm gi gi gö, ñ+n unbö ñ+n juöl m+höp (40) ara. Jisas nan magö ñ+njöm wasö, nip kiyö majö la.

³ Nip kiyö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñi nipe midpin,’ a gipan u, kabö gai i hagö, bred rö lan,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kali klin r+köm hagla, ‘Ñibi bi gau, bred nöp ñ+njöm kam+ñ midageinaböl,’ a gila,” a ga. *

⁵ Hagö, Seden Jisas nip dam dum kub lan ap amöm, ram m+nöñ aij aij kin ke ke abadpal gau magöñhalö, magö an+bu nöp, Jisas nip yamöm haga,

⁶⁻⁷ “Ram m+nöñ aij aij gai i nöñ! Nibi bi ke ke abad midpal. Yad me ram m+nöñ an+ñ gau magöñhalö abad midpin rö, bi ap nip hagnig gem hagnabin. An+ñ u, ne yip kugom y+immön sabe geinabön u, ram

* 3:36: Jen 11:10-26 * 3:38: Jen 4:25-26 * 4:4: Dud 8:3

m+nöŋ an+ib gai i magöŋhalö nape hagnö, ne abad m+ideinabön,” a ga.

⁸ Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kal+ kññ r+iköm hagla, ‘God B+ Kub kale u hagöp rö g+mim hib n+pe nöp hagpe adö aran,’ a g+la,” a ga. *

⁹ Jisas an+ig hageia, Seden n+pe Jisas n+p u+ g+ Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö lan g+ l+la adö u amöm haga, “Ne, ‘God N+ n+pe m+dpin,’ a g+pan u, p+ran+id m+nöŋ i+ yan lug.

¹⁰⁻¹¹ God Manö u kal+ kññ r+iköm hagla, ‘God ejol n+pe gau hagö, nöp abad m+ideinaböl. Ap lug pakn+g geinabön u, nöp n+magö kale udnaböl n+ŋöm kabö ma ne u b+n+ŋ gagnab,’ a g+la,” a ga. *

¹² Seden an+ig hageia, Jisas pen haga, “God Manö u manö r+imnap halö kal+ kññ r+iköm hagla, ‘God B+ Kub u, n+pe b+ n+ŋö hagep aka b+ pir alep, a g+mim hagagmim,’ a g+la,” a ga. *

¹³ K+jadi Jisas n+p manö piral hag wasö n+ŋöm, ar+ik ar+n a göm, gas+ n+pe gau nöp n+ŋa, “Uri wasö pen hainö n+ŋ r+imnap apem manö r+imnap halö pir alem hag n+ŋnam,” a göm ar+ik ara. *

Jisas ram m+nöŋ Galili i+ göm manö hag n+a

(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹⁴ Pen God Ana Jisas n+p klö n+ö, Jisas n+pe ado g+ apöm ram m+nöŋ Galili m+idö n+ŋöl g+, n+bi b+ gau, manö n+pe u n+ŋöm, dam ram m+nöŋ Galili an gau magöŋhalö ud arla.

¹⁵ N+pe Juda magum gep ram gau amöm, manö hag n+ aij gö, n+bi b+ gau n+pe b+ aij yab+ a göm, m+ñ m+ñ yab+ g+la.

Nasared n+bi b+ Jisas n+p n+ŋ udagla
(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Pen Jisas n+pe ram m+nöŋ Galili an gau g+ aj p+s göm, Nasared am m+ideia. Daun an+bu n+pe nöd m+idöm majö ga. Juda God n+p sabe gep n+ŋ kale u auö, n+pe pör g+m+idöp rö, magum gep ram u amöm,

uraköm God Manö u amgö l+ n+ŋöm hagn+g ga.

¹⁷ B+ God manö hagep Aisaia kal+ kññ r+ika köp u n+p dap n+lö, ud p+laiöm, manö hagn+g ga ad+ŋ u amgö l+ n+ŋöm kal+p haga, *

¹⁸ “B+ Kub u y+p, wög yad g+mön, a göm, Ana n+pe yuö yad aip m+idöp.

An+ib u, n+bi b+ mög gep rö m+dpal gau kal+p manö aij u hag n+ŋö, n+ŋ aij g+ŋaböl.

N+bi b+ nag+man rö m+dpal gau kal+p hub+k yunö, arnaböl.

N+bi b+ amgö we göp rö m+dpal gau kal+p g+ŋö, amgö n+ŋ n+ŋnaböl.

N+bi b+ u+ham m+dpal gau kal+p ud aij g+ŋö, m+id aij g+ŋaböl.

¹⁹ Pen, B+ Kub n+bi b+ udnab n+ŋ aij u m+ñi auöp, a gem, n+bi b+ gau kal+p hag n+ŋnabin,” a ga.

²⁰ Jisas manö kññ an+bu amgö l+ n+ŋ hag p+s göm, köp bad u ud wam wam göm, b+ köp abad m+dm+idöp u n+p adog n+öm as+kö n+ŋöl g+, n+bi b+ magum gep ram raul m+deila gau magöŋhalö amgö juöm n+p n+ŋ ij halö l+la.

²¹ An+ig n+ŋeila, Jisas kal+p haga, “God Manö ad+ŋ an+bu ud amgö l+ n+ŋ kalöp hagnö n+ŋajim an+bu, uri an+ig unbö rö nöp göp.

²² An+ig hagö, manö aij yab+ haga u n+ŋöm, n+bi b+ n+p n+ñ+ löm, aiö g+la. Pen gas+ ap n+ŋöm, “B+ an+bi Josep n+ n+pe nöp aka?” göm, aiö waiö g+la. *

²³ An+ig haglö, Jisas kal+p haga, “Pen yad n+ŋbin, y+p hagnabim, ‘Ne wös wameb b+, ne ke g+mön nan ne ke göp u kam+ŋ l+nab. Ne daun pro Kapaneam am m+dmön, nan gagep rö gaina, y+id acmal ajaj+p n+ŋbun u rö, m+ñi ram m+nöŋ ne ke aui abe gö y+id acmal ajö n+ŋun,’ a g+ŋabim.

²⁴ Pen kalöp n+ŋö hagabin, b+ God manö hagep gau, ram m+nöŋ ke gau amöm, manö aij u haglö, n+ŋö hagaböl a göm udnaböl. Pen ram m+nöŋ kale ke u apöm haglö, b+ hon gau ke hagaböl a göm, manö kal+p udagnaböl. *

* 4:8: Dud 6:13-14 * 4:10-11: Sam 91:11-12 * 4:12: Dud 6:16; 1Ko 10:9 * 4:13: Hib 2:18; 4:15 * 4:17: Ais 61:1-2 * 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:24: Jon 4:44

25 Pen niñim! Bi God manö hagep Ilaija mideia ñin u, nibi yadu iru nöp Isrel au midmidal. Mi mihau nigan rakin unbö kagoñ jin u, möñ alagö, nan magö ranagö, kiyö kub yabiñ la. *

26 Isrel nibi yadu rimnap kiyö la gau iru yabiñ nöp mideila au, pen God Ilaija nip yuö, am daun pro Sarepad ram minöñ daun kub Saidon söl au amöm, nan gagep rö gö, nibi yadu ap nan magö nipe iru nöp mideia. *

27 Pen adö anibu rö, hainö bi God manö hagep Ilaisa mideia ñin u, Isrel nibi bi rimnap wös gisa la gau iru yabiñ nöp mideila au, pen kalip rimnap gö kamij laga; Ilaisa bi Neman ram minöñ milö kub Siria nibö u nip nöp gö, kamij la,” a ga. *

28 Jisas anig hagö, Juda nibi bi magum gep ram raul mideila gau niñlölö mulu kal yabiñ lugö,

29-30 nip ridik gi yu gi dam rul gau yuno umañ a göm, ridik gi ud arla ji Jisas nipe ado göm añ kale au amöm ara.

Jisas kijaki aiön pi hag höñ yua

31 Jisas daun pro Kapaneam, ram minöñ Galili au am midöm, Juda kai God nip sabe gep ñin u nibi bi kalip manö hag ña.

32 God Manö u, Jisas klö naij göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yabiñ gila. *

33 Pen Juda magum gep ram raul añ anib au, bi kijaki abañ ala ap mideia. Nipe meg migan dap ranöm wiñ kub alöm haga,

34 “Bi Jisas Nasared nibö! Ne niñhön ginig auban? Hanip gi naij ginig auban akan Yad nöp niñbin. God Bi Uñ nipe u nöp auban,” a ga.

35 Pen Jisas kijaki abañ al mideia anibu nip hag göm haga, “Manö hagagmön! Bi u arö gimön höñ aru!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi höñ aröl gi bi anibu nip, nibi bi mideila añ au ud yuöm ara. Pen nip miñu magö pakaga; kamij ara.

36 Anig gö, nibi bi niñ mideila gau kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi klö yabiñ anibi, manö anibu gai nibö dapöm hagö, kijaki gau höñ arbal?” ö gila.

37 Pen Jisas ga manö anibu ram minöñ anib gau magöñhalö ud arla.

Jisas nibi bi iru nöp gö kamij la (Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)

38 Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon nibor nipe u nan gö, hañ roman nipe gau magöñhalö mab rö inö me, nibi bi gau apöm Jisas nip hagla, “Aumön, ne Saimon nibor nip gö urak aran,” a gila.

39 Hageila, nipe nibi nan gö um mideia söl au apöm, nan geia anibu hag gö niñöl gi, magö anibu nöp nip arö göm ara. Nip kamij lö, uraköm, nibi bi ap mideila gau kalip nan magö ña.

40 Nibi bi anib au mideila gau, manö anibu niñöm, sidö wad ara magö u, nibi bi kale miñga ga gau magöñhalö dap Jisas mideia au daula. Daueila, Jisas kalip añ añ ud niñö kamij la.

41 Pen nibi bi kijaki aiön pi nan gau abañ al mideia gau hag yuö, höñ amöl gi wiñ kub alöm hagla, “Ne God Ñi nipe!” a gila. Kale Jisas nipe Krais u niñöm anig hageila niñöm Jisas nipe kalip hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö niñla. *

Jisas ram minöñ migan rimnap amöm kalip manö hag ña (Mak 1:35-39)

42 Ruö sib halö, Jisas ram minöñ anibu arö göm, ke am midaiñ, a göm, ram minöñ nöp añ gau ara. Ara pen nibi bi gau hain amöm, nip ulhai niñöm hagla, “Gau aragmön; hon aip midaiun,” a gila.

43 Anig hageila Jisas haga, “God yip hag yuö aunö u, amem nibi bi ke migan rimnap halö kalip u rö nöp God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñinabin,” a ga.

44 Anig hagöm, Jisas Juda nibi bi ram minöñ kale gau magöñhalö gi ajöl gi, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij anibu kalip hag ñimidöp. *

* 4:25: 1Ki 17:1,7 * 4:26: 1Ki 17:8-16 * 4:27: 2Ki 5:1-14 * 4:32: Mad 7:28-29 * 4:41: Mad 8:29; Mak 3:11-12 * 4:44: Mad 4:23

5

*Jisas hagö kabsaŋ iru nöp udla
(Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)*

¹ Jisas ñin ap am Ñig Wañö Genesared goŋ au midöm, God Manö u hag ñö nñöl gi, nñibi bi iru yabiŋ, manö aij anibu nñjun a göm, ciro maŋo ñöl gi aula. *

² Anig göl aulö nñöl gi, Jisas nñja, bi kabsaŋ udep gau ñig magib mihöp dap ñig wañö goŋ anib au löm, kabsaŋ udep uben gau uŋ gi mideila.

³ Jisas nipe Saimon ñig magib adö u ujañid löm haga, “Yip ud neb neb gö, ñig wañö aŋ söl au daŋ arin,” a ga. Hagö, Saimon ñig magib u ud neb neb gö, Jisas ñig wañö aŋ söl au amöm ñig magib adö anibu asik midöl gi, nñibi bi gau kalip manö hag ña.

⁴ Manö hag pis göm, Jisas Saimon nip haga, “Ñig magib i ñig uŋaŋ pirik gi dam ñig wañö aŋ kub au daŋ ammim, uben yumim kabsaŋ udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “Bi Kub, mñi sibön yaŋ nöp hon kabsaŋ nñ aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsaŋ rimnap udagpun. Pe ne anig hagpan rö, uben u haŋowaŋo yu nñjun,” a ga. *

⁶ Anig hagöl göm uben yulö nñöl gi, kabsaŋ iru nöp ap uben migan u arlö, uben gau ajmaŋ rauöm, pak gi dö ginig rö ga.

⁷ Anig ga nñöm, nñmam bi ñig magib adö ap mideila gau kalip ñin aiaŋ gilo, kale apöm kabsaŋ anib gau udöm, ñig magib anib mihau lilö, böŋ nöp ajmaŋ rauöm, ñig magib mihau pig lugnig rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anig ga nñöm, Saimon Pida bi nipe aip ñig magib adö mideila gau, kabsaŋ iru yabiŋ udla gau nñöm, gasi iru nöp nñja. Pen Sebedi ñi nipe Jems aip Jon aip, ñig magib ap udmil Saimon aip wög jim ñöl gimidil bi mihau, u rö nöp gasi iru nñjö. Pen Saimon am Jisas mideia söl au kugom yimöm haga, “Bi Kub, yad bi nan si nan naij gipin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne piññ gagmön. Mñi ñin i riköm, bi kabsaŋ udep u arö gimön, nñibi bi ud God nip daupe bi mideinabön,” a ga.

¹¹ Jisas anig hagö, ñig magib mihau dam ñig goŋ au löm, kabsaŋ nan gau arö göm, Jisas aip amöm ajmidal. *

Jisas, bi wös hapeb la ap gö, kamñ la

¹² Pen hainö Jisas am daun ap midö, bi wös hapeb hañ romaŋ gau magöŋhalö la bi ap apöm, Jisas mideia söl au kugom yimöm nabic yihön göm, haga, “Ne yip gö kamñ linig, gö kamñ linim,” a ga.

¹³ Anig hagö, Jisas haga, “Yau, yad ginö, nöp kamñ linim,” a ga. Anig hagöm, Jisas ñimagö nipe mlöbö löm bi anibu ud nñjö, magö anibu nöp wös hapeb gau böŋ nöp hir ga.

¹⁴ Wös hapeb gau hir gö, Jisas bi anibu nip haga, “Yad nöp ud nñnö kamñ löp u nñibi bi gau hagagmön. Pen bi Mosi hadame nöp kalik kñi riköm haga rö, wös hapeb yip u kamñ löp a gimön, am bi God nip nan sabe gipal gau kalip yamön, nan sabe gep u kalip ñimön hagamön, ‘Yip kamñ löp rö, nan i God nip sabe gim,’ a gimön. Ne anig gimön, nñibi bi nñöm hagnaböl, ‘Nipe kamñ löp rö anig göp,’ a ginaböl,” a ga. *

¹⁵ Pen Jisas manö nipe u, ram minön gau magöŋhalö rigon rigon arö, nñibi bi iru nöp, nip nñjun a göm, ciro maŋo ñöm aumidal. Nñibi bi anib gau, rimnap manö aij nipe u nñnig aumidal; rimnap hanip gö kamñ laŋ a göm aumidal.

¹⁶ Pen ñin rimnap Jisas am ke migan ap midöm, Nap nip sabe gimidöp.

Jisas, bi ñimagö ma kñla ga ap gö, kamñ la

¹⁷ Ñin ap Jisas nñibi bi gau kalip manö hag ñi mideia. Perisi bi rimnap abe, lo manö hag ñeb bi rimnap abe, ram minön Galili aŋ au ram riŋ aglö magöŋhalö gau nñbö abe, ram minön Judia aŋ au ram riŋ aglö magöŋhalö gau nñbö abe, Jerusalem nñbö abe apöm, Jisas manö hag ñimideia au asik mideila. Pen Bi Kub klö nipe aip mideia u me, Jisas nñibi bi nan ga gau kalip gö kamñ la.

¹⁸ Pen bi rimnap, bi ñimagö ma kñla ga ap ilön li dapöm, Jisas nip gö kamñ laŋ a

* 5:1: Mad 13:1-2; Mak 3:9-10 * 5:5: Jon 21:3-8 * 5:11: Mad 19:27 * 5:14: Lep 14:1-32

göm, nɪp Jisas mɪdöp ram raul mɪgan u ud arun a gɪ gasɪ u nɪŋla.

¹⁹ Pen Jisas mɪdeia ram u nɪŋla, nɪbi bɪ gau ram raul mɪgan anɪbu böŋ nöp sɪsɪ ga. Anɪg gö, wɪp ilöŋ lɪ daula anɪbu, dam ram adö lan amöm, ram u ud mɪgan hiiköm, nagɪ löm, Jisas mɪdeia an au gɪyan yula.

²⁰ Kale gasɪ nɪŋla, Jisas gö kamɪŋ lɪnɪm rö löp, a göm nɪŋeila rö, Jisas gasɪ kale u nɪŋöm, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Bɪ nɪŋeb yad, nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,” a ga. *

²¹ Jisasi anɪg hagö, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, gasɪ an kale gau nöp ke nɪŋöm hagla, “Bɪ anɪbi ban? Nɪpe God nɪp hag juöl gɪ hagab. God nɪpe aɪn nöp me nan si nan naij gɪpal gau nɪŋöm arö gɪnɪm rö löp,” a göm, gasɪ kale u nöp nɪŋla.

²² Pen gasɪ nɪŋeila anɪbu, Jisas ke rɪk nɪŋöm haga, “Kale nɪhön gɪnɪg yɪp gasɪ naij nɪŋabim?”

²³ Bɪ ap bɪ ap nɪp hagnab, ‘Nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,’ a gɪnab u, kale aigöl gɪmim nɪŋnabim nɪpe manö nɪŋö hagab aka manö pir alabɪ Pen bɪ ñɪmagö ma kɪla göp ap mɪdeinab, bɪ ap nɪp hagnab, ‘Ne mɪñi nöp urak aru,’ a gɪnab u, kale aigöl gɪmim nɪŋnabim nɪpe manö nɪŋö hagab aka manö pir alabɪ

²⁴ Bɪ Ñɪ nɪpe nɪbi bɪ mɪnön nabön iɪ i nan si nan naij gɪpal gau nɪŋöm arö gɪnɪm rö löp u, kale manö anɪbu manö nɪŋö a gɪmim nɪŋ udmim a gem, manö anɪg göl hagnɪg gabin,” a ga. Anɪg hagöm, Jisas bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Ne mɪñi nöp urakmön, nöp ilöŋ lɪ daubal abañ bad u udmön, ado gɪ ram ne aru,” a ga. *

²⁵ Anɪg hagö, nɪbi bɪ gau nɪŋmɪdlö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp uraköm, nɪp ilöŋ lɪ daula abañ bad anɪbu udöm, God nɪp aij a göl gɪ, ram nɪpe ara.

²⁶ Anɪg gö, nɪbi bɪ nɪŋmɪdeila gau magöŋhalö pa gɪlɪ göm, God hib u dap ranöl gɪ hagla, “Mɪñi nan ke nɪbö yabɪl gajɪp nɪŋbun,” a göm, aiö waiö gɪla.

Jisas bɪ nɪpe Lipai nɪp uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Pen hainö Jisas amöm nɪŋa, bɪ dakɪs udep ap dakɪs ñeb ram raul mɪgan u asɪk mɪdeia. Hib nɪpe u Lipai. Jisas nɪp nɪŋöm haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga.

²⁸ Hageia, Lipai uraköm, wög gɪmɪdöp u arö göm, nan nɪpe gau magöŋhalö arö göm, Jisas aip arlö.

²⁹ Pen Lipai ñɪñɪ löm, Jisas nɪp nan magö kub ram nɪpe u lau löm, bɪ dakɪs udep rɪmnap, nɪbi bɪ rɪmnap iru nöp wɪñ alö apöm, Jisas aip asɪköm nan magö ñɪŋeila.

³⁰ Pen Jisas kale aip nan magö ñɪŋaia u nɪŋöm, bɪ Perisi rɪmnap abe, bɪ lo manö hag ñeb kale rɪmnap abe apöm, Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp hagla, “Kale nɪhön gɪnɪg nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau abe, bɪ dakɪs udep gau abe aip asɪkmim nan ñɪŋabim?” ö gɪla. *

³¹ Anɪg haglö, Jisas manö anɪbu nɪŋöm kalɪp pen hagöm haga, “Nɪbi bɪ kamɪŋ mɪdpun a gɪpal gau, wös wameb bɪ wɪñ alagpal; nɪbi bɪ nan göp gau nöp, hanɪp gö kamɪŋ lan a göm, wös wameb bɪ wɪñ albal.

³² Anɪb unbö rö nöp, yad nɪbi bɪ, mɪd aij gɪpun a göm gasɪ nɪŋbal gau, kalɪp hagnɪg auagpin; nɪbi bɪ, hon nan si nan naij gun, mɪd aij gagpun, a göm gasɪ nɪŋbal gau, kalɪp hagnɪg aubin. Yad kalɪp manö aij hag ñɪnö, kale manö yad u nɪŋ udöm, nan naij gɪpal gau, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

God nɪp sabe gep gasɪ u nöp nɪŋöm nan magö ñɪŋagla
(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Pen kale rɪmnap Jisas nɪp hagla, “Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi bɪ kale gau abe ñɪn rɪmnap, God nɪp nöp gasɪ aɪn nɪŋun, a göm, nan magö ñɪŋagöm kɪyö nöp mɪdöm, God nɪp sabe gɪpal. Pen bɪ ne gau nan magö ñɪŋöl gɪ, ñɪg ñɪŋöl gɪ nöp mɪdpal,” a gɪla.

³⁴ Anɪg hageila, Jisas kalɪp pen haga, “Bɪ ap nɪbi udöm, nɪbi bɪ nɪpe gau aip nan kub ñɪŋnaböl u, bɪ rɪmnap uraköm, nɪhön gɪnɪg anɪg gabim a göm hagagnaböl. *

* 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25 * 5:24: Jon 5:8 * 5:30: Luk 15:1-2 * 5:34: Jon 3:29

³⁵ Pen hainö bî rîmnap apöm bî anîbu ud arlö, ñîñ anîbu nîbî bî nîpe gau mög gö, nan magö ñîñagnaböl,” a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod rîkôm kalîp haga, “Walîj nöd nîbö ap gî dö geinab u, walîj gîsön nîbö ap ud gî dö göm, dap al dör gîlô, adîp adîp lagnab. Ke ke yabîl lôm, mîhôngöl naij yabîl gîñab.

³⁷ Pen ñîg wain u, u rô nöp. Ñîg wain kamîñ u udöm, kaj meme hañ mîlep mîgan yan hon gagpal. Nîhön gîñîg: hon göm mame ñîlô, ran ap ranöm, bîñ naij yabîl hagöm pak gî dö göm hon gö, kaj meme hañ u abe naij gîñab.

³⁸ Gasî anîbu nîñöm me, ñîg wain kamîñ udöm, kaj meme hañ kamîñ mîgan u nöp hon lep.

³⁹ Pen nîbî bî ñîg wain nöd nîbö hadö ñîñbal gau, hainö ñîg wain kamîñ gîsön nîbö u ñîñlô kalîp aij gagnab; ‘Ñîg wain nöd nîbö u aij,’ a gîñaböl,” a ga.

6

“Yîharîñ mîdep ñîñ i nîhön gîñîg anîg gabim?” ö gîla

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Hainö Juda God nîp sabe gep ñîñ ap, Jisas bî nîpe gau aip wid wög adîñ an au amöl gî, bî nîpe gau wid magö anîb gau rîmnap rîk ñîmagö adö kale au lôm, hañ pak yuöm ñîñöl gî arla. *

² Anîg geila, bî Perisi rîmnap nîñöm hagla, “Kale nîhön gîñîg God nîp sabe gep ñîñ wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?” ö gîla. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas bî nîpe gau gîla anîbu naij gagla u nîñöm, bî Perisi gau kalîp haga, “Depid hadame nöp bî nîpe gau aip kîyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u lôm, bî yîharîñ ñîñagpal, bî God nîp nan sabe gîpal gau nöp ñîñbal bred u, Depid hag nîñö, nîp ñîlô, bî nîpe gau aip ñîñla. Kalîp kîyö lö gîla aiud anîbu God Manö kali kliñ rîkla u, kale nîñagpim ar?” a ga. *

⁵ Jisas manö ap halö hagöm haga, “Bî Ñî nîpe Bî Kub mîdöm, ñîñ yîharîñ mîdep

ñîñ u, nîhön gîñam a gîñab u, gîñab,” a ga.

Jisas, bî ñîmagö pîno ga ap gö, kamîñ la

⁶⁻⁷ Pen Juda God nîp sabe gep ñîñ hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kalîp God Manö u hag ñîl gî mîdeia. Ram raul mîgan anîbu, bî ñîmagö pîno ga ap ap mîdeia. Bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, bî anîbu nîp nîñla rô, Jisas nîpe God nîp sabe gep ñîñ i nîp gö kamîñ lîñab aka nîhön gö, nîp hag gun a göm, nîp nîñ ij halö lî mîdeila.

⁸ Pen gasî nîñla anîbu, Jisas ke nîñöm, bî ñîmagö pîno ga anîbu nîp haga, “Ne urakmön an au,” a ga.

⁹ Hageia, urak auö nîñöl gî, Jisas bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe kalîp haga, “Yîharîñ mîdep ñîñ i rô, nîbî bî gau kalîp ud aij gîñabun aka, yîharîñ mîdep ñîñ uri a gun, kalîp arö gîñabun? Kalîp gîno urak aröl aka kalîp arö gîno umöl?” ö ga.

¹⁰ Anîg hagöm, kalîp nîñ gus gus göm, bî ñîmagö pîno ga u nîp haga, “Ñîmagö ne u mîlôbö lî!” a ga. Hagö, ñîmagö nîpe mîlôbö lö nîñöl gî, adîñ kamîñ la.

¹¹ Jisas bî anîbu nîp gö kamîñ la u nîñöm, bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, mulu kal yabîl nîñöm, Jisas nîp nîhön gun a göm, hag nîñ hag nîñ gî mîdeila.

Jisas bî nîpe unbö mîgan lan uda

(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Pen ñîñ an anîb au, Jisas Nap nîp hagnabin, a göm, dum ilö lan amöm, Nap nîp sabe gî mîdö mîdö, ram rua.

¹³ Pen ruö sîdö aua magö u, bî nîpe gau magönhalö hagö aueila, bî nîpe unbö mîgan lan kalîp ud asîk ke lôm, kale bî manö yad ud arep gau mîdeinabim, a göm hag la.

¹⁴⁻¹⁵ Bî nîpe hag la anîb gau hib kale me: ap Saimon, hainö Jisas hib nîpe ap lôm Pida a ga; ap Edru, Saimon nîmam nîpe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñî nîpe u; ap Saimon hib alog Saimon Selod a gîmîdal u;

* 6:1: Dud 23:25 * 6:2: Jon 5:10 * 6:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

16 ap Judas, Jems ñi nipe u; ap Judas Iskariöd. Nipe nöp me hainö Jisas al pak lilañ a göm, níp mumug nija.

Nibi bi iru nöp Jisas midea au aula

17 Pen Jisas bi nipe anib gau aip dum ilö lañ arö göm, au gıyan gı am ban aij yañ midlö niñöl gı, nibi bi iru nöp, níp niñun a göm, ap magum gıla. Nibi bi anib gau, rımnap Jerusalem nibö, rımnap ram mınöñ Judia gau nibö gau nibö, rımnap ram mınöñ nabis daun kub mihöp Daia Saidon nibö,

18 Jisas manö nipe niñun, hanıp nan göp gö kamıñ lınım a göm aueila. Nibi bi kijaiki aiön pi nan gau abañ alö mid aij gagla gau, Jisas gö kamıñ la.

19 Pidöñ nıp nibö apöm, kalıp nan niñhön niñhön ga gau gö, magöñhalö kamıñ lajıp u niñöm, nibi bi anib gau magöñhalö apöm, hon abe Jisas nıp ud niñun a göm, nıp cıro mało ñöm aula.

Nibi bi mög gep rö gau hainö mñ mñ gınaböl

(Mad 5:1-12)

20 Jisas bi nipe gau kalıp amgö niñöl gı haga,

“Kale nibi bi mög gep rö midpim gau,
God kalıp ud aij göm abad mideinab.

Gası anıbu niñmim
mñ mñ gımim.

21 Kale mñni kiyö kub löp gau,
hainö kiyö lagnab.

Gası anıbu niñmim
mñ mñ gımim.

Kale mög gö, mıtöñ magö gabim gau,
hainö aij gö niñöl gı, mıhol gınabim.

Gası anıbu niñmim
mñ mñ gımim. *

22 Bi ñi nipe nıp cıg midpe, nibi bi gau kalöp mulu kal niñöm, ji niñöm, nibi bi naij anib gai i, bi an aip mideinaböl, a göm,
kalöp hib gası naij niñöm
manö udöm hag jueinaböl u,
kale mñ mñ gımim. *

23 Gınaböl anıbu, nihi itañ kale gau,
bi God manö hagep gau kalıp gımıdal
rö nöp kalöp gınaböl.

Anib u niñmim, God hanıp ud aij yabił
gınab

ram mınöñ nipe adö lañ au, a gımim,
aij a gö niñöl gı, ñin ma ju adö adö gı
uraköl gı,
mñ mñ göl gı mıdaimim.

Kale niñ aij gımim

24 “Pen kale nibi bi mani nan iru midöp
gau
niñ aij gımim.

Nan kale udep rö u,
mınöñ naböñ adö it i hadö udpim.

25 Pen kale mñni nan magö rö niñ gıpe gıpe
mudun göp gau,
hainö kiyö lınab u niñ aij gımim.

Pen kale mñni manö mıhol ulıb gı midpim
gau,
hainö mög gö mıtöñ magö gı
mideinabim.

26 Pen kalöp hib dap ranöl gı nöp
mideinaböl u,
kale niñ aij yabił gımim.

Nihi itañ kale gau, bi God Manö pıral
hagmıdal gau,
kalıp unbö rö gımıdal.

Koımaı kale gau kalıp mıdmagö lımim
(Mad 5:38-48)

27 “Pen nibi bi manö yad niñabim gai
i. Koımaı kale gau kalıp mıdmagö lımim.
Nibi bi kalöp mulu lugö niñbal gau kalıp
ud aij gımim.

28 Nibi bi kalöp hag juaiöl, God kalıp
abad mideañ a gımim, nıp sabe gımim.
Nibi bi kalöp gı naij gaiöl, kalıp God nıp
sabe gımim.

29 Pen nibi bi rımnap kalöp alaun böñ
lap pakaiöl, ado gımim, böñ lap u rö nöp
paköl. Pen nibi bi rımnap kolsior kale
u udaiöl, sior u rö abe udim a gımim,
hałöwałö ñımim.

30 Nibi bi rımnap nan midagainım asıb
hagaiöl, kalıp ñımim. Pen nan kale ap
niñöm udaiöl, hanıp adog ñımim, a gımim
hagagmim.

31 Hanıp gılañ a gımim gası niñbim rö u,
kale ke nibi bi rımnap gau kalıp u rö nöp
gımim. *

* 6:21: Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3

* 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1Pi 4:14

* 6:31: Mad 7:12

³² “Nîbi bî kalöp mîdmagö lîbal gau nöp mîdmagö lînabim u, God kalöp aigöl göm nîñjō, aij gînabî Nîbi bî nan si nan naij gîpal gau, nîbi bî kale ke gau u rō nöp pen pen mîdmagö lîbal.

³³ Pen nîbi bî kalöp ud aij gîpal gau nöp kalîp gî aij gînabim u, God kalöp aigöl göm nîñjō, aij gînabî Gînabim anîbu, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau gîpal rō nöp gînabim.

³⁴ Nan nîno pen nînaböl a gîmim, gasî u nöp nîñmim nan nînabim u, God kalöp aigöl göm nîñjō, aij gînabî Gînabim anîbu, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau gîpal rō nöp gînabim.

³⁵ Anîb u, kolmat kale gau mîdmagö lîmim, kalîp gî aij gîmim, nan hañowañ nîmim. Hanîp pen nînaböl a gîmim, gasî u nîñagmim. Anîg geinabim u, God klō yabî adō lañol mîdöp u, nî pai nîpe mîdeinabim. Nîpe göp rō geinabim u me, kalöp hauñ gagöm, pen aij nînab. God nîpe nîbi bî nan si nan naij gîpal gau abe, nîbi bî nîp, aij a göp, a gagpal gau abe, kalîp u rō nöp gî aij gab.

³⁶ Nap kale nîbi bî mög nîñjōm ud aij göp rō, kale u rō nöp nîbi bî mög nîñmim ud aij gîmim.

Nîbi bî gau kalîp manö kub hagagmim

³⁷ “Kale nîbi bî rîmnap, ‘Anîg anîg gîpim rō, kale nîbi bî naij mîdpim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rō nöp, ‘Anîg anîg gîpim rō, kale nîbi bî naij mîdpim,’ a gagnab. Kale nîbi bî rîmnap manö kub hagmim, ‘Kale nîbi bî naij, pen udnabim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rō nöp manö kub hagöm, ‘Kale nîbi bî naij, pen udnabim,’ a gagnab. Nîbi bî gau kalöp gî naij geinaböl u nîñmim arō geinabim u, God nan naij kale gîpim u, u rō nöp nîñjōm arō gînab. *

³⁸ Nan kale gau nîbi bî gau kalîp hañowañ nîeinabim u, God kalöp pen u rō nöp hañowañ yabî nînab. Kale skel nîhön rō udmim nîbi bî gau kalîp nan nîme lî nînabim u rō, God skel anîbu nöp ud kalöp u rō nöp nan nîme lî nînab,” a ga. *

³⁹ Pen Jisas manö ap hod rîkôm haga, “Bî amgö we gînab ap, bî amgö we ap nîp, adan anîg anîg mîdöp a göm yamagnab. Nîhön gîñg: nîpe anîg gö, mîhönjöl ulöm mîgan yañ ap lug paknabil. *

⁴⁰ Nîbi bî skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb bî kale gau kalîp adō lañ mîdagpal. Pen hainö skul u hag pîs gî aij göm me, hag ñeb bî kale gau aip adîp adîp mîdeinaböl. *

⁴¹ “Pen nîhön gîñg mab po amgö kalöp ke pak pañu gî mîdöp u nîñ hagmim wasö, namam nan acîp amgö nîpe mîdöp u nöp nîñ hagpim?

⁴² Mab po kub amgö kalöp pak pañu gî mîdöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yabî lō, hainö namam nan acîp pro amgö nîpe mîdöp u, ud yuun a gîmim hagmim,” a ga.

Mab aij pîlöp, mab naij pîlöp

⁴³ “Pen mab aij ap magö naij ap pîlagnab; pen mab naij ap magö aij ap pîlagnab.

⁴⁴ Anîb u, mab gau magö pîlnab u nîñjōm, mab u aij, mab u naij a göm nîñnaböl. Nagî mîgañîb u kia magö pîlagnab. Nagî gablog u papo magö pîlagnab.

⁴⁵ Nîbi bî aij gau, hibur gasî mîdmagö an kale dan aij mîdöp rō, gî aij gîpal. Nîbi bî naij gau, hibur gasî mîdmagö an kale dan naij mîdöp rō, gî naij gîpal. Pen nîbi bî aigale nîbi bî rō mîdpal u, manö hagnaböl u nöp apdi nîñjun, nîbi bî gau aij, nîbi bî gau naij a gun nîñnabun.

Bî mîhöp ram mîhöp gîlō (Mad 7:24-27)

⁴⁶ “Yîp Bî Kub hon, Bî Kub hon, a gîpim u pen nîhön gîñg manö hagpin u hain gagpim? *

⁴⁷ Nîbi bî manö yad u nîñjōm, hagpin rō gîpal gau, manö hagnîg gabin i rō mîdpal.

⁴⁸ Nîbi bî manö yad u nîñjōm, hagpin rō gînaböl gau, bî ram gî lîñg geinab, ulöm mîlō udöm, ram padö kabö adö au lî aij göm, ram adö anîbu nöp gî lînab rō mîdnaböl. Anîg gö, ñîg ul apöm, ram

* 6:37: Mad 6:14 * 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mad 15:14 * 6:40: Mad 10:24-25 * 6:46: Mad 7:21

halö pa jö ma jö gı ud arnam a gı wasö nıñöm, ram gı aij gınab anıbu pıdönj nöp mıdeinab.

⁴⁹ Pen nıbi bı manö yad u nıñöm, hag-pın rö gagnaböl gau, bı ram gı lınıg geinab, ulöm mılö udagöm, ram padö lagöm, yıharıñ ram mınönj adö adö au gı lınab rö mıdnaböl. Anıg gö, ñıg ul apöm, ram halö pa jö ma jö gı ud arnam a göm, magö anıbu nöp ram halö böñ nöp ud arö, mınönj cög nöp mıdeinab.

7

Jisas bı wög gı ñeb ap gö kamıñ la (Mad 8:5-13)

¹ Jisas nıbi bı anıb gau kalıp manö anıbu hag ñı pıs göm daun pro Kapaneam ara.

²⁻³ Pen daun anıbu, bı kub ami bı iru nöp abad mıdmıdöp bı ap mıdeia. Bı rımnab Jisas ap Kapaneam mıdöp a gılö, manö anıbu nıñöm, Rom ami bı kub Juda bı manö ud asıkep rımnab hag yuöm haga, “Bı nagı wög gı ñeb aij yabıl yad ap nan göp umnıg gab nıñöm kale am Jisas nıp hag nıñmim ul gı daube, nıp gö kamıñ lañ,” a ga.

⁴⁻⁵ Hagö, kale Jisas mıdeia au amöm, nıp manö klö neb neb göm hagla, “Ami bı abad mıdep bı kub ap, bı aij yabıl. Hanıp Juda nıbi bı gau mıdmagö löm pör abad mıd aij göp. Magum gep ram hanıp ap gı la. Anıb u, ne ammön bı nagı wög gı ñeb nıpe u gö kamıñ lınım,” a gıla.

⁶ Kale hageila nıñöm Jisas kalıp aip am am ram au söl au amöl gılö nıñöl gı, ami bı abad mıdep anıbu bı nıñeb nıpe rımnab hag yuö, am Jisas nıp nable paköm hagla, “Bı ami abad mıdep bı hon u nöp hagöp, ‘Bı Kub, yad bı aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön.

⁷ Yad bı aij rö nöp nınam, pen yad nıñbin, God nöp aip mıdöp rö, “Kamıñ lañ,” manö u nöp hagaimön, bı yad nan göp anıbu kamıñ lınım.

⁸ Bı kub yabıl ap yıp abad mıdöp; yad ke pen ami bı gau kalıp abad mıdem, “Arim!” a gınö arbal; “Auim!” a gınö

aubal; “Wög anıbu gim!” a gınö gıpal,’ a göp,” a gıla.

⁹ Anıg haglö, Jisas, bı anıbu gası nıpe ke nıñöm anıg hagöp a göm, aiö göm, nıbi bı nıp hain göm aueila gau kalıp haga, “Ami bı Rom nıbö u, yıp nıñ ud pıdönj göp. Nıpe göp anıbu, Isrel bı ap unbö rö göp yad nıñagpin yabıl,” a ga.

¹⁰ Pen ami bı abad mıdep bı u, bı nıpe gau ado gı amöm nıñla, bı nan ga anıbu hadö kamıñ la.

Jisas nıbi adu ñı nıpe uma u nıp gö, kamıñ ara

¹¹ Ñın anıbu nöp, Jisas aip bı nıpe gau aip Nen daun arla. Nıbi bı gau iru yabıl nöp aip arla.

¹² Daun ajönj ıl söl au amjaklö nıñöl gı, nıbi adu ap ñı añı nıpe yag daua uma u, wip ilönj löm daueila. Nıbi bı iru nöp daun anıbu nıbö apöm nıbi anıbu aip aueila.

¹³ Jisas nıbi adu anıbu nıp nıñö, mög gö haga, “Mıtönj gagmön,” a ga.

¹⁴ Anıg hagöm, nıpe amöm wip ilönj lı daueila mab u ud nıñö nıñöl gı, bı ilönj daueila gau pıdönj gıla. Jisas bı praj uma u nıp haga, “Ñı me, nöp hagabin, urak!” a ga.

¹⁵ Anıg hagö, ñı urak asıköm manö hagö nıñöl gı, Jisas nıme nıp, ñı ne u, a göm ud ña.*

¹⁶ Pen nıbi bı nıñ mıdeila gau magönhalö pa gılı göm, God hib nıpe u dap ranöl gı hagla, “God manö hagep bı kub yabıl hanıp auöp. God hanıp gı ñınıg auöp,” a gıla.*

¹⁷ Jisas ga anıbu nıñöm, aiud udlö, manö anıbu Juda nıbi bı ram mınönj kale gau gau amöm, ram mınönj ke gau gau magönhalö ara.

Jon Bı Ñıg Pak Ñeb bı nıpe mıñöp Jisas nıñnıg arlö

¹⁸ Jon bı nıpe gau, Jisas ga rö magönhalö nıñöm, am Jon nıp hag ñılö, bı nıpe mıñöp hagö aueilö haga,

¹⁹ “Kale mıñönj ammil Bı Kub nıp hag nıñmil, ‘Ne Mesaia pör abad mıdpun u nöp auban aka bı ke nıbö ap halö abad mıdaiun?’ ö gımil,” a ga.

* 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36 * 7:16: Luk 1:68

²⁰ Hageia, bi mihau Jisas mideia au ammil haglö, “Jon bi ñig pak ñeb u halip bi mihön hagöp, ‘Kale mihön ammil Bi Kub hag niñmil, “Ne Mesaia pör abad midpun u nöp auban aka bi ke nibö ap halö abad midaiun,” a gïmil,’ a göm, hol mihön hag yuö, nöp hag niñnig aubul i,” a gïlö. *

²¹ Pen kale mihön anig hagmil niñ midlö niñöl gi, Jisas nïbi bi iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kamij la; nïbi bi iru nöp miña ga gau gö kamij la; nïbi bi iru nöp kijaki aiön pi aban al mideia gau gö kamij la; nïbi bi iru nöp amgö we ga gau gö amgö ñil niñla.

²² Anig göm, Jisas bi anib mihau kalip haga, “Kale mihön ado gi ammil Jon nip hagmil, ‘Hol am niñbul, bi anibu nïbi bi amgö we ga gau gö amgö ñil niñbal; nïbi bi ma böñ nöp naij ga gau gö kauyan ajaböl; nïbi bi hañ roman wös hapeb la gau gö mïlep göp; nïbi bi rimid migan pïl göp gau gö manö apdi niñaböl; nïbi bi umbal gau gö kamij midpal; nïbi bi mög gep rö gau manö aij u hagab niñaböl. *

²³ Nïbi bi yip gasi niñöm cig göl gi nöp mideinaböl gau, miñ miñ yabïl ginaböl,’ a gïmil,” a ga.

²⁴ Anig hagö, bi Jon manö daulö mihau ado gi arlö niñöl gi, Jisas nipe, Jon nip manö adö u hagöm nïbi bi mideila gau kalip haga, “Kale nöd ram minön kabö nöp midöp an au arbe ñin u, niñön niñnig arben Kale hod mïlö añi ap yigön ud anja gi dan i göp ap niñnig arbe?

²⁵ Kale niñön niñnig arben Bi watij aij yabïl yimöb ap niñnig arben Anibu wasö. Bi watij aij yabïl udöm, nan aij aij udun a göm gasi niñbal gau, bi kub ram gau nöp hanbal.

²⁶ Pen kale niñön niñnig arben God manö hagep bi ap nip niñnig arbe akan Niñö me, God manö hagep bi ap nip niñnig arbe, pen bi Jon niñbe u nipe wög adö ke nibö ginig aua. *

²⁷ Bi Jon u me, hadame ram God Manö u kali kïñ riköm hagla, ‘Bi manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm,

nïbi bi gau kalip hag ñi aij ginab; hainö ne ke hag yunö niñabön,’ a göm kali kïñ rikla. *

²⁸ Kalöp hagabin, nïbi bi nöd midmidal gau abe, nïbi bi miñi midpal gau abe magönhalö nïbi bi yiharij, Jon bi kub. Pen God nïbi bi yiharij gau udöm ram minön nipe kumi kabö adö lan au abad mideinab gau, kale Jon rö midageinaböl; kale nïbi bi kub mideinaböl,” a ga.

²⁹ Nïbi bi gau, bi dakis udep gau halö, nöd Jon nip aula, kalip magönhalö ñig pak ña. Anig gö, Jisas manö haga u niñöm hagla, “God adan nipe nöp kabö rö midöp,” a gïla. *

³⁰ Pen bi Perisi abe, bi lo manö hag ñeb bi kub gau abe kale, God kalip niñön niñön gïlan a ga u gasi kale ke niñöm pa jö niñöm, Jon hanip ñig pak ñan a göm auagla. *

³¹⁻³² Pen Jisas nïbi bi anib gau kalip manö ap hagöm haga, “Nïbi bi miñi ñin i midpim gau yad niñbin, kale ñi pai pro gau, nïbi bi magum gep ka au asiköm, ñi pai pro rimnap meg migan dap ranöm hag amil apil göm hagpal, ‘Hon alij pu gïno, kale niñön ginig kugom ralagpim Pen kimap mitön gep rö ap hagno, kale niñön ginig mitön gagpim?’ ö gïpal rö u, kale gïpim.

³³ Niñön ginig: Jon bi ñig pak ñeb u apöm, nan magö niñagöm, ñig wain niñagöm gö, kale nip hag jumim hagpim, ‘Bi kijaki aiön pi aban alöp midöp u,’ a gïpim.

³⁴ Pen miñi yad Bi Ñi nipe apem, nan niñem, ñig wain niñem ginö, yip hag jumim hagpim, ‘Nan iru niñöm, ñig wain niñöm göp u me, nipe nïbi bi nan si nan naij gïpal bi gau, bi dakis udep bi gau, bi kale ap midöp u,’ a gïpim. *

³⁵ Pen nïbi bi God Manö aij u niñ udöm, hain göm, gi aij göm, mid aij geinaböl u, nïbi bi gau kalip niñöm hagnaböl, God Manö u manö niñö yabïl, a ginaböl,” a ga.

Bi si udmidöp nïbi ap

* 7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8

* 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18

* 7:26: Luk 1:76

* 7:27: Mal 3:1

* 7:29:

Luk 3:12

* 7:30: Mad 21:32

* 7:34: Luk 15:2

³⁶ Bî Perisi ap hib nîpe Saimon. Nîpe Jisas nîp haga, “Ne aumôn ram yad u nan magö ñîñul,” a ga. Hagö, Jisas ram nîpe u amöm nan magö ñîñlô nîñöl gi,

³⁷ nîbi daun anîbu mîdöm nan si nan naij gîmîdöp manö ap nîña, Jisas bî Perisi ram amöm aip nan ñîñailö. Anîb u nîñöm, ñîg hañîñ aij auep kabö barol ud rîm lîla ap dapöm, *

³⁸ Jisas mîdeia jöl adö gau apöm, ma ît au mîtön gi mîdeia. Anîg göl mîtön gö nîñöl gi, amgö ñîg u gi dö gi Jisas ma adö yan lugö, umagö nîpe u ud lîlî gi yuöl gi, ma kîd nîpe u bom haluöm, mulu ñîñöm, ñîg hañîñ aij auep anîbu ma kîd nîpe adö au lî ña.

³⁹ Anîg geia, bî Perisi Saimon u, gasî magö nîpe u nöp gasî nîñöm nîp ke haga, “Bî anîbi bî God manö hagep kabö göl mîdaiböp, nîbi anîbi nîpe nan si nan naij gîmîdöp nîbi naij ap apöm nîp ud nîñab u rîk nîñböp,” a ga.

⁴⁰ Jisas pen, bî Perisi gasî nîña anîbu nîñöm, nîp haga, “Saimon, manö yad añî ap mîdöp nöp hag ñîñîg gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bî yad, manö anîbu hag,” a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas manö hod rîkôm haga, “Bî ap uraköm, bî mîhöp kalîp bî ap paip hadred (500) denariai ñöm, ap pipdi denariai (50) ñîñab.

⁴² Pen hainö bî anîb mîhau pen ñeb rö lagö, bî mani ñîñab anîbu kalîp mîhön hagnab, ‘Arö gîmil. Mani kalöp mîhön ñîñbin u, pen ñul a gîmil gasî u nîñagmil,’ a gîñab. Anîg hagö, bî an bî anîbu nîp mîdmagö yabîl lîñab, bî nan nabön kub mîdeinab u aka bî nan nabön pro mîdeinab u?” ö ga.

⁴³ Hageia, Saimon haga, “Gasî yad nîñbin u, bî nan nabön kub mîdeinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Nîñö yabîl hagpan,” a ga.

⁴⁴ Anîg hagöm, Jisas ado gi, nîbi u nîp nîñöm, Saimon nîp haga, “Nîbi i nîp nön. Yad ram raul mîgan nöp i auajîñ, ne ñîg ap udmön ma yîp lîk gi yuep rîmnap ñagpan, jî nîbi anîbi, amgö ñîg nîpe u gi dö gi

lugöm ma yad ñîg lö, umagö nîpe udöm lîlî gi yuöp.

⁴⁵ Ne yîp bom haluagpan, jî nîbi i, yad ram raul mîgan nöp apjakajîñ magö u rîkô, nîpe ma kîd yad bom haluöl gi nöp mîdöp.

⁴⁶ Yîp wel nabîc cög lan lî ñagpan, jî nîbi i nîpe ma kîd yad ñîg hañîñ aij auep u lî ñöb.

⁴⁷ Anîb u, nöp hagabin, nîbi anîbi nan si nan naij îru nöp göp u nîñem arö gîpin. Anîb u, yîp pen mîdmagö yabîl löp. Pen nîbi bî nan si nan naij pro pro gîpal gau nîñem arö gîñö, yîp pen mîdmagö pro pro lîbal,” a ga.

⁴⁸ Pen Jisas anîg hagöm nîbi anîbu nîp haga, “Nan si nan naij gîpan gau nîñem arö gabin,” a ga.

⁴⁹ Anîg hagö, bî nîpe aip nan ñîñeila gau, kale ke hag nîñ hag nîñ göm hagla, “Bî anîbi nîhön gîñîg göm, ‘Nan si nan naij gîpan gau nîñem arö gabin,’ a gab?” ö gîla.

⁵⁰ Anîg hageila u pen Jisas nîbi anîbu nîp haga, “Gasî ne ke u nöp nîñ udmön, nan si nan naij gîpin rö Jisas nîñöm arö gan, a gîmön auban rö, nan si nan naij gîpan gau nîñem arö gîpin. Ne ammön, God ñîmagö ara adö u mîdaimön,” a ga. *

8

Nîbi rîmnap Jisas aip arla

¹ Pen hainö ñîñ anîb au, Jisas bî nîpe unbö mîgan lan aip daun gau abe, ram rîñîg aglô gau abe amöm, God nîbi bî nîpe udöm abad mîdeinab manö aij u, nîbi bî gau kalîp hag ña.

² Pen ñîñ anîbu, nîbi rîmnap kîjaki aiön pi halö mîdeila gau Jisas gö kamîñ la, rîmnap nan ga gau gö kamîñ la, nîñöm nîbi anîb gau rîmnap Jisas aip ajmîdal. Nîbi anîb gau hib kale me, ap Maria Magdala a gîmîdal. Kîjaki aiön pi unbö mudun jîñ nîbi anîbu anî dan mîdöm hön arla. *

³ Nîbi ap Joana. Nugmul nîpe hib u Kuja. Nîpe kîñ Herod ram nan nîpe gau abad mîdmîdöp. Nîbi ap Susana. Pen nîbi rîmnap halö îru rö aip ajmîdal. Nîbi anîb

* 7:37: Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 * 7:50: Luk 8:48; 18:42 * 8:2: Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

gau kale magöñhalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bi nipe gau aip nan magö jîm ñöl ñîj ajmîdal.

*Gîñbîl magö rö u, manö hod rik haga
(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)*

⁴ Nîbi bi daun ke ke, yam ugan kub yöl gau nîbö gau nîbö Jisas nîp nîjñîg aulö nîjöl gi, nîbi bi nöd aula gau kalîp manö ap hod riköm haga,

⁵ “Bi ap, gîñbîl magö ranañ a göm, gîñbîl magö u dam wög adîj gau yunab. Rîmnap wög adîj arep adan gau lugö, nîbi bi lala gi amîl apîl gîlö, yaur gau pen ap nîjöm ñîjñaböl.

⁶ Pen yîj rîmnap kabö adö mîñöj pro pro mîdeinab gau lugöm, marep gîñab u pen kabö mîñöj au ñîg ñîg halö mîdageinab u me, böñ nöp mîlep gîñab.

⁷ Pen yîj rîmnap nagî gîlîkasi añ gau lugö, nagî anîbu hararo gi paļu gö, ran aij gagnab.

⁸ Pen yîj rîmnap mîñöj aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yabîl nöp pîlnab. Añî añî magö ñîñ juöl unbö mamîd pîlnab,” a ga.

Jisas kalîp anîg hagöm haga, “Kale nîbi bi gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîj aij gîmîm,” a ga.

Jisas, gîñbîl magö u manö hod rik haga u, manö îl u haga

⁹ Jisas manö hod riköm aiud anîbu hagö, bi nipe gau nîp hag nîjöm hagla, “Manö hod rikmön hagajan anîbu, manö îl u aigöl gö rö mîdöp?” ö gîla.

¹⁰ Hageila, Jisas kalîp haga, “God nîbi bi nipe udöm abad mîdeinab manö pi göl mîdmîdöp u, God kalöp gasî ñö nîjbîm, pen nîbi bi rîmnap gau, yad kalîp manö hod rikem nöp hagnö, ‘kale nîjöm nîjagöl,

manö magö apdi nîjöm manö îl nîj udagöl.’” *

¹¹ Pen manö hod rikem nan yîj rö hagpin u, God Manö adö u hagpin.

¹² Yîj rîmnap lugnab wög adîj arep adan adö au a gîpin u, nîbi bi gau God Manö u nîjñaböl pen Seden gasî naij

nîjöm, kale God Manö u nîj udlö, God kalîp ud kamîj yunab u naij göp a göm, apöm God Manö gasî kalîp añ dan mîdöp u ju udö, hauļ gîñaböl, a gem hagpin.

¹³ Pen yîj rîmnap lugnab kabö adö mîñöj pro pro mîdeinab gau a gîpin u, nîbi bi gau God Manö u nîjöm, ñîñî löm, aij a gö nîjöl gi, manö anîbu nîj udnaböl u pen nîj ud pîdöj gagnaböl rö, mîjör rîmnap auö hauļ göm arö gîñaböl, a gem hagpin.

¹⁴ Pen yîj rîmnap lugnab nagî gîlîkasi añ gau a gîpin u, nîbi bi gau God Manö u nîjñaböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka mîñ mîñ gep adö u nöp gasî nîjöm, God Manö nîj ud pîdöj gagnaböl, a gem hagpin.

¹⁵ Pen yîj rîmnap mîñöj aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru yabîl nöp pîlnab a gîpin u, nîbi bi gau God Manö u nîjöm, nîj ud pîdöj yabîl göm, gi dam dam, nan magö aij pîlnab, a gem hagpin,” a ga.

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas anîg hagöm haga, “Nîbi bi gau hapö lauöm rin cög mîgan aka abañ adö hanbal u mo gayîk gau pi gagnaböl. Adö au gîlan rik lîlö mailö gö, nîbi bi gau ram raul mîgan anîbu apöm mailö anîbu nîjñaböl.” *

¹⁷ “U rö nöp me, nan nîhön nîhön pi göl mîdöp gau, magöñhalö waiö lîñab; nan nîhön nîhön paļu gi mîdöp gau, magöñhalö ud mailö göp au lîñab.” *

¹⁸ “Anîb u, manö hagabin u nîj aij gîmîm. Nîbi bi manö nîjöm, nîj udnaböl gau, manö aij rîmnap halö nîjñaböl; pen nîbi bi manö nîjöm nîj udagnaböl gau, pro pro nîjun a göm nîjbal u halö böñ nöp ur gîñab.” *

*Jisas nîme nîmam bi gau
(Mad 12:46-50; Mak 3:31-35)*

¹⁹ Pen ñîñ anîbu nöp, Jisas nîme aip, nîmam hain nipe gau aip Jisas nîp nîjñîg aula. Apöm nîñla, ram raul mîgan anîb yan Jisas nîbi bi sîsî göl mîdeila nîjöm hön yan mîdeila.

* 8:10: Ais 6:9-10 * 8:16: Mad 5:15; Luk 11:33 * 8:17: Mad 10:26; Luk 12:2 * 8:18: Mad 25:29; Luk 19:26

²⁰ Anig gیلۆ, nıbi bı ap ram raul mıdeila gau nıñöm, Jisas nıp hagla, “Name namam ne gau nöp nıñnıg ap mıdpal höñ yan,” a gıla.

²¹ Haglō, Jisas kalıp haga, “Nıbi bı an an God Manō u nıñöm hain gıpal gau me, ami yad, mam yad mıdpal,” a ga.

*Jisas hagō, yıgön kub udeia u ur ga
(Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Pen nın ap, Jisas bı nıpe gau kalıp hagöm haga, “Nıg Wanō Galili juun böñ lödañ arun,” a göm, nıg magıb udöm arla.

²³ Pen an gau arlō nıñöl gı, Jisas nıpe hon han ara. Hon haneia magō u, yıgön asad kub yabıl ap nıg an anıbu udöm, nıg ral nıg magıb mıgan u auō, umöl rö nöp la.

²⁴ Anig gö, bı nıpe gau apöm, Jisas nıp anı gılō uraka hagla, “Bı Kub! Hon magöñhalō umnıg gabun!” a gıla.

Hageila, Jisas yıgön udaia u abe, nıg ral auaiia u abe hag gö, magō anıbu nöp yıgön u ur göm, nıg u haluöm, nöd mıdeia rö mıdeia.

²⁵ Pen Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Kale ai gımim yıp nıñ udagpım?” ö ga.

Hageia, kale pıñıñ göm aiō waiō göm, kale ke hag nıñ hag nıñ göm hagla, “Bı anıbi bı an? Nıpe hagō, yıgön abe, nıg kub abe manō nıpe hagöp rö nöp göp,” a gıla.

*Bı kījaki aiön pi halō u, Jisas gö, kamıñ la
(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Nıg magıb udöm, amöm Nıg Wanō Galili an u am am, ram mınön Gerasa nıbi bı mıdmıdal böñ lödañ arla.

²⁷ Pen Jisas nıg magıb u arō gı, nıg wanō goł au kabō kułup adō au ma abō gö nıñöl gı, magō anıbu nöp, kījaki aiön pi aban al mıdeila bı ap, daun anıbu nıbö apöm, Jisas nıp nable paka. Bı anıbu nıpe magō nöp mıdöm, ram yabıl raul mıgan u hanagmıdöp; wip rıgöl gımıdal kabō mıgan gau nöp han ajmıdöp.

²⁸⁻²⁹ Bı nıpe abad mıdep gau, sen udöm nımagō ma nıpe gau adık lı pıdön gımıdal u pen kījaki nan gau apöm klō gılō, sen lımıdal anıb gau pak gı dö gö, ram mınön nöp an gau pör pör armıdöp. Pen bı anıbu, Jisas nıp nıñöm aiō göm, apöm ma

ıl au lug paka. Jisas kījaki aiön pi nıp aban alla anıb gau kalıp haga, “Bı anıbi nıp arō gımim höñ arım!” a ga. Jisas anıg hagō, kījaki aiön pi nıp aban alla bı u, kakō göm, manō kub hagöm haga, “Ne Jisas, God Bı Kub adō i gılan mıdöp Nı nıpe u, yıp nıñön gıñıg gabön? Yıp ilön kub nıagmön!” a ga.

³⁰ Hageia, Jisas haga, “Hib ne u hag!” a ga. Jisas hageia, nıpe pen haga, “Hib yad u Iru Nöp,” a ga. Kījaki aiön pi nan gau iru yabıl nöp nıp yuō hiıköm mıdeila rö u me, anıg haga.

³¹ Pen kījaki aiön pi gau Jisas nıp neb neb göm hagla, “Hanıp hagmön, mab ke yan ulöm mıgan mauñ juaga u yuagmön!” a gıla.

³² Anıg hagöm, kaj iru yabıl nöp amıl geila yöp ba anıb gau nıñöm, Jisas nıp neb neb göm hagla, “Ne hanıp hagō, am kaj mıdpal gıdañ kalıp yuō hiıkun,” a gılō, Jisas yau a ga.

³³ Jisas yau a gö, kījaki aiön pi nan gau, bı u nıp arō göm, am kaj anıb gau kalıp yuō hiıklō, kaj gau pıg ju sır ba yan amöm, gı dam nıg wanō an yan paköm, nıg nıñöm magöñhalō um hakla.

³⁴ Pen bı kaj mukmıdal gau, ga anıbu nıñöm, gı dö gı am nıbi bı daun mıdeila gau kalıp hag nıñöm, am nıbi bı ram mınön daun söl au mıdeila gau kalıp hag nıñöm, gıla.

³⁵ Hag nılō, nan anıbu nıñön gö hagaböl a göm, apöm nıñla, bı kījaki yuō hiıköm mıdmıdöp u, kamıñ lö, waij yımöm, Jisas ma ıl söl au asık mıdeia. Kale anıbu nıñöm anının gö pıñıñ gıla.

³⁶ Pen nıbi bı nıñ mıdlō nıñöl gı, Jisas kījaki hag höñ yua, nıbi bı gau, nıbi bı hain aula gau kalıp, anıg anıg göp, a göm, hag nıla.

³⁷ Pen Gerasa nıbi bı magöñhalō anının gö pıñıñ göm, Jisas nıp, ne ado gı aru a gılō, nıg magıb udöm hada.

³⁸ Jisas arık arnıg geia nıñöm, nıpe gö kījaki aiön pi höñ arla bı anıbu, nıp manō neb neb hagöm haga, “Yad ne aip arul,” a ga.

³⁹ Anıg hageia, Jisas nıp pen haga, “Wasō. God nöp nan aij yabıl nıñön nıñön

göp u, ne ram ne ammön nîbi bî ne gau kalîp hag ñîmön,” a ga.

Anîb u, nîpe daun nîpe ado gî amöm, nîbi bî gau kalîp magöñhalö, Jisas yîp anîg anîg göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nîbi ap Jisas nîp ud nîjô kamîñ la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

⁴⁰ Pen nîbi bî Jisas auab a göm, abad mîdeila gau, Jisas ñîg magîb udöm amjakö, aij yabîl auabön e gîla.

⁴¹⁻⁴² Pen bî kub Juda magum gep ram abad mîdmîdöp bî ap hib nîpe Jairas. Pai nîpe añî yabîl mî in la mîgan lan u umnîg gö, Jairas nîpe apöm, Jisas mîdeia söl au kugom yîmöm haga, “Ram yad arul. Pai yad añî u umnîg gab,” a ga. Hageia, Jisas nîñnîg arö nîjöl gî, nîbi bî iru yabîl nöp apöm, nîp bön bön cîro cîro ñöl gî arla.

⁴³ Pen nîbi ap pör pör nîpe nîbi adan armîdöp mî unbö mîgan lan la. Nîbi anîbu, wös wameb bî gau yîp gîlô, yîp kamîñ lan a göm, kalîp mani ñîmîdöp u pen nîp gîlô mîlep gînim rô laga.

⁴⁴ Nîpe Jisas araia jöl adö lau apöm, walîj mîlô kub la u ud nîjô nîjöl gî, magö anîbu nöp nîp mîlep ga.

⁴⁵ Pen Jisas kalîp haga, “Yîp bî an ud nîjôb?” ö ga.

Hageia, nîbi bî gau hagla, “Hon ud nîñagun,” a gîla. Pen Pida haga, “Bî Kub, nîbi bî iru nöp gai i apöm, nöp cîro cîro ñaböl,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî ap yîp ud nîjôb. Pîdön yad u aröp nîñem hagabin,” a ga.

⁴⁷ Pen nîbi Jisas ud nîña anîbu, nîpe pi gînim rô laga u nîjöm, gîl gîl göl gî, Jisas mîdeia söl au ap kugom yîma. Nîbi bî anîb gau nîñ mîdeila an gau, Jisas nîp hagöm, nîpe nan gö, Jisas ud nîjô, magö anîbu nöp kamîñ löp aiud u magöñhalö waiö haga.

⁴⁸ Hageia, Jisas nîp haga, “Pai yad. Ne yîp ud nîñnô kamîñ lan a gîmön nîñ udpan u, yîp ud nîjô kamîñ löp me u. Manö mîdagöp. Ne ammön, God ñîmagö ara adö u mîdaimön,” a ga. *

* 8:48: Luk 7:50

⁴⁹ Jisas anîg hagö nîñöl gî, bî Jairas nîp wög gîmîdöp bî ap apöm, Jairas nîp haga, “Pai ne bön nöp umöb; hag ñeb bî nîp hagö ma ilön auagnîm; ado gî arnîm,” a ga.

⁵⁰ Hagö, Jisas manö anîbu nîñöm, Jairas nîp haga, “Pai yad u umöb a gîmön, gasî u nîñagmön. Nîñ udeinabön u, nîp kamîñ lî nab,” a ga.

⁵¹ Anîg hagöm, Jairas ram nîpe u amjaköm, nîbi bî gau kalîp magöñhalö hag hön au yan löm, pai nîme nap mîhau, Pida u, Jon u, Jems u kalîp uî göm, pai u nîp nîñnîg ram raul mîgan yan arla.

⁵² Pen nîbi bî, pai anîbu umöb a göm mîtön gî mîdeila gau, Jisas kalîp haga, “Kale mîtön gagim. Pai u umagöp; yîharîñ hon hanab,” a ga.

⁵³ Jisas anîg hageia, nîbi bî gau, pai anîbu bön nöp umöb u nîñöm, nîp mîhol gîla.

⁵⁴ Pen Jisas pai u ñîmagö kîd nîpe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga.

⁵⁵ Anîg hagö, ana nîpe u ap kuöyan kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rîmnap ñîbe nîñan,” a ga.

⁵⁶ Pai nîme nap kale aiö waiö gîlô. Pen Jisas kalîp ber mîhau haga, “Nîbi bî rîmnap kalîp manö anîbu hag ñagmil, wasö!” ga.

9

Jisas bî nîpe unbö mîgan lan gau hag ke ke yua

(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹⁻² Jisas bî nîpe unbö mîgan lan kalîp hagö aueila haga, “Yad kalöp bî yad, klö yad ke ñem, yunîg gabin. Anîb u, kale gau ammim, kîjaki aiön pi nîbi bî yuö hiîköm mîdpal gau hagpe hön aröl; nîbi bî nan göp gau gîpe kamîñ lînim; nîbi bî mîña göp gau gîpe hir gînim; God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö aij u hag ñîbe nîñöl.

³ Pen arnîg gîmim, walab adîñ, wadî, nan ñîñeb, mani, walîj, nan gau halö ud aragmim; yîharîñ armim.

⁴ Daun ap ammim ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalîp aip han mîdmim, daun anîbu arîk arun a gînabim u, magö u nöp arîk armim.

⁵ Pen ram mīnōḡ mīgan ap arbe, kalōp hag udagaiōl, daun anību arīk arun a gīnabim u, kalīp hagmim, ‘Manō aij u dauajun udagpim rō, mīnōḡ nabōḡ kalōp i auajun, nan acīp acīp ma hanīp udōp u līk gī yuun arabun,’ a gīmim, līk gī yumim armim. Anīg gīnabim, kale gī naij gīpal u nīḡnabōl,” a ga. *

⁶ Anīg hagō, kale ram rīḡg aglō magōḡhalō gau gau am am manō aij u hag ḡlō gī, nībi bī mīḡḡa ga gau gīlō kamīḡ la.

*Herod gasī iru nīḡa
(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)*

⁷ Pen nībi bī gau, Jisas nīhōn nīhōn ga manō u hag amīl apīl gīlō nīḡlō gī, gapman bī kub Herod nīḡm, gasī iru yabīl nīḡa. Nībi bī rīmnap hagla, “Jon bī ḡḡg pak ḡḡb uḡam rīb gī dō gīla uma u, kauyaḡ urakōp,” a gīla. *

⁸ Rīmnap hagla, “Bī nōd nībō God manō hagep bī u Ilaija nīpe auōp,” a gīla. Rīmnap hagla, “Bī hadame dagol gau God manō hag ḡmīdōp bī ap kauyaḡ kamīḡ lōm auōp,” a gīla.

⁹ Anīg haglō, bī kub Herod haga, “Jon nīp uḡam rīb gī dō gīnō hadō uma rō, bī anību bī an ap mīdō nīḡlō gī hagabōl u am nīḡnam,” a gōm, gasī u nīḡa. *

*Jisas nībi bī iru nōp nan ḡḡḡb ḡlō ḡḡḡla
(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)*

¹⁰ Pen Jisas bī nīpe unbō mīgan laḡ ado gī apōm, ram mīnōḡ gau ajōm nan nīhōn nīhōn gīla manō u, Jisas nīp hag ḡḡla. Hag ḡḡlō, am ram mīnōḡ mīgan ap ke am mīdaiun a gōm, Jisas kalīp uḡ gōm Bedsaida daun au arla.

¹¹ Pen adan aḡ gau arlō nīḡlō gī, nībi bī rīmnap hagla, “Jisas bī nīpe gau aīp apōm padiabōl,” a gīla. Anīg haglō, nībi bī iru nōp nīp nīḡḡḡ hain gīla. Aueila, nīpe aij auabim e gōm, God nībi bī udōm abad mīdeinab manō u kalīp hag ḡlō gī, nībi bī nan ga gau gō kamīḡ la.

¹² Pen dugo sīdō wad arnīg geia magō u, bī nīpe unbō mīgan laḡ apōm, Jisas nīp hagla, “Ram mīnōḡ gai i, nībi bī mīdagpal, ram mīnōḡ nōp aḡ aui mīdpun rō u, nībi

bī gai i kalīp hag yuō, ram nībi bī mīdpal gau ke ke amōm, nan ḡḡḡb kale gau ke ulḡai nīḡm, haneb mīgan gau ulḡai nīḡlaḡ,” a gīla.

¹³ Anīg hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magō kalīp ḡmīm,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan ḡḡḡb iru mīdagōp. Yīharīḡ bred magō unbō mamīd u mīdōm, kabsaḡ mīḡōp mīdōp. Ne nīhōn gasī nīḡban? Nībi bī gai i iru nōp mīdpal u, hon am nan ḡḡḡb kalīp rīmnap rau dapun aka?” gīla.

¹⁴ ḡḡn anību, nībi bī apōm magum gīla gau, nībi ḡḡ paī gau wasō, bī gau nōp me wō ralla paip dausan (5000) rō ara.

Pen Jisas bī nīpe gau kalīp haga, “Nībi bī iru nōp ap mīdpal gai i hagpe, nībi bī unbō ḡḡḡḡlō mīḡōp ado gī da unbō sīdun laḡ (50) ugan ke ke asīklaḡ,” a ga.

¹⁵ Hageia, bī nīpe gau nīpe haga rō nōp gīlō, nībi bī gau magōḡhalō au asīkla.

¹⁶ Nīpe bred magō unbō mamīd u udōm, kabsaḡ mīḡau halō udōm, gīlaḡ gī kumi kabō adō laḡ au nīḡm, God nīp aij a gōm, nan ḡḡḡb anību ud jō gōm, bī nīpe gau kalīp ḡlō, kale pen udōm, nībi bī gau kalīp nīme lī ḡḡla.

¹⁷ ḡḡila, kale magōḡhalō ḡḡḡ damōm, ḡḡḡ hakōl rō lagō, nabōḡ nabōḡ pali pali gīla gau, bī nīpe gau ud wadī unbō mīgan laḡ yaglō ajmaḡ raua.

*Pida haga, “Ne Kraīs u,” a ga
(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Pen ḡḡn ap, Jisas am ke halō God nīp sabe gōl gī mīdōm, bī nīpe gau kalīp hag nīḡm haga, “Nībi bī gau yīp bī an a gī gasī nīḡbal?” ō ga.

¹⁹ Hageia hagla, “Nībi bī rīmnap nōp Jon bī ḡḡg pak ḡḡb u a gī gasī nīḡbal; rīmnap nōp bī nōd nībō God manō hagep bī u Ilaija a gī gasī nīḡbal; rīmnap nōp bī hadame dagol gau God manō hag ḡmīdōp bī ap kauyaḡ kamīḡ lōm auōp a gī gasī nīḡbal,” a gīla. *

²⁰ Hageila, Jisas kalīp pen hag nīḡa, “Pen kale ke yīp bī an a gīmim, gasī nīḡbim?” ō ga.

* 9:5: Luk 10:4-11 * 9:7: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * 9:9: Luk 23:8 * 9:19: Luk 9:7-8 * 9:20: Jon 6:68-69

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Kraiſ nipe u,” a ga. *

²¹ Anig hageia, Jisas kalip haga, “Manö anibu nibi bi rimnap kalip hag ñagmim, wasö yabi!” a ga.

Jisas haga, “Umeme kauyan uraknabin,” a ga

²² Jisas anig hagöm, manö ap hagöm haga, “Bi Ñi nipe nip ilön kub yabiñ naböl. Bi manö ud asikep gau, bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, nip niñlölö mulu lugö al pak lölö, umnab u pen ñin mihöp midöm ruö ñin mihau niñan u kauyan uraknab,” a ga. *

²³ Pen Jisas bi nipe gau abe, nibi bi mideila gau abe, kalip magöñhalö hagöm haga, “Nibi bi yip hain gun a göm, gasi niñeinaböl gau, nan minöñ naböñ adö il i gasi kub niñbal u arö göm, hañ roman kale ke gasi kub niñbal u arö göm, ñin añi añi mab kros ud kag göm yip hain göl. *

²⁴ Nibi bi an, hañ roman, kamij midep magö hon ke gasi niñun mid aij ginabun a göm, gasi niñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen nibi bi an, Jisas nip niñ udun, hañ roman, kamij midep magö hon niñhön niñhön ginab u manö midagöp a göm, gasi niñnaböl gau, kamij midep magö u udnaböl. *

²⁵ Nibi bi nan minöñ naböñ adö il i udun a göm, gilö arnab gau, nan aij aij gau udöm, minöñ naböñ adö il i mid aij ginaböl, pen hainö umöm minöñ naböñ adö il i arö göm, God aip pör pör midaiöl rö lagnab.

²⁶ Nibi bi an yip nable gö, yad Jisas nip niñagpin, a göm, manö yad niñ udagnab u, hainö Bapi hol apil mailö aij ke u udem, ejol uł mailö aij halö gau aip aunabin ñin u, bi anibu nip nable gö, niñagpin a ginabin. *

²⁷ Pen kalöp niñjö yabił hagabin, nibi bi miñi midpim gai i rimnap umagnabim; kamij nöp midmim, God nibi bi udöm abad mideinab ñin u niñnabim,” a ga.

Jisas hañ roman nipe u ke yabił la

²⁸ Jisas anig hagöm, ñin unbö raleb jini rö midöm, Jon, Jems, Pida kalip uł göm, God nip sabe ginig göm yöp dum anib au ara.

²⁹ Amöm, God sabe gi midö niñöl gi, mulu adin nipe ke yabił löm, wali nipe rud yabił löm, mailö unbö ke yabił ga niñla.

³⁰⁻³¹ Anig gö niñöl gi, bi hadame nöp umlö, Mosiſ aip, Ilaija aip, God mailö aij unbö ke magö u udmil apil, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nipe gi haknig geia manö u hag mideila. *

³² Pen Pida, Jems, Jon kalip yam hon auö, amgö ju ju göl gi mideila, pen midö kale amgö ñil niñöm, Jisas mailö aij nipe u abe, bi anib mihau Jisas aip urak midailö gau abe, niñla. *

³³ Bi anib mihau arnig gilö niñöl gi, Pida gasi niñ aij göm wasö, Jisas nip haga, “Bi Kub, hon aui midpun u, aij yabił midpun. Ne hanip yau a gö, ram bada yiñharin mihau niñan, nöp ap, Mosiſ nip ap, Ilaija nip ap gun,” a ga.

³⁴ Anig hagö niñöl gi, magö anibu nöp, kumi rud kub ap apöm kalip magöñhalö ralu ñö piñin gila.

³⁵ Pen manö ap kumi an au nibö apöm haga, “Bi i Ñi yad; yad nip hag linö. Kale manö nipe hagnim rö niñmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag pis gö, magö anibu nöp niñla, bi anib mihau midagailö; Jisas nöp mideia. Pen dum ilö lan midöm, nan ga u niñeila u, ñin an anib au nibi bi rimnap kalip hag ñagla.

Ñi pro kijaki aban ala ap Jisas gö, kamij la

(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Pen ruö, dum ilö lan anibu arö göm, adan au giyan ap luglö niñöl gi, nibi bi iru nöp ap kalip nable pakla.

³⁸ Bi ap nibi bi an anibu wiñ kub alöm haga, “Manö hag ñeb bi. Ñi yad añi i, ne mög niñmön a gem dauabin.

³⁹ Kijaki aiön pi pör nip aban al midöm nip gö, wiñ kub yabił alöm gi dam paköm,

* 9:22: Luk 9:44; 18:32-33 * 9:23: Mad 10:38; Luk 14:27 * 9:24: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 9:26: Mad 10:33; Luk 12:9 * 9:30-31: Luk 9:22 * 9:32: 2Pi 1:16-18 * 9:35: Luk 3:22

kiñu habkob gaṭ goṭ apöm, um dam aṇ löḷ gi auöp. Nip anig göm, pör pör nöḷ gö gö me, nipe ilön mab udöl gi midöp.

40 Bi ne gau kalip, kijaki midöp anibu hag yuim, a gipin u pen kale hag yu wasö niñöm arö gipal,” a ga.

41 Anig hageia, Jisas haga, “Niḷi bi miñi midpim miñöḷ naböḷ il i, ñin mai manö niñ udnabimñ Yad hadame nöḷ miñör kale ud ajpin; pen hainö ñin aige gem miñör kale ud arnam?” ö ga. Anig hagöm, bi anibu nip haga, “Ñi ne anibu söḷ au dau,” a ga.

42 Jisas anig hageia, ñi anibu dap auö niñöl gi, kijaki aiön pi ñi u nip klö yabiṭ göm, pa jö gi yuö gi dam piṭab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u nip hag gö, ke arö niñöl gi, ñi anibu kamñ lö, Jisas dam nap nip ña.

43 Niḷi bi ap mideila gau, God klö nipe unbö ke anibu niñöm, ñaul udla.

*Jisas, “Yip mumug ginaböl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Jisas nan niñön niñön ga u gasi niñöm, kale ñaul udöm niñmidlö niñöl gi, Jisas bi nipe gau kalip haga,

44 “Manö hagnig gabin anibi, kale rimid li niñ aij yabiṭ gi mim midaimim. Söl midöp, Bi Ñi nipe nip mumug niñöm, bi rimnap kalip ñinaböl,” a ga. *

45 Pen manö haga anibu, kale rik niñöl rö laga. Pen piñin göm Jisas nip hag niñagla. *

*An niḷi bi kub mideinaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)*

46 Jisas bi nipe anib gau kale ke hag amil apil göm, bi ap haga, “Yad bi kub mideinam,” a ga. Pen bi ap pen haga, “Ne wasö, yad bi kub mideinam,” a ga. *

47 Jisas bi nipe gau gasi niñla anibu ke niñöm, ñi pro ap dap nipe mideia ba au löm haga,

48 “Niḷi bi an yip gasi niñöm, ñi pai pro inbö rö udnab u, yip abe udnab. Pen niḷi bi an yip udnab u, Bi yip yuö aunö nip abe udnab. Pen bi an aṇ kale au bi yiḥarñ

yabiṭ rö midöp, bi anibu nöḷ nipe bi kub yabiṭ,” a ga. *

49 Jisas anig hageia, Jon haga, “Bi Kub, hon niñbun, bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bi anibu hon aip ajagpun rö, ‘Ne anig gagmön,’ a gino,” a ga.

50 Hageia, Jisas haga, “Niñön ginig nip anig hag gipen Niḷi bi kalöp niñlö mulu lugagnab gau, bi niñeb hon a gi mim niñmim,” a ga. *

Sameria kai Jisas nip udagla

51 Pen Nap nipe Jisas nip dam ram miñöḷ nipe kumi kabö adö laṇ ud arep ñin u söḷ ga niñöm Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi klö gi niñöm me ara.

52 Nipe bi nipe rimnap nöḷ hag yua. Kale amöm nan nip gi jin ginig, ram miñöḷ Sameria aṇ au ram riñig aglö ap arla.

53 Pen Sameria niḷi bi ram riñig aglö anibu hanmidal gau, Jisas Jerusalem arnig geia manö u niñöm, nip hag wiḥai udagla.

54 Anig gailö, Jisas bi nipe Jems aip Jon aip niñmil, Jisas nip haglö, “Bi Kub, kumi kabö adö laṇ niḷb mab miṭañ haglo, apöm niḷi bi anig gipal gau kalip innim aka?” gilo. *

55 Anig hagailö, Jisas ado göm kalip miñöḷ niñöm, anig gagnabun a göm, kalip miñöḷ hag ga.

56 Niḷi bi anib gau Jisas nip udagnaböl u niñöm, ram riñig aglö anibu arö göm, ram riñig aglö ke niḷb ap arla.

*Bi ap Jisas nip haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga
(Mad 8:19-22)*

57 Pen adan aṇ gau arlö niñöl gi, bi ap apöm, Jisas nip haga, “Ram miñöḷ gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

58 Anig hageia, Jisas nip haga, “Yad aip uṭham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale miñöḷ miḡan gau midöp; yaur gau rin kale u ke midöp; pen Bi Ñi nipe, ka haneb nipe ap midagöp,” a ga.

* 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34 * 9:46: Luk 22:24 * 9:48: Mad 10:40 * 9:50: Mad 12:30; Luk 11:23
* 9:54: 2Ki 1:9-16

⁵⁹ Pen Jisas bi ap nîp haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. Anîg hageia, bi anîbu pen pe haga, “Bî Kub, yîp yau a gö, yad am bap yad rîgöl gem aunam,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Jisas nîp pen haga, “Nîbi bi yîp nîj udagpal rîmnap umaiöl, nîbi bi yîp nîjagpal rîmnap dam rîgöl göl. Ne pen ammön, God nîbi bi udöm abad mîdeinab manö u hag ñö aran,” a ga.

⁶¹ Pen bi ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yîp yau a gö, am ami bapi, añ mam yad gau kalîp manö hag ñî aij gem, ñîmagö pakem, aunam,” a ga. *

⁶² Hageia, Jisas pen haga, “Nîbi bi an wög adîj il göm, gasî iru nîjöm, nab au arö gî nab gau, God nîbi bi udöm abad mîdeinab manö aij u hag ñeb bi wög u gî nîm rö lagöp,” a ga.

10

Jisas bi nîpe iru nöp hag yuö am ram mînönj ke ke arla

¹ Hainö Jisas bi nîpe ñînjuöl mîhau nîgan ado gî da mîgan lan (72) udöm, kalîp baluöm mîhau ke, mîhau ke, ram mînönj gau ke ke yunîg göm haga, “Kale nöd ammim, manö yad u hag ñîbe, yad hainö nînabin,” a ga. *

² Pen kalîp manö ap haga, “Nan wög kub yabîl mîdöp u pen nîbi bi nan magö ral daupe gau iru mîdagpal. Anîb u, Bî Kub wög adîj nap nîbö u nîp hag nîjbe, nîbi bi nan magö ral daupe rîmnap halö hagö, am ral dauöl. *

³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb mîdpal an au hag yuabin. *

⁴ Kale mani rin, wadî, ma rîrîp gau halö ud aragmim. Nîbi bi rîmnap aip adan an au manö hag mîlö mîdagaimim. *

⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul mîgan amöl gî, kalîp manö aij hag ñîmim haggim, ‘God kalöp abad mîdeian,’ a gîmim.

⁶ Anîg hageinabim, nîbi bi God manö hain aij nîpe udep rö ap mîdeinab u, manö

hain kale anîbu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gî aunab.

⁷ Pen ram anîbu nöp mîdaimim, nan magö dap ñî naböl u ñîjöl gî mîdaimim. Bî wög gîpal gau pen hajî udpal. Anîbu rö, kalîp manö aij u hag ñî nabim rö, kale pen nan magö dap ñî naböl. Pen kale ram ram gagmim. *

⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wîhai udöm, nan magö ñî naböl u, hañwawö ñîjîmim. *

⁹ Ram mînönj anîbu, nîbi bi nan gî nîm gau kalîp gîpe, kamîj lî nîm. Nîbi bi gau magöjhalö kalîp hag aij gîmim haggim, ‘God nîbi bi udöm abad mîdeinab u, ma il kalöp u auöp,’ a gîmim.

¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wîhai udagaiöl, adan an au ammim haggim,

¹¹ ‘Ram mînönj kalöp i auajun u, hañpîl acîp acîp ma hon udöp gau kale ke kîk gî yu arabun. Pen nîj aij gim! God nîbi bi udöm abad mîdeinab u, ma il kalöp u auöp,’ a gîmim. *

¹² Yad kalöp hagabin, hainö manö kub nîj naböl ñî n u, daun kub Sodom nîbi bi nan si nan naij nöp gîlö gîlö in habîk ñîj ara u, manö kub nîjöm ilön pro rö udnaböl; pen nîbi bi manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub nîjöm ilön kub yabîl udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

¹³ “Korasin nîbi bi gau abe, Bedsaida nîbi bi gau abe, nan gagep rö u gînö, nîjîmim arö gîpim rö, ilön kub yabîl udnabim. Pen daun kub mîhöp Daia Saidon nîbi bi gau kalîp, nan gagep anîbu rö rîmnap gînö nîjîlap u, kale wawîj gî dö gî lugöp rîmnap yîmöm asîkôm, run he ud yuöl gî ud yuöl gî mîdöm, nan naij gî mîdal anîbu arö gîblap.

¹⁴ Manö kub nîj naböl ñî n u, Daia Saidon nîbi bi gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin nîbi bi gau abe, kale Bedsaida nîbi bi gau abe ilön kub yabîl udnabim.

* **9:61:** 1Ki 19:20 * **10:1:** Mak 6:7 * **10:2:** Mad 9:37-38; Jon 4:35 * **10:3:** Mad 10:16 * **10:4:** Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 * **10:7:** 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18 * **10:8:** 1Ko 10:27 * **10:11:** Ap 13:51; 18:6 * **10:12:** Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24

¹⁵ Pen ñin anibu, kale Kapaneam nibi bi gau u rö nöp, kumi kabö adö laŋ au aragnabim; böŋ nöp uſöm miŋan kub yaŋ arnabim,” a ga.

¹⁶ Jisas bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi manö kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u u rö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, yip u rö nöp udagnaböl. Pen yip udagnaböl gau, yip nöp wasö, Bi yip hag yuö aunö u nip u rö nöp udagnaböl,” a ga. *

Bi nipe hag yua gau ado gi aula

¹⁷ Pen hainö bi nipe ñinjuöl miŋau niŋaŋ ado gi da miŋan laŋ (72) anib gau, ram minöŋ gau aj arö göm apöm, aij a göl gi Jisas nip hagla, “Bi Kub! Kijaki aiön pi nibi bi abaŋ albal gau, hib ne hagun, ‘Jisas midöp rö arim!’ a gino, hagpun rö niŋöm arbal,” a gila.

¹⁸ Hageila, Jisas kalip haga, “Yad niŋ midnö niŋöl gi, kijaki aiön pi nap kale Seden, aŋim aŋim rö udöm kumi kabö adö laŋ nibö ap lug paka. *

¹⁹ Kalöp hag libin u me, re haino sara, gaiwadö, hauaŋ, nan hapeb anib gau abe, Bi Koŋmaŋ klö nipe u abe, kalöp gi naij göl rö lagöp. *

²⁰ Pen kijaki aiön pi nan gau hagpun rö niŋöm höŋ arbal a gimim, miñ miñ gagmim; God nipe hib hon kumi kabö adö laŋ au kali kliñ riköp, a gimim, miñ miñ gimim,” a ga. *

*Jisas Nap God nip aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Magö anibu, Ana Uŋ u Jisas nip ajmaŋ rau midö niŋöl gi, nipe miñ miñ göl gi, Nap nipe nip haga, “Bapi, ne Bi Kub kumi kabö adö laŋ abe, minöŋ naböŋ iŋ i abe abad midpan u, gasi ne ke niŋö aij göp adö u nöp gipan. Hon nibi bi kub gasi niŋ kid hiŋkun ke niŋbun, a gipal gau, kalip manö aij iŋ u yamagpan pen ñi pai pro gau, ne kalip gasi aij nö, manö aij iŋ u niŋbal u me, nöp aij a gabin,” a ga.

²² Jisas anig hagöm haga, “Nibi bi rimnap yad bi aigale bi rö midpin u

niŋagpal; Bapi nipe nöp yip niŋöb. Pen Bapi nipe bi aigale bi rö midöp u, nibi bi rimnap niŋagpal; yad ke nöp niŋbin. Nipe yip pidöŋ nan nipe gau magöŋhalö ñöb rö, nibi bi kalip yamnam a ginabin gau nöp, Bapi kalip yamnö nip niŋnaböl. Nibi bi rimnap halö Bapi nip niŋagnaböl,” a ga. *

²³ Jisas anig hagöm, ado göm, bi nipe gau nöp kalip hagöm haga, “Nan anibi niŋabim u, miñ miñ gimim. God kalöp nöp me ud aij yabiŋ gö niŋabim.

²⁴ God manö hagep bi gau iru nöp abe, kiŋ gau iru nöp abe, nan amgö niŋabim anibi niŋun a göm, abad midmidal u pen kale niŋagla; manö apdi niŋabim anibi niŋun a göm, abad midmidal u pen kale niŋagla.

Jisas, bi aij Sameria nibö u, manö hod riköm haga

²⁵ Ñin ap aŋ au, bi lo manö hag ñeb bi ap, Jisas yip niŋhön manö hagnim a göm, apöm nip hag niŋöm haga, “Manö hag ñeb bi, yad niŋhön niŋhön gem, pör middep magö u udnam?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas nip haga, “Lo manö u kali kliñ riköm, niŋhön hagla?” ö ga.

²⁷ Hageia, bi lo manö hag ñeb bi anibu haga, “Lo manö u niŋbin, Moŋis kali kliñ riköm haga,

‘God Bi Kub ne u nip miñ miñ gimön, gasi rimid ne u nip ñimön, klö ne u magöŋhalö nip ñimön, nip midmagö yabiŋ limön.

Ne ke midmagö liban rö,

nibi bi rimnap kalip u rö nöp midmagö limön,’ a ga,” a ga. *

²⁸ Anig hageia, Jisas bi anibu nip haga, “Ne kabö göl hagpan; adö anibu nöp hain gimön, pör middep magö u udnabön,” a ga. *

²⁹ Jisas anig hageia, bi lo manö hag ñeb bi anibu, hib yad u pro ginab a göm, Jisas nip kauyaŋ hag niŋöm haga, “Lo manö kali kliñ rika u, nibi bi rimnap kalip midmagö limim a göm, kali kliñ rika.

* **10:16:** Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 * **10:18:** Jon 12:31; Rep 12:8-9 * **10:19:** Sam 91:13; Mak 16:18 * **10:20:**

Plp 4:3; Rep 3:5 * **10:22:** Jon 3:35; 10:15 * **10:25:** Mad 22:35-40; Luk 18:18 * **10:27:** Dud 6:5; Lep 19:18

* **10:28:** Lep 18:5

Ani bu u, ni bi bi mai kalip midmagö limim a göm, kal i klin rika?" ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas bi lo manö hag ñeb bi anibu nip, manö pen hagöl gi, aiud udöm haga, "Bi ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan an au araia niñöm, bi nan si udep rimnap apöm, nip mñu magö paköm, waij nan nipe gau pit gi ud arlö niñöl gi, nipe adan an au umnig göm gi mideia.

³¹ Bi God nip nan sabe gep bi ap, adan adö anibu amöm bi anibu umnig göm gi mideia au niñöm, böj lau nöp adan löm ara.

³² Pen bi Lipai it bi ap, adan adö anibu nöp amöm, bi anibu umnig göm gi mideia au niñöm, mideia söi au amöm niñ aij göm, böj lau nöp adan löm ara.

³³ Pen bi Juda wasö, ram minöñ Sameria nibö bi ap, adan mlö añi anibu nöp amöm, bi anibu umnig göm gi mideia au niñöm, nip mög yabit niña.

³⁴ Nip mög yabit niñöm, mideia söi au amöm, wös nip gau wel rimnap löm, ñig wain rimnap löm, wös nip gau wama. Wös wamöm, ud donki adö nipe u löm, ram mani rauöm hanmidal u dam löm, abad mid aij yabit ga.

³⁵ Ruö arnig göm, bi ram abad midmidöp anibu nip silpa kid mihöp ñöm haga, 'Ne bi anibi nip abad mid aij gimön. Pen mani aigeg hagnabön u, ado gi apem nöp ñinabin,' a ga," a ga.

³⁶ Jisas aiud anibu udöm, nipe bi lo manö hag ñeb bi anibu nip hag niña, "Bi adan an pak lila u, bi mihau nigan padiöl göm arla gau, bi an nipe ke midmagö la rö, nip midmagö la?" ö ga.

³⁷ Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, "Bi nip mög niñöm gi aij ga u," a ga.

Hageia, Jisas nip haga, "Niñö nöp hagnan. Me ne arammön, adö anibu nöp gimön," a ga.

Jisas nipe Mada Maria añil mihau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas bi nipe gau aip ram minöñ ap amjakeila, ni bi ram minöñ anibu mideia ap apöm, kalip ut gi dam ram nipe u ara. Ni bi anibu hib nipe Mada.

³⁹ Ram nipe u niñin ap mideia. Hib nipe u Maria. Maria nipe Jisas mideia söi au ap asiköm, Jisas manö hageia u niñmideia. *

⁴⁰ Mada nipe ke nöp nan magö lauöm, gasi iru niñöm, ap Jisas nip haga, "Bi Kub, Maria yip arö gö, yad ke nöp nan magö hon lauabin u aij gagöp. Nip hagö apöm yad aip nan magö lauul," a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas haga, "Mada, Mada, ne nan iru nöp gasi iru niñban u aij wasö.

⁴² Maria manö aij yad niñnam a göm, gasi añi u nöp niñöm, ap manö yad niñmidöp. Ni bi bi ap nan aij udöp anibu pit gi udnim rö lagöp," a ga. *

11

God nip sabe ginig, anig göl rö hagnim, a ga

(Mad 6:9-15; 7:7-11)

¹ Niñ ap, Jisas ram minöñ ke migan ap midöm, Nap God nip sabe göl gi mideia. Sabe gi pis gö niñöl gi, bi nipe ap apöm nip haga, "Bi Kub, God nip aigöl gun sabe gun? Jon bi nipe gau kalip hag ñö niñbal rö, ne hanip u rö nöp hag ñö niñun," a ga.

² Hageia, Jisas kalip haga, "God nip sabe ginig gimim, anigöl hagnim, 'Bapi, ni bi bi gau hib ne haglö adö aran. Ne ni bi bi udmön abad mideinabön ñin u yinid aunim.

³ Nan magö hanip ñin añi añi pör pör niñban rö u niñmön.

⁴ Ni bi bi rimnap hanip gi naij gilö, kalip pen niñno mulu lugö gi naij gagpun rö, hon nan si nan naij gipun gau niñmön arö gimön.

Hanip abad midaimön, gasi ap wakainim, gi naij gagun,' a gimim," a ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö anibu hagöm, bi nipe gau kalip manö hod riköm haga, "Kale bi ap, sibön an kub yan, bi niñeb nipe ram amöm hagnab, 'Midaimam, bi niñeb yad ap mlö gau nibö apöm ram yad u apjakajip. Pen nan nip ñinö niñnim u midagöp u me, nöp auabin. Yip bred magö mihau nigan ñi,' a ginab. Hageinab, bi niñeb nipe anibu manö pen hagnab,

* 10:39: Jon 11:1; 12:2-3 * 10:42: Mad 6:33

⁷ ‘Sibön an kub i yip ap unbö hagagmön! Yad ñi pai yad gau aip ajöñ giñun hanabun. Anib u, yad aigöl gem urakem, nöp nan hagabön anib gau ud ñinam?’ ö ginab.

⁸ Pen kalöp hagabin, bi ram nap nibö u, bi niñeb yad a göm yiñid ud ñagnab, ji nip ñi a göm abad midöl gi, klö gi midö midö, hagnab rö ñinab.

⁹ Anib u, kalöp hagabin, nan niñhön midagainim, God nip hag niñbe, kalöp ñinab. Nan niñhön ulhai niñnabim u, udnabim. Hanip ajöñ u hiikan a gimim, pak gu gu gipe, hiiknab.

¹⁰ Niñhön ginig: nibi bi God nip hag niñnaböl gau, udnaböl. Nibi bi nan ulhai niñnaböl gau, udnaböl. Nibi bi hanip ajöñ hiikan a göm, pak gu gu gilö, kalip ajöñ hiiknab.

¹¹ Kale ñi pai nap gau, ñi kale ap kabsat nan a geinab, re ap ñinabön aka?

¹² Aka ji, yaur magö nan a geinab, hauat ap ñinabön akan U rö nöp anig gagnabön.

¹³ Kale nibi bi aij wasö u pen ñi pai kale gau nan aij gau nöp ñinabim. Bapi kumi kabö adö lan au midöp u Bi aij yabit. Nipe nan naj ap ñagnab. Ana Ut u hanip ñimön a geinabim u, Bapi kalöp ñinab,” a ga.

Jisas Seden klö udöm nan gagep rö gab, a gila

(Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ Pen bi ap nip kijaki aban alö, manö hagöm wasö, yiñharin nöp mideia. Jisas kijaki anibu hag yuö, bi aban almidia u manö hagö niñöl gi, nibi bi niñmideia gau aiö waiö gila.

¹⁵ Pen nibi bi anib gau rimnap hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö nipe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab,” a gila. *

¹⁶ Pen nibi bi anib gau rimnap, Jisas niñhön ginab a göm, hagla, “Nan niñagep ap ke kumi kabö adö aulik gö niñun me, God nöp hag yuö auna u, niñnabun,” a gila. *

¹⁷ Pen Jisas gasi piral kale ke niñla u ke niñöm haga, “Ram minöñ kub añi ap, ud

asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen geinaböl u, ram minöñ anibu lug paknab. Nibi bi il añi ap, u rö nöp ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen aleinaböl u, nibi bi il añi anibu lug paknab.

¹⁸ Anib unbö rö nöp, Seden il u ud asik ke ke leinab u, aigegö göm mid aij ginimn Pen kale yip haggim, ‘Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö höñ araböl,’ a gipim.

¹⁹ Anig haggim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau aigegö göm hag höñ yubaln Yam kale ke hagnaböl, nibi bi anig göl rö lagöp.

²⁰ Pen yad God klö nipe udem, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yubin rö, kale niñnabim, God nibi bi udöm abad midöp ñin u hanip hadö auöp i, a gimim niñnabim.

²¹ “Pen bi klö ap, wim po nipe li aij göm, ram nipe u niñ mideinab, nibi bi rimnap nan nipe ap pit gi udöl rö lagnab.

²² Pen bi klö yabit ap ke apöm, nip aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au li aij ga u halö pit gi udöm, nan si udnab gau dam nime li ñinab. *

²³ “Nibi bi yip pig midagpal gau, wög yad gipin u rib wal gipal. Nibi bi kale nibi bi rimnap yip dauageinaböl gau, nibi bi yip aunig gaböl gau kalip ridik dam yubal. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga

²⁴ “Kijaki aiön pi ap, nibi bi aban li midö, hag höñ yuö arnab u, am ram minöñ nöp an gau aramöm, ka ap ulhai niñnem mideinam, a göm, am an anib gau aj aj wasö niñöm, ‘Ram raul migan nöd midem aubin u arnam,’ a ginab.

²⁵ Hagöm, amöm niñnab, ram anibu lik gi aij gi, kuö aij nöp mideinab.

²⁶ Nipe niñöm gau amöm, nipe rö wasö, kijaki aiön pi naj yabit unbö mudun jin u halö ut gi dapöm, migan anibu am mideinaböl. Anig gö, bi anibu nöd aij pro rö midmidöp rö wasö; uri nipe böñ nöp naj yabit mideinab,” a ga.

27 Jisas manö anıbu hagö, nıbi bı ıru mıdeila an anıb au nıbi ap uraköm, wıñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, mıñ mıñ yabıl gınım,” a ga. *

28 Hageia, Jisas pen pe haga, “Anıg hapan u pen nıbi bı an an God Manö u nıñöm hagöp rö gınaböl gau, kale mıñ mıñ gınaböl,” a ga.

*Nan ap ke gö nıñun, a gıla
(Mad 12:38-42; Mak 8:12)*

29 Pen nıbi bı ıru yabıl nöp ap magum gılö nıñöl gı, Jisas kalıp haga, “Nıbi bı mıñi mıdpım an aui, nan si nan naij göl gı mıdmım hıgım, ‘Nan gıgep rö ap kumi kabö adö lan gö nıñun,’ a gıpım. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke gınö nıñagnabım. Bı God manö hıgep Jona nıp ga adö u nöp yıp gö, nıñnabım. *

30 Daun kub Ninepa nıbi bı gau, God manö hıgep bı Jona apöm ga rö nıñöm God nıp nıñ udla rö, nıbi bı uri mıdpım gau, yad Bı Ñı nıpe gınabin rö nıñmım, nıñnabım.

31 Pen hadame nöp nıbi kwin ram mınön mılö mıdeila gau nıbö apöm, Kın Solomon manö aij hagab u nıñın a göm aua. Pen kale nıbi bı mıñi mıdpım gau, bı kub Solomon rö wasö, yad Bı Kub yabıl apem an kalöp aui mıdem, kalöp manö aij yabıl hag ñınö udagpım. Anıb u, manö kub hıgep ñın u, kwin anıbu uraköm kalöp nıbi bı mıñi mıdpım gau manö kub hıgnab. *

32 Hadame nöp Jona am Ninepa nıbi bı gau kalıp hagö, nan si nan naij gımdal gau, nıñön gınıg anıg gıpun a göm arö göm, God nıp nıñ udla. Jona nıpe hagö nıñ udla u pen mıñi yad Bı Kub yabıl apem an kalöp aui mıdem, manö aij yabıl hag ñınö, nan si nan naij gıpım gau arö gagpım. Anıb u, manö kub hıgep ñın u, Jona nıpe uraköm kalöp nıbi bı mıñi mıdpım gau manö kub hıgnab. *

Sıb an gau rö mıdagaimım

(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

33 “Nıbi bı gau hapö lauöm rin cög mıgan gau pi gıgnaböl; adö au gılın rık lılö mailö gö, nıbi bı gau ram raul mıgan anıbu apöm waiö nıñnaböl. *

34 Pen amgö magö u hapö mailö rö mıdöp. Amgö magö u mıd aij gınab u, hañ roman an dan mailö göm mıd aij gınab, pen amgö magö mıd aij gıgnab u, hañ roman an dan sıb göp u rö mıdnab.

35 Kale nıñ aij gımım, an kalöp dan mailö mıdöp aka sıbön mıdöpın Kale gıgı nıñbım, an hon dan mailö mıdöp a gı gıgı nıñbım u pen sıbön aunım rö löp rö, kale ke nıñ aij gımım.

36 Hañ roman kale an dan magöñhalö mailö gı mıdöl gı, mıgan pro marap sıbön mıdageınab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak ñınab unbö rö lınab,” a ga.

Kale Perisi prı halö mıdpım, a ga

37 Pen Jisas manö hag juö nıñöl gı, bı Perisi ap nıp haga, “Auö ram yad amul nan ñıñul,” a ga. Hageia, Jisas ram nıpe amöm, raul mıgan yan nan ñıñnıg asıka.

38 Asıköm, nan ñıñö nıñöl gı, bı Perisi anıbu, gıgı nıpe ke an gau nöp nıñöm, bı anıbi nıñön gınıg hon Juda kai pör gıpun rö, ñımagö nıpe u ñıg lı yuöm wasö, yıharın nöp nan ñıñab a göm, gıgı u nıñıa.

39 Jisas gıgı nıñıa anıbu ke nıñöm nıp haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau hön adö gau ñıg pak aij gıpal rö u gıpım u pen an kale yan nan si nan naij gıpım prı u ajman rauöm mıdöp. Kale nıbi bı nan aij kale gau udun a gımım, gı naij yabıl nöp gımdım.

40 Kale hauı halö yabıl. God kalöp hañ u nöp gı laga; an yan abe gı la.

41 Anıb u, nan pler kap mıgan yan mıdöp u, nıbi bı mög gep rö gau kalıp ñımım. Anıg gınabım u, nan kale magöñhalö uı gınab.

42 “Pen kale Perisi kai, nıñ aij yabıl gımım: kale marö kub yabıl udnabım. Kamön, dıl, nan yıharın hañın aij auep wög adın ranab gau nıñbe, nan kub rö lö, wö ral nıñ dammım, sıduın lan arö, nıme lun God nıp añı ap ñun a gımım, pör nıñbım. Nan pro pro gau pör anıg gımım

* 11:27: Luk 1:28,42,48 * 11:29: Mad 16:4 * 11:31: 1Ki 10:1-10 * 11:32: Jo 3:5-10 * 11:33: Mak 4:21; Luk 8:16

gɪpim u aij, pen nɪhɔn gɪnɪg manɔ ɪl yabɪl u nɪŋmim hain gagpimɲ Nɪbi bɪ gau kalɪp kabɔ rɔ gɪnɪm adɔ u gagpim; kalɪp naij gɪnɪm adɔ u nɔp gɪpim. God nɪp mɪdmagɔ lagpim. Anɪg gɪmim, gɪ naij gɪpim.

43 “Pen kale Perisi kai, nɪŋ aij yabɪl gɪmim: kale marɔ kub yabɪl udnabim. Kale Juda magum gep ram gau amdim, bɪ kub mab po asɪkpal adɔ u nɔp asɪkpm. Gasɪ kale nɪŋbim u, nɪbi bɪ iru mɪdpal aŋ gau arno, ‘Manɔ hag ñeb bɪ auabɔn e!’ gɪlɔ, hanɪp aij gɪnab a gɪmim, nɪŋbim.

44 Pen kale Perisi kai, nɪŋ aij yabɪl gɪmim: kale marɔ kub yabɪl udnabim. Nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋɔm, kalɔp bɪ aij yabɪl a gɪpal u pen wip rɪgɔl gɪpal hij naij mɪdɔp mɪgan gau nɪbi bɪ nɪŋagɔm adɔ laŋ ajpal rɔ mɪdpim,” a ga.

45 Jisas anɪg hagɔ, lo manɔ hag ñeb bɪ ap nɪp haga, “Manɔ hag ñeb bɪ, manɔ klɔ yabɪl lɪ hagpan anɪbu, hanɪp u rɔ nɔp hag juban,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manɔ hag ñeb bɪ gau, nɪŋ aij yabɪl gɪmim. Kale marɔ kub yabɪl udnabim. Manɔ kliɲ aij hagpim u, wadɪ marɔ kub gau rɔ, nɪbi bɪ gau kalɪp gam ñɪbim u pen kalɪp mɔg nɪŋmim hag rau udagpim.

47 Pen kale lo manɔ hag ñeb bɪ gau, nɪŋ aij yabɪl gɪmim. Kale marɔ kub yabɪl udnabim. Nahai ɪlaŋ kale gau hadame nɔp bɪ God manɔ hagep bɪ gau kalɪp al pak lɪla. Pen kale God manɔ hagep bɪ gau wip rɪgɔl kale gɪ lɪbim.

48 Gɪpim anɪbu, aij nɔp pakla a gɪmim gɪpim. Nahai ɪlaŋ God manɔ hagep bɪ gau al pak lɪla; kale pen wip rɪgɔl kalɪp gɪ lɪbim.

49 Anɪb u, God gasɪ aij ke nɪŋɔb u haga, ‘Bɪ manɔ yad hagep gau, bɪ manɔ aij yad ud arep gau kalɪp yunabin, pen kalɪp jɪ nɪŋɔm, rɪmnap gɪ naij gɔm, rɪmnap bɔŋ nɔp al pak lɪnabɔl,’ a ga.

50 Pen hadame nɔp, God mɪnɔŋ nabɔŋ ɪl i gɪ lɪnɪg ga ñɪn u rɪkɔm, bɪ God manɔ hagep gau kalɪp pɔr paklɔ auɔp rɔ, nɪbi bɪ mɪɲi mɪdpim gai i, nan nabɔŋ anɪbu pen udnabim.

51 Marɔ anɪbu me, bɪ Ebol nɪp nɔd ɪl gɔm al pakɔm, al pak dapɔm, al pak dapɔm, hainɔ Sekaraia nɪp, ka nan sabe gɪ ñeb ram raul mɪgan u lɔdaŋ, kabɔ kaɫum ud gɪla bɪd adɔ au i, aŋ au al pak lɪla. Kalɔp nɪŋɔ yabɪl hagabin, manɔ marɔ anɪbu magɔŋhalɔ, nɪbi bɪ mɪɲi mɪdpim gau udnabim.

52 Pen kale lo manɔ hag ñeb bɪ gau, nɪŋ aij yabɪl gɪmim. Kale marɔ kub yabɪl udnabim. Manɔ aij u, gasɪ aij nɪŋeb ram raul mɪgan ajɔŋ ki u kale udmim, gau pi gɪpim. Gau pi gɪpim u, nɪbi bɪ ram raul mɪgan am nɪŋun a gɔm gasɪ nɪŋbal gau, kalɪp pɔr adan magrem hag rɪkpm,” a ga.

53-54 Jisas kalɪp anɪg hagɔm hɔŋ arɔ nɪŋɔl gɪ, lo manɔ hag ñeb bɪ gau abe, bɪ Perisi gau abe nɪp jɪ nɪŋɔl hagla, “Manɔ nɪhɔn u hagno, pen hagɔ nɪŋun, nɪp dam manɔ kub hagun,” a gɔm, Jisas nɪp manɔ piral piral adɔ rɪmnap haglɔ ara.

12

Nan pi gɔm gɪpal gau waiɔ nɪŋnabɔl (Mad 10:26-27)

1 Pen ñɪn ap, nɪbi bɪ iru yabɪl nɔp ap magum gɔm, pen pen cɪro cɪro ñɔm nɪbi bɪ rɪmnap ma abɔ jɔ ma jɔ gɪlɔ nɪŋɔl gɪ, Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Perisi kai pɔr gɪ naij gɪpal u pi gɔm, mɪd aij gɪpun, a gɪ gasɪ nɪŋbal. Kale anɪb unbɔ rɔ gɪmim rɔ lɔp u, kale yɪs kale u nɪŋ aij yabɪl gɪmim.

2 Nan pi gɪmim gɪpim gau, hainɔ waiɔ lɔ nɪŋnabɔl. Manɔ agamɪj hag pi gɪpim gau, u rɔ nɔp waiɔ lɔ nɪŋnabɔl.*

3 Pen manɔ sɪbɔn yaŋ hagpim u, mailɔ halɔ haglɔ nɪŋnabɔl. Manɔ agamɪj raul mɪgan yaŋ hagpim u, meg magɔ dap ranɔm ram adɔ laŋ haglɔ, yag dam ram mɪnɔŋ gau ud arnabɔl,” a ga.

God nɪp nɔp pɪɲɪŋ gɪmim (Mad 10:31)

4 “Nɪbi bɪ yad gai i, kalɔp hagabin, God nɪp cɪg gɪno, hanɪp al paknabɔl a gɪmim, pɪɲɪŋ gagmim. U yɪharɪŋ haɲ roman adɔ u nɔp gɪ naij gɪlɔ, hij gɪnab. Hainɔ kale nan ap kalɔp gɔl rɔ lagnab.

* 12:2: Luk 8:17

⁵ Anib u, yad kalöp hagabin, kale piñin ginig, Bi kalöp hañ roman al pak löm, hainö kalöp mab ke inab migan yan ud yunim rö löp, Bi anibu nöp piñin gimim. Nipe nöp Bi piñin gep me; nip nöp piñin gimim.

⁶ “Kale niñbim, nibi bi yaur pro unbö mamid u sikim göm, mani ałi pro mihöp nöp udpal. Yaur pro anib gau, God ałi ap niñagnim rö lagöp; magöñhalö niñöb u nöp midöp.

⁷ Pen kale nibi bi gau nan yabit; yaur gau kale aip adip adip rö wasö. God nabıc cög umagö kale u magöñhalö wö ralöp u me, kale piñin gagmim, gasi halö midaimim,” a ga. *

Jisas nibi bi nipe midpim u, nibi bi gau waiö hagmim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Kalöp manö niñö hagabin, nibi bi Jisas lau adö midpun a göm, nibi bi midpal an au waiö hag hikeinaböl gau, yad kalip pen abe nibi bi gai i yip lau adö midpal a gem, God ejol nipe midpal an au waiö hag hi knabin.

⁹ Pen nibi bi Jisas lau adö midagpun a göm, nibi bi midpal an au waiö hageinaböl u, yad kalip pen abe nibi bi gai i yip lau adö midagpal a gem, God ejol nipe midpal an au waiö hagnabin.

¹⁰ “Bi Ñi nipe nip hag jueinaböl u, God niñöm arö ginig arö ginab; pen Ana Uł u nip hag jueinaböl u, God nipe niñöm arö gagnab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagnig göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman bi kub midpal an au, aka kin midpal an au, daueinaböl u, pen manö niñön u udun hagun a gimim, gasi iru niñagmim. *

¹² Urak hagpe niñöl gi, magö anibu nöp Ana Uł nipe kalöp gasi ñö niñöl gi, niñmim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a gimim, gasi u niñagmim

¹³ Nibi bi iru mideila an anib au, bi ap Jisas nip haga, “Manö hag ñeb bi, ne mam yad u nip hagö, bapi nan nipe ud löm uma gau, nime li yip böñ lau ke ñan,” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas nip pen haga, “Yip an hagöp, ‘Bi nan ud asik ñeb u midaimön,’ a ga niñem nan kalöp gau ud nime li ñinam?” ö ga.

¹⁵ Jisas anig hagöm, nibi bi mideila gau kalip haga, “Niñ aij yabit gimim. Nan iru nöp udun a gimim, gasi u niñagmim. Nan iru udun a gimim, gasi niñnabim u, mid aij gimim rö lagnab,” a ga. *

¹⁶ Pen Jisas manö ap kalip manö hod riköm haga, “Bi mani iru mideinab ap, wög adin nipe u, wid magö nan gau iru yabit nöp mideinab.

¹⁷ Gasi nipe gau nöp ke niñ damöm, ‘Nan ññeb yad iru nöp midöp gau, ram raul migan mai dap lem, ñin mideinam?’ ö ginab.

¹⁸ Pen gasi ap niñöm, ‘Ram pro gau rib wal gi yuem, ram kub kub gau nöp gi lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöñhalö ud ram raul migan anib gau dam linabin.

¹⁹ Yad anig gem, yip ke hagnabin, “Bi me. Ne nan aij iru yabit midöp u mi iru yabit nöp midöm pis gagnab. Anib u, wög ne u arö gimön, nan ne anib gau nöp niñöl gi, ñig niñöl gi, miñ miñ göl gi, gi midaimön,” a ginabin,’ a ginab.

²⁰ Anig hagöm gasi niñnab, pen God nip hagnab, ‘Ne bi haul halö yabit! Miñi sib an yan nöp umnabön. Nan ne iru nöp gi jin gi lö midöp anib gau, an rö ud niñ mideinab?’ ö ginab.

²¹ “Anibu rö me, nibi bi nan aij gau iru nöp ud magum göm miñ miñ gipal u, pen God amgö ilö nipe au kale nibi bi mög gep rö midpal,” a ga. *

God hanip abad mideinab, a gimim, gasi iru niñagmim

²² Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, “Anib u, ‘Nan magö gai nibö udun niñ midaiun, walij gai nibö udun yim midaiun,’ a gimim, gasi kub u niñagmim.

²³ Nan ññeb u nan kub wasö. Kamij middep magö u nan yabit. Walij nan gau nan kub wasö. Hañ roman u nan yabit.

²⁴ Yaur midpal gau niñim. Yaur gau, nibi bi gipal rö, wid wög gi yimlö, po gö

* 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34 * 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15 * 12:15: 1Di 6:9-10 * 12:21: Mad 6:19-20

rík dauagpal. Wid magö rík dap magum gep ram kale ap mîdagöp. God nöp me nan ñîneb kalîp ñöb. Nîpe nan pro gau gasî nîñöm anîg göp u, kale nîhön gîñîg hanîp nîbi bî abad mîdageinab a gîmim, gasî iru nîñbimî Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö.

²⁵ Pen kale gasî iru nîñeinabim u, umnîg gîñabim ñîñ u arö gîmim, magö ap halö mîdeinabim aka?

²⁶ U nan pro, pen kale ke nan pro anîbu gîmim rö lagöp. Anîb u, kale nîhön gîñîg nan yîharîñ adö rîmnap gasî iru nîñbimî?

²⁷ Nan be gau ranöm, magö pîlöm pîpîl yuöp u pen ke walîj göm rîb adîk gîñîm rö lagöp. God nöp gö, rîb adîk aij yabîl gîmîdöp. Pen Kîñ Solomon rîb adîk aij yabîl gîmîdöp u, gausîl gau rîb adîk aij gîmîdöp u rö gagmîdöp.

²⁸ Nan be gau ranöb anîb gau nan yîharîñ; pör mîdageinab. Mîñî rö mîdöm, rol ruö rîb gî dö gî mab laulö innab. God nîpe nan yîharîñ gau gasî nîñöm anîg göp u, kale nîhön gîñîg hanîp walîj ñagnab a gîmim, gasî iru nîñbimî Nîñ udep magö kale u mîlö mîdagöp.

²⁹ Hon nan magö, ñîg, nan gau gai nîbö udun ñîñun a gîmim, gasî marö u nîñagmim.

³⁰ Nîbi bî God nîp nîñagpal gau, gasî anîbu rö nîñbal. Pen Nap kale u kalöp haul gagöp; nan kalöp mîdagöp gau nîñöb.

³¹ Anîb u pen, God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, hanîp halö udnîm a gîmim, gasî aîñ nîñmim gîpe arö me, kalöp abad mîdöl gî, nan anîb gau kalöp ñîñab.

Ram mîñöñ kumi kabö adö lan au nan aij aij ud magum gîmim

³² “Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad mîdeinabin a göm nîñöb u me, kale pîñîñ gagmim.

³³ Nan kale mîdöp rö gau, sîkim gî mani udmim, nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp ñîmim. Anîg gîñabim u, mani rin kale papîl gagöm pör pör nöp mîdeinab; nan aij aij kale kumi kabö adö lan au mîdöm ur gagnab; bî si udep apöm si udagnab; sîpsop nan gau ñîñagnab. *

³⁴ Pen nan aij kale gau mîñöñ nabön adö îl i ud magum geinabim u, hîbur gasî mîdmagö kale u u rö nöp mîñöñ nabön adö îl i mîdeinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö lan au ud magum geinabim u, hîbur gasî mîdmagö kale u u rö nöp anîb lan mîdeinab.

Gîñîñ gîmim mîdaimim

³⁵ “Anîb u, walîj kale u söl söl pa jö gîmim, dip nagî pîg lî aij gîmim, hapö lau lîmim nîñöl gî mîdaimim. *

³⁶ Bî wög gî ñeb gau hagnaböl, ‘Bî kub hon u, bî nîñeb nîpe nîbi udöm aip nan kub ñîñ mîdlö nîñöl gî, söl ado gî aunab,’ a göm, nîñ nöp mîdeinaböl. Bî kub kale u ado gî apöm, ajön pak gu gu gö, yîñîd hîknaböl. Anîb unbö rö kale anîg gîmim.

³⁷ Pen nîpe ado gî apöm, kale nîñ mîdeinaböl u nîñöm, kalîp ud aij yabîl gîñab. Bî kub anîbu nîpe ke, walîj nîpe u söl söl pa jö göm, dip nagî pîg lî aij göm, kalîp hagö, ap nan ñîñeb lî ñîñbal ka u asîk gîgabö gîlö, nîpe ke nan ñîñeb gau dam kalîp ñîñab.

³⁸ Pen bî kub sîböñ anî kub yan aka kîlakîl hagnab magö u apöm nîñnab, bî nîpe gau uhön hanageinaböl, kalîp ud aij yabîl gîñab.

³⁹ Anîb u, nîñîm. Nîbi bî ram nap nîbö gau, bî nan si udep bî aunab ñîñ u a göm, nîñ mîdaiblap u, ram kalîp pîlaköm, nan kale gau si udagböp. *

⁴⁰ Anîb unbö rö, Bî Ñî nîpe aunab a gîmim, abad mîdaimim. Auagnab a gîmim gasî nîñabim magö anîbu nöp aunab,” a ga.

*God nîp wög gî aij gîmim
(Mad 24:45-51)*

⁴¹ Jisas anîg hagö, Pida haga, “Bî Kub, manö hod rîkmön hagabön anîbu, hanîp nöp hagabön aka nîbi bî magöñhalö hagabön?” ö ga.

⁴² Hageia, Bî Kub pen haga, “Bî an gasî aij mîdö, wög gî aij gîñab u, bî kub nîpe ram nîpe u arnîg göm nîp hagnab, ‘Bî wög yîp gîpal rîmnap kalîp abad mîdmön, nan

* 12:33: Luk 18:22 * 12:35: Mad 25:1-13 * 12:39: Mad 24:43-44; 1De 5:2

ñiñeb kalip gau nime li ñöl gi midaimön,' a göm, arnab.

⁴³ Anib u, hainö ado gi apöm, hagnab rö nöp ginab u niñöm, nip ud aij yabit ginab.

⁴⁴ Yad kalöp hagabin, bi kub anibu hagö, bi nipe gi aij ginab anibu nan nipe gau magörhalö abad mideinab. *

⁴⁵ Pen bi wög gi ñeb nipe u, bi kub yad u yinid auagöp a göm, nibi bi wög gi ñeb rimnap kalip miñu magö paköm, nan kub niñöm, ñig wain iru niñöm, hau alöm, gi mideinab.

⁴⁶ Pen bi kub nipe auagnab a göm niñab ñin u nöp apöm, nip rib gi dö mi dö göm, nibi bi manö nip niñagpal an kalip au hag yunab.

⁴⁷ "Bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niñ aij ginab, pen manö nip u rib juöm, hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nip rapin paknaböl. *

⁴⁸ Pen bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niñagöm, manö hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nip paköm ilön pro rö ñinaböl. God nibi bi kalip nan iru ñinab gau, yip pen nan iru ñimim, a ginab; pen nibi bi kalip nan iru yabit ñinab gau, yip pen nan iru yabit ñimim, a ginab.

Nibi bi rimnap Jisas nip udagöm asik ke ke linaböl
(Mad 10:34-36)

⁴⁹ "Yad aubin u, minöñ naböñ adö il i hapö pig yunig aubin. Ram minöñ gau magörhalö hadö inböp u aij!

⁵⁰ Yip ilön pak ñinig gaböl u, yip marö kub yabit göp. Marö kub anibu mid dam, yip ilön pak pis ginaböl ñin u nöp pita ginab. *

⁵¹ Kale yip hagnabim, nibi bi ud jim ñinig auub a ginabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, nibi bi gau gasi adö ke ke niñöm asik ke ke linaböl.

⁵² Miñi ñin i riköm, amilap apilap unbö mamid rö mideinaböl u, mihau nigan yip udlö, mihöp yip udagmil, asik ke ke linabil. Pen wasö u, mihöp yip udlö, mihau nigan yip udagöm, asik ke ke linaböl.

⁵³ Bi apil mihau, ñi nipe aka nap yip udagö me, asik ke ke linabil. Nibi amil mihau, pai nipe aka nime yip udagö me, asik ke ke linabil. Nime aip ñi nipe nbin u aip, u rö nöp ginabil; nime aka ñi nipe nbin u yip udagö, asik ke ke linabil," a ga. *

Krais u auub a göm niñagla
(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Pen Jisas manö ap halö kalip haga, "Sidö wad arab lau adö kumi wamöb niñmim, miñi möñ alnig gab a gimim niñ midpe, midö midö hagnab rö nöp möñ alnab.

⁵⁵ Yigön kub gamin nibo gai i gi auöp niñmim, miñi sidö kub linig gab a gimim niñ midpe, midö midö hagnab rö nöp sidö kub linab.

⁵⁶ Kale bi pir alep! Nan minöñ naböñ il i niñ aij gimim, nan kumi kabö adö lan niñ aij gimim gipim u, pen niñön ginig ñin kub pör abad midmidim u, miñi hadö auöp a gimim niñagpim?" ö ga.

Bi nöp manö kub hagnab u aip manö ud asikmim
(Mad 5:25-26)

⁵⁷ "Kale ai ginig, adan anibu aij, adan anibu naij, a gimim niñagpim?

⁵⁸ Pen bi ap nöp manö kub hagnig dam arabin a gainim, manö kub anibu niñön ginig arabul a gimön, adan an au amöl gi, nip aip manö hag ud asik aij gimil. Wasö u, nöp dam bi kub manö niñeb ñimagö adö nipe u yuö, nipe pen nöp dam polisman ñimagö adö kalip gau lö, nöp böñ nöp dam nagi linaböl.

⁵⁹ Anib u, yad nöp hagabin, ne nagiman nöp midmön, nan naböñ ne gau böñ nöp naböñ ral pis gimön me, höñ arnabön," a ga.

13

Kale nan si nan naij gipim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö anibu, nibi bi rimnap apöm, Jisas nip hagöm hagla, "Galili nibi bi rimnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe gi ñilö niñöl gi, magö anibu nöp

gapman bi kub Pailod kalip böj nöp al pak la," a gila.

² Hageila, Jisas kalip haga, "Galili nibi bi anib gau nöp, nan si nan naij unbö ke gilo anig göp, pen Galili nibi bi rimnap nan si nan naij pro pro gipal rö anig gagöp, a gimim, niñbim ar? *

³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij gipim gau nihön ginig anig gipun, a gimim, arö gagnabim u, nibi bi anib gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

⁴ Pen Siloam wanö sö! au, ram mlö kub pa jö göm nibi bi unbö kago! böj dan (18) kalip pak la u, nan si nan naij unbö ke gilo anig göp, pen nibi bi Jerusalem midmidal rimnap nan si nan naij pro pro gipal rö anig gagöp, a gimim, niñbim ar?

⁵ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij gipim gau nihön ginig anig gipun, a gimim, arö gagnabim u, nibi bi anib gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

Mab ap magö pilagöp

⁶ Pen Jisas manö hod riköm kalip haga, "Bi ap uthem magö ap pilan, a göm, yin u ju dapöm, nagi wain wög nipe au yimnab. Hainö ado gi apöm niñnab magö ap pilagnab.

⁷ Bi wög gep nipe u nip hagnab, 'Mi mihau nigan mi ahi ahi inö niñöl gi, pör apem niñbin uthem yimnö u magö niñeb ap pilagöp. Anib u, wög adin yad an au midöp u aij gagöp. Rib yu!' a ginab. *

⁸ Hageinab, bi wög gi ñeb nipe hagnab, 'Bi kub, uthem il anibu miñi rib yuagep. Yad uthem il anibu kipil gi aij gem, nan utan utan rimnap dap linö, *

⁹ mi hainbö u magö pilnäm u arö gimön; pen magö pilagnäm u rib yumön,' a ginab," a ga.

Jisas nibi jöl magö dudu ga u gö, yidun ga

¹⁰ Pen Juda God nip sabe gep ñin ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalip manö hag ni mideia.

¹¹ Ram raul migan anibu nibi ap ap mideia. Nibi anibu nip kijaki aion pi gö, jöl magö nipe u dudu badu göl nöp ajmidöp mi unbö kago! böj dan (18) ina.

¹² Jisas nibi anibu nip hagö auiaia haga, "Nan nöp göp u kamij löp," a ga.

¹³ Anig hagöm, nip ud niñö niñöl gi, magö anibu nöp jöl magö u yijig gö, God hib nipe u hagö adö ara.

¹⁴ Pen Jisas God nip sabe gep ñin u gö kamij la u niñöm, bi kub Juda magum gep ram anibu abad midmidöp u, Jisas nip niñö mulu lugö, nibi bi ap mideia gau kalip haga, "Kale nibi bi nan göp gau, wög gep ñin unbö kago! jin nöp aube kamij linim. Miñi God nip sabe gep ñin i anig gagmim," a ga. *

¹⁵ Anig hagö, Bi Kub nip pen haga, "Kale bi pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adik libe mideinab au, God nip sabe gep ñin u ñig nan gö, kalip nagi hubikmim, dam arbe ñig niñnaböl aka wasö? *

¹⁶ Pen bac ilan hon Ebrahim riköm, rik dap lila pai i, Seden nip hadame nöp adik lö, mi in kago! böj dan midöp u, nip mög niñagpim arñ Miñi God nip sabe gep ñin i, nagi nipe hubik yuajin, manö kub hagabin ar?

¹⁷ Jisas anig hagö, bi nip niñlö mulu luga gau nable yabit ga. Pen nibi bi rimnap gau, Jisas nan gagep rö gimidöp gau niñöm, miñ miñ yabit gila.

Mab masded magö u, manö hod riköm haga

¹⁸ Jisas manö ap halö hagöm haga, "God nibi bi udöm abad mideinab manö u kalöp hag ñinig gabin u, aige gem hagnö, kale niñ aij ginabim?

¹⁹ Me manö adö hagnig gabin inbö rö midöp. Bi ap mab masded magö u dam wög naböj nipe u yimö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm lö lö gau gau mideinaböl," a ga.

²⁰ Manö ap pen kauyan haga, "God nibi bi udöm abad mideinab manö u, aige gem hagnö, kale niñ aij ginabim?

²¹ Adö anibu rö, nibi ap yis bad pro pro ap udöm, plaua rin kub yan halö ud ado

malo gö mîdöl gi, kub yabił rannab rö u gî nab,” a ga.

Ajöh pro u

(Mad 7:13-14,21-23)

²² Pen Jisas Jerusalem arnig göm, yijig göl araga. Nipe daun gau abe, nîbi bî ram rîlig aglô mîdeila gau abe, an an hanöl gi, manö hag nîl gi ara.

²³ Nîbi bî mîdeila anîb gau, bî ap Jisas nîp haga, “Bî Kub, God yöp nîbi bî mîhöp nöp ud kamîj yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalîp haga,

²⁴ “Anîb u, kale klô gîmim nöp, ajöh il pro ramö anîbu arnabim. Nîbi bî iru yabił nöp, adan ramö pro anîbu arun, a göm, am rua rîk wasö nîjnaböl.

²⁵ Nîhön gînig, bî ram nap nîbö u adan gînnab, kale höh gau nöp mîdmim, pak gu gu gîmim hagnabim, ‘Bî kub, adan hiik!’ a gîpe, nipe pen pe hagnab, ‘Kale gai nîböj Yad kalöp nîjagpin!’ a gî nab. *

²⁶ Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram mînöh hon u apön, nöp aip nan nîjun nîg nîjun gîmidun; ne hanîp manö hag nîmîdan,’ a gî nabim.

²⁷ Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale nîjagmîdin. Kale gai nîbö yad nîjagpin. Kale nîbi bî nan si nan naij gîpim u me, kalöp ajöh hiikagnabin. Arim!’ a gî nab. *

²⁸ Hainö kale nîjnabim, Ebrahim, Aisak, Jekop, bî God manö hagep bî gau, God ram mînöh pör mîdep u God aip mîdeinaböl, pen kalöp hag höh yuö, mîtöh kub göl gi, meg magö hau rîbîköl gi nöp mîdeinabim. *

²⁹ Pen nîbi bî mîlö gau nîbö, sîdö auab lau adö nîbö, sîdö wad arab lau adö nîbö, gamîj gau nîbö, gajîj gau nîbö, God ram mînöh pör mîdep nipe u apöm, asîkôm jîm nîl nan kub nîjnaböl. *

³⁰ Pen nîbi bî uri jöl adö yabił au mîdpal gau, hainö rîmnap nöd am mîdeinaböl. Pen nîbi bî uri nöd araböl gau, hainö rîmnap jöl adö yabił gau mîdeinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem nîjöh mög ga

* 13:25: Mad 25:10-12 * 13:27: Sam 6:8 * 13:28: Mad 8:11-12 * 13:29: Sam 107:3 * 13:30: Mad 19:30

* 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15

³¹ Magö anîbu nöp, bî Perisi rîmnap apöm Jisas nîp hagla, “Gapman bî kub Herod nöp al pak lînig gab. Anîb u, ne ram mînöh i arö gîmön, ram mînöh ke ap aru,” a gîla.

³² Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb anîbu nîp hagpe, nîj mîdainîm. Mîni abe, rol abe, nîbi bî kîjaki aiön pi aban alöp gau gînöh kamîj löm, nîbi bî nan göp gau gînöh kamîj löm, gî nab. Ruö pen, nîn mîhau nîgan u me, wög yad u gî haknabin.

³³ Pen mîni, rol, ruö yad adan arîn a gabin u arnig gabin. Bî God manö hagep gau kalîp Jerusalem nöp al pak lî naböl.

³⁴ “Jerusalem! Jerusalem! God nipe manö hagep bî nipe kalöp a göm yua gau, nîhön gînig pör kabö ud pak lîbîmîj Kîlakîl pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör nî pai ne gau ud aij gînam, a gem, nîjbin u pen yîp iru nîjmîm wîhö gîpim.

³⁵ Anîb u, nîjim. Ram kale u kuö nöp mîdöp. Mîdö, kale yîp nîjagnabim; hainö gau, ‘Bî anîbi Bî Kub hag yuöp auab i, God gö, hib nipe adö lan arañ,’ a gî nabim nîn u me, yîp kauyan nîjnabim,” a ga.

14

Jisas, bî nîmagö ma hu ga ap nîp gö, kamîj la

¹ Juda God nîp sabe gep nîn ap, Jisas am Perisi bî kub ap ram nipe u nan nîjöh nîjöl gi, nîbi bî mîdeila gau, nipe nîhön rö gînim, a göm, nîj ij halö lî mîdeila.

² Nîhön gînig: nîn anîbu, bî nîmagö ma hu ga ap mîdeia.

³ Jisas, bî Perisi gau abe, bî lo manö hag nîeb bî gau abe, kalîp haga, “God nîp sabe gep nîn i, bî nan göp ap gîno kamîj lî nab u aij aka wasöh Lo manö nîhön hagöp?” ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. Anîb u, Jisas bî nîmagö ma hu ga u nîp ud nîjöh kamîj la. Kamîj lö, Jisas bî anîbu nîp hag yuö ara.

⁵ Jisas bî anîbu hag yuöm, bî anîb gau kalîp haga, “Nî pai kale ap aka kaj kau kale ap, God nîp sabe gep nîn u nîg mîlbîm

ulöm migan yan lugeinab u, kale yinid am ud yunabim aka wasö?" ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

Hon hib kub mideian, a gimim, gasi u ninjagmim

⁷ Pen nibi bi anib gau nan magö ninjig apöm, ka asikep aij aij gau nöp ninjun asikun, a göm asikla u, Jisas ninjöm, manö ap manö hod riköm haga,

⁸ "Bi ap nibi udnig göm, nan kub ninjig kalöp wiñ alö ammim, ka asikep aij linim adö u asikagmim. Nihön ginig: nibi bi kub rimnap auöl rö löp. *

⁹ Anib u, kale ka asikep aij adö anibu asik geinabim, bi kalöp wiñ alnab u apöm hagnab, 'Ne ke gau aru, bi kub i adö anib au asikan, ' a gö, nöp nable gö ninjöl gi, am lii gi am ba gau asiknabön.

¹⁰ Pen kalöp, nan ninjun, a göm, wiñ alaiöl, am goi gau asik midpe me, bi kalöp wiñ alnab u apöm hagnab, 'Bi mideimam. Ne aumön ka adö aij i asik gi, ' a gö, nibi bi nan ninjig ap mideinaböl gau nöp ninjöm, bi u an i bi kub nöp midöp, a ginaböl.

¹¹ Anib unbö rö, nibi bi hon hib kub midöp, a göm, ninjal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen nibi bi ana udöm midpal gau, God hib kalpe gö ap rannab," a ga. *

¹² Jisas manö anibu hagöm, bi nan kub ninjig nibi bi wiñ ala u nip haga, "Ne nan kub ninjig, bi ninjeb ne gau, nanin namam yam ne gau, nibi bi ram minöj alog ne mani iru midöp gau, kalip wiñ alagmön. Nibi bi anib gau, naböj nun, a göm, nöp pen nan ninjig wiñ alöl rö löp.

¹³ Ne nan kub ninjig, nibi bi mög gep rö gau, nibi bi nimagö ma kila göp gau, nibi bi ma naij göp gau, nibi bi amgö we göp gau, kalip wiñ albe, aueinaböl, nan ninjig.

¹⁴ Nibi bi mög gep rö anib gau, nöp pen nöl rö lagnab u me, hainö God nibi bi kamij aij nipe gau gö uraknaböl nin u, nipe ke nöp pen ninab," a ga. *

Nan kub ninjig u, manö hod riköm haga

¹⁵ Pen manö anibu ninjöm, bi kale aip nan ninjila ap Jisas nip haga, "God nibi bi nipe udöm abad mideinab u, nipe aip jim nöl nan kub ninjig gau, min min yabli ginaböl," a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, "Bi ap nan kub ninjig göm, nibi bi iru nöp wiñ alnab.

¹⁷ Pen nan kub ninjeb nin anibu aueinab, bi wög gi njeb nipe u nip hagnab, 'Min am nibi bi nöd hag libin gau kalip am panid dau, ' a ginab. Bi wög gi njeb nipe pen amöm hagnab, 'Nan magonhalö dap gijin gipun; aube arun!' a ginab.

¹⁸ Hageinab, nibi bi anib gau ap hagnab, 'Yad arnam u pen minöj naböj ap raubin u ninjig arabin,' a ginab.

¹⁹ Pen ap hagnab, 'Yad arnam u pen kaj kau unbö sidun lan raubin u, wög gi aij göl aka gem, am ninjabin,' a ginab.

²⁰ Ap hagnab, 'Yad arnam u pen nibi yad gison nöp udpin u me, aunam rö lagöp,' a ginab. *

²¹ Anig hageinaböl, bi anibu ado gi amöm, nibi bi gau kale nihön nihön hagnaböl u, bi kub nipe u nip hagnab. Hageinab, bi kub u hibur nipe u naij gö, bi nipe u nip kauyan hag yuöm hagnab, 'Ne yinid am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nibi bi mög gep rö gau, nibi bi nimagö ma kila göp gau, nibi bi amgö we göp gau, nibi bi ma naij göp gau, kalip panid dau,' a ginab.

²² Hageinab, hagnab rö göm, hainö bi wög gi njeb anibu hagnab, 'Bi kub, hagpan rö gipin u pen migan rimnap kau nöp midöp,' a ginab.

²³ Hageinab, bi kub u bi wög gi njeb nipe nip hagnab, 'Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nibi bi manö klö gimön hagö, kale aulö, ram raul migan yad u böj nöp rib udnim.

²⁴ Pen nibi bi nöd wiñ alnö auagpal gau, nibi bi ap nan yad pro pro rimnap ninjagab, wasö yabli,' a ginab," a ga.

*Gasi niŋ aij gʻimim, yip lau adö aumim,
a ga*
(Mad 10:37-38)

²⁵ Jisas adan araia u, niŋbi bi iru yabiŋ niŋ hain gila. Niŋpe ado göm kalip haga,

²⁶ “Niŋbi bi gau yip lau adö arun a gʻinaböl u pen gasi kub kale areinab niŋme nap, niŋbi niŋ pai, niŋniŋ niŋmam kale, aka haŋ roman kale ke u, yad niŋnö niŋbi bi yad mʻidaiöl rö lagöp.” *

²⁷ Niŋbi bi riŋnap hagnaböl, Jisas niŋbi bi niŋpe mʻidaiun u pen aniŋ gʻino, niŋbi bi riŋnap hanip gʻi naij göl rö löp, a göm, haŋ roman kale ke nöŋ gasi niŋjöl gʻi mʻideinaböl u, niŋbi bi yad mʻidaiöl rö lagöp.

²⁸ Pen bi kale ap, ram mʻilö kub i adö lan ap gʻiniŋ, nöŋ mani aige gö rö udem gʻinam, a göm, gasi niŋ aij göm gʻinab.

²⁹ Pen, gʻinam gʻinam, a göm, kabö nöŋ nöŋ gʻinab u pen hainö mani ulep gö, ram ulep gö, niŋbi bi gau niŋp hag juöm hagnaböl,

³⁰ ‘Ake! Bi mʻilö i ram gʻiniŋ göm rö gʻi damöm, ram adiŋ arö göp,’ a gʻinaböl.

³¹ Pen aniŋbu rö, bi kiŋ ap, bi kiŋ ap aip pen pen gʻiniŋ, nöŋ gasi niŋ aij göm arnab. Pen niŋpe gasi niŋ damöm, ami bi yad u den dausan nöŋ mʻidöp; pen kiŋ aniŋbu ami bi niŋpe dwedi dausan mʻidöp; pen pen gun, niŋpe ami bi yad al pak liŋniŋm rö löp, a gʻinab.

³² Gasi aniŋbu niŋjöm, kiŋ ap mʻilö gau hain auö niŋjöl gʻi, manö yuöm hagnab, ‘Hol aige gul, manö hag jim niŋ?’ ö gʻinab.

³³ Aniŋb u, niŋ aij gʻimim. Nan kale gau magöŋhalö arö gʻimim, yip aip auagnabim u, niŋbi bi yad mʻidaimim rö lagöp.

³⁴ “Dö nan aij yabiŋ u pen dö kal niŋpe arnab u, kale niŋhön gʻilö kauyan dö gʻinab?”

³⁵ Dö aniŋbu rö, ud wög adiŋ aka kiŋak i hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö aniŋbu rö wög ap mʻidagöp; ud yuep rö nöŋ löp. Kale niŋbi bi gasi riŋmʻid mʻidainiŋm gau, manö hagabin i riŋmʻid liŋ niŋ aij gʻimim,” a ga.

15

Kaj sipsip ap ur ga
(Mad 18:12-14)

¹ Pen bi dakis udep gau abe, niŋbi bi nan si nan naij gila gau abe, Jisas manö hagab u niŋjun, a göm, ap niŋ mʻideila.

² Pen bi Perisi gau abe, bi lo manö hag niŋeb bi gau abe, Jisas niŋp hag juöm hagla, “Niŋpe niŋhön gʻiniŋ bi nan si nan naij gʻipal gau udöm, aip nan magö jim niŋ niŋab?” ö gila. *

³ Aniŋ hageila, Jisas manö ap hod riŋköm kalip haga,

⁴ “Bi kale ap, kaj sipsip niŋnjuöl unbö mamʻid u (100) muk mʻideinab. Pen aniŋ niŋbö ap ur geinab u, riŋnap dam mʻinöŋ haŋniŋ haŋniŋ mʻidöp gau löm, am kaj sipsip niŋpe ur gʻinab u uŋhai niŋ aj aj, niŋp uŋhai niŋ dam dam niŋ udnab.” *

⁵ Kaj sipsip niŋpe aniŋbu uŋhai niŋ udöm, aij a gö niŋjöl gʻi, ud siŋduŋ niŋpe u adö lan liŋab.

⁶ Siŋduŋ lan dap ram amöm, niŋbi bi niŋeb niŋpe gau, niŋbi bi ram mʻinöŋ alog niŋpe gau, kalip wiŋ alöm, ap magum gʻinaböl hagnab, ‘Kaj sipsip yad ur göp u, uŋhai niŋ adog uŋpin u, köŋ yad aip mʻiŋ mʻiŋ gun,’ a gʻinab.

⁷ Aniŋ unbö rö me, niŋbi bi iru nöŋ gau, hon gʻi aij gun nan si nan naij gagpun, a göm, gasi niŋbal gau, kumi kabö adö lan au mʻidpal gau niŋjöm mʻiŋ mʻiŋ gagnaböl; pen niŋbi bi aniŋ ap, nan si nan naij gʻipin gau niŋhön gʻiniŋ aniŋ gʻipin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lan au niŋjöm mʻiŋ mʻiŋ gʻinaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ “Aka pen, niŋbi ap mani silpa magö niŋpe unbö siŋduŋ lan mʻideinab. Pen magö ap, ram raul mʻigan gau agamiŋ ap lugeinab u, niŋpe niŋhön gʻinabniŋ Niŋpe hapö lau adö aulik löm, uŋhai niŋ niŋ ka aciŋp aciŋp lik lik, kabö magö niŋpe aniŋbu udnab.

⁹ Mani silpa magö niŋpe aniŋbu uŋhai niŋ udöm, aij a gö niŋjöl gʻi, niŋbi bi niŋeb niŋpe gau, niŋbi bi ram mʻinöŋ alog niŋpe gau, kalip wiŋ alöm, ap magum gʻinaböl hagnab, ‘Kabö magö yad lugöp magö aniŋ

* 14:26: Luk 9:23 * 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

anibu, ulhai niŋ adog uɗpin u, köl yad aip miñ miñ gun,' a gɪnab.

¹⁰ Anibu rö me, niŋ bi añi ap, nan si nan naij gɪpin gau niñhön gɪniŋ anig gɪpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laŋ au God ejol niŋpe gau niñjöm miñ miñ gɪnaböl," a ga.

Ñi ap nap niŋp arik ara u, manö hod riköm haga

¹¹ Jisas manö anibu hagöm haga, "Bi ap niŋ niŋpe miñhöp miñdeinab u.

¹² Niŋ niŋpe hain u, ap nap niŋp hagnab, 'Bapi, nan halip miñhöŋ hagpan gau, ud asik yip gau ke niŋ,' a gö, nap nan kalpe miñhöŋ gau ud asik ke ke niñnab.

¹³ Nö, niŋ niŋpe hain u magö ulep magö ap miñdöm, nap nan niŋp ud asik niŋa gau magöŋhalö sikim göm, mani udöm, dam ram miñnöh miñlö gau arnab. Am anib gau miñdöm, niŋbi si nan naij gau göl gi, mani nan niŋpe ud arnab gau, hañöwañö niŋbi bi gau niŋ pis gɪnab.

¹⁴ Anig gö, mani niŋpe pis gö, ram miñnöh anibu kiyo kub yabiñ lɪnab. Pen nan magö rau niñŋniŋ mani ap miñdageinab.

¹⁵ Anig gö, niŋpe amöm, bi ram miñnöh anibu niñbö nap kale ap hag niñjö, niŋp kaj mukew wög u hag lɪnab.

¹⁶ Pen niŋp kiyo kub yabiñ u lö gi miñdö miñdö, kaj mukmiñdal womai hañ gau riñnap niñŋnam a gɪnab u pen niŋbi bi riñnap niŋp nan magö niñagnaböl.

¹⁷ Pen gasi magö niŋpe niñj ud arö gasi aij magö u auö hagnab, 'Bapi yad bi niŋp wög gaböl gau, nan magö iru miñdöp. Yad aui miñdpin, yip kiyo kub yabiñ löp.

¹⁸ Anib u, yad ram miñnöh i arö gem, bapi miñdöp au kauyaŋ ado gi amem, niŋp hagnabin, "God amgö ilö adö niŋpe u gi naij gem, amgö ilö adö ne u gi naij gem, gɪpin rö,*

¹⁹ ne yip niŋ yad a gi hagagmön. Yip bi wög gi ñeb ne ap rö hag lɪmön gɪnabin," a gɪnabin,' a gɪnab.

²⁰ Gasi anibu niñjöm, bapi ram ado gi arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap niŋpe miñlö gau niñbö niŋ niŋpe anibu niŋp yijig niñnab. Nap niŋ niŋpe niñjöm, niŋp mög yabiñ

gɪnab. Niŋpe dip gi dö gi am niŋp ud wabi göm, ud bom haluöm mulu niñjñab.

²¹ Nap anig gö, niŋ hagnab, 'Bapi, God amgö ilö adö niŋpe u gi naij gem, amgö ilö adö ne u gi naij gem, gɪpin rö, ne yip niŋ yad a gi hagagmön,' a gɪnab.

²² Nap pen, bi wög gi ñeb niŋpe gau kalip hagnab, 'Kale yijid nöŋ am wañij miñlö kub yad u dap niŋp yim niñmim, niñmagö niŋpe u riñ lɪ niñmim, ma riñrup lɪ niñmim, gim.

²³ Anig gɪmim, am kaj kau pi marep hañin aij yabiñ u pak dam laube, miñ miñ göl gi nan kub niñjñun.

²⁴ Niŋ yad u böŋ nöŋ uma rö la u, pen miñni niŋpe kauyaŋ kamij miñdöp. Nöd niŋpe böŋ nöŋ hir ga u, pen miñni niŋp adog uɗpin,' a gɪnab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, miñ miñ gɪnaböl.*

²⁵ "Pen niŋ niŋpe nöd u, wög adiŋ gau gi aj arö göm, ado gi yöp ram söl au apöm niñnab, cacij, mab ij paköm, kugom ralöm, miñ miñ göl gi miñdeinaböl.

²⁶ Anig geinaböl, nap bi wög gi ñeb niŋpe ap niŋp hag niñjöm hagnab, 'Niñhön gaböl?' ö gɪnab.

²⁷ Hageinab, hagnab, 'Namam hain ne umöb a göm niñjöp u pen miñni ado gi auö, nap kaj kau pi marep hañin aij u pak lau niñjöl gi miñ miñ gaböl,' a gɪnab.

²⁸ Hageinab, niŋp mulu kal yabiñ lugö, ram raul miñgan aragnab; höŋ au yaŋ nöŋ miñdeinab. Nap pen höŋ amöm, auö ram raul miñgan arul, a göm, niŋp manö hain hain hagöm hagnab.

²⁹ Nap niŋpe manö hain hain hageinab pen niŋ nöd niŋpe hagnab, 'Yad manö ne hagpan rö pör nöŋ hain gem, bi nagi wög gep ne rö miñdem, wög nöŋ pör pör gɪnöh gɪnöh miñ iru yabiñ nöŋ lugöp. Pen yip kaj meme pi ap nö, miñdeimam yad gau aip pak lau niñjñun miñ miñ gagpun.

³⁰ Pen niŋ ne anibu, nan niŋme lɪ niñna gau damöm, niŋbi si nan gau göm gi niñj yu haköm auub, niŋp mög niñjñmön, kaj kau pi marep hañin aij yabiñ u pakpan!' a gɪnab.

³¹ Anig hageinab, nap niŋ niŋpe nöd niŋp hagnab, 'Hol apil pör miñdpul rö, nan yad gau magöŋhalö ne udnabön.

* 15:18: Sam 51:4 * 15:24: Ep 2:1,5

³² Namam hain ne u böñ nöp uma rö la u, pen mĩñi nĩpe kauyañ kamĩñ mĩdöp. Nĩpe böñ nöp hir ga u, pen mĩñi nĩp ulhai nĩñ adog uđpin. Anĩb u me, hon mĩñ mĩñ gun, a gĩnab,” a ga.

16

Bĩ wög abadeb bĩ u, manö hod rĩkõm haga

¹ Jisas bĩ nĩpe gau kalĩp haga, “Bĩ kub nan iru mĩdnab ap, bĩ nan nĩpe abad mĩdep bĩ ap hag lõ, nan nĩpe gau abad mĩdeinab. Pen bĩ kub u, manö ap nĩñnab, bĩ nan nĩpe abad mĩdnab anĩbu, nan nĩpe gau hañowañ gĩnab.

² Bĩ kub manö anĩbu nĩñm, nĩp wiñ alö aueinab hagnab, ‘Nan yad gau abad mĩd aij gagpan u, yĩp hag ñĩlõ nĩñbin. Anĩb u, ne ammön, nan yad aigeg mĩdöp gau magõñhalö wö ral nĩñ aij gĩmön, nĩbi bĩ gau kalĩp nan nabõñ yad aigeg mĩdöp gau magõñhalö wö ral nĩñ aij gĩmön, ap yĩp hag ñĩmön, wög yĩp gĩpan u hainö gagnabön,’ a gĩnab.

³ Hageinab, bĩ nan nĩpe abad mĩdep anĩbu, an nĩpe gau nöp gasĩ iru nĩñm hagnab, ‘Bĩ kub u yĩp hag yunĩg gab u pen yad nĩñm gĩnamñ Yad bĩ pĩdõñ mĩdagpin rö, mĩñm bĩñg jö gĩnam rö lagöp. Nĩbi bĩ rĩmnap nan kale u asĩb hag gĩ ñĩñeinabin u, yĩp nable gĩnab,’ a gĩnab.

⁴ Pen hainö gasĩ nĩñ aij gõm hagnab, ‘Yad nĩñm gĩnam u uri nĩñbin. Adö anĩbu gĩnõ, hainö bĩ kub yad yĩp hag yunab ñĩn u, nĩbi bĩ rĩmnap yĩp udlõ, ram kale au han mĩdeinabin,’ a gĩnab.

⁵ Anĩg hagõm, nĩbi bĩ rĩmnap kalĩp bĩ kub nĩpe nan nabõñ mĩdeinab gau wiñ alnab. Wiñ alö, bĩ nõd aunab u nĩp hagnab, ‘Ne bĩ kub yad nan nabõñ aigeg mĩdöp?’ ö gĩnab.

⁶ Hageinab hagnab, ‘Wel ñĩñeb dĩlam ñĩñjuöl añĩ ap,’ a gĩnab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yĩñd asĩkmön dĩlam unbö sĩduñ lañ kalĩ kliñ rĩk,’ a gĩnab. Hageinab, hagnab rö nöp gĩnab.

⁷ Hainö bĩ ap aueinab, hagnab, ‘Ne bĩ kub yad nan nabõñ aigeg mĩdöp?’ ö gĩnab.

Hageinab hagnab, ‘Wid beg ñĩñjuöl unbö mamĩd u,’ a gĩnab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yĩñd asĩkmön beg ñĩñjuöl mĩhau mĩhau kalĩ kliñ rĩk,’ a gĩnab. Hageinab, hagnab rö nöp gĩnab.

⁸ Anĩg geinab, hainö bĩ kub nĩpe u nĩñm hagnab, ‘Bĩ nan yad abad mĩdep bĩ anĩbu, gasĩ nĩñ aij gõm, nĩñm nĩñm gem mĩd aij gĩnabin a gõp u, nĩpe gĩ aij gõp,’ a gĩnab. Anĩb u nĩñm. Nĩbi bĩ mĩñm nabõñ adö iĩ gasĩ nĩñbal gau hagpal, ‘Mĩñi aigöl gun hainö asĩk mĩdep hon u mĩd aij gĩñm?’ ö gõm, gasĩ u nĩñm gĩ gĩlõ arab. Pen mailö aij nĩñbal nĩbi bĩ gau, anĩg unbö rö nöp gĩlõ arböp u aij.

⁹ “Mani nan mĩñm nabõñ iĩ mĩdöp gau, nĩbi bĩ rĩmnap gau ñĩbe me, hainö nan anĩb gau böñ nöp pĩs gĩnab ñĩn u, God ram mĩñm pör mĩdep nĩpe au kalöp hag wiñ udnab.

¹⁰ Mani nan pro ap, nĩbi bĩ ap ñĩmagö adö u lĩlõ, abad mĩd aij gĩnab u, nan kub gau ñĩlõ, u rö nöp gĩnab. Pen mani nan pro ap, nĩbi bĩ ap ñĩmagö adö u lĩlõ, abad mĩd aij gagnab u, nan kub gau ñĩlõ, u rö nöp gĩnab.*

¹¹ Pen kale mani nan mĩñm nabõñ adö iĩ mĩdöp u udmim, pir almim, abad mĩd aij gagnabim u, bĩ an kalöp nan aij yabĩ adö lañ nĩbõ ñĩñab?

¹² Bĩ ap mani nan nĩpe ud ñĩmagö adö kalöp lĩnab u, kale pir almim, abad mĩd aij gagnabim u, bĩ an mani nan kalöp ke ñĩñab?

¹³ Bĩ añĩ ap, bĩ kub mĩñm kalĩp wög gĩñm rö lagöp. Bĩ mĩñm göl kalĩp wög gĩnab u pen nĩpe bĩ kub ap nĩp mĩdmagö lõm, bĩ ap nĩp mĩdmagö lagnab. Aka bĩ kub ap nĩp mĩdmagö lõm, bĩ ap nĩp mĩdmagö lagnab. Unbõ rö, kale mani nan gau nan aij yabĩ a gĩmim nĩñeinabim u, God nĩp wög gĩpim u arö gĩmim rö lõp,” a ga.*

¹⁴ Bĩ Perisi gau, gasĩ kub kale mani adö u nöp nĩñmĩdal u me, Jisas manö haga u nĩñm mĩhol gõm hag jula.

¹⁵ Hag jueila, kalĩp haga, “Kale nĩbi bĩ amgö ilö adö u, hon nĩbi bĩ aij mĩdpun, a gĩpim u, pen God hibur gasĩ mĩdmagö an

* 16:10: Luk 19:17-26 * 16:13: Mad 6:24 * 16:15: Mad 23:28; Luk 18:9-14

kalöp danj nɪŋöb. Nan nɪbi bɪ nɪŋlö aij göp gau, God nɪŋö nan naij rö löp. *

16 “Jon bɪ ñig pak ñeb auaga ñin u, lo manö kalɪ kliñ rɪkla u abe, bɪ God manö hagep manö kalɪ kliñ rɪkla u abe haglö, nɪbi bɪ nɪŋöm, adö anɪbu gɪlö armɪdöp. Pen Jon aua ñin u rɪkö, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö aij u haglö, nɪbi bɪ nɪŋöm kale magöŋhalö adö anɪbu nöp arun, a göm, klö göm gɪlö arab. *

17 Kumi kabö adö laŋ abe mɪnönj naböŋ iɪ abe ur gɪnɪm rö löp, pen lo manö u adɪŋ pro ap ur gɪnɪm rö lagöp. *

18 “Pen, bɪ ap nɪbi udöm arö göm, am nɪbi hain nɪbö ap udnab u, nɪbi si udnab. Pen bɪ ap uraköm, nɪbi u, bɪ udöm arö gɪnab nɪbi anɪbu, udnab u, nɪpe u rö nöp nɪbi si udnab.

Bɪ mani halö bɪ ap aip, Lasaras aip

19 “Bɪ ap mani nan nɪpe iru yabɪɪ mɪdmɪdöp. Nɪpe waij aij aij nöp yɪmöm, nan ñɪneb aij aij nöp ñɪŋmɪdöp.

20 Pen ram ajöŋ iɪ goɪ nɪpe au, bɪ use use halö nan mɪdagmɪdöp bɪ ap dap lɪlö mɪdmɪdöp. Hib nɪpe Lasaras.

21 Gasɪ nɪpe u nöp nɪŋöm, ‘Bɪ nan iru mɪdöp i nan ñɪŋö, nan naböŋ naböŋ abañ mo gai i lugnab u, yad ñɪŋnabin kɪyö lagnab,’ a göm, nɪŋmɪdöp. Pen kain gau apöm, wös nɪpe gau baɪö gɪ ñɪŋmɪdal.

22 Hainö bɪ yɪgön anɪbu uma. Nɪpe umö, ejol gau apöm, nɪp dam ram mɪnönj adö laŋ au amöm, Ebrahim böŋ nɪpe lau lö nan kub ñɪŋa. Pen bɪ gep anɪbu abe umö, rɪgöl gɪla.

23 Bɪ gep anɪbu umöm, am mab ke inab yaŋ au, nɪp ilön kub yabɪɪ gö nɪŋöl gɪ mɪdmɪdöp. Pen mɪdöm gɪlaŋ gɪ nɪŋa, Ebrahim Lasaras aip ke ke au laŋ mɪdailö.

24 Nɪŋöm, wɪñ al hagöm haga, ‘Bapi Ebrahim, yɪp mög nɪŋmön, Lasaras nɪp hagö, ñɪmagö mɪlö nɪpe ap ñig ap rauöm, dap aɪab yɪp u ud nɪŋö, yɪp hain gaŋ. Mab u inöm, yɪp ilön kub yabɪɪ göp,’ a ga.

25 Hageia, Ebrahim haga, ‘Ñi nönj! Mɪnönj naböŋ adö iɪ yaŋ mɪdmɪdan ñin u, ne nan aij aij ne udmɪdan, pen Lasaras nan naij naij nöp udmɪdöp. Pen mɪñi ram

mɪnönj i, nɪpe hain aij mɪdö nɪŋöl gɪ, nöp ilön kub gab.

26 God nɪpe moɪ kub yabɪɪ aŋ i gɪ la u me, hon nɪbi bɪ böŋ lai raɪa gun böŋ lau nun rö lagöp; pen kale böŋ lau raɪa gɪmim böŋ lai aumim rö lagöp,’ a ga.

27 Hageia, bɪ anɪbu haga, ‘Anɪg hagpan rö, Lasaras nɪp hagmön, nɪpe bapi yad ram amöm,

28 mam yad unbö mamɪd u kalɪp manö klö yabɪɪ hagö, ram mɪnönj ilön ke naij pör nöp göp aui auagöl,’ a ga.

29 Hageia, Ebrahim haga, ‘Mosɪs abe, bɪ God manö hagep bɪ gau abe, manö kalɪ kliñ rɪkla u nɪŋöl,’ a ga.

30 Hageia, haga, ‘Bapi, anɪg gagnaböl; pen nɪbi bɪ ap umöm uraköm, am hageinab me, nɪŋö hagöp, a göm, nan si nan naij gɪpal adö u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a göm, arö gɪnaböl,’ a ga.

31 Hageia, Ebrahim haga, ‘Kale Mosɪs abe, bɪ God manö hagep bɪ gau abe, manö kalɪ kliñ rɪkla manö anɪbu nɪŋagpal rö, bɪ ap umöm uraknab u, kale u rö nöp nɪŋagnaböl,’ a ga,” a ga.

17

Nan si nan naij gep magö u

(Mad 18:6-7; Mak 9:42)

1 Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Bɪ ap aka nɪbi ap nagɪ naij adö u göm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gasɪ ñö, kale abe nagɪ naij adö anɪbu göm ap lug paknaböl. Nagɪ adö anɪbu nöd gɪmɪdal, mɪñi gɪpal, hainö u rö nöp gɪnaböl. Pen nɪbi bɪ kale gasɪ naij ñɪnaböl gau, kale ilön unbö ke yabɪɪ udnaböl.

2 Pen bɪ ap aka nɪbi ap, ñi pai gau añɪ ap anɪg gɪnɪg gɪnab u, nɪp kabö kub wid paib jakep kabö ap, uŋam u halö nagɪ lɪ rɪbɪköm, dam ñig solwara yublap u aij. Nɪhön gɪnɪg: nɪpe kamɪŋ mɪdöm, ñi pai ap nɪp gö ap lug paknab u, ilön kub yabɪɪ udnab.

3 Anɪb u, kale ke gasɪ nɪŋ aij gɪmim gɪmim.

“Nañin namam ne ap nan si nan naij gainɪm, nɪp sɪɪk hagpe, nɪhön gɪnɪg anɪg

* 16:16: Mad 11:12-13 * 16:17: Mad 5:18 * 17:3: Mad 18:15

gipin, a göm, gasi nıneinab u, gi naij ga anıbu nınmim arö gımim. *

⁴ Nan kalöp rö rımnab gi naij göm, hainö apöm, nıhön gıng anıg gipin, a göm, hageinab u, nan naij ga anıbu nınmim arö gımim. Pen ñın añı ap, anıg gö gö unbö mudun jıı u gınım u, u rö nöp nınmim arö gımim,” a ga.

Nıı udep magö u

⁵ Jisas anıg hageia, bi manö nıpe ud arep gau hagla, “Ne hanıp gö, nıı udep magö hon kub gınım,” a gıla.

⁶ Hageila, Jisas kalıp haga, “Nıı udep magö kub wasö, nıı udep magö kale mab masded magö pro yabı u rö nöp mıdeinab u, kale mab anıbi, ıı halö ju ñıg solwara anı au dan ran mıdai, a gımim hagpe, hagnabim rö gınab. *

Bi wög gi ñeb ap wög nıpe

⁷ “Kale gasi nıhön nınbimı Bi wög gi ñeb bi ap mınön nabön bıngı ral pıs göm, aka kaj sipsip muk pıs göm, ado gi ram auö, bi nap nıpe u nıp manö nıhön hagnabı ‘Nöp kıyö löp u, ne aui asıkmön nan magö ñön,’ a gınab aka?

⁸ Wasö. Anıg hagagnab. Nıpe hagnab, ‘Walıı udö auö, dip nagı u pıg lımön, ñıg nan yad gau dap ñö ñıınam, hainö ñıg nan ne gau ñön,’ a gınab.

⁹ Kale gasi nıhön nınbimı Bi wög gi ñeb anıbu, bi kub hagnab rö geinab u, bi kub manö aıı rımnab nıp hagnab akanı Wasö. Bi wög gi ñeb nıpe mıdöp u me, hagnab rö gınab.

¹⁰ Anıg unbö rö me kale. God kalöp wög hag lınab rö, gi pıs gımim, hagnabim, ‘Hon nıbi bi wög gi ñeb aıı wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp gıpun,’ a gınabim,” a ga.

Bi unbö sıduı laı wös gısa la gau, Jisas gö, kamıı la

¹¹ Jisas Jerusalem arnam a göm, ram mınön Sameria i, ram mınön Galili lödan anı au gıdan am am,

¹² ram rııg aglö ap ajö nııöl gi, bi wös gısa la unbö sıduı laı, nıp nable paköm, ke ke au dan mıdöm,

¹³ meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, Bi Kub, hanıp mög nınmön,” a gıla. *

¹⁴ Hageila, kalıp haga, “Kale ammim, bi God nıp nan sabe gep gau kalıp haı kale gau yammim,” a ga. Anıg hagö, kale amöm, adan anı au arlö nııöl gi, kalıp kamıı la. *

¹⁵ Pen kalıp anıg göl kamıı lö, bi Same-ria nıbö ap, nıp kamıı la u nııöm, manö kub hagöl gi, God hib u hagö adö arö nııöl göm,

¹⁶ ado gi apöm, Jisas mıdeia söl ma ıı au lug paköm, mulu adıı nıpe gıyanı gi mınönı anııöm, Jisas nıp aıı a ga.

¹⁷ Nıpe anıg gö, Jisas haga, “Yad gasi nınbı e, bi unbö sıduı laı kamıı löp u, pen bi unbö aıı laı gau mai?

¹⁸ Bi rımnab nıhön gıngı auagpalı Bi mılö gau nıbö, bi Juda wasö u nöp apöm God nıp aıı a göp ar?” a ga.

¹⁹ Jisas anıg hagöm bi anıbu nıp haga, “Jisas yıp gö kamıı lınab, a gımön, nıı udpan rö, nöp kamıı löp aru,” a ga.

God nıbi bi udöm abad mıdeinab (Mad 24:23-28)

²⁰ Pen ñın ap bi Perisi gau Jisas nıp hag nııöm, “God nıbi bi udöm abad mıdeinab ñın anıbu ñın mai aunab?” ö gıla. Hageila, Jisas haga, “God nıbi bi udöm abad mıdeinab, a gıpım anıbu, kıı rımnab gau, nıbi bi abad mıd mıd, nıı aıı gılö gılö, hainö kıı kale auö, nıbi bi nıp amgö nııöm, urı auöp, a gıpal, unbö rö gagnab.

²¹ ‘Mıdöp i,’ aka ‘Mıdöp dan,’ ha-gagnaböl. Nıhön gıngı: nıpe agamıı apöm, anı kalöp aui hadö mıdöp,” a ga.

²² Anıg hagöm, bi nıpe gau kalıp haga, “Hainö gau, Bi ñı nıpe auö nıp nııun, a gımim, mıdmagö kalöp bıg ñöl nöp mıdnab, pen nıp nııagnabim.

²³ Nıbi bi rımnab kalöp hagnaböl, ‘Mıdöp i,’ aka ‘Mıdöp dan,’ a gınaböl u pen manö anıbu nııö hagpal, a gımim, gi dö gi ammim, kalıp aıı aragmim. *

* 17:6: Mad 17:20; 21:21 * 17:13: Lep 13:45-46 * 17:14: Lep 14:2-3; Jon 3:3; 18:36 * 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8

24 Nihön gɪnɪg: Bɪ Ñɪ nɪpe aunab ñɪn u, aɳɪm aɳɪm udöm, mailö mɪlɔbö aröp nɪɲbal u rö aunab.

25 Pen kale nɪbi bɪ mɪñi mɪdpim gai i, Bɪ Ñɪ nɪpe nɪp iru nɪɲmim, nɪp udagmim, nɪp marö kub yabɪɪ ñɪnabim.

26 Bɪ Ñɪ nɪpe aunab ñɪn anɪbu, hadame nöp Noa mɪdeia ñɪn u ga rö, gɪnab.

27 Noa mɪdeia ñɪn u, nɪbi bɪ gau nan magö ñɪɲöl gɪ, ñɪg ñɪɲöl gɪ, nɪbi pen pen ñöl gɪ, gɪ mɪdlö nɪɲöl gɪ, Noa amɪlap apɪlap ñɪg magɪb kub raul mɪgan arlö nɪɲöl gɪ, möɲ asad kub yabɪɪ alabin, a gö, ñɪg uɪ apöm nɪbi bɪ gau kalɪp magöɲhalö ud yuö yuö umhakla.

28 Pen bɪ Lod mɪdeia ñɪn u, Sodom nɪbi bɪ gau u rö nöp nan ñɪɲöl gɪ, ñɪg ñɪɲöl gɪ, nan gau sɪkim göl gɪ, nan wög adɪɲ gau göl gɪ, ram göl gɪ, gɪ mɪdlö nɪɲöl gɪ, *

29 Lod ram mɪnönɲ anɪbu arö göm, ram mɪnönɲ mɪgan ap ke arö nɪɲöl gɪ, magö anɪbu nöp, mab mɪɪaɲ kub kumi kabö adö laɲ nɪbö apöm, Sodom nɪbi bɪ kalɪp magöɲhalö in habɪk ñɪɲ ara.

30 Bɪ Ñɪ nɪpe aunab ñɪn u, anɪg unbö rö nöp gɪnab.

31 “Ñɪn anɪbu, nɪbi bɪ ram adö laɲ mɪdaiöl u, nan kale ram raul mɪgan yaɲ mɪdöp u udnɪg ram raul yaɲ aragnaböl. Pen nɪbi bɪ wög adɪɲ gau ajaiöl gau, nan rɪmnap udnɪg ado gɪ ram aragnaböl. *

32 Lod nɪbin nɪp ga adö u nöp gasɪ nɪɲmim, nɪɲ aij gɪmim.

33 Nɪbi bɪ an, yad ke nɪɲ aij gem kamɪɲ mɪdeinabin a göm nɪɲnab u, umnab; pen nɪbi bɪ an, Krais manö aij hagöp rö wög nɪp gɪ damem umnabin a göm nɪɲnab u, kamɪɲ mɪdeinab. *

34 Kalöp hagabin, ñɪn anɪbu sɪböɲ yaɲ bɪ mɪhöp abaɳ adö aɳɪ ap haneinabil u, ap udem, ap arö gɪnabin.

35 Pen nɪbi mɪhöp wid magö pa jö ma jö ɪugaɪug geinabil u, ap udem, ap arö gɪnabin.

36 Bɪ mɪhöp wög adɪɲ gau wög gɪ mɪdeinabil u, ap udem, ap arö gɪnabin,” a ga.

37 Jisas anɪg hageia, kale hagla, “Bɪ Kub, manö hagabön anɪbu, ram mɪnönɲ mai anɪg gɪnab?” ö gɪla.

Hageila, Jisas haga, “Wal wayön ap umöl mɪdeinab au, yaur gɪlgälö nɪɲöm ap sɪbaibai gɪnaböl,” a ga.

18

Bɪ manö ud asɪkep ap, nɪbi adu ap

1 Jisas, bɪ yad gau gasɪ iru nɪɲagöl, God nɪp sabe göl gɪ nöp mɪdaiöl, a göm, kalɪp manö ap manö hod rɪköm haga, *

2 “Ram mɪnönɲ ap, bɪ kub manö ud asɪkep bɪ ap mɪdeinab. Pen bɪ anɪbu, God nɪp gasɪ u nɪɲagöm, nɪbi bɪ gau kalɪp mög nɪɲagnab.

3 Pen nɪbi adu ram mɪnönɲ anɪbu nɪbö ap, pör nöp apöm nɪp hagnab, ‘Bɪ kolmaɪ yad ap manö halɪp u nɪɲmön,’ a gɪnab.

4 Anɪg hagnab u pen bɪ manö ud asɪkep bɪ kub anɪbu manö nɪpe u udagnab. Pen nɪbi adu anɪbu, nɪpe pör pör apöm hag nɪɲ gö gö, hainö bɪ kub anɪbu hagnab, ‘Yad God nɪp pɪñɪɲ gagpin; nɪbi bɪ gau kalɪp mög nɪɲagpin;

5 pen nɪbi kanɪɪ i yɪp pör pör apöm hag nɪɲ gö gö yɪp iru göp u me, yad am manö kub anɪbu nɪɲnam,’ a gɪnab,” a ga.

6 Bɪ Kub anɪg hagöm haga, “Bɪ manö ud asɪkep anɪbu nɪbi bɪ mög gaga, pen nɪpe manö nihön haga u nɪɲ aij gɪmim.

7 Kale gasɪ nihön nɪɲbimɲ God nɪpe nɪbi bɪ nɪpe ke hag löp gau, sɪdö aɲ sɪböɲ yaɲ nɪp sabe geinaböl u, manö kalɪp nɪɲöm mög nɪɲagnab, a gɪmim, nɪɲbimɲ Kale mɪlö padö abadnaböl, a gɪmim, nɪɲbim?

8 Yad kalöp hagabin, nɪpe manö hagnaböl anɪbu nɪɲöm, kalɪp mög nɪɲöm, yɪɲɪd nöp bɪ kolmaɪ kale gɪ naij gɪnaböl gau adan pɪɪ gɪnab. Pen Bɪ Ñɪ nɪpe mɪnönɲ nabönɲ ɪɪ i ado gɪ aunab ñɪn u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪp nɪɲ udöl gɪ mɪdeinaböl aka wasö?” ga.

Bɪ Perisi ap, bɪ dakɪs udep ap

9 Nɪbi bɪ rɪmnap, hon nɪbi bɪ aij, nɪbi bɪ rɪmnap gau nɪbi bɪ naij, a göm, nɪɲla rö, Jisas kalɪp manö ap manö hod rɪköm haga,

* 17:28: Jen 18:20; 19:25 * 17:31: Mad 24:17-18 * 17:33: Luk 9:24 * 18:1: Kol 4:2; 1De 5:17

10 “Bî Perisi ap, bî dakîs udep ap, God nîp sabe gînîg, God sabe gep ram u arnabil.

11 Bî Perisi anîbu, an nîpe gau nöp God nîp sabe göm hagnab, ‘Nöp aij yabîl a gabin. Yad bî rîmnap gîpal rō, nan aij iru nöp udem, nan si udem, nîbi si udem, gagpin. Yad bî dakîs udep inbö i rō wasö.

12 Wik pör pör, ñîñ mîhöp nan magö ñîñagpin halö. Pör nan yad unbö sîdun lañ udem, nöp aîñ nîbö ap ñîbin,’ a gî nab. *

13 Pen bî dakîs udep anîbu, nîp nable gö, kumi kabö adö lañ ñîñagöm, ke ke au dan ubör yîhön göm, pabîl nîpe ke paköm, gasî iru nîñöm hagnab, ‘God, yad bî nan si nan naij gîpin u, yîp mög nîñmön,’ a gî nab. *

14 Kalöp hagabin, bî dakîs udep u anîg hagö, God nîp, nan si nan naij gîpan u nîñem arö gînabin, a gî nab. Pen bî Perisi u nîp God anîg hagagnab. Nîhön gînîg: nîbi bî hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen nîbi bî ana udnaböl gau, God gö kale hib mîdeinab,” a ga. *

*Jisas ñî pai pro gau kalîp ud nîña
(Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)*

15 Nîbi bî gau, Jisas ñî pai pro hanîp gai i ud nîñañ a göm, daueila. Jisas kalîp ud nîñö nîñöl gî, bî nîpe gau anîg gajal u nîñöm, nîbi bî anîb gau kalîp sîlîk hagöm hagla, “Kale unbö gagmim,” a gî la.

16 Jisas pen ñî pai anîb gau wîñ alö aueila, bî nîpe gau kalîp haga, “Nîhön gînîg kalîp anîg hag gabimñ Ñî pai pro anîb gau arö gîpe yîp aulan. God nîbi bî udöm kumi kabö adö lañ abad mîdeinab u, ñî pai pro anîb gau rō mîdeinaböl,” a ga.

17 God Manö hag ñöm anîg göl mîdöp a geinaböl u, ñî pai pro gau God Manö anîbu nîñöm, yîñîd nîñ udnaböl. Anîb u, yad kalöp nîñö hagabin, nîbi bî ñî pai pro yîp nîñ udpal rō, nîñ udeinaböl gau, God kalîp udöm abad mîdeinab. Pen nîbi bî ñî pai pro yîp nîñ udpal rō, nîñ udageinaböl gau, God ram mîñöñ nîpe au aragnaböl. *

*Juda bî kub ap nan iru mîdeia
(Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)*

18 Juda bî kub ap Jisas mîdeia au apöm haga, “Bî manö hag ñeb bî aij yad. Yad nîhön gem, pör mîdep u udnam?” ö ga. *

19 Hageia, Jisas haga, “Yîp nîhön gînîg, ‘Bî aij,’ a gîpan? Nîbi bî ap aij mîdagöp; God aîñ me Bî aij mîdöp.

20 Pen ne God lo manö u nîñban: ‘Nîbi si bî si gagmim; wîp alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö pîral hagagmim; name nap hagmil adö u nöp nîñmim, hain gîmim,’ ” a ga. *

21 Anîg hageia, bî anîbu haga, “Yad ñî pro nöp rîkem, lo manö adö anîb gau magöñhalö gî dap dap, mîñî ñîñ i u rō nöp gî mîdpin,” a ga.

22 Jisas manö anîbu nîñöm haga, “Nan aîñ ap nöp gagpan. Nan ne gau magöñhalö sîkim gîmön, mani udmön, nîbi bî mög gep rō gau kalîp ñîmön me, mîd aij gep ne u mîdeinab God ram mîñöñ kumi kabö adö lañ au. Hagpin rō gîmön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

23 Juda bî kub anîbu, mani nan nîpe gau iru nöp mîdeia rō, Jisas manö anîbu hagö, nan nîpe hib gö, gasî mîlō la.

24 Gasî mîlō leia u, Jisas nîp nîñöm haga, “Nîbi bî nan iru mîdeinab gau, uñham yabîl God nîbi bî nîpe mîdlö, kalîp udöm, ram nîpe au abad mîdnab.

25 Kaj kamel gau kalî mauöt nagî yubal mîgan u arnîg, uñham arnaböl u pen nîbi bî uñpö kîlno nan gau iru nöp mîdöp gau, God ram mîñöñ nîpe u uñham yabîl arnaböl,” a ga.

26 Anîg hageia, nîbi bî mîdeila gau hagla, “Manö hagabön anîbu, God nîpe nîbi bî ap ud kamîñ yunîm rō lagöp aka nîhön?” ö gî la.

27 Hageila, Jisas haga, “Adö rîmnap nîbi bî göl rō lagöp u pen God nîpe gînîg, gîñîm rō nöp lōp,” a ga.

28 Anîg hageia, Pida haga, “Nöñ! Ram nan hon gau magöñhalö arö gun, nöp aip nöp se gî ajmîdun,” a ga.

* 18:12: Ais 58:2-3; Mad 23:23 * 18:13: Sam 51:1 * 18:14: Mad 23:12 * 18:17: Mad 18:3 * 18:18: Luk 10:25 * 18:20: Eks 20:12-16; Dud 5:17-20

²⁹ Hageia, Jisas kalip haga, “Kalöp niñö hagabin, niñi bi, God manö aij nipe u ud ajaiun, a göm, ram, niñin, niñmam, niñme nap, niñi pai kale gau arö giñaböl gau, God kalip hauñ gagnab.

³⁰ Miñi midpun niñin an i, God nipe kalip abad mid aij gö, nan kale gau, niñi bi kale gau iru nöp mideinab. Pen niñin hain u, nipe aip pör pör nöp mideinaböl,” a ga.

Jisas kauyañ, “Yip al pak lilö, umem uraknabin,” a ga

(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

³¹ Jisas bi nipe unbö miñgan lañ kalip dam goñ gau amöm haga, “Niñim. Miñi Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bi Niñi nipe nip, God manö hagep bi gau hadame nöp God Manö u kali kliñ riköm hagla rö nöp giñaböl. *

³² Nip udöm, bi Juda wasö gau niñmagö adö kalip lilö, nip hag juöm, niñlon löl göm, kiñu alöm, nagit ud paköm, böñ nöp al pak linaböl. *

³³ Pen niñin miñhöp midöm, ruö niñin miñhau niñgan u kauyañ uraknab,” a ga.

³⁴ Pen Jisas anig hageia, bi nipe gau gasi piral hiñknim rö lagö, manö hagab adö u, a göm, niñagla. *

Jisas bi amgö we ga u gö, amgö niñi niñja

(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

³⁵ Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö niñjöl gi, bi amgö we ap mideia. Bi anibu nipe adan goñ au asik midöm, mani nan niñim, a göm, asib gi mideia.

³⁶ Niñi bi iru nöp manö hag padilö niñjöl gi, niñi bi riñnap kalip hag niñjöm haga, “Niñhön gaböl?” ö ga.

³⁷ Hageia hagla, “Jisas bi Nasared niñbö u apöm padiab,” a gila.

³⁸ Anig hageila, nipe wiñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Niñi nipe, yip mög niñmön!” a ga.

³⁹ Hageia, niñi bi padieila gau nip hag göm hagla, “Niñhön giñig ap ranabön? Agamij mid!” a gila. Anig hagla u pen nipe agamij midageia. Wiñ kub yabit alöl gi haga, “Jisas, Depid Niñi nipe, yip mög niñmön!” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas niñjöm pidöñ göm, niñi bi gau kalip haga, “Panid söl au dauim,” a ga. Hagö, panid daueila haga,

⁴¹ “Nöp niñhön giñam?” ö ga.

Hageia haga, “Bi Kub, yip gö amgö magö u kauyañ niñin,” a ga.

⁴² Hageia, Jisas nip haga, “Jisas yip gö, amgö magö niñi niñnabin, a giñmön, gasi niñ udpan rö, amgö magö niñi nöñ,” a ga.

⁴³ Hagö, magö anibu nöp amgö niñi niñjöm, God hib nipe u hagö adö arö niñjöl göm, Jisas areia au hain ga. Niñi bi magöñhalö Jisas ga anibu niñjöm, God hib nipe u haglö adö ara.

19

Sakias, bi dakis udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, an anib au ap padia.

² Pen Jeriko au, bi mani nan gau iru midmidöp ap, bi dakis bi udmidäl gau kalip magöñhalö abad midmidöp. Hib nipe Sakias.

³ Jisas daun an au padiö niñjöl gi, niñi bi iru nöp ap niñnig geila. Sakias nipe bi ulep magö u me, Jisas bi aigale bi rö midöp u niñin, a göm, niñja u pen niñaga.

⁴ Anig gö, nipe nöd gi dö gi am mab ur ap ran adö lañ amöm, Jisas auia padö jñ niñjöl gi mideia.

⁵ Jisas pen mab ran mideia it anib au apöm, gilañ gi niñjöm, Sakias nip haga, “Sakias, ne yñid it i lug! Miñi am ram ne u aip mideinabin,” a ga.

⁶ Hageia, Sakias it yañ lugöm, miñ miñ göl gi, Jisas nip ut gi dam ram nipe ud ara.

⁷ Niñi bi gau ga anibu niñjöl mulu lugö hagla, “Bi anibu am bi nan si nan naij göp ram u hannig arab,” a gila. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas nip haga, “Bi Kub, ne nöñ! Miñi nan yad gau niñme li böñ u lem, böñ u niñi bi mög gep rö gau kalip niñnabin. Pen yad nöd pir alem, niñi bi riñnap nan kale si udnö rö löp gau pen niñnabin, a gem, nan añi ap si udnö rö, pen miñhau miñhau niñnabin; pen nan miñhöp si udnö rö, pen unbö raleb jñ u niñnabin. Anig gi dam dam magöñhalö naböñ ral pis gem, arö giñnabin,” a ga. *

⁹ Hageia, Jisas haga, “Bî i Ebrahim ñî nîpe ap. Uri God nîpe yam ram aui hanbal nan si nan naij gîpal gau niñöm arö göm ud kamîñ yuöp. * ”

¹⁰ Bî Ñî nîpe aua u, nîbi bî hir gîpal gau, kalîp ulhai niñem ud kamîñ yunam, a göm, aua,” a ga. *

*Bî unbö sîduñ lañ mani udla u, manö hod rîkôm haga
(Mad 25:14-30)*

¹¹ Pen nîbi bî anîb gau, Jisas me, Bî Kub pör abad mîdpun u, Jerusalem arö, nîp kiñ hag lîno, hanîp abad mîdö, mîd aij yabîl gînabun, a göm gasî u niñla. Jisas, gasî kalpe niñla anîbu, ke niñöm, kalîp manö ap halö hod rîkôm haga.

¹² Jisas manö hod rîkôm haga, “Bî kub ap, bî kub abad mîdep yad mîdöp au arnö, yîp kiñ hag lö, ado gî apem, nîbi bî ram mînön yad gai i kalîp kiñ abad mîdeinam, a göm, ram mînön mîlö kub gau arnab.

¹³ Pen nöd bî wög gep nîpe unbö sîduñ lañ kalîp wiñ alö aueinaböl, bî kub nîpe kabö magö gol aña aña ke ke nîme löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, sîkim gî ado malo gîmim, iru ud lîmim; hainö yad kauyañ aunabin,’ a gînab.

¹⁴ Anîg hagöm arnab u, pen nîbi bî ram mînön nîpe abad mîdeia gau, nîp mulu lugö niñöl göm, bî rîmnap hag yulö, hain amöm, bî kub yabîl u nîp hagnaböl, ‘Bî anîbi nîpe kiñ hon mîdagnab,’ a gînaböl.

¹⁵ “Pen bî kub yabîl u manö kale u udagöm, bî kub anîbu nîp kiñ kale hag lînab. Anîg gö, nîpe kauyañ ado gî apöm, bî wög gî ñeb nîpe gau kalîp wiñ alö aueinaböl, kiñ kale u hagnab, ‘Kabö magö gol ñîbin gau, kale ud sîkim gî ado malo gîmim, pen aigöl gî udpim?’ ö gînab.

¹⁶ Hagö, bî nöd u apöm hagnab, ‘Bî kub, kabö magö gol aña yîp ñîna u, sîkim gî ado malo gem, pen unbö sîduñ lañ kabö magö gol udpin,’ a gînab.

¹⁷ Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Ne gî aij gîpan. Nan pro u ñînö wög gî aij gîpan rö, mîñi daun kub unbö sîduñ lañ nöp hagnö, abad mîdeinabön,’ a gînab. *

¹⁸ Pen bî ap apöm hagnab, ‘Bî kub, kabö magö gol aña yîp ñîna u, sîkim gî ado malo gem, pen unbö mamîd u kabö magö gol udpin,’ a gînab.

¹⁹ Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Gîpan anîbu rö, mîñi daun kub unbö mamîd u nöp hagnö, abad mîdeinabön,’ a gînab.

²⁰⁻²¹ Pen bî wög gep nîpe ap apöm hagnab, ‘Bî kub, yad nöp niñbin. Ne bî kal yabîl. Nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîlî gîmön rö udpan. Nan wög uñham gî yîmbal gau, ne klö gîmön nöp ñîñban. Anîb u, yad nöp pîñîñ gem me, kabö magö gol aña yîp ñîna u, dam apo rin ugan gî lînö mîdeia. Magö gol aña ne u mîñi daubin i,’ a gînab.

²² Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. “Ne bî kal yabîl, nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîlî gîmön rö udpan; nan wög uñham gî yîmbal gau, ne klö gîmön nöp ñîñban,” a gîpan ar?’

²³ Anîb u, niñhön gîniñ kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gî apem sinîñ rîmnap halö udagpin?’ ö gînab.

²⁴ Anîg hagöm, bî söl au mîdeinaböl gau kalîp hagnab, ‘Kabö magö gol yad u pîlî gî udmim, bî au kabö magö gol sîduñ lañ mîdöp u nîp ñîm,’ a gînab.

²⁵ Hageinab hagnaböl, ‘Bî kub. Nîpe kabö magö gol sîduñ lañ hadö mîdöp!’ a gînaböl.

²⁶ Hageinaböl hagnab, ‘Kalöp hagabin, pör nîbi bî nan kale iru mîdeinab gau rîmnap halö udnaböl, pen nîbi bî nan kale pro pro mîdeinab gau gîlö, nan pro anîbu böñ nöp lug lî arnab. *

²⁷ Pen nîbi bî yîp niñlö mulu lugö, bî anîbu nîpe kiñ hon mîdageinab, a gîla gau, kalîp am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim,’ a gînab,” a ga.

Jisas Kiñ rö Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

* **19:9:** Ap 16:31; Luk 13:16 * **19:10:** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Di 1:15 * **19:17:** Luk 16:10 * **19:26:** Mad 13:12; Luk 8:18

²⁸ Jisas kalip manö anibu hagöm, bi nipe gau aip Jerusalem arun, a göm, nipe nöd ga.

²⁹ Am am Olip Dum au, ram riig aglö Bedpagi Bedani gof au söl amjaköm, bi nipe mihöp kalip nöd hag yuöm haga,

³⁰ “Ram riig aglö migan lödan ammil niñnabil, kaj donki marep nibi bi ud ajagpal ap, nagf adik lilö mideinab u, hubik daumil.

³¹ Pen nibi bi rimnap apöm, ‘Kaj donki u nihön ginig hubik ud arabil,’ a gaiöl u, hagmil, ‘Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, udnig aubul,’ a gimil,” a ga.

³² Anig hagö, ammil niñlö, haga rö nöp mideia.

³³ Am nagf hubik gilö niñöl gi, bi kaj donki nap nibö gau apöm hagla, “Kaj donki marep u nihön ginig gimil nagf hubikabil?” ö gila.

³⁴ Hageila haglö, “Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, apul nagf hubikabul,” a gilö.

³⁵ Anig hagmil, kaj donki marep anibu nagf hubikmil, uf gi dam Jisas mideia au amjakmil, walij kale bad rimnap ud jumil, ud kaj donki adö u limil, Jisas nip ud kaj donki adö anib lan lila.

³⁶ Jisas donki adö lan asiköm, adan adö u arö niñöl gi, nibi bi gau walij nan kale rimnap dap adan adö anibu lilö niñöl gi, kaj donki Jisas asik mideia anibu walij nan kale adö anibu abö göl gi abö göl gi ara.

³⁷ Am am Jerusalem sösöl gilö niñöl gi, Olip Dum adan ramö giyan gep ka au, nibi bi nipe gau iru yabif nöp, magöñhalö nip mif mif yabif göl gi, nan nihön nihön ga gau gasf u niñöl gi, wif kub alöl gi, God hib nipe dap ranöm hagla,

³⁸ “Bi Kub nipe Kin hanip hag yuö auöp i, God nip ud aij ginim!
God ram minöñ kumi kabö adö lan au, hibur hain hain magö u nöp midöp.
God nipe adö i gilan midöm, nipe mailö aij unbö ke halö midöp,” a gila. *

³⁹ Anig haglö niñöl gi, bi Perisi rimnap an anib au mideila gau, Jisas nip hagla,

“Manö hag ñeb bi. Nibi bi ne gau kalip hag gö, anig unbö rö hagaglan,” a gila.

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anibu rö hagageinaböl u, kabö gau ke wif alnaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem niñöm mitöñ ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösöl göl gi, daun kub anibu niñöm, amgö ñig lugö niñöl gi haga,

⁴² “Ram minöñ Jerusalem i, kalöp mög yabif niñabin. Yad kalöp ud God aip jim ñem, hibur hain hain magö u kalip ñinig aunö u niñbep u, aij yabif giböp. Pen mifñ kale niñagmim, amgö we rö midpim.

⁴³ Hainö bi kolmat kale apöm, daun kub kale i, uliñin li gfgabö gi midöm,

⁴⁴ apöm gi naij yabif gilö, wög waryö, ram gau magöñhalö, kabö ap kabö ap adö lan waköm midageinab; nibi bi, ñi pai, kabö waryö raul an yan mideinaböl gau ram halö pa jö ma jö gi yunaböl. God kalöp udnig auöp ñin i niñagpim u me, anig ginab,” a ga. *

Jisas God sabe gep ram raul migan yan ara

(*Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22*)

⁴⁵ Jisas anig hagöm, God sabe gep ram u amöm, nibi bi sikim geila gau kalip hag höñ yuöl gi haga,

⁴⁶ “God Manö u kali klin riköm hagla, ‘Ram yad u, yip sabe gep ram mideinab,’ a gila u pen kale sikim gi gipe gipe, nibi bi nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

⁴⁷ Pen Jisas nipe pör pör, ñin añi añi am God sabe gep ram raul migan u, nibi bi gau kalip manö hag ñimidöp. Bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, bi manö ud asikep gau, nip al pak lun, a göm, gasf añi u niñeila. *

⁴⁸ Anig gasf niñla u pen nibi bi magöñhalö, manö aij nipe niñun, a göm, nip ñifñ lilö niñöl gi, kale Jisas nip al pak löl rö laga.

20

*“Nöp an hagö anig gi ajabön?” ö gila
(Mad 21:23-27; Mak 11:27-33)*

¹ Pen ñin an anib au, Jisas nipe God sabe gep ram raul migan u amöm, nipe nibi bi ud God aip jim ñöl linab manö aij u hag ñi mideia niñöm bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi manö ud asikep gau abe aula.

² Apöm nip hagla, “An nöp hagö, ne apön anig gi ajabön?” ö gila.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag niñeb ap hag niñig gabin.

⁴ Jon nibi bi gau kalip ñig pak ñimidöp u, God nip hagö anig ga aka gasi nipe ke niñöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “‘God hagö, Jon nibi bi gau kalip ñig pak ña,’ a ginabun u, nipe hagnab, ‘Anib u, manö nipe u niñhön ginig udagpim?’ ö ginab.

⁶ Pen, ‘Jon gasi nipe ke nöp niñöm, nibi bi gau kalip ñig pak ña,’ a geinabun u, nibi bi gai i, God nipe Jon manö hagep bi nipe rö hag lö apöm gaia a göm niñbal rö, kal juöm hanip kabö ju pak linaböl,” a gila.

⁷ Pen kale gasi anibu niñöm, Jisas nip pen hagla, “Jon apöm nibi bi gau kalip manö hag ñöm, ñig pak ñöm ga u, hon niñagpun, God hagö ga aka gasi nipe ke ga u niñagpun,” a gila.

⁸ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kale yip pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin,” a ga.

*Bi wain wög adiñ abad mideila gau,
manö hod riköm haga*

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköm haga, “Bi ap wain wög adiñ ap gi yimöm, nibi bi rimnap hag löm, am ram minör milö gau mideinab. *

¹⁰ Pen wain magö po ginab magö u, bi nipe ap hag yuöm hagnab, ‘Am nibi bi wain wög gi midpal gau kalip hagö, wain magö yip rimnap ñilö daumön,’ a ginab. Hagö amjakö, nibi bi wain wög gi

mideinaböl gau nip pak pak löm, yiharin hag yulö ado gi aunab.

¹¹ Anig gilö, bi wain wög nap nibö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab nip u rö nöp pak pak löm, yiharin hag yulö ado gi aunab.

¹² Anig gilö, bi hainbö ap hag yuö amjakö, nip minu magö paköm, tip gi dam höñ au yan yunaböl.

¹³ Anig gilö, bi wög adiñ nap nibö u hagnab, ‘Yad ai ginamñ Ñi midmagö yad u yunabin u, manö nipe hageinab rö niñöl rö löp,’ a göm yunab.

¹⁴ Yuö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl anib gau hagnaböl, ‘Ñi auöp i, nap wain wög u nipe udnim rö löp. Nip böñ nöp al pak lun, hon udun,’ a ginaböl.

¹⁵ Anig hagöm, nip tip tip gi dam höñ gau amöm, böñ nöp al pak lilö umnab.

“Pen anig geinaböl u, bi wög adiñ nap nibö u kalip niñhön ginab?

¹⁶ Nipe apöm, nibi bi anib gau kalip al pak löm, wög adiñ anibu nibi bi rimnap kalip pen hagö abad mideinaböl,” a ga.

Jisas anig hageia, nibi bi niñ mideila gau hagla, “Hagpan anibu rö gagnim!” a gila.

¹⁷ Hageila, Jisas kalip niñ gusgus göm haga, “Anig hagpim u pen anib u, God Manö kal kliñ rikla adiñ ap rik niñmim iñ u yip hag ñimim. Adiñ hagabin anibu anig göl midöp,

‘Bi ram gep gau, kabö ap aij gagnim a göm arö gila u

pen minu ram padö an yan u binig ñöl midöp,’ a gila.

¹⁸ “Nibi bi an an ap lug kabö adö anibu paknaböl gau, kalip böñ nöp pa jö ma jö gi linab. Pen kabö anibu pig ju ap lug nibi bi pak ribiknab u, kalip böñ nöp paib waib jö gi linab,” a ga. *

¹⁹ Jisas anig hageia, hanip nöp hagab a göm, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, uri nöp nip manö kub hagun a göm niñla u pen nibi bi iru nöp niñ mideila gau niñöm, pinin göm arö gila.

* 20:9: Ais 5:1 * 20:18: Ais 8:14-15

“Rom bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?” gila

(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Pen Jisas nip aige göl gun dam manö kub hagnig arun a göm, am nibi bi rimnap kalip mumug göm hagla, “Kale nibi bi aij rö halu limim, am manö pir pir almim, nip manö rimnap hagpe, pen nihön hagainim niñun, nip dam gapman bi manö kub ud asikep u ud arnabun,” a gila. *

²¹ Anig haglö, amöm nip manö rimnap piral hagöm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon niñbun ne böñ lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u nibi bi gau kalip hag ñiban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan.

²² Anib u, hon nihön gun? Rom gapman bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?” gila.

²³ Kale manö pir pir hagla anibu niñöm, Jisas kalip haga,

²⁴ “Mani dakis ñibal anibu ap yip ud yambe niñin,” a ga. Hageia, ud yamla niñöm haga, “Mani ba u, ana an rö midöpñ Hib kali kliñ rikla anibu, an hib rö midöp?” ö ga.

Hageia hagla, “Sisa ana nipe u midöm, hib nipe u midöm göp,” a gila.

²⁵ Hageila, kalip haga, “Anib u, Sisa nan nipe midainim, Sisa nip ñimim. God nan nipe midainim, God nip ñimim,” a ga.

²⁶ Jisas nipe nibi bi mideila an anib au anig hageia, manö nipe rib juöl rö lagö, gasi iru niñöm manö ap hagagla.

Nibi bi uraknaböl u, hag niñeb ap

(Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Sadyusi gau, nibi bi umöm uraknaböl a göm, gasi u niñmidal. Pen Sadyusi bi rimnap Jisas mideia au apöm, nip hag niñeb ap hag niñla.

²⁸ Hag niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Mosi manö ap hanip kali kliñ riköm haga, ‘Bi ap nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharñ umnab u, nimam nipe ap pen nibi anibu udöm, ñi pai nipe u, a göm, yag daunim,’ a ga.

²⁹ Anib u, bi il halö unbö mudun jñj u mideinaböl. Nimam nöd u nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharñ umnab.

³⁰ Umö, nimam yigwö an nibö u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharñ umnab.

³¹ Anig gö, nimam yigwö nigan nibö u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharñ umnab. Anig gi dam dam, nimam unbö mudun jñj magöñhalö ñi pai yag dapöm wasö yiharñ umnaböl.

³² Hainö nibi anibu u rö nöp umnab.

³³ Pen umöm uraknaböl a gipan u, nibi añi anibu bi nipe unbö ud mudun jñj linab u, hainö bi an nibi mideinab?” ö gila.

³⁴ Hageila, Jisas kalip haga, “Miñi midpun ñin i, nibi gau bi udpal, bi gau nibi udpal.

³⁵ Pen nibi bi God gö uraköm, ram nipe kumi kabö adö lañ au arnaböl gau, nibi gau bi udagnaböl, bi gau nibi udagnaböl.

³⁶ Pen kale kauyan umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kamñj mideinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñi pai nipe mideinaböl.

³⁷ Nibi bi umöm urakpal manö u, Mosi u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kali kliñ rika. Mosi manö anibu kali kliñ riköm haga, ‘Bi Kub nipe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale midöp,’ a ga.

³⁸ Nibi bi nöd umla gau, ‘God kale midöp,’ a ga rö, hon niñbun, nibi bi nöd umla gau uri kamñj midpal. God niñöb, nibi bi nipe magöñhalö kamñj midpal,” a ga.

³⁹ Jisas anig hageia, bi lo manö hag ñeb bi rimnap hagla, “Manö hag ñeb bi, manö kabö göl nöp hagpan!” a gila.

⁴⁰ Manö hag aij ga anibu niñöm, piññj göm, hainö manö rimnap nip hag niñagla.

“Nihön ginig yip Mesaia a göm niñagpal?” ö ga

⁴¹ Pen Jisas kalip haga, “Nibi bi gau nihön ginig, Mesaia u Depid ñi nipe u nöp midöp, a gipal?

⁴² Depid nipe ke God Manö adiñ Sam a gipal u kali kliñ riköm haga,

‘Bi Kub nipe Bi Kub yad nip haga,

“Ne ñimagö yijg yad lau adö asik midmön; *

* 20:20: Luk 11:54 * 20:42: Sam 110:1

43 mid damöm yad kołmał ne gau kalip gınö,
ma mo ne gau kalip abö gi
rıbıknabön,” a ga.

44 Pen Depid nıpe Mesaia u nıp, ‘Bı Kub yad,’ a ga rö, nıhön gınig, Mesaia u Depid nı nıpe u nöp midöp, a gıpal?” ö ga.

Lo manö hag ñeb bı gau gıpal rö gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

45 Nıbi bı gau nıñmidlö nıñöl gi, Jisas bı nıpe gau kalip haga,

46 “Kale lo manö hag ñeb bı gau gıpal rö gımim rö löp u, nıñ aij gımim. Kale gıpal adö u, hon gau ajno hib hon u nöp nıñlañ a göm, wañj mılö rol göm, nıbi bı gau aip magum gılö, nıbi bı gau kalip nıñöm, ‘Bı kub auabim e!’ gınaböl u, mıñ mıñ gınaböl; Juda magum gep ram gau amöm, bı kub asıkpāl sea adö u asıkpāl; pen nan kub nıñnaböl nıñ u, am bı kub asıkpāl ka u nöp asıknaböl.

47 Bı lo manö hag ñeb bı gau, nıbi pałpał ram nan kale gau si udöm, God nıp sabe gınabun u, nıbi bı nıñöl, a göm, manö mılö kub pır pır adö rımnāp hagpal. Anıg gıpal u, hainö ilön kub ke yabıt udnaböl,” a ga.

21

Nıbi adu ap God nıp nan kub ña
(Mak 12:41-44)

1 Jisas God sabe gep ram raul mıgan am midöm nıñ, nıbi bı mani halö gau mani rımnāp dap mab ij mıgan u yueila.

2 Pen nıbi adu mög gep rö ap mani aıı pro magö mıñöp dap yua.

3 Anıg ga nıñöm Jisas haga, “Yad kalöp nıñö hagabin, nıbi bı rımnāp mani pro yubal; pen nıbi adu mög gep rö i mani nıpe kub yabıt yuöp.” *

4 Pen nıbi bı rımnāp mani kale iru nöp midö nıñöl gi mani yubal; jı nıbi adu mög gep rö i mani nıpe midöp rö magöñhalö yuöp. Nan rau nıñeb ap midagöp,” a ga.

God sabe gep ram u gi naij gınaböl, a ga
(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)

5 Pen bı nıpe rımnāp hagla, “God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God nıp nıñ rıb adık nıñla u, aij yabıt midöp,” a gıla. Anıg hageila, Jisas kalip haga,

6 “Anıg hagpım u pen hainö nan aij nıñabım anıb gau midageinab. Magöñhalö ud wał gi yulö, kabö ap kabö ap adö u midageinab,” a ga. *

Hainö mıñör kub aunab, a ga
(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)

7 Hageila, nıp hag nıñöm hagla, “Manö hag ñeb bı. Nan anıbu nıñ mai rö anıg gınabıñ Pen nan nıñhön rö gö nıñun, mıñi gınig gab a gınabun?” ö gıla.

8 Hageila, Jisas kalip haga, “Nıñ aij gımim! Nıbi bı iru nöp apöm pır alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp auabin. Nıñ kub u auöp,’ a gınaböl. Anıg hageinaböl u, nıñö hagaböl a gımim kalip hain gagmim.

9 Pen ram mınöñ mıgan rımnāp uraköm, ram mınöñ mıgan rımnāp aip pen pen gınaböl. Ram mınöñ mıgan rımnāp kale ke nöp pen pen gınaböl. Anıg geinaböl u nıñmım, nıñ kub hagpal u aunıg gab nıñöm anıg gaböl a gımim, pıñıñ gagmim. Nıñ kub anıbu hainö aunab,” a ga.

10 Anıg hagöm kalip haga, “Ram mınöñ mıgan rımnāp uraköm, ram mınöñ mıgan rımnāp aip pen pen gınaböl. Kın rımnāp yam kale uraköm, kın rımnāp yam kale aip pen pen gınaböl.

11 Ram mınöñ gau iru nöp munmon kub yabıt udöm, kıyö kub alöm, mıññ kub yabıt göm gınab. Nan kumi kabö adö lañ au ke hain nıbö löm, nan unbö ke pıñıñ gep rö adö lañ au lınab.

12 Nan anıb gau hainö anıg gınab jı nöd yıp pıg aip midpım rö, kalöp gi naij gınaböl. Kalöp manö kub hagnıg, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagöm, kalöp nagı löm, dam kın gapman bı kub gau ud arnaböl.

13 Kalöp gınaböl anıbu, manö aij yad u kalip waiö hag nıñmım rö lınab.

* 21:3: 2Ko 8:12 * 21:6: Luk 19:44 * 21:14: Luk 12:11-12

14 Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö nîhön rö pen hagun a gîmîm, nöd ułhai nîŋagmîm. *

15 Yad ke kalöp gasî aij ñem manö magö ñîno, kale manö anîbu nöp hag ñîbe, kale pen hagöm ud yuep rö lagnab. *

16 Pen name nap, namam bî, bî rîdik nîŋeb, bî nîŋeb kale ke rîmnap kalöp mumug göm, ud kolmał ñîmagö adö lîlô, kalöp rîmnap böŋ nöp al pak lî naböl. *

17 Yîp nîŋ udpîm rö, nîbi bî gau magöŋhalö kalöp mulu kal nîŋ naböl.

18 Pen nabîc umagö kale aŋî ap ur gagnab.

19 Pen yîp cîg pîdöŋ gî mîdeinabîm u, kamîŋ mîdep magö u udmîm, pör pör nöp mîdeinabîm.

*Jerusalem gî naij gî naböl, a ga
(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)*

20 “Pen ami bî gau apöm, Jerusalem bînoŋ yu gîgabö gî naböl ñîno u, mîñî söl mîdöp Jerusalem gî naij gî naböl, a gîmîm nîŋ nabîm.

21 Nîbi bî ram mînoŋ Judia mîdaiöl gau, pîñîŋ gî no ilö gau aröl. Nîbi bî Jerusalem mîdaiöl gau, pîñîŋ gî höŋ adö aröl. Pen nîbi bî höŋ adö mîdaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl.

22 Nîhön gîŋîg: ñîno anîbu me, kale God nîp arö gîpal rö, God manö hagep bî gau magöŋhalö God Manö kalî kîñ rîkôm hagla rö nöp gî nab nîŋöm kale pen ilön kub udnaböl. *

23 Pen ñîno anîbu, nîbi ñî mudun mîdeinaböl gau abe, nîbi ñî painaŋ ci ñeinaböl gau abe, kalîp mîŋör kub yöl gî nab. God Juda nîbi bî kalîp mîŋör kub yabîl gînam a göm, nîbi bî ram mînoŋ anîbi mîdpal kalîp gî naij yabîl gî nab.

24 Bî mîlô gau nîbö apöm, nîbi bî rîmnap kalîp ru mîlô kîd udöm rîb lî naböl, nîbi bî rîmnap kalîp nagî löm dam ram mînoŋ ke gau gau magöŋhalö ud arnaböl. Pen Juda nîbi bî wasö gau apöm, Jerusalem gî naij gîlô gîlô, God ñîno nîpe haga u ap auö, arö gî naböl. *

*Bî Ñî nîpe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

25 “Pen hainö, sîdö rakîno gapî nan ke ap waiö löm, ñîg sî ral apöm gu kub geinab. Pen ram mînoŋ îl i nîbi bî ram mînoŋ gau gau magöŋhalö gasî iru nîŋöm, nîhön gab a göm, gasî mîlô löm pîñîŋ gî naböl. *

26 Nan kumi kabö adö laŋ mîdöp gau, daŋ nîbö i nîbö gö, mînoŋ naböŋ i nîhön gîŋîg göm gab, a göm, pîñîŋ göm, gasî magö rîk auö umeb rö lî nab.

27 Anîg gî nab ñîno u, Bî Ñî nîpe kumi aŋ au auö nîŋöl gî, nîbi bî kale pîdöŋ nîpe u abe, mailö aij unbö ke yabîl nîpe u abe nîŋ naböl. *

28 Nan hagabîno i geinab u, Bî Kub hanîp ud kamîŋ yunab ñîno u söl mîdöp, a gîmîm, amgö gîlaŋ gîmîm nîŋöl gî mîdaimîm,” a ga.

*Mab wasîŋad u, manö hod rîkôm haga
(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)*

29 Jîsas anîg hagöm, kalîp manö hod rîkôm haga, “Mab wasîŋad abe, mab rîmnap abe,

30 sîlîp lö, mîñî sîdö lîŋîg göm gab a gîmîm, nîŋbîm.

31 Anîb u rö, nan hagpîno gau gö, God nîbi bî udöm abad mîdeinab ñîno u söl auub a gîmîm, nîŋ nabîm.

32 “Yad kalöp nîŋö hagabîno, nîbi bî urî mîdpal gai i magöŋhalö umagnaböl; rîmnap kamîŋ mîdlö nîŋöl gî, nan hagabîno i magöŋhalö gî nab.

33 Kumi kabö adö laŋ abe, mînoŋ naböŋ îl i abe ur gî nab, jî manö magö yad gau ur gagnab.

Nîŋ aij gîmîm mîdaimîm, a ga

34 “Pen nîŋ aij gîmîm. Kale ñîg wain ñîg klö iru ñîŋmîm hauł lîmîm, nan mînoŋ naböŋ adö îl i nöp gasî nîŋ mîdeinabîm ñîno anîbu nöp, yaur kaj wal wayöŋ hel lîlô yîŋîd nöp udöp rö u gî nab.

35 Gai i nöp gagnab; nîbi bî ram mînoŋ îl kîŋîno yîma magöŋhalö mîdpal rö gî nab.

36 Anîb u, kale pör pör nîŋ aij gîmîm, God nîp sabe göl gî nöp mîdmîm hagmîm, ‘Nan anîb gau hanîp al pak lagnîm; ne

* 21:15: Ap 6:10 * 21:16: Mad 10:21-22 * 21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * 21:24: Sam 79:1; Rep 11:2
* 21:25: Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13 * 21:27: Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

hanip abad midö kamij arun, am Bi Ñi nipe amgö ilö adö nipe u midaiun,' a gımim," a ga.

³⁷ Ñin pro bad anıbu, Jisas pör am God sabe gep ram raul migan u am midöm, nıbi bı gau kalıp manö hag ñimidöp. Pen sıbön gö nıjöl göm, Jisas nipe am ram minöj ap Olip Dum a gal u hanmidöp.

³⁸ Nıbi bı gau magöjhalö, manö nıp u nıjun, a göm, hılm halö yabıl uraköm, God sabe gep ram u armıdal.

22

Judas Jisas nıp mumug ga

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Juda kai Bred Yis Halö Ñinagep ñin kub kale u, Pasopa a gıpal ñin kub kale u, sösöl ga.

² Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jisas nıp alun a gıla u pen nıbi bı gau kalıp pıñın göm, aigöl gun alun a göm, hag nıj mıdeila.

³ Hag nıj mıdlö nıjöl gı, Seden nıpe apöm, Judas hib nıpe ap Iskariod a gımidal u, nıp yuö hiıka. Bı anıbu Jisas bı nıpe unbö migan laj gau bı ap. *

⁴ Yuö hiıkö, nıpe am God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, God sabe gep ram abad mıdmıdal polisman bı kub kale gau abe mıdeila gau amöm, Jisas nıp aigöl gem mumug gı dam ñinö nıp al pak lö, a göm, manö anıbu kalıp aip hag nıja.

⁵ Hagö, kalıp aij a gö nıjöl gı hagla, "Nöp mani ñınabun," a gıla.

⁶ Hageila, Judas nıpe, magö mai rö Jisas nıbi bı gau aip mıdageinab u, nıp mumug gı dam bı kub gau kalıp ñınabin, a göm, abad nıj mıdeia.

Pasopa nan ñınıg gıjn gıla

(Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

⁷ Pen Bred Yis Halö Ñinagep ñin anıbu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep ñin uri, a göm, *

⁸ Jisas nıpe Pida aip Jon aip kalıp mihön hag yuöm haga, "Kale mihön am Pasopa nan ñınabun u gı lı aij gımil," a ga.

⁹ Hageia haglö, "Gai anıg gul?" ö gılö.

¹⁰ Hageila, Jisas haga, "Kale mihön daun kub u ammil nıjnabil, bı ap ñıg mıl daueinab. Nıp nable pakmil, arnım ram u ammil,

¹¹ bı ram nap nıbö anıbu nıp hagmil, 'Manö Hag Ñeb Bı nöp hag nıjög, "Ram raul migan mai bı yad gau aip Pasopa nan ñınabun?" ö göp,' a gımil.

¹² Anıg hageinabil, kalöp mihön dam ram raul migan kub debol nan gau halö mıdeinab adö laj u hageinab u, Pasopa nan ñınabun gau raul migan anıbu gı jın gımil," a ga.

¹³ Hagö ammil nıjöl, haga haga rö nöp mıdeia. Anıb u, Pasopa nan ñınıg gıla gau gı lı aij gılö.

Jisas bı nıpe gau kalıp bred wain ña

(Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Pen ram dugöp magö u nan ñınıg göm, bı manö nıpe ud arep gau aip debol u asık gıgabö göm,

¹⁵ kalıp haga, "Gası yad pör nıjbin u, kalöp aip Pasopa nan ñınıg gabun i ñınun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gası u nıjbin.

¹⁶ Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyan ñınagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak ñınbun ıt anıbu waiö lınab nıjöm God nıbi bı nıpe udöm abad mıdeinab ñin u nöp nan kub ñınabun," a ga.

¹⁷ Jisas anıg hagöm, ñıg wain kap udöm, God nıp aij a göm, bı nıpe gau kalıp ñöl gı haga, "Ñıg ñabin i kale ke ud ñınim.

¹⁸ Pen kalöp hagabin, mıñi ñin i rıkö, ñıg wain kauyan ñınagnabin; God nıbi bı nıpe udöm abad mıdeinab ñin u nöp ñıg wain kauyan ñınabin," a ga.

¹⁹ Anıg hagöm, bred ap udöm, God nıp aij a göm, ud jö göm kalıp ñöl gı haga, "Hañ roman yad i kalöp ñabin. Kale udmim gası yıp nöp nıjöl gıımim ñınim," a ga.

* 22:3: Jon 13:2,27 * 22:7: Eks 12:1-27

²⁰ Kale nan ñiŋ haköm, Jisas ñig wain kap u udöm, kalip ñöl gi haga, “Hagape yad lugö umnö me, God kalöp nibi bi yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am pïdöŋ ginab u me, kalöp ñig wain i ñabin.

²¹ Pen bi yip kain gi dam arnab u aip asik midpun. *

²² Bi Ñi nipe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bi nip kain gi dam arnab u nip mög niŋabin,” a ga.

²³ Jisas anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp, an rö anig ginab, a göm, pen pen hag niŋöl gi mideila.

Bi nipe gau, “Kale wasö, yad nöp bi kub midpin,” a gila

²⁴ Jisas bi nipe gau, kale wasö, yad nöp bi kub midpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

²⁵ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kin gau Juda nibi bi wasö gau klö göm abad midöl gi hagal, ‘Kalip ud aij yabit gipun,’ a gipal. *

²⁶ Pen kale unbö rö gagmim. Bi kub kale gau, ñi praj rö midaiöl; bi kub yabit gau, bi wög gi ñeb rö midaiöl. *

²⁷ Minöŋ naböŋ iŋ i gipal nagit adö u, bi kub am asiklö, bi wög gi ñeb gau nan magö nan kalpe gau pita pita gipal. Pen yad an kalöp bi wög gi ñeb rö nöp midpin. *

²⁸ “Yip marö yabit gimidöp u niŋmim yip arö gagpim; yip abad midpin.

²⁹ Anig gipim u, God yip hagöp, ‘Ne Kin midmön, nibi bi gau kalip abad mideinabön,’ a göp rö, yad pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kin rö midmim nibi bi gau kalip abad mideinabim.

³⁰ Ñin anibu kale ram minöŋ yad u am-mim, yad aip asikmim nan magö niŋmim ñig niŋmim ginabim; kale kin asikpal sea adö u asikmim, Isrel iŋ ke ke unbö migan lan kalip manö kub niŋnabim,” a ga. *

Pida, “Jisas nip niŋagpin,” a ginab (Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas nipe Pida nip haga, “Saimon, Saimon, nöŋ. God nipe Seden nip yau a gö, kalöp bi, wid magö hon gilö hon gilö, magö yabit u ke löm, adiŋ adiŋ u ke löm gipal rö u göm, kale gi naij ginabim aka wasö gi niŋnab,” a ga.

³² Pen yad God nip sabe gipin rö, yip böŋ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naij ginabön u, niŋön ginig anig gipin, a gimön, yip kauyaŋ ado gi aunabön. Pen anig gimön, hainö apön namdamam ne rimnap kalip manö hag ñi aij gö, kale klö göm yip hain göl,” a ga. *

³³ Jisas anig hageia Pida haga, “Bi Kub, yad nöp arö gagnabin. Miŋöŋgöl nöp ajeinabul, nöp nagit löm, yip abe nagit löl. Pen nöp al pak löm, yip abe al pak löl,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, miŋi sibön yaŋ kilakit wiŋ alagnab magö u, Jisas nip niŋagpin a gimön, ij miŋau niŋaŋ wai ñinabön,” a ga.

Mani rin, wadi, ru milö kid

³⁵ Jisas anig hagöm kalip haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadi, ma rirup gau udmim ud aragmim; yiŋariŋ armim,’ a ginö. Hagnö arbe ñin anibu, nan kale rimnap mideia aka midageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon ulep laga; mideia nöp,” a gila. *

³⁶ Hageila, Jisas haga, “Pen miŋi kale mani rin, wadi midainim u, halö ud armim. Bi an ru milö kid midagainim u, kolsior nipe u bi rimnap kalip sikim göm mani udöm ru milö kid ap raunim.

³⁷ Pen niŋim! Nöd God manö hagep bi Aisaia God Manö adiŋ ap kalit kliŋ riköm haga, ‘ “Nipe bi nan si nan naij gep bi ap,” a ginaböl,’ a ga. Haga anibu yip nöp haga. Manö hagöm kalit kliŋ rika anibu miŋi ginig gab,” a ga. *

³⁸ Jisas anig hageia, kale hagla, “Bi Kub, ru milö kid hon miŋhöp midöp,” a gila.

* 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22 * 22:24: Luk 9:46 * 22:25: Mad 20:25-27; Mak 10:42-45 * 22:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 22:27: Jon 13:12-15 * 22:30: Mad 19:28 * 22:32: Jon 17:15 * 22:35: Luk 9:3; 10:4 * 22:37: Ais 53:12

Hageila haga, “U anig hagagmim,” a ga.

*Jisas Olip Dum au Nap nipe sabe ga
(Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Jisas anig hagöl göm Jerusalem höñ amöm, pör Nap nipe sabe gimidöp Olip Dum au ara; bi nipe gau hain gila.

⁴⁰ Ram minön anibu amjaköm kalip haga, “Gasi naji auö gi naji gimim rö löp u, God nipe sabe göl gi midaimim,” a ga.

⁴¹ Anig hagöm, kalip arö göm, nipe ke ke au amöm, kugom yimöm God nipe sabe göm haga,

⁴² “Bapi, gasi yad ninbin u ñig asi kap yip ñinig gabön u ñagmön. Pen yad gasi ninbin adö u gagmön; gasi ne ke ninban adö u nöp gimön,” a ga.

⁴³ Jisas anig hagö, ejol ap kumi kabö adö lan au nibö apöm nipe pidön ña.

⁴⁴ Nipe marö yabit gö, Jisas nipe Nap nipe klö yabit göm sabe göl gi midö ninöl gi, hapil u hagape rö pa gi dö gi il yan luga.

⁴⁵ Nap nipe sabe gi mid juöm amöm ninja, bi nipe gau minör lugö ninöl gi, hon haneila.

⁴⁶ Anig geila u ninöm kalip haga, “Nihön ginig hon hanabimñ Seden nipe gasi ñö kale gi naji gimim rö löp u, urakmim, sabe göl gi midaimim,” a ga.

Jisas nipe ud sisi lila

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö anibu hag midö ninöl gi, bi nipe Judas bi ugan kub ap u gi dap apjaköm, Jisas nipe ud bom halunam a geia.

⁴⁸ Anig geia, Jisas nipe haga, “Judas, ‘Bi me i al pak limim,’ a gimön, yip Bi Ñi nipe ud bom halunig gabön ar?” a ga.

⁴⁹ Anig hagö ninöl gi, bi nipe gau nan nihön ginig geila anibu ninöm hagla, “Bi Kub, hon kalip ru milö kid ud ribun aka?” gila.

⁵⁰ Anig hagöl göm, bi ap ru milö kid nipe u udöm, bi God nipe nan sabe gep bi kub yabit bi wög gi ñeb nipe u, nipe rimid yijig lau böñ nöp rib gi dö gi yua.

⁵¹ Anig geia, Jisas ninöm haga, “Anig gagmim! Me aij,” a ga. Anig hagöm, rimid u ud ninjö kaminj la.

* 22:54: Sam 31:11

⁵² Pen God nipe nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram abad midmidal polisman bi kub kale gau abe, bi manö ud asikep gau abe, ap nipe udnig geila gau, kalip haga, “Kale ru milö kid udmim, ur pakep udmim daubim u, yip bi pen pen alep bi ap rö a gi gasi ninmim, ud sisi linig aubim ar?”

⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u midainö yip udagpe. Pen minni Seden, bi sibön lau adö midöp u, ñin nipe u me, anig gabim,” a ga.

Pida, Jisas nipe ninagpin, a ga

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁵⁴ Jisas anig hagö ninöl gi, nipe ud sisi löm, dam God nipe nan sabe gep bi kub yabit ram u ud arla. Pida pen hain hain ninj ara. *

⁵⁵ Ram anibu apjaköm, ram goi au mab lauöm asik mideila. Pida hain apjaköm kalip aip asika.

⁵⁶ Pida aip asik midö ninöl gi, pai ram anibu wög gi ñimidöp ap nipe ninj dap ran lugöl gi haga, “Bi i abe Jisas aip midmidöp,” a ga.

⁵⁷ Hageia, Pida haga, “Pai, bi anibu yad ninagpin!” a ga.

⁵⁸ Anig hagöm, yöp pro magö ap midö ninöl gi, bi ap pen apöm Pida nipe ninöm haga, “Ne u rö nöp Jisas bi nipe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “Bi me, yad wasö!” ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap midö, bi ap pen apöm, klö göm haga, “Bi i Jisas aip midmidöp me. Nipe abe ram minör Galili nibö,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, “Bi me, manö hagabön u yad ninagin me!” a ga.

Anig hagö ninöl gi, adinj kilakil wiñ ala.

⁶¹ Anig gö, Jisas ado göm, Pida nipe ninj ij halö lö, Pida pen Jisas, “Minni sibön yan kilakil wiñ alagnab magö u, Jisas nipe ninagpin a gimön, ij mihau nigan wai ñinabön,” a ga manö u gasi ninja.

⁶² Anig ninöm, rugu mitep gö, matul ral auö, höñ amöm mitön ga.

*Jisas nɪp hag juöl gɪ, pakla
(Mad 26:67-68; Mak 14:65)*

⁶³ Bɪ Jisas nɪp ud mɪdeila gau nɪp hag juöl gɪ, paköl gɪ gɪla.

⁶⁴ Kale walɪj bad ap ud amgö nɪp u paɭu gɪ ñöm, nɪp paköm hagla, “Ne bɪ ke nɪɲban u, nöp an pakab u hanɪp hag ñɪ!” a gɪla.

⁶⁵ Pen manö naij anɪbu rö, nɪp rapɪn iru nöp hagla.

*Juda bɪ kub manö ud asɪkep gau Jisas
nɪp manö kub hagla*

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Hilɪm halö, Juda bɪ manö ud asɪkep gau löm, God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau löm, bɪ lo manö hag ñeb gau löm, ap magum gɪlö, Jisas nɪp uɭ gɪ Kansol kub anɪbu mɪdeila an au ud daula.

⁶⁷ Pen Kansol bɪ gau kale Jisas nɪp hagla, “Pen ne ke hagnöm, ne Mesaia u aka wasö,” gɪla.

Hageila, Jisas kalɪp haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, nɪɲo hagöp a gɪmim, nɪɲagnabim. *

⁶⁸ Pen hag nɪɲeb yad mɪdöp u kalöp hag nɪɲeinabin u, yɪp pen hagagnabim.

⁶⁹ Pen mɪñi rɪköl mɪd damöm hainö gau, Bɪ Ñɪ nɪpe God Bɪ klö unbö ke halö mɪdöp u, ñɪmagö yɪjɪg adö nɪpe au asɪk mɪdeinab,” a ga. *

⁷⁰ Anɪg hageia, bɪ kansol gau magöñhalö nɪp hagla, “Anɪb u, ne ke God Ñɪ nɪpe u aka?” gɪla.

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke hagnim me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “Nɪhön gɪnɪg manö kub rapɪn hag mɪdun, bɪ rɪmnap hag nɪɲno, Jisas anɪg göp anɪg göp a gaiölɲ Maj mɪgan nɪpe ke hagöp nɪɲbun u,” a gɪla.

23

*Gapna Pailod Jisas nɪp manö nɪɲa
(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)*

¹ Anɪg hagöm, magöñhalö uraköm, Jisas nɪp dam gapman bɪ kub Pailod mɪdeia au arla.

² Damöm, nɪp manö kub hagnɪg, manö gau nɪbö gau nɪbö dapöm hagla, “Hon ulhai nɪɲun nɪɲbun, bɪ anɪbi nɪbi bɪ hon gau manö piral hagöm hagöp, ‘Bɪ kub Sisa nɪp dakɪs ñagnim, gapman kai manö u u rö nöp nɪɲagnim,’ a göp. Pen manö ap hagöp, ‘Yad ke Mesaia u, yad ke kɪɲ anɪbu,’ a göp,” a gɪla.

³ Hageila, Pailod Jisas nɪp hag nɪɲöm haga, “Ne Juda kai kɪɲ kale u aka?” ga.

Hageia haga, “Me ne ke hagnan me u,” a ga.

⁴ Hageia, Pailod pen bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, nɪbi bɪ yɪharɪɲ ap mɪdeila gau abe kalɪp haga, “Yad nɪɲbin, bɪ i nɪp manö kub hagep ɪɭ ap mɪdagöp,” a ga.

⁵ Anɪg haga u pen kale manö klö hagöm hagla, “Gapman manö nɪɲagöl, a göm, manö hag ñɪ ajöm, Juda nɪbi bɪ ram mɪnön hon gau magöñhalö hag ñɪ ajmɪdöp. Ram mɪnön Galili rɪköm, hag ñɪ aj dam dam mɪñi Jerusalem aui auöp,” a gɪla.

Jisas nɪp dam kɪɲ Herod mɪdeia au arla

⁶ Hageila, Pailod kalɪp hag nɪɲöm haga, “Bɪ anɪbi Galili nɪbö aka?” ga.

⁷ Hageia, yau a gɪla. Pen kɪɲ Herod ram mɪnön Galili abad mɪdmɪdöp u, ñɪn an u apöm Jerusalem mɪdmɪdöp. Anɪb u, Jisas nɪpe Galili nɪbö bɪ ap a gɪla u nɪɲöm, nɪp Herod ñɪmagö adö yunö manö kub i nɪɲnɪm, a göm, Pailod kalɪp hagö, Jisas nɪp dam Herod mɪdeia au ud arla. *

⁸ Herod, Jisas nan nɪhön nɪhön gɪmɪdöp u pör manö nöp nɪɲöm, ñɪn mai rö nan gagep rö ap gö nɪɲnabin, a göm, gasɪ u nöp nɪɲ mɪdmɪdöp rö, ñɪn anɪbu Jisas nɪp uɭ gɪ dapjaklö, nɪpe mɪñ mɪñ yabɪɭ ga.

⁹ Pen Herod nɪpe Jisas nɪp manö iru nöp hag yɪgɪn wagɪn ga, pen Jisas manö ap pen hagara.

¹⁰ Pen bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, manö klö göm, bɪ iru nöp dagol dagol hagla.

¹¹ Herod abe, ami bɪ nɪpe gau abe, Jisas nɪp gɪ naij göl göm, ñɪñɪɭon löɭ göm, gapman bɪ kub rol gɪpal walɪj aij ap rol gɪ ñöm, kauyan Pailod mɪdeia au yula.

* 22:67: Jon 3:12 * 22:69: Ap 7:56 * 23:7: Luk 3:1

12 Nöd Herod aip Pailod aip kołmal mïdmïdil pen ñin anïbu manö nïñ jïm ñilö.

Juda nïbi bï gau, “Jisas nïp al pak lïmim,” a gïla

(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

13 Pen Pailod, bï God nïp nan sabe gep bï kub gau abe, bï manö ud asïkep bï kub gau abe, nïbi bï yïharïñ gau abe kalïp hagö ap magum gïla.

14 Kale ap magum geila, nïpe kalïp haga, “‘Bï i manö an ral hagöm, nïbi bï gau kalïp anïg anïg hagöp,’ a gïpim u pen mïñi amgö ilö adö kalöp i manö nïñbin u, nïpe nan naij göp manö il ap nïñagpin.

15 Herod u rö nöp manö il ap ulhai nïñagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad nïñbin, nan naij ap gagöp; anïb u nïp al pak lep rö lagöp.

16 Anïb u, ami bï yad gau hagnö, nïp yïharïñ paköm, hag yulö aran,” a ga.

17 Pen Juda kai ñin kub kale Pasopa u auö, Pailod pör mï añi añi nagïman kale añi ap yïharïñ hag yumïdöp.

18 Pen ñin anïbu kale magönhalö maj mïgan blätö gi wiñ klö alöm hagla, “Bï anïbu al pak lïmim! Barabas nïp hag yube hanïp auan!” a gïla.

19 Bï Barabas anïbu nïpe daun kub anïbu nïbi bï rïmnap udöm, ram mïñnön anïbu abad mïdmïdöp bï kub anïbu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, nïp manö kub hagöm nagï lïla.

20 Pen Pailod Jisas yïharïñ hag yunö aran a gi nïñöm, kalïp kauyan hagöm anïg haga.

21 Hageia, kale kauyan maj mïgan blätö gi wiñ alöm hagla, “Nïp mab ba lan al pak lïmim! Nïp mab ba lan al pak lïmim!” a gïla.

22 Hageila, Pailod kalïp kauyan hagöm haga, “Bï anïbi nan nïhön gi naij göpñ Yad nïñbin, nan naij ap gagöp rö, nïp al pak lun rö lagöp. Anïb u, ami bï yad hagnö, nïp yïharïñ paköm, hag yulö aran,” a ga.

23 Hageia, kale klö yabïl göm, Jisas nïp al pak lïlö uman, a göm, meg mïgan kale blätö gi dap ranöm, hag gïlö gïlö,

24 Pailod manö kalïp u udöm,

25 bï ap, nïbi bï rïmnap udöm ram mïñnön abad mïdmïdöp bï kub u aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la bï anïbu nïp hag yuö kamïñ ara; pen ami bï nïpe gau kalïp haga, “Kale Jisas nïhön gïñg gun a göm hagaböl u nöp gïmim,” a ga.

Jisas nïp mab ba lan cïpïl pak lïla

(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Jisas nïp al pak lïñg ud arla. An au amöl göm, Sairini daun nïbö bï ap Jerusalem aueia. Bï anïbu hib nïpe Saimon. Nïp nable paköm, ud sïsi löm, mab kros ud ka gi ñöm hagla, “Jisas arab u hain aru,” a gïlö, ud hain ara.

27 Pen Jisas nïp ud arlö nïñöl gi, nïbi bï iru nöp hain gïla. Nïbi bï areila an anïbu nïbi rïmnap Jisas nïp mög nïñöm ham geila.

28 Anïg gïlö, Jisas ado gi nïñöm kalïp haga, “Kale Jerusalem nïbi, yïp gïñg gab u ham gagmim. Kalöp gi naij göm, ñi pai kale gau gi naij göm geinab anïbu ham gïmim.

29 Hainö marö kub u auö, hagnaböl, ‘Nïbi ñi pai yag dauagpal gau abe, nïbi ñi pai ci ñagpal gau abe, kale nöp mïñ mïñ göl,’ a gïñaböl. *

30 Ñin anïbu, nïhön gïñg mïdaiun, a göm, böñ nöp umun, a göm, hagnaböl ‘Nö ilö gau pa jö gi apöm, hanïp al pak lïñm aka kïdïp udöm hanïp mïñnön ñinïm u aij,’ a gïñaböl. *

31 Yad mab kamïñ rö mïdpin pen yïp anïg göm gi naij gaböl. Pen kale mab mïtep rö mïdpim rö, kalöp nïhön rö gi naij gïñaböl?” ö ga.

32 Pen bï gapman lo manö rïb julö bï mïhau, mab ba lan al pak lïñg göm, udöm halö ud arla.

33 Dam ram mïñnön Wip Nabïc Cög Ij a gïpal u amjaköm, Jisas nïp dam mab ba lan cïpïl pakla, bï gapman lo rïb julö bï mïhau kalïp mïhön dam mab lap lap cïpïl pakla.

34 Anïg gïlö, Jisas haga, “Bapi, yïp gaböl u, ai gïñg anïg gabun, a göm, nïñ aij

* 23:29: Luk 21:23 * 23:30: Hos 10:8; Rep 6:16

göm gagaböl. Anib u, kale gi naij gaböl u niñmön arö gımön,” a ga.

Pen ami bi gau, Jisas wañij nipe ud ju lilo mideia gau, kale ke sadu gıpal rö u göm udla. *

³⁵ Nibi bi iru nöp niñmidlö niñöl gi, Juda bi kub gau Jisas nıp paj hagöm hagla, “Nipe, ‘Yad Mesaia u; God yıp udajıp nipe aıp midpul,’ a göm, nıbi bi rımnap umbal gajıp urakpal. Göp anıbu rö, nipe ke u rö nöp anig göm kamıñ arö niñun,” a gıla. *

³⁶ Pen ami bi gau u rö nöp, Jisas mideia söl au apöm nıp paj hagöm, ñig wain asi ñöl göm hagla, *

³⁷ “Ne, ‘Juda Kiñ kale midpin,’ a gıpan u, ne ke gımön kamıñ aru!” a gıla.

³⁸ Pen Jisas nıp cıpıl pak lila mab ba au gılan, mab po bad ap adö u manö kali kñiñ rikla:

JUDA KAI KIÑ KALE ME I.

³⁹ Bi gapman lo manö rıb julö, mab ba lan al pak lila mıhau, bi ap Jisas nıp hag juöm haga, “Ne Mesaia midpan u, ne ke gımön kamıñ ammön, hol mıhönj u rö nöp gö, kamıñ arul!” a ga.

⁴⁰ Hageia, bi ap pen nıp hag göm haga, “Bi anıbi ilön kub udöm umnig gab; hol mıhönj u rö nöp ilön kub udul umnig gabul u, a gımön, God nıp pıñıñ gagpan ar?”

⁴¹ Hol mıhönj naij gıpul rö ilön udabul, pen bi anıbi nan naij ap gagöp,” a ga.

⁴² Nipe anig hagöm, Jisas nıp haga, “Ne ram mınönj ne au am kiñ midmön, yıp gası niñmön,” a ga.

⁴³ Anig hageia, Jisas nıp pen pe haga, “Yad nöp niñö yabıl hagabin, mıñi ñın i nöp ne yad aıp am ram mınönj aij u mideinabul,” a ga.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30*)

⁴⁴ Magö anıbu, sıdö an aulik magö u sıbön göm, mid damöm sıdö aumıñ gai ga magö u kauyan mailö ga.

⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jisas umnig göm haga, “Bapi, ana magö yad u ñımagö adö ne u labin,” a ga. Anig hagöm uma. Jisas uma, magö

anıbu nöp, God sabe gep ram magö raul agamıñ mıgan yan, wañij ud ajön pıl gıla u, an yan pa bu göm, lıl gı lap lap arö, ajön hiıköl mideia. *

⁴⁷ Pen ami bi abad midep bi kub u, gaia anıbu niñöm, God hib nipe u dap ranöl gi haga, “Niñö yabıl! Bi anıbi bi aij nöp!” a ga.

⁴⁸ Nibi bi ap niñ mideila gau, nan ga anıbu niñöm, maıl ral auö pabıl paköl gi, ado göm ram kale arla.

⁴⁹ Pen Jisas nıbi bi niñeb nipe gau abe, nıbi Galili nıbö nıp hain gıla gau abe, kale ke ke au dan midöm, nan ga anıbu niñ mideila.

Josep nipe Jisas hañ roman dam rıgöl ga
(*Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Pen Juda Kansol kub bi ap, hib nipe Josep. Nipe bi aij, manö ud asık gi aij gımidöp. Nipe Arimadia daun, ram mınönj Judia an au nıbö. Nipe Juda Kansol bi rımnap, Jisas nıp al pak lun, a göm, gası niñla rö niñaga. Nipe, God nıbi bi udöm abad mideinab ñın u aunab, a göm, abad midmidöp.

⁵² Nipe Jisas uma, wip he dam rıgöl gıñig göm, Pailod mideia u amöm, hag niñö yau a ga.

⁵³ Anıbu u, Josep nipe am wip he ud asık dap lugöm, wañij rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö mıgan gısön nöp lu löm wip rıgöl gagla mıgan u rıgöl ga.

⁵⁴ Pen Juda God nıp sabe gep ñın u söl auub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip rıgöl ga.

⁵⁵ Pen nıbi ugan, Jisas aıp Galili nıbö aula gau, Josep arö niñöl gi hain gi damöm wip rıgöl amjaköm, wip he aigegö rıgöl ga u niñ aij göm, ado gi ram kale arla.

⁵⁶ Ram kale amöm, agnoñ ñig hañıñ aij auep rımnap wip he li ñınig göm, gi li aij gıla.

Ruö mañu nöp daublap u pen Sarere ñın kub kale yıharıñ midep u niñöm me, yıharıñ mid mid hanla. *

* **23:34:** Ais 53:12; Sam 22:18 * **23:35:** Sam 22:7-8 * **23:36:** Sam 69:21 * **23:45-46:** Luk 8:2-3 * **23:54:**

Juda Sarere ñın kale u Praide dugo dugo il göm, gi damöm, Sarere dugo dugo pıs gımidöp. * **23:56:** Eks 20:10; Dud 5:14

24

Jisas uraka

(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Ruö Sade ñin u, ram gisön rua magö u, nibi ugan anibu agnon ñig halij aij auep u udöm, wip he hañ roman anöj li ñun, a göm, dam wip rigöl gila u arla.

² Amöm niñla, kabö halai kub wip rigöl migan pit gila u, lili gi am ba lau midea.

³ Pen kale migan anibu amöm niñla, Bi Kub Jisas hañ roman nipe midageia.

⁴ Ai göp, a göm, hag midlö niñöl gi, adij bi mihau got anib au uraköl midailö. Bi mihau walij kale rud mailö halö unbö ke midea.

⁵ Nibi gau kale niñöm, aninin gö piñij göm, kugom yimöm yihöj gilo niñöl gimil, bi anib mihau haglö, “Nihön ginig bi kamij midöp u nip wip rigöl gipal an gai i ulhai nij ajabim?”

⁶ Nipe aui midagöp; midö nöp uraköp. Pen kalöp aip Galili midöm manö haga u gasi niñim. *

⁷ Nipe kalöp haga, ‘Bi Ñi nipe u nip, ud nibi bi nan si nan naij gipal ñimagö adö kale lilö, nip mab ba lan al pak lilö, umöm ñin mihöp midöm, ruö ñin mihau nigan u kauyan uraknab,’ a ga,” a gilö.

⁸ Anig haglö niñöl gi, gasi magö kale u piral hiikö, Jisas nöd Galili midöm, manö haga anibu gasi nij dam niñla.

⁹ Nibi gau kale wip rigöl u arö göm, kauyan adö gi amöm, nan ga niñla anibu, Jisas bi nipe unbö agip lan gau abe, nibi bi nipe rimnap gau abe hag ñila.

¹⁰ Nibi ugan manö hag ñila anibu, Maria Magdala u, Joana u, Jems nime Maria u, nibi rimnap halö.

¹¹ Pen kale manö hag ñila anibu apdi niñöm, niñö hagaböl, a göm, niñagla. Ñiñlon löm rö hagaböl a göm gasi u niñla.

¹² Pen Pida manö anibu niñöm, gi dö gi amöm, rigöl gila kabö migan u sipip niña, wip walij wam wam gila bad u nöp midea. Anibu niñöm, nihön göp, a göm, gasi mlö yabillöl göm, wip rigöl u arö göm kauyan ado gi ara.

Bi mihöp ram ritig aglö Emeas arlö (Mak 16:12-13)

¹³ Ñin anibu nöp, bi mihöp ram ritig aglö Emeas, yöp Jerusalem söl anib au* arul, a gimil, adan amöl gimil,

¹⁴ nan nihön nihön geia niñlö manö u agamij hag niñöl gi arailö.

¹⁵ Arailö niñöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalip mihöj uñ göm ara.

¹⁶ Pen bi anib mihau Jisas nip niñblep u pen God gasi magö kalip mihöj u geia niñöm gasi hauñ alö, Jisas nip niñlö bi unbö ke rö la.

¹⁷ Nipe kalip mihöj hag niñöm haga, “Manö u nihön manö haglö arab?” ö ga.

Anig hageia, kale yim gep rö pidöj gi urak midöl gimil,

¹⁸ bi Kliopas haga, “Ne nöp me, miñi ñin pro bad i Jerusalem aui am midmön nan nihön nihön gab u niñagpan ar?” a ga.

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Nan anibu nihön gö hagabil?” ö ga.

Hageia haglö, “Jisas Nasared nibö ga u me. Bi God manö hagep u, manö hag ñi aij göm, nan gagep rö gau gimidöp u me, God nip aij a göm, nibi bi gau kalip aij a göm ga.

²⁰⁻²¹ Nipe anig gimidöp u, gasi hon niñun hagno, ‘God nip yuö hanip Isrel nibi bi udöm, abad mid aij ginab,’ a gun niñno u pen God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, nip manö hag göm, dam Rom gapman bi kub u nip ñilö, nipe manö kub hagöm, nip ami bi nipe gau kalip ñö, dam mab ba lan al pak lilö uma. Pen nan ga anibu ñin mihöp nöp ap ara me. *

²² Miñi sib halö magö u, nibi ugan hon ap, am nip rigöl gila ulöm migan ka u niñöm, ap hanip nan nihön nihön göp u hag ñilö niñun pa gili gipun.

²³ Nibi gau kale hagnal, ‘Wip he mlö u midagajip, pen ejol mihau apil hagnal, “Nipe uraköm kamij midöp,” a gipil,’ a gipal.

²⁴ Anig haglö, bi hon rimnap nip rigöl gila ulöm migan ka u amöm niñbal, nibi

* 24:6: Luk 9:22 * 24:13: Grik 60 sidadia (11 kilomida) * 24:20-21: Luk 19:11; Ap 1:6 * 24:24: Jon 20:3-10

gau hagajal rö nöp mɪdajɪp. Pen Jisas nɪp nɪŋaɣpal,” a ɣɪlō. *

²⁵ Anɪg hagailō, Jisas haga, “Kale mɪhōŋ gasɪ nɪŋ aɪj ɣaɣpɪl. Bɪ God manō hagep gau manō hagla u magōŋhalō, nɪhōn ɣɪnɪg manō nɪŋō hagpal a ɣɪmɪl nɪŋaɣpɪl?”

²⁶ God haga rö, Mesaia u nōd ilōn kub yabɪɫ udnab me, pen hainō mailō aɪj ke halō mɪdeinab,” a ga. *

²⁷ Anɪg hagōm, Mosɪs abe, bɪ God manō hagep bɪ gau magōŋhalō abe, Krais nɪp God Manō kalɪ kɪɪŋ rɪkla mɪdōp manō anɪbu magōŋhalō kalɪp hag ñɪ aɪj gō ara. *

²⁸ Ram mɪnōŋ areila sōl anɪb au amjakōm, Jisas kalɪp mɪhōŋ abhak lōm, arnɪg rö ga.

²⁹ Pen kalpe mɪhōŋ nɪp manō klō ɣɪmɪl haglō, “Dugōp i aubun. Sɪbōn ɣɪnɪg gab nɪŋōm ne auō hol mɪhōŋ aɪp hanun,” a ɣɪlō. Haglō, kalpe mɪhōŋ aɪp ram arla.

³⁰ Ram am mɪdōm, nan ñɪŋnɪg, nɪpe bred udōm, God nɪp aɪj, a gōm, ud jō gōm kalɪp mɪhōŋ ñō nɪŋōl ɣɪ,

³¹ gasɪ magō kalpe mɪhōŋ u gasɪ wakō, u Jisas nöp, a ɣɪmɪl nɪŋlō nɪŋōl gōm, agamɪj ur ga.

³² Anɪg ga u nɪŋmɪl haglō, “Adan an au apōl gun, manō rɪmnap hag ñōl ɣɪ, God Manō kalɪ kɪɪŋ rɪkla manō ɪɫ u rɪmnap hag ñōl ɣajɪp u, mɪdmagō halɪp u mab rö inōm pɪɫu ɣɪ ñōb,” a ɣɪlō.

³³ Anɪg hagmɪl, magō anɪbu nöp kauyan ado ɣɪ Jerusalem ammil nɪŋlō, Jisas bɪ nɪpe unbō aɣɪp laŋ, nɪbi bɪ nɪŋeb kale rɪmnap halō aɪp ap magum gōm mɪdeila.

³⁴ Amjakmɪl kale nɪŋlō, nɪbi bɪ gau kale ke Jisas nɪp manō hagemɪdeila. “Nɪŋō nöp! Jisas uma u pen kauyan urakōm, ap Saimon mɪdajɪp au waiō laɣɪp nɪŋōb,” a ɣɪla. *

³⁵ Manō hageila anɪbu nɪŋmɪl, bɪ mɪhau haglō, “Hol mɪhōŋ adan an au arajul, Jisas halɪp nable pakajɪp, dam ram hol mɪhōŋ u amun, nan ñɪŋnɪg gun, nɪpe bred udōm, God nɪp aɪj a ɣajɪp u, u Jisas nöp a gul nɪŋbul,” a ɣɪlō.

Jisas bɪ nɪpe gau nɪp waiō nɪŋla

(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Pen manō anɪbu hag mɪdailō nɪŋōl gōm, Jisas nɪpe ke mɪdeila an au waiō ɪɫ an au ɣɪlan urak mɪdōm haga, “God kalōp abad mɪdeian,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wɪp ana, a gōm, anɪnɪn gō pɪñɪŋ ɣɪla. *

³⁸ Pɪñɪŋ geila, Jisas kalɪp haga, “Nɪhōn ɣɪnɪg pɪñɪŋ gabimɪ Amgō kale ke nɪŋbim u pen nɪhōn ɣɪnɪg gasɪ mɪhōp nɪŋabim?”

³⁹ Ñɪmagō ma yad gau nɪŋim. Yad nöp me! Yɪp ud po nɪŋmɪm nɪŋnabim. Wɪp ana hañ roman le halō mɪdagōp. Pen yad yuō abe, le abe mɪdpɪn u, amgō kale ke hadō nɪŋabim,” a ga.

⁴⁰ Anɪg hagōl gōm, ñɪmagō ma nɪpe gau kalɪp yama.

⁴¹ Anɪg gō, kale mɪñ mɪñ gōl ɣɪ, gasɪ mɪlō lōl ɣɪ, u Jisas nöp aka gōm, gasɪ mɪhōp nɪŋlō nɪŋōl gōm, Jisas kalɪp haga, “Nan ñɪŋeb kale rɪmnap aui mɪdōp aka?” ga.

⁴² Hageia, nɪp kabsaɫ lau ɪɫa ap ñɪla.

⁴³ Kale nɪŋmɪdlō nɪŋōl ɣɪ, nɪpe kabsaɫ anɪbu ud ñɪŋa.

⁴⁴ Pen Jisas kalɪp haga, “Nōd yad kale aɪp mɪdem, mɪñi yɪp gōp unbō rö u ɣɪnab, a gem, kalōp hag ñɪmɪdin. Mosɪs yɪp manō kalɪ kɪɪŋ rɪka u, bɪ God manō hagep yɪp manō kalɪ kɪɪŋ rɪkla u, God Manō adɪŋ Sam a ɣɪpal u yɪp manō kalɪ kɪɪŋ rɪka u, yɪp kalɪ kɪɪŋ rɪkla rö nöp magōŋhalō unbō rö nöp ɣɪnab, a gem, kalōp hag ñɪ aɪj ɣɪnō,” a ga. *

⁴⁵ Anɪg hagōm, God Manō kalɪ kɪɪŋ rɪkla u nɪŋ aɪj ɣɪlan, a gōm, gasɪ aɪj yabɪɫ u kalɪp ña.

⁴⁶ Nɪpe anɪg gōm, kalɪp haga, “Nōd gau kalɪ kɪɪŋ rɪkōm hagla, ‘Mesaia u ilōn kub udōm umō, rɪgōl ɣɪlō, ñɪn mɪhōp mɪdōm, ñɪn mɪhōp nɪŋan u kauyan uraknab.”

⁴⁷ Anɪb u, manō aɪj nɪpe u ram mɪnōŋ Jerusalem ɪɫ ɣɪ hag ñōm, hag ñɪ damōm, nɪbi bɪ ram mɪnōŋ gau gau magōŋhalō hag ñɪlō arō nɪŋōl gōm, nɪbi bɪ nan si nan naij ɣɪpal gau, nɪhōn ɣɪnɪg anɪg ɣɪpun, a gōm,

arö göm, Kraiſ nı̄p cı̄g gılö nı̄ñöl göm, nan naij prı̄ kale u lık gı̄ yunab, ' a gıla.

⁴⁸ Pen yı̄p ga anı̄bu amgö magö kale ke nı̄ñbim. *

⁴⁹ Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp ñı̄nabin. Anı̄b u, kale daun kub aui nöp mı̄dmim, abad mı̄daimim. Kumi kabö adö lañ au nı̄bö pı̄döñ ke apöm kalöp gon leinab u nı̄ñmim arnabim, " a ga. *

Jiſas ap ran jak ram mı̄nön kumi kabö adö lañ au ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anı̄g hagöm, kalı̄p pañı̄d damöm, Jerusalem arö göm, ram rı̄ñg aglö Bedani söl au amöm, God kalı̄p abad mı̄deian, a göm, ñı̄magö nı̄pe dap ranöm, God nı̄p sabe ga.

⁵¹ Jiſas anı̄g gö nı̄ñöl göm, God nı̄p dam ap ran jak ram mı̄nön kumi kabö adö lañ au ud ara.

⁵² Anı̄g gö, kalı̄p aij a gö nı̄ñöl gı̄, hib nı̄pe u haglö adö arö nı̄ñöl göm, ado gı̄ Jerusalem arla.

⁵³ Amöm, pör pör nöp God nı̄p sabe gep ram raul mı̄gan u amöm, God hib nı̄pe haglö adö armı̄döp.

* **24:48:** Jon 15:27; Ap 1:8 * **24:49:** Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

Jon

Jisas Krajs Manö Aij u Jon kalî kliñ rîka

God Manö nîpe ram mîñöñ il i aua

¹ Ram mîñöñ hadame dagol gau gî laga ñîñ u, God Manö mîdeia. God Manö nîpe God aip mîdeia. God Manö nîpe u rî nîp God me. *

² Ram mîñöñ hainö gî la; nîd yabîl God Manö nîpe God aip mîdeia.

³ God nîpe gö, God Manö nîpe nan gau magöñhalö gî la. Nan ap ke laga; nîpe ke gî la nan gau nîp mîdöp. *

⁴ God Manö nîpe kamîñ mîdep il u. Kamîñ mîdep magö anîbu nîbi bî kalîp mailö ña. *

⁵ Mailö anîbu amöm nîbi bî sibön göp an au mîdpal gau ñî lab nîñöm sibön mailö anîbu pałog göl rî lagöp. *

⁶⁻⁷ Nîbi bî gau magöñhalö Mailö anîbu nîp nîñ udöl, a göm, God bî ap nîp hag lö, nîpe apöm Bî Mailö halö anîbu manö hag ñîmîdöp. Bî manö hag ñîmîdöp bî anîbu hib nîpe Jon. *

⁸ Jon nîpe Mailö anîbu wasö. Nîpe yîharîñ bî an Mailö mîdöp manö u nîbi bî gau kalîp hag ñîñîg aua.

⁹ Mailö nîñö yabîl anîbu nîpe ram mîñöñ il i apöm nîbi bî gau magöñhalö kalîp mailö ñöl gîmîdöp. *

¹⁰ God Manö nîpe ram mîñöñ il i apöm mîdmîdöp. God nîpe gö, God Manö nîpe ke mîñöñ naböñ il i gî löm, nîbi bî gau gî löm ga. Pen nîpe ke ram mîñöñ il i ap mîdeia u, nîbi bî nîp amgö nîñöm Bî Kub u a göm nîñagla.

¹¹ Nîpe ram mîñöñ nîpe ke aua u pen nîbi bî nîpe ke nîp udagla.

¹² Pen nîbi bî au, Krajs manö aij nîpe u nîñ udöm, nîp Bî Kub hon, a göm, udla gau, kalîp geia God ñî pai nîpe mîdpal.

¹³ God ñî pai nîpe mîdpal u, bî ber gau udöm, ñî pai yag daulö mîdpal rî mîdagpal. God nîpe ke gö ñî pai nîpe mîdpal. *

¹⁴ Pen Manö anîbu, nîpe apöm bî hañ roman löm, hanîp aip han mîdmîdöp. Anîb u, hon mailö magö aij nîpe hadö nîñbun. Nîpe Bap Ñî nîpe añî yabîl u me, Bap nîpe ke mailö magö aij ke halö mîdöp rî, Ñî nîpe u rî nîp mîdöp. Pen nîpe hañ roman löm bî rî apöm, hanîp magöñhalö mög nîñöm mîdmagö yabîl löm, God Manö nîñö u magöñhalö hag ñî aij gîmîdöp.

¹⁵ God Manö nîpe aua u, Jon nîpe nîñöm, wiñ alöm nîbi bî gau kalîp haga, “Bî mîñî auöp i nîp me, yad kalöp nîd hagnö, ‘Bî ap nîpe yad hain aunab u pen yîp yag dauagep adö u, nîpe hadame dagol gau mîdmîdöp. Anîb u, nîpe yad rî wasö; nîpe Bî Kub yabîl,’ a gîñö u, bî anîbu me u,” a ga.

¹⁶ Nîpe hanîp nîbi bî magöñhalö mög yabîl nîñöm, ud aij göm, nan aij aij iru nîp ñöb.

¹⁷ Apiabö u lo manö adö u, God Mosîs nîp ñö, Mosîs hanîp ña u pen God nîbi bî mög nîñöm ud aij gab manö nîñö anîbu, Jisas Krajs aua u me, mîñî waiö nîñabun. *

¹⁸ Nîbi bî rîmnap God nîp nîñagal. Ñî añî nîpe u nîp nîpe ke God. Nîpe Nap aip mîdpîl. Nîpe Nap nîpe hag waiö la nîñöm mîñî hon Bap God hadö nîñbun. *

Jon Bî Ñîg Pak Ñeb u, “Yad Mesaia u, wasö,” ga

(Mad 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Juda bî kub Jerusalem nîbö gau kale bî God nîp nan sabe gep bî rîmnap abe, bî God sabe gep ram wög gî ñîmîdal bî rîmnap abe hag yuöm hagla, “Kale Jon mîdöp ammim, ‘Ne an?’ ö gîmim hag nîñmim,” a gîla.

²⁰ Kale Jon mîdeia u amjaköm, nîp hag nîñöm hagla, “Ne bî an?” ö gîla.

* **1:1:** Jon 17:5; 1Jn 1:1-2; Rep 19:13 * **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 * **1:4:** Jon 5:26 * **1:5:** Jon 3:19
 * **1:6-7:** Mad 3:1; Luk 1:13-17,76 * **1:9:** Jon 8:12 * **1:13:** Jon 3:3-6; Plp 2:7; Jon 2:11; 1Pi 1:23 * **1:17:** Eks 34:28; Ro 6:14 * **1:18:** Eks 33:20; Jon 6:46; 1Di 6:16 * **1:20:** manö “Krajs u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe il añî ap nîp mîdöp: “God hag la Bî u.”

Hag nîjeila, nîpe wai ñaga. Kalpe waiö hagöm haga, “Yad Kraiſ u* wasö,” ga.

²¹ Anîg hageia, kale pen hagla, “Anîg hagpan u, ne an? Ne Ilaija aka?” gîla.

Anîg hageila, Jon haga, “Yad Ilaija wasö,” ga.

Anîg hageia, kale pen hagla, “Ne bî God manö hagep pör abad mîdpun u aka?” gîla.

Hageila, Jon wasö ga. *

²² Anîg hageia, bî anîb gau pen hagla, “Anîb u, ne an? Pen yad bî an a gîmön hagnabön, hon amun bî kub hanîp hag yubal gau kalîp hag ñînabun,” a gîla.

²³ Hageila, Jon kalîp haga, “Yad mîñi gabin i, bî God manö hagep Aisaia nöd haga rö nöp gabin. Nîpe haga,

‘Yad bî ap ram mînön nîbi bî iru mîdagpal, ram mînön kabö nöp mîdöp an au mîdem, wiñ kub alem hagabin,

“Pör Bî Kub auab a gîmim, adan ñik gî aij gîmim,” a gabin,’ a ga.

Yad Jon mîñi gabin me u,” a ga. *

²⁴ Pen bî Jon nîp hag nîñîg aula anîb gau, bî Perisi rîmnap aip aula.

²⁵ Kale Jon nîp hag nîñöm hagla, “Ne hagpan, yad Kraiſ wasö, Ilaija wasö, bî God manö hagep abad mîdpun u wasö gîpan gö jî nîhön gîñîg nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñabön?” ö gîla.

²⁶ Hageila, Jon haga, “Yad kalîp yîharîñ ñîg pak ñabin. Pen bî ap an kalöp aui mîdöp, nîpe aigale bî rö mîdöp a gîmim nîñagpim.

²⁷ Bî anîbu nîpe yad hain aunab pen nîpe yad rö wasö; nîpe bî kub yabîl, yad bî pro. Yad ma rîrup nîpe u nagi hubîknam rö lagöp,” a ga. *

²⁸ Jon nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñîmîdöp ram rîñîg aglô Bedani, ñîg Jodan goîböñ nö lödan nîñöm bî anîb gau apöm nîp manö anîbu hag nîñla.

Jiſas nîpe God Sipsip Pi nîpe

²⁹ Ruö Jiſas auö nîñöl göm, Jon Jiſas nîñöm nîbi bî gau kalîp haga, “Nîñim! God Sipsip Pi nîpe hanîp hag yuöp me u.

Nîpe me nîbi bî mînön nabön îl i gau gau magönhalö nan si nan naij gîpal gac u ñik gî yunab. *

³⁰ Bî anîbu me, yad hagnö, ‘Bî ap nîpe yad hain aunab u pen yîp yag dauagep adö u, nîpe hadame dagol gau mîdmîdöp. Anîb u, nîpe yad rö wasö; nîpe Bî Kub yabîl,’ a gîñö. *

³¹ Bî kub anîbu bî an a gem nîñagmîdin. Pen Isrel nîbi bî, bî kub anîbu bî aigale bî rö mîdöp u nîñöl a gem, kalîp ñîg pak ñîñîg aunö,” a ga.

³²⁻³³ Pen Jon Jiſas manö adö anîbu nöp hagöm haga, “Bî anîbi bî an, a gem, yad ke nîñagbnep; pen bî yîp hag yuö apem nîbi bî kalîp ñîg pak ñabin u haga, ‘Ne nîñnabön, Ana nîpe bî an apöm, aip mîdeinab, bî anîbu nöp nîbi bî gau kalîp Ana Uî pak ñînab,’ a ga. Haga anîbu me, mîñi Ana u kumi kabö adö lañ nîbö yaur dapo rö u gî nîp auajîp *

³⁴ nîñem yad nîñ aij gem kalîp manö nîñö hagabin, bî anîbi nîpe God Ñî nîpe u nöp,” a ga. *

Jiſas bî nîpe mîhöp nöd uda

³⁵ Ruö pen, Jon bî nîpe mîhau aip, kauyan ap ñîg pak ñîmîdöp ka u mîdlö nîñöl gî,

³⁶ Jiſas ap padiö, Jon nîpe Jiſas nîñöm nîbi bî gau kalîp haga, “Bî anîbi God Sipsip Pi nîpe me u,” a ga. *

³⁷ Anîg hagö, Jon bî nîpe mîhau, manö anîbu nîñmil, Jiſas areia mîgan u hain arlö.

³⁸ Pen Jiſas ado göm kalîp mîhöñ nîñöm haga, “Nîhön gîñîg auabil?” ö ga. Hageia haglö, “Rabai! Ne hanban gai?” ö gîlö. Hibru manö hagöm “Rabai” a gîlö manö anîbu îl u “Manö Hag Ñeb Bî.”

³⁹ Pen kale anîg gîmil hag nîñlö, Jiſas haga, “Anîb u, yad aip ammil nîñnabil,” a ga. Haga ñîñ anîbu nöp dugo magö u ammil, nîpe aip mîdeila.

⁴⁰ Jon bî nîpe anîb mîhau, bî ap hib nîpe Edru. Edru nîmam nîpe me Saimon Pida. *

* 1:21: Dud 18:15,18; Mad 11:14

* 1:23: Ais 40:3

* 1:27: Jon 1:15

* 1:29: Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19

* 1:30:

Jon 1:15 * 1:32-33: Mad 3:16

* 1:34: Mad 3:17

* 1:36: Jon 1:29

* 1:40: Mad 4:18-20

⁴¹ Edru magö anıbu nöp am nımam Saimon nıp ulhai niñöm haga, “Mesaia u aunab a gun pör abad mıdpun u mıñi niñbul,” a ga. “Mesaia” a ga manö magö u, Grik manö hagöm “Krais” a gıpal.

⁴² Edru anıg hagöm, nımam Saimon nıp uł göm Jisas mıdeia u arö, Jisas Saimon nıp niñöm haga, “Jon ñi nıpe Saimon. Nöp Sipas a göl,” a ga. Arameik manö hagöm, hib Sipas a ga manö magö anıbu, Grik manö hagöm Pida a gıpal. Sipas abe Pida abe il añi anıbu “kabö.” *

Jisas Pilip aip Nadanyel aip kalıp mıhönj uda

⁴³ Ruö, Jisas ram mınönj Galili arnıg, am Pilip nıp niñöm haga, “Yad aip arul,” a ga.

⁴⁴ Pilip, Edru, Pida, ram mınönj kale Bedsaida nıbö.

⁴⁵ Pen Pilip am Nadanyel nıp niñöm haga, “Hon bı u, Mosıs abe, bı God manö hagep rımnab abe kalı kılñ rıköm hagla u, nıp mıñi niñbun. Nıpe me Jisas, Josep ñi nıpe. Ram mınönj nıpe Nasared nıbö,” a ga. *

⁴⁶ Pilip anıg hageia, Nadanyel haga, “Bı aij ap ram mınönj naij anıbu nıbö auagnab,” a ga.

Hageia, Pilip haga, “Anıg hagpan u, auö am niñul!” a ga.

⁴⁷ Anıg hagöm, kale bı mıhau ammil söl söl gılö niñöl gı, Jisas Nadanyel nıp niñöm haga, “Bı anıbu bı Isrel yijig göl u me, nıpe pıral adö u hagagnab; nıpe niñö nöp waiö hagnab,” a ga.

⁴⁸ Anıg hagö, Nadanyel haga, “Ne aige gımön yıp niñban?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Pilip nöp hainö uł gıñig nöb; yad nöp nöd niñbin, ne asık mıdajan rauan il au,” a ga.

⁴⁹ Anıg hagö, Nadanyel haga, “Manö hag ñeb bı. Nöp niñbin! Ne God ñi nıpe, Isrel nıbi bı Kın hon,” a ga. *

⁵⁰ Anıg hageia, Jisas haga, “Nöp yıharıñ rauan il au niñbin a gıpin u me, yıp niñ udpan? Hainö nan ke nıbö rımnab niñnabön,” a ga.

⁵¹ Jisas anıg hagöm haga, “Kalöp magönhalö niñö hagabin, kumi kabö adö lan au pıral hiıkö, ejol gau apöm, yıp Bı ñi nıpe niñ amıl apıl, niñ amıl apıl geinaböl niñnabim,” a ga. *

2

Jisas nıpe ñıg yabıl u gö ñıg wain la

¹⁻² Ñin mıhöp mıdöm, bı ap nıbi udnıg göm, nıbi bı wıñ alö amöm, nan ñiñla Kena daun, ram mınönj Galili an au. Ñin anıbu, Jisas abe, bı nıpe gau abe, kalıp u rö nöp wıñ alla arla. Pen Jisas nıme abe am ram anıbu mıdeia.

³ Ñıg wain u ñiñ hakeila, Jisas nıme apöm Jisas nıp haga, “Wain u ñiñ hakpal,” a ga.

⁴ Anıg hageia, Jisas haga, “Yıp anıg gı anıg gı, a gımön, yıp hagagmön. Ñin yad u auagöp,” a ga. *

⁵ Hageia, nıme nıpe am bı wög gı ñeb gau kalıp haga, “Jisas manö ap hagainım, hagnım rö nöp gımim,” a ga.

⁶ Pen Juda nıbi bı kabö udöm gıpal rin kub yabıl unbö kagoł jıñ u ud lılö mıdeia. Rin kub añi añi ñıg lida unbö ñiñjuöl mamıd u mıl dap lep. Pen Juda nıbi bı nagı adö kale gımıdal rö, God amgö ilö nıbi bı uł aij mıdaiun, a göm, rin anıb gau ñıg mıl dap hon göm, ñin ma lı yumıdal.

⁷ Jisas pen, bı wög gı ñeb gau kalıp haga, “Kabö rin gai i, ñıg mıl dapım hon gıpe, ajman rauınım,” a ga.

Hageia, haga rö geila haga,

⁸ “Mıñi ñıg mıl dap lıbım u, mıl dammım, bı nan niñabun i abad mıdöp u nıp ñımim,” a ga.

⁹ Hageia, ñıg yabıl anıbu mıl dam bı kub u nıp ñeila, nıpe udöm ñiñ niña, ñıg wain aij u mıdeia. Pen nıpe ñıg wain anıbu gai nıbö göm niñaga; bı wög gı ñeb gau kale nöp niñla. Pen nıpe niñaga rö me, bı nıbi udnıg ga anıbu nıp wıñ alö aueia haga,

¹⁰ “Pör nöp, ñıg wain aij u nöd dap ñılö ñiñ haklö me, hainö ñıg wain naij u ñılö niñbal. Pen ne ñıg wain aij u dap lö mıdajıp, mıñi nöp dap ñabön,” a ga.

* 1:42: Mad 16:18

* 1:45: Dud 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23

* 1:49: Mad 14:33; 16:16; Mak 3:11

* 1:51: Jen 28:12

* 2:4: Jon 7:30; 8:20

11 Jisas nan gagep nöd nîbö ga anîbu, nîpe Kena daun, ram mîñöñ Galili an au mîdöm ga. Nan gagep anîbu göm, nîpe aige bî rō mîdeia u yamō bî nîpe gau niñjöm, nîp niñ udla.

12 Pen Kena daun arō göm, Jisas nîpe ke, nîme, nîmam hain, bî nîpe gau aip daun pro Kapaneam amöm, yöp ñîñ bad ap anîb au mîdeila. *

God sabe gep ram u nan sîkim geila, Jisas kalîp rîdîk gî hōñ yan yua

(Mad 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Juda kai Pasopa ñîñ kub kale u söl ga niñjöm Jisas Jerusalem ara. *

14 Jisas Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul u niñja, bî rîmnap kale kaj kau, kaj sipsip, yaur dapo gau dap sîkim göm, bî rîmnap abañ bad gau löm, mab po adō asîköm, mani yîmjîköm geila.

15 Jisas niñjöm, nagî ap udöm malîköm, kaj sipsip kaj kau gau rîdîk gî hōñ yan yuöm, mani dap pen pen yîmjîköm geila abañ bad gau mani halö ud hōñ gî yua.

16 Anîg göm, nîbi bî yaur dapo dap sîkim geila gau kalîp haga, “Nan anîb gau ud arim. Bapi yad ram nîpe u gîpe sîkim ram rō lagnîm,” a ga.

17 Jisas anîg geia, bî nîpe gau gasî kale ara God Manö kalî kliñ rîkla manö ap adō u. Manö anîbu kalî kliñ rîköm hagla, “Sabe gep ram ne u mîdmagö yabîl lem umnabin,” a gîla. *

18 Pen Juda bî kub rîmnap apöm, Jisas nîp hag niñjöm hagla, “Nöp an hagajîp apön anîg gabön? God nöp hagö apem gabin a gîmön, nan gagep rō ap gö niñjun, ‘Niñjō hagpan,’ a gun,” a gîla.

19 Anîg hageila, Jisas kalîp pen haga, “Kale God sabe gep ram anîbi rîb waî geinabim, ñîñ mîhau niñgan kauyan gî lînabin,” a ga. *

20 Anîg hageia hagla, “God sabe gep ram anîbi, mî ñîñjuöl mîhöp ado gî da unbö kagoî jîñ (46) gî hakla u pen ne ñîñ mîhau niñgan kauyan gî lînabin a gan ar?” a gîla.

21 Pen Jisas nîpe sabe gep ram manö haga anîbu, hañ roman nîpe ke nöp haga. *

22 Anîb u me, hainö Jisas nîpe umöm uraka u, bî nîp hain gîmîdal gau God Manö u abe, Jisas nîpe ke manö haga anîbu abe gasî niñjöm, “Niñjō hagöp,” a göm niñ udla. *

Jisas nîbi bî gau magöñhalö niñjōb

23 Jisas, Juda kai Pasopa ñîñ kub kale u Jerusalem mîdöm, nan gagep rō rîmnap geia u niñjöm, nîbi bî gau, “Nîpe nöp Mesaia u,” a göm nîp niñ udla. *

24-25 Pen Jisas nîbi bî gîpal adō u ke niñ aij göp rō, nîbi bî anîb gau gasî kale adō mai araia u niñ aij ga u me, nîpe kalîp nîbi bî niñeb yad gau a göm udaga.

3

Jisas Nikodimas nîp hag ñî aij ga

1 Bî Juda Kansol kub u bî ap mîdmîdöp, hib nîpe u Nikodimas. Nîpe Perisi bî ap. *

2 Nîpe sîb yan, Jisas nîp niñjîg, mîdeia u apöm haga, “Manö hag ñeb bî. Hon niñbun, nan gagep rō gîpan gau, ne ke gagbnap; God nîpe ke nöp nöp aip mîdöp u me, nan gagep rō anîb gau gîpan. Anîb u, hon niñbun, God nîpe nöp nöp yuö apön hanîp manö hag ñîmîdan,” a ga.

3 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp niñjō yabîl hagabin, nîbi bî ke kamîñ hain nîbö lîñaböl gau nöp, God kalîp udöm, ‘Nîbi bî yad’ a göm, abad mîdeinab,” a ga. *

4 Anîg hageia, Nikodimas aiö göm gasî iru niñjöm haga, “Nîbi bî rîk lîlō kub gîpal gau, kauyan nîme mudun an au arlō, kauyan yag daulö, nîbi bî ke kamîñ hain nîbö lîlan a gîmön hagabön aka niñhön?” ö ga.

5 Hageia, Jisas haga, “Nöp niñjō yabîl hagabin, nîbi bî au, ñîg u abe, God Ana u abe udöm ke kamîñ hain nîbö lîñaböl gau nöp, God kalîp udöm, ‘Nîbi bî yad’ a göm, abad mîdeinab.

* 2:12: Mad 4:13 * 2:13: Eks 12:1-27 * 2:17: Sam 69:9 * 2:19: Mad 26:61; 27:40 * 2:21: 1Ko 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16 * 2:23: Jon 7:31 * 3:1: Jon 7:50; 19:39 * 3:3: Mad 18:3; 1Pi 1:23 * 3:6: Jon 1:13

⁶ Nibi bi yag daubal rö yag daulö midpal, pen God Ana nipe apöm ana magö kale an dan gö kamın mideinabim. *

⁷ Anib u, “Kale nibi bi magörhalö ke kamın hain nıbö lımim,” manö hagajın anıbu, ne aiö gımön gası iru nınagmön.

⁸ Yigön u gası nipe ke apöm arab. Yigön udajıp nınbim u pen auöp lau halö, aröp lau halö, kale nınagim. Anib u rö me, nıbi bi God Ana ba lö, ke kamın hain nıbö lıbal gau,” a ga.

⁹ Anig hageia, Nikodimas haga, “Ne hagabön adö anıbu, aigegö gınım?” ö ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Ne Isrel nıbi bi manö hag ñeb bi kub kale ap, pen ne nınagpan ar?”

¹¹ Nöp nınö yabıl hagabin, hon ke nan nıhön nın aij gun, nan nıhön amgö ke nınun, nınbun anıbu nöp kalöp hag ñıbun u pen manö hagnun anıbu nın udagpim.

¹² Yad kalöp mınön nabön il i göp rö hagnö, nın udagpim rö, aige gımim God ram mınön kumi kabö adö lan au göp rö hagnö, nın udnabim?

¹³ Pen nıbi bi ap God ram mınön kumi kabö adö lan au ajöm nınaga; yad ke Bi Ñi nipe nöp anıb lan midem aunö.

¹⁴ “Pen hadame nöp haino naij gau Isrel nıbi bi kalıp haulö umla, nınöm Mosıs haino naij anıb gau rö ap mab ba au lan lö, nıbi bi an an haino anıb lan nınla gau, kalıp kamın la. Anib u rö me, Bi Ñi nipe nıp mab ba lan al pak lılö, *

¹⁵ nıbi bi an an nıp nın udnaböl gau, kamın pör midep u udnaböl. *

¹⁶ God nıbi bi ram mınön il i midpal gau kalıp midmagö yabıl löm, Ñi nipe añi yabıl u kalıp nan a göm ña. Anıb u, nıbi bi an an Ñi nipe anıbu nıp nın udnaböl gau, kalıp kamın pör midep u ñö, umöm ur gagnaböl. *

¹⁷ God Ñi nipe yua u, nıbi bi gau kalıp manö kub hagnım, a göm yuaga; nıbi bi gau ud kamın yunım, a göm yua. *

¹⁸ “Nıbi bi an an Ñi nipe nıp nın udnaböl gau, God kalıp manö kub hagöm

pen ilön ñagnab. Pen nıbi bi nıp nın udagnaböl gau, God Ñi nipe añi yabıl anıbu nıp nın udagnaböl rö, God kalıp hadö manö kub hagöm, pen ilön udnaböl a ga. *

¹⁹ God nıbi bi gau kalıp manö kub hagöm pen ilön ñınab, il anıbu anig göl midöp: Mailö mınön nabön adö il i auöp u pen nıbi bi gau, mailö midöp au arun, a gı gası u nınagal. Kale nan si nan naij gı midpal rö, sıb göp gau nöp midaiun a gı gası u nınbal. *

²⁰ Mailö anıbu nınlö mulu lugö, ‘Naij gıpun u, waiö nınagöl,’ a göm, mailö midöp au auagnaböl.

²¹ Pen nıbi bi kabö rö gınaböl gau hagnaböl, ‘God hagöp rö nöp gabun u, waiö nınlan,’ a göm, mailö midöp au aubal,” a ga.

Jon Ñig Pak Ñeb Bi u, Jisas bi aigale bi rö midöp, a göm, manö hag ña

²² Hainö Jisas bi nipe gau aip am ram mınön Judia an gau am midöl gı, nıbi bi gau kalıp ñig pak ñi mideia. *

²³ Aion ram mınön Salim söl anıb au mideia. Pen ram mınön Aion au ñig iru mideia. Anıb u, ñın an anıb au, Jon nipe Aion au midöm, nıbi bi gau iru nöp aueila nınöm nipe kalıp ñig pak ñi mideia.

²⁴ Ñın anıbu kale Jon bi ñig pak ñeb nıp nagi lagla.

²⁵ Pen Juda bi ap apöm, Juda nagi adö kale, ñig lı yuun God amgö ilö mid aij gun a gımidal manö adö u hagöm, Jon bi nipe rımnap aip pen pen hagla.

²⁶ Pen pen hagöm, Jon bi nipe gau apöm nıp hagla, “Manö hag ñeb bi. Bi au ñig Jodan got böñ lödan midö, nıp Bi Kub a gaina u, mıñi ap nıbi bi kalıp ñig pak ñab nınöm nıbi bi magörhalö nıp araböl,” a gıla.

²⁷ Anig hageila, Jon haga, “God gası nipe ke nınöb rö, hanıp wög adö ke ke hag löp.

²⁸ Kale ke nınbim yad kalöp hagnö, ‘Yad Krais wasö; God hagö yad yıharın adan nıpe u lık gabin,’ a gınö. *

* 3:14: Nab 21:9; Jon 8:28; 12:32

Luk 19:10

* 3:18: Jon 5:24

* 3:15: Jon 20:31

* 3:19: Jon 1:5,9; 8:12

* 3:16: Jon 3:36; 10:28; Ro 5:8; 8:32; 1Jn 4:9-10

* 3:22: Jon 4:1-2

* 3:28: Jon 1:20; Mad 11:10

* 3:17:

²⁹ Bî ap nîbi udnab ñîñ u, nîpe nîbi nîpe udnab. Nîbi anîbu nîbi nîpe me u. Bî nîbi udnab bî u, bî nîheb nîpe ap apôm nîp gî ñîñab. Mañ mai nîbi nîpe udnîg aunab a gôm, nîp abad mîdeinab. Pen nîpe nîbi udnîg apôm ‘Aubin’ a gîñab u, bî nîheb nîpe mîñ mîñ gîñab. Yad me anîbu rō. Jisas nîpe nîbi bî gau kalîp anîg gôm gab u, yîp aîj göp. Uri yad mîñ mîñ yabîl gabin.

³⁰ Hib nîpe ap ranō nîñöl gî, hib yad ap lugnab u aîj.

³¹ “Bî kumi kabō adō lañ au nîbö auöp u, nîpe nîbi bî gau magōñhalō adō lañol mîdöp. Bî mîñnōñ nabōñ îl i nîbö bî u, nîpe mîñnōñ nabōñ îl i nîbö u me, mîñnōñ nabōñ îl i gasî nîñmōñ manō hagpal rō hagab. Pen bî kumi kabō adō lañ au nîbö auöp u, nîpe nîbi bî gau magōñhalō adō lañol mîdöp. *

³² Nîpe kumi kabō adō lañ au mîdôm nan nîhōñ amgō nîñöb u, manō nîhōñ apdi nîñöb u, nîbi bî gau kalîp hag ñab, pen manō nîpe u udagaböl. *

³³ Pen nîbi bî manō nîpe nîñ udpal gau, God manō nîñö u nöp hagöp a gôm nîñ udpal.

³⁴ God nîpe Jisas yua u, Ana nîpe u nîp ñö ajmañ rauö, God manō magö nîpe nöp hag ñab.

³⁵ Nap Ñî nîpe nîp mîdmagö löm, ‘Nan gau magōñhalō abad mîdaimōñ,’ a gôm, ud ñîmagö adō nîpe u löp. *

³⁶ Nîbi bî an an Ñî nîpe nîp nîñ udpal gau, pör mîdep magö u hadö udpal. Pen nîbi bî an an Ñî nîpe nîp nîñ udagnaböl gau, kale pör mîdep magö u udagnaböl; God nîbi bî anîb gau kalîp hadö manō kub hagö, marö udöl gî nöp mîdeinaböl,” a ga. *

4

Jisas nîbi Sameria nîbö ap nîp manō hag ña

¹ Pen bî Perisi gau manō rîmnap apdi nîñla, nîbi bî iru nöp, Jisas pîg mîdaiun, a gôm, nîp aueila kalîp ñîg pak ña; pen nîbi bî iru nöp Jon nîp auagla. *

² Pen Jisas nîpe ke nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñaga; bî nîpe gau nöp kalîp ñîg pak ñîla.

³ Pen Perisi kai manō anîbu rō hageila nîñmōñ Jisas ram mîñnōñ Judia arö gôm, ado gî ram mîñnōñ Galili ara.

⁴ Pen adan añ au aramöm nîpe ram mîñnōñ Sameria amjaka.

⁵ Pen ram mîñnōñ Sameria añ au aramöm, Sikar daun amjaka. Sikar söl anîb au me, hadame nöp Jekop ñî nîpe Josep nîp mîñnōñ nabōñ ap haga. *

⁶ Pen Jekop ñîg ulöm uda u mîdeia u me, Jisas auö auö, sîdö añ lañ magö u iru ga rō, am ñîg ulöm goñ söl anîb au asîka.

⁷⁻⁸ Pen bî nîpe gau nan magö raunîg, Sikar daun anîbu arla. Jisas ñîg ulöm söl au asîk mîdeia nîñmōñ nîbi Sameria nîbö ap ñîg mîlnîg aua. Aueia, Jisas nîñmōñ haga, “Yîp ñîg mîl ñö ñîñîñ,” a ga.

⁹ Hageia, nîbi anîbu haga, “Kale Juda nîbi bî, hanîp Sameria nîbi bî nîñmîm, asî masî gî aîj gîpîm rō, nîhōñ gîñîg, ‘Yîp ñîg mîl ñö ñîñîñ,’ a gîmōñ hagabōñ?” ö ga. *

¹⁰ Anîg hageia, Jisas pen haga, “God nan aîj nîbi bî ñîñîg gab u nîñmōñ, yad nöp ñîg mîl dap lîmōñ a gabin yad bî an rō mîdpîñ nîñbnap u, ne yîp hagbnap, yad nöp ñîg kamîñ magö ñeb ñîbnep. *

¹¹ Hageia, nîbi anîbu haga, “Bî kub. Ñîg mîlep rin ne ap mîdagöp; ñîg ulöm u rō nöp i gîyañ mîdöp. Anîb u, ñîg kamîñ magö ñeb anîbu gai nîbö udnabōñ?

¹² Bac îtañ hon Jekop ñîg ulöm anîbi hanîp ña. Ñîg anîbi nöp, nîpe ke abe, ñî nîpe bî abe ñîñmōñ, kaj sîpsîp nan nîpe gau ñîñmōñ gîmîdal. Anîb u, yad bî kub, Jekop bî pro, a gî gasî nîñban ar?” a ga. *

¹³ Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî ñîg i ñîñnaböl gau, kalîp kauyañ ñîg nan gîñîg gab;

¹⁴ pen nîbi bî ñîg yad ñîñö ñîñnaböl gau, kalîp kauyañ ñîg nan gagnab. Pen ñîg yad ñîñabin anîbu ñîñlō, kalîp añ dan ñîg îlam ajōñ rō juöl gî, kalîp pör mîdep u ñîñab,” a ga. *

* **3:31:** Jon 8:23 * **3:32:** Jon 3:11 * **3:35:** Mad 11:27; Jon 5:20 * **3:36:** Jon 3:16-18; 1Jn 5:12 * **4:1:** Jon 3:22

* **4:5:** Jen 33:19; Jos 24:32 * **4:9:** Esr 4:1-5 * **4:10:** Jon 7:37-38; Rep 21:6 * **4:12:** Jon 8:53 * **4:14:** Jon 6:35

15 Jisas anig hageia, nibi anibu pen haga, “Bi kub. Yip nig anibu nõ ñinõ, hainõ yip nig nan ganim; apem nig i mīlagnam,” a ga.

16 Anig hageia, Jisas haga, “Am nagamul ne panid dau,” a ga.

17 Hageia haga, “Yad bi halö wasö,” ga.

Hageia, Jisas haga, “Manö anibu ninjo hagabön.

18 Bi unbö mamid u udna u pen bi mīni aip midpil u, nagamul ne wasö. Anib u, ninjo hagabön,” a ga.

19 Anig hageia, nibi anibu haga, “Bi kub. Yad ninbin, ne bi God manö hagep bi ap.

20 Apis bac hon hadame nöp gau dum i God nip sabe gimidal rö, hon u rö nöp sabe gi midpun u pen kale Juda kai hagpim, ‘Jerusalem nöp God nip sabe göl,’ a gipim,” a ga. *

21 Anig hageia, Jisas haga, “Yad manö ninjo hagabin anibi nöj. Hainö dum anibi abe Jerusalem abe Bapi nip sabe gagnabim.

22 Kale Sameria nibi bi sabe gipim pen bi aigale bi rö nip sabe gipim u ninagpim; pen hon Juda nibi bi, Bi sabe gimidun Bi u ninbun. Nihön ginig: God nipe aige göm nibi bi ud kamij yunab u, hanip Juda nibi bi haga. *

23 Nin söl auub, pen mīni hadö auöp i, God Ana nipe nibi bi gasi nõ ninjöl gi, kale Bapi nip kabö rö sabe ginaböl; anig ginaböl u, nip aij ginab.

24 God nipe Ana midöp u me, nibi bi God nip sabe göm, ana kalip an dan ninjo nöp sabe göl. *

25 Jisas anig hageia, nibi anibu pen haga, “Yad ninbin, hainö Mesaia u apöm, hanip nan magöjhalö hag ñi aij ginab,” a ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Bi anibu me yad midpin. Ne aip manö hagabul i,” a ga. *

27 Jisas anig hageia ninjöm magö anibu bi nipe gau apjaköm ninla, Jisas nibi ap aip manö gi midailö, ninjöm kale pa giila. Pen bi kale ap uraköm, nibi u nip “Ne manö nihön midöp?” a göm hagagla. Jisas

nip u rö nöp, “Nihön ginig nibi anibu aip manö adij adij gajil?” a göm hagagla.

28 Pen nibi anibu, nig rin u arö göm, kauyan ado gi daun anibu amöm, nibi bi mideila anib gau kalip haga,

29 “Apim, nan gau magöjhalö gipin rö hag nöb bi u ninjim! Nipe Mesaia u aka?” ga.

30 Anig hageia, nibi bi anib gau daun anibu arö göm, Jisas nip ninjun a göm aueila.

31 Pen Jisas bi nipe gau Jisas nip neb neb göm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan nöj!” a gila.

32 Hageila, nipe pen haga, “Nan ñineb yad midöp u kale ninagpim,” a ga.

33 Anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hag nin hag nin göm hagla, “Nibi bi rimnap nip nan magö dap ñibal aka?” gila.

34 Pen Jisas kalip haga, “Kalöp nan magö anib gau nan göp; yip pen nan magö anib gau nan gagöp. Bapi manö haga u nöp gasi lajip me, gasi anibu ninjem, wög hagöp u gi junam a gi gasi ninbin. Nan ñineb yad me u. *

35 Pen kale manö ap hagpim, ‘Rakin mihau mihau midöl, wid magö po gö am rik daunabun,’ a gipim u pen mīni anig hagagmim. Amgö kale u nin padimim ninjim! Wid wög gau po göm rik daupe rö midöp. *

36 Pen uri nöp, nibi bi wid po rik dauaböl nibi bi gau, mīn mīn göl gi wid po göp anibu rik dam kamij pör middep migan u löm, pe kale udaböl me u. Anib u me, nibi bi wid magö rana a göm dam yubal gau abe, nibi bi wid po göp rik dauaböl gau abe jim nöm, wid po u kamij pör middep migan u midnab u ninjöm, mīn mīn ginaböl.

37 Hon manö ap hagpun, ‘Nibi bi rimnap wid magö yulö rannab, nibi bi rimnap am rik daunaböl,’ a gipun u, ninjo yabit hagpun.

38 Yad kalöp hag yunö, am wid rik daubim. Wid wög anibu kale wög klö gimim gagpe; nibi bi rimnap klö kale u

* 4:20: Dud 12:5-14; Sam 122:1-5 * 4:22: 2Ki 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5 * 4:24: 2Ko 3:17; Ro 12:1; Plp 3:3

* 4:26: Mak 14:61-62 * 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2

gılö ranöb. Kale yiharıñ am rık daumim nan aij udpim,” a ga.

³⁹ Nıbi Sameria nıbö anıbu am nıbi bı nıpe gau kalıp haga, “Bı anıbu nan gıpin gıpin gau magöñhalö yıp hag ñöb,” a ga u me, nıbi bı Sameria nıbö daun anıbu mıdeila gau iru nöp Jisas nıp nıñ udla.

⁴⁰ Pen Sameria nıbi bı, kale Jisas mıdeila au apöm, Jisas manö neb neb göm hagla, hon aip am mıdaiun a gılö, Jisas ñın mıhöp am kale aip mıdöm,

⁴¹ manö hag ñö, nıbi bı rımnap halö iru nöp manö anıbu nıñöm nıp nıñ udla.

⁴² Pen kale anıg göm nıñ udöm, nıbi anıbu nıp hagla, “Mıñi manö ne u nöp hagö nıñ udagpun; Jisas manö nıpe u ke hagö nıñun nıñbun, nıpe nöp nıbi bı ram mınöñ il i mıdpal gau gau magöñhalö kalıp ud kamıñ yunıg aua. *

Jisas, bı kub ap ñı nıpe u nıp gö, kamıñ la

⁴³ Jisas ñın anıb mıhau ram mınöñ anıbu mıdöm, ruö ram mınöñ Galili ara.

⁴⁴ Nıpe nöd manö ap hagöm haga, “Bı God manö hagep bı gau, ram mınöñ kale ke au mıdöm manö hagnaböl u, manö kalıp udagnaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen Pasopa ñın u, Galili nıbi bı rımnap am Jerusalem mıdeila. Kale Jerusalem mıdeila nıñöl gı, Jisas nan gagep rö gau gö nıñla u me, Jisas uri ram mınöñ Galili amjakö, kale nan gagep rö Jerusalem ga u gası nıñöm, nıp mıñ mıñ gıla. *

⁴⁶ Pen Jisas am Galili mıdöm, kauyañ Kena daun ara. Kena daun anıbu me, nöd ñıg yabıl u gö ñıg wain la.

Pen daun pro Kapaneam au, bı kub ap ñı nıpe nan ga. *

⁴⁷ Bı kub anıbu manö ap nıñ, Jisas ram mınöñ Judia arö göm, ap ram mınöñ Galili mıdeila. Anıb u, Jisas mıdeila u apöm, nıp neb neb göl gı haga, “Ñı yad u nan gö umnıg gab. Ne yıñıd am nıp gö kamıñ lañ!” a ga. *

⁴⁸ Anıg hageia, Jisas haga, “Kale yiharıñ yıp nıñ udagnabım; nan gagep rö rımnap

gıñö nıñmim nöp, yıp nıñ udnabım,” a ga. *

⁴⁹ Pen bı kub anıbu haga, “Bı Kub! Auö arul! Wasö u, ñı yad u umnab!” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Aru! Ñı ne u mıdeinab,” a ga.

Anıg hageia, Jisas nıñö hagöp, a göm, hada. *

⁵¹ Adan anı au arö nıñöl gı, bı wög gı ñeb nıpe rımnap ap nıp nable paköm hagla, “Ñı ne u umagöp; mıdöp,” a gıla.

⁵² Anıg hageila, ñı yad u magö mai rö kamıñ löp, a göm, kalıp hag nıñö hagla, “Rol sıdö gamıñ ga magö u, hañ pıböñ ga u kamıñ la,” a gıla.

⁵³ Anıg hageila ñı nap nıpe nıñ, Jisas, “Ñı ne u mıdeinab,” a ga magö u nöp kamıñ la. Anıb u me, nıbi bı nıpe gau aip magöñhalö Jisas nıp nıñ udla.

⁵⁴ Pen Jisas nıpe nöd Kena apöm, nan gagep nöd nıbö göm, ñıg yabıl u gö ñıg wain la; hainö pen nan gagep yıgwö anıbö u göm bı kub u ñı nıpe nıp gö kamıñ la. *

5

Bı nan ga ap ñıg wañö goł au mıdeila, Jisas gö kamıñ la

¹ Hainö pen Juda kai nan kub ñıñeb ñın u uri a göm, Jisas Jerusalem ara.

² Ram mınöñ Jerusalem anıbu, kaj sip-sip dap amıl apıl gımıdal adan ramö goł au ñıg wañö kub ap mıdeila. Ñıg wañö anıbu Arameik manö löm, Bedesda a gımıdal. Pen ñıg goł mıhau mıhau abe ñıg ubıñ anı au mıdeila adö u abe, ram badö mılö unbö mamıd mıdeila.

³ Pen nıbi bı nan ga gau iru nöp ap ram bada anıb gau han mıdeila. Nıbi bı anıb gau, rımnap amgö we ga, rımnap ma naij ga nıñöm ajagmıdal, rımnap hañ romanı kale böñ nöp kała ga. Pen ñıg wañö u anı gıñab aka göm apöm han mıdeila.

⁴ Ñın rımnap God ejol ap apöm, ñıg wañö u anı gö, nıbi bı anı nöd ujanıd ñıg wañö anıb yañ lagnab u, nıpe nan nıñön gıñab u kamıñ lıñıdöp.

* 4:42: 1Jn 4:14 * 4:44: Mad 13:57 * 4:45: Jon 2:23
2:18; 1Ko 1:22 * 4:50: Mad 8:13 * 4:54: Jon 2:11

* 4:46: Jon 2:1-11 * 4:47: Mad 8:5-6 * 4:48: Jon

⁵ Pen bi ap nan gö, pör nöp um mîdö, mi in ñin juöl ado gi da kagoł bönj danj (38) la, ñig wanj goł au dam lila mîdeia.

⁶ Jisas bi anibu niñöm, mîlô padö anigöl mîdmîdöp u niñöm, niþ haga, “Nöp kamîñ linim, a gîmön, niñban?” ö ga.

⁷ Hageia, bi nan ga anibu haga, “Bi kub. Ñig u anja gö niñöl gi, yip ud ñig wanj an yan löl niþi bi ap mîdagpal. Yad ñig an yan nöd arnam a gîpin u pen niþi bi rimnap yinid nöp nöd arbal,” a ga.

⁸ Anig hageia, Jisas pen niþ haga, “Urakmön, köp ne u winig ud aru,” a ga. *

⁹ Hageia, magö anibu nöp niþ kamîñ löl niñöl gi, uraköm köp niþe u winig udöm, ud ara.

Pen Jisas bi anibu niþ gö kamîñ la ñin anibu, Juda kai God niþ sabe gep ñin kale u me,

¹⁰ Juda bi kub gau, bi kamîñ la anibu niþ hagla, “Ñin i God niþ sabe gep ñin hon. Pen ne köp bad ne u ud ajabön u, lo manö hon u wiñhö göp,” a gîla. *

¹¹ Hageila, haga, “Bi yip gajip kamîñ löl u hagöp, ‘Urakmön, köp bad ne u winig ud aru,’ a gajip u me, ud ajabin,” a ga.

¹² Hageia, hagla, “Bi nöp hagö, köp bad winig ud ajabön bi anibu bi an?” ö gîla.

¹³ Pen Jisas niþe niþi bi iru mîdeila an anib au agamij ara rö, bi kamîñ la anibu, “Bi yip gajip kamîñ löl me i,” a göm, hagnim rö laga.

¹⁴ Hainö pen, Jisas bi anibu niþ God sabe gep ram raul u niñöm haga, “Nön! Nöp kamîñ löl. Anib u, nan si nan naij gîmîdan u arö gîmön. Wasö u, nöp nan kub yabił gînim rö löl,” a ga.

¹⁵ Pen bi anibu niþe ado gi amöm, Juda bi kub gau kalip haga, “Jisas nöp yip gajip kamîñ löl,” a ga.

¹⁶ Anig hageia niñöm, God niþ sabe gep ñin u gö kamîñ la, a göm, Juda bi gau Jisas niþ mulu kal niñla.

¹⁷ Jisas pen kalip haga, “Bapi yad u pör nöp wög göl gi nöp mîdöp rö, yad u rö nöp gînam,” a ga.

¹⁸ Anig hagö, Juda bi kub gau, nöd niþ alun, a göm gasi niñla u, uri kłö yabił göm niñla. Kale hagla, “Niþe God niþ sabe gep ñin hon u rib riköm, ‘Yad God Ñi niþe,’ a göp. Anib u, God niþe mîdöp rö, yad anib unbö rö nöp mîdpin, a göp,” a gîla. *

Nap haga rö niñöm, Ñi niþe wög adö ke ke gab

¹⁹ Jisas pen kalip haga, “Kalöp niñö hagabin, Ñi u niþe ke nan ap gînim rö lagöp; Nap nan gînab gau nöp niñöm gînab. Anib u, Nap gînab rö, Ñi niþe u rö nöp gînab. *

²⁰ Nap Ñi niþe niþ mîdmagö löm, nan niþe göp göp gau magöñhalö yamöb. Rimnap yamö me, nan ke yabił gau gö niñmim, kale magöñhalö aiö gînabim.

²¹ Pen Nap niþi bi umbal gau gö urakpal rö, Ñi niþe u rö nöp, niþi bi rimnap, kalip gînö uraklanj, a gînab u, gö uraknaböl.

²² Niþi bi niñön niñön gîpal, gasi niñön niñön niñbal u, Nap niñöm kalip manö kub hagagnab; Ñi niþe niþ hagö, niþe kalip magöñhalö manö kub hagnab. *

²³ Anib u me, niþi bi kale Nap hib niþe haglö adö arnab u rö, Ñi niþe hib u abe u rö nöp haglö adö arnab. Pen niþi bi God Ñi niþe u niþ niñöm, hib niþe haglö adö aragnab gau, Nap Ñi niþe hag yua u abe u rö nöp hib haglö adö aragnab. *

²⁴ “Kalöp niñö hagabin, niþi bi an manö yad u niñöm, Bi yip hag yuö aunö u niþ niñ udpal gau, manö kub hag ilön udep adö u niñagnaböl; kale pör mîdep u hadö udpal. Anib u, kale umeb adö u arö göm, pör mîdep adö u hadö mîdpal. *

²⁵ Kalöp niñö yabił hagabin, ñin hain pör abad mîdpim u söl auab — pen miñi hadö auöp i — niþi bi umöl rö mîdpal gau, God Ñi niþe manö hagö, manö anibu niñöm niñ udnaböl gau, kamîñ linaböl.

²⁶ Bapi nan gau magöñhalö kamîñ mîdep il u mîdöp rö, yad Ñi niþe u rö nöp kamîñ mîdep il u mîdpin.

* 5:8: Mad 9:6

* 5:10: Ne 13:19; Jer 17:21

* 5:18: Mad 26:4; Jon 7:1; 10:30

* 5:19: Jon 5:30

* 5:22: Jon

5:27; Ap 10:42

* 5:23: Plp 2:10-11; 1Jn 2:23

* 5:24: Jon 3:15-18

²⁷ Yad Ñi nipe pen, Bi Ñi nipe midpin rö, yip hagö, nibi bi gau kalip manö kub hagem nime linabin.

²⁸ Manö hagabin anibu niñmim aiö gagmim: hainö yad hagnö, nibi bi umlö rigöl gila gau,

²⁹ magöñhalö manö yad niñöm, uraköm, nibi bi gi aij gila gau, am yad aip kamij mideinaböl; pen nibi bi gi naij gila gau, uraköm manö kub niñöm pen ilön kub udnaböl. *

³⁰ Pen yad nan nihön nihön ginabin gau, ke niñem gagnabin; Bapi yip hagnab rö nöp ginabin. Anib u, nibi bi manö kub hagem nime linabin u, Bapi hagnab rö niñem, kabö göl nöp nime linabin. Nihön ginig: yip aij ginab adö u manö kub hagagnabin. Bi yip hag yuö aunö Bi anibu nip aij ginab adö u nöp gasi niñem, manö kub hagem nime linabin. *

Yad bi aigale bi rö midpin u niñim, a ga

³¹ “Yad ke, ‘God yip yuö aunö,’ a gibnep u, manö anibu kabö rö gagöp a gibep.

³² Pen Bi ap halö* yad bi aigale bi rö midpin u hagöp. Yad niñbin, manö hagöp anibu niñö nöp hagöp.

³³ Kale Juda kai bi kale rimnap hag yube, kale Jon nip amöm, yad bi aigale bi rö midpin, a göm hag niñla u, nipe manö niñö nöp kalip haga me u.

³⁴ Jon aka bi ram minöñ il i bi ap yad bi aigale bi rö midpin u hagnab u, yip nan kub wasö. Pen kale Jon manö haga u niñmim, manö niñö yabıl a gimim niñ udmim, kamij arnabim a gem, Jon manö yip anig göl haga, a gipin.

³⁵ Jon manö haga u, nipe hapö mitan mailö ñab rö midö, kale manö haga anibu mailö rö niñmim, magö pro ulep magö ap nöp miñ miñ gipe.

³⁶ “Jon kalöp hag aij ga pen u yiharij manö nöp haga. Yad minöñ naböñ il i apem, Bapi yip gimön a ga rö, nan ke yabıl gau gipin u me, kale Bapi nipe nöp yip hag yua u, a gimim, waiö yabıl niñbep. *

³⁷ Bapi yip hag yua u, nipe ke, yad bi aigale bi rö midpin u, kalöp manö niñö

hagab. Pen kale meg magö nipe u apdi niñagpim. Nipe bi aigale bi rö midöp u, a gimim niñagpim. *

³⁸ Kale yad bi nipe hag yua manö yad u niñ udagpim rö, God Manö midmagö kalöp an dan midagöp.

³⁹⁻⁴⁰ “Kale, pör midep udun, a gimim, God Manö u amgö li niñ aij gipim u pen manö anibu, yip a göm kalı klijn rikla rö niñmim, pör midep udun, a gimim, yip auagpim. *

⁴¹ “Nibi bi gau hib yad haglö adö aran a gem hagagabin.

⁴² Pen kale nibi bi aigale bi rö midpin u hadö niñbin. Kale God nip midmagö lagpim u niñem hagabin.

⁴³ Bapi nipe ke yip hag yuö aunö u pen yip udagpim. Pen bi yiharij ap gasi nipe ke niñöm aueinab u, nip udnabim.

⁴⁴ Nibi bi rimnap gau hib kale haglö adö areinab u, kalöp aij ginab. Pen Bi God añi nöp midöp u hanip niñö, aij ginim, a gimim, gasi u niñagpim. Anib u, kale ai gimim yip niñ udnabim?

⁴⁵ “Pen Bapi manö yad udöm, kalöp manö kub hagnab, a gimim, gasi u niñagmim, wasö. Mosıs hanip gi ñinab a gipim u pen Bapi nipe Mosıs manö nipe haga manö anibu udöm kalöp manö kub hagnab.

⁴⁶ Mosıs nipe God Manö kalı klijn riköm manö rimnap yad bi aigale bi rö midpin manö u kalı klijn rika. Pen Mosıs manö kalı klijn rika manö anibu udagpe rö, manö yad hagabin u rö nöp udagnabim. *

⁴⁷ Mosıs manö kalı klijn rika udagpim rö, kale ai gimim manö yad hagabin u udnabim?” ö ga.

6

Jisas bi unbö paip dausan nan ñö ñinla
(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Pen Jisas anig gi midöm, hainö ñig magib udöm, Ñig Wanö Galili juöm, böñ

* 5:29: Dan 12:2; Mad 16:27; Ap 24:15 * 5:30: Jon 5:19; 6:38 * 5:32: “Bi ap halö” a ga u, God nipe ke * 5:36: Jon 3:2; 14:11 * 5:37: Mad 3:17; Jon 5:32; 8:18 * 5:39-40: Luk 24:27 * 5:46: Ap 3:22

lödān ara. Ñig Wañö Galili anibu nöp me, hib ap Ñig Wañö Daibirias a gımıdal.

² Pen Jisas nıpe nıbi bı nan ga gau gö kamıñ la u nıñmıdal rö, nıbi bı iru nöp nıp hain gıla.

³ Pen Jisas bı nıpe gau aip am dum au gılañ amöm, asık mıdeila.

⁴ Ñın an anıb au Juda kai Pasopa ñın kub kale u söl söl ga.

⁵⁻⁶ Jisas bı nıpe aip dum au asık mıdöm, amgö gılañ göm nıña, nıbi bı iru yabıl nöp nıp aueila. Jisas nıñöm, nıpe nıñhön nıñhön gınab u ke nıña u pen bı nıpe Pilip nıñhön hagnab, a göm, nıp haga, “Hon nan magö gai nıbö udun, nıbi bı iru nöp gai i kalıp ñino ñıñnaböl?” ö ga.

⁷ Hageia, Pilip haga, “Mani silpa magö unbö ñın juöl sıduñ lañ (200) rö yuun, bred rau dapun, ud jö gı pro pro gun, nıbi bı anıb gai i ñeinabun, magöñhalö nan pro pro ñıñöl rö lınab,” a ga.

⁸ Anıg hagö, bı nıpe Edru, Saimon Pida nımam u haga,

⁹ “Ñı pro ap bred bali plaua ud laubal bred magö unbö mamıd, kabsaı mıñhöp halö ud mıdöp i, pen nan anıbu nıbi bı iru yabıl gai i nan kub wasö,” ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Nıbi bı gau hagpe, asıklañ,” a ga. Hageia, bı nıpe gau nıbi bı gau kalıp hageila, nan uñan iru nöp ran aij ga gau adö anıb gau magöñhalö asıkla. Bı gau nöp me, paip dausan (5000) rö ara.

¹¹ Kale anıg göm asıkla nıñöm, Jisas bred magö anıb gau udöm, God nıp aij a göm, kalıp nıme la. Kabsaı u, u rö nöp ga. Kalıp anıg göm nıme lö, nıbi bı gau kale magöñhalö bred kabsaı aigeg rö udun a gı gası nıñla rö nöp udla.

¹² Anıg göl ñıñlö ñıñlö mudun ga arö gıla. Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Nıbi bı nan nıñöm arö gıpal gau, ud dan i gagep,” a ga.

¹³ Hageia, bı nıpe gau bred adıñ adıñ gau lıhu wadı yaglö yaglö, wadı unbö mıgan lañ u ajman raua.

¹⁴ Nıbi bı gau Jisas nan gagep rö ga anıbu nıñöm hagla, “Hon mıñi nıñbun, bı i me, Bı God Manö Hagep mıñnön nabön it i aunab a gun pör hagabun bı me u,” a gıla.

¹⁵ Pen Jisas nıña, nıbi bı gau, yıp kın bı kub kale mıdeinam a göm apöm yıp klö göm ud arnaböl, a gı nıñöm nıpe kauyan aramöm dum gau nıpe ke halö mıdeia. *

*Jisas ñig uı adö rauıd ara
(Mad 14:22-23; Mak 6:45-52)*

¹⁶ Pen dugo magö u, Jisas bı nıpe gau am Ñig Wañö Galili yan amöm,

¹⁷ Jisas auaga rö, sıbön gö, kale nöp ñig magıb udöm kauyan daun pro Kapaneam arnıg hadla.

¹⁸ Areila nıñöl gı, yıgön kub udöm, ñig u rala.

¹⁹ Pen kale rapın ñig magıb ñig uı pırık an au kilomida unbö mamıd aka kagoı jıñ amöm nıñla, Jisas ñig adö u rauıd aueia. Kale nıñöm mıdmagö kub ara nıñöm pıñıñ gıla.

²⁰ Pen Jisas haga, “Kale pıñıñ gagmim. Yad nöp auabin,” a ga.

²¹ Anıg hagö, kale pıñıñ gagöm, nıp ud ñig magıb mıgan u lılo nıñöl gı, ñig magıb u uri nöp ram mıñnön arnıg gıla mıgan u amjak ara.

Jisas nıp ulhai nıñla

²² Ruö nıbi bı Ñig Wañö Galili böñ lödan hanla gau gası nıñöm nıñla, rol dugo ñig magıb aıñ ap nöp mıdeia nıñöm Jisas bı nıpe gau nöp ñig magıb anıbu arla; Jisas nıpe ke ñig magıb anıbu araga.

²³ Mıdlö nıñöl gı, ñig magıb rımnab nıbi bı rımnab daun kub Daibirias nıbö apöm, Bı Kub nıpe God nıp aij a göm nan ñö ñıñla ka u ñig goı au pıdön gıla.

²⁴ Pen nıbi bı mıdeila gau nıñla, Jisas abe bı nıpe gau abe mıdageila; anıbu Jisas nıp ulhai nıñun a göm, kale ñig magıb anıb gau amöm Kapaneam arla.

Yad bred rö, yıp udmim kamıñ mıdeinabim, a ga

²⁵ Ñig Wañö Galili am am böñ lödan amjaköm, Jisas nıp nıñöm hagla, “Manö hag ñeb bı. Ne magö mai i auban?” ö gıla.

²⁶ Hageila haga, “Kalöp manö nıñö hagabin, bred ñınö ñıñbe mudun ga rö, yıp ulhai nıñ ajabim; pen nan gagep rö

* 6:15: Jon 18:36

gipin gau manö it u niñmim yip ułhai niñ ajagabim.

²⁷ Nan magö hij ginig gab u udun, a gimim wög klö gagmim; God nipe Bi Ñi nipe niñebir hagö aua rö, nan magö pör midep nipe ñinab u udun, a gimim, wög klö gimim,” a ga. *

²⁸ Anig hageia hagla, “Hon wög niñhön ginö, God nip aij ginab?” ö gila.

²⁹ Hageila, Jisas haga, “God nipe Bi yuö aua u, Bi anibu nip niñ udeinabim u, God nip aij ginab,” a ga. *

³⁰ Anig hageia hagla, “Hon nan gagep rö ap niñeinabun u, hagnabun, ‘God nöp nöp yuöp,’ a gun, nöp niñ udnabun. Anib u, hanip nan gagep niñhön rö ginabön? *

³¹ Hadame nöp apis bac bi ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau midöm, nan mana a gimidal u niñmidal. God Manö kali klin riköm hagla, ‘Nipe bred kumi kabö adö lan au nibö rimnap kalip ñö niñmidal,’ a gila,” a gila. *

³² Anig hagla u pen Jisas kalip pen haga, “Kalöp manö niñö yabił hagabin, Mosıs hadame gau bred kalip ñö niñla bred anibu, bred kumi kabö adö lan au nibö wasö. Bred kumi kabö adö lan au nibö bred niñö anibu, Bapi yad kalöp ñab.

³³ God bred nipe u, God hag yuö, kumi kabö adö lan au nibö minöñ naböñ it i apöm, niñi bi gau kalip kamıñ midep magö u ñab,” a ga.

³⁴ Jisas anig hageia hagla, “Bi Kub. Uri bred anibu hanip pör nöp ñöl gi nöp midaimön,” a gila.

³⁵ Hageila, Jisas haga, “Yad nöp me bred kamıñ midep bred anibu. Niñi bi yip aunaböl gau, kalip kauyan kiyö lagnab. Niñi bi yip niñ udnaböl gau, kalip kauyan ñig nan gagnab. *

³⁶ Pen kalöp midö nöp hagajın, yip amgö niñbim u pen yip niñ udagpim.

³⁷ Bapi yip hagöp niñi bi gau kale magöñhalö yad aunaböl. Niñi bi yad aunaböl gau, hag yuagnabin, wasö yabił.

³⁸ Pen niñhön: yad kumi kabö adö lan au nibö aubin u, gası yad niñbin adö u ginam a gem auagpin; Bapi yip yuöp u, gası nipe niñöm hagöp rö ginam a gem aubin.

³⁹ Bapi niñi bi yip hagöp gau kalip niñ midnö, ap ur gagnım; manö kub hagep ñın u, yad ginö, kale magöñhalö uraköl. Anig ginab u, Bapi yip yua u, nip aij ginab. *

⁴⁰ Bapi yad nip aij ginab u, niñi bi an an yip niñöm niñ udnaböl gau, kale magöñhalö pör pör nöp kamıñ mideinaböl. Pen manö kub hagep ñın u, yad ke ginö kale magöñhalö uraknaböl,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas, “Yad me, bred kumi kabö adö lan au nibö aubin u,” a ga u me, Juda niñi bi gau manö ali gu gu geila.

⁴² Juda niñi bi gau ali gu gu göm hagla, “Bi i, nıme nap nipe u hon ke niñbun. Nipe Josep ñi nipe Jisas nöp. Anib u, nipe aigöl gi hagöp, ‘Yad kumi kabö adö lan au nibö aubin,’ a göp?” ö gila. *

⁴³ Anig hageila, Jisas pen haga, “Ali gu gagmim.

⁴⁴ Niñi bi ap nipe ke yip niñ udagnab. God nip gası aij ñö nöp me, yip auö, manö kub hagep ñın hain u yad ginö nipe kauyan uraknab. *

⁴⁵ Bi God manö hagep bi gau kale God Manö kali klin riköm hagla, ‘God nipe niñi bi anib gau magöñhalö kalip hag ñınab,’ a gila. Niñi bi Bap kalip manö hag ñö niñ udnaböl gau, kale magöñhalö yip aunaböl. *

⁴⁶ Niñi bi rimnap kale God nip amgö niñagpal; yad Bi nipe yuö aunö u nöp Bapi nip amgö niñbin. *

⁴⁷ “Pen yad kalöp niñö yabił hagabin, niñi bi yip niñ udnaböl gau, pör midep magö anibu hadö udöm, pör pör nöp mideinaböl. *

⁴⁸ Bred niñöm kamıñ mideinaböl u, yad me bred anibu. *

⁴⁹ Nahai ilan bi hadame gau ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau midöm, nan mana u niñla u pen mid damöm umla.

* 6:27: Jon 6:48-58 * 6:29: 1Jn 3:23 * 6:30: Mad 16:1; Jon 2:18 * 6:31: Eks 16:14-15; Nab 11:7-9; Sam 78:24

* 6:35: Jon 4:14 * 6:39: Jon 10:28-29; 17:12 * 6:42: Mad 13:55 * 6:44: Jon 6:65 * 6:45: Ais 54:13 * 6:46:

Jon 1:18 * 6:47: Jon 3:15-16 * 6:48: Jon 6:32,58

⁵⁰ Pen bred Bap hag yuö kumi kabö adö laŋ nıbö auöp bred anıbu, nıbi bı nıŋöm, kamıŋ pör pör nöp mıdöm umagnaböl.

⁵¹ “Yad ke bred kamıŋ kumi kabö adö laŋ au nıbö aubin u. Nıbi bı an an bred anıbi nıŋ aŋ yaŋ lınaböl u, pör nöp pör nöp kamıŋ mıdeınaböl. Bred hagabin anıbi hañ roman yad u me. Nıbi bı ram mınöŋ iŋ i pör nöp pör nöp kamıŋ mıdaiöl, a gem, hañ roman yad u nınabin,” a ga.

⁵² Jisas anıg hageia, Juda nıbi bı anıb gau kale ke nöp manö pen pen hagöm, rımnap hagla, “Bı i aigöl göm, hanıp hañ roman nıpe u nıö nıŋnabun?” ö gıla.

⁵³ Hageila, Jisas kalıp haga, “Yad kalöp nıŋö yabıtı hagabin, kale Bı Nı nıpe hañ roman nıpe, hagape nıpe nıŋagnabım u, kamıŋ mıdep magö u kalöp aŋ daŋ mıdagnab.

⁵⁴ Nıbi bı an hañ roman yad, hagape yad nıŋnab u, nıpe kamıŋ pör mıdep magö u hadö udöp nıŋöm manö kub hagep nın u yad gınö nıpe kauyaŋ uraknab.

⁵⁵ “Pen nıhön: hañ roman yad u nan nıŋeb yabıtı; hagape yad u nıg nıŋeb yabıtı.

⁵⁶ Nıbi bı an an hañ roman hagape yad nıŋnaböl gau, yad aŋ daŋ mıdeınaböl; yad kalıp aŋ daŋ mıdeınabin.

⁵⁷ Bapi pör pör nöp kamıŋ mıdöp u, nıpe yıp yua u, yıp gö kamıŋ mıdpın u me, nıbi bı yıp ud aŋ kalıp daŋ lınaböl gau, kalıp u rö nöp gö, kamıŋ mıdeınaböl. *

⁵⁸ Manö adö anıbu me, bred kumi kabö adö laŋ au nıbö auöp, a gıpın. Bred anıbu, apıs bac bı nan mana a gıpal u nıŋöm mıd damöm umla rö wasö; nıbi bı bred yad hagajın u nıŋ aŋ yaŋ lınaböl u, kamıŋ pör nöp pör nöp mıdeınaböl,” a ga.

Nıbi bı iru nöp Jisas nıp arö gıla

⁵⁹ Jisas Juda magum gep ram Kapaneam au mıdöm, manö anıbu hagö,

⁶⁰ nıbi bı nıpe gau iru nöp nıŋöm hagla, “Jisas manö hagab anıbu manö klö yabıtı. Manö nıpe nıŋ udun rö lagöp,” a gıla.

⁶¹ Kale alı gu gu göm hageila, Jisas ke nıŋöm haga, “Manö hagpın anıbu nıŋmım gası iru nıŋmım arö gun a gıpım ar?

⁶² Pen Bı Nı nıpe kumi kabö adö laŋ au mıdöm aua u, nıpe ka anıb adö au laŋ kauyaŋ ado gı areınab u, kale gası nıhön nıŋnabım?

⁶³ God Ana kamıŋ mıdep magö u nıö, nıbi bı kamıŋ lınaböl; nıbi bı klö kale ke kamıŋ lagnaböl, wasö yabıtı. Yad manö kalöp hagpın u, manö anıbu gö, God Ana kalöp apöm, kamıŋ mıdep magö u kalöp nıŋnab nıŋöm kale kamıŋ lınabım,” a ga.

⁶⁴ Pen Jisas nıpe nöd nöp, nıbi bı an nıp nıŋ udagnab, an nıp mumug nıŋnab u nıŋa u me, nıpe haga, “Kale rımnap yıp nıŋ udagpım,” a ga. *

⁶⁵ Pen manö rımnap halö hagöm haga, “Adö anıbu nöp kalöp hagpın, nıbi bı ap gası nıpe ke nöp nıŋöm yıp nıŋ udagnab; Bapi nöp geınab u me, nıbi bı ap yıp apöm yıp nıŋ udnab,” a ga. *

⁶⁶ Jisas manö anıbu hag juö nıŋöl gı, nıbi bı apöm manö nıp nıŋmıdal gau, iru nöp nıp arö göm, ke ke arla.

⁶⁷ Anıg göm arlö nıŋöl gı, Jisas bı nıpe unbö mıgan laŋ u kalıp hag nıŋöm haga, “Kale u rö nöp yıp arık arnabım aka?” ga.

⁶⁸ Hageia, Saimon Pida haga, “Bı Kub. An nıp arun? Manö ne hagabön u nıŋun me, pör pör nöp mıdeınabun.

⁶⁹ Hon nöp nıŋ udpun rö, hon nıŋbun, God nıpe Bı Uŋ hanıp yuöp u, ne Bı anıbu me u, a gı nıŋbun,” a ga. *

⁷⁰⁻⁷¹ Saimon Pida anıg hageia, Jisas pen Saimon Iskariod nı nıpe Judas u, hainö nıp mumug nıŋnab u nıŋöm, kalıp haga, “Yad kalöp bı unbö mıgan laŋ udpın u pen bı kale aŋı ap kıkı bı nıpe,” a ga.

7

Jisas nımam hain nıp manö hagla

¹ Hainö pen Juda bı kub gau Jisas nıp alnıg geila nıŋöm Jisas ram mınöŋ Judia gau ajagmıdöp; ram mınöŋ Galili gau nöp ajmıdöp. *

² Pen Juda nın kub kale, ram bada pro göm nın rımnap hanbal nın u söl söl ga nıŋöm, *

* 6:57: 1Jn 3:24 * 6:64: Jon 13:11 * 6:65: Jon 6:44

* 6:69: Mad 16:16 * 7:1: Jon 5:18 * 7:2: Lep 23:34

³ Jisas nımam hain gau mıdeia u apöm nıp hagla, “Ne mıgan anıbi arö gımön ram mınön Judia ammön, nıbi bı manö nöp nıñbal gau kalıp nan gagep rö gıpan u gö nıñnaböl.

⁴ Bı kale bı kub mıdnıg gınaböl gau, nan kale gau pi göm gagnaböl; waiö yabıt gınaböl. Anıb u, ne nan ke yabıt gıpan rö, nıbi bı iru mıdpal an au nan gagep rımnab gö, nıbi bı magönhalö nıñnaböl,” a gıla.

⁵ Pen Jisas nımam nıpe ke gau nıp nıñ udagla. *

⁶ Anıg hageila, Jisas pen kalıp haga, “Kale ñın mai arun a gınabim u arnıg arnabim; pen ñın yad arep u auagöp nıñöm yade uri aragnabin.

⁷ Nıbi bı mınön nabön ıt i gau, kalöp bı mulu kal nıñöl ıt ap mıdagöp. Pen yad nıbi bı mınön nabön ıt i gau, nan si nan naij gıpal u hag waiö lınö yıp mulu kal nıñbal.

⁸ Anıb u, Ram Bada ñın kub söl auab rö, kale Jerusalem armim; pen yad ñın arep u auagöp rö, yad aip aragnabin,” a ga.

⁹ Anıg hagöm, nıpe ram mınön Galili mıdeia.

Ram Bada ñın kub aua nıñöm Jisas Jerusalem ara

¹⁰ Pen Jisas nımam bı gau Jerusalem arla nıñöm Jisas nıpe agamıj hain ara.

¹¹ Juda bı kub gau, “Jisas mai?” ö göm, nıbi bı iru nöp ap mıdeila gau kalıp hag nıñla.

¹² Pen nıbi bı yıharıñ gau, Jisas manö u kale ke hag nıñ hag nıñ göm, rımnab hagla, “Nıpe bı aij ap,” a gıla; rımnab pen hagla, “Wasö, nıpe nıbi bı gau kalıp wai ñöb bı,” a gıla.

¹³ Pen nıbi bı yıharıñ gau, Juda bı kub anıb gau kalıp pıñıñ gıla rö, kale manö rımnab waiö hagagla.

¹⁴ Ram Bada ñın kub kale anıbu ñın rımnab padia. Yöp ñın bad ap nöp mıdö, Jisas apjaköm, God sabe gep ram u amöm, nıbi bı gau kalıp manö hag ña.

¹⁵ Jisas manö hag ñı mıdö nıñöl gı, Juda bı kub gau aiö göm hagla, “Bı i skul hagaga u pen aigöl göm manö gau magönhalö nıñöb?” ö gıla. *

¹⁶ Anıg hageila, Jisas haga, “Manö yad hag ñabin u, gası yad ke nıñem hag ñagabin; Bı yıp hag yuö aunö u nöp yıp gası ñö hag ñabin. *

¹⁷ Nıbi bı an, God hagöp rö gınam, a göm, gı ud arnab u, God nıpe manö yıp ñab hagabin aka manö yad ke hagabin u, nıñnab.

¹⁸ Kale nıñbim, nıbi bı an manö nıpe ke hagnab u, hib yad ap rannım, a göm, manö gau nıbö gau nıbö udöm hagnab. Pen bı an nıpe bı nıpe hag yua hib nıpe nöp ap rannım, a gı gası nıñnab u, bı anıbu bı kabö göl manö nıñö nöp hagab; nıpe manö pıral rımnab hagagnab. *

¹⁹ Mosıs, God haga haga rö kalıp lo manö hag ña u pen lo adö anıb gau kale bı ap gagpim. Pen yad manö ap mıdöp wasö, yıp yıharıñ alnıg gabim,” a ga. *

²⁰ Jisas anıg hagö, nıbi bı ap mıdeila gau hagla, “Nöp an alnıg gab? Nöp kıjaki aban lajıp hagabön,” a gıla. *

²¹ Hageila, Jisas haga, “Yad nan gagep aıñ ap gınö, kale magönhalö pa gıñ gıpe. *

²²⁻²³ Kale Mosıs God lo manö haga rö, ñı kale gau yag daumim, ñın unbö mudun jıñ u mıdmim, ruö raleb ñın u wañ hañ rıkpim. Gıpim anıbu, Mosıs nıpe wasö, nahai ıtan bı nöd ıt göm gımıdal nagı adö u me anıg gıpim. Pen hañ rıkep ñın raleb anıbu, ñın rımnab God nıp sabe gep ñın u nöp lınab, pen mıñı God nıp sabe gep ñın u, a gımim, arö gagpim; halöwatö hañ rıkpim. Gıpim anıbu rö, yad God nıp sabe gep ñın u bı ap nıp gınö, hañ roman magönhalö kamıñ löp u, kale ai gıñıg yıp nıñbe mulu lugöp? *

²⁴ Anıb u, hainö manö adö adö nöp nıñmim hagagmim; kabö rö gınab adö u nıñ aij gımim hagmim,” a ga.

“Jisas me Kraıs u aka?” gıla

* **7:5:** Ap 1:14 * **7:15:** Mad 13:54; Luk 2:47 * **7:16:** Jon 12:49; 14:10 * **7:18:** Jon 8:50 * **7:19:** Ap 7:53; Ro 2:21-24 * **7:20:** Jon 8:48; 10:20 * **7:21:** God nıp sabe gep ñın u nan gagep ñıg wañö Bedesda u ga u nıñöm pa gıñ gıla. * **7:22-23:** Lep 12:3; Jen 17:9-13; Jon 5:8-10,16

²⁵ Jerusalem nîbi bî rîmnap hagla, “Juda bî kub gau bî alnig gaböl bî me i aka?

²⁶ Pen nînim! Nîpe nîbi bî anj kub i manö hagö nînjöl gi, pen manö ap hagagaböl. Anîb u, kale ke nînbäl nîpe Kraiis u yîjig göl rö löp!

²⁷ Pen nîpe Kraiis u auböp u, hon nîpe ram mînnöj gai nîbö auöp u nînjagbnop; pen bî i nîpe ram mînnöj gai nîbö auöp u hon magöñhalö nînbun. Anîb u, nîpe Kraiis u wasö,” gîla. *

²⁸⁻²⁹ Pen Jisas nîpe God sabe gep ram raul yan manö hag nîl gi nöp mîdöm, meg magö dap ranöm haga, “Kale gasî nînbim, kale yîp nîj aij yabîl gîmim, gai nîbö aunö u nînbim. Pen wasö. Gasî yad ke nöp auagnö. Bî yîp hag yuö aunö u, nîpe Bî kabö göl, Bî manö nîj nöp hagab. Yad nîpe aip mîdem, yîp hag yuö aunö rö, nîp nîjbin; pen kale nîp nînjagpim,” a ga. *

³⁰ Anîg hagö, nîp ud sîsî lun a göm nîjla u pen nîn nîpe auaga rö, bî ap nîp ud sîsî laga. *

³¹ Pen nîbi bî anîb gau, nîbi bî iru nöp Jisas nan gagep gau ga nînjöm hagla, “Kraiis u hain aunab a gîpal u, pen nan gagep iru yabîl göm, bî anîbi gab rö gînim rö lagnab,” a gîla. Gasî anîbu nînjöm kale hagla, “Jisas nîpe Kraiis u nöp,” a göm, nîp nîj udla.

Juda bî kub gau, Jisas nîp am dauim, a göm, bî rîmnap hag yula

³² Pen nîbi bî gau Kraiis manö anîbu agamîj hageila nînjöm, Perisi bî kub gau abe, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, Jisas nîp am ud sîsî lîmim daumim, a göm, God sabe gep ram abad mîdmîdal polisman rîmnap hag yula.

³³ Jisas pen haga, “Yad rapîn magö ap mîdem, Bî yîp yuö aunö u ado gi arnabin.

³⁴ Yîp gai aröp a gîmim ulhainabim u pen nînjagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gîmim rö lagnab,” a ga. *

³⁵ Anîg hageia, Juda bî kub gau kale ke nöp hagla, “Nîpe gai arnab, nîp nînjagnabun? Nîpe am Juda nîbi bî ju am

Grik nîbi bî aip mîdpal gau amöm, nîbi bî anîb gau kalîp manö hag nîl gi mîdeinab aka nîhön?

³⁶ Pen nîpe ai gînig hagöp, ‘Yîp gai aröp a gîmim ulhainabim u pen nînjagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gîmim rö lagnab,’ a göp?” ö gîla.

God Ana nîg ilam ajöñ rö juöm aunab

³⁷ Juda Ram Bada nîn kub kale anîbu, nîn hain, nîn kub yabîl u, Jisas uraköm, meg magö dap ranöm haga, “Nîbi bî an rugu mîlep gînim u, yad apöm nîg nînjöl. *

³⁸ Nîbi bî yîp nîj udnaböl gau, God Manö hagöp rö, nîg kamîj mîdep u an kalîp dan nîbö ilam juöm aunab,” a ga. *

³⁹ Nîn anîbu Jisas umöm uraköm Nap nîp araga adö u me, Jisas nîpe Ana u nîbi bî gau kalîp nîaga. Pen nîg ilam juöm aunab manö haga anîbu îl anîgöl mîdöp: nîbi bî Jisas nîp nîj udnaböl gau, Jisas nîpe Ana u kalîp nînab, a göm haga. *

Kale ke ud asîk ke ke lîla

⁴⁰ Jisas anîg hagö, nîbi bî iru nöp mîdeila anîb gau, rîmnap manö haga anîbu nînjöm hagla, “Bî i, nîpe bî God Manö hagep aunab a gun abad mîdmîdun u,” a gîla. *

⁴¹ Rîmnap hagla, “Wasö, nîpe Kraiis u!” a gîla.

Anîg hageila, rîmnap pen hagla, “Wasö, Jisas nîpe Galili nîbö; Kraiis u nîpe Galili nîbö auagnab! *

⁴² God Manö u hagöp rö, Kraiis u, Depid rîkö rîklö rîk dam dapîl göm, Kraiis u Depid daun nîpe Bedlehem au yag daun-aböl,” a gîla. *

⁴³ Jisas manö anîbu hageia nînjöm, nîbi bî iru mîdeila anîb gau asîk ke ke lîla.

⁴⁴ Rîmnap nîp ud sîsî lun dam manö kub hagnig ud arun a gîla u pen bî añî ap nîp udaga.

Juda bî kub gau Jisas manö haga u nîj udagla

* 7:27: Jon 7:41; 9:29 * 7:28-29: Mad 11:27; Jon 8:55 * 7:30: Jon 7:44 * 7:34: Jon 8:21; 13:36 * 7:37: Lep 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11 * 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Jon 6:14 * 7:41: Jon 1:46 * 7:42: Sam 89:3-4; Mai 5:2

⁴⁵ Pen God sabe gep ram polisman gau ado gi arlö niñöl gi, bi God nîp nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe kalîp hagla, “Bi anîbu nîp niñhön giñig dauagpim?” ö gîla.

⁴⁶ Hageila, God sabe gep ram polisman anîb gau hagla, “Nîbi bi rîmnap gau bi anîbu manö aij yabiñ hagöp rö hagagpal,” a gîla. *

⁴⁷ Anîg hageila, pen bi Perisi gau pen hagla, “Bi pir alöp anîbu, nîbi bi rîmnap nîpe niñö hagöp a göm niñbal rö, kale u rö nöp niñbim ar?”

⁴⁸ Hon bi kub bi ap aka bi Perisi bi ap Jisas nîp niñ udagpun. *

⁴⁹ Nîbi bi gai i kale lo manö u niñagpal rö, God kalîp mulu kal niñöm gi naij yabiñ giñab,” a gîla.

⁵⁰ Pen bi kale Nikodimas, bi au nöd sibön yan amöm, Jisas nîp manö rîmnap hag niñga bi anîbu me, kalîp haga, *

⁵¹ “Hon Juda lo adö u, bi ap nîp yiñharîñ pen ilön ñun gi naij gagnabun; manö kub hagun manö it ap niñjun nöp me, anîg giñabun,” a ga.

⁵² Anîg hageia hagla, “Ne u rö nöp Galili niñbö rö? God Manö u amgö li niñ dammön niñnabön, bi God manö hagep ap Galili niñbö auagnab,” a gîla. *

⁵³ Anîg hageila kale ke ram kale arla.

8

Nîbi amöm bi ap aip udlö

¹ Pen Jisas Olip Dum ara.

² Ruö ram ru dam la niñöm, kauyan ado gi God sabe gep ram u auö, nîbi bi iru nöp apöm nîp biñig giñgabö geila niñöm nîpe asîk midöm, kalîp manö hag ñi mideia.

³ Jisas anîg göl manö hag ñi midö niñöl gi, bi lo manö hag ñeb bi gau rîmnap abe, bi Perisi rîmnap abe, kale nîbi ap am bi ap aip udajîp, nîbi u nîp dap nîbi bi mideila amgö ilö adö au urak ñöm,

⁴ Jisas nîp hagla, “Manö hag ñeb bi. Nîbi i bi halö u pen bi ap aip udajîl niñjun daubun me i.

⁵ Mosîs lo hanîp ña u haga, ‘Nîbi anîb gau rö, kabö ju pak lîlö umöl,’ a ga. Pen ne niñhön hagnabön?” ö gîla. *

⁶ Kale manö pîral hagla anîbu, anîg hagno, Jisas niñhön hagö, nîp manö kub hagun a göm hagla.

Pen Jisas nîpe ubör yiñhön göm, hañpîl adö u ñimago manö magö rîmnap kalî kliñ riköl gi mideia.

⁷ Pen kale Jisas nîp manö anîbu rö hag niñöl gi mideila, nîpe jöl yiñig göm kalîp haga, “Bi nan si nan naij gagöp ap midainîm u, kabö ud nîbi anîbi nöd paknîm,” a ga. *

⁸ Anîg hagöm kauyan giñyan göm, mîñnön yan manö magö rîmnap kalî kliñ rik midö niñöl gi,

⁹ bi Jisas nîp manö kub hagun a gîla anîb gau, Jisas manö haga anîbu niñöm, bi majö majö arîk arla niñöm bi gau magöñhalö añi añi arö göm ke ke am hakla; Jisas aip nîbi u aip nöp midailö.

¹⁰ Jisas nîpe jöl yiñig göm, nîbi anîbu nîp haga, “Bi gau mai? Bi nöp manö kub hagnîm ap midagöp ar?” a ga.

¹¹ Hageia, nîbi u haga, “Bi Kub. Bi yiñ manö kub hagnîm ap midagöp,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Yad u rö nöp nöp manö kub hagagnabin. Pen nan si nan naij giñmidan u hainö gagmön; uri ne aru,” a ga. *

Nîbi bi mîñnön naböñ it i midpal gau mailö kale me Jisas

¹² Jisas manö ap nîbi bi gau kalîp kauyan hagöm haga, “Nîbi bi mîñnön naböñ it i midpal gau, yad mailö kale midpin. Nîbi bi an yiñ hain göm ajeinab u, sibön an gau rö ajageinab; pör midep mailö aij u udöm ajeinab,” a ga. *

¹³ Jisas anîg hageia, bi Perisi gau nîp pen hagla, “Manö ne ke hag ñiban u, hon niñbun manö anîbu udun rö lagöp,” a gîla.

¹⁴ Anîg hageila, Jisas haga, “Manö anîbu yad ke hagabin u pen manö niñö hagabin. Pen niñhön: yad aubin gau niñjem, arnabin gau abe niñjem giñpin. Pen kale, yad aubin

* 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2 * 7:52: Jon 7:41-42 * 8:5: Lep 20:10; Dud 22:22-24

* 8:7: Dud 17:7 * 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46 * 8:14: Jon 5:31-32; 7:28

gau niṇagmim, arnabin gau abe niṇagmim gipim. *

¹⁵ Kale manö ud asik göl gi, 'Adö u gi aij gipim; adö u gi naij gipim,' a gabim u, niṇbi bi minöṇ naböṇ il i gasi niṇöm hagpal rö nöṇ hagabim. Pen yad bi ap niṇp manö kub hagagabin. *

¹⁶ Bapi yip yuö aunö u, nipe yad aip midpul rö, yad manö ud asik ginig, niṇjö nöṇ hagem manö ud asik ginabin. *

¹⁷ Lo manö kale adö u hagpim, 'Niṇbi bi miḥöp manö adö añi nöṇ hagnabil u me, niṇbi bi niṇöm hagnaböl, u niṇjö hagpil, a ginaböl,' a gipim. *

¹⁸ Lo kale hagöp anibu rö, yad aigale bi rö midpin u, yad ke manö hadö hagpin; pen Bapi yip yuöp u abe yad aigale bi rö midpin manö u hadö hagöp. Manö hol apil manö añi nöṇ hagpul u me, niṇjö hagpil a gibep," a ga. *

¹⁹ Anig hageia, niṇp hagla, "Nap ne mai?" ö gila.

Hageila, Jisas pen haga, "Kale yip niṇagpim rö, Bapi yad niṇp u rö nöṇ niṇagpim. Yip niṇbep, Bapi yad u rö nöṇ niṇbep," a ga.

²⁰ Jisas God sabe gep ram raul, mani kale God niṇp ñeb dap yubal miḡan u, manö anibu hag ñi mideia pen ñin nipe auaga rö, bi ap niṇp ud sisi laga. *

Yad arnabin gau kale aragnabim

²¹ Jisas kalip kauyan haga, "Yad arik areinabin; yip ulhai niṇnabim u pen kale nan si nan naij göl gi nöṇ midmim umnabim rö, yad arnabin gau kale aragnabim," a ga. *

²² Anig hageia, Juda bi kub gau hagla, "Nipe hagöp, 'Yad arnabin gau kale aragnabim,' a göp u, niḥön ginig anig hagöp? Nipe ke al pak linig göm anig hagöp aka?" gila.

²³ Anig hagla u pen Jisas kalip haga, "Kale yan niṇbö; yad lan niṇbö. Kale minöṇ

naböṇ il i niṇbö; yad minöṇ naböṇ il i niṇbö wasö. *

²⁴ Anib u niṇem me hagpin, 'Kale nan si nan naij göl gi nöṇ midmim umnabim,' a gipin. Pen yip, Yad Midpin Rö Midpin,* niṇ udageinabim u, nan si nan naij gac halö midpin rö midmim, umnabim," a ga.

²⁵ Anig hageia, niṇp hag niṇöm hagla, "Ne an?" ö gila.

Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp pör nöṇ hag ñabin rö nöṇ midpin.

²⁶ Kalöp manö kub hag ginam adö u, manö iru nöṇ midöp. Bi yip hag yuö aunö u, magöṇhalö niṇ aij göp rö, yip gasi ñö niṇöl gi, yad pen niṇbi bi gau kalip hag ñabin," a ga.

²⁷ Jisas nipe Nap manö hag ña anibu niṇagla rö, kalip haga,

²⁸ "Bi Ñi nipe niṇp ud gilaṇ linabim ñin u, ginab ginab rö niṇmim ñin añibu niṇnabim, Yad Midpin Rö Midpin me. Yad nan ap ke nöṇ niṇem gagpin; Bap manö yip hagöp rö nöṇ hag ñabin u, niṇnabim. *

²⁹ Bi yip yuö aunö u, yad aip midöp. Niṇp aij göp adö u nöṇ pör pör gipin rö, yip arö gagöp; yad aip nöṇ midöp," a ga.

³⁰ Jisas manö anibu hagö niṇöl gi, niṇbi bi iru nöṇ niṇp Krais u a göm, niṇ udla.

³¹ Pen Jisas nipe Juda niṇbi bi niṇp Krais u a göm niṇla anib gau kalip haga, "Kale manö yad böṇ nöṇ niṇ udmim, hagpin rö nöṇ geinabim u me, niṇjö nöṇ niṇbi bi yad mideinabim.

³² Anig geinabim u, God nipe aigale Bi rö midöp u niṇmim, nagi wög rö gipim u arö gimim, mid aij ginabim," a ga.

³³ Anig hageia hagla, "Manö hagpan anibu niḥön? Hon bac Ebrahim ñi pai nipe midpun u, hon niṇbi bi rimnap kalip nagi wög rö gagpun. Anib u, hanip niḥön ginig, 'Nagi wög rö gipim u arö gimim, mid aij ginabim,' a gipan?" ö gila. *

³⁴ Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp niṇjö yabiḥ hagabin, niṇbi bi nan si nan naij gipal

* **8:15:** Jon 12:47 * **8:16:** Jon 5:30; 8:29 * **8:17:** Dud 19:15 * **8:18:** 1Jn 5:9 * **8:20:** Jon 7:30 * **8:21:** Jon 7:34; 13:33 * **8:23:** Jon 3:31 * **8:24:** God Manö adiṇ Eksodas u (Eks 3:14) God hib nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö Midpin a ga. Pen aui Jisas abe hib nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö Midpin a ga. Anib u, Juda niṇbi bi gau rimnap, manö haga u niṇöm, Jisas niṇp mulu kal niṇöm, al pak lun a gila. * **8:28:** Jon 3:14 * **8:33:** Mad 3:9 * **8:34:** Ro 6:16,20

gau, nan si nan naij gep magö u nöp nagi wög gep nıbi bı rö mıdpal. *

³⁵ Nagı wög gep bı ap, nap nıpe ram u pör mıdagnab; hainö bı ke nıbö mani yuöm nıp rauö, nap nöd nıbö ram nıpe u arö göm, ram ke aramöm nap hain nıbö u nıp nagı wög gınab. Pen ñı ap nap ram au kuö nıpe pör pör nöp mıdnab.

³⁶ God Ñı nıpe kalöp nıbi bı rauöm nagı mıdpim u hubık yueinab u, kale nagı wög gımıdim u böñ nöp arö gımim, mıd aij yabıl gınabim.

³⁷ Kalöp Ebrahim rıkö rıklö rık dam dapıl göm auö mıdpim u nıñbin u pen manö hagpin u udagmim, yıp al pak lıñg gabim.

³⁸ Yad Bapi aip mıdem nıñbin rö kalöp hag ñabin; pen kale, nap kale u manö hagöp adö u nöp gabim,” a ga.

³⁹ Hageia hagla, “Bapi hon me Ebrahim,” a gıla.

Hageila, Jisas haga, “Kale Ebrahim ñı pai nıpe mıdaibep rö, nıpe gımıdöp rö gıbep. *

⁴⁰ Yad God manö hagöp rö nıñem, manö nıñö yabıl u kalöp hag ñıbin u pen yıp alnıg gabim. Pen kale gınıg gabim anıbu rö, Ebrahim nıpe gaga.

⁴¹ Anıb u, nap kale ke u göp rö, kale ke anıb unbö rö nöp gabim,” a ga.

Anıg hageia hagla, “Hanıp bi si udöm rıkagpal; God añı me Bapi hon yabıl,” a gıla. *

Seden ñı pai nıpe

⁴² Anıg hageila, Jisas pen haga, “ ‘God añı me Bapi hon yabıl,’ a gıpin u pen God nıpe Bapi kale mıdböp, yad God nıbö apem, uri aui mıdpin u nıñmim, yıp mıdmagö lıbep. Yad gau mıdem, gası yad ke nıñem auagnö; God aip mıdul, yıp nıñebir hag yua, aui aunö.

⁴³ Anıb u, manö yad u nıñön gınıg nıñ aij gagpımı Gıpin anıbu, hon nıñagun a gımim gıpin.

⁴⁴ Kale nap kale kijiaki ñı pai nıpe mıdpim u me, nıp aij göp adö u nöp gun a gımim nıñbim. Nıpe nöd il göm, nıbi

bı gau kalıp al pak lımıdöp rö, nagı adö nıpe anıbu anıg göl nöp mıdöp. Gası aij rımnab, gası nıñö rımnab nıñagöp yabıl; nıpe manö nıñö rımnab nıñagöp. Manö pıral hagab u, manö yöl nıpe me u. Nıpe pör nöp manö pıral alab; pıral alep il u kijiaki me u. *

⁴⁵ Pen yad kalöp manö nıñö nöp hagabin u me, kale nıñmim udagpim.

⁴⁶ Pen yad gıpin u nıñmim, adö u nan si nan naij gıpan, a gımim hagmim rö lagöp. Anıb u, yad manö nıñö nöp hagpin u nıñmim, kale nıñön gınıg manö yad nıñ udagpim? *

⁴⁷ Nıbi bı God pıg mıdpal gau, manö nıpe u udpal. Pen kale nıp pıg mıdagpim rö, manö nıpe u udagpim,” a ga. *

Ebrahim hainö yag daula, yad nöd mıdpin, a ga

⁴⁸ Juda bı kub gau Jisas nıp hagla, “Ne bı Sameria nıbö, nöp kijiaki aban alöp, a gıpun u, nıñö hagpun aka?” gıla. *

⁴⁹ Hageila, Jisas haga, “Yıp kijiaki aban alagöp. Yad Bapi hib nıpe u hagnö adö arab pen kale hib yad u hagpe au gıyan ap lugab.

⁵⁰ Hib yad u ke hagnö adö arnım a gı gası u nıñagpin; pen God nıpe nıbi bı nıñön nıñön gıjal nıñ aij göp u, nıbi bı hib yad haglö adö aran a gı gası u nıñöb.

⁵¹ Kalöp nıñö hagabin, nıbi bı an manö yad u nıñöm, hagpin rö gınab u, nıpe umagnab; nıpe pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinab,” a ga. *

⁵² Jisas anıg hageia, kale hagla, “Ne manö hagpan anıbu nıñun nıñbun, nöp kijiaki aban alöp hagabön. Ebrahim abe, bı God manö hagep gau magönhalö abe umla, pen ne nıñön gımön hagpan, ‘Nıbi bı an manö yad u nıñöm, hagpin rö gınab u, umagnab; nıpe pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinab,’ a gıpan?

⁵³ Bac hon Ebrahim abe, bı God manö hagep gau magönhalö abe umla rö, bı anıb gau bı pro, yad bı kub a gı gası u nıñban aka?” gıla.

* 8:39: Mad 3:9 * 8:41: Ais 63:16 * 8:44: 1Jn 3:8 * 8:46: 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * 8:47: 1Jn 4:6 * 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24

⁵⁴ Hageila, Jisas haga, “Hib yad ke hagnö adö arböp, nan yiharin rö liböp. Pen bi hib yad hagö adö arab bi anibu Bapi yad. Kale bi añi anibu nöp nip, God hon, a gipim.

⁵⁵ God hon, a gipim u pen nip ninagpim; pen yad nip ninbin. ‘Nip ninagpin,’ a gibnep, kale manö piral hagpim rö hagb-nep. Anib u, yad nip ninbin u me, manö hagöp rö gipin.

⁵⁶ God hadame nöp nap Ebrahim nip hagöm, yad Jisas miñi apem midpin ñin i nöp hagöm, ‘Ñin hain u aunab,’ a ga. Pen nap Ebrahim God manö haga u ninjöm, manö anibu God ninjögagöp, a göm, gasi halö midöm ñiñi löl gi mideia; ñin anibu ninjöm miñi miñi ga,” a ga.

⁵⁷ Anig hageia, Juda bi gau hagla, “Mi ne ñin juöl mihöp ado gi da unbö sidun laj rö midagpan u pen ne nihön gimön, Ebrahim hadame dagol gau ga u ninjögagöp?” ö gila.

⁵⁸ Hageila, Jisas kalip haga, “Kalöp ninjögagöp, Ebrahim nip yag dauagep adö u, Yad Midpin,” a ga. *

⁵⁹ Jisas anig hageia, nip kabö ju al pak linig geila, pen God sabe gep ram raul mideia u hil gi löm höj amöm ara.

9

Bi ap yag daula ñin u nöp amgö we ga, Jisas gö amgö ñil nija

¹ Pen Jisas bi nipe gau aip amöl gi ninja, bi yag daula ñin u nöp amgö we ga ap mideia.

² Jisas bi nipe gau bi anibu ninjögagöp Jisas nip hagla, “Manö hag ñeb bi. Bi an nan si nan naij gajip, bi anibi yag daula ñin u amgö nipe u we ga? Nipe ke aka nime nap gajil göp?” ö gila. *

³ Hageila, Jisas haga, “Amgö nipe we ga u, nipe ke aka nime nap nan si nan naij gajil gagöp. Pen amgö nipe we ga u, nibi bi gau God nipe Bi klö unbö ke a göm ninjögagöp a göm ga.” *

⁴ Miñi sidö an magö i, Bi yip yuö aunö u, wög nip u gun. Sib ginig gab ninjögagöp hon wög gun rö lagnab.

⁵ Yad minön nabön it i midpin magö i, nibi bi minön nabön it i midpal gau mailö kale u yad midpin,” a ga. *

⁶ Jisas manö anibu hagöm, minön yan kiñu alöm, gö kitiip lö, udöm bi amgö we ga u nip amgö nipe au löm, *

⁷ haga, “Siloam wanjögagöp ammön, amgö ne u ñig limön,” a ga. Anig göm hag yuö, am ñig löm, amgö u ñil ninjögagöp, ram nipe ara. Siloam manö it u “Yuö Ara” a gipal.

⁸ Pen nibi bi ram yam nipe aip jim ñöl gau abe, nöd nipe nan asib gimidöp ninmidal nibi bi gau abe hagla, “Bi i, bi au asik midöl gi, nan asib gimidöp u rö löp,” a gila.

⁹ Hageila, rimnap hagla, “Yau me, bi anibu nöp,” a gila. Rimnap pen hagla, “Wasö. Bi anibu rö löp u pen bi i bi ke nibö,” a gila. Anig hageila, bi anibu nipe ke haga, “Yad me bi anibu,” a ga.

¹⁰ Hageia, nip hagla, “Amgö nöp u aige göm kamij löp?” ö gila.

¹¹ Hageila haga, “Bi Jisas a gipal u, minön yan kiñu alöm, gö kitiip lö, udöm amgö yad u löm hagöp, ‘Siloam wanjögagöp ammön, amgö ne u ñig limön,’ a gö, am amgö yad u ñig lem, adin amgö ñil ninbin,” a ga.

¹² Hageia hagla, “Bi anibu miñi gai?” ö gila. Hageila haga, “Yad ninagpin,” a ga.

Bi Perisi gau, “Bi amgö we ga u aige göm kamij löp?” ö gila

¹³⁻¹⁴ Pen Jisas gö amgö ñil nija bi anibu, Juda kai God nip sabe gep ñin kale u anig ga u me, nibi bi rimnap bi anibu nip dam bi Perisi mideila au aula.

¹⁵ Bi Perisi bi anibu nip hagla, “Ne aigöl gimön amgö ñil ninban?” ö gila. Hageila haga, “Jisas minön kitiip ap udöm, amgö yad u lajip, yad am amgö yad u ñig lem, uri amgö ñil ninbin,” a ga.

¹⁶ Anig hageia, bi Perisi rimnap hagla, “God nip sabe gep ñin u anig ga rö, nipe God nip sabe gep ñin lo u rib jua. Anib u, hon ninbin, God nip yuö auagöp,” a gila. Anig hageila, bi kale rimnap pen hagla, “Bi nan si nan naij gep ap midaböp, nipe

aigöl göm nan gagep anibu gi**böp**?" ö gila. Anig hagöm kale ke nö**p** asik ke ke lila.

¹⁷ Bi Perisi gau, bi anibu n**i**p kauya**n** hag ni**n**öm hagla, "Bi amgö yad gö amgö ñil ni**n**bin, a gi**p**an u, ne bi anibu bi ni**n**hön, a gi**p** gasi ni**n**ban?" ö gila. Hageila haga, "Yad ni**n**bin n**i**p**e** bi God manö hagep bi ap," a ga. *

¹⁸ Pen Juda bi kub gau, bi amgö we ga kam**i**n la manö anibu udagöm, n**i**me nap han**i**p auil, a gi**l**ö, ber mi**n**hau aueilö,

¹⁹ hagla, "Ñi i ñi kale aka?" gila. Hageila haglö, "Yau, ñi u ñi hol," a gi**l**ö. Hageilö hagla, "Kale n**i**p amgö we halö yag daulö aka?" gila. Hageila haglö, "Yau, n**i**p amgö we halö yag daulo," a gi**l**ö. Anig hageilö hagla, "An**i**b u, uri aigöl göm amgö ñil ni**n**ab?" ö gila.

²⁰⁻²³ Hageila, kale ber pen hadö ni**n**lö, Juda bi kub an**i**b gau nö**d** manö klö adö ap hagöm hagla, "Ni**i** bi an an Jisas n**i**p**e** Krai**s** u a göm waiö hagnaböl gau, Juda magum gep ram anibu kauya**n** auagnaböl," a gila. Manö hagla anibu hadö ni**n**mil me, pi**r**i**k**mil, haglö, "Ñi u, ñi hol mi**d**öp u, ni**n**bul; ñi hol anibu amgö we halö yag daulo u abe ni**n**bul; pen mi**n**i aigöl göm amgö ñil ni**n**ab u ni**n**agpul; bi an n**i**p**e** gai**p** amgö ni**n**ab u abe hol ni**n**agpul. Pen n**i**p**e** ñi pro wasö; n**i**p**e** ke hag ni**n**einabim u, hagnab," a gi**l**ö.

²⁴ Anig hagailö, bi kub gau bi anibu n**i**p kauya**n** wi**n** allö aueia hagla, "Nö**p** kam**i**n löp anibu, God amgö ilö n**i**p**e** u manö ni**n**jö nö**p** hag. Hon ni**n**ibun, bi hagajun u, bi anibu bi nan si nan naij gep bi ap," a gila.

²⁵ Anig hageila, bi anibu pen haga, "N**i**p**e** bi nan si nan naij gep bi ap aka wasö, yad ni**n**agpin. Yad nan a**n**i ap nö**p** ni**n**bin. Nö**d** amgö we gi**p** mi**d**ainö pen mi**n**i amgö ñil ni**n**bin," a ga.

²⁶ Hageia hagla, "Nö**p** aigege göm gai**p**, amgö ni**n**ban?" ö gila.

²⁷ Hageila haga, "Yad kalöp mi**d**ö nö**p** hag ñi**n** u pen kale manö yad u udagpim. Ni**n**hön gi**n**ig manö mi**d**ö nö**p** hagajin manö u kauya**n** hag a gi**m**im hagabim?

Kale ke u rö nö**p** bi n**i**p**e** ap mi**d**un a gi**m**im hag ni**n**abim aka?" ga.

²⁸ Anig hageia, n**i**p mulu kal ni**n**öm, n**i**p manö naij hagöm hagla, "Hon Mo**s**i**s** bi n**i**p**e** me, pen ne bi yi**n**har**i**n u bi n**i**p**e** ap!

²⁹ God Mo**s**i**s** n**i**p manö hag ñö hagmi**d**öp u ni**n**ibun, pen bi i gai ni**b**ö auöp u ni**n**agpun!" a gila.

³⁰ Hageila haga, "Ake! Bi game! N**i**p amgö yi**p** u gö kam**i**n löp, pen n**i**p**e** gai ni**b**ö u kale ni**n**agpim me!

³¹ Pen hon ni**n**ibun, nan si nan naij göl gi, God n**i**p sabe gaiöl u, n**i**p**e** manö kale udagnab; ni**i** bi God n**i**p ni**n** udöm, manö hagöp rö göl gi, n**i**p sabe gaiöl u, n**i**p**e** manö kale ni**n**ab. *

³² Mi**n**ön nabön gi la ñi**n** u ri**k**öl, mi**d** dap mi**n**i mi**d**pun ñi**n** i, ni**i** bi amgö we halö yag daula ap gö kam**i**n laga.

³³ Bi anibu God yuö auagböp, n**i**p**e** nan ap gi**n**im rö lagböp," a ga.

³⁴ Anig hageia, kale pen hagla, "Name nö**p** yag daua ñi**n** u, bi nan si nan naij gep u yag daula pen ne han**i**p manö hag ñi**n**ig gabön ar? Anig hagnöm, Juda magum gep ram i kauya**n** auagnabön," a göm, n**i**p ud mamo gi dam hö**n** ya**n** yula. *

*Ni**i** bi Jisas n**i**p ni**n** udagpal gau, amgö we rö mi**d**pal*

³⁵ Pen bi anibu n**i**p ud hö**n** yula, Jisas manö anibu ni**n**öm, am n**i**p ul**h**ai ni**n**öm haga, "Ne Bi Ñi n**i**p**e** n**i**p ni**n** udpan?" ö ga.

³⁶ Hageia haga, "Bi Ñi n**i**p**e** bi an? Bi anibu me u, a gö, yad n**i**p ni**n** udnam," a ga.

³⁷ Anig hageia, Jisas haga, "Bi anibu mi**d**ö nö**p** ni**n**ban. Me ne aip manö hagabul i," a ga.

³⁸ Anig hageia, bi anibu Jisas mi**d**eia il au kugom yi**m**öm haga, "Bi Kub! Yad nö**p** ni**n** udabin," a ga.

³⁹ Hageia, Jisas haga, "Yad mi**n**ön nabön il i aubin u, ni**i** bi mi**n**ön nabön il i mi**d**pal gau kal**i**p n**i**me li**n**ig aubin. Ni**i** bi amgö we ga gau mailö apöm ni**n**aböl; pen ni**i** bi hon hadö ni**n** ai**j** gi**p**un a göm, mailö arö göm, si**b** ya**n** aramöm ni**n**agnaböl.

* 9:17: Jon 4:19 * 9:31: Sam 34:15 * 9:34: Sam 51:5

⁴⁰ Anig hageia, bi Perisi söl anib au mideila rimnap, manö anibu niñöm hagla, “Anig hagpan u, hon abe amgö we göp, a gimön hagabön ar?” a gila. *

⁴¹ Hageila, Jisas haga, “Kale amgö we midaibep rö, nan si nan naij gipim u manö kub udagbep; pen niñ aij gipun, a gipim u me, kale gac halö midmim manö kub udnabim,” a ga.

10

Kaj Sipsip Mukep Bi Aij u

¹ Jisas manö ap hod riköm haga, “Yad kalöp niñö yabit hagabin, kaj sipsip midpal waryö raul u arnig, ajön it yijig göl migan u midö niñöl gi, yiharin ramö au rala göm arnaböl gau, kale nan si udep nibi bi.

² Bi sipsip mukep u, yiharin ramö u rala göm aragnab; ajön it yijig göl migan u nöp amöm, waryö raul migan yan arnab.

³ “Pen bi sipsip mukep u amjakö, bi ajön it abad midöp u nip niñ aij ginab rö, adan u hiiknab. Pen sipsip gau u rö nöp, bi anibu maj migan nip u niñnaböl rö, sipsip nipe ke gau hib ñöl gi panid höñ arnab.

⁴ Sipsip nipe panid höñ aramöm, nipe nöd gö niñöl gi, kale maj migan nipe u niñnaböl rö, nip hain ginaböl.

⁵ Pen bi ke nibö ap ap hagö, nip hain gagnaböl; maj migan nipe niñnaböl rö, pirik arnaböl,” a ga.

⁶ Jisas anigöl manö hod riköm haga pen manö hagab adö u a göm rik niñagla.

Jisas nipe Sipsip Mukep Bi Aij u

⁷ Jisas manö rik niñagla rö, nipe kauyan haga, “Yad kalöp niñö yabit hagabin, yad ke sipsip gau ajön arep midpin.

⁸ Pen, ‘Hon kaj sipsip mukep bi,’ a göm, nöd aula bi gau, kale magöñhalö nan si udep bi midmidal. Sipsip gau manö kale u niñagmidal. *

⁹ Pen yad ke sipsip gau ajön arep rö midpin. Nibi bi yip apöm waryö raul migan arnaböl gau, kamij nöp mideinaböl. Ajön amil apil göl gi, nan utan utan niñnaböl.

¹⁰ Bi si udep gau, nan si udnig, wip alnig, gi naij ginig nöp aubal. Pen yad aunö u, kalöp ginö, kale kamij pör midep magö anibu udmim, kamij mid aij gep adö u nöp midpe aran a gem aunö.

¹¹ “Yad Sipsip Mukep Bi Aij. Sipsip Mukep Bi Aij u, kaj sipsip gau a göm umnab. *

¹² Bi au mani udnig kaj sipsip abad mideinab u, bi kaj sipsip mukep yijig göl wasö; sipsip gau sipsip nipe wasö u me, kain hau gau auaiöl u niñöm piñin gi arnab. Anib u me, kain hau anib gau sipsip gau kalip yu gi dam ke gau gau yunaböl. *

¹³ Bi anibu mani udnig kaj sipsip abad midöm, sipsip gau kalip gasi niñnab u me, piñin gi arnab.

¹⁴⁻¹⁵ “Yad Sipsip Mukep Bi Aij. Bapi hol apil pen pen niñ aij gipul rö, yad sipsip gau aip pen pen niñ aij gipun. Anib u, yad kalip a gem umnabin. *

¹⁶ Sipsip waryö raul migan i midpal nöp wasö, sipsip rimnap halö midpal. Sipsip anib gau u rö nöp udnabin. Kale u rö nöp manö yad u niñnaböl. Sipsip raul migan añi ap magum gi midöm, bi mukep kale añi ap nöp midöm ginab. *

¹⁷ “Yad kalip nan a gem umem uraknabin rö, Bapi yip midmagö löp. *

¹⁸ Nibi bi rimnap gasi kale niñöm gilö umagnabin; yad ke umnam a gem umnabin. Yad ke umnam a gem umnabin; yad ke uraknam a gem uraknabin. Anib u, Bapi yad, ne unbö gimön a ga manö nipe u udem, haga rö nöp ginabin,” a ga.

¹⁹ Jisas manö anibu hagö, Juda kai kauyan asik böñ u ke, böñ u ke löm,

²⁰ rimnap hagla, “Nipe kijaki aban alö, manö piral hagab u, niñhön ginig manö nipe u niñnabim?” ö gila.

²¹ Anig hageila, rimnap pen hagla, “Nipe kijaki aban alböp u, anig hag aij gagböp. Pen kijaki aban alö, aigöl göm nibi bi amgö we ga gau gö kauyan niñblap?” ö gila.

* 9:40: Mad 15:14

Mad 11:27; 1Jn 3:16

* 10:8: Jer 23:1-2; Esi 34:2-3

* 10:16: Ais 56:8; Esi 34:23

* 10:11: Sam 23:1; Rep 7:17

* 10:17: Plp 2:8-9

* 10:12: Ap 20:29

* 10:14-15:

²² Pen hainö Juda nîbi bî, God sabe gep ram u† aij mîdöp u mîñ mîñ gep ñîñ kub u mîñi, a göm, Jerusalem am magum gîla. Pen ñîñ kub anîbu, ram yîgön ñîñ u me,

²³ Jisas nîpe God sabe gep ram hön adö “Solomon Ram Bada” a gîmîdal u ajeia nîñöl gî,

²⁴ Juda nîbi bî gau Jisas mîdeia au apöm hagla, “Hanîp gö pör nöp abad mîdagaiun; ne Kraï u mîdaimön u, waiö hagö nîñun,” a gîla.

²⁵ Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp hadö hagnö pen manö yad u manö nîñö a gîmim nîñ udagpe. Bapi yad klö nîpe udem nan gagep gau gîpin u nîñmim, manö yad u manö nîñö a gîmim nîñ ud-bep.

²⁶ Pen sipsip yad mîdagpim rö, manö yad u manö nîñö a gîmim nîñ udagpe.

²⁷ Sipsip yad gau manö yad hagabin nîñbal; yad kalîp nîñbin nîñöm kale yîp hain gîpal.

²⁸ Yîp hain gîpal gau, kalîp kamîñ pör mîdep magö u ñabin u me, kale umagnaböl. Ñîmagö adö yad mîdpal rö, nîbi bî rîmnap apöm kalîp †îp gî ud aröl rö lagöp. *

²⁹ Bapi yad kalîp ud yîp ñöb u, nîpe Bî klö unbö ke yabî† mîdöp me. Ñîmagö adö nîpe mîdpal rö, nîbi bî rîmnap apöm kalîp †îp gî ud aröl rö lagöp.

³⁰ Bapi ke, yad ke, wasö; hol apî† añî yabî† mîdpul,” a ga.

³¹ Jisas anîg hageia, Juda kai nîp kauyan kabö ju paknîg geila.

³² Anîg geila, Jisas kalîp pen haga, “Bapi yîp hagö, kale mîdaibe nîñöl gî, nan aij ke ke iru nöp gîñö. Pen nan aij gîñö anîb gau, adö mai gî naij gîñö nîñmim, yîp al pak lîñîg gabim?” ö ga.

³³ Hageia hagla, “Nan aij adö anîb gau nîñun, nöp al pak lîñîg gagabun; ne bî yabî† pen, yad God rö mîdpin, a gîmön, God hib nîpe dap lug gîpan u me, nape al pak lîñîg gabun,” a gîla. *

³⁴ Anîg hageila, Jisas haga, “Lo kale ke adîñ ap kalî† klîñ rîkôm hagla, ‘God nîpe

haga, “Kale ke god rö mîdpim,” a ga,’ a gîla. *

³⁵ God Manö u manö ap pîral hagagnab; pör nöp pör nöp nîñö nöp mîdeinab. God nîpe nîbi bî yîharîñ gau manö hagajîñ anîbi ñöm, ‘Kale god rö mîdpim,’ a ga.

³⁶ Pen yad, yad mîñnön nabön î† i aubin u, Bapi yîp wög nîpe hag löm hag yuö aubin. Pen yad God Ñî nîpe mîdpin a gîñö manö anîbu nîñmim, kale nîhön gîñîg, God hib nîpe hag pro gab, a gîmim, yîp al pak lîñîg gabim?

³⁷ Yad God wög nîpe geinabin u, manö yad nîñ udmim. Wasö u, wasö.

³⁸ Pen manö yad nîñ udagun, a gîñabim u, yad nan gagep rö gîpin gau nîñmim, nîñ udmim. Kale anîg göl nîñ udmim me, yad Bapi aip mîdpin Bapi yad aip mîdöp u nîñnabim,” a ga. *

³⁹ Jisas nîp kauyan ud sîsî lun a gîla u pen agamîñ hîl gî löm ara.

⁴⁰ Jisas anîg hîl gî amöm, kauyan ñîg Jordan juöm böñ lödan amöm, Jon nöd mîdöm nîbi bî ñîg pak ñîmîdöp ram mîñnön rîgon gau am mîdeia. *

⁴¹ Nîbi bî iru nöp mîdeia u apöm hagla, “Jon nan gagep rö rîmnap gagmîdöp, pen nîpe bî i nîp a göm, manö nîhön nîhön hagmîdöp u, magönhalö manö nîñö nöp hagmîdöp,” a gîla.

⁴² Anîg hagöm, nîbi bî mîgan anîbu mîdeila gau iru nöp Jisas nîp nîñ udla.

11

Lasaras uma

¹ Ram rîñîg aglö Bedani nîbö bî ap nan ga; hib nîpe u Lasaras. Bî anîbu, nîñîñ nîpe mîhöp mîdmîdil; ap Maria, ap Mada. *

² Maria me, Jisas nîp ma kîd nîpe u wel hon gî ñöm, umagö nîpe ud †îk gî yua nîbi anîbu. Nîmam nîpe Lasaras nan ga. *

³ Lasaras nîñîñ mîhau Jisas nîp manö bîg yumil haglö, “Bî Kub! Bî mîdmagö ne u nan göp,” a gîlö.

⁴ Pen Jisas manö hag yulö anîbu nîñöm haga, “Nîpe nan göp pen böñ nöp

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Lep 24:16 * 10:34: Sam 82:6 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28

* 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3

umagnab. Pen God nipe ke niñöb rö, nipe klö ke nipe gö, nibi bi gau God hib nipe u abe, God Ni hib nipe u abe haglö adö arnab, a göm ga,” a ga. *

⁵ Jisas nipe Mada, niñin nipe Maria, nimam kale Lasaras kalip yam midmagö limidöp.

⁶ Pen Lasaras nan ga manö anibu niñöm, Jisas nip niñig yinid araga; ram minöñ mideia au ñin mihöp halö mideia.

⁷ Ñin mihöp lugö, bi nipe gau kalip haga, “Ram minöñ Judia ado gi arun,” a ga.

⁸ Anig hageia, bi nipe gau hagla, “Manö hag ñeb bi. Rol magö u nöp, bi Juda gau nöp kabö ju paknig geila u pen ne kuöyan ram minöñ anibu ado gi arnig gabön aka?” gila.

⁹ Hageila, Jisas haga, “Kale niñbim, ñin añi ap, aua unbö migan lan nöp midöp. Nibi bi mailö halö ajeinaböl gau, minöñ naböñ mailö anibu mailö ñö, nan rimnap kalpe li ludö arö ap lug pakagnaböl.

¹⁰ Pen nibi bi sibön yan ajeinaböl gau, mailö kale midagö, nan rimnap kalpe li ludö arö ap lug paknaböl,” a ga.

¹¹ Jisas anig hagöm, manö ap halö kalip hagöm haga, “Bi niñeb hon Lasaras hon hanab; pen yad amem nip hagnö urak aunab,” a ga.

¹² Hageia, bi nipe gau pen hagla, “Bi Kub. Nipe hanab a gipan rö, kamij linab,” a gila.

¹³ Jisas nipe Lasaras hadö umöb u niñöm, “Lasaras hon hanab,” a ga. Pen bi nipe gau Jisas manö nipe niñöm, Lasaras yiharij hon hanab a gi gasi niñla.

¹⁴ Bi nipe gau niñagep adö mideila niñöm Jisas kalip waiö hagöm haga, “Lasaras hadö umöb.

¹⁵ Pen yad Lasaras aip midagainö umöb u, kalöp nan a gem miñ miñ gipin. Anig göp u me, kale manö yad niñ udmim rö löp. Pen Lasaras midöp au arun,” a ga.

¹⁶ Hageia, Domas Didimas nipe Jisas bi nipe rimnap gau kalip haga, “Hon magörhalö manö hag ñeb bi hon aip ram

minöñ Judia arno, nip al pak löm, hanip abe al pak löl,” a ga. *

Jisas Mada Maria añil mihau kalip manö haga

¹⁷ Pen kale ram riñig aglö Bedani amjakeila, nibi bi gau Jisas nip hagla, “Lasaras uma rigöl gino, ñin mihau mihau padiöp,” a gila.

¹⁸ Pen ram riñig aglö Bedani anibu, Jerusalem söi au, kilomida unbö mihau nigan rö nöp midmidöp rö me,

¹⁹ Lasaras umö, Juda nibi bi iru nöp apöm, Mada Maria añil mihau mög niñöm mitöñ magö gi mideila.

²⁰ Pen Jisas auab, a gilo, Mada niñöm, niñin Maria nip ram u arö göm, am Jisas nip niñig ara.

²¹ Mada nipe am Jisas nip niñöm haga, “Bi Kub. Ne i midalbnap, mam yad Lasaras umagböp.

²² Pen yad niñbin, miñi God nip nan niñön hag niñeinabön, hagnabön rö ginab,” a ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Namam kuöyan uraknab,” a ga.

²⁴ Hageia, Mada haga, “Yad niñbin manö kub hagep ñin u uraknab,” a ga. *

²⁵ Hageia, Jisas haga, “Yad ke ginö nibi bi uraknaböl; yad ke ginö nibi bi kamij mideinaböl. Nibi bi yip niñ udöm umnaböl gau, kamij mideinaböl.

²⁶ Nibi bi kamij midöm yip niñ udnaböl gau, umagnaböl; pör nöp pör nöp kamij mideinaböl. Manö hagabin anibi niñ udpan aka?” ga.

²⁷ Jisas anig hageia, Mada haga, “Bi Kub. Yaue, yad niñbin, ne me Krai u, God Ni nipe minöñ naböñ i aunab, a gimidal u nöp,” a ga. *

²⁸ Mada manö anibu hagöm, ram ado gi amöm, niñin nipe Maria nip rimid iñ gau mumug riköm haga, “Manö hag ñeb bi hadö auub; nöp mai a göm hag niñab,” a ga.

²⁹ Maria manö anibu niñöm yinid uraköm, Jisas nip niñig ara.

* 11:4: Jon 9:3 * 11:16: Mak 14:31 * 11:24: Jon 6:40 * 11:27: Jon 6:69

30 Pen Jisas ram rilig aglō Bedani hadō auaga; Mada nīp nīṇa mīgan anīb au nōp mīdeia.

31 Maria nīpe anig yīṇid arō, Juda nībi bī nīp aip ram raul mīdeila gau hag nīṇla e, wip rīgōl dan mītōṇ gīnig arab, a gōm, arō nīṇōl gī hain arla.

32 Maria am Jisas nīp nīṇōm, mīdeia ma il au maben yīmōm haga, “Bī Kub, ne aui mīdaibnap, mam yad umagbōp!” a ga.

33 Pen Maria abe, Juda nībi bī nīpe aip aula gau abe mītōṇ geila u nīṇōm, Jisas gasi hibur mīdmagō nīpe mōg kub yabīl ga.

34 Anig gō, Jisas haga, “Nīp rīgōl gīpim gai?” ō ga.

Hageia hagla, “Auō am nīṇun,” a gīla.

35 Jisas amgō ṇig luga.

36 Jisas amgō ṇig lugeia u nīṇōm, Juda nībi bī gau nīṇōm hagla, “Nīṇim! Lasaras nīp mīdmagō yabīl lōp!” a gīla.

37 Rīmnap pen hagla, “Nīpe bī amgō we ga u nīp gō amgō ṇīl nīṇa rō, nīhōn gīnig nan bī anībi nīp ga u gō kamīṇ laga?” ō gīla. *

Jisas Lasaras nīp gō, uraka

38 Pen Jisas kuōyan gasi hibur mīdmagō nīpe mōg kub yabīl nīṇōm, Lasaras nīp rīgōl gīla mīgan u amjaka. Wip rīgōl gīla anību, kabō mīgan ap rīgōl gīla; pen kabō kub ap ud ajōṇ pīl gīlō mīdeia.

39 Pen Jisas bī gau haga, “Kabō u ud yuim,” a ga.

Jisas anig hageia, bī Lasaras uma anību nīṇin nīpe Mada haga, “Bī Kub, wip u umō rīgōl gīno, ṇīn mīhau mīhau padiōp u, haīṇ naij yabīl aunab,” a ga.

40 Hageia, Jisas pen haga, “Nōp nīhōn hagajīn? Nōp hagpīn, ‘Yīp nīṇ ud mīdmōn me, God klō nīpe ke nīṇnabōn,’ a gīpīn,” a ga.

41 Anig hageia, kabō u ud yulō, Jisas gīlan gī nīṇōm haga, “Bapi, yad nōp hag nīṇnō yīp nīṇban u, nōp aij a gabin.

42 Yad nōp hag nīṇnō yīp pōr nīṇban u hadō nīṇbin, pen manō hagabin anībi, nībi bī aui urak mīdpal gai, ne nōp yīp yuō aunō u nīṇ udōl, a gem hagabin,” a ga.

43 Jisas anig hagōm, meg mīgan dap ranōm haga, “Lasaras, ne hōṇ aui au!” a ga.

44 Hageia, waīṇ ṇīn ma nīp wam wam haluōm, nabīc maj mīgan waīṇ wam wam gōm, dam rīgōl gīla waīṇ gau, anig gōl mīdō nīṇōl gī, wip he mīlō u urak waīṇ halō wam wam gōm hōṇ aua. Auō, Jisas bī gau kalīp haga, “Waīṇ nīp wam halubim gau hubīk yube aran,” a ga. Hageia, haga rō gīla.

Jisas nīp alun a gōm gasi u nīṇla

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Juda nībi bī Maria nīp nīṇnig aula anīb gau, Jisas Lasaras nīp gō uraka u nīṇōm, nībi bī iru nōp Jisas nīpe Krai u a gōm, nīp nīṇ udla. *

46 Pen rīmnap ado gī bī Perisi mīdeila au amōm, Jisas ga anību kalīp hag ṇīla. *

47 Hag ṇīla, bī Perisi gau abe, bī God nīp nan sabe gep bī kub gau abe, kale Juda Kansol manō ud asīk līmīdal bī kub gau kalīp wīṇ allō, am magum geila, kalīp hagla, “Bī anību nan gagep iru nōp gab u, hon nīhōn gīnabun?

48 Hon nīṇun arō gīno, nīpe anību nōp gō arō, nībi bī magōṇhalō nīp nīṇ udōm, kīṇ kub hon a geinabōl u, Rom bī kub gau apōm, God sabe gep ram hon u gī naij gōm, hanīp Juda nībi bī gī naij gōm, gīnabōl,” a gīla.

49 Pen mī anību nōp, bī ap nīp hag līlō, nīpe bī God nīp nan sabe gep bī kub yabīl u mīdeia. Bī anību hib nīpe Kaiapas. Nīpe magum geila an u manō hagōm haga, “Kalōp gasi lagōp.

50 Yad kalōp hagabin, bī aīṇ ap umō hon magōṇhalō kamīṇ arnabun u aij; hon magōṇhalō umnabun u naij,” a ga.

51 Kaiapas nīpe manō haga anību, nīpe ke hagaga; nīpe bī God nīp nan sabe gep bī kub yabīl mī anību mīdeia rō, nīpe nan nīhōn nīhōn hainō gīnab gau gasi nīṇōm, Jisas nīpe Juda nībi bī gau kalīp a gōm umnab, a ga.

52 Pen Juda kai kalīp nōp wasō; nībi bī God ṇī pai nīpe udnig gab gau

* 11:37: Jon 9:6 * 11:45: Jon 7:31 * 11:46: Luk 16:31 * 11:52: Jon 10:16

magörhalö ud jīm ñöm lö, ił nıpe añı yabıı mıdeınaböl, a gôm umnab, a ga. *

⁵³ Anıb u, ñın anıbu ił gôm, Juda bı kub anıb gau Jısas nıp aige gun alun, a gôm, pör nöp manö anıbu nöp hag amıl apıl gı mıdeila. *

⁵⁴ Juda bı kub gau Jısas nıp alnıg geila u nıñöm, Jısas nıpe ram mınöñ kale ram mınöñ Judia waiö ajagmıdöp; nıpe bı nıpe gau aıp ram mınöñ Judia au ju am Epraım daun amjaköm, mınöñ naböñ kabö nöp mıdmıdöp goı au mıdmıdal.

⁵⁵ Pen Juda kai Pasopa ñın kub kale u söl söl ga nıñöm, nıbi bı iru nöp ram mınöñ kale ke gau arö gôm, hon God amgö ilö nıbi bı uı aij mıdun, Pasopa nan nıñun, a gôm, wög adö kale hadame gau gımıdal rö gıñıg Jerusalem arla.

⁵⁶ Kale Jerusalem apjaköm, Jısas nıp ulıhai nıñ mıdeila. Kale amöm God sabe gep ram raul mıgan u mıdöm, Jısas mai, a gôm, pen hag nıñö pen hag nıñö gôm hagla, “Kale nıñön gası nıñbım? Nıpe Pasopa ñın i aunab aka wasö?” gıla.

⁵⁷ Pen God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı Perisi gau abe, manö ap hagla, “Nıbi bı ap Jısas nıp nıñainım u, nıpe ap hanıp hageınab, hon am nıp ud sısı lun,” a gıla.

12

Maria Jısas nıp wel haıñ aij auıp lı ña (Mad 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Pasopa nan nıñnıg gıla u, ñın unbö kagoıñıñ u nöp mıdö nıñöl gı, Jısas Lasaras uma nıp gö uraka ram nıpe u ara. Ram rıñıg aglö anıbu hib Bedani. *

² Bedani amöm, nan nıñun, a gôm, Jısas u, Lasaras u, nıbi bı rımnab abe, asık mıdeila nıñöm, Mada nan magö gau nıme la. *

³ Nıñın Maria pen, wel haıñ aij mani kub yabıı raubal barol ap dapöm, Jısas ma adö u hoñ gı ñöm, umagö nıpe u udöm ma nıpe lıı ga. Anıg geia, wel haıñ aij anıbu, ram raul anıbu magörhalö haıñ ara. *

⁴ Anıg geia, Judas Iskariod, Jısas bı nıpe au nıp hainö mumug nıñı bı anıbu, haıñ aij anıbu nıñöm haga,

⁵ “Mani kub yabıı raubal wel anıbi rö yuöm, mani udöm, nıbi bı nan mıdagöp gau kalıp ñıböp u aij. Bı wel anıb rö raunıg gab u, nıpe rakın unbö sıdun lan wög gôm mani udöm amöm wel anıbi raunab,” a ga.

⁶ Nıpe anıg haga u, nıbi bı nan mıdagöp gau mög nıñöm hagaga; nıpe mani wadı u ud ajöm, rımnab agamıj sı udmıdöp u me anıg haga.

⁷ Pen Jısas haga, “Nıp hag gagmön. Yıp rıgöl gıñaböl ñın u lı ñınıg dap löp u, uri dap lı ñöb.

⁸ Nıbi bı mani mıdagöp gau aıp pör mıdeınabım; pen yad aıp pör mıdageınabım,” a ga. *

Lasaras nıp agamıj alun, a gıla

⁹ Jısas Bedani ap mıdöp a gıla manö anıbu nıñöm, Juda nıbi bı iru nöp gau nıp nıñnıg arla. Pen Jısas nıp nöp nıñnıg aragla; Lasaras bı uma Jısas gö uraka bı anıbu nıp abe nıñnıg arla.

¹⁰⁻¹¹ Pen Lasaras uma Jısas nıp gö uraka rö, Juda nıbi bı iru nöp nagı adö kale gı mıdmıdal u arö gôm, Jısas nıp nıñ udla. Anıg geila, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau, Lasaras nıp abe alnabun, a gôm gası u nıñıla. *

Jısas kın rö Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Ruö, nıbi bı iru yabıı Pasopa nan nıñnıg aula gau, Jısas Jerusalem auab a gıla manö anıbu nıñöm,

¹³ nıp am nıñun, a gôm, galon ulan rık dap löl gı, wıñ kub alöl gı hagla,

“Bı Kub hib nıpe u hagno adö aranı!”

“Bı Kub nıpe Bı nıpe anıbi yuö auöp me i!”

“Nıpe Bı aij. Hib nıpe hagno adö aranı!”

“Nıpe Isrel Kın auab me i! Hib nıpe hagno adö aranı!” *

¹⁴ Jısas kaj donki marep ap udöm, adö anıbu asıköm areia. Anıg ga u, God Manö

* 11:53: Jon 5:18 * 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38 * 12:8: Dud 15:11 * 12:10-11: Jon 11:45 * 12:13: Sam 118:25-26; Jon 1:49 * 12:14: Sek 9:9

u kalî kliñ rîkôm hagla rô nöp ga. God Manö adiñ anîbu kalî kliñ rîkôm hagla, *

¹⁵ “Saion pai, ne piñîñ gagmön.

Kiñ ne u kaj donki marep adö u asîkôm auab,” a gîla.

¹⁶ Ga ñîñ anîbu, Jisas bi nîpe gau, God nîpe anîg gîñab a ga rô nöp gab u a göm niñagla; pen hainö Jisas umöm urakôm, God ram mîñöñ kumi kabö adö lañ au hadö ara ñîñ anîbu nöp, Jisas bi nîpe gau gasî niñ aij göm niñla, Jisas Jerusalem araia ñîñ anîbu nan niñhön niñhön nîp gîla gau, nöd God manö hagep bi gau God Manö kalî kliñ rîkôm hagla rô nöp gîla. *

¹⁷ Jisas Lasaras uma nîp gö uraka u, nîbi bi niñjöl mîdeila gau manö anîbu hag amîl apîl gî mîdeila.

¹⁸ Anîb u, nîbi bi iru nöp nan gagep ga anîbu niñjöm, Jerusalem arö göm, nîp adan añ au niñjîg arla.

¹⁹ Kale anîg gîla rô, bi Perisi gau niñjöm, kale ke nöp manö hagöm hagla, “Niñjim! Hon nan ap gun rô lagöp. Nîbi bi mîñöñ naböñ iñ i magöñhalö bi anîbu nîp hain gaböl,” a gîla.

Grik nîbi bi rîmnap Jisas nîp niñjîg arla

²⁰ Pen Pasopa ñîñ u auab, a göm, God nîp sabe gîñg Jerusalem arla ñîñ anîbu, Grik nîbi bi rîmnap aip arla.

²¹ Grik nîbi bi anîb gau apöm, Pilip ram mîñöñ Galili au Bedsaida daun nîbö bi u nîp hagla, “Bi kub niñeb, hon Jisas nîp niñjun,” a gîla.

²² Anîg hageila, Pilip am Edru nîp hag ñöm, Edru aip mîhönjöl ammil Jisas nîp hag ñîlö.

²³ Hag ñailö, Jisas haga, “Miñi God gö, Bi Ñî nîpe Bi mailö aij ke halö mîdöp u niñnaböl ñîñ u hadö auöp. *

²⁴ Yad kalöp niñjö yabiñ hagabin, wid magö ap mîñöñ yañ lugöm umagnab u, yiñharîñ wid magö añî ap nöp mîdeinab. Pen wid magö anîbu mîñöñ yañ lugöm umeinab u, hainö ranöm magö iru nöp piñnab. *

²⁵ Nîbi bi an, ‘Mîñöñ naböñ iñ i kamîñ mîdep magö yad ke nöp gasî niñjem mîd

aij gînam,’ a göm gö arnab u, nîpe umöm böñ nöp umnab; pen nîbi bi an, ‘Mîñöñ naböñ iñ i kamîñ mîdep magö yad ke gasî iru niñagnam; mîd aij gîñabin aka mîd aij gîñabin u nan kub wasö,’ a göm gö arnab u kamîñ mîdep magö nîpe u pör nöp pör nöp mîdeinab. *

²⁶ Pen nîbi bi an yiñ wög gîñg gîñabin a gîñab u, nîpe yiñ hain gîñm; yad gai mîdeinabin u, nîbi bi wög gî ñeb yad aip mîdeinab. Nîbi bi an wög yad gî ñîñab, Bapi yad nîbi bi anîbu hib nîpe u dap rannab.

Jisas, “Umnabin,” a ga

²⁷ “Miñi yiñ marö gab u niñhön hagnam? ‘Bapi yiñ rarö rauö, yiñ nan niñhön gîñg gab u gîñm,’ a gem hagnam aka? Wasö! Marö anîbu udnîg aunö. *

²⁸ Pen Bapi, ne gö nîbi bi gau niñnaböl, ne Bi mailö aij ke halö mîdpan,” a ga.

Jisas anîg hagö niñjöl gî, manö ap kumi kabö adö lañ nîbö apöm haga, “Yad gîñö, nîbi bi gau hadö niñbal yad Bi mailö aij ke halö mîdpin. Pen yad kauyañ gîñö, nîbi bi gau kauyañ niñnaböl,” a ga.

²⁹ Pen nîbi bi mîdeila gau, God manö haga anîbu niñjöm, rîmnap hagla, “Rîmu hagajîp,” a gîla; rîmnap pen hagla, “Ejöl ap Jisas nîp manö rîmnap hagajîp,” a gîla.

³⁰ Anîg hagla u pen Jisas kalîp haga, “Manö hagajîp anîbu yiñ nan a göm hagagöp; kalöp nan a göm hagajîp.

³¹ Pen niñhön: mîñi nîbi bi mîñöñ naböñ iñ i gau, kale niñhön niñhön gîpal u, God nîpe ke niñjöm, pen ñöm, kale balu ke ke lîñab. Nîbi bi mîñöñ naböñ iñ i yiñ niñ udagpal gau kalîp kiñ rô abad mîdöp bi naij anîbu, God nîp rîdîk gî yunab.

³² Yiñ ud adö au lañ leinaböl u, yad nîbi bi ram mîñöñ ke gau nîbö magöñhalö tiñp gî dam udnabin,” a ga. *

³³ Jisas manö haga anîbu, yiñ aige göl gîlö umnabin, a göm, haga. *

³⁴ Pen nîbi bi iru nöp ap mîdeila anîb gau Jisas nîp pen hagla, “Lo manö hon u hagöp, ‘Krais u pör pör nöp kamîñ mîdeinab,’ a göp u pen ne ai gîñg gîmön

* 12:16: Jon 2:22 * 12:23: Jon 13:31-32; 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36 * 12:25: Mad 16:25 * 12:27: Sam 6:3; 42:5; Mad 26:38 * 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 19:6

hagabön, ‘Bî Ñî nîpe nîp ud adö au lañ lî naböl,’ a gabön? Pen Bî Ñî nîpe a gî hagabön u, an nîp hagabön?” ö gîla. *

³⁵ Hageila, Jisas haga, “Mailö u pro marap halö kalöp aip mîdeinab. Anîb u, mailö kalöp aip mîdöp magö i, adan aj aij gîmim; wasö u, sîb apöm kalöp pañu gî nab. Nîbi bî an sîb au ajeinab, gai arnabin a göm nîhagnab. *

³⁶ Mailö kalöp aip mîdöp magö i, mailö u nîh udmim. Mailö u nîh udeinabim u, mailö ñî pai nîpe lî nabim,” a ga. Jisas anîg hagöm, nîbi bî anîb gau arö göm ke gau aramöm pi göl mîdeia. *

Nîbi bî gau iru nöp Jisas nîp nîh udagla

³⁷ Jisas nîpe nan gagep iru nöp nîbi bî gau amgö ilö adö kale ga nîhla pen nîp nîh udagla.

³⁸ Nîbi bî Jisas nîp nîh udagla u, bî God manö hagep Aisaia hadame nöp God Manö adîh ap kalî klîñ rîkôm haga rö nöp gîla. Nîpe manö anîbu kalî klîñ rîkôm haga,

“Bî Kub, manö aij ne kalîp hag ñîbun
pen kale manö anîbu manö aij a göm
udagpal;
ne klö ke yabîñ ne ke gîmön gaina u nîhbal
u
pen nöp Bî Kub a göm nîh udagpal,” a
ga. *

³⁹⁻⁴⁰ Anîb u, kale Jisas nîp nîh udagla. Anîg gîla u, Aisaia God Manö adîh ap kalî klîñ rîkôm haga rö nöp gîla. Nîpe manö anîbu kalî klîñ rîkôm haga,

“God nîpe nîbi bî gau kalîp gö
kale amgö we rö mîdpal;
God nîpe gö kale gasî rîmîd aij mîdagöp.
God nîpe kalîp ga anîbu,
kale amgö magö nîh aij göm,
gasî rîmîd nîh aij göm, yîp aublap,
yad gînö kalîp kamîh lîböp, a göm ga,” a
ga.

Adö anîbu nöp kale Jisas nîp nîh udöl rö laga.

⁴¹ Aisaia hadame nöp manö haga anîbu, nîpe Jisas mailö aij nîpe u nîhöm anîg haga. *

⁴² Pen Juda bî kub gau kale magöñhalö Jisas nîp arö gagla; bî kub iru nîbanö nîp nîh udla. Pen, bî Perisi hanîp hag yulö hon Juda magum gep ram raul mîgan u kuöyan arep rö lagnab, a göm me, Jisas nîh udla u waiö hagagla. *

⁴³ Jisas nîh udla u waiö hagagla anîbu, nîbi bî gau hib hon haglö adö aran, a gî gasî nîhöm, anîg gîla. Pen nan nîhön gîno God nîh, nîp aij gî nab a göm, gasî anîbu nîhagla. *

Jisas manö aij nîpe u nöp nîbi bî kalîp manö kub hagnab

⁴⁴ Pen Jisas meg magö dap ranöm haga, “Nîbi bî an yîp nîh udnab u, yîp nöp wasö, bî yîp hag yuö aunö nîp abe nîh udnab.

⁴⁵ Nîbi bî an yîp amgö nîh nab u, yîp nöp wasö, bî yîp hag yuö aunö nîp abe amgö nîh nab. *

⁴⁶ Yad mînöh naböh îl i apem nîbi bî gau kalîp mailö ñabin. Anîb u, nîbi bî yîp nîh udnaböl gau, sîbön an gau mîdageinaböl.

⁴⁷ “Nîbi bî manö yad u nîhöm hagabin rö gagnaböl gau, kalîp manö kub hagnabin. Pen nîhön: yad nîbi bî mînöh naböh îl i mîdpal kalîp manö kub hagnîg auagnö; kalîp ud kamîh yunîg aunö. *

⁴⁸ Pen nîbi bî yîp udagöm, manö yad udagnaböl gau, manö kub hagep ñîn u, manö yad hagpin u nöp kalîp manö kub hagnab.

⁴⁹ Nîhön gînîg: manö yad hagpin u, ke nîhem hagagpin; Bapi yîp hag yua u, anîg anîg hagmön, a göp rö nöp hagpin.

⁵⁰ Yad nîhbin, manö nîpe u nîh udeinaböl u, kalîp pör mîdep u ñî nab. Anîb u, manö yad hagabin u, Bapi manö anîg anîg rö hagmön, a göp rö nöp hagabin,” a ga.

13

Jisas bî nîpe gau ma kalîp ñîg lîk gî yua

¹ Ñîn kub Pasopa ñîheb ñîn u rol a göm, Jisas nîha, Nap nîp mînöh naböh îl i hag la ñîn u padi ara nîhöm nîpe ado gî Nap arep ñîn u söl aua. Pen nîbi bî nîpe ke

* 12:34: Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14

* 12:42: Jon 9:22

* 12:35: Jon 8:12

* 12:43: Jon 5:44

* 12:45: Jon 14:9

* 12:36: Ep 5:8

* 12:47: Jon 3:17

* 12:38: Ais 53:1

* 12:41: Ais 6:1

m+nöŋ naböŋ iŋ i m+dmagö li m+döm, m+damöm, n+p al pak l+lö, umöm Nap ara.

² Kijaki pen Saimon Iskariod ñi n+pe Judas n+p gasi ñö, Jisas n+p aige gem damem bi kub gau kal+p ñ+nabin a göm, gasi u nöd nöp n+ŋ pi gi löm, hainö hon Jisas bi n+pe gau Jisas aip Pasopa nan ñ+n+ŋ asikno. *

³ Jisas n+pe n+ŋöb, God n+pe nan gau magöŋhalö ud ñ+magö adö n+pe la. Jisas n+ŋöb, n+pe Nap God aip m+döm m+nöŋ naböŋ iŋ i apöm, m+döm, hainö umöm, ado gi Nap m+döp arn+ŋ ga. *

⁴ An+ib u, Jisas uraköm, waŋ+ŋ m+lö kub n+pe u ud juöm, raul ap aŋ au gi+daŋ p+ralöm,

⁵ ñ+ŋ r+mnap ud cög m+gan ap hoŋ göm, han+p bi n+pe gau ma hon u ñ+ŋ löl gi, raul p+rala an+bu ud ñ+ŋ gi yuöl gi m+deia.

⁶ Jisas an+ŋ gi dam dam, Saimon Pida ma n+pe ñ+ŋ l+nam, a gö, Pida n+p haga, “Bi Kub. Ne ke ma y+p u ñ+ŋ ñ+ŋ gi yun+ŋ gabön?” ö ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, “M+ñi gabin i, ne uri n+ŋagan, pen m+dmön hainö n+ŋnabön,” a ga.

⁸ Jisas an+ŋ hageia, Pida haga, “Uri aka hainö gau, ma y+p u ñ+ŋ ñ+ŋ gi yuagnabön, wasö yabi!” a ga.

Hageia, Jisas pen haga, “Ma nöp ñ+ŋ ñ+ŋ gi yuagnabin u; bi yad m+dageinabön,” a ga.

⁹ Jisas an+ŋ hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub! An+ŋ hagpan u, ma y+p u nöp ñ+ŋ ñ+ŋ gi yuagmön; ñ+magö k+id, nab+c yad abe ñ+ŋ ñ+ŋ gi yumön!” a ga.

¹⁰ An+ŋ haga pen Jisas haga, “N+bi bi an ñ+ŋ hadö paköp, bi an+bu hañ roman n+pe magöŋhalö uŋ aij m+döp. Kuöyaŋ ñ+ŋ pakagnab; ma k+id u nöp ñ+ŋ ñ+ŋ gi yunab. Kale uŋ aij m+dpim; pen kale aŋi ap nöp uŋ aij m+dagöp,” a ga. *

¹¹ Jisas haga u, n+p mumug n+ŋn+ŋ geia bi an+bu n+p hadö n+ŋa u me, n+pe haga, “Kale aŋi ap nöp uŋ aij m+dagöp,” a ga.

¹² Pen Jisas ma han+p u ñ+ŋ ñ+ŋ gi yu haköm, waŋ+ŋ ud ju la u ud rol göm, am ka

n+pe au asiköm haga, “Kalöp ma ñ+ŋ ñ+ŋ gi yubin manö iŋ u, n+ŋbim aka?” ga.

¹³ An+ŋ hagöm Jisas haga, “Y+p Manö Hag Ñeb Bi aka Bi Kub hagpim u, n+ŋö hagpim. Yad Manö Hag Ñeb Bi kale abe Bi Kub kale abe m+dpin.

¹⁴ An+ib u, yad Manö Hag Ñeb Bi kale, Bi Kub kale ma kalöp ñ+ŋ ñ+ŋ gi yubin rö, kale u rö nöp pen pen ma ñ+ŋ ñ+ŋ gi yumim, ma ñ+ŋ ñ+ŋ gi yumim, gi+mim. *

¹⁵ Yad kalöp gi+pin rö u n+ŋmim, kale pen am n+bi bi r+mnap kal+p an+ŋ unbö rö nöp gi+mim a gem, kalöp adan aij an+bi yambin. *

¹⁶ Kalöp n+ŋö yabiŋ hagabin, bi wög gi ñeb bi u bi kub, bi n+p abadöp bi u bi pro, m+dagöp; u rö nöp bi manö ud arep bi u bi kub, bi n+p yua u bi pro, m+dagöp. *

¹⁷ Nagi aij hagaj+n n+ŋbim adö an+bu gi+pe arö, kale m+ñ m+ñ gi+nabim.

¹⁸ “‘Kale aŋi ap nöp uŋ aij m+dagöp,’ a gaj+n u, kalöp magöŋhalö a gem hagaj+n. Pen yad kalöp bi yad u+pin gau n+ŋ aij gi+pin. Bi ap y+p mumug gi+n+ŋ gi+nab u, God Manö u kal+ k+ñ r+köm hagla rö nöp gi+nab. Manö an+bu kal+ k+ñ r+köm hagla, ‘Bi yad aip nan j+m ñöl ñ+ŋailo u, bi koŋmaŋ rö löm y+p gi naij ga,’ a gi+la. *

¹⁹ Kalöp nöd, an+ŋ göl an+ŋ göl gi+nab a gem hagabin rö, hainö an+ŋ unbö rö nöp geinab u, ‘Yad M+dpin Rö M+dpin’ hagpin manö an+bu manö n+ŋö, a gi+mim n+ŋ udnabim, a gem hagabin. *

²⁰ “Yad kalöp n+ŋö yabiŋ hagabin, n+bi bi yad hag yunabin gau, n+bi bi an an kal+p udnaböl gau, kal+p nöp udagnaböl; y+p abe udnaböl. Pen n+bi bi an y+p udnaböl gau, y+p nöp udagnaböl; Bi y+p hag yuö aunö u abe udnaböl,” a ga. *

Jon Jisas n+p hag n+ŋa, “An nöp mumug gi+nab?” ö ga

²¹ Jisas manö an+bu hagö, gasi hi-bur m+dmagö n+pe marö yabiŋ gö, haga, “Kalöp n+ŋö yabiŋ hagabin, kale bi ap y+p mumug gi+nab,” a ga.

* **13:2:** Luk 22:3; Jon 13:27 * **13:3:** Jon 3:35; 16:28 * **13:10:** Jon 15:3; 6:64,70-71 * **13:14:** Mad 20:28; Luk 22:27 * **13:15:** Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21 * **13:16:** Mad 10:24 * **13:18:** Sam 41:9 * **13:19:** Jon 14:29; 16:4
* **13:20:** Mad 10:40

²² Anig hageia, hon bi nipe gau, an nip hagab, a gun, gasi mlö lun amgö pen pen niño.

²³ Pen Jisas bi nipe midmagö yabi limidöp bi anibu, Jisas mideia söi au asik mideia u me,

²⁴ Saimon Pida bi anibu nip amgö juju göm haga, “An nip hagab u hag nöj,” a ga.

²⁵ Hageia, nipe Jisas mideia söi au ihi gi amöm haga, “Bi Kub. Bi anibu bi an hagajan,” ö ga.

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad bred kid i ud nig kinañ yan rauem nip ninabin bi me u,” a ga. Anig hagöm, bred kid udöl midajip u nig acab yan rauöm, ud Saimon Iskariod ni nipe Judas nip ña.

²⁷ Judas bred kid u udöp magö anibu nöp Seden nipe Judas yuö an nipe yan hiika. Jisas Judas nip haga, “Nihön ginig gabön u, yinid gi!” a ga. *

²⁸ Pen hon Jisas bi nipe, nihön ginig Judas nip anig hagab, a gun niñagno.

²⁹ Judas nipe mani wadi u abad midmidöp rö, hon Jisas bi nipe rimnap gasi niño, “Ne ammön Pasopa nan niñnabun rimnap raumön,” a göm hag yuab, a gi gasi niño; hon rimnap pen gasi niño, “Ne ammön nibi bi mani midagöp gau kalip mani rimnap nimön,” a göm hag yuab, a gi gasi niño.

³⁰ Pen Judas bred kid anibu udöm höj ara. Ram hadö sib ga.

Bi Kub lo gisön nibö ña

³¹ Judas höj ara niñöm Jisas haga, “Söl midöp God nipe gö nibi bi gau niñnaböl, Bi Ni nipe mailö aij ke halö midöp. Pen Bi Ni nipe mailö aij ke halö midöp u niñöm, God mailö aij nipe abe niñnaböl. *

³² Pen nibi bi kale Bi Ni nipe niñ udeinaböl u, God mailö aij unbö ke halö midöp u niñnaböl. Anib u, adiñ God gö nibi bi gau Bi Ni nipe mailö aij unbö ke halö midöp u waiö niñnaböl. *

³³ “Ni midmagö yad gai i! Yad kalöp aip rapin midageinabin. Yad areinabin, yip aröp gai a gimim yip ulhai wasö niñnabim.

Pen Juda bi kub gau kalip hagpin rö, uri kalöp u rö nöp hagabin: yad arnabin u, kale armim rö lagöp. *

³⁴ “Pen miñi kalöp lo hain nibö ap ñabin: pen pen midmagö limim. Yad kalöp midmagö labin rö u, kale u rö nöp pen pen midmagö limim. *

³⁵ Pen pen midmagö leinabim u, nibi bi gau magönhalö waiö niñnaböl, kale bi yad midpim,” a ga.

Jisas Pida nip haga, “Jisas nip niñagpin,” a ginabön,” a ga

³⁶ Anig hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub. Gai arnig gabön?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Yad arnabin gau ne miñi hain nimön rö lagöp; pen hainö me, yip hain ginabön,” a ga.

³⁷ Hageia, Pida haga, “Nihön ginig miñi nöp hain gagnet? Nöp abadnabin; yip al pak linaböl u, manö midagöp,” a ga.

³⁸ Hageia, Jisas pen haga, “Aip umnabin a gajan manö anibu manö niñö hagan aka? Nöp niñö yabi hagabin, kihakih hainö wiñ alnab; nöd nöp ij mihau nigan hagnabön, ‘Yad Jisas nip niñagpin,’ a ginabön,” a ga.

14

Jisas nipe adan

¹ Pen Jisas haga, “Kale gasi niñör niñmim pñin gagemim. Bapi nip niñ ud-pim rö, yip u rö nöp niñ udmim.

² Bapi yad ram nipe u raul migan iru nöp midöp. Yad amem kau kalöp gi jin ginabin. Wasö u, anig hagagbnep.

³ Yad am kau kalöp gi jin gem, apem kalöp u gi dam, yad mideinabin au kale aip seg mideinabun. *

⁴ Yad arnig gabin adan u kale niñbim,” a ga.

⁵ Jisas anig hageia, Domas haga, “Bi Kub! Ne gai arnabön u hon niñagpun. Anib u, hon aige gun adan arep niñun?” ö ga.

⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp adan; yad nöp manö niñö; yad nöp kamini middep il u. Nibi bi yip aunaböl gau nöp, Bapi

* 13:27: Jon 13:2 * 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17; 1Jn 3:23; 2Jn 5 * 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 11:25; Ro 5:1-2

aunaböl. Nibi bi yip auagnaböl gau, Bapi auagnaböl. *

⁷ Yip niñ aij gibep, Bapi yad u rö nöp niñ aij gibep. Pen uri kale Bapi hadö niñbim; amgö magö kale ke Bapi hadö niñbim. *

⁸ Anig hageia, Pilip haga, “Bi Kub! Ne Bapi hanip yammön, niñun, hainö nan ap nöp hag niñagnabun,” a ga.

⁹ Hageia, Jisas haga, “Pilip. Yad kalöp aip milö padö midainö u, yip niñagmön anig hagabön ar? Nibi bi yip amgö niñbal gau, Bapi abe hadö amgö niñbal. Anib u, ne niñhön ginig hagabön, ‘Bapi hanip yamö niñun,’ a gabön? *

¹⁰ Yad Bapi an nipe dan midpin, Bapi an yad dan midöp manö u niñ udagpan ar? Manö kalöp hagabin u manö yad ke wasö. Pen Bapi nipe an yad dan midöm gö hol apil mihau wög nipe nöp gabul me u. *

¹¹ Anib u, yad Bapi an nipe dan midpin, Bapi an yad dan midöp manö u, manö niñö a gimim niñ udbep. Pen manö hagpin u niñ udagnabim u, Bapi gö hol apil mihau nan gagep gau gabul u gasi niñmim, ‘Ni u Bapi an nipe dan midöp, Bapi Ni nipe an dan midöp u me, anig gabil,’ a gimim niñ udmim. *

¹² “Yad kalöp niñö yabiñ hagabin, nibi bi yip niñ udnaböl gau, yad nan gagep gipin gau, kale abe u rö nöp ginaböl. Pen yad Bapi arnabin rö, kale unbö rö nöp gagnaböl; kale ke yabiñ ginaböl. *

¹³ Pen kale bi yad midpim rö, hib yad u hagmim, nan niñhön niñhön hag niñnabim u, Bapi mailö aij ke halö midöp u niñöl, a gem, hagnabim rö ginabin. *

¹⁴ Anib u me, nan niñhön niñhön hib yad u hagmim hag niñnabim u, hagnabim rö ginabin,” a ga.

Jisas haga, “Yad kalöp Ana Ut u yunabin,” a ga

¹⁵ “Kale yip midmagö leinabim u, kalöp hagpin rö nöp ginabim. *

¹⁶ Kale anig geinabim u, yad pen Bapi nip hagnö, nipe kalöp Bi At Ba Gep u yuö

apöm, kalöp aip pör pör nöp midöm, yad kalöp gi ñimidin rö, nipe kalöp u rö nöp gi ñinab. *

¹⁷ Bi At Ba Gep nipe Ana manö niñö nöp hag ñab u. Nipe God nipe bi aigale bi rö midöp manö niñö anibu hag ñab. Nibi bi minöñ naböñ it i gau Bi At Ba Gep nip amgö niñagpal; nipe bi aigale bi rö midöp u niñagpal. Anib u, nip niñ udöl rö lagöp. Pen miñi Bi At Ba Gep nipe kalöp aip midöp; pen hainö an kale dan mideinab. Anib u, kale nip hadö niñbim. *

¹⁸ Yad umem, kalöp ni nap midagöp rö böñ nöp arö gagnabin; yad kalöp ado gi aunabin.

¹⁹ Söl midöp, nibi bi minöñ naböñ it i midpal gau yip niñagnaböl pen kale yip niñnabim. Yad kamñ mideinabin rö, kale u rö nöp kamñ mideinabim.

²⁰ Niñ anibu yad Bapi yad an nipe dan midpin manö hagnö it u niñ aij ginabim. Pen kale yip an dan midpim, yad kalöp an dan midpin it u u rö nöp niñ aij ginabim. *

²¹ Nibi bi manö yad hagpin u niñ udöm, hagpin rö nöp hain gipal gau, yip midmagö löm me, anig gipal. Pen nibi bi yip midmagö libal gau, Bapi yad kalip u rö nöp midmagö linab; yad u rö nöp kalip midmagö lem, yad bi aigale bi rö midpin kalip yamnö, kale yip niñ aij ginaböl,” a ga.

²² Jisas anig hageia, Judas (Judas nip mumug niña u wasö, Judas ke ap) nipe Jisas nip haga, “Bi Kub. Niñhön ginig ne bi aigale bi rö midpan u hanip bi nöp yamnabön, pen nibi bi minöñ naböñ ke ke gau nöp niñ udagpal gau kalip yamagnabön?” ö ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Nibi bi an yip midmagö linab u, manö hagpin u udöm hagpin rö nöp ginab. Bapi yad nip midmagö löm, hol apil nip apul, nip aip mideinabun.

²⁴ Nibi bi an yip midmagö lagnab u, manö hagpin u udöm hagpin rö gagnab.

* 14:7: Jon 8:19 * 14:9: Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 * 14:10: Jon 12:49 * 14:11: Jon 10:38 * 14:12: Mak 16:19-20 * 14:13: Mad 7:7; Jon 15:16 * 14:15: Jon 15:10; 1Jn 5:3 * 14:16: Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7 * 14:17: Jon 16:13 * 14:20: Jon 17:21-23

Pen yad manö hagnö nînbim u manö yad ke wasö; Bapi yîp hag yuö aunö u, manö nîpe me. *

25 “Yad kalöp aip mîdpin nîn i me, manö anîbi hag nîajîn.

26 Yad arnabin pen Bapi nîpe Bî A† Ba Gep u, Ana U† u, yuö apöm wög yad gîpin rō gî nab. Ana U† u nîpe kalöp aip mîdöm manö aij u magōrhalö hag nî aij göm, kalöp gasî aij nîö, kale yad manö nîhön nîhön hagpin gau magōrhalö gasî nîjöl gî mîdeinabim.

27 Yad arnabin pen kale agamîj mîd aij gîmim mîdaimim. Manö anîbu nîbi bî mînör naböj il i gau yîharîj hagpal rō hagagabin. Yad ke apem gînö, nîbi bî agamîj mîd aij göl rō lōp. Anîb u nîjem yad kalöp hagabin, agamîj mîd aij gîmim mîdaimim. Anîb u, hibur gasî mîdmagö mîjör nîjmim pîñîj gagmim.

28 “Yad amem ado gî aunabin, a gajîn u nîjmim, kale ai gîng hibur gasî mîdmagö mîjör nîjöl gî mîdpim? Kale yîp mîdmagö libep u, Jisas amöm Nap God aip mîdnîg gab, a gîmim, mîñ mîñ göl gî mîdaibep. Ai gîng: nîpe yad rō wasö; Bapi nîpe Bî kub. *

29 Anîb u, kalöp arîk aragîn magö i, kalöp nōd hagabin me u; hainö areinabin, gasî gau ulhai nîjagnabim; manö hagpin u nîj udnabim. *

30 Nîbi bî mînör naböj il i yîp nîj udagpal gau kalîp kin rō abad mîdöp bî naij anîbu auab u me, yad kalöp aip manö mîlō kub hag mîdeinam rō lagöp. Pen bî naij anîbu yîp gî naij gînabin a gab u, klō nîpe mîdagöp.

31 Yad Bapi yad mîdmagö libin u, nîbi bî gau nîjöl a gem, Bapi yîp hagöp rō nöp magōrhalö gabin.

“Pen uri aube hadö arun,” a ga.

15

Jisas nîpe ke nagî wain rō, nîbi bî nîpe gau nagî lō lō gau rō

1 Jisas manö hagöm haga, “Yad me nagî wain u; Bapi yad me bî wög naböj nap nîbö u.

2 Lō kîd yad ap magö pîlagnab u, Bapi nîpe lō kîd anîbu rîb yunab. Pen lō kîd pîlnab u, hainö magö iru nöp pîlnab a göm, nîpe rîb gî dö gî aij gî nab. *

3 “Yad kalöp manö aij hag nînö nînbim rō, kale hadö u† aij rō mîdpim.

4 Yîp an dan mîdaimim; yad kalöp an dan mîdeinabin. Lō kîd gau, il halö jîm nîl mîdöm nöp, magö pîlnab; ke nöp mîdöm magö pîlagnab. Anîb unbö rō nöp, kale yîp jîm nîl mîdageinabim u, magö rîmnap pîlagnab.

5 “Yad me nagî wain u, kale me pîñ lō gau. Nîbi bî an an yad aip jîm nîl mîdeinaböl gau, magö iru nöp pîlnaböl; pen kale ke halö nöp mîdeinabim u, nan ap gagnabim.

6 Anîb u, nîbi bî an yîp an dan mîdageinab u, nagî lō rîb gî dö gîlō il yan lugöm mîlep gî nab rō u mîdeinab; nagî lō anîb gau ud dam laulö innab. *

7 Pen kale yîp an dan mîdmim, manö magö yad an kalöp dan nîj udöl gî mîdeinabim u, nan nîhön nîhön hag nîjnabim u, Bapi hagnabim rō gî nab.

8 Kale nan magö iru nîbanö pîlnab u, nîbi bî yad nîjō yabîl mîdeinabim. Anîb u, nîbi bî gau kale nîjöm, Bapi yad Bî mailö aij ke halö mîdöp u nîjnaböl. *

9 “Bapi yîp mîdmagö yabîl lōp rō, yad kalöp u rō nöp mîdmagö yabîl libin. Anîb u, kale yîp cîg göl gî nöp mîdaimim, nîjem yad kalöp mîdmagö löl gî mîdeinabin.

10 Yad Bapi manö nîpe u hain gînö, yîp mîdmagö löl gî nöp mîdöp. Anîb unbö rō nöp, kale manö yad u hain geinabim u, yad kalöp mîdmagö löl gî nöp mîdeinabin. *

11 “Manö kalöp hagabin anîbi, yad ai gîng gem hagabin? Yad mîñ mîñ yabîl gîpin rō, kale u rō nöp mîñ mîñ yabîl gîmim, a gem, manö anîbi hagabin.

12 Yad pen kalöp manö klō ap hagnabin: yad kalöp mîdmagö yabîl libin rō u, kale

* 14:24: Jon 7:16 * 14:28: Jon 20:17

Mad 5:16 * 15:10: Jon 14:15 1Jn 2:5

* 14:29: Jon 13:19

* 15:12: Jon 13:34

* 15:2: Mad 3:10

* 15:6: Mad 7:19; 13:42

* 15:8:

abe u rö nöp pen pen mîdmagö yabił limim. *

13 Bî ap nîpe bî nîheb nîpe gau gasi nîñöm kalîp a göm umnab u, bî anîbu bî nîheb nîpe mîdmagö yabił löm me, anîg gî nab. *

14 Yad hagnabin rö gî nabim u, kale bî nîheb yad mîdeinabim. *

15 Pen uri yad kalöp bî wög gî ñeb yad hagagabin; kalöp bî nîheb yad hagabin. Bî wög gî ñeb gau, bî abad mîdep kale, nan kale adö u nîñagpal. Pen yad Bapi manö nîhön nîhön yîp hag ñöb u, kalöp waiö hag ñîbin rö, kalöp bî nîheb yad hagabin.

16 Kale yîp udun a gîmim gagpe; yad me kalöp udnam a gem kalöp udnö. Kale arammim, nan magö iru nöp, nan magö pör pör nöp mîdeinab u pîlnîm a gem, kalöp wög anîbu hag lîbin. Kale anîg geinabim u, Bapi nîp hîb yad hagnîm, nan nîhön nîhön hag nîñnabim u, hagnabim rö kalöp ñî nab.

17 “Yad kalöp manö klö hagem hagabin, pen pen mîdmagö limim,” a ga. *

Nîbi bî mîñöñ naböñ î i gau, kale Jisas nîbi bî kalîp mulu kal nîñbal

18 Jisas bî nîpe gau kalîp manö rîmnap halö hagöm haga, “Nîbi bî mîñöñ naböñ î i kalöp mulu kal nîñnaböl u, gasi kub anîbu nîñagmîm; Jisas nîp nöd mulu kal nîñla rö, hanîp gaböl, a gîmîm gasi u nîñmîm.

19 Kale nîbi bî mîñöñ naböñ î i yîp nîñ udagpal gau rö mîdaibep u, kalöp, nîbi bî hon a göm, ud mîdmagö lîblap. Kalöp udagnö ñî n u, mîñöñ naböñ î i gasi nîñbal rö gasi nîñmîdim u pen kalöp udnabin a gem udnö bî yad mîdpîm. Anîb u me, nîbi bî mîñöñ naböñ î i kalöp mulu kal nîñbal. *

20 Pen nöd kalöp manö hagnö u hauł gagmîm: ‘Bî wög gî ñeb bî u bî kub, bî nîp abad mîdöp bî u bî pro, mîdagöp.’ Anîb u, nîbi bî gau rîmnap yîp gî naij gîpal rö, nîbi bî gau rîmnap kalöp u rö nöp gî naij gî naböl; pen nîbi bî gau rîmnap manö yad nîñ udöm hain gîpal gau rö, nîbi bî gau

rîmnap manö kale hag ñî nabim u u rö nöp udöm hain gî naböl. *

21 Kale bî yîp yuö aunö u nîp nîñagpal rö, kale bî yad mîdpîm u nîñöm, kalöp gî naij gî naböl.

22 “Yad apem kalîp manö aij hagagbnep u, nan si nan naij göm manö kub yabił udagblap. Pen yad apem kalîp hag ñî aij gînö rö, adan kale arep ap mîdagöp; kale nan si nan naij gîpal u hadö nîñbal, pen uri kale u rö nöp nan si nan naij nîñebir gaböl.

23 Pen yîp mulu kal nîñbal rö, yîp nöp wasö, Bapi nîp abe mulu kal nîñbal. *

24 Yad kalîp aip mîdem, nan gagep gau gagbnep u, nan si nan naij göm manö kub yabił udagblap. Pen yad apem nan gagep gau gînö yîp mulu kal nîñbal rö, Bapi yad abe nîp mulu kal nîñbal u me, manö kub anîbu udnaböl.

25 “Gîpal anîbu, Depid nîpe God Manö au Juda kai lo hon a gîpal manö rîmnap kalî klîñ rîkôm haga rö nöp gîpal. Nîpe manö anîbu kalî klîñ rîkôm haga, ‘Manö î i mîdö wasö, yîp yîharîñ nöp mulu kal nîñbal,’ a ga. *

26 “Pen yad am Bapi nîp hagnö, nîpe pen Bî Ał Ba Gep u nîp yuö, apöm kalöp abad mîdeinab. Ana manö nîñö nöp hag ñab u, yad bî aigale bî rö mîdpîm u, kalöp gasi ñö, nîñnabim. *

27 Pen kale yad aip pör ajmîdim u rö, kale abe arammim nîbi bî gau kalîp, yad aigale bî rö mîdpîm manö u hag ñîbe arañ,” a ga.

16

1 Jisas manö hagöm haga, “Yad kalöp manö hagpin anîbi, nîñ aij gîmîm me, hainö nîhön gö, yîp arö gîmîm ap lug pakagnabim, a gem hagpin.

2 Pen kalöp Juda magum gep ram gau hag hön yuöm, ‘Kuöyañ auagmîm,’ a gî naböl. Pen anîbu nöp wasö; hainö kalöp al pak lîñîg gî naböl u, anîg gî nabun God nîp aij gî nab a gî gasi nîñnaböl. *

* 15:13: Jon 10:11 1Jn 3:16 * 15:14: Mad 12:50 * 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14 * 15:20: Jon 13:16

* 15:23: Luk 10:16 * 15:25: Sam 35:19; 69:4 * 15:26: Jon 14:26 * 16:2: Mad 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 * 16:3: Jon 15:21

³ Anig ginaböl u, Bapi hol apil niṇagpal rö, anig ginaböl. *

⁴ Yad kalöp nöd, anig göl anig göl ginab a gem manö hagajin anibu, hainö anig unbö rö nöp geinab u, Jisas hanip anig ginab a ga rö nöp gab a gimim niṇnabim a gem, kalöp manö anibi hagabin.

Jisas, “Ana Uṭ aunab,” a ga

“Pen nöd yad kale aip midmidin rö, kalöp manö anibu nöd hagagnö.

⁵ Miñi Bi yip yuö aunö u ado gi arabin pen kale bi ap yip, ‘Gai arabön?’ ö göm, hag niṇagab.

⁶ Manö yad anibi niṇmim, midmagö kalöp u big ñö, gasi mlö niṇnabim.

⁷ Pen kalöp niṇö hagabin, yad areinabin u, kalöp aij ginab. Pen niṇhön: yad aragnabin u, Bi Aṭ Ba Gep u kalöp auagnab; pen yad areinabin u, yad nip hag yunö, kalöp aunab. *

⁸ Nipe apöm, nibi bi minöṇ naböṇ it i midpal gau kalip gasi klö ñö, kale nan si nan naij göm gac halö midpal it u niṇöm, kale aige göm kamij aij mideinaböl it u niṇöm, God kalip manö kub hagnab it u niṇöm, niṇnaböl.

⁹ Anib u, yip niṇ udagpal rö, Bi Aṭ Ba Gep u kalip nan si nan naij gep it u yijig göl hag ñöm, ‘Gac halö midpim,’ a ginab.

¹⁰ Yad am Bapi aip mideinabin niṇöm kale yip niṇagnaböl rö, Bi Aṭ Ba Gep u nibi bi gau kalip kamij aij middep it u yijig göl hag ñöm, ‘Gac halö midpim,’ a ginab.

¹¹ Pen nibi bi minöṇ naböṇ it i yip niṇ udagpal gau kalip kin rö abad midöp bi naij anibu, God nipe nip manö kub hadö haga rö, Bi Aṭ Ba Gep u, Seden nibi bi nipe gau u rö nöp manö kub niṇnaböl, a ginab. *

¹² “Manö yad iru nöp midöp pen manö anib gau miñi udmim rö lagöp. *

¹³ Pen Ana nipe aueinab u, God nipe bi aigale bi rö midöp manö niṇö anibu magörhalö kalöp hag ñi aij ginab. Manö nipe adö rimnap ke udöm hagagnab; manö apdi niṇnab manö anibu nöp hag

ñöl gi, hainö ginab manö adö u kalöp hag ñinab.

¹⁴ Manö yad u udöm, kalöp hag ñinab. Nipe anig gö, nibi bi gau mailö aij ke yad u niṇnaböl.

¹⁵ Pen Bapi nan nipe niṇhön niṇhön midöp gau, magörhalö nan yad midöp. Anib u me hagpin, ‘Ana nipe manö yad u udöm, kalöp hag ñinab,’ a gipin.

¹⁶ “Yöp magö ap midöp, yip niṇagnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyan niṇnabim,” a ga. *

¹⁷ Jisas anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap midöp, yip niṇagnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyan niṇnabim,’ a göp u, manö anibu it niṇhön midöp? Pen manö ap hagöp, ‘Yad Bapi arnabin,’ a göp u, niṇhön manö hagöp?” ö gila.

¹⁸ Anig hagöm, kale pen hag niṇ pen hag niṇ göm hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap’ a göp u, niṇhön ginig göm hagöp? Hagöp u hon it ap niṇagpun,” a gila.

¹⁹ Anig hagöm, Jisas nip hag niṇnig geila, nipe ke niṇöm haga, “‘Yöp magö ap midöp, yip niṇagnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyan niṇnabim,’ a gipin manö u niṇmim me, pen pen hag niṇnabim ar?

²⁰ Yad kalöp niṇö yabiṭ hagabin, nibi bi minöṇ naböṇ it i yip niṇ udagpal gau, nan kale ke gau nöp gasi niṇöm miñ miñ ginaböl; pen kale mög gö mitöṇ göl gi mideinabim. Mitöṇ gi mideinabim pen hainö kale kauyan miñ miñ yabiṭ gi mideinabim.

²¹ Nibi ap ñi pai niṇö niṇöl gi, ilön kub udöp, pen hainö ñi pai rik dap löm, magö u nöp nipe niṇan gisön ram minöṇ aui auub u niṇöm, ilön mab u hauṭ göm, miñ miñ göl gi nöp mideinab.

²² Kale unbö rö, miñi midmagö ilön kale abe big ñöl midöp pen yip kauyan niṇmim, miñ miñ yabiṭ ginabim. Nibi bi rimnap apöm miñ miñ gep kale u udagnaböl.

²³ “Ñin hain anibu, kale nan ap yip hag niṇagnabim. Kalöp niṇö yabiṭ hagabin,

Bapi nɪp hib yad hagnim hag nɪneinabim u, hagnabim rō gɪnab. *

²⁴ Kale nōd Bapi nɪp hagnim, hib yad hagnim, nan ap hag nɪɲagpim. Pen mɪñi, hib yad hagnim hag nɪɲbe, hag nɪɲnabim rō nōp gɪnab nɪɲōm kale mɪñ mɪñ yabɪɪ gɪnabim.

²⁵ “Bapi manō nɪpe adō u hagem, pōr manō ba gau lem hagnim u pen mɪñi sōl mɪdōp, manō anɪbu rō hagagnabin; waiō nōp hagnabin.

²⁶ Ñɪn anɪbu auō, Bapi nɪp hag nɪɲnabim u, hib yad hagnim hag nɪɲnabim. Pen hib yad hag nɪɲnabim u, yad ke Bapi hag nɪɲnabim adō u hagagnabin, wasō; kale ke hib yad hagnim Bapi hag nɪɲnabim u, nɪɲnab.

²⁷ Pen nɪhōn: Bapi nōp yɪp yuō aunō u nɪɲ udmim, yɪp mɪdmagō lɪbim u me, nɪpe ke kalōp mɪdmagō lōp. *

²⁸ Bapi aip mɪdul arō gem mɪnōɲ nabōɲ ɪ i aunō; mɪñi mɪnōɲ nabōɲ ɪ i arō gem kauyaɲ Bapi mɪdōp u amem aip mɪdeinabul,” a ga.

²⁹ Jisas anɪg hageia, bɪ nɪpe gau hagla, “Mɪñi manō ba gau lɪmōn hagagabōn; waiō yabɪɪ hagabōn.

³⁰ Uri hon nɪɲbun, ne manō gau magōɲhalō hadō nɪɲban. Nɪbi bɪ rɪmnap manō hag nɪɲeb kale mɪdeinab u, nōp hag nɪɲagpal magō u, ne ke nɪɲmōn kalɪp hag ñɪnabōn. Gɪpan anɪbu hon nɪɲbun, ne God aip mɪdmōn auna,” a gɪla.

³¹ Anɪg hageila, Jisas haga, “Anɪb u, ‘Hon uri nɪɲ udpun,’ a gɪ gasɪ nɪɲbim ar?”

³² Sōl auab — pen mɪñi hadō auōp I — yɪp arō gɪmim kale ram ke ke arbe, yad ke halō mɪdeinabin. Pen yad ke halō mɪdageinabin; Bapi mɪdōp rō, aip mɪdeinabul. *

³³ “Pen kalōp manō hag ñajɪn anɪbi, yad aɲ daɲ nōp mɪdmim, agamɪj mɪd aij gɪmim a gem hag ñajɪn. Mɪnōɲ nabōɲ ɪ i mɪdpim rō, kalōp mɪɲjōr ñɪnabōl. Pen gasɪ halō mɪdaimim, nan nɪhōn nɪhōn mɪnōɲ nabōɲ ɪ i kalōp gɪnab u, yad klō

anɪbu magōɲhalō ud raɪa mɪgan yad u hadō lɪbin,” a ga. *

17

Jisas Nap nɪp sabe ga

¹ Jisas manō anɪbu hag pɪs gōm, kumi kabō laɲ nɪɲōm haga,

“Bapi. Ñɪn yɪp hagna u mɪñi auōp. Anɪb u, ne gɪmōn, nɪbi bɪ gau nɪɲnabōl, yad Ñɪ ne mailō aij unbō ke halō mɪdpin; pen yad Ñɪ ne gɪnō, kale nɪɲnabōl, ne Bapi mailō aij unbō ke halō mɪdpan.

² Nɪhōn gɪnɪg: yɪp ke hagna rō, nɪbi bɪ gau gau magōɲhalō abad mɪdem, nɪbi bɪ yɪp hag lɪna gau kalɪp udem, kamɪɲ pōr mɪdep magō u kalōp ñɪnabin.

³ Nɪbi bɪ kale, ne God nɪɲjō añɪ nōp mɪdpan u nɪɲōm, yɪp Jisas Kraiɪs yuna u nɪɲnabōl nɪbi bɪ gau, pōr pōr nōp kamɪɲ mɪdeinabōl. *

⁴ Wōg yɪp ram mɪnōɲ ɪ i hagna u, gɪ damem gɪ hakpin u me, nɪbi bɪ mɪnōɲ nabōɲ ɪ i mɪdpal gau kale nɪɲbal, ne Bɪ mailō aij unbō ke mɪdpan. *

⁵ Pen Bapi. Mɪñi ne gɪmōn, nōd ram mɪnōɲ gɪ laglo ñɪn u, hol apɪl mailō aij unbō ke halō mɪdailo u rō, uri kuōyaɲ anɪb unbō rō nōp mɪdeinabul. *

Jisas bɪ nɪpe gau a gōm Nap nɪp sabe ga

⁶ “Nɪbi bɪ mɪnōɲ nabōɲ ɪ i gau rɪmnap yɪp ñɪna. Nɪbi bɪ anɪb gau, kale nɪbi bɪ ne mɪdeila u pen yɪp ñɪna. Ne aigale bɪ rō mɪdpan u kalɪp hag ñɪnō. Yad manō aij ne kalɪp hag ñɪnō, kale nɪɲ udōm, hagōp rō nōp gɪpal.

⁷ Uri kale hadō nɪɲbal, yad nan nɪhōn gɪpin gau, yad ke gagpin. Kale nɪɲbal nan nɪhōn ne yɪp ñɪban u nōp udem kalɪp ñɪbin.

⁸ Manō nɪhōn nɪhōn yɪp hagna u, kalɪp hag ñɪnō nɪɲ udpal. Anɪb u, yad nōd ne aip mɪdmɪdul, ne yɪp hag yuō mɪnōɲ nabōɲ ɪ i aunō manō u, nɪɲ udpal.

⁹ “Kalɪp nōp sabe gabin. Nɪbi bɪ mɪnōɲ nabōɲ ɪ i nōp nɪɲlō mulu lugōp gau sabe gagabin. Nɪbi bɪ yɪp hagna

* **16:27:** Jon 14:21,23 * **16:32:** Mad 26:31,56 * **16:33:** Jon 14:27; Ro 5:1; 1Jn 5:4 * **17:3:** 1Jn 5:20 * **17:4:** Jon 4:34 * **17:5:** Jon 1:1

gau nöp, nıbi bı ne mıdpal rö, nöp sabe gabin.

¹⁰ Nıbi bı yad gau ke, nıbi bı ne gau ke wasö, nıbi bı hol apıl aipen mıdpal me. Kale gıpal anıbu nıñöm, nıbi bı rımnap gau nıñbal, yad bı mailö aij ke halö mıdpin.

¹¹ Pen uri yad mıdpan u nınabin rö, kale ke halö mıdeinaböl. Bapi U! Ne klö ke halö mıdpan rö, yıp hagaina yad u rö nöp mıdpin. Hib klö ke yabıl ne u udmön, kalıp rarö raumön, hol apıl jım ñöl mıdpul rö, kale anıb unbö rö nöp jım ñöl mıdaiöl.

¹² Yad kalıp aip mıdem, hib ne klö anıbu yıp ñına u udem, kalıp rarö rauem abad mıd aij gıpin. Bı ap ur gagöp. God Manö kalı klıñ rıköm, bı ap böñ nöp ap lug paköm ilön kub udnab a gıla rö, bı anıbu nöp ur ga. Ga anıbu, God Manö nöd kalı klıñ rıkla rö nöp ga. *

¹³ “Pen ne mıdpan au nınıg gabin rö, mıñi ulep magö ap mınöñ naböñ it i mıdnabin u, kale nıñ mıdlö nıñöl gı, nöp manö anıbi hagabin. Anıb u, yad mıñ mıñ yabıl gabin rö, kale u rö nöp mıñ mıñ yabıl göl.

¹⁴ Manö aij ne u kalıp hag ñınö nıñ udpal rö, nıbi bı mınöñ naböñ it i gau kalıp mulu kal nıñbal. Yad nıbi bı mınöñ naböñ it i gası nıñbal rö gası nıñagpin rö, kale u rö nöp nıbi bı mınöñ naböñ it i gası nıñbal rö gası nıñagpal. Anıb u me, nıbi bı mınöñ naböñ it i kalıp mulu kal nıñbal.

¹⁵ Pen kalıp mınöñ naböñ it i nıbö dam ne mıdpan au ud aru, a gem hagagabin; kalıp mınöñ naböñ it i abad mıdaimön, Seden kalıp gı naij gagan, a gem hagabin. *

¹⁶ Yad nıbi bı mınöñ naböñ it i gası nıñbal rö gası nıñagpin; kale u rö nöp nıbi bı mınöñ naböñ it i gası nıñbal rö gası nıñagpal.

¹⁷ Manö ne u, manö nıñö nöp anıbu, kalıp hag ñımön, kale u! mıdnaböl.

¹⁸ Ne yıp nıbi bı mınöñ naböñ it i mıdpal an gau yuna rö, yad kalıp u rö nöp nıbi bı mınöñ naböñ it i mıdpal an gau

yubin. *

¹⁹ Wög nıñön nıñön yıp ñıban u, yad gı haknabin. Yad anıg gabin u, bı yad gau kale yıp nıñöm, wög kale nıñön nıñön mıdeinab u, kale u rö nöp gı haklan a gem, gabin.

Jisas nıbi bı nıpe gau magöñhalö a göm, nap nıp sabe ga

²⁰ “Yad nöp sabe gabin i, bı uri hagajın kalıp nöp sabe gagabin; kale manö hag ñılö, nıbi bı gau manö kale nıñ udöm, yıp nıñ udnaböl gau, kalıp abe sabe gabin.

²¹ Bapi, ne yad anı dan mıdpan, yad nöp anı dan mıdpin. Hol apıl jım ñöl mıdpul rö, kale magöñhalö anıb unbö rö nöp hol apıl aip jım ñöl mıdaiöl. Anıg gıñab u, ne nöp yıp hag yuö aunö u, nıbi bı mınöñ naböñ it i mıdpal gau nıñ udöl.

²² Hol apıl jım ñöl mıdpul rö, kale u rö nöp jım ñöl mıdaiöl, a gem, ne mailö aij unbö ke yıp ñına u, yad pen kalıp abe u rö nöp ñıbin. *

²³ Anıb u, ne yad anı dan mıdpan rö, yad kalıp anı dan mıdnö me, kale jım ñöl yabıl mıdaiöl. Anıg gö me, nıbi bı mınöñ naböñ it i gau nıñnaböl, ne nöp yıp yuö aunö nıñöm ne yıp mıdmagö lıban rö, kalıp u rö nöp mıdmagö lıban.

²⁴ “Bapi! Yıp aij göp u, nıbi bı yıp ñıban gau, am yad mıdeinabin au aip mıdöm, mınöñ naböñ gı laglo ñın u, yıp mıdmagö lımön mailö aij unbö ke yıp ñına u nıñöl.

²⁵ “Bapi! Ne me bı asıñ mıdagöp! Nıbi bı mınöñ naböñ it i gau kale nöp nıñagpal. Pen yad nöp nıñbin. Nıbi bı yad gai i ne nöp yıp yuö aunö u, nıñbal.

²⁶ Ne aigale bı rö mıdpan u, yad kalıp hag ñınö. Pen hainö u rö nöp, ne aigale bı rö mıdpan u yad kalıp hag ñı aij gıñabin. Anıg gem, yad ke kalıp anı dan mıdnö, ne yıp mıdmagö lıban rö nıñ aij göm, kale u rö nöp pen pen mıdmagö löl,” a ga.

18

* 17:12: Jon 6:39; 13:18

* 17:15: Mad 6:13; 2De 3:3

* 17:18: Jon 20:21

* 17:22: Ap 4:32

*Jisas n̄p ud s̄s̄ l̄la**(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)*

¹ Jisas Nap n̄p sabe ḡi p̄is göm, b̄i n̄ipe gau aip n̄ig pro Kidron juöm, b̄öj lödan amöm, mab olip wög ad̄iñ u arla.

² Mab olip wög ad̄iñ an̄ibu Jisas b̄i n̄ipe gau aip pör am magum ḡim̄dal rö, Judas b̄i Jisas n̄p mumug n̄iñḡ geia u, m̄igan an̄ibu n̄iñ aij ga.

³ Perisi b̄i gau abe, b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau abe, Judas n̄p hageila, n̄ipe am ami b̄i r̄imnap uł göm, God sabe gep ram polisman r̄imnap uł göm, dam Jisas m̄ideia au amjaka. Kale pen pen alep nan r̄imnap udöm, hapö r̄imnap lam r̄imnap lau udöm, aueila.

⁴ Jisas n̄p nan n̄ihön ḡin̄ig ga u n̄iñ u me, aueila u amöm haga, “An n̄p ul̄hai n̄iñ ajabim?” ö ga.

⁵ Hageia hagla, “Jisas, b̄i Nasared n̄ibö u,” a ḡila.

Hageila, Jisas haga, “B̄i an̄ibu me yad i,” a ga. Pen magö an̄ibu, b̄i n̄p mumug n̄iñ u, Judas, kale aip an̄ib au m̄ideia.

⁶ Pen Jisas, “B̄i an̄ibu me yad i,” a gö, kale jöl adö l̄l̄i ḡi amöm ḡi dam pak la.

⁷ Jisas pen kal̄p kauyan̄ haga, “An n̄p ul̄hai n̄iñ ajabim?” ö ga.

Hageia hagla, “Jisas, b̄i Nasared n̄ibö u,” a ḡila.

⁸ Hageila, Jisas haga, “Kalöp m̄idö nöp hagpin, ‘B̄i an̄ibu me yad i.’ Ȳip ul̄hai n̄iñ ajpim rö, b̄i gai i kal̄p arö ḡipe aröl,” a ga.

⁹ Ga an̄ibu, Jisas nöd Nap n̄p haga rö nöp ga. N̄ipe Nap n̄p haga, “Bapi. B̄i ȳip n̄ina gau, añi ap ur gagöp,” a ga. *

¹⁰ Pen magö an̄ibu nöp, Saimon Pida ru m̄ilö k̄id daua u t̄ip ḡi udöm, b̄i ap n̄p r̄im̄id ȳij̄ig lau b̄öj nöp r̄ib ḡi dö ḡi yua. B̄i an̄ibu hib n̄ipe Malkas. N̄ipe God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄il u n̄p b̄i wög ḡi n̄eb n̄ipe u m̄idm̄idöp.

¹¹ Pida an̄ig geia, Jisas haga, “Ru m̄ilö k̄id udpan kuöyan̄ lö aran̄! Ne Bapi n̄ig asi ȳip n̄öb u n̄iñagnabin a ḡimön n̄iñban ar?” a ga. *

Jisas ud Anas m̄ideia au arla

* 18:9: Jon 17:12 * 18:11: Mad 26:39 * 18:14: Jon 11:49-51

¹² Jisas an̄ig hagö n̄iñöl ḡi, ami b̄i gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas n̄p ud s̄s̄ löm, nagi l̄i p̄idöñ göm,

¹³ kale nöd Jisas dam Anas m̄ideia au arla. B̄i Anas an̄ibu, Kaiapas n̄ima n̄ipe. Kaiapas me, m̄i añi an̄ibu, God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄il wög u hag l̄ilö, wög ḡi m̄ideia.

¹⁴ Kaiapas n̄ipe me nöd Juda b̄i manö ud asīkep kal̄p haga, “B̄i añi ap umö hon magöñhalö kam̄iñ arnabun u aij,” a ga. *

*Pida, “Jisas n̄p n̄iñagpin,” a ga**(Mad 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)*

¹⁵ Pen Jisas n̄p an̄ig göm, dam Anas ram u areila n̄iñöm, Saimon Pida aip, yad Jon aip, holm̄iñ hain hain arlo. B̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄il u ȳip n̄iñ aij ga rö, yad amem b̄öj nöp ram n̄ipe manö kub hagm̄idal waryö raul yan̄ arnö;

¹⁶ pen Pida n̄ipe h̄öj löyan̄ adö m̄ideia. Yad pen ado ḡi apem, n̄ibi ajöñ ił abad m̄ideia u n̄p hagem, Pida n̄p uł ḡi waryö raul yan̄ arlo.

¹⁷ Pen n̄ibi ajöñ ił abad m̄ideia u, Pida n̄p haga, “Ne u rö nöp Jisas b̄i n̄ipe ap ar?” a ga.

Hageia, Pida haga, “Yad wasö,” ga.

¹⁸ Pen Kaiapas n̄p wög ḡi n̄eila b̄i gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, kal̄p ȳigön gö, mab b̄ic run magö an̄ib au p̄ib̄öj m̄ideia, uraköl mali m̄ideila. Pida n̄p u rö nöp ȳigön gö, ap an̄ib au se göl, kal̄p aip mab mali m̄ideia.

*Anas Jisas n̄p manö hag n̄iñ**(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)*

¹⁹ Pen Anas, b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄il nöd m̄idm̄idöp u, Jisas n̄p hag n̄iñ, “N̄ibi b̄i ne n̄ibi b̄i an? Ne manö n̄ihön n̄ihön n̄ibi b̄i ne hag n̄iñban?” a ḡi n̄iñ.

²⁰ Hageia, Jisas pen haga, “Yad manö r̄imnap pi gem hag n̄agnö; b̄i kale gau n̄iñ m̄idlö n̄iñöl ḡi, Juda magum gep ram gau abe, God sabe gep ram u abe, pör waiö hag n̄iñbin.

²¹ An̄ib u, n̄ihön ḡin̄ig ȳip manö hag n̄iñabön? N̄ibi b̄i manö hagnö n̄iñ m̄ideila

rɪmnap daumim hag nɪŋmim. Manö nɪhön nɪhön hagnö u nɪŋbal me,” a ga.

²² Jisas anɪg hageia, God sabe gep ram abad mɪdmɪdöp polisman ap, nɪp alaun u paköm haga, “Nɪhön gɪnɪg bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u nɪp manö anɪbu rö hagabön?” ö ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Yad manö piral ap hagpin a gɪmön, manö piral hagpin anɪbu nɪbɪ bɪ gai i kalɪp waiö hag ñɪmön. Pen manö nɪŋö hagpin u, ne nɪhön gɪnɪg yɪp pakajan?” ö ga.

²⁴ Jisas nɪp nagɪ lɪ rɪbɪk gɪla rö mɪdö nɪŋöl gɪ, Anas hagö kale Jisas nɪp dam, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl hain nɪbö u, Kaiapas, ud arla.

Pida kuöyan, “Jisas nɪp nɪŋagpin,” a ga

²⁵ Pen Pida nɪpe anɪg uraköl gɪ mɪdöm mab mali mɪdö nɪŋöl gɪ, bɪ rɪmnap nɪp hagla, “Bɪ anɪbu bɪ ap me ne i ar?” a gɪla.

Hageila, Pida hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga.

²⁶ Pen bɪ au Pida rɪmɪd rɪb gɪ dö ga u, bɪ rɪdɪk lö lö nɪpe ap God nɪp nan sabe gep bɪ kub u nɪp wög gɪ mɪdeia. Nɪpe apöm, Pida nɪp haga, “Yad nöp nɪŋbin, ne bɪ anɪbu aip mab olip wög adɪŋ au mɪdajan ar?” a ga.

²⁷ Hageia Pida kauyan hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. Anɪg hagö nɪŋöl gɪ, adɪŋ kɪlakɪl wɪñ ala. *

Jisas nɪp dam Pailod mɪdeia au arla

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Ram rɪk dam lö nɪŋöl gɪ, Juda kai kale Jisas nɪp Kaiapas ram anɪbu nɪbö dam Rom gapman bɪ kub Pailod ram kub u arla. Juda kai hagla, “Hon Rom bɪ ram raul i arno, hanɪp asɪŋ uɫ gɪnab nɪŋöm hon Pasopa nan ñɪŋjun rö lagnab,” a göm, höŋ gɪyan mɪdeila.

²⁹ Anɪb u, Pailod höŋ amöm haga, “Bɪ i nɪp nɪhön manö nɪŋmim daubim?” ö ga.

³⁰ Hageia, kale hagla, “Nɪpe nan naij ap gagböp, nöp anɪg dauagbnop,” a gɪla.

³¹ Hageila, Pailod haga, “Kale dam lo kale adö u ke hagöp rö nɪŋmim, manö kub hagim,” a ga.

Hageia, Juda kai pen hagla, “Hon nɪbɪ bɪ gau kalɪp manö kub hagnun, al pak lɪno umöl, lo adö u mɪdagöp. Rom gapman gau hanɪp wasö gɪpal,” a gɪla. *

³² Juda kai anɪg gɪla u, Jisas yɪp aigöl gɪlö umnabin, a göm, haga rö nöp gɪla. *

³³ Pen Juda kai anɪg hageila, Pailod kauyan ado gɪ ram raul yan amöm, Jisas auan a gö, aueia nɪp haga, “Ne Juda kai kɪŋ kale u aka?” ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Manö yɪp hag nɪŋabön u, maj mɪgan ne u ke hagabön aka nɪbɪ bɪ rɪmnap maj mɪgan kale u udmön hagabön?” ö ga.

³⁵ Hageia, Pailod haga, “Yad Juda bɪ wasö. Juda kai ne gau nöp, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub ne gau nöp me, nöp dapöm ñɪmagö yad ñɪbal. Ne nan nɪhön gaina anɪg gɪpal?” ö ga. *

³⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad nɪbɪ bɪ udem abad mɪdeinabin u, kɪŋ mɪnön nabön ɪl i mɪdpal rö, mɪdageinabin. Yad mɪnön nabön ɪl i kɪŋ mɪdnɪg gaibnep, Juda nɪbɪ bɪ gau yɪp nagɪ lun, a gɪlö, nɪbɪ bɪ yad gau uraköm kale aip pen pen alblap. Pen yad nɪbɪ bɪ udem abad mɪdeinabin nagɪ u ke mɪdöp; mɪnön nabön ɪl i rö wasö,” ga.

³⁷ Anɪg hageia, Pailod haga, “Anɪb u, ne kɪŋ ap aka?” ga.

Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u. Adö anɪbu nöp me, Bapi God gö, yɪp mɪnön nabön ɪl i yag daulö, majö gem, manö nɪŋö yuö yabɪl u hag ñɪbin. Nɪbɪ bɪ manö nɪŋö yabɪl udun, a gɪ gasɪ nɪŋbal gau, manö yad u udpal,” a ga.

³⁸ Anɪg hageia, Pailod haga, “Pen manö gau nɪbö gau nɪbö ke ke iru nöp mɪdöp u, hon aigöl gun manö nɪŋö yabɪl me u, a gun nɪŋun?” ö ga.

Juda nɪbɪ bɪ Pailod nɪp hagla, “Jisas nɪp al pak lɪmim,” a gɪla

(Mad 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailod manö anɪbu hagöm, kauyan höŋ amöm, Juda kai kalɪp haga, “Yad nɪpe nan naij ap gajɪp nɪŋagpin.

³⁹ Pen hon Rom gapman, mɪ u mɪ u, Pasopa ñɪn kub u auajɪp, bɪ nagɪman kale

ap yîharîŋ hubîk yubun. Anîb u, Juda kai kiŋ kale u, yîharîŋ hubîk yunö arnîm aka?" ga.

⁴⁰ Hageia, meg mîgan dap ranöm hagla, "Nîp wasö! Hon Barabas nîp hubîk yumön!" a gîla. Bî Barabas anîbu, nîbi bî gau wañ wañ gö gapman kai kalîp aip pen pen alla.

19

Pailod Jisas manö kub haga

¹ Anîg hageila, Pailod ami bî nîpe gau hagö, Jisas nîp nagi udöm pak adö malo gîla.

² Anîg göl paköm, nan kalî kalî halö rimnap udöm, kiŋ libal rö usajîl bad ap göm, Jisas nîp rol gî ñöm, wañj mu mîlö bö ap lî ñöm, *

³ nîp kuöyaŋ amöm kuöyaŋ amöm hagla, "Ne Juda kai kiŋ kale, ne pör nöp mîdaimön!" a gîla. Anîg hagöl gî, nîp mulu maj mîgan pakla.

⁴ Pen Pailod kuöyaŋ höŋ amöm, Juda nîbi bî kalîp haga, "Nînim! Yad Jisas nîp höŋ i daunabin nîñöm kale nîñnabim, yad nîpe nan naij göp îl ap ułhai nîñagpin," a ga.

⁵ Pen Jisas nîp usajîl kalî kalî halö bad u rol gî ñöm, wañj mu mîlö bö adö lî ñîla u halö auö nîñöl gî, Pailod kalîp haga, "Nîp nînim!" a ga.

⁶ Anîg hageia, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nîp nîñöm manö blätö göm hagla, "Nîp mab ba laŋ al pak lîmim! Nîp mab ba laŋ al pak lîmim!" a gîla. Anîg hageila, Pailod haga, "Kale ke nîp dammim, mab ba laŋ al pak lîmim. Yad nan naij göp îl ap ułhai nîñagpin!" a ga.

⁷ Hageia, Juda kai hagla, "Nîpe, 'Yad God Ñî nîpe,' a ga u, lo hon ap hagöp, 'Umnîm,' a göp," a gîla.

⁸ Anîg hageila, Pailod nîñöm, rapîn piñîŋ göm,

⁹ kuöyaŋ ram raul yaŋ amöm, Jisas nîp hag nîñöm haga, "Ne ram mîñöŋ gai

nîbö?" ö ga. Hageia, Jisas manö ap pen hagaga. *

¹⁰ Pailod haga, "Ne yîp manö hagnabön ar? Ne nîñban. Yad nöp abad mîdpin. Anîb u, nöp hubîk yunîg hubîk yunabin; pen nöp mab ba laŋ al pak löl, a gîñö, al pak lî naböl," a ga.

¹¹ Hageia, Jisas haga, "Pen ne yîp abad mîdpan u, ne ke wasö, God nöp hagö abad mîdpan. Anîb u, yîp gî naij gabön marö u, ne nöp udagnabön; bî yîp udöm nöp ñöb u, marö kub yabîl u udnab," a ga. *

¹² Jisas anîg hageia, Pailod nîp yîharîŋ hag yuî, a göm, gasî nîŋa u pen Juda kai nîp blätö gî hagöm hagla, "Ne Jisas nîp hubîk yunabön u, Rom bî kub Sisa bî nîñeb nîpe mîdageinabön. Bî, yad kiŋ mîdpin, a gîpal gau, Sisa aip pen pen al lun, a göm me, manö anîbu rö hagpal," a gîla. *

¹³ Anîg hageila, Pailod manö anîbu nîñöm, am Jisas nîp uł gî höŋ amöm, nîpe am bî manö ud asîkep sea adö au laŋ gîla adö u asîka. Ka asîka anîbu, "Kabö Adan" a gîmîdal. Pen Arameik manö löm, "Gabada" a gîmîdal.

¹⁴ Pen ñîñ anîbu, Juda nîbi bî Pasopa nan kale magum gep ñîñ. Sîdö aŋ kub laŋ magö u, Pailod kalîp haga, "Kiŋ kale me î!" a ga.

¹⁵ Hageia, meg magö dap ranöm hagla, "Nîp al pak lî! Nîp mab ba laŋ al pak lî!" a gîla.

Hageila, Pailod haga, "Kiŋ kale anîbi mab ba laŋ al pak lînam?" ö ga.

Hageia, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau hagla, "Kiŋ hon ap mîdagöp; Rom bî kub Sisa nöp mîdöp," a gîla.

¹⁶ Pen anîg gî hag damöm, Pailod manö kalîp u udöm, ami bî gau kalîp haga, "Jisas nîp dam mab ba laŋ al pak lîmim," a ga.

Jisas nîp mab ba laŋ al pak lîla

(*Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43*)

¹⁷ Pen nîp al pak lîñîg gîla mab u, Jisas nîp ñîlö, nîpe dam "Wîp Nabîc Cög Ij" a gîpal dum u apjaka. Dum anîbu, Arameik manö löm "Golgota" a gîmîdal.

* 19:2: Luk 23:11 * 19:9: Mad 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12: Luk 23:2; Ap 17:7

¹⁸ Jisas nɪp mab kros cɪpɪl pak löm, bi mɪhöp, ap böŋ lap, ap böŋ lap, al pak lɪla. Jisas an au mɪdeia.

¹⁹ Pen Pailod hagö, bi nɪpe gau mab po ap udöm kalɪ klɪñ rɪköm, Jisas nɪp al pak lɪla mab ba nabɪc au gɪdan dɪlam gɪla. Kalɪ klɪñ rɪkla manö u:

JISAS NASARED NIBÖ JUDA KAI KIN
KALE ME I.

²⁰ Manö añɪ adö anɪbu nöp, Arameik manö kalɪ klɪñ rɪköm, Ladin manö kalɪ klɪñ rɪköm, Grik manö kalɪ klɪñ rɪköm gɪla me, Jerusalem söl anɪb au mɪdeia rö, Juda nɪbi bi iru nöp amgö li nɪŋla.

²¹ Pen God nɪp nan sabe gep bi kub gau am Pailod nɪp hagla, “Manö kalɪ klɪñ rɪkpan u kabö rö gagöp. ‘Juda kai kin kale’ manö u mɪdagainɪm; yɪharɪŋ hagmön, ‘Nɪpe hagöp, ‘Yad Juda kai kin kale mɪdpin,’ a göp,’ a gɪmön, manö anɪbu nöp kalɪ klɪñ rɪkmön,” a gɪla.

²² Anɪg hageila pen Pailod pen haga, “Yad manö nɪhön kalɪ klɪñ rɪkpin u, anɪg göl nöp mɪdnab,” a ga.

²³ Pen Jisas nɪp mab ba laŋ al pak löm, ami bi mɪhau mɪhau Jisas waɪj nɪpe gau balu ke ke udöm, waɪj mɪlö bö göm al dör gagla u, u rö nöp balu udnɪg hagla,

²⁴ “Pabu gagun! Yɪharɪŋ sadu rö gun, bi an udnɪm u, nɪpe udnab,” a gɪla. Gɪla anɪbu, God hadame nöp nɪbi bi gau kalɪp gasɪ ñö, God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm, hainö anɪg gɪnaböl, a gɪla u me, hainö anɪg unbö rö nöp gɪla. Manö anɪbu kalɪ klɪñ rɪköm hagla,

“Waɪj yad u balu ke ke udöm, waɪj mɪlö bö yad u, sadu rö gun udun, a gɪla,” a gɪla. *

²⁵ Pen ñɪn anɪbu, Jisas nɪme u, nɪmañ u, Klopas nɪbin Maria u, Maria Magdala u, ap Jisas nɪp al pak lɪla goɪ söl anɪb au mɪdeila. *

²⁶ Yad Jon, Jisas yɪp mɪdmagö lɪmɪdöp bi u, u rö nöp ap söl anɪb au mɪdainö u me, Jisas yɪp nɪŋöm, nɪme Maria nɪp haga, “Nɪbi me, ñɪ ne me u,” a ga. *

²⁷ Anɪg hagöm, nɪpe pen nɪme Maria nɪŋöm yɪp haga, “Name ne me u,” a

ga. Anɪg hagö nɪŋöl gɪ, ñɪn anɪbu, Jisas nɪme nɪp uɪ gɪ ram yad u damem, aip mɪdmɪdul.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Jisas nɪŋa, wög adö nɪpe u magöŋhalö gɪ haka u me, God Manö haga u nɪŋö lɪnɪm a göm haga, “Yɪp rugu mɪlep göp,” a ga. *

²⁹ Pen ñɪg wain asɪ barol ap dap anɪb au lɪlö mɪdeia u me, ami bi ap, nan hain bad ap udöm, wain asɪ anɪbu löm, ud mab hisop lö adɪŋ u abös alöm, dap ranöm Jisas maj hañ adö nɪp u la. *

³⁰ Jisas ñɪg wain asɪ anɪbu ñɪŋöm haga, “Naböŋ juöp,” a göm, ubör yɪhön göm, ana nɪpe ña.

Jisas rɪglöm nɪpe u bɪnɪŋ gɪla

³¹ Pen Juda bi kub gau, kagoɪ ñɪn u dugo magö u hadö auajɪp nɪŋöm hagla, “Rol God nɪp sabe gep ñɪn hon u, wɪp gau mab ba laŋ mɪdagaiöl,” a göm, am Pailod nɪp hagla, “Bi mab ba laŋ al pak lɪbal gau, ami bi gau ma kalɪp gau pa jö gɪlö, yɪŋɪd umlö, ud mɪnön yañ lö, a gɪla. *

³² Hageila, Pailod ami bi gau kalɪp hagö, am bi Jisas aip al pak lɪla mɪhau, ma kalɪp gau pa jö gɪla.

³³ Pen Jisas ma nɪp u pa jö gun a göm nɪŋla, nɪpe hadö uma. Anɪg ga u me, ma nɪpe u pa jö gagla.

³⁴ Pen ami bi ap, waɪab ap udöm, Jisas nɪp rɪglöm adɪŋ au bɪnɪŋ gö, adɪŋ hagape halö, ñɪg halö luga.

³⁵ Anɪb u, kale nɪbi bi manö kalɪ klɪñ rɪkabin anɪbi nɪŋnabim gau abe Jisas nɪp nɪŋ udmim, a gem, yad Jon, Jisas nɪp ga u amgö yad ke nɪŋbin rö, kalöp manö nɪŋö yabɪl anɪbi hagem kalɪ klɪñ rɪkabin. *

³⁶ Pen ga anɪbu, God hadame nöp nɪbi bi gau kalɪp gasɪ ñö, God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm, hainö anɪg gɪnaböl, a gɪla u me, hainö anɪg unbö rö nöp gɪla. God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla, “Le nɪpe u, ap pa jö gagnaböl,” a gɪla. *

* 19:24: Sam 22:18

* 19:25: Mad 27:55-56

* 19:26: Jon 13:23

* 19:28: Sam 22:15

* 19:29: Sam 69:21

* 19:31: Dud 21:22-23

* 19:35: Jon 21:24

* 19:36: Eks 12:46; Nab 9:12; Sam 34:20

* 19:37: Sek 12:10; Rep

³⁷ Pen manö ap hagla, “Bî nîp bîniñ gajal u nîp niñnaböl,” a gîla. *

Josep nîpe Jisas hañ roman dam rîgöl ga (Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Bî Arimadia daun nîbö ap, Jisas manö nîpe niñ uda u pen, Juda bî kub kalîp pîñiñ göm, Jisas nîp niñ udpin, a göm, waiö hagagmîdöp. Bî anîbu hib nîpe Josep. Nîpe Jisas nîp dam rîgöl gînam, a göm, am Pailod nîp hag niñö, yau a gö, ud ara.

³⁹ Nikodimas nîpe Josep aip arlö. Nikodimas, bî au nöd am Jisas nîp sîbön yan niña bî u. Nikodimas nan hañiñ aij auep iru nöp, kilo unbö ñînjuöl ado gî da unbö aijp böñ dan (35) rö, udöm ara. Nan hañiñ aij auep anîbu, mab mö cîl u abe, mab alos cîl u abe udöm gîla. *

⁴⁰ Pen kale mîhöp am wip he u ud asîk dap lugmil, Juda nîbi bî gîmîdal rö, mab cîl ud ara u, wip he gau anöñ lî ñîmil, linîn ud wañî rud gîla pro mîlô u udmil, wam wam gîlô.

⁴¹ Jisas mab ba lan al pak lîla ka anîb söl au wög adîñ ap mîdeia. Wög adîñ anîbu an au kabö mîgan gîsön nöp luöm, wip rîgöl gagla ap mîdeia.

⁴² Juda kaî God nîp sabe gep ñîn kale u söl söl ga rö, yîñîd rîgöl gul a gîmil, kabö mîgan yöp söl anîb au rîgöl gîlô.

20

Wip rîgöl gîla u kuö nöp mîdeia (Mad 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Sade ñîn u, ram rîknîg gö niñöl gî, Maria Magdala wip rîgöl gîla mîgan amöm niña, kabö kub wip rîgöl pîl gîla u, lîlî gî am goî au mîdeia.

² Nîpe niñöm, kauyan gî dö gî ap Saimon Pida hol mîhön mîdailo u apöm haga, “Bî Kub u nîp agamîj ud arbal; pen dap lîbal au niñagpun,” a ga.

³⁻⁴ Anîg hageia, Pida hol mîhön niñîg gî dö yabî gul hadlo. Yad nöd amjakem,

⁵ hön adö löyan nöp mîdem, kabö mîgan jîñ sîpsîp niñnö wañî bad gau nöp mîdeia.

⁶⁻⁷ Pen Saimon Pida nîpe hain apöm, kabö mîgan u hiîkîd amöm niña, Jisas nîp wañî wam halö yula gau hubîk gaga; rîgöl gîla rö nöp mîdeia. Pen wañî nabîc jîñ pîral wam gîgabö gîla u, u rö nöp hubîkaga; pîral gîgabö gîla rö nöp asîk gî ke au mîdeia.

⁸ Yad nöd wip rîgöl gîla au apjaknö pen uri yad u rö nöp kabö mîgan hiîkîd amem niñnö, wañî gau wam halula rö mîdeia u me, anîbu Jisas uraköp, a gem niñ udnö.

⁹ Pen ñîn anîbu, God Manö kalî kîñ rîkôm, Jisas umöm uraknîm, a gîla manö u, hol niñ aij gaglo. *

¹⁰ Anîg niñul ado gî ram arlo.

Maria Magdala Jisas waiö lö niña (Mad 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹⁻¹² Pen Maria wip rîgöl gîla rîgöl mîgan anîbu hön adö au uraköl mîdöm mîtön göl gî mîdeia. Mîtön göl gî mîdöl gî, jöl magö dudu gî kabö mîgan jîñ sîpsîp niña, ejol wañî rud lîlô mîhau, Jisas wip he nöd mîdeia ka anîbu asîk mîdöl gî, ap nabîc adîñ jîñ, ap ma adîñ mîñ, mîdailô.

¹³ Ejol anîb mîhau Maria nîp haglô, “Nîhön gîñîg mîtön gabön?” ö gîlô.

Hagailô haga, “Bî Kub yad u nîp damöm gai dam lîbal u niñagpin!” a ga.

¹⁴ Anîg hagöm, ado göm niña, Jisas urak mîdeia. Pen nîp niñö, bî unbö ke rö la. Jisas niña u pen u Jisas nöp a göm niñaga. *

¹⁵ Jisas pen Maria nîp haga, “Nîbi me. Nîhön gîñîg mîtön gabön? An nîp ulhai niñabön?” ö ga.

Hageia, Maria haga e, bî wög adîñ nap nîbö u nöp yîp hagab, a göm haga, “Bî kub niñeb. Wip u ud arbin, a gîmön, gai dam lîban u yîp hagaimön, yad ud arnam,” a ga.

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “Maria!” a ga.

Hageia, Maria, Arameik manö löm, “Rabonai!” a ga. Manö haga anîbu, “Manö Hag Ñeb Bî.”

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Yad ram mîñöñ îl i arö gem, Bapi ado gî au lan aragîñ rö, yîp ud mîdagaimön. Pen ne arammön, mam bî kalîp haggmön, ‘Jisas hagöp, “Yad Bapi

yad, Bapi kale, God yad, God kale midöp u ado gi arabin,” a göp, a gimön,” a ga. *

¹⁸ Jisas anig hageia, Maria Magdala am Jisas bi nipe gau kalip haga, “Yad Bi Kub u nip ninjem auabin,” a ga. Anig hagöm, Jisas manö nihön nihön nip haga u, Maria nipe Jisas bi nipe kalip manö anibu haga.

*Jisas waiö lö bi nipe gau ninla
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)*

¹⁹ Pen Sade nin u, sidö wad ara ninöm, bi nipe gau Juda bi kub gau kalip pinin göm, ram raul amöm ajön u gin pidön göm, agamij mideila ninöm, Jisas ap an anib au waiö löm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

²⁰ Anig hagöm, nimagö ur nipe gau kalip yamöm, riglöm böñ lau yamöm ga. Bi nipe gau ninöm, u Bi Kub nöp, a göm, min min yabit gila. *

²¹ Jisas pen kalip kuöyan haga, “God kalöp abad mideian. Bapi yip hag yuö apem wög nipe gipin rö, kalöp pen abe hag yuabin,” a ga.

²² Anig hagöm, kalip pu göl gi haga, “Ana U! u udmim.

²³ Nibi bi rimnap nan si nan naij gipal gau ninmim arö ginabim u, God u rö nöp ninöm arö ginab. Pen ninmim arö gagnabim u, God u rö nöp ninöm arö gagnab,” a ga. *

Jisas waiö lö bi nipe Domas nip ninla

²⁴ Pen Jisas ap waiö löm kalip manö haga nin anibu, bi nipe Domas, hib ap Ni Ramö a gimidal u, kalip aip midageia.

²⁵ Anib u, hainö Jisas bi nipe Domas nip hagla, “Bi Kub u ninbun,” a gila.

Hageila, nipe pen haga, “Anig hagabim u pen nimagö nipe cipil pakla u abe, riglöm binin gila u abe, amgö yad ke ninjem nimagö yad ud ninabin u me, manö anibu nin udem, uraköp, a gem nin udnabin; wasö u wasö,” ga.

²⁶ Anig hagöm, pen wik añi ap midöm, Jisas bi nipe gau Domas aip kuöyan ram raul u mideila. Ajön gin pidön gila u pen Jisas nipe ap an anib au waiö löm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

²⁷ Jisas anig hagöm, Domas nip haga, “Nimagö ne u, yip cipil pakla u ud nöñ. Nimagö yad nöñ. Riglöm böñ yad binin gila aui abe ud nöñ. Gasi milö lagmön, yip nin udmön,” a ga.

²⁸ Hageia, Domas haga, “Bi Kub yad, God yad!” a ga.

²⁹ Pen Jisas Domas nip haga, “Yip waiö ninmön me, yip nin udpan. Pen nibi bi yip waiö ninagöm, yip nin udnaböl gau, min min yabit ginaböl,” a ga. *

Jon manö anibi nihön ginig kali klin rika

³⁰ Pen manö kali klin rikabin anibi, hon Jisas bi nipe gau nin midno ninöl gi, Jisas nan gagep ke ke iru nöp gimidöp rö, magönhalö kali klin rikagpin.

³¹ Pen kale, Jisas nöp me, Krai u, God Ni nipe yabit u nöp, a gimim, nip nin udpe, kalöp udö, nip aip kamij mideinabim, a gem, manö anibi kali klin rikpin. *

21

Jisas waiö lö bi nipe unbö mudun jin u nip ninla

¹ Pen hainö hon Jisas bi nipe gau Ni Wanö Daibirias au midaino ninöm Jisas nipe waiö lö ninno. Nihön ga u hagnig gabin.

² Saimon Pida u, Domas u (hib ap Ni Ramö a gal u), Nadanyel Kena daun, ram minön Galili au nibö u, Sebedi ni Jems hol mamil mihau, Jisas bi nipe mihöp halö aip, jim nöl am Ni Wanö Daibirias au midaino.

³ Saimon Pida hanip haga, “Yad kabsal nan arabin,” a ga. Hageia, “Hon aip arnabun,” a gun, am nip aip ni magib udun, gi ajno ajno ram rua pen kabsal rimnap udagno. *

⁴ Pen sidö lim gö ninöl gi, Jisas ap ni wanö got au mideia. Nip ninno pen u Jisas nöp a gun ninagno.

⁵ Nipe hanip haga, “Ni game. Kale kabsal nan gi aj wasö ninbim ar?” a ga. Hageia, hon yau a gino.

* 20:20: Jon 16:22; 1Jn 1:1 * 20:23: Mad 16:19 * 20:29: 1Pi 1:8 * 20:31: Jon 3:15; Ro 1:17; 1Jn 5:13 * 21:3: Luk 5:4-7

⁶ Anig hagaino, hanip haga, “Uben u ud ñig magib ñimagö yijig kid lau adö yumim me, kabsal rimnap udnabim!” a ga. Hageia, uben u ud ñig an yan yuun, kabsal iru yabıl nöp udun, tip ginö aunim rö laga.

⁷ Anig geia, yad Jon, Pida nip hagnö, “Bi anibu Bi Kub u nöp,” a ginö. Anig hagainö, Pida niñöm, waij nipe aulau ud hib nab an au gidan pıralöm, ujanıd ñig an yan la. *

⁸ Hon bi rimnap ñig magib adö u midun, uben kabsal halö ap ran jaköm mideia u, tip gi dap, milö gau wasö, mida unbö ñinjuöl mamıd (100) rö nöp, ñig goł au auno.

⁹ Goł anib au apun niñno, mab in bı ara adö u, kabsal rimnap in mideia. Bred rimnap u rö nöp mideia.

¹⁰ Pen Jisas hanip haga, “Kabsal miñi udpim gau, rimnap dauim,” a ga.

¹¹ Hageia, Saimon Pida ñig magib adö u amöm, nipe aip uben kabsal iru nöp (153) mideia anibu kabö kulup adö au tip gi dauno. Uben u marö ga pen pa gi dö gaga. *

¹² Jisas pen hanip haga, “Apim, nan niñim,” a ga. Hon pen nable gö, ne bi an ammön midpan a gun nip hag niñagno; u Bi Kub u nöp a gun, niñun arö ginö.

¹³ Jisas nipe am bred u udöm, hanip nime löm, kabsal abe ud hanip nime löm gö, niñno.

¹⁴ Pen Jisas umöm uraköm, hanip bi nipe gau ij mihau niñan waiö lö nip niñno. *

Jisas Pida nip manö haga

¹⁵ Pen hon nan niñ pis gun, Jisas Saimon Pida nip hag niña, “Saimon Jon ni nipe. Bi gai i rö wasö; ne yip niñö nöp midmagö liban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bi Kub. Yad nöp midmagö libin u, ne niñban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip pi yad gau, abad midaimön,” a ga.

¹⁶ Jisas anig hagöm, kauyan hag niña, “Saimon Jon ni nipe. Ne yip niñö nöp midmagö liban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bi Kub. Yad nöp midmagö libin u, ne niñban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip yad gau abad midaimön,” a ga. *

¹⁷ Jisas kauyan pen hag niña, “Saimon Jon ni nipe. Ne yip midmagö liban aka?” ga.

Pen Jisas anig göm, manö adö añi anibu nöp, “Ne yip midmagö liban aka?” hag niñöm hag niñöm gö me, Pida gasi iru niñöl gi haga, “Bi Kub. Ne nan gau magöñhalö niñban. Anib u, yad nöp midmagö libin u, ne hadö niñban me,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Anib u, sipsip yad gau abad midaimön.

¹⁸ Yad nöp niñö yabıl hagabin, ne bi praj rö midaina niñ u, waij gasi ne ke niñna rö ud limön ajmidan. Pen ne hainö bi mılep linabön niñ u, ne ñimagö ne gılan gi midö niñöl gi, bi ke nibö ap nöp nagi adıköm, aragnabön mol u uł gi ud arnab,” a ga.

¹⁹ Jisas manö haga anibu, nıbi bi rimnap hainö Pida al pak linaböl u, Jisas nöd niña me u. Nıbi bi hain nibö gau, Pida nip nan niñön ginaböl umnab u niñöm, God nipe mailö aij unbö ke halö midöp u niñnaböl. Pen Jisas Pida nip haga, “Yip hain gimön,” a ga. *

²⁰ Jisas manö anibu haga niñöm Pida ado göm niña, yad bi Jisas midmagö limıdöp u midainö. Yad bi anibu me, nöd Jisas Pasopa nan niñ mideia il au asik midem hag niñnö, “Bi Kub. An nöp mumug ginab?” ö ginö. *

²¹ Pida yip niñöm Jisas nip haga, “Bi Kub. Bi i nip niñön ginab?” ö ga.

²² Hageia, Jisas haga, “U gasi yad. Yad hagnö nipe middep nöp midö niñöl gi, ado gi aunabin u, manö ne wasö. Pen ne yip hain gimön,” a ga.

²³ Jisas manö haga anibu, nıbi bi nip niñ udla rimnap hagla, “Jisas bi nipe anibu umagnab,” a gıla. Pen Jisas bi nipe anibu umagnab a göm manö anibu hagaga; nipe yiñariñ haga, “Yad hagnö, nipe middep nöp midö niñöl gi, ado gi aunabin u, manö ne wasö,” a ga.

* 21:7: Jon 13:23; Mad 14:29 * 21:11: Luk 5:6 * 21:14: Jon 20:19,26 * 21:16: Ap 20:28 * 21:19: Mad 16:24-25; 2Pi 1:14 * 21:20: Jon 13:23-25

²⁴ Jisas bi nipe anibu me, nipe ke manö anibi kalı kılın rıköm, magöñhalö manö niñö yabıl nöp mıdöp u niñöm, kalı kılın rıköp me u. *

²⁵ Jisas nan adö ke ke iru nöp ga u pen manö anibu yöp rımnap nöp anı auı kalı kılın rıköp. Yad niñnö, manö anıb gau magöñhalö kalı kılın rık buk iru nöp yan lıblap, mınöñ naböñ i pro gö, dam lep ka u mıdagaıböp. *

* 21:24: Jon 19:35 * 21:25: Jon 20:30

Aposil

Bî Jisas manö ud arep gau kale nan nîhön nîhön gîla

Luk Diopilas nîp kauyan kalî kliñ rîka

¹ Mam Diopilas. Yad nöp manö nöd kalî kliñ rîknö u, Jisas nîp yag daulö majö göm, wög îl göm mîd damöm, nan nîhön nîhön göm, manö nîhön nîhön hag ñöm ga u, nöp köp nöd u kalî kliñ rîknö. *

² Hainö, God Jisas nîp dam ap ran jak kumi kabö lan au ud ara. Pen nîpe kumi kabö adö lan au arnîg ga magö u, nîpe gö Ana U† nîpe manö nîpe ud arep hag la bî gau kalîp hag ñî aîj ga. Manö anîbu magöñhalö nöd kalî kliñ rîkem nöp ñîno u. *

³ Jisas uma pen kauyan uraköm, ñîn unbö ñînjuöl mîhöp (40) an u ñîn iru nöp waiö löm, manö nîpe ud arep bî nîpe gau aîp mîdöm, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u kalîp hag ñîmîdöp. Anîg gö, kale amgö magö kale ke nîjla nîpe kamîj mîdeia. *

⁴ Pen umöm uraköm, mînön nabön adö îl i mîdmîdöp ñîn an anîb au, ñîn ap bî nîpe anîb gau aîp nan magö ñîjöm haga, “Yad kalöp nöd hagnö rö, Bapi yad nan nîhön kalöp ñînabin a ga u, Jerusalem aui nöp mîdmim, abad mîdaimim. *

⁵ Jon ñîg pak ñeb bî u nîbi bî kalîp ñîg u nöp pak ña, pen ñîn mîhöp nöp ap arö, Ana U† u apöm kalöp pak ñînab,” a ga. *

Jisas nîpe ram mînönj kumi kabö adö lan au ap ran jak ara

⁶ Pen ñîn ap Jisas nîpe bî nîpe anîb gau mîdeila an au waiö lö, nîp hagla, “Bî Kub, ne mîñi kîj hon mîdö, hon Isrel nîbi bî ram mînönj hon i kauyan ke abad mîdun, ram mînönj rîmnap abad mîdun gînabun aka?” gîla. *

⁷ Hageila, kalîp haga, “Ñîn mai gînab u, Bapi gasî nîpe ke nîjöm hag la; nan kale wasö. *

⁸ Pen Ana U† nîpe kalöp auö, kale pîdönj udmim ammim, Jerusalem nîbi bî, Judia nîbi bî, Sameria nîbi bî, nîbi bî ram mînönj gau gau magöñhalö gau, yad nîhön nîhön gîpin u kalîp hag ñînabim,” a ga. *

⁹ Anîg hagöm, bî nîpe gau nîjmidlö nîjöl gî, God nîp dam ap ran jak kumi kabö adö lan au ud arö nîjöl gî, kumi bad ap apöm nîp harîka.

¹⁰ Pen nîpe areia, kale kumi kabö lan nîj mîdlö nîjöl gî, magö anîbu nöp bî waij rud yîmlö mîhau ap kalîp pîg urak mîdailö.

¹¹ Bî anîb mîhau haglö, “Bî Galili nîbö gai i, kale nîhön gînîg kumi kabö lan nîj mîdpim? Kale nîjöl gî mîdpe nîjöl gî, God nîpe gö, Jisas ap ran jak kumi kabö adö lan au ud aröp u, hainö nîpe ke unbö rö nöp ado gî aunab,” a gîlö. *

Judas uma u Madaias kuö nîpe uda

¹² Olip Dum lan mîdeila u arö göm, Jerusalem ado gî arla. Adan mîlö wasö, Olip Dum Jerusalem nîbö söl; Juda God nîp sabe gep ñîn u kale ajmîdal rö nöp. *

¹³ Jerusalem amöm, ram haneb kale amjaköm, ram raul adö lan mîgan u arla. Bî mîdeila gau: Pida, Jon, Jems, Edru, Pilip, Domas, Badolomyu, Madyu, Alpias ñî nîpe Jems u, Saimon Selod u, Jems ñî nîpe Judas u. *

¹⁴ Kale pör pör magum göm, God nîp sabe gîmîdal. Jisas nîme Maria u, Jisas nîmam bî gau, nîbi rîmnap halö pör anîg gîmîdal.

¹⁵ Pen ñîn an anîb au, nîbi bî ñînjuöl unbö kago† jîj (120) rö ap magum gîlö nîjöl gî, Pida uraköm kalîp haga,

¹⁶ “Añ mam bî nîjim. Ana U† nîpe hadame nöp Depid nîp gasî ñö, Judas Jisas nîp mumug nîja bî u gînab rö nîjöm kalî kliñ rîkö, haga haga rö nöp ga. *

* **1:1:** Luk 1:3 * **1:2:** Mak 16:19; Luk 24:49-51 * **1:3:** Luk 24:36-49; Ap 10:41 * **1:4:** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Ap 2:33 * **1:5:** Mad 3:11 * **1:6:** Luk 24:21 * **1:7:** Mak 13:32 * **1:8:** Mad 28:19; Luk 24:48 * **1:11:** Mad 26:64; Luk 21:27 * **1:12:** kilomida añî ap nöp rö * **1:12:** Luk 24:50-53 * **1:13:** Mad 10:2-4 * **1:16:** Sam 41:9

2

17 Jisas bɪ Judas anɪbu udö, hon aip mɪdöm, wög nɪpe u jɪm ñöl gɪmɪdun,” a ga.

18 Pen hainö nɪpe Jisas nɪp mumug nɪñöm, mani uda u damöm, mɪnönj nabönj ap rauöm, mɪd damöm, ñɪn añɪ ap ap lug paköm, mudun nɪpe u pabu göm, hibur magöñhalö lɪm gɪ höñ hañauö uma. *

19 Anɪg göl umö, Jerusalem nɪbi bɪ magöñhalö nɪñöm, mɪnönj nabönj rauöm uma anɪbu, hib Akeldama a gɪla. Akeldama hagla manö ɪt u, “Hagape Luga Mɪnönj Nabö?,” a göm hagla.

20 Pida haga, “Depid hadame nöp God Manö adɪñ Sam a gɪpal u kalɪ kliñ rɪköm haga,

‘Ram nɪpe cög nöp mɪdainɪm;

Nɪbi bɪ rɪmnap ram nɪpe am mɪdagaiöl,’ a ga.

Depid manö ap pen haga,

‘Wög nɪpe u bɪ ap udnɪm,’ a ga. *

21 Haga anɪbu, bɪ hon ke ap nɪñun udnabun. Hon Bɪ Kub Jisas aip ajmɪdun u, bɪ hon aip pör ajmɪdöp bɪ ap nɪñun udnabun.

22 Bɪ hon aip pör ajöm, Jon Jisas nɪp ñɪg pak ña u nɪñöm, mɪd damöm, Jisas umöm uraköm kumi kabö adö lanj ara nɪja bɪ ap nɪñun udnabun. Bɪ anɪbu rö udno me, Bɪ Kub Jisas umöm uraka manö u hag ñɪ aij gɪnab,” a ga. *

23 Pida anɪg hagö, bɪ ne Madaias aip Josep aip kalɪp mɪhönj hag lɪla. Pen Josep ñɪn rɪmnap hib nɪpe ap Basabas, ap Jasdass, a gɪmɪdal.

24-25 Bɪ anɪb mɪhau kalɪp anɪg göl hag löm, God nɪp sabe göm hagla, “Bɪ Kub, Judas nöd gɪ naij göm umöm, ram nɪpe mɪdainɪm au ara u, kuö nɪpe u an udnɪm, a gun, bɪ mɪhöp i hag lɪbun. Anɪb u, ne nɪbi bɪ magöñhalö gasɪ nɪñöm gɪpal rö nɪñban u me, nöp hag nɪñabun, ne ke bɪ u a gö, hon nɪñun udnabun,” a gɪla.

26 Anɪg hagöm, bɪ anɪb mɪhau ilönj cal ud gulu gɪ udlö, Madaias hib apranö, Jisas manö ud arep unbö agɪp lanj aip jɪm ñöm, kauyanj bɪ unbö mɪgan lanj la.

Ana Uɪ nɪpe aua

1 Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪñ udla gau, Pedikos ñɪn kub u mɪñi, a göm, ap ram raul mɪgan añɪ ap mɪdeila. *

2 Anɪg göl mɪdlö nɪñöl gɪ, adɪñ gu kub kumi kabö adö lanj nɪbö hagöm, yɪgön rö udöm, ram raul mɪgan asɪk mɪdeila au yan aua.

3 Pen magö anɪbu nöp nɪñla, mab mɪtanj ugan rö u apöm, pɪlajɪk ke ke pa gɪ dö gɪ amöm, nɪbi bɪ nabɪc cög adö lanj añɪ añɪ am mɪdeila. *

4 Am mɪdö nɪñöl gɪ, Ana Uɪ apöm, ana kalɪp anj danj ajmanj raua nɪñöm kale manö yabɪɪ adö ke ke hagla. *

5 Pen ñɪn anɪbu, Juda nɪbi bɪ gau, kale mɪgan ke ke, ram mɪnönj gau nɪbö gau nɪbö apöm, Jerusalem magum gɪ mɪdeila. Nɪbi bɪ anɪb gau kale God Manö haga rö nɪñöm gɪmɪdal.

6 Gu kub anɪbu hageia nɪñöm, nɪhön gab a göm, nɪbi bɪ iru nöp yɪñɪd ram anɪbu apöm nɪñla, manö yabɪɪ adö ke ke kabö göl nöp hageila.

7 Kale nɪñöm, aiö waiö göm hagla, “Nɪbi bɪ gai i magöñhalö Galili nɪbö.

8 Pen aige göm manö yabɪɪ hon ke ke hagpun rö kabö göl hagaböl nɪñabun?

9 Hon rɪmnap Padia nɪbö, rɪmnap Midia nɪbö, rɪmnap Ilam nɪbö, rɪmnap Mesopodemia nɪbö, rɪmnap Judia nɪbö, rɪmnap Kapasodia nɪbö, rɪmnap Podas nɪbö, rɪmnap Esia nɪbö,

10 rɪmnap Prijia nɪbö, rɪmnap Pampilia nɪbö, rɪmnap Ijip nɪbö, rɪmnap ram mɪnönj Libia, Sairini daun goɪ gau nɪbö, rɪmnap Rom nɪbö auno.

11 Nɪbi bɪ Rom nɪbö aula u, rɪmnap Juda nɪbi bɪ yɪjɪg göl, rɪmnap Juda nɪbi bɪ wasö pen uri Juda nɪbi bɪ gɪpal rö adö u gɪpal. Rɪmnap Krir nɪbö, rɪmnap Arebia nɪbö auno. Pen hon nɪñ mɪdno nɪñöl gɪ, manö yabɪɪ hon ke ke hagpun rö kabö göl hagöm, God nɪpe nan unbö ke yabɪɪ göp, a göm, hib nɪpe haglö adö arab, nɪñabun,” a gɪla.

* 1:18: Mad 27:3-8 * 1:20: Sam 69:25; 109:8 * 1:22: Mad 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27 * 2:1: Lep 23:15-21; Dud 16:9-11 * 2:3: Mad 3:11 * 2:4: Ap 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

12 Anig hagöm, gasi iru niñöl gi, pen hag niñö, pen hag niñö göm hagla, “Ke yabił gab anıbu niñön ginig gab,” a göm, gasi iru yabił niñla.

13 Niñi bi rımnap pen kale niñılon li hagla, “U niñ wain iru nöp niñöm, hauı alöp hagaböl,” a gıla.

Pida manö hag ña

14 Pen Pida bi Jisas manö ud arep bi unbö agıp lan aip uraköm, meg migan dap ranöm, niñi bi iru nöp mideila gau kalıp haga, “Kale Juda niñi bi hon abe, kale niñi bi Jerusalem aui hanmıdim abe, aui niñön gajıp u yad kalöp manö hagnig gabin i niñ aij gimim.

15 Kale rımnap haggim, ‘Bi gai i niñ wain iru nöp niñöm, hauı alöp hagaböl,’ a gıpim u, pen kale niñ wain niñlöl hauı alagöp. Miñi sıdö gısön nöp auöp magö u nöp me.

16 Pen manö yabił ke ke hagaböl niñabim anıbi, bi God manö hagep Joel hadame nöp hagöm kalı kliñ rıka rö nöp gab me u. Niñpe manö anıbu kalı kliñ rıköm haga,

17 ‘God hagog, “Niñ hain u, niñi bi magöñhalö gau kalıp Ana yad yunabin.

Niñ pai kale gau God Manö niñi bi kalıp hag niñaböl.

Bi praj kale gau naböñ niñnaböl.

Bi majö kale gau hon niñnaböl. *

18 Niñ anıbu, niñi bi yıp wög gi niñbal gau, niñi gau abe bi gau abe,

kalıp Ana yad yunö, manö aij yad u niñi bi gau kalıp hag niñnaböl.

19 Pen kumi kabö adö lan nan ke gagep rö rımnap gem,

mıñnön naböñ adö il i nan niñeb niñagep ke niñbö rımnap ginabin.

Hagape göm, mab inöm, hadu adpıł kub göm ginab.

20 Sıdö mailö gagnab; rakın hagape bö lınab.

Anig geinab, hainö niñ unbö ke niñbö waiö lınab.

Bi Kub mailö aij unbö ke halö aunab.

21 Pen niñi bi an an, Bi Kub yıp ud kamıñ yuan, a göm, hag niñnaböl gau,

kalıp ud kamıñ yunab,” a ga.

22 Pida niñpe Joel kalı kliñ rıka manö anıbu hag pıs göm haga, “Kale Isrel niñi bi, manö hagnig gabin i niñ aij gimim. Jisas bi Nasared niñbö u bi yıharıñ wasö; God niñpe ke niñ yuö aua. Niñ yad u yunö, nan gagep rö iru nöp göm, nan niñeb niñagep iru nöp göm ginab an kalıp au niñöm, bi anıbu God niñpe ke hag yuö aua u niñlan, a göm, niñ yuö aua. Jisas niñpe nan gagep rö an kale ga u, kale ke hadö niñbim.

23 God kale ginabim rö nöd niñöm, Jisas niñ ud niñmagö adö kalöp u lö, kale dam niñi bi nan si nan naij gıpal gau kalıp niñbe, niñ mab ba lan al pak lılo uma.

24 Niñpe ilön kub yabił udöm uma u pen böñ nöp wip rıgöl au mıdöm, hij gi lug li arnım rö laga. God gö kauyan uraka.

25 Depid pen hadame nöp Jisas niñ manö kalı kliñ rıköm haga,

‘Yad niñbin, Bi Kub yad aip pör pör mıdöp.

Niñpe niñmagö yıjig yad lau adö mıdöp u me, yad piñıñ gagnabin. *

26 Anig göp u, hibur mıdmagö yad pııaiöp; yad niñıñ lem hagabin.

Hañ roman yad umnig gab pen gasi halö mıdem piñıñ gagnabin.

27 Ai ginig? Ne yıp wip rıgöl migan arö gagnabön.

Ne Bi Uı ne arö gö, hañ roman niñpe hij gi lug li aragnab.

28 Ne yıp kamıñ mıdep adan u yamna.

Yad ne aip mıdem, miñ miñ yabił ginabin,’ a ga,” a ga.

29 Pida Depid haga manö anıbu hag pıs göm haga, “Añ mam bi, yad kalöp manö kabö göl hagnö, niñ aij ginabim. Bac ılan Depid umö rıgöl gıla ulöm migan u mıdöp; ulöm migan anıbu miñi hon u rö nöp niñbun. *

30 Pen Depid niñpe God manö hag ñeb bi mıdmıdöp u me, niñpe niñıa, God hadame nöp manö hag löm haga, ‘Ne niñ rıknabön rık damöm rık lınaböl niñ ap niñpe ka ne udöm, kiñ mıdeinab,’ a ga. *

* 2:17: Joe 2:28-32 * 2:25: Sam 16:8-11 * 2:29: 1Ki 2:10 * 2:30: 2Sa 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 * 2:31: Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe il añı ap nöp mıdöp: “God hag la Bi u.”

31 Depid nan hainö gınab u nıñöm, Mesaia u* nıpe umöm uraknab, a göm, haga, 'Nıp wip rıgöl mıgan arö gaga. Hañ roman nıpe hij gı lug lı araga,' a ga. *

32 "Mıñi God gö, Jisas nıpe uraköm kamıñ mıdöp. Nıpe kamıñ mıdöp u hon magörhalö amgö magö hon ke nıñbun.

33 God Jisas nıp dam ñımagö yijig adö nıpe lau la. Löm nıpe Ana Uł ñınabin a göm haga u, Jisas nıp ñö, nıpe pen hanıp ñö, apöm gu kub hagö, hon manö ke ke hagabun i nıñobim. *

34 Pen Depid manö haga anıbu, nıpe ke hagaga. Depid nıpe mınöñ naböñ il i mıdöm, kumi kabö adö lañ araga. Pen nıpe haga,

'Bı Kub nıpe Bı Kub yad u nıp haga,

"Ñımagö yijig yad lau adö asık mıdaimön me;

35 yad gınö kauaı mauaı ne gau, rala mıgan ne gau mıdeinaböl," a ga, *

36 "Anıb u, kale Isrel nıbi bı magörhalö nıñ aij gımim: Jisas bı mab ba lañ al pak lıbe uma bı anıbu nöp, God gö Bı Kub yabıl mıdöp. Nıpe nöp Mesaia pör abad mıdmıdun me u," a ga. *

37 Pida manö anıbu hagö, nıbi bı mıdeila gau nıñöm ñaul ara. Anıg gö, kale Pida abe, Jisas manö ud arep bı gau abe, hag nıñöm hagla, "Anıb u, mam bı, hon mıñi nıñön gun?" ö gıla.

38 Hageila, Pida haga, "Kale añi añi magörhalö mıdpim rö, nan si nan naij gıpım adö u, nıñön gıñıg anıg gıpun, a gımim, arö gımim, Jisas Krais nıp nıñ udmim, ñıg pakmim. Anıg geinabim, God nan si nan naij gıpım u nıñöm arö göm, Ana Uł nıpe u kalöp ñınab.

39 God hadame nöp haga, 'Ana yad kalöp Isrel nıbi bı ñem, ñı pai kale yag daunabım gau kalıp ñem, nıbi bı mılö gau kalıp abe ñem gınabin,' a ga. Anıb u, hon nıñbun, God nıbi bı an an aulan a gınab gau, kalıp magörhalö Ana Uł u ñınab," a ga. *

40 Pida kalıp mög nıñöm, manö iru nöp hagöm hagöm haga, "Nıbi bı uri mıdpal rımnab hałöwałö gı naij gıpal rö arö gımim, mıd aij gımim. Wasö u, ilön kub udnabım," a ga.

41 Nıbi bı iru nöp Pida manö haga u nıñöm, Jisas Krais nıp nıñ udöm, ñıg pakla. Ñın anıbu nöp, nıbi bı dri dausan (3000) rö Jisas Krais nıp nıñ udöm, Jisas nıbi bı nıpe aip jım ñöl mıdeila. *

42 Anıb u, kale pör pör apöm, bı Jisas manö ud arep bı gau aip se göl mıdöm, God Manö hag ñeila u nıñ aij gun, a göm, hag amıl apıl göl gı, bred ud jö göm se göl ñıñöl gı, God nıp sabe göl gı mıdmıdal. *

Jisas nıbi bı nıpe gau gımıdal rö

43 God bı Jisas manö ud arep bı gau kalıp pıdön ñö, nan gagep rö iru nöp göm, nan nıñeb nıñagep iru nöp göm gılö, nıbi bı gau nıñöm, aiö waiö gıla.

44 Nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau, se gı mıdöm, nıbi bı nan mıdageia gau, nıbi bı rımnab kalıp nan hałöwałö ñıla. *

45 Mınöñ nabö?, nan gau u rö nöp sıkım göm, mani udöm, nıbi bı nan mıdageia gau kalıp nıme lı ñıla.

46 Kale pör pör, ñın añi añi, God sabe gep ram u am magum gımıdal. Pen ram kale gau u rö nöp am magum göm, bred ud jö göm, mıdmagö apen löl gı, ñıñi löl gı, nan se göl ñıñmıdal.

47 Pen nıbi bı mıdeila gau magörhalö, Jisas nıñ udla nıbi bı kalıp nıñlöl, aij a ga. Pör pör, ñın añi añi, Bı Kub nıpe nıbi bı rımnab halö ud kamıñ yuö, kale Jisas nıp nıñ udöm, ap Jisas nıbi bı nıpe nöd nıbö gau aip mıdmıdal. *

3

Bı ma naij ga u, Pida gö, kamıñ la

1-3 Bı nıme yag daua ñın u nöp ma naij ga ap, nıp ñın añi añi pör pör dapöm, God sabe gep ram ajön il, Ajö? Kliñ Aij, a gımıdal u, goı au lılö asık mıdmıdöp. Mıdöl gı, nıbi bı God sabe gep ram raul

* 2:31: Sam 16:10 * 2:33: Ap 5:32; 7:55-56 * 2:35: Sam 110:1 * 2:36: Ap 5:30-31 * 2:39: Ais 57:19 * 2:41: Ap 2:47; 4:4 * 2:42: Ap 20:7 * 2:44: Ap 4:32-35 * 2:47: Ap 6:7; 11:21

migan ap armidal gau, kale mani nan yip ap nim, a gi asib gimidöp.

Pen mañ ap, Pida aip, Jon aip sidö gamin ga dugo magö u, God nip sabe gep magö u, God nip sabe ginig, ap padilö ninöl gi, bi ma naij ga anibu kalip mihön ninöm haga, “Yip mani rimnap nil,” a ga.

⁴ Hageia, kalpe mihön nip nin ij halö li midmil, Pida haga, “Halip mihön nöj!” a ga. *

⁵ Haga, yip nan ap ninig gabil, a göm, kalip mihön nin midö ninöl gi,

⁶ Pida haga, “Mani silpa, mani gol, yad midagöp u pen nan yad añi ap midöp u nöp ninabin. Jisas Krais Nasared nibö u, hib nipe hagem nöp hagabin, ‘Urak aru!’ ” a ga. *

⁷ Pida anig hagöm, ñimagö yijig lau nip udöm, ud urak ñö ninöl gi, magö anibu nöp ma abe, ma goñ abe aij la.

⁸ Aij gö, yinid urak amöl gi, rala rala göl gi, God nip aij a göl gi, kalip mihön aip God sabe gep ram raul migan u ara.

⁹ God nip aij, a göm, abö göl göm ajeia u, nibi bi mideila gau ninöm,

¹⁰ bi ma naij pör apöm, God sabe gep ram ajön il, Ajö? Kññ Aij, a gimidal u, goñ au asik midöm, mani nan gau asib gimidöp bi anibu, aigöl göm ma yabit abö gi auab, a göm, gasi iru ninöm aiö waiö gila.

Pida manö hag ña

¹¹ Bi anibu nipe, God sabe gep ram hön adö, Solomon Ram Bada, a gimidal, migan u midöm, Pida aip, Jon aip kalip mihön an an li ud midö ninöl gi, nibi bi magönhalö aiö waiö göl gi, gi dö gi aula.

¹² Nibi bi aueila, Pida nipe ninöm haga, “Isrel nibi bi gai i, kale nhön ginig gasi iru ninmim halip bi mihön nin ij halö gabim? ‘Kale mihön bi klö, bi kamij aij midmil gajil, bi anibi adan aj aij gab,’ a gimim, gasi u ninabim ar? U wasö.

¹³ Ebrahim, Aisak, Jekop, bac itan hon bi gau sabe gimidal God anibu nöp nipe ke gö, bi wög gi ñeb nipe Jisas urakö, nibi bi gau ninöm, nipe mailö aij unbö ke halö

midöp a göm, ninbal. Kale pen Jisas nip udagpe. Pailod, Jisas nip hubik yuin a ga u pen kale ke, nip dam mab ba lan al pak lilañ, a gipe. *

¹⁴ Jisas nipe Bi Ut; nipe Bi Kamij Aij pör nöp God hagöp rö nöp göp. Pen kale hagpe, Jisas nipe bi ninneb hon wasö; bi wip almidöp u hanip hubik yu, a gipe.

¹⁵ Anig gimim, Bi kamij midep magö ñöb u nip al pak libe. Pen God gö, nipe uraka u, hon amgö magö hon ke ninul hagabul.

¹⁶ Bi ma naij pör ninbim i, miñi kamij lajip ninbim. Jisas klö nipe gö me, kamij löp. Jisas nin udul, hib nipe haglo, nipe gö böj nöp kamij löp.

¹⁷ “Pen mideimam yad gai. Kale ke abe, bi kub kale gau abe, hauñ halö midmim, Jisas nip anig gipe. *

¹⁸ Pen God nipe bi manö nipe hagep gau kalip hadame nöp gasi ñö hagla, ‘Hainö God Mesaia nipe ilön kub yabit udöm umnab,’ a gila u me, hagla rö nöp gipe.

¹⁹ Anib u, nan si nan naij gipim u, nhön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, God nip ado gi aube, nipe nan si nan naij gipim pri u lik gi yunab. *

²⁰ Anig gipe, Bi Kub nipe ana kalöp an dan klö nipe ñöm, Krais u kalöp hadame nöp hag la u hag yunab. Krais u Jisas me.

²¹ God nipe hadame nöp hagö, bi manö hagep ut nipe gau hagla rö, Jisas nipe ram minön kumi kabö adö lan au midöp rö midö ninöl gi, God nan magönhalö kauyan gi li aij ginab ñin u aunab.

²² Mosi haga, ‘Hainö Bi Kub God kale, nipe bi manö hagep yad rö, bi il kale ke ap, hag yunab. Nipe apöm, manö hagnab u magönhalö nin aij gimim. *

²³ Nibi bi manö nipe udagnaböl gau, nibi bi nipe midageinaböl; kale böj nöp hön adö yan amöm, umnaböl,’ a ga.

²⁴ “Bi God manö hagep Samyuel abe, bi God manö hagep hain aula gau abe magönhalö nan uri waiö lab ninabun u hadö hag ñila.

* 3:4: Ap 14:9 * 3:6: Ap 4:10; 16:18 * 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23 * 3:17: Luk 23:34; 1Di 1:13
* 3:19: Ap 2:38 * 3:22: Dud 18:15,18-19

25 God hadame nöp nahai ilan kale manö hag la u, kale ke nan ame udabim me u. God bac Ebrahim nöp ginabin, a göm, manö hag la. Manö hag löm haga, 'Ñi pai ne rikö, kale rik dam dapil göm riknaböl gau, bi ap midöm me, nipe gö nibi bi gau magönhalö mñ mñ ginaböl,' a ga. *

26 Pen God Bi Wög Gi Ñeb nipe Jisas ram minöy il i yua u, kalöp nöp a göm, nöd yuö aua. Isrel nibi bi nan si naij naij gipal u, nihön ginig anig gipun, a göm, adö anibu arö göm, mid aij gilan, a göm, kalöp Isrel nibi bi gai i nöd yuö aua," a ga. *

4

Pida aip Jon aip kalip manö kub hagla

1 Pida aip, Jon aip nibi bi kalip manö hag ñilö nñöl gi, bi God nöp nan sabe gep bi gau abe, God sabe gep ram polisman bi nabic kale u abe, bi Sadyusi gau abe, amöm manö hagailö anibu apdi nñla.

2 Jisas umöm uraka rö, nibi bi Jisas nöp nñ udnaböl gau u rö nöp umöm uraknaböl manö u, nihön ginig hag ñabil, a gilo, mulu luga.

3 Anib u, kale Pida aip Jon aip ud sisi göm, uri dugöp magö i wasö, rol manö kub hagnabun, a göm, kalip bi mihön dam nagi lila.

4 Pen Pida Jon bi mihau manö aij anibu hag ñailö, nibi bi nñöm, iru yabit nñ udla. Anib u, nibi bi Jisas nñ udla gau unbö paip dausan (5000) rö ara. *

5 Pen ruö, Juda bi kub ram minöy anibu abad midmidal abe, bi manö ud asikep gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jerusalem gau ap magum gila.

6 God nöp nan sabe gep bi kub yabit Anas aip, Kaiapas aip, yam kale bi Jon u, Aleksada u, bi yam kale rimnap halö apöm, an anib au mideila.

7 Kale magum göm haglö, Pida Jon kalip mihön ut gi dap an au lilö, kalip mihön hag nñöm hagla, "Bi ma naij ga u aigöl gi gajil kamñ löp? Pidön gai nibö udmil, hib nihön hagnil, anig gipil?" ö gila.

8 Hageila, Ana Ut nipe am Pida an dan ajman rauö nñöl gi, Pida haga, "Kale Juda bi kub abe, bi manö ud asikep abe, manö hagabin i nñim.

9 Bi mög gep ma naij ga u gailo kamñ la u nñmim, 'Kale aigöl gi gajil kamñ löp?' ö gimim, halip manö kub hagabim ar?

10 Anib u, kale manö hagnig gabin i nñ aij gimim. Isrel nibi bi gau magönhalö u rö nöp nñ aij göl. Jisas Krais bi Nasared nibö hib nipe u nöp nñ udul, hib nipe haglo, nipe gö, bi anibi nöp böy nöp kamñ lö, aj aij gab nñabim. Kale Jisas Krais nöp mab ba lan al pak libe u pen God gö kauyan uraka. *

11 Bi Jisas anibu nöp me, God Manö kalik kñ riköm hagla,

'Kale bi ram gep gau, kabö mñlö ap, u kabö naij, a gimim, arö gipe u, uri ram padö an yan binig ñöl midöp,' a gila. *

12 God nipe Jisas hib nipe nöp hanip haga nñöm Jisas nipe nöp hanip ud kamñ yunim rö löp. Minöy naböy il i bi ke nibö ap hanip ud kamñ yunim rö lagöp wasö yabit," a ga. *

13 Pida Jon kale bi mihau urakmil, pññ gagmil, hałowalö kabö göl nöp haglö u, bi kub anib gau nñöm, aiö waiö göm hagla, "Bi mihai i kale skul hagaglö u pen kale Jisas aip midmil anig gimil gipil," a gila.

14 Bi ma naij ga kamñ la u an kale au midö nñöl gi, kalip mihön manö hag göl rö laga.

15 Anib u me, kale hagla, "Kansol ram i höy yan am midaiil," a gila. Höy yan am midlö nñöl gi, kale ke hag nñ hag nñ göm hagla,

16 "Bi mihai i hon nihön gun? Kale nan gagep rö u gilo, Jerusalem nibi bi magönhalö hadö nñbal. Anib u, kale mihön nan gagep rö ap gagpil a gun rö lagöp.

17 Pen kale ammil, manö anibu nibi bi rigon rimnap haglö, kale u rö nöp nñöl rö löp. Anig göp u, hon kalip mihön manö kñ hagun hagun, 'Jisas hib nipe u hainö nibi

* 3:25: Jen 22:18 * 3:26: Ap 13:46 * 4:4: Ap 2:41 * 4:10: Ap 3:6,13-16 * 4:11: Sam 118:22 * 4:12: Mad 1:21

bɪ rɪmnap hagagmil, wasö yabɪɫ, ' a gun, " a gɪla.

¹⁸ Anɪg hagöm, kalɪp mɪhönj haglö auailö hagla, "Jisas hib u hainö hagagmil; nɪbi bɪ rɪmnap Jisas manö u hag ñagmil, wasö yabɪɫ, " a gɪla. *

¹⁹ Anɪg hageila, Pida Jon kale pen pe haglö, "Hol God manö nɪp u arö gul, manö kalöp u udlo, God nɪp aij gɪnab aka wasö? Kale ke nɪnjim. *

²⁰ Pen Jisas nɪhön nɪhön ga, manö nɪhön nɪhön haga u, hol nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñi arö gul rö lagöp, " a gɪlö.

²¹⁻²² Anɪg hagailö, Kansol bɪ kub gau gasɪ kale ke nɪnjöm, 'Bɪ i mɪ ñɪnjuöl mɪhöp (40) mɪdöm, uri kamɪnj löp i, nɪbi bɪ gau nɪnjöm magöñhalö God nɪp aij a gaböl. Hon bɪ anɪb mɪhai i kalɪp nan ap geinabun u, nɪbi bɪ gai i kal aunaböl, ' a göm, kalɪp mɪhönj yɪharɪnj manö klö hagöm, hag hönj yula.

Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪnj udla gau God nɪp sabe gɪla

²³ Pida Jon kalɪp mɪhönj anɪg göl hag hönj yulö, kale am Jisas nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp nɪnjmil, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ manö ud asɪkep gau abe, manö nɪhön nɪhön hagla u kalɪp hag ñilö.

²⁴ Hag ñeilö, kale nɪnjöm magöñhalö God nɪp sabe göm hagla, "Ne Bɪ Kub aɪnɪ nɪbö mɪdpan. Ne kumi kabö adö lanj gɪ lɪmön, mɪnönj nabönj ɪɫ i gɪ lɪmön, ñɪg solwara gɪ lɪmön, nan nɪhön nɪhön mɪdöp gau magöñhalö gɪ lɪmön, gɪ lɪna. *

²⁵ Hadame nöp ne gö, Ana Uɫ nɪpe bac hon Depid nɪp gasɪ ñö, manö nöp u hagöm haga,

'Juda nɪbi bɪ wasö gau kale nɪhön gɪnɪg kal jubal?

Nɪbi bɪ gau nɪhön gɪnɪg gasɪ nɪnj aij göm wasö, manö adö aɪnɪ hag löm mumug manö hagpal? *

²⁶ Kɪnj ram mɪnönj ke ke abad mɪdpal gau abe, gapman bɪ kub ram mɪnönj ke ke abad mɪdpal gau abe,

manö adö aɪnɪ hag löm hagla,

"God Bɪ Kub aip, Mesaia nɪpe aip, kalɪp aip pen pen gun, " a gɪla, ' a ga.

²⁷ Kɪnj Herod abe, gapman bɪ kub Podias Pailod abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau rɪmnap abe, Isrel nɪbi bɪ gai i nɪbö rɪmnap abe, Jerusalem i apöm, Bɪ Wög Gɪ Ñeb uɫ ne u Jisas, Mesaia hag lɪna u nöp, manö hag adö aɪnɪ lɪla. *

²⁸ Pen ne Bɪ klö nöd gasɪ ne ke nɪnjmön hagna, Krais nɪp anɪg anɪg gɪnaböl a gɪna u me, kalɪp göl rö la; yɪharɪnj u klö kale mɪdagaiböp. *

²⁹ Bɪ Kub, mɪñi hanɪp manö klö naij yabɪɫ hagaböl u ne gasɪ nɪnjmön. Hanɪp nɪbi bɪ wög gɪ ñeb ne abad mɪdmön, pɪdönj ne hanɪp ñö, hon pɪrɪkagun, klö yabɪɫ gun manö ne nɪbi bɪ gau kalɪp waiö hag ñun. *

³⁰ Nɪbi bɪ nan göp gau, ne gö, hon Bɪ Wög Gɪ Ñeb uɫ ne Jisas hib nɪpe hagno, kalɪp kamɪnj lɪnɪm. Ne gö, hon Jisas hib nɪpe hagno, nan gagep rö rɪmnap, nan nɪjeb nɪnjagep rö rɪmnap gun, " a gɪla.

³¹ Pen kale God nɪp anɪg gɪ sabe göl gɪ mɪdlö nɪnjöl gɪ, ram mɪdeila u munmon rö udöm, Ana Uɫ nɪpe ap anj kalɪp danj ajmanj rauö, pɪñɪnj gagöm, God Manö u klö yabɪɫ göm hag ñɪla.

Jisas nɪbi bɪ nɪpe nan nɪme lɪ ñɪ aij gɪla

³² Pen nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪnj udla anɪb gau, manö adö aɪnɪ hagöm, gasɪ adö aɪnɪ nɪnjöm, nan kale nan nɪhön mɪdeia gau, nan kale jɪm ñöl nöp mɪdö, nan hon halö a göm nɪnjagla. *

³³ Bɪ Jisas manö ud arep gau, nɪbi bɪ gau kalɪp manö klö gɪ hagöm hagmɪdal, "Jisas nɪp al pak lɪlö, umöm uraka, nɪp amgö nɪjno, " a gɪmɪdal nɪnjöm God kalɪp magöñhalö mög yabɪɫ nɪnjöm ud aij yabɪɫ gɪmɪdöp.

³⁴ Kale bɪ nan lugap mɪdageia; magöñhalö nan mɪdeia. Nɪbi bɪ mɪnönj nabönj aka ram rɪmnap mɪdeia gau, sɪkim gɪ mani udöm, *

* 4:18: Ap 5:28 * 4:19: Ap 5:29 * 4:24: Eks 20:11; Ne 9:6; Sam 146:6 * 4:25: Sam 2:1-2 * 4:27: Mad 27:1-2; Luk 23:7-11; Ap 3:13 * 4:28: Ap 2:23 * 4:29: Ep 6:19 * 4:32: Ap 2:44 * 4:34: Ap 2:45

³⁵ bî Jisas manö ud arep gau kalîp ñîmîdal. Kale pen udöm, nîbi bî nan mîdageia gau kalîp nîme lî ñîmîdal.

³⁶ Pen bî Lipai îl rîk damöm rîkla bî ap hib nîpe Josep. Ram mînön nîpe Saipras nîbö. Bî anîbu nîpe nîbi bî rîmnap kalîp manö hain hagöm hag ñî aij gö, kale nîjöm gasî halö mîdmîdal rö, bî Jisas manö ud arep gau nîp Banabas a gîla.

³⁷ Josep mînön nabön nîpe ap hagö, nîbi bî rîmnap raula nîjöm mani anîbu dap bî Jisas manö ud arep gau kalîp ña.

5

Ananaias ber pir allö

¹ Pen bî ber ap mîdailö. Nugmul hib u Ananaias, nîbin nîpe hib u Sapaira. Ber mîhau kale mînön nabön kale ap haglö raula.

² Raulö, Ananaias nîpe mani anîbu böj lau kale ke nîme löm, böj lau dam Jisas manö ud arep bî gau kalîp ña. Nîbin abe nîja. *

³ Pen Ananaias mani anîbu anîg göl dap ñö, Pida haga, “Ananaias, Seden nöp gasî ñö, ne pir almön hagpan, ‘Mînön raubal mani magöñhalö daubin i,’ a gîpan. Manö pir alban anîbu, Ana U† nîp u rö nöp pir alban. Mani mînön nabön raubal anîbu böj lap pi gîmön auban. *

⁴ Mînön nabön anîbu, mînön nabön ne. Sîkim gînîg, sîkim gîbnap; arö gînîg, arö gîbnap. Pen mînön sîkim gö, mani raula anîbu, magöñhalö daunîg, magöñhalö daubnap; rîmnap nöp daunîg, rîmnap nöp daubnap; magöñhalö ram ne au arîk aunîg, arîk aubnap. Manö mîdagböp. Pen ne manö pir alban u, hanîp bî nöp manö pir alagpan; God nîp u rö nöp manö pir alban. Ne ai gînîg anîg gîpan?” ö ga.

⁵ Pida anîg hagö, Ananaias nîjöm, magö anîbu nöp ap lug mînön yan paköm böj nöp uma. Anîg gö nîjöl gî, nîbi bî gau ga anîbu nîjöm, anînin gö pîñîj gîla.

⁶ Pen bî praj gau apöm, wip he mîlö u walîj wam wam göm, dam rîgöl gîla.

⁷⁻⁸ Pen nîbin, nugmul nîpe umö dam rîgöl gîla u nîjaga. Nîpe yöp söl magö ap mîdöm apjakö, Pida nîp haga, “Mînön nabön kale ber u sîkim gîlö, mani anîg unbö rö nöp raubal aka?” ga.

Hageia, nîbin haga, “Raubal u dauub me u,” a ga.

⁹ Hageia, Pida nîp haga, “Kale ber nîhön gînîg hag nîjmil anîg gîpil? Bî Kub Ana nîpe manö pir anîbu nîjagnab a gîmil anîg gîpil? Nö?! Nagamul umajîp, dam rîgöl gîpal bî gau mîdpal ajön îl aui. Nöp u rö nöp ud arnîg gaböl,” a ga.

¹⁰ Anîg hagö nîjöl gî, magö anîbu nöp, Pida ma îl au ap lug mînön yan paköm uma. Bî praj ugan nugmul nîp dam rîgöl gîla anîbu apöm, nîbin u rö nöp hadö böj nöp uma u nîjöm, nîp dam nugmul nîp rîgöl gîla böj lau rîgöl gîla.

¹¹ Krais nîp nîj udla nîbi bî gau abe, nîbi bî rîmnap gau abe, nan ga anîbu nîjöm, magöñhalö anînin gö pîñîj gîla.

Nan gagep rö rîmnap ke ke gîla

¹² Bî Jisas manö ud arep unbö mîgan lan nan gagep rö iru nöp nîbi bî mîdeila anî au gî mîdeila. Pen nîbi bî God Manö nîjöm Krais nîp nîj udla gau, magöñhalö ap magum gîmîdal God sabe gep ram höj adö “Solomon Ram Bada” a gîmîdal u. *

¹³ Nîbi bî rîmnap gau, Krais nîp nîj udla nîbi bî gau kalîp nîjöl aij a ga u pen, Krais nîbi bî nîpe mîdpal anîbu, hon aige gun am kalîp aip magum gun, a göm, pîñîj gîla.

¹⁴ Pen pör pör nîbi bî hain nîbö iru yabî nöp, Bî Kub nîp nîj udöm, nîbi bî nöd nîbö gau aip ap magum gîmîdal.

¹⁵ Jerusalem nîbi bî, bî Jisas manö ud arep gau gîla rö nîjöm, nîbi bî mîña ga gau dap adan majö go† au löm, köp yad mîgan mîgan löm hagla, “Pida padiö, sîdö mîm†an nîpe u kalîp pak ñö, kamîj lî nab,” a gîla.

¹⁶ Nîbi bî yöp ram mînön Jerusalem söl au mîdeila gau, u rö nöp nîbi bî nan ga gau udöm, nîbi bî kîjaki aiön pi halö mîdeila gau udöm, daula. Daueila, kalîp gîlö, magöñhalö kamîj la.

* 5:2: Ap 4:34-35 * 5:3: Jon 13:2 * 5:12: Ap 2:43; 14:3

Jisas manö ud arep bi gau kalip gi naij göm nagil lila

¹⁷ Anig geila, bi God nip nan sabe gep bi kub yabil u abe, bi nneb nipe bi Sadyusi gau abe, kale nan gagep rö anig gilö hib hon lagnab, a göm, bi Jisas manö ud arep gau kalip nijnlö mulu luga.

¹⁸ Kalip mulu lugö, bi Jisas manö ud arep gau kalip ud sisi löm, dam gapman kai kalip nijnlö, nagil lila.

¹⁹ Nagil lila u, pen nin anibu nöp sibön yan, Bi Kub hagö, ejol ap apöm, ajön u hiiköm, kalip ut gi dam höj arla. *

²⁰ Höj arlö, ejol haga, "Kale God sabe gep ram u ammim, nibi bi gau kalip, God gö pör pör mideinaböl manö aij u magöñhalö hag ni aij gimim," a ga.

²¹ Hagö, ram rua nijnöl gi, God sabe gep ram u amöm, ejol u haga rö, nibi bi gau kalip it göm manö hag nila. Anig göl hag nijnöl nijnöl gi, God nip nan sabe gep bi kub yabil u abe, bi nneb nipe gau abe apjaköm, bi manö ud asikep gau kalip magöñhalö wiñ allö, ap Kansol kub u magum gilö, bi God sabe gep ram abad midep bi gau hag yuöm hagla, "Bi Jisas manö ud arep gau nagil libun u miñi am ut gi dauim," a gila.

²² Hageila, bi God sabe gep ram abad mideila bi gau nagil lep ram u amöm nijnla, bi Jisas manö ud arep gau midageila. Kale ado gi apöm hagla,

²³ "Hon am nijnbun, ajön u gijnibal rö midajip, bi abad midep bi gau u rö nöp ajön it u nin midajal u pen hon ajön hiikun, ram raul migan yan amun nijnbun, bi ap midagajip yabil," a gila.

²⁴ Anig hageila, bi God sabe gep ram abad mideila bi kub kale u abe, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, manö anibu nijnöm, anig göp nijnön ginab, a göm, gasi iru nöp nijnla.

²⁵ Anig göl gasi iru nin midlö nijnöl gi, bi ap apöm kalip haga, "Bi nagil libe gau, kale am God sabe gep ram u midöl göm, nibi bi gau kalip manö hag ñaböl," a ga.

²⁶ Anig hageila, bi God sabe gep ram abad mideila bi kub kale u, bi nipe

rimnap kalip ut göm, bi Jisas manö ud arep anib gau kalip udnig arla. Amöm, Jerusalem nibi bi gai i hanip kabö ju paknaböl, a göm, kalip hag gagla; agamij ut gi daula.

²⁷ Jisas manö ud arep bi gau kalip agamij ut gi Kansol ap magum gi mideila an au daulö, God nip nan sabe gep bi kub yabil u kalip haga,

²⁸ "Kalöp, Jisas manö u hagagmim, a gun, manö klö gi hagun hagpun u pen hag wasö nijnun arö gipun. Kale pen am Jerusalem nibi bi kalip magöñhalö Jisas manö u hag nijnöl gi, hanip hagpim, 'Kale nöp Jisas nip al pak libal,' a gipim," a ga. *

²⁹ Anig hageila, Pida bi Jisas manö ud arep rimnap aip hagla, "Nibi bi manö hagpal u udagnabun; God manö nipe u nöp udnabun! *

³⁰ Jisas nip mab ba lan al pak libe uma u pen, apis bac bi sabe gimidal God u nöp gö, kauyan uraka.

³¹ Uraköm, God nipe gö, am ram minön kumi kabö adö lan au amöm, God nimagö yijig lau adö midöp. Anib u hon nijnbun, nipe nöp Kin midöm, hanip ud kamij yunab. Nipe hanip Isrel nibi bi mög nijnöm, nan si nan naij gipun u, nijnön ginig anig gipun, a gun, arö gino, nipe nijnöm nan naij gipun u arö göm, hanip ud kamij yunab. *

³² God göp anibu, hon amgö magö rimid migan hon ke nijnun, nibi bi gau kalip hag ñabun. Nibi bi manö nipe nin udöm hagöp rö nöp ginaböl gau, God nipe Ana Ut u kalip nijnö, nipe kalip u rö nöp manö aij anibu hag ni aij gö nijnaböl," a gila.

³³ Bi Jisas manö ud arep gau anig hageila, bi manö ud asikep ap magum gi mideila anib gau kal juöm hagla, "Kalip böj nöp al pak lun," a gila.

³⁴ Anig hagla u pen, an anib au bi ap mideila, hib nipe u Gameliel. Nipe bi Perisi, lo manö hag ñeb bi kale ap. Juda nibi bi magöñhalö nip nijnlö aij a gimidöp. Bi Gameliel anibu uraköm haga, "Bi ugan anibi kalip hagpe höj aröl. Yad kalöp

* 5:19: Ap 12:7-10 * 5:28: Mad 27:25 * 5:29: Ap 4:19 * 5:31: Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2

manö ap hag ñin,” a ga. Anig hagö, bi anib gau hag höj yula.

³⁵ Bî anib gau hag höj yulö niñöl gi, Gameliel nipe bî Kansol gau kalip haga, “Isrel bî gai i, kale bî gai i kalip niñön ginig gabim u, gasi niñ aij gimim gimim.

³⁶ Kale niñbim, nöd bî Dudas, yad bî kub a göm hagö, manö nipe hagmidöp u niñi bî iru nöp, po hadred rö, niñ udmidal. Pen hainö bî rimnap nip al pak lilö, niñi bî manö nip niñ udmidal gau ke ke arla pis ga. *

³⁷ Pen hainö, hib hon udla ñin u, u rö nöp bî Judas Galili niñö u haga, ‘Hon gapman gau aip pen pen gun, kalip ridik gi yunabun,’ a ga. Anig hagö, niñi bî iru nöp manö nip udöm, urak gapman aip pen pen gila. Pen mid damöm, bî anibu nip u rö nöp al pak lilö, niñi bî manö nip niñ udmidal gau ke ke arla pis ga.

³⁸ Anib u me, yad kalöp hagabin, bî manö kub hagabun gai i kalip gi naij gagmim. Kalip yiharin hag yube aröl. Manö kale ke nöp hagnaböl u, kub ginim a gi wasö niñöm ap lugnab.

³⁹ Pen God nipe ke hagö ginaböl u, kale ke nöp nan ap gimim rö lagnab. Kalip gi naij gun, a ginabim u, kalip aip pen pen gagnabim; God aip pen pen ginabim,” a ga.

⁴⁰ Gameliel anig hagö, bî gau haga rö niñöm, bî Jisas manö ud arep gau kalip haglö aueila, kalip nagî ud rapin pakus paköm, “Jisas manö u hainö hagagmim, wasö yabî,” a göm, kalip hag yulö arla. *

⁴¹ Pen bî Jisas manö ud arep gau, hanip niñön ginig anig gipal, a göm, niñagla. God hanip Jisas bî nipe kabö göl a göm gö, hanip anig gaböl, a göm, aij a gö niñöl gi, Kansol kub anibu arö göm arla. *

⁴² Amöm, pör pör God sabe gep ram höj adö au amöm, ram ram gau amöm, Jisas nipe Krais u manö aij u hag ñimidal.

6

Nan balu ñeb bî unbö mudun jîñ hag lila

¹ Pen mid damöm, niñi bî Jisas nip niñ udla gau iru yabî mideila. Pen Juda niñi

bî Grik manö nöp niñla gau, Juda niñi bî Aremeik manö yidun göl niñla gau, kalip hag göm hagla, “Niñi adu kale gau kalip mani nan magö nan gau niñme li ñî aij gipal pen niñi adu hon gau kalip niñme li aij gagpal,” a gila. *

² Anig hageila, bî Jisas manö ud arep unbö migan lan gau niñöm, niñi bî Jisas niñ udla gau magöñhalö wiñ allö aueila hagla, “Añ mam bî. Hon God Manö hag ñibun u arö gun, niñi bî gau kalip nan niñme li ñinabun u, kabö rö gagnab.

³ Anib u, kale bî unbö mudun jîñ niñmim hag libe, kalip wög anibu hag lino, wög anibu ginaböl. Pen God Ana kalip ajman rauöm gasi aij ñöb bî gau nöp niñmim hag limim.

⁴ Hon pen God nip sabe göl gi, niñi bî gau kalip God Manö u hag ñöl gi, gi mideinabun,” a gila.

⁵ Manö hageila anibu niñlö, kalip magöñhalö aij a gö, bî unbö mudun jîñ hag lila. Bî anib gau me: ap Sidipen u. Sidipen nipe God nip niñ ud pidön yabî gimidöp. Ana Ut nip ajman rau midmidöp. Ap Pilip u, ap Prokoras u, ap Naikena u, ap Dimon u, ap Pamenas u, ap Nikolas u. Nikolas nipe daun kub Adiok niñö. Nipe nöd bî Juda wasö u pen hainö Juda niñi bî gasi niñla rö niñ uda. Pen hainö nipe Jisas nip niñ uda.

⁶ Bî unbö mudun jîñ anib gau hag löm, kalip dam bî Jisas manö ud arep bî gau mideila au daulö, kale God nip sabe göm, ñimagö nabîc kalip adö lan lila.

⁷ Pen kale God Manö hag ñilö, arö niñöl gi, Jerusalem niñi bî iru yabî nöp Jisas nip niñ udla. Pen bî God nip nan sabe gep bî gau iru yabî nöp Jisas manö aij u niñöm niñ udla. *

Sidipen nip manö kub hagla

⁸ God nipe Sidipen nip ud aij yabî göm, pidön nipe nip ñö, Sidipen nipe nan gagep rö gau, nan niñeb niñagep gau, iru nöp niñi bî mideila an gau gimidöp.

⁹ Pen Juda niñi bî ram minöñ ke ke gau niñö rimnap apöm Juda magum gep ram ap apöm God nip sabe gimidal;

Juda magum gep ram anibu, “Miñi Nagi Midagpun Ram” a gimidal. Bi Juda anib gau, rimnap Sairini daun nibö, rimnap daun kub Aleksadria nibö, rimnap Silisia Propins nibö, rimnap Esia Propins nibö. Kale Sidipen ga rö niñöm, klö yabıl göm nıp manö pen pen hagla u pen,

¹⁰ God Ana nıpe Sidipen nıp gası aij yabıl ñö niñöl gı, bi Juda gau nıp manö niñön hagla u, gası niñ aij göm pen u rö nöp manö aij yabıl hagö, nıp pen hagöl rö laga. *

¹¹ Pen kale Sidipen nıp hag wasö niñöm, am bi manö pir alep rimnap kalıp agamij hag aij gılö, kale apöm hagla, “Hon niñbun, bi i nıpe Mosıs manö kalı kılın rıka u hag juöm, God nıp hag juöm göp,” a gıla.

¹² Kale manö pıral anıbu hageila, nıbi bi yıharıñ gau löm, bi manö ud asıkep gau löm, bi lo manö hag ñeb bi gau löm, hıbur kalıp u naij gö, Sidipen nıp manö kub hagnıg dam Juda Kansol kub mıdeila gau ud arla.

¹³ Damöm, bi manö pir alep rimnap halö daulö, kale hagla, “Hon niñbun, bi anıbi pör nöp God sabe gep ram uı i hag juöm, Mosıs lo manö kalı kılın rıka u hag juöm göp.

¹⁴ Pen nıpe manö ap pen haga niñno u, haga, ‘Jısas bi Nasared nibö u, hainö God sabe gep ram i gı naij göm, geınab, Mosıs manö hanıp hag ña gıpun u arö gun, manö hain nibö udun hain gınabun,’ a ga,” a gıla.

¹⁵ Pen Juda Kansol kub mıdeila bi gau, Sidipen nıp niñ ij halö löm niñla, mulu adıñ nıpe u ejol mulu adıñ rö la.

7

Sidipen Juda Kansol Kub bi gau kalıp Krais manö aij u manö haga

¹ Kale manö pıral anıg haglö, God nıp nan sabe gep bi kub yabıl u Sidipen nıp haga, “Manö nöp hagpal anıbu niñö hagpal aka pir albal?” ö ga.

² Hageia, Sidipen haga, “Bapi mam bi, niñim! Bac itan hon Ebrahim hadame nöp

daun kub Haran araga adö u, ram mınön Mesopodemia mıdeia magö u, God mailö aij ke halö mıdöp u nıp haga, *

³ ‘Ram mınön ne i arö gımön, nıbi bi ne gau arö gımön, ram mınön ke yad nöp yamnabin u armön,’ a ga.

⁴ “Hageia, Ebrahim ram mınön kub Kaldia mıdmıdöp u arö göm, daun kub Haran am mıdmıdöp. Hainö Ebrahim nap umö, God hagö, ap ram mınön kale mıdpim aui mıdmıdöp. *

⁵ Ñın anıbu God Ebrahim nıp mınön nabön mıgan ap hagaga. Apöm yıharıñ nöp mıdmıdöp. Ñın anıbu Ebrahim ñı pai ap rıkaga; yıharıñ nöp mıdmıdöp. Pen God Ebrahim nıp haga, ‘Hainö mınön nabön anıbi, ne udnabön. Ñı pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, mınön nabön anıbi u rö nöp udöm mıdeinaböl,’ a ga. *

⁶ Pen God manö ap hagöm haga, ‘Ñı pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, am nıbi bi rimnap ram mınön gau mıdlö, kalıp magönhalö nagı löm, gı naij yabıl göm, nagı wög rö hag lılö, gılö niñöl gı, mı unbö po hadred (400) innab. *

⁷ Pen nıbi bi kalıp anıg geınaböl gau, yad pen pe kalıp gı naij gınabin. Nıbi bi ne gau, ram mınön anıbu arö göm, ap yıp sabe göl gı mıdeinaböl ram mınön i,’ a ga. *

⁸ Pen God Ebrahim nıp manö ap hag löm haga, ‘Ñı pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp abad mıdeinabin u me, niñan hagape bi wan hañ rıb gı dö gımim,’ a ga. Hagö, hainö Ebrahim ñı nıpe Aisak nıp yag dapöm, ñın unbö mudun jıñ mıdöm, ñın raleb u ñı u nıp wan hañ rıb gı dö ga. Aisak pen Jekop nıp yag daua. Jekop nıpe pen ñı unbö mıgan lan gau kalıp yag dauö me, hon Isrel nıbi bi il ke ke mıdpun. *

⁹ “Bac itan hon anıb gau, nımam nañı bi gau nımam hain Josep nıp gası naij niñlö, mulu lugö, bi rimnap ñılö, nıp rau dam ram mınön Ijip ud arla. Ud arlö, mıd aij

* 6:10: Luk 21:15 * 7:2: Jen 11:31; 12:1 * 7:4: Jen 11:31-12:5 * 7:5: Jen 12:7; 15:18; 17:8 * 7:6: Jen 15:13-14; Eks 12:40 * 7:7: Eks 3:12 * 7:8: Jen 17:9-14; 21:4 * 7:9: Jen 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23

gaga u pen God nɪp hauɫ gaga. *

¹⁰ Nan mɪnɔr Josep nɪp auaiia u, God nɪpe nɪnɔm Josep nɪp abad mɪd aij gɪmɪdɔp. God nɪpe Josep nɪp gasɪ aij nɔm gɔ, Ijip Kin Pero, bɪ Josep i gasɪ nɪn aij yabɪɫ gɔp, a gɔm, nɪp hagɔ, mɪnɔn nabɔn Ijip abe, ram nan nɪpe gau magɔnhalɔ abe abad mɪdmɪdɔp. *

¹¹ “Hainɔ nɪn ap kɪyɔ kub yabɪɫ u, ram mɪnɔn Ijip abe, ram mɪnɔn hon Kenan i abe auɔ, bac hon ram mɪnɔn Kenan i mɪdeila gau nan magɔ ulhai nɪnɔm, nan nɪnɛb ap mɪdageia, gasɪ mɪlɔ yabɪɫ lɪla. *

¹² Pen nap kale Jekop manɔ ap nɪnɔ, nan magɔ iru nɔp ram mɪnɔn Ijip mɪdeia. Anɪb u nɪnɔm nɪ nɪpe gau kalɪp hagɔ, nan magɔ raunɪg Ijip arla.

¹³ Am rau dapɔm, nɪn pɪs gɔm, kauyan pen raunɪg arla. Arlɔ, nɪmam Josep kalɪp haga, ‘Mam bɪ, kale yɪp ban a gɪmim nɪnɛbim? Yad namam kale Josep nɔp,’ a ga. Hageia, Ijip Kin Pero manɔ anɪbu nɪnɔm haga, ‘U Josep nɪmam bɪ nɪpe gau e!’ ga. *

¹⁴ Josep pen, bap yad Jekop, nɪbi bɪ nɪpe gau aip yɪnɪd auɔl, a gɔm, manɔ hag yuɔ, nap Jekop nɪbi bɪ nɪnjuɔl mɪhau nɪganɔ ado gɪ da ajɪp bɔnɔ dan (75) rɔ udɔm, aip arla. *

¹⁵ Nap Jekop anɪg gɔm, ram mɪnɔn Ijip am mɪdɔm, uma. Mɪd damɔm, bac bɪ anɪb gau magɔnhalɔ um hakla. *

¹⁶ Pen hainɔ nɪ kale gau nap le damɔm, daun kub Sekem rɪgɔl gɪla. Wip rɪgɔl anɪbu, bac ilan Ebrahim, Hemor nɪ nɪpe gau kalɪp mani ap nɔm raua. *

¹⁷ “Pen God Ebrahim nɪp nɔd gɪnabin, a gɔm, manɔ hag la rɔ gɪnɪg gɔm ga u me, nɪbi bɪ hon Isrel ram mɪnɔn Ijip mɪdeila gau, nɪ pai rɪk damɔm rɪk dam dapɪl gɔm, iru yabɪɫ nɔp mɪdeila. *

¹⁸ Nɪbi bɪ hon Isrel iru nɔp mɪdeila nɪn anɪbu, ram mɪnɔn Ijip u kin hain nɪbɔ waiɔ la. Kin hain nɪbɔ anɪbu bac Josep nɪp nɪnɔga u me,

¹⁹ nɪbi bɪ hon gau gɪ naij yabɪɫ gɔm, manɔ klɔ hagɔ, nɪ pai kale gau yag dapɔm,

hɔn adɔ gau yulɔ, ke mɪdɔm ummɪdal. *

²⁰ Anɪg gɪla u pen, nɪn anɪb au, ber mɪhɔp nɪ haɪ aij ke nɪbɔ ap yag dapɪl, hib nɪpe Mosɪs a gɪlɔ. Nɪ anɪbu nɪp rakɪn mɪhau nɪganɔ ram raul mɪgan gau nɔp pi gɪlɔ mɪdmɪdɔp. *

²¹ Hainɔ nɪnɔn anɪbu nɪp dam hɔn au yan lɪlɔ, Pero pai nɪpe u apɔm, nɪp nɪnɔm, dam nɪ yad, a gɔm, kabɔ laumɪdɔp. *

²² Nɪpe anɪg gɔm kabɔ lauɔ, kub gɔ, Ijip nɪbi bɪ kale nɪhɔn nɪhɔn gɪmɪdal u, nɪp hag nɪ aij gɪla. Nɪpe bɪ manɔ klɔ gɪ hagɔm, wɔg klɔ gɔm gɪmɪdɔp.

²³ “Pen Mosɪs mɪ nɪpe unbɔ nɪnjuɔl mɪhɔp (40) inɔ, nɪbi bɪ yad Isrel kalɪp am nɪnem auɪn a ga.

²⁴ Pen amɔm nɪnɔ, Ijip bɪ ap Isrel bɪ ap nɪp mɪnɔu magɔ pakaia. Mosɪs nɪnɔm, bɪ Isrel nɪp ud kamɪnɔ yuɔm, Ijip bɪ u nɪp bɔn nɔp al pak lɔ uma. *

²⁵ Pen Mosɪs gasɪ nɪpe nɪnɔ u, ‘Nɪbi bɪ yad Isrel hagnabɔl, “God Mosɪs nɪp gasɪ nɔ, apɔm hanɪp ud asɪk yuɔ, mɪd aij gɪnabun,” a gɪnabɔl,’ a gɪ nɪnɔ u pen kale gasɪ anɪbu nɪnɔgla.

²⁶ Pen ruɔ Mosɪs amɔm nɪnɔ, Isrel bɪ mɪhɔp pen pen gailɔ. Anɪg gɪlɔ nɪnɔm haga, ‘Bɪ me, kale mamil mɪhau mɪdpɪl; pen pen gabil u arɔ gɪl!’ a ga.

²⁷ “Hageia, bɪ ap bɪ ap nɪp pakaia u, Mosɪs nɪp ud gɪdanɔ yuɔm haga, ‘Ne an hagɔ, bɪ kub mɪdmɔn, halɪp bɪ manɔ ud asɪkep rɔ abad mɪdpan?’

²⁸ Ne rol Ijip bɪ u al pak lɪna u, mɪnɪ yɪp pen al pak lɪnɪg hagabɔn aka?’ ga.

²⁹ Anɪg hagɔ, Mosɪs bɪ al pak lɪbin anɪbu nɪnɔbal, a gɔm, pɪnɪn gɪ am ram mɪnɔn Midian amɔm, bɪ yɪharɪn ap rɔ mɪdmɪdɔp. Nɪn anɪb au, nɪpe nɪbi udɔm, nɪ mɪhɔp yag daua. *

³⁰ Anɪg gɔm yɪharɪn nɔp mɪdɔ mɪ nɪnjuɔl mɪhɔp (40) ina. Hainɔ nɪn ap ram mɪnɔn kabɔ nɔp mɪdɔp Sainai Dum sɔl au mɪdɔm nɪnɔ, ejol ap apɔm, mab ur aɪn ap mɪtanɔ geia anɪ au waiɔ lɔ nɪnɔ. *

* 7:10: Jen 41:37-44

* 7:11: Jen 41:54; 42:1-2

* 7:13: Jen 45:1-4,16

* 7:14: Jen 45:9-11; 46:27

* 7:15:

Jen 46:1-7; 49:33

* 7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32

* 7:17: Eks 1:7

* 7:19: Eks 1:11-22

* 7:20: Eks 2:2

* 7:21: Eks 2:3-10

* 7:24: Eks 2:11-15

* 7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4

* 7:30: Eks 3:1-4

31 Anig geia Mosi's nijnöm, nan anibu nihnön göp, a göm, am söl au apöm nijnö nijnöl gi, Bi Kub haga,

32 'Nahai ilan Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale yad midpin,' a ga. Anig hageia, Mosi's, u Bi Kub nöp hagab, a göm, pinin göm gil gil göm, he göm amgö ninaga.

33 "Pen Bi Kub Mosi's nip haga, 'Minön nabön ut i am midpan rö, ma rirup ne u ud asik.

34 Ijip nibi bi gau nibi bi yad Isrel kalip gi naij yabit gipal, yad ninbin. Kale mitön gaböl u apdi ninem, apem kalip ud asik yunig aubin. Anib u, ne ado gi Ijip armön,' a ga.

35 "Isrel nibi bi nöd Mosi's nip hagla, 'Ne an hagö, bi kub midmön, halip bi manö ud asikep rö abad midpan?' ö gila. Pen hainö, God ejol nipe hag yuö apöm, mab bid mitan geia an au Mosi's nip waiö lö, God nipe ke Mosi's nip nibi bi kub kale midöm kalip ud asik yuan a göm, hag yua.

36 Pen Mosi's Ijip aramöm, nan gagep rö rimnap gau göm, nibi bi nipe Isrel kalip udöm nig solwara 'Ati' a gipal u amöm, nan gagep rö rimnap gau göm, hainö Isrel nibi bi ut gi dam ram minön aipit nöp an gau aramöm, nan gagep rö rimnap gau göl gi midmidöp. Anig gi midö midö, mi ninjuöl mihöp (40) ina. *

37 "Mosi's nipe nöp me nibi bi Isrel kalip haga, 'God nipe bi manö nipe hagep ap, nit kale ke bi yad rö ap, hag yuö, kalöp aunab,' a ga.

38 Mosi's nipe ram minön aipit nöp an gau mideia; nipe apis bac hon aip mideia; Sainai Dum gau ejol ap apöm Mosi's nip manö hag na. Mosi's manö anibu udöm hon Isrel nibi bi hag ninab, a göm, God nipe manö kamit anibu Mosi's nip na. *

39 "Mosi's manö kamit anibu hag na u pen bac hon gau manö anibu udagla. Kale Mosi's nip hag juöm, ado gi Ijip arun, a göm, gasi u nija.

40 Mosi's nimam Eron nip hagla, 'Bi ne Mosi's hanip Ijip nibö dauub u, nip nihnön göp u ninagpun. Anib u, ne hanip nan god rö rimnap gö, bi hon rimnap god ginabön

anib gau ud nöd arlö, hon hain arun,' a gila. *

41 Nin anibu nöp, god piral kaj kau pi rö ap gi löm, yaur nan gau pak dap sabe gi nila. Kale nimagö kale gila u nijnöm, u god hon a göm, miti miti göl gi nan kub lau nija. *

42 Anig geila, God kalip arö göm haga, 'Anig gipal u, sidö, rakin, gapi gau halöwatö sabe gilan,' a ga. Nin anibu kale nan anib gau nöp sabe gila u me, bi God manö hagep ap God Manö u kali klin riköm haga, 'Isrel nibi bi.

Kale nöd mi ninjuöl mihöp ram minön aipit nöp an gau ajmidim nin u, kaj kau kaj sipsip nan gau pak yip sabe gi nagmidim. *

43 Kale nan yiharit piral mihöp kale ke gipe u

nip nan pak sabe gi nit midöl gi, gi midmidim.

Nan anibu, ap Molok a gimidim, ap gapi rö gi limim, Repan a gimidim.

Nan god piral anib mihau nöp, sel ram gi ud ajöl gi, sabe göl gi midmidim.

Gi midmidim anibu, yad kalöp hag yunö, am nagi mideinabim daun kub Babilon ba lau,' a ga.

44 "Bac bi hon gau ram minön aipit gau mideila nin u sel ram ud ajmidal. Sel ram anibu mideia u nijnöm, God hon aip midöp a göm ninmidal. Sel ram anibu, God manö haga rö nöp gi lilö mideia.

45 Hainö Josua bac bi hon aip sel ram anibu nap bi kale nibö udla. Hainö, kale sel ram anibu daueilö nijnöl gi, God nipe nibi bi ram minön aui mideila gau yu gi yua. Sel ram anibu midöm, mid damöm, hainö Depid yag daula. *

46 Bac Depid, bi God nijnö aij ga bi u, nipe God nip hag nijnöm haga, 'Ne yau a gö, yad ram nöp aij ap gi linö, ne God Jekop nöd sabe gimidöp u, ram anibu mideinabön,' a ga. *

* 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nab 14:33 * 7:38: Eks 19:3 * 7:40: Eks 32:1 * 7:41: Eks 32:2-6 * 7:42: Emo 5:25-27

* 7:45: Jos 3:14-17 * 7:46: 2Sa 7:1-16 * 7:47: 1Ki 6:1-38

47 Hageia pen God nipe yau a gaga. Hainö Solomon nipe God sabe gep ram anibu gi la. *

48 “Pen God adö i gilañ midöp u, nibi bi ñimagö udöm gi linaböl ram gau midageinab. Bi God manö hagep ap manö anibu hagöm haga,

49 ‘Bi Kub u haga,

“Ram minönj kumi kabö adö lañ au sea kin yad rö adö au asik midem, minönj naböñ it i ma yad abö gi löi gi midpin.

Yip nihön ram gi libe, yad han mideinam? Yad ram auai ake linam?

50 Nan gau magöñhalö ñimagö yad ke gi lagpin aka?” ga, a ga.

51 “Hon ke niñ aij gipun a gimim, nan si nan naij nöp gimim, God Manö niñagpim. Nahai bi gimidal rö nöp gipim. Ana Ut nipe kalöp gasi aij ñö niñbep, pen pör wasö gipim. *

52 Nahai bi gau, bi God manö hagep gau kalip magöñhalö gi naij gila. Bi God manö hagep hadame gau, ‘God Bi Wög Gi Ñeb aij yöl u aunab,’ a gila. Pen nahai bi gau kale bi anib gau u rö nöp al pak lila. Pen minni God Bi Wög Gi Ñeb aij yöl anibu auö me, kale nip mumug niñmim al pak libe. *

53 Pen God lo manö nipe u, ejol nipe gau kalip hag yuö daulö udpe, pen hagöp rö niñmim gagpim,” a ga.

Sidipen nip kabö ju pak lila

54 Sidipen manö anibu hagö niñöl gi, kalip mulu kal yabit lugö, meg magö hau ribiköm kal jula.

55 Pen Ana Ut nipe Sidipen ajman rau midö niñöl gi, nipe gilañ gi niñöm kumi kabö adö lañ au niña, God mailö aij unbö ke yabit nipe mideia niñöm Jisas nipe God ñimagö yijig kid lau adö urak mideia. *

56 Sidipen niñöm haga, “Niñim! Yad niñabin, kumi kabö adö lañ au ajön hiik midöp. Bi Ñi nipe u God ñimagö yijig kid lau adö urak midöp!” a ga. *

57 Sidipen anig hagö, rimid kale u ñimagö ud pit göm, adin magöñhalö

uraköm, manö blatö göm manö kub yabit hagöm, gi dö gi am nipe mideia arla.

58 Nip ud sis löm, dam dam daun kub anibu höñ adö yañ ud arla. Bi nip manö pir alla gau kal juöm, wañj mälö kale gau ud juöm, bi praj Sol mideia söl au yulö, nipe abad midö niñöl gi, kale Sidipen nip kabö ju pakla.

59 Nip anig göl paklö niñöl gi, Sidipen Bi Kub nip wiñ al hagöm haga, “Bi Kub Jisas, ana magö yad ud,” a ga.

60 Anig hagöm, kugom yimöm, wiñ kub al hagöm haga, “Bi Kub! Yip al pak laböl i, nan si nan naij gaböl u niñmön arö gimön,” a ga. Anig hagöl göm uma. *

8

1 Sidipen nip kabö ju pak lila ñin u, Sol söl au midöm, paj hagöm obi olete ga.

Jisas nibi bi nipe kalip ridik gi yulö, ke ke arla

Ñin anibu nöp, Jerusalem kai it göm, nibi bi Jisas niñ udla gau kalip gi naij yabit gila. Anig gälö, nibi bi Jisas nip niñ udla gau kale magöñhalö piñin gi, ram minönj Judia gau abe, ram minönj Sameria gau abe, ke ke arla. Pen bi Jisas manö ud arep unbö migan lañ gau kale nöp Jerusalem mideila.

2 Pen God Manö hagöp rö nöp gimidal bi rimnap, Sidipen nip mög yabit gö, mitönj kub yabit göl gi, wip dam rigöl gila.

3 Sol pen, nibi bi Jisas niñ udpal gau gi naij yabit ginabin, a göm, ram ram göl gi, nibi bi anib gau kalip hañwañ tñp gi dam nagi limidöp. *

Pilip ram minönj Sameria amöm manö hag ña

4 Nibi bi Jisas nip niñ ud mideila gau piñin gi am ram minönj ke gau gau mideila. Pen anib gau am midöm, Jisas manö aij u dam nibi bi anib gau kalip hag ñimidäl.

5-6 Bi ne Pilip u rö nöp am daun kub ap ram minönj Sameria au midöm, nibi bi gau kalip, Mesaia aua manö aij u hag ña. Pilip manö haga u abe, nan gagep rö ga u abe

ninjom, manö nipe nihon nihon haga u, rimid li ninj aij yabit gila.

⁷ Nipe nibi bi kijaki aion pi halö mideila gau iru nöp gö, nan anib gau aiö göm höj arla. Nipe nibi bi ñimagö ma pino gö kila ga gau iru nöp abe, nibi bi ma gi ga be wa be ga gau iru nöp abe kalip gö, kamij la.

⁸ Anig gö ninjol gi, nibi bi daun anibu hanmideila gau magorhalö mñ mñ yabit gila.

⁹ Pen daun kub anibu bi ap hanmidöp, hib nipe u Saimon. Nipe kuj göm, nan gagep rö rimnap gö, Sameria nibi bi gau magorhalö gasi iru yabit ninjmidal. Yad bi kub yabit midpin, a ga.

¹⁰ Saimon nipe anig geia, nibi bi hib mideia gau abe, nibi bi hib midageia gau abe, Saimon manö haga rö nöp ninjom hagla, "Bi anibi nipe god 'Klö Kub' a gipun u nöp," a gila.

¹¹ Nan gagep rö gau pör gimidöp ninjom nibi bi gau gasi iru ninjom, manö haga rö nöp ninjmidal.

¹² Pen hainö Pilip apöm, God nibi bi udöm ram nipe kumi kabö laj au abad mideinab manö aij u abe, Jisas Kraisa manö aij nipe u abe, hag ñö, nibi bi gau kale manö nipe ninj udöm, ñig pakla.

¹³ Saimon nipe ke u rö nöp, Jisas nip ninj udöm ñig paka. Pilip arö, Saimon nip hain gö ninjol gi, Pilip nan gagep unbö ke rö gaia u ninjom, Saimon nipe aiö waiö ga.

¹⁴ Bi Jisas manö ud arep gau Jerusalem midlö ninjol gi, kalip manö ap hagla, "Sameria nibi bi God Manö ninj udpal," a gila. Kale manö anibu ninjom, Pida Jon kalip mihönj hag yulö, ram minönj Sameria arlö.

¹⁵⁻¹⁷ Ammil ninjolö, nibi bi gau Jisas nip ninj udlö, Bi Kub Jisas hib hagöm kalip ñig pak ñila u pen Ana U† nipe kalip auaga. Anib u, Pida Jon bi mihönj, Ana U† nipe kalip auaj, a gimil, sabe gimil, ñimagö nabic cög kalip adö laj lilö, Ana U† nipe kalip añi añi aua. *

¹⁸ Kalpe mihönj ñimagö nabic cög adö laj lilö, God nipe Ana U† nibi bi gau kalip ña u, Saimon ninjom, yad u rö nöp gnam, a göm, kalip mihönj mani yamöm haga,

¹⁹ "Mani i udmil, yip pidön anibu ñilö, yad nibi bi an an ñimagö yad nabic cög adö laj linö, kale u rö nöp Ana U† udnaböl," a ga.

²⁰ Anig hageia, Pida haga, "God nan aij nipe yiharij ñöb anibu, nihön ginig mani raunig gabön? Mani anibu ne ke pig hij gi lugnab!

²¹ Wög hol gipul u ne aip wasö. Hibur gasi midmagö ne ninj ud midpan u, God ninjö aij gagöp.

²² Nan si nan najj gnam, a gimön, gasi ninban u arö gimön, God nip sabe geinabön u, gasi najj yabit ninban anibu ninjom arö ginim rö löp," a ga.

²³ Yad ninbin, nan aij kale au nan yad rö midböp a gimön, ninmön, gasi najj ninmön, nan si nan najj gi midpan. Anib u, ne nan si nan najj gep magö u, nagi wög gep bi rö midpan.

²⁴ Hageia, Saimon haga, "Köl mihönj Bi Kub u nip sabe gilö, nan yip ginim rö löp, a gimil hagabil anibu ganim," a ga.

²⁵ Pen Pida aip Jon aip, Jisas kalip mihönj nihön nihön ga manö u abe, Bi Kub manö aij u abe, nibi bi gau kalip hag ñi pis göm, ado gi Jerusalem arnig, adan nab gau amöl gi, ram minönj Sameria aj au ram ritig aglö iru nöp nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ñöl gi arlö.

Pilip nipe bi Idiopia nibö ap nip Jisas manö aij u hag ña

²⁶ Pen Bi Kub ejol ap apöm Pilip nip haga, "Jerusalem nibö daun kub Gasa arbal adan mlö u arammön," a ga.

²⁷ Hagö, Pilip adan haga mlö anibu amöm ninja, bi kub ap, kaj hos tip gi dam ajöp nan bad adö laj asiköm, adan mlö anibu areia. Bi anibu nipe nibi kwin Kadaki, ram minönj kub Idiopia abad mideia nibi u nip wög göl gi, mani nipe u abad midmidöp. Pen nipe Jerusalem God sabe gep ram u amöm sabe göl gi mid pis göm,

²⁸ ado gi ram minönj Idiopia aramöm, God Manö adij Aisaia kali kñi rika u udöm, amgö li ninjol gi areia.

* 8:15-17: Ap 19:6

29 Pen God Ana Pilip nɪp haga, “Hos nan bad tɪp gɪ dam arab daŋ am söl ba au ammön, bɪ anɪbu aip armil,” a ga.

30 God Ana haga rö nöp, Pilip gɪ dö gɪ söl ba au amöm nɪŋa, bɪ Idiopia nɪbö anɪbu, bɪ God manö hagep Aisaia God Manö adɪŋ kalɪ kliñ rɪka u, amgö lɪ nɪŋöl gɪ areia. Pilip nɪŋöm haga, “Ne köp amgö lɪ nɪŋöl gɪ arabön yagol u, manö iɪ u anɪg hagöp a gɪmön nɪŋabön aka wasö?” ga.

31 Hageia, nɪpe haga, “Nɪbi bɪ rɪmnap rö yɪp hag ñɪlö nɪŋem rö hagnam,” a ga. Anɪg hagöm Pilip nɪp haga, “Ap adö aui asɪkō hol aip arul,” a ga. Hagaiö, Pilip am adö anɪbu asɪka.

32 Bɪ anɪbu God Manö adɪŋ Aisaia kalɪ kliñ rɪka anɪbu amgö lɪ nɪŋeia. Manö anɪbu anɪgöl mɪdöp:

“Nɪpe kaj sipsip uɪ gɪ dam al pak lɪbal rö nöp mɪdeia.

Kaj sipsip pɪ uŋ rɪklö, aiö gɪ gagöp rö, nɪpe u rö nöp manö ap hagaga.

33 Nan naij ap gaga u pen nɪp manö pir alöm, gɪ naij gɪla.

Nɪp böŋ nöp al pak lɪlö uma u me, hainö bɪ an rö mɪdöm,

‘Anɪg anɪg gɪmɪdöp,’ a gɪnab?” ö ga. *

34 Bɪ kub Idiopia nɪbö u manö anɪbu nɪŋöm, Pilip nɪp haga, “Manö hagab anɪbi, God manö hagep bɪ u nɪpe ke hagab aka bɪ ke nɪbö ap nɪp hagab?” ö ga.

35 Hagö, Pilip God Manö adɪŋ amgö lɪ nɪŋajɪl u nöp iɪ gɪ hag dam dam, Jisas manö aij u hag ñɪ aij ga.

36 Pen anɪg göl manö gɪ damöl gɪmil nɪŋlö ñɪg ap mɪdeia. Bɪ anɪbu Pilip nɪp haga, “Ñɪg mɪdöp i yɪp ñɪg pak ñɪnabön aka?” ga. *

37 Hageia, Pilip haga, “Ne Krais nɪp hi-bur gasɪ mɪdmagö yad nɪŋö nöp nɪŋ uɪpin a geinabön u, yad nöp ñɪg pak ñɪnabin,” a ga. Hageia, bɪ anɪbu pen haga, “Jisas Krais nɪpe God Ñɪ nɪpe mɪdöp u, yad nɪŋ uɪpin,” a ga.

38 Hagö, kaj hos nan tɪp gɪ dam ajep adö asɪk aueilö u, hos u halö anɪb au lɪmil, ñɪg yaŋ ammil, Pilip bɪ anɪbu nɪp ñɪg pak ña.

* 8:33: Ais 53:7-8 * 8:36: Ap 10:47 * 8:40: Ap 21:8

39 Anɪg göl ñɪg pak ñöm, goɪ au aulö nɪŋöl gɪ, adɪŋ Bɪ Kub Ana nɪpe Pilip nɪp udöm, ke mɪgan ap ud arö nɪŋöl gɪ, bɪ kub anɪbu nɪp nɪŋaga. Nɪpe pen mɪñ mɪñ yabɪɪ göl gɪ adan ara.

40 Pen Bɪ Kub Ana nɪpe Pilip nɪp dam ram mɪnön Asodas lö, nɪbi bɪ ram mɪnön anɪb gau daun ke ke mɪdeila gau kalɪp magöŋhalö Jisas manö aij u hag ñɪ dam dam, daun kub Sisaria amjaka. *

9

Sol Jisas nɪp nɪŋ uda

1 Pen Sol nɪpe Bɪ Kub manö aij nɪŋ udöm hain gɪmɪdal nɪbi bɪ gau kalɪp al pak lɪn, a göm, pör klö yabɪɪ gɪmɪdöp. Mañ ap nɪpe am God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɪ u nɪp haga, *

2 “Yɪp köp rɪmnap kalɪ kliñ rɪk ñaimön, yad dam Juda magum gep ram ke ke mɪdöp daun kub Damaskas amem, kalɪp ñɪnabin. Köp anɪbu kalɪ kliñ rɪkmön hagmön, ‘Daun kub Damaskas au, kale nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ uɪpal rɪmnap Juda magum gep ram gau mɪdaiöl u, Sol nɪp hagpe, kalɪp nagi löm, Jerusalem daunɪm,’ a gɪmön, kalɪ kliñ rɪkmön,” a ga.

3 Sol köp anɪbu udöm, Damaskas söl söl gö nɪŋöl gɪ, adɪŋ mailö kumi kabö adö laŋ nɪbö ap lugöm nɪp nɪŋa.

4 Sol kaj hos adö laŋ nɪbö ap lug mɪnön yaŋ pakö nɪŋöl gɪ, manö ap nɪp haga, “Sol, Sol, yɪp nɪhön gɪnɪg gɪmön pör gɪ naij gabön?” ö ga.

5 Hageia, Sol haga, “Bɪ Kub, ne an?” ö ga.

Hageia, haga, “Yad Jisas, yɪp pör gɪ naij gabön u nöp hagabin.

6 Pen ne urakmön, Damaskas ammön, bɪ ap apöm nöp manö hagnɪm rö nɪŋmön gɪmön,” a ga.

7 Pen bɪ Sol aip aula gau manö magö u nöp nɪŋöm, bɪ nɪme u nɪŋagöm, gasɪ mɪlö löm, manö rɪmnap hagagla.

8 Sol pen uraköm amgö hiɪköm nɪŋa, amgö nɪpe u böŋ nöp we ga. Anɪg gö, bɪ nɪpe aip aula gau ñɪmagö kɪd nɪpe u udöm, uɪ gɪ Damaskas arla.

* 9:1: Ap 8:3

⁹ Nip anig göl amgö we gö, ñig, nan magö nan gau ñiñagöm, ñin mihau nigan yiñariñ nöp mideia.

¹⁰ Pen Jisas nip niñ uda bi ap Damaskas mideia, hib nipe u Ananias. Bi anibu nipe naböñ niña, Jisas nip haga, “Ananias!” a ga.

Hageia haga, “Bi Kub, yad midpin,” a ga.

¹¹⁻¹² Hageia, Jisas haga, “Sol bi daun kub Dasas nibö u, God nip sabe göl gi, naböñ niñöb, bi Ananias a gipal u nip am ud niñajip, amgö nipe we ga u ñil niñöb. Nipe miñi yip sabe göl gi midöp Judas ram u. Anib u, ne adan ‘Yijig’ a gipal u ammön, Judas ram u amjakmön kalip hagmön, ‘Sol nip niñnig auabin,’ a gipal,” a ga.

¹³ Jisas nipe anig hageia, Ananias haga, “Bi Kub. Yad niñbin nibi bi iru yabit nöp hagpal, ‘Bi Sol anibu nibi bi nöp lau adö midpal Jerusalem gau kalip pör gi naij yabit göp,’ a gipal.

¹⁴ Nipe miñi Damaskas i auöp u, bi God nan sabe gep bi kub gau köp rimnap nip ñilö, nibi bi an an hib ne haglö adö arnab gau, kalip nagil lin, a göm, auöp,” a ga.

¹⁵ Ananias anig hageia, Bi Kub nip haga, “Aru! Bi anibu wög rimnap yad ke nip hag libin. Nipe manö aij yad u Isrel nibi bi kalip hag ñöm, Isrel nibi bi wasö gau kalip hag ñöm, kin gau kalip hag ñöm ginab. *

¹⁶ Pen nipe ake ranö, iru marö gö niñöl gi, wög anibu ginab. Anig ginab u yad ke nip hag ñi aij ginabin,” a ga. *

¹⁷ Bi Kub anig hageia, Ananias aramöm, Sol mideia ram u apjaköm, raul yan amöm, Sol nip nabic cög adö lan ñimagö löm haga, “Mam Sol. Bi Kub Jisas nöp adan an au ap lugöm waiö la niña u, yip hag yuöp auabin i. Ne amgö ne kauyan ñil niñmön, Ana Uñ nipe nöp am ajman raunim, a göm, yip hag yuö aubin i,” a ga.

¹⁸ Ananias anig hagö niñöl gi, nan hag gat bad rö Sol amgö nip hariköl mideia u, wat gi lugö niñöl gi, adiñ amgö ñil niña. Amgö niñöm, urak aramöm, ñig paka.

¹⁹ Sol nan niñöm klö uda.

Sol Damaskas nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ña

Pen Sol nipe ñin rimnap nibi bi Jisas nip niñ udla gau aip Damaskas midöl gi,

²⁰ Juda magum gep ram gau ajöm, Jisas nipe God Ñi nipe midöp manö aij u nibi bi gau kalip hag ña.

²¹ Nipe anig göl hag ñi midö niñöl gi, kale niñöm pa gil gil göm hagla, “Bi i me, Jerusalem nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip gi naij gimidöp me! Miñi rimnap halö nagil li dam, bi God sabe gep bi kub gau kalip ñinam a göm auöp,” a gila. *

²² Pen Sol Jisas manö aij u hag ñi damöm, Jisas nipe nöp Mesaia u manö kabö göl yabit hagö, bi Juda Damaskas han mideila gau manö ap pen hagöl rö laga. *

²³ Pen hainö mid damöm, Juda kai ap magum göm, manö hag adö añil löm hagla, “Sol nip al pak lun,” a gila.

²⁴ Pen manö hagla anibu, bi ap niñöm Sol hag ña. Daun kub anibu, hadame nöp kabö waryö gi giga bö gila u me, adan ramö ajmidal gau, Sol nip alun, a göm, sidö an sibön yan uñin li mideila.

²⁵ Anig geila niñöm Sol bi nipe gau sibön an yan nip wadi migan kub ap yagöm, nagil adiköm, tip gi waryö anibu migan ap höñ adö adö lan nibö minöñ yan yulö, piñin gi ara. *

Sol Jerusalem am mideia

²⁶ Sol Jerusalem amöm, nibi bi Jisas lau adö mideila gau aip mideinam, a geia pen kale niñöm, bi i Jisas bi nipe ap wasö, hanip al pak linig auöp, a göm, piñin gila. *

²⁷ Anig geila, Banabas nipe Sol nip dam bi Jisas manö ud arep gau mideila au amöm, kalip haga, “Bi anibi nip niñmim piñin gagmim. Mañ ap daun kub Damaskas amöl gi, adan an au amöm, Bi Kub nip niñö, nip manö rimnap haga. Hainö am Damaskas nibi bi kalip piñin gagöm, Jisas manö aij u halöwatö nöp hag ña,” a ga. *

* 9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5 * 9:16: 2Ko 11:23-28

* 9:26: Gal 1:17-19 * 9:27: 1Ko 9:1

* 9:21: Ap 8:3 * 9:22: Ap 18:28 * 9:25: 2Ko 11:32-33

²⁸ Banabas anig hagö, Sol níp udlö, kalíp aip Jerusalem mîdöm, daun kub anîbu mîgan mîgan gau amöm, Jisas manö aij u hałowalö yabîl nöp hag ña.

²⁹ Pen bî Juda Grik manö nîŋla gau níp aip manö pen pen hag amîl apîl göm, níp al pak lun, a göm, gasî u nîŋla.

³⁰ Pen bî Jisas níp nîŋ udla rîmnap manö anîbu nîŋöm, níp uť gî dam daun kub Sisaria amöm yulö, daun kub Dasas ara.

³¹ Ñîŋ an anîb au, ram mînön Judia, Galili, Sameria gau, nîbi bî Jisas níp nîŋ udla gau mîd aij gîla. Ana Uť nîpe kalíp abad mîd aij göm, pîdön ñö nîŋöl gî, kale klö göm, Bî Kub níp gasî nîŋöl gî mîdöm, nîbi bî rîmnap halö Jisas manö aij u hag ñîlö, kale u rö nöp Jisas níp nîŋ udla.

Pida Inias níp gö urak ara

³² Pida ram mînön ke ke gau gî ajöl gî, nîbi bî Jisas níp nîŋ udla gau kalíp nîŋ ajmîdöp. Anig göl nîŋ ajöm, mañ ap, nîbi bî Jisas níp nîŋ udla gau kalíp nîŋîŋ, a göm, ram rîŋig aglö Lida ara.

³³ Ram mînön anîbu bî ap mîdeia, hib nîpe u Inias. Pen ñîmagö ma nîpe gau kîla gö, kuö adö nîpe u nöp han mîdmîdöp mî unbö raleb jîŋ ina.

³⁴ Pida bî anîbu níp haga, "Inias. Nan nöp göp u Jisas gö kamîŋ lîŋab. Urakmön, kuö ne u yad aij gî," a ga. Anig hagö nîŋöl gî, magö anîbu nöp Inias níp kamîŋ lö uraka.

³⁵ Inias uraköm gî ajö nîŋöl gî, ram rîŋig aglö Lida nîbi bî gau abe, ram mînön Seron nîbi bî gau abe níp nîŋöm, Bî Kub níp nîŋ udla.

Dabida uma, Pida gö, uraka

³⁶ Pen Pida ram rîŋig aglö Lida anîbu mîdö nîŋöl gî, nîbi Jisas níp nîŋ uda ap uma yöp daun kub Jopa au. Nîbi anîbu hib nîpe Dabida. Pen Grik manö hagöm níp Dokas a gîmîdal. Nîpe nîbi bî gau kalíp abad mîd aij göm, nîbi bî mög gep rö gau kalíp wög gî ñîmîdöp.

³⁷ Nîbi anîbu níp nan gö hadö umö, níp ñîg pak ñöm wip he dam ram raul mîgan adö laŋ lîla.

³⁸ Jisas nîbi bî nîpe Jopa mîdeila gau manö ap nîŋla, Pida ap mîdeia ram rîŋig

aglö Lida au. Lida daun kub Jopa söl au mîdöp, nîŋöm kale bî mîhöp kalíp hag yulö, Pida mîdeia au ammil manö klö hagmil haglö, "Ne hol aip yîŋîd auö arun," a gîlö.

³⁹ Hagailö, Pida kalíp mîhön aip Jopa amöm amjaklö nîŋöl gî, níp uť gî dam Dabida uma dam lîla ram raul adö laŋ arla. Uť gî ud areilö nîŋöl gî, nîbi pałpał ap mîdeila gau, nîbi uma anîbu nöd kamîŋ mîdmîdöp u, wałj mîlö wałj rîmnap kalíp yîharîŋ ñîmîdöp gau, Pida níp yamöl gî, mîlön gî mîdeila.

⁴⁰ Pida pen nîbi bî ap mîdeila anîb gau kalíp hag hön yaŋ yuöm, kugom yîmöm, God níp sabe göl gî, adö göm, wip he nîŋöl gî haga, "Dabida, urak!" a ga. Hagö, Dabida amgö ñîl Pida níp nîŋöm, urak asîka.

⁴¹ Pida pen ñîmagö kîd nîpe u udöm, ud urak ñöm, nîbi pałpał gau abe, nîbi bî Jisas níp nîŋ udla gau abe, kalíp magöŋhalö wîñ alö aueila haga, "Dabida i," a ga.

⁴² Pen Pida anig geia, manö anîbu Jopa nîbi bî magöŋhalö nîŋöm, nîbi bî iru nöp Bî Kub níp nîŋ udla.

⁴³ Pen Pida nîpe daun kub Jopa anîbu, bî kaj kau hañ wög gîmîdöp bî ap aip ñîŋ rîmnap rapîŋ mîdmîdil. Bî anîbu hib nîpe Saimon.

10

Ejol ap apöm Konilias níp manö haga

¹ Pen ami bî gau kalíp abad mîdmîdöp bî kub ap daun kub Sisaria mîdmîdöp. Hib nîpe u Konilias. Ami bî nîpe abad mîdmîdöp anîb gau kalíp "Idali Ami Bî" a gîmîdal.

² Bî kub Konilias anîbu aip, nîbi bî ram nîpe gau aip, God níp nîŋ udla. Juda nîbi bî nan kale rîmnap mîdagmîdöp u, Konilias nîpe mani nan gau hałowalö ñîmîdöp. Pen nîpe God níp pör sabe gîmîdöp.

³ Mañ ap sîdö gamîŋ ga magö u, Konilias nîpe nabön nîŋa, God ejol ap apöm haga, "Konilias!" a ga.

⁴ Hageia, Konilias piñîŋ göm níp nîŋ ij halö löm haga, "Bî kub, yîp nîhön hagabön?" ö ga.

Hageia, ejol u nɪp haga, “Ne God nɪp sabe gɪmön, nɪbi bɪ mög gep gau kalɪp nan hałowalö ñimön gɪpan u, God nöp aij göm nöp hauł gagöp.

⁵ Ne bɪ rɪmnap hagö, kale am daun kub Jopa amöm, bɪ Saimon Pida a gɪpal u nɪp haglö aunɪm.

⁶ Nɪpe Saimon, bɪ kaj kau hañ wög göp u aip mɪdpil ñig solwara goł au,” a ga.

⁷ Pen ejol manö anɪbu hagöm arö nɪñöl gɪ, Konilias bɪ wög nɪp gɪ ñimɪdil mɪhau abe, ami bɪ God nɪp nɪñ uda ap abe hagö aueila,

⁸ kalɪp ejol u manö nɪhön nɪhön haga u hag ñi aij göm hag yuö, Jopa arnɪg hadla.

⁹ Kale am am adan an au hanla. Ruö am am, sɪdö an aulɪk magö u, Jopa söl söl gɪla. Magö anɪbu Pida God nɪp sabe gɪnɪg ara ram adö lañ mɪgan u.

¹⁰ Nɪpe amöm, God nɪp sabe gɪ mɪdö nɪñöl gɪ, nɪp kɪyö kub yabɪł la. Pen nɪbi bɪ nɪpe gau nan magö lau gɪlö nɪñöl gɪ, nɪpe naböñ ap nɪña.

¹¹ Pida nɪpe naböñ nɪñöm nɪña, kumi kabö adö lañ mɪgan hiıköm, wadɪ kub ap ñon mɪlö mɪhau mɪhau goł lap lap adɪköl mɪdeia an au lug lug mɪnönñ il yan luga.

¹² Wadɪ mɪgan anɪb yan kaj, wal wayön, re, yaur ke ke gau magöñhalö nöp mɪdeia.

¹³ Manö ap pen nɪp haga, “Pida, urakmön nan ñiñeb anɪb yagol gau pak ñö?,” a ga.

¹⁴ Hageia, Pida pen haga, “Bɪ Kub. Wasö yabɪł! Nɪhön gɪnɪg ñö? a gɪmön hagpan? Hon Juda nɪbi bɪ nan hil gep anɪb gau nan rɪmnap ñiñagpin yabɪł,” a ga. *

¹⁵ Hageia, manö anɪbu kauyan haga, “Nan nɪhön nɪhön God nan ñiñeb a ga gau, hil gep a gɪmön hagagmön,” a ga. *

¹⁶ Ga anɪbu, ij mɪhau nɪgan ga. Hainö me, nan wadɪ kub anɪbu ado gɪ kumi kabö adö lañ ara.

¹⁷ Anɪg gö, Pida naböñ nɪñbin anɪbu nɪhön gɪnab, a göm, gasɪ iru nɪñ mɪdö nɪñöl gɪ, Konilias bɪ hag yuö nɪp hagnɪg aula bɪ kabö u adan il au apjakla.

¹⁸ Apjaköm hagla, “Bɪ Saimon Pida au mɪdöp aka?” gɪla.

¹⁹ Pida naböñ nɪñajɪp anɪbu gasɪ nɪñöl gɪ mɪdö nɪñöl gɪ, God Ana nɪp haga, “Ne nö?! Bɪ mɪhau nɪgan nöp ulhai nɪñ auaböl.

²⁰ Anɪb u, urakmön ram au gɪyan arammön. Yad ke kalɪp hag yunö auaböl. Anɪb u, auö aip arun a gaiöl u, gasɪ iru nɪñagmön aip armön,” a ga.

²¹ God Ana anɪg hagö, Pida au yan amöm bɪ anɪb gau kalɪp haga, “Bɪ ulhai nɪñabim bɪ u, yad me i. Yɪp manö ap hagnɪg aubim aka?” ga.

²² Hageia, hagla, “Bɪ kub Konilias, ami bɪ gau kalɪp abad mɪdöp bɪ kub u hanɪp hag yuö auabun. Nɪpe God nɪp nɪñ udöm, God Manö hagöp rö göp; Juda kai nɪp nɪñlö kalɪp magöñhalö aij göp. Pen nɪpe naböñ nɪña, God ejol ap apöm nɪp haga, ‘Ne bɪ rɪmnap yuö, am Saimon Pida nɪp ul gɪ daulö, manö hagainɪm u nɪñmön,’ a ga,” a gɪla.

Pida Konilias ram ara

²³ Anɪg hagailö, Pida kalɪp hagö ram raul mɪgan amöm hanla.

Ruö Pida, bɪ Jopa nɪbö Jisas nɪp nɪñ udla rɪmnap udöm, Konilias yua bɪ ugan anɪbu aip am am adan an au hanla.

²⁴ Ruö u, Sisaria amjaköm, Konilias ram u amjakla. Pen Konilias nɪpe Pida auab, a göm, nɪbi bɪ nɪpe gau abe, mɪdeimam nɪpe gau abe, kalɪp wiñ alö ap magum gɪ mɪdeila.

²⁵ Pida nɪpe amöm ram raul arnɪg gö nɪñöl gɪ, Konilias nɪp nable paköm, nɪp bɪ kub a göm, am ma il nɪpe au kugom yɪma.

²⁶ Anɪg gö nɪñöl göm, Pida pen nɪp ud urak ñöm haga, “Ne urak! Yad u rö nöp bɪ ap me,” a ga. *

²⁷ Hagö, urakö nɪñöl gɪ, manö hagöl gɪ, ram raul mɪgan yan arlö. Ammil Pida nɪña, nɪbi bɪ iru nöp ap magum gɪ mɪdeila.

²⁸ Pida kalɪp haga, “Kale ke nɪñbim, hon Juda nɪbi bɪ asi masɪ gɪ aij gɪpun. Juda nɪbi bɪ wasö gau aip ajagpun; ram kale aragpun. Pen yad naböñ nɪñnö, God yɪp manö ap haga. Nɪpe manö haga anɪbu, yad nɪbi bɪ rɪmnap asi masɪ mɪdpal, a gem, kalɪp asi masɪ gɪnam rö lagöp.

* 10:14: Lep 11:1-47; Esi 4:14 * 10:15: Mak 7:15,19 * 10:26: Ap 14:13-15; Rep 19:10

29 Anib u niñem me, Konilias manö hagöp u niñem arö gagpin; hagöp rö niñem aubin. Anib u, yip niñhön giñig hagpe aubin?" ö ga.

30 Pida anig hageia, Konilias haga, "Yad ruö nöp me, miñi sidö gamiñ göp magö u rö, ram raul miñan yañ God nip sabe gi midöl gi niñnö, bi waij rud yabiñ yima ap apöm, midainö ba au uraköl mideia.

31 Nipe yip haga, 'Konilias, ne God nip sabe giñmön, mani nan gau nibi bi nan midagöp gau kalip hañowañö niñmön giñan u, God niñjöb.

32 Anib u me, bi rímnap hag yuö, daun kub Jopa amöm, Saimon hib nipe ap Pida a giñpal u, nip uñ giñ dauöl. Nipe Saimon bi kaj kau hañ wög göp u aip midpil niñ solwara goñ au,' a ga.

33 Ejol u yip anig hagö, yad yinid nöp bi yad rímnap hagnö, nöp am uñ giñ dauajal, yip aij göp. Hon nibi bi aui God piñ midpun rö, Bi Kub manö kalip hag niñmön, a göm, nöp hag yuö auban u, miñi hanip hag ñö niñjun," a ga.

Pida Konilias nibi bi nipe gau kalip manö hag ña

34 Konilias anig hageia, Pida haga, "Yad miñi niñbin, God nipe, bi söl aui niñbö nöp bi aij, bi miñlö gau niñbö bi naij, a göm, niñagöp. *

35 Ram miñnöñ ke ke gau niñbö, iñ ke ke gau niñbö, nibi bi an an God nip niñjöm ana udöm, manö nipe niñjöm hagöp rö giñaböl gau, kalip magöñhalö udnab.

36 Pen God nipe hanip Isrel nibi bi manö aij yua u niñbim. Yad ke aip jím ñöl midlan, a göm, God nipe Jisas Krais nip hag yua. Jisas Krais nipe nöp me, nibi bi gau magöñhalö Bi Kub kale midöp.

37 Kale ke niñbim, Jon bi niñg pak ñeb u, niñg pak ñöl giñ, manö aij anibu iñ göm, ram miñnöñ Galili hag ña. Anig göl hagö, hag damöm, hag damöm, nibi bi ram miñnöñ Isrel midpal gau magöñhalö niñla. *

38 Pen kale niñbim, Jisas Nasared niñbö u God aip midöm, Ana Uñ u nip ñö, abad

midö niñjöl giñ, klö nipe nöp udöm, ram miñnöñ ke ke gau magöñhalö ajöl göm, nibi bi gau giñ aij göl giñ, nibi bi Seden kalip gö uñham mideila gau kalip gö, kamñ lím midöp. *

39 "Pen Jisas Juda nibi bi ram miñnöñ kale gau giñ ajöl göm, Jerusalem giñ ajöl göm, ga ga rö hon amgö hon ke niñno u hagabin. Pen hainö nip mab ba lan al pak lölö uma.

40 Uma u pen niñ niñhöp midöm, God gö, niñ niñhau niñgan u kauyañ uraköm, am waiö lö amgö niñno.

41 Nibi bi magöñhalö nip amgö niñagla. God hanip nibi bi hag la gau nöp Jisas nip amgö niñno. Nipe umöm urakö niñjöl giñ, aip midun jím ñöl nan niñjun niñg niñno. *

42 Jisas hanip haga, 'Manö aij yad u nibi bi gau kalip hag niñmim hagnim, "God haga rö me, hainö Jisas nibi bi kamñ mideinaböl gau abe, nibi bi umnaböl gau abe, kalip magöñhalö manö kub hagnab," a giñmim,' a ga. *

43 Pen adö anibu, bi God manö hagep gau magöñhalö Jisas Krais nip hagöm hagla, 'Nibi bi an an Krais hib klö yabiñ nipe u udnaböl gau, nan si nan naij giñpal u, God niñjöm arö giñab,' a giñla," a ga. *

Juda nibi bi wasö gau Ana Uñ udla

44 Pen Pida anig göl manö hag midö niñjöl giñ, Ana Uñ nipe nibi bi niñ mideila gau kalip magöñhalö aua. *

45-46 Ana Uñ kalip auö, kale manö ke nöp, han ke nöp hagöl giñ, God hib nipe haglö adö arö, Juda nibi bi Jisas nip niñ udla Pida aip Jopa niñbö aula gau, God Juda nibi bi wasö gau kalip Ana Uñ ña me u, a göm, aiö waiö giñla.

Pida pen haga, *

47 "God nipe Ana Uñ hanip ña rö u, miñi nibi bi gai i kalip u rö nöp ñöb. Anib u, kale niñg paknabun, a giñlö, nibi bi rímnap kalip wasö göl rö lagöp," a ga.

48 Pida anig hagöm bi nipe rímnap kalip haga, "Nibi bi gai i kalip Jisas Krais hib nipe hagnim niñg pak niñmim," a ga. Niñg pak niñlö niñjöl giñ, kale hagla, "Pida, ne

* 10:34: Dud 10:17; Ro 2:11 * 10:37: Mad 4:12-17 * 10:38: Mad 3:16; Luk 4:17-20 * 10:41: Ap 1:8; Luk 24:42-43 * 10:42: Ap 17:31; 1Pi 4:5 * 10:43: Ais 53:5-6; Jer 31:34 * 10:44: Ap 11:15; 15:8 * 10:45-46: Ap 2:4; 19:6

hon aip ñin pro magö ap aui mɪdaimön,” a gila. Haglö, ñin pro magö ap kalip pig mɪdeia. *

11

Pida Jerusalem arö nɪp manö hag gila

¹ Pen Jisas manö ud arep bi gau abe, ram mɪnön Judia nɪbi bi Jisas nɪp nɪn udla gau abe nɪnla, Juda nɪbi bi wasö gau rɪmnap God Manö nɪn udla.

² Anib u, hainö Pida Jerusalem arö, Juda bi wasö gau u rö nöp hañ rɪb gi dö göl, a gɪmɪdal bi gau, Pida nɪp kal göm hagla,

³ “Ne nɪhön gɪnɪg bi hañ rɪb gi dö gagpal gau ram kale ammön, kalip aip nan jɪm ñöl ñɪnabön?” ö gila. *

⁴ Anig hagaila, Pida daun kub Jopa mɪdöm nabön nɪnɔ aiud u kalip hag ñöl gi haga,

⁵ “Yad daun kub Jopa mɪdem, God nɪp sabe gi mɪdem, nabön nɪnön, kumi kabö adö lan nɪbö, wadi kub ap rö ñon mɪlö mɪhau mɪhau goɪ lap lap adɪköl mɪdeia lug lug il yad mɪdainö au ap luga. *

⁶ Auö, yad wadi anibu mɪdeia söl au amem nɪnön, kaj, wal wayön, re, yaur gau gau magöñhalö mɪdeia.

⁷ Pen manö ap yip haga, ‘Pida, ne urakmön nan anib yagol gau pak ñön,’ a ga.

⁸ “Hageia, yad pen hagnö, ‘Bi Kub. Wasö yabɪ! Nɪhön gɪnɪg ñön a gɪmön hagpan? Hon Juda nɪbi bi nan hil gep anib gau nan rɪmnap ñɪnagpin yabɪ,’ a gɪnö.

⁹ “Anig hagainö, manö anibu kauyan haga, ‘Nan nɪhön God nan ñɪneb a ga gau, hil gep a gɪmön hagagmön,’ a ga.

¹⁰ Ga anibu, ij mɪhau nigan ga. Pen hainö nan wadi kub anibu ado gi kumi kabö adö lan ara.

¹¹ “Pen magö anibu nöp, bi mɪhau nigan ram han mɪdainö u apjakla. Bi anib gau bi kub Konilias, Sisaria nɪbö hag yuö, yip uɪ gɪnɪg aula.

¹² God Ana yip haga, ‘Gasi iru nɪnagmön, kalip aip haɪwəɪö armön,’ a ga. Anig hageia, yad mam Jisas manö nɪn udpal

unbö kagoɪ jɪn udem, kalip aip Konilias ram u arno.

¹³ Amjakno, Konilias haga, ‘Ejol ap apöm yip haga, “Bi rɪmnap hagaimön, daun kub Jopa amöm, bi ap Saimon Pida a gɪpal u nɪp uɪ gi dauöl.

¹⁴ Uɪ gi dauöl, nɪpe nöp manö rɪmnap hag ñö, nɪbi bi ram ne aip mɪdpim gau, God kalöp magöñhalö ud kamɪn yuö, nɪbi bi nɪpe mɪdeinabim,” a ga,’ a ga. *

¹⁵ “Konilias yip anig hagö, yad il gem manö hag ñinö nɪnöl gi, Ana Uɪ nɪpe hanɪp nöd aua rö, nɪbi bi anib gau kalip u rö nöp aua. *

¹⁶ Anig gö, Bi Kub hanɪp nöd haga manö u gasi nɪnön. Nɪpe haga, ‘Jon kalip ñig pak ña u pen söl mɪdöp God nɪpe kalöp Ana Uɪ u pak ñinab,’ a ga. *

¹⁷ Pen hon Bi Kub Jisas Krais nɪp nɪn udno ñin u, God nan aij yabɪ hanɪp ña rö, kalip u rö nöp ña. Anib u, yad aigöl gem God nɪp, ‘Anig gagmön,’ a gɪbnep?” ö ga.

¹⁸ Pida anig hageia, bi nɪp manö kal hag gila gau manö haga u nɪnöm, manö kal rɪmnap halö hag gagla. God hib haglö adö arö nɪnöl gi hagla, “Hanɪp nöp wasö; Juda nɪbi bi wasö gau u rö nöp, nan si nan naij gɪpal u, nɪhön gɪnɪg anig gɪpun, a göm, nɪp sabe geinaböl u, nɪpe nɪnöm, nan si nan naij gɪpal gau arö göm, kamɪn pör mɪdep magö u kalip ñinab,” a gila. *

Adiok nɪbi bi Jisas manö aij u nɪn udla

¹⁹ Pen Sɪdipen nɪp kabö ju pak lɪla ñin an au, bi Juda Jerusalem mɪdeila gau, nɪbi bi Jisas nɪp nɪn udla gau kalip gi naij yabɪ gɪlö, kale piñɪn gi ke ke arla. Rɪmnap piñɪn gi ram mɪnön Pönisia arla, rɪmnap piñɪn gi ram mɪnön ñig rɪb gus ga airan Saipras arla, rɪmnap piñɪn gi daun kub Adiok arla. Amöm, Jisas manö aij u Juda nɪbi bi wasö gau kalip hag ñagla, nɪbi bi kale ke Juda kai ju am anib gau mɪdmɪdal gau kalip nöp hag ñila. *

²⁰ Pen nɪbi bi Jisas manö aij u nɪn udla rɪmnap Saipras nɪbö, rɪmnap Sairini daun nɪbö, piñɪn gi Adiok amöm, Bi Kub Jisas

* 10:48: Ap 2:38 * 11:3: Ap 10:28; Gal 2:12 * 11:5: Ap 10:9-48 * 11:14: Ap 16:31 * 11:15: Ap 2:4 * 11:16: Ap 1:5 * 11:18: Ap 13:48; 14:27 * 11:19: Ap 8:1-4

manö aij u Juda nibi bî wasö gau kalip hag ñila.

²¹ Bî Kub klö nipe u kalip aip mîdeia u me, nibi bî gau kalip Jisas manö aij u hag ñilö, nibi bî iru nöp Bî Kub nîp nîj udla.

²² Pen Jerusalem nibi bî Jisas nîp nîj udla gau, manö anîbu nîjöm, bî kale Banabas nîp haglö, Adiok ara. *

²³ Banabas nipe Adiok amjaköm nîja, God nipe nibi bî anîb gau mög nîjöm gö, Jisas manö aij u nîj udla. Anîb u me, nipe ñiñî löm, kalip manö rîmnap halö hag ñöl gî haga, “Bî Kub nîp nîj udpim u arö gagmim; nîp añî nöp hibur gasî mîdmagö kale anî dan nîj ud pîdöj gîmim, cîg göl gî mîdaimim,” a ga.

²⁴ Banabas nipe bî aij yöl. Ana Uî nipe Banabas apöm ajmanî raumîdöp. Nipe Jisas manö aij u böj nöp nîj uda. Nipe Jisas manö aij u nibi bî gau hag ñö, nibi bî iru nöp Bî Kub nîp nîj udla.

²⁵ Banabas pen bî Sol nîp am daunam, a göm, daun kub Dasas ara. *

²⁶ Banabas Dasas amjaköm, Sol nîp ulhai nîjöm, uî gî ado gî am Adiok amöm, mî añî anîbu nibi bî Jisas nîp nîj udla gau kalip Jisas manö aij u hag ñöl gî mîdailö. Adiok nibi bî Jisas Kraiss nîp nîj udla gau, nöd hib ñöm Kraiss Nibi Bî a gîla.

²⁷ Ñîñ anî anîb au, bî God manö hagep rîmnap Jerusalem nîbö Adiok arla.

²⁸ Amöm, God Ana nipe bî kale ap Agabas nîp gasî ñö haga, “Kîyö kub yabîî ram mîñöj magöñhalö lîñîg gab,” a ga. Hagö, haga rö kîyö kub yabîî u, gapman bî kub Klodias abad mîdmîdöp ñîñ u aua. *

²⁹ Anîg göl kîyö kub la nîjöm Adiok nibi bî Jisas nîp nîj udla gau hagla, “Nibi bî Jisas manö aij u nîj udpal rîmnap ram mîñöj Judia gau mîdlö nîjöl gî, kalip kîyö kub yabîî löp u, hon añî añî kalip mani rîmnap magum gun ñun,” a gîla.

³⁰ Anîg hagöm, mani lî magum göm, Banabas aip Sol aip kalip ñöm hagla, “Kale bî mîhönj mani î dammil, Kraiss nibi bî nipe abad mîdpal bî kub gau kalip ñîl,” a gîla. *

12

Herod Jems nîp al pak löm, Pida nîp nagî la

¹ Ñîñ anî anîb au, gapman bî kub Herod, nibi bî Jisas nîj udla gau rîmnap kalip gî naj göl gî, dam nagî löl gî ga.

² Ami bî nipe gau rîmnap hagö, Jon nîmam Jems nîp ru mîlö kîd udöm böj nöp al pak lîlö uma.

³ Herod hagö anîg geila, Juda nibi bî gau nîjöm ñiñî lîla. Ñîñî lîla u, Herod nîjöm, Pida nîp u rö nöp hagö, dam nagî lîla. Gîla anîbu, Juda nibi bî Bred Yîs Halö Ñîñagep ñîñ anî au gîla.

⁴ Herod Pida nîp anîg göl dam nagî löm, ami bî unbö raleb böj danî (16) kalip nîme lî yîgwo mîlö yîgwo mîlö löm haga, “Sîdö anî sîböñ yanî bî mîhau mîhau abad nöp mîdaimim,” a ga. Herod gasî nipe u ke nîjöm haga, “Pasopa ñîñ u ap arainîm me, hainö Pida nîp dam nibi bî mîdeinaböl anî au amun manö kub hagnabun,” a göm nîja.

⁵ Pida nipe anîg göl nagî mîdö nîjöl gî, nibi bî Jisas nîp nîj udla gau Pida nîp gasî nîjöm, klö göm God nîp sabe göl gî nöp mîdeila.

⁶ Pen gapman bî kub Herod Pida nîp manö kub hagnam, a göm, nîja ñîñ anîbu nöp sîböñ au yanî, Pida nîp sen mîhöp adîköm, ami bî mîhau böj lap lap nîj mîdlö nîjöl gî, Pida anî yanî haneia. Ami bî rîmnap u rö nöp adan îl u nîj mîdeila.

⁷ Pen adîj Bî Kub ejol nipe ap urak mîdö nîjöl gî, mab mîtanî rö am nagî lep ram raul mîgan u ara. Ejol anîbu am Pida nîp rîglöm pak nîjöm haga, “Yîñîd urak!” a ga. Hagö, Pida urakö nîjöl gî, sen nîp adîkla u hubîka.

⁸ Ejol Pida nîp haga, “Dîp nagî ne u pîg lîmön, ma rîrup ne u gîmön gî,” a ga. Hagö, Pida ejol haga rö nöp gö, ejol u pen haga, “Waîj mîlö kub ne u yîmö, yad aip arul,” a ga.

⁹ Hagö, waîj mîlö kub nipe u yîmöm, ram raul mîgan mîdeia u arö göm, ejol u aip hadlö. Ejol ga anîbu, Pida nipe hag nîja e, u naböj nîñabin a göm nîja.

¹⁰ Pen ami bî nîŋ mîdeila ajön iŧ mîhau hil gîmil, ajön klö yabîŧ ain udöm gîla ajön höŋ yaŋ u ke hiîkö nîŋöl gî, höŋ arlö. Ammil, adan aŋ gau amöl gî Pida nîŋa, ejol u mîdageia. *

¹¹ Anîg ga nîŋöm Pida haga, “Mîñi nîŋ aij gîpin. U Bî Kub nöp, ejol nîpe u hag yuö, ap gapman bî kub Herod yîp nagî pîdön löp u hubîk yuöp. Gapman bî kub Herod abe, Juda nîbi bî gau abe, nan naij yîp gînîg gîpal u, göl rö lagöp,” a ga.

¹² Anîg hagöm, gasî nîŋ aij göm, bî ne Jon Mak nîme Maria ram u ara. Ram anîbu nîbi bî iru nöp apöm, God nîp sabe gî mîdeila.

¹³ Pida apöm, ajön u pa gu gu gö, pai Roda, ram anîbu wög gîmîdöp u ajön u hiîknîg aua.

¹⁴ Pai anîbu ajön apöm nîŋa, Pida maj mîgan u nöp hageia. Nîpe anîg nîŋöm, ñîñî yabîŧ löm, hauŧ padö ajön hiîkaga; am nîbi bî gau kalîp haga, “Pida ap mîdöp höŋ yaŋ,” a ga.

¹⁵ Hageia, kale hagla, “Ne hauŧ alajîp hagabön,” a gîla. Anîg hageila, nîpe klö yabîŧ göm haga, “Piral hagagîŋ; nîŋö yabîŧ hagabin. Pida mîdöp höŋ yaŋ,” a ga. Hageia hagla, “U ana nîpe u rö löp ap mîdöp,” a gîla.

¹⁶ Pen Pida nîpe ajön u kauyaŋ pak gu gu gö gö gö, am ajön u hiîköm nîŋla, Pida nöp mîdeia nîŋöm aiö yabîŧ gîla.

¹⁷ Aiö gîlö nîŋöl gî, Pida kalîp ñîŋ mîŧîc gî ñöm haga, “Manö hagagmîm!” a ga. Anîg hagöm, nagî lep ram mîdö nîŋöl gî, God ejol ap yuö apöm, nîp nîhön nîhön göm daua manö u kalîp hag ñöm haga, “Manö anîbi Jems abe, nîbi bî Jisas nîp nîŋ udpal gau abe, kalîp hag ñîmîm,” a göm, ke mîgan ap ara.

¹⁸ Ruö ram ruö nîŋöl gî, ami bî gau Pida mîdageia u nîŋöm, nîhön göp, a göm, hag ap ran ap lugöl gî mîdeila. Pîñîŋ göm, “Mai,” a göm, ulhaila u pen nîŋagla. *

¹⁹ Herod ami bî anîb gau kalîp, Pida nîp yîŋîd ulhai nîŋmîm dauim, a gö, ulhai wasö nîŋlö, kalîp manö kub hagöm, manö

hagö ami bî nîpe rîmnap ami bî anîb gau böŋ nöp al pak lîla.

Herod uma

Hainö Herod ram mînön Judia arö göm, am daun kub Sisaria mîdmîdöp.

²⁰ Herod am Sisaria mîdöm, daun kub mîhöp Daia Saidon nîbi bî gau kalîp nîŋö mulu luga. Pen Daia Saidon nîbi bî apöm, bî Herod ram nîpe abada bî Blasdas nîp mîŧön gî ñöm hagla, “Hanîp pör kîyö lö, apun Herod ram mînön nîpe i nan magö rau ud arbun halö. Anîb u, hanîp kal kal juagmîm; agamîj jîm ñöl mîdaiun,” a gîla. Hageila, Blasdas nîpe pen haga, “U nîŋö hagpîm,” a ga.

²¹ Pen Herod manö anîbu nîŋöm, ñîŋ ap manö hagnabin, a göm, hag la. Hainö hag la ñîŋ anîbu auö, nîpe kîŋ kai yîmbal rö waŧîj aij aij yabîŧ gau yîmöm, sea kîŋ kub nîpe adö u asîköm, nîbi bî gau kalîp manö hag ña.

²² Herod manö anîbu hag ñö nîŋöl gî hagla, “U bî ap rö hagagab; god ap rö hagab,” a gîla.

²³ Pen Herod manö anîbu nîŋöm, “Yîp manö anîbu rö hagagmîm; God hib nîpe nöp hagpe adö araŋ,” a gaga. Anîb u, Bî Kub ejol nîpe ap hag yuö, apöm Herod nîp gö, mîña kub göm, gîse lö böŋ nöp uma. *

²⁴ Pen God Manö u hag ñîlö arö nîŋöl gî, ram mînön gau kîd kîd ara. *

²⁵ Pen Banabas aip Sol aip Jerusalem mîdmîl, gîŋîg aulo u hadö gîpul, a gîmil, Jon Mak nîp uŧ gî ado gî Adiok arla. *

13

Banabas aip Sol aip manö hag ñöl gî arlö

¹ Daun kub Adiok anîb au bî God manö hagep bî rîmnap, bî God manö hag ñeb bî rîmnap mîdeila. Bî anîb gau me, ap Banabas; ap Simion. Bî Simion anîbu nîp Bî Pîr a gîmîdal. Bî ap Lusias, nîpe Sairini daun nîbö. Bî ap Maneyen, nîpe Kîŋ Herod bî nîŋeb nîpe ap. Pen bî ap Sol.

² Pen ñîŋ ap kale nan magö ñîŋagöm, Bî Kub nîp nöp sabe gî mîdlö nîŋöl gî, Ana Uŧ nîpe kalîp haga, “Kale Banabas aip Sol

* 12:10: Ap 5:19 * 12:18: Ap 5:22-24 * 12:23: Dan 5:20 * 12:24: Ais 55:11 * 12:25: Ap 11:29-30; 15:37

* 13:2: Ap 9:15

aip hagaimim, wög kalip hag lınö u gılö arnım,” a ga. *

³ Anig hagö, kale nan magö ñıñagöm, God nıp sabe göm, Banabas aip Sol aip kalip ñımagö adö lañ löm, God kalip mihöñ abad mıdeiañ, a göm, kalip hag yula. *

⁴⁻⁵ Ana U† nıpe kalip abad mıdö nıñöl gi, bı nı Jon Mak, wög halıp pro pro rımnap gi ñañ, a gımil, nıp u† gi Selusia daun ñıg go† yañ amöm, ñıg magıb udöm, ram mınöñ ñıg rıb gus ga airan Saıpras arla. Amöm, daun kub Salamis amöm, Sol aip Banabas aip Juda magum gep ram gau amöm, nıbi bı gau kalip God Manö hag ñılö. *

⁶ Pen nıbi bı Saıpras mıdeila anıb gau kalip God Manö hag ñı dam dam, daun kub Pepos amjaköm, Juda bı ap kuj cage aimö gep bı ap nable paklö. Bı anıbu hib nıpe Ba-Jisas. Nıpe manö pıral hagöm haga, “Yad God manö hagep bı ap,” a ga.

⁷ Daun kub Pepos au, Saıpras gapman bı kub yabıtı hanmıdöp, hib nıpe Segias Polas. Bı anıbu nıpe bı gası nıñ kıd yabıtı hııköm nıñmıdöp. Nıpe Banabas aip Sol aip, God Manö yıp haglö nıñın, a göm, kalip hagö apıl, nıp God Manö hag ñılö. Pen bı kuj cage aimö gep bı u nıpe bı kub anıbu bı nıñeb nıpe ap.

⁸ Bı Ba-Jisas anıbu, Grik manö hagöm nıp Elimas a gımıdal. Banabas aip Pol aip kale Segias Polas nıp God Manö aij u hag ñılö, nıpe rımıd lı apdı nıñ aij ga u pen, bı kuj aimö gep bı u nıñöm, Banabas Pol manö naij kek hagöm, Segias Polas Jisas manö u nıñ udagnım, a göm, nıp haga, “Bı anıb mıhau manö pır alabil u nıñagmön,” a ga.

⁹ Sol hib nıpe ap me Pol a gımıdal. Ana U† nıpe Pol nıp ajman rauöm gası aij ñö nıñöl gi, bı kuj aimö gep bı u nıp nıñ ij halö lı mıdöm haga,

¹⁰ “Ne kıjaki pı yag daua; naij nöp gıpan. Nan nıñön nıñön aij mıdöp u arö gımön, nıbi bı gau kalip pıral nöp gabön. Ne pör pör Bı Kub manö nıñö nıpe u udmön manö pıral rö labön. Ne ñın mai gi naij

gabön u arö gıñabön?

¹¹ Anig gabön u, God gö, ñın bad ap amgö ne we gö sıdö mailö nıñagnabön,” a ga.

Pol manö anıbu hagö, adıñ Ba-Jisas nıña, kumi pır rö bad ap amgö nıpe harıkö böñ nöp sıb ga. Anig gö, bı ap yıp ñımagö ud adan yamañ, a göm, ud rırıko† göl gi mıdeia. *

¹² Banabas Pol kale bı mihöñ Bı Kub manö u nıp hag ñailö u nıñöm, Segias Polas nıpe aiö ga. Anıb u, Ba-Jisas ga u nıñöm, nıpe Jisas nıp nıñ uda.

Banabas Pol kale daun kub Adiok, ram mınöñ Pisidia au arlö

¹³ Pen Pol bı nıpe gau aip ñıg magıb udöm, Pepos arö göm, Pega daun, ram mınöñ Pampilia au arla. Am mıdöm, Jon Mak nıpe kalip mihöñ au arö göm, ado gi Jerusalem ara. *

¹⁴ Kale pen Pega daun arö gımil, daun kub Adiok, ram mınöñ Pisidia au arlö. Am mıdöm, Juda God nıp sabe gep ñın u, Juda magum gep ram u ammil, asık mıdailö.

¹⁵ Juda magum ram abad mıdmıdal bı gau uraköm, Mosıs lo manö kalı kılın rıka adıñ rımnap abe, bı God manö hagep gau kalı kılın rıkla adıñ rımnap abe, amgö lı nıñ nıbi bı mıdeila gau kalip hagla. Kale manö hag pıs göm, bı ap hag yulö Banabas Pol asık mıdailö au amöm haga, “Mamil mihöñ. Nıbi bı gai i nıñ udep manö rımnap mıdainım u, hanıp hag ñılö nıñun,” a gıla.

¹⁶ Hagailö, Pol uraköm manö hagnıg ñımagö dap ranöm haga, “Kale Juda nıbi bı gau abe, Juda nıbi bı wasö God nıp sabe gımıdim gau abe, manö hagnıg gabin i rımıd lı nıñim.

¹⁷ God nıpe hadame nöp apıs bac bı hon gau uda. God anıbu nıpe Isrel nıbi bı God hon me. Hainö kale ram mınöñ Ijip am mıdeila, God kalip abad mıd aij gö, ñı pai yag dapöm, iru yabıtı nöp mıdeila. Bı kub Pero kalip, aragnabım, a ga u pen God klö ke yabıtı nıpe u göm, kalip u† gi dam Ijip höñ adö aula. *

* 13:3: Ap 6:6 * 13:4-5: Ap 12:12; 15:39 * 13:11: Ap 9:8 * 13:13: Ap 15:38 * 13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51

18 Kale mî ñinjuöl mîhöp (40) ram mînnön kabö nöp mîdmîdöp an au mîdöm, God nîp manö iru nîbanö sasîm lî gîmîdal u pen God kalîp abad mîd aij ga. *

19 Pen nöd ram mînnön Kenan nîbi bî rîgon ke ke unbö mudun jîñ mîdeila, pen God nîbi bî nîpe kalîp abad mîd aij göm pîdön nîpe ñö, nîbi bî rîgon ke ke unbö mudun jîñ nöd mîdeila gau kalîp aip pen pen göm, rîdik gî yu al pak löm, ram mînnön anîbu ram mînnön kale ke rö udla. *

20 Kale Ijip mîdlö mî ina u wö ralöm, ram mînnön aipîl nöp an gau mîdlö mî ina u wö ralöm, nîbi bî rîdik gî yuöm, ram mînnön kale udla mî ina u abe wö ralöm gîlö me, mî unbö po hadred pipdi (450) ina.

“Pen God kalîp dam ram mînnön Kenan aui löm, bî manö ud asîkep rîmnap hag lö, kalîp abad mîdmîdal. Hainö bî God manö hagep Samyuel mîdeia ñin u, *

21 nîbi bî Isrel gau kale Samyuel nîp hagla, ‘Ne kin ap hag lö, hanîp nîbi bî magöñhalö abad mîdeinab,’ a gîla. Hageila, God bî ne Kis ñî nîpe Sol nîp hag lö, kin kale mîdmîdöp. Bî anîbu Benjamin kîgîn rîk damöm rîk damöm rîk lîla. Sol kin kale mîdö, mî ñinjuöl mîhöp (40) ina. *

22 Pen hainö God nîpe gö Sol kin mîdageia. God nîpe Depid kin kale hag la. God nîpe Depid manö hagöm haga, ‘Hibur gasî mîdmagö yad ke gasî göp rö u, Jesi ñî nîpe Depid hibur gasî mîdmagö nîpe abe unbö rö nöp gasî göp; nan nîhön nîhön gan a gî nîñabin u, nîpe anîg unbö rö nöp gînab,’ a ga. *

23 “Pen God nîpe gö, Depid ñî pai rîkö, rîk dam dapîl göm, Jisas nîp yag daula. Anîb u, God nöd manö klö hag la rö, nîpe Isrel nîbi bî kalîp Ud Kamîñ Yuep Bî ap yua. *

24 Pen Jisas îl göm wög gaga magö u, Jon nîpe apöm, Isrel nîbi bî kalîp haga, ‘Nan si nan naij gîpim u, nîhön gîñg anîg gîpun,

a gîmim, arö gîpe, kalöp ñîg pak ñîñabin,’ a ga. *

25 Jon wög nîpe gî pîs gîñg geia ñîñ an u, nîbi bî gau kalîp haga, ‘Kale yîp bî an, a gîmim, gasî nîñbim? Bî Kub pör abad mîdpim bî u, yad wasö. Bî anîbu hainö aunab. Ma rîrup nîpe u ud hubîknab rö lagöp,’ a ga. *

26 “Añ mam yad, kale rîmnap Ebrahim ñî pai nîpe mîdpim; kale rîmnap Juda nîbi bî wasö pen God nîp sabe gîmîdim. Krais nîbi bî ud kamîñ yuep manö Jon hag ñî mîdmîdöp anîbu, God nîpe hanîp nan a göm haga.

27 Jerusalem nîbi bî gau abe, bî kub kale gau abe, Jisas nîpe Krais u auub a göm nîñagla. Jisas nîp al pak lîlö umañ a gîla u, God manö hagep manö kalî kîñ rîkla rö nöp gîla. Pen God nîp sabe gîñg Juda magum gep ram pör aumîdal u, kale manö kalî kîñ rîkla anîbu pör pör nöp nîñmîdal.

28 Nîpe nan naij ap göp aka göm ulhai wasö nîñöm gapman bî kub Pailod nîp hagla, ‘Ne hagö nîp al pak lîlan,’ a gîla. *

29 Pen God Manö haga rö, magöñhalö nöp Jisas nîp gîla. Hainö nîbi bî nîpe gau apöm, wîp he ud asîk dam kabö mîgan rîgöl gîla. *

30 Rîgöl gîla u pen God gö kauyan uraka.

31 Nîpe uraköm, kamîñ mîdö nîñöl gî, nîbi bî nîpe aip Galili nîbö Jerusalem aula gau, nîp ñîñ iru nöp nîñla rö, uri Isrel nîbi bî kalîp Jisas manö aij u hag ñaböl. *

32 “Pen hol bî mîhön aubul î, kalöp Krais manö aij u hagnîg aubul. God hadame nöp apîs bac bî hon kalîp manö klö hag löm gîñabin a ga manö anîbu nöp

33 gasî nîñ mîdöm, God nîpe Jisas nîp ud urak ña. Ga anîbu apîs bac bî gau nîñagla u pen ñî pai rîk lep kale gau mîñî hon nîñbun. Depid nîpe God Manö adîñ Sam a gîpal au Kîmap yîgwö an nîbö kalî kîñ rîköm haga,

‘Ne Ñî yad.

Yad mîñî Nap ne mîdpin,’ a ga. *

* 13:18: Nab 14:34; Dud 1:31

* 13:19: Dud 7:1; Jos 14:1

* 13:20: Jaj 2:16; 1Sa 3:20

* 13:21: 1Sa 8:5,19;

10:20-24 * 13:22: 1Sa 13:14; 16:12; Sam 89:20

* 13:23: 2Sa 7:12-16

* 13:24: Mad 3:1-2

* 13:25: Jon 1:20,27

* 13:28: Mad 27:22-23

* 13:29: Mad 27:59-60

* 13:31: Ap 1:3,8

* 13:33: Sam 2:7

34 God nipe gö, Jisas uraka u me, hainö umöm hañ roman hij gi lug li arnim rö lagöp. Manö anibu God Manö adin ap anigöl midöp:

‘Yad Depid nip manö u† klö ninjö hag linö u kalöp nöp ñinabin,’ a ga. *

35 Pen God Manö adin ap anigöl midöp:

“ ‘Ne Bi U† ne arö gö, hañ roman nipe hij gi lug li aragnim,’ a ga. *

36 “Pen Depid nipe God wög nip hag la u, nibi bi nipe midmidal ñin anibu gi damöm uma. Pen Depid nipe umö, nap nihi bi kalip rigöl gimidal gau dam rigöl gilo, hañ roman nipe hij gi lug li ara.

37 Pen God nipe gö uraka Bi anibu, hañ roman nipe hij gi lug li araga.

38 “Anib u, mideimam ninim. Jisas nipe umöm uraka u me, God nan si nan naij gipim u ninjom arö ginab manö aij u kalöp hagabul.

39 Hon Juda lo manö adö u nöp ninjun geinabun u, God nan si nan naij gipun u nin nöp mideinab. Pen Jisas mab ba lan al pak lilö uma u me, hon Jisas nip nin udeinabun u, God nan si nan naij gipun u ninjom, arö göm, hanip nibi bi aij yad, a ginab. *

40 Pen bi God manö hagep gau hadame nöp hagla rö hanip gagnim, a gimim gasi u nin aij gimim. Kale hagla,

41 ‘Kale nibi bi yip atab atab ñibim gau ninim!

Kale midpim magö i, nan ke nibö ap ginabin.

Nan ginabin anibu kalöp nöd hageinaböl u,

ñiton li hagaböl, a gi nininabin.

Anib u, kale pa gil gil gimim

bönj nöp um hir gimim!’ a gila,” a ga. *

42 Pol aip Banabas aip manö anibu hagmil, Juda magum gep ram anibu hönj arlö ninjol gi, nibi bi gau hagla, “God nip sabe gep ñin hain u kauyan apil, hanip manö anibu rimnap halö hag ñimil,” a gila.

43 Nibi bi gau magum gi mideila gau ram u arö göm, ke ke arlö ninjol gi, Juda nibi bi kabö göl rimnap abe, nibi bi gau nibö Juda kai ninmidal rö nin udla rimnap abe, Pol aip Banabas aip kalip hain göm arla. Adan an au amöl gi, bi mihau kalip haglö, “ ‘God hanip mög ninjom ud aij göp,’ a gimim, gasi u ninjol gi nöp midaimim,” a gilo.

44 Pen Juda God nip sabe gep ñin hain u, nibi bi daun kub anibu mideila gau magöjhalö rö, Bi Kub manö ninning ap magum gila.

45 Pen Juda bi kub gau nibi bi iru nibanö aula u ninjö, mulu lugö, Pol Banabas kalip bi mihau kalip ninjom gasi naij ninla. Pol manö nihön nihön nibi bi gau kalip haga u hag juöm, hib nipe u hag pro gila.

46 Juda bi gau anig gailö, Pol aip Banabas aip pinin gagmil, manö pen klö hagmil haglö, “God Manö aij u kalöp Juda nibi bi nöd hagul a gipul u pen kale manö aij anibu udagmim, hon pör middep magö u nin udun rö lagöp, a gipim u me, mñi Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñinabul. *

47 Nihön ginig: Bi Kub hanip hagöm manö anig göl haga,

‘Yad hagnö, kale Juda nibi bi wasö gau kalip mailö kale midmim, ram minönj ke ke gau ammim, nibi bi gau magöjhalö mailö anibu ninjö ninjol gi, yad kalip ud kamij yunabin,’ a ga,” a ga. *

48 Juda nibi bi wasö gau manö anibu ninjom, mñi mñi göm, Bi Kub manö u, manö aij unbö ke yabit, a gila. Anib u, nibi bi God, pör pör midaiöl, a göm, hag la gau magöjhalö manö aij anibu nin udla.

49 Pen Bi Kub manö u, ram minönj anib gau magöjhalö haglö ara.

50 Anig ga u, Juda nibi bi gau ninjö mulu lugö, am Adiok nibi kub God nip nin udla rimnap abe, bi kub ram minönj anibu abad midmidal gau rimnap abe, kalip haglö, kale am nibi bi iru nöp dapöm, Pol

* 13:34: Ais 55:3 * 13:35: Sam 16:10 * 13:39: Ro 10:4 * 13:41: Hab 1:5 * 13:46: Ap 3:26; 18:6 * 13:47: Ais 49:6

aip Banabas aip kalip gi naij göm, ram m̄nönj kale gau hag hön yula.

⁵¹ Anig gi hag hön yulö, bi m̄hau kale Adiok arik amöl gi, manö aij dam hag ñajul udagpim, a gimil, ma kale acip acip gau lik gi yumil ammil, daun kub Aikoniam arlö. *

⁵² Pen Ana U† nipe n̄bi bi Jisas n̄p n̄nj udla gau ajman rauö, kale m̄ñ m̄ñ yab̄t göl gi m̄deila.

14

Pol aip Banabas aip daun kub Aikoniam ajailö

¹ Pol aip Banabas aip am daun kub Aikoniam m̄dmil, Juda magum gep ram u ammil, manö hag ñi aij ḡlö n̄njöl gi, Juda n̄bi bi gau löm, Juda n̄bi bi wasö gau löm, iru nöp Jisas n̄p n̄nj udla.

² Pen Juda n̄bi bi rimnap, Jisas manö hagabil u n̄nj udagnabun, a göm, amöm Juda n̄bi bi wasö gau kalip manö n̄neb n̄njagep piral hageila n̄njöm kale n̄bi bi Jisas n̄nj udla gau kalip n̄njölö mulu kal luga.

³ Pen Pol aip Banabas aip, manö an̄bu n̄njmil, ram m̄nönj an̄bu arik araglö. Kale au nöp m̄dmil, Bi Kub manö u klö göm waiö nöp hag ñim̄dil. Bi Kub kalip m̄hönj aip abad m̄dö n̄njöl gi, nan gagep rö rimnap, nan n̄neb n̄njagep rö rimnap gailö, n̄bi bi rimnap n̄njöm hagla, “An̄b u, manö hagabil an̄bi n̄njö nöp hagabil,” a göm, n̄njla. *

⁴ Pen Aikoniam n̄bi bi an̄b gau asik ke ke löm, böj u Juda n̄bi bi gau manö hagla rö n̄njla, böj u bi Jisas manö ud arep bi gau hagla u nöp n̄njla.

⁵ Pen Juda n̄bi bi rimnap gau löm, Juda n̄bi bi wasö rimnap gau löm, bi kub kale gau abe, Pol aip Banabas aip kalip gi naij gun, kabö ju pak lun, a göm, gasi u n̄njla. *

⁶ Kalpe m̄hönj pen manö an̄bu n̄njmil, piñinj gi am daun kub m̄hau Lisdra Debi, ram m̄nönj Likonia au arlö.

⁷ Ammil, an̄b gau gi ajöl gi, Krais manö aij u hag ñim̄dil.

Bi ma naij ga u, Pol gö, kam̄nj la

⁸ Pen daun kub Lisdra an̄bu, bi ap n̄ime n̄p yag daua ñin u nöp ma naij gö, adan ajagm̄döp bi ap m̄dm̄döp.

⁹ Bi an̄bu n̄pe ap asik m̄döm, Pol manö hageia u n̄nj m̄deia. Pol bi an̄bu n̄p n̄nj ij halö löm gasi n̄nja, bi an̄bi, God yip gö kam̄nj lin̄m rö löp, a gi gasi n̄njm̄döp.

¹⁰ An̄b u, Pol n̄p n̄njöm, meg m̄igan dap ranöm haga, “Urak!” a ga. Hagö, bi an̄bu ȳnj̄d uraköm, ma abö göm ara.

¹¹ Pol anig gö, n̄bi bi n̄nj m̄deila gau manö yab̄t kale Likonia manö u hagöm hagla, “Bi kumi kabö adö lan̄ n̄bö gau, god m̄höp n̄bi bi rö limil ap hagabil i,” a ḡla. *

¹² Anig hagöm, Banabas n̄p, god Sus, a ḡla. Pen Pol n̄pe manö iru nöp hagm̄döp rö, n̄p, god Hemis, a ḡla.

¹³ God piral Sus sabe ḡm̄dal an̄bu, sabe gep ram u yöp gi lila daun go† an̄b au me, god piral Sus sabe gep bi kub u abe, n̄bi bi au m̄deila gau abe, god Sus pör sabe ḡpun u m̄ñi auöp i, a göm, kaj kau n̄bar rimnap udöm, mab p̄tp̄t aij aij rimnap ud dauö, n̄bi bi iru yab̄t aula.

¹⁴ Pen Pol aip Banabas aip, geila an̄bu n̄njmil, wa†j kale gau ud bi††i ḡmil, n̄bi bi iru nöp m̄deila an̄ an̄b au ammil haglö,

¹⁵ “Kale n̄hön ḡin̄ig anig gabim? Hol m̄hönj god wasö! Kale n̄bi bi yab̄t m̄dpim rö, hol u rö nöp unbö rö m̄dpun. Hol Jisas Krais manö aij n̄pe u kalöp hag ñin̄ig aubul. God n̄pe kumi kabö lan̄ gi löm, m̄nönj naböj it i gi löm, ñig solwara u gi löm, nan n̄hön n̄hön m̄döp gau magöñhalö gi löm, ga. Hol kalöp Krais manö aij u haglo, nan ȳhar̄nj piral sabe gabim gau arö ḡmim, God kam̄nj m̄döp u nöp sabe gi m̄daimim, a gul, kalöp hagabul. *

¹⁶ Pen nöd n̄bi bi ram m̄nönj ke ke gau m̄döm, gasi kale ke n̄njöm nan ȳhar̄nj sabe ḡla u, God n̄njöm kalip gi naij gaga. *

* 13:51: Mad 10:14; Ap 18:6 * 14:3: Mak 16:20; Hib 2:4 * 14:5: Ap 14:19 * 14:11: Ap 28:6 * 14:15: Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16: Ap 17:30

17 Pen kale yihariṅ mɨdagpim; nɨp nɨṅnig, nɨṅnabim. Nɨpe pör pör kalöp ud aij göp. Nɨpe nöp gö, möṅ alöm, nan magö iru nöp mɨdö nɨṅöl gɨ, mɨñ mɨñ göl gɨ nan ñɨṅbim. Anɨb u, nɨpe anig gab u nɨṅmim, nɨṅö nöp God hon mɨdöp u hadö nɨṅbep,” a gɨlö. *

18 Anig haglö u pen, nɨbi bɨ anɨb gau, bɨ anɨb mɨhai i kumi kabö adö laṅ nɨbö aubil, a göm, kaj kau nɨbar rɨmnap pak sabe gɨ ñɨnig geila, uṭham yabɨl hag hag wasö gɨlö.

Pol nɨp kabö ju pakla

19 Pen kalpe mɨhöṅ daun kub Lisdra anɨbu nöp mɨdlö nɨṅöl gɨ, Juda kai daun kub Adiok, ram mɨnöh Pisidia au mɨdmɨdal nɨbi bɨ rɨmnap abe, daun kub Aikoniam mɨdmɨdal nɨbi bɨ rɨmnap abe apöm, nɨbi bɨ anɨb gau kalɨp piral hagöm hagla, “Bɨ mɨhau manö aij hagagabil; piral hagabil,” a gɨla. Anig hageila, nɨbi bɨ anɨb gau nɨṅöm, Pol nɨp kabö ju pak löm, böṅ nöp umöb, a göm, ɨp gɨ dam kabö waryö gɨgabö gɨla u höṅ adö löyaṅ yula. *

20 Anig gɨla nɨṅöm nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨṅ udla gau ap bɨnig gɨgabö gɨlö nɨṅöl gɨ, Pol uraköm daun kub aṅ anɨbu ado gɨ ara. Pen ruö Pol aip Banabas aip Lisdra arö gɨmil Debi arlö.

21-22 Pol aip Banabas aip Debi ammil, Jisas manö aij u nɨbi bɨ gau kalɨp hag ñailö, nɨbi bɨ iru nöp Jisas nɨp nɨṅ udla. Pen kalpe mɨhöṅ nöd aubul adö u nöp arul, a gɨmil, ado gɨ Lisdra, Aikoniam, Adiok ram mɨnöh Pisidia au amöl gɨ, nɨbi bɨ Jisas manö aij u haglö nɨṅ udla gau kalɨp kauyaṅ hag ñɨ aij göl gɨ arlö. Kalɨp hag ñɨ aij göl gɨ haglö, “Jisas manö aij u arö gagmim; nɨṅ udpim rö nöp nɨṅ ud mɨdaimim. Anig gɨpe, kalöp mɨṅör iru ñɨnaböl pen gasɨ u nɨṅagmim; God hanɨp udöm abad mɨdeinab, a gɨmim, klö gɨmim u nöp nɨṅbe arnɨm,” a gɨlö. *

23 Anig hagmil, cöc ke ke anɨb gau, nɨbi bɨ Jisas nɨṅ udla gau bɨ nabɨc mɨdaiöl, a gɨmil, bɨ rɨmnap wög anɨbu hag lölö. Anig gɨmil, kalpe mɨhöṅ nan magö ñɨṅagmil,

God nɨp sabe göl gɨ haglö, “Bɨ Kub, bɨ gai i nöp nɨṅ udpal rö, kalɨp abad mɨdaimön,” a gɨlö.

Pol aip Banabas aip daun kub Adiok, Siria Propins au arlö

24 Anig göl ram mɨnöh Pisidia gau ajmil, ram mɨnöh Pampilia arlö.

25 Pampilia ammil, Jisas manö aij u nɨbi bɨ Pega daun gau kalɨp hag ñɨmil, daun kub Adalia arlö.

26 Adalia ammil, ñig magɨb udmil, daun kub Adiok, Siria Propins au, nöd mɨdmil aulö u ado gɨ arlö. Kale nöd arnig gailö, Adiok nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨṅ udla gau, God nɨp sabe göm hagla, “Manö aij ne u nɨbi bɨ gau kalɨp hag ñɨnig arabil rö, kalɨp mɨhöṅ abad mɨd aij gɨmön,” a göm, kalɨp mɨhöṅ hag yulö, ammil, manö anɨbu hag ñɨ ajmɨdil. *

27 Anɨb u, ado gɨ Adiok apil, nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨṅ udla gau kalɨp wiñ allö aueila, God nɨpe gö kale nɨhön nɨhön gɨla gau magöṅhalö hag ñɨ aij gɨla. Juda nɨbi bɨ wasö gau iru nöp Jisas manö aij u nɨṅ udla aiud u abe hag ñɨla. *

28 Kalɨp anig göl hag ñɨmil, kalɨp aip ñɨn bad ap rapɨn mɨdailö.

15

Bɨ kub Jerusalem ap magum göm manö hagla

1 Pen bɨ rɨmnap ram mɨnöh Judia nɨbö Adiok apöm, bɨ Juda wasö Jisas nɨp nɨṅ udla gau kalɨp hag ñɨla, “Mosɨs hadame nöp hanɨp Juda nɨbi bɨ haga, ‘Ñɨṅaṅ gɨsön yag dapim, waṅ hañ kale rɨb gɨ dö gɨmim,’ a ga. Anɨb u, kale u rö nöp hañ rɨb gɨ dö gagnabim u, God kalöp ud kamɨṅ yuagnab,” a gɨla. *

2 Anig hageila, Pol aip Banabas aip manö u kabö rö hagagaböl, a gɨmil, kalɨp aip manö pen pen haglö ara. Anig geila, Adiok nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨṅ udla gau, nɨbi bɨ kale ke rɨmnap abe, Pol Banabas bɨ mɨhau abe hag löm hagla, “Kale Jerusalem ammim, manö anɨbi dam, bɨ Jisas manö ud arep bɨ gau abe, Jisas nɨbi bɨ nɨpe

* 14:17: Jer 5:24 * 14:19: Ap 17:13; 2Ko 11:25 * 14:21-22: Ap 15:32; 1De 3:3 * 14:26: Ap 13:1-2 * 14:27: Ap 15:4,12 * 15:1: Gal 5:2

gau kalip abad midpal bi gau abe kalip hag ñimim, kale pen hag amil apil göm gasi ñihön niñnaböl u niñmim, ap hagpe niñjun,” a gila. *

³ Anig hagöm, kalip hag yulö, kale am ram minöñ Pönisia an au amöl gi, Juda ñibi bi wasö gau Jisas nip niñ udla manö anibu hag ñilö niñöl gi, añ mam niñöm magöñhalö ñiñi lila. Ram minöñ Pönisia anibu arö göm, kale amöm ram minöñ Sameria an au amöl gi, manö u rö nöp hag ñilö niñöl gi, añi mam gau u rö nöp niñöm ñiñi lila.

⁴ Pen kale ram minöñ Sameria arö göm, amöm Jerusalem amjakeilö, ñibi bi Jisas nip niñ udla gau abe, bi Jisas manö ud arep gau abe, Jisas ñibi bi nipe gau kalip abad mideila bi gau abe, kalip hag wiñhai udöm aij auabim a gila. Hageila, Pol aip Banabas aip, God nipe gö nan ñihön ñihön gila u magöñhalö kalip hag ñi aij gila. *

⁵ Anig hagailö, Perisi bi Jisas nip niñ udla gau rimnap uraköm hagla, “Juda ñibi bi wasö gau Jisas nip niñ udnaböl u, hañ rib gi dö göm, Mosi lo u hagab hagab rö nöp gilañ,” a gila.

⁶ Anig hageila, bi Jisas manö ud arep gau abe, Jisas ñibi bi nipe abad mideila bi gau abe, manö anibu hag aij gun, a göm, ap magum gila.

⁷ Ap magum göm, manö anibu hag amil apil gi midlö niñöl gi, Pida uraköm haga, “Mam bi. Kale niñbim, nöd God hanip nime löm, Juda ñibi bi wasö gau Jisas manö aij u niñ udöl, a göm, yip hag lö, yad am kalip Krai manö aij u hag ñi ajmidin. *

⁸ God gasi rimid midmagö hon magöñhalö niñöb u, Ana Ut hanip ña rö, Juda ñibi bi wasö gau kalip u rö nöp ña. Anig ga u hon niñbun, nipe kalip abe ud aij göp. *

⁹ Hanip Juda kai manö ap ke hagöm, Juda ñibi bi wasö gau kalip manö ap ke hagöm gagöp. Krai manö aij u niñ udla u me, God nipe nan si nan naij gila gac midmagö kalip an dan mideia u lik gi yua.

¹⁰ God Juda ñibi bi wasö gau böñ nöp uda rö, kale ñihön ginig, neb neb göl gi hagpim, ‘Mosi lo manö kali kñiñ riköm haga haga rö nöp lo pro ap gagnabim u, God kalöp ud kamñ yuagnab,’ a gipim? Asi masi gi aij gimim, a gipim u, apis bac bi gi wasö niñla. Hon u rö nöp gi wasö niñbun u, pen uri Juda ñibi bi wasö Jisas nip niñ udla gau kalip, miñör anibu udöl, a gimim, hagabim ar? *

¹¹ U aij wasö. Bi Kub Jisas hanip Juda kai mög niñöb u, iñ añi anibu nöp me, Bi Kub Jisas nipe ke gö, hon nip niñ udno, hanip ud kamñ yunab. Anib unbö rö nöp, Bi Kub Jisas Juda ñibi bi wasö gau kalip mög niñöb u, iñ añi anibu nöp me, Bi Kub Jisas nipe ke gö, kale nip niñ udlö, kalip u rö nöp ud kamñ yunab,” a ga. *

¹² Pen ñibi bi ap mideila gau magöñhalö, manö ap hagöm wasö, agamij midailö niñöl gi, Banabas aip Pol aip kalip aiud udöm, kalpe miñöñ ram minöñ ke gau gau amöl gi, Juda ñibi bi wasö gau Jisas manö aij u hag ñi ajailö niñöl gi, God nipe nan gagep rö gau, nan niñeb niñagep gau ga u, aiud u magöñhalö kalip hag ñi aij gilo.

¹³ Pen bi miñhau manö hag pis gilo niñöl gi, Jems uraköm haga, “Mam bi. Manö hagnig gabin i niñim! *

¹⁴ God Juda ñibi bi wasö gau kalip mög niñöm ud aij göm, ñibi bi yad ke mideinaböl, a göm, hadö uda u, Saimon uri nöp manö hagöp u niñbun.

¹⁵ God ga anibu, God manö hagep gau hadame nöp hagöm kali kñiñ rikla rö nöp ga. Manö anibu kali kñiñ riköm hagla,

¹⁶ ‘Bi Kub nipe hagöp,
“Hainö yad ado gi apem,
Depid ram pa lulö gi pa jö gi luga u,
yad ke kauyan gi aij ginö, pidön yabiñ midnab.

¹⁷ Anib u, Juda ñibi bi wasö ram minöñ ke gau niñö gau niñö,
rimnap ñibi bi yad mideinaböl a gipin gau, yip ulhai niñnaböl.

¹⁸ Nan ñihön ñihön hainö ginab u,

* 15:2: Gal 2:1 * 15:4: Ap 14:27 * 15:7: Ap 10:1-43

* 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8 * 15:13: Gal 2:9 * 15:18: Emo 9:11-12

* 15:8: Ap 10:44; 11:15 * 15:10: Mad 11:30; Gal 3:10

yad Bî Kub hadame dagol gau hag lîno u me, anîg hagabin,” a ga, a gîla,” a ga. *

19 Jems manö anîbu hagöm haga, “Gasi yad nîñbin u, Juda nîbi bî wasö Jisas nîp nîñ udnaböl gau, kalîp mîñjör rîmnap ñagun.

20 Pen kalîp köp kalî kliñ rik yuun hagin, ‘Nîbi bî rîmnap god pîral gau nîp nan sabe gî ñîñg, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale ñîñagmim. Nîbi si bî si gagmim. Wal kaj nan gau, hagape u ñîñagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu gîlô umnîm u ñîñagmim,’ a gun. Manö gau rö hagagun. *

21 Pen ai gîñg: bac bî hadame nöp gîla rö, mîñi u rö nöp daun gau gau magöñhalö, God nîp sabe gep ñîñ u Juda magum gep ram u am magum göm, pör pör manö Mosîs hagöm kalî kliñ rîka u amgö lî nîñmidal,” a ga.

Juda nîbi bî wasö gau kalîp köp kalî kliñ rik yula

22 Jems anîg hagö, bî Jisas manö ud arep gau löm, bî Jisas nîbi bî nîpe gau kalîp abad mîdeila bî gau löm, nîbi bî Jisas nîp nîñ udla gau magöñhalö löm, hagla, “Hon bî hon rîmnap hag lîno, Pol Banabas bî mîhau aip Adiok arlan,” a gîla. Anîg hagöm, bî Jisas nîbi bî nîpe gau abad mîdeila bî mîhön Judas Basabas aip, Sailas aip, kalîp hag lîla.

23 Köp ap kalî kliñ rîkôm, Pol Banabas bî gau ñîla. Köp anîg göl kalî kliñ rîkla:

Mam bî, kale mîdpim?

Hon namam kale, Jisas manö ud arep bî gau abe, Jisas nîbi bî nîpe gau kalîp abad mîdpil bî mîhau abe, kalöp Juda nîbi bî wasö daun kub Adiok abe, Siria Propins abe, Silisia Propins abe mîdmim Jisas nîp nîñ udpim gau, köp kalî kliñ rik yuabun.

24 Ai gîñg: manö ap auub nîñbun, nîbi bî hon gai i rîmnap, hanîp hag nîñjöm wasö, gasî kale ke u nöp nîñjöm, am manö kub kalöp gasî mîlô lîmim rö manö rîmnap kalöp hag ñeila.

25 Anîb u, hon bî rîmnap hon ke hag lîno, bî mîdmagö hon aij yabîl Pol Banabas bî mîhau seg nîñaböl.

26 Pol Banabas bî mîhau gau ajmil, halîp al pak lîñaböl, a gîmil, gasî u nîñagpil. Bî Kub Jisas Krais manö aij nîpe u nîbi bî gau kalîp hag ñul, a gîmil, gasî aîñ anîbu nöp nîñmil, hañwawö hag ñî aij göl gî ajmîdil.

27 Judas Sailas bî mîhau yunîg gabun. Kale ammil köp kalî kliñ rîkabun i manö adö u nöp kalöp hag ñî aij gîñabil.

28 Hon magum gun, manö anîbu hag amîl apîl gîno nîñjöl gî, Ana Uî nîpe hanîp gasî aij ñö, köp kalî kliñ rîkun mîñjör rîmnap kalöp ñagnabun, a gîno. Yîharî? manö mîhöp nöp hagnabun a gun hagno. *

29 Nîbi bî rîmnap god pîral gau sabe gîñg, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale ñîñagmim. Wal kaj nan gau, hagape u ñîñagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu gîlô umnîm u ñîñagmim. Nîbi si bî si gagmim. Nan hagabun i arö gîñabim u, gî aij gîñabim.

Manö hagnun me u. Kale mîd aij gîmim. Köp kalî kliñ rîkla u me u.

30 Köp anîbu kalî kliñ rîkôm bî gau ñîlô, kale Jerusalem arö göm, daun kub Adiok, Siria Propins gau ado gî arla. Amjakôm, nîbi bî Jisas nîp nîñ udla gau haglô, magöñhalö ap magum gîla nîñjöm köp daula u ñîla.

31 Köp ñîlô, nîbi bî kale manö anîbu amgö lî nîñlô, kalîp aij yabîl gö, gasî halö mîdöm hibur kalîp ñîñî yabîl la.

32 Judas Sailas bî God manö hagep bî mîhau mîdmîdil me, ñîñ bad ap Adiok mîdmil, Jisas nîbi bî nîpe gau kalîp manö iru nöp hag ñî aij gîlô nîñjöl gî, kale Jisas manö aij nîpe nîñ ud pîdöñ göm gasî halö mîdeila.

33-34 Anîg gîmil hag ñî pîs gîmil, arnîg gîlô nîñjöl gî, nîbi bî Jisas nîp nîñ udla anîb gau ap magum göm, sabe göm, Bî Kub kalpe mîhön abad mîd aij gö, kale agamîj mîd aij gîl, a göm, kalîp mîhön hag yula.

35 Pen Pol aip Banabas aip Adiok au mîdmil, bî anîb gau nîbö rîmnap aip, Bî

Kub manö aij u nibi bi gau kalip hag ñöl gi mideila.

Pol Banabas ke ke arlö

³⁶ Pen mid damöm, Pol nipe Banabas nip haga, “Hol mihön nöd ajul Bi Kub manö haglo ara ram minön gau, niñ ud pidön göl gi nöp midpal aka gul, am niñul auul,” a ga.

³⁷ Hageia, Banabas haga, “Anib u, Jon Mak nip abe ut gi ud arul,” a ga. *

³⁸ Hageia, Pol haga, “Ni anibu nöd ut gi ud arlo, wög gi haköm auaga; nipe Pampilia nöp amöm arik ara. Anib u, mñi nip ut gi ud aragnabul,” a ga. *

³⁹ Pol anig hageia, kalpe mihön ke nöp pen pen hagmil, Banabas nipe Jon Mak aip ñig magib udmil, ram minön ñig rib gus ga airan Saipras arlö.

⁴⁰ Pol nipe pen Sailas nip uda. Nibi bi Jisas nip niñ udla gau, sabe göm, Bi Kub nipe Pol Sailas kalip mihön abad mideian, a göm, bi mihau hag yula.

⁴¹ Pol nipe Siria Propins gau abe, Silisia Propins gau abe gi ajöl gi, nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip God Manö rimnap halö hag ñi aij gö, kale niñöm niñ ud pidön gi mideila.

16

Pol ram minön ajmidöp gau kauyan ado gi ara

¹ Pol Sailas kalpe mihön aj aj limil, Debi ammil, Lisdra amjaklö. Ram minön anib gau Jisas nip niñ uda bi ap mideia; hib nipe u Dimodi. Bi anibu nime nipe u Juda nibö nibi ap pen Jisas nip niñ uda. Nap nipe u Grik nibö bi ap. *

² Lisdra nibi bi Jisas nip niñ udla gau abe, Aikoniam nibi bi Jisas nip niñ udla gau abe, Dimodi bi aij a gila. *

³ Pol pen, Dimodi yad aip Jisas manö u hag ñi ajaiul, a göm niña u pen, Juda nibi bi gau hagnaböl, “Dimodi nap nipe u Grik bi ap rö, ñi nipe hañ rib gi dö gaga rö, manö nipe u udagun,” a ginaböl, a gi gasi niñöm, Dimodi nip dam arö hañ rib gi dö gila.

⁴ Pol Sailas Dimodi kalpe daun daun gau gi ajöl gi, bi Jisas manö ud arep gau abe, bi Jisas nibi bi nipe gau kalip abad mideila bi gau abe, Jerusalem gau magum göm manö nihön nihön hagla u, nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip hag ñöm, anig anig gimim, a gila. *

⁵ Anig göl gau gau gi ajöl gi, nibi bi Jisas nip niñ udla gau, kalip Jisas manö aij u hag ñi aij gilö, kale manö anibu niñ udöm, klö göm, nipe haga rö nöp gi mideila. Niñ añi añi pör pör nibi bi rimnap halö Jisas manö aij u niñöm, Jisas nip niñ udla.

Pol naböñ niña

⁶ Pol bi nipe gau aip Esia Propins midpal nibi bi gau kalip Krais manö aij hag ñun a göm, arnig geila u pen Ana Ut nipe, aragmim, a ga. Anib u, ram minön Prijia an gau ajöm, Galesia Propins an gau ajöm geila. *

⁷ Kale am am, ram minön Misia sösöl apöl gi, Bidinia Propins arun a geila u pen Jisas Ana nipe kalip, aragmim, a ga.

⁸ Jisas Ana nipe anig hagö, kale Bidinia Propins aragla; ram minön Misia an au aramöm daun kub Droas arla.

⁹ Droas amöm, sibön an yan Pol naböñ niña, bi Masedonia Propins nibö ap uraköl midöm, nip manö neb neb gi hagöm haga, “Ne ñig ju böñ i Masedonia aumön, hanip gi ñimön,” a ga.

¹⁰ Pol anig gi naböñ niñaia, hon hagno, “U God nöp, Masedonia nibi bi kalip Jisas manö aij u am hag ñim, a göp,” a gun, magö anibu nöp Masedonia arnig gun nan gi jin gino.

Nibi Lidia Jisas nip niñ uda

¹¹ Am ñig magib udun, Droas arö gun, ram minön ñig rib gus ga airan Samodres arno. Ruö pen Samodres arö gun, Niapolis daun amjakno.

¹² Niñ magib udun, Pilipai, Masedonia Propins an au amjakno. Rom gapman nibi bi iru nöp aram Pilipai midöm abad midmidal. Anib u, ram minön an au Pilipai daun kub yabul mideia. Hon niñ bad ap Pilipai gau midaino.

* 15:37: Ap 12:12,25 * 15:38: Ap 13:13; Kol 4:10 * 16:1: Ap 14:6; 2Di 1:5 * 16:2: Plp 2:19-22 * 16:4: Ap 15:23-29 * 16:6: Ap 18:23

13 Juda God nîp sabe gep ñin u, God nîp sabe gep ka ap mîdeinab, a gun, daun ajön arö gun, ñig gol gamin arno. Amun nîjno, nîbi rîmnap ap mîdeila. Anîb au asîkun, kalîp manö hag ñino.

14 Nîbi nîj mîdeila anîb gau, nîbi ap daun kub Daiadaira nîbö, hib nîpe u Lidia. Nîpe wañj mu gau gi lö, raumîdal. Nîpe God nîp sabe gîmîdöp. Bî Kub nîpe nîbi anîbu nîp gasî aij ñö, Pol manö aij haga u, nîjög hagab, a göm, nîj uda.

15 Pen Lidia abe, nîbi bî ram nîpe aip hanla gau abe, kalîp ñig pak ñino, Lidia haga, “Yad Bî Kub kabö göl nîj udpin, a gîmim nîjbim u, kale ap ram yad han mîdaimim,” a ga. Hanîp anîg hagö, manö nîpe udun, am ram nîpe u hanno.

Pol Sailas kalîp mîhönj nagî lîla

16 Hon mañ ap God nîp sabe gep ka u amun, pai nagî wög gep ap nîp nable pakno. Pai anîbu nîp kîjaki aban alö, nan nîhön nîhön hainö gînab u, nîbi bî gau kalîp hag ñö, nîp mani ñimîdal. Nîpe anîg gö, bî nîp rau daulö, nagî wög kalîp gîmîdöp gau, mani kub udmîdal.

17 Hon araino nîjöl gi, pai anîbu hanîp hain göl gi haga, “Bî gai i, God adö i gîlanj mîdöp u nîp wög gîpal. Kale nan nîhön nîhön geinabim, God kalöp ud kamîj yunab, manö u nöp hagaböl,” a ga. *

18 Pen pai u manö anîbu rö pör pör hag hag hag, ñin ap Pol iru yabî gö, ado göm kîjaki pai aban ala u nîp haga, “Jisas Krais hib nîpe u nîjmön, pai anîbi nîp arö gîmön aru!” a ga. Adî? kîjaki nîp aban ala u hönj ara.

19 Pen pai anîbu nîp mani raulö, kalîp nagî wög gîmîdöp bî gau, Pol kîjaki hag yua manö u nîjöm, mani kub udpun u hainö udagnabun, a göm, Pol Sailas kalîp mîhönj ud sisî udöm Rom bî kub mîdeila gau manö kub hagnîg, ðîp gi dam manö hagep kuö u arla.

20 Rom bî manö ud asîkep bî kub gau manö kub hagöm hagla, “Bî mîhönj i bî Juda nîbö. Daun kub hon i apil gîlö, hon nîbi bî ram mînönj hon nuö nîbö i gîlö yuö kal lugöp. *

21 Hon Rom nîbi bî manö nöd nîbö adö u ke mîdöp pen kale manö gîsön nîbö manö hon nîjagep u, nîjmim gîmim, a gîmil, hag ajabil,” a gîla.

22 Nîbi bî nîj mîdeila gau u rö nöp, manö adö anîbu nöp hagöm, Pol Sailas kalîp mîhönj manö kub haglö, bî manö ud asîkep bî kub gau hagla, “Wañj kalîp mîhönj gau ud jumim, ur ud pakim,” a gîla. *

23 Haglö, ur ud pak ado malo göm, dam nagî lep ram raul mîgan u yuöm, bî nagî lep ram abad mîdeia u nîp hagla, “Kalîp mîhönj nîj aij gi mîdaimön,” a gîla.

24 Haglö, bî nagî lep ram abad mîdmîdöp u, kalîp mîhönj u† gi dam ram raul mîgan yabî au yan löm, ma kîd kalîp mîhau ud mab kub mîgan u yulö arö, pa rîbîk pîdönj ga.

25 Pen sîbön anj kub yan, Pol Sailas kalpe mîhönj God nîp sabe göl gi, kîmap rîmnap hag mîdlö nîjöl gi, bî nagîman rîmnap kale apdi nîj mîdeila.

26 Anîg gailö nîjöl gi, nabön munmon kub yabî u udöm, nagî lep ram u halö ud dan i göm, ajön gau ke hiîköm, bî nagîman gau kalîp sen adîkla gau magönhalö hubîka.

27 Anîg gö, bî nagîman gau kalîp abad mîdeia bî u uraköm nîja, ajön gau magönhalö hiîköl mîdeia. Nîpe nîjöm, “Bî nagîman gau, ajön hiîkö, pîñîj gi amhakpal rö, bî kub yad u yîp al pak lînab,” a göm, ru mîlö kîd nîpe ke u ud ðîp gi udöm, nîpe ke bîg lînîg geia. *

28 Pol pen nîp wiñ kub al hagöm haga, “Nîhön gînîg ne ke bîg lînîg gabön? Hon pîñîj gi aragpun. Magönhalö mîdpun i,” a ga.

29 Pol anîg hagö, nagîman abad mîdeia bî u wiñ alöm haga, “Hapö yîjîd dauim,” a ga. Hagö, hapö daulö, nîpe dam gi dö gi ram raul mîgan yan amöm, anînin gö, gîl gîl göl gi, am Pol Sailas mîdailö i† au kugom yîma.

30 Pen anîg göl kugom yîmöm, uraköm, kalîp mîhönj u† gi hönj yan amöm haga, “Bî

* 16:17: Mak 1:24 * 16:20: Mak 13:9 * 16:22: 2Ko 11:25; 1De 2:2 * 16:27: Ap 12:18-19 * 16:30: Ap 2:37

kub aij yad mihai, yad nihön geinam, God yip ud kamih yunab?" ö ga. *

³¹ Hageia, nip haglö, "B+ Kub Jisas nip nih udeinabön u, ne ke abe, n+bi b+ ne aip hanban gau abe, kalöp ud kamih yunab," a gila.

³² Anig hagmil, bi anibu nip abe, n+bi bi nipe aip hana gau magöjhalö abe, kalip B+ Kub manö aij u hag nilö.

³³ Anig hag nilö, kalip mihönj sibön an kub yan nöp damöm, han roman pakla gau nig li yua. Anig gö, magö anibu nöp nip abe, n+bi bi nipe gau abe, kalip magöjhalö nig pak nilö.

³⁴ Kalip magöjhalö nig pak nilö, bi nagiman gau kalip abad mideia bi u, kalip mihönj ut gi dam ram nipe damöm, nan magö nö, nilö. Bi anibu nipe ke abe, n+bin ni pai nipe gau abe, m+ni hon God nip nih udpun, a göm, m+ni m+ni yabit göl gi mideila.

³⁵ Ruö pen, Rom bi kub gau polisman gau kalip hagla, "B+ nag+ midpil mihau kalip hubik yube, aril," a gila.

³⁶ Haglö, bi nagiman gau kalip abad mideia bi anibu, manö anibu dam Pol Sailas midailö u amöm haga, "Manö ud asikep bi kub gau kalöp hagpal, 'Hubik yube aril,' a gipal. Anib u, kale mihönj aril. Bi Kub kalpe abad mid aij gö, agamij mid aij gi midaimim!" a ga.

³⁷ Hageia, Pol haga, "Hol mihönj u rö nöp bi Rom n+bö mihau pen manö kub nihöm wasö, n+bi bi an au halip mihönj ur ud pak ado malo göm, dam nag+ libal u, aij gagöp. Anib u, halip mihönj agamij pi göl hag yuun, a göm, hagaböl ar? B+ kub gau kale ke nag+ lep ram i apöm, halip bi mihönj ut gi damöm, seg höj yan arun," a ga.

³⁸ Pol anig hagö, polisman gau manö anibu nihöm, ado gi am manö ud asikep bi kub gau kalip hag nilö, Pol Sailas kale Rom n+bö bi mihau manö u nihöm, p+niñ gila.

³⁹ P+niñ göm, kale am Pol Sailas kalip bi mihönj ut gi damöm, seg höj yan amöm, manö hain hain göm hagla, "Kalip mihönj aij geinab u, daun kub an+bi arö gimil arnil," a gila.

⁴⁰ Pol Sailas nag+ lep ram u arö gimil, n+bi Lidia ram u am midmil, n+bi b+ Jisas nip nih udla gau aip magum göm, B+ Kub manö aij kalip hag nilö kale nihöm, manö aij anibu udöm gas+ halö midöm m+ni m+ni gila.

17

Desalonaika n+bi b+ Pol Sailas kalip mihönj al pak linig gila

¹ Pen Pol Sailas kalpe mihönj daun kub Pilipai arö gimil, ammil daun kub Ampipolis amjaklö. Ampipolis arö gimil, am daun kub Apolonia amjaklö. Pen Apolonia arö gimil, am daun kub Desalonaika amjakmil nihöl, Juda magum gep ram ap mideia.

² Nihmil, Pol pör gimidöp rö, Juda God nip sabe gep n+ni mihau nigan, n+bi bi gau aip Juda magum gep ram raul migan u amöm, kalip aip manö hag amil apil ga.

³ God Manö il u kalip hag ni aij göm, God manö hagep bi gau hadame gau, Mesaia u ilön kub udöm umöm kauyan uraknab a gila manö anibu hag ni aij göm, "Mesaia u Jisas, bi kalöp hagabin i," a ga.

⁴ Pol anig hagö, n+bi bi rimnap nihö hagöp, a göm, manö haga rö nöp nih udöm, Pol Sailas k+d u arla. N+bi hib halö iru nöp abe, Grik n+bi bi God nip nih udla iru nöp abe, Pol haga manö anibu nih udla.

⁵ Pol Sailas manö haglö n+bi bi iru nöp nih udeila u, Juda bi gau rimnap nihöl, mulu lugö, bi naij yiharih daun adan an au mideila gau rimnap udlö, kale pen am n+bi bi iru nöp dap löm, manö pi pug kub yabit gila. "Pol Sailas kalip mihönj ulhai nihun, n+bi bi gai i kalip n+no, bi mihau al pak lilan," a göm, am Jeson ram u urön g+gabö göm ulhai wasö nihla.

⁶ Ulhai wasö nihöm, Jeson nip udöm, n+bi bi Jisas nip nih udla rimnap halö udöm, dam gapman bi kub mideila au amöm, manö kub hagla. Manö kub hagöm hagla, "Pol Sailas bi mihau ram m+niñ ke gau gau magöjhalö ajmil haglö, n+bi bi gau magöjhalö manö pen pen manö hau gipal. Pen m+ni ap midpil ram m+niñ hon i.

⁷ Kale gapman bi kub hon Sisa manö nipe rib juöm, kin hon ke ap midöp, a göm, bi Kin anibu Jisas a gipal. Pen bi Jeson i, bi anib mihau kalip dam ram nipe u lö han midajil,” a gila. *

⁸ Anig hageila, nibi bi iru nöp ap mideila gau abe, daun gapman bi kub gau abe ninjöm, manö hau kub yabıl gila.

⁹ Manö hau kub yabıl göm, Jeson nip mani rimnap udöm, nibi bi nip aip daula gau mani rimnap udöm, hagla, “Hainö manö anibu kuöyan ginabim u, mani kale anibi böj nöp udnabun,” a gila. Anig hagöm, kalip hag höj yula.

Daun kub Beria nibi bi iru nöp Jisas manö aij u ninj udla

¹⁰ Sibön ga magö u nöp, nibi bi Kraiss nip ninj udla gau Pol Sailas kalip mihönj dam yulö, daun kub Beria arlö. Beria amjakmil, Juda magum gep ram u arlö.

¹¹ Ammil, Jisas manö aij u hag nilö, Juda nibi bi Beria mideila gau, nibi bi Desalonaika mideila gau rö wasö; manö kalip mihönj u ninjlö, aij gö ninjöl gi, “Pol ninjög hagab aka?” göm, God Manö u nin añi añi pör pör amgö li ninj aij gimidal.

¹² Pen Juda magum gep ram anibu nibi bi aula gau iru nöp Jisas nip ninj udla. Grik nibi hib mideia gau u rö nöp, iru nöp Jisas nip ninj udla. Grik bi u rö nöp, iru nöp Jisas nip ninj udla.

¹³ Pen Pol am Beria nibi bi kalip God Manö hag nab, a gilö, Juda nibi bi Desalonaika midmidal gau manö anibu ninjlö, mulu lugö, apöm, Beria nibi bi kalip manö neb neb gilö, kal junig geila.

¹⁴ Anig gö ninjöl gi, nibi bi Jisas nip ninj udla gau, Pol nip dam yulö, nig solwara goł gau ara. Pen Sailas Dimodi bi mihau Beria au midailö.

¹⁵ Pen bi rimnap Pol nip dam daun kub Adens yuöm, ado gi arnig geila ninjöm Pol kalip haga, “Sailas Dimodi kalip mihönj hagpe, yinjid auıl,” a ga.

Pol daun kub Adens mideia

¹⁶ Pol nipe Sailas Dimodi kalip mihönj daun kub Adens au abad midöl gi nija, nibi bi anib gau god piral kale sabe

gimidal nan gau, iru yabıl nöp mideia. Nipe ninjög, hibur nip u naij yabıl ga.

¹⁷ Anig gö, Juda magum gep ram u amöm, Juda nibi bi gau rimnap abe, Grik nibi bi God nip ninj udla rimnap abe, kalip aip manö hag amıl apıl gimidöp. Pen nin añi añi pör pör manö hagep kuö au amöm, nibi bi ap mideila gau, kalip aip u rö nöp manö hag amıl apıl gimidöp. *

¹⁸ Daun kub Adens anibu, nibi bi gasi adö ke ke ninjla gau, hib ke ke hagöm, rimnap Epikorian nibi bi a gila, rimnap Sidowik nibi bi a gila. Nin ap, Pol nibi bi anib gau kalip Jisas umöm uraka manö aij u hagö, Epikorian bi gasi aij ninjeb rimnap, Sidowik bi gasi aij ninjeb rimnap, Pol manö haga u ninjöm, nip aip hag amıl apıl göm, rimnap hagla, “Bi manö hib nig löp manö u ninjön manö hagnig gab?” ö gila. Pen rimnap hagla, “Nibi bi mlö gau sabe gipal god kale gau rö nöp hagab,” a gila.

¹⁹⁻²⁰ Pen Pol nip dam kansol kai mideila u amöm hagla, “Ne manö gisön ke nibö nibi bi gau kalip hagabön u, mñi hanip u rö nöp hag ni aij gö, hon abe manö il anibu ninj aij gun,” a gila.

²¹ Pen nibi bi Adens nibö gau abe, nibi bi ke gau nibö apöm Adens mideila gau abe, manö gisön nibö rimnap ninjun hag midaiun, a göm, gasi u nöp ninjmidal.

²² Pol pen nipe kansol kai mideila an au uraköm haga, “Kale Adens nibi bi. Yad ninjbin kale klö yabıl gimim, nan rimnap sabe gun, a gimim, gasi u ninjbim.

²³ Yad gai i ajem ninjbin, kale kabö ana ke ke gi limim, nan ke ke sabe gipim rö, hib u adö anibu kalı kliñ rikpe. Pen kabö bid nan sabe gi neb ap gi libe u, hib u kalı kliñ rikpe, ‘Bi sabe gipal ninjagpun u, kabö ana nipe me i,’ a gipe. Manö ninjagpun, a gimim, kalı kliñ rikpe anibu, mñi kalöp manö il u hagnig gabin.

²⁴ “God minönj nabön il i gi löm, nan minönj nabön il i midöp gau magönhalö gi löm ga u, nipe Bi Kub yabıl. Kumi kabö adö lan abe, minönj nabön il i abe, Bi Kub midöm abad midöp. Nibi bi gau God sabe

* 17:7: Luk 23:2; Jon 19:12 * 17:17: Ap 18:19 * 17:24: 1Ki 8:27; Ap 7:48

gep ram ñimagö kale gi lölö, nipe ap ram an anib gau midagnab, wasö. *

²⁵ Nipe hanip gi löm, ake bad u yuö, ake löl gi midpun. Nan hon gau magöñhalö nipe nöp ñöb. Nipe Bi klö naij anibu, hon ñimagö hon nan aij ap gun nip ñun rö lagöp. *

²⁶ Nipe bi añi ap nöp, Adam nip gi lö, Adam nipe pen rik damöm, rik dam dapil gälö, mñi nibi bi ke ke gau minöñ naböñ il i rigon rigon magöñhalö gau midpun. Pen God nipe nöp nöd gasi niñöm gaia me, nibi bi rimnap ram minöñ ap ap midöm, mid damöm, hainö nipe ke haga ñin u, nibi bi gau nibö rimnap ap ka kale anibu udpal.

²⁷ God nipe ke gasi niñöm gab u, ñin rimnap ulham midöm, yip ulhai niñöm, ud ririkol göl gi gi, yip ulhai niñ udöl, a göm, gab. Pen nip niñ udnig geinaböl u, nipe hon magöñhalö milö gau midagöp. Hon aip midöp i. *

²⁸ Ñimagö adö nipe u me, hon midpun. Pen bi manö kalä kliñ rikep kale ke rimnap, 'Hon abe ñi pai nipe midpun,' a gipal u, niñö hagpal.

²⁹ "Pen hon God ñi pai nipe midpun rö, gol, silpa, kabö gau udun, gasi hon ke niñun, ñimagö hon ke nan rimnap ana gi lun, sabe gagan. *

³⁰ Nöd God manö aij nipe niñagmidal rö, kalip manö kub hagaga. Pen uri nibi bi ram minöñ ke gau gau magöñhalö kalip hagab, 'Nan si nan naij gipim u, niñön ginig anig gipun, a gimim, arö gim,' a gab.

³¹ Hainö nipe ke nöp niñöb ñin u, Bi nipe hag la u nip yuö apöm, nibi bi minöñ naböñ il i midpal magöñhalö manö kub hagöm, nime linab. Hon niñbun, Bi manö kub hagnab anibu, nip al pak lölö umö, God gö kauyan uraka. Anig ga u, nibi bi gau magöñhalö niñöm, manö kub hagnab haga u, waiö nöp haga u niñlan a göm ga," a ga. *

³² Pol, bi ap umöm uraköp manö hagajip u niñöm, nibi bi mideila gau rimnap hag mihol gila; pen rimnap hagla, "Ñin

rimnap halö manö anibu kauyan ha-gaimön niñun," a gila.

³³ Anig haglö niñöl gi, Pol kansol kai mideila gau kalip arik ara.

³⁴ Pen daun kub Adens anibu, nibi bi rimnap Pol manö nip u udöm, Jisas nip niñ udla. Nibi bi anib gau me, bi ap hib nipe u Dionisias. Nipe bi kub kansol kub kale ram minöñ anibu nibö bi ap. Nibi ap hib nipe u Damaris. Pen nibi bi rimnap halö abe Jisas nip niñ udla.

18

Pol am daun kub Korid gau mideia

¹ Pol daun kub Adens arö göm, daun kub Korid gau ara.

² Pol Korid amöm niña, bi Juda ber mihau midailö. Nugmul hib u Akwila; nip ram minöñ Podas yag daulö, kub göm nipe ju dam ram minöñ Idali, daun kub Rom söl au, midmidöp. Pen hainö gapman bi kub Klodias, Juda nibi bi rimnap Rom midagaiöl, a gö, Akwila aip nibin nipe Prisila aip, Idali arö gimil, am Korid au midailö. Pen Pol, ber anib mihau am niñnig göm, ram kalpe ara. *

³ Bi ber anibu, kale sel ram gimidil. Pen Pol u rö nöp wög anibu rö gimidöp u me, am kalip aip han midöm, sel gau gimidal. *

⁴ Pol nipe pen, Juda nibi bi gau abe, Grik nibi bi gau abe, kale magöñhalö Jisas manö aij u niñ udlan, a göm, Juda God nip sabe gep ñin u, nipe pör pör Juda magum gep ram u amöm, klö göm kalip aip manö hag amil apil gimidöp.

⁵ Pen hainö Sailas aip Dimodi aip Masedonia Propins arö gimil, Pol Korid mideia au aulö, Pol nipe pör pör Jisas manö aij u hag ñi dam dam, Juda nibi bi gau kalip manö hag ñöm, Mesaia pör abad midmidun u me Jisas nöp, a gimidöp. *

⁶ Pol anig hageia, Juda nibi bi gau manö nipe u niñagöm, nip hag juöm, manö naij haglö niñöl gi, Pol nipe, Jisas manö aij u niñön ginig arö gipal, a göm, waij nipe u pipal paköl gi haga, "Yad kalöp Jisas manö

* ^{17:25:} Sam 50:12 * ^{17:27:} Sam 145:18; Jer 23:23 * ^{17:29:} Ais 40:18-20; 44:10-17; Ap 19:26 * ^{17:31:} Sam 96:13 * ^{18:2:} Ro 16:3 * ^{18:3:} Ap 20:34 * ^{18:5:} Ap 17:14-15

aij u hag ñinö nîṇagpim rö, God kalöp ud kamîṇ yuagnab u, nan kale ke. Miñi kalöp Juda nîbi bî arö gem, Juda nîbi bî wasö gau kalîp am hag ñinabin,” a ga. *

⁷ Pol anîg hagöm, kalîp arö göm, bî Juda wasö ap ram u ara. Bî anîbu hib nîpe Didias Jasdass. Nîpe God nîp sabe gîmîdöp. Ram nîpe u Juda magum gep ram goṭ söl au.

⁸ Pen Krispas, bî Juda magum gep ram abad mîdmîdöp bî u, nîbi bî nîpe aip han mîdeila gau aip Jisas nîp nîṇ udla. Daun kub Korid gau, nîbi bî rîmnap iru nöṇ, Pol Jisas manö aij haga u nîṇöm, nîṇö hagöp, a göm, manö anîbu nîṇ udöm, ñîg pakla.

⁹ Ñîṇ ap sîbön yaṇ Pol naböṇ nîṇa, Bî Kub nîp haga, “Ne pîñîṇ gagmön. Ne gasî halö mîdmön, klö gîmön, manö aij yad u nîbi bî gau kalîp halöwaṭö hag ñö araṇ.

¹⁰ Yad nöṇ aip mîdpin. Daun kub i nîbi bî yad iru yabîṭ nöṇ mîdpal; nîbi bî rîmnap nöṇ gî naij göl rö lagöp,” a ga. *

¹¹ Bî Kub anîg hagö, Pol Korid nöṇ mîdöm, mî añî ap rakîṇ unbö kagoṭ jîṇ u, nîbi bî gau kalîp God Manö u hag ñî mîdmîdöp.

¹² Pen Rom bî kub gau Galio nîp hag lîlö, nîpe amöm Akaia Propins abad mîdeia ñîṇ u, Juda nîbi bî gau, Pol nîp nîṇlö mulu lugö, manö hag adö añî löm, nîp ud sîsî lî dam manö kub hagnîg arla.

¹³ Pol nîp manö kub hagöm hagla, “Bî i nîbi bî gai i kalîp hagöm, ‘Kale God nîp sabe gîñîg gîmim, anîg anîg gîpe,’ a göp. Pen manö hagab u udöm geinaböl u, kale lo hon rîb junaböl,” a gîla.

¹⁴ Anîg hageila, Pol pen hagnîg gabin a gî nîṇa u pen, Galio pen uraköm, Juda nîbi bî gau kalîp haga, “Kale Juda nîbi bî. Bî i nan naij ap gaiböp, manö kub hagnîg gabim u nîṇbneṇ.

¹⁵ Pen kale yîharîṇ manö magö gau nîbö gau nîbö udmim pen pen hagnîg, bî hib kale ñîla gau u rö nöṇ udmim, manö pen pen hagnîg, u manö kub wasö; manö yîharîṇ anîbu yad nîṇagnabin. U manö yad wasö. Manö anîbu kale ke hagnîg!” a ga.

¹⁶ Anîg hagöm, bî polisman nîpe gau hagö, manö kub hageṇ mîgan u kalîp ju dam höṇ yaṇ yula.

¹⁷ Kale höṇ amöl gî, bî Juda magum gep ram abad mîdmîdöp u, Sosdenes, polisman gau nîp ur udöm pak gus gîla. Gapman bî kub Galio nîṇöm, manö ap hagaga.

Pol kauyaṇ daun kub Adiok, Siria Propins au ara

¹⁸ Pen Pol Korid rapîṇ mîdöm, nîbi bî Jisas manö nîṇ udla gau kalîp, “Kölarö au mîdaiim,” a göm, Akwila Prisila ber mîhau aip ram mîṇöṇ Siria arun, a göm, Senkria daun, ñîg solwara goṭ au arla. Senkria gau am mîdöm, Pol manö klö nîṇö nîṇö nöṇ God nîp hagabin a göm, umagö nîpe rîka. *

¹⁹⁻²¹ Ñîg magîb udöm, Senkria arö göm, am am daun kub Epesas amjakla. Pol nîpe Juda magum gep ram raul mîgan u amöm, Juda nîbi bî gau aip manö hag amîl apîl geia. Anîg gö, nîbi bî gau nîp hagla, “Ñîṇ rîmnap halö hon aip aui mîdaimön,” a gîla. Pen manö kalîp u udagöm haga, “Kale au mîdaiim. God yîp, yau, a geinab u, hainö ado gî kalöp aunabin,” a ga. Anîg hagöm, Akwila Prisila ber mîhau kalîp nîbi bî anîb gau aip Epesas gau hag löm, nîpe ñîg magîb udöm hada.

²² Ñîg magîb anîbu am am Sisaria amjakö, Pol ñîg magîb anîbu arö göm, îṭ aramöm Jerusalem ara. Jerusalem amjaköm, nîbi bî Jisas nîp nîṇ udla gau, “Kale mîdpim?” a göm, kalîp aip manö rîmnap haga. Pol anîg göm, Jerusalem arö göm, ñîg magîb kauyaṇ udöm, daun kub Adiok, Siria Propins au ara.

²³ Pol Adiok amöm, yöṇ rapîṇ ñîṇ bad ap mîd arö göm, am Galesia Propins gau abe, ram mîṇöṇ Prijia gau abe gî ajöl göm, nîbi bî Jisas nîp nöṇ nîṇ udla gau, kale Jisas manö aij u nîṇ ud pîdöṇ göl, a göm, kalîp magöṇhalö hag ñî aij ga.

Bî ne Apolos manö u

²⁴ Pen bî Juda daun kub Aleksadria nîbö ap, apöm Epesas mîdeia. Hib nîpe u

* 18:6: Ap 13:46,51; 20:26 * 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10

* 18:18: Nab 6:18; Ap 21:24

Apolos. Nipe bi gasi aij niñöm manö hag aij gep bi. Nipe God Manö adiñ nöd kalikliñ rikla u niñ aij ga.

²⁵ Bi rimnap nip Bi Kub Adan Arep manö rimnap nöp hag ñila. Anib u me, nipe klö yabıl göm, Jisas nipe gai nibö apöm bi aigale bi rö mideia u nibi bi gau kalip kabö göl nöp hag ñim+döp. Pen manö hag ñim+döp anıbu, Jon bi ñig pak ñeb hag ñim+döp rö nöp niñöm hag ñim+döp. Manö rimnap halö niñaga.

²⁶ Pen Apolos piñiñ gagöm, Juda magum gep ram u amöm, manö anıbu halöwatö yabıl hag ñim+döp. Pen ñin ap manö hag ñi mideia niñöm Prisila Akwila ber mihau niñmil, nip ut gi dam ram kale u amöm, God Adan Arep manö niñaga magö rimnap hag ñi aij yabıl gılö.

²⁷⁻²⁸ Hainö Apolos nipe Akaia Propins arnig gö, Epesas nibi bi Jisas nip niñ udla gau, Apolos nipe am kalip manö aij u hag ñinab u aij, a göm, Akaia nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip köp ap kalikliñ riköm hagla, “Bi God wög gep Apolos amjakö, nip udmim,” a gıla. Anig gılö me, Apolos Akaia Propins amjaköm, köp anıbu yamö, Akaia nibi bi God kalip mög niñöm gasi aij ñö, Jisas nip niñ udla gau Apolos nip udla. Nip udlö, nipe pen ka kalip udöm, manö hagep kuö au Juda nibi bi gau aip manö hag amıl apıl göm, God Manö adö u hag ñi aij göl gi, “Mesaia, a gimim, abad midpim u Jisas nöp,” a ga. Anig göm, hag ñi aij gö, nip manö ap pen hagöl rö laga. Anig gö, nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip gi ñi aij gö, mid aij gıla. *

19

Pol Epesas am midöm Kraıs manö aij u hag ña

¹ Apolos Korid mideia ñin anıbu au, Pol nipe am Galesia Propins gau abe, ram minöñ Prijia gau abe, anıbu gi ajöl göm, daun kub Epesas amjaka. Amjaköm niñ, nibi bi Jisas nip niñ udla rimnap mideila. *

* 18:27-28: Ap 9:22 * 19:1: 1Ko 3:6 * 19:2: Ap 8:16 Ap 14:3

² Pol kalip hag niñ, “Kale Jisas nip niñ udpe ñin u, Ana Ut halö udpe aka wasö?” ga.

Hageia, hagla, “Wasö. Ana Ut ap midöp, a gun, hon niñagpun,” a gıla. *

³ Anig hageila, Pol kalip haga, “Pen kale ñig pakpe u, it u niñön, a gi gasi niñbim?” ö ga.

Hageia, hagla, “Hon Jon hagdöp manö u udun me, ñig pakno,” a gıla.

⁴ Anig hageila, Pol haga, “Jon Isrel nibi bi gau hagö, ñig pakmidal u, nan si nan naij gıpun u, niñön ginig anig gıpun, a göm, niñlö me, kalip ñig pak ñim+döp. Pen Jon kalip hagdöp, ‘Bi Kub hainö aunab u auö, nip niñ udmim,’ a gim+döp. Bi hainö aunab a ga anıbu, Jisas nöp,” a ga. *

⁵ Pol anig hageia, Bi Kub Jisas nip niñ udun, nibi bi nipe yabıl midaiun, a göm, ñig pakla.

⁶ Kale ñig paklö niñöl gi, Pol ñimagö nipe kalip adö au lö, Ana Ut kalip auö, adiñ manö yabıl unbö ke ke hagöm, God manö aij u hag ñila. *

⁷ Bi unbö migan lan rö anig gıla.

⁸ Pol rakın mihau niñ, Juda nibi bi magum gep ram aula gau aip, God nibi bi udöm abad mideinab manö u niñ udöl, a göm, klö göm, waiö nöp manö hag amıl apıl gi midmidöp.

⁹ Pen nibi bi rimnap gasi midmagö kale u gasi midmagö kale anıbu gau nöp mideia niñöm Pol manö haga u udagnabun, a göm, nibi bi magöñhalö mideila anıbu amöm, Bi Kub Adan Arep u manö naij hagla. Anig haglö, Pol nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip nöp ut gi dam, Diranas skul ram kub u amöm, kalip manö hag ñi midmidöp.

¹⁰ Pol anig göl hag ñi midö, mi mihöp inö me, Juda nibi bi gau löm, Grik nibi bi gau löm, Esia Propins mideila gau magöñhalö Jisas manö aij u niñla.

Sipa ñi nipe gau

¹¹ God nipe Pol aip mideia niñöm nipe nan gagep rö ke yabıl rimnap gim+döp. *

* 19:4: Mad 3:11 * 19:6: Ap 8:17; 10:44,46 * 19:11:

12 Nibi bi rimnap kale Pol agsi waij bad nipe gau dam, nibi bi mña ga gau hañ roman kalip lölö, urak armidal; kijaki aiön pi nibi bi aban almidöp gau kale u rö nöp höj armidal. *

13 Juda nibi bi rimnap kuj nan gau göm, kijaki aiön pi nan gau hag höj yu ajmidal. Pen hainö, Pol gaia rö niñöm, hon u rö nöp Bi Kub Jisas hib hagno, kijaki aiön pi höj arlan, a göm, kijaki aiön pi nibi bi aban alla gau kalip hagla, "Jisas, Pol manö nipe hagmidöp bi u, hib nipe hagabun u niñmön, höj arul!" a gila.

14 Pen bi God nip nan sabe gep bi kub yabıl ap Sipa, ni nipe unbö mudun jıj anig gi mideila.

15 Pen mañ ap kale, kijaki aiön pi hag yuun, a göm, anig haglö niñöl gi, kijaki bi aban ala u manö kale u niñöm kalip pen haga, "Yad Jisas niñbin, Pol nip niñbin u pen kale bi an?" ö ga.

16 Anig hagöm, bi kijaki aban ala u klö ke yabıl kalip rala göm, mñu magö pak ado malo göm, waij kalip gau ud bitıı gi yuö, kale magö nöp me ram anıbu arö göm, hagape halö piñıj gi arla.

17 Pen manö anıbu, Juda nibi bi abe, Grik nibi bi abe, Epesas mideila gau magörhalö niñöm, anınin gö piñıj göm, Bi Kub Jisas hib nipe u nöp haglö adö ara. *

18 Anig gö, nibi bi Jisas nip niñ udla gau iru nöp ap magum göm, nan niñhön niñhön gi naij gila gau hag waiö lila.

19 Kuj nan gau göm, buk kalı kılın rik limidal gau, nibi bi rimnap daulö, nibi bi rimnap gau niñ midlö niñöl gi, kale mab pak laulö ina. Buk nan anıb gau, mani kabö magö silpa rauerp wö ralö, pipdi dausan (50,000) rö ara.

20 Pen daun kub Epesas anıbu anig geila me, Bi Kub manö aij u gau gau aramöm pidöj yabıl ga.

Epesas nibi bi manö hauł gila

21 Pen hainö, God Ana nipe Pol nip gasi ñö, Pol haga, "Yad Masedonia amem, Akaia amem, Jerusalem arnabin. Pen hainö Rom u rö nöp arnam," a ga. *

22 Anig hagöm, bi mihau nipe aip wög gimıdil, Dimodi aip Erasdas aip kalip hag yuö, Masedonia Propins arlö. Nipe pen Esia Propins rapın niñ bad ap mideia.

23 Pol Epesas mideia niñ an anıb au, Epesas nibi bi rimnap uraköm, Bi Kub Adan Arep manö aij anıbu niñ udla nibi bi gau kalip niñlöl, mulu lugö, pen pen giñig rö geila. *

24 Pen bi ap, hib nipe Demidrias u, bi nipe rimnap aip kabö silpa udöm, god pıral sabe gimıdal, hib Ademıs, a gimıdal u, ram pro kılın aij rimnap gi lölö, nibi bi rimnap apöm, rau dam löm, nibi kub hon Ademıs nip sabe gep ram u, a göm, sabe gimıdal. Bi anıb gau wög anıbu göm, mani kub yabıl udmıdal.

25 Demidrias nipe, bi nip wög gimıdal gau abe, bi wög kale gimıdal anıbu rö gimıdal bi gau abe hagö, ap magum geila, haga, "Kale niñbim, hon wög añ anıbu gun me, mani kub yabıl udpun.

26 Pen uri bi anıb Pol apöm, nibi bi gau kalip manö pıral hagöm hagöp, 'Niñmagö udöm nan gıpal gau nan sabe gep wasö,' göp. Anig hagajıp, Epesas aui abe, Esia Propins gau abe, nibi bi iru yabıl nöp manö nipe udpal.

27 Pol manö pıral u hagö, niñ udöm, nan gi lino raumıdal u, hainö rauagnaböl. Pen adö anıbu nöp hagagabin. Hon ke abe, nibi bi Esia Propins gau magörhalö abe, nibi bi ram mınörj ke gau gau magörhalö abe, god kub Ademıs u nip sabe gıpun. Pen nip arö göm, ram kub nip sabe gıpal u u rö nöp arö göl rö löp, a gem, hagabin," a ga.

28 Demidrias anig hagö, bi anıb gau niñlöl, mulu kalı yabıl lugö, meg mıgan dap ranöm hagla, "Ademıs Epesas niñbö nipe kub yabıl! Ademıs Epesas niñbö nipe kub yabıl!" a gila.

29 Anig göl manö kub haglö arö niñöl gi, nibi bi daun kub anıbu magörhalö apöm, Pol bi nipe mihau ud sısı li tıp gi dam manö hagep ka u ud arla. Pol bi nipe anıb mihau nipe aip Masedonia Propins niñbö

* 19:12: Ap 5:15 * 19:17: Ap 5:11 * 19:21: Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:23: 2Ko 1:8 * 19:29: Ap 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

ap mîdailö. Hib kalpe mîhönj u, Gaias aip Arisdakas aip. *

³⁰ Pol pen, nîbi bî ap magum göm, manö hageila anj au arnam, a ga u pen nîbi bî Jisas nîp nînj udla gau nîp wasö gîla.

³¹ Pen Esia Propins gapman bî kub rîmnap, Pol nîp bî nîneb nîpe u me, nîp manö yuöm hagla, “Nîbi bî manö hagep ka au ap magum göm, manö hagaböl au aragmön wasö,” gîla.

³² Pen nîbi bî iru nöp ap magum göm, manö kub hagöm, manö ke ke yabîl nöp hagla. Nîbi bî iru nöp kale manö îl mîdöp nînjun hagabun u, a göm, nînjagla; haîowaîö nöp hagla.

³³ Pen bî Juda rîmnap, bî hon Aleksada kalîp hag aij gînab, a göm, nîp nîbi bî amgö îlö au yuöm, nîbi bî rîmnap manö adö rîmnap anîg anîg hagnîm, a göm, wiñ al hagaila pen nîpe manö hagnîg göm, kale manö hagagmim a göm, ñîmagö ud mîlic gî ña.

³⁴ Aleksada ñîmagö ud mîlic gî ñö nînjöl gî, nîbi bî gau nînjla, nîpe Juda nîbö bî ap, nînjöm maj mîgan dap ranöm, manö adö añî nöp wiñ kub al hagöm hagla, “Ademis Epesas nîbö nîpe kub yabîl! Ademis Epesas nîbö nîpe kub yabîl!” a göm, manö adö añî anîbu nöp seg wiñ mîlöp padö yabîl al hag mîdeila.

³⁵ Kale du aua nöp anîg wiñ al hag mîdö mîdö, hainö bî daun gapman wög göm, kalî kliñ rîkep bî kub kale u uraköm, kalîp haga, “Agamîj mîdaiim!” a ga. Anîg hagö hagö, agamîj mîdlö nînjöl gî, nîpe haga, “Epesas nîbi bî. Ram mînönj hon i, god kub Ademis kabö ana nîpe kumi kabö lanj nîbö ju aua u udun, ram gî lî aij gun, sabe gîpun u, bî an nînjagöp, a gîmim, manö haul gabim?”

³⁶ Manö anîbu, nîbi bî gau magörjhalö hadö nînjbal. Anîb u, kale agamîj mîdmim dui gagmim.

³⁷ Pen bî daubim mîhai i, god hon Ademis nîp hag jumil, ram sabe gîpun gau nan rîmnap si udagpil u pen kalîp aui daubim.

³⁸ Anîb u, Demidrias aka bî nîpe rîmnap bî ap nîp manö kub hagnîg gînaböl u, bî kub manö ud asîkep bî gau mîdpal gau

amöm manö haglö, kale manö kub anîbu nînjnaböl.

³⁹ Pen manö mînjör rîmnap mîdainîm u, gapman bî manö ud asîkep nînj mîdeinaböl amgö îlö kale au hagpe nînjöl.

⁴⁰ Hon mîñî aui ap magum gun, manö pîg gabun u, manö îl ap mîdö hagagabun. Gapman bî kub yabîl ap, ‘Nîhön gînîg ap magum gîmim anîg gabim,’ a gö, pen manö ap hagun rö lagöp,” a ga.

⁴¹ Nîpe anîg hagöm, nîbi bî gau kalîp hag yuö, ke ke arla.

20

Pol Masedonia Propins amöm, Akaia Propins ara

¹ Pen nîbi bî gau manö pi pîg hag mîd arö göm, am ram kale ke ke gau arla. Pol nîbi bî Jisas nîp nînj udla gau kalîp wiñ alö, aueila, kale gasî halö mîdöm Jisas nîp nînj ud pîdönj göl gî mîdeilanj a göm, nîpe manö rîmnap hag ñî aij göm, “Kale au mîdaiim,” a göm, kalîp arö göm Masedonia Propins ara.

² Amöm, anîb gau gî ajöl göm, nîbi bî Jisas nîp nînj udla anîb gau, kale gasî halö mîdöm Jisas nîp nînj ud pîdönj göl gî mîdeilanj a göm, nîpe manö rîmnap hag ñî aij gî damöm, Akaia Propins amjaka.

³ Akaia amjaköm, rakîn mîhau nîgan anîb gau mîdöm, ñîg magîb udem Siria Propins arnam a ga u pen nîpe manö ap nînja, Juda kai nîp al pak lînîg geila. Manö anîbu nînjöm me haga, “Îl adö nöp ado gî Masedonia arîn,” a ga.

⁴ Pen Pol nîpe aip ajeila bî gau me: Piras ñî nîpe Sopada daun kub Beria nîbö u; Arisdakas aip Sekadas aip daun kub Desalonaika nîbö mîhau u; Gaias daun kub Debi nîbö u; Dijikas aip Dîropimas aip Esia Propins nîbö mîhau u; Dimodi u.

⁵ Bî anîb gau kale nöd amöm, daun kub Droas amöm, hanîp abad mîdeila.

⁶ Pen ñîn kub Bred Yîs Halö Ñînjagep ñîn u mîdno, ap arö nînjöl gî, ñîg magîb udun, ñîn unbö mamîd u anj hanun, Droas amun, bî nöd arla gau aip am seg mîdun ñîn unbö mudun jînj anîb gau mîdaino.

Pol ñî uma ap nîp gö, kauyanj uraka

7-8 Wik añi ap Droas midaino anibu, wañignibö yañ ñin u, bred ud jö gi ñinñig gun, ram raul migan adö lañ am magum gun, Pol, rol arnabin a göm manö hagö niñöl gun, niñ midaino. Anig göl niñ midno midno, sibön gö, hapö mitan iru nöp lau ado au lañ lun, Pol manö hageia u niñ midaino.

9 Pen bi praj ap wido adö u asiköm, Pol manö hagaia u niñ mideia. Hib nipe u Yudikas. Nipe anig gi niñ mid midö, hon kal yabit auö me, amgö juju gi gi böñ nöp ram adö yabit lañ nibö gi dam minöñ au yañ paka. Anig gö, kale am au yañ ud niñla, böñ nöp hadö umöl mideia.

10 Pol nipe pen au yañ amöm, ñi anibu nip nab nab li udöm, haga, "Gasi iru niñagmim; nipe kamij midöp," a ga.

11 Anig hagöm, kauyañ ram raul adö lañ amöm, bred rimnap ud jö göm, jim ñöl ñinñöm, Pol kauyañ manö hag midö midö, ram ru mailö la u ara.

12 Pen bi praj ap lug paköm uma u nip kamij ram damöm miñ miñ yabit gila.

Pol Droas arö göm, Midilini ara

13 Pol hanip haga, "Kale ñig magib udmim, daun kub Asos am midaimim; pen yad il adö apem, daun kub anibu ñig magib seg udun ram minöñ Midilini arun," a ga. Anig hagö, hon ñig magib udun, Asos arno.

14 Asos amun, Pol nip udun, ram minöñ Midilini arno.

15-16 Ruö Midilini arö gun, ram minöñ ñig rib gus ga airan Kaios söl au amjakno. Ruö u, ram minöñ ñig rib gus ga airan Semos amjakun, Pol nipe gasi ap niña, Epesas amun, hain nöp gi ajöl gun, Pedikos ñin u Jerusalem niñagun rö löp, a gi gasi niña. Anib u me, hon Epesas lau hil gun, böñ nöp daun kub Mailidas arno.

Pol Epesas nibi bi kalip haga, "Yad böñ nöp arabin," a ga

17 Daun kub Mailidas amjakun, Pol manö yuö, Epesas arö, nibi bi Jisas niñ udla gau kalip abad midmidal bi gau kalip haga, "Yad midpin i auim," a ga. *

18 Anig hagö, bi anib gau aueila, kalip haga, "Nöd Esia Propins kale au apem, kale aip midem, mid damem, niñhön niñhön gimidin u niñbim.

19 Hib yad udnö adö araga. Bi Kub nip wög u ginö niñöl gi, Juda nibi bi yip gi naij gun a gilö niñöl gi, mitöñ göl gi manö hag ñinö ara.

20 Kale niñbim, yad Jisas manö aij nipe ap arö gagnö, pen magum gipim ka gau abe, ram kale gau abe amem, niñhön manö kalöp gi ñinab u magönhalö halöwalö hag ñinö ara.

21 Kale Juda nibi bi gau löm, Grik nibi bi gau löm, manö klö hagem, hag ñi aij gem, hagnö, 'Nan si nan naij gipim u, niñhön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, God hagöp manö u udmim, Bi Kub hon Jisas nip niñ udmim,' a ginö.

22 "Pen miñi niñjim! God Ana yip nagi rö löm, dam Jerusalem ud arab u, yip niñhön rö ginab u niñagpin.

23 Pen yad niñbin, daun kub gau gau amjaknö, Ana Uñ nipe yip pör hagöp, 'Ne Jerusalem arnabön, nöp nagi lilö, uñham mideinabön,' a göp. *

24 Pen u manö midagöp. Yad ke nöp mid aij ginam, a gem, gasi u niñagpin. Yip paknaböl, a gem, piñin gagpin, wasö. Bi Kub Jisas, wög yip haga u nöp gasi niñem, God hanip mög niñöm udöp manö aij u, hag ñöl gi nöp mideinabin. Yad gasi añi anibu nöp niñem, amem, adan anibu böñ nöp arnabin. *

25 "Pen yad niñbin, kale nibi bi gau gai magönhalö, God nibi bi udöm abad mideinab manö anibu hagnö niñbim gau, yip kauyañ niñagnabim, wasö.

26 Miñi arnig gem me, kalöp waiö hagabin, nibi bi an God manö aij u niñ udagöm, ilön kub udnaböl u, u nan kale ke; yad wasö.

27 Yad God nan niñhön niñhön ginig gab manö u ap arö gagpin, wasö; magönhalö yabit kalöp hag ñinbin.

28 Kale ke niñ aij gimim, nibi bi Ana Uñ nipe hagö abad midpim gau abe niñ aij gimim midaimim. Bi kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale gau abad mid aij gipal

* 20:17: Ap 18:21 * 20:23: Ap 9:16; 21:11 * 20:24: Ap 21:13; 2Di 4:7

rö, kale u rö nöp, God nîbi bî nîpe, hagape nîpe ke rau adog uda nîbi bî anîb gau me, kalîp abad mîd aij gîmim midaimim. *

²⁹ Yad nîjbin, yad arnô, kain hauî gau apôm, kaj sipsip kale mukpim gau rîmnap hau nîjnaböl. *

³⁰ Pen nîbi bî anî kale au mîdpal rîmnap u rö nöp, nîbi bî Jisas nîp nîj udpal gau kalîp tîp gî ud arno, kale hon aip arun, a göm, kalîp manô pîral hagnaböl.

³¹ Pen yad mî mîhau nîgan, ram mînôj kale Epesas mîdem, sîdô anî, sîbôn yan, kalöp mög gö, mîtôj göl gem, kalöp magôjhalö añî añî hag nî aij gîno. Manô hag nîno anîbu hauî gagmim; nîj aij gî midaimim. *

³² “Yad kalöp God nîmagö adö u lem, manô aij nîpe u, nîpe nîbi bî mög nîjôb manô aij anîbu adö u lem, arabin. God kalöp aip mîdeinab. God manô aij nîpe u nîj udeinabim u, nîpe gö, kale Jisas nîp nîj ud pîdôj gîmim nîbi bî nîpe ke mîdmim, nan aij aij nîbi bî nîpe nînîg gab u udnabim.

³³ Yad kale aip mîdainö nîn u, nîbi bî rîmnap mani gol, mani silpa, waîj nan kale gau asîb hagagnö. *

³⁴ Kale nîjbim, nîmagö yad u ke nöp wög gem, bî yad aip ajmîdun gau aip nan magö nîjun waîj rau yîmun mîdmîdun. *

³⁵ Pen yad gîpin anîbu rö, kale u rö nöp gîmim, nîbi bî mög gep rö gau kalîp ud aij gîmim gî nîmim. Bî Kub hon Jisas nîpe ke manô haga u nîj mîdaimim. Nîpe haga, ‘Bî rîmnap kalöp nan nîjnaböl u, kalöp aij gînab; pen kale nîbi bî rîmnap kalîp nan nîjnabim u, kalöp aij yabîl gînab,’ a ga,” a ga.

³⁶ Pol manô anîbu hag pîs göm, Epesas nîbi bî Jisas nîj udla gau kalîp abad mîdmîdal bî gau aip kugom yîmöm, God nîp sabe ga.

³⁷ Pol sabe gö nîjöl gî, kale mîtôj göm, nîp am ud wabi göm, mulu rö nîjöm bom halula.

³⁸ Hainö mulu adîj yad u nîjagnabim, a ga, manô u nöp nîjöm, kale mög yabîl

nîjöm, mîtôj gîla. Anîg göl göm, Pol nîp anî anî lî dam nîg magîb mîgan u yula.

21

Pol nîg magîb udöm Jerusalem arnîg ara

¹ Pen hon Epesas nîbi bî gau kalîp, au mîdaiim, a gun, nîg magîb udun, hadno. Yîgön u ap aij gö, yîjîg göl nöp am am, ram mînôj nîg rîb gus ga airan Kos arno. Pen ruö u, Kos arö gun, ram mînôj nîg rîb gus ga airan Rodos arno. Pen ruö u, Rodos arö gun, daun kub Padara arno.

² Daun kub Padara amun nîjno, nîg magîb ap ram mînôj Pönisia arnîg geia. Anîb u, hon nîg magîb anîbu udun hadno.

³ Am am, ram mînôj nîg rîb gus ga airan Saipras nîmagö sîdagö lau adö mîdö nîjöl gî, am am, ram mînôj Siria söl apun me, nan kago gau ud yunîg am daun kub Daia pîdôj gîno.

⁴ Daia am pîdôj gun, am nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau kalîp ulhai nîjun, kalîp aip wik añî ap mîdano. Pen God Ana nîpe kalîp gasî nîö, kale Pol nîp hagla, “Jerusalem arnîg gabön u, aragmön,” a gîla. *

⁵ Pen arnîg gîno magö u, nîbi bî Jisas nîp nîj udla anîb gau, nîbi bî, nî pai kale gau magôjhalö hanîp dam daun kub anîb hön adö nîg goî au amun, kalîp aip kugom yîmun, God nîp sabe gîno.

⁶ Pen hon, “Kale au mîdaiim,” a gîno, kale pen, “Kale gau arim,” a gîlö, hon am nîg magîb u raul mîgan u arno nîjöl gî, kale ado gî ram kale arla.

Agabas, Pol nîp anîg anîg gînaböl, a ga

⁷ Pen hon nîg magîb udun, daun kub Daia arö gun, am daun kub Dolemais pîdôj gîno. Pîdôj gun, nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau kalîp, “Kale mîdpim?” a gun, nîn bad ap kalîp aip anîb au mîdano.

⁸ Ruö u kalîp arö gun, am Sisaria amjakun, Pilip ram u am hanno. Nîpe Jisas manô aij hag nî ajep bî ap. Nîpe me, nöd Jerusalem mîdöm, bî unbö kagoî jîj u aip nan magö nîme lîmîdöp. *

* 20:28: 1Di 4:16; 1Pi 5:2-4 * 20:29: Mad 7:15; Jon 10:12
Ap 18:3; 1De 2:9 * 21:4: Ap 20:23 * 21:8: Ap 6:5; 8:40

* 20:31: 1De 2:11 * 20:33: 1Ko 9:11-12 * 20:34:

9 Pen bi Pilip anibu, pai nipe mihau mihau, Jisas manö aij u hag ñimidal. Pai anib gau kale bi udagla.

10 Hon Pilip aip midaino ñin an anib au, bi God manö hagep Agabas ram minöñ Judia nibö aua. *

11 Agabas apöm, Pol dip nagit nipe u udöm, ñimagö ma nipe ke nagit löm haga, “Ana Ut hagöp, ‘Bi dip nagit nap nibö anibi, Juda kai Jerusalem au nip nagit löm, dam Juda nibi bi wasö gau kalip ñinaböl,’ a göp,” a ga. *

12 Hon magöñhalö manö anibu niñun, Pol nip neb neb gun hagno, “Jerusalem aragmön,” a gino.

13 Hagaino, Pol pen pe haga, “Yip nihön ginig mög gö mitöñ gipe, midmagö yad ilön göp. Yad Jerusalem amem, ‘Bi Kub yad Jisas,’ a ginabin. Kale manö u niñlö, mulu lugö, yip nagit linig geinaböl aka böñ nöp al pak linig geinaböl u, piñin gagnabin. Halöwalö am hagnabin,” a ga. *

14 Pen hon Pol nip anig gi hag wasö niñun, arö gun, hagno, “Bi Kub nipe ke niñöb rö ginab,” a gino.

Jerusalem nibi bi Pol nip hag jula

15 Pen hon anig göl Sisaria midun, Jerusalem arnabun, a gun, nan hon gau gi ñin gi lun, hadno.

16 Nibi bi Jisas nip niñ udla Sisaria nibö rimnap aip Jerusalem arno. Kale hanip dam Neson ram u lilö, aip hanno. Bi Neson anibu Saipras nibö. Nipe Jisas nip nöd nöp niñ uda.

17 Jerusalem amjakno, nibi bi Jisas nip niñ udla gau magöñhalö hanip niñlö aij ga.

18 Rol Pol hon aip Jems nip manö hagnig arno. Jerusalem nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip abad midmidal bi gau magöñhalö ap magum göm mideila.

19 Pen hon amjakun, Pol kalip, “Kale midpim?” a göm, God nip abad midö niñöl gi, ram minöñ gau gau ajöm, Juda nibi bi wasö gau nan nihön nihön ga u magöñhalö, bi anib gau kalip aiud anibu haga. *

20 Pol anig göl aiud anibu hageia niñöm, God nip aij a göm, Pol nip hagla, “Mam. Ne niñban, Juda nibi bi iru niñbanö Jisas nip niñ udpal u pen klö yabıl göm haggal, ‘Hon Juda nibi bi midpun. Anib u, Juda lo adö u nöp gun,’ a gipal. *

21 Pen Juda nibi bi gau rimnap Jerusalem i apöm haggal, ‘Pol nipe, Mosıs hadame nöp lo manö kalı kılın rıka u arö göm, hon Juda kai gıpun adö u arö göm, Juda nibi bi ju am Juda nibi bi wasö ram minöñ an gau midpal kalip hagöp, “Ñi kale gau hañ rıb gi dö gagmim, Juda kai gıpal rö gagmim,” a göp,’ a gıpal.

22 Ne uri Jerusalem i auban, manö anibu gau gau arö niñnaböl. Anib u, hon aige gun a gun, manö anibu hag amıl apıl gino.

23 Manö hag amıl apıl gun, manö adö añi hag lino u uri nöp hageinabun, ne niñmön, hain gimön. Bi hon i bi mihau mihau, manö klö niñö niñö God nip hagabun, a gıpal.

24 Anig gıpal rö, God nip nan pak sabe gi ñinig gaböl. Anib u, ne am ñin rimnap kalip aip midmön, nan nihön nihön göm God amgö ilö ut mideinaböl u, gi aij gimön, nan God nip sabe gi ñinaböl gau ne rau ñimön, kalip gi ñimön me, hainö nabıc umagö kale u rıknaböl. Anig geinabön u me, nibi bi gau magöñhalö niñnaböl, nöp manö hagla anibu pıral nöp hagla. Kale niñnaböl, ne Juda nibö u me, hon Juda kai gimıdun rö nöp gimıdan. *

25 Pen Juda nibi bi wasö Jisas nip niñ udla gau kalip köp kalı kılın rık ñun hagno, ‘Nibi bi rimnap nan yıharın pıral gau sabe göm, wal kaj pakaiöl, kale ñınagmim. Wal kaj nan gau hagape ñınagmim. Wal kaj nan gau rıgu bu gılö umainım u, ñınagmim. Nibi si bi si gagmim,’ a gun, köp kalı kılın rıkpun,” a gıla. *

26 Anig hageila, Pol manö kalip u udöm, ruö bi mihau mihau nan sabe gi ñinig gıla bi anib gau aip, kale nan nihön nihön göm God amgö ilö ut mideinaböl u, gi aij göm, God sabe gep ram u arla. Amöm, Pol bi abad mideila gau kalip haga, “Hon ñin

* 21:10: Ap 11:28 * 21:11: Ap 20:23; 21:33 * 21:13: Ap 20:24 * 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5
* 21:24: Nab 6:1-20; Ap 18:18 * 21:25: Ap 15:29

unbö kagoł jıŋ u mıdun, ñın mudun jıŋ u God nıp nan rımnap ke ke dapun, nıp sabe gı ñınabun,” a ga. *

Juda nıbi bı Pol nıp ud sısı lıla

²⁷ Pol anıg hagöm, kale nan nıhön nıhön göm, God amgö ilö uł mıdeinaböl u, gı damöm, mudun jıŋ ñın u söl gö nıñöl gı, Juda nıbi bı Esia Propins mıdöm aula rımnap nıñla, Pol God sabe gep ram raul u mıdeia. Nıpe mıdeia au nıñöm, nıbi bı mıdeila gau manö haglö, kale kal juöm Pol nıp ud sısı lıla.

²⁸ Pol nıp ud sısı löm, wıñ kub alöm hagla, “Nıbi bı Isrel gai. Bı anıbi nıpe ram mınöŋ ke gau gau magönhalö ajöm, nıbi bı gau kalıp manö pıral hagöm, hon Isrel nıbi bı abe, lo hon abe, God sabe gep ram i abe manö naij hagab. Pen adö anıbu nöp, uri nıpe Juda nıbi bı wasö gau God sabe gep ram raul mıgan au aragep gau, kalıp hałowalö uł gı dauub. Anıb u, nıpe ram uł anıbi gı naij göp,” a gıla.

²⁹ Kale manö hagla anıbu, gası kale ke nöp nıñöm pıral hagla. Pol yıharıñ Dıropimas aıp God sabe gep ram söl gau ajailö nıñöl göm, gası kale ke nıñöm hagla, “Pol bı ne Dıropimas Epesas nıbö u aıp God sabe gep ram raul mıgan u arbil,” a gıla. *

³⁰ Pen kale anıg haglö, manö anıbu nıbi bı gau magönhalö nıñöm, ke nıbö ke nıbö apöm Pol nıp ud tıp gı dam God sabe gep ram höŋ yaŋ yulö nıñöl gı, adıŋ ajöŋ gı ñıla.

³¹⁻³² Nıbi bı iru yabıl manö hauł kub hagöl göm, kal ju Pol nıp böŋ nöp al pak lıñıg geila. Pen geila manö anıbu Rom ami bı kub yabıl mıdeia au arö, nıpe ami bı abad mıdmıdal bı kub nıpe rımnap udöm, ami bı rımnap udöm, lel am nıbi bı magum gı mıdeila au amjakla nıñöm Pol nıp pak ado malo geila u arö gıla.

³³ Ami bı kub anıbu apöm, Pol nıp ud sısı löm, bı nıpe gau kalıp haga, “Kale nıp sen mıhöp lımim,” a ga. Hagö, haga rö gıla. Pen nıpe bı nöd mıdeila gau kalıp hag nıña, “Nıpe nan nıhön gajıp nıp anıg gabim?” ö ga.

³⁴ Hageia, kale manö ke ke hagöm, manö pıg kub yabıl gıla. Anıg gılö, ami bı kub u manö il ap nıñagöm, bı nıpe gau kalıp haga, “Nıp dam ram kub pıdöŋ kale ud arim,” a ga.

³⁵ Hagö, ami bı kale Pol nıp dam ajöŋ il goł au amjaklö nıñöl göm, nıbi bı iru yabıl nöp se göl amöl göm Pol nıp sılıköm, ud pakun, a göm, pen pen gı yueila nıñöm bı ami bı rımnap Pol nıp ud ka göm, ram raul kale ud arla.

³⁶ Pen nıbi bı gau kale kal hagöm hagöm, hagla, “Nıp böŋ nöp al pak lim!” a gıla. *

³⁷ Pen ami bı gau Pol nıp dam ram raul mıgan yaŋ arnıg gılö nıñöl gı, Pol ami bı kub yabıl u nıp haga, “Manö yad nöp ap hagnam aka?” ga.

Hageia, ami bı kub yabıl u haga, “Yad nıñbin ne Grik manö nıñban.

³⁸ Yad gası nıñbin e, ne me, bı au Ijip nıbö bı pen pen gıpal po dausan (4,000) nöp udöm, dam ram mınöŋ kabö nöp mıdöp aŋ gau pi göl mıdeila, bı u nöp, a gı nıñbin. Pen ne Grik manö nıñban u me, ne bı anıbu wasö,” ga. *

³⁹ Hageia, Pol haga, “Wasö, yad bı Juda ap. Yıp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Daun kub yad u hib mıdöp. Pen yıp yau, a gımön, yad nıbi bı gai i kalıp manö ap hag ñınam,” a ga.

⁴⁰ Hageia, ami bı kub u yau, a gö, Pol kabö ubıŋ ran arep adö u abö gı mıdöm, ñın mılc gö, nıbi bı gau manö arö gılö nıñöl gı, Juda nıbi bı hagnıdal manö u löm, kalıp manö haga.

22

¹ Pol nıpe Juda nıbi bı hagnıdal manö u löm, haga, “Bapi mam bı. Manö kalöp hagnıg gabin u nıñ mıdaiim,” a ga.

² Anıg hageia, nıpe Juda nıbi bı hagnıdal manö yöl haga rö nıñöm, manö manö gagöm, agamıj yabıl nöp mıdeila.

³ Kale agamıj mıdlö nıñöl gı, Pol kalıp haga, “Yad Juda nıbö u pen yıp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Pen yad ap Jerusalem i, manö hag ñeb bı Gameliel aıp mıdem, kub gınö u me, apıs bac bı lo manö nıhön nıhön hagla u

magöñhalö yip hag ñö, niñbin. Anib u, kale God nip ud aij gun, a gimim, kliñ aij nöp gipim rö, yad u rö nöp gimidin. *

⁴ Nibi bi Jisas Adan anibu arla gau kalip gi naij yabıl gimidin. Kalip al pak lin, a gem, nibi abe bi abe kalip hałowalö nagi lem, dam nagi limidin. Pen rimnap gi naij gi dam pak linö, böñ nöp ummidal. *

⁵ Gimidin anibu, God nip nan sabe gep bi kub yabıl u abe, bi manö ud asikep Kansol midpal bi kub gau abe, kalip hag niñbe, piral hagöp, a göm, hagagnaböl; niñö hagöp, a ginaböl. Ñin ap yad Damaskas arnig gainö, bi kub anib gau yip köp rimnap nimam bi kale Damaskas mideila gau kali kliñ rik ñila. Köp anibu kali kliñ riköm hagla, 'Pol nip abad midaimim. Damaskas nibi bi Jisas nip niñ udpal gau kalip nagi löm, dam Jerusalem i daunim,' a gila. Yad köp anibu udem, kalip nagi li Jerusalem daunö, ilön udnaböl, a gem, Damaskas arnö.

Pol nöd Jisas nip niñ uda, aiud u haga

⁶ "Pen yad köp anib gau udem, bi rimnap aip am am sidö añ aulik magö u, Damaskas sösöl gino niñöl gi, adin mailö kub unbö ke kumi kabö adö lan nibö ap lugöm yip niña.

⁷ Anig gö, yad ap lug minöñ yan paknö niñöl göm, manö ap yip haga, 'Sol, Sol, yip niñön ginig gimön pör gi naij gabön?' ö ga.

⁸ "Hageia, yad hagnö, 'Bi Kub! Ne ban?' ö ginö.

"Hagainö, haga, 'Yad bi Jisas Nasared nibö; yip pör gi naij gabön u nöp hagabin,' a ga.

⁹ Bi yad aip araino gau, mailö kub u niñla u pen manö magö yip haga u apdi niñagla.

¹⁰ "Yad pen hagnö, 'Bi Kub. Niñön ginam?' ö ginö.

"Hagainö, yip haga, 'Ne urakmön, Damaskas ammön, bi ap apöm, niñön niñön ginabön u nöp hagnab,' a ga.

¹¹ Mailö anibu mailö kub yabıl göm, amgö yip u böñ nöp we ga. Anig gö, bi yad

aip araino gau, yip ñimagö kid u udöm, u gi Damaskas arno.

¹² "Pen daun kub anibu bi ap mideia. Hib nipe u Ananaias. Nipe lo hon u niñ aij göm, hagöp hagöp rö nöp gimidöp. Bi anibu nöp, Juda nibi bi Damaskas mideila gau magöñhalö hagla, 'U bi aij yabıl,' a gila.

¹³ Pen nipe yad midainö söl au apöm yip haga, 'Mam Sol. Amgö magö ne kauyan ñıl nön,' a ga. Anig hagö niñöl gi, adin amgö yad we ga u böñ nöp kamın lö, ñıl niñem nip niñnö.

¹⁴ "Anig gö, Ananaias yip haga, 'God apis bac bi hon sabe gimidal God u nöp, nöp uda. Udöm, nipe nan niñön niñön ginig gabin a ginab u nöp yamö niñnabön. Nipe gasi niñöb, ne Bi Kamın Aij nipe u waiö niñmön, manö maj migan nipe ke hagainim manö u ne ke waiö niñnabön.

¹⁵ God wög gi ñeb bi midmön, nöp niñön niñön gajip amgö niñban u, manö niñön niñön hagajip apdi niñban u, nibi bi gau magöñhalö kalip hag ñinabön.

¹⁶ Anib u, abad midagaimön. Urakmön, God nip sabe gimön, ñig pakeinabön, nipe nan si nan naij gipan gac u lik gi ke yunab,' a ga.

"Juda nibi bi wasö gau kalip manö aij yad u hag ñimön," a ga

¹⁷ "Anig hagö, haga rö nöp ginö. Hainö Jerusalem i apem, God sabe gep ram u amem, God nip sabe gi midem, nabön niñnö.

¹⁸ Nabön niñem, yad Bi Kub niñnö niñöl göm, nipe yip haga, 'Yinid Jerusalem arö gimön, ram minöñ ke gau armön. Nibi bi gai i manö aij yad hageinabön u niñagnaböl,' a ga. *

¹⁹ "Anig hageia, yad hagnö, 'Bi Kub. Kale ke yip niñbal, yad nöd Juda magum gep ram gau ajem, nibi bi nöp niñ udla gau kalip nagi lem, mñu magö nöp pakmidin. *

²⁰ Pen ñin ap bi manö aij ne hagep Sidipen nip kabö ju pak lilö niñöl gem,

* 22:3: Ap 5:34 * 22:4: Ap 8:3 * 22:18: Ap 9:29-30

* 22:19: Ap 8:3; 26:9-11 * 22:20: Ap 8:1

yad bi nîp pak leila gau waîj kale ud ju lîla gau abad mîdem, paj hagnö, 'a gînö. *

²¹ “Anîg hagainö, Bî Kub yîp haga, ‘Yad nöp hag yunö ammön Juda nîbi bi wasö mîlô gau mîdpal gau arnabön,’ a ga,” a ga. *

Ami bi kub u Pol nîp abad mîdeia

²² Juda nîbi bi Pol manö hageia u nîj mîd damöm, Juda nîbi bi wasö manö u nöp hagajîp u nîjöm, kale meg magö dap ranöm manö kub yabîl hagöm hagla, “Nîp ud al pak lim! Bî unbö rö kamîj mîdagnîm,” a gîla.

²³ Manö kub anîg hagöl gi, waîj kale rîmnap ud ju löm, haîpîl gau lîhu udlö, lîhu udlö, haîpîl ap rana.

²⁴ Anîg geila, ami bi kub yabîl u, bi nîpe rîmnap kalîp haga, “Nîp dam ram raul mîgan dammîm, pakaimîm, nîbi bi gai i nîhön gînîg nîp manö kub hagaböl îl u kalöp hag nînîm,” a ga.

²⁵ Anîg hagö, nîp paknîg damöm, nagi adîk lîla. Pen Pol nîpe ami bi kub söl anîb au urak mîdeia u nîp haga, “Hon Rom nîbi bi lo ap anîg göl mîdagöp. Bî Rom nîbö kabö göl gau yîharîj pakagnaböl. Kale nöd manö kub hagöm, manö ud asîköm, gînaböl,” a ga. *

²⁶ Pol anîg hagö, ami bi kub anîbu am bi kub yabîl u nîp haga, “Ne nîhön gînîg gabön? Bî anîbu nîpe bi Rom nîbö rö,” a ga.

²⁷ Anîg hageia, ami bi kub yabîl u apöm, Pol nîp haga, “Ne nîjö bi Rom nîbö rö aka? Yîp hagö, nîjîn,” a ga.

Hageia, Pol haga, “Yau. Nîjö, yad bi Rom nîbö rö,” a ga.

²⁸ Hageia, ami bi kub yabîl u haga, “Yad mani kub yabîl u yuem me, Rom bi mîdpin,” a ga.

Hageia, Pol pen haga, “Yîp Rom nîbö rö yag daula u me, yad bi Rom nîbö rö mîdpin,” a ga.

²⁹ Pol anîg hageia, bi nîp nagi lîla gau pîñîj gîla. Ami bi kub yabîl u, “Bî i Rom nîbö rö u pen nîp nagi lîbin,” a göm, u rö nöp pîñîj ga. *

³⁰ Ruö pen ami bi kub yabîl u, Juda kai Pol nîp manö nîhön hagaböl u nîj aij gîn, a göm, God nan sabe gep bi kub gau abe, Juda kansol bi gau magöñhalö abe, auim a gö, ap magum gîlô nîjöl gi, Pol nîp am hubîk gi dapöm, mîdeila anj au la.

23

Pol Juda Kansol kub bi gau kalîp manö haga

¹ Pol nîpe Juda Kansol kub bi anîb gau kalîp nîj ij halö löm haga, “Mam bi. Yad God hagöp rö pör gîpin u me, gasî mîlô nîjöl gem mîdagpin,” a ga.

² Pol anîg hageia, Ananaias, bi God nîp nan sabe gep bi kub yabîl u, bi söl au mîdeila gau kalîp haga, “Maj hañ nîp pakmîm,” a ga. *

³ Anîg hageia, Pol Ananaias nîp haga, “Ne mulu sîgi lauöl mîdpan. Nîbi bi gau nöp nîjöl, bi aij rö mîdpan u pen gasî magö ne nîjban u naij yabîl göp. Anîg hagpan anîbu, God nöp pen pe paknab. Hon Juda gîpun rö nîjmön, yîp manö kub hagpan u pen Juda gîpun adö u arö gîmön, ‘Nîp haîowaîlô pakîm,’ a gîpan,” a ga. *

⁴ Pol anîg hageia, bi söl au mîdeila anîb gau hagla, “God nîp nan sabe gep bi kub yabîl u nîp hag juabön aka?” gîla.

⁵ Hageia, Pol pen pe haga, “Mam bi. Nîpe God nîp nan sabe gep bi kub yabîl hagöp a gem nîjagpin. God Manö u kalî kîñ rîköm hagla, ‘Bî kub kale gau kalîp hag juagmîm, wasö,’ gîla,” a ga. *

⁶⁻⁸ Pen Pol nîpe nîja, bi Kansol kub mîdeila anîb gau rîmnap Sadyusi nîbi bi nîjla rö nîjla, rîmnap Perisi nîbi bi nîjla rö nîjla. Bî Sadyusi gau gasî kale u nîjöm hagmîdal, “Ejol gau mîdagpal. Ana mîdagöp. Nîbi bi gau umöm, bön nöp umöm, urakagnaböl,” a gîmîdal. Pen bi Perisi gau unbö gasî nîjagmîdal. Gasî kale u nîjöm hagmîdal, “Ejol gau mîdpal. Ana mîdöp. Nîbi bi gau umöm, bön nöp umöm wasö, uraknaböl,” a gîmîdal. Pol nîpe yam ke ke mîdeila anîbu nîjöm, manö kub hagöm, haga, “Mam bi. Bac bi

* 22:21: Ap 9:15 * 22:25: Ap 16:37 * 22:29: Ap 16:38 * 23:2: Jon 18:22-23 * 23:3: Mad 23:27 * 23:5: Eks 22:28

yad gau magöñhalö Perisi nîbö; yad u rö nöp Perisi nîbö nöp. Yad nîbi bî umöm uraknaböl manö hagnö u me, yîp pen manö kub hagaböl,” a ga. Anîg hageia, bî Sadyusi Kansol kub gau asîk ke ke löm, bî Perisi Kansol kub gau asîk ke ke löm, manö pen pen hagla. *

⁹ Manö pen pen hagöm, manö blätö göm, manö hauł gîla. Hageila, Perisi kai bî lo hag ñeb bî kale rîmnap uraköm, manö pen pen hagöm, hagla, “Bî i nan naij ap göp, a gun, hagagabun. Nîpe Damaskas areia ñîñ u, ana ap aka ejol ap nîp hagö nîña rö löp; hon nîñagpun,” a gîla.

¹⁰ Anîg hagöm, pen pen hag ud areila nîñöm, ami bî kub yabîl u nîñöm, mîdö mîdö anîg hag damöm Pol nîp ud gî dö gî adîñ adîñ löl rö löp, a göm, ami bî nîpe gau kalîp hagö, Pol nîp uł gî dam ram kub raul kale dap lîla.

¹¹ Pen ñîñ anîbu sîb an̄ yan̄ Bî Kub apöm Pol mîdeia söl au urak mîdöm haga, “Gasi halö mîdaimön. Manö aij yad u Jerusalem i hagpan rö, daun kub Rom ammön, u rö nöp hagnabön,” a ga. *

Pol nîp al pak lîñabun, a gîla

¹²⁻¹³ Ruö pen Juda bî ñîñjuöl mîhöp rö ap magum göm, manö hag adö añî löm hagla, “Hon Pol nîp böñ nöp al pak lîñabun. Nîp al pak lagpun magö i, nan ñîñagun, ñîg ñîñagnabun!” a gîla.

¹⁴ Anîg hagöm, am God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep gau abe, kalîp hagla, “Hon manö klö manö nîñö nîñö God nîp hagpun. Nan magö ñîñagnabun; Pol nîp böñ nöp al pak lun me, hainö nan ñîñnabun.

¹⁵ Anîb u, kale abe Juda Kansol kub bî gau abe, Rom ami bî kub yabîl u nîp manö yumim, pîral hagmim, ‘Pol nîp uł gî i daube, nîp manö rîmnap halö hag nîñ aij gun!’ a gîmim. Kale pîral anîg hageinabim, hon ułîñîñ lî mîdun, i auö nîñöl gun, nîp böñ nöp al pak lîñabun,” a gîla. *

¹⁶ Pen Pol pî yîñ nîpe u, Pol nîp paknîg gîla manö anîbu nîñöm, nîbap Pol nîp dam lîla ram u amöm, nîp hag ña.

¹⁷ Hag ñö, Pol nîñöm, ami bî kalîp abad mîdeia bî ap wîñ alö, aueia, nîp haga, “Bî praj i manö nîpe ap mîdöp. Nîp uł gî ami bî kub yabîl mîdöp u arö, manö anîbu hagan,” a ga.

¹⁸ Pol hagö, ami bî anîbu pî yîñ nîpe anîbu nîp uł gî ami bî kub yabîl mîdeia u ammil, haga, “Bî nagîman Pol u hagöp, ‘Bî praj i manö ap mîdöp nîñöm nîp uł gî dam ami bî kub yabîl mîdöp u arö, manö anîbu hagan,’ a gajîp, nîp uł gî dauabin i,” a ga.

¹⁹ Anîg hagö, ami bî kub yabîl u, nîbi bî rîmnap nîñnaböl, a göm, ñî anîbu nîp ñîmagö kîd u udöm, uł gî ke ke goł gau amöm, haga, “Yîp manö hagnîg gabön u hag,” a ga.

²⁰ Hageia, ñî praj anîbu haga, “Juda bî gau rol nöp manö yuöm, pîral hagnaböl, ‘Pol nîp dam Juda Kansol kub mîdpal u auaimön, manö rîmnap halö hag nîñ aij gun,’ a gîñaböl.

²¹ Anîb u, manö kale hagaiöl u nîñagmön, wasö. Bî kale ñîñjuöl mîhöp rö Pol nîp al pak lun nöp me, kauyan̄ nan magö ñîñjun ñîg ñîñjun gîñabun, a göm, manö hag lîbal. Kale manö nöp u nîñjun, anîg gun, a göm, abad mîdpal,” a ga.

²² Ñî praj anîg hageia, ami bî kub yabîl u nîñöm, nîp hag yuöl gî haga, “Nîbi bî rîmnap kalîp nîñmön, ‘Ami bî kub yabîl u nîp anîg anîg gî hagem auabin,’ a gîmön, hagagmön, wasö yabîl,” a göm kabö la.

Pol gapman bî kub Piliks mîdeia ara

²³ Ami bî kub yabîl u anîg hagöm, ami bî abad mîdep nîpe mîhau kalîp wîñ alö, aulö, haga, “Ami bî gau ñîñjuöl unbö sîduñ lan̄ (200) udmil, ami bî kaj hos adö asîk göl pen pen gîpal gau ñîñjuöl mîhau nîgan̄ ado gî da unbö sîduñ lan̄ (70) udmil, ami bî wim gasał pen pen gîpal gau ñîñjuöl unbö sîduñ lan̄ (200) udmil, mîñî sîb an̄ yan̄ nöp Sisaria armil.

²⁴ Pol nîp kaj hos rîmnap halö ñîmön, nîp uł gî dam aij gîmil, gapman bî kub Piliks mîdöp u yumil, aumil,” a ga.

²⁵ Anîg hagöm, nîpe bî kub Piliks nîp köp ap kalî kîñ rîka:

* 23:6-8: Mad 22:23; Ap 26:5 * 23:11: Ap 27:24; 28:16,23 * 23:15: Ap 25:3

²⁶ Yad Klodias Lisias. Nöp gapman bi kub Piliks köp i kalı kılın rıkabin.

Ne mıdpan?

²⁷ Bı nöp yuabin i, Juda nıbi bı nıp ud sısı löm, pak lınıg geila, pen yad nıñnő nıpe bı Rom nıbö rö u nıñem me, amı bı yad rımnap aip am nıp uł gı daunö. *

²⁸ Dapem, nıp al pak lınıg gıla manö il anıbu nıñnam, a gem, nıp dam Juda Kansol kub manö hagep kale au amem nıñnő, *

²⁹ Juda nıbi bı kale gıpal rö lo manö adö rımnap nöp mıdeia. Pen nıpe nan rımnap gö, nıp böñ nöp al pak lep aka nagi lep manö il ap mıdageia.

³⁰ Pen manö ap hagla, ‘Bı anıbu nıp ulıñın lun, alnabun,’ a gıla nıñem, ne mıdpan u yuabin. Bı nıp manö hagla anıbu gau rımnap hag yunö, amöm, nöp manö il anıbu hagnaböl.

Manö hagpin me u. *

³¹ Amı bı kub yabıl u anıg hagöm, köp anıbu gı ñö, amı bı gau Pol nıp sıbön yañ nöp uł gı damöm, daun kub Adipadris amjakla.

³² Ruö amı bı il ajmıdal gau magöñhalö ado gı Jerusalem arla. Amı bı kaj hos adö asık göm pen pen gımıdal gau nöp Pol nıp dam daun kub Sisaria arla.

³³ Sisaria amjaköm, am köp dauajal u, gapna ram mınönñ anıbu abad mıdmıdöp u nıp köp anıbu ñöm, Pol ñımagö adö nıpe u lıla.

³⁴ Gapna nıpe köp anıbu amgö lı nıñöm, Pol nıp haga, “Ram mınönñ ne gai nıbö?” ö ga. Hageia, Pol haga, “Yad Silisia Propins nıbö,” a ga.

³⁵ Pol Silisia Propins nıbö bı mıdeia manö u nıñöm, bı kub nıp haga, “Bı nöp manö hagnaböl gau aueinaböl, manö kub ne hagnabun,” a ga. Anıg hagöm, bı nıpe rımnap kalıp haga, “Nıp dam Herod ram kub gı la u lımim, abad mıd aij gımim,” a ga.

24

Juda bı kub gau Pol nıp manö kub hagla

¹ Pol nıp dam Herod ram gı la u lılö, ñın unbö yıgwo mılö u mıdeia. Ruö mamıd ñın u, God nıp nan sabe gep bı kub yabıl Ananias, daun kub Sisaria u arnıg, bı manö ud asıkep rımnap uł gı, bı manö hagep kale Dedalas aip Sisaria arla. Manö kub hagep ram u amöm, kale gapman bı kub Gapna Piliks u nıp, Pol anıg göl anıg göl ga u manö kub hagnıg gabun, a gıla.

² Pol ram raul u daulö nıñöl gı, bı manö hagep Dedalas Gapna Piliks nıp haga, “Ne me mılö padö hanıp abad mıdajan, pen pen gun gı gagun, mıd aij gıpun. Ne gası nıñ aij gımön gajan u me, ram mınönñ hon i nan aij nan hain nıbö waiö löp u, hon mıd aij gıpun.

³ Ram mınönñ hon i rıgon rıgon gau magöñhalö pör nöp gı aij gabön anıbu nıñun hon nöp aij yabıl a gabun.

⁴ Pen nöp manö mılö kub hagnabin. Manö ulep magö ap hagnıg gabin u, rımıd pak nıñmön.

⁵ “Bı auı mıdöp i, hon nıñbun nıpe pör nöp gı naij göp. Nıbi bı gau kalıp manö pıral hagö, kale manö pıral anıbu nıñ udöm, nıpe gı naij göp rö anıg unbö rö nöp gı naij gıpal. Ram mınönñ ke gau gau magöñhalö ajom manö pıral hagöm, Juda kai kalıp ud asık ke ke lö nıñöl göm, kale gapman manö hag juöm, pen pen gıpal. Nıbi bı Jisas bı Nasared nıbö u nıp nıñ uđpal gau, bı kub kale ap me anıbu. *

⁶⁻⁷ Nıpe God sabe gep ram gı naij gıñıg geia, hon nıñun nıp ud sısı lun nan hanıp gı naij ga anıbu lo hon ke manö kub hagnıg gaino, amı bı kub yabıl Lisias kal ju apöm, *

⁸ nıp damöm haga, ‘Bı u nıp manö kub hagnıg gıpal gau, bı kub Piliks mıdöp au amöm, manö kub hagöl,’ a ga. Anıg hagö me, hon mıñı aubun. Manö anıbu Pol nıp hag nıñaimön, nıpe ke, nıp manö kub hagnıg manö il u hagö, nıñnabön,” a ga.

⁹ Dedalas anıg hagaiö, bı Juda ap mıdeila gau, manö nıpe haga adö u nöp hagöm, hagla, “Nıñö yabıl hagöp,” a gıla.

* 23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27 * 23:28: Ap 22:30 * 23:30: Ap 24:5-8 * 24:5: Ap 17:6 * 24:6-7: Ap 21:28-30

10 Gapna Piliks nipe ñimagö dap ranöl göm, Pol nîp, manö hag, a gö, Pol haga, “Ne mî iru nöp ram mîñöñ i abad mîdmön, nîñ aij gîmön, manö ud asîk aij gîpan rö, yîjîg göl nöp hagnabön. Anîb u nîñem yîp aij gö nîñöl gem nöp manö hagabin.

11 Ne bî gau kalîp hag nîñaimön, hagnaböl ñîñ unbö mîgan lañ araga nöp, yad Jerusalem aramem, God sabe gep ram u sabe gînabin, a gem, arnö.

12 Yad nîbi bî rîmnap udem, God sabe gep ram u aka Juda magum gep ram gau aka Jerusalem añ u, hibur naij gep rö manö rîmnap hagagnö, wasö.

13 Yîp mîñî manö kub hagaböl u, ne nîñnabön manö î ap mîdageinab, wasö.

14 Pen nöp manö ap waiö hagnîg gabin. Yîp hagat, ‘Pol hon Juda gîpun u rö rîmnap gagöp; nîpe pir alöm, Adan gîsön nîbö u arab,’ a gîpal. Yîp Adan gîsön nîbö ajab, a gîpal u, nîñö hagpal. Yad Adan gîsön nîbö ajem, bac bî sabe gîmîdal God aîñ anîbu nöp sabe gîmîdin. Mosîs Lo manö kalî klîñ rîka u abe, bî God manö hagep gau manö kalî klîñ rîkla u abe, magöñhalö nîñ udöl gî mîdpin.

15 Bî Juda aui mîdpal, nîbi bî aij gau abe, nîbi bî naij gau abe, magöñhalö umöm uraknaböl, a göm nîñbal rö u, yad u rö nöp nîñbin. *

16 God aip am mîdeinabin, a gem, yad halöwalö gagîñ, wasö. God nîñöm aka nîbi bî gau nîñöm, Pol kabö rö gagöp, a gînaböl u nîñem, pör nîñ aij gem, mîd aij gîpin.

17 “Pen yad mî rîmnap Jerusalem aragnö. Pen nîbi bî yad nan mîdagöp gau kalîp mani rîmnap ñem, God nîp nan sabe gî ñîñ, a gem, Jerusalem arnö.

18 Jerusalem amem, hon Juda bî God amgö îlö mîd aij gun, a gun, nîhön nîhön gîmîdun u, gîñö. Anîg gî pîs gem, God nîp nan sabe gî ñîñ, a gem, God sabe gep ram u am mîdainö. Anîg göl gî mîdainö u, bî aui kale apöm yîp nîñla. Pen nîbi bî iru nöp yad aip ap mîdageila. Pen pen hagep manö rîmnap hagagnö. *

19 Pen Juda nîbi bî Esia Propins nîbö

gau Jerusalem apöm, God sabe gep ram au mîdeila. Manö kale mîdaiböp u, kale aui apöm, manö anîbu hagblap.

20 Auagpal u, bî Juda Kansol kub gai i yîp Jerusalem manö kub hagöm, yad nan naij gîñö manö î nîñla u haglö, ne nöñ!

21 Pen yîp manö kub hagla ñîñ u, yad manö aîñ ap nöp hagnö. Meg mîgan dap ranem hagnö, ‘Yad nîbi bî umöm uraknaböl, a gem, gasî u nöp nîñbin u me, yîp manö kub hagabim i,’ a gîñö,” a ga. *

22 Pol anîg hagö nîñöl göm, Gapna Piliks, Adan u a gîmîdal manö u nîñ aij ga u me, Juda bî gau manö hageila u udagöm, haga, “Hainö ami bî kub yabîl u Lisias auö, manö nîpe u nîñem, manö anîbu hagnabin,” a ga. *

23 Anîg hagöm, bî nagîman kai kalîp abad mîdeia u nîp haga, “Pol nîp abad mîd aij gîmön; nîp böñ nöp nagî pîdön lagmön. Nîpe nan rîmnap mîdagainîm, nîbi bî nîpe gau kalîp hag nîñö, nîp ñöl,” a ga.

Pol mî mîhöp nagî mîdeia

24 Ñîñ pro bad ap arö, ñîñ ap Piliks nîbin nîpe Drusila aip aulö. Nîbi Drusila anîbu nîpe Juda nîbö nîbi. Pen kale ber apil, nugmul nîpe Pol nîp wiñ alö, apöm, Kraîs Jîsas nîp aigöl göm nîñ udpal manö u hagö, Piliks nîñ mîdeia.

25 Pol nîpe manö hag damöl gî, hon aigöl gun gî aij gînabun manö u abe, hon aigöl gun hibur gasî mîdmagö hon gasî göp rö nöp gagnabun manö u abe, God hainö hanîp manö kub hagnab manö u abe Piliks nîp haga. Pen Pol anîg hagö, Gapna Piliks manö anîbu nîñöm, pîñîñ göm, Pol nîp haga, “Ne mîñî am mîdaimön. Hainö yad ñîñ ap nöp wiñ alnö, aumön,” a ga.

26 Pen gapman bî kub anîbu, gasî nîpe ke gau nöp nîña, “Yad Pol nîp pör pör wiñ alnabin u, nîpe pen gasî nîñnab, ‘Yad bî i nîp agamîj mani rîmnap ñîñö, hagö, arnam,’ a göm, yîp mani rîmnap ñîñab,” a gî gasî u nîña. Pen gasî anîbu nöp nîñ mîdöm, Pol nîp dugo ruö wiñ alö, apöm, manö hagnîdîl.

* 24:15: Jon 5:28-29

* 24:18: Ap 21:12-28

* 24:21: Ap 23:6

* 24:22: Ap 23:26

²⁷ Mî mîhöp pîs ga niñöm bî ne Posias Pesdas, Piliks kuö nîp udöm, ram mînön anîbu gapna mîdeia. Pen Piliks, Juda kai yîp bî aij a gî naböl u aij a göm, Pol nagi mîdeia u hubîkaga.

25

Pesdas Pol nîp manö kub niña

¹ Pen Pesdas daun kub Sisaria u am gapna wög anîbu udöm, ñîñ mîhau niñan nöp mîdöm, Jerusalem ara.

²⁻³ Pesdas Jerusalem arö niñöl göm, God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, Juda bî kub rîmnap abe nîp am niñöm, Pol anîg göl anîg göl gî naij ga manö anîbu nîp hagla. Juda bî gau kale ke agamîj manö adö añî hagöm, Pol nîp adan an au ulîñîñ lun, al pak lî nabun, a göm, hagla, “Hanîp mög niñmön, bî ne rîmnap hagaimön, Pol nîp yîñîd ul gî Jerusalem dauöl,” a gîla. *

⁴ Anîg hageila, Pesdas haga, “Pol nagi mîdöp Sisaria. Anîb u, yad Sisaria arnîg gabin rö,

⁵ nîp manö rîmnap mîdainîm, bî kub kale rîmnap hagpe, yad aip Sisaria amöm, nîp manö kub hagöl,” a ga.

⁶ Pesdas anîg hagöm, ñîñ raleb jîñ aka sîduñ lan halö Jerusalem mîdöm, ado gî Sisaria ara. Ruö, Pesdas nîpe manö kub hagep ram raul mîgan u amöm, Pol nîp dauim, a ga.

⁷ Pol nîp daueila, Juda bî Jerusalem nîbö aula gau apöm nîp bîñîg gîgabö göm, manö adö ke ke iru nöp hagla. Pen manö hagla adö anîb gau manö il mîdö, hagagla. *

⁸ Kale manö hageila, Pol uraköm pen haga, “Yad Juda nîbi bî lo manö kale u rîb rîkagîñ; yad God sabe gep ram u nan naij ap gagîñ; yad Rom Empra Sisa nîp manö naij ap hagagîñ,” a ga.

⁹ Hageia, bî kub Pesdas, Juda nîbi bî gau yîp bî aij a gî naböl u aij, a göm, Pol nîp hag niñöm, haga, “Manö kub hagabun anîbi, Jerusalem amun hagun aka?” ga.

¹⁰ Hageia, Pol haga, “Mîñî Sisa manö kub adö nîpe u hadö mîdpin. Yad Juda

nîbi bî kalîp nan naij ap gagpin u, ne u rö nöp hadö niñban.

¹¹ Pen nan naij ap gîñö, yîp manö kub hagöm, al pak lun, a gîblap u, pîñîñ gagb-nep; anîb u yîp al pakblap. Pen manö kub hagöm, manö il ap mîdagöp u, bî ap yîp Juda nîbi bî kalîp ñîñîm rö lagöp. Anîb u, ne yîp Sisa mîdöp u yuö, nîpe ke manö anîbi niñnab,” a ga.

¹² Pol anîg hagö, bî kub Pesdas am bî nîpe gau aip manö anîbu hag amîl apîl göm, ado gî apöm, haga, “‘Sisa manö kub yad u niñnab,’ a gan u me, nöp Sisa mîdöp u hag yunabin,” a ga.

Kîñ Agripa aip niñîñ nîpe Benis aip

¹³ Pen yöp ñîñ mîhöp lugö niñöl gî, Kîñ Agripa aip niñîñ nîpe Benis aip, Pesdas gîsön nöp gapna aua rö nîp am niñul a gîmîl, Sisaria ammil, Pesdas aip ñîñ bad rapîñ ap mîdailö.

¹⁴ Kale ñîñ iru rö au mîdnîg gîlö niñöl gî, Pesdas nîpe Kîñ Agripa nîp haga, “Nöd Piliks gapna mîdeia ñîñ u, nîpe bî ap nagi la. Pen gapna wög nîpe u arö göm, bî anîbu nagi lep ka u arîk ara. *

¹⁵ Yad Jerusalem arainö, bî Juda God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, Juda nîbi bî manö ud asîkep bî kub gau abe, bî anîbu nîp yîp manö kub hagöm, hagla, ‘Ne hagmön, Pol nîp al pak lîlan,’ a gîla.

¹⁶ Pen manö il ap hagageila niñöm yad kalîp hagnö, ‘Hon Rom nîbi bî lo ap anîg göl mîdagöp. Nîbi bî yîharîñ al pakagun. Manö kub hagun niñöm bî manö mîdainîm gau amöm, bî kalîp gî naij ga amgö ilö nîpe au manö waiö hageinaböl; nîpe manö pen hageinab; manö il ap mîdeinab u, nîp al pak löl a gî nabun,’ a gîñö.

¹⁷ Anîg hagem, Juda bî gau yad aip Sisaria i apem, ruö me, am manö kub hagep ram raul mîgan u asîkem, Pol nîp am dauim a gîñö, daula.

¹⁸ Yad gasî niñnö e, manö kub yabîl mîdöp, a gîñö u pen manö kub hagla gau manö haglö niñöl gem niñnö manö kub mîdageia, wasö.

* 25:2-3: Ap 23:15; 24:1 * 25:7: Ap 24:5-6 * 25:14: Ap 24:27

¹⁹ Kale yihariṇ hagla, ‘God manö u, hon hag aij gipun rö hagagöp. Pen bi Jisas u hadö uma u pen Pol hagöp nipe kamiṇ midöp a göp,’ a gila.

²⁰ Manö hageila u yad niṇ aij gagpin rö, Pol nüp hag niṇnö, ‘Ne Jerusalem arein-abön, nöp manö kub hagnaböl aka?’ ginö.

²¹ Hagainö, nipe wasö ga. Nipe haga, ‘Yad nagı mideinabin. Hainö Empra Sisa nipe ke manö anıbu hagnab,’ a ga. Anıg hagö, yad nüp Sisa midöp gau yunabin, a gem, nagı libin rö midöp,” a ga.

²² Pesdas anıg hageia, Kiṇ Agripa haga, “Pesda. Bi anıbu manö nipe ke hagö, yad niṇnabin,” a ga. Hageia haga, “Anıb u, rol niṇnabön,” a ga.

²³ Anıg hagö, ruö, Agripa niṇin Benis aip, waṭıj aij aij nöp yimmil, ami bi kub rimnap abe, bi kub yabıl rimnap abe uṭ göm, niṇi bi kub auabun, a göm, niṇi löl gi manö kub niṇeb ram raul miṇan u arla. Ap midlö niṇöl göm, Pesdas bi nipe rimnap kalıp haga, “Pol nüp am dauim,” a ga.

²⁴ Hagö, daueila, Pesdas haga, “Kiṇ Agripa abe, niṇi bi ap midpim gai i abe, bi i nüp niṇim. Juda niṇi bi nüp manö kub hagöm, bi anıbi böṇ nöp al pak lep, a gıpal. Yad Jerusalem midainö, yıp anıg unbö nöp hagla. Aui auajın, unbö nöp hagla.

²⁵ Yad niṇbin, niṇi bi gau nan naij yabıl gılö, niṇ rimnap al pak libal u pen bi i nüp manö kub hagem niṇnö, nan anıbu rö ap gaga, wasö. Pen nipe ke haga, ‘Empra nipe ke manö yad hagnab,’ a ga. Anıb u me, yad nüp Sisa nüp yunıg gabin.

²⁶ Bi anıbi Empra nüp hag yunabin u pen nipe nan niṇhön niṇhön göp manö il u, köp halö kalı kliṇ rik niṇnam rö lagöp. Anıb u, ne Kiṇ Agripa abe, niṇi bi rimnap gai i abe, bi anıbi nan niṇhön niṇhön göp manö il u niṇnabim. Kale manö nipe u niṇmim, manö il magö u yıp hagnabim yad kalı kliṇ rikem, Sisa midöp au yunam.

²⁷ Pen gası yad niṇbin u, bi nagıman Sisa midöp au yihariṇ yuem, lo niṇhön niṇhön riṇ rikı u hagagnabin u, aij gagöp, wasö,” ga.

26

Pol Kiṇ Agripa nüp manö haga

¹ Pen Kiṇ Agripa Pol nüp haga, “Yad nöp apdi niṇöl midpin, manö hag!” a ga.

Anıg hagö, Pol niṇmagö dap ranöl göm haga,

² “Kiṇ Agripa. Ne nöp apön yıp manö hag, a gajan, Juda niṇi bi manö yıp hagaböl u, nöp hagnıg gabin u, yıp aij göp.

³ Hon Juda niṇi bi gıpun gıpun adö u abe, manö pen pen hagnıg hagnıg adö u abe, ne magöṇhalö hadö niṇban u me, nöp hagnıg gabin i, yıp aij göp. Anıb u, yad manö hagnö, yıp iru niṇnagmön.

⁴ “Yad niṇ pro ram miṇnöh yad ke gau midainö niṇ u abe, hainö am Jerusalem midainö niṇ u abe, yad bi aigale bi rö midpin u, Juda niṇi bi gau magöṇhalö hadö niṇbal.

⁵ Kale yıp milö padö niṇmidal. Yad bi Perisi, Juda lo manö niṇem, klö gem, ası ması gi aij yabıl gıpin. Kale nöp manö anıbu waiö hageinaböl u, yad manö niṇö hagabin u a giṇmön niṇnabön. *

⁶ Pen God hadame nöp apıs bac bi kalıp manö aij hagö, gası halö abad midmidal manö anıbu nöp niṇ uṇpin u me, kale yıp manö kub hagaböl.

⁷ Hon Juda il ke ke unbö miṇan laṇ magöṇhalö, God apıs bac bi kalıp haga manö aij u abad midpun. God nipe nan aij niṇnabin a ga nan aij anıbu udun a gun, sıdö an sıbön yaṇ nüp sabe göl gi midpun. Pen Kiṇ Agripa, ne nö?! Manö haga anıbu manö niṇö nöp hagöp a gem niṇ uṇöl gi midpin u me, yıp manö kub hagaböl. *

⁸ Pen kale niṇhön giṇıg niṇi bi um-bal gau, God gö urakagnaböl, a giṇmim, niṇbim?

⁹ “Pen nöd yad ke, Jisas Nasared niṇbö manö hageila gau kalıp gi naij giṇnam, a gem, gi niṇmidin. *

¹⁰ Pen Jerusalem midem, yad u rö nöp gainö. God nüp nan sabe gep bi kub gau yıp haglö, niṇi bi Jisas nüp niṇ uṇla gau iru nöp am daunö, nagı limıdal. Yad ke bi manö ud asıkep gau aip yau a ginö,

* 26:5: Plp 3:5-6 * 26:7: Ap 23:6; 28:20 * 26:9: Ap 8:3

rɪmnap bön nöp al pak lɪlō umla, kalɪp paj hagmɪdin.

¹¹ Juda magum gep ram gau ajem, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau kalɪp mulu kal nɪŋem, kale Jisas manö nɪpe u arö gɪlan, a gem, kalɪp gɪ naj gɪmɪdin. Yad gasɪ adö añɪ ap nöp nɪŋem, ñɪn rɪmnap nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp ulhai nɪŋɪn, a gem, ram mɪnönj mɪlō kub gau ajmɪdin.

Jisas Kraiss Pol nɪp uda u, Pol aiud anɪbu haga

¹² “Pen ñɪn ap Damaskas nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau kalɪp nagi lɪ daunam, a gɪnō, God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau, yau, a göm, köp kalɪ kliñ rɪk ñɪlō, udem hadnō.

¹³ Pen bɪ kub aij nönj! Yad sɪdō an aulɪk aua magö u, adan an au amöl gɪ nɪŋnō, mailō kub unbö ke kumi kabö adö lan nɪbö yad bɪ rɪmnap aip araino gau pak ña. Mailō pak ña anɪbu, sɪdō mailō rö wasö; mailō anɪbu ke yabɪl ga.

¹⁴ Anɪg gö, hon magöŋhalö mɪnönj yan ap lug pakun, yad nɪŋnō, manö ap, manö yabɪl hon Arameik manö hagöm, yɪp haga, ‘Sol! Sol! Yɪp nɪhön gɪnɪg pör gɪ naj gabön? Nöp pör adan aij yamnam, a gɪpin u pen ne yad aip pen pen gabön u, nöp ke ilön gab,’ a ga.

¹⁵ “Hageia, yad hagnö, ‘Bɪ Kub, ne ban?’ ö gɪnō.

“Hagainö, Bɪ Kub haga, ‘Yad Jisas, yɪp pör gɪ naj gabön u nöp hagabin,’ a ga.

¹⁶ Anɪg hagöm yɪp haga, ‘Pen uri ne urak! Yad nöp manö hagnɪg aubin. Ne wög gɪ ñeb bɪ yad mɪdmön, yɪp mɪñi amgö nɪŋban u abe, yad nöp hainö yamnabin u abe, nɪbi bɪ rɪmnap gau kalɪp hag ñɪnabön.

¹⁷ Yad nöp hag yunö, ne ammön Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe hag ñö, nöp gɪ naj gɪlō nɪŋöl gem, nöp abad mɪdem ud asɪk yunabin.

¹⁸ Ne manö aij yad kalɪp hag ñö, amgö we mɪdpal u amgö ñɪl nɪŋnaböl. Ne manö aij yad kalɪp hag ñö, sɪb gau mɪdpal u arö göm mailö aunaböl. Ne manö aij yad kalɪp hag ñö, Seden pɪdönj magö nɪpe mo gau mɪdpal u arö göm God nɪp aunaböl. Anɪg

geinaböl, nan si nan naj gɪpal gau, Bapi nɪŋöm arö gö, nɪbi bɪ nöd yɪp nɪŋ udpal gau aip seg kamɪŋ mɪdeinaböl,’ a ga. *

Pol God nɪp wög gɪmɪdöp manö u haga

¹⁹ “Pen Kiŋ Agripa. Yad nabönj ram mɪnönj kumi kabö adö lan au nɪbö apöm manö haga nɪŋnō anɪbu arö gagnö.

²⁰ Damaskas amem, nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp manö aij anɪbu hag ñɪnō. Hainö am Jerusalem nɪbi bɪ kalɪp hag ñem, ram mɪnönj Juda nɪbi bɪ mɪdpal gau magöŋhalö kalɪp hag ñem, Juda nɪbi bɪ wasö gau hag ñem, gɪnō. Kalɪp hag ñem hagnö, ‘Nan si nan naj gɪpim u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a gɪmim, arö gɪmim, God nɪp añɪ nɪŋ udmim, nan naj gau hadö arö gɪpun u nɪŋöl a gɪmim, hagöp rö nöp gɪmim,’ a gɪnō.

²¹ Yad anɪg gɪnō u me, ñɪn ap God sabe gep ram au arainö, Juda bɪ aui kale yɪp ud sɪsɪ löm, al pak lɪnɪg gɪla.

²² Pen God yɪp pör nöp abad mɪdöp rö, yad uri magö i nöp aui urak mɪdem, manö aij nɪpe u, nɪbi bɪ hib mɪdöp gau abe, nɪbi bɪ hib mɪdagöp gau abe hag ñöl gɪ mɪdpin. Manö hag ñabin anɪbu, adö ap ke wasö; bɪ God manö hagep bɪ gau abe, bɪ ne Mosɪs abe, hainö gɪnab a göm kalɪ kliñ rɪkla manö u nöp hag ñabin.

²³ God manö hagep bɪ Aisaia God Manö kalɪ kliñ rɪköm haga, ‘Krais apöm, ilön udöm umnab, pen nɪpe bɪ nöd nöp kauyan uraknab u me, Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe nɪŋnaböl, God kalɪp u rö nöp ud kamɪŋ yunɪm rö löp. Anɪg gɪnab u nɪpe kalɪp mailö rö pak ñɪnab,’ a ga,” a ga. *

²⁴ Pol manö anɪbu hagö nɪŋöl gɪ, Gapna Pesdas manö kub hagöm haga, “Pol, ne bɪ manö adö ke ke nɪŋban rö, nabɪc jɪn mo ne mɪtep göp hauɪ almön hagabön,” a ga.

²⁵ Hageia, Pol pen haga, “Bɪ kub aij yad Pesdas. Yad hauɪ alö hagagabin. Gasɪ nɪŋöl nɪŋ aij gem, manö nɪŋö yabɪl u hagabin.

²⁶ Yad nɪhön manö hagabin i, Kiŋ Agripa nɪpe ke hadö nɪŋöb. Jisas nɪp nɪhön nɪhön göm manö nɪhön nɪhön göm gɪla u pi göm

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13 * 26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

gagla. Waiö nöp gila u me, yad niñbin, Kiñ Agripa nipe magörhalö hadö niñjöb. Anig gö niñem yad nüp piññiñ gem hagagabin, wasö,” ga.

²⁷ Pol anig hagöm Kiñ Agripa nüp niñjöm haga, “Kiñ Agripa. Ne bi God manö hagep gau manö hagla u, niñjö hagla, a gımön, gasi niñban aka? Yad niñbin, manö anıbu niñjö hagla, a gımön, niñban,” a ga.

²⁸ Pol anig hagö, Kiñ Agripa pen haga, “Pol. Ne yıp, manö pro ap hagnö, Jisas bi nipe ap mıdeian, a gımön, yıp manö anıbu hagabön aka?” ga.

²⁹ Hageia, Pol haga, “Manö ulep hagnam aka manö mılö hagnam, yad gasi añi ap nöp niñem, God nüp sabe gem hagabin, ne abe, niñbi bi manö hagabin niñjaböl gai i magörhalö abe, yad mıdpin rö mıdaiim, a gem, sabe gabin. Pen yıp sen adıkpai rö kalöp lö, a gem, sabe gagabin,” a ga.

³⁰⁻³¹ Pol anig hagö, Kiñ Agripa u, Gapna Pesdas u, Agripa niññin Benis u, niñbi bi mıdeila gau magörhalö uraköm, höñ amöm, hagla, “Niñbi bi rımnai gi naij gılö me, manö kub hagöm, rımnai nagi löm, rımnai böñ nöp al pak lınaböl. Pen bi i nan naij ap gagöp, wasö,” gila.

³² Anig hagöm, Kiñ Agripa nipe Pesdas nüp haga, “Miñni nagi lep ram arö göm höñ arböp u pen nipe, ‘Sisa manö kub yad niññab,’ a göp u me, nagi mıdöm, bi kub Sisa mıdöp u arnab,” a ga.

27

Pol Rom arnig göm ñig magıb uda

¹ Gapna Pesdas Pol Rom uri arnim a göm hagö, ami bi gau abad mıdep bi kub Julias u, Pol abe nagiñman bi rımnai halö abe udöm abad mıdeia. Ami bi anıb gau kalıp “Empra Ami Bi Nıpe” a gımıdal.

² Pen ñin anıbu, ñig magıb ram mınöñ Adramidiam niñbö u, Esia Propins arnig göm, Sisaria am pıdöñ ga. Anıb u, ñig magıb anıbu udun ñig anıñ arno. Bi daun kub Desalonaika, Masedonia Propins au niñbö bi ap aip arno. Hib nıpe u Arisdakas. *

³ Ruö daun kub Saidon amjak am pıdöñ gıno. Julias Pol nüp ud aij göm haga,

* 27:2: Ap 19:29

“Am mıdeimam bi kalıp niñmön, nöp nan niñhön mıdagainim gau nöp ñöl,” a ga.

⁴ Pen hon Saidon arıñ arnig gun niñno, yıgön kub yabıl u apöm, ñig solwara u abe ral auia. Anig gö, ram mınöñ ñig rıb gus ga airan Saipras böñ lau arno.

⁵ Anig gun, am am Silisia Propins hil gun, am ram mınöñ Pampilia hil gun, am Lisia Propins amun, daun kub Maira amjak pıdöñ gıno.

⁶ Amjak pıdöñ gun, ami bi kub bi nagiñman gau kalıp abad mıdeia u niññ, ñig magıb Aleksadria niñbö ap ram mınöñ Idali arnig geia. Anıb u, nıpe hanıñ hagö, ñig magıb anıbu arno.

⁷ Ñig magıb anıbu amun, ñig anıñ kub anıñ amun, hain hain nöp uñham am am daun kub Kinidos amjakno. Pen yıgön kub auageia niñjöm yıjig göl arep rö laga. Anıb u me, böñ lau nöp am am ram mınöñ Salmoni hil gun, ram mınöñ ñig rıb gus ga airan Krir ba lau nöp amun,

⁸ uñham am am ram mınöñ pro ñig goñ au ap, “Ñig Magıb Mıd Aij Gep Kuö,” a gımıdal, amjak pıdöñ gıno. Ram mınöñ anıbu Lasia daun sö, au.

⁹ Hon anig gun, hain hain nöp gi ajno niñjöl göm me, Juda niñbi bi nan niññagla ñin u ap arö, ñig solwara kub ral auiep ñin u hadö au.

¹⁰ Pen Pol nıpe kalıp haga, “Bi gai i. Arep rö lagöp rö, areinabun u, nan wım wañıñ nan gau magörhalö naij göm, ñig magıb abe naij gö, hon magörhalö ñig niññun rö löp,” a ga.

¹¹ Pol anig haga u pen, ñig magıb bi wög gımıdal abad mıdmıdöp bi kub u abe, bi ñig magıb nap niñbö u abe, manö ke hagailö niñjöm, ami bi kub Julias, Pol manö arö göm, manö kalıp u uda.

¹² Bi iru nöp hagla, “Ram mınöñ i ram mınöñ naij. Yıgön kub udöp ñin i, ram mınöñ naij anıbi mıdagaiun; Piniks sö, mıdöp au am mıdaiun. Yıgön kub auab ñin u, ñig magıb dam ram mınöñ anıbu lıno, naij gagnim,” a gila. Piniks daun anıbu, ram mınöñ ñig rıb gus ga airan Krir mıdöp. Ñig magıb Piniks aumıdöp u, yıgön kub sıdö auab lau adö auenab

u, ñig magib agamij sidö wad arab lau adö arnab; pen yigön kub sidö wad arab lau adö aueinab u, ñig magib agamij sidö auab lau adö arnab.

Yigön kub apöm, ñig solwara rala

¹³ Pen kale anig haglö, au midaino niñöl gi, yigön pro pro auaia u niñöm, “Mñi amun arnabun,” a göm, bi ñig magib wög gimidal gau, aga yula u tip gi udöm, ram minöñ ñig rib gus ga airan Krir ñig goł adö u arno.

¹⁴ Anig gun arno niñöl gi, adin hadal majö yabit, airan Krir böñ lap nibö, ñig magib arnig gino lau adö apöm, ñig magib ud jinomno ga.

¹⁵ Anig gö, bi ñig magib wög gimidal gau niñöm, dam yijig göl arun, a göm, gi wasö niñöm, arö gilo, hanip halö dam ñig solwara an kub gau ud ara.

¹⁶ Hadal anig göm ud arö, am am ram minöñ ñig rib gus ga airan pro Kauda a gimidal u, böñ lap araino niñöm hadal kub auaia u hain ga. Anig gö niñöl gun, hagno, “Yigön pro auab rö, ñig magib pro bad u udun, ñig magib kub migan u ud lun,” a gun, uham yabit ud lino.

¹⁷ Ñig magib pro bad u ud li aij göm, ñig magib kub u pa jö ginab rö löp, a göm, ñig magib gau nibö gau nibö nagit adiköm, tip gi li pidöñ gila. Pen, “Yigön kub auab i, ñig magib hon u dam kabö kułup Södis a gimidal gau amöm, kabö kułup naij u binin gö, naij ginab,” a göm, sel adikla u hubik yulö, anin gö piñin göl gi arno.

¹⁸ Yigön kub u apöl gi mideia u me, ruö ñig magib u pita gan, a göm, wim wañib nan gau ud ñig yula.

¹⁹ Ruö u, u rö nöp, yigön ud nöp mideia u me, nan nihön nihön ñig magib mid aij gan a göm raul migan lilö mideia u, magöñhalö niñebir ud ñig yan yula.

²⁰ Pen hon pör pör sidö gapit gau niñmidagun, wasö. Yigön u anig göl udöl nöp mideia u me, gasit ap niñun, hagno, “Ram minöñ ap aragnabun; um haknabun,” a gun, gasit niñno.

²¹ Pen milö padö kale nan magö niñmidagal. Hainö Pol mideila an au uraköm haga, “Bi gai i, manö yad hagnö

u niñbep rö, hon airan Krir nöp midun, wim wañib nan gau ud ñig yan yuagbnop.

²² Pen yad kalöp hagabin, uri gasit iru niñagmim; gasit halö midaimim. Hon ap umagnabun. Ñig magib u nöp böñ nöp naij ginab.

²³ Yad God nip wög gi ñeb bi nipe midpin u me, mñi sib yan God ejol nipe ap yuö, apöm yad midajin sol au apöm yip hagöp,

²⁴ ‘Pol, ne piñin gagmön! Midmön, bi kub Sisa midöp au ammön, manö kub niñnabön. Pen nibi bi ñig magib raul migan midpal gau, God kalip u rö nöp abad midö umagnaböl. God nipe nöp mög niñöm, kamini middep magö kale u nape ñöb,’ a göp. *

²⁵ Anib u, bi gai i, kale piñin gagmim; gasit halö midaimim. Yad niñbin, God nip niñ udpin u, nipe hagöp rö nöp ginab.

²⁶ Pen hon am am, ram minöñ ñig rib gus ga airan ap arno, ñig magib kabö kułup binin gi pidöñ ginab,” a ga. *

Ñig magib böñ nöp naij ga

²⁷ Pen yigön u hanip anig göl ud dam dam ñin unbö sidun böñ dan ara niñöm sibön yan me, ñig solwara Edriadik, a gal u, an au amöl gun, bi ñig magib wög gimidal gau, gasit ap niñöm, sol ram minöñ ap apjaknabun rö löp, a gila.

²⁸ Kale gasit anibu niñöm, kabö kułup sol sol midöp aka göm, nan ñig li niñbal ap löm niñla milö kub kub 40 mida mideia. Yöp pro pro magö ap amöm, nan anibu kuöyan löm niñla 30 mida mideia.

²⁹ Anig gö, hon kabö kub halai adö au arun rö löp, a göm, piñin göm, aga mihau mihau yula niñöm, ñig magib pidöñ ga. Pidöñ gö niñöl gi, God nip sabe göm hagla, “Ram yinid ruöm sidö lan,” a gila.

³⁰ Pen bi ñig magib wög gimidal gau, ram minöñ ñig rib gus ga airan anibu yöp sol anib au arnig, nibi bi gau niñ mideila rö, piral wai ñöm, hagla, “Ñig magib pro u dam ñig magib nabic lau adö yuun, aga rimnap halö yuun,” a gila.

³¹ Kale piral anig gilo niñöl gi, Pol niñöm, Julias ami bi nipe gau aip kalip

haga, “Bî ñig magib wög gaböl i, kale ñig magib pro u udöm pîñij gi areinaböl u, kale magöñhalö um haknabim,” a ga.

³² Pol anig hagö, ami bi gau, ñig magib ñig yan yunig geila nagi u, böñ nöp rîb gi dö gi yulö, ñig an yan luga.

³³ Pen ram runig ga magö u, Pol kalip haga, “Ñin unbö sidun böñ dan u gasi iru niñmim, nan magö ñiñagmim, yiñharin nöp midpim.

³⁴ Anib u, uri nan rimnap niñmim. Wasö u, aige göl gimim mideinabim. Nibi bi añi ap nabic un añi ap lugagnab,” a ga.

³⁵ Pol anig hagöm, bred rimnap udöm, kale mideila an au God nip aij a göm, ud jö göm, nan rimnap ñiña.

³⁶ Pol nipe ñiñö niñöl göm, kale u rö nöp hibur aij gö, nan rimnap ud ñiñla.

³⁷ Hon söl ñin juöl unbö sidun böñ dan (276) nibi bi ñig magib migan anibu midaino.

³⁸ Pen nan ñin pis gun, ñig magib pita gan, a gun, wid mideia gau ud ñig yan yuno.

³⁹ Ram ruö niñöl gun, ram minöñ anibu niñno. Pen bi ñig magib wög gimidal gau ram minöñ anibu niñhön, a göm, niñagla. Pen kale niñla, ñig solwara lajin waj hak ara u, kabö kulup aij nöp mideia lau u me, hagla, “Ñig magib adö anibu kabö rö arnabun,” a gila.

⁴⁰ Anib u, ñig magib aga yula nagi gau böñ nöp rîb gi dö göm, ñig magib böñ böñ lila sidia mihau hubik paliöm, sel kub u hubik lila u, kauyan dap ran adiköm, hadla.

⁴¹ Am am me, ñig magib mulu adin u, kabö kulup adö u bîñij göm, paköl gi pidön ga. Anig göl paköl gi pidön gö, ñig solwara u ral apöm, ñig magib himgan adin böñ nöp pa jö ma jö gi ud ara.

⁴² Anig gö, ami bi rimnap apöm, bi kub kale Julias nip hagla, “Ñig magib i naj gab. Bi nagiman gau piñij gi arlö, hanip hag ginaböl. Anib u, kalip al pak lun,” a gila.

⁴³ Anig hagla u pen Julias, Pol nip gasi niñöm, kalip wasö göm, haga, “Bî ñig utan pirik niñbal gau nöð ñig utan pirik aröl.

⁴⁴ Hainö bi ñig utan pirik niñagpal gau, mab po nabön nabön gau udöm, ud sisi löm aröl,” a ga. Hagö, haga rö nöp gino. Bi ap ñig niñagno; magöñhalö kamij arno.

28

Pol ram minöñ Molda am mideia

¹ Pen hon ram minöñ ñig rîb gus ga anibu arno, nibi bi anib gau mideila gau hanip hagla, “Ram minöñ i Molda,” a gila.

² Anig hagöm, hanip udöm gi aij gila. Hanip möñ al kila ga rö, hanip ud aij göm, mab dap laulö, mali aij gino. *

³ Pol pen am mab lö lö rimnap ihu dapöm lauö niñöl gi, hauat ap mab lö lö daueia an anib au mideia u me, piñöñ gö, ap ranöm Pol nip ñimagö kid u hau ij halö la.

⁴ Anig gö, nibi bi ram minöñ anibu mideila gau niñöm, kale ke hagla, “Bi nagiman i gi naj göp rö kamij arnim rö lagöp. Ñig solwara an au midöm, ñig magib u naj gö umagöp u pen mñi umnab,” a gila.

⁵ Anig hagla u pen Pol ñimagö nipe u pipal pakö, hauat anibu lugöm, ñöl ina. Pen Pol nip nan ap gaga. *

⁶ Anig gö, nibi bi anib gau kale ke hagla, “Bi i nip hauat hauöp u hu ginim aka hu gagö yinid umnim,” a göm, rapin nöp niñ mideila. Pen anig gi niñ midlö, nip nan ap gaga, wasö. Kale niñöm, hagla, “Bi anibu bi yabit ap wasö; nipe god ap,” a gila. *

⁷ Pen bi kub ram minöñ anibu abad mideia u hib nipe u Pablias. Ram minöñ nipe u söl anib au mideia u me, hanip dam ram nipe u amun, ñin mihau niganj abad mid aij yabit ga.

⁸ Bi kub anibu nap nipe u hañ roman nipe u mab rö inöm, hib yuö göm, um mideia. Pen Pol nipe Pablias nap nip niñöm, God nip sabe göm, nip ñimagö lö niñöl gi, nan ga anibu böñ nöp kamij la.

⁹ Anig gö me, nibi bi ram minöñ anibu nan ga gau aulö niñöl gi, Pol nipe God nip sabe gö, kalip kamij la.

¹⁰ Pol anig gö me, hanip abad mid aij yabit göm, ñig magib udun arnig gaino

ñin u, nan nihön nihön midageia gau hanip halöwatö ñila.

Pol daun kub Rom amjaka

11 Pen ram minöñ anibu, ñig magib Aleksadria nibö ap, u rö nöp ap mideia. Ñig magib anibu hib nipe u “Ñi Ramö” a gila. Ñin anibu yigön kub udep ñin u aua u me, arep rö lagö, anib au mideia. Hon abe ram minöñ anibu midno, rakin mihau nigan luga.

12 Pen yigön kub auagep ñin u, ñig magib Ñi Ramö anibu amun, daun kub Sairakius amjak pidöñ gino. Amjak pidöñ gun, ñin mihau nigan anib au midaino.

13 Ñig magib anibu nöp udun, Sairakius arö gun, daun kub Regium arno. Ruö yigön kub ap jöl adö apöm, ñig magib u udöm, yinid arö me, ñin mihöp nöp ñig an au midun, Pudiolai daun amjak pidöñ gino.

14 Ram minöñ anibu nibi bi Jisas nip nin udla rimnap mideila u me, hanip hagla, “Hon aip midmim, armim,” a gila. Hageila, kalip aip ñin unbö mudun jin midun, “Rom arun,” a gun, hadno.

15 Pen Rom nibi bi Jisas nip nin udla gau, “Pol bi gau aunaböl,” a gilo, ninöm, rimnap ap hanip Apias Maker an u nable pakla rö, rimnap ap hanip Ram Haneb Mihau Nigan mideia ram minöñ u nable pakla. Pol kalip ninö, hibur nipe aij gö, God nip aij a ga.

16 Pen hon am Rom midaino, gapman bi kub u Pol nip haga, “Ram ne ap ke hanmön,” a ga. Anig hagö, Pol nipe ram ap ulhai ninöm han midö ninöl gi, ami bi ap nip abad mideia.

Pol Jisas manö aij u daun kub Rom au hag ña

17 Pol ñin mihau nigan midöm, Juda bi kub ram minöñ anibu mideila gau kalip wiñ alö, ap magum geila, haga, “Mam bi. Yad nibi bi hon gau nan naij ap gagem, apis bac bi manö hagla u rib juagin u pen Juda bi kub Jerusalem nibö gau yip ud sisi löm, dam Rom gapman bi kub anib gau kalip ñila.

18-19 Rom gapman bi gau yip manö kub hagöm ninla manö il ap midageia. Yip al pak löl rö laga. Anib u, yip, hubik yuun, a göm, ninla u pen Juda kai mideila gau klö yabit göm, yip kauyan manö kub hagla. Anig gailö me, yad hagnö, ‘Sisa nipe ke manö yad u ninab,’ a ginö. Pen yad nibi bi yad Juda gau kalip manö ap hagnig auagin. *

20 Pen hon Juda kai Bi Kub nip gasi halö abad midpun manö aij nipe u nöp hag ñinö, yip nagit libal i. Manö anibu hagnig me kalöp wiñ alnö aubim,” a ga. *

21 Pol anig hageia, nip pen hagla, “Bi ram minöñ Judia nibö anib gau, i apöm aka köp ñilö auö, manö naij rimnap nöp haglö, ninagpun.

22 Pen hon ninbun, Juda nibi bi gau gau magöñhalö hagnal, ‘Nibi bi gasi ne ninban rö ninbal gau, nibi bi aij wasö,’ a gipal. Anib u, ne manö ne ke hagö, hon ke ninjun,” a gila. *

23 Pen kale anig hagöm, ñin ap manö hagnabun, a göm, hag la. Ñin hag la anibu nöp, nibi bi nöd aula rö wasö, nibi bi iru yabit nöp Pol mideia ram u sib halö nöp ap magum gila. Anig göm, ap magum gilo ninöl gi, Pol nipe, God nibi bi udnig göm, Ñi nipe hag yuö, Kin rö aua manö u hag ñinig, Mosi abe, bi God manö hagep bi gau abe, hadame nöp Jisas anig anig göm ginab, a göm, kalit klin rikla manö u kalip hag ña. Jisas manö u hagnö ninlan, a göm, Pol manö anibu hag midö ninöl göm, sidö wad ara.

24 Pen manö haga anibu, rimnap haga rö nin udla pen rimnap nin udagla.

25 Pol nibi bi nin udagla gau kalip haga, “Hadame nöp Ana Ut nipe Aisaia nip go? lö, apis bac kale gau kalip manö ninö yabit haga.

26 Manö anibu Aisaia nipe God Manö adin ap kalit klin riköm haga, ‘Juda nibi bi gau kalip ammön hagnön, “Manö hagnaböl ninabim u pen manö hagöp u, a gimim, ninagnabim.

Amgö ninabim u

* 28:18-19: Ap 25:11; 26:31 * 28:20: Ap 26:6-7 * 28:22: Ap 24:14

pen nan ap niḡagnabim.

²⁷ Niḡi bi gai i manö yad hagpin u
kalip iru gö niḡagpal.

God Manö niḡno, hanip gö,
niḡi bi niḡe miḡaiun rö löp a göm,
riḡid piḡ göm, amgö ju göm nöḡ
miḡpal,” a giḡön,’ a ga.

²⁸ “Anib u, Juda niḡi bi gai i niḡim!
Kale Juda kai, God manö aij u arö giḡim
rö, niḡe hagö, manö aij anibu Juda niḡi
bi wasö miḡan riḡnap arnab niḡöm kale
manö anibu udnaböl,” a ga.

²⁹ Pol kalip manö anibu hag piḡ gö niḡöl
göm, Juda niḡi bi gau kale ke amöl giḡ, pen
hagö pen hagö göl giḡ arla.

³⁰ Pen Pol daun kub Rom han miḡmiḡdöp
ram u rauöl giḡ han miḡeia, miḡ miḡöp
ina. Niḡi bi niḡ niḡniḡ aueila gau kalip
magöḡhalö hag wiḡhai udöm, ud aij ga.

³¹ Niḡi bi niḡ aula gau, God niḡi bi
udniḡ göm, Niḡ niḡe hag yuö, Kiḡ rö aua
manö u kalip hag niḡöm, Bi Kub Jisas Kraiḡ
manö aij u hag niḡöm, giḡmiḡdöp. Niḡe anig
geia, Rom gapman bi kub gau niḡ hag
gagla u me, niḡi bi gau kalip manö klö giḡ
hagöm, kabö göl nöḡ hag niḡmiḡdöp.

Rom Pol Rom nɪbi bɪ kalɪp kɔp kalɪ klɪñ rɪka

Pol Rom nɪbi bɪ kalɪp kɔp kalɪ klɪñ rɪka

¹ Yad Pol. Krais Jisas wög gi ñeb bɪ nɪpe mɪdpin. God yɪp hag lö, Krais Jisas manö aij ud arep bɪ ap mɪdpin. God nɪpe yɪp udö, God manö aij u ud ajmɪdin. *

² Pen manö aij anɪbu, God hadame nöp bɪ manö hagep nɪpe gau kalɪp hagö, kale God Manö u Manö Uɫ u kalɪ klɪñ rɪköm hagla rö nöp ga. *

³ Manö Uɫ kalɪ klɪñ rɪköm hagla anɪbu, kale God Ñɪ nɪpe manö u nöp hagla. Ram mɪnönj iɪ i lau u, bɪ ne Depid rɪkō, rɪk dam dapɪl göm, nɪp yag daula.

⁴ Pen nɪpe ke God, nɪpe ke uɫ yabɪɫ u, nɪpe umöm uraka u me, klö ke yabɪɫ anɪbu nɪjun nɪnbun, nɪpe God Ñɪ nɪpe yabɪɫ, Bɪ Kub hon Jisas Krais.

⁵ Jisas Krais yɪp mög nɪjöm ud aij ga. Jisas Krais hib nɪpe adö aran, a göm, God bɪ gau abe yɪp abe hag löm haga, kale mɪnönj nabönj gau rɪgonj rɪgonj nɪbi bɪ magönjhalö yabɪɫ kalɪp Jisas manö aij hag ñibe, kale manö aij anɪbu nɪj udöm, hagöp rö nöp göl, a ga. *

⁶ Pen kale Rom nɪbi bɪ mɪdpim au, God kalöp u rö nöp Jisas Krais nɪbi bɪ nɪpe ke hag la.

⁷ Anɪb u, kalöp Rom kai, God, nɪbi bɪ yad mɪdeilan, a göm ud mɪdmagö yabɪɫ löp gau, kalöp kɔp i kalɪ klɪñ rɪkabin. Bapi God, Bɪ Kub Jisas Krais, kalöp ud aij gɪmil, abad mɪd aij gɪlö me, kale agamɪj mɪd aij gɪmim. *

Pol daun kub Rom arnam, a göm, gasɪ u nɪja

⁸ Manö nöd hagnɪg gabin u, kale Jisas Krais nɪj udpim u, nɪbi bɪ ram mɪnönj goɫ adsagö gau magönjhalö aiud anɪbu nɪjöm haglö arab. Anɪb u, yad Jisas Krais nɪp sabe gem, God nɪp aij a gabin.

⁹⁻¹⁰ Yad God Ñɪ nɪpe manö aij u, gasɪ añɪ u nöp nɪjem klö gem, hag ñɪ ajem, God nɪp wög gɪmɪdin. God nɪpe nɪjüb, yad nɪp sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God nɪpe adan hiɪkō, kale mɪdpim au am nɪjnabin, a gem, nɪp sabe gabin. *

¹¹ Jisas manö aij nɪpe rɪmnap kalöp hag ñɪnö, God Ana nɪpe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp anɪ dan pɪdönj mɪdaimim, a gem, kale mɪdpim au am nɪjnam a gem gasɪ u pör nɪjnabin.

¹² Pen adö anɪbu nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Krais nɪj udpin rö nɪjmim, kale ana kalöp anɪ dan pɪdönj udmim, Jisas Krais nɪp nɪj ud pɪdönj yabɪɫ gɪnabim. Pen anɪg unbö rö, kale Jisas Krais nɪj udpim rö nɪjem, yad u rö nöp ana yad anɪ dan pɪdönj udem, Jisas Krais nɪp nɪj ud pɪdönj yabɪɫ gɪnabin.

¹³ Añ mam bɪ. Yad kalöp am nɪjnam, a gem, gasɪ u pör nɪjmɪdin u pen adan mɪdageia. Amem, Jisas Krais manö aij u hag ñɪnö, kale manö aij u nɪjmim, hagöp rö nöp nɪj udmim, Jisas Krais nɪp nɪj udpe, nɪpe kalöp ud asɪk yunɪm, a gi gasɪ nɪjbin. Mɪnönj nabönj ke ke gau, nɪbi bɪ rɪmnap anɪ kalɪp gau gɪnö rö, am anɪ kalöp au u rö nöp gɪbnep. *

¹⁴ Pen Jisas Krais yɪp ud kamɪj yua u me, yad gasɪ nɪjbin yad nan nabönj mɪdöp. Yad nɪbi bɪ gau manö aij nɪpe u hag ñɪnam. Grik nɪbi bɪ gau abe, Grik nɪbi bɪ wasö gau abe, nɪbi bɪ kalɪ klɪñ nɪjbal gau abe, nɪbi bɪ kalɪ klɪñ nɪjagpal gau abe, kalɪp magönjhalö manö aij nɪpe u hag ñɪnam, a gem, gasɪ u nɪjbin.

¹⁵ Anɪb u me, yad kale daun kub Rom mɪdpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñɪnam, a gem, gasɪ añɪ u nöp nɪjnabin.

¹⁶ Jisas Krais manö aij nɪpe u God pɪdönj halö hagab u me, nɪbi bɪ manö anɪbu nɪj udeinaböl u, manö aij anɪbu kalɪp ud asɪk yunab; Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, kalɪp magönjhalö ud asɪk yunab. Anɪb u, yad Jisas manö aij nɪpe u gasɪ nɪjem, gasɪ halö nöp mɪdpin. *

* **1:1:** Ap 9:15 * **1:2:** Ro 16:25-26 * **1:5:** Ap 26:16-18; Gal 2:7-9 * **1:7:** Nab 6:25-26 * **1:9-10:** Ap 19:21; Ro 15:23 * **1:13:** Ap 19:21 * **1:16:** Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46

17 Jisas manö aij u niñun niñbun, God nipe aigöl göm niñi bi nan si nan naij gipal gau kalip niñi bi aij, a ginab. Niñi bi gau kale gi aij gipal u niñöm, God kale niñi bi kamij aij, a gagnab; kale Jisas manö aij u niñ udpal u niñöm, kale niñi bi kamij aij, a ginab. Adö anibu nöp, God Manö kalı kılın riköm hagla, “Niñi bi God Manö hagöp rö niñ udnaböl gau, God kalip niñi bi aij, a gö, kale kamij yöl mideinaböl,” a ga. *

Niñi bi Jisas Kraıs nıp niñ udagnaböl gau manö kub niñnaböl

18 Niñi bi God Manö niñjö niñblap u pen niñi bi rimnap God nip gasi niñagöm, gi naij göm, God Manö niñjö u pañu gipal. Anib u me, God nipe kal göm, kalip manö kub hagnig gab.

19 God nipe aigale Bi rö midöp, nipe ke waiö lö niñbal. *

20 Nipe hadame dagol gau minön nabön gi la ñin u rikö, nipe God klö halö yabıl pör pör midöp u waiö midö niñbal. God nipe nan niñhön niñhön gi la gau nöp niñöm, nipe aigale Bi rö midöp u niñblap. Niñageinaböl u, nan kale. *

21 Anib u, God nip niñbal u pen nip aij, a göm, hib nipe u haglö adö aragöp. Gasi halöwalö niñöm, hauñ alöm, sibön göp gau rö midpal. *

22 Hon niñi bi gasi aij niñmidun, a gipal u pen kale niñi bi hauñ rö midpal. *

23 God pör midöp u nip hauñ göm, nan yiharın rimnap udöm, niñi bi rö gi löm, wal yaur rö gi löm, haino sara rö gi löm, nan anib gau, god hon, a göm, sabe gipal. *

24 Anig gılö, God kalip arö gö, kale gasi naij yabıl niñöm, niñi si bi si göm, nagi naij adö anibu amöm, hañ roman kale ke gi naij gipal.

25 God Manö niñjö u arö göm, manö piral niñ udpal. God nan gi la gau nöp sabe göm, nipe nan gi la gau nöp hib haglö adö aröp. Pen God nan magöñhalö gi la u, hib

nipe haglö adö arböp. Hib nipe nöp pör pör nöp hagno adö aran. Anib unbö rö aij.

26 Kale anig göl gi naij yabıl geila u me, God kalip arö gö, nan nable yabıl göp adö u nöp gimıdal. Niñi gau, bi kabö göl ud midöl rö arö göm, niñi rimnap aip nagi naij adö rimnap gipal.

27 Bi gau u rö nöp, niñi kabö göl ud midöl rö arö göm, bi ap bi ap nip niñö mab rö inö, bi gau kale ke nöp gi naij yabıl gipal. Anig göm pen ilön udpal. *

28 Hainö God manö niñagnabun, a göm, gasi niñla u me, God kalip arö gö, nan naij nan gagep kalip midmagö pıñu göp gau nöp gipal.

29 Pen kalip nan naij gep adö u gasi añi u nöp lö, kale naij yabıl nöp göl göm, nan gau hon nöp midan, a göm, gasi u niñöl göm, halöwalö gi naij göl göm, gipal. Niñi bi nan aij kale gau yad rö lagöp a göm, gasi naij niñöm, wip alöm, pen pen göm, piral hagöm, gasi naij nöp niñbal. Pen, nöp hagöp yip hagöp, a göm,

30 niñi bi hag juöm, God nip mulu kal niñöm, niñi bi hag pro göm, hanip nöp niñi bi kub, a gi niñlan, a göm, hib kale u ke dap ranbal. Gasi hain niñbö adö rimnap niñun gi naij gun, a göm, gasi kale anibu nöp niñbal. Niñme nap manö hagpal u rıñ jubal.

31 Kale gasi rimıd lagöp. Manö ke hag libal adö u hain gagpal. Niñi pai amılip apılip kale ke gau midmagö lagpal. Niñi bi rimnap niñlö, mög gagöp.

32 Gipal anibu, God wasö gö ilön kub udep u niñbal u pen kale ke göm aka niñi bi rimnap aip göm, u gi aij gabun, a gipal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nöp ud asıknab

1 Pen kale niñi bi rimnap kalip hag jumim hagnabim, “Niñi bi gau niñhön ginig nan si nan naij gipal,” a ginabim u pen kale ke u rö nöp gıpim u me, God niñöm kalöp manö kub hageinab u, kale abe manö pen hagnim rö lagnab. *

* 1:17: Ro 3:21-22; Hab 2:4

* 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28

* 1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1

* 1:21: Ep 4:17-18

* 1:22: Jer 10:14 1Ko 1:20

* 1:23: Dud 4:15-19; Sam 106:20

* 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9

* 2:1: Mad 7:1-2; Jon 8:7

² Hon nɪnbun, God nɪpe manö nɪnjö nöp hagöp. Anɪb u, nɪbi bɪ anɪg unbö rö gɪnaböl gau, kalɪp manö kub hagnab u, manö kabö göl nöp hagnab.

³ Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, a gɪmim, hag junabim u pen kale ke u rö nöp gɪpim. Anɪb u, kale gasɪ nɪhön nɪnbim? God hanɪp manö kub hagagnab a gɪmim nɪnbim aka?

⁴ God bɪ aij, kalöp nɪbi bɪ pör mög yabɪɪ nɪnjöm, agamɪj hain rɪk damöm, yɪɪɪd kal gagöp u nɪnbe, nɪpe bɪ yɪharɪɪ ap rö löp ar? Pen nɪnim! Nɪpe agamɪj hain rɪk mɪdöp u, yad yɪɪɪd kal juageinabin, kale nan si nan naij gɪpal gau, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a göm, arö göl, a göm, agamɪj hain rɪk mɪdöp. *

⁵ Pen God agamɪj hain rɪk mɪdöm yɪɪɪd kal gagöp u, kale nan si nan naij gɪpim u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a gɪmim, arö gag-pim. Kale manö nɪpe jɪ nɪnmim, nan si nan naij gɪpim gau nöp göl gɪ mɪdpim. Anɪb u, God nɪbi bɪ gɪnaböl gɪnaböl rö nɪnjöm, manö kub hagnab nɪn u, kale manö kub yabɪɪ nɪnnabim. Nɪn anɪbu, nɪpe manö kub hagöm, kabö rö nöp hagnab u, waiö nɪnnaböl. Nan si nan naij gɪpim u, nɪpe nɪnjöm kal göm kalöp ilön pen nɪnab.

⁶ “Nɪbi bɪ aɪɪ aɪɪ gɪnaböl gɪnaböl rö nɪnjöm, God kalɪp u rö nöp aɪɪ aɪɪ pen nɪnab.” *

⁷ Nɪn anɪbu nɪbi bɪ an, God hanɪp mailö aij nɪpe nɪöm, manö aij hagöm, kamɪɪ pör mɪdep magö u nɪnab, a göm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp pör pör gɪ aij gɪpal gau, God kalɪp kamɪɪ pör mɪdep magö u nɪnab.

⁸ Pen nɪbi bɪ an an, nan haɪ roman kale ke nöp gasɪ nɪnjöm, nagɪ aij adö anɪbu jɪ nɪnjöm, nagɪ naij adö u arnaböl gau, God kalɪp nɪnjö mulu yabɪɪ lugö, kal juöm, ilön kub yabɪɪ nɪnab. *

⁹ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nagɪ naij adö u geinaböl u, God kalɪp hagö, kale magöɪhalö uɪham mɪdöl göm, gasɪ mɪlö yabɪɪ löl göm, gɪ mɪdeinaböl.

¹⁰ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, gɪ aij geinaböl u, God kalɪp

magöɪhalö mailö aij nɪpe nɪöm, manö aij hagöm, ud aij gö, mɪd aij gɪnaböl.

¹¹ Nɪhön gɪnɪg: God nɪpe böɪ lap aka böɪ lap aragnab. Kabö göl nöp nɪnjöm, nɪbi bɪ gau kalɪp ud asɪk ke ke lɪnab.

¹² Juda nɪbi bɪ wasö gau, lo Mosɪs haga nɪɪagal gau, nan si nan naij geinaböl u, lo manö nɪɪagal u pen kale ram mɪnön naij arnaböl. Pen nɪbi bɪ lo Mosɪs haga nɪɪbal gau, nan si nan naij geinaböl u, God lo manö anɪbu udöm, kalɪp manö kub hagnab.

¹³ Nɪbi bɪ lo manö nɪnmɪdal gau, God kalɪp, nɪbi bɪ aij yad, a göm hagagnab. Nɪbi bɪ lo manö hagöp rö nöp gɪnaböl gau nöp, God kalɪp, nɪbi bɪ aij yad, a gɪnab.

¹⁴ Juda nɪbi bɪ wasö gau lo Mosɪs haga nɪɪagal. Pen kale gasɪ kale ke nɪnjöm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gasɪ magö kale ke lo rö mɪdöp. *

¹⁵ Kale anɪg göl gasɪ nɪnjöm gɪpal u me, hon nɪɪun nɪnbun, lo manö u an kale daɪ mɪdöp. Nɪn rɪmnap gɪ damöm, an kale yaɪ, “Gɪ naij gabun,” a göm nɪɪbal. Pen nɪn rɪmnap gɪ damöm, an kale yaɪ, “Gɪ aij gabun,” a göm nɪɪbal.

¹⁶ Jisas Krais manö aij hag nɪ ajmɪdin u hagab, manö kub hagep nɪn u, God Jisas Krais nɪp hagö, nɪbi bɪ nan si nan naij pɪ göl gɪpal gau hag hɪk waiö lö, nɪpe gasɪ magö kale ke mɪdmagö an kale daɪ nɪhön nɪhön hagöp u nɪnjöm, kalɪp manö kub hagnab.

God nɪpe lo manö hanɪp nɪa u me, hon Juda kai nɪbi bɪ nɪpe ke yabɪɪ mɪdpun, a gɪla

¹⁷ Pen kale Juda nɪbi bɪ gau, hib kale ke dap ranöl gɪ hagpim, “God nɪpe lo manö hanɪp nɪa u me, nɪbi bɪ nɪpe ke yabɪɪ mɪdpun.

¹⁸ Hon lo manö nɪnbun u me, nagɪ adö anɪbu aij, nagɪ adö anɪbu naij, a gɪ gasɪ nɪɪun, God nɪp aij göp adö u nöp gɪpun,” a gɪpim.

¹⁹ Pen manö adö ap hagpim, “Nɪbi bɪ nɪɪagpal gau kalɪp hag nɪ aij gun, nɪbi bɪ amgö we gö sɪböɪ göp rö mɪdpal gau kalɪp hag nɪ aij gun,

* 2:4: Ep 1:7; 2Pi 3:15 * 2:6: Sam 62:12; Pro 24:12; Mad 16:27; 2Ko 5:10 * 2:8: 2De 1:8 * 2:14: Ap 10:35

²⁰ nîbi bî lo manö nîṇagpal gau kalîp hag ñî aij gun, ñî pai pro gau kalîp hag ñî aij gun gîpun,” a gîpim. Hagpim anîbu hagpim, “God nîpe lo manö hanîp ña u me, gasî aij magöṇhalö abe, gasî nîṇö magöṇhalö abe hadö nîṇbun,” a gîpim. *

²¹ Kale lo manö u nîṇmim, nîbi bî gau kalîp hag ñîbim u pen manö nîbi bî gau hag ñîbim rö kale ke gagpim. Nîbi bî rîmnap kalîp hagpim, “Nan si udagmim,” a gîpim u pen kale ke nan si udpim aka? *

²² Nîbi bî rîmnap kalîp hagpim, “Nîbi si bî si gagmim,” a gîpim u pen kale ke anîg gîpim aka? Nîbi bî rîmnap kalîp hagpim, “Nan halöwaḷö gau God rö sabe gagmim,” a gîpim u pen ram sabe gîpal mîgan anîb gau ammim, nan dap lîbal gau rîmnap si udpim aka?

²³ Hib kale u ke dap ran lîmim hagpim, “God lo u hanîp Juda nîbi bî ña,” a gîpim u pen manö nîpe u rîb jubim rö, hib nîpe u rö nöp hag jubim aka?

²⁴ Gî naij gîpim anîbu, bî ap nöd God Manö kalî kliñ rîkôm haga rö nöp gîpim. Nîpe haga, “Kale Juda nîbi bî, God lo manö nîṇbun a gîpim u

pen kale ke mîd aij gagpim rö, Juda nîbi bî wasö gau,

God nîp hag jubal,” a ga. *

²⁵ Kale Juda kai, God nîbi bî nîpe mîdaiun, a gîmim, ñî gau yag dapim, pör pör waṇ hañ rîb gî dö gîpim. Pen lo manö nîpe u rîb jumim, ke nîṇnabim rö gînabim u, nîbi bî yîharîṇ ñî waṇ hañ rîb gî dö gagal rö u mîdnabim.

²⁶ Anîb unbö rö, nîbi bî au Juda wasö, ñî hañ rîb gî dö gagal gau, lo manö hagöp rö geinaböl u, God kalîp nîbi bî ñî hañ rîb gî dö gîpal u rö nîṇnab. *

²⁷ Juda nîbi bî wasö, ñî hañ rîb gî dö gagal gau, lo manö hagöp rö gîpal. Pen kale Juda kai, Mosîs lo kalî kliñ rîka u udmim, ñî hañ rîb gî dö gîpim u pen lo manö rîb jubim u me, kalöp manö kub mîdeinab.

²⁸ Hon nîbi bî rîmnap hagpun, nîbi bî ñî hañ rîb gî dö gîpal gau nöp Juda nîbi

bî kabö göl, a gîpun u pen u manö nîṇö hagagpun. Nîbi bî an an kale Juda nîbi bî kabö göl mîdpal? Hañ roman nöp nîṇun, Juda nîbi bî aka Juda nîbi bî wasö, gun, hagagnabun.

²⁹ Juda nîbi bî kabö göl gau, aṇ kale dan nîṇun hagnabun, bî anîbi nîpe Juda nîbö kabö göl, a gînabun. Mîdmagö nîpe u hañ rîb gî dö gî mîdöp nîṇnabun u, bî u bî Juda kabö göl, nîbi u nîbi Juda kabö göl, a gînabun. Lo Mosîs kalî kliñ rîka u gö, mîdmagö kale au hañ rîb gî dö gagep; God Ana nîpe nöp mîdmagö kale au hañ rîb gî dö gînab. Nîbi bî mîdmagö kale unbö rö mîdöp gau, nîbi bî gau kalîp nîṇlö hib mîdagöp, pen God nîṇö hib mîdöp. *

3

God hagab rö nöp gab

¹ Anîg hagabin u, bî ap hagnab, “Juda nîbi bî wasö, hañ rîb gî dö gagal rö mîdaibnop aij gîböp,” a gînab u pen adö anîbu hagagin.

² Juda nîbi bî mîdpun u aij yabîḷ mîdpun. Manö yad ke nîbi bî rîmnap kalîp hag ñöl, a göm, God hanîp Juda nîbi bî nöp manö aij nîpe ña.

³ Pen Juda nîbi bî rîmnap nîhi bî manö klö hagla rö gagla. Anîg gîla u, God manö klö kalîp haga u arö gînab aka?

⁴ Wasö yabîḷ, arö gagnab. Nîbi bî gau magöṇhalö ñîṇ rîmnap pîral hagnaböl, pen God nîpe bî nîṇö yabîḷ hagöm, hagab rö nöp gînab. Manö anîbu rö God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla,

“God, ne manö kabö göl nöp hagpan u, nöp manö rîmnap pen hagöl rö lagöp. Nöp manö kub hageinaböl u,

manö îḷ ap mîdageinab,” a ga. *

⁵ “Hon pör pör gî naij gînabun u, nîbi bî rîmnap nîṇöm, God pör pör gî aij göp u waiö nîṇnaböl. Anîb u, God hanîp kal göm manö kub hagnîg gab u aij gagöp,” a gînabun aka? (Pen manö anîbu, nîbi bî nîṇöm hagpal rö nöp hagabin.)

⁶ Wasö yabîḷ! God nîbi bî magöṇhalö manö kub hagnab u, böṇ lap aka böṇ lap aragnab; kabö göl adö u nöp hagnab.

* 2:20: 2Di 3:5 * 2:21: Mad 23:3-4 * 2:24: Ais 52:5
Sam 51:4

* 2:26: Gal 5:6 * 2:29: Dud 30:6; Kol 2:11 * 3:4:

⁷ Pen kale rɪmnap hagnabim, “Hon pör pör piral adö rɪmnap gɪnabun u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm, God pör pör nɪŋö nöp hagöp u waiö nɪŋöm, Bɪ mailö halö yabɪt mɪdöp, a göm, hib nɪpe haglö adö arnab. Anɪb u, nɪhön gɪnɪg God hanɪp nɪbi bɪ nan si nan naij gep, a göm, manö kub hagöm, ilön kub ñɪnab?” ö gɪnabim.

⁸ Manö piral anɪbu rö hagnabim, “Nan si nan naij u nöp gɪno gɪno, God hanɪp mög yabɪt nɪŋöm, nan si nan naij ke ke iru yabɪt gɪnabun anɪbu nɪŋöm arö gɪnab u, nɪbi bɪ gau nɪŋöm, nɪpe bɪ aij unbö ke a göm hib nɪpe haglö adö arnab,” a gɪnabim. Pen nɪbi bɪ rɪmnap yɪp ke hag juöl gɪ, Pol manö anɪbu rö hagöp, a gɪpal. Manö anɪbu rö yad hagagɪn! Piral hagpal rö, God nɪŋö, kalɪp manö kub hagöm, pen ilön kub ñɪnab.

Nɪbi bɪ aij ap mɪdagpun

⁹ Anɪb u, nɪhön hagun? God nɪŋö, hon Juda nɪbi bɪ gau mɪd aij gɪpun; Juda nɪbi bɪ wasö gau mɪd aij gagpal, a gun aka? Wasö! Mɪdö nöp me hagnab rö, hon nɪbi bɪ magöŋhalö, Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nan si nan naij nagi adö anɪbu hanɪp klö gɪ tɪp gɪ ud arnɪg gab. *

¹⁰ Manö anɪbu rö, God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla,

“Nɪbi bɪ pör gɪ aij gɪnaböl rö rɪmnap mɪdagpal. *

¹¹ Nɪbi bɪ, nagi adö anɪbu aij, nagi adö anɪbu naij, a göm nɪŋbal gau rɪmnap mɪdagpal.

Nɪbi bɪ, ‘God lau adö arun, nɪp aip mɪdaiun,’ a gɪ nɪŋbal gau rɪmnap mɪdagpal.

¹² Nɪbi bɪ gau magöŋhalö God nɪp arö göm, nɪbi bɪ naij rö mɪdöm, nan si nan naij nöp gɪpal.

Kale magöŋhalö unbö rö nöp gɪpal.

¹³⁻¹⁴ Aɪab kale u ado malo göm, pör piral yabɪt nöp hagpal. Rugu mɪgan kale u, wip umö paɪu gɪ aij gaglö, haɪŋ naij auöp u rö mɪdöp.

* **3:9:** Ro 1:18–2:24; 3:23 * **3:10:** Sam 14:1–3; 53:1–3

* **3:18:** Sam 36:1 * **3:20:** Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16

Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp nɪŋlö mulu lugö, hag juöm,

manö naij hagpal u, re naij hauat rö mɪdpal. *

¹⁵ Kal naij yabɪt juöm, nɪbi bɪ gau kalɪp ilön ñun, al pak lun, a göm,

gasɪ u nöp nɪŋöm, *

¹⁶ nɪbi bɪ gau kalɪp pör gɪ naij gɪlö, gasɪ iru yabɪt nöp nɪŋbal.

¹⁷ Nɪbi bɪ gau aip mɪdöm, agamɪj mɪd aij göl rö lagöp.

¹⁸ God bɪ kub nɪŋ mɪdöp, a göm, pɪñɪŋ gagpal,” a gɪla. *

¹⁹ God lo manö anɪbu hanɪp Juda nɪbi bɪ nöp ña u me, manö anɪbu magöŋhalö hanɪp Juda nɪbi bɪ hagab. Anɪb u, God manö kub hagnab ñɪn u, nɪbi bɪ ram mɪnön gau gau magöŋhalö manö pen ap hagöl rö lagnab; kale magöŋhalö manö mɪdeinab.

²⁰ Anɪb u, bɪ ap lo manö hagöp rö geinab u, God bɪ anɪbu nɪp, bɪ aij yad, a gagnab. Pen God lo hagöp rö nɪŋun, hon nan si nan naij gɪpun, a gun nɪŋnabun. *

Nɪbi bɪ Krais nɪp nɪŋ udpal gau nöp, kalɪp nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp aij yad, a gɪnab

²¹⁻²² Anɪbu, pen mɪñi, Mosɪs abe, bɪ God manö hagep bɪ gau abe, gɪnab a göm, kalɪ klɪñ rɪköm hagla rö, Jisas Krais hanɪp a göm uma u me, nɪp nɪŋ udno, God hanɪp hagnab, “Kale nɪbi bɪ aij yad,” a gɪnab. Pen hon Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, lo adö u nöp nɪŋun gɪno, anɪg hagagnab. *

²³ Hon nɪbi bɪ magöŋhalö nan si nan naij gɪpun rö, God mailö magö aij nɪpe ñöb udun rö lagöp u pen

²⁴ God hanɪp mög nɪŋöm, Krais Jisas yuö apöm hanɪp rau adog uda u me, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab. *

²⁵ Yad aigöl gem, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau kalɪp nɪbi bɪ aij yad, a gɪnabin u nɪŋöl, a göm, God nɪpe Krais Jisas nɪp nan sabe gep rö mɪnön nabön iɪ hag yua. God nɪpe nɪbi bɪ nan si nan naij nöd gɪla gau,

* **3:13-14:** Sam 5:9; 10:7; 140:3 * **3:15:** Ais 59:7–8

* **3:21-22:** Gal 2:16 * **3:24:** Ro 5:1

manö kub hagöm, kal juöm, ilön pen ñöm, böñ nöp al pak liböp u pen nipe agamij hain rik midöm, anig gaga. Pen uri Krai Jisas nipe apöm, nibi bi nan si nan naij gipal gau magörhalö hañ roman nipe ke udöm ilön kub udöm uma. Anib u me, nibi bi an an, hagape nipe nan si nan naij yad lik gi yuöp, a göm, Jisas niñ udeinaböl gau, God kalip niñöm kal juöm ilön pen ap ñagnab.

²⁶ Yad aigöl gem, nibi bi nan si nan naij gipal gau kalip nibi bi aij yad, a ginabin u niñöl, a göm, God nipe anig ga. Manö kub hagem, nan si nan naij gipal rö pen ilön u rö nöp ñinabin, a ga u me, nipe haga rö nöp göm, Krai Jisas nip nan sabe gep rö hag yuö, nibi bi nip niñ udnaböl gau kalip nibi bi aij yad a ginab.

²⁷ Anib u, lo adö u gino, God hanip nibi bi aij yad a göm udö, nibi bi nipe midpun, a gun, hib hon ke hagno adö arnim rö lagöp. Jisas hanip a göm uma manö aij u niñ udun me, God nibi bi nipe midpun.

²⁸ Anib u, nibi bi gau lo manö hagöp rö gipal, a göm, God kalip nibi bi aij yad a gagnab. Nibi bi Krai Jisas ga manö aij u niñ udpal, a göm me, God kalip nibi bi aij yad a ginab.

²⁹ God nipe hon Juda nibi bi, God hon nöp wasö; nipe Juda nibi bi wasö gau God kale abe midöp. *

³⁰ Niñön ginig: God nipe añi u me, nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal gau abe, nibi bi rib gi dö gagpal gau abe, kale adan añi u nöp arlö, God kalip nibi bi aij yad a ginab. Anib u, kale magörhalö Krai Jisas ga manö aij anibu nöp niñ udöl. *

³¹ Pen hon Jisas manö aij u niñ udno, God hanip nibi bi aij yad a ginab, a gipin u, lo manö gau arö ginabun a gem hagabin, wasö. Nibi bi Jisas manö aij u niñ udnaböl gau, kale manö aij anibu hagöp rö nöp gilo, lo manö u am pidön ginab. *

4

God Ebrahim nip bi aij yad a ga

¹ Hon Juda nibi bi, bac itan hon it göm rikö, rik amil apil göm, riklö midpun gau me, bi ne Ebrahim. Pen God Ebrahim nip uda u, aige göm Ebrahim udan

² Ebrahim nipe ke nan aij ap gö, God ne bi aij yad, a giböp, Ebrahim bi gau hagöm “Yad bi aij,” a giböp. Pen God niñöb Ebrahim hib nipe ke dap raneb it ap midageia.

³ Pen ai ginig Ebrahim hib nipe ke dap ranagböp? God Manö hagab, “Ebrahim nipe God manö haga u niñ uda u me, God nip ‘Ne bi aij yad,’ a ga.” *

⁴ Bi ap wög göm pe udöm, mani anibi yiharini udpin a gagnab; wög gainö pen u mani i udpin a ginab.

⁵ Pen nibi bi, hon God nip klö hon ke wög geinabun, nipe hanip nibi bi aij yad a ginab, a gi gasi niñnaböl gau, God kalip nibi bi aij yad a gagnab. Pen nibi bi, nan si nan naij gipun u pen God nan si nan naij gipun anibu yiharini arö göm, hanip nibi bi kamini aij yad a ginab niñbal gau, kalip nibi bi aij yad a ginab.

⁶ Manö hagabin i rö, Depid u rö nöp hadame nöp God Manö u kali klin riköm, nibi bi nan aij ap gagnaböl pen God kalip nibi bi aij yad a ginab gau ñiñi linaböl, a ga. Nipe haga,

⁷ “Nibi bi nan si nan naij gipal gau,
God nan si nan naij kale niñöm arö
ginab rö,
aij gö niñöl gi mideinaböl.

Nibi bi nan si nan naij gipal gau,
God nan si nan naij kale manö kub
hagagnab rö,
miñ miñ göl gi mideinaböl.

⁸ Nibi bi nan si nan naij gipal gau,
Bi Kub nan si nan naij kale lik gi
yunab rö,
ñiñi löl gi mideinaböl,” a ga. *

⁹ Depid ñiñi lep magö haga u, nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal gau nöp manö u udnaböl? Wasö yabi! Nibi bi ñi hañ rib gi dö gagpal gau abe udnaböl. God Manö kali klin riköm hagla adini anibu uri nöp hagajin: “Ebrahim nipe God manö haga

u nîŋ uda u me, God nîp, ‘Ne bî aij yad,’ a ga.”

¹⁰ Bac îlaŋ hon Ebrahim, hañ rîb gî dö gaga ñîŋ u, God manö haga u nîŋ udö, God nîp, “Ne bî aij yad,” a ga.

¹¹ “Ebrahim manö yad nîŋ uda u me, yad, ‘Ne bî aij yad,’ a gîpin u, nîbi bî gau nîŋlaŋ,” a göm, hainö God hagö, Ebrahim hañ rîb gî dö ga. God anîg ga u nîŋbun. Anîb u, nîbi bî ñî hañ rîb gî dö gagöm, God Manö nîŋ udlö, kalîp, “Nîbi bî aij yad,” a gîŋab nîbi bî gau, Ebrahim bac îlaŋ kale mîdöp. *

¹² Pen nîbi bî ñî hañ rîb gî dö gîpal pen, Ebrahim hañ rîb gî dö gaga ñîŋ u, God manö nîpe nîŋ udmîdöp rö, u rö nöp nîŋ udnaböl nîbi bî gau abe, Ebrahim bac îlaŋ kale u rö nöp mîdöp.

¹³ Pen Ebrahim lo adö gau nîŋöm gö, God nîp, “Ne bî aij yad,” a göm udaga. Ebrahim nîpe God manö haga u nîŋ uda u me, God nîp, “Ne bî aij yad,” a göm, manö klö nîŋö hagöm Ebrahim abe ñî pai nîpe anîb gau abe kalîp haga, “Kale ram mîŋöŋ î i gau gau magöŋhalö udnabim,” a ga. *

¹⁴⁻¹⁵ God manö klö nîŋö haga u, nîbi bî lo adö u nîŋöm gîŋaböl gau hagbö, God manö klö nîŋö haga anîbu nan yîharîŋ rö lîbö. Nîhön gîŋîg: nîbi bî lo adö u hain göm, God nîbi bî nîpe mîdeinabun a göm nîŋbal gau, kale magöŋhalö lo manö u rîb junaböl nîŋöm God kal juöm, manö kub hagöm, pen ilön ñîŋab. God manö klö nîŋö haga u, nîbi bî lo adö u nîŋöm gîŋaböl gau hagbö, God manö haga nîŋ udpal u nan yîharîŋ rö lîbö. Ai gîŋîg: nîbi bî God manö haga nîŋ udnaböl gau nîŋ aij gagöm, dui gîŋaböl. God manö klö nîŋö Ebrahim nîp haga u udagnaböl. *

¹⁶ Anîb u, hon nîŋbun, God gîŋabin a göm, manö klö nîŋö hag la anîbu, nîbi bî God manö haga nîŋ udnaböl gau nöp kalîp haga. Anîb u, God gasî nîpe ke nîbi bî mög nîŋöm, yîharîŋ ud aij gîŋab u me, Ebrahim ñî pai nîpe gau magöŋhalö God manö klö nîŋö haga u rö udnaböl. Nîbi bî kalîp lo manö ña gau abe, nîbi

bî Ebrahim rö hañ rîb gî dö gagöm God manö nîŋ uda rö, nîŋ udpal gau abe, kale magöŋhalö manö klö nîŋö haga u nöp udnaböl. Ebrahim nîpe bac îlaŋ hon magöŋhalö mîdöp me u. *

¹⁷ God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, “God Ebrahim nîp haga, ‘Yad gîŋö, nîbi bî î ke ke iru nöp mîdpal gau, nöp bac îlaŋ hon, a gîŋaböl,’ a ga,” a gîla. Anîb u, God amgö ilö adö nîpe u, hon nîbi bî î ke ke gau nîbö nîp nîŋ udpun gau magöŋhalö bac îlaŋ Ebrahim ñî pai nîpe yabî mîdpun. God nîpe nîbi bî umbal gau gö, kale urakpal. God nîpe nöp gö, nan nöd mîdagmîdöp u mîñi waielöp. *

Ebrahim God nîp nîŋ uda rö nöp gun

¹⁸ Pen Ebrahim mîlep yabî löm, ñî pai rîknîm rö lagö, God nîp haga, “Ne, î gîmön, nîbi bî ñî pai ne hainö mîdeinaböl gau, î ke ke iru yabî mîdeinabim,” a ga. Anîg hagö Ebrahim, God manö nîŋö hagöp, a göm, gasî halö mîdöm me, haga rö nöp me, nîbi bî ñî pai nîpe î ke ke iru yabî nöp mîdpal. *

¹⁹ Pen Ebrahim nîŋa, hañ roman kalpe ber mîhau bir bir gî mîhau luga. Ebrahim mî nîpe söl ñîŋ juöl unbö mamîd laŋ (100) ara u me, ñî pai rîkep rö laga. Nîbin nîpe Sera u rö nöp mîlep yabî la, ñî pai rîkep rö laga. Pen nîpe God manö nîp haga u nîŋ ud pîdöŋ gî damöm, gasî halö mîdeia. *

²⁰⁻²¹ God nîpe Ebrahim nîp manö klö nîŋö haga u, Ebrahim gasî mîhöp nîŋaga; nîpe böŋ nöp nîŋ uda. God Bî pîdöŋ halö, manö klö nîŋö haga rö nöp gîŋab, a göm, God manö haga u nîŋ udöl gî mîdeia rö, gasî magö nîpe u pîdöŋ rîmnap halö udöm, nîpe God manö haga u ud pîdöŋ yabî göm, God hib nîpe u hagö adö ara.

²² Ebrahim ga anîbu, God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, “Ebrahim nîpe God manö haga u nîŋ uda u me, God nîp, ‘Ne bî aij yad,’ a ga,” a gîla. *

²³ “God nîp, ‘Ne bî aij yad,’ a ga,” manö kalî kliñ rîkla anîbu, Ebrahim nîp nöp kalî kliñ rîkagla.

* **4:11:** Jen 17:10-11

* **4:13:** Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29

* **4:14-15:** Ro 3:20; 5:13; Gal 3:18

* **4:16:** Gal 3:7

* **4:17:** Jen 17:5

* **4:18:** Jen 15:5

* **4:19:** Jen 17:17

* **4:22:** Jen 15:6

²⁴ Hanip abe, niñöl a göm, kalı kliñ rıkla. God nıpe gö, Bı Kub hon Jisas uraka anıbu niñ udpun u me, nıpe hanip abe nıbi bı aij yad a gınab.

²⁵ Pen nan si nan naij gun asıñ mıdaino rö, God hanip mög niñöm, Ñı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm, “Kale nan si nan naij gıpal anıbu God niñöm arö gınım,” a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyan uraka rö, asıñ kub gac hanip uł ga anıbu kamıñ lınım rö löp. *

5

God nıp niñ udeinabun u, hanip nıbi bı ası ması mıdagöp a gınab

¹⁻² Pen God hanip mög niñöm ga anıbu niñ udno u me, hanip nıbi bı ası ması mıdagöp a göm, uda. Anıb u, Bı Kub hon Jisas Krais nıpe gö, hon God aip jım ñöl mıdun, agamıj mıd aij gıpun. Pen ram mınöñ hon hag löp u amun, God mailö aij nıpe u niñun, nıp aip mıdeinabun a gun, aij gö niñöl gı mıdpun.

³ Mıñör auö, ułham mıdpun u, mıñ mıñ göl gı mıdpun. Nıhön gınıg: mıñör auö, ułham mıdeinabun u, hon klö gun, Jisas Krais cıg aij gun, arö gagnabun. *

⁴ Hon klö gun, Jisas Krais cıg aij gun, gı dam dam, hon nıbi bı gası magö pıdörj halö mıdeinabun. Pen gası magö pıdörj halö mıdeinabun u, hon gası halö mıdeinabun.

⁵ Pen anıg göl gası halö mıdeinabun u, yıharıñ mıdageinabun. Nıhön gınıg: God nıpe Ana Uł u hanip ñöm hanip mıdmagö yabıl lıbil.

⁶ Pen hon nıbi bı mınöñ naböñ adö il i mıdpun gau, nan si nan naij gı damun gac halö mıdaino, God aip jım ñöl mıdep rö laga. Hon adan arun ap mıdageia. Pen God nıpe hag la ñın u nöp, Krais hanip nıbi bı naij nan a göm uma.

⁷ Pör nıbi bı rımnab, bı aij ap nıp niñöm, “Yad nıp nan a gem umnö, nıpe kamıñ aran,” a göm umagnaböl. Pen ñın añı añı rımnab bı ap bı aij yabıl ap rö niñöm, “Yad nıp nan a gem umnö, nıpe kamıñ aran,” a göm umnab aka niñagpun.

⁸ Pen hon nan si nan naij gı mıdaiun ñın anıbu nöp, Krais hanip nan a göm uma. Anıb u, hon niñbun, God hanip mıdmagö yabıl löp. *

⁹ Krais nıpe hanip a gı umöm, hagape nıpe lugö, God hanip nıbi bı aij yad a ga. Anıb u me, hon niñbun, God kal ju manö kub hagnab ñın u, Krais nıpe hanip ud kamıñ yunab. *

¹⁰ God kolmat nıpe mıdaino ñın u me, Ñı nıpe umöm, hanip Nap aip jım ña. Uri Nap aip jım ñöl mıdpun u me, Ñı nıpe uraköm kamıñ mıdöp u, hanip niñö nöp ud kamıñ yunab!

¹¹ Pen anıbu nöp wasö. Hon God aip jım ñöl mıdpun rö, Bı Kub hon Jisas Krais nıpe nöp gö, God aip jım ñöl mıdpun, a gun, hib kale apıl mıhau dap ranöl gun, aij a gö niñöl gı mıdpun.

Adam yam nıpe umbal pen Jisas yam nıpe kamıñ pör mıdep udpal

¹² Pen nan si nan naij göl umeb il u, Adam nöp il göm gö me, asıñ nıpe anıbu nıbi bı rık lep nıpe gau magöñhalö umbal. Nıhön gınıg: God niñö, Adam ga anıbu, hon nıbi bı rık lep nıpe gau magöñhalö anıg gıno. Ñın anıbu hanip yag dauagla u pen hon aip gıno. *

¹³ God Mosıs nıp lo manö ña adö u, nan si nan naij gep gası u mınöñ naböñ adö il i nöd mıdeia. Pen lo mıdageia ñın u, God nan si nan naij gıla u niñöm, hainö pen ñınaböl, a göm, gası niñ mıdageia. *

¹⁴ Pen Adam il göm gı naij gö, asıñ nıpe anıbu nıbi bı gau kalıp uł gö, magöñhalö um dap dap, Mosıs lo manö hag ña ñın u aua. Adam God manö nıp haga u rıb jua rö, rımnab rıb juagla u pen Adam ga rö magöñhalö umla. Adam nıpe Bı hainö aunab Bı u rö.

¹⁵ Adam gı naij ga u ke; Jisas Krais nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij gö, nıbi bı magöñhalö umbal. Pen Jisas Krais nıbi bı mög niñöm uma rö, God nıbi bı gau magöñhalö mög yabıl niñöm, ud aij göm, nan aij yabıl ña.

* 4:25: Ais 53:4-5 * 5:3: Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10 * 5:9: Ro 1:18; 2:5 * 5:12: Jen 3:6; Ro 6:23 * 5:13: Ro 4:15

¹⁶ Bî añî anîbu nan si nan naij ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij añî anîbu ga u, God nîjöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñî pai nîpe nan si nan naij gî dam dam, Jisas Krais nan aij yîharîj ñö, God, “Nîbi bî gau magöñhalö pör pör kamîj mîdaiöl rö löp,” a ga.

¹⁷ Nöd bî añî ap nan si nan naij gö, asîj klö naij yabîl anîbu hanîp magöñhalö uł ga. Pen hainö, anîg adö anîb unbö rö wasö, God nîbi bî mög yabîl nîjöm ud aij yabîl gö, nîbi bî asîj mîdagöp a gî nab gau, bî añî Jisas Krais gö, kale kamîj mîdöm nîpe aip aij gö nîjöl gî mîdeinaböl.

¹⁸ Adam nan si nan naij magö añî ap nöp gö, asîj anîbu nîbi bî magöñhalö uł gö, God manö kub hagöm, “Nîbi bî magöñhalö umnaböl,” a ga. Pen Jisas Krais ñîñ añî ap nöp nan aij yabîl gö, God nîbi bî magöñhalö kalîp nîbi bî aij yad a göm, kamîj mîdep magö u ñîñîm rö löp. *

¹⁹ Bî añî ap God manö haga u rîb jua rö, God nîjö, hon nîbi bî magöñhalö nan si nan naij gîno. Ñîñ anîbu hanîp yag dauagla u pen hon aip gîno. Anîb unbö rö nöp, bî añî ap God manö haga rö nîjöm umö, God nîbi bî magöñhalö kalîp nîbi bî yad a gîñîm rö löp. *

²⁰ Nîbi bî nöd nan si nan naij gî mîdmîdal; God nîpe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, nîbi bî, lo manö rîb juun nan si nan naij gîpun u nîjöl, a göm, lo manö ña. Anîb u, nan si nan naij gîla gau iru yabîl nöp gîlô ara. Pen God nîbi bî nan si nan naij gîla gau kalîp mög yabîl nîjöm, ud aij yabîl ga.

²¹ Anîb u, nan si nan naij asîj anîbu klö yabîl göm, nîbi bî magöñhalö uł gö, wîp umbal rö mîdeila. Pen God anîg göl nîbi bî gau kalîp mög yabîl nîjöm, ud aij yabîl göm, nîbi bî aij yad a göm, kamîj pör mîdep anîbu ñî nab. Bî Kub hon Jisas Krais nîpe gî aij ga u me, God anîg gî nab. *

6

Jisas aip umun um hauł gîno a gun, nan

si nan naij gep gasî adö u nîjagun

¹ God hanîp mög nîjöb anîbu, nîbi bî rîmnap hagnaböl, “Nan si nan naij halöwałö göl gî mîdno mîdno, God hanîp nöd nîjöm ud aij göp rö wasö, hainö hanîp mög yabîl nîjöm ud aij yabîl gî nab,” a gî naböl.

² Pen manö pîral anîg rö hagagun! Hon nan si nan naij gep nagî adö u, hon hadö umno. Anîb u, mîdmagö hon pîlu gö, nan si nan naij gun rö lagöp.

³ Kale nîñbîm, hon nîbi bî Krais Jisas aip jîm ñöl mîdaiun a gun ñîg pakno gau, “Nîpe uma rö jîm ñöl umbun,” a gun, ñîg pakno. *

⁴ Hon ñîg pakno u, Krais Jisas aip wîp rîgöl mîgan lugun umno rö la. Nîhön gîñîg: Krais nîpe umö, kabö mîgan u rîgöl gîla pen Nap klö ke yabîl nîpe u gö, uraköm kamîj mîdöp rö, hon unbö rö wîp rîgöl mîgan rö mîdpun u urakun, kamîj hain nîbö adö u mîdeinabun. *

⁵ Krais aip jîm ñöl umno u me, nîpe kauyan uraköm kamîj mîdöp rö, hainö hon u rö nöp urakun kamîj mîdeinabun.

⁶ God nîpe gasî nîja, nan si nan naij gep nagî u böj nöp rîb gî dö gö, hainö nîbi bî gau kalîp nagî wög gep bî rö, adan naij u ud tîp gî dam aragnîm, a gî gasî nîja. Anîb u me, nagî adö naij gîmîdun u, Krais aip mab ba lañ al pak lîlô uma. *

⁷ Pen nîhön, nîbi bî um hauł gîpal gau, nan si nan naij gep magö u mîdmagö kale pîlu gö göl rö lagöp.

⁸ Hon nîñbun, Krais aip umno u me, nîpe aip kamîj mîdeinabun.

⁹ Hon nîñbun, Nap nîpe gö Krais uraka rö, nîpe kauyan umagnab. Uri umeb magö u Krais nîp nan ap gîñîm rö lagöp.

¹⁰ Krais nîpe ñîñ añî ap nöp uma u pen nan si nan naij gep pîdön u böj nöp hir göp. Krais kauyan uraköm, am God aip mîdpil.

¹¹ Anîb u me, Krais Jisas aip uł gun, nan si nan naij gep adö u um hauł gun, urak God aip kamîj mîdpun, a gîmîm nîñmîm. *

* 5:18: 1Ko 15:22 * 5:19: Ais 53:11 * 5:21: Ro 6:23 * 6:3: Gal 3:27 * 6:4: Kol 2:12 * 6:6: Gal 5:24
* 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19

¹² Nan si nan naij gep magö u, kalöp adik ðip gi dam, bi nagit wög gep rö mo gau midmim, nan si nan naij ginabim, a ginab. Pen kale wihö gimim. *

¹³ Pen gasi naij kale u, hañ roman ñin ma kalöp adiñ ap, nan si nan naij ginim, a göm, ðip gi gainim rö, kale hañ roman kale adiñ adiñ gau magörhalö böñ nöp wihö gimim. Jisas aip umun urakpun u me, gasi midmagö rimid hon God nip ñun, hañ roman adiñ gau God nip ñun, nipe hagöp rö nöp gun, a gimim niñmim. *

¹⁴ Nöd lo manö adö u niñun gun, a gi gasi u niñbe, nan si nan naij gep gasi u nöp lö, anig gimidim. Pen miñi adö anibu rö midagpim. God kalöp mög niñöm udö, Krais nibi bi nipe midpim u, nip cig gimim, nan si nan naij gau arö ginabim. *

Nagit asin midagöp aij adö u nöp arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u gino, God niñöm hanip udagnab; nipe ke hanip mög niñöm, Krais nip yuö apöm, hanip a göm uma rö, udnab. Anib u, nan si nan naij nöp gi midaiun aka? Wasö yabit! Anig gagun.

¹⁶ Kale niñbim, kale bi kub ap nip, hon bi nagit wög gep ne midun, wög nihön hagnabön ginabun, a geinabim u, kale bi kub anibu mo nipe gau midpim. Kale nan si nan naij gep nip nagit wög gep bi rö mideinabim u, nan si nan naij gep mo gau midmim umnabim. Pen kale God manö hagöp nagit wög gep bi rö mideinabim u, God manö hagöp mo gau midpe, nipe kalöp nibi bi aij yad a ginab. *

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan naij gep gasi u nöp lö, bi nagit wög gep rö midmim, adö anibu nöp gimidim. Pen hainö, Jisas manö aij u niñmim, böñ nöp udpim. Anig gipim u, yad God nip aij a gabin.

¹⁸ God nipe gö, kale nan si nan naij mo gau midmim, yöñ udmim, God nagit wög gep nibi bi rö midmim, nipe hagöp rö gi aij gipim.

¹⁹ Pen kale ke klö midagpim rö, manö hagnig gabin i, yad waiö nöp hagnö niñ aij göl, a gem, waiö nöp hagnabin.

Nöd kale gasi naij yabit niñmim, nagit wög gep nibi bi rö midmim, hañ roman ñin ma kale gau nan si nan naij yabit gi dammim, gi naij yabit nöp gimidim. Pen miñi gasi aij yabit niñmim, nagit wög gep bi rö midmim, hañ roman ñin ma kale gau God manö hagöp rö nöp gi dammim, kamij aij nöp mideinabim.

²⁰ Nöd nan si nan naij gep nagit wög gep nibi bi rö midmidim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo nipe gau midagmidim.

²¹ Pen nöd gi naij gimidim anibu, miñi niñmim hagnabim, “Pör anig gi naij gimidun u, nable göp. Anig gun nan aij ap udagpun,” a ginabim. Nibi bi anig gipal gau umnig ginaböl.

²² Pen miñi God nipe gö, kale nan si nan naij mo gau midmim, yöñ udmim, God nagit wög gep nibi bi rö midmim, God niñö aij ginab adö u nöp gimim, kamij pör pör midep u udnabim.

²³ Nan si nan naij gep adö u gi damun, pe udun umnabun; pen Bi Kub hon Jisas Krais aip jim ñöl mideinabun u, God hanip kamij pör pör midep magö u yiharij ñinab. *

7

Krais hañ roman nipe midpim rö, nipe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö niñbim gau. Kale niñbim, nibi bi kamij midpal gau nöp lo manö hain ginaböl; umeinaböl, marö kalip rimnap midagnab.

² Manö ap ba gau rö ap midöp. Lo manö ap haga, bi nipe mideinab, nibin nipe nugmul aip midainim; pen nugmul umnab u, lo anibu pis ginab.

³ Nibi u nugmul midö niñöl gi, am bi hain nibö ap niñöm udeinab u, nip hagnaböl, “Lo manö rib jumön, ne bi si udep nibi,” a ginaböl. Pen nugmul umö, am bi hain nibö niñöm udeinab u, manö midagöp; “Lo manö rib jumön, ne bi si udep nibi,” a göm, hagnaböl.

⁴ Pen añ mam bi. Anib unbö rö nöp, kale Krais hañ roman nipe midpim gau, nipe

aip umbe rö, lo manö ud sisi limidim u arö gipe niñöm Bi ap kalöp udnab. Bi au umöm uraka Bi u kalöp udö, kale God nöp aij ginim adö u nöp ginabim. *

⁵ Nöd pen Krais hon udaga ñin u, nan si nan naij gep magö u hanip ud sisi limidöp. Lo manö adö u nöp hain gun a gi midmidun u pen gasi naij an hon dan piral hiikö, mab asi ñin umeb magö u waiö lö, mid aij gimdagun. God aip middep rö laga.

⁶ Pen miñi Krais aip umbun rö, lo manö hanip nagi rö löm ud sisi limidöp u pak gulu gi lun me, Juda lo manö kali kñiñ rikla adö u niñun gagpun; God Ana gasi ñöb adö u nöp niñun gipun. *

Lo midöp rö, nan si nan naij gipun u waiö niñbun

⁷ Anib u, hon niñhön hagun? God lo manö hagö hagla u, manö naij hagöp, a gun aka? Wasö yabi! U anig hagagun.

Lo midagböp, yad nan si nan naij aigeg rö midöp u niñagbnep. Lo manö adö ap kali kñiñ riköm hagla, "Niñbi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midai böp, a gimim, gasi u niñagmim," a gila. Anib u me, yad niñbin, niñbi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midai böp a gi gasi niñeinabin u, nan si nan naij ginabin. *

⁸ Anib u, yad gasi niñbin, hainö yad nan si nan naij gem, niñbi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midai böp, a gi gasi u niñagnabin. Yad anigöl gasi niñmidin u pen adiñ nan si nan naij gep magö u am gasi rimid yad tip gi dam arö, niñbi bi rimnap nan kale gau iru yabi! nöp nan yad rö midai böp a gi gasi u nöp niñnö. Pen lo manö midagböp, nan si nan naij gep magö klö midagböp, bi hadö umöb rö midböp.

⁹ Lo manö, u gimön, u gagmön, a gab u, yad nöd niñagmidin. Yad anig gem kamñ midainö. Pen lo manö u auö, nan si nan naij gep magö u, bi kamñ midöp rö löm, klö udöm yip tip gi ud arö, umnö.

¹⁰ God lo manö ña u, hanip adan pör middep u yamböp, pen yip umeb magö nöp ña.

¹¹ Anib u, yad gasi niñbin, hainö yad nan si nan naij gem, niñbi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midai böp a gi gasi u niñagnabin. Yad anigöl gasi niñmidin u pen, adiñ nan si nan naij gep magö u am gasi rimid yad tip gi dam arö, niñbi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midai böp a gi gasi niñnö. Nan si nan naij gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, yip al pak la. *

¹² Anib u, hon niñbun, God lo manö u ut midöp. Hon niñbun, "Niñbi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midai böp a gi gasi u niñagmim," lo manö anibu, God nipe ke manö klö haga u, ut nöp, kabö rö nöp, aij nöp midöp. *

¹³ God lo aij anibu yip al pak la umnö aka niñhön? U wasö! God lo manö aij u hagö niñbun rö, marö kub anibu udagnabun. Nan si nan naij gipun rö, marö kub anibu udnabun. Pen nipe hanip lo manö haga anibu, gasi ap ke niñöm hagaga; nan si nan naij gep magö u gac kub yabi! midöp u niñöl, a göm, lo manö haga. Anib u, God lo manö u haglö niñbin rö, umagnö; nan si nan naij gep magö u, lo manö aij anibu udöm, yip al pak lö umnö.

Nan gagun a gun gasi niñbun gau nöp gabun

¹⁴ Hon niñbun, lo manö u, God gasi ñö kali kñiñ rikla. Anibu pen yad bi nöp midpin; yad nagi wög gep bi rö midem, hibur gasi rimid yad u pör arab nan si nan naij gep adö u.

¹⁵ Anib u me, nan aij ginam, a gi gasi niñbin adö u gagpin; yad nan si nan naij gep adö u, yad magö anibu mulu kal niñbin u, yad anig gagnam, a gipin adö u nöp gipin. Pen niñhön ginig anig gipin u niñagpin. *

¹⁶ Yad gi naij gagnam, a gi gasi niñbin adö u nöp gipin rö, yad niñbin, gasi magö yad abe God lo manö u abe adip adip rö midöp.

¹⁷ Uri yad ke nan naij gagpin me. Yad ke naij ginam, a gem, gagpin; nan si nan naij gep magö u gasi hibur midmagö yad an dan midöp u nöp göp.

* 7:4: Ro 6:2,11 * 7:6: Ro 8:2; 6:4 * 7:7: Eks 20:17; Dud 5:21 * 7:11: Jen 3:13 * 7:12: 1Di 1:8 * 7:15: Gal 5:17

¹⁸ Yad niŋbin, yad bi nöp mɨdpin rö, mɨdmagö pri an yad dan mɨd aij gagöp. Gasɨ hibur mɨdmagö yad gasɨ aij ñö, nan aij ap gagnabin. Gasɨ magö yad u, gi aij giŋnam a gem niŋbin u pen yad giŋnam rö lagöp.

¹⁹ Anig gö me, gi aij giŋnam, a gi niŋbin adö u gagabin; gi naij gagnam, a gi niŋbin adö u nöp pör giŋnö arab.

²⁰ Anib u, yad gi naij gagnam, a gi niŋbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan naij gagabin. Nan si nan naij gep magö u gasɨ hibur mɨdmagö yad an dan mɨdöp u nöp gö gö gab niŋnem gabin.

²¹ Anib u, yad niŋbin, yad gi aij giŋnam a gi niŋbin u pen pör gi naij giŋnam rö löp.

²²⁻²³ Gasɨ yad u God lo ña u ñiñi yabiɩ lɨbin u pen gasɨ hibur mɨdmagö yad an dan unbö ke göm, gasɨ magö yad u aip pen pen gö, nan si nan naij gep magö u hañ roman yad an gau mɨdöm, yip ud sisi lö, yad bi nagɨman rö mɨdpin. *

²⁴ Yad ñiñi lagpin; bi mög gep rö mɨdpin. Gasɨ hibur mɨdmagö yad u yip al pak lɨniŋ gab; bi an yip ud kamɨŋ yunab?

²⁵ Bi Kub hon Jisas Krais nöp! God nip aij a gabin!

Pen manö hagpin i, anig göl mɨdöp: gasɨ yad u God nip nagɨ wög gep bi rö mɨdpin u pen mɨdmagö pri an yad dan au, nan si nan naij gep magö u nagɨ wög gep bi rö mɨdpin. *

8

God Ana hon aip mɨdeinab u, hon aigale niŋbi bi rö mɨdeinabun

¹⁻² Pen hon Krais Jisas aip jim ñöl mɨdpun u, Krais Jisas nipe umö, God Ana kamɨŋ magö ñeb u nipe hanɨp ud kamɨŋ yuö, hon uri nan si nan naij gep magö u abe, umeb magö u abe, kalɨp nagɨ wög gep niŋbi bi rö mɨdagpun. Anib u, God hanɨp manö kub hagagnab.

³ Pen niŋbi bi aij mɨdagpun rö, God lo adö u gi damun, mɨd aij gun rö lagö, God Ñi nipe ke u yuö, bi yabiɩ hañ roman hibur mɨdmagö hon unbö rö löm, aua. Nipe umöm nan si nan naij gep magö u böŋ nöp

gi ke yuan, a göm, God nipe Ñi nipe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan naij gep magö u niŋbi bi mɨdmagö pri an kale dan mɨdöp u, manö kub hagöm, pis göp a ga.

⁴ God anig ga u, kale gasɨ naij mɨdmagö pri an hon yan niŋbö auöp adö u arö göm, God Ana gasɨ ñab adö u gi damöm, lo manö yad hagab rö gi aij giŋnaböl, a göm ga. *

⁵ Niŋbi bi gasɨ naij mɨdmagö pri an kale yan niŋbö auö, adö anibu nöp giɩlö aröp gau, hibur mɨdmagö kale niŋhön gasɨ göp adö u nöp gasɨ niŋbal. Pen niŋbi bi God Ana kalɨp gasɨ ñö giɩlö aröp gau, God Ana niŋhön gasɨ göp adö u nöp gasɨ niŋbal.

⁶ Niŋbi bi hibur mɨdmagö kale niŋhön gasɨ göp adö u nöp gasɨ niŋbal gau, adö anibu nöp nan si nan naij göm umnaböl. Pen niŋbi bi God Ana nip aij giŋnab u nöp gasɨ niŋbal gau, adö anibu nöp gi aij göm, God aip jim ñöl kamɨŋ mɨdöm, mɨd aij giŋnaböl.

⁷ Niŋbi bi hibur mɨdmagö kale niŋhön gasɨ göp adö u nöp gasɨ niŋbal gau, gasɨ magö kale God nip kauaɩ mauaɩ rö mɨdöp. Gasɨ magö kale God lo nipe niŋagöp; God lo nipe niŋnim rö lagöp.

⁸ Niŋbi bi gasɨ naij mɨdmagö pri an kalɨp yan niŋbö auö, adö anibu giɩlö aröp gau, God nip aij giŋnim adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale niŋbi bi God Ana kalöp an dan mɨdöp gau, gasɨ naij mɨdmagö pri an kale yan niŋbö auö, adö anibu gagabim; God Ana kalöp gasɨ ñab adö u nöp gabim. Niŋbi bi Krais Ana nipe kalɨp an dan mɨdagöp gau, Krais niŋbi bi nipe mɨdagpal. *

¹⁰ Krais nipe an kalöp dan mɨdeinab u, nan si nan naij gep magö u gö, hañ roman kale umniŋ gab; pen Jisas umö God kalöp niŋjö, niŋbi bi aij rö mɨdpim u rö, Ana nipe gö, ana kale kamɨŋ mɨdeinab. *

¹¹ God gö Jisas uraka u, Ana nipe an kalöp dan mɨdöp u me, God aña anibu nöp kalöp u rö nöp gö, Ana nipe kalöp an dan mɨdöp u nipe hañ roman kale kamɨŋ mɨdep magö ñinab.

¹² Anib u, aña mam bi, hon naböŋ mɨdöp. Gasɨ naij mɨdmagö pri an hon dan pɩlu gi ñö adö anibu gun, naböŋ anibu ñagnabun.

* 7:22-23: Gal 5:17; 1Pi 2:11 * 7:25: 1Ko 15:57 * 8:4: Gal 5:16,25 * 8:9: 1Ko 3:16; 12:3 * 8:10: Gal 2:20

13 Adö anibu gipe arö, umnig gabim. Pen God Ana u kalöp gi ñö niñöl gi, kale nan si nan naij gipim anibu böñ nöp arö ginabim u, God aip kamiñ mideinabim. *

14 God Ana gasi ñö niñöl gi ajaböl nibi bi gau, God ñi pai nipe midpal. *

15-16 Ana kale udpim u, kalöp tip gi dam arö, kale nöd piñiñ gimdim rö kauyan piñiñ gimim, nagi wög gep nibi bi rö midagnabim. Ana kale udpim u, nipe gö, God ñi pai nipe midpim. Anig niñöm hon nip “Aba! Bapi!” a gabun. *

17 Ñi pai nipe midpun u me, nan aij niñön niñön ñi pai nipe ñinab u, hon udnabun. Pen Krais nip hag juöm gi naij gila rö, hanip u rö nöp gi naij gilö, piñiñ gagnabun u, God Krais nip ud aij ga rö, hanip u rö nöp ud aij ginab. *

Hainö mid aij ginabun

18 Gasi yad niñbin, Krais nip cig midun, marö rimnap gö, uñham mideinabun u, u nan pro. Hainö God nipe nan aij yabit hanip ñö, nipe aip mid aij ginabun u, u nan kub.

19 God nan niñön niñön gi la gau magöñhalö miñi mid aij ginim rö lagöp. Nan gau magöñhalö abad midö, God nipe ñi pai nipe waiö udnab ñin u nöp, nipe gö, nan anib gau kauyan mid aij ginab.

20-21 Göp anibu, God hadame nöp niñebir ginab a ga rö nöp göp. Pen God hadame gau niña, ñi pai yad waiö udnabin ñin u, yad ginö, ñi pai yad ñiñi löm mid aij yabit ginaböl rö, nan magöñhalö gi linö gau u rö nöp, hij gi lugagöm, ñiñi löm mid aij yabit ginab.

Pen nan gi la anib gau, nöd mid aij gagnab. Pen hanip gö, ñi pai nipe ke yabit midun nipe aip mid aij ginabun ñin u nöp me, kauyan gö nan anib gau mid aij ginab. *

22 Hon niñbun, nan God gi la anib gau magöñhalö mid aij ginig gab u pen hadame nöp marö gö, nibi ñi pai riknig gilö ilön göp rö u gimidöp.

23 Pen hon abe marö anibu midöp. Hainö kalip böñ nöp udnig gabin, a göm,

God nipe Ana u nöd nöp yuö apöm hanip an dan midöp u, pen ñin mai rö hanip ñi pai nipe ke kabö rö yabit waiö udö, hañ roman gisön nibö halu lun, a gun, midmagö hon an dan marö anibu gö niñöl gi, minöñ naböñ adö il i abad midpun. *

24 God nan hainö waiö linab a ga manö u niñ udno, hanip uda. Pen nan niñön niñön hainö waiö linab u magöñhalö hadö niñbnop, miñi gasi halö midun ñin hain u abad midagaibnop. Nan hadö niñbal u abadagnaböl.

25 Pen, nan hainö waiö linab, a gi gasi u niñun me, iru gö niñöl gi abad midagpun; gasi halö abad midpun.

26 Nibi bi pidöñ midagpun rö, Ana hanip gi ñöl gi midöp. Hon God nip sabe gun a gipun u pen aige gun God nip sabe ginabun u niñagun. Pen Ana hanip ab hak löm, God nip sabe ginig gab. Manö nibi bi niñeb rö wasö; kadkad manö löm hagnig gab.

27 God pen gasi hon magöñhalö niñöb; nipe Ana gasi nipe u abe niñöb. Ana nipe hon Krais Jisas nibi bi nipe marö udöm, God nip hagö, hagab rö ginab. Ana nipe God nip hagab u, God ginam a göm niñöb adö u nöp hagab. *

28 Hon niñbun, God nip midmagö libun nibi bi gau, God nipe hanip abad midö niñöl gi, nan rimnap ke gagnab; mid aij ginabun adö u nöp hanip ginab. God nipe hadame gau gasi niñöm haga rö, hanip yip aumim a ga. *

29 Pen adö anibu nöp, God nibi bi nöd niña gau, “Yad ginö, kale Ñi yad midöp rö löm, niñin nimam hain nipe iru yabit mideinaböl,” a ga. *

30 Anib u, nibi bi Ñi yad rö mideinaböl a ga nibi bi gau, kalip yip aumim a ga. Nibi bi yip aumim a ga nibi bi gau, kalip nibi bi asin midagöp a ga. Nibi bi kalip asin midagöp a ga gau, Ñi yad mailö aij halö midöp rö, kale u rö nöp mideinaböl a ga.

Hanip midmagö löm abad mid aij göp

* 8:13: Gal 6:8; Kol 3:5 * 8:15-16: 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22 * 8:17: Gal 4:5-7; Rep 21:7 * 8:20-21: Jen 3:17-19 * 8:23: 2Ko 5:2-4 * 8:27: Sam 139:1 * 8:28: Ep 1:11 * 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6 * 8:31: Sam 118:6

³¹ Pen hanip anig göm ud aij göp u, an hanip gi naij ginab? Bi ap hanip gi naij ginim rö lagöp, wasö yabi! *

³² God nipe piñin gagöm, Ñi nipe ke u hanip nan a göm yuö apöm uma u nan kub yabi. Pen God hanip anig ga u me, nipe hanip ud aij göm, nan aij aij nöp hanip u rö nöp ñinab.

³³ Pen God nipe hanip hag löp rö, an hanip manö kub hagnab? God nipe ke gö asiñ midagöp rö midpun u, manö midagöp, a ga. *

³⁴ Anib u, bi an hanip manö kub hagnab? Bi ap anig hagnim rö lagöp. Krais Jisas hanip nan a göm umöm, uraköm, am God ñimagö yijig kid nipe lau adö midöm, hanip a göm, Nap nip sabe göl gi midöp.

³⁵ Krais hanip midmagö yabi löp u me, an nip wasö göm hanip ud asik ke linab? Nan ap ke waiö löm, hanip ud asik ke linim rö lagöp.

Hanip marö rimnap ginab aka,

utham mideinabun aka,

küyö kub leinab aka,

waij midageinab aka,

gasi milö niñnabun aka

bi rimnap hanip, Krais pig midpal, a göm,

hanip gi naij ginaböl aka,

al pak linaböl aka,

nan nihön ginab,

Krais aip jim ñöl nöp mideinabun.

³⁶ Manö anibu rö God Manö kali kñin riköm hagla,

“Nöp pig midpun rö, pör hanip niñöm, kaj sipsip rö al pak lun a göm niñbal,” a gila. *

³⁷ Anib u, umeb rö an u midpun u pen Krais, bi hanip midmagö löm uma u aip midun, aij gö niñöl gi nöp midun, nan anib gau piñin gagnabun.

³⁸ Adö anibu yad niñbin, umnabun aka mideinabun, God hanip midmagö li nöp mideinab niñöm nan ap hanip ud asik ke linim rö lagöp. God ejol nipe gau, nan pidöñ halö kumi kabö adö lan midöp gau,

nan kal naij gau, nan mñi midöp gau, nan hainö mideinab gau,

³⁹ nan adö galik midöp gau, nan mo gayik midöp gau, nan nihön nihön midöp gau magöñhalö, nan ap hanip ud asik ke linim rö lagöp. Bi Kub hon Krais Jisas midöp rö, God hanip midmagö li nöp mideinab.

9

God gasi nipe ke niñöm Isrel kai kalip udnig ga

¹ Manö hagabin anibi, yad Krais bi nipe midpin rö, piral hagagabin. Ana Ut u gasi magö yad hagab, manö hagabön anibu manö niñö hagabön, a gab.

²⁻³ Pen añi mam bi. Isrel nibi bi rimnap Krais nip udagpal gau hainö manö kub niñöm, ilön kub udnaböl u, yip mög yabi göp. Anib u, yad gasi iru yabi niñbin. Midmagö yad pör ilön kub göp. Yad niñö nöp hagabin, adan midböp, yad añi mam yad gau kalip nan a gem ilön udnö, kale pen kamij arblap. *

⁴ Pen nihön: God Isrel kai nöp kale ñi pai yad mideilan a göm, mailö aij nipe kalip nöp yamöm, yad kalöp unbö ginabin a göm manö klö niñö kalip nöp hag ñöm, lo manö nipe u kalip nöp hag ñöm, kale aigöl göm God sabe gep ram u kabö rö sabe göl manö u kalip nöp hag ñöm, yad aigöl gem nibi bi kalip ud aij ginam manö aij u kalip nöp hag ña. *

⁵ Isrel nibi bi nñi ilan kale Ebrahim, Aisak, Jekop bi gau me. Ebrahim, Aisak, Jekop ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, Isrel nibi bi kalip rik daula. Kigin añi u nöp rik dam dapil gi damöm, Krais nip bi yabi rik daula. Krais nipe ke God midöm, nibi bi magöñhalö abadab. Kale magöñhalö hib nipe u pör haglö adö aran.

⁶ God Manö haga u, haga rö nöp ga. Isrel ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, rik daula gau rimnap Isrel nibi bi kabö rö midagpal.

⁷ Ebrahim ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm rik daula gau rimnap Ebrahim ñi pai nipe kabö rö midagpal. God Ebrahim

nip haga, “Aisak ñi pai riknab gau nöp ñi pai adö nape rö mideinaböl,” a ga. *

⁸ Anib u, Ebrahim ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, rik daula gau rimnap God ñi pai nipe midagpal. God manö klö niñö hagö, Ebrahim ñi pai yag daunaböl ñi pai gau nöp, kale God ñi pai nipe midnaböl. *

⁹ God Ebrahim nip manö klö niñö anibu hagöm haga, “Ñin yad hag linö ñin u nöp yad ado gi aunö, nabin ne Sera ñi ap yag daunab,” a ga. *

¹⁰ Pen apis hon Rebeka ñi nipe mihau bi aña nöp rika. Bi anibu bac hon u Aisak.

¹¹⁻¹² Pen God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Nibi bi an hag linabin a ginig gab u, hag linab. Kale nan aij rimnap ginaböl u niñöm hag lagnab. God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Anib unbö rö nöp me, apis bac hon Aisak Rebeka ber mihau ñi ramö rikaglö magö u, God nipe Rebeka nip haga, “Ñi ne nañi riknabön u, bi kub rö midageinab; nipe ñi ne hain u nip wög gi ñinab,” a ga. Ñi mudun an gau nöp midailö nime yag dauaga adö u nöp, nan aij nan naij ap gilö niñöm wasö, God gasi nipe ke niñöm anig haga. *

¹³ God Manö adiñ ap kali kliñ rikla u, God manö hagöm haga, “Yad Jekop nip midmagö libin pen Iso nip midmagö lagpin,” a ga. *

God nipe gab u, kabö rö nöp gab

¹⁴ Anib u, God kabö rö gagab, a gun? Wasö! Nipe kabö rö nöp gab.

¹⁵ God nipe Mosiis nip haga, “Nibi bi mög niñnabin gau kalip mög niñnabin.

Nibi bi midmagö lem ud aij ginabin gau

kalip midmagö lem ud aij ginabin,” a ga. *

¹⁶ Anib u niñbun, hane ke klö gun gipun u niñöm hanip udagnab; hane ke klö gun gasi halö midpun u niñöm hanip udagnab. Nipe ke mög niñnab nibi bi gau nöp udnab. *

¹⁷ God Manö adiñ ap kali kliñ rikla u, God manö hagöm Pero nip haga, “Yad gasi niñnö, nibi bi ram minöñ gau gau midpal gau magöñhalö niñnaböl, ne kin Ijip nibö u bi kub bi klö yabit pen yad God ginö ne bi yiñharin rö midnabön. Anig ginab, kale niñöm, manö anibu hag amil apil göm hib yad u haglö ram minöñ gau gau magöñhalö arnab. Adö anibu nöp yad ke gainö, ne Ijip kin midpan,” a ga. *

¹⁸ Anib u niñbun, God gasi nipe ke niñöb rö, nibi bi rimnap mög niñnab pen nibi bi rimnap kalip niñebir gö, gasi naij kale niñbal u kidit arnab.

¹⁹ Kale rimnap God göp anibu rö niñmim hagnabim, “God nipe nöp gö, gasi kale u kidit aröp u, niñhön ginig pen, mid aij gagpim, a göm, hanip manö kub hagnab? God nipe ke, ‘Nan anib gau ginab,’ a ginab u, bi an nipe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a ginab?” ö ginabim.

²⁰ Anig hagnabim u pen kale bi kub an rö midmim, manö nipe u naböñ udnabim?

Adö anibu rö, God Manö u bi ne Aisaia kali kliñ riköm haga, “Bi ap minöñ udöm, rin cög ap gö, ‘Yip niñhön ginig anig göl gipan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yabit!” a ga. *

²¹ Bi rin cög ginig gab bi u, nipe gasi nipe ke niñöb rö ginab. Minöñ bad aña ap ud gi dö gi dapöm, rin aij aij ñin aña aña lauep ap löm, rin yiñharin pör pör lauep ap löm, ginab. U manö midagöp; gasi nipe. *

²²⁻²³ Anib unbö rö me, God göp. Nipe nibi bi gi naij gi midpal gau niñö, iru yabit gö, kalip al pak linim rö löp u pen, nipe mulu halö midöp u niñöm klö nipe midöp u niñlan, a göm, kalip yiñid anig gagöp. God hadame dagol gau gasi nipe ke niñöm haga, nibi bi mög niñnem ud aij ginabin nibi bi gau mailö aij yad u niñöl, a ga. Anib u, nibi bi anib gau mailö aij yad u niñöl a göm, nipe nibi bi gi naij gi midpal gau gö, gasi hibur naij kale u kidit aröp.

²⁴ Nibi bi mög niñnem ud aij ginabin a ga u, hanip Juda nibi bi abe, Juda nibi bi wasö gau abe, haga.

* 9:8: Gal 4:23 * 9:9: Jen 18:14 * 9:11-12: Jen 25:23 * 9:13: Mal 1:2-3 * 9:15: Eks 33:19 * 9:16: Ep 2:8

* 9:17: Eks 9:16 * 9:20: Ais 29:16; 45:9 * 9:21: Jer 18:6

25 Manö adö anibu rö, God manö haga rimnap bi ne Hosea God Manö adiŋ ap kali kliŋ riköm haga,

“Nibi bi yad midagmidal gau, kalip ‘nibi bi yad’ a ginabin.

Pen nibi bi midmagö lagmidin gau,

kalip ‘nibi bi midmagö yad’ a ginabin.

Pen Hosea God Manö adiŋ ap halö kali kliŋ riköm haga, *

26 Nöd ‘Nibi bi yad midagpim,’ a ginö u, ram minöŋ añ anibu nöp kalip,

‘God pör kamŋ midöp ñi pai nipe,’ a ginabin,” a ga. *

27 Pen God Manö adiŋ ap, bi God manö hagep Aisaia manö blälö göm hagab,

“Isrel kai kabö kulup ñig goŋ gau midöp rö iru nöp mideinaböl u pen

Bi Kub nipe yöp pro bad ap nöp ud kamŋ yunab. *

28 Nihön ginig: Bi Kub nipe dip nöp nibi bi minöŋ naböŋ iŋ i midpal gau

magöŋhalö manö kub hagöm

böŋ nöp pen ñinab,” a ga.

29 Ginab anibu, Aisaia nipe nöd God Manö adiŋ ap kali kliŋ riköm haga,

“Bi Kub ke pidöŋ halö midöp u, hanip ñi pai yöp bad ap nöp arö

gagböp,

Sodom Gomora nibi bi kalip ga rö u,

hanip giböp,” a ga. *

Isrel kai abe Jisas manö aij u niŋ udlaŋ

30 Anib u, niŋim! Juda nibi bi wasö gau, nöd, mid aij gun God aip jim ñöl midaiun a göm gasi u niŋagla u, pen miŋi Jisas manö aij u niŋ udlö, God kalip asiŋ midagöp a gö, nipe aip jim ñöl midpal.

31 Pen Isrel nibi bi nöd God lo manö u udöm, hagöp hagöp rö gun a gila u pen miŋi nipe aip jim ñöl midagpal.

32 Pen nihön, God nip niŋ udöm wasö, hon ke adö rimnap gun, nipe aip jim ñöl mideinabun, a göm, God nipe kabö aij la adö u arun a gilö niŋöl gi, ma kale u li yuö ap lug pakpal. *

33 Manö anibu rö, Aisaia nipe God manö haga rö kali kliŋ riköm haga,

“Niŋim! Yad daun kub Saion kabö ap linö,

nibi bi ma adö anibu li yuö ap lug paknaböl;

pen nibi bi nip niŋ udnaböl gau,

God nip niŋöm ana udagnaböl,” a ga.

*

10

God nipe ke gö, kale nibi bi nipe asiŋ midagöp rö mideinaböl u, Isrel nibi bi kale niŋagal

1 Mideimam yad gau. Gasi klö yip auöp u, God nibi bi yad Isrel kai kalip ud kamŋ yunim, a gem, nip pör nöp sabe göl gi midpin.

2 Yad kale gipal rö niŋem hagabin, hon God nibi bi nipe midaiun, a göm, klö yabiŋ gipal u pen gasi niŋ aij göm gagpal.

3 “Krais uma rö, God hanip, ‘Nibi bi asiŋ midagöp yad,’ a ginab,” a göm gasi u niŋblap u pen adö anibu niŋ aij gagöm, gasi kale ke adö u nöp niŋöm hagla, “Lo adö u gino areinab u, nibi bi aij nipe mideinabun,” a gila. Anib u, lo manö adö anibu hain gun a göm gi damöm, hainö ap lug pakla.

4 Krais ga anibu, uri lo u pis göp. Anib u me, nibi bi an an Jisas manö aij u niŋ udnaböl gau, God kalip magöŋhalö nibi bi asiŋ midagöp yad a ginab.

Nibi bi ram minöŋ gau gau magöŋhalö kamŋ aröl rö löp

5 God Manö u, Mosi manö rimnap kali kliŋ riköm, lo manö udöm asiŋ midagöp rö mideinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalip haga, “Lo manö u udmim, hagöp rö nöp gimim me, kamŋ arnabim,” a ga. *

6 God Manö u, Mosi manö rimnap kali kliŋ riköm, Krais nip niŋ udöm asiŋ midagöp rö mideinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalip haga, “Kale, ‘Bi an adö laŋ arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iŋ u me, kale am kumi kabö adö laŋ au nibö Krais nip uŋ gi dauagnaböl.) *

7 Anib unbö rö nöp, “Kale, ‘Bi an wip ana ram midöp mo gayik arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iŋ u me, kale am

* 9:25: Hos 2:23 * 9:26: Hos 1:10 * 9:27: Ais 10:22-23 * 9:29: Ais 1:9 * 9:32: Ais 8:14 * 9:33: Ais 28:16; 1Pi 2:6 * 10:5: Lep 18:5 * 10:6: Dud 30:12-14

wip ana ram midöp mo gayik nibö Krais nüp uł gi dauagnaböl.)

⁸ Pen God Manö adiŋ anibu, Mosi manö adö rimnap nihön nihön kalı kliŋ riköm Isrel kai kalıp haga. Nipe haga, “Manö magö anibu milö gau midagöp. Manö magö anibu midmagö an kale daŋ midöp pör haggim adö u nöp,” a ga. Mosi nipe Jisas manö aij, manö niŋ udep anibu nöp haga. Manö aij niŋ udep anibu nöp hon pör nöp hag ñabun u me.

⁹ Anib u, God gö Jisas uraköp a gimim, gasi u niŋ midmim, “Jisas nipe Bi kub yad,” waiö hagnabim u, God kalöp nıbi bi asıŋ midagöp yad a göm, kalöp ud kamıŋ yunab.

¹⁰ Pen nihön, kale gasi midmagö an kale daŋ manö nipe niŋ udnabim u, God kalöp nıbi bi asıŋ midagöp yad a gınab. Meg migan kale manö haggim, nıbi bi gau waiö hag ñınabim u, God kalöp ud kamıŋ yunab.

¹¹ Adö anibu rö, Aisaia nipe God Manö adiŋ ap kalı kliŋ riköm haga, “Nıbi bi nıp niŋ udnaböl gau, God nıp niŋöm ana udagnaböl,” a ga. *

¹² Juda nıbi bi gau, Juda nıbi bi wasö gau, ke ke midagpal. Bi Kub nipe nıbi bi gau nibö gau nibö magöŋhalö Bi Kub añi nöp midöp. Nıbi bi gau nibö gau nibö an an nıp sabe gınaböl gau, kalıp ud aij yabił gınab. *

¹³ Adö anibu nöp, bi ne Joel, God Manö adiŋ ap kalı kliŋ riköm haga, “Nıbi bi an an Bi Kub nıp, yıp ud kamıŋ yu, a göm hag niŋlö, kalıp ud kamıŋ yunab,” a ga. *

¹⁴ Pen kale Bi Kub nıp niŋ udagnaböl u, kale nıp aigöl göm sabe gınaböl? Pen kale Jisas manö aij u apdi niŋagnaböl u, kale aigöl göm manö aij anibu niŋ udnaböl? Pen nıbi bi rimnap apöm Jisas manö aij adö u hag ñagnaböl u, kale aigöl göm manö anibu apdi niŋnaböl?

¹⁵ Pen nıbi bi Krais Jisas niŋ udpal gau kalıp hag yuagnaböl u, kale aigöl göm arnaböl? Adö anibu nöp, Aisaia nipe God Manö adiŋ ap kalı kliŋ riköm haga, “Nıbi

bi manö aij daunaböl gau, gi aij yabił gınaböl,” a ga. *

¹⁶ Pen Isrel nıbi bi Krais Jisas manö aij u niŋla gau rimnap niŋ udagla. Manö adö anibu nöp, Aisaia nipe God Manö adiŋ ap kalı kliŋ riköm haga, “Yad manö aij ne u hagnö ji bi an niŋ udöp?” ö ga. *

¹⁷ Anib u, nıbi bi rimnap God manö hag ñilö, nıbi bi niŋöm manö anibu niŋ udnaböl. Pen God manö hag ñilö, niŋ udnaböl u, Krais manö aij u me.

¹⁸ Pen Isrel kai manö anibu niŋagla aka nihön? Wasö yabił! Niŋla. Kale nöd niŋla u me, Depid nipe God Manö adiŋ ap kalı kliŋ riköm haga,

“Kale ram minöŋ gau gau magöŋhalö amöm,

manö anibu hag ñıbal;

kale manö hag ñilö,

minöŋ naböŋ gau riŋon riŋon magöŋhalö yabił aröp,” a ga. *

¹⁹ Pen yad hag niŋeb ap halö midöp: Isrel kai manö anibu niŋöm il u niŋagla aka nihön? Wasö yabił! Il u niŋla. Mosi nipe God manö haga u udöm, God Manö adiŋ ap kalı kliŋ riköm haga,

“Yad nıbi bi hauł halö migan rimnap kalıp udem, ud aij gınö,

kale Isrel nıbi bi kalıp mulu kal niŋmim,

God hanıp rö anig gagöp, a gimim niŋnabim,” a ga. *

²⁰ Aisaia nipe God manö haga u udöm God Manö adiŋ ap kalı kliŋ riköm waiö yabił hagöm haga,

“Nıbi bi yıp niŋun a göm ulhai niŋagal gau yıp ulhai niŋbal;

kale yıp niŋun a göm hag niŋagal

pen yad ke kalıp waiö lajin yıp niŋbal,” a ga. *

²¹ Pen Isrel gıpal rö, Aisaia nipe God manö haga u udöm, God Manö adiŋ ap kalı kliŋ riköm haga,

“Yad pör bi niŋeb kale rö midem,

‘Yad auim!’ a gıpin pen yıp auagal.

Kale aleb aleb ñöm,

* **10:11:** Ais 28:16 * **10:12:** Ap 15:9 * **10:13:** Joe 2:32 * **10:15:** Ais 52:7 * **10:16:** Ais 53:1 * **10:18:** Sam 19:4 * **10:19:** Dud 32:21 * **10:20:** Ais 65:1 * **10:21:** Ais 65:2

gasî kale ke niŋbal rö nöp gîpal,” a ga.
*

11

God Isrel kalîp böŋ nöp arö gagöp

¹ Anîb u, yad hag niŋeb ap mîdöp: God Isrel nîbi bî gau kalîp böŋ nöp arö göp aka? Wasö yabî! Kalîp böŋ nöp arö gagöp. Yad Pol u rö nöp Isrel nîbö bî. Ebrahim rîkö, rîk damöm, Benjamin nîp rîklö; Benjamin pen rîk dam dapîl ga ît u, yad mîdpin. *

² Pen God nîbi bî hadame nöp niŋöm, nîbi bî yad mîdaiöl, a gî gasî niŋa gau kalîp arö gagöp. Kale bî Ilaija nîp aiud udöm God Manö kalî kîlîñ rîkla u hadö niŋbim. Ilaija God nîp sabe göm haga,

³ “Isrel nîbi bî gau magöŋhalö nöp arö göm, bî manö ne hagep gau kalîp al pak löm, kabö kînan göm nan pak nöp sabe gep kabö gau, pa jö ma jö gî yubal. Yad aŋî nöp mîdpin u pen yîp u rö nöp, al pak lun, a göm, rîdîk gî ud ajaböl,” a ga. *

⁴ Hagö, God nîp pen haga, “Bî yad iru yabîl nöp sepen dausan rö (7,000) mîdpal gau, Bal god pîral u nîp, ‘Bî kub hon,’ a göm, nîp sabe gagpal,” a ga. *

⁵ Anîb u rö, God nîbi bî mög yabîl göp u me, nîpe hanîp nîbi bî Isrel yöp bad ap mög niŋöm hag lö mîdpun.

⁶ Hanîp mög niŋöm udöp anîbu, lo adö u gaino aka nan rîmnap ke gaino niŋöm udagöp. Hanîp yîharîŋ mög niŋöm udöp a gî gasî niŋbun u, pen hon nan ap ke gaino hanîp udaiböp, hon anîg gasî niŋagbnop.
*

⁷ Nîbi bî Isrel klö yabîl göm, ulhai nîŋ damöm, udagla. Nîbi bî God udnabin a göm hag la gau nöp udla. God nîpe ke gö, nîbi bî rîmnap manö nîpe u niŋöm niŋagla.

⁸ Adö anîbu nöp, Mosîs God Manö adîŋ ap kalî kîlîñ rîkôm haga,
“God nîpe gö, kale hon hanöm,
amgö ju ju gî mîdeila;
nîpe gö, kalîp amgö we gö,
amgö niŋageila;

nîpe gö, kalîp hauî alö,
manö apdi niŋageila;
anîbu nöp mîd damöm,

uri unbö rö nöp mîdpal,” a ga. *

⁹ Pen Depid God Manö adîŋ ap kalî kîlîñ rîkôm haga,

“Kale pör nan kub ñîŋbal u,
kalîp wanaŋ hel rö ud sîsî lînîm.

Arun a gî gasî niŋnaböl adan anîbu pîl gî nab.

Anîb u, kale gî naij gîpal u, kale pen udnaböl. *

¹⁰ Amgö kale we gö amgö niŋagöl.

Mîŋör kub auö pör uŋham wabi gî ud ajaiöl,” a ga.

God Juda nîbi bî wasö gau udab

¹¹ Pen Isrel kai ap lug pakpal u, böŋ nöp ap lug pakagpal. Kale nan si nan naij gîla rö, God kalîp arö göm, Juda nîbi bî wasö gau kalîp udöp. Udöp anîbu, “Isrel kai, ‘Hanîp rö anîg göm udagöp,’ a göm niŋlan,” a göm göp. *

¹² Pen Isrel kai nan si nan naij geila rö, nîbi bî ram mînörŋ gau gau nan aij yabîl udpal. God Isrel kai arö ga rö, Juda nîbi bî wasö gau nan aij yabîl udpal. Anîb u, God nîbi bî Isrel ud kamîŋ yunab ñîn u, nîbi bî nîpe gau magöŋhalö nan aij aij yabîl udnaböl.

¹³ Yad uri kalöp Juda nîbi bî wasö gau hagabin. Krais Jisas yîp, “Juda nîbi bî wasö gau kalîp manö aij yad hag ñîmön,” a ga u me, kalöp Juda nîbi bî wasö gau Jisas manö aij u hag ñî mîdnö yîp aij göp.

¹⁴ Pen yad kalöp Jisas manö aij u hag ñînö niŋbe, nîbi bî yad ke Isrel rîmnap niŋöm, “God kalîp udöp rö hanîp udagöp,” a göm nîp auaiöl u, yîp aij yabîl gî nab.

¹⁵ God Isrel kai kalîp arö ga rö, Juda nîbi bî wasö gau kalîp, nîbi bî yad, a göm udöp. Anîb u, hainö Isrel kai kalîp udö, wîp umöm kauyaŋ uraknaböl u rö gî nab.

¹⁶ Kale bred adîŋ ap God nîp sabe gî ñînaböl u, bred magö magöŋhalö God nan nîpe. Kale hagnaböl, “Mab olip ît u God

* 11:1: 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

29:4; Ais 29:10 * 11:9: Sam 69:22-23

* 11:3: 2Ki 19:10,14

* 11:11: Ap 13:46

* 11:4: 1Ki 19:18

* 11:6: Gal 3:18

* 11:8: Dud

mab il nipe,” a gınaböl u, ramö löm lö pa gau gau arnab u abe God nan nipe.

¹⁷ Pen God nipe mab olip lö kîd nöd nîbö gau hak yuöm, kalöp olip lö be gau nîbö rö dapöm dîm ñö, dîm ñöl mîdpim. Anîb u me, mab olip nöd nîbö u kamîñ mîdöm mîñöñ yan nîbö ñîg u udö, lö hain nîbö u mîd aij göp. *

¹⁸ Kale mab lö nöd nîbö u, lö yîharîñ, a gîmim gasî u nîñagmim. Kale nîñmim, kale mab lö hain nîbö u ñîg udmim mab il u ñagpim; mab il yan ñîg udöm kalöp mab lö aña ñöb.

¹⁹ Kale hagnabim, “God nipe, ‘Olip lö be gau nîbö dapem ud dîm ñînam,’ a göm, olip lö nöd nîbö gau hak yuö, ka anîbu udun mîdpun,” a gınabim.

²⁰ Manö anîbu nîñö hagnabim u pen nîñ aij gîmim. Isrel kai Krais nîp nîñ udaglö, kalîp arö ga; kale pen Krais nîp nîñ udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragnîm.

²¹ Nîhön gîñîg: God mab olip lö nöd nîbö gau hak yua rö, kale u rö nöp gîñîm rö löp.

²² God nipe bî hain aij yabîl u pen nipe bî klö yabîl rö mîdöp. Nîbi bî nîp arö gîla gau kalîp bî klö rö löm arö ga. Pen kalöp agamîñ hain rîkôm, mîdmagö löm, uda. Kale anîg göl Krais nîp nîñ udöl gî mîdeinabim u, kalöp agamîñ hain rîkôm, mîdmagö löl gî mîdeinab. Pen Isrel kai kalîp ga rö, hanîp u rö nöp gîñîm rö löp, a gîmim, nîñ aij gîmim. *

²³ Isrel nîbi bî anîb gau hainö Krais nîp nîñ udnaböl u, God kalîp ud pa dîm ñîñab. God kalîp ud pa dîm ñîñîm rö löp.

²⁴ Pen nîhön, kalöp mab olip lö be gau nîbö dapöm, mab olip yabîl pa dîm ñö mîdpim u, olip lö kabö göl gau kauyan pa dîm ñîñîg, pa dîm ñîñab.

Hainö Isrel nîbi bî magöñhalö kalîp udnab

²⁵ Pen añ mam bî. Hib kale ke hagpe adö arnîm rö löp. Anîb u, manö nöd nîñagmîdun ap kalöp hagnîg gabin. Isrel nîbi bî iru nöp mîñî amgö we rö mîdpal u pen pör anîg gagnab. God Juda nîbi bî

wasö gau kalîp udnabin a göm gasî nîña gau magöñhalö udnab.

²⁶ Nîbi bî anîb gau ud pîs göm, hainö Isrel nîbi bî kalîp magöñhalö ud kamîñ yunab. Manö adö anîbu rö, God manö haga u udöm God Manö adîñ ap kalî kîñ rîkôm hagla,

“God haga,

‘Jekop kîgîñ yîp arö gîla gau kalîp ud kamîñ yunab bî u,

daun kub Saion nîbö aunab. *

²⁷ Yad kalîp aip manö klö nîñö hagnö rö, nan sî nan naij gîpal gac u kîk gî yunabin,’ a ga,” a gîla. *

²⁸ Isrel kai Krais nîñ udagla rö, kale God kaua! maua! nipe mîdpal. Pen kale Krais nîñ udmim, mîñ mîñ göl gî mîdpim. Pen God hadame nöp Isrel kai nîhi îtañ kale Ebrahim Aisak Jekop bî gau kalîp manö klö nîñö haga u nîñöm, God Isrel kai mîdmagö löl gî nöp mîdöp.

²⁹ God nipe nan aij ap ñöm, hainö gasî hain nîbö nîñöm, nan aij anîbu adog udagnab. Anîb unbö rö nöp, God nipe, gîñabin a göm, manö klö nîñö hageinab, hainö gasî hain nîbö nîñöm, ke gagnab. Manö hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöp gîñab.

³⁰ Kale nöd God manö haga u ud yumîdim pen hainö Isrel nîbi bî God manö nipe arö gîlö, kalöp pen mög nîñöm ud aij gö, nipe aip mîd aij gîpim.

³¹ God kalöp mög nîñöm uda u, Isrel nîbi bî nîñlö, mulu lugö, Krais manö aij u ud yula, pen hainö God kalîp u rö nöp mög nîñöm udnab.

³² Anîb u nîñbun, Isrel nîbi bî gau abe, Juda nîbi bî wasö gau abe, God manö haga u ud yula rö, God kalîp magöñhalö nîñebir arö gö, kale bî nagîman rö mîdöm, nan sî nan naij gî dam dam ud arlö, hainö kalîp mög nîñöm udnab.

God hib nipe pör hagno adö aran

³³ Anîb u, yad nîñbin, God nan magöñhalö nîñöb;

gasî nipe gasî aij yabîl.

God nipe gasî nîñ kîd yabîl nîñ hîkôm, adö anîbu ke yabîl göp.

* 11:17: Ep 2:11-19 * 11:22: Jon 15:2,4 * 11:26: Ais 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34

God nipe gasi niñöm,
 nan anig anig ginabin a göm, gasi aij
 niñöb rö,
 bi ap gasi aij unbö rö midagöp.
 Hon God gasi rimid nipe niñun,
 nipe ke göp rö gun a gun, gagnabun!
 *

³⁴ God Manö u kali kliñ riköm hagla,
 “Niñi bi an, Bi Kub gasi aij niñöb rö u
 niñöb?

Niñi bi an, Bi Kub nip, ‘Ne anig gi,
 anig gi,’ a ginab? *

³⁵ Pen niñi bi an, nan aij ap God nip ñö,
 pen ñinim?

Wasö yabi! Niñi bi ap nip anig göl rö
 lagöp,” a gila. *

³⁶ Niñön ginig: God nipe nan gau
 magöñhalö gi la;
 klö nipe nöp nan anib gau magöñhalö
 midöp;

nan anib gau magöñhalö God nip ñiñi lö
 gi midöl.

Anib u, hib nipe u pör pör nöp hagno
 adö arnim!

Anib unbö rö aij. *

12

*God lau adö midpun, a gimim, nip aij
 ginim adö u gipe arnim*

¹ Anib u, añ mam bi. Kalöp mög niñöm
 udöp rö, kale pe nan God nip sabe gi
 ñibal rö, hañ roman gasi rimid kale u, nan
 kamij halö rö, nan uñ rö, God nip ñimim.
 Nan damöm, God nip sabe gi ñibal gau,
 nan naij naij gau ñagpal. Nan aij aij nan
 ap gagöp gau nöp ñilö me, nipe ñiñi löm
 udöp. Anig unbö rö me, God hanip nan
 nip sabe gi ñibal rö udnim, a gimim, nip
 niñ udöl gi midmim, hagöp hagöp rö nöp
 gimim. *

² Pen niñi bi minöñ adö il i gasi niñöm
 gipal nagi adö u rö gagmim. Pen God nip
 hag niñbe, nipe kalöp gasi aij ñö, gasi
 rimid midmagö kale an dan hain niñö
 limim, niñi bi ke hain niñö rö limim.
 Anib u, kale niñnabim, hon aigöl gino, God
 nip aij ginim. Kale niñnabim adan niñön

adan aij yabi! kabö göl nöp ginab adö u
 niñnabim. Pen kale anig göl niñ aij gimim,
 anig unbö rö nöp ginabim.

³ God yip mög niñöm udö, wög nipe
 gipin. Anib u, kalöp magöñhalö hagabin,
 hon niñi bi kub a gi gasi niñnagmim. God
 nipe niñ udep magö u kalöp ke añi añi
 ñöb. Anib u me, kale ana udmim, hon
 aigale niñi bi rö midpun a gimim niñmim.
 *

⁴ Hon niñbun, hon magöñhalö hañ ro-
 man añi midöp u pen adiñ adiñ ke ke iru
 nöp midöp. Adiñ gau wög ke ke midöp;
 ma u wög nipe u ke göp, ñimagö u wög
 nipe u ke göp, amgö u wög nipe u ke göp.
 Anib u, il ke ke midöp rö, il ke ke nöp gipal.
 *

⁵ Anib u rö, hon Krai lau adö midpun
 gau u rö nöp wög ke ke gipun u pen niñi
 bi kigin nipe jim ñöl añi u nöp midpun.

⁶ God hanip añi añi mög niñöm ud aij
 göm, nan aij hanip ke ke ñöb rö, adö anibu
 nöp niñun ginabun. God niñi bi rimnap
 nan aij ñöm, manö yad niñi bi gau hag
 ñimön, a geinab u, nipe God niñ udep
 magö ñöb rö hag ñinab. *

⁷ God niñi bi rimnap nan aij ñöm
 hagnab, niñi bi gau wög rimnap gi ñimön
 a ginab u, niñi bi gau wög rimnap gi
 ñinim. God niñi bi rimnap nan aij ñöm
 hagnab, niñi bi ñi pai bi gau manö aij
 rimnap hag ñimön, a ginab u, niñi bi ñi
 pai manö hag ñinim.

⁸ God niñi bi rimnap nan aij ñöm
 hagnab, añ mam ne ap iru gainim u, nip
 manö hag ñi aij gimön, nipe gasi aij niñöm
 ñiñi lanim, a ginab u, nipe unbö rö ginim.
 God niñi bi rimnap nan aij ñöm hagnab,
 niñi bi gau mani nan gau ulep göp u,
 kalip mani nan rimnap ñimön a ginab u,
 mani nan rimnap abönämö ñinim. Niñi
 bi rimnap nan aij ñöm hagnab, niñi bi
 rimnap kalip abad midmön a ginab u,
 nipe gasi niñ aij göm kalip abad midnim.
 Niñi bi rimnap nan aij ñöm hagnab, niñi
 bi rimnap kalip mög niñmön ud aij gimön
 a ginab u, nipe ñiñi löl gi mög niñöm ud
 aij ginim.

* **11:33:** Ais 55:8-9 * **11:34:** Ais 40:13; 1Ko 2:16 * **11:35:** Job 41:11 * **11:36:** 1Ko 8:6 * **12:1:** Ro 6:11,13;
 1Pi 2:5 * **12:3:** 1Ko 12:11; Ep 4:7 * **12:4:** 1Ko 12:12,27 * **12:6:** 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

Nibi bi gau kalip midmagö limim

⁹ “Nibi bi gau kalip midmagö labun,” a gimim, piral hagagmim; kalip midmagö yabiñ limim, ud aij yabiñ gimim. Nan si nan naij gep magö u nîp koñmañ kale rö mulu kal nîñmim. Pen klö gimim nagi aij adö u nöp udmim.

¹⁰ Nibi bi añ mam bi pen pen midmagö libal rö, kale Krai lau adö midpim u rö nöp añ mam bi pen pen midmagö limim. Añ mam bi kale gau hib kale hagpe adö arnîm; pen hib kale ke giñpe adö aragnîm. *

¹¹ Wög iru maru gagmim; klö gimim gimim. Bi Kub hon u nîp wög gabun a gimim, aij gö nîñöl gi gimim.

¹² Bi Kub hanîp udnab, a gimim, aij a gö nîñöl gi, nîp abad midaimim. Kalöp marö rimnap auainîm, agamîj midaimim. God nîp sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl gi midaimim. *

¹³ Nibi bi God lau adö midöm, mani nan kale uñep göp gau, kalip mani nan rimnap nîme li ñîmim. Nibi bi milö gau nîbö auaiöl, uñ gi dam ram kale ud armim. *

¹⁴ Nibi bi rimnap kalöp gi naij gaiöl u, pen pe, “God nîp sabe giñno kalip gi naij gan,” a gimim sabe gagmim; “God nîp sabe giñno kalip gi aij gan,” a gimim sabe gimim. *

¹⁵ Nibi bi rimnap kale ñîñî löl gi midaiöl, kale kalip aip ñîñî löl gi midaimim; pen rimnap mög gep rö midaiöl, kale kalip aip mög gö nîñöl gi midaimim.

¹⁶ Nibi bi hib midöp gau kalip ud aij gun, nîbi bi hib midagöp gau kalip ud aij gagun a gimim, gasi u nîñagmim. Kalip magöñhalö adîp adîp rö ud aij gimim. Hon nîbi bi hib midöp, a gimim, gasi u nîñagmim. Nibi bi hib midagöp gau aip an hakmim midaimim. Hon nöp nîñ aij giñpun, a gimim gasi u nîñagmim. *

¹⁷ Pen nîbi bi rimnap kalöp nîñlö mulu lugö, gi naij gaiöl u, kalip pen u rö nöp gi naij gagmim. Nibi bi gau nîñlö, aij giñîm adö u nöp gimim. *

¹⁸ Nibi bi rimnap aip pen pen gun, a gimim gasi u nîñagmim. Nibi bi gau magöñhalö agamîj jîm ñöl midaiun, a gimim gasi u nöp nîñmim.

¹⁹ Pen nîbi bi aij yad gau. Nibi bi rimnap kalöp gi naij gaiöl u, kalip pen gi naij gun, a gimim, gasi u nîñagmim. U God nan nîpe, a gimim nîñmim. Yad kalip pen abe gi naij giñ, a göm, ke gasi nîñöb rö giñab. Mosîs nîpe God manö haga u udöm, God Manö adîñ ap kali kliñ riköm haga, “God hagöp, ‘Kalöp gi naij gaiöl u, yad kalöp pen abe gi naij giñabin; u gasi yad,’ a göp,” a ga. *

²⁰ Anîb u, bi ne Solomon God Manö adîñ ap kali kliñ riköm haga, “Nibi bi kalöp nöd gi naij giñla gau kale kiñyö linîm u, nan magö ñîmim; kale ñîg nan giñîm u, ñîg ñîmim. Anîg giñabim u, bi kalöp nöd gi naij giñla gau nabîc kale adö lanj mab ineb ineb rö yunabim innab nîñnaböl,” a ga. *

²¹ Anîb u me, kalöp gi naij gaiöl, kalip pen gi naij gagmim; kalöp gi aij giñpe, ke hain gö arnîm.

13

Gapman kai hagöl rö gimim

¹ Pen hon magöñhalö gapman hagöl rö nîñun. Ke gasi nîñöm, gapman midagöp; God hagö, gapman midöp. *

² Anîb u, nîbi bi an gapman manö rîb jueinab, God haga gapman midöp manö nîpe u abe rîb junab. Bi anîbu God nîp manö kub hagnab.

³ Nibi bi gi aij giñnaböl gau, bi gapman bi kub gau anîñîñ gö piñîñ gagnaböl; nîbi bi gi naij giñnaböl gau nöp, bi gapman bi kub gau anîñîñ gö piñîñ giñnaböl. Anîb u, bi gapman bi kub gau piñîñ gagun, a gi nîñnabim u, mid aij gimim nîñöm bi gapman gau, “Kale gi aij giñpim,” a giñnaböl. *

⁴ Pen nîñön: God hagö, gapman bi gau, wög gep bi nîpe rö midöm, kalöp abad midlö me, kale mid aij giñnabim. Pen kale

* 12:10: 1Pi 1:22 * 12:12: 1De 5:16-18 * 12:13: Hib 13:2 * 12:14: Mad 5:44; 1Ko 4:12 * 12:16: Pro 3:7

* 12:17: 1De 5:15 * 12:19: Dud 32:35; Mad 5:39 * 12:20: Pro 25:21-22; Mad 5:44 * 13:1: Dai 3:1; Pro 8:15

* 13:3: 1Pi 2:13-14

n+ŋ aij g+mim, g+ naij gagmim; gapman b+ ru m+lö k+d ud ajaböl u, y+har+ŋ ud ajagaböl. God hagö, gapman b+ gau, wög gep b+ n+pe rö m+dom, n+bi b+ gau g+ naij geinaböl u, kal+p dam manö kub hagöm, pen ilön n+inaböl.

⁵ An+bu u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagun; God gapman n+nebir hag lö, han+p abad m+dpal u me, n+hön g+in+g gapman manö r+ib juun a gun, manö kale hain gun agam+j m+id aij gun.

⁶ Adö an+bu nöp me, dak+is u rö nöp n+un. God gapman b+ gau kal+p n+nebir hagö, gapman wög kale an+bu göm, pe udpal. *

⁷ Nan naböŋ kale nan n+hön n+hön rö m+dain+m u, naböŋ magöŋhalö ral p+is g+mim. Gapman dak+is n+eb u, kal+p dak+is n+mim. N+bi b+ r+imnap dak+is adö ke r+imnap n+eb u, kal+p u rö nöp dak+is n+mim. N+bi b+ manö kale n+ŋ udep gau, manö kale n+ŋ udmim. N+bi b+ hib dap raneb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen m+dmagö l+mim

⁸ Nan naböŋ kale r+imnap m+dain+m, böŋ nöp naböŋ ral p+is g+mim. Pen hon nan naböŋ aŋ+ ap m+idöp hon naböŋ ral p+is g+pun, a gun hagagnabun; n+bi b+ pen pen m+dmagö lep naböŋ an+bu hagabin. N+bi b+ gau kal+p m+dmagö l+nabun u, God lo manö haga haga rö nöp g+inabun. *

⁹ God n+pe ke manö klö haga u, Mos+is n+pe God Manö ad+ŋ r+imnap kal+ k+in r+iköm haga, “N+bi si b+ si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; n+bi b+ r+imnap nan kale gau nan yad rö m+daiböp, a g+mim gas+ u n+ŋagmim,” a ga. God manö klö r+imnap halö haga. Pen God manö klö n+hön n+hön haga u manö i+ aŋ+ u nöp m+idöp: “Kale ke m+dmagö l+ibim rö, n+bi b+ gau kal+p u rö nöp m+dmagö l+mim.” *

¹⁰ Kale n+bi b+ r+imnap m+dmagö l+nabim u, kal+p g+ naij gagnabim. Adö an+bu nöp, kale n+bi b+ m+dmagö l+nabim u, God lo manö haga haga u magöŋhalö hain g+inabim. *

¹¹ N+in m+dpun aŋ an+bi n+ŋ aij g+mim. Jisas n+p hadame nöp n+ŋ udun, hainö God n+pe n+bi b+ yad ke, a göm, han+p böŋ nöp dam ram n+pe adö laŋ au ud arnab, a g+ gas+ n+ŋm+idun. Pen m+ r+imnap ap ara, n+in an+bu uri söl m+idöp. An+bu u me, n+hön g+in+g hon han hau+ g+ m+dpim? Urakmim, gas+ n+ŋöl g+ m+daimim. *

¹² Rap+in s+ibön aŋ m+dpun rö, ram run+g gab. An+bu u me, kale nan n+hön n+hön s+ib aŋ yaŋ rö aŋöm g+ naij g+m+idal adö u arö gun, Seden aip pen pen gep sior klö usaj+l bad klö nan mailö halö God n+öb gau ud y+mun. *

¹³ An+bu u, hon Jisas mailö aij n+pe adö u m+dpun, a gun, g+ aij göl g+ m+deinabun. Pen nan iru yab+ n+ŋöm, n+g klö n+ŋ hau+ löm, n+bi si b+ si göm, ha+öwa+ göm, pen pen göm, nan kale nan yad rö m+daiböp a göm g+pal gau gagun. *

¹⁴ Pen kale B+ Kub Jisas Krai+ ud wa+ŋ rö y+mim, m+dmagö pr+ aŋ hon daŋ gas+ göp adö u aigöl gun g+inabun a g+mim gas+ u n+ŋagmim. *

14

As+ masi g+pal gau kal+p hag gagmim

¹ N+bi b+ r+imnap Krai+ Jisas n+p n+ŋ udpal u pen n+ŋ ud p+idöp gagöm, gas+ m+höŋgöl n+ŋbal gau, “Kal+p udun hag am+l ap+l g+no, gas+ n+ŋ aij göl,” a g+mim, hag gagmim; kale Jisas Krai+ n+p n+ŋ udpal u, n+bi b+ hon, a g+mim, ud aij g+mim. *

² Hon n+ŋbun, n+bi b+ r+imnap Krai+ Jisas n+p n+ŋ ud m+dom, nan gau abönamö n+ŋbal; pen n+bi b+ r+imnap, Krai+ Jisas n+p gas+ adö adö nöp n+ŋ udöm, n+p aij gagnab, a göm, kaj wal wayöŋ nan gau hil göm, y+har+ŋ nan magö ha+ nöp n+ŋbal. *

³ Pen n+bi b+ nan ha+öwa+ n+ŋbal gau, n+bi b+ nan hil g+pal gau kal+p hag juagöl. N+bi b+ nan hil g+pal gau, n+bi b+ nan abönamö n+ŋbal gau, God n+ŋö nan si nan naij gaböl, a göm, kal+p hag gagöl. N+hön g+in+g: God n+bi b+ an+bu gau kal+p udö, n+bi b+ n+pe m+dpal. *

* 13:6: Mad 22:21 * 13:8: Mad 22:39-40; Jem 2:8 * 13:9: Eks 20:13-15,17; Dud 5:17-19,21 * 13:10: 1Ko 13:4-7
 * 13:11: Ep 5:14; 1De 5:6-7 * 13:12: 1Jn 2:8 * 13:13: Luk 21:34; Ep 5:18 * 13:14: Ep 5:11 * 14:1: Ro 15:7
 * 14:2: Jen 9:3-4 * 14:3: Kol 2:16

⁴ Bî wög gep ap bî kub nîpe nîp wög rîmnap geinab, ne nîñmön, gî aij gîpan aka gî aij gagpan, a gîmön hagagnabön. Bî kub nîpe ke nîñöm, gî aij gîpan aka gî aij gagpan, a gî nab. Pen nîpe gî aij gî nab me; Bî Kub nîpe ke nîp gî ñö, nîpe aij gî nîm rö löp. *

⁵ Pen nîbi bî rîmnap nîñlö, ñîñ ap God ñîñ kub nîpe rö löp, ñîñ ap ñîñ yîharîñ rö löp. Pen nîbi bî rîmnap nîñlö, ñîñ ap God ñîñ kub nîpe rö lagöp, ñîñ magöñhalö ñîñ ke ke rö mîdagöp. Anîb u, kale ke ke mîdpim rö, gasî kale aij nîñbim adö anîbu nîñmim gîpe arnîm. *

⁶ Ñîñ ap God ñîñ kub nîpe rö löp, a göm nîñbal gau, Bî Kub nîp gasî nîñöm me anîg göl gasî nîñbal. Pen nîbi bî kaj wal wayöñ nan gau ñîñbal gau, God nîp aij a göp a göm ñîñbal. Nîbi bî asî masî gî aij göm, nan rîmnap nöp ñîñbal gau u rö nöp, God nîp aij a göp a göm ñîñbal.

⁷ Hon kamîñ mîdun, hon ke halö mîdpun, a gun gasî u nîñagun. Umnîg gî nabun u, hon ke halö mudun umnabun, a gun gasî u nîñagun.

⁸ Nîñhön gîñîg: hon kamîñ mîdun, nîbi bî Bî Kub hib haglö adö aran a gun, gasî u nöp nîñun mîdnabun. Umnîg gî nabun u, nîbi bî Bî Kub hib haglö adö aran a gun, gasî u nöp nîñun umnabun. Anîb u, mîdeinabun aka umnabun, hon Bî Kub nîbi bî wög gep nîpe mîdpun. *

⁹ Adö anîbu nöp, Krais nîpe umöm uraka. Anîb u me, hon kamîñ mîdpun gau abe, hadö umla gau abe, hon magöñhalö Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpun.

¹⁰ Anîb u, kale nîñhön gîñîg añ mam Krais lau adö mîdpal rîmnap kalîp, anîg gîpim, anîg gîpim, a gîmim manö hag gabim? Pen kale nîñhön gîñîg añ mam Krais lau adö mîdpal rîmnap kalîp nîñbe, kale nîbi bî yîharîñ rö löp. Nîñ aij gîmim: hon magöñhalö God amgö ilö adö nîpe u mîdno, hanîp manö kub hagnab. *

¹¹ Aisaia God Manö adîñ ap kalî kîñ rîköm haga, “Bî Kub hagöp, ‘Yad nîñö yabîñ hagabin,

hainö nîbi bî gau magöñhalö yîp nîñöm,

nable udöm, kugom yîmöm,

“God nîpe añî Bî Kub mîdöp,” a gî naböl,’ a göp,” a ga. *

¹² Anîb u, nîñim. Hon añî añî mîdpun rö, God hon magöñhalö hag nîñö, hon kamîñ mîdun nan nîñhön nîñhön gîpun gau hag ñun, ai gîñîg anîg gîpun a gun hagnabun.

Añ mam Krais lau adö mîdpal rîmnap kalîp gasî nîñmim

¹³ Anîb u, añ mam Krais lau adö mîdpal rîmnap kalîp, anîg gîpim, anîg gîpim, a gîmim manö hag gabim u arö gîmim. Kale gasî nîñmim, yad gîñö añ mam Krais lau adö mîdöp ap dui göm, adan uñham ajep rö u aramöm, lug paköm gî naij gî nab, a gîmim, agamîñ mîdmim, adö anîbu nöp gîpe arnîm.

¹⁴ Bî Kub Jisas bî nîpe mîdpin rö, gasî yad u nîñ aij gîpin, nan hil gep rîmnap mîdagöp. Nîbi bî rîmnap gasî kale ke nîñöm, nan hil gîpal. Pen nan anîbu ñîñno, God nîñö aij gagnab a göm hil gî naböl u, nan anîbu ñîñagöl. *

¹⁵ Pen kale, añ mam Jisas kalîp a göm uma anîb gau kalîp mîdmagö lagmim, nan kale asî masî gîpal gau hañöwañ ñîñbe, kale gasî iru nîñöm ap lug paköl rö löp. Adö anîbu gî naij gî nabim. *

¹⁶ Kale ke nîñmim, adö rîmnap gîmim rö lî nab u pen nîbi bî rîmnap anîg gî nabim u nîñöm hagnaböl, “Krais lau adö mîdpun a gîpal u pen kale nîñebir nan si nan naij gaböl u me, hon nîñbun, Jisas manö aij nîpe manö nîñ udep a gîpal u pîral hagpal,” a gî naböl.

¹⁷ Nîñhön gîñîg: God nîpe kîñ hon mîdöp manö adö anîbu hageinabun u, nan ñîñeb ñîñ nîñeb manö anîbu hagnabun; gî aij gep manö adö u nöp hagnabun; agamîñ hain rîk mîdep manö adö u nöp hagnabun; mîñ mîñ göl gî mîdep manö adö u nöp hagnabun. Nan aij anîb gau Ana Uñ nîpe ñö udnabun me.

* 14:4: Mad 7:1; Jem 4:11-12 * 14:5: Gal 4:10-11 * 14:8: Gal 2:20 * 14:10: 2Ko 5:10 * 14:11: Ais 45:23; Plp 2:10-11 * 14:14: Ap 10:15; Dai 1:15 * 14:15: 1Ko 8:11-13

18 Hon Krajs nɪp nɪŋ udun anɪg gəl geinabun u, God nɪŋö aij gɪnab; nɪbi bɪ gau nɪŋöm, gɪ aij gɪpal, a gɪnaböl.

19 Hon aigöl gun añ mam aip agamɪj jɪm ñöl mɪdun, hon magörhalö Krajs manö aij nɪpe u nɪŋ ud pɪdön gun, a gɪmim, adan anɪbu nöp klö gɪmim hain gɪmim. *

20 Nan magö rɪmnap hil gagep. Pen bɪ ap gasɪ gasɪ löm, nan gau hałowalö ñɪŋaiö, Krajs nɪp nɪŋ udöp nɪbi bɪ ap nɪŋöm, dui göm, Krajs nɪŋ udöp u arö göm ap lug paknab u, bɪ hałowalö ñɪŋnab bɪ anɪbu nɪpe gɪ naj gɪnab. Nan magö ñɪŋöm, God wög nɪpe gɪ naj gɪnab. Kale anɪg unbö rö gagmim. *

21 Anɪb u, hon ñɪŋno añ mam ap lug paknɪm rö löp, a gɪ nɪŋnabim u, kaj yuö gau arö gɪmim, ñɪg wain gau arö gɪmim, nan gau arö gɪmim gɪnabim u aij. Nɪhön gɪno añ mam ap lug paknɪm rö löp, a gɪ nɪŋnabim u, añ mam a gɪmim, anɪg gagmim.

22 Yad nan ñɪŋeb ñɪŋagep manö hagpin u, kale nɪhön gasɪ nɪŋbim u, kale ke God aip. God hanɪp gasɪ aij ñöb rö nɪŋun gun, añ mam rɪmnap rau ñagnabun u, ñɪŋñ löp gɪ mɪdeinabun.

23 Pen nan rɪmnap gasɪ mɪlö lun ñɪŋnabun u, manö mɪdeinab. Nɪhön gɪnɪg: anɪg geinabun, God nɪp aij gɪnɪm a gɪ gasɪ u nɪŋun ñɪŋagnabun; nɪp aij gɪnɪm aka aij gagnɪm a gɪ gasɪ u nɪŋun ñɪŋnabun. Hon anɪg gəl rö hałowalö geinabun u, nan si nan naj gɪnabun.

15

Nɪbi bɪ rɪmnap mɪd aij gəl rö adö u nöp nɪŋun a gɪmim

1 Hon nɪbi bɪ Krajs nɪp nɪŋ ud pɪdön gɪ mɪdpun gau, hanɪp ke aij gɪnab adö u nɪŋun gagan.

2 Nɪbi bɪ nɪp nɪŋ ud pɪdön gagpal gau, nɪp nɪŋ ud pɪdön gəl a gun, gasɪ u nɪŋun gun. Hon ke aij gɪnab u nan kub wasö; pen nɪbi bɪ rɪmnap, Krajs nɪp nɪŋ ud pɪdön gɪnaböl aka nɪp nɪŋ ud pɪdön gagnaböl u nan kub. *

3 Krajs u rö nöp, ke aij ga adö u gaga. Krajs nɪpe Nap nɪp manö haga rɪmnap, Depid nɪpe God Manö adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga, “Nöp hag jubal u uri yɪp u rö nöp hag juaböl,” a ga. *

4 Kale nɪŋ aij gəl a göm, God nɪpe geia nɪŋöm bɪ nöd nɪbö gau God Manö u kalɪ klɪñ rɪkla. God Manö anɪbu amgö lɪ nɪŋun, manö aij anɪbu nɪŋ udun, Jisas Krajs nɪŋ ud pɪdön gun, klö gun gɪ aij gun, agamɪj ñɪŋñ löp gɪ gasɪ halö mɪdeinabun. Adö anɪbu nöp God nɪpe geia, God Manö anɪbu kalɪ klɪñ rɪkla. *

5 God nɪpe gö, kale Jisas Krajs nɪŋ ud pɪdön gɪmim, klö gɪmim gɪ aij gɪmim, agamɪj ñɪŋñ löp gɪ gasɪ halö mɪdeinabim. Pen Krajs Jisas ga rö nɪŋun anɪg rö gun a gɪmim, nɪp anɪg gəl hain gɪmim, God nɪpe gö, kale gasɪ adö añ nɪŋmim, jɪm ñöl mɪdmim, gɪmim.

6 Kale anɪg gɪmim, gasɪ añ nöp, maj mɪgan añ adɪp adɪp u nöp, Bɪ Kub hon Jisas Krajs Nap hib nɪpe u hagpe adö arnɪm.

God Isrel nɪbi bɪ wasö gau kalɪp u rö nöp mög nɪŋöb

7 Gasɪ nɪŋ aij gagpe ñɪn u, Krajs kalöp mög nɪŋöm ud aij gö, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim u, kale ke agamɪj pen pen mög nɪŋmim, ud aij gɪmim, mɪdmagö lɪ mɪdpe, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm God hib nɪpe haglö adö arnab. *

8 God hadame nöp Juda kai nɪhi ilaŋ kale gau kalɪp manö klö nɪŋö haga u, haga rö nöp gɪnab u, nɪŋöl a göm, Krajs nɪpe Juda kai kalɪp nan a göm aua. *

9 Anɪb u, Juda nɪbi bɪ wasö gau, God nɪpe hanɪp mög yabɪl nɪŋöb, a göm hib nɪpe haglö adö arnɪm, a göm aua. Krajs nöd Nap God nɪp manö haga rö, Depid God Manö adɪŋ rɪmnap kalɪ klɪñ rɪköm haga, “Anɪb u, yad Juda nɪbi bɪ wasö aŋ gau mɪdem, kɪmap hagem, hib ne u hagnö adö arnab,” a göp,” a ga. *

10 Manö ap Mosɪs God Manö adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga,

* 14:19: Ro 12:18; 15:2 * 14:20: 1Ko 8:13 * 15:2: 1Ko 10:24,33 * 15:3: Sam 69:9 * 15:4: 2Di 3:16 * 15:7: Ro 14:1 * 15:8: Mad 15:24 * 15:9: Ap 3:25; Sam 18:49

“Kale Juda nîbi bî wasö gau, God nîbi bî nîpe aip
pa jîm ñîmim, mîñ mîñ gîmim,” a ga.
*

11 Pen manö ap Depid God Manö adîŋ ap kalî kliñ rîkôm haga,

“Kale Juda nîbi bî wasö gau magöŋhalö
Bî Kub hib nîpe hagpe adö aran.
Kale nîbi bî ram mînönŋ ke gau gau
magöŋhalö
kîmap hagöl gî, hib nîpe hagpe adö i
gîlanŋ aran,” a ga. *

12 Pen Aisaia u rö nöŋ God Manö adîŋ ap kalî kliñ rîkôm haga,

“Bî Jesi rîkô rîk damöm rîk daunaböl ap
apöm,
nîbi bî ram mînönŋ ke ke mîdpal gau
magöŋhalö abad mîdeinab.
Juda nîbi bî wasö gau, Bî anîbu nöŋ gasî
nîñöm,
gasî halö mîdeinaböl,” a ga. *

13 God nîpe ga u nîñun, gasî halö mîdpun.
God gö, kale nîp nîñ ud pîdönŋ gîmim, mîñ
mîñ göl gî, agamîj hibur hain hain göl gî
mîdmim. Anîg göl gî mîdaibe, Ana U†
nîpe pîdönŋ halö gasî rîmîd mîdmagö an
kalöp danŋ apöm gö, kale gasî halö nöŋ
mîdeinabim.

*Pol nîhön gîñig manö klö hagöm köp
kalî kliñ rîkanŋ*

14 Pen añ mam bî. Gasî yad nîñbin kale
nîbi bî aij yöl; nagî adö nîhön gîmim God
nîp aij gîñab u nîñ aij gîpim; kale añ mam
kale gau God Manö aij u pen pen hag ñî aij
gîmim rö löp.

15 Pen kalöp köp kalî kliñ rîkabin anîbi,
manö klö rö rîmnap hagpin. God yîp mög
nîñöm, ud aij göm, wög gep bî nîpe hag la
u me, yad kalöp manö klö anîbu, kauyanŋ
hagnö nîñ aij gim a gem hagpin.

16 God yîp hag lö, yad Kraîs Jîsas wög
gep bî nîpe mîdem, Juda nîbi bî wasö gau
gî ñem, God manö aij u kalöp hag ñabin.
Yad God manö aij hag ñabin u, yad God nîp
nan sabe gep bî rö mîdem, manö aij nîpe
hag ñabin. Anîg gîñö, Juda nîbi bî wasö
gau, God nîp nan sabe gî ñîbal nan aij

yabî nan gagöp rö lîlö, God nîp aij gîñab.
Ana U† nîpe gö, kale nîbi bî ke kamîñŋ aij
rö lîlö, God kalîp ñîñî löm udnab. *

17 Kraîs Jîsas aip jîm ñöl mîdpin u me,
yîp aij gö nîñöl gî, God nîp wög gî mîdpin.

18-19 Kraîs geia yad nîp wög gem, yad
wög nîhön nîhön gîpin u nöŋ hagnabin.
Yad Juda nîbi bî wasö gau kalîp Kraîs
manö aij u hag ñî ajainö nîñöl gî, Ana nan
gagep rö rîmnap gö nîñöl gî, Juda nîbi
bî wasö gau nîñöm, God manö u udpal.
Yad ram mînönŋ Jerusalem urakem, Kraîs
manö aij u magöŋhalö kabö göl nöŋ adan
mîlö yabî hag ñî aij gî dam dam ram
mînönŋ Ilirikam amem, ado gî aunö.

20 Gasî yad pör nîñbin u, nîbi bî Kraîs
manö nîpe nöŋ nîñagla ram mînönŋ gau
nöŋ amem, hag ñînam a gem nîñbin. Bî
Kraîs manö hag ñeb rîmnap nöŋ amöm
padö bîñîñ gîla adö u ram gînam a gem
nîñagpin. *

21 Aisaia nîpe God Manö adîŋ ap kalî
kliñ rîkôm haga,

“Kalîp manö aij nîpe hag ñagal;
pen kale nîñnaböl.

Nîbi bî manö aij nîpe apdi nîñagal gau,
kale nîñöm nîñ aij gîñaböl,” a ga. *

Pol daun kub Rom arnam, a ga

22-23 Anîb u, mî iru yabî nöŋ, ram
mînönŋ gai i hag ñî aj aj, daun kub kale
Rom arnam a gîmîdin u pen nînam rö
laga. Pen mîñî ram mînönŋ rîgonŋ gai i wög
gînam rö lagöp nîñem yad kalöp nîññig
nîñabin. *

24 Yöp söl mîdöp, ram mînönŋ Spen arñig
gabin. Gasî yad nîñbin u, am kale aip pro
magö ap mîdnö aij gö nîñöl gî, hainö yîp
dam Spen adan ramö u yumim, a gî gasî
nîñbin.

25-26 Pen Masedonia Propins nîbi bî abe,
Akaia Propins nîbi bî abe, Jerusalem nîbi
bî Kraîs lau adö mîdöm mani nan kale
mîdagöp gau, kalîp mani nan kale gau
abönamö ñîla u, mîñî kalîp ñînam a gem
nîñabin. *

27 Gasî kale ke nîñöm gîpal anîbu, gî aij
gîpal. Juda nîbi bî Kraîs manö aij u dam,

* 15:10: Dud 32:43 * 15:11: Sam 117:1 * 15:12: Ais 11:10 Rep 5:5 * 15:16: Ro 1:5; 11:13 * 15:20: 2Ko
10:15-16 * 15:21: Ais 52:15 * 15:22-23: Ro 1:13 * 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12; Ap 24:17

Juda nîbi bî wasö gau kalîp hag nîbal rō, God mani nan kalîp nîb gau rîmnap Juda nîbi bî kalîp pen nînaböl u aij. *

²⁸ Pen mani yîp nîbal anîbu magöñhalö dam Jerusalem bî gau nîem, Spen adan u amem, kale mîdpim u nînabin.

²⁹ Nîn anîbu apem kalöp nîñnō, Krais gasî aij nîpe nî, kale nîp nîñ ud sîsî lîmim nîññî yabîl lînabim. *

³⁰ Añ mam yad gau. Bî Kub Jisas Krais lau adö mîdpim u, God Ana an kalöp dan mîdöm kalöp mîdmagö lep magö u nîab rō, yad a gîmim, God nîp sabe göl gî nöp mîdaimim. *

³¹ God nîp sabe gî mîdaimim, yad Jerusalem arnîg gem, ram mîñnōñ Judia areinam, Judia nîbi bî Krais nîp nîñ udagpal gau yîp gî naij gaiöl, yîp ud kamîñ yunîm. Pen God nîp sabe gî mîdaimim, yad Jerusalem amjakem, Krais nîbi bî nîpe gau kalîp nan nîhön nîhön gî nîññî gabin u gîñnō, kalîp aij gö nîñöl gî, aip jîm nîñ mîdaiun.

³² Anîb u, God yîp yau a gainîm, kale mîdpim u amem, magö ap mîdnō aij gö nîñöl gî, kalöp aip mîdeinabun.

³³ God kalöp magöñhalö abad mîdö nîñöl gî, agamîj jîm nîñ mîdmim mîd aij gîmim. Anîb unbö rō aij.

16

Pol, "Kale mîdpim?" a ga

¹ Pen añ hon Pibi, Senkria daun au cöc wög gab nîbi u, nab. Nîpe nîbi aij yabîl. Kale mîdpim u amjakö, nîp ud aij gîmim.

² Yîp aij gîñab u, kale mîdpim u amjakö, kale Bî Kub nîñ udipim rō, Bî Kub nîbi bî nîpe pen pen ud aij gîpal u rō, nîp ud aij gîmim. Nan rîmnap mîdagainîm, hañwölö nîmim. Nîpe nîbi bî gau iru nöp kalîp ud aij göm, yîp abe ud aij göm göp.

³ Pen nîbi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Krais nîp wög jîm nîñ gîmîdun ber mîhau kalîp haggim, "Pol kalöp ber mîhön, 'Mîdpil?' a göp," a gîmim. *

⁴ Nöd yîp al pak lîññî geila, ber aij yad mîhau mîdmil, yîp amdam gîlō. Pen

halpe ke al pak löl a gîmil gasî u nîñagmil anîg gîlō, yîp aij göm, Juda nîbi bî wasö ram mîñnōñ ke mîlō gau hag nîñnō Krais Jisas nîñ udpal gau kalîp abe aij göm göp.

⁵ Pen nîbi bî Krais Jisas nîñ udpal ram kalîp ber u magum gîpal gau kalîp u rō nöp haggim, "Pol kalöp, 'Mîdpim?' a göp," a gîmim.

Mam mîdmagö yad Epinidas nîp haggim, "Pol nöp, 'Mîdpan?' a göp," a gîmim. Esia Propins au, Krais nîp nöd uda bî me anîbu.

⁶ Nîbi Maria kalöp klō yabîl wög gî nîmîdöp u nîp haggim, "Pol nöp, 'Mîdpan?' a göp," a gîmim.

⁷ Pen bî rîdîk yad nîñeb rō, Adronaikas abe, Junias abe, kalîp mîhön haggim, "Pol kalöp mîhön, 'Mîdpil?' a göp," a gîmim. Kalpe mîhön Krais nîp nöd nîñ udlō, yad hainō nîñ udnō. Yîp nagî lîla rō, kalîp mîhön u rō nöp nagî lîlō, jîm nîñ mîdmîdun. Pen bî Jisas manō ud arep gau, bî anîb mîhau kalîp nîñ aij yabîl gîpal.

⁸ Mam mîdmagö yad Ampliedas, Krais nîp cîg aij göp u, nîp haggim, "Pol nöp, 'Mîdpan?' a göp," a gîmim.

⁹ Mam Urbanîs nîp haggim, "Pol nöp, 'Mîdpan?' a göp," a gîmim. Mam anîbu yad aip Krais nîp wög jîm nîñ gîmîdul. Mam aij Sîdakîs nîp u rō nöp haggim, "Pol nöp, 'Mîdpan?' a göp," a gîmim.

¹⁰ Apeles, marō auō, Krais nîp nîñ ud pîdön göm mîd aij göp bî u, nîp haggim, "Pol nöp, 'Mîdpan?' a göp," a gîmim.

Nîbi bî Arisdobiulas ram mîdpal gau kalîp haggim, "Pol kalöp, 'Mîdpim?' a göp," a gîmim.

¹¹ Bî rîdîk yad nîñeb Herodion nîp haggim, "Pol nöp, 'Mîdpan?' a göp," a gîmim.

Nîbi bî Nasisas ram u mîdöm, Bî Kub nîñ udpal gau kalîp haggim, "Pol kalöp, 'Mîdpim?' a göp," a gîmim.

12 Nibi Draipina abe Draiposa abe, Bi Kub nɪp nɪŋ udöl gɪ, nɪp wög gɪpɪl nɪbi anɪb mɪhau kalɪp hagmim, “Pol kalöp mɪhön, ‘Mɪdpil?’ a göp,” a gɪmim.

Añ aij yad Persis, Bi Kub nɪp nɪŋ udöl gɪ, nɪp wög klö göp nɪbi anɪbu nɪp u rö nöp, “Pol nöp, ‘Mɪdpan?’ a göp,” a gɪmim.

13 Bi Rupas, Krais nɪp wög klö göm göp u, nɪp hagmim, “Pol nöp, ‘Mɪdpan?’ a göp,” a gɪmim. Nime nɪpe u, ami yad rö löp u, nɪp u rö nöp hagmim, “Pol nöp, ‘Mɪdpan?’ a göp,” a gɪmim. *

14 Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, nɪmam kale aip mɪdpal gau abe magönhalö kalɪp, “Pol kalöp, ‘Mɪdpim?’ a göp,” a gɪmim.

15 Pilologas, Julia, Nereus, Nereus nɪñn nɪpe Olimp, Krais nɪbi bi nɪpe kale aip mɪdpal gau magönhalö, “Pol kalöp, ‘Mɪdpim?’ a göp,” a gɪmim.

16 Kale Bi Kub nɪp nɪŋ udpim rö, pen pen hag wɪhai udöl gɪ, alaun bom halumim.

Krais nɪbi bi nɪpe gai i God nɪp sabe gɪnɪg cöc ke ke magum gɪpal gau, “Kale mɪdpim?” a gɪpal. *

Manö piral hagpal gau udagmim

17 Añ mam aij yad gau, nɪŋ aij gɪmim. Nibi bi rɪmnap manö gau nɪbö gau nɪbö dapöm, nɪbi bi Krais lau adö mɪdpal gau kalɪp hag ñlö ñlö, gasɪ aij nöd nɪŋla adö u arö göm, manö piral hagpal anɪbu udöm, asɪk ke ke lɪbal. Kalöp anɪb unbö rö nöp gɪnɪm rö löp u, manö piral hagaiöl u udagmim. *

18 Nibi bi anɪg gɪpal gau, Bi Kub hon Krais nɪp wög u gun, a göm gasɪ u nɪŋöm gagpal; kalɪp ke aij göp adö u nöp gasɪ nɪŋöm gɪpal. Kale manö hain hain rö, nɪbi bi hib dap raneb manö u nöp hag hag gɪ

mɪdlö nɪŋöl gɪ, nɪbi bi nɪŋ aij gagpal gau manö piral kale nɪŋ udöm dui gɪpal. *

19 Kale pen God manö aij u ud aij gɪmim, hagöp rö gɪmɪdim, nɪbi bi gau magönhalö nɪŋbal u, yɪp aij yabɪl göp. Nan nɪhön God amgö ilö nɪpe aij gɪnɪm u, kale nɪbi bi gasɪ nɪŋeb rö mɪdmim, nan nɪhön God amgö ilö nɪpe nan si nan naij rö mɪdnɪm u, kale nɪbi bi gasɪ hauɪ rö mɪdmim u, yɪp aij gɪnab. *

20 Söl mɪdöp, God nɪbi bi abad mɪd aij göp u, nɪpe Seden nɪp ud raɪa mo kale gau lö, klö nɪpe mɪdageinab.

Yad God nɪp sabe gabin, Bi Kub hon Jisas kalöp mög nɪŋöm ud aij gö nɪŋöl gɪ, kale mɪd aij gɪmim. *

21 Bi yad aip wög jɪm ñöl gɪpul, Dimodi, kalöp hagab, “Mɪdpim?” a gab. Bi rɪdɪk nɪŋeb yad gau Lusias, Jeson, Sosipada u rö nöp kalöp, “Mɪdpim?” a gaböl. *

22 Pen yad bi Dedias, Pol hagö köp kalɪ kliñ rɪkabin i, u rö nöp kale Rom kai Krais lau adö mɪdpim gau kalöp, “Mɪdpim?” a gabin.

23 Bi Gaias, yɪp Pol dam ram nɪpe u löm, abad mɪd aij göp u, kalöp, “Mɪdpim?” a gab. Bi anɪbu nöp Krais lau adö mɪdpal nɪbi bi gau hagö, ram nɪpe u amöm magum gɪpal, kalɪp ud aij gɪ mɪdöp.

Pen bi kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, “Mɪdpim?” a gabil. *

24 Yad God nɪp sabe gabin, Bi Kub hon Jisas Krais kalöp magönhalö mög nɪŋöm ud aij gö nɪŋöl gɪ, kale mɪd aij gɪmim. Anɪb unbö rö aij!

25-26 Pen God hib nɪpe hagno adö arnɪm. Nɪpe nöp me kalöp abad mɪdö nɪŋöl gɪ, nɪp cɪg aij gɪmim mɪdmim rö löp. Jisas manö aij anɪbu nöd pi göl mɪdmɪdöp u pen mɪñi, bi God manö hagep gau, manö nɪpe God Manö kalɪ kliñ rɪkla u waiö lö, manö aij anɪbu nɪbi bi gau kalɪp pör hag ñɪbin. God nöp hagö me, nɪbi bi ram mɪnön ke gau gau magönhalö hag ñino, nɪp nɪŋ udöm hagöp rö göl. *

* 16:13: Mak 15:21 * 16:16: 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * 16:17: Mad 7:15; Dai 3:10 * 16:18: Plp 3:19; 2Pi 2:3
 * 16:19: Ro 1:8; 1Ko 14:20 * 16:20: Jen 3:15 * 16:21: Ap 16:1-2; 19:22; 20:4 * 16:23: Ap 19:9; 1Ko 1:14
 * 16:25-26: Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

²⁷ God añi gasi aij gasi klö göm niñöb u,
Jisas Krais niþ hanip nan a göm yuö aua
rö, hib niþe pör nöþ pör nöþ hagno adö
arañ. Anib unbö rö aij me.

1 Korid

Pol köp nöd u Korid nîbi bî kalîp kalî kliñ rîka

¹⁻² Yad Pol. God nîpe ke yîp hag la rō, Krais Jisas manō ud arep bî nîpe ap mîdpin. Mam hon Sosdenes aip aui mîdul, köp anîbi, kalöp daun kub Korid au God nîbi bî nîpe mîdpim gau kalî kliñ i rîkabin. Kale Krais Jisas nîp nîj udpe u, God hagö, kale nîbi bî ke kamîj aij nîpe mîdpim. Bî Kub hon Jisas Krais nîp sabe gîpal nîbi bî ram mînōj gau gau magōjhalö, God kalîp nîbi bî uî nîpe mîdaiöl a göm hag la. Krais Jisas nîpe Bî Kub hon mîdöp; nîpe u rō nöp Bî Kub kale mîdöp.

³ God Bapi hon abe, Bî Kub Jisas Krais abe, kalöp mög nîjmil ud aij gîlō, kale mîd aij gîmim.

Pol God nîp aij a ga

⁴ Krais Jisas nîp cîg mîdpe, God nîpe kalöp ud aij göm nan aij ña u nîjem, yad pör God nîp aij a gabin.

⁵ Nîhön gîng: kale Krais nîp cîg mîdpe, Krais kalöp ud aij yabîl gö, kale gasî nîj aij gîmim, manö hag ñî aij gîpim.

⁶ God nîpe gö, Krais manö aij u an kale dan auö, kale nîj udmim, hagöp rō gabim.

⁷ Anîb u, Bî Kub hon Jisas Krais aunab a gîmim abad mîdpim ñî i, God Ana nan aij ñab gau hadö magōjhalö udpim.

⁸ Bî Kub hon Jisas Krais kalöp abad mîdöm gî ñî aij gö, kale ram mînōj î i mîdmim, manö aij nîpe u nîj udöl gî mîdmim, nîp arö gagnabim. Bî Kub hon Jisas Krais aunab ñî u, kale manö rîmnap nîjagnabim. *

⁹ God hagab rō nöp gab. Nîpe kalöp hag lö, kale ñî nîpe Bî Kub hon Jisas Krais aip jîm ñöl mîdpim. *

Krais nîbi bî gau gasî ud adö añî nîjöm, jîm ñöl mîdaiöl

¹⁰ Añ mam bî. Bî Kub hon Jisas Krais lau adö mîdpun u me, manö ke ke adö rîmnap lagmim. Gasî adö añî nîjmim, manö adö añî hagmim, jîm ñöl yabîl mîdaimim. *

¹¹ Pen nîbi Klowi nîbi bî nîpe rîmnap apöm yîp hagö nîjbin, kale añ mam yad rîmnap kale ke pen pen hagabim.

¹² Anîb u, rîmnap hagpim, “Hon Pol nîbi bî nîpe,” a gîpim. Rîmnap hagpim, “Hon Apolos nîbi bî nîpe,” a gîpim. Rîmnap hagpim, “Hon Sipas nîbi bî nîpe,” a gîpim. Rîmnap hagpim, “Hon Krais nîbi bî nîpe,” a gîpim. *

¹³ Hagpim anîbu Krais nîp ud asîk ke ke lîbim rō löp. Yad mab ba lan al pak lîlō kalöp nan a gem umnö rō, hib yad hagmim Pol nîbi bî nîpe mîdpun a gîpim akan Pol hib hagmim ñîg pakpe akan Anîb u, “Hon Pol nîbi bî nîpe,” “Hon Apolos nîbi bî nîpe,” a gîpim u pir aldim.

¹⁴ Pen am kale aip mîdainö ñî u, nîbi bî iru ñîg pak ñagnö. Bî mîhöp nöp Krispas Gaias nöp ñîg pak ñî u. Anîb u, God nîp aij a gabin. *

¹⁵ Wasö u, yîharîj pîral hagbep, “Pol hib nîpe hagun ñîg pakno,” a gîbep.

¹⁶ Pen hauî gîpin. Yad Sîdepanas nîbi bî nîpe gau kalîp abe ñîg pak ñî u. Pen nîbi bî rîmnap halö ñîg pak ñî u aka nîjagpin. *

¹⁷ Krais yîp, “Nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñîmön,” a göm hagaga. “Kalîp manö aij yad u hag ñîmön,” a ga. Anîb u, manö aij nîpe u hag ñîmîdin. Pen nîbi bî rîmnap gasî kîd hîk nîjöm hagpal rō hag ñagmîdin. Manö anîg göl hagnö, Krais mab ba lan al pak lîla manö u manö yîharîj ap rō lö, nîbi bî gau nîj udagöl, a gem, manö aij nîpe u kabö göl nöp hag ñîmîdin.

¹⁸ Nîbi bî mab ke inab adan anîbu araböl gau, Krais mab ba lan hanîp nan a göm uma manö u nîjlö, manö hauî rō lî nab. Pen God hanîp ud kamîj yuab nîbi bî gau, Krais mab ba lan hanîp nan a göm uma manö anîbu nîjun, God pîdöj halö, nîpe ke hanîp ud kamîj yuöp, a gun nîjbun. *

* **1:8:** 1De 3:13; 5:23 * **1:9:** 1Jn 1:3; 1De 5:24 * **1:10:** Plp 2:2 * **1:12:** 1Ko 3:4; Ap 18:24-28 * **1:14:** Ap 18:8; Ro 16:23 * **1:16:** 1Ko 16:15 * **1:18:** Ro 1:16

19 Adö anibu God Manö u, Aisaia nipe God manö haga u kali kliñ riköm haga, “Nibi bi gasi kid hiik niñbun a gipal gau, gasi kale u ke niñöm, gasi aij niñbal. Pen yad ginö, gasi niñöm hagpal rö lagnab, manö hałowalö hagpal rö linab,” a ga. *

20 Anib u, nibi bi gasi niñeb gau, nibi bi koles kub arbal gau, nibi bi manö niñhön niñhön hag amil apil gipal gau, manö kub aij aij kale niñbal u, God niñö, manö hauł rö lö, böñ nöp ap lug paknig gaböl. *

21 God nipe ke niñ aij göp rö, nibi bi gasi hon u ke niñun a göm, ke ulhai niñnaböl gau, nipe aigale bi rö midöp u niñagnaböl. Nibi bi anib gau Krais manö aij hag ñabun u niñlö, kalip manö hauł rö linab. Pen God nipe ke ginabin a göm hag la rö, nibi bi manö hauł hag ñabun anibu niñ udeinaböl gau, God kalip ud asik yunab. *

22 Juda nibi bi gau hagpal, “Nan gagep rö rimnap gipe niñun, niñö hagabim a gun niñnabun,” a gipal. Pen Grik nibi bi gau gasi aij aij hain nibö adö rimnap niñun, a göm pör nöp ulhai niñbal.

23 Anib u me, Krais hanip nan a göm uma manö u hagaino, Juda nibi bi gau niñöm hagnaböl, “Manö iru göp u niñhön ginig hagabim,” a ginaböl. Pen Juda nibi bi wasö gau hagnaböl, “Manö hain nibö ulhai niñabun u hagagabim. U manö ñiññon limim hagabim,” a ginaböl. *

24 Pen God hanip Juda nibi bi rimnap abe, Grik nibi bi rimnap abe, udnabin a göm hag la niñöm hon Krais nip niñun niñbun, God pidöñ halö midöp rö, Krais abe unbö rö nöp pidöñ halö midöp; God gasi kid hiik niñöb rö, Krais abe unbö rö nöp gasi kid hiik niñöb. *

25 Nibi bi gau Krais apöm uma u niñöm, God nipe klö midagöp a ginaböl; pen God nipe klö nipe ke ga gasi u niñagnaböl. Nibi bi gau Krais apöm uma u niñöm, God nipe gasi aij midagöp a ginaböl; pen God

nipe gasi aij nipe ke gasi niñga il u rik niñagnaböl. *

26 Añ mam bi. Kale ke niñim! God kalöp wiñ ala ñin u, kale aigale nibi bi rö midaike kalöp wiñ alañ Nibi bi gasi niñeb a gipal gau, nibi bi kub gau, nibi bi hib midöp gau, kalöp iru wiñ alaga. *

27 Nibi bi gasi kid hiik niñbun a gipal gau nable gan, a göm, God nibi bi gasi aij niñagpal gau uda. Nibi bi klö midpun a gipal gau nable gan, a göm, God nibi bi klö midagöp gau uda.

28 Nibi bi hib halö midpun a gipal gau nibi bi yiñariñ rö mideilan a göm, God kalip arö göm, nibi bi ramö gau hib midagöp a gipal gau kalip uda.

29 God nipe anig ga u, nibi bi rimnap God amgö ilö adö u, hib kale ke haglö adö arnim rö lagnab, a göm ga. *

30 God gö, Krais Jisas aip jim ñöl midpim. Anib u, God gö, Krais Jisas nip niñ udun, nip aip jim ñöl midun, nip gasi niñöl gi midpun u me, hon gasi kid hiik niñeb nibi bi rö midpun. Krais aip jim ñöl midpun u me, God hanip niñöm nibi bi kaminiñ aij yad a gab. Krais aip jim ñöl midpun u me, God hanip niñöm nibi bi asiñ midagöp yad ke a gab. Krais aip jim ñöl midpun u me, God hanip niñöm nan si nan naij gipal gac u Ñi yad hadö lik gi yua a gab. *

31 Manö adö anibu God Manö u kali kliñ riköm hagla, “Nibi bi miñ miñ gun a göl u, kale Bi Kub hanip nan niñhön niñhön ñöb u gasi niñöm, miñ miñ göl,” a gila. *

2

Pol Krais hanip mab kros ba lanj uma manö u hag ñimidöp

1 Pen añ mam bi. Am kale aip midainö ñin u, God Manö niñö yabił u hag ñinam a gem, manö kliñ aij auub gau rö aka gasi kid hiik niñeb manö gau rö hag ñagnö.

2 Am kalip aip midem, gasi rimnap ke niñem kalip manö hag ñagnabin; Jisas Krais nip mab ba lanj al pak lilö hanip

* 1:19: Ais 29:14 * 1:20: Ais 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17 * 1:21: Mad 11:25 * 1:23: Ro 9:32; 1Ko 2:14
* 1:24: Kol 2:3 * 1:25: 2Ko 13:4 * 1:26: Mad 11:25; Jem 2:5 * 1:29: Ep 2:9 * 1:30: Jer 23:5-6 * 1:31: Jer 9:24

nan a göm uma gasi adö añi anibu nöp niñem, kalip hag ñinabin, a gem, gasi u nöp niñnö.

³ Anib u, kalöp aip midainö u, hañ roman yad klö midageia; yad aninin gö piñin gem, gıl gıl göl gi midainö. *

⁴ Nibi bi rimnap manö ke ulhai niñöm, manö dö kal adip adip adö anibu nöp rö hagun a göm gıpal rö gagnö. God Ana u yip pidöñ nipe u ñö niñöl gi, Jisas manö aij u pidöñ halö hag ñinö u waiö niñbe. *

⁵ God anig ga u, bi rimnap manö klijn aij u haglö, yip niñ udagöl; pen yad klö yad ke ginö, kale yip niñ udöl, a göm, God anig ga.

God Ana gasi aij ñab

⁶ Pen yad am nibi bi Krais nip kabö rö niñ ud pidöñ gıpal gau aip am midem, kalip gasi kid hiik niñeb manö rimnap hag ñimidin. Pen ram minöñ adö i i gasi kid hiik niñbal rö hag ñagmidin. Kin gau bi kub gau, kale gasi kid hiik niñbal rö hag ñagmidin. Kin gau bi kub gau kale hir ginaböl.

⁷ Pen yad kalip manö hag ñimidin anibu, God gasi kid hiik niñeb manö pi göl midmidöp u hag ñimidin. Gasi kid hiik niñeb manö anibu hadame dagol gau ram minöñ gi laga ñin u nöp pi göl midmidöp. God nipe hadame dagol gau ram minöñ gi laga ñin u nöp, Krais Jisas aip mailö halö mideinaböl a göm, gasi kid hiik niñeb manö aij anibu hag lö, milö padö yabit pi göl midmidöp. Yad gasi kid hiik niñeb manö anibu nöp kalip hag ñimidin.

⁸ Minöñ naböñ adö i i kin gau abe, bi kub gau abe, gasi kid hiik niñeb manö anibu rik niñagla. Niñblap rö hagep, Bi Kub mailö halö kumi kabö adö lañ nibö aua u nip al pak lagblap.

⁹ Pen God Manö u kali klijn riköm hagla, "Nibi bi God nip midmagö libal gau,

God kalip ud aij yabit göm, nan aij aij ñinab.

Amgö niñagla; hag ñilö apdi niñagla; gasi ke nöp niñöm, anig ginab, a göm niñagla;

God kalip nan aij aij ke nöp ñinig gab," a gila. *

¹⁰ Pen manö niñagmidal anibu, God nipe Ana nipe hanip ñö niñbun.

God Ana nan gau magöñhalö ulhai niñab. God nipe nan pi ga gau abe ulhai niñab.

¹¹ Hon gasi niñhön niñhön niñbun u, nibi bi rimnap niñagpal, pen ana hon ke an dan midöp u nöp niñöb. Anib unbö rö nöp, God nipe gasi niñhön niñhön niñöb u, God Ana nipe nöp niñöb.

¹² Pen hon nibi bi minöñ naböñ adö i i gasi niñbal rö gasi niñagpun. God nipe Ana nipe ke hanip yuö aua niñöm God nan aij hanip abönamö ñöb u rik niñbun.

¹³ God hanip nan aij abönamö ñöb manö adö anibu nöp hag ñabun. Bi gasi kid hiik niñbal rimnap hanip manö anibu haglö niñagun; God Ana gasi ñöb rö manö anibu niñun me, nibi bi gau kalip hag ñabun. God Ana hanip manö hagö niñun, nibi bi God Ana an kale dan midöp nibi bi gau kalip hag ñabun.

¹⁴ Pen nibi bi God Ana an kale dan midagöp nibi bi gau, God Ana nan aij abönamö ñöb nan gau udagnaböl. Manö aij anibu niñlö, manö hau rö lö, rik niñagnaböl. God Ana nibi bi an kale dan mideinab u, God Ana nan aij ñöb gau rik niñnaböl.

¹⁵ Pen nibi bi God Ana an kale dan midöp gau, kale nan gau magöñhalö niñöm rik niñ aij ginaböl. Pen nibi bi God Ana an kale dan midagöp gau, kale nibi bi God Ana aip midöp nibi bi gau kalip rik niñagnaböl.

¹⁶ God Manö u, Aisaia adin ap kali klijn riköm haga,

"Nibi bi an, Bi Kub niñhön gasi niñöb u rik niñöm,

nip, 'Anig gimön, anig gimön,' a ginab?" ö ga.

Pen Krais nibi bi nipe midpun gau, hanip gasi nipe niñöb rö ñö niñöl gi, hon niñ aij gıpun. *

* 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4: 1De 1:5 * 2:9: Ais 64:4 * 2:16: Ais 40:13

3

Jim ñöl mïdmim, asik ke ke lagmim

¹ Añ mam bi. Nöd kale aip mïdainö ñin u, nïbi bi God Ana an kale dan mïdöp gau kalip hag ñimïdin rö, kalöp u rö nöp hag ñibnep, pen kale Krais nip nin udmim, ñi painan rö nöp mïdmïdim. Anib u, kalöp nïbi bi ram minöñ it i rö hag ñimïdin.

² Ñi painan ci ñineb rö u mïdmïdim u me, yad kalöp ci nöp ñimïdin; kale nan magö yabıl ud ñin yumim rö lagmïdöp u me, yad nan magö yabıl kalöp ñagmïdin. Mïdpim ñin i u rö nöp, kale nan magö yabıl ud ñin yumim rö lagöp; kale ñi painan rö nöp mïdpim. *

³ Mïdpim ñin i u rö nöp, kale nïbi bi ram minöñ it i gasi ninbal rö nöp gasi ninbim. Nïbi bi rimnap nan kale gau nan yad rö mïdaiböp a gïmim ninbim. Mulu lugö, pen pen hag mïdpim. Anig gïmim, nïbi bi yiharın minöñ naböñ it i gïpal rö nöp gï mïdpim. *

⁴ Rimnap hagpim, “Hon Apolos nïbi bi nïpe mïdpun,” a gïpim. Rimnap hagpim, “Hon Pol nïbi bi nïpe mïdpun,” a gïpim. Anib u, kale yiharın nïbi bi minöñ naböñ it i gasi ninöñm hagpal rö gïpim. *

⁵ Apolos hol mïhöñ bi kub nïhöñ rö mïdpul ninmim manö anibu hagpim? Hol yiharın bi wög gep mïhau nöp mïdpul. Bi Kub wög nïhöñ ke ke hag la u gï mïdul, Jisas Krais manö aij u hag ñailo kale ninmim nin udpe.

Pen Bi Kub halip mïhöñ wög ke ke haga rö nöp gïpul. *

⁶ God yip hagajip, ram minöñ kale u nöd amem nan yin u yimnö. God Apolos nip hagajip, hainö amöm, ñig am mıl dapöm, nan yimnö anibu hon ga. Pen God nïpe nöp geia rana.

⁷ Anig gö, hol bi yiharın nan yin yimul, ñig hon gul gïpul u, hib hol u hagpe adö aragnim. God geia rana rö, hib nïpe u nöp hagpe adö arnim.

⁸ Nïbi bi nan yin yimbil gau, nïbi bi ñig dap hon gïpal gau, wög adö añi yabıl gïpal

u me, God wög gïpal gïpal rö ninöñm, kalip pen ñinab.

⁹ Hol mïhöñ God wög u jim ñöl gajul, wög naböñ nïpe u kale mïdpim. *

Kale God ram nïpe mïdpim

Pen manö ap: kale God ram nïpe mïdpim.

¹⁰ God yip mög ninöñm ud aij göm nan aij ña u udem, bi ram gep nïpe yabıl u mïdem, ram padö kub an yan u binin gi aij ginö; pen hainö bi ap apöm ram adın adın mïdeinab gau gab. Pen nïbi bi rimnap apöm, ram anibu gun a gaiöl u, nin aij göm göl.

¹¹ God ram nïpe u Jisas Krais nip padö kub an yan hadö böñ nöp binin göp u, nïbi bi rimnap padö ke hain nïbö ap binin göl rö lagöp. *

¹² Jisas Krais padö kub binin göl mïdöp u, nïbi bi rimnap, ram adın adın gun a göm, gol, silpa, kabö aij aij dapöm ginaböl; pen nïbi bi rimnap mab lö, wid lö adın adın, nan utan utan gau dapöm ginaböl.

¹³ Pen Krais apöm nïbi bi manö kub hagnab ñin u, wög gi aij gila adö u ke waiö mïdö ninaböl, hałowalö gila adö u ke waiö mïdö ninaböl. Mab mıtın apöm wög aij ginaböl u mïdeinab; pen wög adö adö ginaböl u böñ nöp in habık arnab me. *

¹⁴ Padö kub binin göl mïdöp adö u, nïbi bi wög gi aij göm ram adın ap gılö, mab mıtın apöm ram adın anibu in habık aragnab u, kale pen udnaböl.

¹⁵ Pen nïbi bi rimnap wög adö adö nöp göm ram adın ap gılö, mab mıtın apöm ram adın anibu in habık arnab u, God kalip ke ud kamın yunab pen nïbi bi mög gep rö, ram inö, tip gi höñ yulö, nan mïdagöp rö u mïdeinaböl ram nïpe adö lan au.

¹⁶ God sabe gep ram nïpe u kale mïdpim; God Ana an kale dan mïdöp. *

¹⁷ Nïbi bi rimnap apöm God sabe gep ram u gi naj geinaböl u, kalip pen abe gi naj ginab. God sabe gep ram anibu ram

* 3:2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2 * 3:3: 1Ko 1:10-11 * 3:4: 1Ko 1:12 * 3:5: Ap 18:4,11 * 3:9: Mad 13:3-9; Ep 2:20-22 * 3:11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

nipe ke nöp. Pen sabe gep ram nipe u kale nibi bi midpim.

¹⁸ Nij aij gimim. Kale rimnap gasi kub nibi bi mijon nabon il i gasi nijom hagpal rö nijmim, yiharij gau ulhai nijbal rö nöp nijun, nibi bi gasi kid hiik nijeb midpun a ginabim u pen hau alö anig hagnabim. Hon nibi bi hau halö midpun a gimim me, gasi aij yöl u ulhai nijnabim.

¹⁹ Nihon ginig: minon nabon il i manö kub kub rö hagom hagpal adö u, God nijö, manö hau nijagep rö löp. God Manö u kali klin rikom hagra,

“Nibi bi gasi kid hiik nijun,
nij aij gipun a gipal gau,
nipe gö, gasi kid hiik nijeb magö anibu,
hel ap rö löm,
gasi rimid midmagö kalip ud sisi lö,
bi nagiman rö mideinaböl,” a gila. *

²⁰ God Manö adij ap halö, Depid kali klin rikom hagra,

“Nibi bi gasi kid hiik nijun a gipal gau,
manö rimnap haglö,
Bi Kub nipe nijö,
manö il ap midagöp,” a ga. *

²¹ Anib u, nibi bi rimnap, nibi bi kub midpal a gimim, hib hagpe adö aragnim. Pen nibi bi aka nan nihon nihon midöp gau, God kalöp nijom gi la midöp.

²² Yad Pol, Apolos, Sipas, hon wög gep bi kale nöp midpun. Minon nabon il i nihon nihon midöp gau, God kalöp gi nilan, a göm, kalöp nöb. Kamij middep magö u abe, umeb magö u abe, God kalöp nöb. Mini midpim rö, hainö mideinabim rö, God kalöp gi nan a göm magorhalö kalöp nöb.

²³ Pen Bi Kub kale Krais; Krais nipe God Ni nipe.

4

Jisas manö ud arep bi gau

¹ Anib u, God manö aij pi göl midmidöp u, Krais nipe Apolos Pol kalip bi mihon hag lö, kale wög gep bi nipe midpil, a gimim gasi u nijmim.

² Bi kub ap, bi wög gi neb rimnap aip manö hag löm, wög ap kalip hageinab u,

bi wög gep bi gau nap kale hagnab rö nöp göl. *

³ Pen kale yip manö kub hageinabim u, yad gasi iru nijagnabin. Nibi bi rimnap gau yip manö kub hageinaböl u, yad u rö nöp gasi iru nijagnabin. U yip nan yiharij ap rö löp. Yad u rö nöp yad ke manö kub hagagabin.

⁴ Yad ke nibi bi rimnap gi naj gagpin a gem nijbin u pen yad anig hagnö, Bi Kub yip bi asij midagöp a göm hagnab. Bi Kub nipe ke nöp yip manö kub hagnab.

⁵ Anib u, mini nin i manö kub hagagmim. Bi Kub nipe ke apom manö kub hagnab. Bi Kub nipe gö, nan nihon nihon pi göl gipal gau magorhalö waiö linab; gasi midmagö rimid an kale dan gasi nihon nihon nijbal u, u rö nöp waiö linab. Nin anibu, God nipe nibi bi magorhalö ke ke añi añi gi aij gipal gipal rö kalip manö aij hagnab. *

⁶ Pen añ mam yad gau. Apolos hol mihon manö kalöp hagpin anibi, kale manö magö ap il u nij aij gimim, a gem, kalöp hagpin. Manö magö anibu hagab: “Gasi kale ke wasö; nan nihon kali klin rikla u nöp nijmim hain gimim.” Hagab rö geinabim u, bi ap hib dap ranmim, bi ap hib dap lugmim, gagnabim. *

⁷ Hon nibi bi kub, nibi bi gau nibi bi pro, a gimim nijbim u aij wasö. Kalöp nihon aij midöp u, God nipe nöp kalöp nöb. Anib u, kale ai ginig, hon ke gi aij gipun a gimim, hib kale ke hagpe adö arab? *

⁸ Gasi kale ke nijbim u, hon ke nan magorhalö hadö udpun; nan pro ap ulep gagöp, a gimim gasi nijbim. Gasi kale ke nijbim u, hon ke nibi bi gep rö hadö midpun; bi ap hanip gasi rimnap hag nagnab, a gimim gasi nijbim. Gasi kale ke nijbim u, hon ke kin rö hadö midpun, a gimim nijbim. Pen gasi kale nijbim u, Jisas manö aij ud arep bi gau kin rö midagal, a gimim gasi nijbim. Pen kale nijö yabit kin midabep, hon min min gun, kalöp aip kin midbnop.

⁹ Gasi yad nijbin u, God nipe hanip Jisas manö aij ud arep bi gau dam, nibi bi gau

* 3:19: Job 5:13 * 3:20: Sam 94:11 * 4:2: Luk 12:42 * 4:5: 1Ko 3:8 * 4:6: Ro 12:3 * 4:7: Ro 12:6

mıdpal an au, bı naij al pak lep rö dam löp. Bı rımnab gı naij geınaböl u, bı kub manö kub hagöm, nıbi bı nıj mıdlö nıjöl gı, kalıp al pak lö, a gınaböl. Gası yad nıjbin u, God nıpe gö, hon anıb unbö rö nöp mıdpun. Nıbi bı mınöj naböj ıı i abe, ejol kumi kabö adö lan abe, nıj mıdlö nıjöl gı, hanıp bı naij rö al pak lınıg gaböl.

¹⁰ Krais nıp nıj udun wög nıp gıno, hanıp bı hauı a göm nıjbal u, pen kalöp nıjöm, Krais nıbi bı nıpe gası klö nıjeb gau, a göm nıjbal. Hon bı yıharıj hain u, pen kale nıbi bı kal yabıl. Hon bı hib mıdöp bı u rö wasö, pen kale nıbi bı hib mıdöp u rö mıdpim.

¹¹ Hadame nöp dagol gau rıköl, mıd damöm, mıñi mıdpun ñın i kıyö lö, rugu mılep gö, waıj mıdagö, ram mıdagö, umeb rö lö, hon pör pak gılö gılö uıham yabıl mıdpun. *

¹² Ke nöp ilön mab udun, nan nıjbin. Hanıp hag juöm gılö, kalıp pen God kalıp abad mıdeıan a gun, nıp sabe gıpun. Hanıp gı naij gılö, aliagıpun. *

¹³ Hanıp manö naij hagpal, pen manö hain hıgıun. Anıb u, hon nan yıharıj nan haıpıl adıj adıj ap rö mıdno mıdno ñın i auöp.

¹⁴ Manö kalı kılın rıkabin i, kale nable udmim a gem hagagabin; kale ñı pai mıdmagö yad gau a gem rımıd ukem hagabin.

¹⁵ Bı Krais lau adö mıdpal gau, ıru yabıl apöm kalöp ud aıj göm manö hag ñınaböl. Pen bı Krais lau adö mıdpal gau, kalöp nap añı nöp mıdöp. Yad nöd Krais Jisas manö aıj nıpe u kalöp hag ñınö, kale Krais Jisas nıj udpe u me, yad nap kale mıdpin. *

¹⁶ Anıb u, kalöp hagabin, yad gıpin gıpin rö nıjmim, adö anıbu nöp gımim. *

¹⁷ Adö anıbu nöp, ñı mıdmagö yad Dımodı, Krais Jisas manö hag ñınö nıj aıj göm, Bı Kub wög gı aıj göp u yunö nınab. Amjaköm, yad Krais Jisas nıp nıj udem, Krais Jisas aıp jım ñöl mıdem, aıge gö rö gem gıpin u kalöp yıswem kauyan hagö nıjnabım. Yad Krais nıbi bı nıpe gau kalıp

magöjhalö pör hag ñıbin manö u u rö nöp hain gem Krais Jisas aıp jım ñöl mıdpin. *

¹⁸ Pen kale rımnab, Pol auagnab, a gımim, aleb aleb ñöl gı mıdpim.

¹⁹⁻²⁰ Pen Bı Kub u yıp yau a gö, yıjıd nınabin. Yıharıj manö nöp hagöm, God nıbi bı nıpe mıdagal; klö nıpe u udöm me, nıbi bı nıpe yabıl mıdpal. Anıb u, amjakem nıbi bı aleb aleb ñıbal gau manö nöp hagaböl aka God klö nıpe udöm mıdpal a gem nıjnabin. *

²¹ Anıb u, yad apem kalöp nıhön gınam? Ur ap daunam aka kalöp mıdmagö lem, manö hain hain hıgnam? Yad nıhön gıno, kalöp aıj gınab?

5

Bı ap nap nıbin nıpe u nıp si uda

¹ Manö ap halö haglö auö yıp hagpal, “Kale God pıg mıdpim gau bı kale ap uraköm nap nıbin nıpe u nıp si udöp,” a gıpal. Pen nıbi bı God nıp nıjagpal gau nan si nan naij anıbu rö gagpal me. *

² Pen gası kale nıjbim u, hon nıbi bı aıj, a gıpin. Pen namam kale ap unbö göp u, kale mög gıböp; bı anıbu hag hön yubep; nıbi bı Bı Kub lau adö mıdpim gau ap magum gınabım ñın u, bı anıbu kale aıp magum gagböp. Pen namam kale u anıg gö kalöp nable göm mög gagöp ar?

³ Yad mılö ke gai i mıdpin u pen kalöp gası nıjöl gı nöp mıdpin. Bı nan si nan naij göp anıbu, nıp nıhön nıhön gınabun u yad hadö nıj lıbin. *

⁴ Kale nıbi bı Bı Kub hon Jisas lau adö mıdpim gau ap magum gınabım ñın u, Pol hanıp gası nıjab a gımim, Bı Kub hon Jisas klö nıpe kalöp ñö udmim,

⁵ bı anıbu nıp hag gıpe, kale aıp magum gıgnım. Seden aıp nöp ajöm me, haı romanı nıpe naij gö, gası hain nıbö nıjöm, Bı Kub manö kub hıgnab ñın u, ana nıpe kamıj mıdainım rö löp. *

⁶ Pen kale bı nan naij göp u aıp jım ñöl mıdmim, mıd aıj gıpun a gımim gası u nıjbim u aıj gagöp. Bred gun a gaiöl, nan yıs pro marap nöp ud plaua rin yan

* 4:11: 2Ko 11:23-27

* 4:12: Ap 18:3; 2De 3:8; Mad 5:44

* 4:15: Gal 4:19

* 4:16: Plp 3:17

* 4:17: Ap 19:22

* 4:19-20: 1Ko 2:4

* 5:1: Lep 18:7-8; Dud 22:30

* 5:3: Kol 2:5

* 5:5: 1Di 1:20

halö lölö, yis pro u geinab plaua anibu magöñhalö kub yabiñ rannab. *

⁷ Kale miñi bred yis halö midagöp rö midpim u, nan yis nöd nibö u magöñhalö ud ke gau yumim, bred yis midagöp rö, nibi bi asin midagöp nöp midaimim. Kale nibi bi asin midagöp hadö midpim me. Nihön ginig: Pasopa ñin u Juda kai sipsip pi pak God nip sabe giñöm, God nipe kalip ud asik yua u aij gö niñöl gi mideila. Pen Krai nip Pasopa sipsip pi hon rö hadö pak sabe gila u me, God amgö ilö nipe u hon nibi bi asin midagöp hadö midpun. *

⁸ Anib u, Krai nip nan sabe gep rö al pak lölö, God hanip ud kamij yua u, gasi niñun, Pasopa hon u aij göp a gun ñiñun. Pen Pasopa hon ñineinabun u, yis halö, nan si nan naij gau halö, ñinagnabun; gasi aij magö u nöp niñun, manö niñö u nöp niñun, bred yis midagöp gau nöp udun ñinabun. *

⁹ Kalöp köp ap kali klin rikem hagnö, “Nibi si udep bi gau, bi si udep nibi gau, kalip aip jim ñöl midagaimim,” a ginö.

¹⁰ Pen kale hagnabim, “Pol hagöp, ‘Nibi bi Krai nip niñ udpal gau kale nibi bi Krai nip niñ udagpal gau kalip magöñhalö arö gilañ,’ a göm hagab,” a ginabim. Pen u wasö. Nibi bi Krai nip niñ udagpal gau, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rimnap halö udun a göm, nibi bi rimnap nan kale piti gi udöm, nan yiharin gau god hon a göm sabe göm gimidal nibi bi gau, minöñ naböñ il i pro midagpal. Ram minöñ gau magöñhalö midpal u, kalip arö gun rö lagöp.

¹¹ Pen köp nöd nibö kali klin rik yunö manö anibu miñi hag aij ginabin. Bi Kub Jisas niñ udpun a gipim nibi bi gau bi ap aka nibi ap urak, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rimnap halö udun a göm, nan yiharin gau god hon a göm sabe göm, nibi bi gau manö naij hagöm, nibi bi rimnap nan kale rimnap piti gi udöm, ñig wain ñig klö iru niñlö hauñ alö, gimidal nibi bi gau kalip aip ajagmim, jim ñöl nan ñinagmim. *

¹²⁻¹³ Nibi bi Krai nip niñ udagpal gau,

nan si nan naij gaiöl u, nihön ginig anig gipim, a gem, kalip manö kub hagagnam. God nipe nöp manö anibu kalip hagnab. Pen Bi Kub Jisas niñ udpun a gipim nibi bi gau, nan si nan naij gaiöl u, nihön ginig anig gipim, a gimim, kalip manö kub hagmim. God Manö u Mosi adin ap kali klin riköm haga, “Nibi bi nan si nan naij gimidal gau hag höñ yube aröl,” a ga. *

6

Krai nibi bi rimnap manö mideinab u, kale ke ud asikmim

¹ Pen namam kale Krai nip niñ udöp ap manö midö, bi Krai nip niñ udpal gau nöp manö kub anibu niñnaböl. Pen ai ginig bi Krai nip niñ udagpal gau manö kub anibu niñöl?

² Hon Krai nibi bi nipe, hainö nibi bi ram minöñ il i gau gau magöñhalö kalip manö kub hagun ud asiknabun. Pen kale nibi bi ram minöñ il i magöñhalö manö kub hagmim ud asiknabim u, kale nibi bi kale ke rimnap manö midnig gab u niñmim hag ud asiknabim. *

³ Hon hainö ejol gau kalip abe manö kub hagun ud asiknabun. Anib u, minöñ naböñ il i manö midnab u, ke hagun.

⁴ Krai nibi bi nipe gau, kale manö kub ud asikep bi kub rimnap niñöm, Krai manö niñ udagal a göm, kalip gasi minör niñbal. Anib u, manö kub rimnap midainim, kale ai ginig bi kub anib gau arhim?

⁵ Manö hagabin anibi, kalöp nable ginim a gem hagabin. Kale ke bi gasi aij niñöb bi ap, Krai nibi bi an hon aui manö kub hagno niñnim bi ap midagöp a gipim akan

⁶ Anib unbö rö nöp gibep u aij. Pen kale unbö rö gagpim. Krai niñ udöp nimam ap urak, Krai niñ udöp nimam nipe ke dam Krai niñ udagpal nibi bi gau midpal an au manö kub hagpal.

⁷ Pen kale Bi Kub Jisas niñ udpim rimnap urakmim, nañin namam kale ke rimnap dam manö kub hagpim u niñnem

* 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19 * 5:8: Dud 16:3 * 5:11: 2De 3:6; Dai 3:10 * 5:12-13: Dud 13:5; 17:7

* 6:2: Rep 3:21

nɪŋbin, kale Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpal nɪbi bɪ ɡɪpal rō gagabim. Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpim naɲɪn namam rɪmnap kalōp ɡɪ naij ɡaiōl u, arō ɡɪnabim u aij; urakmim kalɪp dam manō kub hagnabim u aij wasō. Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpim naɲɪn namam rɪmnap nan kalōp ɬɪp ɡɪ udaiōl u, arō ɡɪnabim u aij; urakmim kalɪp dam manō kub hagnabim u aij wasō.

8 Pen kale ado ɡɪmim, urakmim, Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpim naɲɪn namam kale ke rɪmnap nan kalōp ɬɪp ɡɪ uɔpim. Kale urakmim Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpal naɲɪn namam kale ke rɪmnap kalɪp ɡɪ naij ɡɪpim.

9 Pen kale nɪŋ aij ɡɪmim. Nɪbi bɪ ɡɪ naij ɡɪmɪdal gau, God kalɪp dam ram aij nɪpe laŋ ud aragnab. Nɪŋ aij ɡɪmim, dui gagmim. Nan yɪharɪŋ gau god hon a ɡōm sabe ɡōm ɡɪmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi si bɪ si ɡōm ɡɪmɪdal nɪbi bɪ gau; bɪ nɪbi aip wasō bɪ ap nōp aip ɡɪ ajōm ɡɪmɪdal bɪ gau; God kalɪp dam ram aij nɪpe laŋ au ud aragnab. *

10 Nɪŋ aij ɡɪmim. Nan si uɔmɪdal nɪbi bɪ gau; pōr nōp nan aij rɪmnap halō udun a ɡɪ gasɪ nɪŋmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi bɪ ɲɪŋ wain ɲɪŋ klō iru ɲɪŋōm hauɫ alō ɡɪmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manō naij manō piral hagmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi bɪ rɪmnap nan kale pɪɬɪ ɡɪ uɔmɪdal nɪbi bɪ gau; God kalɪp magōŋhalō dam ram aij nɪpe laŋ ud aragnab. U nɪŋ aij ɡɪmim, dui gagmim.

11 Kale rɪmnap nōd anɪŋ rō ɡɪ mɪdmɪdim. Pen Bɪ Kub Jisas Kraiŋ hanɪp a ɡōm uma u me, God hon Ana nɪpe u apōm, nan si nan naij ɡac kale u ɬɪk ɡɪ yuōm, kalōp God nɪp wōŋ ɡep nɪbi bɪ ke lōm, nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagōp mɪdpim a ga. *

12 Kale rɪmnap hagpim, “Yad nan nɪhōn ɡɪnam a ɡɪnabin u ɡɪnabin; u manō mɪdagōp,” a ɡɪpim. Anɪŋ hagpim u pen adō rɪmnap ɡeinabin yɪp nan aij ap ɡɪ ɲagnab. Kale hagpim, “Yad nan nɪhōn ɡɪnam a ɡɪnabin u ɡɪnabin; u manō mɪdagōp,” a ɡɪpim. Anɪŋ hagpim u pen yad adō rɪmnap ɡem, ɡɪ dam dam mɪdō mɪdō yad bɪ nagɪman rō mɪdem, adō

anɪbu nōp gasɪ nɪŋem ɡɪnabin; yɪharɪŋ mɪdeinam rō lagnab. Anɪb u nɪŋem, yad anɪŋ ɡōl ɡagnabin. *

13 Kale rɪmnap pen hagpim, “Hanɪp mudun mɪdōp u me, nan ɲɪŋōl ɡɪ nōp mɪdeinabun,” a ɡɪpim. Anɪŋ hagpim u pen God ɡō mudun u abe, nan anɪb gau abe pɪs ɡɪnab. God nɪbi bɪ haɲ roman ɡale ɡɪ la u, nɪbi si bɪ si ɡōl a ɡōm ɡɪ laga. Haɲ roman klō kale u, Bɪ Kub nɪp wōŋ ɡōl ɡɪ mɪdmim a ɡōm ga. Bɪ Kub nɪpe nōp haɲ roman kalōp nan ɲɪmɪdōp. *

14 God klō nɪpe u nōp ɡō me, Bɪ Kub uraka. Klō nɪpe u nōp ɡō me, hon u rō nōp uraknabun. *

15 Nɪŋ aij ɡɪmim. Kale Kraiŋ aip jɪm ɲōl mɪdpim u, ɲɪn kɪd ma kɪd nɪpe ke u mɪdpim. Kraiŋ haɲ roman nɪpe u, bɪ si udep nɪbi aip jɪm ɲagnɪm, wasō yabɪɫ! *

16 God Manō u, Moŋs adɪŋ ap kalɪ kliɲ rɪkōm haga, “Bɪ nɪbi uɔm aip jɪm ɲōl mɪdeinabil u, kale mɪhōŋ haɲ roman aɲɪ ap nōp mɪdeinabil,” a ga. Anɪb u rō, bɪ an nɪpe bɪ si udep nɪbi ap ud aip jɪm ɲōl mɪdeinab u, kale mɪhau haɲ roman aɲɪ ap nōp mɪdeinabil. *

17 Pen nɪbi bɪ an Bɪ Kub aip jɪm ɲōl mɪdeinab u, ana nɪpe Bɪ Kub Ana nɪpe aip jɪm ɲōl mɪdeinabil. *

18 Nɪbi si bɪ si gagmim. Nɪbi bɪ nan si nan naij rɪmnap ɡɪnabōl gau, haɲ roman hōŋ adō ɡɪnabōl, pen nɪbi si bɪ si ɡɪnabōl gau haɲ roman ɡale ke ɡɪ naij ɡɪnabōl.

19 Nɪŋ aij ɡɪmim. God nɪpe Ana Uɫ u yuō apōm, aŋ kalōp daŋ mɪdōp. Haɲ roman kale u Ana Uɫ ram raul nɪpe mɪdep u. Anɪb u, ke gasɪ nɪŋbun rō ɡun a ɡun gasɪ u nɪŋaɡun. Haɲ roman gasɪ rɪmɪd mɪdmagō kale nan kale wasō. God nɪpe kalōp rau adog uda.

20 Kraiŋ nɪpe nan aij yabɪɫ yuōm kalōp rau adog uda. Anɪb u me, haɲ roman ɡale gau ɡɪ aij ɡōl ɡɪ mɪdpe nɪŋōl ɡɪ, God nɪŋō, nɪp aij ɡɪnɪm; nɪbi bɪ gau nɪŋōm God nɪp aij a ɡōl. *

* 6:9: Gal 5:19-21; Ep 5:5; Rep 22:15

1Ko 15:20; 2Ko 4:14 * 6:15: Ep 5:30

* 6:11: Dai 3:3-7

* 6:16: Mad 19:5

* 6:12: 1Ko 10:23

* 6:17: Jon 17:21-23; Ro 8:9-11

* 6:13: 1De 4:3-5

* 6:14: Ro 8:11;

* 6:20: 1Ko 7:23; 1Pi

1:18-19

7

Ber mihau hañ roman kale añi ap midöp

¹ Yip köp kalı kliñ rikmim manö hagpe u, kalöp pen hagnig gabin. Bı gau nıbi udagnaböl u aij.

² Pen nıbi si bı si gıpal u naij göp rö, bı gau nıbi kale ke udöm mıdeinaböl u aij; nıbi gau bı kale ke udöm mıdeinaböl u aij.

³ Pen anig gi midöl gi, nıbi ginig a gainim u, nugmul yau a ginim. Nugmul nıpe ginig a gainim u, nıbi nıpe u rö nöp yau a ginim.

⁴ Nıbin hañ roman u nan nıpe ke wasö; nugmul aip nan kale jim ñöl. Nugmul hañ roman u u rö nöp nan nıpe ke wasö; nıbin aip nan kale jim ñöl.

⁵ Anıb u, nugmul hagö, nıbin wasö gagnab. Nıbin hagö, nugmul wasö gagnab. Yau nöp gimil gimil. Pen God nıp gası añi nıñul, sabe göl gi nöp midaiul a gimil, manö hag adö añi ap limil, ñin rimnap yıharıñ midmil, God nıp sabe göl gi mıdeinabil. Hainö kauyan ginabil. Wasö u, yıharıñ mıdeinabil rö, gası rimnap nıñmil gılö arö, Seden kalöp ap udö, ap lug pakmil rö löp.

⁶ Pen kale ber ñin rimnap yıharıñ midmil, God nıp sabe gi midmil, u hagabin. Pen kale ke ber mihau manö hag adö añi ap limil, ñin rimnap yıharıñ midul, God nıp sabe gi midaiul, a geinabil u, u manö midagöp, a gem hagabin.

⁷ Gası yad nıñbin u, nıbi bı magöñhalö yad yıharıñ midpin rö midaimim u aij. Anig göl gası nıñbin u pen God gası nıpe ke nıñöb rö, hanıp nan aij ke ke ñöb. Nıbi bı rimnap nan aij ap ñö, adö rimnap ke gıpal; pen nıbi bı rimnap nan aij ap ke ñö, adö rimnap ke gıpal. Anig rö, kale magöñhalö yad yıharıñ midpin rö midaimim a gem hagabin.

⁸ Pen nıbi praj bı praj midpim gau abe, nıbi palpal gau abe, yad yıharıñ midpin rö mıdeinabim u aij.

⁹ Pen nıbi bı rimnap yıharıñ midöm, si gun a göm gası u nöp auö, mid aij gagnaböl. Anig gainim u, bı gau nıbi kale ke ke udöl, nıbi gau bı kale ke ke udöl.

Wasö u, an kale yan mab rö inö, mid aij gagnaböl. *

¹⁰ Bı ber bı gau, kalıp manö ap hagnig gabin. Pen yad nöp wasö; Bı Kub u manö nıpe. Nıbi gau nugmul bı kale arık aragmim. *

¹¹ Pen rimnap arık araiöl u, bı hain nıbö udagöl; yıharıñ nöp midaiöl. Bı udnig, am nugmul kale nöd nıbö u nıp kauyan udöl. Kale bı gau u rö nöp, nabin bı kale u rö nöp hag yuagmim.

¹² Pen kalöp nıbi bı rimnap gau manö ap hagnig gabin. Pen Bı Kub manö nıpe u udem, kalöp hagabin; gası yad ke nıñbin rö u kalöp hagabin. Pen bı ap, nıpe nıbi Krais nıp nıñ udagöp nıbi ap udöl gi mıdeinabil u, nıbi anıbu, nugmul aip midaiul, a geinab u, nugmul nıpe, nıbi Krais nıp nıñ udagöp a göm, ası ması göm hag yuagnab.

¹³ Pen nıbi ap, nıpe bı Krais nıp nıñ udagöp bı ap udöl gi mıdeinabil u, bı anıbu, nıbin aip midaiul, a geinab u, nıbin nıpe, nugmul Krais nıp nıñ udagöp a göm, ası ması göm arık aragnab.

¹⁴ Nıbi Krais nıp nıñ udöp u me, bı Krais nıñ udagöp bı nıpe u nıbin aip jim ñöl midlö, God nıñö, nıbin u abe nugmul u abe nıbi bı nıpe ke mıhön midpil. Pen bı Krais nıp nıñ udöp u me, nıbin Krais nıñ udagöp nıbin nıpe u nugmul aip jim ñöl midlö, God nıñö, nugmul u abe nıbin nıpe u abe nıbi bı nıpe ke mıhön midpil. Wasö u, ñı pai kale gau nıbi bı Krais nıñ udagpal ñı pai rö lıblap. Pen nap kale aka nıme kale Krais nıp nıñ udpal rö, God u rö nöp nıñö, ñı ñı pai nıpe ke rö midpal.

¹⁵ Bı ber bı udöl midpal gau, nugmul nöp Krais nıp nıñ udöm midö, nıbin nıpe Krais nıp nıñ udöm midageinab u nıpe klö göm nugmul nıpe nıp arık arnig gainim u, nugmul nıpe, nıbi yad a göm, ud rıbıkagnim; yau a gö, arnim. Wasö u, pen pen gimil mid aij gagnabil. Pen nıbi u Krais nıp nıñ udöm midö, nugmul nıpe Krais nıp nıñ udöm midageinab u nıpe klö göm nıbin nıpe nıp arık arnig gainim u, nıbin nıpe, bı yad a göm, ud rıbıkagnim; yau a gö, arnim. U manö midagöp. Wasö

* 7:9: 1Di 5:14 * 7:10: Mad 5:32; 19:9 * 7:15: Ro 14:19

u, pen pen gımil mıd aij gagnabil me. God agamıj mıd aij gılan a gım hanıp udöp. *

16 Pen kale nıbi gau, Krais nıp nıj udpim u, nagamul Krais nıjagöp u aip mıdmil, nıpe Krais nıj udnım rö löp. Pen kale nugmul bı gau, Krais nıp nıj udpim u, nabin Krais nıjagöp u aip mıdmil, nıpe Krais nıj udnım rö löp. *

17 Nıbi bı Krais lau adö mıdpal ram gau magörhalö kalıp pör hagmıdın, “Kale ke nıhön nıhön gımim rö mıdaibe, God kalöp wıñ alöm uda u, adö anıbu nöp mıdaimim,” a gımıdın.

18 Bı hañ hadö rıb gı dö gıla ap, hainö God nıp wıñ alöm udnab u, nıpe anıg göl mıdpin a göm gası iru nıjagnım. Pen bı hañ rıb gı dö gagla ap, hainö God nıp wıñ alöm udnab u, yıp hañ rıb gı dö gagal a göm gası u nıjagnab; nıp hañ rıb gı dö gagöl.

19 God nıpe nıjö, bı hañ rıb gı dö gıpal aka rıb gı dö gagal u, u nan yıharıj yabıt; God hagö nıjun gınabun u, u nan kub yabıt. *

20 Kale ke nıhön nıhön gımim rö mıdaibe, God kalöp wıñ alöm uda u, adö anıbu nöp mıdaimim.

21 Kalöp rımnab bı rımnab rauöm dam wög kale u hag lılö, pe u udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagı wög rö gımim gı mıdpe, hainö Bı Kub kalöp wıñ alöm, nan aij yabıt yuöm, kalöp rau adog udö, nıbi bı nıpe ke mıdpim. Pen nıbi bı an an, bı rımnab hagpal hagpal rö nöp nagı wög rö gımim gı mıdagpe, hainö Bı Kub kalöp wıñ alöm, nan aij yabıt yuöm, kalöp rau adog udö, nıbi bı nagı wög gep nıpe ke mıdpim. *

22 Nıbi bı an an, bı rımnab rauöm dam wög kale u hag lılö, pe udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagı wög rö gımim gı mıdpe, hainö Bı Kub kalöp wıñ alöm, nan aij yabıt yuöm, kalöp rau adog udö, nıbi bı nagı wög gep nıpe ke mıdpim. *

23 Krais nıpe nan aij yabıt yuöm kalöp rau adog udö, nıbi bı nıpe mıdpim. Anıb

u, nıbi bı rımnab nagı wög gep nıbi bı kale mıdaiun a gımim gası u nıjagmim.

24 Anıb u, añ mam bı. Kale ke nan nıhön nıhön gımim rö mıdaibe, God kalöp wıñ alöm uda u, adö anıbu nöp mıdaimim.

25 Pen nıbi udmim aka nıbi udagmim, manö hag nıjbe u hagnıg gabin. Manö anıbi Bı Kub u hagö nıjem kalöp hagabin. Pen nıpe yıp mög nıjöm udöm wög ke hag la rö, gası nıj aij gem kalöp manö hagnıg gabin anıbi, manö nıjö a gımim nıjmim.

26 Nıbi bı Krais nıp nıj udpun uri mıjör udun uıham mıdnabun u, mıdpim rö nöp mıdaimim u aij.

27 Kale bı nıbi halö mıdpim gau, nıbi hon gau arö gun yıharıj mıdaiun a gımim gası u nıjagmim. Pen kale bı nıbi halö mıdagpim gau, nıbi udun a gımim gası u nıjagmim.

28 Pen kale bı gau, nıbi udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Kale nıbi praj gau, bı udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Udmim uıham mıdaimim a gem gası u nıjem kalöp hagabin.

29 Añ mam bı. Mıdpun ñın i mılö padö mıdagnab. Kale nıbi halö mıdpim bı gau, nıbi halö bı mıdagpim rö mıdaimim.

30 Mıtöj gıvim nıbi bı gau, mıtöj gagep nıbi bı rö mıdaimim. Mıñ mıñ gıvim nıbi bı gau, mıñ mıñ gagep nıbi bı rö mıdaimim. Nan raubim nıbi bı gau, nan mıdagöp nıbi bı rö mıdaimim.

31 Mınöj naböj ıl i nan gau udmim gıvim nıbi bı gau, gası adö añ anıbu nöp nıjmim gagmim. Mınöj naböj ıl i ke hain nıbö lınab ñın u söl mıdöp. *

32 Yıp aij göp u, kalöp marö kub gagnım. Bı nıbi udagpal gau, Bı Kub nıp gası nıjöm, nan nıhön gınö, Bı Kub nıp aij gınab a göm, gası u nıjnaböl.

33 Pen bı nıbi udpal gau, nıhön gınö, nıbi yad u nıp aij gınım a göm, nan mınöj naböj ıl i gası kub nıjöm gö arnab.

34 Anıg gö, nıpe gası mıhöp nıjnab. Pen nıbi bı udagöp u, Bı Kub nıp nöp gası añ nöp nıjnab. Hañ roman gası rımıd mıdmagö yad magörhalö Bı Kub nıp nöp

ñem, nîp mîdmagö lem, wög gînam a göm, gasî u nöp nîñnab. Pen nîbi bî udpal gau, nîhön gînö, bî yad u nîp aij gînim a göm, nan mîñnön nabön iî i gasî kub nîñöm gö arnab.

³⁵ Manö hagabin anîbi, kalöp wîhō gem hagagabin; kalöp gasî nîñem, Bî Kub nîp añî nöp gasî nîñöl gî, mîdmagö löl gî mîdaimim a gem hagabin.

³⁶ Pen bî ap yîharîñ mîdö, nîp nîbi dap ñîlō, yad bî wasōke mîdeinabin a göm, mîd damöm, hainö nîbi anîbu nîp nîñöm, nîpe mîd aij gagöp, a göm, nîp mög nîñöm udnabin a gîñab u, udnîm. Manö mîdagöp. Nîpe nan si nan naij ap gagnab. Nîbi udnab u aij.

³⁷ Pen bî ap yîharîñ mîdö, nîp nîbi dap ñîlō, yad bî wasōke mîdem mîd aij gîñabin a göm, gasî adö anîbu nöp klō gî nîñ damöm, nîbi udagnabin a gîñab u, udagnîm. Manö mîdagöp. Nîpe u rō nöp gî aij gîñab. Nîbi udagnab u aij.

³⁸ Anîb u, nîbi dap ñîlō, udnîm u, gî aij gîñab. Pen nîbi dap ñîlō, udagnîm u, gî aij yabîl gîñab.

³⁹ Nîbi gau, nugmul kamîñ mîdeinab u, aip mîdeinabil. Umnab u me, am bî hainö udnabin a gîñab u, udnab; gasî nîpe. Pen udnîg gîñab u, Bî Kub lau adö mîdöp bî ap nöp udnab. *

⁴⁰ Pen gasî yad nîñbin u, nugmul umö, nîbi yîharîñ adu mîdpal rō mîdainîm u aij. Nîpe ñîñî löl gî mîdöm, mîd aij gîñab. Yad gasî nîñbin, God Ana nîpe yîp gasî ñö nîñöl gî kalöp manö anîbi hagabin.

8

“Nan pak god piral wip haj nan gau sabe gîpal u ñîñun aka wasö?” gîla

¹ Pen nîbi bî nan piral wip haj nan gau sabe gîpal gau, nan ap dap pak nan piral anîb gau kalîp sabe gî ñîeinaböl u, ñîñun aka ñîñagun a gîmim yîp hag nîñbim u, kalöp pen hagnîg gabin. “Hon nîbi bî magöñhalö gasî ke ke mîdöp,” a gîpim u, nîñö nöp hagpim. Pen gasî rîmîd hon ke nîñun, nîñ aij gîpun a gîñabun u, hib hon ke hagno adö arnîm rō löp. Pen nîbi bî

gau kalîp mîdmagö lîñabun u, klō rîmnap halö udun, Krais haga rō nöp gî aij gîno arnab. *

² Pen hon gasî nîñeb mîdpun a gîpal nîbi bî gau, yîharîñ adö adö nöp nîñöm anîg hagpal. *

³ Nîbi bî God nîp mîdmagö lîbal gau, God nîpe kalîp nîñöb.

⁴ Pen nîbi bî nan ap dap pak nan piral anîb gau nîp sabe gî ñîeinaböl u, ñîñun aka ñîñagun? Pen hon nîñbun, nan piral sabe gîpal anîb gau nan nîñö wîhō, u nan yîharîñ. Hon nîñbun, God añî nöp mîdöp. *

⁵ Nîbi bî rîmnap, god iru nöp, bî kub iru nöp kumi kabö adö lan abe mîñnön nabön iî i abe mîdpal, a göm gasî u nîñbal.

⁶ Pen God hon u añî yabîl mîdöp. Nîpe Bapi hon nan gau magöñhalö gî lō mîdöp. Nîpe mîdö nîñöl gî me, hon mîdpun. Bî Kub Jisas Krais u, u rō nöp añî nöp mîdöp. Nîpe mîdö me, God nan gau magöñhalö gî lō mîdöp. Nîpe mîdö nîñöl gî me, hon mîdpun. *

⁷ Pen nîbi bî rîmnap manö anîbu nîñagpal. Nagî adö u aij, nagî adö u naij, a göm nîñ aij gagal. Anîb u, god piral gau nîp nan pak sabe gî ñîbal nan u ñîñöm, nîhön gîñîg god piral ñîbal nan ñîñbun a göm gasî iru nîñnaböl.

⁸ Pen nan asi masî gîñabun aka halöwałö ñîñnabun u, God nîñö, manö mîdagöp.

⁹ Pen kale nîbi bî nîñ aij gîpim gau, nan ap ñîñno, añ mam hon nîñ aij gagal gau nîñöm ap lug paköl rō löp a gîmim gasî u nîñöl gîmim nan ñîñmim. *

¹⁰ Nîhön gîñîg: kale nîbi bî nîñ aij gîpim gau, am god piral sabe gîpal ram raul mîgan u ammim, nan ñîñbe, nañîñ namam nîñ aij gagal gau, ap kalöp nîñöm, kale u rō nöp ñîñöl rō löp.

¹¹ Anîb u, kale nîñ aij gîpun a gîmim gîpe, nañîñ namam Krais udnabin a göm uma ap gasî mîlō löl göm u rō nöp nan anîbu ñîñöm, ap lug paknab. *

* 7:39: Ro 7:2-3

* 8:1: Ap 15:29

* 8:2: Gal 6:3

* 8:4: Gal 4:8; Dud 4:39; 6:4

* 8:6: Ep 4:5,6

* 8:9: Ro

14:13-15; Gal 5:13

* 8:11: Ro 14:15,20

¹² Kale anig geinabim u, adö anibu nöp nañin namam kale gau ninjöm, adan aij mai, adan naj mai, nin aij gagnaböl. Anib u, kale nañin namam gau kalip nan si nan naj gimim, Krais nip nan si nan naj ginabim.

¹³ Anib u, nan ñineb rimnap ñinjö, añ mam ap ninjöm ap lug pakeinab u, yad nan yuö rimnap ñijnagnabin; yiharin hat maj nan ñinem umnabin. *

9

Pol pe udagmidöp u nip aij ga

¹ Yad Jisas manö ud arep bi ap midpin. Yad Bi Kub hon Jisas nip amgö yad ke ninjöö. Kale Bi Kub nibi bi nipe midpim u, yad Bi Kub nip wög gem, manö aij nipe u hag ñainö, nin udmim me, nibi bi nipe midpim. Anib u, nan ap yip adan wamagöp. *

² Yad Jisas manö ud arep bi ap midpin u, pen nibi bi rimnap yip ninjöm, Pol Jisas manö ud arep bi ap midöp, a göm ninjagnaböl. Pen gasi yad ninbin, kale nibi bi gau, ninjöö nöp Pol Jisas manö ud arep bi ap midöp a gimim ninbim. Nibi bi gau pen, kale Bi Kub nibi bi nipe midpim u ninjabinaböl u, ninjöö nöp Bi Kub nipe ke Pol manö nipe ud arep bi ap hag lö midöp, a ginaböl. *

³ Nibi bi rimnap yip manö kub hagpal gau kalip, pen anig hagabin.

⁴ Kalöp wög gi ñibin u rö, pen nan magö udnam rö lagöp akan *

⁵ Wög kalöp gipin rö, yad pen nibi Jisas nip ninj udöp ap udem, dam Jisas manö aij hag ñi ajöl gi, nan ñinjul rö lagöp akan Bi Jisas manö ud arep bi rimnap abe, Bi Kub nimam hain nipe gau abe, Pida abe, pör nibi kale gau halö dam, Jisas manö aij hag ñi ajmidal.

⁶ Aka Banabas hol mihönj nöp mani wög gul nan ñijnabul?

⁷ Bi ami gau wög gipal rö, nan kale ke ulhai ninjagpal. Kalip nan ñilö ñinbal. Bi wain wög gi yimbäl gau, yimbäl rö, wain

magö rimnap ral dapöm ñinbal. Bi kaj sipsip mukpal gau, mukpal rö, ci rimnap udöm ñinbal.

⁸ Manö hagabin anibu ninbe, nibi bi gau gasi ninbal rö nöp hagab a ginabim rö löp. Pen lo manö adö anibu nöp hagab me.

⁹ God Manö u, Mosi adin ap kali klin riköm haga,

“Kale kaj kau gau panid dapim,
wid hon abhib jaklö,

magö u ke löm, cög u ke löm gan a gimim
dap libe wög gilö ninjöl gi,
maj migan kale u nagi li ribik gaggimim.

Wög ginaböl rö rimnap ñijnaböl,” a ga.

Pen God nipe kaj kau gau gasi ninjöm manö anibu hagaga. *

¹⁰ Hanip nibi bi gasi ninjöm haga. Nibi bi wög klö yabul göm wög yimbäl gau, nibi bi wög klö göm nan ral daubäl gau, wög gipal rö kalip rimnap ñilö ñinjöl gi, aij a gö ninjöl gi wög göl a ga. *

¹¹ God manö hagöp nan aij u midmagö an kalöp dan yimbun u rö, kale pen nan minönj nabönj il i midöp rimnap hanip ral dap ñinabim u aij. *

¹² Pen bi rimnap kalöp manö aij u hag ñilö, mani nan gau ñibim rö, Banabas hol bi mihau kalöp pör hag ñimdul u, halip bi ñagnabim akan

Pen kalöp hag ninblop, mani nan gau udblop, pen nibi bi rimnap ninjöm hagblap, “Mani nan a gi asib göl gi ajabil u, pen piral limil, ‘Krais manö aij u hag ñi ajabul,’ a gipil,” a giblap. Anig rö anibu ninjul, Krais manö aij u ninjagnaböl rö löp, a gul, mani nan kale gau udagul. Mani hol ke wög gul, nan rau ñinjöl gul, Krais manö aij u hag ñi ajpul. *

¹³ Pen kale ninbim: bi God sabe gep ram raul migan wög gipal gau, nan God nip dap ñinbal gau rimnap udöm ñinbal. Bi God wög göl gi, yaur wal bid adö pak sabe gipal gau rimnap udöm ñinbal. *

¹⁴ Anib unbö rö nöp, Bi Kub hagö, manö aij nipe hag ñinaböl nibi bi gau, kalip pen nan kale Bi Kub nip ñeb rimnap ñeinaböl,

* **8:13:** Ro 14:21 * **9:1:** Ap 22:17-18; 26:16; 1Ko 15:8-9

1Di 5:18 * **9:10:** 2Di 2:6 * **9:11:** Ro 15:27 * **9:12:** Ap 20:34; 2Ko 11:9

10:10; Luk 10:7; Gal 6:6

* **9:2:** 2Ko 3:2-3

* **9:4:** Luk 10:8

* **9:9:** Dud 25:4;

* **9:13:** Dud 18:1-3

* **9:14:** Mad

dam nan ñiñeb nan kale gau rauöm, mid aij göl gi wög anibu geinaböl. *

15 Pen kalöp Kraiss manö aij u hag ñi ajnö udpim rö, mani nan ñiñeb kale rimnap udagpin u yip aij yabıl göp. Miñi köp kalı kılın rıkabin i, nan kale rimnap udnam a gem hagagabin. Wasö yabıl! Mani yad ke wög gem, nan rau ñiñnabin; wasö umnabin. Yad nan kale rimnap udagnabin.

16 Pen manö hag ñi ajmidin anibu, gasi yad ke hag ñi ajagmidin. Wög Bi Kub nıp gımidin anibu, nıpe ke gımön a ga rö nöp gımidin; gasi yad ke niñem gagmidin. Anıb u, yad Jisas manö aij u arö gınam rö lagöp; hag ñöl gi nöp mideinabin. *

17 Gasi yad ke niñem Jisas manö aij u hag ñibnep, yad nan aij rimnap udbnep. Pen gasi yad ke wasö, Bi Kub hagö, manö aij nıpe hag ñabin u rö, yad yiñarın wög yip hag la u gabin.

18 Anıb u, yad nan aij udagem, kalöp yiñarın hag ñimdin u, yad nan niñön niñön pen udnam? Pen udmidin u, mani nan rimnap udagem, Jisas manö aij u hag ñinö, nıbi bi gau kale nan rimnap ñagöm, yiñarın manö aij anibu niñöm, Jisas nıp niñ udnaböl, a gi gasi u nöp niñmidin; pen yad udmidin me u.

19 Yad, bi rau dap lılo, nagi wög gıpal rö bi ap midagpin u pen nıbi bi iru nöp God lau adö mideilan a gem, nıbi bi ram mınönj ke ke gau midpal magöñhalö kalıp nagi wög gep bi ap rö midpin.

20 Juda kai midpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö niñ udlan a gem, kale gımidal adö u nöp gımidin. Yad lo Mosıs kalı kılın rıköm haga anibu niñem hain gagabin u pen Mosıs kalı kılın rıka lo anibu hain gıpal nıbi bi gau midpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö niñ udlan a gem, yad lo manö anibu u rö nöp hain gımidin. *

21 Pen nıbi bi lo manö u niñagpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö niñ udlan a gem, nıbi bi lo manö niñagpal gau gıpal rö gımidin. Pen anıg gem, hałowalö

göl gi God lo manö u arö gagpin; Kraiss lo manö u hain gımidin.

22 Nıbi bi Kraiss niñ ud pidönj gal an u amem, Kraiss manö u hag ñinö niñ udlan a gem, manö kal manö klö wasö, manö hain nöp hag ñimdin. Anıb u, nıbi bi ke ke midpal rö, rimnap Kraiss nıp niñ udlö, kalıp ud kamın yunım a gem, kalıp aip midem, kale gımidal rö nöp gımidin. *

23 Gımidin anibu, Kraiss manö aij u hag ñi aij gınö, nıbi bi nıp niñ udlö, nıpe kale aip yad aip ud kamın yunab, a gem, anıg gımidin.

Klö yabıl gıno areinab me, mid aij yabıl gınabun

24 Kale niñbim: nıbi bi resıs gıpal gau iru nöp resıs gıpal, pen bi añi ap nöd amjaknab u nöp nan aij udnab. Anıb unbö rö, kale u rö nöp klö gımim, adan dip am aij gımim, nan aij udnabim.

25 Nıbi bi resıs göm, nöd amjakun a göm gasi u niñbal gau, asi masi gi aij göm, pör klö göm eksais gi dam dam, hainö resıs gınaböl. Usajıl bad pör midep wasö u, nan pro nöp udun a göm, anıg gıpal. Pen hon usajıl bad pör midep udun a gun, anıg gıpun. *

26 Anıb u me, yad resıs gımidin u, ke gau niñagpin; adan arnıg gıpin mıgan u nöp niñem, dip nöp gem armidin. Pen bi yiñarın hałpi ñöm pen pen pakpal gau, hałowalö pakagpal, niñ aij göm pakpal rö u gıpin.

27 Pen yad hañ roman gasi rimid yad ke klö kal gem eksais gi aij gımidin. Anıg gem, nıbi bi gau kalıp Jisas manö aij u hag ñinö, Jisas niñ udöm nan aij udlö, yad u rö nöp abe nan aij udnam, a gem, anıg gınö armidöp. *

10

Apıs bac bi gau gıla u hauł gagun

1 Pen añ mam bi. Apıs bac ilan hon gau aiud u hauł gagmim. God kumi bad rö löm, kalıp rarö rauöm abad midö, magöñhalö kamın arla. Kale ñıg solwara Añi a gal

* 9:16: Jer 20:9 * 9:20: Ap 21:20-26 * 9:22: 2Ko 11:29 * 9:25: Plp 3:14; 2Di 4:7-8; 2:4-5 * 9:27: Ro 8:13; 13:14 * 10:1: Eks 13:21-22; 14:22-29

gau, nan yabił a gem hagagabin; nan piral anib gau yiħariŋ minöŋ, mab adiŋ, kabö gol adiŋ nöp. *

²⁰ Pen kalöp hagabin: nibi bi God nıp niŋagpal gau, nan piral anib gau sabe gun, yaur wal nan dap pak kabö biđ adö u lun, a geinaböl u, kale kijaki wip haj wip ana kabö adiŋ mab adiŋ yuau nan gau sabe göm pakmıdal; God nıp sabe gi pakagmıdal. Anib u niŋem, kale yaur wal nan kijaki nıp sabe gi pak niibal yaur wal nan gau nibi bi gau aip jım niöl niŋmim, kijaki kai aip jım niöl mıdeinabim a gem, kalöp manö anibi hagabin. *

²¹ Krais nibi bi nıpe aip magum gimim, Bi Kub niŋ nıpe aip niŋmim, amimim kijaki niŋ nıpe aip niŋmim rö lagnab; Bi Kub nan nıpe aip niŋmim, amimim kijaki nan nıpe aip niŋmim rö lagnab. *

²² Anig geinabim, Bi Kub nıp ałeb ałeb niŋmim ginabim. Kale nibi bi kłö mıdagöp, Bi Kub bi kłö yabił nıp anig geinabim u, hanıp pen ilön niagnım, a gıpm akan *

²³ Kale rımnap hıgmim, “Hon niħön niħön gun a ginabun u, ginabun; u manö mıdagöp,” a gıpmim. Me pen adö rımnap geinabun u, pen hanıp gi naij ginab. Kale hıgmim, “Hon niħön niħön gun a ginabun u, ginabun; u manö mıdagöp,” a gıpmim. Pen adö rımnap geinabun u, nibi bi Krais lau adö mıdpal gau kalıp nan aij ap gi niagnab. *

²⁴ Hon ke mıd aij ginabun a gun adö u nöp niŋun gagun; nibi bi rımnap kalıp gası niŋun, kale mıd aij göl a gun adö u nöp niŋun gun. *

²⁵ Kale yaur wal nan pak dam maker laiöl u, kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap maker libal aka gimim, gası iru niŋmim, kalıp hag niŋagmim. Hałöwałö rau niŋmim.

²⁶ Niħön ginig: God Manö u Depid nıpe adiŋ ap kalı kliñ riköm haga, “Ram minöŋ ił i abe, nan minöŋ naböŋ ił i mıdöp nan gau abe, magörħalö Bi Kub nan nıpe mıdöp,” a ga. *

²⁷ Pen nibi bi Krais lau adö mıdagpal rımnap kalöp, “Aube nan niŋun,” a gaiöl, ram kalıp arun a gaibe u, gası iru niŋmim aragmim. Am kalıp aip asıkmim, kale yaur wal nan gau dam adiŋ kalöp niŋnaböl gau, kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap niaböl aka gimim, gası iru niŋmim, kalıp hag niŋagmim. Nan niŋeb kalöp niŋnaböl rö hałöwałö ud niŋmim.

²⁸ Pen nibi bi rımnap apöm kalöp ha-gaiöl, “Nan anıbu kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap libal,” a gaiöl u, rik niŋmim, hon niŋno, nibi bi hanıp hag niŋal gau gası iru niŋnaböl, a gimim, arö gimim. Wasö u, gası magö kale anı dan, u aij u naij hagab gası magö anıbu, dui ginab. *

²⁹ Pen gası magö kalpe hagagabin; nibi bi rımnap kalöp hag niŋnaböl gau, gası magö kale anı dan mıdöp anıbu naij ginab a gem, hagabin.

Pen gası magö yad ke niŋem, nan niħön niħön ginam a ginabin u, ginabin; nibi bi ke gası magö kale niŋem, anig gıgnam, a gıgnabin.

³⁰ Nan niŋeb anıbu gau, God nıp aij a gem niŋnabin u, niħön ginig nibi bi rımnap yıp manö hag ginaböl? *

³¹ Anıbu u, nan niŋnig ginabim aka niŋ niŋnig ginabim aka nan niħön niħön ginig ginabim, God hib nıpe adö arnım a gimim gası u nöp niŋmim gimim. *

³² Pen Juda nibi bi gau aka Grik nibi bi gau aka Krais lau adö mıdpal nibi bi gau niŋlö, aij gıgnım adö u gıgmim. *

³³ Yad gımıdin adö u, yıp ke aij gınım adö u gıgmıdin; nibi bi gau iru yabił nöp Jisas manö aij u niŋ udlö, kalıp ud kamıŋ yunım, a gem, adö u nöp gımıdin. *

11

¹ Anıbu u, yad Krais göp adö u niŋem gıpin rö, kale u rö nöp yad gıpin adö u nöp niŋmim gimim. *

Nibi bi God nıp sabe ginig magum geinaböl u, kale niħön rö mıdöl

* **10:19:** 1Ko 8:4 * **10:20:** Dud 32:17; Rep 9:20 * **10:21:** 2Ko 6:15-16 * **10:22:** Dud 32:21 * **10:23:** 1Ko 6:12
 * **10:24:** Ro 15:1-2 * **10:26:** Sam 24:1 * **10:28:** 1Ko 8:7 * **10:30:** 1Di 4:4 * **10:31:** Kol 3:17 * **10:32:** Ro 14:13 * **10:33:** 1Ko 9:20-22 * **11:1:** 1Ko 4:16

² Yad nan nîhön nîhön gîmîdin u nîj dammim, Jisas manö aij u dapem kalöp hag ñîñö u, nîj dammim, nîjöl gî nöp mîdmim gîpim u, kalöp nîbi bî aij yabî a gabin.

³ Pen mîñi hagnîg gabin i, nîjmim. Bî gau nabîc kale Kraîs; nîbi gau nabîc kale nugmul bî; Kraîs nabîc nîpe God. *

⁴ Pen bî gau nabîc kale paļu gôm, God nîp sabe göl gî, aka nîbi bî gau kalîp God Manö hag ñöl gî geinaböl u, nabîc kale dap lugnaböl.

⁵ Pen nîbi gau nabîc kale u waiö mîdö nîjöl gî, God nîp sabe göl gî, aka nîbi bî gau kalîp God Manö hag ñöl gî geinaböl u, nabîc kale dap lugnaböl. Nîbi ap anîg geinab u, nîbi nan naij gî nab nable gaņ a gôm umagö böņ nöp rîklö nable gî nab u, u rō nöp lî nab.

⁶ Pen nîbi ap umagö paļu gagnab u, umagö nîpe u rîk sösöl lep; wasö u rîk yuö lep. Pen anîg göl nable göp a gainîm u, umagö nîpe paļu gî nîm.

⁷ Bî gau, God kalîp nîpe ke rō gî lö mîdpal u rō, nabîc kale u paļu gagöl. Pen nîbi gau, God kalîp bî rō gî lö mîdpal. *

⁸ God nîbi rîglöm kîd u udöm, bî gî laga; bî rîglöm kîd u udöm, nîbi gî la. *

⁹ Pen nîbi ke halö mîdöp u naij göp a gôm, nugmul nîp gî laga; bî ke halö mîdöp u naij göp a gôm, nîbin nîp gî la.

¹⁰ Adö anîbu, nîbi nabîc paļu göl gî mîdeinab. Anîg gî nab u, nîbi bî nîjöm, nîbi anîbu manö nîjāb, a gî naböl. Anîg gî nab u, ejol gau nîjöl nable gagnab.

¹¹ Pen nîj aij gîmim. Bî Kub amgö ilö u, nîbi ke halö mîdagöp; bî ke halö mîdagöp. God nîpe nîbi abe bî abe mîhōngöl gî la.

¹² God bî rîglöm kîd u udöm, nîbi gî la u pen mîñi nîbi gau ñî yag daulö nîjöl gî, majö gî kub gôm, bî lî naböl. Pen magōñhalö God nîpe îl aîñ anîbu nöp mîdöp.

¹³ Pen nîbi gau nabîc kale waiö mîdö nîjöl gî, God nîp sabe gî naböl u, aij gî nab aka, kale ke nîjim.

¹⁴ God nîpe aige gôm bî gî lōm, nîbi gî lōm, gî la u nîjmim rîk nîjnābim u, bî gau

umagö mîlō mîdeinab u naij gî nab,

¹⁵ pen nîbi gau umagö mîlō mîdeinab u aij gî nab u, a gîmim nîjnābim. Umagö mîlō nabîc paļu gaņ a gôm, God umagö mîlō nîbi gau ñā.

¹⁶ Pen nîbi bî rîmnap manö hagabin adö anîbi nîjöm, manö mîdainîm u, yad manö anîbi nöp hagnîg gabin. Yad pör anîg unbö rō nöp gîpî. Nîbi bî Kraîs lau adö mîdpal ram mîñōņ gau magōñhalö anîg unbö rō nöp gîpal. Adö ap ke gagpal.

¹⁷ Pen manö kub kalöp hagnîg gabin i, kalöp manö aij rîmnap hagnam rō lagöp. Nîhön gî nîg: kale Kraîs lau adö mîdpîm nîbi bî gau aip magum gîmîdim u, aîñ mam kale gau gasî nîjmim, gî aij gîmîdim.

¹⁸ Pen nîbi bî rîmnap yîp hagla nîjñö, kale Kraîs lau adö mîdpîm nîbi bî ammim magum gîmîdim ñîñ u, kale asîk ke ke lîmîdim. Anîg hagpal u, kale rîmnap anîg gîmîdim a gem nîjbin. *

¹⁹ Pen gasî adö ke ke nîjmim gîpe arab anîbu, nîbi bî gau Kraîs nîj ud pîdōņ gîpal, pen nîbi bî gau Kraîs nîj ud pîdōņ gagpal, a gun, waiö nîjnābun.

²⁰ Kraîs nîbi bî nîpe aip magum gîmim nan ñîjmîdim anîbu, Bî Kub ñîg nan jîm ñöl ñîjmim a ga rō ñîjagmîdim; pîral adö u gîmîdim.

²¹ Kale nan ñîjñîg aumîdim u, kale nöd apîm aîñ mam auagnaböl gau gasî nîjmim abadagmîdim. Nöd auaiöl u, ñîg wain nan gau iru nöp abōnamö ñîjöm ñîj hakmîdal. Anîg göl, nîbi bî rîmnap hainö aulö kîyö lîmîdöp; nîbi bî rîmnap nöd apöm ñîg wain iru ñîjöl hauî almîdöp.

²² Pen ram kale mîdagö, magum gep ram u ammim, nan ñîjöl gî, ñîg ñîjöl gî gîpîm akan Aka, kale God nîbi bî nîpe mîdpîm u, nan yîharîņ rō lōp akan Kale anîg gîmim, nîbi bî nan mîdagöp gau hag jumîdim. Anîg gîmîdim u, kalöp nîhön hagnam? Kalöp nîbi bî aij a gînam? Wasö yabî! Kalöp anîg hagagnabin.

²³ Bî Kub yîp manö hag ñā u, yad kalöp hag ñîñö: Bî Kub Jisas, bî nîp kain ga ñîñ u, ram duga magö u, bred magö ap uda.

* 11:3: Jen 3:16; Ep 5:23 * 11:7: Jen 1:26-27 * 11:8: Jen 2:18-23 * 11:18: 1Ko 1:10-12

²⁴ Bred magö ap udöm, God nîp aij a göm, adîŋ adîŋ ud jö göm adîŋ bî nîpe gau kalîp ñöl gî haga, “Hañ romanŋ yad kalöp ñabin i. Anîg gîmim, yîp gasî nîŋöl gî mîdaimim,” a ga.

²⁵ Pen nan ñîŋ hakeila, ñîg wain kap u u rö nöp ud God nîp aij a göm, kalîp ñöl gî haga, “Ñîg wain kap anîbi, yad umem hagape yad lugö, nîbi bî gau God aip jîm ñöl rö lî nab, a gem, kalöp ñabin me u. Ñîg wain kap anîbi hainö ñîŋmim, anîg unbö rö nöp gîmim, yîp gasî nîŋöl gî mîdaimim,” a ga. *

²⁶ Anîb u, Jisas ado gî auagöp ñîŋ i, bred magö u abe ñîg wain kap u abe ñîŋöl gî nöp mîdeinabim u, Jisas hanîp a göm uma manö aij anîb u, nîbi bî gau kalîp waiö hagnabim. Anîg gîmim, pör ñîŋ mîdpe mîdpe, nîpe ado gî aunab arö gî nabim.

²⁷ Pen nîbi bî rîmnap gasî aij nîŋöm wasö, Bî Kub bred adîŋ ñîg wain kap halöwaö ud ñîŋeinaböl u, Bî kub hanîp a göm umöb hañ romanŋ hagape nîpe u, nan yîharîŋ rö lö, anîg gî naböl. God nîŋö, kale Krais hañ romanŋ hagape nîpe u nan si nan naij gî naböl; manö kub nîŋnaböl. *

²⁸ Anîb u, aigeg rö mîdpim u, nöd hibur gasî mîdmagö anî kale dan ke nîŋmim asîk aij gîmim, hainö bred wain u ud ñîŋmim.

²⁹ Nîhön gîŋig: nîbi bî an bred ñîg wain u Jisas hañ romanŋ nîpe u a gî gasî nîŋöm wasö, halöwaö bred wain a göm ud ñîŋeinaböl gau, nan si nan naij göm manö kub nîŋnaböl.

³⁰ Adö anîbu nöp, nîbi bî kale rîmnap masös göm, nan göm göp; rîmnap böŋ nöp umbal.

³¹ Anîb u, aigeg rö mîdpun u, nöd hibur gasî mîdmagö anî hon dan ke nîŋun asîk aij gun, hainö bred ñîg wain ud ñîŋeinabun u, nan si nan naij gun manö kub nîŋagnabun.

³² Pen hon nan si nan naij geinabun u, nîbi bî nîpe mîdpun rö, Bî Kub hanîp rîmîd uknab. Rîmîd ukö me, gasî nîŋun, nîbi bî mînönŋ naböŋ î i halöwaö nan si nan naij gîpal gau aip mab ke inab ka mîgan yan aragnabun. *

³³ Anîb u, añ mam bî yad, kale nan ñîŋnîg aunabim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasî nîŋmim abadmim, jîm ñöl ñîŋmim.

³⁴ Pen kalöp rîmnap kîyö lî nab u, ram kale gau nan ñîŋmim aumim. Wasö u, halöwaö gî nabim u, manö kub udnabim.

Manö adîŋ rîmnap, hainö mîdpim u amem, hag ñî aij gî nabim.

12

God Ana nan aij ñab

¹ Pen añ mam bî. God Ana nîpe nan aij hanîp añî añî ke ke ñöb u, mîñî manö anîbu kalöp hag ñî aij gîŋig gabin.

² Kale nîŋbim: nöd Krais nîp nîŋ udagmim mîdmîdim ñîŋ u, mînönŋ, mab adîŋ, kabö gol, nan gau ud gî lîbal nan gasî mîdagöp anîb gau, gasî kalöp îp gö, nan pîral anîb gau sabe göl gî mîdmîdim. *

³ Anîb u, yad kalöp hagabin, God Ana nîbi bî kalîp aip anî dan mîdeinab u, Jisas nîp manö naij hagöm hag juep rö lagnab. Pen nîbi bî an, Jisas Bî Kub yad a gî nab u, Ana Uî nîp aip anî dan mîdö nîŋöl gî anîg hagnab. *

⁴ God Ana nîpe nan aij aij añî añî ke ke ñab u pen Ana nan aij ñab anîbu nîpe Ana añî yabîl mîdöp. *

⁵ Wög adö añî añî ke ke gîpun u pen Bî Kub nîp wög gîpun u nîpe Bî Kub añî yabîl mîdöp.

⁶ Nan aij ke ke udun wög adö añî añî ke ke gîpun u pen God añî yabîl u nîpe ke gö, hon añî añî wög adö ke ke gîno arab.

⁷ God Ana hanîp nan aij ke ke ñö, wög adö ke ke gîpun anîbu, Krais lau adö mîdpal nîbi bî gau ud aij gun gî aij gîno, nîbi bî nîpe magöŋhalö mîd aij gîlanŋ a göm göp.

⁸ God Ana nîpe hanîp nîbi bî rîmnap gasî aij ñö, gasî nîŋ aij gun Krais manö aij u nîbi bî gau hag ñîbun. Pen Ana añî anîbu nîpe hanîp nîbi bî rîmnap gasî aij ñö, Krais manö aij u î u gasî nîŋ kîd hiîkun nîbi bî gau hag ñî aij gîpun.

* 11:25: Eks 24:6-8; Hib 8:8-13 * 11:27: Hib 10:29 * 11:32: Hib 12:5-6 * 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3: 1Jn 4:2-3 * 12:4: Ro 12:6

⁹ Ana aña anibu hanip rimnap gasi aij ñö, Krai nîp nîj ud pîdöj yabił gîpun; Ana aña anibu hanip rimnap gasi aij ñö, nîbi bî rimnap nan göp gau gîno kamîj löp.

¹⁰ Ana hanip rimnap nan gagep rö gîlan a göm pîdöj u ñöb. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, God manö nîpe ke hagab manö anibu nîjun nîbi bî gau waiö hag nîbun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, God Ana aka ana ke nîbö ap kalîp aban alö hagaböl u nîjun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, manö yabił ke ke gau nîbö nöd nîjagmidun yîjîd magö anibu nöp nîjun hagnun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, manö yabił ke ke haglö nîjun, ado gun nîbi bî gau kalîp hag nîbun.

¹¹ Pen God Ana aña yabił mîdöp u, gasi nîpe ke nîjöp rö, hanip nîbi bî aña aña nan aij ke ke ñö nîjöl gî, wög adö ke ke gîno arab. *

Krais hañ roman nîpe aña nöp mîdpun

¹² Hañ roman hon aña yabił mîdöp u pen adîj adîj ke ke iru nöp mîdöp. Adîj adîj ke ke anîb gau magöñhalö aip jîm ñöl hañ roman aña nöp mîdöp. Krais abe anîg unbö rö mîdöp. *

¹³ Anîg unbö rö nöp, hon Juda nîbi bî gau abe, Juda nîbi bî wasö gau abe, nîbi bî nîbi bî rimnap kalîp nagi wög gîpal gau abe, nîbi bî gasi kale ke nîjöm gîpal gau abe, God Ana aña anibu nöp hanip magöñhalö pak ñö, Krais hañ roman nîpe aña nöp mîdpun. God nîpe Ana aña anibu nöp hanip ñöb mîdmagö an hon dan mîdöp. *

¹⁴ Hañ roman hon aña yabił mîdöp u pen adîj adîj ke ke iru nöp mîdöp.

¹⁵ Ma kîd u, ñîk kîd u nîjöm, yad ñîk kîd mîdbnep u aij, pen ma kîd mîdpin u rö, hañ roman adîj ap mîdagpin, a geinab u, hon ma kîd anibu hañ roman adîj ap mîdagöp, a gun hagagnabun.

¹⁶ Rîmîd u, u rö nöp, amgö u nîjöm, yad amgö mîdbnep u aij, pen rîmîd mîdpin u rö, hañ roman adîj ap mîdagpin, a geinab u, hon rîmîd anibu hañ roman adîj ap mîdagöp, a gun hagagnabun.

¹⁷ Pen hanip gî la ñîk u, amgö gau magöñhalö gaiböp u, aige gun manö haglö rîmîd pak nîjbnop? Pen rîmîd magöñhalö nöp gaiböp u, aige gun hañ nîjbnop?

¹⁸ Pen God gasi nîpe ke nîjöm, hañ roman adîj adîj ke ke magöñhalö gî lî aij ga.

¹⁹ Adîj adîj ke ke mîdagböp u, hañ roman u rö nöp mîdagböp.

²⁰ Anîb u me, adîj adîj ke ke iru nöp mîdöp pen magöñhalö aip jîm ñöl hañ roman aña nöp mîdöp.

²¹ Pen amgö u, ñîk kîd u nîp, “Nîhön gînîg yad aip mîdpan? Wög ne ap mîdagöp,” a göm, asîk am ke nöp mîdöm, mîd aij gagnab. Nabîc cög magö u, u rö nöp, ma kîd u nîp, “Nîhön gînîg yad aip mîdpan? Wög ne ap mîdagöp,” a göm, asîk am ke nöp mîdöm, mîd aij gagnab.

²² Pen hañ roman adîj rimnap klö mîdagöp, a gun gau, wög kale abe mîdöp. Asîk ke ke lö, hañ roman mîd aij gînim rö lagöp.

²³ Pen adîj anîb adîj yîharîj a gîpun adîj gau, gasi nîj aij gun, waij rîb adîk gî aij gîpun. Pen adîj anîb adîj nîjagep a gîpun adîj gau, gasi nîj aij gun, waij rîb adîk gî aij gun.

²⁴ Pen adîj anîb adîj aij a gîpun adîj gau, gasi nîj aij gun, ke gagnun. Pen God nîpe ke hañ roman adîj adîj gau udöm, adîj anîb adîj yîharîj a gîpun adîj gau, ud aij yabił göm, adîj magöñhalö gî jîm ñö, hañ roman aña nöp mîdöp.

²⁵ Anîb u, hañ roman aña nöp mîdöm, asîk ke ke lagöm, nîbi bî nîpe rimnap aip adîp adîp rö mîdöm, pen pen mîdmagö lö.

²⁶ Pen adîj ap marö gainîm, adîj rimnap magöñhalö abe marö gînab; pen adîj ap nîp hîb haglö adö arainîm u, adîj rimnap magöñhalö abe mîñ mîñ gînaböl.

²⁷ Pen kale magöñhalö Krais hañ roman nîpe mîdpim. Hañ roman nîpe u gö kale aña aña adîj adîj mîdpim. *

²⁸ Nîbi bî îl nîpe mîdpun an u, nîpe hanip hag löp rö wög ke ke gîpun. Nöd u, rimnap Jisas manö ud arep bî gau mîdpun; yîgwö an nîbö u, Jisas manö aij u

hag ñeb bî gau mîdpun; yîgwö nîgan nîbö u, Jisas manö aij u nîbi bî ñî pai kalîp hag ñeb nîbi bî gau mîdpun; pen hon rîmnap nan gagep rô gau gîpun; rîmnap nîbi bî nan göp gau kalîp gîno kamîñ lîp; rîmnap nîbi bî mög nîñun ud aij gîpun; rîmnap nîbi bî gau kalîp abad mîdno nîñöl gî, mîd aij gîpal; rîmnap manö yabîl ke ke gau hagnun. *

²⁹ Pen hon magöñhalö Jisas manö ud arep bî mîdagpun. Hon magöñhalö Jisas manö aij u hag ñeb bî mîdagpun. Hon magöñhalö Jisas manö aij u nîbi bî ñî pai kalîp hag ñeb nîbi bî gau mîdagpun. Hon magöñhalö nan gagep rô gau gagnun.

³⁰ Hon magöñhalö nîbi bî nan göp gau kalîp gîno kamîñ lagöp. Hon magöñhalö manö yabîl rîmnap ke ke hagagnun. Hon magöñhalö manö yabîl ke ke haglö nîñun, ado gun nîbi bî gau kalîp hag ñagnun.

³¹ God Ana nan aij ñab anîb gau, gasî rîmîd mîdmagö anî kale dan gasî nîñmim, nan aij aij ñab anîb gau udnabun a gîmim gasî u nîñmim.

Pen uri yad kalöp adan aij yabîl u hagnîg gabin. *

13

Nîbi bî ke nîbö gau kalîp mîdmagö leinabun u, u nan kub yabîl

¹ Manö yabîl ke ke hagnabun aka ejol manö hagnal rô hagnabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, manö hon nîñlô belo paklô paklô hagab u rô lînab.

² God manö nîpe ke hagab manö anîbu nîñun, nîbi bî gau waiö hag ñînabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rô lînabun. Gasî nîñ kîd hîkîkun, Krais manö aij u nîñ aij gînabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rô lînabun. Krais manö aij u manö îl u gasî nîñ kîd hîkîknabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rô lînabun. Hon nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagun, Krais nîp nîñ ud pîdöñ yabîl gun, îlô magö

rîmnap hagno ke gau arnab u pen hon nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rô lînabun. *

³ Pen nan hon magöñhalö mîdöp rô, nîme lun nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp ñînabun aka God wög u gîno nîñöl gî, nîbi bî rîmnap hanîp nîñlô, mulu lugö, hanîp mab inab anî u ud yulö umnabun u, God nîp aij gînab a gînabun u pen mîdmagö lagnabun u, nan yîharîñ rô lînab.

⁴ Hon mîdmagö leinabun u, kalîp manö hain hain hagnun, ud aij gun, gî aij gînabun. Hon mîdmagö leinabun u, nan aij kale gau hon rô lagöp, a gun gasî u nîñagnabun. Hon mîdmagö leinabun u, hîb hon ke hagno adö aragnab. Hon mîdmagö leinabun u, hon nöp nîbi bî kub nîbi bî gau nîbi bî pro, a gun gasî u nîñagnabun.

⁵ Hon mîdmagö leinabun u, nîbi bî kalîp manö naij hagnun, halöwalö gagnabun. Hon mîdmagö leinabun u, pör nan nîhön nîhön hane ke aij gînîm adö u gasî nîñun gagnabun. Hon mîdmagö leinabun u, yîñîd kalîjuun manö pen pen hagagnabun. Hon mîdmagö leinabun u, nîbi bî rîmnap hanîp gî naij gînaböl u, manö anîbu gasî nîñöl gî mîdagnabun.

⁶ Hon mîdmagö leinabun u, nagî naij adö anîbu nîñun ñîñî lagnabun; nan nîhön nîñö nöp mîdöp u nöp nîñun mîñ mîñ gînabun. *

⁷ Hon mîdmagö leinabun u, marö nîhön nîhön rîmnap hanîp aunîm, gasî halö mîdeinabun. Hon mîdmagö leinabun u, pör Bî Kub nîp nîñ ud pîdöñ göl gî nöp mîdeinabun. Hon mîdmagö leinabun u, pör Bî Kub nîp nîñ udöl gun gasî halö mîdeinabun. Hon mîdmagö leinabun u, pör klö gun Bî Kub hagöp rô göl gî mîdeinabun. *

⁸ Hon mîdmagö leinabun u, rol ruö pör pör nöp anîg gî damun, am Bî Kub aip kumi kabö adö lanî au mîdeinabun ñîn u, mîdmagö löl gî nöp mîdeinabun. God Ana hanîp nan aij ñö, God manö nîpe ke hagab manö anîbu nîñun, nîbi bî gau waiö hag ñîbun u, hainö anîg gagnabun. God Ana

* 12:28: Ep 4:11-12 * 12:31: 1Ko 14:1 * 13:2: Mad 17:20 * 13:6: Ro 12:9 * 13:7: 1Pi 4:8

hanip nan aij ñö, manö yabıl ke ke aka ejol manö hagpal rö hagnun u, hainö anig gagnabun. God Ana hanip nan aij ñö, Krais manö aij u manö ıl u nıj kıl hiıkpun u, hainö anig gagnabun.

⁹ Nihön gınig: God Ana hanip nan aij ñö, Krais manö aij u manö ıl u nıj kıl hiıkpun a gı gası nıjbun u pen uri rımnap nöp nıjbun. God Ana hanip nan aij ñö, God manö nıpe ke hagab manö anıbu nıjnun nıbi bı gau waiö hag nıbun a gı gası nıjbun u pen God Manö nıpe rımnap nöp nıjnun, nıbi bı gau hag nıbun.

¹⁰ Pen Krais Bı aij unbö ke aunab u, hon nan gau rımnap nöp nıjnagnabun; hon nıbi bı magöñhalö nan gau magöñhalö waiö nıj haknabun.

¹¹ Nıj painan mıdmıdun nın u, nıj painan gası nıjbal rö gası nıjnun, nıj painan hagpal rö hagnun mıdmıdun. Pen hainö majö gun, nıbi bı kub lun, nıj painan gası nıjöm gıpal rö u böj nöp arö gıpun.

¹² Uri nın anıbi, nıg ana rö ral nıjbal rö u nıjnun, nan gau magöñhalö nıj aij gıpun. Rımnap nıjbun; rımnap nıjagpun. Pen nın hain anıbu, nan gau rımnap nöp nıjnagnabun; hon nıbi bı magöñhalö nan gau magöñhalö amgö magö hon ke waiö nıjnun, nıj haknabun. Uri nın anıbi, God nıpe aigale Bı rö mıdöp u rımnap nıjbun, rımnap nıjagpun. Pen nın hain anıbu, God hanip nıj aij yabıl göp rö u, nıj u rö nöp nıj aij yabıl gıbabun.

¹³ Anıb u, manö kub mıhau nıgan pör mıdöp: Krais nıj nıj udep u; Krais nıj gası halö abad mıdep u; mıdmagö lep u. Pen manö kub yabıl u me, mıdmagö lep u.

*

14

God Ana nıbi bı nıpe kalıp nan aij ñab

¹ Nıbi bı gau kalıp mıdmagö lınabun u, u nan kub yabıl; kale gası anıgöl nıjmim gımmim. God Ana nan aij ñab anıb gau, gası rımıd mıdmagö anı kale danı gası nıjmim, nan aij ñab anıb gau udnabun a gımmim gası u nıjmim. Pen nan aij aij

yabıl u, Krais manö aij u nıbi bı kalıp hag nınabun, a gımmim gası u nıjmim. *

² Pen nıbi bı manö ke nıbö manö nıjagep rö hageinaböl u, kale nıbi bı rımnap kalıp hagagaböl; kale God nıj nöp hagaböl. Nıbi bı rımnap manö anıbu nıjöm nıjnagnaböl. God Ana pıdön ñö manö nıj pi göl mıdöp gau hagaböl.

³ Pen nıbi bı Krais manö aij u waiö hag nıneinaböl u, nıbi bı rımnap manö kale u rö nöp nıjöm nıj aij gıbaböl. Manö anıbu nıjöm Krais manö aij u nıj aij göm pıdön rımnap halö udöm, gası halö mıdöl gı, nan nihön gıbab u gası iru nıjnagnaböl.

⁴ Nıbi bı manö ke nıbö manö nıjagep rö hageinaböl u, kale ke nöp manö anıbu rık nıjöm, kale ke nöp pıdön rımnap halö udnaböl. Pen nıbi bı Krais manö aij u waiö hag nıneinaböl u, nıbi bı Krais lau adö mıdpal gau magöñhalö u rö nöp nıjöm, pıdön rımnap halö udnaböl.

⁵ Kale magöñhalö manö ke nıbö manö nıjagep rö hageinabım u, yıj aij gıbab u pen yıj aij yabıl gıbab u, Krais manö aij u waiö hag nıneinabım. Bı ap manö ke nıbö manö nıjagep rö hagöm, hainö nıpe ke ıl hagpin u anıg anıg göl mıdöp a gıbab u, nıbi bı apdı nıjbal gau pıdön rımnap halö udnaböl. Anıg gıbab u aij. Wasö, manö ke nıbö manö nıjagep rö hagep u nan pro; Krais manö aij u waiö hagep u nan kub.

⁶ Pen mıdpım u amem, manö ke nıbö manö nıjagep rö hagem God Manö hageinabın u, kale aigöl gımmim nıjmim, Krais nıj nıj ud pıdön gıbabım? Pen God Ana yıj manö rımnap hagö, kalöp hag nıneinabın u aij gıbab. Aka God Ana gö, gası rımıd yıj auöp rö kalöp hag nıneinabın u aij gıbab. Aka God Ana yıj gası ñö, Krais manö aij rımnap kalöp hag nıneinabın u aij gıbab. Yad kalöp hag nıñö, kale Krais Jisas manö aij nıj aij gımmim, hagöp rö gıbabım u, aij. Krais manö ıl u rımnap hag nıneinabın u, Krais nıj nıj ud pıdön gımmim rö lınab.

⁷ Nan gau rımnap gası mıdagöp pen manö hagab. Gabu gıda nan gau manö hagab. Pen gabu gıda manö hag aij gageinab u, nıbi bı gau nıjöm manö nihön

* 13:13: 1De 1:3 * 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

nihön hagöp a göm dui göm kimap ha-gagnaböl.

⁸ Pen aḷiḷ magö u, u rö nöḡ, hag aij gageinab u, bḷ an uraköm pen pen gḷnḷg gabun a göm, abad mḷdeinab?

⁹ Anḷb u rö me, kale nḷbi bḷ gau kalḷp manö ke nḷbö manö nḷḡagep rö hagemim, God Manö hageinabim u, kale aigöl göm manö hagaböl me u a göm, nḷḡöl? Kale ke nöḡ hag hag ju ḷinabim.

¹⁰ Mḷnönḡ nabönḡ ḷḷ i manö yabḷḷ ke ke iru nöḡ mḷdöp rö, manö ḷḷ u mḷdö nḷḡöl gḷ haggal; yḷharḷḡ haggal.

¹¹ Nḷbi bḷ rḷmnap manö hagḷö nḷḡagnabun u, hanḷp nḷḡḷö, nḷbi bḷ mḷlö gau rö ḷinab. Hon pen kalḷp nḷḡno, unbö rö gḷnab.

¹² Kalöp anḷb unbö rö nöḡ gḷnab u, nḷḡ aij gḷmim. Gasḷ rḷmḷd mḷdmagö aḷ kale daḷ gasḷ nḷḡmim, God Ana nan aij ḷḷab anḷb gau udnabun a gḷmim gasḷ u nḷḡbim u aij. Pen nḷbi bḷ Kraiḷ lau adö mḷdpal gau magöḡhalö Kraiḷ nḷp nḷḡ ud pḷdönḡ göḷ a gḷmim, nan aij God Ana ḷḷab gau udmim, ḷḷö gḷmim gḷ mḷdeinabim u aij yabḷḷ.

¹³ Anḷb u rö me, kale nḷbi bḷ gau kalḷp manö ke nḷbö manö nḷḡagep rö hagemim, God Manö hageinabim u, God nḷp hag nḷḡbe, kalöp gasḷ ḷö nḷḡöl gḷ, manö hagnabim anḷbu ud ado gḷmim, anḷg anḷg hagajun a gḷmim, kalḷp u rö nöḡ hag ḷḷmim.

¹⁴ Nihön gḷnḷg: manö ke nḷbö manö nḷḡagep rö hagem, God nḷp sabe gḷnabin u, ana yad sabe gḷnab pen manö ḷḷ anḷg göḷ hagabin u a gem nḷḡagnabin.

¹⁵ Anḷb u, yad ana yad u God nḷp sabe gḷnabin; pen yad u rö nöḡ gasḷ rḷmḷd yad u nḷḡöl gḷ nöḡ mḷdem God nḷp sabe gḷnabin. Yad ana yad u God nḷp kimap hagnabin; pen yad u rö nöḡ gasḷ rḷmḷd yad u nḷḡöl gḷ nöḡ mḷdem God nḷp kimap hagnabin.

¹⁶ Kale ana kale u nöḡ God nḷp aij a gḷmim sabe geinabim u, nḷbi bḷ gau manö hagnabim u nḷḡöm rḷk nḷḡagnaböl. Anḷb u, kale God nḷp sabe gḷmim aij a gḷnabim manö anḷbu ḷḷ u rḷk nḷḡöm, aij a göḡ a göm “Nḷḡö” a göḷ rö lagnab.

¹⁷ God nḷp aij a göḷ gḷ mḷdeinabim u pen nḷbi bḷ anḷb gau manö hagnabim u nḷḡöm, gasḷ rḷmnap halö udöm pḷdönḡ rḷmnap halö udagnaböl.

¹⁸ Pen God Ana nan aij ḷö, manö ke nḷbö manö nḷḡagep rö haggun u, kalöp nöḡ ḷḷagöp. Yḷp u rö nöḡ ḷḷajḷp, manö ke nḷbö manö nḷḡagep rö iru nöḡ pör hagemḷdin u, God nḷp aij a gḷpin.

¹⁹ Pen Kraiḷ lau adö mḷdpun nḷbi bḷ gau aip magum gun, manö ke nḷbö manö nḷḡagep rö hagnö nḷbi bḷ rḷmnap nḷḡöm rḷk nḷḡagnaböl u, u yḷp aij gagnab. Manö nḷḡeb mḷhöḡ nöḡ hagnö, nḷbi bḷ rḷmnap nḷḡöm gasḷ rḷmnap halö udnaböl u, u yḷp aij gḷnab.

²⁰ Pen aḷ mam bḷ. ḷḷḷ painḷḷḷ gasḷ nḷḡbal rö gasḷ u rö nḷḡagmim; nḷbi bḷ kub gasḷ nḷḡbal rö gasḷ u rö nḷḡmim. Nan si nan naiḷ gagep adö u nöḡ ḷḷḷ painḷḷḷ rö mḷdmim. *

²¹ God manö haga rḷmnap hagöm, Aisaia God Manö adḷḷ ap kalḷ ḷḷḷḷ rḷköm haga, “Bḷ Kub hagöp,

‘Yad nḷbi bḷ gai i rḷmḷd uknö,
nḷbi bḷ mḷlö gau nḷbö hagnö apöm,
manö yabḷḷ kale ke hagnaböl,
pen nḷbi bḷ gai i manö yad hagnabin
anḷbu nḷḡagnaböl,’ a göḡ,” a ga. *

²² Anḷb u nḷḡbun, God Ana nan aij ḷö, manö ke nḷbö manö nḷḡagep rö haggal u, nḷbi bḷ Kraiḷ nḷp nḷḡ udpal gau nḷḡöl a göm ḷḷagöp; nḷbi bḷ Kraiḷ nḷp nḷḡ udagpal gau nḷḡöl a göm ḷḷöb. Pen God Ana nan aij ḷö, nḷbi bḷ Kraiḷ manö aij u waiö hag ḷḷbal u, nḷbi bḷ Kraiḷ nḷp nḷḡ udpal gau, nḷp nḷḡ ud aij göḷ a göm ḷḷöb; nḷbi bḷ Kraiḷ nḷp nḷḡ udagpal gau, nḷp nḷḡ udöl a göm ḷḷagöp.

²³ Pen kale nḷbi bḷ Kraiḷ lau adö mḷdpim gau ap magum gḷmim, magöḡhalö manö ke nḷbö manö nḷḡagep rö hagpe nḷḡöl gḷ, nḷbi bḷ manö anḷbu nḷḡagpal gau rḷmnap aka nḷbi bḷ Kraiḷ nḷp nḷḡ udagpal gau rḷmnap raul mḷgan anḷbu aueinaböl u, manö kale anḷbu nḷḡöm, nḷbi bḷ gau hauḷ alö hagaböl, a gḷnaböl. *

²⁴ Pen Kraiḷ manö aij u waiö hag ḷöḷ gḷ mḷdpe nḷḡöl gḷ, nḷbi bḷ Kraiḷ nḷp nḷḡ udagpal gau rḷmnap aka nḷbi bḷ manö anḷbu

* 14:20: Ep 4:14 * 14:21: Ais 28:11-12 * 14:23: Ap 2:13

nɪŋagpal gau rɪmnap raul mɪgan anɪbu aueinaböl u, manö kale anɪbu nɪŋöm, kale nan si naij naij gɪpal u nɪŋöm, gasɪ kub nɪŋnaböl. *

²⁵ Gasɪ kub nɪŋlō nɪŋöl gɪ, nan nɪhön nɪhön gasɪ rɪmɪd mɪdmagö kale pi göl mɪdöp gau waiö lö nɪŋnaböl. Kale anɪg göl gasɪ nɪŋöm, God nɪp nɪŋlō anɪnɪn gö, kugom yɪmöm, God hib nɪpe haglö adö arö nɪŋöl gɪ hagnaböl, “Nɪŋö! God kalöp aip mɪdöp,” a gɪnaböl.

God nɪp sabe gɪnɪg am magum gɪmim u, kabö rö nöp gɪmim

²⁶ Anɪb u, añ mam bɪ, manö hagnɪg gabin i nɪŋmim. Kale ap magum gɪnabim ñɪn u, bɪ ap kɪmap ap hagnab; bɪ ap Krai manö aij u adɪŋ ap manö hag ñɪnab; bɪ ap God Ana gasɪ ñɪnab rö manö u hag ñɪnab; bɪ ap manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hagnab; bɪ ap manö hagnab anɪbu, ado göm anɪg anɪg hagajɪp a gɪnab. Anɪb u me, nɪbi bɪ Krai lau adö mɪdpal gau Krai nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ göl a gɪmim gasɪ u nöp nɪŋmim gɪmim. *

²⁷ Pen bɪ rɪmnap manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hageinaböl u, bɪ mɪhöp aka mɪhau nɪgan nöp manö hagöl. Iru nöp hagagöl. Pen bɪ añɪ ap nöp uraköm manö hagnab; bɪ seg hagagöl. Bɪ añɪ ap anɪg göl uraköm manö hageinab, bɪ ke nɪbö ap pen uraköm, manö haga u ud ado göm, anɪg anɪg hagajɪp, a gɪnab.

²⁸ Pen manö ado göm, anɪg anɪg hagajɪp a göm hag ñeb bɪ ap mɪdagainɪm u, manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hagnɪg gaböl bɪ gau manö anɪbu hagagöl; kale ke agamɪ kalɪp ke abe God nɪp abe hagöl.

²⁹ Bɪ mɪhöp aka mɪhau nɪgan Krai manö aij u hag ñɪlō nɪŋöl gɪ, bɪ rɪmnap kabö rö hagaböl aka göm, nɪŋ mɪdaiöl. *

³⁰⁻³¹ Pen bɪ asɪk nɪŋ mɪdeinaböl anɪb gau, bɪ ap God Ana gö, gasɪ aij pɪral hɪkō, bɪ nöd uraköm hagainɪm u gasɪ anɪbu nɪŋöm asɪkō, bɪ hain uraköm hagnɪm. Pen pen ab ralöm hagagöl. Añɪ añɪ uraköm hagöl. Anɪb u, kale magöŋhalö Jisas Krai manö aij u hag dapim apim gɪmim me,

Jisas Krai gasɪ rɪmnap halö udmim, gasɪ halö mɪdeinabim.

³² Nɪbi bɪ God kalöp nan aij ñö, Krai manö aij u hag ñɪmɪdim gau, gasɪ kale ke nɪŋ aij gɪmim, manö hag ñɪmim. Pen kale u rö nöp gasɪ nɪŋ aij gɪmim, manö hagpin me u a gɪmim arö gɪmim.

³³ Nɪhön gɪnɪg: God gö nɪbi bɪ Krai lau adö mɪdpal gau haŋöwaŋö gagpal; gasɪ nɪŋöl gɪ gɪlō arö, agamɪ mɪd aij gɪpal.

Pen kale ap magum gɪmim, Krai lau adö mɪdpal nɪbi bɪ ram mɪnön gau gau magöŋhalö gɪmɪdal rö gɪmim.

³⁴ Kale ap magum gɪmim, God nɪp sabe gɪmɪdim ñɪn u, nɪbi gau manö hagagöl. Bɪ gau nöp haglö, nɪbi gau yɪharɪŋ apdi nɪŋöl. Juda lo manö anɪb unbö rö nöp hagöp. *

³⁵ Nɪbi gau manö rɪmnap halö nɪŋun a geinaböl u, kale ram kale ke gau amöm, nugmul bɪ kalɪp hag nɪŋlō, hag ñöl. Pen nɪbi bɪ Krai lau adö God Manö nɪŋun a göm magum geinaböl aŋ au, nɪbi ap uraköm manö hag ñɪnab u, gɪ naij yabɪ gɪnab.

³⁶ Kale nɪbi bɪ Korid nöd api Jisas manö aij u udmim nɪbi bɪ gau dammim hag ñagpe. Pen hon Jisas manö aij ud arep bɪ gau, manö aij anɪbu damun, kalöp nɪbi bɪ Korid nöp hag ñagno.

³⁷ Kale bɪ an an, God Ana hanɪp nan aij ñö, Jisas manö aij u nɪbi bɪ gau hag ñɪmɪdun a gɪmim gasɪ nɪŋbim gau, yad Bɪ Kub hagöp rö hagabin me u a gɪmim nɪŋmim. *

³⁸ Pen bɪ an manö hagabin anɪbi nɪŋagnab u, manö nɪpe u rö nöp nɪŋagmim.

³⁹ Anɪb u, añ mam bɪ. Gasɪ kub kale u Jisas manö aij u hag ñun a gɪmim gasɪ u nɪŋmim. Pen nɪbi bɪ manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hagaiöl u, arö gim a gɪmim hagagmim.

⁴⁰ Pen kale nɪbi bɪ Krai lau adö mɪdpim gau apim God Manö nɪŋnabim ñɪn u, nan nɪhön nɪhön geinabim, magöŋhalö gasɪ nɪŋ aij göl gɪ gɪpe arnɪm.

* 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29: 1De 5:21 * 14:34: 1Ko 11:3; 1Di 2:12 * 14:37: 1Jn 4:6

15

Krais umöm kauyaŋ uraka

¹ Añ mam bi. Krais manö aij u nöd hag ñainö udmim, manö niŋö yabił a gımim niŋ ud piđöŋ giđim u, kauyaŋ hag ñi aij giŋig gabin.

² Manö aij anıbu kalöp hagnö niŋmim udpe u, niŋ ud piđöŋ göl gi mıdeinabim u, God kalöp ud kamıŋ yunab. Pen niŋ ud piđöŋ göl gi mıdageinabim u, kale manö niŋö anıbu yiŋariŋ niŋ udpim rö lınab.

³ Manö yad nöd niŋnö anıbu, manö kub manö aij yabił a gem kalöp hag ñinö. Hon nan si nan naij giđun rö, Krais hanıp a göm uma u, God Manö kalı kliñ riköm, giŋab a gıla rö nöp ga. *

⁴ Krais umö riğöl giłö, ñin mihöp mıdöm, ñin mıhau niŋan u kauyaŋ uraka u, u rö nöp God Manö kalı kliñ riköm, giŋab a gıla rö nöp ga. *

⁵ Pen Jisas kauyaŋ uraköm, Pida mıdeia au waiö lö, niđ nöd niŋa. Hainö waiö lö, bi manö nipe ud arep unbö mıgan laŋ u niŋla. *

⁶ Hainö ñin ap, Krais kauyaŋ waiö lö, ñin añi anıbu nöp añ mam paip hadred (500) rö niŋla. Añ mam anıb gau riŋnap umla pen magöŋhalö rö mıdpal.

⁷ Hainö ñin ap, Krais kauyaŋ waiö lö, Jems niŋa. Ñin ap pen, bi manö nipe ud arep gau magöŋhalö niŋla. *

⁸ Pen niđi bi riŋnap niđ niŋla ñin u ap arö, hainö Jisas yad ke waiö la niŋnö. Anıb u, yad ñi le pi yag daubal rö ap mıdainö yiđ uda. *

⁹ Yad niđi bi Krais lau adö mıdeila gau kalıp gi naij yabił gi mıdmıdin u, Jisas manö aij ud arep bi mıdnam rö laga. *

¹⁰ Pen God yiđ mög niŋöm ud aij gö, bi nipe mıdem, ke yabił giđin. Jisas manö aij ud arep bi riŋnap wög giđal rö gagpin; yiđ mög niŋöm ud aij yabił gö, wög kub yabił u giđin. *

¹¹ Yad nöp God niđ wög giđin a gem hagabin; kale nöp giđal a gem hagabin.

Hon magöŋhalö Krais manö aij u, adö añi hag ñino arö, kale niŋmim udpim.

Nıbi bi umla gau kauyaŋ uraknaböl

¹² Pen Krais umöm uraka a gun manö pör hagpun u, kale riŋnap niŋhön giŋig niŋagmim, wiđ gau umöm kauyaŋ urakagnaböl a gımim niŋbim?

¹³ Pen wiđ gau umöm kauyaŋ urakagnaböl a giŋabim u, Krais nipe ke kauyaŋ urakagöp a giŋabim.

¹⁴ Pen Krais kauyaŋ urakagböp u, Krais manö aij hag ñimıdun manö u, manö yiŋariŋ rö liböp. Krais kauyaŋ urakagböp rö hagep, Krais manö aij niŋ udpim u manö yiŋariŋ rö liböp.

¹⁵ Wiđ umöm uraköl rö lagaiböp u, God Krais niđ gö urakagböp. Anıb u, God gö Krais uraka manö aij pör hag ñimıdun u, manö piral rö liböp.

¹⁶ Niŋhön giŋig: wiđ gau umöm kauyaŋ urakagnaböl a giŋabim u, Krais nipe ke u rö nöp kauyaŋ urakagöp a giŋabim.

¹⁷ Pen Krais kauyaŋ urakagböp, Krais manö aij niŋ udpim u manö yiŋariŋ rö liböp. Krais kauyaŋ urakagböp, nan si nan naij giđim gac u lik gi yuagböp.

¹⁸ Pen Krais kauyaŋ urakagböp, niđi bi Krais niđ niŋ udöm umla gau, hadö böŋ nöp um lug li arblap.

¹⁹ Hon Krais niđ udun me, gası halö mıdpun. Pen mınöŋ naböŋ iı i mıdun, böŋ nöp umaibnop, niđi bi mög gep rö yabił mıdaibnop.

²⁰ Pen Krais uraköm kamıŋ mıdöp u me, niđi bi Krais niđ niŋ udöm umbal gau, u rö nöp uraköm kamıŋ mıdeinaböl.

²¹ Bi ap gö, niđi bi umnaböl; bi ap gö, niđi bi uraknaböl. *

²² Manö hagabin anıbu, Adam niđi bi yam nipe mıdpun u magöŋhalö umnabun, pen Krais niđi bi yam nipe mıdpun u magöŋhalö uraknabun.

²³ Pen God Krais niđ nöd gö uraköm, am nipe aip mıdöp u me, hainö apöm niđi bi niđ lau adö mıdpun gau gö, magöŋhalö uraknabun. *

* 15:3: Ais 53:5-12 * 15:4: Mad 12:40; Ap 2:24-32 * 15:5: Luk 24:34; Mad 28:16-17 * 15:7: Luk 24:50 * 15:8: Ap 9:3-6 * 15:9: Ep 3:8; 1Di 1:15 * 15:10: 2Ko 11:23 * 15:21: Ro 5:12 * 15:23: 1De 4:16; Rep 20:5

²⁴ Seden kijaki ana naij nipe gau nibi bi gau gi naij ginaböl u pen Krai nipe kalip pa jö gi yuöm, nibi bi nipe abad mideinab gau Bapi God nip ñinab; anibu ñin hain anibu aunab.

²⁵ Nihön ginig: Krai nibi bi nan gau abad mid damöm, Nap gö, kolmat nipe magöñhalö gau Krai ma mo gau mideinaböl. *

²⁶ Kolmat añi ap nöp mideinab: umeb magö u nöp. Pen ñin hain anibu, u abe gi pis ginab. *

²⁷ Pen nipe gö, nibi bi nan gau magöñhalö ma mo nipe gau midöp a göm kali kliñ rikla u, God Krai mo nipe gau midöp hagagla. God nipe nöp gö, magöñhalö Krai mo nipe gau midöp. *

²⁸ Nibi bi nan gau magöñhalö, Ñi nipe Krai mo nipe gau midlö niñöl gi, nipe hagnab, “Bapi miñi ne nibi bi nan gau magöñhalö abad midpan. Miñi yad mo nöp gau mideinabin,” a ginab. Anib u me, God añi nöp nan nihön nihön midöp gau magöñhalö yabiñ abad mideinab.

²⁹ Nibi bi umbal gau, uraknaböl a gipin u niñbim. Urakagnaböl u, nibi bi ai ginig niñdamam umbal gau kalip nan a göm ñig pakpal? Kale uraknaböl a göm nöp anig gipal.

³⁰ Pen hon u rö nöp, hon nihön ginig manö aij anibu hagnab, bi hanip gi naij ginig gaböl gau gasi iru niñagpun? *

³¹ Yad pör niñagpin, ñin i bi ap yip al pak linab aka wasö u niñagpin. Yad kalöp nibi bi gasi niñem, Bi Kub hon Krai Jisas nip ñiñi lem aij a göp a gabin.

³² Pen yad daun kub Epesas i apem, kain hapeb gau rö aip pen pen gipin. Ummön böñ nöp umnabön a gipim u, yad nihön ginig anig gipin? “Miñi midpun ñin i, nan aij aij niñöl gi, ñig aij aij niñöl gi, gi midaiun; umun böñ nöp umnabun,” a gibnep. Manö aij hag ñi ajpin u arik arbnep. *

³³ Pen nibi bi gasi anibu rö niñbal gau, aip midagaimim. Nibi bi mid aij gipal

gau, nibi bi gi naij gipal gau aip magum gaiöl, adö anibu nöp ginaböl.

³⁴ Pen gasi adö ke niñmim nan si nan naij gipim u arö gimim, mid aij gimim. Kale rimnap God nip gasi niñagpin u, kale nable giböp.

Kauyan uraköm hañ roman kale u aige rö mideinab?

³⁵ Pen kale rimnap hagnabim, “Nibi bi umbal gau aigöl göm uraknaböl? Uraköm, hañ roman kale u aige rö mideinab?” ö ginabim.

³⁶ Pen manö hagpal u manö hauñ rö. Nan yin magö gau yube, halö midöm kamini lagnab; umöm nöp kamini linab. *

³⁷ Wid magö aka nan nihön magö yubim u, ran kub göp rö ju yimagpin; magö pro gau nöp yubim.

³⁸ Pen magö ke ke yubim anib gau, God rannim a göm niñ la rö ranöb.

³⁹ Hañ roman gau u rö nöp ke ke midöp. Nibi bi gau ke la; kaj wal gau ke la; yaur gau ke la; kabsal gau ke la.

⁴⁰ Hañ roman kumi kabö adö lan gau ke midöp; hañ roman minön nabön adö i i gau ke midöp. Hañ roman kumi kabö adö lan aij u ke midöp; hañ roman minön nabön adö i i aij u ke midöp.

⁴¹ Pen sidö mailö u aij u ke la; rakin mailö u aij u ke la; gapi mailö u aij u ke la. Pen gapi gau u rö nöp ke ke midöp rö mailö u aij ke ke la.

⁴² Nibi bi umöm uraknaböl u anibu rö. Wip rigöl ginaböl hañ roman u hij gi lugnab; uraknaböl hañ roman u hij gi lugagnab.

⁴³ Nan mög gep rö ulöm libal; uraköm mailö halö midnab. Nan klö midagöp ulöm libal; uraköm pidön halö midnab. *

⁴⁴ Hañ roman ulöm libal u hañ roman minön nabön adö i i ajpal rö midöp; uraköm ana kumi kabö adö lan ajpal rö midnab.

⁴⁵ Adö anibu nöp, God Manö adin ap Mosi kali kliñ riköm haga, “Adam nöd nibö u nipe ke bi kamini halö la,” a ga.

* 15:25: Mad 22:44 * 15:26: Rep 20:14 * 15:27: Sam 8:6 * 15:30: Ro 8:36 * 15:32: Ais 22:13 * 15:36: Jon 12:24 * 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Jen 2:7

Adam hain nîbö u pen Ana mîdöp; nîpe nîbi bî gau kamîŋ mîdep magö u ñab. *

⁴⁶ Anîb u me, nöd hañ roman mînön nabön adö i i ajep; hainö hañ roman ana ajep.

⁴⁷ Bî nöd nîbö u mînön nöp aua; Bî hain nîbö u kumi kabö adö laŋ au nîbö aua.

⁴⁸ Nîbi bî mînön nabön adö i i mîdpal gau, bî nöd nîbö mîdmîdöp u rö nöp mîdpal. Nîbi bî kumi kabö adö laŋ mîdpal gau, Bî kumi kabö adö laŋ mîdöp rö mîdpal.

⁴⁹ Miñi hon bî mînön aua rö mîdpun; hainö Bî kumi kabö adö laŋ au nîbö aua rö mîdeinabun.

⁵⁰ Añ mam bî, yad kalöp hagabin, hañ roman yîharîŋ u God ram mînön aij u arep rö lagöp. Nan um hij gî lugnab u pör pör mîdainîm rö lagöp.

⁵¹ Pen manö nöd nîŋagmîdal ap kalöp hagnîg gabin. Hon Krai nîbi bî nîpe mîdpun gau magöŋhalö umagnabun. Pen hon magöŋhalö ke hain nîbö rö lînabun. *

⁵² Añ magö hagö, añîm añîm yîŋîd nöp mailö göp rö, nîbi bî umbal gau urak hañ roman hij gî lugagep mîdeinaböl; pen hon magöŋhalö ke hain nîbö rö lînabun. *

⁵³ Hañ roman hij gî lugnab u, hij gî lugagep lînîm; hañ roman umeb u, pör pör mîdep lînîm. *

⁵⁴ Hañ roman hij gî lugnab u, hij gî lugagep lînab; hañ roman umeb u, pör pör mîdep lînab ñîn anîbu, manö kalî kliñ rîkôm hagla rö gînab. Bî God manö hagep Aisaia God Manö kalî kliñ hagöm haga, “Bî Kub umeb magö u al pak lö hadö böŋ nöp pîs göp,” a ga. *

⁵⁵ Pen bî God manö hagep Hosea God Manö kalî kliñ rîkôm haga,

“Umeb magö, uri klö ne mîdöp gai?

Umeb magö, uri ilön ne mîdöp gai?” ö ga *

⁵⁶ Umeb magö ilön u nan si nan naij gep nîbö; nan si nan naij gep klö u lo manö nîbö. *

⁵⁷ Pen God nîpe Bî Kub hon Jisas Krai nîp yuö apöm hanîp ud asîk yuö kamîŋ arabun. Anîbu nîŋun, God nîp aij a gun.

⁵⁸ Anîb u, añ mam aij yad gau, kale pîdön gîmim, ke gau aragmim. Bî Kub nîp wög gîpun u yîharîŋ gagun a gîmim, pör nöp klö gîmim, Bî Kub nîp wög göl gî mîdaimim.

16

Nan God nîp ñeb

¹ Mani ud magum gîmim, God nîbi bî kalîp ñînabim manö u hagnîg gabin. Krai Jisas nîbi bî Galesia Propins mîdpal gau kalîp hagnö rö, kale u rö nöp gîmim. *

² Kale nîbi bî ke ke magöŋhalö wik añî añî ñîn nöd u mani udpim rö u nîŋmim rîmnap ud ke gau lîmim ud magum gîmim. Anîg gînabim u, yad apjakem mani nan a gem hag ajageinam.

³ Pen yad nînabin u, bî kale nîŋmim bî aij mîdpal gau rîmnap hagpe, yad kalîp köp kalî kliñ rîk ñînö, kale pen köp u abe mani ñînabim u abe dam Jerusalem ud aröl.

⁴ Pen yîp arep rö leinab yad ke kalîp uŋ gî ud arnabin.

⁵ Pen yad Masedonia Propins u amem, mîdpim u nînabin. *

⁶ Amjakem, kale aip pro magö ap mîdeinam rö löp. Yîbaud i kalöp aip mîdem, ram mînön rîmnap arnîg gînö, yîp dam adan aŋ u yube arnabin. *

⁷ Kalöp yîharîŋ mailö sîdö aŋ nîŋöl arep u yîp aij gagöp. Bî kub yau a geinab, am kale aip rapîn mîdem hainö arnabin.

⁸ Yad daun kub Epesas i mîdem, Pedikos ñîn kub u ap padiö nîŋem hainö nînabin.

⁹ Daun kub Epesas i, Bî Kub wög kub gabin, pen nîbi bî iru nöp yîp jî nîŋbal. *

¹⁰ Pen Dimodi mîdpim u auainîm, nîp ud aij gîmim, nîpe pîñîŋ gagnab. Nîpe yad Bî kub u nîp wög gîpin rö nöp göp u nîŋmim, *

¹¹ nîp arö gagmim. Kale magöŋhalö nîp ud aij gîmim. Hainö arnîg gainîm u, nîp

* 15:51: 1De 4:15-17 * 15:52: Mad 24:31 * 15:53: 2Ko 5:4 * 15:54: Ais 25:8 * 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Ro 7:13 * 16:1: Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9 * 16:5: Ap 19:21 * 16:6: Ro 15:24 * 16:9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12
* 16:10: 1Ko 4:17 * 16:11: 1Di 4:12

dam adan aŋ u yuaimim, yad mīdpin i ado gī aunīm. Mam rīmnap halō aip aunaböl a gem abad mīdpin. *

¹² Pen mam hon Apolos nīp manö klō hagem hagpin, mam rīmnap arajal rō, aip armön a gīpin u, pen nīpe mīñi nagnab. Hainö neb rō lainīm nīnab. *

Manö naböŋ rīmnap abe haga

¹³ Kale nībi bī nīñöl gī mīdaimim. God nīp nīŋ ud pīdöŋ gīmim gī mīdaimim. Nan ap pīñīŋ gagmim. Klō yabīl gīmim gī mīdaimim.

¹⁴ Pen nan nīhön nīhön gīnabim, nībi bī gau kalīp mīdmagö līmim gīmim.

¹⁵ Añ mam bī. Kale nīŋbim, Grik kai Krais nīp nīŋ udla gau, Sīdepanas nībi bī yam nīpe gau nōd nīŋ udla. Nīŋ udöm me, nībi bī Krais lau adö mīdpal gau kalīp mīdmagö lōm wög gī ñöl gī nöp mīdpal. Anīb u, añ mam yad kalöp hagabin, *

¹⁶ nībi bī aij anīb gau rō abe, añ mam kale aip wög gīpal gau abe nīŋmim, hagöl rō nöp gīmim.

¹⁷ Pen kale ap yīp nīŋmim rō lagö, Sīdepanas, Podyunedas, Akaikas apöm yīp nīŋbal u yīp aij yabīl göp.

¹⁸ Anīg gīpal anību yīp aij göm kalöp aij göm göp. Bī aij anīb gau manö hagnaböl u nīŋ aij gīmim.

¹⁹ Pen nībi bī God lau adö mīdpal Esia Propins i, kalöp Korid nībi bī gau, “Añ mam bī, kale mīdpim?” a gīpal. Akwila nībi nīpe Prisila aip kalöp Korid nībi bī, “Bī Kub kalöp abad mīdeian,” a gīpal. Nībi bī apöm ram kale ber mīhau magum göm God nīp sabe gīpal gau u rō nöp hagpal. *

²⁰ Pen añ mam Krais lau adö mīdpal gai i magöŋhalö, “Kale mīdpim?” a gīpal. Kale Bī Kub nīp nīŋ udpim rō, pen pen hag wīhai udöl gī, alaun bom halumim.

²¹ Yad Pol, manö naböŋ magö i ñīmagö yad u ke kalī kīñ rikem “Kale mīdpim?” a gabin.

²² Nībi bī an, Bī Kub nīp mīdmagö lagnab u, pen ilön udnīm. Anīb u, Bī Kub hon, ne aumön! *

²³ Bī Kub hon Jisas kalöp mög nīŋöm ud aij gīnīm.

²⁴ Añ mam yad Krais Jisas lau adö mīdpim gau, yad kalöp magöŋhalö mīdmagö lībin. Anīb unbö rō aij.

2 Korid

Pol köp hain u Korid nîbi bî kalîp kalî kliñ rîka

¹ Yad Pol. God yîp hag lö, Krais Jisas manö ud arep bî ap mîdem, mam hon Di-modi aip aui mîdul, kalöp God nîbi bî nîpe daun kub Korid mîdpim gau abe, Akaia Propins an an gau gau magöñhalö mîdpim gau abe, köp anîbi kalî kliñ rîkabin.

² Kalöp hagabin, yîp aij göp u, Bapi God abe Bî Kub Jisas Krais abe kalöp mög nîñmil ud aij gîlö, agamîj mîd aij gîmim.

Pol God nîp aij a ga

³ Bî Kub hon Jisas Krais Nap nîpe God nîp aij a gun. Bapi God ñî paî nîpe mög mög nîñm, ud aij göm, pör pör abad mîd aij yabîl göp. *

⁴ Marö rîmnap hanîp auajîp, nîpe hanîp abad mîd aij göp u me, hon pen ado gun, nîbi bî rîmnap marö auajîp, kalîp u rö nöp ud aij gun abad mîd aij gînabun.

⁵ Krais pîg mîdpun u me, nîpe ilön uda rö hon u rö nöp ilön rîmnap udpun. Pen Krais pîg mîdpun u me, nîpe hanîp pör pör abad mîd aij göp nîñm hon gasî halö mîdpun. *

⁶ Kale mîd aij gîmim gasî halö mîdmim, am nîpe aip pör pör mîdeinabim a göm, Krais Jisas nîpe marö rîmnap hanîp ñîmîdöp. Pen Krais nîpe hanîp abad mîd aij göp rö, hon gasî halö mîdpun u nîñnabim u me, marö rîmnap kalöp aueinab u, Krais hanîp u rö nöp abad mîd aij gînab nîñm mîd aij gun a gîmim, gasî halö mîdeinabim.

⁷ Gasî hon nîñbun u, kale Krais nîp arö gagnabim. Hol bî mîhau ilön udpul rö, kale u rö nöp ilön udnabim; pen God halîp mîhön ud aij göp rö, kalöp u rö nöp ud aij göm abad mîd aij gö, gasî halö mîdeinabim.

⁸ Pen añ mam bî nîñmim. Hol bî mîhau Esia Propins mîdul, marö kub udul uñham

yabîl mîdailo. Kamîñ mîdaiul rö lagöp, hadö umnabul a gîlo. *

⁹ Hadö umnîg gabul a gîlo. Pen ga adö anîbu, hol gasî kub yabîl nîñmîdul u me, hol ke klö mîdpul a gul hagagpul; God nîbi bî umbal gau gö urakpal u nöp halîp abad mîdö nîñöl gî mîdpul, a gîpul.

¹⁰⁻¹¹ Halîp böñ nöp al pak löl rö la u pen nîpe halîp ud kamîñ yua u me, uri nîpe halîp kauyan ud kamîñ yunîg gab. Kale God nîp sabe göl gî mîdpe, hainö gau abe nîpe u rö nöp halîp ud kamîñ yunab a gul gasî halö mîdpul. Anîb u, nîbi bî iru nöp God nîp sabe göl gî mîdlö, God nîpe nîñm halîp bî mîhau ud kamîñ yuö me, nîbi bî iru nöp halîp gînab u nîñm hib nîpe haglö adö arnab. *

Pol kalîp am nîñaga, manö u haga

¹² Mîdmagö hol an dan nîñbul, nîbi bî gau aip mîdul nan nîñm nîñm gîpul gau, God halîp aip mîdö nîñöl gî, nîp gasî nîñöl gî gîpul. Hol manö nîñö nöp hagul gî aij nöp gîpul. Yad waiö hagabin, kalöp pör pör anîb unbö rö nöp gîpul. Pen nîbi bî gau gasî nîñbal rö gasî nîñul anîg gagul. God halîp mög nîñm ud aij göm gasî ñö anîg gîpul.

¹³⁻¹⁴ Köp kalöp kalî kliñ rîkmîdin gau, manö ba gau rö hagem rîkagmîdin; amgö lî nîñmim, il u yîñîd nîñmim a gem, waiö nöp rîkpin. Mîñî ke ke rö mîdpun u me, kale yîp nîñbim pen yîp nîñ aij gagpim; pen yîp aij göp u, yîp nîñ aij gîpe me, hainö Bî Kub hon Jisas ado gî aunab ñîñ u, ap magum gun, yad kalöp nîñem mîñ mîñ gînabin; kale pen u rö nöp yîp nîñmim mîñ mîñ gînabim. *

¹⁵⁻¹⁶ Adö anîbu nöp me, nöd Masedonia Propins aragnö ñîñ u, yad gasî ap nîñem köl am nîñnîg nîñabin a gîñö. Yad Masedonia nîbi bî kalîp nîñnîg arnabin, pen nöd am kalöp nîñem arnam, a gîñö. Pen ado gî apem, Judia arnîg, adan mîlö añî anîbu nöp apem, kalöp kauyan nîñöl gî ap padinam, a gîñö. Anîg gîñö me, kale mîñ mîñ gîmim yîp pen gî ñîmim nan magö

* 1:3: Ro 15:5 * 1:5: Sam 34:19 * 1:8: Ap 19:23; 1Ko 15:32 * 1:10-11: 2Di 4:18 * 1:13-14: 2Ko 5:12; Plp 2:16 * 1:15-16: 1Ko 16:5-6

rɪmnap ɲiɓe ɲiɲöl gɪ, Judia arnam, a gɪnō.
*

17 Gasɪ anɪbu rō nɪɲem me, kalöp nōd manō bɪg yunō u pen hainō nagnō. Anɪg gɪnō u, yɪp pen hagnabim, “Bɪ mɪlō u nɪp ke aɪj göp adō u hain göm, ‘Gɪnabin gɪnabin,’ a göm, manō nöp hagöm, hainō gagöp. Nɪpe yɪharɪɲ bɪ manō ɲɪg pak ajöp mɪlō u,” a gɪnabim rō löp u pen,

18 God bɪ nɪɲō yabɪɪ nöp hagöp u pɪg mɪdpin rō u, yad gasɪ mɪhöp nɪɲem kalöp hagapin.

19 Yad, Sailas, Dimodi, hon kalöp God ɲɪ nɪpe Jisas Krais manō hag ɲɪno. Jisas Krais gasɪ mɪhöp mɪdagöp. Nɪpe yau a göm, hainō wasō gagnab. Manō nɪhön nɪhön hagöp u, hagöp rō nöp gɪnab. *

20 God manō adō nɪhön nɪhön haga u, Jisas Krais apöm, anɪb unbō rō nöp magöɲhalō göp. Hon nɪpe anɪg göp anɪbu nɪɲbun u me, God nɪp sabe gun u, Jisas Krais hib nɪpe hagun, “Nɪɲō” a gɪpun. Anɪg gɪpun u, God hib nɪpe u adō laɲ araɲ a gun anɪg gɪpun. *

21 God nɪpe nöp gö me, hon abe, kale abe Krais nɪp cɪg aɪj gun mɪdpun. Nɪpe nöp me hanɪp “Nɪbi bɪ yad ke,” a göm, hag löm,

22 Ana nɪpe u hanɪp ɲō, apöm mɪdmagö aɲ hon daɲ goɲ lɪ mɪdöp. Anɪb u hon nɪɲbun, hon God nɪbi bɪ nɪpe ke mɪdpun nɪɲöm nɪpe haga haga rō nöp magöɲhalō hanɪp ɲɪnab. *

23 Pen yad kale Korid kai mɪdpim gau nɪɲnɪg gainō u pen amem manō kub hagnō, kale ilön udmim rō löp nɪɲem me, kalöp mög nɪɲem me nagnō. God nɪpe mɪdmagö yad aɲ daɲ nɪɲöb yad piral hagabin.

24 Pen manō yad u nöp hain göl a gem gasɪ u nɪɲagpin. Kale ke Krais nɪp gasɪ nɪɲbim u me, yad am kalöp hagnō, kale klō gɪmim Krais nɪp nɪɲ aɪj gɪmim cɪg pɪdörj gɪmim mɪɲ mɪɲ göl gɪ mɪdeinabim, a gem hagabin. *

2

1 Pen yad gasɪ ap nɪɲem hagnō, “Kalɪp kauyaɲ am nɪɲem manō klō hagnō, kalɪp

kauyaɲ ilön udöl rō löp u, am nɪɲagnam,” a gɪnō. *

2 Pen yad gɪnō kale ilön udeinabim u, an pen mɪdöm yɪp geinab mɪɲ mɪɲ gɪnabin? Nɪbi bɪ anɪbu rō rɪmnap mɪdageinaböl.

3 Anɪbu nɪɲem me, kalöp köp kalɪ klɪɲ rɪknō. Yad gasɪ nɪɲnō, “Amjakem nɪbi bɪ gau nɪɲem mɪɲ mɪɲ yabɪɪ gɪbnep pen wasō, amjakem kalɪp nɪɲnō, yɪp mɪɲör yabɪɪ gɪnɪm rō löp u me, yad aragnabin,” a gɪnō. Yad gasɪ nɪɲnō, “Yad ke mɪɲ mɪɲ gɪnabin u, kale abe mɪɲ mɪɲ gɪnabim,” a gɪnō.

4 Köp kalɪ klɪɲ rɪknō anɪbu, mɪdmagö yad u ilön gö, gasɪ mɪlō löl gɪ, amgö ɲɪg ud gɪ dö gɪ yuöl gɪ kalɪ klɪɲ rɪknō. Kalöp marö kub gɪnɪm a gem rɪkagnō; kalöp mɪdmagö yabɪɪ lɪbin rō nɪɲmim, a gem rɪknō. *

Bɪ nan naij ga u, uri nan naij ga anɪbu arö gɪmim nɪp mɪdmagö lɪmim udmim

5 Pen yad gasɪ nɪɲbin bɪ ap gö marö ga u, yɪp gaga, kalöp nɪbi bɪ gau mɪdpim kalöp magöɲhalō ga.

6 Pen kale magöɲhalō rō nɪp arö gɪpe u, nɪpe ilön udöm, gɪ naij ga u hadō nɪɲöb. Anɪb u, mɪɲni anɪg gagmim; arö gɪmim.

7 Mɪɲni gɪ naij ga anɪbu arö gɪmim, nɪp manō hain hain hagmim. Nɪhön gɪnɪg: nɪp anɪg gagpe, mög kub yabɪɪ gö, böɲ nöp ap lug paknɪm rō löp.

8 Anɪb u, yad kalöp hagabin, nɪp mam hon a gɪmim mɪdmagö lɪbim u, nɪp hagpe nɪɲ aɪj gɪnɪm.

9 Yad kalöp köp kalɪ klɪɲ rɪknō u, manō yad u udmim, manō nɪhön nɪhön hagnabin magöɲhalō hain gɪmim gɪnabim aka gem köp kalɪ klɪɲ rɪknō.

10 Pen nɪbi bɪ kale gau rɪmnap gɪ naij gɪnaböl kale arö gɪnabim u, yad u rō nöp gɪ naij gɪnaböl anɪbu arö gɪnabin. Pen yad gɪ naij gɪnaböl arö gɪnabin u, Krais yɪp nɪɲ mɪdöp, a gem, kalöp nan a gem arö gɪnabin.

11 Pen wasō u, Seden hanɪp Krais nɪbi bɪ nɪpe rɪmnap gö, ap lug pakun rō löp. Seden pör, gɪnō ap lug paköl a göm nɪɲöb u, nɪɲbun. *

* 1:19: Ap 18:5 * 1:20: Rep 3:14 * 1:22: Ep 1:13-14; 2Ko 5:5 * 1:24: 1Pi 5:3 * 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31 * 2:11: Luk 22:31

12 Pen Krais manö aij u Droas nîbi bî kalîp hag ñînam a gem, Droas arainö, Bî Kub yîp adan hiîkô, wög nîpe u ram mînnöŋ anîbu gînam rô la u pen, *

13 mam yad Daidas Droas au ulhai nîŋagnö u me, yad gasî kub nîŋem, Droas nîbi bî kalîp, “Aui mîdaiim” a gem, Daidas nîp nîŋnîg Masedonia Propins aui aunö. *

14 Anîb u, God göp rô nîŋem, nîp aij yabî a gîpin. Ñî nîpe Krais nîp yuö, apöm Seden nîp ud raîa mîgan nîpe gau lôm, hanîp uda. Nîpe hanîp udöm, ami bî kub rô hanîp uî gî arö nîŋöl gî, nîbi bî ke ke gau hanîp nîŋöm Krais manö aij nîpe haîŋ aij yabî rô nîŋbal.

15-16 Krais mab haîŋ aij auep ud God nîp lau sabe gî ñöb u rô, hon mîdpun. Nîbi bî Krais kalîp ud kamîŋ yuab gau haîŋ anîbu nîŋöm haîŋ aij unbö ke nîŋlô, kalîp kamîŋ mîdep magö u ñöb. Pen nîbi bî Krais nîp arö gîpal gau, haîŋ aîŋ anîbu nöp nîŋöm wîp haîŋ naij u a gîlô, kalîp umeb magö u ñöb. Pen nîbi bî an wög anîbu gînim rô löp? *

17 Nîbi bî iru nöp mani nan gau iru nöp udun a göm, God Manö aij nîpe u hag ajpal. Pen hon unbö rô gagpun. God nîpe hanîp hag lî yuöm nîŋ mîdö nîŋöl gî, hon Krais nîbi bî nîpe mîdun manö nîŋö yabî nöp hagun a gun, God Manö aij nîpe u kabö göl nöp hag ñîbun.

3

1 Pen manö kalî kliñ rîkabin anîbi, “Yad köp kalî kliñ rîknö, hanîp ud aij göl,” a gem, rîkagabin. Hon nîbi bî yîharîŋ rô mîdun, hanîp udmim, a gun, nîbi bî kale nîŋbim rîmnap kalîp hagno, köp rîmnap kalî kliñ rîk ñîlô, hon dap kalöp ñîno nîŋmim, hanîp udagnabim. Pen kale, “Bî gai i kalîp udmim,” a gîmim, köp rîmnap kalî kliñ rîk ñîbe, hon dam nîbi bî rîmnap kalîp ñagnabun. *

2 Pen köp mîdmagö aŋ hon daŋ kalî kliñ rîk mîdöp rô me, kale nîbi bî mîdpim. Gasî hon nîŋbun u, kalöp manö hag ñîno nîŋmim udpim u me, nîbi bî gau kalöp

nîŋöm, hon bî aigale bî rô mîdpun u nîŋnaböl. *

3 Pen hon Krais nîp wög gîno, Krais nîpe ke köp anîbi kalî kliñ rîkôm hanîp ña. Yîg nan kalî kliñ rîkep udöm rîkpal rô wasö; kabö adö u kalî kliñ rîkpal rô wasö. God pör kamîŋ mîdöp Ana nîpe u Krais manö aij nîpe u nîbi bî mîdmagö aŋ kale daŋ rîköp. *

4 Yad manö hagabin anîbi, God nîhôn nîhôn hagöp u Krais magöŋhalö anîb unbö rô nöp gînab, a gem hagabin.

5 Hon nîŋbun, hon klö hon ke gîno wög aij arnim rô lagöp; God nöp me hanîp gî ñö nîŋöl gî, gîno wög aij arnab.

6 God nîpe nöp gö, hon wög gî ñeb bî nîpe mîdun, God Manö hain nîbö hag löp u, damun nîbi bî gau kalîp hag ñîbun. God Manö hain nîbö hag löp anîbu, lo manö u rô wasö; manö hain nîbö hag löp u, God Ana ñöb. Lo manö gö, nîbi bî umnaböl; pen God Ana gö, nîbi bî kamîŋ mîdeinaböl. *

7 Lo manö anîbu, God kabö haîai bad adö u kalî kliñ rîkô, Mosîs dauö nîŋöl gî, mailö kub yabî ga. Mailö kub anîbu Mosîs mulu maj mîgan nîpe mailö gîmîdöp. Mîdö mîdö mailö kub anîbu hadö ur gaia pen Isrel nîbi bî Mosîs mulu maj mîgan nîpe nîŋöl rô laga. Lo manö umeb magö daua u pen mailö kub yabî halö aua. *

8 Pen God Ana wög nîpe gab u mailö aij unbö ke halö mîdöp.

9 Manö kub hagep lo manö u mailö halö aua rô, hon God amgö ilö adö nîpe u nîbi bî kamîŋ aij rô lep manö aij anîbu mailö halö unbö ke yabî aua. *

10 Mailö aij unbö ke uri hadö auub u me, lo manö nöd mailö halö aua u uri mailö gagöp.

11 Lo manö u pör mîdagöm ur gînîg gaia pen mailö halö aua; anîb u me, manö aij u pör pör mîdöm ur gagnab u mailö aij unbö ke halö mîdöp.

12 Anîb u, hon gasî halö mîdun, ana udagun, klö gun Krais manö aij u waiö hag

* 2:12: Ap 14:27; 1Ko 16:9 * 2:13: Ap 20:1 * 2:15-16: Luk 2:34; 2Ko 3:5-6 * 3:1: 2Ko 5:12; Ap 18:27 * 3:2: 1Ko 9:2 * 3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27 * 3:6: Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jon 6:63 * 3:7: Eks 34:29 * 3:9: Dud 27:26; Ro 1:17

ñibun.

¹³ Mosís ga rö gagun. Nípe lo manö u damöm, mulu majman nípe u mailö kub yabił ga, pen midö midö mailö kub ga anibu pro gö auö niñöl gi, Mosís nípe níbi bi gau pro gajip anibu niñagöl a göm, usajıl bad ap udöm, mulu majman nípe u pału ga. *

¹⁴⁻¹⁵ Pen gasi kale niñ aij gagla. Nihön ginig: usajıl bad rö gasi kale wam wam göm mideia u me, God nöd hadame nöp manö niñö hag lep haga manö u amgö li niñla u pen manö il u niñagla. Miñi u rö nöp kale lo manö anibu amgö li niñbal pen nan usajıl bad rö gasi kale wam wam gö, manö il niñagpal. Nan usajıl bad rö gasi kale wam wam göp u, Krais nípe nöp ud ke gau yunim rö löp.

¹⁶ Pen níbi bi Bi Kub u nip aunaböl u, nípe usajıl bad gasi kale pału göm midöp u, ud wał gi yuöm, gasi kale pıral hiıkö, niñnaböl. *

¹⁷ Bi Kub hagabin u, Ana u me. Ana nípe hon aip mideinab u, nan nihön nihön göm hanip bi nagıman rö linim u, nípe pa jö gi ke gau yuöm hanip ud asık yunab. *

¹⁸ Pen mulu majman hon u pału gi pi gun midagpun rö, hon magörhalö Bi Kub mailö aij nípe u waiö niñbun. Nípe gö, hon magörhalö nípe ke mailö aij halö midöp rö linabun. Magö añi nöp nípe midöp rö lagnabun; pen ñin añi añi nípe pör nöp hanip gi gi gö, hon mailö aij nípe midöp rö linabun. Bi Kub anig gab u Ana u me.

4

Minöñ ud rin cög gıpal rö u, hon níbi bi midpun

¹ God hanip mög niñöm udöm, wög anibi hag lö gıpun u me, hon gasi iru niñagpun.

² Pi göm gıpal adö u abe, nable gö niñöl gi gıpal adö u abe hon gagpun. Níbi bi gau kalıp manö pıral hagagpun. Hon God Manö hag ñinig gabun u, manö hon rimnap halö hagun hag ñagpun. Nan

niñhön niñhön gıpun gau pıral adö u gagpun. God Manö aij nípe u kabö göl nöp waiö hag ñibun. Anig gıno, níbi bi gau hanip niñöm, midmagö an kale dan niñnaböl, hon God amgö ilö adö nípe u bi aigale bi rö midpun. *

³ Níbi bi umaböl gau nöp, manö aij waiö hag ñibun u niñöm, usajıl bad rö manö aij adö midöp niñöm niñagun a gıpal.

⁴ Kale niñagpal u, Seden ram minöñ il i god rö midöp u, gasi kale wam wam gö, Krais manö aij mailö halö midöp manö u niñagpal. God nípe midöp rö, Krais u rö nöp midöp u niñagpal. *

⁵ Pen manö hag ñibun u, hon bi aigale bi rö midpun manö u hag ñagpun; Jisas Krais nípe nöp Bi Kub midöp niñöm Jisas wög nip gun, wög gi ñeb bi kale midpun a gun, manö aij kalöp hag ñibun.

⁶ God nöd “Sibön an yan mailö gan,” a ga. God añi anibu nöp mailö nípe midmagö an hon dan ñi lab. Anib u, God mailö aij nípe u Krais mulu majman mailö gab u hadö niñbun. *

⁷ Minöñ ud rin cög gi libal rö u, hon níbi bi midpun. Pen God nípe nan aij unbö ke anibi hanip an dan löp. Anib u niñbun, klö hon ke wasö; God klö nípe ke ñö udun anig göl midpun u niñbun. *

⁸ Hanip böñ böñ rıdik gıpal u pen hon pak gulu gi arbun. Gasi iru niñbun u pen gasi halö midpun. *

⁹ Hanip yu gi yubal u pen mam hon pör aip midöp. Hanip yıharıñ gabi pakpal umagpun.

¹⁰ Jisas nip paköm al pak la rö, hanip u rö nöp paköm al paknig gılö bıslam midpun. Pen anig gö, níbi bi gau hañ roman hon niñöm, Jisas kamıñ midöp u waiö niñnaböl. *

¹¹ Hon kamıñ midpun u, Jisas nip niñ udpal, a göm, hanip pör pör nöp al pak linig gaböl. Pen gaböl anibu, níbi bi gau hañ roman hon niñöm Jisas kamıñ middep magö nípe u niñöl a göm, God kalıp arö gö anig gaböl. *

* **3:13:** Eks 34:33 * **3:16:** Eks 34:34 * **3:17:** Jon 8:36; Ro 8:2 * **4:2:** 2Ko 2:17; 1De 2:5 * **4:4:** Ep 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 * **4:6:** Jen 1:3; Ais 9:2; 2Ko 3:18 * **4:7:** 2Ko 5:1 * **4:8:** 2Ko 1:8; 7:5 * **4:10:** 1Ko 15:31 * **4:11:** Ro 8:36

¹² Hon pör pör umun rö löp u pen hon anig gino, kale kamij midmim rö löp.

¹³ God Manö u bi ap kalı kliñ riköm haga, “God nıp nıj uđpin u me, anig hagpin,” a ga. Anıb u rö, hon u rö nöp God nıp nıj uđpin u me, manö hagpun. *

¹⁴ Hon nıjbun, God gö Bi Kub Jisas kauyañ uraka rö, hanıp u rö nöp gö urakno, hanıp abe kalöp abe dam Jisas midöp au linab. *

¹⁵ Nan hagabin anıb i magöñhalö kalöp nan a gem hagabin. Anig gino, ñın añi añi God nıpe nıbi bi gau gau iru nöp uđ aij göm abad midö, kale God nıp aij a göl gi gılö nıjöl gi, hib nıpe u i adö lañ ap rannab.

God nıp nıj uđun gası halö midpun

¹⁶ Anıb u, hon gası halö midpun. Hañ romanñın ma hon hainö gi luginim rö löp u pen God hanıp pör pör ana añ hon dañ klö ñö nıjöl gi kamij midpun. *

¹⁷ Marö pro uđpun anıb gau nan kub wasö; yıharıj magö ulep ap nöp uđpun. Pen marö anıb gau uđun, am Krais aip midun pör nöp pör nöp mailö aij kub yabıt gau mid aij ginabun. *

¹⁸ Minöñ naböñ adö it i midun, nan amgö magö nıjeb gau gası iru nıjagpun; nan adö lañ au amgö magö nıjagep gası nıjbun. Nan amgö magö nıjeb gau magö ulep nöp mideinab; nan amgö magö nıjagep gau pör nöp pör nöp mideinab. *

5

¹ Hañ romanñın hon miñi midöp ñın añ i, ram bada bad rö midöp. Pen ram bada anıbu uđ wał gılö aka asöl gö, God nıpe hanıp ram hain nıbö ap ram minöñ nıpe kumi kabö adö lañ au gi lö mideinabun. Ram anıbu bi ram gıpal rö wasö; God nıpe ke gi lö, pör nöp pör nöp mideinab. *

² Ram hain nıbö anıbu yıñıd uđun wałıj rö rol gun, a gi gası nıjöl gun abad midpun. *

³ Nihön ginig: God nıpe hanıp wałıj rö rol gi ñeinab u, magö nöp midageinabun.

⁴ Miñi ram bada anıbi midun, marö gö nıjöl gi ake gabun. Pen arö gun, magö nöp midaiun a gi gası u nıjagpun; kumi kabö adö lañ middep hañ romanñın u uđun a gi gası u nıjbun. Hañ romanñın kamij middep u apöm, hañ romanñın umeb nöd nıbö u böñ nöp ñıj haknab, a gi gası u nıjbun.

⁵ God gası nıpe ke nıjöm, hañ romanñın hain nıbö ñınam a göm, Ana nıpe u nöp yuö apöm hanıp aip midöp u me, God nıpe haga rö nöp ginab u nıj aij gıpun.

⁶ Anıb u me, hon pör pör gası halö midpun. Pen hañ romanñın anıb i halö midpun ñın añ i, Bi Kub ram nıpe kumi kabö adö lañ au midagpun. *

⁷ Bi Kub nıp gası nıjöl gi ajpun u pen amgö nıjagpun.

⁸ Hon gası halö midpun. Hañ romanñın hon i arö gun, am Bi Kub aip ram minöñ nıpe kumi kabö adö lañ au midaiun, a gi gası u nıjbun. *

⁹ Anıb u, ram minöñ hon aui hañ romanñın mideinabun aka arö gun Bi Kub ram nıpe am mideinabun u, nıp aij ginab adö u nöp gun, a gi gası u nıjbun. *

¹⁰ Nihön ginig: hon magöñhalö am Krais amgö ilö adö nıpe au midno, miñi hañ romanñın halö midun nihön nihön gıpun, aij gıpun aka aigöl gi rö gıpun u nıjöm, pen anıbu rö ñınab. *

¹¹ Bi Kub nıpe Bi piñıj gep midöp u nıjun, klö gun, nıbi bi gau nıp nıj uđöl a gun, kalıp manö aij nıpe hag ñıjbun. Hon bi aigale bi rö midpun u, God nıj aij göp; kale u rö nöp, hon bi aigale bi rö midpun u abe nıjmim rö löp.

¹² Manö kalı kliñ rikabin anıbi, hon bi aij hanıp udmim manö u rö, kalöp hagagabin. Manö kalı kliñ rikabin anıbi nıjmim, hanıp nan a gimim gası nıjmim miñ miñ gimim, a gem kalı kliñ rikabin. Anig gino, nıbi bi midmagö añ dañ wasö, hañ romanñın höñ adö u nöp nihön rö midöp u gası nıjbıl gau, kalıp manö pen hagnim a gem manö anıbu kalı kliñ rikabin.

¹³ Pen manö hagabun i, kale rimnap hagnabim, hauł alö manö anıbu hagab,

* 4:13: Sam 116:10 * 4:14: 1Ko 6:14 * 4:16: Ep 3:16

* 5:2: Ro 8:23 * 5:6: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23

* 4:17: Ro 8:17-18 * 4:18: Kol 1:16 * 5:1: 2Ko 4:7

* 5:9: Kol 1:10; 1De 4:1 * 5:10: Ekl 12:14

a gɪnabim. Pen kale anɪg rō hageinabim u, Pol bɪ gau God hib nɪpe haglō adō arañ a gōm anɪg hagaböl, a gɪmim gasɪ u nɪŋmim. Pen bɪ hauɫ wasö, bɪ gasɪ mɪdöp rō hagaböl u, a geinabim u, Pol bɪ gau manö hagaböl u hanɪp nan a gōm hagaböl a gɪmim, manö hon nɪŋ udmim.

¹⁴ Krais nɪpe bɪ añɪ yabɪɫ u nɪbi bɪ magōŋhalō nan a gōm uma rō, hon nɪbi bɪ magōŋhalō aip umno, a gun nɪŋbun. Krais hanɪp nɪbi bɪ magōŋhalō mɪdmagö löp u nɪŋun, gasɪ hon adō u ke nɪŋun gagpun.

¹⁵ Krais nɪbi bɪ magōŋhalō nan a gōm uma. Anɪb u, mɪñi rɪköl hainö, hanɪp ke aij gɪnab adō u nɪŋun gagun; Bɪ Kub hanɪp nan a gōm umöm kauyaŋ uraka u nɪp aij gɪnab adō u nöp gun. *

¹⁶ Nɪbi bɪ mɪnōŋ nabōŋ ɪɫ i nɪbö gau nɪŋbal rō nöp nɪŋun, “Nɪbi bɪ gau aij, nɪbi bɪ gau naij,” a gun nɪŋagpun. Krais nɪp nöd gasɪ piral adō anɪbu rō nöp nɪŋno u pen uri nɪp adō anɪbu rō nɪŋagpun.

¹⁷ Nɪbi bɪ Krais nɪp cɪg gɪpal gau, God gö kamɪŋ gɪsōn nɪbö adō u mɪdpal. Nan nöd nɪbö u pɪs gö, nöd mɪdmɪdal rō mɪdagpal; nan gɪsōn nɪbö hadö auub. *

¹⁸ Hon kamɪŋ gɪsōn nɪbö mɪdpun anɪbu, God nɪpe nöp gö mɪdpun. Nöd nɪbi bɪ al ñɪŋeb nɪpe mɪdaino u pen hainö Krais nɪp yuö apöm, hanɪp ud God aip jɪm ñöl lōm, nɪbi bɪ rɪmnap halö God aip jɪm ñöl mɪdaiöl, a gōm, hanɪp wög anɪbu hag la. *

¹⁹ Krais kalɪp nan a gōm uma u me, God nɪbi bɪ gau magōŋhalō nan si nan naij gɪpal gau nɪŋem arö gɪnō, yad aip jɪm ñöl mɪdaiöl, a gōm ga. Pen God nɪpe hanɪp manö aij anɪbu ñöm, nɪbi bɪ gau magōŋhalō hag ñɪmim a gōm, hanɪp nɪbi bɪ wög gep nɪpe hag löp. *

²⁰ Hon me, Krais bɪ anɪ nɪbö nɪpe mɪdun, God manö aij hagöp u udun nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪmɪdun. Krais bɪ nɪpe mɪdpun u me, kalöp hagabun, Krais manö aij u nɪŋ udmim, yau a gɪpe, God kalöp ud aij gōm nɪp aip ud jɪm ñɪnab.

²¹ Krais nan si nan naij ap gaga pen God nan si nan naij hon magōŋhalö Krais nɪp

ña. God ga anɪbu, hon Krais aip mɪdun, God kamɪŋ aij mɪdep magö nɪpe u halö udnabun a gōm ga. *

6

¹ Hon God aip jɪm ñöl wög gɪpun rō, kalöp manö klö gɪ hagun hagabun, God kalöp mög nɪŋöm ud aij göp u, arö gagmim.

² God nɪpe hagöp, “Manö ne nɪŋnam a gem mɪdainö ñɪn u, yɪp hag nɪŋaina nɪŋnō.

Nöp ud kamɪŋ yunam a gainö ñɪn u, nöp gɪ ñɪnō,” a ga.

Pen nɪŋim! Mɪñi ñɪn i nöp God nɪbi bɪ gau manö nɪŋnam a gōm mɪdöp. Mɪñi ñɪn i nöp God nɪbi bɪ gau kalɪp ud asɪk yuö, kamɪŋ arnaböl. *

³ God nɪp wög gɪpun u ar aij gɪnɪm, a gun, nɪŋ aij gun gɪpun. Nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp nɪŋöm, gasɪ rɪmnap auö, ap lug paknaböl adō u gagpun.

⁴ Pen nɪhōn nɪhōn gɪpun u, God nɪp wög gabun u nɪŋöl, a gun, nagɪ aij adō u nöp gɪpun. Anɪb u, God nɪp wög gun bɪslam mɪdun arö gagpun. Mɪŋör nɪhōn nɪhōn gö, uɫham mɪdpun a gun gasɪ anɪbu nɪŋagpun.

⁵ Hanɪp ñɪn rɪmnap mɪñu magö pakpal; ñɪn rɪmnap nagɪ lɪbal; ñɪn rɪmnap ram mɪnōŋ ap bɪ uraköm polisman aip aka ami bɪ aip pen pen gōm söl hanɪp anɪ au abe al pak lɪbal; ñɪn rɪmnap wög gɪ dam dam ake lagpun; ñɪn rɪmnap han aij gagpun; ñɪn rɪmnap kɪyö hanbun. *

⁶ Pen gasɪ aij nöp nɪŋun, nɪŋ aij gun, nɪbi bɪ kalɪp nɪŋno, hon mulu lugö wasö, kalɪp ud aij gɪpun. Hon aige göl gun anɪg gɪpun? Ana Uɫ hanɪp anɪ dan mɪdöp u me, nɪbi bɪ mɪdmagö yabɪɫ lɪbun; *

⁷ God hanɪp klö nɪpe ñö, Krais manö aij u kabö göl nöp hagpun; gɪ aij gep u haɫaun gasaɫ hon rō ñɪmagö yɪjɪg abe ñɪmagö sɪdagö abe mɪdöp.

⁸ Nɪbi bɪ rɪmnap hib hon haglō adō aröp; nɪbi bɪ rɪmnap hib hon udlö yagol lugöp. Rɪmnap hanɪp manö aij hagpal; rɪmnap hanɪp manö naij hagpal. Hon bɪ piral

* 5:15: Ro 14:7-8 * 5:17: Ro 8:1; Gal 6:15 * 5:18: Ro 5:10 * 5:19: Ro 3:23-25 * 5:21: Hib 4:15 * 6:2: Ais 49:8 * 6:5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Di 4:12

hagep a gı gası nıñbal u pen hon manö nıñö nöp hagpun;

⁹ hon nıbi bı hib mıdagöp yabıt a gı gası nıñbal u pen hib hon nıñbal; hadö umbun rö löp u pen kamıñ mıdpun. Hanıp mıñu magö pakpal u pen umagpun; *

¹⁰ mıñör kub göp u pen mıñ mıñ göl gı mıdpun; bı mög gep rö mıdpun u pen wög hon gıpun adö u nıbi bı iru nöp nıbi bı gep rö mıdpal; nan mıdagöp rö mıdpun u pen magöñhalö udpun.

¹¹ Korid nıbi bı gau, kalöp manö pi gun hagagabun, waiö yabıt hagabun; kalöp mıdmagö libun.

¹² Hon kalöp mıdmagö lımıdun u, uri u rö nöp anıg göl nöp gıpun pen kale hanıp mıdmagö lımıdim nagıt adö u pen dam gai yubim.

¹³ Kalöp ñı pai yad rö lö me hagabin: hon kalöp mıdmagö libun rö, kale u rö nöp hon mıdmagö lımim. *

Nıbi bı Krais nıp nıñ udagpal gau aip jım ñagmim

¹⁴ Kale nıbi bı Krais nıp nıñ udagpal gau aip jım ñagmim. Nıbi bı gı aij gıpal gau, aige göl göm nıbi bı gı aij gagpal gau aip jım ñöl gılö arö aij gıñab? Nıbi bı mailö mıdpal gau, aige göl göm nıbi bı sıbön yan mıdpal gau aip jım ñöl gılö arö aij gıñab? *

¹⁵ Krais aip kıkaki aip manö hag adö añı lagnabil. Nıbi bı Krais nıp nıñ udpal gau, nıbi bı Krais nıp nıñ udagpal gau aip u rö nöp gası adö añı nıñagnaböl.

¹⁶ God kamıñ u, hon sabe gep ram nıpe mıdpun. God nıpe haga,

“Yad an kalıp gau mıdem,

God kale u mıdnö,

kale pen nıbi bı yad

mıdeinaböl,” a ga.

Pen God sabe gep ram aip, nan yıharıñ sabe gıpal nan pıral gau aip, manö ap hag adö añı löm gılö arnım rö lagöp. *

¹⁷ Anıb u, Bı Kub nıpe haga,

“Kalıp arö gımim,

kale ke mıdaimim.

Nan yıp asıñ la gau uıt maıtı gageinabim u,

kalöp udnabin. *

¹⁸ Nap kale mıdnö,

kale ñı pai yad mıdeinabim.

Yad Bı Kub unbö ke, bı gep yabıt u, anıg hagabin,” a ga.

7

¹ Mıdaimam aij yad gau. God hanıp manö aij manö nıñö anıbu hagöp rö, nan si nan naij gıpun gau hañ roman hon abe gası rımıd hon abe gı naij göp u, nan asıñ böñ nöp arö gun, God nıp pıñıñ gun, pör pör nöp gı aij nöp gı mıdaiun.

Pol mıñ mıñ ga

² Kale hanıp ud mıdmagö lımim. Hon nıbi bı kalöp ap manö pıral hagin, gı naij gun, hałowalö gun gagno.

³ Yad kalöp hag pro gıñıg hagagabin. Nöd kalöp hagnö rö, hon kalöp mıdmagö yabıt libun; kalöp aip kamıñ mıdeinabun aka umnabun u, kalöp mıdmagö lun jım ñöl nöp mıdeinabun.

⁴ Kalöp gası ke nıbö rımnab nıñagpin, aij göp nöp nıñöl gı mıdpin. Yad kalöp gası nıñem, ñıñı lem gası halö mıdpin. Hanıp marö yabıt gab u pen yad mıñ mıñ göl gı mıdpin.

⁵ Pen hon Masedonia Propins apjakno ñın u, magö ap ake lun yıharıñ mıdagaino. Mıñör ke ke iru yabıt mıdö, hanıp pen pen gılö, gası iru yabıt nıñno. *

⁶ Pen God nıbi bı mög nıñbal gau ud aij göp u, Daidas nıp yuö auö, hanıp ud aij ga.

⁷ Daidas nıpe aui apöm, kale nıñön nıñön gımim nıp ud aij gıpe manö adö u hagöm; yıp gası nıñ aij gaibe manö adö u hagöm; kale yad aip gası adö añı nöp nıñagaino u kale mög gaia manö adö u hagöm; kale yad aip kauyan jım ñöl mıdaiun, a gası nıñgaibe manö adö u hagöm; yıp manö anıbu haga nıñem yad aij yabıt ga.

⁸ Köp kalı kılıñ rıknö u nıñbe, kalöp mög yabıt ga u yad magö ap gası kub nıñnö; pen uri yad gası kub nıñagpin. Manö klö hagem köp kalı kılıñ rık yunö anıbu, kale

* 6:9: 2Ko 4:10 * 6:13: 1Ko 4:14 * 6:14: Ep 5:11; 2Sa 7:14; Jer 31:9 * 6:16: 1Ko 3:16; Lep 26:12 * 6:17: Ais 52:11; Rep 18:4 * 7:5: 2Ko 2:13 * 7:8: 2Ko 2:4

ninbe, mög ga u pen u yiharin magö ulep magö ap nöp ga. *

⁹ Hainö me, an hon i nagi naij adö u gagun, a gimim mög ninmim arö gipe u, yad min min gipin. Kalöp mög ga anibu, God ginam a göm nina rö nöp kalöp gi aij ga u me, köp kali klin riknö anibu, aij nöp riknö.

¹⁰ Nibi bi God nip gasi ninjom, nan si nan naij gipal u nihon ginig anig gipun a göm, nagi naij gipal adö u arö gilö, God kalip ud kamir yunab u aij göp. Pen nibi bi God nip gasi ninagom, yiharir nöp nan dui gipin u nihon ginig anig gipin a ginabol u, umom God nip aragnabol. *

¹¹ Pen kale nan si nan naij gipim u nihon ginig anig gipun a gipe anibu, God gaia, gasi nin aij gimim gipe. Kale klo gimim, an hon i gi naij gagpun ninlan a gipe. Kale pinin gimim, kal gimim, bi an kale au gi naij ga bi anibu nip gasi nun a gipe. Klo gimim, midmagö yabit libe u, hon ninbun kale nan anibu gi naij gagpim.

¹² Kalöp köp nöd kali klin rik yunö u, bi nan si nan naij ga u aka bi nip gi naij ga u gasi ninjem kali klin rikagnö. Kalöp nibi bi nöp gasi ninjem, God nin midö ninöl gi, kale hanip midmagö libim u kale ke nin aij ginabim, a gem, köp kali klin riknö.

¹³ Pen kale köp anibu ninmim, hanip ud aij yabit gipim u me, hon min min gun gasi halö midpun.

Pen Daidas kalöp am ninjom apom aiud udöm min min gaia u ninun, hon u rö nöp min min gipun. Daidas nip ud aij gipe u, mini nipe ninni lom mid aij göp.

¹⁴ Daidas nip nöd, an mam Korid gau nöp ud aij ginabol a ginö rö nöp gipe u me, yad nable gagöp. Manö kalöp hagpin gau pör ninö nöp hagpin rö, manö Daidas nip hagnö u, rapin hagnö u pen u rö nöp ninjö yabit nöp hagnö.

¹⁵ Pen Daidas apjakom kalöp manö hagö, kale pa gil gil göl gi, manö nipe u udmim, nip ud aij gipe u gasi ninjom, nipe kalöp midmagö yabit löp.

¹⁶ Pen yad mini nin aij gipin, kale adö ap ke gagnabim; gi aij nöp ginabim u me,

yad min min yabit gipin.

8

Masedonia nibi bi mani kub nila

¹ Pen an mam bi. Nibi bi Krais pig midpal Masedonia Propins rigon gau, God nipe kalip mög ninjom ud aij yabit göp. *

² Mani kale midagö, uham mideila u pen kale min min göl gi mani kale God nip neb halöwalö nila.

³ Yad ke ninbin, mani kale iru midageia u pen mani kale neb an u nöp nagla; kale kub yabit rö nila. Gasi kale ke ninjom,

⁴ hanip manö klo hagom hagla, nibi bi Krais lau adö midpal gau kiyö kub lö yiharir midpal gau kalip mani nun a gila.

⁵ Pen göl a gino rö gagla. Kale gasi ninla, "Bi Kub nibi bi nipe midpun u me, hanip wög nihon ninab u ginabun," a gila. Anig hagom, Bi Kub nip wög göl gi, God nip aij ga u rö hanip wög rimnap gi ninmim a gino u, kale anib unbö rö nöp gila.

⁶ Pen Daidas nipe nöd am kalöp hagö, wög aij anibu il gimim ginig gaibe rö, nip hagpin, "Am Korid nibi bi gau aip midaimon, kale nibi bi gau midmagö lep wög aij ginig gipal anibu, ne gi ninmon böp nöp gilan," a gipin.

⁷ Kale me, Krais nip nin ud pidon gipim; manö aij nipe u nin aij gipim; manö il u nin aij gipim; klo yabit gipim; hanip midmagö libim. Anib u me, mini mani nibi bi gau ninig gabim u, wög anibu u rö nöp gi aij yabit gimim. *

⁸ Pen yad manö klo hagem anig gimim hagagabin. Yad yiharir manö hain hain hagabin. Anib u, nibi bi rimnap hanip midmagö libal u, kale u rö nöp hanip midmagö libal aka wasö u nin aij ginabin.

⁹ Bi Kub hon Jisas Krais hanip mög ninjom ud aij ga rö ninbim; nipe ram nipe au midom, nan ap ulep gaga me. Mid aij yabit gaia u pen kalöp nan a göm, magonhalö mideia au arö göm, il i apom, bi mög gep rö yabit u mideia. Nipe anig ga u, kale nibi bi gep rö, nibi bi nan ap ulep gagöp rö midaimim a göm, anig ga. *

* 7:10: Mad 27:3-5; Hib 12:16-17

* 8:1: Ro 15:26; 2Ko 9:1-2

* 8:7: 1Ko 16:1-2

* 8:9: Mad 8:20; Plp 2:6-7

¹⁰ Mî nöd nîbö u, kale nöd nöp gasî nîŋ aij gîmim, anîg gînabun a gîpe. Pen anîg göl gasî nîŋmim, kale u rō nöp nöd nöp mani nîbe. Anîb u, gasî yad nîŋbin u kalöp hagabin.

¹¹ Mî nöd nîbö u kale gasî klō nîŋmim gînabun a gîpe u gasî nîŋöl gî mîdaimim, pen uri u rō nöp gasî klō anîbu nöp nîŋmim, nîhōn gînabun a gîpe u hadō gî gî pîs gîmim. Mani kale uri mîdainîm gau nîme lîmim, kalîp nîeb rō u mîñi bōŋ nöp nîmim.

¹² God nîp aij göp u, mani God nîp nîeb u haŋōwaŋō nîun. Pen haŋōwaŋō nîun, a gîno, pro nöp nîeb rō lō, u abe God nîp aij göp. God mani nan hon mîdöp gau nöp wō ralōb; mani nan hon mîdagöp gau halō wō ralagöp. *

¹³ Nîbi bî mani nînabim gau kale mîd aij gîlō, kale pen uŋham mîdaiim, a gem hagagabin.

¹⁴ Pen mani nan kale uri iru mîdöp rō, kalîp rîmnap nîme lî nîbe me, hainō kalöp mîdagainîm nîn u, kale pen kalöp rîmnap nîme lî nîl. Anîg gîmim, kalîp aip adîp adîp rō mîdeinabim.

¹⁵ God Manō u kalî kliñ rîkōm hagla, “Nîbi bî nan mana a gîpal u iru nöp lîhu udla gau nîŋla kub rō gaga; kale nîŋeb rō u nöp mîdeia. Pen nîbi bî pro lîhu udla gau kalîp u rō nöp rîk daga; kale u rō nöp nîŋeb rō u nöp mîdeia,” a gîla. *

Pol nîpe Daidas nîp Korid yua

¹⁶ God Daidas nîp gasî nîō, yad ke klō gem kalöp ud aij gînam, a gem nîŋbin rō nöp Daidas gasî nîŋōb u, God nîp aij a gabin.

¹⁷ Daidas am kalîp nîŋmōn au a gînō, nîp ke aij göp rō, nîñî lōm kalöp au nînab.

¹⁸ Pen bî aij hon ap halō Daidas aip yunabun. Bî anîbu nîpe Krai nîbi bî ram mînōŋ pro ke ke gau kalîp manō aij u hag nî ajō nîŋöl gî, nîp aij yabîl a gîpal.

¹⁹ Hon nîbi bî gau gî nîno, kale Bî Kub hib nîpe haglō adō araŋ a gî gasî nîŋbun u me, hon mani anîbu ud arnabun. Pen Krai nîbi bî ke ke gau mîdpal Daidas nîp

hag lōm, nîpe hanîp aip aramōm wōg aij anîbu gînîm, a gîla.

²⁰ Pen Krai nîbi bî nîpe mani kub nîbal u udun abad aij gun, dam bî gau kalîp nîno, kale pen udōm nîme lî nîbi bî nan mîdagöp gau nîme lî nînaböl. Magōŋhalō gasî nîŋ aij gun, gî aij nöp gînabun u, hanîp manō ap hagöl rō lagnab.

²¹ Bî Kub abe nîbi bî gau abe hon gî aij nöp gîpun u nîŋöl a gî gasî u nîŋbun.

²² Pen mam hon ap halō yunabun. Mam anîbu nîpe pōr klō gōm mîñ mîñ gōm wōg göp. Pen uri nîpe kale nîbi bî aigale bî rō mîdpim u nîŋōm, nîpe mîñ mîñ göl gî au nînab.

²³ Mîdamam Daidas nîp yuabun u, nîpe me yad aip wōg jîm nîl gul, kalöp manō aij hag nîbul. Pen bî nîpe aip nabil mîhau, Krai nîbi bî nîpe gau kalîp mîhōŋ wōg anîbu hag lîlō, Krai hib nîpe haglo adō arnîm a gî gasî nîŋmil nabil.

²⁴ Pen kale yagol u amjaklō, kalîp mîdmagō yabîl lîmim, ud aij gîmim. Anîg gîpe me, manō anîbu kub arō, Krai nîbi bî nîpe mîdpal ram mînōŋ ke ke gau nîŋōm hagnaböl, “Pol nîpe Krai nîbi bî Korid au mîdpal gau hib kale hagō adō ara u, nîŋō nöp hagöp,” a gînaböl. *

9

Pol, “Nîbi bî Krai lau adō mîdpal gau ud aij gîmim,” a ga

¹ Pen Krai nîbi bî nîpe Jerusalem mîdpal gau mani nîmim, a gabin manō u, yîharîŋ hagpin; kale ke nîŋ aij gîpim. *

² Kale Akaia Propins mîdpim gau, mî nöd u, mani kale nînîg gaibe u, yad nîbi bî Masedonia Propins mîdpal gau kalîp rapîn hagem hagnîdin. Kale Akaia nîbi bî nînîg gaibe u, Masedonia kai kalîp manō hagnō, uri nîbi bî iru nöp gasî nîŋ aij gōm mani kale nîaböl.

³ Pen mam hon uri hagajîn gau kalöp hag yuabin u, kale mani kale God nîp nîeb u ud lî aij gîmim gî jîn gî mîdpe, Masedonia nîbi bî gau, Pol manō nöp hagöp a gōm hagagöl, a gem kalîp yuabin.

* 8:12: Mak 12:43-44 * 8:15: Eks 16:18 * 8:24: 2Ko 7:13-14 * 9:1: 2Ko 8:1-7

⁴ Kale mani li magum gi aij gagnabim u, Masedonia nibi bi rimnap u† gi Korid amjakno, hanip nable ginab. Pen kalöp nable yab†l ginim rö löp.

⁵ Anib u, mam hon gau kalip nöd hag yuabin. Kale am kalöp aip midlö, mani ñinabun a gipe u, li magum gipe midainim. Hainö yad amjaknabin u, kale ñiñi löl gi mani ñinabim anibu gi jin gi mideinab.

⁶ Kale niñbim, nibi bi nan yin iru yimagnaböl gau, nan iru udagnaböl; nibi bi nan yin iru yimnaböl gau nöp, nan iru nöp udnaböl. *

⁷ Anib u, kale nibi bi a†i a†i midpim rö, gasi kale ke niñmim mani ñimim. Iru gö niñöl gi ñagmim. Nibi bi rimnap kalöp neb neb gilö niñmim, ñagmim. Bi miñ miñ göm mani ñinab u, God bi anibu nip midmagö löp.

⁸ God nipe nan aij kalöp ñinig gab u, nan pro ñagnab; rapin nöp ñinab rö löp. Anib u, pör nöp kale ke nan iru mideinab niñöm nibi bi mani u†ep löp gau nan iru ñimim rö linab.

⁹ Adö anibu rö, God Manö u kali klin riköm hagla,

“Nipe nibi bi mög gep gau kalip nan aij abönamö ñinab.

Nipe pör nöp kalip ud aij göm gi aij ginab,” a gila. *

¹⁰ God hanip pör nan yin ñöm, nan magö ñöm göp u, kalöp nan yin iru yab†l ñinab. Pen nipe gö ran aij geinab niñöm kale udmim rimnap nibi bi nan u†ep löp gau nime li ñibe me, aij yab†l ginim rö löp. Mani nan kale ñinabim u, God nipe gö nan magö iru yab†l nöp pilnab. *

¹¹ Kalöp pör gö, nan kale iru nöp midö, halöwalö ñeb rö linab u me, nan ñöl gi midpe, hon damun Krais nibi bi Jerusalem midpal gau dam ñino, nibi bi iru nöp God hib nipe haglö adö arnab. *

¹² Anig gimim, Krais nibi bi nan u†ep göp gau kalip gi aij ginabim u, kale nan u†ep göp anibu udöm mid aij göm God hib nipe haglö adö arnab.

¹³ Anig gipe, nibi bi gau kale God nip gasi niñöm hagnaböl, “Krais nibi bi nipe Korid midpal gau, kale Krais manö aij u udöm, hagöp rö nöp göm, hanip mani abönamö ñöm, nibi bi gau kalip abönamö ñöm gipal u, nöp aij yab†l a gabun,” a ginaböl.

¹⁴ God kalöp mög niñöm ud aij yab†l göp rö niñöm, gasi kale am kalöp wam wam gö aij gö niñöl gi, kalöp nan a göm God nip sabe ginaböl.

¹⁵ God nipe nan aij unbö ke hanip ñöb u rö, nip aij göp a gun me!

10

Pol, “Kale yip manö piral hagaböl,” a ga

¹⁻² Nibi bi rimnap yip hagpal, “Pol nipe hon aip midöm, bi hain manö hagagep bi u midöp u pen am milö gau midöm, köp kali klin riköm, manö klö göm hagöp,” a gipal. Pen kale manö adö ap hagöm hagpal, “Pol nipe nibi bi minöñ naböñ il i nibö gau niñbal rö nöp niñöm hagöp,” a gipal. Krais nipe Bi hain aij agamij midöp rö, hib nipe hagem yad ke Pol kalöp manö klö gem hagabin, kale gasi niñ aij gimim gi aij gimim. Yad amem nibi bi yip manö naj hagaböl gau kalip manö kub hagnabin. Pen kale gi aij gipe, kalöp anig unbö rö gagnabin u yip aij ginab. *

³ Hon minöñ naböñ il i midpun u pen nibi bi minöñ naböñ il i pen pen gipal rö gagpun.

⁴ Wim po hon udun pen pen gipun u, minöñ naböñ il i ud pen pen gipal rö wasö. Wim po hon udun pen pen gipun u, God klö halö midöp u me, hon wim po anibu damun, kijaki aban klö gi löp gau am gi naj ginö, nibi bi pen hagöl rö lagöp. *

⁵ Nibi bi gau kale God gasi niñeb u arö göm, gasi kale ke u niñöm, hib kale ke haglö adö aröp u pen hon God klö nipe udun manö aij nipe hagno, nibi bi anib gau manö aij anibu pen hagöl rö lagöp; hon gasi kale ud nagi lino, kale Krais manö aij niñ udöm hagöp rö nöp gilö arab.

* 9:6: Pro 11:24-25

* 9:9: Sam 112:9

* 9:10: Ais 55:10

* 9:11: 2Ko 1:11; 4:15

* 10:1-2: 1Ko 2:3; 4:21

* 10:4: Ep 6:13-17

⁶ Pen kale Krajs hagöp rö göl gi mīdaibe niṅjun me, hainö nībi bī Krajs nīp aṭeb aṭeb ñibal gau gasi ñino niṅöl.

⁷ Kale rīmnāp amgö nöp niṅbe. Niṅ aij giṁim. Bī ap Krajs bī nīpe mīdpin a gi gasi niṅöb u, Pol u rö nöp Krajs bī nīpe mīdöp u niṅnim.

⁸ Bī Kub u nöp yīp wög hag lö, kalöp nībi bī abad mīdpin a giṁin u, rapin hagpin u pen, yīp nable gagöp. Pen Krajs nīpe yīp wög hag la anību, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krajs manö aij u niṅ ud aij giṁim nīp ciḡ aij giṁim a göm yīp hag la. *

⁹ Pen kalöp köp kalī kliñ rik yubin u, niṅmim piñiṅ giṁim a gem yuagpin.

¹⁰ Nībi bī rīmnāp yīp hagpal, “Nīpe mīlō gau mīdöm, köp nöp kalī kliñ rik yuöm, manö klō yabīl hagöp u pen auī auub niṅbun u bī kub manö hagpal rö hagagöp,” a giṁal.

¹¹ Pen nībi bī anīḡ hagpal anīb gau niṅ mīdaiöl. Yad amjakem, adö ap ke gagnabin; mīlō gai i mīdem, köp kalī kliñ rikem hagpin rö nöp giṁabin.

¹² Pen nībi bī hib kale ke haglö adö arab gau, kale kub aka yad kub aka gem, gasi u ulhai niṅagiṁ. Kale gasi laga rö hagpal, “Hon nöp me aij. Nībi bī hon giṁpun rö giṁal gau, gi aij giṁal; nībi bī hon giṁpun rö gagpal gau, gi aij gagpal,” a giṁal.

¹³ Pen yad God wög u gi aij giṁpin aka manö anību rö hagnīḡ gabin u, God nībi bī ke nībö gau kalīp wög ke hag la u, yad manö hagagnabin; God nīpe yīp ke wög hag la u nöp hagnabin. Pen Krajs manö aij kalöp hag ñeb wög anību, God nīpe yīp ñöb. *

¹⁴ Yad kale mīdpim au amjakagbnep, manö anībi hagagbnep. Pen kale mīdpim gau yad ke nöd nöp amem, kalöp Krajs manö aij u nöd hag ñinö.

¹⁵ God nīpe wög yīp hag la. Ram mīnōḡ ke nībö gau nīpe nībi bī rīmnāp kalīp hag la. Kale ram mīnōḡ anīb gau amöm wög giṁal u, yad aiud ap udagnabin. Pen yīp aij giṁab u, kale Krajs manö aij u niṅ ud klō yabīl gi mīdaibe, yad kalöp anī gau wög

klō giṁnō, wög adīṅ kub rö lö, nan magö piḡ aij giṁab.

¹⁶ Hainö me kalöp dauba gi apem, am ram mīnōḡ nöd hag ñagla dagol gau amem, Krajs manö aij u nībi bī anīb gau kalīp hag ñinabin. Ram mīnōḡ ke nībö gau nīpe wög anību nībi bī rīmnāp kalīp hag la. Kale ram mīnōḡ anīb gau amöm wög giṁal u, yad aiud ap udagnabin.

¹⁷ “Nībi bī hib haglö adö arnīḡ giṁab gau, Bī Kub u hib nīpe haglö adö arnīm.” *

¹⁸ Hib hon ke hagnö adö arnab u, God niṅö udep rö lagnab; pen Bī Kub u hib hon hagö adö arnab u me, God niṅö udep rö līnab. *

11

Jisas manö hagabun, a göm, pīral hagpal gau

¹ Yad manö hauḡ rö hagnabin u pen manö iḡ mīdö niṅöl gi hagnīḡ gabin.

² God kalöp mīdmagö löp rö, yad kalöp u rö nöp mīdmagö lībin. Kalöp me nībi praj mīd aij göp u dam bī añi ap nīp ñinö. Bī anību me Krajs. *

³ Pen yad piñiṅ giṁpin u, hadame nöp haino u pir alö, Ip niṅ uda rö, nībi bī rīmnāp kalöp u rö nöp manö pīral gau hag ud arlö, gasi kale niṅbal rö niṅmim, Krajs nīp gasi añi niṅmim ud aij giṁpin u, arö giṁim rö löp. *

⁴ Manö hagabin u, yad niṅbin, kale nībi bī gau nībö rīmnāp kalīp ka ñibe, Jisas yad manö hag ñinbin u rö hag ñagpal; Jisas ap ke rö manö u hag ñilö, abönamö udabim. Pen kale Ana u abe, manö aij u abe u rö nöp nöd udpe u wasö; ke hain nībö ap rö u udabim. *

⁵ Pen gasi yad niṅbin, Krajs manö aij ud arep bī aij aij kale anīb gau bī kub, yad bī ramö gau rö ap mīdagpin. *

⁶ Manö kale u, dö kal yabīl hagpal u pen, yad hagpin rö manö iḡ niṅ aij göm hagagpal. Kale niṅbim, yad pör nöp manö iḡ niṅ aij gem kalöp manö hag ñinbin. *

* 10:8: 2Ko 13:10 * 10:13: Ro 12:3 * 10:17: 1Ko 1:31 * 10:18: 1Ko 4:4 * 11:2: Ep 5:26-27 * 11:3: Jen 3:4,13 * 11:4: Gal 1:8-9 * 11:5: 1Ko 15:10; 2Ko 12:11 * 11:6: 1Ko 2:1,13

⁷ Pen kalöp God manö aij hag ñinö u pen mani nan rımnap ñımim a gem hagagnö. Yad kalöp an au midem anig gınö u, yad bı pro rö midnö kale nıbi bı kub rö lı midaimim a gem, anig gınö. Gınö anıbu, yıp bı ramö gau rö ap a gımim nınbim aka nıhön? *

⁸ Yad kalöp aip midem Krais manö aij u hag ñımidin u, Krais nıbi bı ram mınön ke nıbö rımnap yıp mani nan ñıla. Mani kale si udem, Krais manö aij kalöp hag ñinö. *

⁹ Kale aip midainö ñın u, nan kale ap udagnö. Añ mam Masedonia nıbö aula gau nöp, nan yıp nıhön ulep ga gau yıp dap ñıla. Pen hainö u rö nöp, nan kale rımnap hag nıngagnabin.

¹⁰ Manö hagabin anıbi, hagöl gı nöp midainabin. Yad Akaia Propins rıgon rıgon gau amıl apıl gı ajeinabin u, mani nan kale rımnap udagnabin. Krais bı nıpe midpin rö, nıñö yabıl hagabin.

¹¹ Pen manö hagabin anıbi, kalöp midmagö lagpin aka nıhön? Wasö yabıl. God nıñöb yad kalöp midmagö lıbin.

¹² Pen mani nan kale gau udagmidin u hainö u rö nöp gınö, nıbi bı manö pıral hag ajpal gau, hon Pol nıp rö adıp adıp midpun a göm hagöl rö lagnab.

¹³ Kale hön adö u Krais manö ud arep bı rö löm, Krais wög gabun a gıpal u pen Krais manö ud arep bı midagpal. Manö pıral ud arep bı midpal.

¹⁴ Pen ñın rımnap Seden nıpe ke, God ejol mailö aij nıpe ap rö halu löm auöp.

¹⁵ Seden anig göp u, bı nıp wög gıpal gau, bı wög aij göm gı aij gıpal rö halu löm auaiöl, hon gası kub nıngagun. Pen hainö gau nıhön nıhön gınaböl gau pen udnaböl.

Pol God wög göl gı marö uda

¹⁶ Yad kauyan hagabin, kale rımnap yıp bı hauı a gımim gası u nıngagmim. Pen yıp bı hauı a gımim nıneinabim u, yıp arö gıpe, bı hauı gau hib kale ke haglö adö aröp rö yad u rö nöp manö rımnap hagnabin.

¹⁷ Hib yad ke hagnig gabin u, Bı Kub gö anig gagnabin; bı hauı alö hib kale ke haglö adö aröp rö gıngabin.

¹⁸ Pen nıbi bı iru nöp rımnap gası ke nıñöm, hib kale ke haglö adö aröp rö u, yad u rö nöp gınabin.

¹⁹ Kale gası nıñ aij yabıl gıpim rö, bı hauı gau manö am haglö, kalöp iru gagöp.

²⁰ Nıbi bı gau kalöp wög gı ñeb bı kale rö mo kale gau löm, kalöp fıp gı damöm, haıöwaıö göl gı, mulu maj mıgan kalöp paklö, kale manö midagöp.

²¹ Pen yad bı hain bı yıharıñ rö midem, anig gagpin u, yad nable göp.

Pen yad manö hauı rö hagabin u, hib kale ke haglö adö aröp rö, unbö rö hagabin. *

²² Kale Hıbru nıbi bı? Yad u rö nöp Hıbru bı ap. Kale Isrel nıbi bı? Yad u rö nöp Isrel bı ap. Kale Ebrahim fı ap? Yad u rö nöp Ebrahim fı u midpin.

²³ Kale Krais nıp wög gıpal? Yad bı hauı yabıl rö, hib yad ke hagnö adö arab u pen yad wög klö gı gı, marö adö ke ke udpin rö, nıbi bı pıral gıpal gau gagpal. Yıp ñın iru nöp nagı lıla. Yıp ñın iru nöp mıñu magö pakla. Yad ñın iru nöp um dam an lem aunö. Nıbi bı gau anig unbö rö gagpal. *

²⁴ Juda kai ñın ke ke unbö mamıd u, nagı udöm, yıp ij iru yabıl nöp pak gus göm ñın juöl ado gı da mamıd böñ dan pakla (39). *

²⁵ Rom kai u rö nöp ñın ke ke ñın mıhau mıgan yıp ur udöm pakla. ñın ap nıbi bı iru nöp yıp kabö ju pakla. ñıg magıb kub ajainö, ñın ke ke mıhau mıgan ñıg magıb u böñ nöp pıral paka. ñıg magıb naij ga ñın anıb gau, mañ ap nan adıñ bad ap ud sısı lem, ñıg solwara uı adö lan ap ran ap lug sısıb göl gı midnö midnö, sıdö wad amöm, sıbön göm gı damöm, ram rua. *

²⁶ Yad pör nöp amıl apıl gı ajmidin. Pör ajpin gau, uıham yabıl ajpin. ñıg atı au jubin; nan si udep bı midpal an au ajpin; nıbi bı yad ke aka Juda nıbi bı wasö an gau gı ajem, uıham yabıl ajpin; daun kub gau aka be gau aka ñıg solwara an gau

* 11:7: 1Ko 9:18 * 11:8: Plp 4:15-16; 2Ko 12:13 * 11:21: Plp 3:5 * 11:23: Ap 16:23 * 11:24: Dud 25:3
* 11:25: Ap 16:22; 14:19 * 11:26: Ap 9:23; 14:5

gi aramem, uṭham yabiṭ arbin; niḃi bi añ mam a giṭpal u pen Kraiṣ niḃi bi niṭpe miḃdagpal aṇ gau gi aṇem, uṭham yabiṭ ajpin. *

²⁷ Yad wög goṣlam gem, uhön hanem wasö, ñin iru nöṭ nan magö miḃdagö, kiṭyö lö, ñig nan gö, waṭij miḃdagö, yiḡön göm göṭ.

²⁸ Pen marö adö ap me, niḃi bi Kraiṣ lau adö miḃdpal ram miṇnöh ke ke gau, miḃd aij giṭpal aka gem, gasi iru niṇabin.

²⁹ Kraiṣ niḃi bi riṃnap lug pakniḡ giṭlö, klö yad ke u rö nöṭ lugnab rö u niṇbin. Pen niḃi bi riṃnap kalip tiṭ giṭlö nan si nan naij giṭlö, miḃmagö yad aṇ daṇ ilön göṭ.

³⁰ Hib yad ke adö riṃnap hagnam u, yad bi klö miḃdagöṭ u niṇmim a gem manö aniḃu hagnabin.

³¹ Bi Kub Jisap Nap God, pör nöṭ hib dap raneb God u, yad piral hagagabin u niṇöḃ.

³² Yad Damaskas miḃdainö, ki? Aredas bi niṭpe Damaskas abad miḃdmiḃdöp u, yiṭ nagṭ lin a göm, polisman gau hagö, Damaskas adan ramö gau magöṇhalö biṇöm rik hakla.

³³ Aniḡ giṭla u pen mam hon riṃnap yiṭ ud wadi kub miḡan u löm, nagṭ adiḃköm, dam kabö waryö giḡgabö giṭla aṇöh pro miḡan u tiṭ giṭ yulö, am am miṇnöh yaṇ amem, piṛikem ke gau arnö. *

12

Pol naböh niṇa manö u hag ña

¹ Hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagnab u pen Bi Kub u bi ap niṭ gö naböh niṇa manö u hagnig gabin.

² Mi unbö siḃduṇ böṇ daṇ luga u, Kraiṣ bi niṭpe ap niṇbin u, God niṭ dam ram miṇnöh aij kumi kabö adö laṇ au ud ara. Pen bi aniḃu hañ romanṇ halö aniḡ adö laṇ ara aka, hañ romanṇ arö göm ana nöṭ ara aka, niṇagpin; God nöṭ niṇöḃ.

³ Pen yad niṇbin, bi aniḃu — hañ romanṇ halö aka ana nöṭ aka, niṇagpin; God nöṭ niṇöḃ —

⁴ God niṭ dam ram miṇnöh aij kumi kabö adö laṇ au ud ara. Pen aniḃ laṇ amöm,

manö ke yabiṭ niṇa. Manö niṇa aniḃu, manö hagagep, niḃi bi hag ñeb rö wasö; manö ke yabiṭ u niṇa.

⁵ Bi ga aniḃu yad klö gem hib niṭpe nöṭ hagnö adö arnab u pen hib yad ke giṇö adö aragnab. Hib yad ke manö riṃnap hagnig gabin u, yad bi klö miḃdagöṭ rö nöṭ miḃdpin manö aniḃu nöṭ hagnabin.

⁶ Pen hib yad ke dap raneb manö riṃnap hagbnep yad bi hauṭ rö hagagbnep; niṇö nöṭ hagbnep. Pen aniḡ hagnö, niḃi bi riṃnap yiṭ niṇöm, “Bi u bi aij ke miḃdöp,” a giḃlap u yiṭ aij gagböp. Yiṭ aij göṭ u, giṭpin giṭpin rö niṇöm aka manö hagpin hagpin rö niṇöm me, yad bi aigale bi rö miḃdpin u ke niṇöl.

⁷ God yiṭ ud arö, niḃi bi riṃnap niṇagla rö niṇnöh aniḃu, hib yad ke hagnö adö arniṃ rö löp a göm, God yiṭ nan ilön ñeb ap ñöḃ. Nan aniḃu Seden bi niṭpe rö ap apöm, yiṭ kalṭ rö biṇig ij bö miḃdöp. *

⁸ Bi Kub u niṭ ñin miḡau niḡaṇ hagnö, yiṭ aniḡ gab rö gagniṃ a giṇö u pen

⁹ yiṭ haga, “Ne ke nöṭ miḃd aij giṃmön rö lagöṭ u pen yad niḃi bi klö miḃdagöṭ gau kalip möḡ niṇem klö yad ñinö niṇöl giṭ kale aij nöṭ miḃdeinaböl,” a ga. Aniḡ haga u me, hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagöṭ; yiṭ aij göṭ u, yad klö miḃdagöṭ bi ap rö miḃdpin u hag miḃdnö niṇöl giṭ, Kraiṣ yiṭ ud aij göl giṭ miḃdainim. *

¹⁰ Yad klö miḃdagöṭ; yiṭ hag jubal; yad nan rik döṭ; yiṭ giṭ naij giṭpal; yad uṭham miḃdpin. Pen Kraiṣ lau adö miḃdpin rö, yiṭ aigöl aigöl giṇaböl u, miṇ miṇ nöṭ giṇabin. Pen yad ke klö miḃdagöṭ u niṇ miḃdeinabin u, God niṭpe gö, klö niṭpe udem klö göl giṭ miḃdeinabin.

Pol Korid niḃi bi gau kalip miḃmagö la

¹¹ Yad bi hauṭ rö hagajin. Pen kale nöṭ gajim yad aniḡ giṭpin. Yiṭ ud aij giṃmim, manö aij riṃnap hagbep u pen yiṭ arö giṃmim, bi riṃnap kalip udpim. Yad bi miḡan niḃö bi ap rö miḃdpin u pen Kraiṣ manö aij ud arep bi aij kale aniḃ gau bi kub yad bi pro gasi u niṇagpin. *

¹² Yad kale aip miḃdem, hon Kraiṣ manö aij ud arep bi gau giṭpun rö nöṭ giṭ

* 11:33: Ap 9:23-25 * 12:7: Job 2:6 * 12:9: Plp 4:11-13 * 12:11: 2Ko 11:5

mıdainö. Kale nan gagep nan nıñagep gainö u nıñmim, yad Kraıs manö aij ud arep bı nıpe mıdpın u hadö nıñbım. *

¹³ Anıb u, Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal mıgan rımnap kalıp gınö gınö rö nöp kalöp u rö nöp gınö u pen adö añı ap nöp ke gınö. Adö anıbu me, nan yıp ram bı da gau, yıp ñım a gem hagagnö. Pen kalöp gı nıñ rö gınö u nıñmim arö gımim. *

¹⁴ Kalöp nöd ñın mıhöp am nıñnö; mıñı kauyan u nıñg gabin. Nan kalöp ap udnam a gem nagnabin; kalöp nıñnam a gem nıñabin. Nıme nap bı nan ud lı aij göm, ñı pai bı kale gau kalıp ñımdal. Pen ñı pai bı gau, nıme nap bı kalıp anıg gagmıdal.

¹⁵ Anıb u, gası yad nıñbin u, kalöp nan a gem, mani nan yad gau magörhalö yu haknabin aka wög gı dam dam Kraıs manö aij u hag ñı dam dam umnabin u, manö mıdagöp. Pen yad kalöp mıdmagö yabı lıbin u nıñnabım u, yıp pen mıdmagö lagnabım akan

¹⁶ Pen kale hagnabım, “Mani nan hon udagpan pen ne manö pıral hagö hon dui gıpın,” a gıñabım.

¹⁷ Yad kalöp mam rımnap yunö u, mani nan kalöp gau amgö amgö lı udnaböl a gem yunö akan

¹⁸ Yad kalöp nan a gem Daidas nıp yuın a gem, nıp hag nıñnö yau a ga nıñem mam hon ap halö nıpe aıp yunö. Pen yad nıñbin Daidas nan kalöp rımnap tıp gaga. Daidas yad gıpın adö u nöp göp; nıpe adö ap ke gagöp. *

¹⁹ Pen yad nıñhön gıñg manö anıbi kalı kılñ rıkajın? Kale gası nıñhön nıñbım? Pol manö hagab u, hıb nıpe ap lugagnım a göm hagab a gıpım ar? Pen adö anıbu hagagajın wasö. God nıpe nıñ mıdö nıñöl gı, hon Kraıs nıbi bı nıpe mıdun manö hagajun. Añ mam aij yad kale klö gımim Kraıs nıp cıg aij gımim, a gun gası nıñun hagajun.

²⁰ Yad pıñıñ gıpın u, yad am kalöp nıñnabin ñın u, kale gıpım rö nıñnö, yıp aij gagnab. Anıbu rö, kale yıp nıñnabım u, yad gıpın rö nıñbe, kalöp aij gagnab.

Kale pen pen hagmım asık ke ke lımım, nan kale gau hon nöp udun a gımım, añ mam rımnap nıñbe mulu lugö, kalöp ke nöp aij gıñm adö u nöp gası nıñmım, nıbi bı rımnap kalıp manö nıñ hagmım, kalıp manö udmım, hıb kale ke dap ranmım, halöwalö gımım, gımım rö lıñm u yad pıñıñ gıpın.

²¹ Pen yad pıñıñ gıpın u, yagol au kauyan amem nıñnabin, kale rımnap gası nıñ adö u nıñmım, nıbi sı bı sı gıpım u, nıñhön gıñg anıg gıpın a gımım arö gagmım, nıbi sı bı sı gı dammım, gası nıñ nıñmım gı dammım, halöwalö göl gı nöp mıdeınabım. Gıñabım anıbu God nıñöb a gem, yad bı mıgan nıbö gau ap rö mıdem, nable gö nıñöl gı, kalöp nan a gem mıtön göl gı mıdeınabın. *

13

¹ Yad nöd kalöp ñın mıhöp am nıñnö. Mıñı pen kauyan nıñnıg gabin. God Manö u kalı kılñ rıköm hagla, “Nıbi bı rımnap kalıp manö kub hagnıg gaböl u, nıbi bı mıhöp aka mıhau nıgan rö amgö kale ke nıñ mıdlö nıñöl gı, gı nıñ gıla u apöm waiö hagaiöl, nıñö rö lıñab,” a gıla. *

² Ruö ñın yıgwö an nıbö u kalöp am nıñem, nıbi bı nan sı nan nıñ gı mıdeıla gau hainö apem kalıp hag gıñabin a gem kalıp hag aunö. Mıñı kalöp aıp mıdagpın pen kauyan manö nöd hagnö rö u nöp hagabin, yad am jakem, nıbi bı nöd nan sı nan nıñ gı mıdeıla gau abe, nıbi bı mıñı nan sı nan nıñ gabım gau abe, kalöp mög nıñagnabin.

³ Pen kale Pol Kraıs aıp mıdöp aka wasö gı gası nıñbım u, nıñ aij gımım. Kraıs nan rımnap ram mıñnön an kale gau gö nıñnabım, nıpe bı yıharıñ wasö; nıpe Bı klö ke nıbö.

⁴ Nıpe bı yıharıñ rö lö, nıp mab ba lan al pak lılö uma u pen God klö nıpe u gö, kauyan uraköm kamıñ mıdöp. Anıb u rö, hon Kraıs aıp mıdun bı yıharıñ rö mıdpın, pen Kraıs kamıñ u hanıp God klö nıpe u ñö, kalöp nan a gun wög gıñabın. *

* 12:12: Ro 15:19 * 12:13: 2Ko 11:9 * 12:18: 2Ko 8:6,16-18 * 12:21: 2Ko 13:2 * 13:1: Mad 18:16; 1Di 5:19
* 13:4: Plp 2:7-8

⁵ Pen kale Krajs nɪp nɪŋ udun nɪp cɪg gɪpun aka wasö gɪmim gasɪ amɪl apɪl gɪmim, Krajs kalöp aip mɪdöp u ke nɪŋnabim. Aka pen gasɪ nɪŋ dammim Krajs kalöp aip mɪdagöp a gɪmim u ke nɪŋnabim. *

⁶ Pen yad gasɪ nɪŋbin, hanɪp bɪ gasɪ nɪŋ dammim me, Krajs hon aip mɪdöp u ke nɪŋnabim.

⁷ Hon kalöp nan a gun, God nɪp sabe gun hagabun, “Kalɪp abad mɪdaimön, naij adö u gagöl,” a gabun. Pen God nɪp sabe gabun anɪbu, kale mɪd aij gɪpe hɪb hon ap rannɪm a gun, sabe gagabun. Hɪb hon lugnab u nan yɪharɪŋ; kale gɪ aij nöp gɪnabim u nan kub.

⁸ Pen Krajs manö aij u kub gɪnɪm adö u nöp gun; Krajs manö aij u pro gɪnɪm adö u gagun.

⁹ Hanɪp aij göp u, hon nɪbi bɪ klö mɪdagöp rö lun, kale pen nɪbi bɪ klö lɪmim. Anɪb u, God nɪp sabe gɪpun, “Kalɪp abad mɪdaimön, nagɪ adö aij nöp göl,” a gɪpun.

¹⁰ Bɪ Kub nɪpe yɪp wög hag la anɪbu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krajs manö aij u nɪŋ ud aij gɪmim nɪp cɪg aij gɪmim a göm yɪp hag la. Adö anɪbu nöp yad mɪlö kub gai i mɪdem, kalöp nöd nöp köp anɪbi kalɪ klɪñ rɪk yuabin. Kale manö yad anɪbi nɪŋmim, hagabin rö gɪ mɪdeinabim me, yad amjakem manö klö hagnɪg gasɪ nɪŋbin u arö gɪnabin. *

¹¹ Añ mam bɪ. Mɪñi manö hag junɪg gem, “Kale mɪdaiim” a gabin. Köp kalɪ klɪñ rɪkabin anɪbi aunab u nɪŋmim, hon nan aij adö u nöp gun a gɪmim klö nöp anɪg göl gɪ mɪdaimim, manö kalɪ klɪñ rɪkabin i udmim, manö hag adö añɪ lɪmim, agamɪj mɪd aij gɪmim. Anɪg gɪpe me, God nɪbi bɪ mɪdmagö löm ud aij göp u, kale aip nöp mɪdeinab.

¹² Kale Bɪ Kub nɪp nɪŋ udpim rö, pen pen hag wɪhai udöl gɪ, alaun bom halumim.

¹³ Krajs nɪbi bɪ aui mɪdpal magöŋhalö, kalöp añ mam gau “Mɪdpim?” a gɪpal.

¹⁴ Bɪ Kub Jisas Krajs kalöp magöŋhalö mög nɪŋöm ud aij göl gɪ mɪdainɪm; God nɪpe kalöp magöŋhalö mɪdmagö löl gɪ mɪdainɪm; Ana Uɪ nɪpe kalöp magöŋhalö aɪ ba göl gɪ mɪdainɪm.

Galesia Pol Galesia nibi bi kalip köp kali kliš rika

¹ Yad Pol, bi Jisas manö ud arep ap midpin. Pen wög gipin anibu, nibi bi rimnap haglö aka gasi yad ke niñem gagpin; Jisas Krais abe, Nap nip gö uraka u abe, kale apil mihau nöp haglö gipin.

² Hon añ mam Krais pig midpun gai i, kalöp añ mam Krais lau adö Galesia Propins midpim gau, “Kale midpim?” a gabun.

³ Bap God abe, Bi Kub hon Jisas Krais abe, kalöp mög niñmil abad midlö mid aij gimim.

⁴ Hon nan si nan naij göl gi midaino pen Bi Kub hon Jisas Krais, Bap hon God haga manö u udöm, nan si nan naij gipun gau pri u lik gi yunam, a göm, hanip nan a göm ilön udöm uma. Uma u, nibi bi nan si nan naij gimidal an gau midaino, hanip ud kamij yunig uma. *

⁵ Anib u, God Bap hon hib nipe u pör pör nöp hagno adö arnim. Anib unbö rö aij.

Jisas hanip nan a göm uma manö aij anibu nöp niñ udun

⁶ Yad gasi iru yabit niñbin. God kalöp mög niñöm, Jisas nip hagö, kalöp a göm uma u pen yinid nöp God nip arö gimim, manö aij nipe u arö gimim, manö hain nibö ke daubal rimnap, manö i manö aij, a gimim, niñ udnig gabim.

⁷ Manö anibu, Krais manö aij u wasö; yiharij nibi bi rimnap apöm, manö piral ke nibö rimnap kalöp haglö, kale dui gimim, “Manö anibu niñun aka?” gimim gasi u niñabim. *

⁸ Krais manö aij kalöp nöd hag ñino u, manö niñö yabit u hag ñino. Pen hon ke aka ejol kumi kabö adö lan nibö ap apöm, manö ke nibö manö piral rimnap kalöp hag ñinab u, God bi anibu hagö mab ke pör inab u aram pör pör nöp au midnab u aij. *

⁹ Manö anibu kalöp kauyan hagabin. Bi ap apöm, manö aij nöd niñ udpe u ba gau löm, manö ke nibö manö piral rimnap kalöp hag ñinab u, God bi anibu hagö mab ke pör inab u aram pör pör nöp au midnab u aij.

¹⁰ Manö hagabin anibi, nibi bi gau hib yad u haglö adö aran, a gem, hagagabin. God yip niñöm ñiñ linim a gem hagabin. Yad nibi bi gau kalip wañ wañ göl gi hagagabin. Ai ginig: yad anig gem wañ wañ göl gi hagbnep u, Krais wög gi ñeb bi nipe ap midagbnep. *

God nöp hagö Pol wög nipe gimidöp

¹¹ Añ mam bi. Yad kalöp niñö hagabin. Manö aij kalöp nöd hag ñino u, nibi bi manö hagpal rö wasö. *

¹² Manö anibu, bi ap hagö niñagnö; manö anibu bi ap yip hag ñö udagnö. Jisas Krais nipe ke nöp yip waiö hag ñö niñö.

¹³ Pen nöd yad Juda nibi bi gasi niñmidal rö gasi niñmidin u, kale niñbim. God nibi bi nipe gau böñ nöp umlan, a gem, kalip gi naij yabit gimidin. *

¹⁴ Bac bi manö u niñ udem, klö yabit gimidin; bi Juda yad aip adip adip kub gino gau, kale gimidal rö wasö, yad añi Juda lo manö niñ aij yabit gem, bac bi hagmidal rö klö gem gimidin. *

¹⁵ Pen ami yip yag dauaga ñin u, God yip mög niñöm ud wög gi ñeb bi nipe ap hag la. Hainö kub ginö, God nipe ke aij ga ñin u nöp, *

¹⁶ Ñi yad Jisas Pol nip yamnö, niñ aij göm, Juda nibi bi wasö gau kalip manö aij yad u hag ñi aij ginab, a göm, Ñi nipe yip yamö, niñ aij ginö. Anig gö, Jisas manö u aigege rö midöp, a gem, nibi bi rimnap hag niñagnö.

¹⁷ Pen Jisas nöd hag lö manö aij ud arep bi nipe mideila gau kalip niñnam, a gem, Jerusalem aragnö. Yiharij ram minör milö kub Arebia am midem, ado gi apem, daun kub Damaskas midmidin.

¹⁸ Mi mihau nigan inö, Pida Jerusalem mideia u niñnig amem, nipe aip ñin iru

* 1:4: Gal 2:20 * 1:7: Ap 15:1,24 * 1:8: 1Ko 16:22

* 1:14: Ap 22:3 * 1:15: Ais 49:1; Gal 2:7 * 1:18: Ap 9:26

* 1:10: 1De 2:4 * 1:11: Mad 16:17 * 1:13: Ap 8:3

mıdagainö; yıharıñ ñın unbö ajıp bönj dan mıdainö. *

¹⁹ Pen yad bı Jisas manö ud arep rımnap halö nıñagnö; Pida aip Jisas nımam Jems aip kalıp nöp nıñnö.

²⁰ Manö kalı kılın rıkabin anıbi, God nıñ mıdöp u, kalöp nıñö yabıl hagabin.

²¹ Pen yad hainö Siria Propins amem, Silisia Propins amem, gınö. *

²² Nöd ñın anıbu, nıbi bı Kraıs lau adö Judia ram mınönj pro ke ke mıdeila gau amgö magö kale u yıp nıñagla u

²³ pen nıbi bı rımnap manö yad u yag damöm hagla, “Bı Jisas manö aij nıpe u hag juöm, hanıp gı naij göm gımıdöp bı u, mıñi Jisas manö aij u nıbi bı gau kalıp hag ñı ajab,” a gıla

²⁴ nıñöm God hib nıpe u haglö adö armıdöp.

2

Pol Kraıs manö aij ud arep bı rımnap aip magum göm, manö hag jım ñıla

¹ Pen mıd damem, mı in unbö sıdun bönj dan lugö, mam Banabas hol bı mıhau, Daidas nıp uł gı Jerusalem arno. *

² God yıp waiö hagö Jerusalem arno. Amun, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla bı kub rö mıdmıdal gau aip am mıgan ap bı gun, kale nıñön rö hagöl, a gem, Juda nıbi bı wasö gau kalıp manö aij nıñön rö hagmıdin manö anıbu kalıp hag yamnö. Wög nöd gınö u abe wög hainö gınam u abe lug pakagnım a gem, manö anıbu kalıp hag aij gınö.

³ Bı yad Daidas nıpe Grik nıbö u pen nıp hañ rıb gı dö gıgab a göm hagagla.

⁴ Pen bı rımnap pır alöm, Kraıs Jisas bı nıpe rö löm, agamıj apöm hon aip uł gı mıdeila. Pen hon Kraıs Jisas nıp cıg mıdun, Juda lo manö ke ke adö u gagun, mıd aij gımıdun rö, kale nıñlö, hıbur kale naij ga. Juda lo manö ke ke adö u gılan, a göm, apöm manö pıral anıbu hagla. *

⁵ Pen Kraıs manö aij u manö nıñö nöp mıdnım, nıñöm kale manö nıñö anıbu nöp nıñ udmım, a gun, manö pıral hagla anıbu udagno.

⁶ Pen nıbi bı Jisas nıp nıñ udla bı kub rö mıdmıdal gau kale yıp manö rımnap hagagla. Bı kub rö hagabin pen kale bı kub aka bı pro u yıp nan yıharıñ rö löp. God nıpe bı kub ud aij gınam bı pro ud aij gınam a göm gası anıbu rö nıñagöp.

⁷ Pen kale nıñla, God nıpe Pida abe yıp abe manö aij nıpe hag ñı ajep wög anıbu hag la. God Pida nıp hag lö, hañ rıb gı dö gıpal nıbi bı gau kalıp hag ñı ajmıdöp rö u, yıp u rö nöp hag lö, hañ rıb gı dö gagpal nıbi bı gau kalıp hag ñı ajmıdin. *

⁸ Anıb u nıñöm me hagla, “God Pida nıp klö nıpe ñöm abad mıdö nıñöl gı, nıpe am hañ rıb gı dö gıpal nıbi bı gau kalıp Kraıs manö aij ud arep bı mıdöp rö, Pol nıp u rö nöp klö nıpe ñöm abad mıdö nıñöl gı, nıpe am hañ rıb gı dö gagpal nıbi bı gau kalıp Kraıs manö aij ud arep bı mıdöp,” a gıla.

⁹ Jems, Pida, Jon kalıp bı kub a gıpal bı gau, God yıp wög anıbu ña nıñla u me, wög hon adö añı gıpun, a göm, Banabas halıp bı mıhau ñımagö pakla. Anıg göl hon manö hag adö añı lıno nıñöm kale hagla, “Banabas Pol bı mıhau ammil Juda nıbi bı wasö gau kalıp Kraıs manö aij u hag ñımil, hon am hañ rıb gı dö gıpal nıbi bı gau kalıp Kraıs manö aij u hag ñun,” a gıla.

¹⁰ Pen kale manö añı ap hagöm hagla, “Ammil ram mınönj anıb gau ajmıl, nıbi bı Jisas nıp nıñ uđpal gau kalıp hagaimıl, nıbi bı mög gep rö Jerusalem i mıdpal gau kalıp hauł gagöl; kalıp mani rımnap yuöl,” a gıla. Manö hagla anıbu, yıp aij ga adö u nöp hagla. *

Pol Pida nıp hag ga

¹¹ Pen hainö Pida daun kub Adiok apöm, adö unbö ke gö, gı aij gagöp, a gem, nıp waiö hag gınö.

¹² Nıñön gıñıg: nıpe nöd Juda nıbi bı wasö anı gau mıdöm, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau aip nan jım ñöl ñıñmıdöp. Pen hainö Jems bı nıpe rımnap Jerusalem nıbö aula. Jems bı gau yıp hagnaböl, “Bı hañ rıb gı dö gagpal gau aip nıñön gıñıg nan ñıñabön,” a gıgaböl, a göm, pıñıñ

* 1:21: Ap 9:30 * 2:1: Ap 15:2 * 2:4: Gal 1:7; 5:1,13

* 2:7: Ap 22:21 * 2:10: Ap 11:29-30 * 2:12: Ap 11:3

göm, hainö Juda nîbi bî wasö gau aip nan ñîṇaga. *

13 Anîg gö, Juda nîbi bî nöd ju am ram mîṇöṇ anîb gau mîdeila gau, pîral ga anîbu nîṇöm, u rō nöp gîla. Pen mam Banabas u rō nöp nîṇöm, kale gîla adö anîbu hain ga.

14 Pen Jisas manö aij u anîg arö geila u nîṇem, nîbi bî gau magöṇhalö nîṇmîdlö nîṇöl gî, yad Pida nîp hagnö, “Ne bî Juda nîbö u pen Juda nîbi bî wasö gau rō mîdmîdan. Pen mîñî nîhön gîṇîg ke asîk lîmön, Juda nîbi bî wasö gau kalîp, hon Juda nîbi bî gîpun gîpun rō gîmîm, a gîmön, hagabön?” ö gîṇö.

15 Ami bapi hanîp yag daula u, Juda nîbi bî yag daula. Hanîp Juda nîbi bî wasö gau rō yag dauagla.

16 Pen hon Juda nîbi bî nîṇbun, nîbi bî lo manö adö u gîlō arö, God nîṇöm, nîbi bî kamîṇ aij yad a göm hagagnab. Nîbi bî gau Jisas Krais hanîp a göm uma, a göm, nîp nîṇ udpal nîbi bî gau nöp me, God nîṇöm, nîbi bî kamîṇ aij yad, a gîṇab. Hon u rō nöp lo manö adö u gîṇo arö, God nîṇö nîbi bî kamîṇ aij nîpe mîdagpun. Krais Jisas hanîp a göm uma, a gun, nîp nîṇ udno nîṇöl gî, God nîṇö nîbi bî kamîṇ aij nîpe gau mîdpun. *

17 Gasî hon nîṇbun u, Krais manö aij u nîṇ udno, Krais hanîp ud nîpe ke aip ud jîm ñî lîṇab u me, God nîpe hanîp nîbi bî kamîṇ aij yad a gîṇab. Pen Krais manö aij u nîṇun, hon nîbi bî magöṇhalö nan si nan naij gîpun u waiö nîṇbun. Hon Juda nîbi bî nîṇbun, Juda nîbi bî wasö gau nîbi bî nan si nan naij gep mîdpal rō, hon ke u rō nöp mîdpun. Anîg göp u, nîbi bî rîmnap hagnaböl, Krais nan si nan naij gep nagî u gî pîdöṇ lîṇab a gîṇaböl. Pen wasö yabîl.

18 Hon uri nîṇbun, Juda lo manö ke ke hagöp rō gîṇo, God wö ralöm hanîp nîbi bî kamîṇ aij nîpe mîdpim a gagnab. Hon uri nîṇbun manö anîbu manö pîr alep. Pen yad manö pîral manö nöd nîbö anîbu kauyaṇ nîbi bî gau manö nîṇö rō hag ñîṇabin u, yad nan si nan naij gîṇabin.

19 Lo manö yîp al pak la nîṇöm uri yad wîp he rō mîdem lo manö u nîṇagpin. Pen uri yad God nîp aij gîṇîm adö u nöp gîṇam. Krais mab ba laṇ al pak lîla u, yîp Krais aip al pak lîlō umnö.

20 God Ñî nîpe yîp mög nîṇöm uma u, yad nîp cîg gem me, nîpe uma u, yad aip umlo. Anîb u, nîp cîg gem, nöd mîdmîdin rō mîdagpin. Krais yad an daṇ kamîṇ mîdöp. Mîñî kamîṇ yabîl mîdem, nîp gasî nîṇöl gî, yîp gasî ñöb adö u nöp gîpin. *

21 God nîpe nîbi bî gau kalîp mög nîṇöm rau adog uda manö aij u hag juagnabin. Nîbi bî gau lo manö ke ke adö u gîlō arö, God nîṇöm, nîbi bî kamîṇ aij yad, a gîböp u, Krais hanîp uma u yîharîṇ umböp.

3

Nan kîñ aij gîṇîdal rō wasö; Jisas nîp cîg gun me, God aip jîm ñöl mîdeinabun

1 Galesia nîbi bî, kale gasî aij mîdagöp. Bî an gö kalöp hauṭ halö löp. Hon Jisas Krais nîp mab ba laṇ al rîbîk lîla manö aij u hag ñî aij gîṇo nîṇbe.

2 Pen yad kalöp manö añî ap hag nîṇabin. Kale nöd nîhön nîhön gaibe, God nîpe Ana nîpe u kalöp ñaṇ Kale lo manö hagöp rō gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yua aka kale manö aij hag ñîṇo u nîṇ udpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yuan

3 God Ana u nîp udmîm me, nîbi bî kamîṇ aij nîpe mîdpim u pen mîñî hauṭ alö, kîṭo hon ke gun, mîd aij gîṇabun, a gîmîm, nîṇbîm aka?

4 Nöd Krais nîp nîṇ udpe, kalöp gî naij yabîl gîla ñîṇ u, nîp arö gagpe. Pen mîñî nîhön gîṇîg, lo manö ap haglō, manö kale anîbu udmîm, Krais nîp arö gîṇîg gabîm?

5 Yîp hagpe nîṇîṇ. Kale lo manö hagöp rō gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yuöm nan gagep rō an kale gau göp aka kale Krais manö aij nîṇmîm nîṇ udpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp ñöm nan gagep rō an kale gau göp?

6 Pen Ebrahim nîp gasî nîṇmîm. God Manö u kalî kîñ rîkôm hagla, “Ebrahim God manö haga u nîṇ uda nîṇöm God nîp, bî kamîṇ aij yad, a ga,” a gîla. *

* 2:16: Ap 15:10-11; Ro 3:20-28; Gal 3:11 * 2:20: Gal 1:4 * 3:6: Jen 12:3; Ro 4:3,16

⁷ Anib u, niñim. Nibi bi God Manö hagöp u niñöm, “Niñö hagöp,” a göm niñ udpal gau, Ebrahim ridik nipe midpal.

⁸ God Manö hadame gau haga, Juda nibi bi wasö gau, God manö hagöp u niñ udlö, God kalip nibi bi kamij aij yad a ginab, a ga. Adö anibu nöp, God Manö hadame nöp Krais manö aij u Ebrahim nip haga, “Ne midpan u me, God nipe nibi bi gau magöñhalö nan aij ñinab,” a ga.

⁹ Ebrahim God manö haga u niñ udö, God nip ud aij ga rö, nibi bi God Manö hagöp u niñöm, niñö hagöp a göm niñ udpal gau, kalip u rö nöp ud aij ginab.

¹⁰ Pen nibi bi lo manö adö u nöp niñun gino, God hanip udnab, a gipal nibi bi gau, ilön kub yabit udnaböl. Nihön ginig: God Manö u kalik klijñ riköm hagla, “Nibi bi an, God lo manö kalik klijñ rikla rikla rö magöñhalö hain gagnab u, ilön kub udnab,” a gila. *

¹¹ Pen manö ap God Manö kalik klijñ riköm hagla, “Nibi bi yip niñ udpal gau nöp me, nibi bi kamij aij yad midöm, kamij mideinaböl,” a gila. Anib u niñbun, nibi bi lo manö adö u nöp niñöm gilo arnab gau, God nibi bi kamij aij yad, a göm, kalip udagnab. *

¹² Pen lo manö hagöp rö gep u ke, Krais manö aij u niñ udep u ke. Nibi bi lo manö hagöp rö klö hon ke ginabun a ginaböl u, dui ginaböl. God Manö kalik klijñ riköm hagla, “Bi lo manö ke ke magöñhalö hain ginab bi anibu me kamij arnab,” a gila.

¹³ Hon God lo manö adö u gi wasö niñun, ilön kub udnig gino u pen Krais ilön kub anibu udöm hanip rau adog uda. God Manö kalik klijñ riköm hagla, “Mab ba lan al pak lilö umnaböl bi gau, God nipe ke pen ñö, ilön udnaböl,” a gila. *

¹⁴ Pen Krais hanip rau adog uda u, God Ebrahim nip manö aij haga u, Krais Jisas gö Juda nibi bi wasö gau nan aij anibu udöl a göm, anig ga. Juda nibi bi wasö gau manö aij anibu niñ udlö, God nipe Ana nipe hanip Krais nibi bi nipe ñinig ga.

Lo manö u ke; God ginabin a göm hag la manö u ke

¹⁵ Añ mam bi. Yad kalöp manö ap hagnam. Bi rimnap manö hag adö añi löm, hagnaböl rö nöp ginaböl. Bi ap apöm manö rib riköm halöwalö gagnab.

¹⁶ God nipe Ebrahim aip ñi nipe aip manö niñö hag lep hagöm haga u, God Manö anibu kalik klijñ riköm, “Ñi gau aip,” kalik klijñ rikagla; “Ñi ne u aip,” kalik klijñ rikla. Ñi añi hagla anibu, Krais nip nöp hagla. *

¹⁷ Pen yad hagabin u, God Ebrahim nip ginabin a göm hag la manö u, mi iru nöp (430) mid damöm, hainö God lo manö u ña. Lo manö hainö ña anibu, aige göl göm manö niñö hag lep nöd haga u nan yiharij rö lik gi yu ke gau yunab? Anig gagnab. *

¹⁸ Pen nibi bi lo manö hain gilo God nan aij ñiböp u, God nöd anig ginabin a ga manö u gasi niñöl gi midöm nan aij ñagböp. Pen God nipe Ebrahim nip nöd haga manö anibu nöp gasi niñöl gi midöm, nipe ke Ebrahim nip haga rö nöp ga. *

¹⁹ Pen kale hagnabim, “God Ebrahim nip nan aij haga u yiharij ñöb u rö, God nipe nihön ginig lo manö ña?” ö ginabim. Pen God nöd yabit Ebrahim nip manö haga; hainö yabit ñi haga u aua. Pen ñin an au nibi bi nan si nan naij ke ke gimidal rö, kale naij gimidal u niñöl a göm, God kalip lo manö ña. Pen lo manö u, God ejol gau nöp dap bi ap nip ñeila, nipe pen dam nibi bi gau kalip hag ña. *

²⁰ Pen Ebrahim ñi nipe ginab manö haga anibu manö kub yabit u me, God nipe ke apöm Ebrahim nip haga.

Lo manö u hanip gasi rimid ukab

²¹ Kale gasi ap niñmim hagnabim, “God hanip manö mihöp haga. Pen lo manö haga anibu, yad ginabin a göm manö niñö hag la manö anibu aip adip adip midagöp,” a ginabim. “Manö anib mihau ke ke midöp,” a ginabim. Pen manö ke ke wasö. God nibi bi kamij middep lo manö ap hagaiböp, hon lo adö anibu nöp

* 3:10: Dud 27:26 * 3:11: Gal 2:16 * 3:13: Ro 8:3; Dud 21:23 * 3:16: Jen 12:9 * 3:17: Eks 12:40 * 3:18: Ro 4:14 * 3:19: Ro 5:20; Ap 7:38 * 3:21: Ro 8:2-4

ninjun ginno, God nipe ninjom hanip nibi bi kamij aij nipe a gibop. Pen lo anibu ro ap hagaga. *

²² God Manö kalı kliñ rikla rö nöp midöp. Nibi bi ram minön gau magöñhalö nan si nan naj adö u gilö gilö, gac anibu kalip wam wam gö, ke kamij aröl rö lagöp. Pen nibi bi Jisas Krais nip ninj udnaböl gau, God ginabin a göm hag la rö, nan aij haga anibu kalip ñinab.

²³ Pen Krais auaga ñin u, nip ninj udagno u me, lo manö hanip bi nagıman waryö raul an yan midpal rö u, gi gıgabö ga. *

²⁴ Hanip gıgabö göm, gası rimid uk damöm, gası ñö ninjöl gi midno, Krais auö, manö aij nipe u ninj udno, God hanip nibi bi kamij aij nipe a göp. *

²⁵ Krais manö aij u ninj udpun u me, uri lo manö hanip gası rimid uk dam gagöp.

²⁶ Kale Krais Jisas nip ninj udpim u me, kale magöñhalö God ñi pai nipe midpim. *

²⁷ Kale ñig pakmim Krais nip cig gıpim u me, ke hain nibö Krais nipe ke rö halu libim. *

²⁸ Anib u, Juda il u ke, Grik il u ke midagpim; nibi bi nagı wög gıpim gau ke, nibi bi gası kale ke ninjim gıpim gau ke midagpim; nibi il u ke, bi il u ke midagpim; kale Krais Jisas nibi bi nipe midpim rö, il añi yabıl midpim. *

²⁹ Kale nibi bi Krais lau adö midpim u, kale Ebrahim nibi bi il nipe midpim ninjom God Ebrahim nip ginabin a göm haga u, kalöp u rö nöp ginab. *

4

Krais nöp gö God ñi pai nipe midpun

¹ Manö yad hagabin u anig göl midöp: nibi bi gau umlö, nan kale gau ñi pai kale gau kalip hag libal. Anib u, ñi pai anib gau nan iru midöp u pen kale ñi pai pro midpal rö, kale nibi bi nagı wög gıpal rö nöp midpal.

² Pen nibi bi ñi pai anib gau kalip abad midpal gau, anig anig gimim, a göm, hag

damöm, mani nan kale gau abad midlö midlö, nap hag la ñin u nöp, nan kale anib gau udpal.

³ Pen anib unbö rö nöp, hon ñi pai pro rö midun gası ninj aij gagun, kijaki, wip haji, nan nihön nihön gau manö nihön hagla u udun, kalip nibi bi nagı wög gep rö midmidun. *

⁴ Pen God hag la ñin u hadö aua u me, God Ñi nipe u nip yuö, Juda nibi ap Ñi anibu nip yag daua. Yag dauö, nipe Juda lo manö adö u ninjom, mid damöm, *

⁵ Juda nibi bi lo manö ninbal gau rau adog uda. Kalip rau adog uda u, hon God ñi pai nipe yabıl rö mideinabun a göm ga.

⁶ Kale ñi pai nipe yabıl midpim rö, God nipe Ñi nipe Ana nipe u yuö, Ana u apöm hanip at ba göp u me, God nip “Aba,” Bapi,” a gıpun. *

⁷ Anib u, kale nibi bi, Seden nip nibi bi nagı wög gep rö midmidim gau, miñi God ñi pai nipe midpim u me, God ñi pai nipe kalip manö ninjög hag lep hagöm, “Kalöp nan aij gau ñinabin,” a ga manö u, manö kale yabıl.

Pol Galesia nibi bi, “Kalöp gası iru ninabin,” a ga

⁸ Pen nöd God nip ninj udagmidim ñin u, kale nibi bi nagı wög gep rö midmim, nan piral gau sabe göl gi, piñin göl gi, gi mid dammim, mid aij gagmidim.

⁹ Pen miñi God nip ninj udpim. Pen kale nip ninjim udagpe; nipe nöp kalöp ninjom uda. Pen nihön ginig kale ado gi ammim, nöd gi naj gimdim rö kauyan ginig gabim? Gabim anibu, kauyan nibi bi nagı wög gep gau rö uıham midun, a gimim, gabim aka?

¹⁰ Pör ñin kub a gıpal u nöp ninjim, rakın kub a gıpal u nöp ninjim, sidö kub a gıpal u nöp ninjim, mi kub a gıpal u nöp ninjim gıpim. Anig gimim, gi naj gıpim. *

¹¹ Anib u, yad manö aij kalöp hag ñinö ninbe u, miñi arö ginig gabim rö löp a gem, kalöp gası iru ninabin.

* 3:23: Gal 4:3 * 3:24: Ro 10:4 * 3:26: Jon 1:12 * 3:27: Ro 6:3 * 3:28: Ro 10:12 * 3:29: Ro 4:13 * 4:3: Kol 2:20 * 4:4: Jon 1:14; Ro 1:3 * 4:6: Jisas Arameik manö hagmidöp. “Aba” a ga manö magö anibu il u “Bapi.” * 4:6: Ro 8:15-17 * 4:10: Ro 14:5; Kol 2:16

12 Añ mam bi. Yad kalöp mög niñem hagabin! Yad nöd Juda lo manö niñmîdin rō arō gem, kale yiñharîñ mîdmîdim rō mîdpin u, kale u rō nöp lo manö anîbu arō gîmim, yad mîdpin rō mîdmim. Nöd kale yîp gi naij gagpe.

13 Kale niñbim, nöd yîp nan ga u me, am ram mîñöñ kale u mîdem, kalöp manö aij u hag ñîñö.

14 Yad nan gaia u, kale uñham mîdaibe pen yîp iru niñmim, arō gagpe; God ejol ap aka Krai Jisas niñp ke ud aij gîbep rō u, yîp unbö rō nöp ud aij gîpe me.

15 Kale nöd mîñ mîñ yabîl gîmim yîp ud aij gîmim, mög niñmim, amgö magö kale gau ud ju yîp ñeb rō liböp, hañowañö ud ju ñîbep.

16 Pen mîñi yîp niñhön gîñig arō gîpim? Manö niñö hagnö adö u niñmim mulu lugö yîp iru niñbim aka?

17 Niñbi bi kalöp rîmîd ukpal gau, kale gasî naij niñöm anîg gîpal. Pol bi gau arō gîmim, manö hon hagpun u nöp hain gîmim a göm anîg gîpal.

18 Niñbi bi klö göm kalöp gi aij gîñaböl u aij. Pen kale pör nöp anîg göl. Yad kale aip mîdeinabin ñîñ u abe, mîlö gau mîdeinabin ñîñ u abe kalöp gasî niñöm gi aij gîñaböl u aij. Pen yad mîlö gau mîdeinabin ñîñ u kalöp pîral gîpal u, aij gagöp.

19 Pen ñî pai mîdmagö yad gau. Nöd, “Krais manö aij u hag ñîñö, niñ udlö, Krais kalîp anî danî mîdeian,” a gem, kalöp hag ñî aij gîmîdin u, niñbi gau ñî pai yag daunîg gîlö, ilön kub göp rō u, yîp ga. Pen mîñi kauyan Krais kalöp anî danî mîdeian a gem, kalöp hag ñî aij gabin u, niñbi ñî pai yag daunîg gîlö, ilön göp rō u, yîp kauyan gab.

20 Yad kale aip mîdaibnep u, manö mai udem hagnam, a gem, niñbnep u pen mîlö gai i mîdpin u me, yad kalöp gasî iru niñnö, gasî yad rîkö auub.

21 Pen kale lo manö nöp niñjun, a gîpim gau, lo manö rîmnap niñagmim rō löp.

22 Manö anîbu kalî kliñ rîköm hagla, “Ebrahim ñî mîhöp yag daua. Ñî niñpe

ap, niñbi praj ap Ebrahim niñbin u niñp nagî wög gîmîdöp niñbi u niñp udöm yag daua; ñî niñpe ap, niñbin niñpe yabîl u aip yag daua,” a gîla. *

23 Niñbin nagî wög gîmîdöp ñî yag daua u, ñî pai yag daubal rō nöp yag daua; pen niñbin nöd u, ñî pai wem mîdöm, God Ebrahim niñp ñî ap yag daunaböl a göm manö hag la rō, ñî ap yag daua. *

24 Aiud adö anîbu rō, manö rîmnap ba gau mîdöp. Niñbi mîhöp, manö niñö hag lep mîhöp. Manö niñö hag lep ap Sainai Dum niñbö apöm, ñî pai yag dauö kale nagî wög göl gi nöp mîdeinaböl; Hega me u.

25 Niñbi Hega niñpe Sainai Dum ram mîñöñ Arebia au rō me. Niñpe daun kub Jerusalem mîñi mîdöp u rō mîdöp. Niñhön gîñig: Jerusalem abe ñî pai niñpe abe nagî wög gîpal.

26 Pen Jerusalem kumi kabö adö lanî mîdöp au, niñbi bi wög göm aragnaböl. Ram mîñöñ anîbu ami hon. *

27 Hadame nöp kîmap ap God Manö kalî kliñ rîköm hagla,

“Niñbi ñî pai wem ñî pai yag dauagöp u, mîñ mîñ yabîl gîñab.

Niñbi ñî pai daunîg göm niñagöp u, aij gö niñöl gi, ñîñî lîñab.

Niñbi ñî pai wem u, iñ niñpe kub mîdnîg gaböl;

pen niñbi nugmul aip ajmîdil u, iñ niñpe kub mîdagnaböl,” a gîla. *

28 Añ mam bi. God niñpe manö klö niñö hag lö, Sera Aisak yag daua. Pen anîb unbö rō nöp, God manö klö niñö hag lö, kale ñî pai niñpe mîdpim. Anîb u, kale Aisak rō mîdpim. *

29 Ñîñ anîbu, Ebrahim ñî niñpe niñbi bi ñî pai yag daubal rō nöp yag daua ñî u, uraköm, niñmam ado God Ana gö yag daua u niñp niñö, mulu lugö, gi naij ga. Anîb u rō, mîñi Juda niñbi bi lo manö niñbal gau, hanîp niñbi bi Jisas niñp niñp udpun gau u rō nöp gîpal. *

30 God Manö u kalî kliñ rîköm hagla, “Niñbi wög gi ñeb amîl mîhau kalîp hag yumön. Niñbi nagî wög gi ñeb ñî niñpe u,

* 4:22: Jen 16:15; 21:2 * 4:23: Ro 9:7-9 * 4:26: Hib 12:22; Rep 21:2,10 * 4:27: Ais 54:1 * 4:28: Ro 9:7

* 4:29: Jen 21:9-10; Jon 8:35

nibi kabö göl udmön ñi yag dauna u, nan nipe rimnap udagnab,” a gila.

³¹ Anib u, añ mam bi niñim! Hon nibi nagi wög gimidöp ñi pai nipe rö midagpun; hon nibi kabö göl nagi wög gagmidöp ñi pai nipe rö midpun.

5

Nagi midaino, Krais hanip rau adog uda u me, Juda lo manö gau lo hon wasö

¹ Krais hanip böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnim, a göm, hanip rau adog uda. Krais anig ga u gasi niñöl gi nöp midaimim; nöd Juda lo manö u bi kub kale rö lö, nip nibi bi nagi wög gep rö midmidim u, kauyan ado gi aragmim.

² Yad Pol kalöp manö hagabin i niñ aij gimim! Juda kai manö hon udmim a gipal gau kalip yau a gipe, hañ kalöp rib gi dö geinaböl u, hainö Krais kalöp gi ñinim rö lagnab.

³ Yad kalöp kauyan hag aij ginig gabin! Bi gau manö hon udmim a gipal gau kalip yau a gipe, hañ kalöp rib gi dö geinaböl u, hainö kale Juda lo manö u magöñhalö udmim hain gimim.

⁴ Kale, “Juda lo manö hain gino arö, God hanip niñöm, ‘Nibi bi kamij aij yad,’ a ginab,” a gi gasi niñbim nibi bi gau, Krais nip arö gipim; nibi bi nipe midagpim. Kale anig gimim niñbim rö, Krais kalöp mög niñöm udnim rö lagöp.

⁵ Pen God Ana hanip an dan midöp nibi bi gau, God hanip niñöm, “Nibi bi kamij aij yad,” a ginab ñin u abad midun aij gö niñöl gi, gasi halö midpun.

⁶ Nibi bi Krais Jisas nip cig midpal gau, hañ rib gi dö göp aka rib gi dö gagöp u nan yiñharij. Nan kub añi nöp midöp: Krais nip niñ udun, nibi bi gau kalip midmagö lun. *

⁷ Kale nöd aj aij gimidim u pen miñi bi an kalöp adan binöm rikajip niñöm manö niñö u arö gipim?

⁸ God kalöp adan binöm rikajip niñöm manö niñö u arö gagpim. Nipe nöp me kalöp wiñ alab.

⁹ Nibi bi gau nan yis a gal u manö ap hagöm hagpal, “Yis pro marap plaua rin kub yan halö lölö, yis anibu ke aram aram plaua anibu kub yabit rannab,” a gipal. *

¹⁰ Krais aip jim ñöl midpun u me, yad niñbin manö yad hagajin anibi kale ke anib unbö rö nöp niñnabim. Pen bi an nipe apöm manö piral hagö, kale gasi ap ap niñnabim u, bi anibu manö kub niñöm pen ilön udnab. *

¹¹ Pen añ mam bi niñim! Krais nibi bi niñ udpal gau kalip hañ rib gi dö gimim a gibnep, bi gau yip gi naij gagblap. Yad hañ rib gi dö gimim a gibnep, Krais nipe nibi bi gau a göm, mab ba lan uma manö aij anibu niñlö mulu lugagböp.

¹² Pen gasi yad, bi manö piral haglö dui gipim bi anib gau kalip ke böñ nöp rib gi dö ginaböl u aij!

¹³ Pen añ mam bi. Krais hanip böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnim, a göm, hanip rau adog uda. Pen gasi anibu niñmim, gasi kale ke niñmim, hañöwalö gagmim; nibi bi gau kalip mög niñmim, ud aij gimim. *

¹⁴ God lo manö u magöñhalö ud jim ñöl, manö magö añi ap nöp midöp: “Kale ke midmagö libim rö, nibi bi rimnap kalip u rö nöp midmagö limim.” *

¹⁵ Anib u, kale ke niñ aij gimim. Kaj kain gau gipal rö mulu lugö, pen pen ginabim u, magöñhalö ap lug paknabim.

Gasi ke niñbim adö u arö gimim, God Ana u gasi ñinim rö gimim

¹⁶ Anib u, kalöp hagabin, God Ana gasi ñöb adö u nöp gimim. Anig geinabim me, gasi kale ke niñmim, nan si nan naij gimidim adö u arö ginabim.

¹⁷ Gasi anib miñau, ap böñ lap tip gi ud arnab, ap böñ lap tip gi ud arnab u me, gun a ginabim adö u gimim rö lagnab. *

¹⁸ Pen God Ana kalöp gasi ñö niñöl gi gipe arö, Juda lo manö gau lo kale wasö.

¹⁹ Pen nibi bi gasi kale ke niñöm gimidal adö u, nibi si bi si göm, hañöwalö gi ajöm, gi naij yabit göm; *

* 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15 * 5:9: 1Ko 5:6 * 5:10: Gal 1:7; 2Ko 11:15 * 5:13: 1Pi 2:16 * 5:14: Ro 13:9 * 5:17: Ro 7:15-23 * 5:19: 1Ko 6:9-10

²⁰ nan yiharin gau sabe göm, kuj göm, aion paköm; nibi bi gau kalip mulu kal ninjöm, pen pen göm, nan kale gau yad rö midagöp a göm, hibur naj gö, yad ke bi kub midnam a göm, pen pen hagöm, am ke ke asik midöm,

²¹ nan kale gau yad rö midaböp, a göm; ñig klö ninjöm hau alöm, nan magö iru nöp ninjöm, nan ninjeb ninjagep göm, gi naj yabit gipal. Yad kalöp nöd hagnö manö u mñi kauyan kalöp hagabin: nibi bi anibu rö gi midpal gau, God kalip udöm abad midageinab.

²² Pen nibi bi God Ana kalöp gasi ñö ninjöl gi gilo arab gau, nibi bi gau midmagö löm, mñi mñi göm, hibur hain hain midöm, nibi bi rimnap gau mög ninjöm, gi aij göm, manö kale ke hagnaböl u anib unbö rö nöp göm,

²³ nibi bi rimnap aip manö hain hagöm ud aij göm, nibi bi rimnap kalip gi naj gilo, pen kal juagnaböl. Anig ginaböl u, lo manö ap kalip manö kub hagagnab.

²⁴ Krais Jisas nibi bi nipe gau, gasi ke ninjöm halöwalö gimidal nagit adö anibu arö gipal. Nagit adö gimidun anibu, mab kros ba lan Krais Jisas aip umöb. *

²⁵ Anib u, God Ana u nöp hanip kamij hain nibö ñö, kamij midpun u me, God Ana nan nihön hanip hagnim u, anib unbö rö nöp gun.

²⁶ Pen hon ke hib kub midan, a gun, pen pen hagin, nan kale gau nan yad rö midaböp, a gun, gasi ninjagin. *

6

Nibi bi gau midmagö limim, gi aij gimim

¹ Añ mam bi. Nibi bi hon rimnap nan si nan naj adö rimnap gaiöl u, kale nibi bi God Ana kalöp an dan midöp nibi bi gau, kalip manö hain hain hagnim, hag aij gipe, kauyan mid aij göl. “Ñin rimnap hon u rö nöp ginabun rö löp,” a gimim, ninj aij gimim. *

² Nibi bi hon rimnap minör gainim, kalip mög ninjim abad midpe, mid aij

göl. Anig ginabim u, Krais lo nipe haga rö ginabim. *

³ Hon ke nan aij ap midagöp. Nibi bi rimnap, hon ke nibi bi aij a ginaböl u, pir alnaböl.

⁴ Bi anibu bi aij aka yad bi aij, a gimim, gasi u ninjagmim; yad ke gi aij gipin aka gi aij gagpin a gimim, gasi u nöp ninjimim.

⁵ Nihön ginig: hon añi añi marö ke ke midöp rö ninjun, nihön nihön gun mid aij ginabun u, ke ninj aij gun. *

⁶ Pen nibi bi Krais manö aij hag ñibal gau, nibi bi manö anibu ninjbal gau, manö hag ñeb nibi bi anib gau kalip hau gagöl; nan aij kale midöp gau kalip rimnap nime li ñöl. *

⁷ Pen, God bi hau, yad nan si nan naj ginabin nipe ninjagnab, a gimim, ninjagmim. Ginabun rö, hanip pen u rö nöp ginab. Hon ninjibun, nan yimnabun rö nöp halnabun; nan ke rimnap hal dauagnabun. *

⁸ Anib u, gasi hon ke ninjibun rö nan yimun a ginabun u, adan naj amöl gi, böj nöp lug pakun, mab pör inab u halnabun. Pen God Ana gasi ñöb rö nan yimun a ginabun u, God Ana u hanip gö, kamij pör midpe magö u nöp halnabun.

⁹ Anib u, iru ninjun, gi aij gipun u arö gagin, klö gi nan yimun, ñin hain u nan magö aij halnabun.

¹⁰ Pen nan ninjeb anibu pidöj gagöp ñin i, nibi bi Krais lau adö midpal gau kalip ud aij gun rö leinab u, ud aij gun. Pen nibi bi yiharin gau kalip magöñhalö u rö nöp gun.

Krais hanip a göm mab kros ba lan uma u nöp nan kub yabit

¹¹ Yad hagnö, mam ap köp anibi kalit klin riköp. Pen mñi ñimagö yad ke kalit klin rikabin u me, manö magö kub kub rö kalit klin rikabin.

¹² Bi hañ roman nöp ninjöm, u aij, u naj, a gimidal bi gau, kale klö göm hañ rib gi dö gimim a gipal. Krais uma manö u nöp hagno, bi Juda rimnap kal juöm, hanip gi naj ginaböl, a göm me, anig hagaböl.

* 5:24: Ro 6:6; Kol 3:5 * 5:26: Plp 2:3 * 6:1: Mad 18:15 * 6:2: Ro 15:1 * 6:5: Ro 14:12 * 6:6: 1Ko 9:11,14

* 6:7: Ro 8:13

¹³ Hañ kale ke rīb gī dö gīpal u pen Juda lo manö gau magöñhalö hain gagpal. Kalöp hañ rīb gī dö gīmim a gīpal u, hainö kale ñiñi löm, Juda bī gau rīmnap kalīp hagnaböl, “Hon hagno manö hon udöm hañ roman kale anīg anīg gīpal,” a gīnaböl.

¹⁴ Pen yad nan añi ap nöp gasi niñem miñ miñ gabin: Jisas yīp, a göm, mab kros ba lañ umö, yad aip umnö rö löp u niñem me, miñ miñ gabin. Nīpe aip umnö anību, bī böñ nöp umöb rö u mīdnö, nībi bī mīnön nabön i nībö nan kale miñ miñ gīpal gau, yad aij gagöp. Pen nībi bī anīb gau u rö nöp yīp niñlö, yad nan yiñharīñ ap rö lö, bī böñ nöp umöb bī ap rö mīdpin.

¹⁵ Hañ rīb gī dö göp aka rīb gī dö gagöp u nan yiñharīñ. Pen God gö, nībi bī hain nībö lun, nībi bī nīpe mīdpun u nan yabīl.
*

¹⁶ Manö hagajīn hain gīpim nībi bī gau abe, God nībi bī nīpe gau magöñhalö abe, God kalöp mög niñöm ud aij gö niñöl gī kale agamīj mīd aij gī mīdmim.

¹⁷ Yad manö magö añi ap mīdöp u, kalöp hagnīg gabin. Jisas manö aij u hagnö, yīp pakpal adīai gau mīdöp u me, bī rīmnap apöm yīp mīñör rīmnap ñagöl. *

¹⁸ Añ mam yad gau. Bī Kub hon Jisas Krais kalöp mög niñöm, abad mīdainīm. Anīb unbö rö aij.

* 6:15: Gal 5:6; 2Ko 5:17 * 6:17: 2Ko 4:10

Epesas

Pol Epesas nîbi bî kalîp köp kalî kliñ rîka

¹ Yad Pol. God yîp hag lö, Krais Jisas manö ud arep bî ap mîdem, kalöp God nîbi bî nîpe daun kub Epesas mîdpim gau, köp anîbi kalî kliñ rîkabin. *

² God Bapi hon abe, Bî Kub Jisas Krais abe, kalöp mög nîñmil ud aij gîlô, kale mîd aij gîmim.

Krais pîg mîdpun u, nîpe ana hon nan aij ñab

³ Bî Kub hon Jisas Krais Nap nîpe God nîp aij a gun. Ñî nîpe nîp yuö apöm hanîp udö me, nîp cîg gîno, kumi kabö adö lan nan aij aij mîdöp gau magöñhalö ana hanîp ñöb. *

⁴ Ram mîñöñ hadame dagol gau gî laga ñîñ u God haga, “Krais nîbi bî nîpe mîdeinaböl gau, kale nîbi bî uł, nîbi bî asîñ mîdagöp yad gau mîdeinaböl,” a ga.

Anîb u, hadame dagol gau God nîbi bî mîdmagö löm, *

⁵ ñîñ anîbu nöp, gasî nîpe nöp nîñöm haga, “Ñî yad Jisas Krais nîbi bî kalîp udnab gau, ñî pai yad ke rö lîlô, yad ke kalîp udem kabö launabin,” a ga. *

⁶ Anîg hagöm, Ñî mîdmagö nîpe u hałöwałö yuö apöm, hanîp ud Nap ñîmagö adö nîpe la u me, aij gö nîñöl gî hîb nîpe u hagno adö arab.

⁷ Jisas Krais hagape nîpe lugö umöm hanîp rau adog udö, God, Bî aij yabîł u, hanîp mög yabîł göm, nan si nan naij gîpun gau nîñöm arö göp. Anîb u, hon nîñbun God nîpe nîbi bî gau mög yabîł göp. *

⁸ God nîpe gasî nîñ kîd hîköm nan magöñhalö gau nîñöb u, hanîp nan aij aij anîb gau hałöwałö ñöb.

⁹ Pen God nîpe Krais aip nîñön gîñîg ga u, nan pî göl mîdmîdöp anîbu hanîp waiö hagö nîñbun. *

¹⁰ God ñîñ hain hag la ñîñ u, nan kumi kabö adö lan au abe, nan mîñöñ naböñ îı abe, Krais nîpe aîñ nöp magöñhalö abad mîdeinab. *

¹¹ God nîpe ke gasî nîñöm hag la u, magöñhalö gîñîg gab. God nîpe ke gasî nîñöm hag la, hon Krais cîg gîpun nîbi bî gau, nîbi bî nîpe ke lîñabun. God nîpe hadame dagol gau anîg gasî nîña. *

¹² Nîpe ga anîbu, hon nîbi bî Krais nîp nöd nîñ udno gau, God hîb nîpe hagno adö arñîm, a göm ga.

¹³ Pen kale u rö nöp, Krais manö aij nîbi bî ud kamîñ yuep manö nîñö anîbu nîñ udpe, God kalöp udöm, Ana Uł kalöp an dan löm, Krais nîbi bî nîpe yabîł hag löp.

¹⁴ God Ana hanîp an dan mîdöp u me, hon nîñbun, God nan aij aij nîbi bî yad hainö ñîñabin a ga nan gau, hainö udun mîd aij yabîł gîñabun. Anîb u, God hîb nîpe hagno adö aran. *

Pol God nîp sabe ga

¹⁵ Anîb u, yad nöd nîñnö, kale Bî Kub Jisas nîp nîñ udmim, nîbi bî nîpe gau kalîp mîdmagö lîbim u,

¹⁶ yad hauł gagem, pör nöp kalöp a gem God nîp aij a göp a gem, sabe göl gî mîdpin.

¹⁷ Bî Kub hon Jisas Krais God nîpe u, Bap aij unbö ke u, nîp pör hag nîñem hagabin, nîpe Ana kalöp ñîñab nîñöm nîpe kalöp gasî aij ñöm, God nîpe aigale bî rö mîdöp u kalöp yamö, kale God nîp nîñ aij gîñabim. *

¹⁸ God nîp sabe gem hagabin, nîpe mîdmagö kale an dan mailö nîpe ñî lö, Krais nîbi bî nîpe nan aij unbö ke ñîñîg gab u nîññabim. Nan aij anîbu ñîñabin a göm, God kalöp wîñ ala me.

¹⁹ God nîp sabe gem hagabin, nîpe mîdmagö kale an dan mailö nîpe ñî lö, nîpe Bî klö unbö ke yabîł mîdö, hon nîbi bî Krais manö aij nîñ udpun gau klö anîbu

* **1:1:** Ap 18:19-21; 19:1 * **1:3:** Ep 2:6 * **1:4:** Jon 15:16 * **1:5:** Jon 1:12 * **1:7:** Ep 2:7; Kol 1:14 * **1:9:** Ro 16:25 * **1:10:** Kol 1:16,20 * **1:11:** Ro 8:28-29 * **1:14:** 2Ko 1:22 * **1:17:** Kol 1:9 * **1:19:** Kol 1:11 * **1:20:** Sam 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12; 1:16; 2:10

udpun u niɲnabim. Klö anibu God ñimagö nipe nöp midöp. *

²⁰ Krais böɲ nöp umö, God klö anibu nöp Krais urak ñöm, kumi kabö adö laɲ au dam ñimagö yijig böɲ nipe lau la. *

²¹ Krais God aip am bis göp u, ana kumi kabö laɲ nöd abad midmidal gau abe, ana kumi kabö laɲ hainö abad mideinaböl gau abe, hib kale magöɲhalö yagol midö, Krais hib nipe u i adö laɲ midö niɲöl gi, magöɲhalö mo nipe gau midöp.

²² God nipe nibi bi nan gau magöɲhalö Krais mo nipe gau la. Pen hon Krais nibi bi nipe gau magöɲhalö, God Krais nip bi nabic u hag la. *

²³ Krais nibi bi nipe gau, hon hañ roman nipe midpun. Krais nabic abe hañ roman abe midöp me u. *

2

Krais nöp gö, hon kamɲ midpun

¹ Kale nan si nan naij gimdim u, kale nibi bi böɲ nöp umla nibö rö midmidim. *

² Nibi bi ram minöɲ i i nan si nan naij gipal rö, kale ke nöd u rö nöp gimdim. Ñin anibu ana kumi au laɲ midpal bi kub kale göp rö, kale nöd u rö nöp gimdim. Ana anibu nipe nibi bi God Manö udagpal gau kalip aɲ daɲ midöp. *

³ Pen nöd hon magöɲhalö anibu rö nöp gimdun. Gasi hon ke niɲmidun rö göl gi, gasi rimnap ke niɲeb rö lagö, nan si nan naij nöp gimdun. Anib u, nibi bi gau gi naij gilö God kalip pen ilön kub ñinɲ gab rö u, hon u rö nöp gimdun. *

⁴⁻⁵ Anib u, hon nibi bi böɲ nöp umla nibö rö midaino, God aip middep rö lagö, God nibi bi pör nöp mög niɲöb u, hanip midmagö yabił löm, Krais aip ud kamɲ löp. God nipe kalöp mög niɲöb u me, kalöp ud kamɲ yuöp. *

⁶ God hanip Krais aip urak ñöm, kumi kabö adö laɲ au dam Krais Jisas aip asik ña. *

⁷ Pen God ga anibu, nibi bi hainö yag daunaböl gau, kale God nipe hanip a göm, Krais Jisas nip yuöm hanip gi aij yabił ga u niɲöm, God nipe bi aij ke yabił, nibi bi mög yabił niɲöb u niɲöl a göm ga.

⁸ God kalöp mög niɲöm ud kamɲ yuöp. Krais manö aij u niɲ udpe u me, nipe anig ga. Pen kale Krais niɲ udpe kalöp udöp u, klö hon ke gino hanip udöp a gimim hagagmim. God nipe nöp kalöp nan aij u yiɲariɲ ñöb.

⁹ Kale Krais niɲ udpe kalöp udöp u, kale nan aij ap gagpe. Anib u, hib kale ke hagpe adö arnim rö lagöp. *

¹⁰ Pen God hanip udöm Krais Jisas nibi bi nipe gi la u, God hadame gau nibi bi gau kalip gi aij göl a göm, hanip anig ga. *

Krais Juda nibi bi gau aip, Juda nibi bi wasö gau aip ud jim ña

¹¹ Kale niɲbim, name nap kale Juda nibi bi wasö niɲöm kalöp yag daula u, kale u rö nöp Juda nibi bi wasö. Juda nibi bi gau hib kale ke hagöm, “hañ riköp” a gimdal. Bi gau kale hañ roman anig gipal. Pen kalöp Juda nibi bi wasö gau hib hagöm, “hañ rikagöp” a gimdal.

¹² Pen hauł gagmim. Kale nöd Krais lau adö midagaipe; kale Isrel i i u hö? adö midaipe; God manö niɲö hag la u niɲagpe; kale ram minöɲ i i midmidim pen God nip niɲagmidim. *

¹³ Kale nöd God midöp milö au midmidim pen miñi Krais hagape nipe luga u me, Krais Jisas aip God midöp au söl aubim. *

¹⁴ Anib u, Krais nipe uma rö, hon Juda nibi bi gau, Juda nibi bi wasö gau mulu kal niɲun pen pen gimdun waryö aɲ u rib ju yuöm, i i miɲöp ud jim ñöl lö, hon i i añ ap nöp midpun. *

¹⁵ Jisas hañ roman löm uma rö, Juda lo manö ke ke gau magöɲhalö böɲ nöp pis ga. Jisas uma u, hainö Juda nibi bi gau i i u ke, Juda nibi bi wasö gau i i u ke midöm pen pen gagnaböl; nibi bi magöɲhalö gau i i añ

* **1:22:** Sam 8:6 * **1:23:** Ep 4:10,15; Ro 12:5; Kol 1:18 * **2:1:** Kol 1:21; 2:13 * **2:2:** Kol 3:7; Dai 3:3 * **2:3:** Kol 3:6 * **2:4-5:** Ro 6:13 * **2:6:** Kol 2:12 * **2:9:** 1Ko 1:29-31; 2Di 1:9 * **2:10:** Dai 2:14 * **2:12:** Kol 1:21; Ro 9:4 * **2:13:** Kol 1:20 * **2:14:** 1Ko 12:13 * **2:15:** Kol 2:14

ap nöp mïdöm agamij mïdeinaböl a göm uma. *

¹⁶ Jisas hañ roman nipe mab kros ba lan uma u, it mihöp anib gau ud God aip jim ña; pen pen gep nagi u abe al pak la. *

¹⁷ Nöd ke ke yabıl mïdmïdun u pen Kraiss manö aij God aip jim ñöl mïdep u damöm, kalöp nibi bi mïlö kub gau rö mïdmïdim gau hag ñöm, hon Juda nibi bi söl gau mïdmïdun gau hag ñöm ga. *

¹⁸ Kraiss ajöñ hanip adö añi hiika anibu, God Ana nipe añi mïdöp u nöp gö, hon it mihöngöl Bapi mïdöp arun rö löp.

Hon Kraiss lau adö mïdpun gau, God ram nipe rö mïdpun

¹⁹ Anib u, mïñi nibi bi ram mïnönj ke gau nïbö ju apöm mïdpal rö u mïdagpim. Nibi bi adö gau ajpal rö mïdagpim. God nibi bi nipe nöd nïbö gau aip magum gimim, nibi bi nipe yijg göl mïdpim. *

²⁰ Anib u, hon God sabe gep ram u rö mïdpun. Kraiss Jisas ram padö ud mïdep kub an yan mïdöp. Bi Jisas manö ud arep gau abe, bi God manö hagep gau abe, ram padö pro pro auan gau binij gipal rö u mïdpal; ram bagö big gïgabö gipal rö u kale mïdpim. *

²¹ Kraiss Jisas ram padö kub an yan mïdö, ram anibu magöñhalö jim ñöl kub göm, Bi Kub sabe gep ram ut nipe linab. *

²² Anib u, kale Epesas nibi bi Kraiss lau adö mïdpim gau, God nipe kalöp u rö nöp ud ram anibu aip ud jim ñöl lö, ram raul migan aij nipe u God Ana amöm mïdnab. *

3

Pol Kraiss manö aij u Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñimïdöp

¹ Yad Pol, Kraiss nip wög gi ñöl gi, kalöp Juda nibi bi wasö gau hag ñi ajnö, nibi bi rimnap yip niñlö mulu lugö nagi lïlö mïdpin. *

² Pen kale hadö niñbim, God yip mög niñöm manö aij nipe yip hag ñö, yad manö aij anibu kalöp hag ñi ajpin. *

³ God yip mög niñöm, manö nipe nöd pi göl mïdmïdöp rimnap yip yamö niñnö u, kalöp nöd köp kali klijn rikpin. *

⁴ Kale manö kali klijn rikabin i niñ aij gimim me, God hadame dagol gau Kraiss hainö ginab hag la manö u niñmim, yad manö nöd pi göl mïdmïdöp anibu niñ aij gipin u, niñnabim.

⁵ God Ana nipe hanip bi Jisas manö aij ud arep bi nipe ke gau abe, bi God manö hagep bi nipe ke gau abe waiö hagöm gasi ñö, manö nibi bi nöd niñagmïdal u niñbun.

⁶ Manö pi göl mïdmïdöp anibu anig göl mïdöp: Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö gau abe, God nan aij nibi bi ñinabin a ga u udnaböl. Kale mihöngöl hañ roman añi nöp mïdö, God nipe Kraiss Jisas hag yuöm nibi bi kalip gi aij ginabin a ga manö aij anibu manö kale magöñhalö. Kraiss Jisas manö aij u me u. *

⁷ God Bi klö yabıl u yip mög niñöm ud aij göm, nan aij ke ñöm, yip Kraiss manö aij u wög gi ñeb bi ap hag lö mïdpin. *

⁸ God nibi bi nipe rimnap nibi bi kub, rimnap nibi bi pro. Yad bi pro yabıl u pen God yip mög niñöm gi aij gö, Juda nibi bi wasö gau kalip Kraiss hanip gi aij yabıl göm ud aij yabıl göp manö aij u hag ñibin. Pen manö anibu adin juagöp. *

⁹ Pen God nipe ram mïnönj it i mïdöp nan gau, nan kumi kabö adö lan mïdöp nan gau magöñhalö gi la u, nipe ke nöp gö manö anibu pi göl mïdmïdöp. Pen uri God yip hag lö, yad manö pi göl mïdmïdöp anibu nibi bi magöñhalö gau kalip waiö hag ñabin.

¹⁰ God ga anibu, uri Kraiss nibi bi nipe ram mïnönj it i mïdpal gau gïlö niñöl gi, ejol kumi kabö adö lan abad mïdpal gau, God bi gasi niñ kïd hiiköm niñöb u niñöl, a göm ga.

¹¹ God ga anibu, nipe hadame dagol gau

* 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19 * 2:19: Ep 3:6 * 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3: Ep 1:9-10; Kol 1:26 * 3:6: Ep 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:25 * 3:8: 1Ko 15:9-10 * 3:12: Jon 14:6; Ro 5:2

gası nıŋa rö nöŋ, Bı Kub hon Krais Jisas nıŋ hag yuöm, nan anıbu ga.

¹² Krais Jisas nıŋ nıŋ udun cıg gıpun u me, God nıŋ pıñıŋ gagun, gası halö nöŋ nıpe mıdöp söl au arun. *

¹³ Anıb u, kalöp hag ñı ajnö, yıŋ gı naij gılö, uŋham mıdpın u, gası iru nıŋagmım; yad uŋham mıdpın pen God kalöp nan aij ñınab.

Krais nıbi bı mıdmagö yabıl löp

¹⁴ Adö anıbu nöŋ yad Bapi nıŋ kugom yımem sabe gıpin.

¹⁵ Bapi nıpe ke gılö, yam mınöŋ naböŋ ıt i mıdpal gau abe, yam kumi kabö adö laŋ au mıdpal gau abe, hon magöŋhalö yam nıpe mıdpun.

¹⁶ Bapi God nıŋ sabe gabin, nıpe Bı mailö aij ke halö, ñımagö nıpe nan aij yabıl mıdöp nıŋöm nıpe Ana nıpe kalöp ñö, hibur gası mıdmagö an kale daŋ pıdöŋ mıdeınabım.

¹⁷ Bapi God nıŋ sabe gabin, kale Krais nıŋ nıŋ udpe, Krais mıdmagö an kale daŋ mıdeınab. Yad sabe gabin, kale nan nıhön gıñg gabım u, God abe nıbi bı gau abe mıdmagö lımım gınabım. *

¹⁸ Yad sabe gabin, kale abe Krais nıbi bı magöŋhalö gau abe, Krais nıpe pör nöŋ nıbi bı mıdmagö yabıl löp u nıŋnabım.

¹⁹ Krais nıbi bı gau mıdmagö yabıl löp u nıŋnabım. Pen anıbu nöŋ wasö. Yad God nıŋ sabe gabin u, nıpe kalöp mıdmagö yabıl löp u, hibur gası mıdmagö an kale ke daŋ nıŋnabım. Anıb u, God nıpe ke an kale daŋ ajmaŋ raunab.

²⁰ Hon God nıŋ hag nıŋabun, pen nıpe hag nıŋabun rö nöŋ gagnab; hon gası nıŋbun rö nöŋ gagnab. Klö nıpe ke u hanıŋ an daŋ wög göm, nıpe gı mapıl gınab.

²¹ Anıb u, hon Krais Jisas nıbi bı nıpe mıdun nıŋ cıg mıdpun gau, hib nıpe pör nöŋ pör nöŋ ud arno adö araŋ! Anıb unbö rö aij.

4

Krais hañ romaŋ nıpe jım ñöl mıdmım

¹ Yad Bı Kub wög gıñö yıŋ nagı lılö mıdpın u, manö hagabin i nıŋmım. God kalöp nıbi bı aij yad mıdaimım a göm uda u, kale anıb unbö rö nöŋ gı mıdaimım. *

² Nıbi bı kub mıdpun a gımım kal juagmım; nıbi bı hain aij gau mıdaimım. Kale pen pen manö hain hain hagmım mıdmagö lımım. *

³ God Ana kalöp ud jım ñöl lö, jım ñöl mıdpım rö, anıg gun nöŋ agamıŋ mıdaiun a gımım gıpe arnım. *

⁴ Hon Krais nıbi bı nıpe hañ romaŋ aıŋ ap nöŋ mıdöp. Ana u aıŋ ap nöŋ mıdöp. Kale magöŋhalö nan aij aıŋ ap nöŋ hainö udnabun a gımım gası halö mıdpım. God nan aij anıbu ñınabin a göm kalöp wıñ ala.

⁵ Bı Kub hon u aıŋ ap nöŋ mıdöp. Krais nıŋ nıŋ udep adan u aıŋ ap nöŋ mıdöp. Ñıg pakep u aıŋ ap nöŋ mıdöp.

⁶ Nıbi bı magöŋhalö mıdpal gau kale God aıŋ ap nöŋ, Bapi aıŋ ap nöŋ mıdöp. Nıpe nıbi bı magöŋhalö gau Bı Kub mıdöp. Nıpe nıbi bı hag lö, kale magöŋhalö wög nıpe gıpal. Nıpe nıbi bı magöŋhalö gau an kale daŋ mıdöp. *

⁷ Pen Krais hanıŋ aıŋ aıŋ ke ke nan aij ke ap nıme lö udpun. *

⁸ Anıb u, God Manö u kalı klıñ rıköm hagla,

“Ram mınöŋ adö laŋ ara ñın u,
kauaŋ mauaŋ nıpe gau nagı löm,
kalıŋ dam fıŋ gı ud aramöm,
nıbi bı gau kalıŋ nan aij aij ña,” a gıla.
*

⁹ Nıpe ram mınöŋ adö laŋ ara a gıla ıt u, aıge göl göm rö mıdöp? Me nıpe nöŋ mınöŋ naböŋ an yaŋ aramöm, hainö ram mınöŋ adö laŋ ara. *

¹⁰ Anıb u hon nıŋbun, bı mınöŋ naböŋ an yaŋ ara u, bı anıbu nöŋ adö laŋ aramöm kumi kabö adö laŋ au ara. Anıg ga u, ram mınöŋ au gıyaŋ abe, ram mınöŋ adö laŋ au abe, ram mınöŋ magöŋhalö yabıl arnabin a göm, anıg ga.

¹¹ Bı anıbu nöŋ nıbi bı nıpe nan aij aij ñöm, rımnab hag lö, Jisas manö aij ud arep wög u gıpal; rımnab God manö

* **3:17:** Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7 * **4:1:** Kol 1:10 * **4:2:** Kol 3:12-13 * **4:3:** Kol 3:14-15 * **4:6:** 1Ko 12:6 * **4:7:** Ro 12:3,6 * **4:8:** Sam 68:18 * **4:9:** Jon 3:13

hagep wög u gipal; rımnap nıbi bı Krais nıp nıñagpal gau kalıp Krais manö aij u hag ñıbal; rımnap nıbi bı Krais nıp nıñ udpal gau kalıp abad mıdöm hag ñı aij gıpal; rımnap nıbi bı ñı pai gau kalıp Krais manö aij u hag ñıbal. *

¹² God nıbi bı nıpe nıp wög gılö, Krais hañ roman nıpe kub göm pıdöñ lınım a göm, nıbi bı nıpe gau kalıp nan aij aij anıbu gau ña.

¹³ Krais hañ roman pıdöñ lö, hon magöñhalö han roman añı ap rö manö aij nıpe nıñ udun, God Ñı nıpe aigale Bı rö mıdöp u nıñ aij gun, hon ñı pai pro rö wasö, nıbi bı majö Krais nıpe ke mıdöp rö lınabun. *

¹⁴ Anıg geinab u, hainö hon ñı pai pro rö mıdageinabun. Ñın hain anıbu, Bı God Manö hagabun a göm, manö ke ke gau nıbö gau nıbö ud ud pıral pıral hagpal gau, hanıp yıgön udöm ñıg solwara ud ado malo göp rö u gagnaböl.

¹⁵ Ñın hain anıbu, hon nıbi bı gau kalıp mıdmagö lun manö nıñö nöp hagun, nan nıñön nıñön gınabun u, Nabıc nıñön gıböp u nıñun, anıb unbö rö nöp gun. Nabıc u Krais me. *

¹⁶ Krais nabıc mıdö, hañ roman kıd ke rımnap kıd ke ke rımnap pen pen mıdmagö löm, wög ke ke gılö, kıdıł aram hañ roman kıd ke ke ud jım ñö, hañ roman magöñhalö kub göm, pıdöñ lınab.

Krais nıbi bı nıpe mıdpun rö, nagı gısön nıbö adö u gun

¹⁷ Anıb u, Bı Kub manö nıpe u udem kalöp manö klö hagem hagabin: nıbi bı God nıñ udagpal gau gımıdal rö nagı adö u rö gagmim. Nıbi bı anıb gau gası kale mıdagöp. *

¹⁸ Kale sıbön böñ au mıdpal. Kale gası ap mıdagöp yabıl. Gası rımıd mıdmagö kale ke prı göm manö nıñagal. Anıb u, God kamıñ nıpe kalıp anı danı mıdagöp.

¹⁹ Nan si nan naij nıñön nıñön gıpal gau kale nable gagöp. Anıb u, kale nan si nan naij abönamö gı dam dam, uri nan si nan

naij hain nıbö rımnap gun a göm rapın halöwałö gılö arab.

²⁰ Pen nöd Krais manö aij u hag ñıno nıñ udpe u, Krais kale nagı adö anıbu gımim a göp kalöp hag ñıno nıñagpim.

²¹ Kalöp Jisas manö nıñö u nöp hag ñıno nıñbim me.

²² Nan si nan naij nöd gımıdim u, gası rımıd mıdmagö kale gac gınab. Anıb u, nan si nan naij gımıdim u böñ nöp arö gımim. *

²³ Gası aij gısön nıbö adö u nöp nıñmim. *

²⁴ Pen God gö nıbi bı gısön nıbö mıdaimim rö löp. Anıb u, nagı gısön nıbö adö u ud halu lımim, God kamıñ aij mıdöp rö u, God nıpe uł ke mıdöp rö u mıdaimim. *

²⁵ Anıb u, hon magöñhalö Krais hañ roman nıpe añı nöp mıdpun u me, kale magöñhalö nıbi bı gau kalıp pıral hagmıdim u arö gımim, manö nıñö nöp hagmim. *

²⁶ Ñın rımnap nıbi bı kalöp gı naij gılö kale mulu lugnab. Pen mulu lugö, nan si nan naij gagmim. Anıg göl mulu nıñöl gı mıdpe nıñöl gı, sıdö wad aragnım. *

²⁷ Wasö u, Seden kalöp gası naij ñö, nan si nan naij gımim rö löp.

²⁸ Nıbi bı nan si udmıdal gau hainö nan si udagöl; klö ke wög göm nan mıdö nıñöl gı, rımnap nıbi bı mög gep rö gau kalıp ñöl.

²⁹ Manö hagnıg gabim u, manö naij rımnap hagagmim. Manö aij nıbi bı nıñöm, God nıp cıg aij göl rö lınım gau nöp hagmim. *

³⁰ God ñın hain u hanıp böñ nöp udnabin a göm nıñ löm, Ana Uł nıpe u nöd yuö apöm kalöp anı danı mıdöp u me, naij gımim God Ana Uł nıp marö ñagmim. *

³¹ Hibur naij gö, nıbi bı rımnap nıñbe mulu lugö, kal jumim, manö pen pen hagmim, nıbi bı hag jumim, gı naij gımim gıpim u magöñhalö arö gımim. *

* 4:11: 1Ko 12:28 * 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19 * 4:17: 1Pi 1:14; Ro 1:21 * 4:22: Ro 8:13; Kol 3:9
* 4:23: Ro 12:2 * 4:24: Jen 1:26; Kol 3:10 * 4:25: Kol 3:8-9; Sek 8:16 * 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20 * 4:29: Kol 4:6
* 4:30: Ais 63:10; 1De 5:19; Ep 1:13-14 * 4:31: Kol 3:8

³² Pen pen mög niñmim, midmagö limim. Kale Krais lau adö midpe, God kalöp nan si nan naij gipim u niñöm arö göp rö u, kale u rö nöp pen niñmim arö gimim pen niñmim arö gimim gimim. *

5

Mailö adö u ajaiun

¹ Kale God ñi pai midmagö aij nipe midpim u, nipe göp rö gimim. *

² Krais hanip nibi bi midmagö löm, God nip nan dap sabe gilö hañ? aij auöp rö u, hanip nan a göm mab ba lañ uma. Krais ga anibu niñmim, kale ke anib unbö rö nöp nibi bi gau kalip midmagö löi gi midaimim. *

³ Pen God nibi bi nipe ke yabiñ midpim u, nibi si bi si gimim, gau ajmim hañwañlö gimim, nan aij kale gau yad udnam a gimim, nagi adö anibu rö magöñhalö böñ nöp arö gimim.

⁴ Urañañ haggim, ñiñon limim, manö naij haggim gaggim. Manö anibu rö haggap yabiñ. Kale pen God nip aij a göp a gimim.

⁵ Niñ? aij gimim: nibi si bi si gipal nibi bi gau abe, gau ajöm hañwañlö gipal nibi bi gau abe, nan aij kale gau yad udnam a gipal nibi bi gau abe kale God Krais apil mihau ram minöñ kumi kabö adö lañ abad midpil au aragnaböl yabiñ. Kale nan si nan naij anib gau gasi niñbal u, nan anib gau god kale rö löp. *

⁶ Nagi naij hagajin anib gau, nibi bi rimnap kalöp piral hagöm hagnaböl, "Nan anib gau nan si nan naij wasö," a ginaböl. Kalöp piral haglö niñmim rö löp u, niñ aij gimim manö kale udaggim. Nan si nan naij hagajin anib gau gipe, God kal juöm kalöp gi naij yabiñ ginab. *

⁷ Manö kalip niñmim kalip aip ajaggim.

⁸ Nöd sibön an gau midmidim u pen miñi Bi Kub nibi bi nipe limim mailö nipe adö u midpim. Miñi mailö nipe adö u midpim rö, nibi bi mailö adö u ajpal rö ajmim. Mailö ñi pai rö midaimim. *

⁹ Mailö magö u nan aij aij iru nöp pñnab: gi aij gep magö ke ke iru yabiñ pñnab; nan niñhön niñhön God niñö aij ginab nan gau magöñhalö pñnab; nan niñhön niñhön niñö nöp midöp pör nöp pñnab.

¹⁰ God nip aij ginim adö u nöp niñ aij gimim gipe arnim.

¹¹ Sibön yan ajöm nan si nan naij gipal u kale aip gaggim. Nan si nan naij gipal u mailö adö u haggap niñöl.

¹² Kale nan si nan naij pi göl gipal u, hon nan anib gau manö nöp hagnabun u, nable ginab.

¹³ Ram ruö magöñhalö waiö niñbun. Anib u rö, God mailö nipe auö, nan niñhön pi göm gipal u waiö niñnaböl. *

¹⁴ Mailö auö, magöñhalö niñbun. Adö anibu nöp, nibi bi rimnap haggal, "Ne umöl midpan u, miñi urakö,

Krais mailö nipe u nöp mailö pak ñnab," a gipal. *

¹⁵ Anib u, nibi bi rimnap manö niñagöm hañwañlö gipal rö gaggim. Niñ? aij gimim gi midaimim. *

¹⁶ Nibi bi nan si nan naij nöp gipal ñin anibi, kale pör nöp niñ aij gimim gi aij gimim.

¹⁷ Anib u, bi hauñ rö gaggim; Bi Kub nip aij ginab adö u nöp niñmim gimim.

¹⁸ Ñig wain niñbe, hauñ alagnim; adan anibu arnabim lug paknabim. Pen, God Ana apöm hanip an dan ajman raunim, a gimim God nip sabe geinabim u aij. *

¹⁹ God Manö adiñ Sam a gipal gau rimnap pen pen hagöl gi, Krais manö aij u kimap ap pen pen hagöl gi, Bi Kub hib nipe dap raneb kimap ap pen pen hagöl gi gimim. Aij a gö niñöl gi, midmagö kale an dan kimap rimnap Bi Kub nip haggim. *

²⁰ Bi Kub hon Jisas Krais nibi bi nipe midpun u me, nan niñhön niñhön ginim, kale pör nöp nan magöñhalö gau Bapi God nip aij a göl gi midaimim. *

²¹ Krais Bi Kub hon midöp a gipim u me, añ mam Krais nibi bi nipe midpim gau

* 4:32: Mad 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 * 5:1: Mad 5:48 * 5:2: Hib 10:10; Eks 29:18 * 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5

* 5:6: Kol 2:4,8; Ro 1:18 * 5:8: Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9; Jon 12:36 * 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Ro

13:11 * 5:15: Kol 4:5 * 5:18: Luk 21:34 * 5:19: Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17

pen pen ud aij gîmim. Añ mam ap manö rîmnap hagainîm u, manö nîpe udmim. *

Ber bî gau

²² Kale nîbi gau, Bî Kub manö nînmim hain gîpim rö, nagamul bî hagöl rö nînmim hain gîmim. *

²³ Adö anîbu anîg göl mîdöp: Krais nîbi bî nîpe gau hañ roman nîpe ke mîdöp; nîpe ke nabîc mîdöp. Krais nîbi bî nîpe ud kamîñ yuöp. Krais nîbi bî udöm nabîc mîdöp rö, bî gau nîbi kale udöm nabîc mîdpal. *

²⁴ Krais nîbi bî nîpe gau kalîp hagö manö nîpe hain gîpal rö, nîbi gau, bî kale gau hagöl rö magöñhalö hain göl.

²⁵ Pen kale bî gau, Krais nîbi bî nîpe gau mîdmagö löm uma rö nînmim, nîbi kale gau u rö nöp mîdmagö yabîl lîmim. *

²⁶⁻²⁷ Krais nîbi bî nîpe gau mîdmagö löm uma u, cöc nîpe u nîp manö nîpe hagöm, ñîg löm, uţ maţî gî aij göm, cöc mailö halö, gac pro ap, nan naij pro ap, manö pro ap wasö yabîl, uţ nöp mîdö, nîpe udöm nîp ke ñînab. *

²⁸ Anîb unbö rö nöp, kale bî gau nîbi kale gau kalîp mîdmagö lîmim. Hañ roman kale ke gî aij gîpim rö, nîbi kale gau u rö nöp gîmim. Bî nîbi nîpe mîdmagö löp u, nîpe ke mîdmagö löp.

²⁹ Hañ roman hon u mulu kal nîñagpun; ke nîñno aij gö, nan magö ñöl gî ñöl gî abad mîd aij nöp gîpun. Anîb unbö rö nöp, Krais nîbi bî nîpe abad mîdöp.

³⁰ Nîhön gîñîg: hon Krais hañ roman ñîñ kîd ma kîd nîpe gau rö mîdpun.

³¹ Pen God Manö u kalî kîñ rîkôm hagla, “Bî ap nîbi udnîg, nîme nap kalîp arö göm, nîbi udöm jîm ñöl mîdmil, hañ roman añî rö lö mîdpil,” a gîla. *

³² Manö anîbu îl ap mîdöp pen kale nöd nîñagmîdal. Yad gasî nîñbin manö anîbu Krais abe nîbi bî nîpe gau abe hagab. *

³³ Pen kale bî gau magöñhalö, hañ roman kale u ke mîdmagö lîbim rö, nîbi kale gau u rö nöp mîdmagö lîmim. Kale nîbi

gau magöñhalö, nagamul bî manö kale udmim.

6

Ñî pai gau; nîme nap gau

¹ Kale ñî pai gau, Bî Kub hain gîpim rö, name nap manö hagöl rö udmim. Nagî aij me adö anîbu. *

² God manö unbö sîdu? lañ haga u hagöm haga, “Name nap bî kalîp ud aij gîmim, hagmil rö gîmim,” a ga. Pen God manö anîbu nöp hagöm manö ap halö hagöm haga, “Kale unbö geinabim, yad kalöp nan aij ap ñîñabin,” a ga. *

³ God haga, “Anîg gîñabim u, yîñîd umagnabim; mîñöñ naböñ adö îl i mîlö padö mîdmim, mîd aij gîñabim,” a ga.

⁴ Pen nap bî, ñî pai kale gau mîd aij gîlan a gîmim, kalîp pa jî nîñeb rö manö u rö hagagmim. Anîg gîpe, ñî pai kale gau pa jî nîñöm, manö hagnabim rö nîñagnaböl. Pen ñî pai kale gau kub gîlö nîñöl gî, kale nap bî God Manö hag ñî aij gîmim, nagî aij adö anîbu hag ñöl gî mîdmim. *

Bî nagî wög gîpal gau; bî kub kalîp abad mîdpal gau

⁵ Pen kale nîbi bî, bî kub kalöp mani rau dap lîlö kalîp nagî wög gî ñîmîdim gau, Krais manö hagö, pîñîñ gîmim ud aij gîpim rö, bî kub kale mîñöñ naböñ adö îl i gau manö haglö, kale u rö nöp pîñîñ gîmim ud aij gîmim. *

⁶ Bî kub gau nîñmîdlö nîñöl gî, wög gî aij gîno, kalîp aij gan a gîmim gasî anîbu nöp nîñagmim; Krais nîp nagî wög gîbep rö, God nîp aij gan a gîmim, pör wög gî aij gîmim.

⁷ Nîbi bî mîñöñ naböñ îl i kalîp nöp wög gabun a gîmim nîñagmim; Bî Kub u nîp wög gabun a gîmim, aij gö nîñöl gî wög gîmim.

⁸ Kale nîñbim, nîbi bî nagî wög gîpal gau abe nîbi bî gasî kale ke nîñöm wög gîpal gau abe, Bî Kub wög kale nîñöm, wög gî aij geinaböl u kalîp u rö nöp pen ñîñab. *

* 5:21: 1Pi 5:5 * 5:22: Kol 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7 * 5:26-27: 2Ko 11:2; Kol 1:22; Dai 3:5 * 5:31: Mad 19:5 * 5:32: Rep 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Eks 20:12 * 6:4: Kol 3:21; Sam 78:4; Pro 22:6 * 6:5: Kol 3:22-23; Dai 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25

⁹ Pen kale bi kub nibi bi hanip nagi wög gilañ a gımim mani rau dap libim gau kalip gi aij gımim. Manö klö hagpe piñiñ göl gi wög gagöl. Bi Kub kumi kabö adö lañ midöp u, nipe nibi bi nagi wög gıpal Bi Kub kale abe, nibi bi kalip abad midpal Bi Kub kale abe midöp. Bi Kub nipe nibi bi gau kub, nibi bi gau pro, a göm niñagöp; amgö ilö nipe u adip adip midpal niñöm nipe goñ ap aka goñ ap aragnab. *

Wim po God ñöb u tihu magum gi aij gun midaiun

¹⁰ Manö hag naböñ junig gabin i niñ aij gımim. Bi Kub nip ciğ gıpe, nipe klö nipe kalöp ñinim.

¹¹ Seden hanip pör gi naij ginig göp u, wim po nan God hanip ñöb gau magöñhalö ud rol gımim, adan ramö au uñiñin li mid aij gaimim. *

¹² Nibi bi hañ roman hagape midöp gau aip pen pen gagabun. Kijaki aiön pi nan naij gau bi kub kale il ke ke kumi kabö lañ abad midöm, sibön yañ ajpal gau aip pen pen gabun. *

¹³ Anib u, wim po nan God hanip ñöb gau magöñhalö ud rol li aij gımim midpe me, ñin biñlam midpe u auö, klö gımim nöp midpe, nan rimnap kalöp göl rö lagnab.

¹⁴ Anib u, God Manö niñö u, dip nagi rö pig li aij gımim. Abad alnaböl a gımim, pör nöp kabö rö gep magö u, sior pidöñ libal rö, ud pabıl ba kale u limim. *

¹⁵ Ma rırup libal rö, God aip jım ñöl midpe manö aij u ud armim. Nibi bi rimnap kalip manö aij anibu hagnig pör gi jin gi midmim, gasi anibu nöp niñmim ma rırup rö limim. *

¹⁶ Hañun riñ albal rö, God hanip abad mideinab a gımim nip gasi niñ udöl gi midpe me, nipe gö Bi Naij Gep po nipe mab rö inö niñöl gi alnab gau böñ nöp hon ginab. Gasi anibu nöp niñmim, hañun rö riñ gımim.

¹⁷ Usajıl pidöñ bad libal rö, God kalöp mög niñöm ud kamıñ yuöp gasi u, ud

nabıc adö lañ usajıl bad rö limim. Ru milö kid ud arbal rö, God Ana ru milö kid kalöp ñöb u ru milö kid rö ud armim. God Ana ru milö kid u God Manö nipe me. *

¹⁸ Ana nipe gasi ñö niñöl gi, God nip manö adö ke ke hag niñöl gi midaimim. Gasi halö midmim, nibi bi Krais lau adö midpal gau magöñhalö God nip pör nöp sabe göl gi midaimim. *

¹⁹ Yip u rö nöp God nip sabe gıpe, yip abad midöm manö magö nipe ke yip ñö niñöl gi, piñiñ gagem, Krais manö aij nöd niñagmidal u, nibi bi gau kalip hañöwañ hag ñinam. *

²⁰ Yad Krais bi nipe midem, manö aij nipe u nöp hag ajainö yip nagi lölö midpin u, pen God nip sabe gıpe yad piñiñ gagem hañöwañ hag ñinam. Yad u rö nöp ginam aij. *

Manö naböñ magö rimnap

²¹ Pen yad aigöl rö gem midpin u, wög niñön niñön gıpin u, mam aij hon Dijikas, bi God nip pör nöp wög gi aij göp u, am jaköm kalöp magöñhalö hag ñinab. *

²² Hon aige rö midpun u, Dijikas amöm hagö niñmim, gasi halö midaimim, a gem, nip midpim au yuabin.

²³ Bapi God Bi Kub Jisas Krais apil mihau kalöp abad midlö niñöl gi, God Manö niñ ud pidöñ göl gi midmim, añ mam gau aip agamıj midmim, pen pen midmagö li midaimim.

²⁴ Bi Kub hon Jisas Krais nip midmagö löl gi nöp midpim gau, God kalöp magöñhalö mög niñöm ud aij yabiñ ginim.

* **6:9:** Kol 4:1; Ro 2:11 * **6:11:** Ro 13:12; 2Ko 10:4 * **6:12:** 1Pi 5:8-9 * **6:14:** Ais 11:5; 59:17; 1De 5:8 * **6:15:** Ro 10:15 * **6:17:** Hib 4:12 * **6:18:** Luk 18:1; Kol 4:2; 1De 5:17 * **6:19:** Kol 4:3-4; 2De 3:1 * **6:20:** 2Ko 5:20; Plm 9 * **6:21:** Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Di 4:12

Pilipai

Pol Pilipai n̄bi b̄ kal̄p köp kal̄ k̄l̄ñ r̄ka

¹ Yad Pol. Dimodi hol m̄hōñ Krai Jisas n̄p wög ḡpul rō, n̄pe apōm m̄dō n̄ñöl ḡ, kalöp köp i kal̄ k̄l̄ñ r̄kabin. Krai Jisas n̄p c̄g ḡmim n̄bi b̄ n̄pe daun kub Pilipai gau m̄dpim kalöp magōñhalö köp i kal̄ k̄l̄ñ r̄kabin. Kalöp magōñhalö, Krai n̄bi b̄ n̄pe m̄dpim gau; Krai n̄bi b̄ n̄pe abad m̄dpim b̄ kub gau; b̄ abad m̄dep gau kal̄p wög ḡ ñ̄bim n̄bi b̄ gau; kalöp magōñhalö manö an̄bi hagabin. *

² God Bapi hon abe, B̄ Kub Jisas Krai abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡlō, m̄d aij ḡmim.

Pol Krai n̄bi b̄ Pilipai gau sabe göm, God n̄p aij a ga

³ Yad kalöp gas̄ n̄ñem God yad n̄p aij a gabin.

⁴⁻⁵ God n̄p n̄ñ udpe ñ̄n u r̄kō, yad Krai manö aij u n̄bi b̄ gau kal̄p hag ñ̄m̄din u, kale pör ȳp ḡ ñ̄m̄dim. An̄b u, kalöp magōñhalö God n̄p sabe gem, yad pör n̄p m̄ñ m̄ñ gem sabe ḡpin.

⁶ Yad n̄ñbin, God kalöp n̄d n̄bi b̄ n̄pe uda u, kalöp arö gagnab me; n̄pe wög aij an̄bu ḡ dam dam kalöp abad m̄d dam dam, Krai Jisas ado ḡ aunab. *

⁷ Yad n̄d gau gau aramem, Krai manö aij u hag ñ̄ainö, n̄bi b̄ r̄mnap manö pen pen haglō n̄ñöl ḡ, yad kal̄p aip manö hag am̄l ap̄l gem, Krai manö aij u manö n̄ñö yab̄l m̄döp u hag ñ̄ ajm̄din abe, m̄ñi aui naḡ m̄dpin u abe, God ȳp hag lö wög n̄p ḡm̄din u, kale magōñhalö pör n̄p ȳp ḡ ñ̄m̄dim. An̄b u, yad kalöp m̄dmagö lem, gas̄ n̄ñöl ḡ n̄p m̄dpin me.

⁸ God n̄ñöb Krai Jisas kalöp m̄dmagö löp rō u, yad kalöp an̄b unbö rō n̄p m̄dmagö l̄bin.

⁹ Yad God n̄p sabe gem hagpin, kale pen pen m̄dmagö l̄ m̄dpe, m̄dmagö lep magö u kub gö n̄ñöl ḡ, kale manö n̄ñö

u gas̄ n̄ñ aij ḡmim, manö ud as̄k ḡ aij yab̄l ḡnabim.

¹⁰ An̄b u, adan mai adan aij yab̄l u n̄ñ aij ḡmim, adan aij yab̄l adö an̄bu n̄p arammim, aij yab̄l göp adö u n̄p ḡ m̄dpe me, kalöp manö ap m̄dageinab n̄ñöl ḡ Krai ado ḡ aunab. *

¹¹ An̄b u, Jisas Krai n̄bi b̄ n̄pe kal̄p ḡ ñ̄ö, kale ḡ aij ḡpal rō u, n̄pe kalöp u rō n̄p gö, kale ḡ aij göl ḡ n̄p m̄dpe, n̄bi b̄ gau n̄ñöm God hib n̄pe haglō adö ar̄m.

Pol naḡ l̄la au m̄deia pen Jisas manö aij u kub ara

¹² Pen añ mam b̄ n̄ñim! Krai manö aij u n̄ñaglan̄ a göm, ȳp naḡ l̄la u pen naḡ m̄dpin rō, Krai manö aij u am̄m kub aröp.

¹³ N̄bi b̄ gapman b̄ kub Sisa n̄p wög ḡ ñ̄bal gau magōñhalö abe, n̄bi b̄ ȳhar̄ñ gau iru n̄p abe, yad Krai manö u n̄p hag ñ̄n̄ö, ȳp naḡ l̄bal u n̄ñbal. *

¹⁴ Pen yad naḡ m̄dpin u me, añ mam iru yab̄l n̄p B̄ Kub n̄ñ ud p̄dōñ göm, p̄ñ̄ñ gagöm, klō göm God Manö u waiö hag ñ̄bal.

¹⁵ N̄ñö n̄p, r̄mnap ȳp mulu lugö, hon u rō n̄p ḡno, hon hib kub m̄deian̄ a göm, Krai manö hag ñ̄bal. Pen r̄mnap, ȳp gas̄ n̄ñ aij göm, Krai manö hag ñ̄bal.

¹⁶ God ȳp hag lö, Krai manö aij u manö n̄ñö yab̄l m̄döp u hag ñ̄bin u n̄ñöm, ȳp m̄dmagö l̄m, kale u rō n̄p Krai manö aij u hag ñ̄bal.

¹⁷ Pen n̄bi b̄ ȳp mulu lugö Krai manö hag ñ̄bal gau, gas̄ m̄höp m̄dō, ȳp ḡlō ułham m̄deinabin, kale pen hib kub udnaböl a göm, an̄g ḡpal.

¹⁸ Pen u manö m̄dagöp! Kale ȳp gas̄ aij n̄ñöm Krai manö aij u hag ñ̄bal aka ȳp gas̄ naij n̄ñöm Krai manö aij u hag ñ̄bal u, nan kub u kale Krai manö aij u hag ñ̄bal. An̄b u, yad m̄ñ m̄ñ ḡpin.

Pol, Krai ȳp abad m̄deinab, a ga

Yad m̄ñ m̄ñ ḡpin u, hainö u rō n̄p m̄ñ m̄ñ ḡnabin.

* 1:1: Ap 16:12-40 * 1:6: 1Ko 1:8 * 1:10: 1De 5:23

* 1:13: Ap 28:30 * 1:19: 2Ko 1:11

19 Yad niŋbin, kale God nɪp sabe göl gɪ mɪdpe, Jisas Krais Ana nɪpe yɪp abad mɪdö, yad nagɪ mɪdpin i höŋ arnabin. *

20 Pen yɪp aij gɪnab u, yad nan niŋhön niŋhön gɪnabin, kamɪŋ mɪdeinabin aka umnabin, yad gasɪ halö mɪdem hañ roman yad klö gem Krais manö aij nɪpe u hag ñem, hib nɪpe u hagnö adö arö niŋöl gɪ yad nable gagnim. Nöd anɪg ga u, hainö anɪb unbö rö nöp gɪnim u aij.

21 Kamɪŋ yad u Krais me; umnabin u, mɪñi mɪdpin rö wasö, mɪd aij yabɪt gɪnabin. *

22 Hañ roman anɪbi kamɪŋ mɪdeinabin u, wög gɪnö nan magö rɪmnap pɪlnab. Anɪb u, yad umnabin aka mɪdeinabin u niŋagpin.

23 Anɪb u, yad gasɪ mɪhöp mɪdöp, pen umem am Krais aip mɪdeinam a gɪ gasɪ niŋbin. Anɪg gɪböp, yɪp aij yabɪt gɪböp. *

24 Pen gasɪ yad ap mɪdöp u, hañ roman anɪbi mɪdem, kalöp gɪ ñö, mɪd aij gɪmim u nan kub.

25 Anɪb u, yad ke gasɪ klö niŋbin u, umagnabin; kalöp gɪ ñinö, Krais manö aij nɪpe u niŋ ud aij göl gɪ, nɪp cɪg pɪdöŋ göl gɪ, gɪ dammim, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdeinabim.

26 Anɪb u, kale mɪdpim u kauyan amjakem seg mɪdeinabun u, kalöp aij gö, Jisas Krais mɪñ mɪñ yabɪt göl gɪ mɪdeinabim.

Kale pɪñɪŋ gagmim

27 Pen nan kub u, Krais manö aij u hagöp rö nöp niŋmim gɪ aij gɪmim. Anɪg geinabim u, yad mɪdpim u niŋabin aka gai i mɪdnö manö auö, kale gasɪ aɪt nöp niŋmim, klö yabɪt wög jɪm ñöl gɪmim, Krais manö aij u niŋ ud pɪdöŋ gɪmim, nɪbi bɪ gau hag ñinabim. *

28 Pen nɪbi bɪ kalöp gɪ naij gɪpal gau niŋmim, pɪñɪŋ gagmim. Jɪm ñöl mɪdmim pɪñɪŋ gagpe, kale niŋnaböl, God kalɪp al pak löm, kalöp pen ud kamɪŋ yunab.

29 God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krais nɪp niŋ udpim. Pen God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdmim,

nɪbi bɪ rɪmnap kalöp mulu lugajɪp kale ilön udpim. *

30 Yad bɪ nɪpe mɪdnö yɪp gɪ naij gɪpal rö, mɪñi kalöp u rö nöp gɪpal. Kale aip mɪdnö yɪp gɪ naij geila uŋham mɪdmidin u amgö kale ke niŋbim. Mɪñi u rö nöp, yɪp gɪ naij gɪpal u, nɪbi bɪ rɪmnap kalöp manö hag ñilö, niŋbim.

2

Añ mam gau kalɪp mɪdmagö lun

1 Krais kalöp mög niŋöm udöp u me, kale pɪdöŋ limim gasɪ iru niŋagpin. Krais kalöp mɪdmagö löp u me, kale gasɪ halö mɪdpim. Ana nɪpe kalöp anɪ dan mɪdöp u me, kale nɪp jɪm ñöl mɪdmim, añ mam gau pen pen mög niŋmim ud aij gɪpim.

2 Anɪb u, gasɪ adö aɪt niŋmim, pen pen mɪdmagö limim, gasɪ kale jɪm ñöl mɪdaimim. Anɪg geinabim me, yɪp aij yabɪt gɪnab.

3 Hon nɪbi bɪ kub mɪdno, nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp niŋöm hib hon haglö adö aran, a gɪmim gasɪ u niŋagmim. Hon nöp nɪbi bɪ kub, nɪbi bɪ rɪmnap gau nɪbi bɪ pro a gɪmim gasɪ u niŋagmim. Nɪbi bɪ gau magöŋhalö ud aij gep nɪbi bɪ mɪdpal a gɪ gasɪ u niŋmim. *

4 Hon nöp mɪd aij gun a gɪmim gasɪ u niŋagmim; nɪbi bɪ rɪmnap u rö nöp mɪd aij gɪlan a gɪmim gasɪ u niŋmim. *

Krais Jisas gasɪ niŋöm ga rö u gɪmim

5 Krais Jisas gasɪ niŋöm ga rö u gɪmim:

6 Krais Jisas hadame dagol gau pör nöp God mɪdöp rö nöp mɪdöp u pen God klö mɪdöp rö u, adɪp adɪp mɪdaiul a gɪ gasɪ u niŋaga. *

7 Gasɪ nɪpe ke niŋöm, nan nɪpe magöŋhalö gau arö gem, bɪ nagɪ wög gep rö mɪdeinam a gö, nɪme nɪp yag dauö ñinən ap nöp löm, nɪbi bɪ mɪdpal rö nöp mɪdeia. *

8 Pen gasɪ yad ke niŋem gɪnam a göm gaga; God haga rö nöp gɪ dam arö niŋöl gɪ, bɪ naij yabɪt kalɪp pen ilön ñibal rö u,

* 1:21: Gal 2:20 * 1:23: 2Ko 5:8 * 1:27: Ep 4:1; 1De 2:12 * 1:29: Ap 16:19-40 * 2:3: Gal 5:26 * 2:4: 1Ko 10:24 * 2:6: Jon 1:1-2; 17:5 * 2:7: 2Ko 8:9; Jon 1:14 * 2:8: Hib 5:8; 12:2

nîp mab kros ba laŋ al pak lîlô uma. *

9 Krais ga anîbu, God nîp dam
ram mînôŋ kumi kabô adô laŋ au lôm,
nîp hib ke yabîl hib adô laŋ mîdöp ap ñô,
hib magôŋhalô hib nîpe mo gau
mîdpal. *

10 Anîg ga u, Jisas hib nîpe dap rannîg,
kale magôŋhalô,
kumi kabô adô laŋ au mîdpal gau abe,
mînôŋ nabôŋ adô ît i mîdpal gau abe;
mînôŋ nabôŋ mo gau mîdpal gau abe;
kugom yîmôm, *

11 kale magôŋhalô waiô hagôm,
Jisas Krais nîpe Bî Kub mîdöp a
gînaböl.
Manô anîbu hageinaböl u,
Bapi God mailô aij nîpe u nîŋnaböl. *

*Hapô mailô paköp u rô, mailô göl gî
mîdaiun*

12 Anîb u, nîbi bî mîdmagö yad gau.
Kale aip mîdainô ñîn u, manô hagnô
nîŋmîm gîmîdim. Pen mîñî gai i mîdpîm u,
manô kalöp hagabin anîbi, anîb unbö rô
nöp nîŋmîm gîmîm. God nîbi bî nîpe ram
mînôŋ kumi kabô adô laŋ au ud arnab a
ga manô aij u manô hon a gîmîm, pör nöp
God nîp gasî aij nîŋmîm, nîpe hagöp rô
nöp nîŋmîm, klô yabîl gî mîdaimîm.

13 God nîpe nöp klô göm mîdmagö kale
aŋ daŋ gasî ñô, nîp aij gînab adô u gun a
gîmîm anîg gîpîm.

14 Mulu lugö, pen pen hagagmîm.

15-16 Kale anîg gîmîm, ram mînôŋ ît i
mîdmîm, nîbi bî naij yabîl nan si nan
naij gîmîdal gau aip mîdpîm u pen kale
God ñî pai nîpe aij yabîl asîŋ mîdagöp
mîdeinabîm. Kamîŋ ñeb manô u ud
nîbi bî nan si nan naij gîmîdal gau kalîp
ñîmîm, gapî magö kumi kabô laŋ ñî lab rô
u, kale mailô ñî lîmîm. Anîb u, Krais ado
gî aunab ñîn u, Krais manô aij kalöp pör
hag ñîbîm u, hagnô pak lî aragöp, nîŋöm
adô anîbu nöp gîpal a gem, mîñ mîñ yabîl
gînabîm. *

17 Kale God nîp nîŋ udpîm u, nîp nan
pak sabe gî ñîlô nîp aij göp rô u göp. Pen
Krais manô aij u pör hag ñînô yîp al pak

lîlô hagape yad lugnab u, manô mîdagöp.
U yîharîŋ ñîg wain ud nan pak sabe gîpal
adô u hon gîpal rô u mîdöp. Kale God nîp
nîŋ udpîm u nan pak sabe gep; hagape yad
lugnab u ñîg wain adô u hon gep. Anîg gö,
hon se göl God nîp nan sabe gî ñîno, nîp
aij gînab u nîŋem, ñîñî lem kalöp aip mîñ
mîñ gînabîm.

18 Anîb u, kale u rô nöp mîñ mîñ gîmîm
aij gö nîŋöl gî mîdaimîm. *

Dimodi nînab

19 Kale mîd aij gîpîm aka aigöl gî rô
mîdpîm u nîŋagpîm. Bî Kub Jisas yau a
gö, söl mîdöp Dimodi nîp yunô am kalöp
nîŋöm apöm manô anîbu hagö, yîp aij
gînîm.

20 Dimodi bî aij, yad kalöp mög nîŋem
mîdmagö lîbîm rô nîpe kalöp u rô nöp mög
nîŋöm mîdmagö löp. Bî ap unbö gagöp.

21 Bî rîmnap anîg gagpal; kalîp ke aij
gînîm rô gasî nîŋöm gîpal; Jisas Krais nîp
aij gînîm rô gasî nîŋöm gagpal. *

22 Dimodi nîpe bî aij yabîl mîdöp u
amgö kale ke hadö nîŋbîm. Nîpe ñî yad
rô mîdö, bî apîl mîhau rô Jisas manô aij u
hag ñî ajpul.

23 Yad gasî nîŋbîm u, söl mîdöp nagî
mîdpîm u manô haglö nîŋem, yîp nan
nîhôn gînaböl manô u Dimodi nîp hagnô,
nîpe amöm kalöp hag ñînab.

24 Gasî yad u, Bî Kub yau a gö, söl mîdöp
yad ke u rô nöp mîdpîm u nînabîm.

Eaprodaidas nînab

25 Pen kale mam hon Eaprodaidas nîp
hag yube apöm, yîp abad mîdö nîŋöl gî,
hol ami bî gîpal rô klô gul God wög nîpe
u jîm ñöl gîpul. Pen mîñî nîp hag yunô
kauyaŋ au ado gî nînab. *

26 Nîpe kalöp mîdmagö lôm am nîŋnam
a göp. Nîpe nan göp a gîla u nîŋmîm mög
nîŋaibe u nîpe nîŋöm gasî iru nîŋab.

27 Eaprodaidas nîp nan kub gö, mel
uma u, God nîp mög nîŋöm gö, urak ara.
Pen nîp nöp wasö; God yîp u rô nöp mög
nîŋa. Mam anîbu umböp, yîp mög yabîl
gîböp.

* 2:9: Ap 2:33; Ep 1:20-21; Hib 1:3-4 * 2:10: Ro 14:11

* 2:18: Plp 3:1; 4:4 * 2:21: 2Di 4:10 * 2:25: Plp 4:18

* 2:11: Ro 10:9 * 2:15-16: Dan 12:3; Plp 1:10; 1De 2:19

²⁸ Anib u, Epaproduaidas nîp yîŋîd yunö amjakö, kalöp aij gö nîŋöl gî, yad gasî iru nîŋbin rô nîŋagnam.

²⁹⁻³⁰ Kale nöd mîlô kub gau mîdaibe, bî yîp abadeb ap mîdagö, bî kale anîbu hagpe, Krais wög u gînam a göm, apöm yîp abad mîdöm, mel uma. Bî rîmnap unbö rô gîpal gau ud aij gîmim. Anib u, nîpe amjakö, Bî Kub nîp wög göp mam hon u auab a gîmim, nîp hag wîhai udmim mîñ mîñ yabîl gîmim.

3

Krais nîp nîŋ udpin u me, God yîp nîŋöm bî kamîŋ aij yad hagöp

¹ Añ mam bî. Yad manö söl hag junîg gem, kalöp manö ap halö hagnîg gabin. Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpim rô, mîñ mîñ gîmim. Manö kalöp nöd hagnö u, kauyan hagnam a gînö, yîp marö gagöp. Kauyan hagnö mîd aij geinabim u aij.

² Kain hauł gau nîŋ aij göl gî mîdaimim. Kale nan naij yabîl gîpal. Kale hañ roman rîb gî dö gîpal.

³ Hon me God nîbi bî nîpe yîjîg göl mîdpun. Nîhön gînîg: God Ana nîpe u hanîp aip mîdö, God nîp sabe gun. Krais Jisas nîp cîg gun aij a gö nîŋöl gî mîdpun u me, God nîbi bî nîpe yîjîg göl mîdpun. Hon hañ roman nan gau gîpal gasî nîŋun God nîbi bî nîpe mîdageinabun, a gî gasî nîŋbun u me, God nîbi bî nîpe kabö göl mîdpun. *

⁴ Pen hañ roman nan gau gîpal manö u hagöm, hon bî kub mîdpun a gînaböl u, yad hagnabin, kale hañ roman nan anîb gau bî kub wasö, yad ke nöp bî kub mîdpin. *

⁵ Yîp yag dapöm ñîñ unbö raleb u mîdöm, wañ hañ u rîb gî dö gîla. Bac îlañ hon Isrel, ñî nîpe hain Benjamin îl u me, yad bî Hîbru yîjîg göl mîdpin. Pen Juda lo manö hagpal u, yad bî Perisi mîdainö rô, manö anîbu hagöp rô magöŋhalö nîŋ aij gem gî mîdmîdin. *

⁶ Juda manö anîbu nîŋ damem klö yabîl juem, Krais nîbi bî kalîp nîŋem, gî naij

yabîl gîmîdin. Hon Juda nîbi bî lo manö pro pro ke ke gau gîmîdin rô, bî kub gau yîp manö ap hagöl rô laga. *

⁷ Pen hainö gasî nîŋ aij gem, nöd gîmîdin adö anîbu nîŋ aij gem gagmîdin u nîŋem, Krais yîp göp u nöp nan aij a gî gasî añî u nöp nîŋöl gem, nöd gîmîdin nan gau magöŋhalö nan yîharîŋ rô böŋ nöp arö gînö. *

⁸ Pen nöd gîmîdin nan gau nöp wasö. Gasî yad nîŋbin u, Krais Jisas Bî Kub yad nîŋbin u nan kub yabîl. Nan rîmnap gau magöŋhalö nan yîharîŋ yabîl. Krais Jisas nîp wög gînam a gem, nan gau magöŋhalö arö gînö. Krais bî nîpe mîdem, nîp nîŋ aij gînam a gem, nan gau magöŋhalö acîp acîp rô nîŋbin.

⁹ Yad Krais aip jîm ñöl nöp mîdeinam. Yad Juda lo manö adö u geinabin u, God yîp nîŋöm bî kamîŋ aij yad hagagnab. Pen Krais nîp nîŋ udpin u me, God yîp nîŋöm bî kamîŋ aij yad hagöp. *

¹⁰ Anib u, Krais nîp nîŋ aij gem, nîpe uraka u klö anîbu nîŋem, nîpe marö kub uda u rô marö udem, nîpe uma u rô umem, *

¹¹ nîpe uraka u rô God gö yad u rô nöp uraknabin.

Pol klö göm ga

¹² Yad nan hagajîñ anîbi magöŋhalö udem bî asîŋ mîdagöp mîdpin u hagagabin. Pen Krais Jisas yîp udö bî aigeg bî rô mîdeinabin a göm ga u rô udnam a gem, klö gem dip arabin. *

¹³ Añ mam bî. Nan aij anîbu hadö udpin a gem hagagabin. Pen yad gasî añî ap mîdöp. Nöd gîmîdin u hauł gem, le löm nan aij adan au nîŋem dip arabin.

¹⁴ God nan aij yîp ñîñab u udnam a gî gasî añî u nöp nîŋöl gem, adan au kabö rô nöp gî dö gî amem, res pîs gîñab nagî anîbu dip arabin. God yîp wîñ alöm nan aij ñîñab u, Krais Jisas yîp gö ram mîñöŋ kumi kabö adö lañ au pör mîdeinabin. *

¹⁵ Hon nîbi bî God nîp cîg aij gî mîdpun gau magöŋhalö, gasî anîbu rô

* 3:3: Ro 2:29 * 3:4: 2Ko 11:18 * 3:5: Luk 1:59; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6: Ap 8:3 * 3:7: Mad 13:44,46

* 3:9: Ro 3:21-22 * 3:10: Ro 6:3-5; 8:17 * 3:12: 1Di 6:12,19 * 3:14: 1Ko 9:24

nöp n+ñun. Pen manö adö r+mnab gasi ke n+ñeinabim u, God kalöp gasi y+i+g göl n+ñeb u yamnab. *

¹⁶ Pen Krais manö aij n+ñ udpun u arö gagun; manö an+bu n+ñ aij göl gi g+ino ar+im.

¹⁷ Añ mam bi. Yad g+ipin rö gi dammim, n+bi bi an+ib rö g+lö aröp gau n+ñmim, kal+p udmim. *

¹⁸ N+ñhön g+n+g: kalöp pör hagm+din rö m+ñtör gem kauyan hagabin, n+bi bi iru nöp gau nan si nan naij göm, Krais mab kros ba lañ uma u kaua maua rö m+dpal.

¹⁹ Kale ram m+nör naij yan u arnaböl. Hañ roman kale gasi göp adö u nöp gasi n+ñbal. Nan si nan naij g+lö nable g+iböp pen kale bi gau kal+p waiö hagpal. Nan m+nör nabör adö iñ i m+dpöp nöp gasi n+ñbal. *

²⁰ Pen ram m+nör hon u ram m+nör kumi kabö adö lañ au m+dpöp. Kumi kabö adö lañ au n+bö, Bi n+bi bi kal+p kam+ñ yunab u, Bi Kub Jisas Krais, abad m+dpun. *

²¹ N+pe Bi klö yab+ñ hagö, nan gau magörñhalö manö n+pe n+ñöm hain g+nab. Bi Kub Jisas Krais klö an+bu gö, hañ roman ña hon hij gi lugöp gau gö, hañ roman aij yab+ñ, hañ roman n+pe ke rö lö m+deinabun. *

4

M+id aij g+mim

¹ An+ib u, n+bi bi aij yad gau. M+lö kub gai i m+dem, kalöp m+dmagö lem, am n+ñnam a gem, gasi u n+ñöl gi m+dpin. Kalöp n+ñem, ñ+ñ+ñ lem gasi halö m+dpin. Manö kal+ñ k+ññ r+kpin an+bi n+ñmim, an+g g+mim, Bi Kub n+ñ ud p+dör göl gi m+daimim. *

² Yuodia aip Sidiki aip, yad kalöp n+bi m+ñhau hagabin, kale Bi Kub u n+ip gasi n+ñbil rö, pen pen hagagmil, j+im ñöl m+daimil.

³ Pen bi yad aip j+im ñöl wög g+ipul, nöp hagabin, n+bi an+ib m+ñhau kal+p gi ñ+mön, m+id aij g+mil. Nöd n+bi an+ib m+ñhau, yad

u, Klemen u, n+bi bi r+mnab gau aip j+im ñun, Krais manö aij n+pe u n+bi bi gau hag ñ+m+idun. God hib kale buk pör m+dep yan r+kö m+dpöp. *

⁴ Bi Kub n+ip c+g g+mim, m+ñ m+ñ göl gi m+daimim. Kauyan u kalöp hagabin, m+ñ m+ñ göl gi m+daimim!

⁵ N+bi bi hain aij yab+ñ m+daimim, n+bi bi gau magörñhalö n+ñöl. Bi Kub söl aunab. *

⁶ Gasi kub n+ñagmim. God n+ip hag n+ñöl gi, aij a göl gi, nan magörñhalö n+ip sabe göl gi g+mim. *

⁷ An+g g+pe, Krais Jisas n+ip c+g aij gi m+dpim u me, God hibur hain hain gasi m+dmagö kale an dan lö, kale p+ñ+ñ g+mim gasi iru n+ñagnabim. N+bi bi nöp m+dpun rö, God aigegö göm an+g göp u n+ñagpun. *

⁸ Añ mam bi. Yad manö söl hag jun+g gem, kalöp manö ap halö hagn+g gabin. Nan n+ñhön u n+ñö;

nan n+ñhön u y+i+g göl;

nan n+ñhön u kabö rö;

nan n+ñhön u as+ñ m+dagöp;

nan n+ñhön u m+dmagö lep;

nan n+ñhön u n+bi bi n+ñöm ñ+ñ+ñ l+bal;

nan n+ñhön u aij yöl;

nan n+ñhön u n+bi bi n+ñöm aij a g+pal;

nan an+ib gau nöp gasi n+ñöl gi m+daimim.

⁹ Kalöp aip m+dem, nan n+ñhön g+nö n+ñbe u, manö n+ñhön hagnö n+ñbe u, n+ñbe rö nöp g+mim. An+g geinabim, God kalöp aip m+dom, gasi m+dmagö kale abad m+idö, gasi iru n+ñagnabim. *

Pilipai n+bi bi Pol n+ip nan ñeila, m+ñ m+ñ ga

¹⁰ Yad hagnö e, y+ip hauñ g+pal a gi gasi n+ñnö u pen wasö; y+ip gasi n+ñöl gi m+daibe pen adan m+mageia n+ñöm kale y+ip nan ap yuagpe. Pen m+ñi yubim rö, y+ip gasi n+ñöl gi m+dpim u n+ñem, Bi Kub hon u n+ip m+ñ m+ñ yab+ñ gabin.

¹¹ N+ñ rimnap y+har+ñ m+dpin gasi u n+ñem hagagabin; Bi Kub y+ip gasi ñö uri

* 3:15: 1Ko 2:6 * 3:17: 1Ko 4:16 * 3:19: Ro 16:18
2:19-20 * 4:3: Luk 10:20 * 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9
Kol 3:15 * 4:9: Ro 16:20

* 3:20: Ep 2:6,19 * 3:21: 1Ko 15:28,43-53 * 4:1: 1De
* 4:6: Mad 6:25-34; Kol 4:2 * 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27;

nihbin, yip nihön nihön ginab u, manö midagöp.

¹² Nîn rimnap nan iru midöp; nîn rimnap midagöp. Midöp nîn gau nihbin; midagöp nîn gau yiharîṅ midpin. Göp anibu, nan iru midö aka midagö, gasi kub niṅagpin.

¹³ Bi Kub yip abad midöm klö ñöb u me, yip nihön nihön gö a ginab u ginabin. *

¹⁴ Pen yip miṅjör gaia, kale yip gasi niṅmim nan ñibim u, aij yabiṭ gipim.

¹⁵ Kale Pilipai nîbi bi niṅbim, kale Jisas manö aij nipe u nöd api niṅbe nîn u, yad Masedonia Propins arö gem, God Manö hag ñi ajmidin, God nîbi bi nipe mideila gau rimnap yip nan ñagla. Kale Pilipai nîbi bi nöp yip mani nan gau ñimdim. *

¹⁶ Pen amem daun kub Desalonaika midainö nîn u, yad nan ap midageia pen kale yip mani nan gau pör ñimdim.

¹⁷ Pen mani nan gau a gem hagagabin; gasi kale ke niṅmim, nan haṭöwaṭö ñibe, God kalpe miñ miñ yabiṭ göm, kale gipe u hauṭ gagnab, a gem hagabin.

¹⁸ Nan yube magöṅhalö udpin. Bi kale Epaprodidas nîp mani nan gau ñibe, dapöm yip ñö, miñi nan iru yabiṭ midö mid aij gipin. Yip yube anibu, God nîp nan lauöm ñilö, haṭṅ aij auö nîp aij giṃidöp rö u gipim.

¹⁹ Kale Krai Jisas nîbi bi nipe midmim, yip nan yubim u, God yad bi gep yabiṭ u kalöp abad midöm, nan nihön midagainim gau kalöp ñinim.

²⁰ Anib u, God Bapi hon hib nipe pör nöp pör nöp hagno adö arnim. Anib unbö rö aij.

Manö naböṅ magö rimnap

²¹⁻²² Krai Jisas nîbi bi nipe bi kub Sisa aip midpal gau, kalöp Krai Jisas nîbi bi nipe midpim gau, “Kale midpim?” a gipal. Anib u me, God nîbi bi nipe aui midpun magöṅhalö, kalöp Krai Jisas nîbi bi nipe midpim gau magöṅhalö, “Kale midpim?” a gabun.

²³ Bi Kub Jisas Krai kalöp magöṅhalö mög niṅöm abad midainim.

* 4:13: 2Ko 12:10 * 4:15: 2Ko 11:9

Kolosi

Pol Kolosi nîbi bî kalîp köp kalî klîñ rîka

¹⁻² Yad Pol. God nîpe ke yîp hag lö, Krais Jisas manö ud arep bî ap mîdpin. Pen mîñi mam hon Dimodi yad aip mîdö nîñöl gî, kalöp Krais Jisas nîp nîñ udmim cîg aij gîmim añ mam daun kub Kolosi mîdpim gau, köp anîbi kalî klîñ rîkabin.

God Bapi hon kalöp mög nîñöm ud aij gö, mîd aij gîmim.

Pol Krais nîbi bî Kolosi gau sabe göm, God nîp aij a ga

³⁻⁴ Haglö nîñbun, kale Krais Jisas nîñ udmim cîg aij gîmim, nîbi bî nîp nîñ udpal gau kalîp magöñhalö mîdmagö lîbim. Anîb u, sabe gun, kalöp gasî nîñun, pör nöp God Bî Kub hon Jisas Krais Nap nîpe u nîp aij a gîpun. *

⁵ Ram mîñöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a gî gasî nîñbim u me, kale Krais Jisas nîp cîg aij gîmim, nîbi bî nîpe gau mîdmagö lîbim. Manö nîñö, Krais manö aij u, nöd auö, nan aij kalöp kumi kabö adö lañ au mîdöp u hadö nîñbe. *

⁶ Nöd api Krais manö aij u nîñmim, God nîbi bî gau mög nîñöm ud aij göp manö yuö yabîl u nîñmim, kale ke halö nîñ udpim ñîñ u rîkö, Krais manö aij u kalöp an dan magö pîlöm kub ranöm arab rö u, anîb unbö rö nöp me, ram mîñöñ gau gau kîd kîd magöñhalö gau, Krais manö aij u aramöm nîbi bî an kale dan magö pîlöm kub ranöm arab.

⁷ Epapras, hon aip nagî wög göm, Krais nîp wög pör gî aij göp u, kalöp nöd api Krais manö aij u hag ña. Anîg ga u, hanîp gî ña.

⁸ Epapras aui apöm, Ana kalöp an dan mîdö nîñöl gî, nîbi bî gau mîdmagö lîbim u, hanîp hag ña. *

⁹ Anîb u, Epapras nîpe nöd api hanîp manö hag ñö nîñno ñîñ u rîkö, kalöp nan

a gun God nîp pör nöp sabe gîpun. God nîp sabe gun hagabun, nîp aij gîñim adö u nöp, Ana nîpe kalöp gasî ñö kale gasî nîñ kîd hîkmim nan nîñhön God nîp aij gîñab u nîñ aij gîmim, a gabun. *

¹⁰ Anîb u, Bî Kub nîbi bî nîpe yabîl rö gî mîdmim, nîp aij gîñab adö u nöp gîpe arñim. Anîg gîmim, nan aij ke ke iru nöp gî dammim, God nîpe aigale bî rö mîdöp u nîñ aij yabîl gîñabim. Anîg gîpe, nan magö iru nöp pîñab.

¹¹ God nîpe Bî klö unbö ke yabîl mailö halö mîdöp u, nîpe klö nîpe magöñhalö kalöp ñö, kale pîdöñ nîpe udmim, marö rîmnap auö gasî anîbu nîñagmim, gasî halö mîdmim, mîñ mîñ göl gî, *

¹² Bapi nîp aij a göl gî mîdaimim. Krais nîbi bî nîpe ram mîñöñ pör mailö gîmîdöp au nan aij udnaböl u, Bapi nîpe kalöp gö, kale u rö nöp nan aij anîbu udnabim. *

¹³ Seden, bî sîbön böñ gau abad mîdöp u, hanîp nagî adîk pîdöñ lîmîdöp u pen God nîpe hanîp hubîk yuö, mîñi Ñî mîdmagö nîpe hanîp ud aij göm abad mîdöp. *

¹⁴ Ñî nîpe nöp hanîp nan a göm umöm, nagî mîdaino u hubîk yua; nîpe nan si nan naij gîpun gau nîñöm arö ga. *

Krais nan gau magöñhalö abad mîdöp

¹⁵ Nap God nîp waiö nîñun rö lagöp u pen Ñî nîpe me Nap rö mîdöp. Nîbi bî nan gau gî laga ñîñ u, Ñî Nap aip mîdeia. Nîbi bî nan gau magöñhalö yagol rö mîdöp; Krais nîpe adö lañol mîdöp. *

¹⁶ Nan kumi kabö adö lañ gau abe, nan mîñöñ naböñ îl i abe, nan amgö nîñbun gau abe, nan amgö nîñagpun gau abe, ana nan gau abad mîdpal gau abe, magöñhalö nîpe nöp gî la. Gî la u, Krais hib nîpe haglö adö arñim a göm gî la.

¹⁷ Ram mîñöñ hadame dagol gau gî laga ñîñ u, Krais mîdeia. Nîpe mîdöp u me, nan gau magöñhalö ka ke u mîdöm jîm ñöl mîdöp. *

¹⁸ Krais nîpe nabîc magö rö mîdöp; nîbi bî nîpe gau, cöc u, hañ roman nîpe mîdöp.

* 1:3-4: Ep 1:15,16

* 1:5: Ep 1:13; 1Pi 1:4

* 1:8: Kol 4:12; Plm 23

* 1:9: Ep 1:16,17

* 1:11: Ep 1:19; 3:16

* 1:12: Ep 1:11,18

* 1:13: Luk 22:53; Ep 2:2

* 1:14: Ep 1:7

* 1:15: 2Ko 4:4; Jon 1:18

* 1:17: Jon 1:1; 8:58

Nipe gö cöc hañ roman kamıñ mıdöp. Nipe ıñ göm umöm kauyan uraka u me, nan nıñön nıñön mıdöp gau yagol rö mıdöp; nıpe nöp adö lañol mıdöp. *

¹⁹ God gası nıpe ke nıñöm gö, God nıpe mıdöp rö nöp, Krais anıñ unbö rö nöp mıdöp. *

²⁰ Anıñ u, nan nıñön nıñön mınöñ naböñ ıñ i mıdöp abe, ram mınöñ kumi kabö adö lañ au mıdöp abe, nan gau magöñhalö God aip jım ñınım rö löp. Nöd nan gau God nıp kaua maual rö mıdmıdöp. Pen Ñı nıpe, Nap nıpe ke mıdöp rö nöp mıdöm, mab kros ba lañ hagape lugö umö, uri nan gau magöñhalö God aip jım ñınım rö löp. *

²¹ Kale nöd nan si nan naij gası nıñöl gı, anıñ unbö rö nöp göl gı mıdmim, God nıñi bı al ñıñeb nıpe mıdmim, mılö gau rö mıdmıdim. *

²² Mıñi pen Ñı nıpe hañ roman löm uma rö, kalöp ud nıpe ke aip jım ñöl lö, ram mınöñ nıpe kumi kabö adö lañ au arammim, God amgö ilö nıpe au nıñi bı uñ, nıñi bı asıñ mıdagöp, nıñi bı manö ap mıdagöp, mıdeinabim. *

²³ Pen kale Krais manö aij nıñ udpim u, ram padö rö nıñ udöl gı mıdmim, God nan aij kalöp ñınab u gası mıdmagö kale an dan pıdöñ lımim gası nıñöl gı mıdaimim. Manö aij kalöp haglö nıñbim anıñbu, kalöp nöp wasö, nıñi bı ram mınöñ gau kıd kıd magöñhalö hag ñılö ara. Yad Pol u rö nöp wög adö anıñbu nöp gıpin.

Pol Krais nıp wög geia

²⁴ Kalöp nan a gem Krais manö aij hag ñınö yıp gı naij gılö marö udnö u, mıñi yad mıñ mıñ gıpin. Krais nıpe ke marö kub yabıñ uda u rö, Krais nıñi bı marö kub yabıñ udöl a gem, Krais hañ roman nıpe u, cöc nıpe u, gı ñınam a gem, hañ roman yad marö rımnab udpin.

²⁵ God yıp hag lö, kalöp God Manö u magöñhalö hag ñı aij gımdın u me, cöc nıpe u nıp wög gı ñeb bı ap mıdpin. *

²⁶ Manö aij anıñbu hadame gau mı iru yabıñ pi göl mıdmıdöp pen mıñi God nıpe Krais nıñi bı nıpe kalıp manö anıñbu waiö la. *

²⁷ God gası nıñöm manö hag la u, manö aij yabıñ, manö mailö halö pi göl mıdmıdöp u, nıñi bı gau magöñhalö nıñöl a göm, nıñi bı nıpe kalıp waiö yamnab. Manö aij anıñbu ıñ u anıñ göl mıdöp: Krais mıdmagö kale an dan mıdöp; anıñ u kale ram mınöñ kumi kabö adö lañ au arammim, God mailö ke halö au mıdöp aip pör mıdeinabim.

²⁸ Anıñ u, hon Krais nöp hag ñıñbun. Kale magöñhalö Krais nıp cıg aij göl gı, manö nıpe nıñ aij göm, hagöp rö nöp göl gı mıdeinaböl a gun, gası nıñ aij gun nıñi bı gau kalıp magöñhalö rımıd ukun, Krais manö aij u hag ñımıdun.

²⁹ Adö anıñbu nöp, Krais klö naij nıpe ke magöñhalö yıp ñöb u udem, klö gem wög nıpe göl gı mıdpin. *

2

Kalöp manö pıral hagöl u, udagmim

¹ Pen nıñim! Kale Kolosi nıñi bı gau abe, Leodisia nıñi bı gau abe, nıñi bı rımnab halö mulu adıñ yad nıñagpal gau abe, mıd aij gımim a gem, wög klö yabıñ gabin.

² Kale gası halö mıdöm, gası anıñ ap nöp nıñöm, pen pen mıdmagö löm, gası nıñ kıd hiiköm, God Manö pi göl mıdmıdöp u magöñhalö nıñ aij göl, a gı gası nıñbin. God Manö pi göl mıdmıdöp u Krais.

³ Krais nıp an dan nöp God gası aij aij magöñhalö pi göl mıdöp u me, nıpe ke nöp God gası aij anıñbu waiö lınım rö löp. *

⁴ Nıñi bı rımnab pıral alöm, manö klıñ aij rımnab haglö nıñöl gı, manö pıral kale anıñbu nıñ udmim rö löp a gem, kalöp manö anıñbi hag ñı aij gabin. *

⁵ Yad ram mınöñ mılö aui mıdpin u pen gası yad u kalöp lau adö mıdö nıñöl gı, kalöp gası nıñöl gı mıdpin. Pen kale Krais nıp nıñ ud pıdöñ gımim, agamıj mıdmim, jım ñöl mıdpim u, yıp aij yabıñ göp. *

* 1:18: Ep 1:22-23; Ap 26:23; Rep 1:5 * 1:19: Kol 2:9 * 1:20: Ep 1:10; 2:16 * 1:21: Ro 5:10; Ep 2:12 * 1:22: Ep 2:14-16; 5:27 * 1:25: Ep 3:2,7-8 * 1:26: Ro 16:25-26; Ep 3:5,9 * 1:29: Ep 3:7,20; Plp 4:13 * 2:3: 1Ko 1:24,30 * 2:4: Ro 16:18 * 2:5: 1Ko 5:3

Krais aip mɨdun nɨpe hagöp rö nöp gun

⁶ Kale Jisas Krais nɨp nɨŋ udmim, Bɨ Kub hon a gɨmim udpim u me, adö anɨbu nöp nɨŋmim gɨpe arnɨm.

⁷ Krais nɨp cɨg aij gɨmim, manö nɨŋö nɨpe hag ñlō nɨŋbe u nɨŋ ud pɨdöŋ gɨmim, hagöp rö nöp gɨmim, God nɨp aij a göl gɨ nöp mɨdaimim. *

⁸ Pen nɨŋ aij gɨmim. Nɨbi bɨ rɨmnap kalöp manö yɨharɨŋ manö pɨral haglö, kale manö pɨral anɨbu udmim kɨd kale gau amim rö löp. Manö yɨharɨŋ manö pɨral hagpal u, bac bɨ aiud kale abe, ana naij nan gau mɨnön naböŋ iɨ i abad mɨdpal gau aiud abe udöm hagpal. Krais manö aij u udöm hagagpal.

⁹ Nɨhön gɨnɨg: Krais hañ roman halö mɨdöp u pen God mɨdöp rö u, Krais nɨpe anɨb unbö rö nöp mɨdöp. *

¹⁰ God nɨpe gö, kale Krais nɨp cɨg gɨmim, nɨp aip jɨm ñöl mɨdmim, kamɨŋ yabɨɨ mɨdpim. Nɨpe nöp me, ana naij nan gau mɨnön naböŋ iɨ i abad mɨdpal gau magöŋhalö adö lagod mɨdöp. *

¹¹ Kale Krais aip jɨm ñöl mɨdpim u me, kale hadö Juda nɨbi bɨ hañ rɨb gɨ dö gɨpal rö u mɨdpim. Juda nɨbi bɨ gau ru pɨ ñɨmagö udöm hañ rɨb gɨ dö gɨpal, pen Krais aip jɨm ñöl mɨdpim u me, nɨpe nan si nan naij gɨmɨdim nagɨ u rɨb gɨ dö göp. *

¹² Kalöp ñɨg pakla u, kalöp Krais aip rɨgöl gɨla; kale God klö nɨpe Jisas ud urak ña u nɨŋ udpe u me, God kalöp Krais aip ud urak ñö, nɨbi bɨ kamɨŋ gɨsön nɨbö nɨpe mɨdpim. *

¹³ Kale nöd nan si nan naij adö u nöp gɨmɨdim, Krais nɨpe nan si nan naij gɨmɨdim nagɨ u rɨb gɨ dö gaga ñɨn u, kale nɨbi bɨ hadö umbal rö mɨdaibe. Pen God nɨpe ke gö, urɨ kale Krais aip kamɨŋ mɨdpim. God nan si nan naij gɨno u magöŋhalö nɨŋöm arö ga. *

¹⁴ Nan si nan naij gɨno u, köp aŋ yaŋ kalɨ klɨñ rɨköm, lo manö ke ke pen ñeb manö u halö kalɨ klɨñ rɨkla u, God köp anɨbu ud mab kros ba laŋ cɨpɨɨ pak lö, böŋ nöp pɨs ga. *

¹⁵ Mab kros ba laŋ Krais nɨpe ana naij nan gau mɨnön naböŋ iɨ i abad mɨdpal gau mo nɨpe gau löm, nɨbi bɨ gau nɨŋ mɨdlö nɨŋöl gɨ, kalɨp nagɨ adɨköm ud tɨp gɨ ud ara.

¹⁶ Anɨg ga rö, kale nan magö rɨmnap gau ñɨg rɨmnap gau ñɨŋbe, nɨbi bɨ rɨmnap kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. Mɨñi God nɨp sabe gep ñɨn kub a göm asɨ masɨ gɨnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. Mɨñi rakɨn gɨsön auöp ñɨn kub a göm asɨ masɨ gɨnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. Mɨñi Juda God nɨp sabe gep ñɨn kub a göm asɨ masɨ gɨnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. *

¹⁷ Krais auaga ñɨn u, nan anɨb gau ana rö nɨŋöm gɨmɨdal; pen nan yabɨɨ u Krais. *

¹⁸ Anɨb u, nɨbi bɨ rɨmnap apöm, manö mɨlö hagöm, naböŋ nɨŋbun rö, kale anɨg anɨg gɨmim, aka nɨbi bɨ ramö rö mɨdmim, aka ejol gau sabe gɨmim, a gaiöl u, manö kale udmim, God nan aij kalöp ñɨnab nan u arö gagmim. Nɨbi bɨ anɨb gau, Krais manö aij u nɨŋagpal; gasɨ kale ke nöp nɨŋöm, gasɨ pɨral gau nɨbö gau nɨbö udöm, hon nɨbi bɨ kub a göm, aiud yɨharɨŋ mɨlö yabɨɨ udaböl.

¹⁹ Nɨbi bɨ anɨb gau, Krais nɨp arö göm adö anɨbu arbal. Pen Krais nɨpe nabɨc magö mɨdöm, hañ roman nɨpe u, magöŋhalö kɨdɨ goɨ rö jɨm ñöl löm, nan aij ñöm, abad mɨd aij gö nɨŋöl gɨ, God nɨp aij gɨnɨm rö u, hañ roman kub gö gö arab. *

²⁰ Krais cɨg gɨpim u me, nɨp aip umbe, ana naij nan gau mɨnön naböŋ iɨ i abad mɨdpal gau mo kale gau mɨdagpim; kalöp nan ap gɨnɨg klö ap mɨdagöp. Anɨb u, nɨhön gɨnɨg nɨbi bɨ gau gasɨ nɨŋbal rö gasɨ nɨŋbim?

²¹ “Nan u ñɨmagö udagmim! Nan u ñɨŋagmim! Nan u ud nɨŋagmim,” a gɨpal, *

²² pen nan magö ñɨg nan hagpal nan gau magöŋhalö ñɨŋlō pɨs gɨnab. Manö klɨñ aij hag ñɨbal gau magöŋhalö nɨbi bɨ gasɨ ke

* 2:7: Ep 3:17 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Ep 1:21-22 * 2:11: Ro 2:29 * 2:12: Ro 6:4 * 2:13: Ep 2:1,4-5

* 2:14: Ep 2:14-16; 1Pi 2:24 * 2:16: Ro 14:1-12 * 2:17: Hib 8:5 * 2:19: Ep 2:21; 4:16 * 2:21: Gal 4:3,9; 1Di 4:3

n+ñjöm hagpal adö u nöp n+ñjöm hag ñibal.
*

²³ Nibi bi anib gau, ejol abe sabe gun a göm, nibi bi mög gep rö m+dnö aij g+nab a göm, nan asi masi göm, b+slam m+dpal. Anig g+lö, nibi bi r+mnab n+ñlö, manö n+ñjö rö l+nab u pen nan si nan naij gep gasi u auö, nan piral gau nöp gasi n+ñjöm, Krais n+p cig m+dagpal rö, nan ap klö ñö, hañ romanj ke gasi göp u arö göl rö lagöp.

3

God hanip gö, Krais aip urakno

¹⁻² Pen kale Krais aip urakmim kam+ñj g+sön n+bö m+dpim u, m+nöñ naböñ adö iñ i nan gau gasi u n+ñagmim. Gasi kub kale u arn+m nan ram m+nöñ kumi kabö adö lañ m+dpö gau. Krais n+pe uraköm adö lañ au aramöm, God ñimagö y+jig böñ lau asik m+dpö. *

³ Kale Krais aip umbe u me, kam+ñj m+dep magö kale u God Krais kal+p apil m+hau aip pi göl m+dpö.

⁴ Kam+ñj m+dep magö kale iñ u Krais. Hainö n+pe aunab ñ+n u, amun n+pe aip mailö unbö ke halö m+dp aij g+nabun.

Nöd m+dm+dim u ke, uri m+dpim u ke

⁵ Anib u, nan n+hön hañ romanj gasi göp u al pak l+mim. Nibi si bi si g+mim, gasi naij n+ñmim, hałowalö g+mim, nan si nan naij nöp gun a g+mim, u+pö k+lno k+bap gol mani nan gau iru nöp udun a g+mim g+pe aragn+m. U+pö k+lno k+bap gol mani nan gau iru nöp udun a g+ gasi n+ñbal nibi bi gau, kale nibi bi nan piral sabe g+pal rö nöp m+dpal. *

⁶ Adö anib gau nöp g+lö, God kal+p kal juö, ilön kub yab+ñ udnaböl.

⁷ Kale ke nöd nag+ naij adö an+bu nöp gasi n+ñmim, anib unbö rö nöp g+m+dim.

⁸ Pen m+ñni nag+ naij adö u böñ nöp arö g+mim. Nöd mulu kal n+ñmim, kal yab+ñ jumim, gasi naij n+ñmim, nibi bi gau kal+p hag pro g+mim, urañañ hagmim g+m+dim rö, m+ñni gagmim. *

⁹ Manö piral hagmim, pen hagö pen hagö g+m+dim u, u rö nöp hagagmim. Krais aip umbe u me, g+ naij g+m+dim nag+ u kalöp wañj rö wam wam ga u, hibur gasi m+dmagö nöd n+bö kale u, ud asik ke gau yubim. *

¹⁰ Hibur gasi m+dmagö nöd n+bö kale u ud asik yumim, hibur gasi m+dmagö hain n+bö kale u, wañj rö rol l+bim. Nibi bi g+sön n+bö m+dmim, God kalöp g+ la u pör nöp gö, kale n+pe ke m+dpö rö nöp l+mim, n+p n+ñ aij yab+ñ g+nabim. *

¹¹ God anig ga u me, Grik nibi bi gau ke, Juda nibi bi gau ke m+dagpal. Nibi bi hañ r+ñ g+ dö g+pal gau ke, nibi bi hañ r+ñ g+ dö gagpal gau ke m+dagpal. Nibi bi köp kal+ k+lñ amgö l+ n+ñbal gau ke, nibi bi köp kal+ k+lñ amgö l+ n+ñagpal gau ke m+dagpal. Nibi bi w+yp gau ke, nibi bi uböl gau ke m+dagpal. Nibi bi rau dam l+lö nag+ wög g+pal gau ke, nibi bi gasi kale ke n+ñjöm wög g+pal gau ke m+dagpal. Nibi bi g+sön n+bö m+dpun u me, Krais n+pe ke nöp hanip magöñhalö m+dmagö raul añ dan m+dpö, nan r+mnab magöñhalö nan y+har+ñ rö löp. *

¹² God nibi bi n+pe m+dpim. N+pe kalöp m+dmagö löm, nibi bi n+pe ke hag la. Anib u, wañj rol l+bal rö, g+ aij gep nag+ u rol l+mim. Nibi bi gau kal+p mög n+ñmim, ud aij g+mim; hib kale ke hagpe adö aragn+m; nibi bi hain aij m+dmim; nibi bi gau manö hain hagmim kal juagmim. *

¹³ Krais nibi bi n+pe r+mnab kalöp g+ naij gaiöl, kal+p pen g+ naij gagmim. Manö r+mnab m+dain+m, B+ Kub kale nan si nan naij g+pe n+ñjöm arö göp rö u, nibi bi gau kalöp g+ naij gaiöl u, u rö nöp n+ñmim arö g+mim. *

¹⁴ Pen kale nag+ aij an+bu rol g+mim, höñ adö lagod au m+dmagö lep magö u rol g+mim. Nibi bi m+dmagö lep magö u, nan aij gau magöñhalö wam wam ud j+m ñöm lö, nan aij ap ulep gagn+m. *

¹⁵ God kalöp udöm hañ romanj añ+ nöp j+m ñöl la u, kale agam+j m+dmim pen pen

* **2:22:** Mad 15:9 * **3:1-2:** Mad 6:33; Mak 12:36; 16:19; Ep 1:20 * **3:5:** Ro 6:6,11; Ep 4:19; 5:3-6 * **3:8:** Ep 4:25-29; 5:4 * **3:9:** Ep 4:22,25 * **3:10:** Ep 4:24 * **3:11:** Gal 3:28 * **3:12:** 1Pi 2:9 * **3:13:** Ep 4:2,32 * **3:14:** Ro 13:8-10

ud aij g+mim a göm ga. An+ib u, Krai hibur hain hain ñöb u n+ip hag n+ijmim, m+idmagö kalöp an dan hibur hain hain magö an+ibu lö, agam+ij m+idmim, nan n+ihön n+ip aij g+nab u n+ijnabim. An+ib u, n+ip aij a göl g+ nöp m+idaimim. *

¹⁶ Krai manö aij u an kalöp dan ajman rauöm rö m+idain+im n+ijöl g+, manö n+ipe u n+ij aij yab+il g+mim me, pen pen hag ñ+ aij göl g+, God Manö ad+ij Sam a g+pal r+imnap, God hib n+ipe dap raneb k+imap r+imnap hagöl g+, God n+ip aij a göl g+ m+idaimim. *

¹⁷ Pen manö hagn+ig aka n+ihön n+ihön g+n+ig, B+ Kub Jisas n+ibi b+ n+ipe m+idpun a g+mim, God Jisas kal+ip apil m+ihau aij a göl g+ nöp g+ipe arn+im. *

Krai n+ibi b+ n+ipe gau m+id aij göl

¹⁸ Kale n+ibi gau, kale Krai n+ij udpim rö, nagamul b+ manö hagöl u hain g+mim. *

¹⁹ Pen kale b+ gau, n+ibi kale gau kal+ip manö klö g+mim hagagmim; kal+ip m+idmagö l+imim. *

²⁰ Kale ñ+ pai gau, kale Krai n+ij udpim rö, name nap hagöl rö magöñhalö hain g+mim. An+ig geinabim God n+ip aij g+nab. *

²¹ Pen kale nap b+, ñ+ pai kale gau kal+ip manö klö g+mim hagpe hagpe, gas+ naij n+ijöm, m+id aij gagöl rö löp u, n+ij aij g+mim. *

N+ibi b+ nag+ wög g+pal gau; b+ kub kale gau

²² Kalöp n+ibi b+, b+ r+imnap nag+ ad+ik l+ daulö, kal+ip nag+ wög g+ ñ+m+idim gau, manö r+imnap hagn+ig gabin. B+ kub n+ijm+idal magö u nöp n+ijm+idlö n+ijöl g+ wög g+no, kal+ip aij gan a g+mim gagmim. Gas+ m+ihöp n+ijagmim, B+ Kub hon kumi kabö adö lan u n+ij m+idöp rö, g+ aij gun a g+mim, aij gö n+ijöl g+ g+mim. *

²³ Kale nan n+ihön n+ihön geinabim, n+ibi b+ m+inöñ naböñ i+ i r+imnap kal+ip wög gabun a g+mim gagmim; B+ Kub kumi

kabö adö lan u n+ip wög gabun a g+mim, klö g+mim gas+ aij n+ijöl g+ g+mim.

²⁴ Wög g+ ñ+bim u, B+ Kub Krai n+ip wög g+ ñ+bim. Kale n+ijbim B+ Kub n+ipe pen ñöm kalöp nan aij ñ+nab.

²⁵ Pen God n+ipe n+ibi b+ g+ naij g+naböl gau manö kub hagn+ig, n+ibi b+ kub gau, n+ibi b+ pro gau a göm, manö kub gagnab; adö añ+ u nöp hagöm, ilön ñ+nab. *

4

¹ An+ib u, kale b+ kub rö m+idpim gau, B+ Kub kale kumi kabö adö lan m+idöp u gas+ n+ijöl g+mim, n+ibi b+ kalöp nag+ wög g+ ñ+bal gau kal+ip abad m+id aij g+mim, nan kal+ip ñeb rö u halöwa+ö ñ+mim. *

God n+ip sabe göl g+ m+idaimim

² Kale gas+ n+ij aij göl g+, aij a göl g+, God n+ip sabe göl g+ m+idaimim. *

³ Han+ip u rö nöp God n+ip sabe göl g+ m+idpe, God n+ipe adan hi+kö, Krai manö aij pi göl m+idm+idöp u n+ibi b+ gau kal+ip waiö hag ñ+nabun. Krai manö aij u nöp hagnö, y+ip nag+ leila m+idpin. *

⁴ Pen God n+ip sabe g+ipe, y+ip abad m+idö n+ijöl g+, manö an+ibu hag ñ+ aij g+nö, n+ibi b+ n+ij aij göl. Yad unbö rö nöp g+nam u aij.

⁵ Kale pör nöp gas+ n+ijöl g+ m+idpe, adan hi+k+im, n+ibi b+ Krai n+ip n+ij udagpal gau, gas+ n+ij aij göl g+, kal+ip ud aij g+mim, Krai manö aij u hag ñ+mim. *

⁶ Maj m+igan kale u dö sol dö kal rö lain+im. An+ig gö, n+ibi b+ manö kale n+ijlö, dö gö, n+ij aij g+naböl. Kalöp manö n+ihön rö hag n+ijnaböl, kal+ip pen hag ñ+ aij g+mim. *

Pol Dijikas Onesimas b+ m+ihau kal+ip yua

⁷⁻⁸ Mam m+idmagö hon Dijikas, yad B+ Kub n+ip wög klö g+pin rö göp u, n+ip yunö n+nab. N+ipe m+idpim u amöm, yad aigegö rö m+idpin u kalöp hag ñö n+ijmim m+ñ m+ñ g+mim a gem yunabin. *

* 3:15: Plp 4:7; 1Ko 12:27; Ep 4:4 * 3:16: Ep 5:19 * 3:17: 1Ko 10:31; Ep 5:20 * 3:18: Ep 5:22 * 3:19: Ep 5:25 * 3:20: Ep 6:1 * 3:21: Ep 6:4 * 3:22: Ep 6:5-8 * 3:25: Ro 2:11 * 4:1: Ep 6:9 * 4:2: Ep 6:18; Plp 4:6 * 4:3: Ro 15:30; Ep 6:19 * 4:5: Ep 5:15-16 * 4:6: Ep 4:29; 1Pi 3:15 * 4:7-8: Ep 6:21-22

⁹ Pen mam mɨdmagö hon Onesimas, bi kalpe ke u, Dijikas aip nɨnabil. Onesimas nɨpe u rö nöp, yad Bɨ Kub nɨp wög klö gɨpin rö, u rö nöp göp. Ammil, nan nɨhön nɨhön gai i gab u magöŋhalö kalöp hag ñɨ aij gɨnabil. *

God kalöp mög nɨŋöm ud aij gö, mɨd aij gɨmim. *

Pol manö hag naböŋ jua

¹⁰ Bɨ Arisdakas, yad aip nagɨ mɨdpul u abe, bi hon Mak abe kalöp, “Mɨdpim?” a gɨpil. Mak me, bi hon Banabas nɨmdaŋ nɨpe u. Bɨ anɨbu nöp nöd manö yuem hagnö, “Nɨp yagol u amjakö ud aij gim,” a gɨnö. *

¹¹ Bɨ hon Jisas, hib nɨpe ap Jasdaz a gɨpal u, u rö nöp kalöp, “Mɨdpim?” a göp. Bɨ Juda mɨhau nɨgaŋ anɨb gau me yad aip wög gɨpun. Juda rɨmnap yɨp gasɨ ap ap nɨŋöm jɨm ñöl wög gagpun; kale yam nöp yad aip God nɨbi bi udöm abad mɨdeinab manö aij u hag ñɨbun.

¹² Bɨ kale Epapras, Kraiz Jisas nɨp wög göp u, kalöp, “Mɨdpim?” a göp. Nɨpe pör pör klö göm kalöp God nɨp sabe göm hagöp, “Kale gasɨ rɨmnap nɨŋagöm, Kraiz manö aij u nɨŋ ud pɨdöŋ göm, nɨp cɨg aij göm, hagnabön rö nöp gɨlö arnɨm,” a göp. *

¹³ Amgö yad ke nɨŋem kalöp hagabin, nɨpe klö göm kalöp wög göm, Leodisia nɨbi bi kalɨp wög göm, Hirapolis nɨbi bi kalɨp wög göm göp.

¹⁴ Pen bi aij hon, wös wameb bi Luk abe, Demas abe kalöp, “Mɨdpim?” a gɨpil.

¹⁵ Añ mam daun kub Leodisia gau, nɨbi bi apöm nɨbi Nimpa ram God nɨp sabe gɨpal gau magöŋhalö, “Pol kalöp, ‘Mɨdpim?’ a göp,” a gɨmim.

¹⁶ Kalöp köp yuabin i nɨŋmim, ñɨbe arö, Kraiz nɨbi bi Leodisia mɨdpal gau u rö nöp nɨŋöl. Pen Leodisia nɨbi bi kalɨp köp yubin u, kale u rö nöp udmim nɨŋmim.

¹⁷ Pen Akipas nɨp hagnim, “Bɨ Kub wög nöp hag la u gɨ udmön,” a gɨmim. *

¹⁸ Yad Pol, mɨñi ñɨmagö yad u ke, manö adɨŋ magö i kalɨ kliñ rɨkabin. Yɨp sen udöm nagɨ pɨdöŋ lɨbal u, yɨp hauɨ gagnim.

* 4:9: Plm 10-12

* 4:10: Ap 12:12; 15:37-39; 13:13

* 4:12: Kol 1:7; 2Di 4:10-11; Plm 23-24

* 4:17: Plm 2

* 4:18: 1Ko 16:21

1 Desalonaika

Pol köp nöd u Desalonaika nibi bi kalip kali kliñ rika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi God Bi Kub Jisas Kraiss apil mihau nibi bi kale daun kub Desalonaika midpim gau, köp anibi kali kliñ rikabun.

God kalöp mög niñöm ud aij gö, mid aij gimim. *

*Desalonaika nibi bi Kraiss nip niñ udöm
cig aij gila*

² Sabe gun, kalöp magöñhalö pör nöp God nip aij a gipun.

³ Bapi God nip sabe gun, pör nöp kalöp gasi niñun, kale aige göl rö gipim u gasi niñun, God nip aij a gipun. Kale Bi Kub hon Jisas Kraiss nip niñ udmim cig aij gimim, nip wög gi aij gipim; kale Bi Kub hon Jisas Kraiss nip midmagö limim, klö gimim nip wög göl gi midpim; kale Bi Kub hon Jisas Kraiss aip ram minöñ kumi kabö adö lan au arammim nan aij udnabim a gimim, marö auö gasi iru niñagpim. *

⁴ Añ mam aij. Hon niñbun kale me, God midmagö löm nibi bi nipe ke uda nibi bi gau midpim.

⁵ Kraiss manö aij nipe u dam ram kale gau amun, kalöp manö magö nöp hag ñagno. Ana Uñ nipe hanip an dan midöm, klö nipe hanip ñö niñöl gi, Kraiss manö aij u manö niñö yabiñ midöp a gun, kalöp manö yijig göl yabiñ u hag ñino niñ udpe. Kalöp aip hanmidun u, kalöp nan a gun anig göl gi midmidun u, kale ke hadö niñbim. *

⁶ Bi Kub gimidöp u niñmim, hon ke gimidun u niñmim, anib unbö rö nöp gi midaipe. Kale bistam yabiñ midmidim pen Ana Uñ nipe gö, kale Kraiss manö aij u niñmim, miñ miñ göl gi niñ ud midaipe. *

⁷ Anig göl gi aij gipe anibu, Kraiss nibi bi nipe Masedonia Propins mideila gau abe,

Akaia Propins mideila gau abe niñöm, anib unbö rö nöp gi aij gi mideila.

⁸ Kale God nip niñ udpe u, manö anibu aram aram, Masedonia Propins, Akaia Propins gau nöp wasö, ram minöñ gau gau magöñhalö ara niñöm nibi bi gau magöñhalö hadö niñbal.

⁹ Anib u, hon ram minöñ rimnap amjano, nibi bi anib gau ke aiud udöm hagpal, “Desalonaika nibi bi kalip manö aij u hag ñaibe, kalöp ud aij göm, nan piral sabe gimidal gau arö göm, God niñö pör kamñ midöp u nip niñ udöm, nipe hagöp rö nöp göm,

¹⁰ Ñi nipe Jisas umö, God gö uraka u, kumi kabö adö lan au nibö ado gi aunim a göm, abad midpal,” a gipal. Jisas hanip nan a göm uma u me, God kal juöm pen ilön kub ñinab u udagnabun.

2

*Pol Desalonaika midöm Bi Kub nip wög
ga*

¹ Añ mam bi, kale ke niñbim, nöd ram kale auno u, yiharñ auagno.

² Daun kub Pilipai nöd amun hag ñino, nibi bi rimnap hanip manö naij hagöm gi naij gila u pen God hanip abad midöm gi nö, gila anibu gasi iru niñagun, Desalonaika amun Kraiss manö aij u hag ñino, hanip u rö nöp gi naij gila u pen hañwañö hag ñi midaino. *

³ Manö kalöp hagnun u dui gun, gasi naij niñun, piral hagnun, hag ñagpun.

⁴ Kraiss manö aij ud aröl a göm, God nipe ke hanip hag lö, manö aij anibu hag ñibun. Kraiss manö hag ñino, nibi bi gau niñlö, kalip aij gan a gun gagan; God nipe niñö, nip aij gan a gun gabun. God nipe nöp gasi midmagö hon an dan aigöl rö gi midpun u niñöb. *

⁵ Kale ke niñbim, kalöp aij ginim a gun manö kliñ aij rimnap kalöp hag ñagno; mani nan gau udun a gun manö hag ñagno. God nipe u rö nöp niñöb.

⁶ Kale Desalonaika nibi bi hib hon hagpe adö arnim a gun manö hag ñagno. Nibi

* 1:1: Ap 17:1-9 * 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6 * 1:5: 1Ko 2:4-5 * 1:6: Ap 17:5-9 * 2:2: Ap 16:19-24; 17:1-9
* 2:4: Gal 1:10

bî rîmnap gau hib hon haglö adö arnîm a gun manö hag ñagno.

⁷ Bî Jisas manö ud arep mîdpun rö, kalöp manö yîñîd hag ñeb rö, pen hane hagagno. Nîbi gau ñî painaṇ kale ud aij gîpal rö u, kalöp hain aij gun ud aij gîno.

⁸ Kalöp mîdmagö yabîl lî mîdmîdun. God Manö aij nîpe u kalöp hag ñaino, hanîp al pak lîñîg gîblap arö gagbnop. Kale añ mam mîdmagö hon me.

⁹ Añ mam bî, kale nîñbim, kalöp aip mîdun wög klö gun uṭham mîdmîdun. Kalöp aip mîdun, God manö aij nîpe u kalöp hag ñî ajun, uṭham nan magö hanîp ral dapöm ñî naböl a gun, sîdö aṇ sîbön yaṇ mani wög rö gun nan ñîñmîdun. *

¹⁰ Kale nîñbim, hon kalöp nîbi bî Krai nîp nîñ uḍpîm gau aip mîdöl gun, kalöp gî aij nöp gun, bî asîñ mîdagöp, bî manö ap mîdagöp rö nöp mîdaino. God nîpe ke u rö nöp nîñöb.

¹¹ Kale nîñbim, nap bî ñî pai kale ke hag ñî aij gîpal rö kalöp gîno. *

¹² God kalöp udö, nîbi bî nîpe nöp mailö halö mîdeinabim. Anîb u, kale God göp anîbu nîñmîm, gasî nîñ aij gîmîm, nagî aij adö u nöp gî mîdaimîm a gun, kalöp manö hain hag ñîno. Kale gasî halö mîdmîm, kalöp gî naij gîla u gasî iru nîñagmîm, klö gîmîm, nagî aij adö u arö gagmîm, a gun, manö anîbu rö kalöp hag ñîmîdun.

¹³ Kalöp God manö aij nîpe hag ñîno nîñmîm, manö kale ke nöp hagagaböl, God manö nîpe ke hagaböl, a gîmîm nîñ uḍpe. Nîñö me, manö hag ñîbun u, God manö kamîñ gasî mîdmagö kale aṇ daṇ wög gö, magö pîlöp. Anîb u, hon pör nöp God nîp aij a göl gî mîdpun. *

¹⁴ Pen añ mam bî. Krai nîbi bî nîpe ram mîñnöṇ Judia gau cöc ke ke gau ap magum göm God nîp sabe gîlö, Juda nîbi bî gau kalîp gî naij gîla rö nöp, nîbi bî kale ke Desalonaika gau mîdpal kalöp u rö nöp gîla. *

¹⁵ Juda nîbi bî gau kale God manö hagep bî gau kalîp al pak löm, Bî Kub Jisas nîp al pak löm, hanîp yu gî yula. God

kalîp nîñöm ñîñî lagöp. Kale nîbi bî gau magöñhalö nîñlö mulu lugöp. *

¹⁶ Krai nîp nîñ uḍlö kalîp kamîñ gîsön ñî nab a gun, Krai manö aij nîpe u Juda nîbi bî wasö gau kalîp hag ñîno, Juda nîbi bî gau kal juöm, hanîp adan urön gîpal. Gîpal anîbu, kale pör nöp nan si nan naij gîmîdal rö nöp gî dam dam dam arö, nan si nan naij kale asmen kub yabîl rö mîdöp. Pen mîñî God kalîp kal juöm gö marö kub yabîl kalîp auöp.

Pol kalöp kauyaṇ am nîñnam, a ga

¹⁷ Añ mam bî. Kale aip mîdno, Juda nîbi bî hanîp yu gî yula u, mög gö nîñöl gî mîdpun. Hañ roman hon auî mîdpun pen gasî hon kalöp aip mîdöp. Anîb u, kalöp kauyaṇ am nîñun a gun, gasî u nöp nîñ mîdpun.

¹⁸ Kalöp am nîñun a gî gasî nîñun, yad Pol, ñîñ mîñhöp aka mîñhau nîgaṇ amnabin a gîñö, pen Seden hanîp adan wamöb.

¹⁹ Krai nîbi bî rîmnap halö gîpal rö, kale abe gîpe me, hon gasî halö mîdpun; kale gîpe, mîñ mîñ göl gî mîdpun; kale gîpe, Bî Kub hon Jisas aunab ñîñ u, manö aij ne hag ñîno magö pîlöp i, a gî nabun. *

²⁰ Kale nöp gasî nîñun, mîñ mîñ göl gî, aij a göl gî nöp mîdpun.

3

¹ Pen kalöp mög nîñun am nîñun a gun, yîñîd am nîñeb rö lagö, yad Pol, Sailas, hol mîñhöṇ daun kub Adens mîdul, *

²⁻³ mam hon Dimodi, hol aip God nîp wög göm, Krai manö aij nîpe u hag ñî ajöp u, nîp hag yulo na. Kalöp gî naij gîlö, nîbi bî rîmnap Krai nîp arö gî naböl rö löp, Dimodi amöm, kalöp aip mîdöm Krai manö aij u hag ñî aij gö, kale Krai nîp nîñ ud pîdön gîmîm, gasî halö mîdeinabim a gul, nîp hag yulo na. Pen kale nîñbim, Krai nîbi bî nîpe mîdpun rö, hanîp gî naij gîlö marö udnabun. *

⁴ Kale aip mîdun, hanîp gî naij gî naböl a gîno u, kale anîb unbö rö nöp gîla u hadö nîñbim.

* 2:9: Ap 20:34 * 2:11: Ap 20:31 * 2:13: 2De 2:13

* 2:19: Plp 2:15-16; 4:1; 2De 1:4 * 3:1: Ap 17:15 * 3:2-3: Ap 16:1-3; 2Di 3:12

* 2:14: Ap 17:5 * 2:15: Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19

⁵ Anig geila, kalöp mög yabił nıñem, gası iru nıñem, aige göl gımim mıdpim u nıñnım a gem, Dimodi nıp hag yunö. Gası yad nıñnö u, Seden nıpe kalöp tıp gö manö uıham hag nıno nıñbe u arö gımim rö löp, a gı gası nıñnö.

Dimodi ado gı apöm, mıd aij gıpm, a ga

⁶ Pen Dimodi kalöp am nıñöm apöm hagöp, Krais nıp nıñ udmim cıg aij gımim, nıbi bı gau kalıp mıdmagö lımim, halıp mıhön gası nıñöl gı nıñı lıbmim. Hol mıhön mılö gai i mıdul, kalöp mög nıñbul rö, kale pen u rö nöp ram mınön kale gau mıdmim, halıp mıhön mög nıñbmim, a göp. *

⁷ Pen hanıp gı naij gılö mıd aij gagno nıñ u, Dimodi apöm, kale Krais nıp nıñ ud pıdön gıpm manö u hagö, hanıp mıdmagö pılu göp. *

⁸ Kale Bı Kub cıg aij gımim nıp aip jım nıl mıdpim u nıñun, hon kamıñ yabił mıdpun.

⁹ Mıd aij gıpm u nıñun, God nıp aij a gun. God nıpe gö, kalöp gası nıñun, mıñ mıñ yabił gıpun. Anıb u, nıp aij a göl gı mıdpun.

¹⁰ Kauyan am kalöp nıñun, Krais manö aij u hag nıno, Krais nıp nıñ ud pıdön gımim a gun, klö gun God nıp sıdö an sıbön yan sabe göl gı mıdpun.

¹¹ Anıb u, Bapi God nıpe ke abe, Bı Kub hon Jisas abe hanıp adan hıklö, mıdpim u nıñabun. *

¹² Hon kalöp mıdmagö yabił lıbmim rö, Bı Kub kalöp gı nıö, kale ke u rö nöp pen pen mıdmagö lımim, nıbi bı gau kalıp magöñhalö mıdmagö lımim gımim.

¹³ Bı Kub Jisas kalöp klö nıpe nıñm abad mıd damöm, nıbi bı uı nıpe gau magöñhalö udöm ado gı aunab nıñ u, nıpe apöm kalöp udö, God Bapi hon amgö ilö adö nıpe u, kalöp manö ap mıdagö nıbi bı uı nıpe mıdeinabim.

4

God nıp aij gıñım adö u nöp gımim

* **3:6:** Ap 18:5 * **3:7:** 2De 1:4 * **3:11:** 2De 2:16 * **4:3:** 1De 5:23; 1Pi 1:16 * **4:4:** 1Ko 6:13 * **4:7:** 1Pi 1:15-16 * **4:8:** Luk 10:16; 2Ko 1:22 * **4:9:** Jon 13:34

¹ Añ mam bı. Kale aip mıdaino nıñ u, kale aige göl gımim God nıp aij gıñab adö u nöp gıñabim u kalöp hag nıno. Manö hag nıno u kale udmim anıb unbö rö nöp göl gı mıdpim. Pen uri hon Bı Kub Jisas nıbi bı nıpe mıdpun rö, yad kalöp hagabin kale gı aij gımıdım u, uri adö anıbu nöp klö gımim rapıñ nöp gıpe arnım.

² Bı Kub Jisas hanıp hagö kalöp manö nıñön nıñön hag nıno u kale hadö nıñbmim.

³ God nıp aij gıñab u, kale nıbi bı ke kamıñ aij mıdmim, nıbi sı bı sı gıñabim. *

⁴ Kale magöñhalö, God nıp aij gıñab adö u nöp hañ roman kale abad mıd aij gıpe, nıbi bı gau nıñlöp kalöp manö ap mıdagnab. *

⁵ Nıbi bı God nıp nıñagpal gau, gası naij nıñöm nıbi sı bı sı udun a göm, gı ajpal rö gıgmim.

⁶ Pen kale Krais nıbi bı añ mam gau nan sıkim gımim nan kale pıı gı udagmim. Nıbi bı rımnab anıg geinaböl u, God kalıp magöñhalö pen ilön nıñab. Manö anıbu kalöp nöd hag nı aij gıno.

⁷ Nan sı nan naij gımim a göm, God hanıp manö aij nıpe hagöm udaga; gı aij göl gı nöp mıdmim, nıbi bı uı mıdaimim a göm hanıp uda. *

⁸ Anıb u, nıbi bı manö hagabun anıb i jı nıñnaböl gau, hanıp jı nıñagnaböl; God nıp jı nıñnaböl. Pen God nıpe Ana Uı nıpe kalöp nıab. *

⁹ Krais nıbi bı añ mam gau kalıp mıdmagö lımim a gun manö u kalı klıñ rıkgun. God kalöp gası aij nıö, kale ke nıñmim hadö pen pen mıdmagö lıbmim. *

¹⁰ Krais nıbi bı nıpe Masedonia Propins mıdpal gau magöñhalö u rö nöp hadö mıdmagö lıbmim. Pen kalöp manö klö hagun hagabun, klö gımim pör nöp adö anıbu nöp gıpe kub arnım.

¹¹⁻¹² Pen kalöp nöd hagno rö, nıbi bı gau aip agamıj mıd aij gun a gımim gıpe arnım. Wög waryö kale gau ke gımim nan nıñmim. Anıb u, nan magö, mani nan kale gau ke mıdö nıñöl gı, nan asıb hag

* **4:3:** 1De 5:23; 1Pi 1:16 * **4:4:** 1Ko 6:13 * **4:7:** 1Pi 1:15-16 * **4:8:** Luk 10:16; 2Ko 1:22 * **4:9:** Jon 13:34 * **4:11-12:** Ep 4:28

ninagnabim me, nibi bi Krais nip ninagpal gau, kalöp ninlö aij ginab. *

Bi Kub ado gi aunab

¹³ Pen añ mam bi. Kalöp manö ap hag ñi aij ginabun. Nibi bi kale rimnap umaiöl, böñ nöp umbal a gimim, nibi bi rimnap mög gö mitöñ gipal rö gagmim.

¹⁴ Jisas uma u, God gö uraköm kamij midöp a gun ninbun rö, nibi bi Jisas nip nin udöm umla gau, Jisas ado gi aunab ñin u, God gö, Jisas nibi bi nipe umla anib gau dap halö aunab a gun, ninbun. *

¹⁵ Pen Bi Kub nipe ke manö hag ñimidöp rö ninbun, hon nibi bi kamij midno ninöl gi Bi Kub ado gi aunab gau, nibi bi nöd umla gau kalip arik aragnabun. *

¹⁶ Manö kub ap kumi kabö adö lan nibö hagöm, ejol magöñhalö gau abad midöp ejol kub u wiñ gau gö ninöl gi, God aij magö u hagö ninöl gi, Bi Kub nipe ke kumi kabö adö lan au nibö aunab. Bi Kub auö, nibi bi Krais nip nin udöm umla gau, nöd uraknaböl.

¹⁷ Kale uraknaböl ninöm God nipe hanip nibi bi nipe kamij mideinabun gau kalip aip uñ gö, kumi kabö lan ap ran jak am Bi Kub aip magum ginabun. Anib u, hon Bi Kub aip pör nöp pör nöp mideinabun.

¹⁸ Anib u, manö hagabun anib i pen pen hag amil apil gimim, gasi halö midaimim.

5

Bi Kub hon ado gi aunab u ninjun mid aij gun abad midaiun

¹ Pen añ mam bi. Bi Kub nipe ñin mai aunab, nibi bi nan nihön gilö ninöl gi aunab u, kalöp hagagun.

² Kale ke ninbim, Bi Kub aunab u, nip abad mideinaböl ñin u auagnab. Bi nan si udep gau nibi bi han arbal magö u aubal rö u aunab. *

³ Miñi agamij mid aij gipun, hanip miñi nan ap gagnab a ginaböl ñin u nöp yinid auö, gasi kub yabñ ninaböl. Nibi ñi painan yag daunig gilö ilön göp rö u ginab;

yinid nöp ilön naij udlö piñin gi aröl rö lagnab. *

⁴ Pen añ mam bi. Bi nan si udep gau apöm ram nap bi udlö, midmagö kale pñu ginab. Pen kale sibön böñ au midagpim rö, ñin kub anibu auö, midmagö kale pñu gagnim.

⁵ Kale magöñhalö mailö ñi pai midpim; kale magöñhalö sidö an ñi pai midpim. Hon sibön ñi pai wasö. *

⁶ Nibi bi rimnap uhön hanbal rö midagaiun; gasi nin aij gun midaiun.

⁷ Nibi bi uhön hanbal gau, sibön yan nöp hanbal. Nibi bi ñig klö ñinöm hauñ libal gau, sibön yan nöp gipal.

⁸ Pen hon nibi bi sidö an ajpun gau, gasi ninöl gi midaiun. God Manö nin udun, God nip midmagö li midaiun; anig gino, sior pidöñ ami bi rol libal rö, pabñ migan hon u mideinab. Bi Kub hon Jisas Krais aip ram minöñ kumi kabö adö lan au aramun nan aij udnabun a gipun u, gasi ninöl gi midaiun; anig gino, usajil pidöñ bad libal rö, nabic cög hon u mideinab. *

⁹ Nihön ginig: God hanip ga u, ilön kub udlan a göm gaga; Bi Kub hon Jisas Krais gö, nip aip ram minöñ kumi kabö adö lan au aramun nan aij udnabun a göm ga.

¹⁰ Krais hanip a göm uma u, kamij midno aunab aka umöl midno aunab u manö midagöp; amun pör pör nöp nipe aip kamij mideinabun. *

¹¹ Anib u, Krais nibi bi nipe pen pen Krais manö aij u hag ñimim, nin ud pidöñ gimim, gasi halö midmim. Pen hagajin i kale anib unbö rö nöp hadö gipim.

Manö hag naböñ juöm, kale midpim, a ga

¹² Añ mam bi. Bi kub kalöp uñham wög gi ñöl gi, manö ud asiköl gi, manö hag ñöl gi midpal gau, kalip ud aij gimim.

¹³ God ke hagö wög anig gipal u, kalip midmagö limim ud aij gimim. Pen kale magöñhalö agamij jim ñöl midaimim.

¹⁴ Añ mam bi ninjim. Nibi bi wög gagöm mid aij gipal gau kalip manö klö hagmim. Nibi bi mög gö gasi mlö li midpal

* 4:14: Ro 14:9; 1Ko 15:3-4,12 * 4:15: 1Ko 15:51-52 * 5:2: Mad 24:42-43; 2Pi 3:10; Rep 3:3 * 5:3: Mad 24:39; Luk 21:34-35 * 5:5: Ro 13:12 * 5:8: Ais 59:17; Ep 6:14,17 * 5:10: Ro 14:8-9; 1De 4:14

gau kalip manö hain haggmim hag ñi aij g+mim. Nibi bi hain gau kalip gi ñ+mim. Nibi bi gau magöñhalö kalip pör nöp manö hain haggmim agamij midaimim. *

¹⁵ Nibi bi rimnap kalöp gi naij gaiöl, pen naij gaggmim. Pen pen ud aij g+mim, pen pen gi aij g+mim. Pen nibi bi ke nibö gau abe, anib unbö rö nöp g+mim. *

¹⁶ Pör nöp miñ miñ göl gi midmim; *

¹⁷ pör nöp God nip sabe göl gi midmim;

¹⁸ pör nöp God nip aij a göl gi midmim.

Krais Jisas nibi bi nipe midmim anig göl gi midaipe me, God nip aij ginab. *

¹⁹ God Ana hanip gasi ñ+nim a g+mim niñöl gi midaimim. *

²⁰ Nibi bi God manö hagep gau manö hagaiöl arö gaggmim.

²¹⁻²² Pen nibi bi rimnap piral hagöl rö löp u, niñ aij yabiñ g+mim. God Manö yijig göl u hagaiöl niñmim udmim; piral hagaiöl niñmim udaggmim. Naij adö rimnap gaggmim. *

²³ God hanip nibi bi ud aij göp agamij mid aij gipun u, nipe ke kalöp abad midöm gö, kale nibi bi ke kamij aij nipe midainabim. God nipe ke gö, Bi Kub hon Jisas Krais aunab ñin u, ana kale gau, gasi rimid midmagö kale gau, hañ roman kale gau magöñhalö, asiñ ap midagnim. *

²⁴ God kalöp manö aij nipe haga u, manö nipe hagöp rö, anib unbö rö nöp göp. Anib u niñbun, aui hagajin rö kalöp ginab.

²⁵ Añ mam bi. Hanip gasi niñmim, God nip sabe g+mim.

²⁶ Kale Bi Kub nip niñ udpim rö, Krais nibi bi añ mam magöñhalö pen pen hag wiñhai udöl gi, alaun bom halumim.

²⁷ Bi Kub hon u niñ midöp rö kalöp hagabin, manö kali kñiñ rikabin anibi, añ mam gau kalip magöñhalö amgö li hagpe niñöl.

²⁸ Bi Kub hon Jisas Krais kalöp mög niñöm, ud aij göl gi midainim.

* 5:14: 2De 3:6,11 * 5:15: Ro 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16: Plp 4:4 * 5:18: Ep 5:20 * 5:19: Ep 4:30 * 5:21-22: 1Jn 4:1 * 5:23: 2De 3:3

2 Desalonaika Pol köp hain nîbô u Desalonaika nîbi bî kalîp kalî kliñ rîka

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi hon God Bî Kub Jisas Krais apil mîhau nîbi bî kale daun kub Desalonaika mîdpim gau, köp anîbi kalî kliñ rîkabun.

² God Bapi hon abe, Bî Kub Jisas Krais abe, kalöp mög nîñmil ud aij gîlô, kale mîdmagö aŋ kale daŋ agamîj mîd aij gîmim. *

Krais auö, God nîpe nîbi bî gau kalîp manö kub hagnab

³ Pen añ mam bî. Nöd Krais nîñ udmîdim rô wasö; nöd kale pen pen mîdmagö lîmîdim rô wasö; uri kale klö gîmim Krais nîp nîñ ud pîdöŋ gîmim, kale magöŋhalö Krais nîbi bî añ mam gau pen pen mîdmagö lîbim u nîñun, pör nöp God nîp aij a gun.

⁴ Krais nîbi bî nîpe mîdpe, nîbi bî rîmnap kalöp gî naij gîlô, mîñör auö uŋham mîdpim u pen gasî iru nîñagmim, Krais nîp nîñ ud pîdöŋ gîmim cîg aij yabî gîpim. Anîb u, God cöc nîpe ram mîñöŋ ke ke gau aramun, Krais manö aij hag ñî aŋun, pör nöp kale anîg gîpim u kalîp hagnab. *

⁵ Anîb u hon nîñbun, God nîpe manö ud asîk aij göp nîñöŋ nîpe hagö kale God ram mîñöŋ kumi kabö adö laŋ au am mîdeinabim. Uri pen manö aij anîbu hagpe kalöp gî naij gîlô marö udöl gî mîdpim.

⁶ God nîpe manö ud asîk aij göp rô, nîbi bî kalöp marö ñîbal gau kalîp pen u rô nöp marö ñînab. *

⁷ Pen kale nîbi bî marö udöl gî mîdpim gau, God kalöp abe hanîp abe ud aij gînab. Bî Kub Jisas kumi kabö adö laŋ nîbô ejol klö nîpe gau uŋ gî, mab mîtaŋ rô inö nîñöl gî waiö aunab ñîn anîbu nöp God nîpe anîg gînab. *

⁸ Nîbi bî God nîp gasî nîñagöŋ, Bî Kub hon Jisas manö aij nîpe u nîñ udöŋ, hagöŋ rô gagpal nîbi bî gau kalîp pen ilön ñînab. *

⁹ Nîbi bî anîb gau, Bî Kub ram mîñöŋ aij nîpe klö halö mailö halö mîdeinab kumi kabö adö laŋ au aröl rô lagnab; pör höŋ adö mîdöŋ ilön kub udöl gî mîdeinaböl. *

¹⁰ Bî Kub auö, nîbi bî uŋ nîpe hib nîpe haglö adö arnab; nîbi bî nîp nîñ udpal gau, nîp nîñöŋ aiö waiö gînaböl. Pen Krais manö aij kalöp hag ñîno nîñ udpe rô, kale ke abe anîb unbö rô nöp gînabim. *

¹¹ Adö anîbu nöp, kalöp gasî nîñun God nîp pör sabe gîpun hagnab, “Desalonaika nîbi bî gau nîbi bî ne ke uŋna rô, klö ne gîmön kale nîbi bî ne ke gîpal rô göl; klö ne gîmön kale gî aij gun a gî gasî nîñbal u, anîb unbö rô nöp göl; Krais nîbi bî nîpe mîdun nîpe hagöŋ rô nöp gun a gîpal u, klö ne gîmön anîg unbö rô nöp göl,” a gîpun. *

¹² God Bî Kub Jisas Krais kale apil mîhau kalöp mög nîñmil ud aij gîpîl rô, kale gî aij nöp göl gî mîdpe nîñöl gî, nîbi bî gau nîñöŋ Bî Kub hon Jisas Krais bî mailö aij ke halö mîdöp u nîñnaböl. Pen kale Jisas Krais nîbi bî nîpe mîdpim rô, mailö aij ke nîpe anîbu kalöp abe pak ñînab. Anîg gînîm a gun, God nîp sabe gîpun.

2

Bî naij u

¹ Añ mam bî. Bî Kub hon Jisas Krais ado gî apöŋ hanîp lîhu udö nîpe aip mîdeinabun manö u hagnabin.

² Pen nîbi bî rîmnap hagnab, Bî Kub ado gî aunab ñîn u böŋ nöp auöp a gîpal. Pen Pol bî gau God Ana gasî ñö manö hagla u nîñun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol bî gau anîg haglö bî rîmnap nîñöŋ manö daubal u nîñun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol bî gau köp kalî kliñ rîkôm yulö auöp i a gaiöl u, mîdmagö kale pîlu gö, Pol bî gau kale ke manö anîbi hag yula a gîmim gasî iru nîñagmim.

* 1:2: Ro 1:7 * 1:4: 2Ko 7:4; 1De 2:19 * 1:6: Ro 12:19 * 1:7: 1De 3:13 * 1:8: Ais 66:15 * 1:9: Ais 2:10
* 1:10: Kol 3:4 * 1:11: Kol 1:9; 1De 1:2-3

³ Pen nɪŋ aij ɡɪmim. Nɪbi bɪ rɪmnap kalöp manö piral hagaiöl, manö kale u udagmim. Bɪ Kub ado ɡɪ aunab ɲɪn u hainö aunab. Pen nöd u, nɪbi bɪ iru nöp God nɪp arö göm, gasɪ kale ke hain göm halöwalö ɡɪnaböl. Anɪɡ ɡɪlö nɪŋöl ɡɪ, God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ u waiö lö nɪbi bɪ nɪp nɪŋnaböl. Pen hainö Bɪ Naij yabɪɪ anɪbu mab ke yaŋ arnab me. *

⁴ Bɪ Naij anɪbu nan nɪhön nɪhön hib god a ɡɪpal gau abe, nan nɪhön nɪhön sabe ɡɪpal gau abe hag pro göm, hib nɪpe ke nöp hagö adö arnab. Nɪpe am God sabe gep ram u am asɪköm, yad me God a ɡɪnab. *

⁵ Kale aip mɪdem, anɪɡ ɡɪnab a gem hagnö u pen hauɪ ɡɪpim rö löp.

⁶ Kale nɪŋbim, nan ap Bɪ Naij adan wamöb u me, mɪɲɪ anɪɡ ɡɪnɪm rö lagöp. God nɪpe ke hag la ɲɪn u nöp anɪɡ ɡɪnab.

⁷ Pen mɪɲɪ ɲɪn i, God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ u auö, ɡɪnaböl adö u hadö gaböl u pen pro nöp gaböl; kub ɡɪblap pen bɪ adan wamöb bɪ anɪbu mɪdö nɪŋöl ɡɪ, God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ u, nɪbi bɪ gau rapɪn ɪɪp ɡɪ kɪd nɪpe gau dam arɪm rö lagöp. Anɪb u, nan si nan naij pro rö ɡɪ dam dapɪl ɡɪlö nɪŋöl ɡɪ, God gö bɪ adan wamöb u ke gau arnab.

⁸ God gö bɪ adan wamöb u ke gau arnab u, God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ u waiö lɪnab. Pen Bɪ Kub Jisas aunab ɲɪn anɪbu, nɪpe rɪb adɪk göm apöm manö nöp hagö, Bɪ Naij u böŋ nöp ap lug paknab. *

⁹ God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ aunab u, nɪpe Seden klö nɪpe magöŋhalö udöm, pɪr alöm, nan gagep ke ke iru yabɪɪ nöp, nan nɪŋeb nɪŋagep ke ke iru yabɪɪ nöp ɡɪ dam mɪdö nɪŋöl ɡɪ, nɪbi bɪ aiö waiö ɡɪnaböl. *

¹⁰ God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ u, nɪbi bɪ gau kalɪp pɪr alöm, neb neb hagöm, ɪɪp ɪɪp göm ɡɪ dam mɪdö nɪŋöl ɡɪ, mab ke yaŋ arɪnɪɡ ɡɪnaböl nɪbi bɪ gau manö nɪpe u udnaböl. Kale Krais manö aij u nɪŋöm manö nɪŋö a göm nɪŋ udöm mɪdmagö aŋ kale daŋ lɪblap u, God kalɪp nɪbi bɪ nɪpe ke rö udböp. Pen kale anɪɡ gagla; kale manö

aij u jɪ nɪŋla.

¹¹⁻¹² Nɪhön ɡɪnɪɡ: Krais manö nɪŋö u udagöm, nan si nan naij göm ɲɪɲɪ lɪbal. Anɪb u, God gö kale magöŋhalö manö piral anɪbu rapɪn nɪŋ udnaböl nɪŋöm nɪpe kalɪp manö kub hagöm mab ke yaŋ hag yunab.

¹³ Pen kalöp aŋ mam Bɪ Kub mɪdmagö löp gau gasɪ nɪŋun, pör nöp God nɪp aij gun. Nɪhön ɡɪnɪɡ: hadame dagol gau God gasɪ nɪpe ke nɪŋöm haga, nɪbi bɪ gau manö aij yad u nɪŋ udlö, Ana yad ana kale aŋ daŋ mɪdöm gasɪ aij ɲö kale nɪbi bɪ uɪ mɪdlö nɪŋöl ɡɪ, yad kalɪp nɪbi bɪ yad ke udnabin a ga. God nɪpe anɪɡ haga u, kalöp nöp nɪŋöm hag la. *

¹⁴ Hon Krais manö aij kalöp hag ɲaino nɪŋöl ɡɪ, nan aij hagabin anɪbi God nɪpe ke kalöp ɲɪnabin a ga. God ga anɪbu, Bɪ Kub hon Jisas Krais mailö aij unbö ke halö mɪdöp u, kale nɪpe aip mɪdmim mailö aij nɪpe anɪbu rɪmnap udmim mɪɲ mɪɲ göl ɡɪ mɪdeinabim, a göm ga.

¹⁵ Anɪb u me, aŋ mam bɪ, Bɪ Kub Jisas Krais aip mɪd aij ɡɪnabun a ɡɪmim, klö ɡɪmim, manö kalöp hag ɲɪno nɪŋbe u abe, manö kalɪ klɪɲ rɪkun hagno nɪŋbe u abe nɪŋ ud pɪdöŋ ɡɪmim mɪdaimim.

¹⁶ Bapi God hanɪp mɪdmagö löm ud aij yabɪɪ gö nan aij udnabun a gun gasɪ halö mɪdpun. Bapi God abe, Bɪ Kub hon Jisas Krais nɪpe ke abe,

¹⁷ apɪl mɪhau kalöp abad mɪdlö, gasɪ halö mɪdmim, wög kale apɪl mɪhau u arö gagmim, manö aij kale u hag ɲɪmim, ɡɪ aij göl ɡɪ nöp mɪdaimim.

3

Hanɪp gasɪ nɪŋmim, God nɪp sabe ɡɪmim

¹ Pen aŋ mam bɪ, manö aŋɪ ap mɪdöp. Hanɪp God nɪp sabe göl ɡɪ mɪdaimim. Kalöp Bɪ Kub manö aij hag ɲɪno nɪŋ udpe, nɪbi bɪ kale rɪmnap kalöp nɪŋöm Bɪ Kub manö aij u rö nöp nɪŋ udlö, nɪbi bɪ rɪmnap iru nöp kɪd kɪd gau manö aij u nɪŋöm, Bɪ Kub manö aij nɪpe ke nöp mɪdöp u a göm nɪŋ udla. Anɪb u, God nɪp hag nɪŋmim, Bɪ Kub manö aij u nɪbi bɪ ram mɪnöŋ aŋ aui

* **2:3:** 1Di 4:1; 1Jn 2:18; 4:3 * **2:4:** Dan 11:36; Esi 28:2
2De 1:3; Ep 1:4

* **2:8:** Ais 11:4; Rep 19:15 * **2:9:** Rep 13:11-13 * **2:13:**

mıdpal kalıp hag ñino, nöd kalöp an au ga rö, anıb unbö rö nöp gınım.

² Pen God nıp sabe gımim nan ap nıp hag nıñbe: God nıpe gö bı naij nan si nan naij nöp gımdal gau, hanıp nan ap göl rö lagnım. Nıhön gınıg: nıbi bı rımnap Kraıs manö aij u nıñ udagpal.

³ Pen Bı Kub hagöp rö, pör nöp anıb unbö rö nöp göp. Nıpe kalöp gö kale manö nıpe nıñ ud pıdön gımim nıp cıg pıdön gımim gı mıdpe Seden kalöp tıp göm naij gınım rö lagnab.

⁴ Pen Bı Kub hanıp gası ñö gası halö mıdun nıñbun, manö kalöp hag ñino u, kale udmim anıb unbö rö nöp göl gı mıdeınabım. *

⁵ Bı Kub nıp sabe gıpun hagpun, nıpe kalöp gası aij ñö, God nıbi bı mıdmagö löp rö nıñmım, Kraıs ilön kub uda pen klö göm nan nıhön gınıg ga u arö gaga u nıñmım, anıg unbö rö nöp gınabım.

Wög gımim nöp nan nıñnabım

⁶ Añ mam bı. Bı Kub Jisas Kraıs manö yad nıbi bı gau hag nımım a ga rö kalöp hagabun. Mam rımnap wög gagöm yıharıñ nöp gı ajöm, hagpun rö gagaiöl, kalıp aip manö manö hagagmım. *

⁷ Kale ke nıñbım, hon kale aip mıdun gımdun adö u geınabım, Bı Kub nıp aij gınab. Hon yıharıñ mıdagmıdun. *

⁸ Nıbi bı rımnap nan magö kale yıharıñ nıñagun a gun, sıdö an sıbön yan klö ilön gun nöp nan nıñmıdun. *

⁹ God wög gıpun rö, kalöp hag nıñun nan halöwalö udun nıñbnop u pen kalöp nagı aij adö u yamno nıñmım anıg unbö rö nöp gımim a gun, ke klö ilön gun nan nıñmıdun. *

¹⁰ Pen kale aip mıdun hagmıdun, “Nıbi bı wög gagöl nan nıñagöl,” a gımdun u nıñbım.

¹¹ Manö ap nıñbun u, nıbi bı kale rımnap wög gagöm, yıharıñ nöp mıdöm, gau gau ajöm, manö pi pıg hagöm, nıbi bı gau anıg gıpal anıg gıpal a gıpal. *

¹² Bı Kub Jisas Kraıs nıp wög gıpun rö, nıbi bı anıb gau kalıp manö klö gun

hagabun, agamıj mıd aij gımim, wög ke gımim nan nıñmım. *

¹³ Pen añ mam bı. Kale nagı aij adö u nöp gı dammım, iru maru gainım, nan aij nıhön u nöp nıñmım göl gı mıdaimım. *

¹⁴ Manö köp kalı kılñ rıkun hagabun i, nıbi bı rımnap nıñagaiöl, nıbi bı an an anıg gıpal u nıñ aij gımim, kalıp manö manö hagagmım; yıharıñ mıdpe kalıp nable gınım.

¹⁵ Pen kalıp kauat mauat rö nıñagmım; mam hon a gımim hag ñı aij gımim. *

Pol, “Kale mıdpım?” a göp

¹⁶ Bı Kub hanıp gö gası iru nıñagun u, nıpe ke kalöp magöñhalö aip mıdö, kale pör nöp nan nıhön nıhön gınabım u, mıd aij gımim gası iru nıñagnabım.

¹⁷ Yad Pol. Manö nabön i nımagö yad ke kalı kılñ rıkem, “Kale mıdpım?” a gabin. Nımagö yad ke manö kalı kılñ rıkpın u, pör anıb i rö nöp kalı kılñ rıkpın u me, nıñnabım.

¹⁸ Bı Kub hon Jisas Kraıs kalöp magöñhalö mög nıñöm, ud aij göl gı mıdainım.

* 3:4: 2Ko 7:16; Gal 5:10 * 3:6: Ro 16:17 * 3:7: Plp 3:17 * 3:8: 1De 2:9 * 3:9: 1Ko 9:4; 1De 1:6 * 3:11: 1Di 5:13 * 3:12: 1De 4:11 * 3:13: Gal 6:9 * 3:15: 1De 5:14

1 Dimodi Pol köp nöd u Dimodi nîp kalî klîñ rîka

¹ Dimodi. Yad Pol. God Ud Kamîñ Yuep Bî Kub hon u abe, Krais Jisas hon nîñ udun gasî halö mîdpun Bî Kub u abe, apil mîhau yîp hag lîlö, Krais Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdpin.

² Dimodi. Krais manö aij u nöp hag ñainö, Krais Jisas nîñ udpan u me, nöp ñî aij yad, a gabin. Bapi God, Bî Kub hon Krais Jisas, nöp mög nîñmil, ud aij gîmil, abad mîd aij gîlö me, ne agamîj mîd aij gîmön. *

Manö pîral nîñ udöl rö löp u, kalîp hag ñî aij gîmön, a ga

³ Yad nöd Masedonia Propins arnîg gem, nöp daun kub Epesas ud lem manö hag ñîñö u, mîñî u rö nöp kauyan hagnîg gabin. Ne Epesas au mîdmön, nîbi bî God Manö hagabun, a göm, manö pîral pîral hagpal gau kalîp wasö gîmön, hag aij gîmön.

⁴ Manö aiud pîral udöm hagpal u, “Apîs bac hon anîg göl anîg göl rîklö auöp,” a gîpal u, hagmön arö göl. Manö adö anîbu hagöm, pen pen nöp hagpal. Manö pîral adö anîbu nîbi bî gau kalîp haglö, God nîpe nîbi bî ud kamîñ yunîg gab manö aij u nîñagnaböl. Anîb u, kale Krais manö aij u nîñ udöl rö lagnab. *

⁵ Nîbi bî Jisas nîñ udpal gau kale pen pen mîdmagö lö, a gem, nöp manö anîbi hagabin. Mîdmagö kale anî dan, nagî ubîñ adö u aij, nagî ubîñ adö u naij, nîñ aij göm, nagî ubîñ aij adö anîbu areinaböl u, kale nîñö nöp añ mam gau mîdmagö lîñaböl. Kale anîgöl añ mam gau pen pen mîdmagö leinaböl u, kale nîñö nöp Krais manö aij u nîñ udöm, hagöp rö nöp gîpal, a gîñabun.

⁶ Pen nîbi bî rîmnap Krais manö aij u hagöp rö arö göm, bî hau rö manö yîharîñ gau hag amîl apîl gîpal.

⁷ Hon God lo hag ñeb bî mîdno, a göm, ana udagöm nîbi bî gau kalîp hag ñîbal u pen kale klö göm manö hagabun î anîbu mîdöp me u, a göm, î anîbu nîñagal.

⁸ Hon nîñbun, God lo manö nîpe haga u, manö kabö göl, manö aij yöl mîdöp. Pen hon God lo manö aij anîbu udun, gasî hon ke nîñun hainö gun, abönämö geinabun u, aij wasö. Nîpe haga rö nöp hag ñeinabun u, aij gîñab; wasö wasö. *

⁹ Pen hon nîñbun, God lo manö nîbi bî gî aij gîpal gau kalîp hagagab; nîbi bî lo manö rîb jubal gau kalîp hagab. Nîbi bî God nîp nîñagal gau abe, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau abe, kalîp hagab. Nîbi bî God nîp sabe gagal gau abe, nîbi bî God nîp manö naij hagpal gau abe, kalîp hagab. Nîbi bî nîme nap kale ke al pak lîbal gau abe, nîbi bî wîp albal gau abe, kalîp hagab.

¹⁰ Nîbi si bî si gîpal gau abe, bî kale nîbi ap aip wasö bî ap aip göm gîpal gau abe, kalîp hagab. Nîbi bî kale nîbi bî ñî pai rîmnap si ud daulö, wög kalîp gîpal, bî gau abe, nîbi bî manö pîral hagpal gau abe, nîbi bî “God amgö îlö nîñö hagpin,” a göm, pîral hagpal gau abe, kalîp hagab. Nîbi bî Krais manö aij nîpe u rîb jubal gau kalîp hagab.

¹¹ Manö aij anîbu Krais manö aij nîpe u nöp. Manö aij anîbu God mailö halö u yîp manö hag ñî ajep bî nîpe hag la.

Bî Kub Pol nîp mög nîña

¹² Yad Krais Jisas Bî Kub hon u nîp aij a gabin. Yîp, bî aij yad, a göm, udöm, klö nîpe u yîp ñö, bî wög gep nîpe mîdpin. *

¹³ Pen nöd yad mîd aij gagmîdin. Yad God nîp hag juem, Krais Jisas nîbi bî nîpe gau kalîp gî naij gem, bî naij, bî kal yabîl mîdmîdin. Pen God nîp nîñagem, manö haga î u nîñagem gîñö u me, yîp mög nîñöm uda. *

¹⁴ Bî Kub yîp mög yabîl nîñöm, ud aij göm, Krais Jisas nîñ udep magö u abe, nîbi bî gau mîdmagö lep magö u abe, mîdmagö yad anî dan yîm la.

* 1:2: Ap 16:1-3; Dai 1:4 * 1:4: 1Di 4:7; Dai 1:14 * 1:8: Ro 7:12,16 * 1:12: Ap 9:15; Gal 1:15-16; 1Ko 15:9-10
* 1:13: Ap 8:3; 9:1-5

15 Manö böñ nöp nññ udep ap hagnig gabin: Krais Jisas ram mññññ if i aua u, nñbi bñ nan si nan naij gipal gau kalip ud kamññ yunig aua. Bñ nan si nan naij kub yabiñ gñmidöp u yad nöp. *

16 Pen Krais Jisas yip mög nññññ, ud kamññ yunam, a göm, haga, “Bñ nan si nan naij yabiñ gñmidöp anñbu nñp ud kamññ yunö, nñbi bñ gau magöññhalö nññññ hagnaböl, ‘Krais Jisas nñpe bñ naij anñbu nñp ud kamññ yua rö, yip u rö nöp ud kamññ yunab,’ a gñnaböl,” a ga. Anñb u, kale Jisas nñp nññ udlö, nñpe kalip pör mñdep magö u ññnab. Adö anñbu nöp, yip mög nññññ ud kamññ yua.

17 Kin kub nñpe hadame dagol mñdmñdöp, uri mñdöp, hainö pör pör nöp mñdeinab. Nñpe kamññ mñdep magö u nöp mñdöp; umeb magö u mñdagöp. Nñbi bñ nñp amgö nññagpal. Nñpe nöp God aññ nöp mñdöp. Bñ Kub mailö unbö ke halö anñbu, hib nñpe pör pör nöp hagno adö arañ. Anñb unbö rö aij.

Pol Dimodi nñp manö ap haga

18-19 Ññ yad Dimodi. Nöp manö ap hagnig gabin. Manö hagnabin anñbu, God nöd nñbi bñ rñmnap gasñ ññ, ne hainö nññññ gñnabön u hagla rö nöp hagnabin. Manö anñbu udmön, Krais Jisas manö aij u klö gñ nññ udmön, nan nññññ aij, nan nññññ naij, a gñ nññ aij gñmön, nagñ ubññ aij adö u nöp ammön, kijaki yam nñpe gau aip klö gñmön pen pen gñmön. Nñbi bñ rñmnap anñg gagöm, God kalip gasñ aij ññb u arö göm, ap lug pakpal.

20 Bñ ne Haimenias aip Aleksada aip anñg gñlö hagnö, “Anñg gñpil u, hon aip jñm ññl God nñp sabe gagun. Kalip bñ mññññ arö gñño, Seden böñ u mñdmil, marö yabiñ gö, God nñp hag jubil u arö gñmil rö löp,” a gññö. *

2

God nñp sabe gep

1 Manö hagnig gabin u anñg göl mñdöp: hon nñbi bñ gau magöññhalö gasñ nññññ, kalip God nñp sabe gun; nñbi bñ gau

kalip nan nññññ mñdagainñm, God nñp hag nññññ; nñbi bñ gau God kalip gñ ññm abad mñd aij gñññm, a gun, sabe gun; nñbi bñ gau magöññhalö God nñpe gñ aij göp u gasñ nññññ, God nñp aij a gun.

2 God nñp hag nññññ, kin gau abe, gap-man bñ kub gau abe, kalip magöññhalö abad mñd aij gñññm. Anñg gö me, hon agamññ mñd aij gun, God nñp gasñ nññññ gñ, gñ aij göl gñ mñdeinabun.

3 Anñb unbö rö gñnabun aij. God, Ud Kamññ Yuep Bñ hon u, nñp u rö nöp aij gñnab.

4 “Yad nñbi bñ gau magöññhalö ud kamññ yunig gabin u, kale magöññhalö manö aij yad u nññ udmön, manö aij manö if u nññ aij göl,” a gñ gasñ u nñññb.

5 Nññññ gñññg:

God aññ ap nöp mñdöp.

Pen Bñ aññ nñbö u, u rö nöp aññ ap nöp mñdöp.

God böñ lap mñdöp;

hon nñbi bñ böñ lap mñdpun.

Pen Bñ aññ ap nöp nñbi bñ ud God aip jñm ñññññ rö löp.

Bñ anñbu Krais Jisas, nñpe ke bñ yabiñ ap.

6 Nan si nan naij nñbi bñ gau magöññhalö gipal gau,

Krais Jisas nñpe mab ba lanñ hañ romanñ nñpe ke udmön,

ilön kub udmön, umöm, pen kub hon anñbu böñ nöp raua.

Anñb u, God hag la ñññ u,

Krais Jisas ga anñbu nñbi bñ nññññ nññ udnaböl gau,

nñpe kalip magöññhalö ud kamññ yunab. *

7 Adö anñbu nöp, Krais Jisas yip hag lö, yad Jisas manö aij ud arep bñ ap mñdem, manö aij anñbu nñbi bñ gau magöññhalö hag ññ aij gem, Juda nñbi bñ wasö gau kalip Krais Jisas manö nññö u hag ññ aipin. Yip wög hag la anñbu, nññö yabiñ hagabin. *

8 Bñ gau, ram mññññ magöññhalö gau, bñ rñmnap kalip mulu lugagö, pen pen hagagöm, agamññ jñm ññl nöp mñdöm, pör

nöp God hagöp rö nöp göm, nöp ñimagö gilañ göl gi sabe gaiöl u, yip aij ginab.

⁹ Pen nibi gau u rö nöp agamij mid aij göl. Umagö kale malikagnaböl. Nan gol udöm kliñ aij gipal gau, aka bis kibap rö mani kub raupep gau, aka waliñ mani kub raupep gau yimagnaböl. Nibi nan aij aij hañ roman yimbäl gau, nibi bi rimnap hanip niñlöl aij gañ, a göm, gipal u, God nip aij gagöp. *

¹⁰ Pen nibi God nip niñ udun sabe gipun, a gipal gau, kale nibi bi rimnap gau kalip ud aij göm, wög rimnap gi ñöm, kalip gi aij göm, göl. Anig ginaböl u, God nip aij ginab. *

¹¹ Bi gau God Manö hag ñaiöl u, nibi gau agamij midöm, niñ aij göl.

¹² Yad nibi gau kalip hagin, kale God Manö bi gau kalip hag ñagnaböl; kale bi gau kalip abad midageinaböl. Bi gau God Manö hag ñaiöl u, nibi gau kale manö rimnap hagagöl. *

¹³ God Adam nip nöd gi löm, hainö nibi nipe Ip nip gi la. *

¹⁴ God mab magö wasö ga u, kijaki manö piral hageia Adam niñaga. Nibin Ip kijaki manö piral u niñöm gi naij ga. *

¹⁵ Pen nibi gau ñi pai yag dapöm, ana udöm, Krais Jisas nip niñ udöl gi, nibi bi gau kalip midmagö löl gi, Krais Jisas manö aij nipe hagöp rö nöp göl gi, gi mideinaböl u, God kalip ud kamij yunab.

3

Nibi bi Krais Jisas niñ udpal gau kalip abad middep bi gau

¹ Manö niñö yabıl hagnig gabin. Bi rimnap, Krais Jisas nip wög gun, nibi bi nip niñ udpal gau kalip abad midaiun, a göm, gasi u niñbal gau, gasi aij yabıl niñbal. *

² Pen kale nibi bi Jisas niñ udpal gau kalip abad middep bi rimnap udun, a ginabim u, bi gi aij gipal gau nöp niñmim udmim. Nibi kale aña ap nöp udöm, bi hain aij, gasi niñ aij göm, nan naij gagöm, nibi bi mlöl gau nibö hag wihai dam ram

kale aip an dan udöm, nibi bi Krais Jisas niñ udpal gau kalip hag ñi aij göm, gipal bi gau nöp niñmim udmim. *

³ Pen bi ñig wain iru niñbal gau, bi kal yabıl jubal gau, bi manö pen pen hagpal gau, bi utpö kiño kibap mani midmagö libal gau, kalip niñmim udagmim. Bi agamij hain riköm, mid aij göl u nöp niñmim udmim.

⁴ Bi nibi ñi pai amilap kale gau kalip abad mid aij glöl, ñi pai kale gau pen, bapi niñö hagöp, a göm, niñbal bi gau niñmim udmim.

⁵ Pen bi nibi ñi pai nipe ke gau abad mid aij gagnab u, nipe aigöl göm God nibi bi nipe gau kalip abad mid aij ginim?

⁶ Bi Krais Jisas nip gisön nöp niñ udpal gau niñmim udagmim. Bi Krais Jisas nip gisön nöp niñ udöp u, bi kub midpin, a göm, lug pakö, God nip manö kub hagöm, hag ke gau yunim rö löp. Kijaki hadame nöp, yad bi kub midpin, a göm, God nip arö gö, God pen nip hag yua rö u, nip u rö nöp ginab.

⁷ Bi udnabim anib u, nibi bi Krais manö aij u niñ udagpal gau niñöm, bi u bi aij, a göm gasi niñbal, bi anib rö nöp niñmim udmim. Wasö u, nibi bi Krais Jisas nip niñ udagpal gau bi anibu nip hag julö, kijaki hel nip udnim rö löp. *

⁸ Pen kale bi abad middep kalip wög gi ñeb bi rimnap udun, a ginabim u, niñ aij gimim udmim. Nibi bi gau, bi u bi aij, a göm gasi niñbal, bi gau nöp niñmim udmim. Kale manö niñö nöp hagöm, manö piral hagagöm, ñig wain iru niñagöm, utpö kiño mani nan tip gi udagöm, gipal bi gau nöp niñmim udmim.

⁹ God Manö u magöñhalö manö niñö nöp, a göm, klö gi niñ udöm, mid aij gipal bi gau nöp niñmim udmim.

¹⁰ Anib u, nöd wög pro rimnap kalip hagpe, kale gi aij geinaböl u, hagpe, bi abadeb bi gau wög gi ñeb bi midaiöl.

¹¹ Pen bi abadeb kalip wög gi ñeb nibi rimnap udun, a ginabim u, u rö nöp niñ aij gimim udmim. Nibi anib gau u rö nöp nibi aij nöp midaiöl. Nibi bi gau, nibi u

* 2:9: 1Pi 3:3-5 * 2:10: 1Di 5:10 * 2:12: 1Ko 14:34 * 2:13: Jen 2:7,21-22; 1Ko 11:8-9 * 2:14: 2Ko 11:3; Gal 3:1-6 * 3:1: Ap 20:28 * 3:2: Dai 1:6-9 * 3:7: 2Ko 8:21

nibi aij, a göm gasi niñbal, nibi anib rö nöp niñmim udmim. Nibi bi rımnap kalıp hag juagöm, nibi agamij hain riköm, ñig wain iru niñagöm, manö pıral hagagöm, nan rımnap si udagöm, pör gasi niñ aij gi mıdeinaböl, nibi anib rö nöp niñmim udmim. *

¹² Pen bi abadep kalıp wög gi ñeb bi gau, nibi kale añi ap nöp udöm, nibin ñi pai amilıp kale gau kalıp abad mıd aij gıpal bi gau nöp niñmim udmim.

¹³ Wög gi ñeb nibi bi gau wög kale gi aij geinaböl u, nibi bi Jisas niñ udpal an u hib aij udöm, Krais Jisas nıp niñ ud pıdön gi mıdeinaböl.

¹⁴ Yad nöp yıñıd nınabin, a gem, nöp köp i kalı kılın rikabin.

¹⁵ Pen yıñıd nagnabin u, ne köp i ud niñmön, hon God nibi bi nıpe, nibi bi God pör kamıñ mıdöp u nıp niñ udun cöc nıpe mıdpun gau, hon aigöl gun gi aij gınabun u, niñnabön. Hon God nibi bi nıpe gau, jım ñöl ram padö klö yabıl rö mıdno me, manö niñö nıpe u ur gınım rö lagöp.

¹⁶ Niñö nöp, God manö nıpe hagöp u manö niñö yabıl hagöp:

Krais Jisas bi hañ roman lö, nibi bi nıp waiö niñla.

God Ana, Jisas gi aij yabıl nöp göp, a ga.

Ejol kumi kabö adö lan au nıp niñla.

Nibi bi ram mınön gau gau ajöm, manö aij nıpe nibi bi gau kalıp hag ñeila.

Nibi bi ram mınön gau nıp niñ udla. Nap nıpe nıp ud mailö aij unbö ke halö

kumi kabö adö lan au ud ara. *

4

God manö aij hag ñabun, a gınaböl u pen manö pıral hagnaböl

¹ God Ana waiö hagöm hagab, “Ñın hain nibi bi rımnap Krais Jisas manö aij niñ udla u arö göm, kıjaki manö pıral anıbu niñöm, kıjaki aiön pi yam nıpe gau manö pıral hag ñıbal u niñ udöm adö anıbu nöp hain gınaböl,” a gab.

² Nibi bi kıjaki manö pıral hag ñıbal gau, kale nagı adö u aij, nagı adö u naij, a gi

gasi niñagpal. Gasi rımıd magö kale u, u aij, u naij, a gıböp, pen gasi rımıd magö kale u ain mıtıan rö lau inö böñ nöp hir ga. Kale manö pıral nöp hag ñıbal.

³ Nibi bi anib gau manö pıral hagöm hagpal, bi gau nibi udagöl, nibi gau bi udagöl, a gıpal. Kale hagpal, nan magö anib gau nan niñeb pen nan magö anib gau nan niñagep asi masi göl, a gıpal. Pen God nıpe nan magö gi löm, nibi bi yıp niñ udöm manö niñö yad niñbal gau, kale nan magö gau magöñhalö aij, a göm, niñnaböl, a göm, gi la. *

⁴ God nan gi la gau magöñhalö aij u nöp gi la. God nan magöñhalö aij gi la mıdöp gau me, hon nibi bi nan ap asi masi gagnabun. Nan aij gi la mıdöp gau, magöñhalö aij, a gun, ud niñnabun.

⁵ Niñön gınıg: God nıp sabe gun, aij a göp, a geinabun u, God manö nıpe hagöp rö, nan magö anib gau magöñhalö ke kamıñ aij rö nöp mıdnab.

Nibi bi gau kalıp hag ñi aij gımön

⁶ Manö hagabin i, nañın namam rımnap gau kalıp hag ñi aij geinabön u, ne Krais Jisas wög gi ñeb bi aij mıdeinabön. Ne nöd ñi pro mıdmön, Krais Jisas manö aij nıpe nöp hag ñıla u niñ aij gımön, hagöp rö nöp hain gımön, gi dammön, uri u rö nöp manö aij u niñmön hain gabön.

⁷ Pen aiud yıharıñ gau hag amıl apıl gıpal gau niñagmön. Ne klö gımön, God nıp aij gınab adö u nöp gi mıdaimön. *

⁸ Nibi bi rımnap klö göm eksais gıpal gau, hañ roman kale klö gınab. Pen ne klö gımön, God Manö hagöp rö nöp geinabön u, klö ke udnabön. God nıp aij gınab adö u nöp geinabön u, ram mınön il i mıdeinabön ñın i abe, ram mınön adö lan au mıdeinabön ñın u abe, mıd aij gınabön.

⁹ Manö hagnıg gabin anib i, manö niñö yabıl, a gımön, böñ nöp niñ udmön.

¹⁰ God pör kamıñ mıdöp u niñ udpun u me, gasi halö mıdpun. Krais Jisas nıpe nibi bi gau magöñhalö ud kamıñ yunabin, a göm, uma. Nibi bi Krais Jisas anıg ga u niñ udeinaböl gau, God pör kamıñ mıdöp

* **3:11:** Dai 2:3 * **3:16:** Jon 1:14; 2Pi 3:3; 1Jn 2:18 * **4:3:** Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31 * **4:7:** 1Di 1:4 * **4:10:** 1Di 2:3-4

u kalip magöñhalö böñ nöp ud kamij yunab. Hon gasi adö añi anibu nöp niñun, wög klö gi midpun. *

¹¹ Manö hagabin i, ne nibi bi gau kalip hag ñaimön niñöl.

¹² Nibi bi rimnap, nöp bi praj, a göm, manö hagnabön u niñagnaböl rö löp u, ne niñ aij gimön. Pen ne gi aij gimön nöp gö arö, nibi bi Krais Jisas nip niñ udpal gau, ne manö aij hagpan rö, ne gi aij gippan rö, ne nibi bi midmagö liban rö, ne Krais Jisas nip niñ ud pidöñ gippan rö, ne nagt ubiñ aij adö u nöp arabön rö niñöm, kale ke u rö nöp ginaböl. *

¹³ Yad ninabin u pen yip abad midpan ñin i, nibi bi gau kalip God Manö u amgö li hagöl gi, manö il u hag ñöl gi, gi midaimön.

¹⁴ Pen nöd gau nibi bi Krais Jisas niñ udpal kalip bi abadeb bi gau, ñimagö kale ud nabic adö ne u löm, God kalip gasi ñö, ne hainö niñhön niñhön rö ginabön manö u haglö, God nöp nan aij ke ña u hau gagmön. *

¹⁵ Nan hagajin i, ne gasi adö añi nöp niñmön, klö yabıl gimön. Anig geinabön u, ne Krais Jisas adan aij nipe u klö gimön, gi dö gi arabön u, nibi bi gau magöñhalö niñnaböl.

¹⁶ Ne niñ aij gimön, God Manö hagöp rö nöp göl gi midaimön. Niñ aij gimön, God Manö hagöp rö nöp gasi niñöl gi midaimön. Anig göl klö gi dam dam gi mideinabön u, ne ke abe, nibi bi manö ne niñnaböl gau abe, kalip ud kamij yunabön.

5

Krais nibi bi nipe gau kalip abad mid aij gimön

¹ Bi nap bi rimnap kalip hag gagmön; nap ne ke hag ñi aij gippan rö u, kalip u rö nöp hag ñimön. Bi praj gau, namam ne ke gi aij gippan rö u, kalip u rö nöp gimön.

² Nibi majö gau, name bi ne ke gi aij gippan rö u, kalip u rö nöp gimön. Nibi praj gau, nañin ne ke gi aij gippan rö u, kalip u rö nöp gimön. Ne gasi aij adö u nöp niñmön, gasi naij rimnap niñagnmön.

Nibi yadu

³ Nibi yadu ñi pai kale midagöp gau kalip abad mid aij gimön.

⁴ Pen nibi yadu ñi pai kale rimnap midaiöl, kalip hagaimön, Krais Jisas nip niñ udpal rö, nipis nime bi nöd kalip nan magö ñimidal rö, uri kalip pen nan magö ñöm abad aij göl. Anig geinaböl u me, God nip aij ginab.

⁵ Nibi yadu ke halö yabıl midöp u, nipe God añi yip abad mideinab, a göm, sidö an sib an yan God nip sabe göl gi nöp midöp.

⁶ Pen nibi yadu miñ miñ gi ajpal gau, kamij midpun a göm niñbal u pen umeb rö midpal.

⁷ Manö hagabin anibi, nibi bi gau kalip hag ñi aij gimön niñöm nibi yadu abe ñi pai bi kale gau abe manö anibi niñöm hain gilö, kalip manö ap midagnab.

⁸ Pen nibi bi an, nibi bi nipe ke yabıl gau, nipis nime bi nipe ke gau, ud aij göm nan niñeb ñöm gagnab u, nipe Krais manö aij nipe u arö göm anig ginab. Nibi bi Krais nip niñ udagpal gau, naij yabıl göp anibu rö gagpal.

⁹ Pen nibi yadu rimnap hagöm, “Hib hon u nibi yadu gau aip kali kliñ rikmim hanip abe nan niñeb nan gau ñimim,” a gaiöl, niñ aij gimim hib kale udmim. Nibi mitep mi unbö ñin juöl mihau nigan (60) ina, bi añi ap nöp udö uma, nibi yadu gau nöp udmim.

¹⁰ Nibi yadu nibi bi rimnap niñlö aij ginab nibi yadu u nöp udmim. Nibi nagt aij adö u nöp göm, ñi pai pro abad mid aij göm rimid ukö mid aij gipal gau, nibi bi gau nibö aulö ud aij göm nan magö ñöm, nibi bi Krais nip niñ udpal gau kalip wög rimnap gi ñöm, nibi bi uñham midöm gasi milö li midpal gau kalip ud aij göp, nibi yadu u nöp udmim.

¹¹ Nibi yadu mitep lagpal rimnap, hib kale udagmim. Krais nip cig ginabun a ginaböl u pen mid damöm, midmagö kale pitu gö, bi hain nibö udun nip cig gun, a göm, Krais nip arö göm bi hain nibö udnaböl.

¹² Manö kale ke nöd hagla u rib junaböl u, God niñö naij gö, manö mideinab.

13 Pen nîbi yadu mîlep lagpal gau, wög yabîl gagöm, yîharîj ram ram gî ajöl göm, nîbi bî rîmnap hag juöl gî, manö piral hagagep gau hagöl gî, anîg gîpal anîg gîpal, a göl gî, gî mîdeinaböl. *

14 Nîbi yadu kale bî hain nîbö udöm, ñî pai rîkôm, ram kale ke wög göm, mîd aij gî naböl u aij. Mîd aij gî naböl u, nîbi bî God nîp mulu lugö nînbäl gau, hanîp hag juöl rö lagnab. *

15 Pen nîbi yadu rîmnap Krais Jisas nîp arö göm hadö Seden nîp hain gîpal.

16 Manö ap, nîbi Krais Jisas nîp nîj udpal gau, nîbi yadu yam kale ke ap mîdainîm, kale ke abad mîdaiöl. Anîg gîlô me, nîbi bî Krais nîp nîj udpal gau jîm ñöl, nîbi yadu ke halö yabîl mîdpal gau nöp abad mîdeinaböl. Wasö u, nîbi yadu iru mîdlö, uîham yabîl abad mîdeinaböl.

Nîbi bî Krais nîj udpal gau kalîp bî abad mîdep bî gau

17 Bî kale nîbi bî Krais Jisas nîj udpal gau kalîp abad mîd aij gîpal gau, nîbi bî Krais nîj udpal gau, bî anîb gau rö kalîp ud aij göm pe aij ñöl. Bî klö göm Krais manö aij u hag ñî ajaböl gau abe, bî klö göm Krais manö aij u nîbi bî nîpe kalîp hag ñaböl gau abe, bî anîb gau rö kalîp ud aij göm pe aij ñöl.

18 God Manö kalî kliñ rîkôm hagla, “Nan wid magö abhib jaklö, magö gau ke löm, cög gau ke löm gan, a gîmîm, kaj kau panîd dammîm, wid magö rîmnap ñîjnaböl, a gîmîm, meg magö kale nagî lî rîbîk gagmîm; wög gîpal rö u, rîmnap ñîjnîg ñîjöl,” a gîla. Pen manö ap hagla, “Bî wög gîpal gau, pe ñeb,” a gîla. *

19 Bî añî ap nöp apöm hagnab, “Nîbi bî Krais nîj udpal kalîp bî abad mîdep bî u, anîg göl anîg göl gî naij göp,” a gainîm u, nîjagmön. Nîbi bî mîhöp aka nîbi bî mîhau nîgan rö nîjöm, apöm hagaiöl u, nîjög hagpal rö löp, a gîmön, nîjmön. *

20 Nîbi bî Krais nîj udpal kalîp bî abad mîdep bî u, nan si nan naij göp u arö gagnab u, Krais nîbi bî am magum gî naböl ñîn u, magöñhalö nîjmîdlö nîjöl gî, nîp

hag gîmön. Anîg geinabön u, nîbi bî rîmnap nîjöm, ana udöm, hainö anîg gagnaböl. *

21 Bî yad gau gî naij gagpal, bî kale gau nöp gî naij gîpal, a gîmön, gasî u nîjagmön. Manö îl mîdainîm u, nîj aij gîmön nöp, hagnmön. Nöp manö anîbi yîharîj hagagabin; God, Krais Jisas, ejol nîpe hag la gau nîjmîdlö nîjöl gî hagabin.

22 Pen Jisas nîbi bî kalîp abadep bî gau, yîjîd ñîmagö ne nabîc kalîp adö u lîmön, wög anîbu hag lagmön. Nîbi bî rîmnap nan si nan naij gaiöl u, ne aip gagmön. Ne bî asîj mîdagöp rö nöp mîdaimön.

23 Pen nöp nan pör pör göm, yuö hauub u, ne uri ñîg nöp ñîjagmön, ñîg wain pro pro rîmnap halö ñîjmön.

24 Nîbi bî nan si nan naij gîpal u, rîmnap waiö gîlô, yîjîd nöp nîjun manö hag gîpun. Pen nîbi bî rîmnap nan si naij agamîj pi göl gîlô, yîjîd nîjagnabun. Hainö nîjnabun. Wasö u, God manö kub hagnab ñîn u nöp waiö lî nab.

25 Pen anîb unbö rö nöp, nîbi bî kale nîbi bî rîmnap kalîp gî aij geinaböl u, rîmnap waiö mîdö, yîjîd nöp nîjnabun. Pen yîjîd nîjagnabun u, pi göl mîdainîm rö lagöp.

6

Nîbi bî nagî wög gep gau

1 Krais nîbi bî nîpe rîmnap kale nagî wög gep nîbi bî mîdpal gau, bî kub kalîp rau daula gau ud aij göl. Anîg geinaböl, nîbi bî rîmnap nîjöm, God nîp hag juöm, Krais Jisas manö aij hag ñîbun u hag juöm, gagnaböl. *

2 Pen nîbi bî Krais nîp nîj udpal gau, bî Krais nîp nîj udpal rîmnap kalîp nagî wög gî ñöl gî, gasî naij nîjöm, Krais nîbi bî mam hon ke gau nîhön gînîg kalîp nagî wög gabun, a göm, hagagöl. Mam aij hon Krais nîp nîj udpal gau kalîp wög gî ñabun, a göm, wög kalîp u gî aij yabîl göl. Manö kalî kliñ rîkabin i nîbi bî gau kalîp hag ñî aij gö nîjöl. *

Nan iru udun, a göm, gasî u nînbäl

* 5:13: 2De 3:11 * 5:14: 1Ko 7:9 * 5:18: 1Ko 9:9; Mad 10:10 * 5:19: 2Ko 13:1 * 5:20: Ep 5:11 * 6:1: Ep 6:5 * 6:2: Plm 16

³ Nibi bi rimnap, Bi Kub hon Jisas Krais nipe manö aij haga u abe, manö aij nipe pör hag ñibun u abe arö göm, manö ke rimnap hag ñinaböl gau, *

⁴ hon nöp nibi bi kub midpun, a göm, hauß alöm gasi midagö, anig gipal. Anib u, nibi bi rimnap kalip gasi naj nñöm, manö magö adö u nöp pen pen hag amil apil göm, nibi bi rimnap nñölö mulu lugö, kal juöm, manö naj hagöm, gasi naj nñbal.

⁵ Kale Jisas manö nñö nipe u arö göm, God adan arnabun utpö kñno mani nan gau udnabun, a göm, gasi naj nñöm, pör pör nöp manö pen pen hagpal. *

⁶ Pen hon Krais Jisas nñ udun, nan hon hadö midöp u ññi linabun u, hon nan aij yabıl ap udun, mid aij yabıl gınabun. *

⁷ Ami bi hanip yag daula ññ u, nan rimnap halö udun dauagno. Pen umnabun ññ u, u rö nöp nan rimnap halö udun aragnabun. *

⁸ Anib u, nan ññeb rimnap, wañij hon rimnap midainim, nan hon rö pro me u, a gun.

⁹ Pen nibi bi nan iru udun a göm gasi nñbal gau, hauß alö, gasi añi anibu kalip tip gi ud arö, wal nan ññnig aulö, hel udö, adin ilön kub udpal u rö kalip gınab. Kalip böñ nöp naj gınab.

¹⁰ Nibi bi utpö kñno kibap mani nan gau midmagö libal gau, nan si nan naj adö ke ke iru nöp gipal. Rimnap gasi anibu nñöm, God nip gasi u arö göm, mid aij gagöm, kalip ke mög naj yabıl göp. *

God nan ñimago adö nöp li ña u, ud aij gımön

¹¹ Dimodi. Ne God bi nipe midpan u me, nan naj nan piral hagajın i magöñhalö hil gımön, gi aij gımön, God hagöp rö nöp gımön, Krais Jisas nñ udmön, nibi bi gau midmagö limön, klö gımön gi dammön, bi agamij hain rikmön, gi midmön. *

¹² Ne Jisas nñ udpan rö, ññ rimnap mñjör auö, uñham mideinabön, pen ne klö gımön, Krais manö aij u hain gımön.

Nibi bi iru nñmıdlö nñöl gi, yad Krais Jisas nip nñ udpin, a gına ññ anibu, nipe pör midep magö u nöp ñöb. Pör midep magö anibu ud pidön gımön. *

¹³ God nan gau magöñhalö kamñ magö ñöb u abe, Krais Jisas Podias Pailod nip manö kabö göl haga u abe, kale nñ midlö nñöl gi, nöp klö gem hagabin, *

¹⁴ manö nöp hagabin i magöñhalö nñ aij gımön, hain gımön, gi aij gımön gö arö, Bi Kub hon Jisas Krais ado gi aunab. Ne anig geinabön, nibi bi rimnap nñöm nöp hag juöl rö lagnab.

¹⁵ Jisas ado gi aunab ññ anibu, God nipe ke hag la. ññ hag la ññ anibu nöp Jisas nipe kauyan ado gi aunab. God Bi aij ke yabıl. Nipe añi nöp nan gau magöñhalö abad midöp. Nipe kin gau magöñhalö Kin kale midöp. Nipe bi kub gau magöñhalö Bi Kub kale midöp. *

¹⁶ Pen nipe añi nöp umnım rö lagöp; pör yabıl nöp mideinab. Mailö aij nipe u ke yabıl midöp. Nibi bi rimnap nip amgö nñagpal yabıl; nip amgö magö nñeb rö lagöp. Nibi bi ap nipe midöp sol au aröl rö lagöp. Nipe God Bi klö yabıl unbö ke u, nibi bi magöñhalö nñöm, hib nipe u pör pör nöp haglö adö aran. Anib unbö rö aij.

¹⁷ Nibi bi utpö kñno kibap mani nan iru midöp gau kalip hagaimön, hon nöp nibi bi ke yabıl midpun, a göm, nan yñid hir gınab gau gasi nñagöl; God hanip nibi bi abad midöm, mid aij gınaböl, a göm, nan aij aij iru nöp hanip pör ñab u nöp nñ udöm, gasi halö midaiöl. *

¹⁸ Anib u, kalip hagaimön, nan iru midöp rö, nibi bi gau ud aij göm, kalip mög nñöm, nan kale rimnap kalip halöwañö ñöl. Kale nibi bi rimnap kalip gi aij göm, gi ud arlö ud arlö, kalip iru gagnım.

¹⁹ Anib unbö rö geinaböl u, kale nan aij yabıl kale ap mideinab God ram mñnñ nipe kumi kabö adö lan au, nñöm kale amöm kamñ pör midep magö u böñ nöp udöm, pör nöp pör nöp kamñ mideinaböl.

* 6:3: Gal 1:6-9 * 6:5: 2Di 3:8; 4:4; Dai 1:14 * 6:6: 1Di 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 * 6:7: Job 1:21 * 6:10: Ep 5:5 * 6:11: 2Di 2:22 * 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Di 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37 * 6:15: Rep 17:14 * 6:17: Luk 12:20 * 6:19: Mad 6:20

Kamîŋ mîdep anîbu, kamîŋ nîŋö yabił. *

²⁰ Dimodi. God nan ñîmagö adö nöp ñî la u, ud aij gîmön. God nîp gasî nîŋagöm manö piral manö yîharîŋ pör pör hag amîl apîl gîpal gau abe, manö hauł alö pen pen hagaböl gau abe, udagmön.

²¹ Nîbi bî rîmnap, manö piral kale anîbu udöm, uri God Manö kabö rö nîŋbun, a göm, ke padö u aramöm, Jisas manö aij nîpe nîŋ udla u böŋ nöp arö gîpal.

God nöp mög nîŋöm, abad mîdainîm. *

* 6:21: 1Di 1:6; 2Di 2:18

2 Dimodi

Pol köp hain nîbö u Dimodi nîp kalî kliñ rîka

¹Yad Pol. God geia nîñöm yad Krai Jisas nîp cîg gem, kamîñ gîsön nîbö kamîñ pör mîdep hag la u udpin. Anîg nîñöm, God nîpe ke hagö, Krai Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdpin.

²Ñî mîdmagö yad Dimodi, nöp köp anîbi kalî kliñ rîkabin. Bapi God, Bî Kub hon Krai Jisas, nöp mög nîñmil, ud aij gîmil, abad mîd aij gîlô me, ne agamîj mîd aij gîmön. *

God manö hagun u, nable gagnîm

³Apîs bac bî God nîp wög gî mîdmîdal rö u, yad u rö nöp gasî mîhöp nîñagem God nîp nöp gasî nîñem, wög nîpe gîmîdin. Yad sîdö an sîb an yan God nîp sabe gîmîdin u, yad pör nöp hib ne hagem, God nîp aij a gabin. *

⁴Mîtöñ gîna u nîñöl gî mîdpin. Anîb u, nöp am nîñem, yad mîñ mîñ yabîl gînabin.

⁵Ne gasî añî adö nöp nîñmön Krai Jisas nîp nîñ ud pîdöñ gîpan u, nîñöl gî mîdpin. Napîs Lois aip, name Yunis aip, Krai Jisas nîp nîñ ud pîdöñ gîmil mîdmîdil rö, ne u rö nöp nîp nîñ ud pîdöñ gîpan, a gî gasî nîñbin. *

⁶Ne Krai Jisas nîp nîñ ud pîdöñ gîpan rö, yad nöp hagabin, ñîmagö yad ud nabîc adö ne u lînö, God nöp nan aij ñîa u, gasî nîñöl gî mîdmön. Nan nöp an dan mîdöp anîbu, pu gaimön Mîtöñ gînîm. *

⁷God nîpe Ana nîpe hanîp ñö, pîñîñ gagun; God Ana nîpe gö, pîdöñ halö mîdun, nîbi bî gau kalîp mîdmagö lun, gasî hañ roman hon ke gasî göp adö u gagun, gînabun. *

⁸Anîb u, ne Bî Kub hon manö aij nîpe hagmön, nable gagnîm. Nîbi bî gau kalîp halöwalö hag ñîmön. Yad Bî Kub manö aij nîpe hag ñîainö, yîp nagî lîla u, nöp u rö

nöp nable gagnîm. Pen God nîpe pîdöñ nîpe nöp ñöb rö, Jisas manö aij u hag ñîa ajmön. Anîg gaimön, nöp gî naij gaiöl, gasî iru nîñagmön.

⁹God hanîp ud asîk yuöm, nîbi bî u† yad ke mîdeinabîm, a ga. Hon nagî aij adö u arno nîñöm God hanîp udaga; nîpe ke nöd anîg gînabin, a ga rö, hanîp nîbi bî mög yabîl nîñöm uda. Ram mîñöñ hadame dagol gau gî laga ñîn u, God nîbi bî mög yabîl nîñöm, Krai Jisas nîbi bî gau kalîp ud asîk yunab, a göm gasî u nîña. *

¹⁰Pen mîñî, God nîbi bî mög yabîl nîñöb u, waiö nîñbun. Krai Jisas apöm, hanîp nîbi bî nan a göm uma u me, God hanîp nîbi bî magöñhalö mög yabîl nîñöb u, waiö nîñbun. Krai Jisas hanîp nîbi bî nan a göm ilön udöm uma u me, urî umeb magö u klö ap mîdagöp. Jisas anîg geia u me, kamîñ mîdep magö u abe, pör pör mîdep magö u abe, hanîp nîbi bî waiö yamöb. *

¹¹Manö aij anîbu nîbi bî gau magöñhalö nîñlan, a göm, Krai Jisas nîpe ke yîp hagajîp, yad Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdem, manö aij anîbu nîbi bî gau magöñhalö hag ñîa aij gem, manö yuö u hag ñîa aij gem, gîpin. *

¹²Jisas manö aij nîpe u hag ñîa ajainö u me, yîp gî naij gîlô, u†ham mîdpin. Pen yad ana arö nîñöl gî mîdagpin; yad gasî halö mîdpin. Bî nîñ udpin u, Bî anîbu hadö nîñbin. Yad nîp nan ñîbin u, nîpe nan anîbu ud abad mîd aij göm, gî dam dam, ñîn hain u aunab.

¹³Manö hagnö nîñban u, kabö göl nöp mîdöp, a gîmön, nîbi bî gau kalîp hag ñîmön. Anîg gîmön, Krai Jisas nîp nîñ udöl gî, nîbi bî gau kalîp mîdmagö löl gî, gî mîdaimön. Krai Jisas nîp cîg aij gîpan u me, ne anîg gîmön rö löp.

¹⁴God nan aij ñîmagö adö ne la u, ud aij gîmön. Ana U† hanîp an dan mîdöp u, klö nîpe nöp gî ñö, ud aij gîmön. *

¹⁵Ne nîñban, nîbi bî Esia Propins nîbö gau magöñhalö yîp arö gîla. Pigelas abe, Hemogenis abe, anîg unbö rö nöp gîlô.

* 1:2: Ap 16:11; 1Di 1:2

* 1:3: Ap 23:1

* 1:5: Ap 16:1

* 1:6: 1Di 4:14

* 1:7: Ro 8:15

* 1:9: Ep 2:8-9; Dai

3:5 * 1:10: Hib 2:14

* 1:11: 1Di 2:7

* 1:14: 1Di 6:20

16-17 Bî Kub nîpe Onesiporas nîbi bî ram nîpe gau mög nîñöm ud aij gînim. Nîhön gîning: nîpe daun kub Rom ap mîdeia ñin u, nable udnabin, a göm, yîp arö gaga. Yad aui nagî mîdpin, nîpe uþham ulhai nîñöm, apöm yîp nîña. Ñin iru nöp apöm nîñaia, yîp aij yabîl ga.

18 Anîb u, ñin kub hain u, Bî Kub nîpe Onesiporas nîp mög nîñöm ud aij gînim. Epesas mîdainö, yîp ud aij göm nan ke ke nîhön nîhön iru nöp gî ñimîdöp u, ne ke nîñ aij gîpan.

2

Jisas nîp cîg gun, ami bî nîpe rō mîdaiun

1 Pen ñî yad Dimodi. Ne Krai Jisas nîp hain geinabön u, nîpe nöp mög nîñöm ud aij gînab. Anîb u, ne gasî añî nöp nîñmön, klö gî mîdaimön.

2 Manö aij nîbi bî gau kalîp pör hag ñimîdin nîñban u, nîbi bî Krai Jisas manö aij hain gîpal rîmnap ulhai nîñmön, hag ñî aij gîmön; kale pen nîbi bî ñî pai rîmnap kalîp hag ñî aij gînaböl.

3 Krai Jisas nîp wög gîpun rō, nîbi bî rîmnap hanîp gî naij gîlō, uþham mîdpun. Ne u rō nöp, Jisas Krai ami bî aij nîpe mîdpan u me, yîp u rō nöp gînaböl, a gîmön, pîñîñ gîmön, nîp arö gagmön; wög nîpe u hałowalō gîmön. *

4 Ami bî gau, bî kub kale u nîp aij gan, a göm, gasî añî u nöp nîñbal. Nan hön adö gau, a göm, gasî u nîñagpal.

5 Nîbi bî resîs gîpal gau, bî resîs abad mîdpal gau hagpal hagpal rō nöp göm, nan aij udpal. *

6 Pen nîbi bî maj wög gîpal gau, le ilön gîpal rō, kale ke nöd ral ñîñöl. Hainö nîbi bî rîmnap ral ñîñnaböl. *

7 Manö hagabin i, ne nîñöl gî mîdö, Bî Kub nöp gasî ñö, nîñ aij gînabön.

8 Jisas Krai nîp gasî nîñöl gî mîdaimön. Depid ñî rîkō, rîk dam dapîl göm, Jisas nîp yag daula. Nîpe umöm uraka. Jisas Krai manö aij hagabin u, manö anîbu me u. *

9 Yad manö aij anîbu hag ñainö, yîp bî naij gep rō nagî lîlō mîdpin. Pen God Manö u nagî mîdagöp. *

10 Anîb u, God nîbi bî udnîg gabin, a göm, nîñ la gau, Krai Jisas kalîp ud asîk yuö, kale God aip mailö aij nîpe halö pör pör nöp kamîñ mîdaiöl, a gem, nîbi bî gau yîp mulu lugö gî naij gaiöl, yad pîñîñ gem arö gagnabin.

11 Manö böñ nöp nîñ udep ap hagnîg gabin:

Hon Jisas aip umno u me,
nîpe aip pör pör nöp kamîñ
mîdeinabun. *

12 Krai Jisas nîp wög gaino,
nîbi bî gau hanîp mulu lugö gî naij
gaiöl,

pîñîñ gun arö gagnabun u,
nîpe Kîñ mîdöm nîbi bî gau abad
mîdeinab ñin u,
hon nîpe aip mîdun, u rō nöp nîbi bî
gau abad mîdeinabun.

Krai Jisas nîp nîñagpun, a gînabun u,
hanîp u rō nöp, kalîp nîñagpin, a
gînab. *

13 Pen Krai Jisas manö aij hagöp rō
gagnabun u,
nîpe manö aij nîpe hagöp rō nöp
gînab.

Nîhön gîning: Krai pör nöp manö nîñö nöp
hagöp;
manö nîñö anîbu arö gînim rō lagöp.
*

God wög hag la u, klö gîmön gî aij gîmön

14 Manö kalî kîñ rîkabin anîbi, nîbi bî gau kalîp pör pör hag ñî aij gîmön hauî gagöl. God nîñ mîdö nîñöl gî, nîbi bî gau kalîp hag aij gîmön, kale manö magö adö u nöp pen pen hag amîl apîl gagöl; manö magö pen pen hagnaböl u, nan aij ap gagnab; nîbi bî manö anîbu nîñnaböl gau kalîp gî naij yabîl gînab. *

15 Yad God nîp wög gî aij gem, manö nîñö nîpe u kabö rō nöp hag ñî aij gînabin u, God yîp aij a gînab, a gîmön, gasî adö añî anîbu nöp nîñmön, klö gîmön gî mîdaimön. *

* 2:3: 2Di 1:8 * 2:5: 2Di 4:8 * 2:6: 1Ko 9:7 * 2:8: 1Ko 15:4; Ro 1:3 * 2:9: Ep 3:1,13; Plp 1:12-14 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mad 10:33 * 2:13: Ro 3:3-4; Dai 1:2 * 2:14: 1Di 6:4; Dai 3:9 * 2:15: 1Di 4:6

16 God nɪp gasɪ nɪŋagöm manö yɪharɪŋ pör pör hag amɪl apɪl gɪnaböl u, ne aip hagagmön. Hag dam dapɪl göm, kale God Manö nɪŋö u arö göm, mɪlō gau arnaböl. *

17 Manö piral hag ñɪnaböl anɪbu, wös pro ap löm, mɪd damöm, hainö wös gɪsa kub yabɪt löp rö u gɪnab. Bɪ hag ñeb bɪ Haimenias aip, Pailidas aip, kale adö anɪbu gɪpil. *

18 Bɪ gau God Manö nɪŋö u arö göm hagpal, “Hon hadö urakno; umun kauyan urakagnabun,” a gɪpal. Pen kale manö piral anɪbu haglö, nɪbi bɪ rɪmnap Jisas manö aij u hadö arö gɪpal.

19 Pen God ram padö bɪnɪŋ gɪ aij ga u pɪdöŋ mɪdöp. Padö an au kalɪ klɪñ rɪmnap mɪdöp: “Bɪ Kub nɪpe nɪbi bɪ nɪpe ke nɪŋöb.” Manö ap abe mɪdöp: “Nɪbi bɪ kale Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun, a gɪpal gau, nagɪ najɪ adö u aragöl.” *

20 Pen ram kub yabɪt gau, kɪnan ke ke mɪdöp. Kɪnan rɪmnap, gol aka silpa udöm gɪpal. Rɪmnap pen mab aka mɪnöŋ nöp udöm gɪpal. Rɪmnap udöm, nan prɪ wasö, nan aij aij gau nöp lɪbal; pen rɪmnap nan yɪharɪŋ hałowalö gau lɪbal.

21 Nɪbi bɪ Krais Jisas nɪŋ uɖpal gau magöŋhalö unbö rö nöp. Nɪbi bɪ an an nan prɪ nan hałowalö gau asɪ masɪ gɪnaböl gau, kale nɪbi bɪ uɔ nɪpe ke mɪdöm, wög aij nɪhön nɪhön mɪdeɪnab gau kale mɪñ mɪñ göl gɪ gɪnaböl. Anɪb u, Bɪ Kub nɪbi bɪ uɔ nɪpe ke anɪb gau nɪŋöm, kalɪp wög aij rɪmnap hag lɪnab.

22 Pen nɪbi praj bɪ praj rɪmnap gasɪ najɪ nɪŋbal rö u nɪŋagmön. Ne pen gɪ aij gɪmön, God hagöp rö nöp gɪmön, Krais Jisas manö aij nɪpe nɪŋ udmön, nɪbi bɪ gau mɪdmagö lɪmön, klö gɪmön gɪ dammön, bɪ agamɪj hain rɪkmön, gɪ mɪdaimön. Nɪbi bɪ mɪdmagö asɪŋ mɪdagöp rö mɪdöm Bɪ Kub nɪp sabe gɪpal gau aip jɪm ñöl mɪdmön, hagajɪn adö anɪbu nöp gɪ mɪdaimön. *

23 Pen manö yɪharɪŋ hag amɪl apɪl göm, pen pen hagpal gau, ne aip hagagmön. Nɪhön gɪnɪg: anɪg geɪnaböl u, hainö mulu

lugö, kal juöm, manö najɪ hagöm, pen pen gasɪ najɪ nɪŋnaböl. *

24 Nɪbi bɪ Bɪ Kub nɪp wög geɪnaböl gau, pen pen hagagöm, agamɪj mɪdöm, nɪbi bɪ ud aij göm, hag ñɪ aij gɪnaböl. Kalɪp gɪ najɪ gɪlō, pen gɪ najɪ gagöl.

25 Pen nɪbi bɪ rɪmnap manö kale uda-gaiöl, kale pen agamɪj hag ñɪ aij göl gɪ mɪdlö, God nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp gasɪ aij ñö, nan si nan najɪ gɪpal u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a göm, ado gɪ nɪp lau adö apöm, manö nɪŋö yuö yabɪt u nɪŋ udöl rö löp.

26 Anɪg göl agamɪj hag ñɪ aij göl gɪ mɪdlö, gasɪ aij auö, Seden kalɪp pir pir alöm udö, kɪd nɪpe u mɪdöm, manö piral nɪpe nɪŋmɪdal u arö göm, mɪd aij gɪnaböl.

3

Ñɪn hain anɪbi nɪbi bɪ gɪ najɪ yabɪt gɪnaböl

1 Pen ne nɪŋban, ñɪn hain anɪbi nɪbi bɪ uɔham mɪdeɪnaböl. *

2 Kale hañ roman kale nöp gasɪ nɪŋöm, uɔpö klɪno kɪbap mani nöp mɪdmagö löm, hon nöp bɪ kub mɪdpun, a göm, hɪb kale ke dap ranöm, nɪbi bɪ gau kalɪp hag juöm, nɪme nap bɪ kalɪp manö rɪb juöm, nɪbi bɪ kalɪp gɪ aij gɪpal gau kalɪp aij a göp hagagöm, God nɪp gasɪ nɪŋagnaböl.

3 Kale nɪbi bɪ rɪmnap mɪdmagö lagöm, nɪbi bɪ kalɪp gɪ najɪ gɪnaböl u nɪŋöm arö gagöm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manö najɪ manö piral hagöm, agamɪj hain rɪkagöm, kal najɪ yabɪt göm, nan nɪhön nɪhön aij mɪdöp u nɪŋlō, kalɪp mulu lagnab.

4 Kale mumug nɪŋöm, hałowalö gɪ najɪ göm, hon nöp nɪbi bɪ kub mɪdpun a göm, hañ roman hon ke aij gɪnɪm adö u nöp gun, mɪñ mɪñ gun, a göm, God nɪp mɪdmagö lagnaböl.

5 Hon nɪbi bɪ anɪb gau nɪŋun, nɪbi bɪ God nɪp nɪŋ uɖpal rö nöp gɪpal, a gɪnabun u pen God Ana nɪpe gö, pɪdöŋ halö mɪdun, God hagöp rö nöp gun, a göm, gasɪ u nɪŋagnaböl. Nɪbi bɪ anɪb unbö rö gɪpal gau arö gɪmön, aip magum gagmön. *

* 2:16: 1Di 4:7 * 2:17: 1Di 1:20 * 2:19: Jon 10:14; 1Ko 8:3; Ais 52:11 * 2:22: 1Di 6:11 * 2:23: 1Di 4:7

* 3:1: 1Di 4:1 * 3:5: Mad 7:15,21; Dai 1:16

⁶ Bî anîb gau rō rîmnap, agamîj ram ram ulhai am nîj arlō nîjöl gî, nîbi gasî aij mîdagöp gau, kalîp hag wîhai ram raul kale ud arlō, kale manō pîral kalîp hag ñailō, nîbi anîb gau bōj anîb lau adō arnaböl. Nîbi anîb gau, nan si nan naij gîpun gau prî u, aigöl gun tîk gî yuun, mîd aij gun, a göm, mîjör kub yabîl nîjöm, gasî kub nîjöl gî mîdpal. Pen mîdmagö kale pîtu gö, gasî naij ke ke iru nöp am kalîp ud dan i göm, adan naij anîb gau ud tîp gînîg gab.

⁷ Nîbi anîb gau rō, manō gau nîbö gau nîbö nîjnaböl u pen Krais Jisas manō aij u nîjeinaböl u, u manō nîjō me u, a göm, nîjagnaböl.

⁸ Pen bî Janis Jabris bî mîhau Mosîs manō haga u jî nîjöl u rō, bî pîral hagpal gau u rō nöp Krais Jisas manō nîjō u jî nîjbal. Kale gasî naij yabîl nöp nîjöm, Krais Jisas manō aij u jî nîjbal rō, God kalîp u rō nöp jî nîjōb. *

⁹ Pen gîpal adō anîbu rapîn gîlō arnîm rō lagöp. Janis Jabris bî mîhau gî naij gîlō, nîbi bî waiō nîjla rō u, nîbi bî mîñi anîb unbö rō nöp manō pîral hag ñîbal gau u rō nöp waiō nîjnaböl.

Jisas Krais manō aij u nîj ud aij gîmön

¹⁰ Pen yad aip mîdul, gasî adō añî nöp nîjöl, Jisas Krais manō aij u hag ñîbin u abe, nagî aij adō yad gîpin u abe, ne hadö nîj aij gîmön anîg unbö rō nöp gîpan. Krais nîp nîj ud pîdōj gem, wög nîpe klō yabîl nöp göl gem, nîbi bî gau kalîp mîdmagö lem, mîjör auö uţham mîdem arö gagpin u, ne nîjban.

¹¹ Krais manō aij hag ñainö yîp gî naij gîlō uţham mîdainö u, ne hadö nîjban. Nîbi bî daun kub Adiok, Aikoniam, Lisdra gau yîp gî naij gîlō gîlō, uţham yabîl mîdainö u pen Bî Kub yîp ud kamîj yua u, ne nîjban. *

¹² Nîbi bî Krais Jisas nîp cîg göm, hagöp rō nöp gînîg gaböl gau, kalîp magöjhalö mîjör ñîlō, uţham mîdeinaböl. *

¹³ Pen nîbi bî naij manō pîral adō u nöp hag ñîbal gau, naij yabîl gîlō gîlō arö, kale

nöd nîbi bî naij mîdmîdal rō wasö, hainö nîbi bî naij unbö ke mîdeinaböl. Kale ke God adan aij u nîjagöm, nîbi bî rîmnap kalîp manō pîral anîbu hag ñîlō, kale u rō nöp God adan aij u nîjagnaböl.

¹⁴ Pen ne ñî pro nöp mîdmön, nöp Krais Jisas manō nîjō u hag ñîlō, nîjmön bōj nöp nîj udpan manō aij u klō gîmön, nîj udöl gî, hagöp rō nöp göl gî, gî mîdaimön. Hon nîbi bî nöp manō aij u hag ñîno nîjna u, ne hadö nîjban.

¹⁵ Ne nîjban, ñî pro yabîl mîdaina ñîn u, ne God Manö Uţ u hadö nîjna. Hon God Manö Uţ u amgö lî nîjeinabun u, God Manö Uţ u hanîp gasî kîd hîk nîjeb magö anîbu ñö, Krais Jisas nîp nîj udno hanîp ud asîknab manö îl u nîj aij gînabun.

¹⁶ God Manö u magöjhalö, God nîpe ke ake löm Ana nîpe u pu ga. Anîb u, God Manö u magöjhalö udun, nîbi bî gau kalîp hag ñîun, nîbi bî manö nîjō arö gîpal gau kalîp rîmîd ukun, nîbi bî gî naij gîpal gau kalîp hag gun, nîbi bî kale, aigöl gun God Manö hagöp rō gun, a gî gasî nîjbal gau, kalîp hag ñî aij gînabun. *

¹⁷ Anîg geinabun u, God nîp wög gî ñeb nîbi bî nîpe gau, God Manö u nîj aij yabîl göm, God kalîp wög aij nîhön nîhön hag lî nab u, kale gasî nîj aij yabîl göm, gî aij yabîl gînaböl.

4

God Manö kabö göl u hag ñîmön

¹ Nöp manö anîbi yîharîj hagagabin. Krais Jisas nîbi bî gau magöjhalö Kîj kale abad mîdeinabin, a göm, ado gî aueinab ñîn u, nîpe nîbi bî kamîj mîdeinaböl gau abe, nîbi bî umla gau abe, nîme ke ke lînîg gab. Anîb u, God abe, Krais Jisas abe nîjmîdlö nîjöl gî, nöp manö anîbi hagnîg gabin.

² God Manö aij u hag ñîmön. Nîbi bî gau ñîñî lî nab aka ñîñî lagnab, a gîmön, jî nîjagmön; mîñî udnaböl aka udagnaböl, gasî u nîjagmön; klō gîmön nöp God Manö aij u hag ñîmön. Nîbi bî gî naij gîpal gau hag gîmön, nîbi bî manö nîjō arö gîpal gau rîmîd ukmön, nîbi bî kale, aigöl gun

* 3:8: Eks 7:11 * 3:11: Ap 13:14-52; 14:5,8-20 * 3:12: Mad 16:24; Jon 15:20; Ap 14:22 * 3:16: Ro 15:4

God Manö hagöp rö gun, a gi gasi niñbal gau, kalip agamij hain rikmön hag ñi aij gimön, gimön.

³ Niñhön ginig: ñin hain u, God Manö kabö göl u niñöm, udagnaböl; hag ñeb niñbi bi iru nöp uł gi daulö, kale manö piral manö yiñharin yiñharin gasi kale ke aröp adö u nöp hag ñilö, kale niñöm miñ miñ göl gi udnaböl. *

⁴ God Manö niñö u arö göm, aiud yiñharin gau haglö, yiñid niñnaböl.

⁵ Pen ne ke, nan niñhön niñhön ginab u, gasi niñ aij göl gi midaimön. Miñör auainim, gasi iru niñagmön. Ne klö gimön, Krais Jisas manö aij u niñbi bi gau hag ñi ajmön. Ne God wög gi ñeb bi midpan u me, God nöp wög niñhön niñhön hag la u, magöñhalö gi dam dam arö, böñ nöp gi haknab.

Yad söl umnig gabin, a ga

⁶ Yad Krais wög niñpe ginö, yip nagt lölö midnö midnö, miñi pak lino hagape niñ lugnim, a göm, yip gaböl. Anib u, miñör naböñ adö il i midpin i, arik arep ñin u söl auub. *

⁷ Yad klö gem, Seden aip pen pen gi damem, adan söl au hadö aubin. Yad klö gem, Krais Jisas manö aij u niñbi bi gau hag ñi dam dam arö, Krais Jisas niñp niñ udöl gi midem, wög yip haga u arö gagpin; haga rö nöp magöñhalö gipin. *

⁸ Niñpe Bi Kub, niñpe manö ud asik aij göm hagöp u me, niñhön niñhön gipin u niñ midöm, ñin kub niñpe u auö, yip bi kamij aij yad, a ginab. Pen yad nöp wasö; niñbi bi, Bi Kub aunab, a göm, aij gö niñöl gi abad midpal gau, kalip magöñhalö u rö nöp ginab. *

⁹ Dimodi. Adan midainim u, yad midpin i yiñid aumön.

¹⁰ Bi yad aip midmidun gau, miñi yad aip aui midagpal. Bi ne Demas, nan miñör naböñ adö il i midmagö löm, yip böñ nöp arö göm, hadö daun kub Desalonaika ara. Bi yad Kresej Galesia Propins ara. Daidas Dalmesia Propins ara. *

¹¹ Bi añi Luk nöp yad aip midpul. Krais Jisas niñp wög gabin aui, Mak niñpe gi ñi aij ginab. Anib u, ne Mak niñp ammön uł gi dauö, yad aip midul, wög anibu gul.

¹² Dijikas niñp hag yunö Epesas ara.

¹³ Aunabön ñin u, daun kub Droas apön, kolsior mälö yad u, bi ne Kapas ram ud linö u udmön daumön; adan midainim u, köp yad wam wam gi midöp gau magöñhalö udmön daumön; wasö u, köp kaj meme sipsip hañ hib halö kalı kliš rikla gau nöp magöñhalö udmön daumön. *

¹⁴ Bi kapa wög göp Aleksada yip gi naij yabıl ga. Yip ga anibu, God niñp pen u rö nöp ginab. *

¹⁵ Krais Jisas manö aij hagpun u, Aleksada niñpe ji naij yabıl ga u me, yip gi naij ga rö, nöp u rö nöp ginim rö löp u, niñ aij gimön.

¹⁶ Yip nöd manö kub hagla ñin u, niñbi bi ap yip jöl gau niñ midö manö kub hagagnö; kale magöñhalö yip arö gila. Pen God kalip gasi anibu niñöl gi midagainim.

¹⁷ Yip manö kub hagla anibu, Bi Kub yip abad midö niñöl gi, manö aij niñpe u niñbi bi gau niñbö iru nöp apöm mideila gau, kalip hałöwałö hagainö niñla. Bi Kub gö, kaj laiön yip hau niñöl rö laga.

¹⁸ Yad niñbin, Bi Kub yip abad midö, nan naij ap yip ginim rö lagnab; yip ud kamij yuöm, dam ram miñör aij niñpe kumi kabö adö lañ au ud arnab. Bi Kub anibu, hib niñpe u pör pör nöp haglö adö arañ. Anib unbö rö aij.

Pol hagöp, "Kale midpin?" a göp

¹⁹ Niñbi ne Prisila abe, nugmul niñpe Akwila abe, bi ne Onesiporas niñbi bi ram niñpe midpal gau abe kalip hagnmön, Pol "Kale midpin?" a göp, a gimön. *

²⁰ Bi ne Erasdas aui auaga; midöp daun kub Korid u. Bi ne Dropimas niñp nan gö, arik aunö daun kub Mailidas. *

²¹ Yigön kub auöp ñin u söl midöp rö, adan midainim u, yigön auagnab adö u yiñid aumön.

* 4:3: 1Di 4:1 * 4:6: Plp 2:17 * 4:7: 1Di 6:12 * 4:8: 1Ko 9:24-25 * 4:10: 2Ko 8:23; Ap 15:37-39; Kol 4:14
* 4:13: Ap 20:6 * 4:14: 1Di 1:20; Sam 62:12; Ro 2:6 * 4:19: Ap 18:2; 2Di 1:16-17 * 4:20: Ap 19:22; 20:4; Ro 16:23

Pen Yubulas, Pudens, Lainas, Klo-
dia, Krais Jisas nɪbi bɪ nɪpe daun kub
Rom i mɪdpal gau magöŋhalö nöp, “Ne
mɪdpan?” a gaböl.

²² Dimodi, Bɪ Kub nöp aip mɪdainɪm.

God kalöp magöŋhalö mög nɪŋöm ud aij
gɪnɪm.

Daidas Pol Daidas nɪp kɔp kalɪ klɪn rɪka

¹ Yad Pol. God yɪp hag lɔ wɔg gɪ nɛb bɪ nɪpe ap mɪdem, Jisas Krais manɔ aij nɪpe ud ajep bɪ nɪpe ap mɪdpin.

God yɪp hag la u, nɪbi bɪ nɪpe udnɪg gab gau kalɪp God Manɔ u hag nɪnɔ kale manɔ anɪbu nɪn ud pɪdɔn gɔm, manɔ nɪnɔ yuɔ u nɪn aij gɔm, hagɔp rɔ nɔp gɔl, a gɔm, God yɪp wɔg anɪbu hag la.

² God nɪpe manɔ piral ap hagagɔp. Nɪpe hadame dagol gau ram mɪnɔn gɪ laga nɪn u manɔ nɪnɔ hagɔm haga rɔ, nɪbi bɪ an an manɔ nɪnɔ nɪpe anɪbu nɪn udɔm, manɔ nɪnɔ yuɔ u nɪn aij gɔm, u rɔ nɔp gɪnabɔl gau, nɪpe kalɪp pɔr mɪdep magɔ u nɪnab.

³ Nɪn nɪpe ke hag la nɪn u nɔp, God manɔ nɪpe waiɔ la. God, Ud Kamɪn Yuep Bɪ hon u, yɪp hag lɔ, manɔ aij nɪpe waiɔ hag nɪ ajpin.

⁴ Daidas, nɔp kɔp anɪbi kalɪ klɪn rɪkabin. God Manɔ u nɔp hag nɪnɔ, Krais Jisas nɪn udmɔn, manɔ aij adɔ aɪn nɪnbul u me, nɔp nɪ aij yad, a gabin. Bapi God abe, Ud Kamɪn Yuep Bɪ hon Krais Jisas abe, nɔp mɔg nɪnmil, ud aij gɪmil, abad mɪd aij gɪlɔ, ne agamɪj mɪd aij gɪmɔn. *

⁵ Yad nɔp ram mɪnɔn nɪg rɪb gus ga airan Krir hag lem, hagnɔ, “Nɪbi bɪ kalɪp Krais manɔ aij u hag nɪlɔ gau kauyan am nɪnmɔn, wɔg rɪmnap gaglo u gɔl gɪ, bɪ kub kalɪp abad mɪdep ram mɪnɔn ke ke mɪdpal gau hag lɪmɔn,” a gɪnɔ.

⁶ Pen nɪbi bɪ Krais nɪn udpal gau bɪ kub kalɪp abad mɪdep rɪmnap udnɪg, bɪ yɪharɪn udagmɔn. Bɪ gɪ aij gɪpal gau nɔp nɪnmɔn udmɔn. Nɪbi kale aɪn ap nɔp udɔm, nɪ pai kale gau kalɪp abad mɪd aij gɪlɔ, Krais nɪp nɪn udɔm, ami bapi manɔ udɔm hain gɔm haɔwaɔ gagpal, bɪ gau nɔp nɪnmɔn udmɔn. *

⁷ Krais nɪbi bɪ nɪpe abad mɪdep bɪ gau kale God wɔg nɪpe ke abad mɪdpal. Anɪb

u, bɪ abad mɪdep bɪ gau kale gɪ aij nɔp gɪlɔ, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manɔ hag juɔl rɔ lagnɪm. Pen bɪ manɔ pen pen hagpal gau, bɪ yɪnɪd kal jubal gau, bɪ nɪg klɔ nɪnɔm hauɪ lɪbal gau, bɪ urak pen pen pakpal gau, bɪ uɪpɔ klɔno mani si udnɪg gɪpal gau, kalɪp nɪnmɔn udagmɔn.

⁸ Pen nɪbi bɪ Krais nɪn udpal gau bɪ kalɪp abad mɪdep gau, nɪbi bɪ mɪlɔ gau nɪbɔ hag wɪhai dam ram kale aip anɪ dan udɔm, nan nɪhɔn nɪhɔn aij mɪdɔp gau mɪdmagɔ lɔm, gasɪ haɪ roman kale ke gasɪ gɔp rɔ gagɔm, nɪbi bɪ gep abe nɪbi bɪ ramɔ gau abe magɔnhalɔ ud aij gɔm, bɪ uɪ mɪdun a gɔm, pɔr nɔp God Manɔ hagɔp rɔ nɔp gasɪ nɪnɔm, klɔ gɔm hagɔp rɔ nɔp gɔm, gaiɔl.

⁹ Krais manɔ nɪnɔ nɔd hag nɪlɔ nɪnla u nɔp nɪn ud pɪdɔn gɔl gɪ, Krais nɪbi bɪ gau kalɪp Krais manɔ yɪdun gɔl u nɔp hag nɪ aij gɪlɔ, kale nɪn udɔm gasɪ halɔ mɪdeinabɔl. Pen nɪbi bɪ manɔ yɪdun gɔl anɪbu rɪb jubal gau, kalɪp manɔ yɪdun gɔl adɔ u hag nɪ aij geinabɔl, manɔ pen hagɔl rɔ lagnab.

¹⁰ Nɪhɔn gɪnɪg: nɪbi bɪ Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun a gɪpal gau iru nɔp God Manɔ u rɪb juɔm, manɔ piral gau nɪbɔ udɔm nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag nɔm, adan naij u ɪɪp gɪ ud arbal. Bɪ anɪb gau iru nɔp bɪ Juda nɪbɔ. Kale Krais nɪp nɪn udpal u pen Juda nɪbi bɪ wasɔ gau kale Krais nɪp nɪn udɔm, haɪ rɪb gɪ dɔ gɔm me, Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdnabɔl a gɪpal. *

¹¹ Ne gɪmɔn manɔ piral u arɔ gɪlan. Mani nan gau udun a gɔm kale manɔ piral anɪbu nɔp hag nɪlɔ, bɪ rɪmnap nɪbi bɪ nɪ pai ram kale aip hanbal gau magɔnhalɔ manɔ piral anɪbu udpal. *

¹² Pen bɪ manɔ hagep kale ke Krir nɪbɔ bɪ ap haga, “Nɪbi bɪ Krir nɪbɔ gau pɔr nɔp manɔ pir alɔm, nan naij nɔp gɔm, kale iru gɔ wɔg gagɔm, nan aij iru nɔp udun a gɔm, kain hapeb rɔ mɪdpal,” a ga.

¹³ Bɪ Krir nɪbɔ manɔ haga anɪbu nɪnɔ yabɪɪ haga. Anɪg gɪpal anɪbu ne kalɪp manɔ klɔ yabɪɪ hagmɔn, manɔ piral hagpal u arɔ gɔm, Krais manɔ aij u yɪdun gɔl nɔp nɪn udɔl. *

* 1:2: Kol 1:27 * 1:4: 2Ko 8:23; Gal 2:3; 2Di 4:10; Ro 1:7
1Pi 5:2; 2Di 3:5-6 * 1:13: 2Di 4:2

* 1:6: 1Di 3:2-7; 2Di 2:24-26 * 1:10: 1Di 4:7 * 1:11:

¹⁴ Kalip manö klö hagmön, Juda nibi bi aiud yiharin hadame gau hagmidal gau arö göl; nibi bi Kraiss manö ninjö ji ninbal gau anig anig gimim a gipal gau, manö kale udagöl. *

¹⁵ God nibi bi aij nipe gau nan rimnap hil gagpal; nan aij a göm halöwalö udpal. Pen nibi bi nan si nan naij nöp gimidal gau abe, nibi bi Kraiss nip nin udagpal gau abe, nan iru nöp hil gipal.

Nibi bi anib gau rö, gasi rimid kale bönj nöp naij gö, gasi nin aij gagpal.

¹⁶ God Manö nin udun, nibi bi nipe midpun a gipal u pen kale gipal rö ninun ninbun, kale God nibi bi nipe wasö. Kale God Manö aij hagöp rö ji ninbal u me, kale nan aij ap göl rö lagöp. Gipal anibu God ninjö mulu lugöp. *

2

Kraiss nibi bi nipe gau kalip abad mid aij gimön

¹ Pen ne nibi bi gau kalip God Manö kabö göl adö u nöp hag ninmön.

² Bi majö rö gau kalip hag nin aij gimön, nig wain iru ninagöl; gasi nin aij göm, nan naij gagöl; hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöl; nan ninhön gainim, kale klö göm Kraiss manö aij nipe u nin ud pidön göm, Kraiss nip cig pidön göm, nibi bi gau midmagö yabıl löm, klö göm gi damöm, bi agamij hain riköm, gi midaiöl.

³ Nibi majö rö gau kalip u rö nöp hag nin aij gimön, kale nibi God Manö hagöp rö nöp göm gi aij gipal rö nöp göl; kale nibi bi rimnap hib hag juöm haglö lugagnim; nig wain iru ninagöl; kale nibi nin pai bi gau kalip nagi aij adö u nöp hag nin aij göl. *

⁴⁻⁵ Anig göl mid aij göm, kale nibi ma il gison libal gau kalip hag nin aij gilö, kale pen nugmul bi kalip midmagö löm, nin pai kale gau kalip midmagö löm, hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöm, asin midagöp rö nöp midöm, wög ram kale gau gi aij göm, nibi bi rimnap gau ud aij göm, nugmul bi manö hagöl mo gau

midöl. Anig gilö, nibi bi rimnap ninjom, God Manö u hag juagnaböl. *

⁶ Pen bi praj gau kalip manö klö hagmön, kale hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöl.

⁷ Pen ne manö ninhön ninhön kalip hag ninabön u, ne ke pör nöp nan magöghalö anig unbö rö nöp gimön, bi praj gau nöp ninjom, kale anig unbö rö nöp göl. Pen ne nibi bi gau manö hag ninabön u, mihol mihol göl gi hagagmön; gasi nin aij gimön God Manö kabö göl nöp hag nin aij gimön. *

⁸ Manö magö hagnig gabön u nin aij gimön hagmön, nibi bi hanip ninlö mulu lugöp gau manö rimnap ulhai wasö ninjom kalip nable ginim. *

⁹ Pen Kraiss nibi bi nipe, nibi bi rimnap rau daulö, nagi wög rö gipal gau kalip hagmön, bi kub yad aij ginim adö u nöp ginam a göm, manö rimnap pen hagagöm, bi nap kale gau hagöl rö nöp göl. *

¹⁰ Nap kale gau nan si udagöm, pör nöp nap nan kale gau magöghalö abad aij göm, wög magöghalö gi aij göm göl. Anig göl gi aij geinaböl u, nibi bi gau ninjom, God Ud Kamij Yuep Bi hon u manö nipe ninjom hagnaböl, manö anibu manö ninjö manö nin udep a ginaböl.

¹¹ Pen God nibi bi gau magöghalö mög yabıl ninjöb rö, Kraiss Jisas ram minön il i waiö apöm umö, nibi bi gau magöghalö ram nipe kumi kabö adö lan au pör nöp Kamij midaiöl rö löp.

¹² God nipe hanip mög yabıl ninjöb u ninun ninbun, nan si nan naij gipun gau abe, hañ roman hon ke gasi göp rö gun a gipun u abe, arö gun, ram minön il i midpun i, gasi nin aij gun, nibi bi rimnap nan naij ap gagun, klö gun God Manö hagöp rö nöp gun. *

¹³ Anib u, God hon Jisas Kraiss hanip ud Kamij yuöp u, mailö halö ado gi aunab a gun, gasi halö midun aij gö ninöl gi midpun.

¹⁴ Jisas hanip a göm uma u, "Nan si nan naij gipal gau magöghalö pen ninö, kale

* 1:14: 1Di 4:7 * 1:16: 1Jn 1:6; 2:4 * 2:3: 1Di 3:11

* 2:9: 1Di 6:1 * 2:12: 1Jn 2:16

* 2:4-5: Ep 5:22 * 2:7: 1Di 4:12 * 2:8: 1Pi 2:15

nibi bi asiŋ midagöp yad ke midöm, gi aij nöp gun a gi gasi niŋ midaiöl,” a göm, hanip a göm uma. *

¹⁵ Manö hagajin anibi nibi bi gau kalip hag ñi aij gimön. Pen nibi bi hałowalö gipal gau kalip klö gimön hag ñimön, maj migang ne u sipsip niŋagöl. *

3

Krais nibi bi kale aige göl ginaböl

¹ Krais nibi bi gau kalip hagmön, kin gau abe, gapman bi kub gau abe manö hagöl rö nöp göl. Pör nöp nibi bi rimnap gau kalip gi aij göl rö linim u, kalip gi aij göl. *

² Pen nibi bi rimnap gau kalip manö piral haglö hib kale lugagnim; pen pen hagagöm, nibi bi rimnap gau hag ud aij göm, nibi bi gau magöŋhalö aip nibi bi hain mid aij göm, göl.

³ Pen nihön: hon ke nöd u rö nöp gasi niŋ aij gagun, God Manö hagöp rö ji niŋun, hañ roman hon ke gasi göp rö nöp gun a gun, bi nagiman rö midmidun. Hon nan si nan naij nöp göl gi midmidun; nibi bi gau kalip gasi naij niŋun, nan kale gau nan hon rö midai böp, a gun, kalip pen niŋno mulu lugö pen niŋlö mulu lugö gimidun. Pen ji niŋlö pen ji niŋun gimidun. *

⁴ Nöd anig gimidun u pen hainö God, Ud Kamij Yuep Bi hon u, God nibi bi mög niŋöm midmagö löp u hanip nibi bi waiö la.

⁵ God nipe hanip ud Kamij yua. Hanip ud Kamij yua u, hon ke nan aij rimnap gino hanip ud Kamij yuaga. Nipe hanip mög yabi niŋöb u me, hanip ud Kamij yua. Ga anibu, Ana U† u hanip yuö apöm, gac hon u lik gi yuö, nibi bi hain nibö yabi libun. *

⁶ God nipe Ana U† hanip böŋ nöp yuö apöm hanip aŋ dan midöp u, Jisas Krais hanip nan a göm umöm ud Kamij yua u me, anig ga. *

⁷ God ga anibu, hanip mög niŋöm nibi bi Kamij aij nipe rö udöm, Kamij pör middep u udun a gipun u, hanip ñinabin, a göm ga.

⁸ Manö niŋö yabi me anibu.

Manö hagajin anibu niŋ aij gimön klö gimön hag ñimön, God nip niŋ udpal nibi bi gau gasi aŋ anibu nöp niŋöm, nibi bi rimnap kalip gi aij göl gi midaiöl. Anig ginaböl u gi aij yabi ginaböl. Manö anibi manö aij yabi; ram minöŋ gau gau ud arlö, hagöp rö nöp geinaböl u, nibi bi magöŋhalö agamij mid aij ginaböl.

⁹ Pen nibi bi rimnap manö hałowalö hag amil api göm, apis bac hon gau anig anig göl riklö auöp, a göm, Juda lo manö u anig anig göl midöp, a göm, pen pen hagaiöl u, ne aip hagagmön. Manö anib gau i† ap midagöp; nibi bi manö yiharŋ anibu niŋöm agamij mid aij göl rö lagöp. *

¹⁰ Anib u, nibi bi rimnap God Manö kabö göl u arö göm, manö rimnap ke hagaiöl, mañ aŋ ap hagmön. Pen niŋagaiöl, mañu u rö nöp hagmön. Mañu u rö nöp niŋagaiöl, kalip böŋ nöp arö gimön. *

¹¹ Ne niŋban, nibi bi anig gipal gau kale gasi naij nöp niŋöm, nan si nan naij nöp göl gi midlö, gasi midmagö aŋ kale dan gac midöp u waiö lö niŋbun.

¹² Yad hainö Ademas aka Dijikas hag yunö, nöp am hagö, ne yinid auep rö lainim yinid Nikopolis daun aumön. Yibaud göm yigön ginab ñin u yad am mideinabin ram minöŋ anibu. *

¹³ Bi ne Sinas lo manö niŋöb u aip, bi ne Apolos aip, kalip ud aij gimön, adan arnig gaimil u, nan kale rimnap midagainim ñimön ud armil. *

¹⁴ Krais nibi bi nipe Krir midpal gau, kale wög göl gi midlö nan niŋeb pilnim. Kale klö göm pör nöp gi aij göl gi midöm, wög göl gi midöm, nan magö niŋöm, nibi bi nan midagöp gau kalip rimnap ñinaböl. *

¹⁵ Daidas. Nibi bi yad aip midpun aui nöp, “Midpan?” a gipal. Pen hon Krais manö aij niŋ udpun rö niŋ udöm, hanip

* 2:14: Gal 1:4; Eks 19:5; Dud 4:20; 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9

1Ko 6:11; Ep 2:2; 5:8

* 3:5: 2Di 1:9; Ep 5:26

* 3:6: Ap 2:17-18

* 3:9: 2Di 2:14,16

* 3:10: Mad 18:15-17

* 3:12: Ep 6:21-22; Kol 4:7-8

* 3:13: Ap 18:24; 1Ko 3:5-6; 16:12

* 3:14: Ep 4:28

* 2:15: 1Di 4:12

* 3:1: Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14

* 3:3:

m+dmagö l+bal gau kal+p, “M+dpim?” a
g+mön.

God kalöp magöŋhalö mög n+ŋöm abad
m+dain+m.

Pilimon Pol Pilimon n̄p köp kalı k̄l̄ñ r̄ka

¹ Yad Pol. Krais Jisas n̄p wög gainö, ȳp nagı l̄l̄ö m̄dpin. Yad mam hon Di-modi aip m̄dul, kalöp köp an̄bi kalı k̄l̄ñ r̄kabal.

Mam aij hon Pilimon, hon wög j̄m n̄öl ḡpun.

² Ne u, añ hon Apia u, b̄i hon aip God wög k̄l̄ö ḡöm ḡöp Akipas u, Krais Jisas n̄bi b̄i n̄pe ram ne apim God n̄p sabe ḡipim gau magöñhalö, kalöp köp i kalı k̄l̄ñ r̄kabal. *

³ God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Krais abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡimil abad m̄dlö, kale agam̄j m̄d aij ḡi m̄daimim.

N̄bi b̄i God n̄p n̄ñ udpal gau kalıp m̄dmagö l̄ban, a ga

⁴⁻⁵ Ne B̄i Kub Jisas n̄p n̄ñ udöl ḡi, God n̄bi b̄i n̄pe gau kalıp magöñhalö m̄dmagö l̄ban u ȳp hagl̄ö n̄ñem, yad God yad n̄p sabe göl ḡi, nöp gası n̄ñem pör nöp aij a ḡipin.

⁶ N̄p hagpin, “Bapi. Hon Pilimon aip Krais manö aij u hag am̄l ap̄l gun me, han̄p n̄bi b̄i Krais n̄p n̄ñ udun c̄g göl ḡi m̄dpun gau nan aij n̄ñön n̄ñön n̄ñban u, Pilimon n̄pe magöñhalö n̄ñ aij ḡin̄m,” a ḡipin.

⁷ Pen mam aij yad Pilimon n̄ñ! Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kalıp m̄dmagö yabı̄l l̄ban u, kale m̄dmagö añ kale dañ m̄ñ m̄ñ ḡipal. Yad u rö nöp n̄ñem m̄ñ m̄ñ göl ḡi gası halö m̄dpin. *

Onesimas n̄p mulu n̄ñagmön, a ga

⁸ Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kalıp m̄dmagö yabı̄l l̄ban u n̄ñem, ne yad Krais b̄i n̄pe mamil m̄ñhau m̄dpul rö, yad nöp manö k̄l̄ö hagem ne an̄g ḡimön a ḡibnep.

⁹ Yad Pol uri b̄i m̄lep l̄bin. Krais Jisas manö aij u hag n̄ñ ajainö, ȳp nagı l̄l̄ö m̄dpin rö, nöp manö k̄l̄ö hagn̄g hagbnep u pen nöp an̄g hagagnabin. Ne b̄i

m̄dmagö yad m̄dpan rö, yad hagnam rö ḡimön.

¹⁰ Pen manö yad u, Onesimas n̄pe n̄ñ yad ke rö löp. Nöp wög ḡöm ar̄k ara u, aui yad aip nagı m̄dul, Krais manö aij u hag n̄ñnö n̄ñ udöp u me, yad nap n̄pe rö m̄dpin; n̄pe n̄ñ yad ke rö m̄döp. *

¹¹ Nöd n̄pe nöp wög ḡi n̄ñ aij gagm̄döp; pen uri n̄pe nöp wög ḡi n̄ñ aij ḡöm, ȳp wög ḡi n̄ñ aij ḡöm ḡinab.

¹² Pen n̄ñ m̄dmagö yad rö u nöp yuabin.

¹³ Nöd hag n̄ñem manö ne u udem rö, n̄p yuagbnep. Krais manö aij hagainö, ȳp nagı l̄l̄ö m̄dpin i, ne apön ȳp abad m̄daimön rö lagöp u, Onesimas ȳp abad m̄daiböp.

¹⁴ Pen yad ke Onesimas n̄p ud m̄deinabin u kabö rö gagnab a gem, n̄p nöd yuem, nöp hainö hag n̄ñabin. Ȳp lau adö kauyan̄ yun̄g yumön.

¹⁵ Yad gası n̄ñbin e, God n̄pe ke gö, Onesimas nöp magö pro marap arö ḡöm aröp u me, uri nöp ado ḡi apöm ne aip pör pör m̄dain̄m.

¹⁶ Pen m̄ñi n̄p ȳñhar̄ñ nagı wög gep b̄i ne ap n̄ñagnabön; m̄ñi n̄p mam m̄dmagö hol m̄ñhön̄ ȳj̄g göl rö n̄ñnabön. N̄pe mam m̄dmagö yad yabı̄l, pen n̄pe b̄i nagı wög ḡi n̄ñeb ne m̄döp u me, ne m̄ñ m̄ñ ḡimön b̄i nagı wög ḡi n̄ñeb aij ap abe, B̄i Kub b̄i n̄pe mam aij ap abe udnabön. *

¹⁷ An̄b u, ȳp b̄i n̄ñeb ne yabı̄l rö, B̄i Kub wög aip ḡipul, a ḡimön n̄ñban u, n̄ñ Onesimas n̄p hag ḡinam a ḡimön gası u n̄ñagmön. Yad amjaknö ȳp ud aij ḡibnap rö u, n̄p u rö nöp ud aij ḡimön.

¹⁸ Pen n̄pe nöp ḡi naij ga aka nan r̄imnap pen n̄aga, a ḡimön, manö r̄imnap m̄dain̄m, n̄p hagagmön; manö an̄bu ȳp hagmön. Hagö, yad nöp pen n̄ñnabin.

¹⁹ N̄ñö hagpin rö, hib yad ke köp halö kalı k̄l̄ñ r̄kem labin. Pen yad Krais manö aij u nöp hag n̄ñnö ne n̄ñ udmön, Krais Jisas b̄i n̄pe m̄dpan u, nöp hagagnabin; ne ke n̄ñban.

²⁰ Mam yad. B̄i Kub n̄p wög aip ḡipul rö, hagabin rö nöp ḡimön. Krais hal̄p m̄ñhön̄ ud aij gö mamil m̄ñhau m̄dpul

* 1:2: Kol 4:17; 2Di 2:3 * 1:7: 2Ko 7:4 * 1:10: Kol 4:9; 1Ko 4:15 * 1:16: 1Di 6:2

rö, ne anig gımön niñöm yad miñ miñ gınabin.

²¹ Yad hagpin rö nöp wasö, ne niñban adö u nöp niñmön, Onesimas nıp abe adö anıbu nöp gınabön, a gem, aij a gö niñöl gi nöp köp anıbi kalı kñiñ rıkabin.

²² Manö añı ap mıdöp u hagagpin. Yıp ram magö raul mıgan ap niñmön ud lı aij gımön. Kale magöñhalö God nıp sabe gıpim rö, söl mıdöp nagı arö gem nınam rö löp a gem gası halö mıdpin. *

Manö hag jua

²³ Bı ne Epapras u rö nöp Krais Jisas manö hag ñeia, nıp nagı leila, yad aip mıdpul i. Nıpe nöp “Mıdpan?” a göp. *

²⁴ Bı wög jım ñöl gıpun Mak u, Arisdakas u, Demas u, Luk u nöp “Mıdpan?” a gıpal. *

²⁵ Bı Kub Jisas Krais kalöp nıbi bı gau mög niñöm abad mıdainım.

* 1:22: Plp 1:25; 2:24 * 1:23: Kol 1:7 * 1:24: Kol 4:10-12,14; 1Di 4:10-11

Hibru Hibru nibi bi Kraiſ lau adö mideila gau kalip köp kal kliñ rika

God Ñi nipe hanip manö aij ña

¹ Nöd God nipe apis bac hon Juda nibi bi gau kalip manö hagnig, bi manö hagep nipe gau adan ke ke gasi ñö, kale niñöm hag ñimidal.

² Pen ñin hain midpun i, Ñi nipe ke yuö apöm hanip manö hag ña. God hagö, Ñi nipe ram minöñ nan gau magöñhalö hadame dagol gau gi la. God hagö, Ñi nipe ram minöñ nan gau magöñhalö abad mideinab. *

³ Nap mailö kub halö yabił midöp rö u, Ñi u rö nöp mailö kub halö yabił midöp. Nap bi aigege bi rö midöp u, Ñi nipe u rö nöp unbö rö nöp midöp. Ñi manö klö yabił nipe hagö, ram minöñ nan gau magöñhalö midep nöp midöp. Ñi nipe apöm, hanip nibi bi magöñhalö a göm umöm, nibi bi magöñhalö gau nan si nan naij gipal gau magöñhalö lik gi ke gau yuöm, kauyan urak ap jak Nap klö ke halö midöp u ñimagö yijig böñ lau adö asiköm aip midpil. *

Ejol gau yagol rö midpal; God Ñi me Bi Kub yabił midöp

⁴ God nipe gö, Kraiſ nipe ejol gau rö wasö; nipe Bi Kub midöp. God Kraiſ nip Ñi yad a ga u, hib nipe ejol hib rö wasö; hib nipe i adö lañol au midöp. *

⁵ God Manö adiñ ap God manö hagöm haga,

“Yad miñi nöp hagabin, ne Ñi yad midpan, yad Nap ne midpin,” a ga.

Pen manö anibu God nipe ejol ap hagaga. *

⁶ Pen Ñi nipe nöd u minöñ naböñ i yunig ga ñin u, God nipe ejol nipe kalip haga,

“God ejol gau magöñhalö hib nipe haglö adö aran,” a ga. *

⁷ Pen ejol gau manö hagöm God haga,

“God ejol nipe gau gö, ñin ap yigön rö udöm aubal.

Wög gi ñeb bi nipe gau gö, ñin ap mab miñan rö udöm aubal,” a ga. *

⁸ Pen God nipe Ñi nipe nip manö hagöm haga,

“Ne God. Ne Kiñ pör nöp pör nöp midmön, nibi bi ne gau pör nöp abad mideinabön.

Nibi bi ne abad midmön, gi aij gimön, kabö rö nöp gimön, abad mideinabön. *

⁹ Nibi bi gi aij gilö,

ne ñiñi liban, pen nibi bi nan si nan naij gilö, ne mulu kal niñban.

Anib u, yad, God ne, ginö, ne nöp Bi Kub ke yabił midpan; bi niñeb ne gau mo ne gau midpal,” a ga.

¹⁰ God manö rimnap halö hagöm haga,

“Bi Kub, ne ke hadame dagol gau nöp midmön, minöñ naböñ i gi löm, kumi kabö au ñimagö ne gi lina. *

¹¹⁻¹² Nan anib gau magö ap midöm, ur ginig gab, pen ne midep nöp mideinabön.

Nan anib gau, wañj papil li lugö, ud asik ke au löm, gisön nibö rol gipal rö ginabön.

Pen ne Bi Kub, nöd midmidan rö, uri anib unbö rö nöp midpan;

ke ap lagnabön; uri midpan rö hainö anib unbö rö nöp nöp pör pör nöp mideinabön,” a ga.

¹³ God Manö adiñ ap God manö hagöm haga,

“Ne ñimagö yijig böñ yad aui asik midö, nan niñön niñön nöp kaua maua rö midöp gau magöñhalö, rala migan ne gau linabin,” a ga.

Pen manö anibu God nipe ejol ap hagaga. *

* 1:2: Jon 1:3 * 1:3: Ap 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1 * 1:4: Plp 2:9 * 1:5: Ap 13:33; 2Sa 7:14; 1Kr 17:13 * 1:6: Ro 8:29 * 1:7: Sam 104:4 * 1:8: Sam 45:6-7 * 1:10: Sam 102:25-27 * 1:13: Sam 110:1

¹⁴ Anib u, ejol gau nihön rö mǝdpal? God kalip hag yuö, nip wög gi ñöl gi, nibi bi Kraiś ud kamij yuö kumi kabö adö lañ au God aip pör nöp kamij mǝdeinaböl gau kalip gi ñibal. *

2

God hanip uda u nan kub yabił

¹ Anib u, manö hag ñilö nijbun u, nij ud pidöñ gun, gasi nijöl gi nöp mǝdaiun. Pen nij ud aij gagnabun u, gasi piral rimnap nijun, manö piral böñ gau arun rö löp.

² Ejol gau nöp lo manö u damöm, Mosiś nip ñila u pen manö anibu manö nijö nöp mǝdö nijöl gi, nibi bi manö anibu magö ap hagöp rö gagla gau abe, nibi bi magö ap riś rikla gau abe, ilön pen udla. *

³ Anib u, hon God Ñi nipe manö aij dauöp u arö ginabun u, hon kamij arun rö lagnab. Bi Kub nipe ke manö anibu dap auö, nibi bi manö nipe anibu nijla gau, hanip manö nijö yabił anibu nijmim a göm, hag ñi aij gila. *

⁴ Pen gasi kale u nöp nijöm hagagla; God kalip aip mǝdö nijöl gi, nan nijeb nijagep rö rimnap göl gi, nan gagep rö rimnap göl gi, hanip hag ñila. God gasi nipe ke nijöm, Ana Uł nipe u nibi bi rimnap nan aij ñö ke yabił geila u, u rö nöp nijno. Anib u me, Kraiś manö aij u nijö yabił hagaböl a gun nijbun. *

Jiśas hanip rau adog udöm hanip añ mam yad a göp

⁵ Pen God hanip ud nipe aip kumi kabö ado lañ au pör nöp mǝdeinabun manö hagpin adö u, ejol gau bi kub adö lañol rö, hon yagol rö mǝdageinabun.

⁶ Manö adö anibu, God Manö u kali kliñ riköm hagla, “God. Ne nibi bi gau kalip gasi nijmön udpan.

Pen kale ne ke rö mǝdagpal; kale nibi bi yiħariñ rö u, ne nihön ginig kalip abad mǝd aij gipan? *

⁷ Ne gaina, magö ulep ap ejol gau bi kub rö mǝdeila, nibi bi gau yagod au rö mǝdeila u pen mǝñi nibi bi gau kalip gö, kale hib mǝdö,

⁸ nan magöñhalö gau abad mǝdeinaböl,” a gila.

God gö nibi bi nan magöñhalö gau abad mǝdeinaböl a gila u, hon nijbun nan magöñhalö nibi bi mo kale au mǝdnab. Pen mǝñi hon nijbun nan magöñhalö nibi bi mo kale au mǝdagöp.

⁹ Pen Jiśas ga u nijbun. God Jiśas nip yuö minöñ naböñ adö ił i apöm mǝdeila ñin u, ejol gau nibi bi kub rö mǝdeila; Jiśas nipe bi yiħariñ pro rö mǝdeila. Pen God nipe nibi bi mög nijöb rö, Jiśas nibi bi magöñhalö gau ud kamij yunam a göm ilön kub udöm umö, God gö mǝñi Bi Kub mailö halö mǝdö nijöl gi, hib nipe haglö adö arab. *

¹⁰ God nipe nan gau magöñhalö gi löm abad mǝdöp u, nibi bi iru nöp ud ram minöñ aij yabił nipe u ud linig, Jiśas yuö apöm ilön ke yabił udö, God nip ka aij ke yabił nipe ke u ña. Nihön ginig: Jiśas nipe ke ga manö aij u nij udöm, nibi bi iru nöp ka aij ke yabił anibu Jiśas aip am mǝdeinaböl.

¹¹ Pen nibi bi nan si nan naij gac u łik gi yuab Bi anibu abe, nibi bi uri gac halö mǝdagpal gau abe, Nap kale añi. Anib u, Jiśas nibi bi anib gau kalip añ mam yad bi gau a göm hagö nable gagöp. *

¹² Jiśas nipe God nip haga,

“Añ mam bi yad gau kalip aiud nöp u ud ñinabin;

nöp sabe ginig magum gun, kiħap hagöl gi,

hib ne hagnö adö arnab,” a ga. *

¹³ Pen manö ap haga,

“God nipe yip abad aij ginab a gi gasi u nijem

gasi halö mǝdeinabin,” a ga.

Pen manö ap haga,

“God ñi pai yip ña gau aip mǝdpin i,” a ga. *

* 1:14: Sam 34:7; 91:11

* 2:9: Plp 2:8-9

* 2:2: Gal 3:19

* 2:11: Mad 25:40

* 2:3: Hib 10:29; 12:25

* 2:12: Sam 22:22

* 2:4: Mak 16:20; 1Ko 12:4,11

* 2:13: Ais 8:17,18

* 2:6: Sam

Krais n̄bi b̄i udnam a göm, b̄i rö löm, aua

¹⁴ Ñ̄i pai haga an̄b gau kale n̄bi b̄i u me, n̄pe b̄i yab̄i ap löm apöm, Seden n̄bi b̄i t̄ip ḡi udö umbal b̄i u n̄p al pak l̄in̄g uma. *

¹⁵ An̄g gö me, n̄bi b̄i umnabun a göm pör nöp gas̄i m̄lō löm b̄i naḡiman rö m̄deila gau, kal̄ip hub̄ik yuö pör pör nöp kam̄iñ m̄daiöl rö löp.

¹⁶ Pen Krais an̄g ga u, ejol gau ud aij ḡinam a göm gaga; Ebrahim ñ̄i pai ud aij ḡinam a göm an̄g ga.

¹⁷ Adö an̄bu nöp, Krais apöm hon añ mam n̄pe m̄dpun rö b̄i yab̄i löm, b̄i God n̄p nan sabe gep aij yab̄i u m̄döm, n̄bi b̄i m̄d aij gagpal gau kal̄ip mög n̄ñöm ud aij göm, pör nöp God n̄p wög ḡi ñ̄i aij göl ḡi m̄dö, God n̄pe n̄bi b̄i nan si nan naij ḡipal gau gac an̄bu n̄ñöm arö ḡinab.

¹⁸ Pen apöm m̄inöñ naböñ adö i m̄döm, han̄p marö n̄ñön n̄ñön göp u, n̄p u rö nöp gö me, n̄pe ke n̄ñ aij göp rö, han̄p mög n̄ñöm abad m̄d aij ḡinab.

3

Jisas b̄i kub; Mos̄is b̄i pro

¹ Añ mam b̄i yad. God kalöp u rö nöp manö aij n̄pe hagö, hon God n̄bi b̄i n̄pe ke m̄dpun. Jisas n̄pe b̄i God manö aij dam ñ̄eb b̄i u. Jisas n̄pe b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄i u. Jisas manö aij n̄ñ udun, God Manö hagöp rö nöp ḡin̄g gun u, n̄pe pör nöp han̄p ḡi ñ̄öb. An̄b u, kale pör nöp Jisas n̄p nöp gas̄i n̄ñöl ḡi m̄daimim. *

² Mos̄is God manö haga u n̄ñöm God n̄bi b̄i n̄pe udöm abad m̄d aij ḡim̄döp. An̄g unbö rö nöp Jisas God manö haga u n̄ñöm magöñhalö ḡi aij ga. God Jisas n̄p wög an̄bu hag la.

³ B̄i ap ram ḡi l̄inab u, ram hib haglō adö aragnab; b̄i ram ḡi l̄inab b̄i an̄bu nöp hib n̄pe haglō adö arnab. Adö an̄bu rö nöp, God Mos̄is n̄p ud aij göm gö, n̄bi b̄i Mos̄is b̄i kub a ḡipal; pen Jisas hib kub yab̄i m̄döp rö, n̄bi b̄i hib n̄pe haglō adö lan̄ol au aran̄.

⁴ Ram haneb ap ke waiö lagöp; b̄i geia m̄döp. Adö an̄bu rö nöp, nan n̄ñön n̄ñön m̄döp gau magöñhalö God n̄pe geia m̄döp.

⁵ Mos̄is God n̄bi b̄i n̄pe an̄ au wög ḡi ñ̄i aij göl ḡi, God han̄p hainö manö n̄ñön hagnab u, manö aij r̄imnap hag ñ̄a. *

⁶ Pen Krais God Ñ̄i n̄pe ȳij̄ig göl m̄döp u me, han̄p God i n̄pe m̄dpun gau, b̄i ram nap n̄bö rö m̄döm abad m̄d aij göp. Nan aij hainö udnabun u n̄ñ udun gas̄i halö m̄deinabun u, n̄bi b̄i n̄pe nöp m̄deinabun.

God manö aij u n̄ñ udöl ḡi ḡimim, arö gagmim

⁷ An̄b u, Ana Ūt haga rö n̄ñun. N̄pe haga,

“Ñ̄in i God manö apdi n̄ñeinabim u, manö n̄pe u n̄ñ udmim. *

⁸⁻⁹ Nap̄is nahai b̄i hadame nöp, m̄i ñ̄in juöl m̄ihau ram m̄inöñ kabö nöp m̄döp an̄ gau m̄dlö, kal̄ip nan gagep rö gau göl ḡi, abad m̄d aij gainö u pen

God n̄pe han̄p n̄ñön ḡinab a göm, manö yad u n̄ñagöm, gas̄i kale ke nöp n̄ñöm ḡilö arm̄döp.

Nap̄is nahai b̄i ḡila rö u, kale God manö hag juagmim. *

¹⁰ An̄g ḡilö, yad nap̄is nahai b̄i gau n̄ñnö mulu lugö hagnö, ‘Kale pör nöp ȳip j̄i n̄ñöm, manö yad hain gagpal,’ a ḡinö.

¹¹ An̄g ḡila u, yad kal̄ip n̄ñnö mulu lugö, ‘Ram m̄inöñ aij aramöm, yad aip m̄döm, ake löm m̄d aij göl a ḡinö u, aragnaböl,’ a ḡinö.

Manö klö hagem böñ nöp wasö ḡinö!” a ga. *

¹² An̄b u, añ mam b̄i. Nan si nan naij ḡimim, God kam̄iñ m̄döp u manö n̄pe u arö ḡimim, gas̄i kale ke n̄ñmim rö löp u, n̄ñ aij ḡimim.

¹³ God Manö ad̄iñ hagaj̄in u, “Ñ̄in i God manö apdi n̄ñeinabim u, manö n̄pe u n̄ñ udmim,” a göp. An̄b u, uri hon “Ñ̄in

* 2:14: 1Jn 3:8; Rep 12:10 * 3:1: Hib 4:14; 7:26; Nab 12:7 * 3:5: Nab 12:7 * 3:7: Sam 95:7-11 * 3:8-9: Eks 17:7; Nab 20:2-5 * 3:11: Nab 14:21-23

i” mīdpun u, pör pör ñin añi añi nañin namam gau aip Krais manö aij u hag amil apil göl gi, pen pen hag ñimim, gasi halö mīdmim. Wasö u, Seden kalöp nan si nan naij gep manö piral rīmnap hagöm kalöp tip gi ud arö Krais manö aij u arö ginabim.

¹⁴ Nöd Krais manö aij nipe u niñun, manö nipe niñ ud pīdön gun, nip cig aij ginö u rö, hainö pör nöp klö gun anib unbö rö nöp Krais manö aij nipe u niñ ud pīdön gun, nip cig aij gun gasi halö mīdeinabun u, Krais nibi bi nipe mīdun nip aip jīm ñöl wög gipun.

¹⁵ God Manö adiñ hagajin u hagöp, “Ñin i God manö apdi niñeinabim u, manö nipe u niñ udmim. Napīs nahai bi hadame nöp, God nipe hanip niñhön ginab a göm, manö yad u niñagöm, gasi kale ke nöp niñöm gilö armīdöp. Napīs nahai bi gila rö u, kale God manö hag juagmim,” a ga. *

¹⁶ Mosīs nipe Isrel nibi bi nöp udöm Ijip nibö daua nibi bi anib gau magöñhalö God manö niñöm ji niñla. *

¹⁷ Mi ñin juöl mīhau Isrel nibi bi nöp nan si nan naij gi mīdlö, God kalip mulu lugöl gi mīdö niñöl gi, ram mīnön kabö nöp mīdöp an gau mīdöm iru nöp um hakla. *

¹⁸ Pen Isrel nibi bi nöp pör nöp God nip ji niñöm, manö nipe hagöp rö gagla u me, God nipe manö klö hagöm, “Yad kalöp niñnö mulu lugö, ram mīnön aij arammim, yad aip mīdmim ake līmim mīd aij gīmim a ginö u, aragnabim,” a göm, böñ nöp wasö ga.

¹⁹ Anib u niñbun, manö nipe niñ udagla u me, am ram mīnön aij ake löm mīd aij giñlap au aröl rö laga.

4

¹ “Kale ram mīnön aij arammim, yad aip mīdmim ake līmim mīd aij ginabim,” a ga manö u Isrel napīs nahai bi niñ udagla. Pen uri God hanip nöp manö niñ anibu hagöp. Anib u, kale magöñhalö niñ aij gīmim, hon magöñhalö ram mīnön aij

aramun, God aip mīdun ake lun mīd aij gun, a gi gasi niñmim. Niñ aij gipe, God kalöp nibi bi añi ap, nan aij nöp niñnabin a ginö u udagnabön, a gagnim.

² God gö Krais manö aij u Isrel nibi bi kalip hag ñilö niñla rö, hanip u rö nöp Krais manö aij u hag ñilö niñno. Pen Isrel nibi bi Krais manö aij u niñöm, niñö hagöp a göm, niñ udagla. Anib u, Krais manö aij u kalip gi ñaga.

³ Pen hon nibi bi Krais manö aij u niñun, niñö hagöp a gun niñ udpun gau, “Kale ram mīnön aij arammim, yad aip mīdmim ake līmim mīd aij ginabim,” a ga u, manö niñö anibu haga rö ginabun. God haga, “Anig gila u, yad kalip niñnö mulu lugö, ‘Ram mīnön aij aramöm, yad aip mīdöm, ake löm mīd aij göl a ginö u, aragnaböl,’ a ginö.

Manö klö hagem böñ nöp wasö ginö!” a ga.

God anig haga u pen nipe hadame dagol gau ram mīnön i gi laga ñin u, nan magöñhalö ginab gau magöñhalö hadö gasi niñöm ginabin a ga. *

⁴ God Manö u adiñ ap amgö li niñmön, ñin mudun u manö rīmnap niñnabön. Manö anibu kalī kliñ rīköm hagla, “God ñin unbö kagoñ jīñ ram mīnön nan gau magöñhalö gi li haköm, ñin mudun jīñ u ake līnam a göm, yiñariñ mīdeia,” a gila. *

⁵ Pen God Manö adiñ mīdö nöp hagajin anibu, God haga, “Ram mīnön aij aramöm, yad aip mīdöm, ake löm mīd aij göl a ginö u, aragnaböl,” a ga. *

⁶ God gö Krais manö aij u Isrel nibi bi kalip hag ñila pen niñöm, niñö hagöp a göm, niñ udagla. Anib u me, ram mīnön aij aramöm, God aip mīdöm ake löm mīd aij giñlap u, aragla. Pen nibi bi ke nibö rīmnap arnaböl.

⁷ Anib u, nibi bi manö nipe niñöm arö gila gau umlö, mī iru nöp inö, bac itan Depid God Manö kalī kliñ rīköm, manö magö uri nöp hagajin u hagöm haga, “Ñin i God manö apdi niñeinabim u,

* 3:15: Hib 3:7-8 * 3:16: Nab 14:1-35 * 3:17: 1Ko 10:10 * 4:3: Sam 95:11; Hib 3:11 * 4:4: Jen 2:2 * 4:5: Sam 95:11

manö nipe u niŋ udmim.

God manö nipe niŋmim

iru göp a gımim ji niŋagmim,” a ga.

Pen God kauyaŋ u, “Niŋ i” a ga u me, hon niŋbun, niŋ nipe niŋi bi udnab niŋ u auagöp; mıdep nöp mıdöp. *

8 Pen kale hagnabim, “God hadame nöp, ‘Ram mınöŋ aij arammim, yad aip mıdmim ake limim mıd aij gınabim,’ a ga u, bi kub Josua apis bac bi kalıp dam ram mınöŋ Kenan arö, mıd aij gıla adö u haga,” a gınabim. Pen niŋ anıbu nöp hagaga; kale amöm ram mınöŋ Kenan mıdlö niŋöl gi, manö anıbu kauyaŋ haga. *

9 Anıb u, God nipe niŋ mudun u ake löm mıd aij ga rö, niŋi bi nipe u rö nöp ake löm mıd aij gınaböl.

10 God niŋ kagoŋ jiŋ wög göm, niŋ mudun jiŋ u ake löm yiŋariŋ mıdeia rö, niŋi bi an an God ram mınöŋ aij au arnaböl gau, kale anıb unbö rö nöp wög geila u arö göm, ake löm, yiŋariŋ am nipe aip mıd aij gınaböl. *

11 Anıb u, ram mınöŋ aij anıbu aramun, God aip mıdun ake lun mıd aij gınabun a ga manö u, klö gun, niŋ ud pıdöŋ gun, God Manö hagöp rö nöp göl gi mıdaiun. Anıg unbö rö gınabun u, Isrel niŋi bi nöd God manö haga u niŋ udagöm ram mınöŋ aij aragöm, ap lug pakla rö u, hon niŋi bi añi ap unbö gagnab.

12 Niŋhön giŋig: God Manö u kamıŋ nöp mıdöp. God Manö u, nan niŋhön giŋig gınab. Ru mılö kıd gau magöŋhalö kaŋu göp; God Manö u kıd yabiŋ. Anı hanıp yaŋ amöm, gası rımıd mıdmagö ke löm ana ke löm gınab; anı hanıp yaŋ amöm, le goŋ ke löm le cıl ke löm gınab; anı hanıp yaŋ amöm, gası aij niŋbun aka gası naij niŋbun u, ud höŋ lö niŋ aij gınabun. *

13 Niŋhön niŋhön gınabun gau, God niŋ mıdö niŋöl gi gınabun; agamıj pi göl gun rö lagöp. Pen nipe nöp hanıp manö kub göm, niŋhön niŋhön gıpun manö u hag niŋö niŋöl gi nıp hag niŋabun.

* 4:7: Sam 95:7-8 * 4:8: Dud 31:7; Jos 22:4 * 4:10: Hib 4:4 * 4:12: Ep 6:17; Rep 1:16; 19:13-15 * 4:14: Hib 3:1; 10:23 * 4:16: Hib 10:19 * 5:2-3: Lep 9:7; 16:6 * 5:4: Eks 28:1

Jisas God nıp nan sabe gep Bi Kub yabiŋ mıdöp

14 Anıb u, God Nıp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabiŋ hon u, God Niŋ nipe Jisas u, amöm Nap aip mıdöp rö, Krais manö aij niŋ udpun u, niŋ ud pıdöŋ göl gi mıdaiun. *

15 God Nıp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabiŋ hon u apöm mınöŋ iŋi mıdmıdöp rö, nan si nan naij hanıp fıp gi ud arnım rö löp gau abe, marö hanıp niŋhön niŋhön göp gau abe, nıp u rö nöp ga u pen nipe gi naij gaga. Anıb u, marö niŋhön niŋhön hanıp gınab u, God Nıp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabiŋ hon u niŋ aij göp rö, hanıp mög yabiŋ niŋöm,

16 bi anıbö hon aij yabiŋ u mıdöp. Anıb u, hon gac halö mıdpun u, God anıniŋ göp Bi u nıp pıniŋ gun, arö gagun. God hanıp mög niŋöm, Niŋ nipe nıp yuö apöm uma rö, God sea Kiŋ asık mıdöp söl au areinabun u, nipe hanıp mög niŋöm ud aij göm abad mıd aij gö agamıj mıd aij gınabun. *

5

1 Bi God nıp nan sabe gep bi kub gau magöŋhalö, bi yiŋariŋ niŋi bi anı gau niŋbö u pen God kalıp hag lö, bi anı niŋbö mıdöm wög nipe u gıpal. Niŋi bi nan si nan naij gıpal u niŋöm, kaj meme aka kaj sipsip dap bi God nıp nan sabe gep bi kub niŋlö, kale pen biđ adö u pak lauöm, God nıp sabe gi niŋbal. Wög kale ap pen, niŋi bi God nıp gası niŋlö aij gö, nan rımnap dap bi God nıp nan sabe gep bi kub niŋlö kale nan anıb gau God nıp sabe gi niŋbal.

2-3 Pen bi God nıp nan sabe gep bi kub anıb gau, bi yabiŋ gau me, kale ke u rö nöp nan si nan naij gıpal. Anıb u, niŋi bi rımnap gau nan si nan naij kale gıpal u abe, kale ke nan si nan naij gıpal u abe gası niŋöm God nıp nan sabe gi niŋbal. Anıb u, niŋi bi niŋ aij gagpal gau ap lug pakniŋ rö geinaböl u, God nıp nan sabe gep bi kub u kalıp mög niŋöm, manö hain hagpal. *

4 Kale ke, bi kub mıdno a göm, wög anıbu udagpal; God Eron nıp hag lö wög anıbu gımıdöp rö, kalıp anıg unbö rö nöp hag lö gıpal. *

⁵ Adö anıbu nöp, Kraıs nıpe ke, yad bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı mıdeınam a göm hagaga; God nöp nıp haga,

“Ne Ñı yad;

mıñı yad Nap ne,” a ga.

⁶ Pen God Manö u adın ap amgö lı nınun, God manö ap halö haga u nınbun. Ñı nıpe nıp haga,

“Melkisedek nıpe yıp nan sabe gep bı mıdmıdöp rö u,

ne yıp nan sabe gep bı pör pör nöp mıdeınabön,” a ga. *

⁷ Pen Jisas mınön nabön adö ıt i mıdöm, nıp alnıg geila, Nap nıp mıtön göl gı, meg mıgan dap ranöm sabe göl gı mıdeia. Nap nıp hag nınöm haga, “Yıp abad mıdaimön. Pen anıg anıg gımön hagagabin; ne ke nınban rö yıp gımön,” a ga. Jisas anıg hagö, God manö nıpe nınöm, hag nınıa rö nöp ga. *

⁸ Jisas nıpe God Ñı nıpe yabıtı u pen nıpe mınör udöm uıham mıdmıdöp u, yad aıge gö Nap manö hagnab rö gınabin a gı gası nınöm, anıg unbö rö nöp geia.

⁹ Pen Nap manö nıhön haga, magönhalö ga u me, nıpe nıbi bı manö nıpe nın udöm hain gıpal gau ud asık yuö, kale ram mınön aıj kumi kabö adö lan au aramöm pör pör nöp kamın nöp mıd aıj gınaböl.

¹⁰ Pen adö anıbu nöp, God Jisas nıp haga, “Melkisedek nıpe yıp nan sabe gep bı mıdmıdöp rö u, ne yıp nan sabe gep bı kub yabıtı mıdeınabön,” a ga.

God manö yuö yabıtı u nın aıj gımım, nın ud pıdön gımım

¹¹ Manö kalı kılın rıkabin anıb i rö iru mıdöp u pen yıınd nınıapım u rö, uıham hagnö nınıabım.

¹² Kalöp God Manö pör hag nınbun u nın aıj gımım nıbi bı rımnap kalıp hag nınıep u pen yıınd nınıapım rö, manö nöd nınıeb gau kalöp kauyan hag nın rö löp. Mıñı nan klö nınııep rö u pen ci nın nöp mıdpım. *

¹³ Ñı painan ci nın nöp mıdpal gau, nagi adö u aıj, nagi adö u naij a göm nınıapal.

¹⁴ Pen nıbi bı gası halö gau gı damöm, adö u gep, adö u gagep a göm nın aıj gıpal. Kale nan magö yabıtı nınıbal.

6

God manö yuö u nın udun

¹ Kraıs manö aıj kalöp pör hag nınıbal gau, kauyan hagem kauyan hagem hagagnabin. Ram gınıg, padö bı nın göm kauyan ud juöm, kauyan u bı nın göm, kauyan u bı nın göm gagpal. Anıb u, hon ke nöp kılın aıj gun me, God nıbi bı nıpe mıdeınabun a gun gası nınmıdun u bön nöp arö gun, God Ñı nıpe nıp yuö hanıp a göm uma manö aıj u bön nöp nın udun. Padö u ud juöl, rol göl, ud juöl, rol göl, unbö gagun.

² Ñıg pakpal manö u; God kalıp ud aıj gınım a göm nımıgö nabıc adö lıbal manö u; nıbi bı umöm urakpal manö u; God nıbi bı magönhalö manö kub hagöm kalıp nıme lö rımnap ilön pör udnaböl manö u; manö anıbu kauyan hagagnabin. Kraıs manö aıj nöd nınıbe anıb gau, gası nın nöp mıdöl gı, Kraıs manö aıj rımnap halö nınıabım u aıj.

³ Anıb u, God hanıp abad mıdö nınöl gı, Kraıs manö aıj rımnap halö hag nınno nınıabım.

⁴ Nıbi bı Kraıs manö aıj nıpe nın udöm, hainö arö gınaböl gau, kale kauyan nan si nan naij gıpal u mög nınöm, Kraıs manö aıj nıpe u nın udagnaböl. Kale God mailö aıj nıpe u hadö nınıla; God nan aıj kumi kabö adö lan nıbö nıb u hadö nınıla; Ana Uı nıpe kalıp anı danı hadö aua.

⁵ God Manö aıj u dö yabıtı göp u hadö nınıla; God nıpe nıbi bı ram mınön ıt i abad mıdnıg gab u, klö nıpe u hadö nınıla.

⁶ Nan anıb gau magönhalö hadö nınıla u pen Kraıs manö aıj u arö gıla. Anıb u, kale kauyan nan si nan naij gıpal u mög nınöm, Kraıs manö aıj nıpe u nın udagnaböl. Nıhön gınıg: God Ñı nıpe u kauyan mab kros ba lan al pak lılö nıbi bı gau nıp hag junaböl. *

* 5:6: Sam 110:4; Hib 6:20; 7:1
10:26-27; 1Jn 5:16

* 5:7: Mad 26:36-46; Plp 2:6-8

* 5:12: 1Ko 3:1-3

* 6:6: Mad 12:31; Hib

⁷ Minöñ au yij yimlö, möñ paköl gi paköl gi, yij ran aij göm nan magö pıl aij gö, nıbi bı ñı pai wög anıbu ñıñnıg gaböl gau ñıñöl. Anıg gö God minöñ anıbu ñıñı löm nan aij ñınab.

⁸ Pen minöñ au yij yimlö, möñ paköl gi paköl gi, kıpıl kalı kalı halö gau nöp ranö, nan magö pılagnab u, minöñ anıbu minöñ naij yabıl. God minöñ anıbu manö klö hagö mab ke yan innım rö löp. *

⁹ Pen bı nıñeb aij yad gau. Manö kub rö hagabun u pen kale ke Kraıs manö aij u arö gıpm a gun hagabun; nıñ aij gımim a gun hagabun. Nıñön gıñıg: Kraıs nıbi bı nıpe mıdmim, nıbi bı nıpe gau gıpal rö gıpm u nıñbun.

¹⁰ God halöwalö gagnab; hagöp rö nöp gıñab. Kale nöd God nıp wög gımim, mıdmagö limim, nıbi bı nıpe kalıp ud aij gımim gi ñıbe u abe, mıñı u rö nöp ud aij gımim gi ñıbim u abe, nıpe hauı gagnab. *

¹¹ Pen hanıp aij gıñab u, kale magöñhalö adö anıbu nöp pör nöp göl gi mıd dammim mıd dammim, amun God aip pör nöp mıd aij gun a gımim gası nıñbim rö, gıñab.

¹² Kalöp iru maru gıñım rö löp u, nıñ aij gımim. Kraıs manö aij nıpe u nıñ ud pıdöñ göm, marö auö klö göm gası halö mıdpal nıbi bı gau, God nan aij ñınabin a ga u udnaböl. Kale anıb unbö rö nöp göl gi mıdpe, kalöp nan aij anıbu ñınab.

¹³ God bac ilañ Ebrahim nıp manö nıñö u hagnıg, bı kub God rö ap halö mıdageia nıñöm, nıbi bı rımnab hib kale hagaga; hib nıpe ke hagöm haga,

¹⁴ “Yad mıdpin rö, nöp manö nıñö yabıl hagabin, nöp abad mıdnö nıñöl gi, nıbi bı ne iru yabıl mıdeinaböl,” a ga. *

¹⁵ Ebrahim manö nıpe anıbu nıñöm, agamıj abad mıdö mıdö, God nan aij haga u uda.

¹⁶ Hon nıbi bı, manö klö nıñö yabıl hagnıg, bı kub ap hib nıpe hagnıg, nıñö yabıl hagabun a gıpun. Anıg gıno, nıbi bı gau nıñöm, u rö nöp u nıñö yabıl hagaböl a gal.

¹⁷ Anıbu rö, God hib nıpe ke hagöm, “Yad mıdpin rö, nöp manö nıñö yabıl hagabin,” a ga u, nıbi bı gau ñı pai yag daunaböl gau, yad gası hain nıñem adö ke gagnabin u, nıñ aij göl a göm, manö anıbu rö haga.

¹⁸ Anıb u, hon nıbi bı nan si nan naij gun, pıñıg God nıp lau adö aubun gau, nıñö nöp nan aij kalıp ñınabin a ga u udnıg gabun a gun, gası halö mıdaiun. God hib nıpe ke hagöm, yad mıdpin rö, a ga; nöp manö nıñö yabıl hagabin, a ga. Manö mıhöp haga u, God manö pıral hagnım rö lagöp. Ke gagnab. *

¹⁹ God Ram Magö Raul Mıgan Uı Ke Yabıl u waıj bad yuö yuö gö, nıp amgö nıñagpun u pen manö nıñö yabıl u hagö, gası añı anıbu nöp nıñun, gası halö nıp abad mıdpun. Manö nıñö yabıl anıbu, God ram magö raul mıgan nıpe u aröp u me, kabö klö rö mıdöp; anı anıa gagnab. *

²⁰ Melkisedek nıpe bı God nıp nan sabe gep bı mıdmıdöp rö u, Jıas nıpe God Nıp Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıl hon u löm, God Ram Magö Raul Mıgan Uı Ke Yabıl u nöd amöm, hanıp a göm Nap nıp sabe göl gi mıdöp. Nıpe God Nıp Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıl pör pör nöp mıdeinab.

7

Kıñ ap bı God nıp nan sabe gep bı mıdmıdöp

¹ Melkisedek anıbu nıpe Kıñ mıdöm, nıbi bı ram minöñ Salem abad mıdöl gi, bı God klö halö yabıl u nıp nan sabe gep bı u u rö nöp mıdmıdöp. Pen Kıñ rımnab apöm, bac ilañ Ebrahim nıp gi naij geila, kalıp yu gi yuöm, nan aij aij kale gau dap auö nıñöl gi, Melkisedek apöm nıp adan anı au nıñöm, God nıp sabe göm, Ebrahim nıp abad mıdaimön a ga. *

² Melkisedek anıg ga nıñöm Ebrahim nan pıli gi daua gau, magöñhalö nıme li Melkisedek nıp magö añı ap ñöm, nıpe ke magö unbö ajıp lanı uda. Pen Melkisedek hib nıpe u il mıhöp mıdöp. Hib nıpe Melkisedek u ud ado göm, “Kıñ Aij Yabıl Nöp Göp” a gıpal. Pen nıpe ram minöñ

* 6:8: Jen 3:17-18 * 6:10: Hib 10:32-34 * 6:14: Jen 22:16-17 * 6:18: Nab 23:19 * 6:19: Lep 16:2-3 * 7:1: Jen 14:17-20

Salem Kiñ mîdmîdöp u, hib anîbu ud ado göm, “Kiñ Agamîj Mîdep Magö Nîb” a gîpal.

³ Melkisedek nîpe bî God nîp nan sabe gep bî u pen nîme îl u anîg göl mîdöp, nap nîhi îl u anîg göl mîdöp a göm haglö nîñagpun. Pen nîp kalî kliñ rîkla nîñ u, nîme yag daua nîñ u a göm haglö nîñagpun; uma nîñ u a göm u rî nîp haglö nîñagpun. Nîpe pîr nîp bî God nîp nan sabe gep bî mîdöp rî, nîpe God Nî nîpe rî mîdöp.

⁴ God bac îlan Ebrahim nîp nîñö aij gö, bî kub mîdeinabön a ga u nîñbun nîpe bî kub mîdeia. Pen Ebrahim Melkisedek nîp bî kub yabîl mîdeia u nîñöm, nan pîlî gî daueia gau, nîme lî nîp magö añî ap nîm, nîpe ke magö unbö ajîp lan u da.

⁵ U nîd yabîl anîg ga. Hainö Mosîs nîp yag daueila kub göm, God Manö u adîñ ap kalî kliñ rîkîm haga, “Ebrahim rîkî rîk damöm, nîbi bî Lipai îl mîdpal gau God nîp nan sabe gep wög gî mîdlö nîñöl gî, kale Isrel nîbi bî gau magöñhalö, mani nan nîhön nîhön udnabim gau, kalîp nîme lî magö añî añî dap nîmîm, kale ke unbö ajîp lan u udmîm,” a ga. Anîb u, hon Mosîs lo adö u nîñun nîñbun, kale magöñhalö Ebrahim îl nîpe mîdmîdal u, pen namam Lipai îl mîdmîdal gau kalîp pîr magö añî ap nîme lî nîmîdal. *

⁶ Pen God bac Ebrahim nîp haga, “Nîbi bî ne gau ud aij gînabin,” a ga. God manö haga nîñ u, Ebrahim nîpe bî rîmnap kalîp nan nîagmîdöp; pen Melkisedek apöm Ebrahim nîp nîñöm, God nîp sabe göm, Ebrahim nîp abad mîdaimön a gö, Ebrahim nan daua gau magö añî ap nîme lî Melkisedek nîp nîa. Pen Melkisedek Lipai îl bî ap mîdagmîdöp.

⁷ Hon nîñbun, bî ap apöm bî ap God nîp sabe göm, bî anîbi nîp abad mîdaimön a geinab u, bî God nîp sabe gînab u bî kub, bî ap bî pro. Anîb u, hon nîñbun Melkisedek bî kub, bac Ebrahim bî pro.

⁸ Bî Lipai îl Isrel nîbi bî magö añî nîme lî nîmîdal u udöm, mîd damöm mîlep löm umla. Pen Melkisedek nîpe Ebrahim magö añî ap nîme lî nîa u da u, God Manö

u kalî kliñ rîkîm, Melkisedek umöm wög nîpe arö ga a göm, hagagla.

⁹⁻¹⁰ Ebrahim Melkisedek nîp nan nîme lî nîa anîbu, nî pai rîk dauaga nîñ u nîa. Hainö me, Aisak nîp rîkî, Aisak pen Jekop nîp rîkî, Jekop Lipai nîp rîkî, rîk amîl apîl gîlö, Lipai bî anîb gau God nîp nan sabe gep bî wög gîlö nîñöl gî, Isrel nîbi bî gau mani nan kale gau kalîp nîme lî nîmîdal. Pen Ebrahim Melkisedek nîp nan nîme lî nîa u, kalîp rîk dauagla magö u nîa u me, Ebrahim abe, bac nîpe Lipai îl abe, Melkisedek nîp nîme lî nîeb rî nîp mîdeila u nîñbun.

Bî God nîp nan sabe gep gîsön nîbö u, bî nîd nîbö gau ka kalîp u da

¹¹ Mosîs God Manö kalî kliñ rîkîm, anîg anîg gîmîm a ga nîñöm, Juda nîbi bî kaj meme kaj sîpsîp nan gau damöm, Lipai îl God nîp nan sabe gep bî gau kalîp nîlö, kale pak lauöm God nîp sabe gî nîmîdal. Kale anîg göl God nîbi bî nîpe mîdaiblap, God Bî hain nîbö Melkisedek rî ke ap yuagbö; Lipai bî gau, God nîp nan sabe gî nîl gî nîp mîdaiblap. Pen God Bî hain nîbö Melkisedek rî ap yua.

¹² Bî God nîp nan sabe gep hain nîbö anîbu apöm, bî God nîp nan sabe gep nîd nîbö gau ka kalîp udeinab u, lo hain nîbö u rî nîp apöm, lo nîd nîbö u ka u udnîm.

¹³ Pen God Manö adîñ hagajîñ i, bî God nîp nan sabe gep hain nîbö u, Bî Kub hon u nîp. Lipai nîbi bî îl u rîk damöm nîp rîk dauagla; Bî Kub hon îl nîpe u bî añî ap God nîp nan sabe gep wög u gaga.

¹⁴ Juda nîbi bî îl u nîp rîk damöm Bî Kub hon nîp rîk daua. Pen Mosîs bî Juda îl rîmnap God nîp nan sabe gep wög göl a göm manö rîmnap hagaga. *

¹⁵ Pen Bî God nîp nan sabe gep hain nîbö anîbu, Melkisedek bî God nîp nan sabe gep mîdmîdöp rî mîdöp u me, nan hagabin anîbi waiö yabîl mîdöp.

¹⁶ Bî Kub hon u, bî îl nîhön mîdöp lo ap hagö, God nîp nan sabe gep bî ap mîdagöp. Pen nîpe bî klö ke halö mîdöp, nan ap nîp al pak lîñîm rî lagöp u me, God nîp nan sabe gep bî ap mîdöp.

* 7:5: Nab 18:21 * 7:14: Ais 11:1; Mad 2:6; Rep 5:5

¹⁷ Nihön ginig: God Manö adiṇ ap kali kliñ riköm, God manö rimnap Kraiṣ nîp haga u kali kliñ riköm hagla, “Bî yîp sabe gep Melkisedek rô pör nöp mîdeinabön,” a ga.

¹⁸ Lo God Mosîṣ nîp hagö Mosîṣ nîbi bî kalîp hag ña lo anîbu, nihön ginig geia u ginim rô laga; manö yîharîṇ rô la u me, God nîpe ud ke gau la.

¹⁹ Lo God Mosîṣ nîp hagö Mosîṣ nîbi bî kalîp hag ña lo u, nan naij gau ap ud gö aij rô laga. Pen God nîpe nan aij hanîp ñöb; nan nöd nîbö u wasö. Anîb u, gasî halö mîdpun. Nan aij hain nîbö u nîṇ udun, God mîdöp au söl aunabun. *

²⁰ Bî God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau wög kale nöd udla ñîṇ u, God manö klö rimnap hagaga. Pen Bî Kub hon God nîp nan sabe gep bî la ñîṇ u, God manö klö ke hagöm haga.

²¹ Bî Kub hon God nîp nan sabe gep bî lîṇig, God manö klö ke hagöm haga, “Yad Bî Kub, yad manö nîṇö yabîṭ hagabin;

hainö manö ap ke hagagnabin.

Ne pör nöp yîp nan sabe gep bî mîdeinabön,” a ga. *

²² God manö klö hagöm manö nîṇö yabîṭ haga u me, hon nîṇbun Jisas uma u me, God manö hain nîbö aij yabîṭ u ud ke gau lagnab. *

²³ Bî God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau, iru nöp rô wög anîbu udla. Ap umö, bî God nîp nan sabe gep hain nîbö ap haglö, wög anîbu gî mîdmîdöp; u umö hain nîbö u mîdmîdöp; u umö hain nîbö u mîdmîdöp. Anîbu me, ap pör mîdagmîdal.

²⁴ Pen Jisas anîbu rô gagöp; nîpe pör kamîṇ mîdöp u rô, wög anîbu arö gagöp. God nîp nan sabe gep bî pör nöp mîdeinab.

²⁵ Jisas pör nöp kamîṇ mîdeia, uri kamîṇ mîdöp, hainö pör nöp kamîṇ mîdeinab u me, nîbi bî God nîbi bî nîpe mîdnig, Jisas kalîp a göm uma manö aij u nîṇ udeinaböl u, nîpe pör nöp kalîp ud asîk yunîm rô lõp. *

²⁶ Jisas nîpe bî uṭ yabîṭ; nîpe nan si nan naij pro pro rimnap gagöp; nîpe asiṇ mîdagöp. Jisas ram mîṇöṇ iṭ i nîbi bî nan si nan naij gîpal gau aip mîdeia u pen God nîp ud ke dam ram mîṇöṇ aij kumi kabö adö lagod au la. God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîṭ hon me u. Hanîp gî ñî aij ginîm rô lõp.

²⁷ Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîṭ yîharîṇ gau, ñîṇ añî añî pör nöp nan si nan naij kale ke gîpal rô, nan pak God nîp sabe gî ñöm, hainö nîbi bî ke nîbö gau nan si nan naij gîpal rô, nan pak sabe gî ñîbal. Pen Jisas hanîp nîbi bî gau magöṇhalö, nan si nan naij gîpun u nîṇöm, mañ añî yabîṭ mab ba laṇ nîp ke sabe gî ña. Me aij! *

²⁸ Lo God Mosîṣ nîp hagö Mosîṣ nîbi bî kalîp hag ña lo u hagöp rô göm, bî nan si nan naij gîpal gau kalîp hag lîlö, kale bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîṭ mîdpal. Pen hainö u, God manö ke klö hagöm manö nîṇö yabîṭ haga u, God Ñî nîpe ke hag la. God nan nihön nihön Ñî nîpe ginig gab a göm gasî nîṇa u, Ñî nîpe nan magöṇhalö ginîm rô lõp.

8

Jisas nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîṭ hon

¹ Pen manö hagabun iṭ u anig göl mîdöp: God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîṭ hon u amöm God kumi kabö adö laṇ au mailö halö mîdöp u ñîmagö yîjig böṇ lau adö asîk mîdöp.

² God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîṭ hon anîbu, nîpe God sabe gep ram au wög göp. God sabe gep ram au wög göp u, nîbi bî gî lagla; God sabe gep ram nîṇö u, God Bî Kub nîpe ke gî la.

³ Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîṭ mîṇöṇ adö iṭ i gau magöṇhalö, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau kaj meme aka kaj sipsip nan gau dap nan sabe gep bî kub yabîṭ ñîlö, kale pen rimnap pak God nîp aij a göm sabe gî ñîmîdal; rimnap pen pak nan si nan naij göm gac halö mîdpal u God nîṇmön arö ginîm, a göm, bîd adö u

pak lauöm God nîp sabe gi ñimîdal. Anîb unbö rö nöp, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon nan rîmnap God nîp ñinîg ga.

⁴ Jisas ram mînönj kumi kabö adö laj mîdöp u me, nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl mîdöp. Pen nîpe ram mînönj îl i mîdböp, God nîp nan sabe gep bî ap mîdagaiböp. Nîhön gînîg: God haga rö, bî Lipai îl yag daubal gau nöp, God nîp nan sabe gep wög göl gi, Mosîs lo manö kalî kliñ rîka rö nîjöm, nan pak God nîp sabe gi ñîbal.

⁵ Pen mînönj nabönj adö îl i God nîp nan sabe gep wög gîpal u, ana ral nîjöm gîpal rö nöp gîpal; nan yabîl u ram mînönj kumi kabö adö laj au mîdöp. Adö anîbu nöp, Mosîs God sabe gep sel ram u gînîg ga u, God nîp haga, “Nö ilö gau mîdmön, yad nöp yamnö nîjna rö nöp magöñhalö anîb unbö rö nöp gîmön,” a ga. *

⁶ God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon Jisas, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl nöd nîbö gau gîmîdal rö gagab; nîpe wög kub yabîl gab. God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon Jisas gö God nîbi bî nîpe udnab manö u, Mosîs kalî kliñ rîka manö u rö mîdagöp. God nîbi bî nîpe udnab manö u hagnîg, nîpe manö klö hagöm haga, “Yad kalöp manö nîjô hagabin, nîbi bî yad kalîp nan aij yabîl ñînabin,” a ga. *

⁷ Pen God manö nöd hag la u aij gaiböp, manö gîsön nîbö u dauagböp.

⁸ Nîbi bî gau mîd aij gagla rö, God kalîp hag gînîg, bî manö hagep nîpe ap gasî ñö, God Manö kalî kliñ rîkôm haga,

“Yad Bî Kub kalöp hagabin,

hainö yad Isrel nîbi bî gau abe
Juda nîbi bî gau abe

kalîp manö aij gîsön nîbö hagnabin. *

⁹ Nîpîs nîhi îlanj gau kalîp ñîmagö adö lem ud lîjip nîbö daunö u

pen manö hag adö añî lem hagnö u
nîjageila u me,
yad kalîp arö gînö.

Anîb u, manö anîbu rö,

kalîp kauyanj hagagnabin.

¹⁰ Yad Bî Kub kalöp hagabin,
hainö yad Isrel nîbi bî gau
kalîp manö hain nîbö hagem manö hag
adö añî lem,

lo yad u gasî mîdmagö anj kale danj lî
ñînö,

nîj aij göm gasî nîjöl gi mîdeinaböl.

Anîb u, yad God kale mîdeinabin;

kale nîbi bî yad mîdeinaböl.

¹¹ Ñîn anîbu, nîbi bî yad gau,
nîmdamam nîbi bî rîmnap kalîp,
‘Bî Kub nîpe God u nîj udmim,’ a göm,
hagagnaböl.

Nîhön gînîg: nîbi bî pro abe, nîbi bî kub
abe,

kale magöñhalö yîp nîjnaböl.

¹² Nan si nan naij gîpal gau,
kalîp mög nîjem arö gînabin.

Nan si nan naij gîpal gau
gasî nîjöl gi mîdem kalîp manö kub
hagagnabin,” a ga.

¹³ God nîpe manö aij hain nîbö anîbi hag
löm, “manö aij gîsön nîbö” haga u me, hon
nîjbun manö nöd nîbö u mîñî ram lûlö
göp rö wög mîdagöp a ga; nan lûlö göp u
söl bönj nöp ur gînîg gab.

9

*God nîp nan sabe gep bî nöd nîbö gau,
meme sîpsîp hagape u udöm, God nîp sabe
gi ñîla*

¹ God manö aij nöd haga adö u hain göm,
God nîp sabe gînîg geila u, yîharîj sabe
göl rö laga; kliñ aij göl gi nöp sabe gîmîdal.
God nîpe hagö, sel ram ap gi löm am nîp
sabe gîla. *

² Sel ram anîbu, ram raul mîgan mîhöp
geila. Ram magö raul mîgan ap gi löm,
Ram Raul Mîgan Uî u a gîla. Raul mîgan
anîbu hapö mîtanj lauep nan ap löm, abañ
bad ap löm, God nîp sabe gi ñeb bred u pör
pör dam abañ adö anîbu lîmîdal.

³ Pen ram magö raul mîgan ap, waîj
kub yabîl u pîl gîla. Raul mîgan anîbu,
Ram Raul Mîgan Uî Ke Yabîl u a gîla. *

⁴ Raul mîgan anîbu, mab abañ bad ap
gi löm, kabö gol ud pak goî bad löm
magöñhalö harî göl, nan haîj aij auöp u

* **8:5:** Kol 2:17; Hib 9:23; Eks 25:40
Eks 26:31-33

* **8:6:** Hib 7:22

* **8:8:** Jer 31:31-34

* **9:1:** Eks 26:1-30; 25:23-40

* **9:3:**

adö anıbu laumıdal. Kes kabö gol udöm gıla kub ap, God Manö Aij Kes Magö a gımıdal u, u rö nöp mıdeia. Kes migan anıb yan, God lo manö kalı kılın rıka kabö mıhau u abe, Eron ilöy adın ud ajep marep ga u abe, nan mana rin kabö gol udöm gıla migan u rım leila mıdeia u abe lılö mıdmıdöp. *

⁵ God mıdöp i a göm, Kes Magö mıdeia adö adö au gılan, ejol rö mıhau auan bad halö böy böy geila. Nan si nan naij gıpun gac u, God nınöm arö gan a göm, hagape pro pro dap sabe gı nımıdal an anıbu. Nan anıb gau manö u, mını hag mılöbö lem kalı kılın rıknam rö lagöp. *

⁶ Pen nan anıb gau magöhalö gılö mıdö nınöl gı, bı God nıp nan sabe gep gau pör pör, sel ram raul migan höy adö u amöm, God nıp wög u gımıdal. *

⁷ Pen bı God nıp nan sabe gep yıharın anıb gau, ram raul magö an yan aröl rö laga. Mı anı anı, God nıp nan sabe gep bı kub yabıl u nöp, sipsip hagape dam nöp, raul migan anıbu armıdöp. Nan si nan naij nıpe ke ga gau gac u abe, nıbi bı nın aij gagöm nan si nan naij gıla gau gac u abe God nınöm arö gınım a göm, hagape u dam raul migan anıbu amöm, God nıp sabe gı nımıdöp. *

⁸ Ga anıbu, Ana Uı u hanıp yamö nınbun, sel ram anıbu ram raul migan mıhöp halö mıdmıdöp rö, Ram Raul Mıgan Kamın Aij Uı Ke Yabıl anıbu aröl rö laga.

⁹ Pen gımıdal anıbu, God hanıp nıbi bı mını mıdpun nın i gası nınun a göm haga. Pen nan nımıdal u abe, kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, pak God nıp sabe gımıdal u abe, nan si nan naij gılö gac mıdmagö an kale dan mıdeia u lık gı yuö, God nıbi bı asın mıdagöp nıpe mıdaiöl rö laga. *

¹⁰ Anıg gımıdal u, kale yıharın nan nınıeb, nıg nınıeb, nıg pakep, nan adö adö gau nöp nınöm gımıdal. Lo manö nöd nıbö anıb gau nınöm nan kılın aij gımıdal anıbu, yıharın God manö aij gısön nıbö

hagnıg ga manö anıbu abad mıdöl gı, ana rö nınöm gıpal rö u gımıdal.

God nıp nan sabe gep bı hain nıbö u, hagape nıpe u ke dam God nıp sabe gı nıa

¹¹ Pen Krais geia nan aij hadö aua gau, nıpe ke nan aij gau God Nıp Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıl mıdöp. Pen ram nıpe au bı an nıbö hon mıdöm hanıp gı nıab ram anıbu, nıbi bı gı lılö sel ram nöd nıbö mıdmıdöp rö mıdagöp; God mınöy naböy i gı löm, Krais wög gab ram u gı laga. Krais wög gab ram u ram aij unbö ke.

¹² Krais kaj meme kaj kau pi paköm, hagape dam God nıp sabe gımıdal rö gaga; hagape nıpe u ke yua u nöp God nıp sabe gı nıa. Pen bı God nıp nan sabe gep nöd nıbö gau pör pör nöp hagape hon göm sabe gı nımıdal rö gaga; hanıp ud God aip jım nınıg, hagape nıpe ke mañ anı yabıl dam Ram Raul Mıgan Uı Ke Yabıl lan ara u me, hon pör pör nöp kamın mıdaiun rö löp.

¹³ Nıbi bı lo nöd nıbö nınöm nan kılın aij gıblap rö gagöm asın mıdmıdal nıbi bı gau aulö, bı God nıp nan sabe gep gau, nın rımnap kaj meme ap pak hagape u udöm, nıbi bı anıb gau yuö pısmas gı paköm kamın lımıdöp; nın rımnap kaj kau nıbar ap pak hagape u udöm, anıg gımıdal; nın rımnap kaj kau neb pi ap mab laulö böy nöp in bıc rıka bad rımnap udöm, nıg halö uı maı göm udöm u rö nöp nıbi bı kalıp gau yuö pısmas gı paköm kamın lımıdöp. *

¹⁴ Hagape yıharın pısmas gı yuö kamın lımıdöp anıbu nınun nınbun, Ana pör pör nöp mıdöp u Krais Bı Uı Ke Yabıl u aip mıdöm, hanıp a göm umö, hagape yua u hanıp gö, nan si nan naij gıpun gac u mıdmagö an hon dan mıdöp u lık gı yuö, nagi ubın ap lug paköm umnaböl adö u arö gun, God pör kamın mıdöp u nıp nöp wög gı nın. *

Krais hagape nıpe yua rö, hanıp God aip ud jım nıl la

¹⁵ Krais God manö aij gısön nıbö dapöm bı an nıbö mıdöp u, God nıbi bı yad udnam a göm hag la gau, kalıp nan aij

* 9:4: Eks 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nab 17:8-11; Dud 10:3-5

* 9:5: Eks 25:18-22

* 9:6: Nab 18:2-6

* 9:7: Lep

16:2-34 * 9:9: Hib 10:1-2

* 9:13: Lep 16:15-16; Hib 10:4; Nab 19:9,17-19

* 9:14: 1Pi 1:18-19

ñinabin a ga nan gau udnaböl a göm göp. Krais uma u me, nibi bi Mosıs lo manö ña u rib juöm, nan si nan naij gıpal gau gac anıbu lık gı yunım rö löp.

16-17 Nibi bi rımnap manö klö hagöm hagpal, “Yad umnö, nan yad gau hagpin rö nıme lımim,” a gılö, manö anıbu nınjöm, yıharınj nöp mıdlö mıdlö, böñ nöp umlö nöp, hagpal rö nıme lıbal. Kale kamınj mıdlö nınjöl gı, nan kale nıme lagpal.

18 Anıbu u rö, God manö aij nöd nıbö Isrel nıbi bi kalıp haga u, nan ap dap paklö hagape lugö uma me, manö anıbu pıdön ga.

19 God Mosıs nıp hagö Mosıs lo manö köp kalı klıñ rıka. God manö anıbu hagö, Mosıs nınjöm manö anıbu magöñhalö nıbi bi gau magöñhalö kalıp hag ñı nabönj juöm, kaj kau pi pak hagape udöm, kaj meme pak hagape udöm, ñıg rımnap halö honj göm, nan hisop a gal lö kıd u udöm, sipsip unj u ud adınj lanj adıköm, ñıg hagape anıbu rauöm, lo manö köp anıbu abe, nıbi bi apöm mıdeila gau magöñhalö abe yuö pısmas gı pakö haga, *

20 “Hagape yunö köp abe kalöp abe pısmas gı pakab anıbu i, God manö aij u klö hagöm hagöp u, kale anıbu unbö rö nöp gımim a ga u, hadö nınjbun a gem yuabin,” a ga.

21 Pen hagape rımnap udöm, God sabe gep sel ram u yuö pısmas gı paköm, nan nıñhön God nıp nan sabe gınıg lıla ram anıbu mıdeila gau magöñhalö yuö pısmas gı paköm ga. *

22 Lo manö Mosıs kalı klıñ rıka anıbu amgö lı nınjun nınjbun, nan nıñhön God nıp nan sabe gınıg lıla ram anıbu mıdeila gau magöñhalö rö, ke uł aij mıdageia; hagape ud yulö pısmas gı pakö nöp, uł aij mıdmıdöp. Lo manö Mosıs kalı klıñ rıka anıbu amgö lı nınjun nınjbun, nıbi bi nan si nan naij gılö, nan ap dap paklö hagape lugö me, gac anıbu lık gı yumıdöp. *

Krais hanıp a göm umöm, gac hanıp lık gı yuöp

23 Nan anıbu gau, nan ram mınönj kumi kabö adö lanj au mıdöp gau ana rö nınjöm

gıpal rö nöp mıdmıdöp. Pen nan ana rö mıdmıdöp gau, sipsip ap hagape lugö me, gac anıbu lık gı yua u me, nan yabıl u ram mınönj kumi kabö adö lanj au mıdöp u, nan yıharınj anıbu rö wasö, nan aij ke yabıl sabe gı ñeb. *

24 Sel ram nöd nıbö Isrel nıbi bi gı löm God nıp sabe gı ñımıdal u, nan ram mınönj kumi kabö adö lanj au mıdöp gau ana rö nınjöm gıpal rö nöp mıdeila. Pen Krais ram mıgan raul anıbu rö araga. Nıpe ram mınönj kumi kabö adö lanj au aramöm, uri hanıp bi anj nıbö rö mıdöm God mıdöp aip mıdöp.

25 Isrel God nıp nan sabe gep bi kub yabıl gau, mı añı añı, hagape kale ke wasö, sipsip nan gau paköm hagape udöm, God nıp sabe gı ñınıg, Ram Raul Mıgan Uł Ke Yabıl raul mıgan u armıdal. Pen Krais adö anıbu rö, ñın iru nöp nıp ke sabe gı ñınıg ram mınönj kumi kabö adö lanj au araga.

26 Kale gımıdal rö, Krais abe unbö rö gıböp u, God hadame dagol gau mınönj nabönj i gı la ñın u rıköm, mıd damöm mıdpun ñın i, Krais pör pör mı añı añı hanıp a göm, ilön kub udöm umböp. Pen uri ñın hain nıbö mıdpun i, nan si nan naij gac u, nıbi bi nöd mıdmıdal gau gıla, nıbi bi uri mıdpun gau gıpun, nıbi bi hainö mıdeinaböl gau gınaböl, nan si nan naij gac u magöñhalö, mañ añı yabıl nıbi bi magöñhalö a göm ram mınönj il i apöm uma. *

27 Nıbi bi gau magöñhalö mañ añı yabıl umöm, hainö manö kub u nınjnaböl rö,

28 Krais nıpe mañ añı nöp nıbi bi nan si nan naij gac kale magöñhalö lık gı yunıg uma. Nıpe bi añı nöp; kale nıbi bi iru yabıl. Krais kauyanj aunab. Pen kauyanj ado gı aunab ñın u, nıbi bi nan si nan naij gıpal gau kalıp kauyanj nan sabe gı ñınam a göm auagnab; nıpe anıg hadö böñ nöp ga. Pen nıbi bi nıp aij gö nınjöl gı abad mıdpal gau kalıp böñ nöp udöm nan aij ñınabin a ga u ñınıg aunab.

10

Sabe gep nöd nîbö u, nan si nan naij gac u lîk gî yuagnab

¹ Mosîs lo manö kalî kliñ rîka rö nîñöm, sipsip nan gau pak sabe gîpal u, yîharîñ hainö gau gîñig gab u ana ral nîñöm gîpal rö gîpal. Gîpal anîbu, mî añî añî pör gîpal. Anîb u, nîbi bî God nîp aunîg gaböl gau, nan sabe gep lo gau hain göm, God nîbi bî asîñ mîdagöp nîpe mîdöl rö lagöp.

² Sipsip nan gau pak God nîp sabe gî ñîlö, God nan si nan naij gac kale u bön nöp lîk gî yuböp u, gasî iru nîñöm, kauyañ gun kauyañ gun a göm gagblap; mañ añî ap nöp göm arö gîblap.

³⁻⁴ Kaj kau nîbar hagape u abe, kaj meme hagape u abe, nan si nan naij gîpal gac u lîk gî yunîm rö lagöp u me, mî añî añî pör nöp nan gau pak God nîp sabe gîpal u, kale nîbi bî nan si nan naij gac halö mîdpal u hauñ göl rö lagöp. *

⁵ Anîb u, Krais mîñön nabön adö î i aunîg göm, nîpe God nîp haga, “Nîbi bî kale sipsip nan gau pak nöp sabe gîpal u nöp aij gagöp.

Nîbi bî nan nöp ñeb ap dam nöp ñîbal u nöp aij gagöp.

Pen ne yîp bî hañ roman ap gî lîban. *

⁶ Pen kaj kau kaj sipsip nan anîb gau halö laulö
bön nöp in bîc rîköp u abe,
nîbi bî nan si nan naij gîpal gac u gasî nîñöm
sipsip nan gau pak sabe gîpal u abe,
u rö nöp ne nîñö aij gagöp.

⁷ Pen manö rîmnap halö hagem hagnö,
‘God, yad mîdpin.
Hadame nöp köp u kalî kliñ rîkôm hagla rö u,
yad aubin u, gasî ne nöp nîñmön hagnabön rö gîñabin,’ ” a ga.

⁸ Krais manö anîb mîhau haga. Manö ap u God nîp hagöm haga, “Nîbi bî kale sipsip nan gau pak nöp sabe gîpal u ne nîñö aij gagöp; nîbi bî nan ñeb ap dam nöp ñîbal u abe ne nîñö aij gagöp; kaj kau kaj sipsip nan anîb gau halö laulö bön nöp in habîk lugöp u abe ne nîñö aij gagöp; nîbi bî nan

si nan naij gîpal gac u gasî nîñöm sipsip nan gau pak sabe gîpal u, u rö nöp ne nîñö aij gagöp,” a ga. Mosîs lo manö kalî kliñ rîkö mîdöp rö nöp sabe gî ñîmîdal u pen Krais nîñöm, “God nîp aij gagöp,” a ga.

⁹ Pen Krais manö ap God nîp hagöm haga, “God, yad mîdpin. Yad aubin u, gasî ne nöp nîñmön hagnabön rö gîñabin,” a ga. Anîb u, nîbi bî nan pak God nîp sabe gî ñî mîdeila manö nöd nîbö u, God nîpe wasö göm, manö aij hain nîbö u gö pîdön gö ara.

¹⁰ Anîb u, Jisas Krais Nap manö u nîñöm, nan si nan naij gîpun gac u lîk gî yunîg, mañ añî yabî hañ roman nîpe ke bön nöp sabe gî ña u me, hon nîbi bî magöñhalö nan si nan naij gac u lîk gî ke gau yuö nîbi bî uñ nîpe mîdpun. *

¹¹ Bî God nîp nan sabe gep gau ñîñ añî añî wög kale gîpal. Ñîñ añî añî kale pör pör nan gau pak God nîp sabe gîpal. Pen anîg gîlö, nîbi bî nan si nan naij gîpal gac u lîk gî yunîm rö lagöp. *

¹² Pen Krais nîbi bî nan si nan naij gac u lîk gî yunam a göm nîp ke mañ añî ap nöp sabe gî ñöm, wög anîbu gî udpin a göm, am God ñîmagö yîjîg adö bön lau asîka.

¹³ Krais God ñîmagö yîjîg adö bön lau asîk mîdö nîñöl gî, God nîpe Krais nîp kauañ mauañ mîdpal gau ma ara nîpe mo gau lînab. *

¹⁴ Krais nîpe mañ añî nöp uma u, nîbi bî nan si nan naij gac kale lîk gî yuöp gau, kale nîbi bî uñ nîpe hadö mîdpal. Pen kale nîbi bî uñ nîpe pör nöp mîdeinaböl.

¹⁵ Ana Uñ u rö nöp hanîp manö anîbu rö hag ñöb. Nîpe manö hagep bî nîpe ap nîp gasî ñö, God Manö u adîñ ap kalî kliñ rîkôm haga,

¹⁶ “Yad Bî Kub hagabin,
hainö yad manö hain nîbö kalîp hagem manö hag adö añî lem,
lo yad u gasî mîdmagö an kale dañ lî ñîñö,
nîñ aij göm gasî nîñöl gî mîdeinaböl,”
a ga. *

¹⁷ Pen manö ap haga,
“Nan si nan naij gîpal u nîñem arö gem,

* 10:3-4: Hib 9:13 * 10:5: Sam 40:6-8 * 10:10: Hib 9:12 * 10:11: Eks 29:38 * 10:13: Sam 110:1 * 10:16: Jer 31:33; Hib 8:10 * 10:17: Jer 31:34

hainö gasi nîñöl gi mîdageinabin,” a ga. *

18 Anîb u hon nîñbun, God nîpe nîbi bi magörhalö nan si nan naij gîpal gac u hadö nîñöm arö göp rö, God nîp nan sabe gep bi gau wög ap mîdagöp yabił.

God mîdöp söl auun

19-20 Añ mam bi. Jisas hañ roman nîpe ke hagape nîpe ke nöp sabe gi ñöm ilön udöm uma u me, wałj kub Ram Raul Mîgan Uł Ke Yabił pił gîla u pak gi dö gö, adan gîsön nîbö adan kamîñ arep ap hon böñ nöp hiıka. *

21 Krais nîpe hon God ił nîpe mîdpun gau, bi ram nap nîbö rö mîdöm, God Nîp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabił hon u mîdöp.

22 Anîb u me, Krais nan si nan naij gîpun gac u hadö lîk gi yuö, gasi magö hon mîd aij göp nîñöm hon ñîg pak aij gîpun rö uł nöp mîdun, God manö aij u nîñ ud pîdörj gun, gasi añi nöp nîñun, God mîdöp au söl arun. *

23 God pör nöp hagöp rö nöp gînab u me, God hanîp dam ram mîñörj kumi kabö adö lañ au ud arnab a göp manö nîñö anîbu nîñ ud pîdörj gun gasi halö abad mîdaiun. God hainö anîg gînab manö u nîbi bi gau hag ñîbun rö, hon ke gasi añi anîbu nöp nîñ ud pîdörj göl gi mîdaiun.

24 Pen añ mam bi rîmnap kalîp mîdmagö lun gi aij gîno, kale pen nîbi bi rîmnap kalîp mîdmagö löm gi aij gîlö, añ mam gau pen pen ud aij gun, gi ñun, pen pen mîdmagö lun, gi aij gun. Gasi u nöp nîñöl gi mîdaiun.

25 Nîbi bi rîmnap God Manö nîñun a göm apöm magum gîmîdal u pen hainö arö gîpal rö, gagun. Bi Kub ado gi apöm manö kub hagnab ñîñ u söl mîdöp a gun, ap magum gun, manö aij nîñbun u, pen pen hag ñöl gun, jîm ñöl mîdaiun. *

Krais nîp arö gînabun u, böñ nöp ap lug pakun rö lõp

26 Krais manö aij manö yuö u haglö nîñ aij gun, pen ado gi nan si nan naij adö u kauyan göl gi mîdnabun u, nan ap God

nîp sabe gi ñîno gac hon u lîk gi yunîm rö lagöp. *

27 Adö anîbu, adan hon ap mîdageinab. God nîp piñîñ gun, manö kub u abe, mab mîłan kub God kołmał nîpe gau kalîp in hij gi lugnîg gab u abe abad mîdeinabun. *

28 Mosîs lo manö kalî kłîñ rîka u, nîbi bi nîñlö, nan yîharîñ rö lõ, rîb rîkeila u, nîbi bi mîhau aka mîhau nîgan amgö nîñlö, manö kub gîmîdal ñîñ u, kalîp mög nîñnîm rö lagö, bi manö ud asîkep gau manö anîbu nîñ aij göm haglö böñ nöp al pak lîmîdal. *

29 Anîb u, nîbi bi God Ñî nîpe u nöp ałeb ałeb ñîñaböl u, God nîbi bi manö kub hagnab ñîñ u kalîp manö kub hagöm, kalîp pen ilön naij ñîñîg gab. God Ñî nîpe nîp ałeb ałeb ñîñaböl anîbu, Krais hagape nîpe ke hanîp God aip ud jîm ñöl lînam a göm yua u, kalîp nan yîharîñ rö lõ, anîg gîñaböl. Pen God Ana kalîp mög nîñöb u, nîp u rö nöp ałeb ałeb ñîñaböl. *

30 Hon nîñbun God Bi Kub nîpe haga, “Nîbi bi nan si nan naij gîpal gau, yad añi kalîp pen gi naij gîñabin,” a ga. Pen manö ap haga, “Bi Kub nîpe ke nîbi bi nîpe gau kalîp manö kub hagnab,” a ga. *

31 Pen God Bi Kub pör pör mîdöp u, nîbi bi gau kalîp manö kub hagnab u nîñlö anîñîñ gö piñîñ gîñaböl.

God Manö hagöp rö nöp gîno arnîm

32 Pen nöd gîmîdim u hauł gagmîm. Krais mailö aij kalöp pak ñö manö aij nîpe u nîñ udpe, nîbi bi rîmnap kalöp marö kub ñîla u pen nîp arö gagpe.

33 Ñîñ rîmnap kalöp manö naij hagöm, gi naij gîmîdal u pen gasi anîbu nîñagmîm, Krais nîbi bi mîgan rîmnap kalîp gi naij geila anîb gau adö armîdim.

34 Nîbi bi Krais manö aij u nîñ udlö, nagî lîla gau, mög nîñmîdim. Bi kub ram mîñörj kale abadpal gau apöm nan kale magörhalö ud gau nîbö gau nîbö piłi gi ud arlö, gasi iru nîñagmîm, aij gö nîñöl gi, kale nan piłi gi ud aragep, nan aij yabił

* 10:19-20: Mad 27:51; Hib 4:16 * 10:22: Lep 8:30; Esi 36:25; Ep 5:26 * 10:25: Hib 3:13 * 10:26: Hib 6:4-8

* 10:27: Ais 26:11 * 10:28: Dud 17:6; 19:15 * 10:29: Eks 24:8 * 10:30: Dud 32:25-36 * 10:34: Mad 6:20; 19:29

pör pör nöp mīdnab u gasi nījöl gi nöp mīdmīdim. *

³⁵ Anīb u, hain hain gagmim; klō gimim gasi halō mīdeinabim u, God kalöp pen nan aij yabiñ ñinab.

³⁶ Krais manö aij nīj udpim u arö gagmim. God Manö hagöp rö nöp gi pe arö me, God Manö hagöp rö nöp kalöp nan aij anību ñinab.

³⁷ God Manö u nījun nījbun, manö ap kalī klīñ rīkōm hagla,

“Magö ulep nöp ap mīdöp

Bī aunīg gab u aunab. *

³⁸ Pen nībi bī kamīj aij yad gau, yīp nīj udöm kamīj mīdeinaböl. Pen nībi bī rīmnap yīp arö gīnaböl u, yīp aij gagnab,” a gīla.

³⁹ Pen hon nībi bī God nīp arö göm ap lug paknaböl rīmnap mīdagpun; nībi bī nīp nīj udöm, pör pör nöp kamīj mīdeinaböl gau mīdpun.

11

Nīj udep magö u

¹ Nībi bī God Manö hagöp u manö nījō hagöp a göm, God nīp nīj udpal gau, God Manö hainö kalöp gi aij gīnabin a göp u, kale gasi mīhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nīj ud pīdōj gīpal. Nībi bī God Manö hagöp u manö nījō hagöp a göm, God nīp nīj udpal gau, God Manö nan anīb gau anīg göl anīg göl mīdöp a göp u, kale nan anīb gau amgö nījagpal u pen kale gasi mīhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nīj ud pīdōj gīpal. *

² Nībi bī rīmnap hadame nöp gau, mīñi nöp kalī klīñ rīkajīn rö gīla rö, God nīp aij ga.

³ God nīp nīj udun, God Manö hagöp u manö nījō hagöp a gīpun u me, nan kumi kabö adö laj abe, nan mīnōj nabōj īl i abe, God nan ap udöm gi laga, God manö u nöp hagö la u, nījbun. *

Ebol, Inok, Noa God nīp nīj udla

⁴ Hadame nöp bī ne Ebol God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījō hagöp a ga u me, nan dapöm God nīp pak

sabe gi ñö, God nījō aij ga. Pen nīmam Ken nan dapöm sabe gi ña u, God nījō aij gaga.

Ebol nīpe God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījō hagöp a ga u me, God nīp pen bī kamīj aij yad a göm, nan sabe gi ña u nījōm, yīp aij göp a ga. Ebol umöm arö, mīñi aip mīdagpun u pen, nīpe God nīp nīj uda aīud anību, hanīp nībi bī rīmnap gasi ñöl gi nöp mīdöp. *

⁵ Pen Inok nīpe u rö nöp God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījō hagöp a göm, God nīp nīj ud mīd damöm umaga. God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījō hagöp a ga u me, God nīp pen bī kamīj aij yad a göm, kamīj nöp ud ara. Nībi bī nīp ulhai ulhai nīj wasö gīla; God nīpe ke nīp dam ram mīnōj kumi kabö adö laj au ud ara. *

⁶ Nībi bī God nīp nīj udöm, God Manö hagöp u manö nījō hagöp a gīnaböl gau nöp, God nījō aij gīnab. Nīhōn gīnīg: nīpe kamīj mīdöp rö, nīp sabe gīno, hanīp manö hagöp rö gīnab a gīpal nībi bī gau nöp ud aij gīnab.

⁷ Pen Noa nīpe u rö nöp God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījō hagöp a göm, God hagöp rö nöp gīnab a göm, haga rö nöp ga. God Noa nīp möj kub paknab a gö, Noa amgö nījaga u pen God nīp nīj uda rö, manö nījō hagöp a göm, ñīg magīb kub u gi la. Ñīg magīb kub anību gi lōm, nībi nīpe ñī pai nīpe gau magōjhalō raul mīgan anību arlö, möj kub yabiñ u ala pen kamīj mīdeila. Pen God möj kub paknab a gö, amgö nījaga ñīn u, God manö hagöp u manö nījō hagöp a göm gö arö ñīg magīb gi la u me, God nīp bī kamīj aij yad a ga. Nīpe kamīj arö nījöl gi, nībi bī manö nīpe rīb jula gau nībi bī nan si nan naij nöp göl gi mīdeila u waiö mīdöp. *

⁸ Bac īlan Ebrahim u rö nöp God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījō hagöp a göm, haga rö nöp ga. Nap ram mīnōj u mīdö nījöl gi God haga, “Ñī pai ne yag daunabōn yag daulö arnab gau, kalöp ram mīnōj kub ap bōj

* 10:37: Hab 2:3-4 * 11:1: 2Ko 5:7 * 11:3: Jen 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3 * 11:4: Jen 4:3-10 * 11:5: Jen 5:21-24

* 11:7: Jen 6:13-22; 7:1

nöp hagnabin u me, ammon anib gau midaimön,” a ga. God anig hagö, Ebrahim ram minön anibu midöp gau a göm niṇaga; God yip abad mideinab a göm, halöwalö ara. *

⁹ Pen God ram minön nip hag la am mideia ram minön anibu ram minön nipe wasö, nibi bi rimnap ram minön kale. Nipe bi milö gau nibö rö mideia. Nipe anig göl midöm, sel ram nöp göm han ajöm, ñi nipe Aisak nip yag daua. Yag dauö kub göm, nap ga rö nöp sel ram nöp han ajeia. Aisak ñi nipe Jekop nip yag dauö kub göm, u rö nöp sel ram nöp han ajeia. Pen God ram minön nip hag löm Ebrahim nip haga u, ñi nipe Aisak Jekop kalip u rö nöp hag la. *

¹⁰ Pen Ebrahim God ram minön klö aij pör mideinab a göm gi la u, am mideinabin a gi gasi niṇöl gi mideia.

¹¹ Ebrahim bi mitep löm, nibin Sara nibi wasöke mitep yabit löm, midailö. Pen Ebrahim God nip niṇ udöm, God manö hagöp u manö niṇö hagöp a göm, hagöp rö nöp halip ginab a göm, ñi Aisak nip yag daulö. *

¹² Ebrahim bi hadö umöb rö mideia u pen ñi nipe anibu rikö, rik dam dapil gilö, hon nibi bi iru nibanö yabit, gapi kumi kabö lan au iru nibanö yabit midöp rö, kabö kutup airan ñig gof au iru nibanö yabit midöp rö, wö ral niṇagpal rö u, midpun. *

¹³ Bi hadame nöp hagabin anib gau, God nip niṇ udöm, God manö hagöp u manö niṇö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanip ginab a göm, umla. God kalip nihön nihön hagö, hagöp rö nöp hanip ginab a göm, nip niṇ ud mideila u pen God haga anibu gö niṇöm umagla. God kalip nihön nihön haga u, amgö niṇagöm, milö gau nibö rö gasi kale nöp niṇöm, hainö God nan aij hanip ñinab a ga u hanip ñinab, a göm, aij gö niṇöl gi midöm umla. Minön naböṇ adö il i midöm hagdimal, “Hon nibi bi ke gau nibö yiharini apun minön naböṇ adö il i midpun,” a gimidal. *

¹⁴ Nibi bi manö anibu rö hagpal gau, ram minön hon yijig göl ap midöp u a gi gasi u niṇöm, anig hagpal.

¹⁵ Ram minön kale arö göm aula u gasi arö, ado gi arblap pen ado gi aragla.

¹⁶ Pen gasi kub kale ara God ram minön aij kumi kabö adö lan au. God nipe pen kalip ram minön ap gi li aij ga u me, kale God nip God hon a gipal u, nipe niṇö nable gagöp.

¹⁷⁻¹⁹ Pen God, Ebrahim hagnabin rö ginab aka göm, nip haga, “Ñi ne Aisak, ‘Rikö riklö rik dam dapil gilö iru mideinaböl,’ a ginö ñi u nöp, nip dam al pak limön, yip sabe gi ñimön,” a ga. Hagö, Ebrahim God nip niṇ udöm, God manö hagöp u manö niṇö hagöp a göm, yip hagöp rö nöp ginab a göm haga, “Ñi yad anibu rikö riklö rik dam dapil gilö iru mideinaböl a ga manö u arö gagnab; ñi yad añi yabit u al pak linö, nipe gö kauyan uraknab,” a göm, ñi nipe Aisak nip dam bid adö u nagi adik löm, ru udöm big linig gö, God haga, anig gagmön a ga. Anib u, ñi nipe Aisak nip hadö böṇ nöp uma rö la u pen nip kamini udöm dam ado gi ara. *

²⁰ Aisak pen kub göm ñi mihau yag daua. Ñi ap hib nipe u Jekop; ñi ap hib nipe u Iso. Pen nap Aisak u rö nöp God nip niṇ udöm, God manö hagöp u manö niṇö hagöp a göm, bi mitep yabit löm, God hagöp rö nöp ginab a göm, ñi nipe mihau kalip nan aij hainö ginab manö u rimnap nöd hag ña. Umö, hainö haga rö nöp ga. *

²¹ Pen ñi nipe Jekop u rö nöp God nip niṇ udöm, God manö hagöp u manö niṇö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm, bi mitep yabit löm sol umnig ga ñin u, ilön adini ud ajep nipe u udöm, God hib nipe hagö adö arö niṇöl gi, ñi nipe Josep ñi rika mihau u kalip hagöm, God kalip mihau ud aij göm abad mid aij ginim, a ga. *

²² Pen ñi nipe Josep u rö nöp God nip niṇ udöm, God manö hagöp u manö niṇö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm,

* **11:8:** Jen 12:1-5 * **11:9:** Jen 35:12 * **11:11:** Jen 18:11-14; 21:2; Ro 4:19 * **11:12:** Jen 15:5; 22:17 * **11:13:** Jen 23:4; 1Kr 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11 * **11:17-19:** Jen 21:12; 22:1-14; Ro 4:17 * **11:20:** Jen 27:27-29,39-40

* **11:21:** Jen 47:31-48:20

bɪ mɪlep yabɪl lɔm sɔl umnɪg ga ñɪn u, Isrel nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Hainö ram mɪnönj Ijip i arö gɪmim, ado gɪ ram mɪnönj Kenan arnabim. Ñɪn anɪbu, le yad gau halö dammim anɪg anɪg gɪmim,” a ga. Hagöm umö, hainö kalɪp haga rö nöp gɪla.
*

Mosɪs nɪp yag dapil pi gɪlö

²³ Mosɪs nɪme nap ber u rö nöp God nɪp nɪnj udmil, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a gɪmil, hagöp rö nöp gɪnab a gɪmil, ñɪ Mosɪs nɪp yag daumil, kɪñ aij mɪdeia u nɪnjmil, rakɪn mɪhau nɪgan pi gɪlö mɪdeia. Ijip Kɪn Pero nɪp pɪñɪnj gɪlö. *

²⁴ Mosɪs kub göm, nɪpe u rö nöp God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp gɪnab a göm haga, “Yɪp Pero pai nɪpe ñɪ nɪpe hagagöl.”

²⁵⁻²⁶ Mɪnönj nabönj adö ɪl i nan si nan najj göl gɪ mɪdnö, yɪp aij gagnab; pör pör mɪdeinam a gem, Mesaia nɪp nɪnj udnö, yɪp hag junaböl u aij; pen Ijip nɪbi bɪ arep auep nan aij aij kale gau yɪp aij gagöp a ga. Yad nɪbi bɪ God lau adö mɪdlö, kalɪp gɪ najj gɪpal gau aip magum gem mɪdeinam,” a ga.

²⁷ Pen Mosɪs nɪpe God amgö nɪnjagep u nɪp nɪnj udöm, waiö nɪnjnɪm rö lö, Kɪn Pero nɪp mulu kal nɪja u pɪñɪnj gaga. God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp yɪp abad mɪdeinab a göm, God haga rö nöp göm, Isrel nɪbi bɪ kalɪp uɔ gɪ Ijip arö göm aua.

²⁸ Pen Mosɪs nɪpe God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanɪp gɪnab a göm, hagö, Isrel nɪbi bɪ Pasopa sipsip pi gau paköm, hagape udöm ajönj ɪl böñ böñ yulö pɪsmas gɪ pakö, nabönj adö lanj abe yulö pɪsmas gɪ pakö, ejol apöm Ijip nɪbi bɪ ñɪ nöd yag daula gau magönjhalö al pak löl gɪ, Isrel nɪbi bɪ ram kale u amöm ñɪ nöd kale gau al pak laga. *

²⁹ Isrel nɪbi bɪ God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanɪp gɪnab a gɪlö, Ijip

kai kalɪp rɪdɪk gɪlö, amöm ñɪg solwara Hagape u rɪknɪg gɪlö nɪnjöl gɪ, God gö ñɪg anɪbu ɪɪ gɪ böñ böñ arö, mɪnönj mɪlep adö u rö amöm, böñ lödanj arla. Pen Ijip kai kalɪp yu gɪ dam anj anɪbu aueila, ñɪg apöm kalɪp paɔu gö magönjhalö ñɪg ñɪnjöm um hakla me. *

³⁰ Pen hainö Isrel nɪbi bɪ God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp gɪnab a göm, amöm daun kub Jeriko kabö waryö kɔu u ñɪn unbö mudun u gɪgabö gɪlö gɪlö, kabö waryö u böñ nöp lug paka. *

³¹ Bɪ si udep nɪbi Rehap u, God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, nɪbi bɪ nɪpe God manö nɪpe arö gɪla gau aip umaga. Nɪhön gɪnɪg: bɪ Isrel mɪhau daun kub Jeriko arlö, kalɪp mɪhönj al pak lɪnɪg gɪlö, God Rehap hagö, ram mɪnönj hon nɪnj lɪnɪg aubil a göm, ud amdam gö, kamɪnj mɪdmil ado gɪ arlö. *

³² Pen nɪbi bɪ God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a gɪlö, kalɪp ke yabɪl ga aiud gau aige göl gem mɪlöbö hagnam. Bɪ ne Gidion, Barak, Samson, Jepda, Depid, Samyuel bɪ gau abe, bɪ God manö hagep gau abe gɪla gɪla rö hagnö, manö mɪlö kub arnab. *

³³ Nɪbi bɪ anɪb gau God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, rɪmnap nɪbi bɪ ram mɪnönj ke rɪmnap kalɪp yu gɪ yula. Kale gɪ aij gɪla rö, God gɪnabin a ga rö nöp kalɪp ga. Rɪmnap kalɪp kain hapeb laiön mɪdeila anj u ud yula, God kalɪp abad mɪdö hauagla. *

³⁴ Pen rɪmnap mab kub ineia anj u ud yula inaga. Rɪmnap ru mɪlö kɪd udöm kalɪp bɪnɪg lun a gɪla u pen pɪñɪnj gɪ arla. Nɪbi bɪ rɪmnap nɪbi bɪ hain u pen God kalɪp abad mɪdeia kal kɔu yabɪl mɪdeila. Pen pen göl gɪ, amöm ami bɪ ram mɪnönj ke nɪbö gau kalɪp yu gɪ yula. *

³⁵ Nɪbi rɪmnap nugmul bɪ ñɪ pai kale gau umeila, God nɪp nɪnj udöm sabe gɪlö, nɪpe gö kauyanj urakla.

* **11:22:** Jen 50:24-25; Eks 13:19 * **11:23:** Eks 1:22; 2:2
Jos 6:12-21 * **11:31:** Jos 2:1-21; 6:21-25; Jem 2:25 *
16:1-1Ki 2:11; 1Sa 1:1-25:1 * **11:33:** Dan 6:1-2 * **11:34:** Dan 3:23-27

* **11:28:** Eks 12:21-30 * **11:29:** Eks 14:21-31 * **11:30:**
11:32: Jaj 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa

Nibi bi rimnap God nip niŋ udeila rö, kalip ilön ñla. God nip arö giŋblap, kalip hubik yulö kamini arblap u pen, umno God hanip gö urakun ram minöŋ aij nipe au pör pör mid aij gun a göm, God nip cig göl gi nöp midöm nip arö gaglö, kalip rapin gi naij göm ilön mab ñlöl ñlöl umla. *

³⁶ Rimnap kalip hag juöm, ilön ud rapin pakla. Rimnap adiköm nagi yula. *

³⁷ Rimnap kabö ju pak lölö umla. Rimnap kalip so udöm rib gi dö gi adiŋ adiŋ lila. Rimnap ru mlö käd udöm, kalip böŋ nöp binig lila. Rimnap kalip pör nöp gi naij göm, yuk gilo gilo uŋham yabit midöm, nibi bi mög gep rö midöm, kaj meme sipsip hañ udöm waŋij rö yimöm gi ajmidal. *

³⁸ Pen nibi bi gau nibi bi aij yabit; nibi bi naij gau aŋ kale au midagaiblap. Hon aip middep rö lagöp a göm, kalip gi naij gilo gilo, piŋig gi am ram minöŋ kabö nöp midöp aŋ gau midöm, kabö migan minöŋ migan gau han ajmidal.

³⁹ Nibi bi hagabin anib gau, God nip niŋ udöm, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a gilo, God kalip magöŋhalö, gi aij yabit gimim nibi bi kamini aij yad midpim, a ga. Pen God kalip nan aij ñinabin a ga u, nan aij u ñin anibu udagla.

⁴⁰ Nihön ginig: God hanip nan aij yabit ñinig gabin a göm gasi niŋa rö, ñin hain aŋi anibu nöp, kale nibi bi gau abe, hon nibi bi abe hanip magöŋhalö udö, seg am jim ñöl nibi bi uŋ nipe mideinabun.

12

¹ Pen nibi bi iru nöp hagajin anib gau hanip big gigabö göl gi midpal rö, nan gasi kub niŋbun gau arö gun, nan si nan naij hanip yinid cig ginim rö löp u arö gun, klö gun adan hanip hag la u gi dö gi arun. *

² Jisas haga rö, hon God nip niŋ udun, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a gun, hainö God manö hagöp u magöŋhalö waiö nöp niŋ aij ginabun. Jisas nip mab kros ba laŋ al pak linig gilo, yip bi naij rö

al pak lölö nable udnabin a göm hagaga. Hainö ram minöŋ kumi kabö adö lagod au miñ miñ yabit ginabin a göm, hanip nibi bi a göm umöm, urak am God ñimagö yijig adö böŋ lau asika. Anib u, pör pör nöp Jisas nip nöp gasi niŋöl gi midaiun.

³ Nibi bi iru nöp Jisas nip mulu kal niŋöm gi naij göm gilo arö, nipe piŋiniŋ gaga u niŋmim. Jisas ga adö anibu niŋmim, anig unbö rö nöp gimim, gasi halö midmim, God hagöp rö nöp göl gi midaimim.

⁴ Jisas nipe Seden aip pen pen ga u, bi gau nip mab ba laŋ al pak lölö uma. Kale pen, Seden kalöp nan si nan naij ginig tip gö, anig gagun a gimim, nip aip pen pen gipim u, kalöp al pak lagpal.

⁵ God kalöp ñi pai yad a göm manö aij hagö God Manö u kali klin rikla u hauŋ gipim akan Nipe haga,

“Ñi pai yad gai il

Bi Kub u kalöp rimid ukniŋ marö ñinab u, gasi kub niŋagmim.

Bi Kub kalöp hag ginab u, hanip böŋ nöp arö göp a gimim, gasi iru niŋagmim.

⁶ Bi Kub nibi bi midmagö löp gau kalip rimid uknab.

Ñi pai nipe gau me, kalip magöŋhalö marö ñinab,” a ga. *

⁷ Anib u, uŋham mideinabim u, gasi iru niŋagmim; God hanip rimid ukab a gimim gasi halö midaimim. Kale niŋbim, nap bi gau ñi pai kale gau magöŋhalö rimid ukpal. *

⁸ God nipe ñi pai nipe magöŋhalö rimid uknab. God kalöp rimid ukagnab u, kale ñi pai nipe wasö, ñi pai nap halö midagpim u me, kalöp rimid ukagnab.

⁹ Bapi hon minöŋ naböŋ adö il i gau, hanip rimid uklö, aij ukpal u a gun niŋbun. Anib u rö, Bapi hon kumi kabö adö laŋ midöp u hanip rimid ukö, aij yabit anig göp a gun niŋun kamini midaiun.

¹⁰ Bapi hon minöŋ naböŋ adö il i rimid ukpal gau, ñi pai midaino pro magö u nöp, gasi kale ke niŋöm hanip rimid ukpal.

* 11:35: 1Ki 17:17-24; 2Ki 4:25-37 * 11:36: 1Ki 22:26-27; 2Kr 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6 * 11:37: 2Kr 24:21

* 12:1: 1Ko 9:24-25 * 12:6: Job 5:17; Pro 3:11-12; Rep 3:19 * 12:7: Dud 8:5

Pen God hanip a göm, uť mĩdpin rō nōp mĩdeilaŋ a göm, hanip rĩmĩd uköp.

¹¹ God hanip rĩmĩd uköp magö u aij gagöp u pen rĩmĩd ukö, nagĩ aij adö anĩbu niŋun, agamij mĩdun gi aij göl gi nōp mĩdeinabun. *

God nan nĩpe gau nōp gasĩ niŋöl gi mĩdaimim

¹² Anĩb u me, ñĩn ma kala gö auöp u, yiħariŋ göp a gĩmim, urak amĩl apĩl gĩpe klö gĩnĩm. *

¹³ Adan yijig göl aij aij adö u arbe, rĩmnap ma piŋ juainĩm, klö gĩmim amim gĩpe gĩpe, kamĩŋ linab. *

¹⁴ Nĩbi bi gau aip magöŋhalö jĩm ñöl mĩdaiun a gĩmim mĩdaimim u pen God nĩbi bi uť nĩpe mĩdaimim. God nĩbi bi uť nĩpe gau nōp Bi Kub u nĩp niŋnaböl.

¹⁵ Kale niŋ aij gĩmim, God hanip mög niŋöm ud aij göp u arö gagmim. Niŋ aij gĩmim, aŋ kale gau nĩbi ap bi ap gasĩ naij niŋöm, nĩbi bi rĩmnap gasĩ naij anĩbu hageinab u, kale pen u rō nōp gĩlö gĩlö, nĩbi bi iru nōp kalip asĩŋ uť gĩnĩm rō lōp.

¹⁶ Niŋ aij gĩmim, aŋ kale gau nĩbi bi ap nĩbi si bi si gagnĩm. Kale magöŋhalö God nan nĩpe gau nōp gasĩ niŋöl gi mĩdaimim. Iso hadame nōp ga rō gagmim. Iso nĩpe God nan nĩpe gau gasĩ niŋagöm, kiyö lö, nan ñĩŋĩn a göm, God nap Aisak nan aij ña u, Aisak ñĩ nĩpe nōd u Iso nĩp ñĩnig ga u, Iso ñĩ nōd mĩdöm udböp u, pen nan aij anĩbu nan yiħariŋ rō lö arö göm, nan magö u nōp uda. *

¹⁷ Pen kale niŋbim, nap Aisak nan aij ñĩ nōd Iso nĩp ñĩnig ga nan aij anĩbu, Iso udaga u me, hainö mög gö mĩtöŋ göl gi, kauyaŋ udnam a göm, adan udnĩm ap mĩdagö, mög yabiť gö mĩtöŋ gi mĩdeia. *

God pör kamĩŋ mĩdöp u ram mĩnōŋ nĩpe u aubim

¹⁸ Isrel nĩbi bi ram mĩnōŋ Sainai Dum mĩdöp u amöm dum anĩbu iť au aulö, mab kub yabiť inöm, siťbön yabiť apöm, yigön kub udöm gö, amgö kale ke niŋla. Pen kale ram mĩnōŋ anĩbu rō auagpim. *

¹⁹ Aĩŋ magö manö kub u hagöm, manö kumi kabö adö laŋ nĩbö ap hagö, nĩbi bi gau piñĩŋ göm Mosĩs nĩp hagla, “Ake! Manö hagab anĩbu rō, manö rĩmnap hagö niŋagun,” a gĩla. *

²⁰ Nĩhön gĩnig: God manö nōd hag la u Isrel nĩbi bi gau hag ñĩnig göm Mosĩs nĩp haga, “Nĩbi bi, kaj meme, kaj sipsip nan gau dum anĩbi auaiöl, kabö ju böŋ nōp pak lep,” a ga. Manö anĩbu niŋlō mĩdmagö aröp. *

²¹ Nan ga anĩbu niŋöm piñĩŋ gĩla u, Mosĩs u rō nōp niŋöm haga, “Yad gĩl gĩl gem piñĩŋ gabin,” a ga. *

²² Kale pen Sainai Dum anĩbu auagpim; kale Saion Dum aubim. Saion Dum aubim u, God pör kamĩŋ mĩdöp u ram mĩnōŋ nĩpe u aubim, ram mĩnōŋ Jerusalem kumi kabö adö laŋ, ejol iru nĩbanö yabiť ñĩñĩ löl gi mĩdpal au, ram mĩnōŋ anĩbu aubim.

²³ Nĩbi bi Krais manö aij u niŋ udlö, God kalip ñĩ nōd rō udöm, ñĩ pai yad a göm, hib kale ram mĩnōŋ nĩpe kumi kabö adö laŋ au kalĩ kliñ rĩköp; kale magum göm mĩñ mĩñ göl gi mĩdpal au, ram mĩnōŋ anĩbu ammim, Krais nĩp niŋ udpal kalip aip jĩm ñöl mĩdpim. Krais nĩp niŋ udpim u me, God nĩbi bi gau magöŋhalö manö kub hagnab God u aip jĩm ñöl mĩdpim. Nĩbi bi ram mĩnōŋ iť i mĩdöm, God nĩp niŋ udöm, God Manö hagöp rō göm, nĩbi bi kamĩŋ aij nĩpe mĩdöm, umöm ana kale am God aip nĩbi bi uť nĩpe mĩdpal gau, kalip aip jĩm ñöl mĩdpim.

²⁴ Jisas nĩpe God manö aij gĩsön nĩbö dapöm bi aŋ nĩbö mĩdöp u, nĩp nōp aubim. Ken nĩmam Ebol nĩp al pak lö hagape yua u, manö kub yabiť uda; pen Jisas hagape nĩpe u hanip a göm yua rō, God aip jĩm ñöl mĩdaiun rō lōp. *

Nĩŋ aij gĩmim

²⁵ Anĩb u, niŋ aij gĩmim. Nĩbi bi Sainai Dum iť au mĩdöm, God manö haga u udagla gau, kamĩŋ aröl rō laga rō u, God ram mĩnōŋ kumi kabö adö laŋ au nĩbö manö aij gĩsön nĩbö u haga u arö gĩnabun

* 12:11: Jem 3:17-18 * 12:12: Ais 35:3 * 12:13: Pro 4:26 * 12:16: Jen 25:29-34 * 12:17: Jen 27:30-40

* 12:18: Eks 19:16-20; Dud 4:11-12 * 12:19: Eks 20:18-21; Dud 5:22-27 * 12:20: Eks 19:12-13 * 12:21: Dud

9:19 * 12:24: Hib 8:6; Jen 4:10 * 12:25: Hib 2:1-3; 10:26-29

u, hanip u rö nöp kamij arun rö lagnab yabił. *

²⁶ Nijn nöd anibu God kalip manö hagö niñöl gi, munmon rö uda. Pen hanip haga, "Hainö unbö rö kauyan ginö, minöñ naböñ il i abe, kumi kabö adö lan abe magöñhalö an anja ginab," a ga. *

²⁷ "Kauyan" a ga anibu niñbun, nan pör midageinab a göm gi la gau magöñhalö ur ginab; nan pör pör mideinab a ga nan gau nöp mideinab.

²⁸ Anib u, hon ram minöñ anja gagep, ram minöñ pör pör nöp pidöñ midep, ram minöñ aij yabił arnabun rö, aij a göl gi midun, God nip niñ ud pidöñ gun, bi kub klö halö midöp u gasi niñöl gun, hib nipe hagno adö arnim.

²⁹ God hon mab ke inab rö midöp. *

13

Añ mam rimnap kalip midmagö yabił lun

¹ Krais nibi bi gau aip añ mam rö pen pen midmagö löl gi nöp midaimim.

² Krais nibi bi gau nibö kalöp lau adö auaiöl, kalip ud aij gimim. Nibi bi rimnap, nibi bi gau nibö aulö, nibi bi yiñharin gau nibö auaböl a göm, hag wiñhai udöm, nibi bi wasö, ejol rimnap kalip hag wiñhai udla. *

³ Krais nibi bi rimnap nagi midaiöl, hon aip nagi midpun a gi gasi niñmim kalip gi aij gimim. Krais nibi bi rimnap uñham midaiöl, hon aip uñham midpun a gi gasi niñmim kalip gi aij gimim.

⁴ Ber mihau udmil, gi aij gipil. Kalip ber mihau gi naij gagöl. Pen ber mihau udmil, hainö nibi si bi si ginabil gau abe, bi praj nibi praj nibi si bi si ginaböl gau abe, God kalip manö kub yabił hagnab. *

⁵ Nan hon udpun gau pro göp a gimim, utpö kiñno kibap gol mani nan gau gasi kub u niñagmim. Nan pro hon midöp u mel midöp a gimim gasi u niñmim. God haga, "Kalöp arö gagnabin;

kale aip pör pör nöp mideinabin," a ga. *

⁶ Anib u, gasi halö midun hagnab,

"Bi Kub yip abad midöp rö, piñin gagnabin.

Nibi bi rimnap yip gi naij göl rö lagöp," a gun. *

⁷ Bi kub kalöp God Manö aij haglö niñbe u gasi niñöl gi midaimim. Kale God nip niñ udöm, manö nipe hagöp rö gilo arö umla u gasi niñöl gi midmim, anig unbö rö nöp göl gi midaimim. *

⁸ Jisas Krais nöd midmidöp rö, uri anib unbö rö nöp midöp; pen uri midöp rö, hainö pör pör nöp anib unbö rö nöp mideinab.

⁹ Nibi bi rimnap kalöp manö piral ke ke hagaiöl u, udagmim. God kalöp mög niñöm, ud aij göm, abad mid aij göp u nöp gasi niñmim, midmagö an kale dan pidöñ udmim, gasi halö midaimim. Pen nan niñeb lo gau gasi ap niñagmim. Nibi bi nan niñeb lo gau hain göm mid aij gagnaböl. *

¹⁰ God nip nan sabe gep bi gau, God sabe gep ram u midöm, nan pak bid adö au God nip sabe gipal gau, nan bid hon adö midöp u niñöl rö lagöp.

¹¹ God nip nan sabe gep bi gau kaj kau kaj meme paköm hagape u dam God nip nan sabe gep bi kub yabił u nip nilö, nipe pen nibi bi nan si nan naij gimidal a göm, God nip sabe ginig, dam Ram Raul Migan Ut Ke Yabił u hon göp. Nime u pen dam, midpal höñ adö au laulö böñ nöp in habik lugöp. *

¹² Anib u rö, Jisas nibi bi nan si nan naij gipal gac anibu hagape yad ke lik gi yunam a göm, daun kub Jerusalem ajöñ höñ adö au amöm, ilön kub udöm, hagape lugö uma. *

¹³ Anib u, nip hain gun, nibi bi yiñharin gau gilo aröp adö u arö gun, höñ adö u arno, nip hag jula rö hanip u rö nöp hag juöl. *

* 12:26: Hag 2:6 * 12:29: Dud 4:24; 9:3 * 13:2: Ro 12:13; Jen 18:1-8; 19:1-3 * 13:4: Ep 5:5 * 13:5: Dud 31:6,8; Jos 1:5 * 13:6: Sam 118:6 * 13:7: 1Ko 4:16 * 13:9: Ro 14:17 * 13:11: Lep 16:27 * 13:12: Jon 19:17 * 13:13: Hib 12:2

¹⁴ Nihön g+nig: m+nöŋ naböŋ adö it i pör pör m+daun ka ap m+dagöp u pen hainö ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au amun pör pör m+daun a gun abad m+dpun. *

¹⁵ An+u, hon pör pör nöŋ Jisas B+ Kub hon a gun hib n+pe hagno adö arn+im. An+g g+no, God amgö ilö n+pe nan sabe gep aij rö l+nab. *

¹⁶ N+bi b+ r+mnab gau kal+p ud aij gun g+ aij gun, nan hon r+mnab kal+p n+me li ñun. An+g g+no, God n+ŋöm nan sabe gep aij rö lö, ñ+ñ+ l+nab. *

¹⁷ B+ kub kalöp abad m+dpal gau, manö kale udmim, hagnaböl rö g+mim. God wög g+pun u, God n+ŋö aij g+n+im a göm gas+ u n+ŋöl g+ kalöp pör nöŋ n+ŋ aij göm abad m+id aij g+pal. An+u, kale nan nihön g+mim a g+naböl u, u rö nöŋ g+mim. An+g geinabim u, aij gö n+ŋöl g+ wög kale g+naböl. Pen hagnaböl rö gagnabim u, wög g+n+g g+naböl u g+naböl u pen aij gö n+ŋöl g+ gagnaböl. An+g g+lö, kalöp abad m+id aij göl rö lagnab. *

God n+p sabe g+pe, n+pe han+p abad m+dain+im

¹⁸ Pen God n+p sabe g+pe, n+pe han+p abad m+dain+im. Hon gas+ m+höp wasö, gas+ añ+ nöŋ n+ŋun, nan nihön g+nabun, God Manö hagöp rö nöŋ göl g+ m+daun a g+ gas+ u nöŋ n+ŋbun. *

¹⁹ Yad nan kub ap klö gem kalöp hag n+ŋabin: God n+p sabe g+pe, n+pe gö, m+dpim u y+ŋ+id n+nam.

²⁰⁻²¹ God manö aij pör pör m+dep u, B+ Kub Hon Jisas hagape n+pe lugö uma manö aij an+bu m+dep nöŋ m+öp. Hagape n+pe lugö umö God gö n+pe urak Sipsip Mukep B+ Kub Yab+ m+öp. God n+bi b+ ud aij gö agam+ m+id aij g+naböl u, kalöp u rö nöŋ nan aij ñö, nan nihön nihön God g+mim a g+nab u, g+nabim. Pen Jisas Krais m+dmagö aŋ hon daŋ m+dom, God n+pe han+p n+bi b+ aigale n+bi b+ rö m+deinabun a g+nab u, Jisas Krais han+p gö an+u unbö rö nöŋ l+nabun. An+u, Jisas Krais hib n+pe pör pör nöŋ hagno adö arn+im. An+u unbö rö aij. *

Manö naböŋ r+mnab

²² Pen añ mam b+. Köp ulep kal+ kliñ r+kipin an+bi, manö hagabin u n+ŋ aij g+mim udmim.

²³ Mam hon Dimodi n+p nag+ l+la u, m+ñi höŋ auöp. Söl aueinab u, aip n+nabul.

²⁴ B+ kub kale gau abe, God n+bi b+ n+pe gau abe, kalöp magöŋhalö “M+dpim?” a gabun. Krais n+bi b+ n+pe ram m+nöŋ Idali n+bö gau kalöp “M+dpim?” a gaböl.

²⁵ God kalöp magöŋhalö mög n+ŋöm ud aij göm abad m+daŋ.

* **13:14:** Hib 11:10,16; 12:22 * **13:15:** Sam 50:14,23 * **13:16:** Plp 4:18 * **13:17:** 1De 5:12 * **13:18:** Ap 24:16; 2Ko 1:12 * **13:20-21:** Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

Jems

Jems köp kalî kliñ rîka

¹Yad Jems. God, Bî Kub Jisas Krai, kalîp apil mîhau wög gi ñabin. Kalöp nîbi bî Jisas Krai manö aij nîpe u nîñ udmim, ju am ram mîñöñ ke gau gau mîdpim gau, köp anîbi kalî kliñ rîkem, “Kale mîdpim?” a gabin. *

Marö nîhön nîhön aunab, kale gasî iru nîñagmim

²Añ mam bî. Marö nîhön nîhön aunab, gasî iru nîñagmim; mîñ mîñ göl gi nöp mîdaimim. *

³Kale nîñbim, marö auö bîslam mîdeinabim u, kale Jisas Krai nîp cîg aij gîñabim. Anîb u, hainö marö nîhön nîhön kalöp aunab, kale piñîñ gagmim, Jisas Krai nîp nîñ ud pîdöñ gîmim, nîp cîg aij gîmim. *

⁴Uñham mîdmim, Jisas Krai nîp cîg aij göl gi nöp mîdmim, gi dammim me, kale nîbi bî klö, nîbi bî aij, nîbi bî asîñ mîdagöp, mîdeinabim.

⁵Pen kale nîbi bî rîmnap, hon nîhön nîhön gîno aij arnab, a gîñabim u, God bî hanîp ud aij yabîl göp u nîp hag nîñbe, nîpe kalöp gasî aij kabö göl u ñîñab. God nîp hag nîñeinabim u, yîp nîhön gîñîg anîg hag nîñbim, a göm, hagagnab. *

⁶Pen God nîp hag nîñîg, gasî añî nöp nîñmim hag nîñmim. Pen hanîp nîñnab aka nîñagnab, a gîmim, gasî mîhöp nîñmim hag nîñagmim. Pen kale gasî mîhöp nîñmim hag nîñnabim u, yîgön apöm, ñîg solwara ralöm ud danî i göp rö u gîñabim.

⁷⁻⁸Nîbi bî anîb gau rö, gasî ap ap nîñöl gi gîlö aröp u me, Bî Kub nîp hag nîñnaböl u, nan ap kalîp ñagnab.

Nîbi bî nan mîdagöp gau; nîbi bî nan iru mîdöp gau

⁹Krai nîbi bî añ mam mög gep rö gau, God amgö ilö nîpe yad hib mîdöp, yad ñî pai nîpe mîdpin, a göm, mîñ mîñ gîñab;

¹⁰pen añ mam nan iru mîdöp gau, God amgö ilö nîpe yad añ mam nan mîdagöp gau rö adîp adîp mîdpin, a göm, mîñ mîñ gîñab. Nîhön gîñîg: nan aij nîpe u mab pîpîl rö yîñîd hir gîñab. *

¹¹Sîdö u lîm göm, mab pîpîl aij aij anîbu kal nîñö, mîlep göm lugöp. Nîbi bî nan iru mîdöp gau, wög kale gi dam arlö nîñöl gi, kalîp unbö rö nöp gîñab. Kale unbö rö nöp ur gîñaböl.

Nîbi bî marö auö, God nîp arö gagpal

¹²Pen nîbi bî marö auö, God nîp arö gagöm, cîg aij göl gi nöp mîdeinaböl gau, usajîl bad pör pör mîdep u udnabun a göm, mîñ mîñ gîñaböl. Nîbi bî God nîp mîdmagö lîbal gau, God kalîp usajîl bad pör pör mîdep u rol ñîñab. Nîpe manö klö hagöm anîg haga.

¹³Nîbi bî, gi naij gun, a göm gasî u auö, God gasî ñö anîg gun a gi gasî nîñbun, hagagöl. God, nan si nan naij gînam, a gi gasî nîñagnab rö, nîbi bî rîmnap kalîp gasî anîbu rö ñagnab.

¹⁴Pen gasî naij kale ke nîñbal adö u, kalîp ðîp gi ud arö, nan si nan naij gun a gi gasî nîñnaböl.

¹⁵Gasî nîñnaböl anîbu, nan yîñ rö yîmlö, ranöm kîdîl am pîdöñ gîñab rö u, nan si nan naij gîñaböl. Pen nan si nan naij gîñaböl anîbu, böñ nöp mîd pîdöñ gö, umnaböl.

¹⁶Pen añ mam aij yad gau. Manö piral hagaiöl u, nîñagmim.

¹⁷Nan aij nîhön nîhön kabö rö udpun gau, ke gau nîbö auö udagpun. Bapi sîdö, rakîñ, gapî mailö ñîmîdöp gau gi la u nöp, hanîp adö gîlan nîbö ñöb. Nîpe nagî adö ap gi damöm, nan ana rö ado göm, nagî adö ap ke gagnab.

¹⁸Gasî nîpe ke nîñöm gö, hon manö nîñö nîpe u nîñ udun, kamîñ gîsön nîbö udun, ñî pai nîpe ke lun, nan magö nöd nîbö mîñ mîñ göl gi ralmîdal rö mîdpun. *

God Manö u nîñ aij gîmim, hagab rö nöp gîmim

* 1:1: Mad 13:55; Gal 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1

* 1:2: Ro 5:3-5

* 1:3: 1Pi 1:7

* 1:5: Pro 2:3-6

* 1:10: Ais

40:6-7 * 1:18: Jon 1:13

19 Añ mam aij yad gau niñim! Nibi bi kalöp manö hagaiöl u, yinid niñmim; pen manö yinid hagagmim; nibi bi gau kalip yinid mulu kal niñagmim.

20 Nibi bi mulu kal niñnaböl u, God kale gi aij göm, mid aij gilañ, a gi gasi niñöb rö gagnaböl. *

21 Anib u, gasi naij niñmim, nan si nan naij gipim u, nihön ginig anig gipun, a gímim, nan gac göp anibu böñ nöp arö gímim, God midmagö añ kale dañ manö nipe yimöb u, ud aij gímim. Manö anibu kalöp ud asik yunab. *

22 God Manö anibu rimid u nöp apdi niñmim, hadö niñbun, a gímim hagagmim. Anig geinabim u, kalöp ke manö pir alnabim. God Manö niñmim, hagöp rö gímim me, niñbun, a gímim. *

23 Pen nibi bi God Manö niñöm, hagöp rö gagpal gau, añañ mulu adiñ li niñbal u rö gipal.

24 Añañ li niñöm, mulu adiñ kale nihön rö midöp, a göm, niñ aij gipal u pen arö göm amöm, yinid nöp hauñ göm, aige gö rö midajip niñbun, a göm, niñagpal.

25 Pen God Manö aij nibi bi ud kamij yuöp manö aij u niñ aij göm, hauñ gagöm, niñöl gi nöp gilö arnab nibi bi gau, God kalip abad midö, nihön nihön ginaböl u ar aij ginab. Nibi bi anib gau kale God Manö aij u niñ aij göm, hagöp rö nöp gi midpal. *

26 Pen nibi bi, God nip wög gi aij gun, a göm, añab kale ke niñ aij gagnaböl gau, kale dui göm, kalip ke manö pir albal. Kale wög nihön gipal u, magönhalö nan yiharñ rö löp. *

27 Ñi pai, nime nap umla uñham midpal gau abe, nibi kanñ mög gep rö gau abe, kalip ud aij gímim. Pen nibi bi minöñ naböñ il i gasi naij niñbal gau aip magum gímim, asiñ kale anibu uñ gagmim. Anig geinabim, God nipe niñöm, kale nibi bi asiñ midagöp yad wög gi aij yabñ gipim a ginab.

2

Nibi bi gau nibi bi aij, nibi bi gau nibi bi naij, a gímim hagagmim

1 Añ mam bi. Kale Bi Kub hon Jisas Krai, Bi aij yabñ unbö ke nip niñ udpim rö, nibi bi gau niñmim, nime ke ke limim, bi u bi kub, bi u bi miñgan gau, a gímim, hagagmim. *

2-4 Kale God nip sabe ginig ap magum ginabim. Pen bi nan iru midöp bi ap, wañj aij aij löm, riñ gol ñimagö nipe löm aueinab u, kale bi anibu niñmim hagnabim, “Ne am pom adö aij aij gau asik,” a ginabim. Pen bi mög gep rö ap, wañj naij löm aueinab u, kale bi anibu niñmim hagnabim, “Ne goñ gau urak mid,” aka “Ne minöñ ma il yad aui asik mid,” a ginabim. Pen anig geinabim u, kabö rö gagnab. Kale ke gasi naij niñmim, nipe bi kub, nipe bi miñgan gau, a gímim, anig ginabim.

5 Pen añ mam aij yad gau niñim! Nibi bi minöñ naböñ il i, nibi bi mög gep rimnap niñöm, nibi bi au kale nibi bi miñgan gau, a gímidal. Pen God nipe nibi bi mög gep gau kalip anig gagöp. God nipe kalip ud aij göm, gasi aij ñö, kale God nip niñ udöm cig aij göm, ana kale añ dañ nibi bi gep yabñ nipe gau midlö niñöl gi, nipe pör pör nöp Kiñ kale mideinab. Nipe manö klö hagöm, nibi bi yip midmagö libal gau kalip anig ginabin, a ga. *

6-7 Kale pen nibi bi mög gep rö gau kalip hagpe, “Ne goñ gau urak mid,” aka “Ne minöñ ma il yad aui asik mid,” a geinabim u, nipe nable gö niñöl gi asiknab. Nibi bi nan iru midöp gau nöp, Bi Kub aij kalöp udöp u nip hag juöm, kalöp hag pro göm, dam manö kub hagpal.

8 Pen God Manö u kali kliñ riköm hagla, “Ne ke midmagö liban rö, nibi bi gau kalip unbö rö nöp midmagö limön,” a gila. God lo manö kub yabñ haga u rö geinabim u, kale gi aij yabñ ginabim. *

9 Pen wañj nan gau rol gipal rö niñmim, nibi bi nime linabim u, God lo manö

* 1:20: Ekl 7:9 * 1:21: Kol 3:8; 1Pi 2:1 * 1:22: Mad 7:26; Ro 2:13 * 1:25: Ro 8:2; Jem 2:12 * 1:26: Sam 141:3 * 2:1: Ap 10:34; Jem 2:9 * 2:5: 1Ko 1:26-28 * 2:8: Mad 19:19; Gal 5:14 * 2:9: Dud 1:17

anibu rɪb jumim, nan si nan naij ɡɪnabim.
*

10 Nihön ɡɪnɪɡ: God lo manö nɪpe gau magörhalö nɪɲ dammim, pen lo manö añɪ ap nöp rɪb junabim u, God lo manö magörhalö rɪb junabim rö lɪnab. *

11 God nɪpe lo manö hagöm, “Nɪbi si bɪ si ɡagmim,” a göm, “Wip al pakagmim,” a göm, haga. Anɪb u, kale nɪbi si bɪ si ɡagnabim, pen wip al paknabim u, kale God lo manö u rɪb junabim. *

12 Anɪb u, manö hagnɪɡ aka nihön nihön ɡɪnɪɡ, ɡasɪ ap nɪɲmim hagmim, “God Manö nɪbi bɪ ud kamɪɲ yuöp manö aij anibu nöp nɪɲöm, hanɪp manö kub hagnab,” a ɡɪmim ɡasɪ u nɪɲmim. *

13 Nɪbi bɪ kale nɪbi bɪ rɪmnap gau möɡ nɪɲagnaböl gau, God kalɪp manö kub hagöm, kalɪp u rö nöp möɡ nɪɲagnab. Pen nɪbi bɪ, nɪbi bɪ gau möɡ nɪɲnaböl gau, God kalɪp u rö nöp möɡ nɪɲöm, manö kub hagagnab. *

Manö nöp hagagmim; God manö hagöp rö ɡɪmim

14 Añ mam bɪ. Nɪbi bɪ rɪmnap, God nɪp nɪɲ udpun, a ɡɪpal u pen God hagöp rö ɡagpal. Manö nöp hagöm, God hagöp rö ɡagnaböl u, God kalɪp pen ud kamɪɲ yuagnab.

15-16 Añ mam rɪmnap waɪɪ mɪdagöm, nan magö mɪdagöm ɡɪnab gau nɪɲmim, pen waɪɪ nan magö rɪmnap dam ñöl ɡɪ wasö, yɪharɪɲ, “Ammim mɪd aij ɡɪmim,” a ɡɪnabim u, ɡɪ aij ɡagnabim. *

17 Anɪb u, kale God nɪp nɪɲ udnabim pen God Manö nɪpe hagöp rö ɡagnabim u, nɪɲ udep kale u nan yɪharɪɲ rö lɪnab.

18 Kale rɪmnap hagnabim, “Nɪbi bɪ rɪmnap God nɪp nɪɲ udpal; pen nɪbi bɪ rɪmnap God Manö hagöp rö göm, nɪbi bɪ gau ɡɪ aij ɡɪpal. Anɪb u, manö mɪdagöp,” a ɡɪnabim. Pen manö hagnabim anibu, kalöp pen hag nɪɲnabin, “Nɪbi bɪ God nɪp nɪɲö nöp nɪɲ udeinaböl u, kale aigöl göm nɪbi bɪ gau kalɪp ɡɪ aij ɡagnaböl? Yad God nɪp nɪɲ udpin u me, nɪpe hagöp rö nɪɲ aij

ɡem, nɪbi bɪ gau kalɪp ɡɪ ñɪbin,” a ɡɪnabin.
*

19 Kale God añɪ nöp mɪdöp, a ɡɪmim, ɡasɪ nɪɲbim u aij ɡɪpim. Pen kɪjaki gau u rö nöp, ɡasɪ adö anibu nöp nɪɲöm, pɪñɪɲ göm ɡɪl ɡɪl ɡɪpal.

20 Kale nɪbi bɪ hauɪ rö! Kale, “God nɪp nɪɲ udpun,” a ɡɪpim u pen nɪpe hagöp rö ɡagpim. Anɪɡ ɡɪpim u, God nɪp nɪɲ udpun, a ɡɪpim u nan yɪharɪɲ rö löp. Manö hagabin anɪbi hadö nɪɲbim aka yad manö rɪmnap halö kalöp hagnam nɪɲmim?

21 Kale nɪɲbim, bac hon Ebrahim ñɪ nɪpe Aisak nɪp God nɪp pak sabe ɡɪ ñɪnɪɡ ɡeia, God nɪɲöm, Ebrahim nɪpe bɪ aij, a ɡa. *

22 Anɪb u, Ebrahim God nɪp nɪɲ uda u me, God nɪp bɪ aij hagaga; Ebrahim nɪpe God nɪp nɪɲ uda u abe, God haga rö nöp ɡa u abe, God nan anɪb mɪhau nɪɲöm haga, Ebrahim nɪpe bɪ aij, a ɡa. *

23 Ñɪn nöd anibu me, God Manö adɪɲ ap kalɪ kliñ rɪköm kale hadö nɪɲla, manö kalɪ kliñ rɪkla anibu, manö nɪɲö kalɪ kliñ rɪkla: “Ebrahim God manö nɪpe nɪɲ uda u me, God Ebrahim nɪpe bɪ kamɪɲ aij, a ɡa.” Ebrahim ɡa anibu, God Ebrahim nɪp, bɪ nɪɲeb yad, a ɡa. *

24 Anɪb u kale nɪɲbim, kale God nɪp nɪɲ udnabim u nöp, God kalöp, nɪbi bɪ aij yad, a ɡagnab. Kale God nɪp nɪɲ udmim, nɪpe hagöp rö ɡɪnabim u me, God kalöp nɪbi bɪ aij yad, a ɡɪnab.

25 Anɪb u rö nöp, nɪbi Rehap ɡa. Nɪpe bɪ si udep nɪbi mɪdmɪdöp u pen bɪ Isrel mɪhöp ram mɪnön nɪpe u ɡamɪɪ si nɪɲnɪɡ aueilö, Rehap kalɪp mɪhöp ram nɪpe udöm gau pɪ göm, hainö adan ke nɪbö ap hag yuö, kale pɪñɪɲ ɡɪ ammil, ram kale ado ɡɪ arlö. Rehap ɡa rö nɪɲöm, God Rehap nɪp nɪbi kamɪɲ aij a ɡa. *

26 Pen nɪbi bɪ hañ roman nöp mɪdöm, ana halö mɪdagpal u, kale kamɪɲ mɪdep magö u mɪdagöp. Anɪb u rö, nɪbi bɪ God nɪp nɪɲ udpun, a ɡɪpal u pen God Manö hagöp adö u ɡagpal gau, kale u rö nöp kamɪɲ mɪdep magö u mɪdagöp.

* 2:10: Mad 5:19 * 2:11: Eks 20:13-14; Ro 13:9 * 2:12: Gal 6:2; Jem 1:25; 1Pi 2:16 * 2:13: Mad 5:7; 18:32-35

* 2:15-16: 1Jn 3:17 * 2:18: Gal 5:6 * 2:21: Jen 22:9-12 * 2:22: Hib 11:17-18 * 2:23: Jen 15:6; 2Kr 20:7; Ais

41:8 * 2:25: Jos 2:1-21; Hib 11:31

3

Aṭab hon n̄iṇ aij gun

¹ Añ mam aij yad. Kale iru nöp manö hag ñeb b̄ m̄daiun, a ḡimim, n̄iṇagmim. N̄ihön ḡin̄ig: hon manö hag ñeb b̄ gau, manö kub klö rö n̄iṇnabun.

² Hon magöṇhalö kabö rö gagöp adö u ke ke iru nöp ḡipun. Pen n̄ibi b̄ aṭab kale abad m̄d aij göm, manö kabö rö ḡinab adö u nöp hagnaböl gau, hañ roman kale magöṇhalö n̄iṇ aij göl rö l̄inab.

³ Kaj hos u kaj kub yab̄iṭ u pen nan ain pro ap naḡi u halö ad̄iköm, ud meg m̄igan u löm, arn̄ig ḡipal lau adö ṭip ḡilö arbal.

⁴ Ñ̄ig maḡib kub gau u rö nöp, ȳigön apöm nan kub an̄ibu dam ȳiḥar̄iṇ gau arböp u pen, b̄ kapden gau s̄idia pro u udöm, arn̄ig ḡipal lau adö ud kabö rö gajöl aröp.

⁵ Aṭab hon u rö nöp nan pro yab̄iṭ u pen manö hagno iru nöp löp. Kale n̄iṇbim, be kub yab̄iṭ aṇ u, pro bad ap hapö ñ̄ilö, in damöm magöṇhalö inn̄im rö löp.

⁶ Aṭab mab m̄iṭaṇ rö m̄idöp. Hañ roman naböṇ hon u, naij an̄ibu rö ap halö m̄idagöp; aṭab u nöp gö, hañ roman hon magöṇhalö gac ḡinab. Aṭab u nöp gö, arep auep han̄ip u magöṇhalö ḡi naij ḡinab. Pen mab m̄iṭaṇ an̄ibu, ram m̄inöṇ Hel u n̄ibö apöm me, aṭab u an̄ig göp. *

⁷ Wal yaur, haiṇo sara, nan be gau m̄idöp gau abe, nan ñ̄ig solwara gau m̄idöp gau abe, damöm muklō, gas̄i n̄iṇjöm, nap kale hagnab rö ḡinaböl. Kale wal yaur nan gau damöm muköm an̄ig ḡipal u pen

⁸ aṭab hon u hagno, gas̄i n̄iṇn̄im rö lagöp. Aṭab pör pör nan si nan naij n̄ihön ḡinam, a ḡi gas̄i n̄iṇjöm, ñ̄ig as̄i n̄ibi b̄ al pak lep u ajmaṇ rau m̄idöp. *

⁹ Aṭab hon u, B̄i Kub Bapi hon u hib n̄ipe hagno adö arnab, pen n̄ibi b̄ God n̄ipe ke rö ḡi la gau, nan naij apöm kal̄ip pakn̄im, a ḡinabun.

¹⁰ An̄ig göl, aṭab añ̄i an̄ibu nöp, manö aij abe hagnun, manö naij abe hagnun, ḡipun. Añ mam b̄i. N̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun? U aij gagöp.

¹¹ Ñ̄ig ilam añ̄i ap juöm, ñ̄ig aij r̄imnap, ñ̄ig naij r̄imnap auagöp.

¹² Añ mam b̄i. Mab u, naḡi magö p̄lagnab; naḡi u, mab magö p̄lagnab. Pen dö ajöṇ u, ñ̄ig kam̄iṇ aij lagnab.

Mulu lugö, as̄ik ke ke lagmim

¹³ Kale gas̄i n̄iṇ aij ḡipim akan Gas̄i n̄iṇ aij ḡipin, a ḡinabön u, ne n̄iṇ aij ḡimön, hib ne ke hagö adö aragn̄im. God n̄ip aij ḡin̄im adö u nöp ḡimön. Ne an̄ig ḡinabön u me, gas̄i n̄iṇ aij ḡipin, a ḡimön, hagnabön.

¹⁴ Pen gas̄i aṇ ne yaṇ, nan aij kale yad ke udnam, a gas̄i n̄iṇnabön u, aka yad nöp b̄i kub m̄ideinam, a gas̄i n̄iṇnabön u, yad gas̄i n̄iṇ aij ḡipin, a ḡimön, hagagmön. An̄ig hagnabön u, manö piral hagnabön; manö n̄iṇjö u paṭu ḡinabön.

¹⁵ N̄ibi b̄i gas̄i n̄iṇ aij ḡipun a ḡipal pen nan naij an̄ib rö ḡipal gau, God gas̄i aij ñ̄öb adö u n̄iṇagpal; n̄ibi b̄i ram m̄inöṇ iṭ i n̄iṇbal rö nöp n̄iṇbal. Gas̄i kale u God Ana n̄ipe ñ̄agöp; Seden n̄ipe nöp ñ̄öb.

¹⁶ Pen n̄ibi b̄i, nan aij gau yad ke udnam, a gas̄i n̄iṇnaböl gau, aka yad nöp b̄i kub m̄ideinam, a gas̄i n̄iṇnaböl gau, kale pör pör pen pen göl ḡi, nan si nan naij adö u nöp ḡilö arnab.

¹⁷ Pen n̄ibi b̄i God gas̄i aij ñ̄öb rö n̄iṇbal gau, m̄idmagö aṇ kale daṇ nan si nan naij gac an̄ibu m̄idagöp. N̄ibi b̄i kauaṭ mauaṭ rö m̄idpal gau aip manö hagöm, kale j̄im ñ̄imim m̄id aij ḡimim, a ḡipal. Kale n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag w̄iḥai udöm, ud aij ḡipal. Kale n̄ibi b̄i gau m̄idmagö yab̄iṭ löm, mög n̄iṇjöm, ud aij göm, kal̄ip aij adö u nöp ḡipal. Kale b̄i aij u aip hagnabin, b̄i naij u aip hagagnabin, a göm, gas̄i u n̄iṇagpal. Manö piral hagagpal.

¹⁸ N̄ibi b̄i kauaṭ mauaṭ rö m̄idpal gau aip manö hagöm, kale j̄im ñ̄imim m̄id aij ḡimim, a ḡilö, kale manö an̄ibu n̄iṇjöm j̄im ñ̄öl m̄ideinaböl u, nan ȳiṇ ȳimbal an̄ibu nan aij p̄lnab. *

4

God n̄ip cig aij ḡimim

* 3:6: Mad 12:36-37; 15:11,18-19 * 3:8: Ro 3:13 * 3:18: Mad 5:9; Hib 12:11

¹ Pör pör mulu lugö pen pen gipim u, gasi naij an kale dan pen pen göm, hañ roman kale ud tip ginig gab u me, anig gipim. *

² Nan aij udnig ninbim gau udagim, kal yabıl jumim, nıbi bı al pak lun a gimim gipim. Nan aij gau udagmim rö lö, pen pen hagmim, pen pen gun a gimim ninbim. God nıp hag ninbep, udbep. Pen nıp hag ninagpim.

³ Pen God nıp hag ninbim nın u, gasi nin aij gimim hag ninagpim. Hanıp ke aij gan, a gimim, hañ roman hon ke aij gan, a gimim, hag ninbim u me, hag ninbim rö gagöp.

⁴ Kale bı si udep nıbi rö midpim! Ninim! Nıbi bı gasi kale nan minör nabör it i lau adö nöp aröp gau, God nıp mulu lugö, nan anıb gau nöp gasi ninbal. Anıb u, kale nan minör nabör it i midöp nan gau midmagö lınabim u, kale God kauaf mauaf nıpe mideinabim. *

⁵ Adö anıbu God Manö kalı kılın riköm hagla, “God Ana hanıp an dan la u, hon nan minör nabör it i midöp nan gau midmagö lagnabun, a göm, gasi ninöl gi midöp,” a gıla. Pen God Manö adın anıbu ninbe, yıharın rö löp ar?

⁶ Pen nıpe hanıp mög ninöm, ud aij göm, abad mid aij yabıl göp. Adö anıbu nöp, God Manö u kalı kılın riköm hagla,

“Nıbi bı ke nöp midun, mid aij gıpun, a gıpal gau,
God kalıp manö klö rö hagöp;
pen nıbi bı hib kale ke haglö adö aragnab gau,
nıpe mög ninöm, ud aij göm, abad mid aij göp,” a gıla. *

⁷ Anıb u, God nıp böj lau midmim, nıpe hagöp rö nöp gimim. Seden nıp wasö ginabim me, kalöp arık arnab. *

⁸ God nıp cig aij gıpe, nıpe kalöp cig aij ginab. Kale nıbi bı nan si nan naij gıpin gau, nıbi bı aij midaiun, a gimim, nımagö kale gac göp u nıg lı yu aij gimim. Pen kale God nıp hain gıpun, a gimim, pıral hagpim gau, gasi mihöp ninbim u arö

gimim, gasi aij anı nöp ninmim, God nıp nöp cig aij göl gi midaimim. *

⁹ Mihol gıpin u arö gimim, mög gö ninöl gi mıtön göl gi midaimim.

¹⁰ Bı Kub nın midöp rö, hon nıbi bı hib midagöp, a gimim, nıp sabe ginabim me, nıpe hib kale gö adö lan arnab. *

¹¹ Anı mam bı. Anı mam rımnab, kale nıhön ginig anıg gıpal, a gimim, kalıp hag dap lugagmim. Nıbi bı anı mam hag dap lugpal gau, God lo manö nıpe u abe hag dap lugpal. Anıg gimim, nıbi bı God lo manö hain gıpal rö midageinabim; nıbi bı God lo manö aij midöp aka nıhön rö midöp, a göm, gasi ulhai ninbal gau rö mideinabim.

¹² Pen God nıpe nöp lo manö hag la. Nıpe nöp lo manö ninöm, nıbi bı manö kub ninab. Nıpe nöp hanıp ud kamın yunab aka al pak lınab. Anıb u, kale nıhön ginig, “Nıbi bı gau nıbi bı aij, nıbi bı gau nıbi bı naij,” a gimim hagabim? Kale anıg gagmim. *

Hib kale ke hagpe adö aragnım

¹³ Pen ninim! Kale rımnab hagpim, mını aka rol rö, daun kub ap amun, anıb gau mı anı ap wög bisnis gun, mani kub udun, ado gi auun, a gıpin. Pen nin aij gimim. *

¹⁴ Hainö nıhön nıhön ginab u ninmim hagagpim. Mını kamın midpun u pen kamın midpun anıbu, kumi yuö yuöp rö nöp göp. Magö u midöp, magö u agamıj ur gö aröp. *

¹⁵ Göp anıbu rö, manö hagpim anıbu arö gimim hagmim, “Bı Kub nıp aij geinab u, hon kamın midun, anıg anıg ginabun,” a gimim.

¹⁶ Pen bı kub nıbi kub midpun, a gimim, hib kale ke gıpe adö aröp u, naij yabıl göp.

¹⁷ Unbö rö gep u aij, a gi gasi ninbun u pen anıg gagnabun u, nan si nan naij ginabun. *

5

Nıbi bı nan iru midöp gau

* 4:1: Ro 7:23 * 4:4: Ro 8:7; 1Jn 2:15 * 4:6: Pro 3:34; 1Pi 5:5 * 4:7: Ep 6:12 * 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16
* 4:10: Job 5:11; 1Pi 5:6 * 4:12: Ro 2:1; 14:4 * 4:13: Luk 12:18-20 * 4:14: Pro 27:1; Sam 39:5,11 * 4:17: Luk 12:47

¹ Kale nîbi bî gep yabîl gau, manö hagnîg gabin i nînim! Marö kub udnîg gabim rô, mög gö mîlön göl gî mîdaimim.

² Utpö kîlno kîbap mani nan aij kale iru mîdmîdöp gau hadö papîl gî hij gî lugöp. Walîj aij iru nöp kale mîdmîdöp gau, gîse pro ñîj ñîj mîgan mîgan juöp. *

³ Gol silpa kale hij gî lugöp rô, kale nan si nan naij gîpim u nîj aij gînabim. Hañ roman kale abe mab mîtan rô inöm hij gî lugnab. Ñîj hain u söl auab magö i, kale utpö kîlno kîbap mani nan gau iru nöp ud gau pi gîpim.

⁴ Nînim! Nîbi bî wög naböj kale gîpal gau, kalîp pe ñagpe, kale uñham mîdöm mîlön gîlô, Bî Kub klô ke yabîl u nîjôb. *

⁵ Kale mînön naböj adö îl i mîdmim, wög waryö gagim yîharîj mîdmim, mîñ mîñ yabîl gî ajpim. Anîb u, kaj gau muk aij göm, mol gö pak ñîjbal rô mîdpim u, magö mîlô mîdageinabim. *

⁶ Nîbi bî aij kalöp nan naij ap gagpal gau, kalîp pîral hagnîm al pak lîbim.

Marö auainîm, iru maru jî nîjagun, Bî Kub auab a gun nîp abad mîdaiun

⁷ Anîb u, añ mam bî. Marö auainîm, iru maru jî nîjagun; Bî Kub auab, a gun, nîp abad mîdaiun. Nîbi bî nan wög gî yîmöm abad mîdlô nîjöl gî, möj lugö, yîj apranöm, magö aij pîlnab. Kale u rô nöp Bî Kub nîp abad mîdaimim. *

⁸ Bî Kub aunab ñîj u yöp söl mîdöp, a gîmim, gasî halö abad mîdaimim. *

⁹ Pen añ mam bî. Añ mam rîmnap kalîp hag juagmim. Kale añ mam hag jueinabim u, Bî Kub kalöp pen manö kub hagnab. Bî manö kub hagnab u söl au mîdöp; ulep magö u nöp aunab.

¹⁰ Añ mam bî. Bî God manö hagep hadame nöp mîdmîdal gau, Bî Kub manö nîpe haglô, kalîp gî naij gîlô nîjöl gî, bîslam yabîl mîdmîdal u pen kale iru maru jî nîjagla. Kale agamîj mîd aij gîla. Kale u rô nöp adö anîbu nöp gîmim.

¹¹ Kale nîjbim, nîbi bî gî aij göm, iru maru gö jî nîjagla gau, kale uri mîñ mîñ göl gî mîd aij gîpal, a gîpun. Bî ne Job hadame nöp mîdmîdöp, aiud u nîjbim. Nîp marö kub auö, bîslam mîdeia ñîj u, Bî Kub nîp gasî nîjöl gî mîdöm, mîd dap arö nîjöl gî, Bî Kub Job nîp gî aij gö, hainö mîd aij ga. Nîhön gînîg: Bî Kub nîpe pör pör nîbi bî mög yabîl nîjöm, ud aij yabîl göp. *

¹² Pen añ mam bî. Nan kub yabîl u, God hib nîpe u yîharîj hagagmim. “God nîj mîdöp rô, nîjô hagabun,” a gîmim, hagagmim. “Kumi kabö adö lan mîdöp rô, nîjô hagabun,” a gîmim, hagagmim. “Mînön îl i mîdöp rô, nîjô hagabun,” a gîmim, hagagmim. “Nan gau nan rîmnap mîdöp rô, nîjô hagabun,” a gîmim, hagagmim. Yau, a gînabim u, “Yau” nöp, a gîmim. Wasö, gînabim u, “Wasö” nöp gîmim. Wasö u, manö kub udnabim. *

Sabe gîmim

¹³ Kalöp nîbi bî rîmnap marö gainîm, kale Bî Kub nîp sabe gîmim. Kale nîbi bî rîmnap mîñ mîñ gînabim u, kîmap rîmnap hagnîm, Bî Kub hib nîpe hagpe adö aran.

¹⁴ Kalöp nîbi bî rîmnap nan gainîm, Krais nîbi bî nîpe gau abad mîdpal bî kub gau hagpe apöm, sabe göm, Bî Kub hib hagöm, wel rîmnap lî ñöl. *

¹⁵ Pen Bî Kub nîp nîj udöm sabe gînaböl u, Bî Kub nîpe gö, nan gînab anîbu kamîj lînab; nan si nan naij gîpal u, Bî Kub nîpe nîjöm arö gînab. *

¹⁶ Anîb u, nan si nan naij gîpim u, pen pen hag hiîkmim, ne ke abe, añ mam gau abe, Bî Kub nîp sabe gîpe, nîpe gö kalöp kamîj lînîm. Nîbi bî Bî Kub hagöp rô gîpal gau, nîp sabe gîlô, Bî Kub nîpe klô nîpe göm, ke yabîl gînab.

¹⁷ Bî God manö hagep Ilaija, bî yîharîj hon rô u pen möj alagnîm, a göm, God nîp klô göm hag nîjô, mî mîhau nîgan rakîj unbö kagoî jîj möj alaga. *

* 5:2: Mad 6:19 * 5:4: Dud 24:14-15 * 5:5: Luk 16:25 * 5:7: Dud 11:14; Jer 5:24 * 5:8: Ro 13:11-12; 1Pi 4:7 * 5:11: Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8 * 5:12: Mad 5:34-37 * 5:14: Mak 6:13 * 5:15: Mak 16:18 * 5:17: 1Ki 17:1; 18:1 * 5:18: 1Ki 18:42-45

¹⁸ Hainö pen nipe kauyan God níp hag nínjö, kumi kabö adö lan níbö mön lugö, mñnör nabör i i nan wög gau apranöm, nan magö pila. *

¹⁹⁻²⁰ Añ mam bi. Nibi bi kale rímnáp Kraís manö nínjö u arö gílö, kalíp hag ñi aij gípe, kauyan Kraís níp nín udnaböl u aij. Aníg gímim me, nan si nan naij nínhön nínhön gípal gau, God nínjöm arö gö, hainö umöm bör nöp umagnaböl. *

* **5:19-20:** Pro 10:12; Gal 6:1; 1Pi 4:8

1 Pida Pida köp nöd u kalı kliñ rıka

¹ Yad Pida, bı Jisas Krais manö ud arep ap. Yad kalöp nıbi bı God hadame dagol gau nıbi bı nıpe ke hag la gau, köp i kalı kliñ rıkabin.

Kale rımnap Podas mıdpim, rımnap Galesia mıdpim, rımnap Kapadosia mıdpim, rımnap Esia mıdpim, rımnap Bidinia mıdpim. Kale nıbi bı ram Mınöñ mılö gau nıbö rö mıdpim. Manö anıb i kalı kliñ rık yunö, ram Mınöñ ke ke mıdpim gau arö nıñnabim.

² Bapi God hadame dagol gau kalöp gasi nıñöm, nıbi bı yad mıdeinaböl, a ga. Anıb u, God Ana nıpe u gö, kale nıbi bı nıpe mıdmim, Jisas Krais hagöp rö gınabim nıñöm hagape nıpe nan sı nan naij gıpm gac u kık gı yunab.

Anıb u, God apil mıhau kalöp mög nıñmil, ud aij gımıl, abad mıdlö, kale pör nöp agamıj mıdaimim. *

Mıd aij gep hon u mıdöp God ram Mınöñ adö lan au

³ Bı Kub hon Jisas Krais God nıpe nıp aij a gun! Jisas Krais Nap nıpe nıp aij a gun! Nıpe nöp hanıp mög yabıl nıñöm, Nı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm umöm, kauyan uraka u me, nı pai nıpe yabıl mıdun, nıpe aip pör pör mıdeinabun, a gun, gasi halö mıdpun.

⁴ God nı pai nıpe mıdpun rö, hanıp ram Mınöñ aij nıpe kumi kabö adö lan au ud aij gınab. Mınöñ naböñ adö ıf i nan gau papıl lı hij gı lugnab u pen God ram Mınöñ kumi kabö adö lan au unbö gagnab. God nan aij gau kalöp hag la nıñöm pör pör nöp mıd aij yabıl gınab. Hanıp hagöp rö, amun nıpe aip pör pör nöp mıd aij gınabun. *

⁵ God nıpe klö yabıl. Kale God nıp nıñ udmim cıg aij gıpe, nıpe kalöp abad mıd aij göm, mıd damöm, nın hain u, kalöp dam ram Mınöñ aij nıpe u ud arnab. *

⁶ Anıb u, mıñ mıñ göl gı mıdaimim.

Pen mıñi magö pro marap kalöp, nıbi bı Krais lau adö mıdpal, a göm, gı naij gılö uıham mıdnabim rö löp. *

⁷ Nıbi bı gol raubal gau laulö inö, magöñhalö gol nöp mıdöp aka nan naböñ naböñ halö mıdöp, a göm, nıñbal. Gol nan yıharıñ rö u pen anıg gıpal. Pen God nıp cıg gıpm aka cıg gagpm u nan kub yabıl u me, marö auö uıham mıdeinabim anıbu, nıp cıg aij gıpm aka cıg aij gagpm u nıñnab. Pen marö auö, nıp cıg aij göl gı nöp mıdeinabim u, Jisas Krais ado gı aunab nın u, God nıpe kalöp, gı aij yabıl gıpm, a göm, hib kale gö adö lan arö, kalöp wıhai damöm, ram Mınöñ aij nıpe ud arnab. *

⁸⁻⁹ Kale nöd Jisas Krais nıp amgö nıñagpe u pen nıp mıdmagö lıbm. Kale uri u rö nöp nıp amgö nıñagpm u pen nıp nıñ udmim, mıñ mıñ yabıl gıpm. Jisas Krais nıp nıñ udpe, God nıpe ana kale pör nöp kamıñ mıdeinaböl, a göm, kalöp abadöl mıdöp. Anıb u me, kale mıñ mıñ yabıl gı mıdpim. Hon mıñ mıñ gep magö anıbu hagun, a gun, manö ulep gınab. *

¹⁰⁻¹¹ Hadame nöp Krais Ana nıpe bı God manö hagep gau kalıp anı dan mıdöm gasi nı, kale Krais ilön nıñön nıñön udöm, hainö nan aij yöl nıñön nıñön gınab manö u hagöm kalı kliñ rıkla. Pen Krais ilön udöm umö, God kalöp mög nıñöm ud aij gö, mıd aij gınabim manö hagla anıbu, kale ke nıñ aij gagöm, hanıp uri mıdpun hagöp aka nıbi bı hainö gau ke hagöp, a göm, klö göm uıhai nıñöl gı mıdmıdal. *

¹² Pen Krais Ana nıpe gasi nı, God manö hagep bı gau nıñöm manö hageila anıbu, God kalıp, a göm hagaga; kalöp mıñi mıdpim nın i nöp haga. Manö aij hageila anıbu me, God nıpe Ana Uı kumi kabö adö lan nıbö yuö apöm nıbi bı rımnap kalıp gasi nı, kale pen kalöp Jisas Krais manö aij u haglö nıñbm. God gö kale uri nan aij aij nıñön nıñön nıñbm u, ejol gau, hon abe nıñbnop, a göm, nıñagpal.

God hanıp, "Nıbi bı uı mıdaimim," a göp

* **1:2:** Ro 8:29; 2De 2:13 * **1:4:** Kol 1:12 * **1:5:** Jon 10:28; 17:11 * **1:6:** 1Pi 5:10; Jem 1:2 * **1:7:** Pro 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 * **1:8-9:** Jon 20:29; 2Ko 5:7 * **1:10-11:** Sam 22; Ais 53; Mad 13:16-17; Luk 24:26-27

13 Anib u, gasi yiharin adö rimnap ninagmim; gasi magö kale ke, hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagmim; Jisas Krais ado gi apöm kalöp udöm nan aij ñinab, gasi u nöp ninmim, aij gö ninöl gi, gasi halö midaimim.

14 Kale nöd Jisas Krais manö aij u ninagmim, gasi naj kale ke ninmim gimdim rö gagmim; kale God ñi pai nipe midpim u me, manö nipe hagöp rö u nöp gimim. *

15 Nihön nihön ginig gimim u, God kalöp wiñ alöp u nipe ut midöp rö, kale u rö nöp ut nöp midaimim.

16 God haga rö God Manö yan kal kñiñ riköm hagla, “Yad nan si nan naj gep ke gau nibö midem ut midpin rö, kale u rö nöp nan si nan naj gep ke gau nibö midmim ut midmim,” a gila. *

God nan aij yöl yuöm, hanip rau adog uda

17 God nipe nibi bi gau kalip nime löm, hañwalö gagöp; gipal gipal rö nöp ninöm nime löp. God anig göp anibu, Bapi hon, a gipim u, ram nipe kumi kabö adö lan aragpim ñin i, nipe Bi kub unbö ke, a gimim, hagöp hagöp rö nöp gimim. *

18-19 Kale apis bac bi gimidal adö u gi damun kamij arnabun, a gimim, gi wasö ninbe, God kalöp uda u, gol silpa utpö kñino nan hij göp nan yiharin gau rö rauöm udaga. Pen sipsip pi adlai midagöp gac gagöp damöm pak God nip sabe gi ñimidal rö u, Krais damöm al pak lölö hagape nipe gol silpa utpö kñino rauagep u lugö uma u me, God kalöp rau adog uda. *

20 God Minöñ naböñ il i gi laga ñin u, Krais nip adö anibu ginab a göm hag la u pen uri ñin hain i nöp, kalöp gi aij ginig waiö aua. *

21 God gö, Krais urakö, God Krais nip ud adö i gilan yabıl uda. Anib u, God nip nin udmim, cig aij gimim, hanip arö gagnab, a gimim, gasi halö midpim. *

Añ mam gau kalip midmagö limim

22 Kale God Manö ninö yabıl u ninmim, hagöp rö gipe, kalöp nan si nan naj gac u midagöp. Anig gimim, kale añ mam God lau adö midpal gau kalip midmagö yabıl libim. Anib u, kale klö gimim pen pen midmagö yabıl löl gi midaimim. *

23 God Manö nöp gö, kale kauyan ñi painan hagape bi rö libim. Pen kamij gisön nibö udpim u, nime nap gau ñagpal; nime nap ñi pai yag daulö umbal. Pen God Manö u, manö pör pör nöp mideinab manö kamij anibu nöp gö, God ñi pai nipe midmim pör pör mideinabim.

24 God Manö u kal kñiñ riköm hagla, “Nibi bi gau magöñhalö nan utan utan rö nöp midpal; hib kub udpal u mab pipıl pipıl rö nöp midöp.

Nan anib gau yinid mitep göm lugöp. *

25 Pen God Manö u pör pör nöp mideinab,” a gila.

God Manö anibu, manö aij kalöp hag ñlölö ninbim u nöp.

2

Bi Kub nipe Kabö Kamij rö pör mideinab

1 Anib u, gi naj gipim adö u magöñhalö böñ nöp arö gimim, manö piral hagpim u böñ nöp arö gimim, manö nöp hagpim u böñ nöp arö gimim, nan aij kale gau hon udbnop, a gi gasi ninbim u böñ nöp arö gimim, nibi bi rimnap hag jubim u böñ nöp arö gimim, gimim. *

2-3 Ñi painan gisön yag daubal gau ci ñinun, a göm, gasi añi ninbal. Anib u rö, kale Bi Kub bi aij yabıl kalöp ud aij göp u hadö ninbim rö, manö aij nipe ci rö ñinun, a gimim, gasi añi u nöp ninmim. Ci anibu ñinabim u, kale kub gimim, kamij middep magö anibu il u nin aij ginabim. *

4 Jisas Krais nipe kabö ap rö. Nipe kabö yiharin ap wasö; nipe Kabö kamij. Kabö kamij anibu nibi bi rimnap ji ninöm arö gipal u pen God nipe udöm, kabö anibu

* 1:14: Ro 12:2; Ep 2:3; 4:17-18 * 1:16: Lep 11:44-45; Mad 5:48 * 1:17: Ro 2:11; Rep 2:23 * 1:18-19: Ap 20:28; Hib 9:12-14 * 1:20: Ep 1:4 * 1:21: Jon 14:6; Ro 5:1-2 * 1:22: Jon 13:34; Ro 12:10 * 1:24: Ais 40:6-8
* 2:1: Ep 4:22; Jem 1:21 * 2:2-3: Sam 34:8

kabö aij unbö ke, a ga. Kale Kabö kamij anibu aumim,

⁵ kale ke kabö kamij rö lîbe, God nîpe kabö anîb gau udöm ram nîpe gî nab. Ram anîbu, Jisas Krais nîpe ram nabîc mîdeinab nîjöm kale God nîp sabe gep nîbi bî uî mîdmim, nan nîhön nîhön God nîp aij göp u, nan sabe gep rö God nîp nî nabim. Nan sabe gî nîeb anîbu sipsip nan gau wasö; nan ana sabe gî nîeb nöp nî nabim. *

⁶ God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, “Nîjim! Yad kabö ap daun kub Saion lînö, kabö anîbu Saion ram padö rö mîdeinab.

Kabö anîbu yad ke hag lînö;

kabö anîbu kabö aij unbö ke.

Nîbi bî an an nîp nîj udöm cîg gî naböl gau,

hainö kale, hon nîhön gî nîg nîp nîj udpun, a göm, hagagnaböl yabî, a gî la. *

⁷ God anîg hagö, nîbi bî nîp nîj udpim gau, kabö anîbu kabö aij unbö ke rö lî nab; pen nîbi bî nîp nîj udagpal gau, God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla,

“Kabö jî nîjöm arö gî la kabö u nöp

mîñî ram padö klö yabî an lan u mîdöp,” a gî la. *

⁸ Pen manö ap hagla,

“Kabö anîbu nöp, nîbi bî aramöm ma bî nîj gî naböl;

kabö anîbu nöp, nîbi bî apöm, lug paknaböl,” a gî la.

Krais manö aij u nîj udagla u me, ap lug pakla. Pen kale ap lug pakla u, God gî nab a ga rö nöp ga. *

⁹ Pen God nîpe ke kalöp udöm, yam nîpe ke hag la. Kale Kîj nan sabe gep nîbi bî nîpe mîdpim. Kale nîbi bî uî nîpe mîdpim. Kale God yam nîpe ke mîdpim. Anîg göp u, kale nîbi bî gau nîbö gau nîbö, God nîpe nan aij unbö ke göp u hag waiö gî mim, nöd sîbön an gau mîdmim, bîslam gî ajmîdim u pen God nîpe gö, uri mailö aij nîpe nîjmim aj aij gabim, manö anîbu

waiö hagnabim. Anîg hagnim, hib nîpe hagpe adö arnab. *

¹⁰ Nöd God nîbi bî nîpe mîdagmîdim, pen uri nîbi bî nîpe ke mîdpim. Nöd God kalöp mög nîjöm udagmîdöp, pen uri kalöp mög nîjöm udöp. *

God nîbi bî nîpe mîdpim rö, mîd aij gî mim

¹¹ Anîb u, nîbi bî nîjeb aij yad gau. Mînön nabön î i ram Mînön kale kabö rö wasö, yîharîj apim mîdpim. Anîb u, nan si nan naij Mînön nabön î i hañ romanj gasî göp nan gau, mîdmagö lîmim gîpe aragnîm. Nan anîb gau gasî nîjmim gîpe arö, ana kale aip pen pen gö, ap lug pakmim rö löp. *

¹² Nîbi bî God nîbi bî nîpe mîdagpal gau aip mîdpim u, gî aij yabî gî mîdaimim. Anîg gîpe, nîñ rîmnap, kalöp, gî naij gîpim, a göm, hag junaböl u pen kale gî aij gîpim u nîjöm, hainö Jisas Krais aunab nîñ u, gî aij gîpim rö hag hîkeinaböl, God hib nîpe u ap rannab. *

¹³⁻¹⁴ Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpim rö, bî kub kalöp Mînön nabön î i abad mîdpal gau hagöl rö gî mim. Kîj kale bî kub yabî mîdöp u manö nîpe u nîjmim, bî nîpe yuö apöm kalöp abad mîdpal gau manö kale magöñhalö nîjmim gî mim. Bî kub anîb gau, nîbi bî gî aij gî naböl gau kalîp ud aij gî naböl; pen nîbi bî gî naij gî naböl gau kalîp manö kub hagöm, ilön pen nî naböl. Nîhön gî nîg: God bî anîb gau wög anîbu göl, a göm, hag la. *

¹⁵ Pen God nîp aij gî nab u, kale gî aij göl gî nöp mîdaibe, nîbi bî gasî mîdagöp gau kalöp manö pîral hagöm hag juöl rö lagnab. *

¹⁶ Nîbi bî rîmnap, ke nîjbim rö gî mim, a gî pal. U aij pen gasî anîbu nîjmim, nan si nan naij ap gagmim. God nîbi bî wög gep nîpe mîdpim rö, nîhön nîhön gî nîg gî nabim u, nîpe hagöp hagöp rö nöp gî nabun, a gî mim, gî mim.

¹⁷ Nîbi bî gep gau abe nîbi bî yîharîj gau abe manö kale nîjmim. Añ mam Krais

* 2:5: Ep 2:21-22; Rep 1:6 * 2:6: Ais 28:16; Ep 2:20 * 2:7: Sam 118:22 * 2:8: Ais 8:14-15 * 2:9: Dud 7:6; 14:2; Ais 9:2; Dai 2:14; Ap 26:18; Ep 5:8 * 2:10: Hos 2:23 * 2:11: Gal 5:17,24 * 2:12: Mad 5:16 * 2:13-14: Dai 3:1 * 2:15: 1Pi 3:16

lau adö m+dpal gau kal+p m+dmagö l+mim. God n+pe B+ klö unbö ke, a g+mim, ana udmim n+nmim. Kiñ kale b+ kub a g+mim manö n+pe n+nmim. *

Krais n+ip hain gun, marö auain+im, p+ñ+ñ gagun

¹⁸ Kale Krais n+bi b+ n+pe m+dmim, b+ r+mnap kal+p nag+ wög rö g+pim u, b+ kub kale gau ud aij g+mim, hagnaböl rö nöp g+mim. Kalöp g+ aij göm agam+ij m+id aij g+pal b+ gau nöp wasö, klö yab+ñ jubal b+ gau u rö nöp, ud aij g+mim, hagnaböl rö nöp g+mim. *

¹⁹ Pen kalöp g+ naij gaiöl, God n+ip gas+ n+ñbim rö, kal+p gas+ naij n+ñageinabim u, God kalöp ud aij g+inab.

²⁰ Pen kale g+ naij g+pe, kalöp pakaiöl, kal+p gas+ naij n+ñageinabim u hagagabin; an+g g+inabim u, God kalöp ud aij g+inab. Pen kale m+id aij g+pe, kalöp g+ naij gaiöl, kal+p gas+ naij n+ñageinabim u hagabin; an+g g+inabim u me, God kalöp ud aij g+inab. *

²¹ Kalöp marö ñ+ilö agam+ij nöp m+idaimim, a göm, God kalöp uda. An+ñb u, Krais han+ip, a göm, ilön uda gas+ u nöp n+nmim. Kalöp marö ñ+aiöl, gas+ kub n+ñagmim. N+pe göp rö g+mim, g+pe arn+im. *

²² “N+pe nan si nan naij ap gaga; manö piral ap hagaga.” *

²³ Krais n+ip hag jueila, n+pe pen hag juaga. N+ip g+ naij geila, n+pe ilön udöm kal+p manö pen pen hagaga. Nap n+pe manö kub kabö göl nöp hagöp u, y+ip abadnab, a göm, gas+ u nöp n+ñ m+ideia. *

²⁴ Krais n+ip mab ba lañ al pak leila, n+pe nan si nan naij hon magöñhalö g+inabun gau, hañ roman+ n+pe ke udöm uma. “Yad nan si nan naij kal+p udem umnö, nan si nan naij gep gas+ magö kale u umöm, kale kam+ñ aramöm, g+ aij göl g+ m+idaiöl,” a göm, nan si nan naij hon gau, hañ roman+ n+pe ke udöm uma. Krais n+pe ilön kub uda u me, kalöp nan ga u kam+ñ la. *

²⁵ Kale kaj sipsip hau+ gau amöm rul arbal rö m+dm+dim u pen m+ñi B+ Kaj Sipsip Mukap, B+ ana kalöp abad m+id aij göp u, n+ip ado g+ aubim. *

3

Nugmul abe n+bin abe

¹⁻² Pen kale b+ halö n+bi m+dpim gau, kalöp u rö nöp manö hagn+g gabin. Naga-mul b+ hagöl rö n+nmim, g+ aij g+mim. Nagamul b+ Jisas Krais manö aij u udagaiöl, n+ñhön g+n+g manö aij u udagpan, a g+mim, hagagmim. Pen kale ke g+ aij g+mim, kal+p ud aij g+pe me, n+bi yad u Jisas Krais n+ip c+g göm g+ aij yab+ñ göp, a göm, n+ip n+ñ udnaböl. *

³ Pen n+bi kññ aij m+idaiun, a g+mim, nan r+ñb ad+ik y+ñ+d nöp naij g+inab gau lun, a g+mim, n+ñagmim. Umagö mal+kmim, wañ+ij aij aij y+mmim, nan aij aij kabö gol udöm g+pal gau ud hañ roman+ ad+kmim, gagmim. *

⁴ N+bi hain m+dmim, gas+ n+ñ aij g+mim, kal juagmim, n+bi b+ gau aip agam+ij m+id aij g+mim. An+g g+ aij g+inabim u, nan aij an+ñb gau m+dmagö an+ kale dan m+idöp rö, n+bi b+ amgö n+ñagnaböl pen God amgö n+pe u, nan kññ aij unbö ke rö l+inab. Nan kññ aij aij an+ñb gau hij g+inab; pör pör nöp m+ideinab.

⁵ Nan kññ aij an+ñb gau m+dmagö an+ dan kabö gol rö m+idöp u, ap+is hon God n+ip n+ñ udm+dal gau udöm kale ke r+ñb ad+km+dal; kale nugmul b+ kal+p manö u n+ñm+dal.

⁶ N+bi Sara nugmul Ebrahim n+ip, b+ kub yad, a göm, hagm+idöp rö nöp g+m+idöp. Kale p+ñ+ñ gagmim, Sara g+m+idöp u rö g+ aij geinabim u, Sara pai n+pe yab+ñ rö m+ideinabim. *

⁷ Pen kale n+bi halö b+ m+dpim gau, kalöp u rö nöp manö hagn+g gabin. N+bi gau b+ rö klö m+dagpal rö, n+bi kale gau ud aij g+mim. God kalöp b+ gau nöp udöm, n+bi gau kal+p arö gagöp; kalöp b+ gau mög n+ñöm udöp rö, n+bi gau kal+p u rö nöp mög n+ñöm udöp. N+bi kale gau kal+p

* 2:17: Ro 12:10 * 2:18: Ep 6:5 * 2:20: 1Pi 3:14,17 * 2:21: Mad 16:24; Jon 13:15 * 2:22: Ais 53:9 * 2:23: Ais 53:7; 1Pi 3:9 * 2:24: Ro 6:11; Ais 53:5-6 * 2:25: Esi 34:5-6; Mad 9:36; Jon 10:14; Hib 13:20-21 * 3:1-2: Ep 5:22 * 3:3: 1Di 2:9 * 3:6: Jen 18:12 * 3:7: Ep 5:25

abad mɪd aij ɡɪmim me, God nɪp sabe ɡɪpe, manö kalöp u nɪɲnab. *

Jɪm ñöl mɪdaimim

⁸ Manö hag junɪɡ gabin. Kale aɲ mam Kraiſ lau adö mɪdpim gau magöŋhalö gasɪ adö aɲ nöp nɪɲmim; aɲ mam rɪmnap ilön udaiöl, kalɪp möɡ nɪɲmim; aɲ mam rɪmnap mɪɲ mɪɲ gaiöl, kale u rö nöp mɪɲ mɪɲ ɡɪmim; aɲ mam pen pen mɪdmagö lɪmim, pen pen möɡ nɪɲmim ud aij ɡɪmim; yad nɪbi kub, yad bɪ kub, a ɡɪmim, gasɪ u nɪɲagmim.

⁹ Nɪbi bɪ rɪmnap kalöp ɡɪ naij gaiöl, kalɪp pen ɡɪ naij gagmim. Kalöp hag juaiöl, kalɪp pen hag juagmim. Kalöp nɪhön nɪhön gaiöl, God nɪp sabe ɡɪmim hagmim, kalɪp ɡɪ aij ɡɪmön abad mɪdaimön, a ɡɪmim. Nɪhön ɡɪnɪɡ: God kalöp uda u, kale nɪbi bɪ gau kalɪp ɡɪ aij ɡɪnabim, a göm, uda. Anɪɡ ɡɪnabim u, God kalöp u rö nöp ɡɪ aij ɡɪnab.

¹⁰ God Manö u kalɪ kliɲ rɪköm hagla, “Nɪbi bɪ mɪd aij gun, mɪlep yabɪɪ lun umun, a göm nɪɲbal gau, manö piral, manö naij hagagöl. *

¹¹ Pen nan si nan naij ɡɪpal adö u arö göm, ɡɪ aij nöp göm, gasɪ klö nɪɲöm, jɪm ñöl mɪdaiun, a göm, agamɪj nöp mɪdaiöl.

¹² Nɪhön ɡɪnɪɡ: nɪbi bɪ God Manö hagöp rö nöp ɡɪpal gau, Bɪ Kub kalɪp abad mɪd aij göm, nɪp sabe ɡɪnaböl manö kale u nɪɲnab; pen nɪbi bɪ ɡɪ naij ɡɪpal gau nɪɲö, mulu lugnab,” a ɡɪla.

Mɪd aij ɡɪpe, kalöp ɡɪ naij gaiöl, pɪɲɪɲ gagmim

¹³ ɡɪ aij gun, a ɡɪmim, klö ɡɪpe arö, nɪbi bɪ rɪmnap kalöp ilön ñagnaböl.

¹⁴ Pen kale ɡɪ aij ɡɪpe kalöp ɡɪ naij gaiöl u, mɪɲ mɪɲ ɡɪmim. Nɪbi bɪ kalöp ɡɪ naij ɡɪpal gau kalɪp pɪɲɪɲ gagmim, gasɪ kub nɪɲagmim. *

¹⁵ Pen mɪdmagö aɲ kale daɲ u, Kraiſ nɪpe nöp Bɪ Kub, a ɡɪmim, hib nɪpe hagpe adö araɲ. Pen kale pör nöp gasɪ nɪɲöl ɡɪ mɪdaimim, nɪbi bɪ rɪmnap, nɪhön ɡɪnɪɡ

gasɪ halö mɪdpim, a göm, hag nɪɲaiöl, kalɪp ud aij ɡɪmim, manö hain hagmim, Kraiſ manö aij u kalɪp hag ñɪ aij ɡɪmim.

¹⁶ Pen hag ñɪnabim u, hon manö nɪhön hagno God nɪp aij ɡɪnɪm, a ɡɪmim, hag ñɪmim. Kraiſ nɪp cɪɡ ɡɪmim, ɡɪ aij ɡɪnabim u, bɪ gau kalöp hag junɪɡ gaböl gau, kalɪp nable gö arö ɡɪnaböl. *

¹⁷ Kale ɡɪ aij ɡɪpe nɪɲöl ɡɪ, God kalɪp nɪɲebir arö gö, kalöp ɡɪ naij geinaböl u, manö mɪdagöp. Pen kale ɡɪ naij ɡɪpe, kalöp ɡɪ naij ɡɪnaböl u, God nɪp aij gagnab.

Kraiſ umöm gac hon ɪk ɡɪ yua

¹⁸ Kale ɡɪ aij ɡɪpe, kalöp ɡɪ naij geinaböl u, manö mɪdagöp, a ɡɪpin u, Kraiſ nɪpe Bɪ aij pen nɪp ɡɪ naij geila, uma. Nɪpe aij nöp ɡɪmɪdöp u pen kale nɪbi bɪ nan si nan naij ɡɪpim gau God aip jɪm ñɪnabin, a göm, uma. Maɲ aɲ yabɪɪ uma; hainö kauyaɲ umagnab. Kraiſ haɲ romaɲ al pak lɪlö uma u pen Ana nɪpe umaga. Ana nɪpe kamɪɲ mɪdöm, nɪpe kauyaɲ uraka.

¹⁹ Ana nɪpe anɪɡ geia nɪpe amöm, nɪbi bɪ nöd umöm am nagɪ mɪdeila gau kalɪp manö aij nɪpe u hag ña.

²⁰ Nɪbi bɪ nagɪ mɪdeila gau, Noa mɪdeia ñɪn u, God nɪp manö u nɪɲageila u pen God kalɪp manö kub hagaga; manö yɪp nɪɲnaböl aka göm, abad mɪdeia. Abad mɪdö nɪɲöl ɡɪ, Noa nɪp ñɪɡ magɪb ɡɪmön, a ga u ɡɪ damöm, nɪbi bɪ iru wasö, Noa apɪlap unbö raleb u nöp ñɪɡ magɪb raul mɪɡan amöm, ñɪɡ aɲ daɲ aram mɪdöm mɪd damöm, God gö kamɪɲ arla. *

²¹ Pen ñɪɡ magɪb raul mɪɡan am mɪdlö, ñɪɡ u kalɪp dap ranö, kamɪɲ arla anɪbu rö, uri hon Jisas Kraiſ umöm uraka manö u nɪɲ udun, ñɪɡ pakun, u rö nöp kamɪɲ arnabun. Pen ñɪɡ pakpun anɪbu, haɲ romaɲ gac ɪk ɡɪ yuun, a gun, pakagpun. Kraiſ hanɪp, a göm, umöm kauyaɲ uraka rö, God gasɪ mɪdmagö aɲ hon nɪɲöm gac ap mɪdagöp. Gasɪ anɪbu nöp nɪɲun, ñɪɡ pakpun. God nɪpe manö klö nɪɲö anɪɡ hag la me u.

²² Kraiſ nɪpe pen umöm uraköm, am ram Mɪnön ɡumi kabö adö laɲ au aramöm, God ñɪmagö yɪjɪɡ böɲ lau adö mɪdöp

* 3:10: Sam 34:12-16 * 3:14: Ais 8:12-13; Mad 5:10; 1Pi 2:20; 4:14 * 3:16: 1Pi 2:12 * 3:20: Jen 6:1-7:24

n+ñöm ejol gau abe, kijaki nan klö m+ñdöp gau abe, magöñhalö mo n+pe gau m+ñdpal.

4

Marö udöl gun, nag+ naij nöd n+bi adö u arö gun

¹ Krais hañ roman n+pe ilön kub uda rö, hon u rö nöp ilön udnabun, a g+mim, gas+ an+bu nöp n+ñöl g+ m+ñdaimim. N+ñön g+n+g: n+bi b+ hañ roman kale ilön kub udpal gau, nan si nan naij gun, a göm, gas+ u n+ñagpal. *

² N+ñ an+bu r+köm, n+ñ aigeg M+ñön naböñ i+ i hañ roman m+ñdeinabun u, God n+p aij g+n+m adö u nöp gun, a göm, m+ñmagö kale ke uraknab adö u gagnaböl.

³ Kale nöd n+bi b+ God Manö udagm+dal gau rö g+ m+ñdm+dim. Gas+ naij n+ñmim, n+bi si b+ si g+mim, n+g klö n+ñ hau+ l+mim, nan iru yab+ñ n+ñmim, hañöwañ g+mim, nan piral God sabe gagmim a göp nan gau sabe göl g+ m+ñdm+dim. *

⁴ M+ñi pen, n+bi b+ God Manö udagpal gau, kale m+ñd aij g+pim u n+ñöm, n+ñön g+n+g hon aip magum g+mim hañöwañ gagpim, a göm, kalöp hag jubal.

⁵ Pen söl m+ñdöp, B+ Kub n+bi b+ kam+ñ m+ñdeinaböl gau abe, n+bi b+ hadö umla gau abe, n+ñön n+ñön g+la gau, n+ñön g+n+g an+g g+pim, a göm, manö kub hagö, kale n+ñön n+ñön g+p+al gau magöñhalö n+p hag waiö l+ñaböl. *

⁶ N+bi b+ magöñhalö umbal rö umöm, hañ roman u böñ nöp hij g+ luga u pen ana gau amöm, God kam+ñ m+ñdöp rö u kam+ñ m+ñdeinaböl, a göm, Krais manö aij n+pe u n+bi b+ hadö umla gau kalöp hag ña.

God wög han+p adö ke ke hagöp rö, g+ aij gun

⁷ Söl m+ñdöp, nan n+ñön m+ñdöp gau magöñhalö p+s g+n+g gab. An+b u, gas+ n+ñ aij g+mim, agam+ñ m+ñd aij g+mim, God n+p sabe g+mim. *

⁸ Pen manö kub yab+ñ u, kale Krais n+bi b+ pör nöp pen pen m+ñmagö yab+ñ l+ m+ñdaimim. Kale pen pen m+ñmagö lö l+ g+ m+ñdeinabim u, Krais n+bi b+ r+mnap nan

si nan naij göm kalöp n+ñ iru nöp g+ naij gaiöl u, kale y+ñ+ñd n+ñmim arö g+ñabim. *

⁹ Krais n+ñ udpal n+bi b+ r+mnap ram kalöp auaiöl, gai am ram ade aubim, a g+mim, hagagmim; kalöp hag w+hai udmim. *

¹⁰ God n+bi b+ mög n+ñöm ud aij göm, kalöp gas+ aij ke ke ñöb. God gas+ aij kalöp ñöb an+bu, kalöp nöp wasö, añ mam Krais n+bi b+ n+pe m+ñdpal gau kalöp magöñhalö u rö nöp gas+ n+ñöm ñöb. An+b u, God kalöp gas+ aij ñöb an+bu n+ñmim, añ mam gau kalöp g+ aij g+mim. *

¹¹ God kalöp gas+ aij ñö, kale n+bi b+ gau kalöp hag n+ñabim u, gas+ n+ñ aij g+mim, God Manö aij u kabö göl nöp hag n+ñmim. God kalöp gas+ aij ñö, kale n+bi b+ r+mnap wög g+ n+ñabim u, God kalöp klö n+pe ñöb u udmim, n+bi b+ gau kalöp wög g+ n+ñmim. An+g geinabim u, Jisas Krais n+bi b+ n+pe m+ñdpim u n+ñöm, kale God hib n+pe u haglö adö arnab. Jisas Krais, B+ klö yab+ñ u nöp, n+p aij a göl g+, hib n+pe pör pör hagno adö aran. An+b unbö rö aij.

Krais n+bi b+ n+pe m+ñdpim rö, kalöp marö n+ñaböl

¹² M+ñdamam aij yad gau. Krais n+p c+g p+ñdön g+ñaböl aka arö g+ñaböl a göm, n+bi b+ r+mnap han+p ilön kub mab m+ñan rö n+bal u, han+p n+ñön g+n+g an+g gab, a g+mim, gas+ u n+ñagmim.

¹³ Krais n+bi b+ n+pe m+ñdpun u me, n+p g+la rö han+p gaböl, a g+mim, m+ñ m+ñ göl g+ m+ñdpe me, n+pe mailö aij yab+ñ n+pe halö aunab n+ñ u, kale m+ñ m+ñ göl g+ m+ñdeinabim. *

¹⁴ Kale Krais n+bi b+ n+pe, a göm, kalöp hag juaiöl, m+ñ m+ñ göl g+ m+ñdaimim. God Ana mailö aij yab+ñ halö u han+p aip m+ñdöp u n+ñöm me, an+g gaböl, a g+mim, m+ñ m+ñ göl g+ m+ñdaimim. *

¹⁵ Kale wip alagmim; nan si udagmim; n+bi b+ r+mnap kalöp g+ naij gagmim; nan kale rö g+mim gagmim. Kale an+g g+mim, ilön udnabim u, nable g+ñab. Pen g+ aij g+mim ilön udnabim u, nable gagn+g gab.

* 4:1: Ro 6:2,7

* 4:3: Ep 2:2-3

* 4:5: Ap 10:42

* 4:7: Ro 13:11-12

* 4:8: 1Pi 1:22

* 4:9: Hib 13:2

* 4:10: Ro 12:6-8

* 4:13: Ap 5:41; Jem 1:2; 1Pi 1:6-7

* 4:14: 1Pi 2:20

16 Pen kale Krais n̄p n̄ŋ udmim n̄pe hagöp rö ḡpim rö, kalöp marö ñaiöl, nable gagnab. Krais n̄bi b̄ n̄pe m̄dpun rö, han̄p an̄g gaböl, a ḡmim, aij gö n̄ŋöl ḡ, God hib n̄pe hagpe adö aran̄.

17 Söl m̄döp, God n̄bi b̄ manö kub hagnab. N̄pe il̄ göm n̄bi b̄ n̄pe ke manö kub hagnab. Pen hon n̄bi b̄ n̄pe ke ūtham m̄deinabun u, n̄bi b̄ manö aij n̄pe udagpal gau kale aigöl göm m̄dnaböl?

18 God Manö u kal̄ kliñ r̄köm hagla, “N̄bi b̄ God hagöp rö ḡpal gau ūtham yab̄t̄ kam̄ŋ arnaböl; an̄b u, n̄bi b̄ God Manö udagöm, nan si nan naij ḡ m̄dpal gau, kale aigöl göm kam̄ŋ arnaböl?” ö ḡla. *

19 An̄b u, God marö han̄p hag la rö nöp udnabun u, gas̄ iru n̄ŋagun. B̄ Kub han̄p ḡ la u, hāöwātö gagnab, pen n̄pe nöd haga rö nöp han̄p ud aij ḡnab, a gun, gas̄ u n̄ŋun, ḡ aij nöp göl ḡ ḡno arn̄m.

5

N̄bi b̄ Krais n̄ŋ udpal gau b̄ abadep m̄dmim, kal̄p abad aij ḡmim

1 N̄bi b̄ Krais n̄ŋ udpal gau kal̄p b̄ abadep m̄dpim gau, kalöp manö hagn̄g gabin. Wög kale ḡpim an̄bu rö, yad u rö nöp n̄bi b̄ Krais n̄ŋ udpal gau kal̄p abad m̄dpin. Krais il̄n kub udeia u, yad n̄ŋ m̄dainö. God n̄pe Krais mailö aij yab̄t̄ n̄pe n̄bi b̄ gau magöŋhalö kal̄p yamnab ñ̄n u, yad amem n̄ŋ m̄deinabin. An̄b u, yad kalöp manö an̄bi hagn̄g gabin.

2 B̄ kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale muk aij ḡpal rö, God n̄bi b̄ n̄pe ke ñ̄magö adö kale la gau, kal̄p abad m̄d aij ḡmim. N̄bi b̄ r̄mnap kalöp neb neb göm haglö, God wög u gagmim. Mani nan gau udun a ḡmim God wög u gagmim. M̄ñ m̄ñ göl ḡ, aij göl ḡ nöp God wög u ḡmim. An̄g geinabim u, God n̄p aij ḡnab. *

3 Hon b̄ kub m̄dpun, a ḡmim, God sipsip n̄pe gau kal̄p hag gagmim. Kale ke ḡ aij ḡipe, kalöp n̄ŋöm u rö nöp göl. *

4 Adö an̄bu ḡipe, B̄ Sipsip Mukep Nap kabö göl u apöm, usaj̄l bad klö pör pör nöp m̄mailö ḡ m̄deinab u kalöp ñ̄nab.

Hib hon ke dap ranagun; gas̄ kabö rö nöp n̄ŋun

5 Pen kale b̄ praj gau, b̄ majö kalöp abad m̄dpal gau hagöl rö n̄ŋmim. Kale magöŋhalö, Krais n̄bi b̄ añ mam gau n̄ŋmim, kale n̄bi b̄ pro, hon n̄bi b̄ kub, a ḡmim, gas̄ u n̄ŋagmim. God Manö u kal̄ kliñ r̄köm hagla,

“God n̄bi b̄ hib kub udnabun a ḡpal gau kal̄p j̄ n̄ŋöm, n̄bi b̄ pro pro udpal gau, kal̄p mög n̄ŋöm, ud aij yab̄t̄ göp,” a ḡla. *

6 An̄b u, God B̄ klö unbö ke u n̄p n̄ŋmim ana udmim, hagöp rö ḡmim. An̄g ḡnabim u, ñ̄n hain hag la u, n̄pe gö, kale b̄ kub rö m̄deinabim. *

7 God n̄pe ke kalöp abad m̄d aij göp rö, marö m̄dain̄m, magöŋhalö ud ñ̄magö adö n̄pe u l̄mim. *

8 Pen pör pör ḡ j̄n göl ḡ m̄dmim, n̄ŋ aij göl ḡ m̄daimim. Kauat mauat b̄ kale u k̄jaki, kain kub laiön manö kub hagöp rö gau gau amöm, n̄bi b̄ ap hau ñ̄ŋ̄n, a göm, ūthai n̄ŋöl ḡ ap ran ap lug arab. *

9 K̄jaki an̄g gab u, han̄p nöp gagab; Krais n̄bi b̄ añ mam hon ram M̄nön gau gau magöŋhalö kal̄p u rö nöp gab, a ḡmim, k̄jaki n̄p wasö ḡmim, Krais manö aij u n̄ŋ ud p̄dön göl ḡ m̄daimim. *

10 God n̄bi b̄ mög n̄ŋöm, ud aij yab̄t̄ göp rö, pör pör Krais n̄bi b̄ n̄pe m̄daim̄, a göm, ram M̄nön aij yab̄t̄ kalöp hag la u me, magö i kalöp ḡ naij ḡlö il̄n udpim u pen magö pro marap God n̄pe ke apöm klö n̄pe kalöp ñö, kale Krais n̄p n̄ŋ ud p̄dön ḡmim, n̄p c̄g aij yab̄t̄ ḡmim, n̄bi b̄ klö n̄pe m̄dmim, m̄d aij yab̄t̄ ḡnabim.

11 God B̄ klö yab̄t̄ u n̄bi b̄ gau magöŋhalö pör nöp pör nöp abad m̄deian̄! An̄b unbö rö aij.

Manö ad̄ŋ magö r̄mnap

* 4:18: Pro 11:31 * 5:2: Jon 21:15-17; Ap 20:28 * 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Dai 2:7 * 5:5: Ep 5:21; Jem 4:6

* 5:6: Mad 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 * 5:7: Mad 6:25-30 * 5:8: 1De 5:6 * 5:9: Ep 6:11-13; Jem 4:7

¹² Mam aij yad Sailas aip mɨdpul. Manö kalöp hagabin i nɨpe kalɨ kɨñ rɨkab nɨñöm yad köp ɯlep i kalöp yunabin. Mam anɨbu, gasɨ hon nɨñbun rö nɨñöb. Kalöp manö klö hagem, manö pro kalɨ kɨñ rɨkpin anɨb i, God nɨbi bɨ mög nɨñeb magö yuö yabɨɫ u nöp rɨkpin. Manö anɨbi, manö nɨñö yabɨɫ, a gɨmim, nɨñöl gɨ nöp mɨdaimim. *

¹³ Pen Krais nɨbi bɨ nɨpe mɨdpal daun kub Babilon aui kalöp, “Mɨdpim?” a gɨpal. God kalöp hag la rö, nɨbi bɨ anɨb gau u rö nöp hag la. Ñɨ yad Mak kalöp u rö nöp, “Mɨdpim?” a göp. *

¹⁴ Krais nɨbi bɨ añ mam mɨdmagö lɨbun, a gɨmim, pen pen hag wɨhai udöl gɨ, alaun bom halumim. Krais nɨbi bɨ nɨpe mɨdpim gau, Krais kalöp magöñhalö ud aij gö, kale agamɨj mɨd aij göl gɨ mɨdaimim.

* 5:12: Ap 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13 * 5:13: 2Di 4:11

2 Pida Pida köp hain nîbö u kalî kliñ rîka

¹ Yad Saimon Pida, Jisas Krais manö ud arep bî ap. Yad wög gep bî nîpe ap mîdpin.

God hon Jisas Krais hanîp ud kamîj yua u, nîpe Bî aij unbö ke. Jisas Krais hanîp mög nîjöm gasî aij ñö, hon nîp nîj udpun. Kale nîbi bî gau, Jisas Krais kalöp gasî aij ñö, kale u rö nöp nîp nîj udpim gau, kalöp köp anîbi kalî kliñ rîkabin.

² Kale God abe, Bî Kub hon Jisas abe, kalîp gasî nîj mîdpe, kale apil mîhau kalöp mög nîjmil, ud aij gîmil, abad mîdlö, kale pör pör agamîj mîd aij gîmim.

God hanîp uda a gun, nîp cîg aij gun

³ Hon nîbi bî Jisas Krais lau adö mîdpun gau, nan si nan naij arö gun, nîpe hagöp rö nöp gî mîdaiun rö löp. Hon Jisas Krais nîp nîj udpun u me, Krais nîpe u rö nöp God mîdöm, klö nîpe nöp hanîp ñö, hon God Manö hagöp rö nöp gî mîdaiun rö löp. Nîpe Bî aij unbö ke, Bî mailö aij yabî halö pen nîpe hanîp gasî nîjöm, nîbi bî yad ke mîdaiöl, a göm, hanîp hag la.

⁴ Anîb u, Jisas Krais nan aij yabî anîb gau hanîp ñöb. Nan aij aij ñöb u udun, gasî naij mînönj nabön i i nîjöm lug paköl rö löp gau arö gun, God nîpe ke mîdöp rö mîdaiun rö löp.

⁵ Anîbu, Krais kalöp gasî aij ñö, nîp nîj udpim. Pen kale Jisas Krais nîj udöl gî mîdmim, kale klö gîmim, nîbi bî gau kalîp gî aij gîmim. Pen kale nîbi bî gau kalîp gî aij nöp göl gî mîdmim, kale klö gîmim, Jisas Krais nîpe Bî aigale Bî rö mîdöp manö yuö yabî u nîj aij gîmim.

⁶ Pen kale Jisas Krais nîpe Bî aigale Bî rö mîdöp manö yuö yabî u nîj aij nöp göl gî mîdmim, kale klö gîmim, hañ roman kale gasî göp rö gagmim. Pen kale hañ roman kale gasî göp rö gagmim, kale klö gîmim, Jisas Krais nîp nîj ud pîdönj gîmim, cîg aij

gî mîdmim, nîpe hagöp hagöp rö nöp göl gî mîdaimim. *

⁷ Pen Jisas Krais nîp nöp gasî nîjöm cîg aij gîmim, nîpe hagöp hagöp rö nöp göl gî mîdmim, kale klö gîmim, añ mam gau pen pen ud aij gîpal rö, kale Krais nîbi bî añ mam kale gau pen pen ud aij gîmim. Pen kale Krais nîbi bî añ mam kale gau pen pen ud aij göl gî mîdmim, kale klö gîmim, Krais nîbi bî añ mam kale gau pen pen mîdmagö lîmim.

⁸ Pen yad aui manö nîhön nîhön kalî kliñ rîkajî u, kale nan anîbu nöp gasî nîj aij gîmim, klö gîmim gî mîdeinabim u, kale Bî Kub hon Jisas Krais nîpe Bî aigale Bî rö mîdöp, a gî gasî nîjöm, wög nîp gî aij gîpe, nîp nan magö aij rîmnap pîlnab.

⁹ Pen yad aui manö nîhön nîhön kalî kliñ rîkajî u, kale rîmnap nan anîbu nîjagnabim u, kale nîbi bî amgö we rö. Nan si nan naij gîpim u, God nîpe gac anîbu tîk gî yua u hau gîpim.

¹⁰ Anîb u, añ mam yad gau. God gasî nîpe ke nîjöm, yîp hain göm nîbi bî yad mîdaiöl, a göm, kalöp udöp u, klö gîmim nîp hain gîmim, nîbi bî nîpe mîdaimim. Anîg gîmim me, Krais manö aij nîpe u pör nöp nîj ud pîdönj gîmim, gî dammim, arö gagnabim.

¹¹ Pen Bî Kub hon Jisas Krais hanîp ud asîk yuöp u apöm, kalöp hag wîhai udöl gî, nîbi bî nîpe pör pör abad mîdeinab ram raul mîgan anîbu da löm abad mîdeinab.

God manö hagep bî gau, Ana Uî kalîp gasî ñö nîjöl gî God manö hagla

¹²⁻¹⁵ Kale manö hagajî anîbu nîjöm, hadö ud aij gîpim, pen yad pör nöp kalöp manö anîbu hagöl gî nöp mîdeinabin. Bî Kub hon Jisas Krais yîp, umnabön, a göm, ñîñ hag la u söl auöp u me, hañ roman halö mîdpin ñîñ i, yad klö gem, kalöp manö anîbu hagöl gî nöp mîdeinabin u aij. Anîg gînabin u, kale hau gagnabim; yad umnabin pen kale manö anîbu nîjöl gî mîdeinabim. *

¹⁶ Kalöp nöd hagem, Bî Kub hon Jisas Krais ke yabî löm klö halö aua, a gîno u, aiud kliñ aij udpal rö hagagno. Nöd Bî Kub

* 1:6: Gal 5:22-23 * 1:12-15: 2Ko 5:1; Jon 21:18-19 * 1:16: Mad 17:1-5

anibu ke yabił klö halö lö, amgö hon ke niñun, hainö kalöp hagno. *

17-18 Niñ anibu, hon Jisas Krais aip am dum uł au midaino niñöl gi, Bapi God mailö aij yöl nipe u apöm, Jisas Krais hib nipe dap ranöm haga, “Bi i Ni midmagö aij yad; nip niñnö yip aij yabił göp,” a ga. God nipe anig hagö, hon ke manö nipe u apdi niñno. *

19 Hon ke God manö apdi niñno u me, hon niñbun, bi God manö hagep gau kale manö hagla u, God manö nipe nöp hagla; manö böñ nöp udep u nöp hagla. Manö hagla anibu, hapö mitañ sibön yañ lauöm löl, hanip mailö yamöb rö u göp. Mailö anibu, ni löl gi damöm, ram minöñ rikniñ gö niñöl gi, gapı paglın hañ aunab midmagö añ kale dañ niñnabim. Hañ aunab u, ram böñ nöp riköp u rö ginab.

20 Manö hagabin i niñ aij gimim: God manö hagep bi gau God Manö nipe kali klifi riköm hagla u, gasi kale ke nöp niñöm, manö il u hagöl rö lagöp.

21 Niñhön ginig: God manö hagep bi gau, God manö u hagnig, ke niñla rö hagagla; Ana Uł nipe kalıp gasi ñö niñöl gi, God manö hagla. *

2

Bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hag niñbal gau

1 Hadame nöp bi rimnap, God manö hagabun, a göm, niñi bi Isrel kalıp manö piral hag niñmidal. Gila anibu rö, niñi bi rimnap añ kale u midöm, u rö nöp manö piral haglö, niñi bi rimnap manö piral kale u niñnabim rö löp. Bi Kub kalıp rau adog uda u nipe Bi Kub wasö göm, hag junaböl. Pen kale manö piral hagöm anig ginaböl u, God gö, adıñ pen ilön kub yabił udnaböl. *

2 Kale gi naij yabił gıpal. Krais niñi bi nipe midpal niñi bi iru nöp manö piral kale u udöm, u rö nöp ginaböl. Anig ginaböl rö, niñi bi gau niñöm, adan kamıñ arep u rau acıp acıp ginaböl.

3 Mani nan gau udun, a göm, kalöp manö piral yabił hagnaböl. Anig ginaböl u pen God nipe hadame nöp niñ nöp midmidöp. Nipe kalıp manö kub hagöm al pak linig gab.

4 God ejol nan si nan naij gila gau kalıp ulöm migan naij yañ yuö, nagi klö sibön auöp au midöm, God manö kub hagnab niñ u abad midpal. *

5 Pen hadame dagol gau niñi bi nıp arö gila gau, God kalıp mög niñaga. Nipe gö, möñ kub alöm niñ uł ap ranö, niñi bi gi naij gila gau magönhalö niñ niñöm um hakla. Pen bi ne Noa niñi bi gau kalıp, God hagöp rö nöp gimim, a gimidöp. Anib u, God nipe Noa abe, niñi bi nipe unbö mudun jıñ abe, kalıp nöp abad midöm ud kamıñ yua. *

6 Pen niñi bi God Manö hagöp rö gagnaböl gau, kalıp ginabin u niñi bi gau magönhalö niñ aij gilañ, a göm, mab mitañ u kumi kabö adö lañ niñbö yuö, apöm Sodom Gomara niñi bi kalıp böñ nöp in habık ara. *

7 Lod nipe, niñi si bi si göm, nan naij yabił gimıdal u niñöm, gasi kub niñmidöp u, God nıp ud kamıñ yua. *

8 Lod bi aij, añ kale gau midöm, niñ añ añi pör pör God lo manö nipe u rib juöm, nan si nan naij gimıdal gau amgö niñöm, manö naij hagmidal gau apdi niñöm, iru yabił ga.

9 Nipe nöd anig ga rö, hon niñbun, marö niñhön niñhön aunab, Bi Kub nipe niñi bi God Manö hagöp rö gıpal gau kalıp abad midöm, ud kamıñ yunım rö löp. Pen niñi bi God Manö hagöp rö gagpal gau nagi rö lö, marö udöl gi, manö kub hagep niñ u abad mideinaböl.

10 Pen niñi si bi si gimıdal gau, manö kub ke yabił udnaböl. Niñi bi kub kalıp abad midpal gau, manö kale niñagöm, gasi kale ke auöp rö gıpal niñi bi gau abe, manö kub ke yabił udnaböl.

God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, pinıñ göm ana udagöm, bi mailö aij ke halö kumi kabö

* 1:17-18: Mad 17:5 * 1:21: 2Di 3:16; 1Pi 1:11-12 * 2:1: Mad 24:11; Jud 4 * 2:4: Jud 6 * 2:5: Jen 6:1-7:24; 2Pi 3:6 * 2:6: Jen 19:24; Jud 7 * 2:7: Jen 19:1-16 * 2:10: Jud 7-8,16

adö lan̄ au mɪdɪpal gau kalɪp hałōwałō hag jubal. *

¹¹ Ejol gau anɪbu rō gagpal. Ejol kale bɪ klō yabɪł mɪdɪpal u pen kale Bɪ Kub amgō ilō nɪpe au bɪ anɪb gau kalɪp hag juagpal. *

¹² Pen bɪ God Manō hagabun, a gōm, manō piral hagpal bɪ anɪb gau, wal wayōŋ gau gasɪ mɪdagōp hałōwałō gɪpal rō u gɪpal. Kale gasɪ mɪdagōp pen kale manō naij yabɪł hagpal. Gɪpal anɪbu, wal wayōŋ hel lɪbal udōp u rō, kalɪp gɪnab. Umnaböl me. *

¹³ Kale nɪbi bɪ gau ilōn ñɪbal u pen kale ke ilōn udnaböl. Kale gɪ naij gōl gɪ, sɪdō an̄ nan kub ñɪŋöl gɪ, ñɪg klō ñɪŋöl gɪ, hałōwałō gɪ damōm, nable udagpal. Nɪbi bɪ anɪb gau kale apōm, kalōp aɪp magum gōm nan ñɪŋbal u, kale mɪdmagō uraknab rō hałōwałō gɪ damōm, nan gac gōp ap rō aka wōs hapeb ap rō lɪbal.

¹⁴ Kale pōr pōr nōp nɪbi si udun, bɪ si udun, a gōm, amgō lɪ nōp ajpal. Nɪbi bɪ Krais nɪp cɪg aɪj gagpal gau kalɪp neb neb gɪ dap kɪd kale u amōm, nan si nan naij gɪpal. Nan gau nan hon nōp mɪdeian̄, a gōm, gasɪ u nōp nɪŋbal. God nɪpe gɪ naij yabɪł gɪpal gau nɪŋōm, kalɪp pen ilōn kub yabɪł ñɪnɪg gab.

¹⁵ Kale adan kabō gōl adō u arō gōm, nan si nan naij gun, a gōm, gasɪ u nōp nɪŋbal. Bɪ Beo ñɪ nɪpe Belam ga rō nōp gɪpal. Belam mani nan gau udnam, a gōm, gɪ naij ga. *

¹⁶ Kaj donki gau manō hagagpal u pen donki nɪpe u, bɪ hagpal rō Belam nɪp hag gō, piral hagnɪg geia anɪbu arō ga. Anɪb u, Belam gɪ naij ga anɪbu, God Belam nɪp hag ga. *

¹⁷ Pen mañ rɪmnap, ñɪg mɪlnɪg amun nɪŋbun, ñɪg ilam juōp gau mɪlep gōp. Mañ rɪmnap mōŋ alnɪg gō, yɪgōn kub apōm lɪgō, alagōp. Anɪb u rō me, bɪ manō pir alep bɪ gau, God Manō hag ñabun, a gɪpal. Anɪg gɪpal u, God kalɪp sɪbōn kub auōp an̄ gau hag yunab. *

¹⁸ Bɪ anɪb gau, hib kale ke dap ranōm

hagpal, “Hanɪp hain gɪmim, mɪdmagō uraknab rō hałōwałō gɪmim,” a gɪpal. Nɪbi bɪ rɪmnap nōd bɪ nɪŋeb kale gau aɪp ajōm, gɪ naij gōm hałōwałō geila, pen hainō gasɪ aɪj nɪŋōm nagɪ adō anɪbu arō gōm, söl mɪd aɪj gɪnɪg gaböl. Pen bɪ naij anɪb gau amōm, nɪbi bɪ uri söl mɪd aɪj gɪnɪg gaböl gau gasɪ naij ñɪlō, kale adan aɪj u arō gōm, ado gōm, kauyan̄ nan si nan naij u gɪpal.

¹⁹ Bɪ naij anɪb gau hagpal, “Kale mɪdmagō uraknab rō hałōwałō gɪnabim,” a gɪpal u pen bɪ naij gau kale ke nan si nan naij gep magō u nagɪ wōg gep nɪbi bɪ rō mɪdɪpal. Bɪ rɪmnap apōm, bɪ rɪmnap aɪp pen pen gōm, nagɪ lɪnaböl u, kale nagɪ wōg gep bɪ kale mɪdɪpal. Nan si nan naij gep magō u, nɪbi bɪ rɪmnap aɪp pen pen gōm nagɪ lɪnab u, kale nan si nan naij anɪb gau nagɪ wōg gep nɪbi bɪ rō mɪdɪpal. Nagɪ wōg anɪbu gɪ damōm, yɪharɪŋ mɪdaiöl rō lagōp.

²⁰ Nōd Bɪ Kub hon Jisas Krais hanɪp ud kamɪŋ yuōp u nɪp nɪŋ udōm, nɪbi bɪ aɪp ajōm nan naij mɪnōŋ nabōŋ ɪɪ gasɪ nɪŋōm hałōwałō gɪmɪdal gau arō gōm, mɪd aɪj gɪla. Pen hainō u, kale ado gɪ amōm, nan si nan naij nōd gɪmɪdal adan anɪbu kauyan̄ arnaböl u, nōd naij mɪdmɪdal rō wasō, uri naij yabɪł mɪdeinaböl. *

²¹ Kamɪŋ mɪdep nagɪ u nɪŋagblap u, aɪj rō gɪbōp. Pen God kalɪp haga manō aɪj u nɪŋōm, hainō arō gɪnaböl u, gɪ naij yabɪł gɪnaböl. *

²² Bɪ God Manō arō gɪpal gau, kale manō mɪhōp hadame nōp hagmɪdal u rō gɪpal. Manō mɪhōp anɪbu ap hagla, “Kain gau tɪhakōm ado gɪ apōm, nan tɪhak lɪbal u kauyan̄ ñɪŋnaböl,” a gɪla. Manō ap pen hagla, “Kaj gau ñɪg pakōm, adɪŋ wałeb karkol gɪnaböl,” a gɪla. *

3

Jisas hainō ado gɪ aunab, a gɪmim, gasɪ halō mɪdaimim

¹ Nɪbi bɪ mɪdmagō yad gau. Kalōp kōp ap nōd kalɪ kliñ rɪk yunō. Mɪñi kōp hain nɪbō kalōp kalɪ kliñ rɪkabin. Kōp mɪhōp

* 2:11: Jud 9 * 2:12: Jud 10 * 2:15: Nab 22:7; Jud 11; Rep 2:14 * 2:16: Nab 22:28-35 * 2:17: Jud 12-13

* 2:20: Mad 12:45 * 2:21: Luk 12:47-48 * 2:22: Pro 26:11

pen ił ańi nöp. Yad kalöp köp mihöp kali kliń riknō, kale manō nōd niŋbe u niŋ aij gımim, gasi niŋöl gi nöp mideinabim, a gem, kalöp köp mihöp kali kliń rikpin.

² God nipe ke bi manō hagep uł nipe gau hag lö, kale hadame nöp manō nipe hagla. Ud Kamıŋ Yuep Bi hon, Bi Kub hon u, nipe ke bi manō ud arep nipe hag lö, manō klō hagōm anig gımim, a ga, manō u hag ni+mıdun. Manō anıbu nöp, kale hadame hagla abe, hon uri hagabun abe, niŋ mıdaimim, a gem, kalöp köp anıbi kali kliń rikabin. *

³ Pen nan kub hagabin i niŋim. Niŋ hain mıdpun i rö, niıbi bi gasi naij kale ke niŋbal rö gıpal gau, rımnap apöm Jisas Krais manō aij nipe u hag juöm hagnaböl, *

⁴ “Bi aunabin, a göm, manō hag la u, aunab mıgan gai niıbör Niıbi bi nōd niıbō gau mıdlō niŋöl gi, aunabin a ga u pen kale umhakla u auagöp. Nan magöŋhalō hadame dagol gi la niŋ u mıdeia rö nöp mıdöp,” a gınaböl. *

⁵ Bi anıb gau, God hadame dagol gau manō nöp hagö, kumi kabö adö laŋ lōm, niŋg u gıgabö göm, mınör nabör u aŋ yaŋ lōm ga. God ga anıbu, kale niŋ aij gıpal u pen kale niŋebir arö gıpal. *

⁶ Hainö, God manō nöp hagö, niŋg anıb gau apöm, mınör nabör nan gau nōd mıdmıdöp u yuö yuö gö, bör nöp naij ga. *

⁷ God manō anıbu nöp hagö, kumi kabö adö laŋ abe mınör nabör iı abe uri mıd aij göp u pen niıbi bi God Manō hagöp rö gagpal gau kalıp manō kub hagōm ilōn kub niŋab niŋ u, kumi kabö laŋ abe mınör nabör iı abe mab lauö bör nöp innab.

⁸ Pen niıbi bi mıdmagö yad gau. Manō ap hauł gımim rö löp. Hon niŋ ańi ap niŋbun u pen Bi Kub niŋö mı iru yabıl rö löp. Hon mı iru yabıl nöp wö ral niŋbun u pen Bi Kub niŋö niŋ ańi ap nöp rö löp. *

⁹ Anıb u, Bi Kub nipe, aunabin, a göm, yıŋıd auagöp u, niıbi bi rımnap manō nöp hagōm arö gıpal rö gagöp; niıbi bi nan si

nan naij göm, mab ke yaŋ arıg gaböl gau, rımnap ur gagöl, kale magöŋhalö yıp lau adö aulö kalıp udnam, a göm, abad mıdöp. *

¹⁰ Pen Bi Kub aunab u, bi nan si udep gau kalıp niŋ mıdlō auagpal rö u aunab. Niŋ anıbu, gu mılobö hagö niŋöl gi, kumi kabö mu adö laŋ ke ke arıab. Gapi nan niŋön niŋön kumi kabö adö laŋ mıdöp gau inöm, mınör nabör iı i nan niŋön niŋön mıdöp gau magöŋhalö innab. *

¹¹ Hainö nan gau magöŋhalö anig göl innab a gımim, kale uri gi aij gınabim aka halöwalö gınabim? Niŋ kub aunig gab anıbu gasi niŋmim, God Manō hagöp rö nöp gımim niıbi bi uł nipe mıdaimim.

¹² Pen God niŋ kub nipe u yıŋıd aunım a gımim, manō aij nipe u niıbi bi gau kalıp hag niöl gi mıdmim. Niŋ anıbu, rakın, gapı, nan kumi kabö adö laŋ gau, in niŋ bad lınab u pen

¹³ God kumi kabö adö laŋ abe, mınör nabör iı i abe, hain niıbō gınabin, a göm, manō hag la u abad mıdpun. Ram hain niıbō anıbu, niıbi bi God aip mıdöm nipe hagöp rö nöp gılo arıab. *

¹⁴ Anıb u, niıbi bi mıdmagö yad gau. Nipe aunab, a gımim, abad mıdpim niŋ i, gasi klō niŋmim, God amgö ilö nipe niıbi bi asıŋ mıdagöp, niıbi bi manō mıdagöp rö mıdun, nıp aip jım niöl mıdaiun, a gımim, gıpe arö me, nipe apöm kalöp niŋö, aij yabıl gınım.

¹⁵ Pen nipe yıŋıd auagöp u, kale gasi niŋmim, kalöp niıbi bi rımnap halö yıp lau adö aulö, yad ud kamıŋ yunam, a göm, abad mıdöp. God nipe mam mıdmagö hon Pol nıp gasi aij niö niŋöl gi, kalöp köp kali kliń riköm, manō ańi anıbu rö haga. *

¹⁶ Pol manō nipe kali kliń rıka u, köp nipe rıka gau magöŋhalö manō ańi anıbu nöp mıdöp. Pol köp nipe gau manō ułham niŋeb rö rımnap halö hagö me, niıbi bi God Manō niŋagöm, Krais nıp cıg aij gagpal gau, Pol manō ułham niŋeb anıbu niŋöm, ado göm manō pıral adö u hagpal.

* 3:2: Jud 17 * 3:3: 1Di 4:1; Jud 18 * 3:4: Mad 24:48 * 3:5: Jen 1:6-9 * 3:6: Jen 7:11; 2Pi 2:5 * 3:8: Sam 90:4 * 3:9: Hab 2:3; 1Di 2:4 * 3:10: Luk 12:39; 1De 5:2; Mad 24:29,35 * 3:13: Ais 65:17; 66:22; Rep 21:1,27 * 3:15: Ro 2:4

God Manö bî rîmnap kalî kliñ rîkla gau, kale u rō nöp manö anîbu nîñöm, ado göm manö pîral adö u hagpal. Anîg gîlō, God manö kub hagnab ñîñ u adan kale kamîñ arep ap mîdagnab.

¹⁷ Pen nîbi bî aij yad gau. Kale manö anîbi hadö nîñbim u me, nîñ aij gîmim. Kale uri Krais nîp cîg aij gîmim mîdpim. Pen nîbi bî rîmnap apöm, manö pîral haglō, kale u rō nöp gasî naij nîñmim, kale gî naij gîpal rō gîmim, ap lug pakmim rō löp. *

¹⁸ Pen Bî Kub hon Jisas Krais hanîp ud kamîñ yuöp u, nîpe nîbi bî mög nîñöm ud aij göp u nîñbim rō, Jisas Krais nîp nîñ aij yabîl gun, a gîmim, gasî anîbu nîñöl gî mîdpe arnîm. Bî Kub hon hib nîpe u pör nöp pör nöp hagno adö arnîm! Anîb unbö rō aij.

* 3:17: Mak 13:33; 1Ko 10:12

1 Jon

Jon köp nöd u kalî kliñ rîka

God Manö Kamîj u

¹ Ram mînnöj hadame dagol gî laga ñin u, Manö Kamîj u mîdmîdöp. Pen nîpe ke hainö ñin i nöp apöm manö hagö, hon apdi nîjün, nîp ke amgö nîjün, ñîmagö lî nîjbun. Yad Manö Kamîj anîbu nöp hagnîg gabin me. *

² Nîpe pör pör nöp kamîj mîdmîdöp u, hañ roman löm waiö aua u, hon amgö nîjno. Kamîj pör mîdep Bî u, Bapi aip mîdöm ram mînnöj îl i apöm waiö la u, nîp amgö hon ke nîjün, manö nîjü anîbu kalöp hagabun. *

³ Nan nîhön nîhön amgö nîjbun u, manö nîhön nîhön apdi nîjbun u, kalöp abe hagabun. Hon Bapi God Ñî nîpe Jisas Krais apil mîhau aip jîm ñöl mîdpun. Pen kalöp manö anîbu hagno, nîjmim nîj udpe me, hon magöñhalö God apil mîhau aip jîm ñöl mîdeinabun.

⁴ Anîg gî nabim u, hon mîñ mîñ gî nabun. Gasî u nîjün, kalöp manö anîbi kalî kliñ rîkabun. *

God nîpe Mailö

⁵ Jisas Krais hanîp hagö nîjbun manö u kalöp hagnîg gabin. God nîpe mailö; nîpe sibön halö mîdagöp. *

⁶ God aip jîm ñöl mîdpun, a gî nabun u, pen nan si nan naij gî damun, sib au ajeinabun u, manö pîral hagnîg, nan naij gîpun u abe pîral gun gî nabun. *

⁷ Pen God mailö aij pör pör mîdmîdöp rö, hon mailö aij nîpe lau adö mîdeinabun u, hon añ mam Jisas nîp nîj udpal gau aip jîm ñöl mîdno, Ñî nîpe Jisas hagape nîpe u nan si nan naij gîpun gac u magöñhalö lîk gî yunab.

⁸ Pen nan si nan naij rîmnap gagpun, a gî nabun u, manö pîral hagnabun; God

Manö nîjü nöp u mîdmagö an hon dan mîdagöp. *

⁹ Pen hon nan si nan naij gîpun u, God nîp hag payîk pe gî nabun u, nîpe pör pör hagöp rö nöp göm, pör pör kabö göl nöp göm gab rö, nan si nan naij gîpun gau nîjöm arö göm, gac anîbu magöñhalö lîk gî yu haknab.

¹⁰ Pen nan si nan naij gagpun, a gî nabun u, God manö pîral hagab, a gî nabun; God Manö aij nîpe u mîdmagö an hon dan mîdagöp.

2

Krais hanîp a göm, nîp ke Nap nîp sabe gî ña

¹ Ñî pai yad gau. Kale nan si nan naij gagmim, a gem, kalöp manö anîbi kalî kliñ rîkabin. Pen nan si nan naij geinabim u, Jisas Krais pör pör kabö rö nöp gîmîdöp u, nîpe hanîp gî ñöm Nap nîp hagöm, nan si nan naij gîpal u nîjmön arö gîmön, a gîmîdöp. *

² God nîpe nan si nan naij gîpun gau nîjöm, hanîp mîlö ke gau yuböp. Pen Jisas Krais nîpe ke nan si nan naij gîpun gau mab ba lan au hañ roman adö nîpe ke udöm umöm, nan si nan naij gîpun gac u magöñhalö lîk gî yua. Pen nan si nan naij hon nöp wasö; nîbi bî ram mînnöj gau gau magöñhalö nan si nan naij gîpal gac u lîk gî yua. *

³ God Manö hagöp rö geinabun u, hon nîjü nöp God nîp nîjbun u, nîjnabun.

⁴ Bî ap, God nîp nîjbîn, a gî nab pen God hagöp rö gagnab u, nîpe manö pîral hagnab; manö nîjü u mîdmagö an nîpe dan mîdagöp.

⁵⁻⁶ Pen nîbi bî God Manö hagöp rö gîpal gau, kale God nîp mîdmagö yabî lîbal. God aip jîm ñöl mîdpun, a gîpal, nîbi bî gau, Jisas gîmîdöp rö nöp gî naböl. Nîpe gîmîdöp rö gî nabun u me, hon nîjnabun, God an dan mîdpun. *

Pen pen mîdmagö lîmim

* 1:1: Jon 1:1 * 1:2: Jon 1:14 * 1:4: Jon 16:24 * 1:5: 1Di 6:16; Jem 1:17 * 1:6: 1Jn 2:4 * 1:8: Sam 32:5; Pro 28:13 * 2:1: Hib 9:24 * 2:2: Jon 1:29; Kol 1:20; 1Jn 4:10 * 2:5-6: Jon 14:21,23 * 2:7: Jon 13:34; 2Jn 5-6

⁷ Nibi bi midmagö yad gau. Manö kali kliñ rikabin anibi, manö gisön nibö wasö; manö hadame dagol hagla midmidöp; manö nöd nibö anibu nöp yad uri kalöp hagabin. *

⁸ Pen manö kalöp kali kliñ rikabin anibi manö gisön nibö midöp. Jisas Krai gimidöp u niñöm, manö gisön nibö anibu manö niñö nöp, a gipal. Pen kale nibi bi gau gabim u abe niñöm, kale u rö nöp, manö gisön nibö anibu manö niñö nöp, a gipal. Sibön u uri hadö ur gab; mailö magö niñö u hadö mailö gab. *

⁹ Nibi bi, mailö midpun, a göm, añ mam kale rimnap mulu kal niñbal gau, kale sib au midpal. *

¹⁰ Pen nibi bi añ mam kale gau kalip midmagö libal gau, mailö midpal. Mailö gau ajöm, ap lug pakagnaböl. *

¹¹ Nibi bi añ mam kale rimnap mulu kal niñbal gau, kale sib au midpal. Kale sib gau midlöl, amgö kale hadö we göp niñöm sib gau ajöm, gai araböl u niñagpal. *

¹² Jisas Krai nipe uma u me, God nan si nan naij gipim u niñöm arö göp.

Anibu, yad kalöp ñi pai midmagö yad gau manö anibi kali kliñ rikabin.

¹³ Kale bi majö gau, Jisas Krai hadame dagol gau midöm uri midöp u,

nip hadö niñbim u me, yad kalöp bi majö manö anibi kali kliñ rikabin.

Kale bi praj gau, Seden, Bi Naij Yabıl u, nip ma kale mo gau hadö libim u me, yad kalöp bi praj manö anibi kali kliñ rikabin.

Kale ñi pai midmagö yad gau Bapi nip hadö niñbim u me, yad kalöp ñi pai midmagö yad manö anibi kali kliñ rikabin.

¹⁴ Kale bi majö gau, Jisas Krai hadame dagol gau midöm uri midöp u, nip hadö niñbim u me,

yad kalöp bi majö manö anibi kali kliñ rikabin.

Kale bi praj gau, God Manö kamıñ u midmagö an kale dan kamıñ midö, kale klö gimim, Seden, Bi Naij Yabıl u, nip ma kale mo gau hadö libim u me, yad kalöp bi praj manö anibi kali kliñ rikabin.

Nan minöñ naböñ it i midmagö lagmim

¹⁵ Krai nibi bi nipe midagpal gau, nagı gıpal adö u gun, a gimim, gası u niñagmim. Gası kale nan minöñ naböñ it i gau amöm wam wam gö, nan gau midmagö linabim u, kale Bapi nip gası u arö gimim, nip midmagö lagnabim. *

¹⁶ Nibi bi nan minöñ naböñ it i gası niñbal gau, hañ roman hon nan si nan naij gası göp rö gun, a göm, nan niñhön niñhön amgö niñnaböl gau, si udun a göm, nan gau iru nöp udun, hib kub udun, a göm, niñbal rö gılö aröp. Bapi kalip gası ñö anıg gagpal; minöñ naböñ it i nan gau gası niñöm, anıg gıpal. *

¹⁷ Ram minöñ it i abe, nan niñhön niñhön ram minöñ it i gası tıp göp gau abe, ur gıñg gab; pen nibi bi God hagöp rö gıpal gau pör pör mideinaböl. *

Krais nip mulu kal niñeb bi u

¹⁸ Ñi pai midmagö yad gau. Ñin hain u söl midöp. Bi Krai nip mulu kal niñeb bi u aunab, a gıla, u niñbim. Miñi nibi bi Krai nip mulu kal niñbal gau iru midpal rö, ñin hain u söl midöp u, niñbun. *

¹⁹ Nibi bi Krai nip mulu lugö niñbal anıb gau, hon aip magum göm, hainö arö göm höñ adö arla; hon aip magum gaila pen hon aip jım ñöl midagmidal. Hon aip jım ñöl midaiıblap u, hanıp arö göm ke ke aragıblap. Pen höñ adö arla u, nibi bi yad waiö nöp niñnaböl, bi gau kalip aip jım ñöl midagpal, a göm, God nipe ke gö, kale höñ adö arla. *

* 2:8: Ro 13:12; Jon 1:9 * 2:9: 1Jn 4:20 * 2:10: Ro 14:13 * 2:11: Jon 12:35 * 2:15: Ro 8:7 * 2:16: Ro 13:14 * 2:17: Mad 7:21 * 2:18: Mad 24:5,24; 2Jn 7 * 2:19: Ap 20:30 * 2:20: 1Ko 2:15

3

²⁰ Pen Kraiſ, Ana U† yuö kalöp adö apöm aip mîdöp rō, kale magōḡhalō God Manō nîḡō u nîḡbim. *

²¹ Kale Jisas Kraiſ manō nîḡō u nîḡagpim, a gem, kalöp manō i kal† k†iḡ r†kagabin; kale hadō nîḡbim. Pen Jisas Kraiſ manō nîḡō u, manō piral ap auagöp.

²² “Jisas nîpe Mesaia wasö,” g†nab b† an†bu nöp nîpe b† p†r alep b†. An†g g†nab u, nîpe Bapi abe, Ñ† abe wasö g†nab. B† an†bu nîpe Kraiſ N†p Mulu Kal N†ḡeb B† an†bu. *

²³ N†bi b† Jisas nîpe God Ñ† wasö g†pal gau, kale Nap n†p nîḡagpal. Pen n†bi b† Jisas nîpe God Ñ† nîpe mîdöp hag waiö g†pal gau, kale Nap n†p abe nîḡbal. *

Ana U† kalöp Kraiſ manō nîḡō u hag ñ†nab

²⁴ Manō nöd nîḡbe u, mîdmagö an kale dan ud aij göl g† mîdmim. Manō nöd nîḡbe u, mîdmagö an kale dan ud aij göl g† m†deinabim u, God Ñ† aip j†m ñöl mîdmim, Nap aip j†m ñöl mîdmim m†deinabim.

²⁵ Han†p manō nîḡō hag löm haga, “Kale pör pör nöp kam†ḡ m†deinabim,” a ga.

²⁶ Manō uri nöp hagaj†n i, n†bi b† manō piral hagöm gas† kalöp ††p g† ud arn†g gaböl gau gas† nîḡem hagaj†n.

²⁷ N†bi b† gau kalöp hag ñagöl. Kraiſ nîpe Ana U† yuö kalöp adö apöm aip mîdöp rō, nîpe ke kalöp hag ñab; pen nîpe manō piral wasö, manō nîḡō nöp magōḡhalō kalöp hag ñ†nab. An†b u, God Ana gas† ñöb rō, Kraiſ n†p c†g g†mim nöp m†daimim. *

²⁸ Ñ† pai mîdmagö yad gau. Kraiſ n†p c†g g†mim nöp m†dpe me, nîpe ado g† aunab ñ†n u, n†p nîḡno nable gagnab; hub†köl u nöp gun m†deinabun.

²⁹ Kraiſ nîpe nag† y†ḡg göl adö u nöp g† aij göp nîḡbim u, kale u rō nöp nîḡbim, n†bi b† nag† y†ḡg göl adö u nöp g†pal gau, kale God Ñ† pai nîpe mîdöm me, an†g g†pal. *

God ñ† pai nîpe mîdpun u nîḡun, m†d aij gun

¹ Bapi God han†p mîdmagö yab† löm, han†p ñ† pai yad ke, a göp u, yad aiö gabin. Hon God ñ† pai nîpe nöp mîdpun. An†b u, n†bi b† ram m†nōḡ i† i nöp gas† nîḡbal gau han†p nîḡagpal. Bapi n†p nîḡagpal u me, han†p u rō nöp nîḡagpal. *

² N†bi b† nîḡeb aij yad gau. M†ñ† hon God ñ† pai nîpe mîdpun pen hainö n†bi b† aigale b† rō m†deinabun u nîḡagpun. Pen hon nîḡbun, Jisas Kraiſ nîpe waiö l†nab ñ†n u, nîpe ke mîdöp rō u amgö nîḡun, nîpe mîdöp rō lun m†deinabun. *

³ God han†p Kraiſ rō l†nab a göm gas† nîḡnaböl n†bi b† gau, Kraiſ u† mîdöp rō, hon u rō nöp u† m†daiun, a g† gas† nîḡnaböl.

⁴ N†bi b† nan si nan naij g†naböl gau, kale magōḡhalō God lo manö r†b junaböl. Nan si nan naij göm me, God lo manö r†b junaböl.

⁵ Pen kale nîḡbim, Jisas Kraiſ nîpe aua u, hon n†bi b† m†nōḡ nabōḡ i† i nan si nan naij g†pun gac u ††k g† yun†g aua. Nîpe ke nan si nan naij ap gagöp. *

⁶ An†b u, n†bi b† n†p aip j†m ñöl m†dpal gau, nan si nan naij gagpal. N†bi b† nan si nan naij g†pal gau, Jisas Kraiſ n†p nîḡagpal; nîpe b† aigale b† rō mîdöp u nîḡagpal.

⁷ Ñ† pai mîdmagö aij yad gau. N†ḡ aij g†mim! N†bi b† r†mnap manō piral hagöm gas† kalöp ††p g† ud arn†g gaböl gau, manō piral kale u n†ḡ udagmim. N†bi b† g† aij g†pal gau nöp kale n†bi b† kam†ḡ aij; Kraiſ nîpe ke kam†ḡ aij mîdöp rō, kale u rō nöp n†bi b† kam†ḡ aij m†dpal.

⁸ Pen n†bi b† nan si nan naij g†pal gau, Seden ñ† pai nîpe m†dpal; Seden hadame dagol gau i† göm, g† damöm, nan si nan naij g†mîdöp rō g†pal. God Ñ† nîpe ram m†nōḡ i† i aua u, Seden nan naij g†mîdöp nag† u r†b g† dö g†n†g aua. *

* 2:22: 1Jn 4:3; 2Jn 7 * 2:23: Jon 5:23; 1Jn 4:15; 5:1 * 2:27: Jon 16:13 * 2:29: 1Jn 3:10 * 3:1: Jon 1:12-13; 16:3 * 3:2: 2Ko 3:18 * 3:5: Jon 1:29; 1Pi 2:22-24; 1Jn 2:2 * 3:8: Jon 8:44 * 3:9: 1Jn 5:18

⁹ Nibi bi God ñi pai nipe midpal gau, God yin kalip an dan la u midöp u me, nan si nan naij gagnaböl. God Nap kale midöp, kale God ñi pai nipe midpal u me, kale nan si nan naij göl rö lagöp. *

¹⁰ Anib u hon ninbun, nibi bi an an kale God ñi pai nipe midpal, nibi bi an an kale Seden ñi pai nipe midpal; nibi bi gi aij gagpal gau kale God ñi pai nipe midagpal; nibi bi añ mam gau kalip midmagö lagpal gau kale u rö nöp God ñi pai nipe midagpal.

God ñi pai nipe gau pen pen midmagö limim

¹¹ Hon pen pen midmagö lun. Manö i hadame dagol gau nöp hagla ninbe. *

¹² Adam ñi nipe Ken ga rö gagmim. Nipe Seden, Bi Naij Yabıl u, ñi nipe midöm, nimam hain nip al pak la. Nipe nimam nip al pak la u, nihön ginig al pak lan Nipe ke gi naij gaia pen nimam Ebol nipe gi aij gaia u ninjöm nip al pak la. *

¹³ Anib u, añ mam yad gau. Nibi bi minön nabön it i kalöp mulu kal ninjaböl u, aiö gagmim. *

¹⁴ Hon Krais nibi bi añ mam gau kalip midmagö libun u me, hon ninbun, hon nibi bi hadö umbal rö midaino adö u arö gun, kamij gisön nibö u hadö udpun. Nibi bi midmagö lagpal gau, kale nibi bi hadö umbal rö midpal. *

¹⁵ Nibi bi an an nibi bi rimnap mulu kal ninbal gau, kale kalip wip albal rö löp. Pen kale ninbim, nibi bi wip albal gau, kale kamij pör middep magö u udagpal. *

¹⁶ Krais hanip mög ninjöm uma u me, hon aige gun añ mam hon midmagö lun, ninbun. Hon u rö nöp, añ mam hon gau kalip ninjöl midmagö lun, klö gun, kalip gi aij gun; anig gun umnabun u, manö midagöp. *

¹⁷ Nibi bi nan iru midö ninjöl gi, añ mam nan midagöp gau kalip ninjöm mög ninagnaböl u, kale God nip midmagö lagpal. *

¹⁸ Anib u, ñi pai midmagö yad gau. Añ mam gau midmagö libun, a ginabun u, manö nöp hagagun; kalip ninjöl nöp midmagö lun, klö gun, kalip ud aij gun, gi aij gun. Anig ginabun u, hagnabun, hon añ mam gau midmagö libun, a ginabun. *

Nibi bi God nip cig gipal gau hañ hubiköl u nöp midpal

¹⁹⁻²⁰ Añ mam kalip midmagö lun, gi aij ginabun u me, hon ninjabun, Krais manö ninjöl nipe u ninj udpun. Anib u, gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u pen God amgö ilö adö nipe u hon min min göl gi agamij mideinabun. Gasi magö hon an dan u hain, pen God nipe klö yabıl. Nipe gasi magö hon magönhalö ninj aij göp.

²¹ Anib u, nibi bi ninjeb aij yad gau. Gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u, gasi halö midun, God midöp au söl aramun, amgö ilö adö nipe u ana udagnabun. *

²² God manö klö hagöp rö gun, nan nihön nihön nip aij ginab u göl gi damun, nip hag ninjeinabun u, hagnabun rö ginab.

²³ God manö klö hagöm anig hagab: hon Ñi nipe Jisas Krais nip ninj udun, añ mam gau pen pen midmagö lun. God hanip manö klö hagöm, anig gimim, a ga. *

²⁴ Nibi bi God manö klö hagöm haga rö nöp gipal gau, kale God an dan midpal; nipe kalip an dan midöp. God nipe Ana hanip ñöb u me, hon ninbun, God nipe hanip an dan midöp. *

4

God Ana aka nan ke ap kalip gasi ñöb

¹ Midamam aij yad gau. Nibi bi God Manö piral hag ajaböl gau iru midpal u me, nibi bi rimnap God Ana aip jim ñöl midpun, a gaiöl u, ninj aij gimim, manö kalip u udmim. God Ana aka nan rimnap ke kalip gasi ñö hagaböl, a gimim, ninjimim. *

* 3:11: Jon 13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24 * 3:15: Rep 21:8 * 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4 * 3:17: Dud 15:7 * 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16 * 3:23: Jon 6:29; 13:34 * 3:24: 1Jn 4:13
* 4:1: Mad 7:15; 1Jn 2:18; 2Jn 7; 1De 5:21

² God Ana ana kale aip jīm ñöl mīdöp mīdagöp u, ai göl gīmim nīṅnabim? Jisas Kraiṣ nīpe bī hañ romanṅ lōm, ram mīnōṅ iṭ i aua, a gīnaböl u, God Ana kale aip mīdöp u, a gī nīṅnabim. *

³ Pen Jisas Kraiṣ nīpe bī yabīṭ laga, a gīnaböl u, God Ana kale aip mīdagöp, a gī nīṅnabim. Jisas Kraiṣ Nīp Mulu Kal Nīṅeb Bī anību, ana nīpe kalīp aṅ daṅ mīdöp rō, manō anību rō hagnaböl. Ana anību aunab, a gīlō, nīṅbe. Pen mīñi ñīn i nōp ram mīnōṅ iṭ i hadō auub. *

⁴ Ñī pai mīdmagö yad gau. God nīpe kalöp aṅ daṅ mīdöp; nīpe Bī klō yabīṭ. Pen Seden nīpe nībi bī ram mīnōṅ iṭ i mīdpal gau kalīp aṅ daṅ mīdöp; nīpe bī klō yabīṭ wasō. God Bī klō yabīṭ u, nīpe kalöp aṅ daṅ mīdöp u me, nībi bī manō pīral hagpal gau gasī kalöp ṭīp gī ud aröl rō lagöp. *

⁵ Nībi bī manō pīral hagpal gau, kale ram mīnōṅ iṭ i nībō u me, manō hagpal u u rō nōp ram mīnōṅ iṭ i nībō. Manō hagpal u ram mīnōṅ iṭ i nībō u me, nībi bī ram mīnōṅ iṭ i nībō gau manō pīral kale nīṅ udpal. *

⁶ Pen hon God ñī pai nīpe mīdpun. Nībi bī God nīp nīṅ udpal gau, manō hon nīṅ udpal. Pen nībi bī God nīp nīṅ udagpal gau, manō hon nīṅ udagpal. Adō anību, Ana nīṅ nōp kalīp gasī ñō hagpal aka ana pīral u gasī ñō hagpal u, nīṅbun.

God hanīp mīdmagö yabīṭ lōp

⁷ Nībi bī mīdmagö yad gau. Añ mam gau pen pen mīdmagö lun. God nīpe gö me, nībi bī mīdmagö lībal. Nībi bī an, nībi bī gau kalīp mīdmagö lībal gau, kale God ñī pai nīpe mīdöm, God nīp nīṅbal u me, nībi bī gau mīdmagö lībal.

⁸ God nīpe nībi bī kalīp mīdmagö lōp u me, nībi bī an, nībi bī gau kalīp mīdmagö lagpal gau, kale God nīp nīṅagpal.

⁹ God Ñī nīpe añī yabīṭ u yuō apōm gö, hon nībi bī ram mīnōṅ iṭ i mīdpun pōr pōr nōp kamīṅ mīdaiun rō lōp. Anīb u, God

hanīp mīdmagö yabīṭ lōp u, waiō nīṅbun. *

¹⁰ Hon God nīp mīdmagö lagnō; God nīpe nōd hanīp mīdmagö la. God nīpe nan si nan naiṅ gīpun gau nīṅöm, hanīp mīlō ke gau yuböp. Pen nīpe hanīp mīdmagö lōm, Ñī nīpe Jisas Kraiṣ hag yuō apōm, nan si nan naiṅ gīpun gau, mab ba laṅ au hañ romanṅ adō nīpe ke udöm umöm, nan si nan naiṅ gīpun gac u ṭīk gī yua. *

¹¹ Mīdamam aij yad gau. God nīpe anīḡ göm, hanīp mīdmagö yabīṭ lōp rō, hon u rō nōp añ mam gau pen pen mīdmagö lun.

¹² Nībi bī añī ap God nīp amgö nīṅagöp; pen hon añ mam gau pen pen mīdmagö līnabun u, God nīpe hanīp aṅ daṅ mīdeinab. Nīpe hanīp aṅ daṅ mīdeinab u me, nīpe nībi bī gau mīdmagö yabīṭ lōp rō, hon u rō nōp nībi bī gau mīdmagö yabīṭ līnabun. *

¹³ Hanīp Ana nīpe ke yuō apōm hanīp aṅ daṅ mīdöp u me, hon God aṅ daṅ mīdpun, nīpe hanīp aṅ daṅ mīdöp u, nīṅ aij gīpun. *

¹⁴ Bapi God Ñī nīpe nībi bī kalīp ud kamīṅ yunīm, a göm, yua u, hon amgö hon ke nīṅun, nībi bī gau kalīp hag ñābun.

¹⁵ Nībi bī, Jisas nīpe God Ñī nīpe yabīṭ mīdöp, a göm waiō hagpal gau, God kalīp aṅ daṅ mīdöp; kale God aṅ daṅ mīdpal.

¹⁶ Anību, God nīpe hanīp mīdmagö yabīṭ lōp u nīṅ udun, gasī anību nīṅöl gī nōp mīdpun.

God Bī mīdmagö lep. Nībi bī mīdmagö lībal gau, God aṅ daṅ mīdpal; God kalīp aṅ daṅ mīdöp.

¹⁷ Hon God aip jīm ñöl mīdeinabun u, nīpe nībi bī mīdmagö yabīṭ lōp u rō, hon u rō nōp nībi bī mīdmagö yabīṭ līnabun. Anīb u me, God manō kub hagnab ñīn u, anīnīn gö pīñīṅ gagnabun; hubīköl u nōp gun mīdeinabun.

¹⁸ God hanīp mīdmagö yabīṭ lōp u me, hon pīñīḡ gun rō lagöp. Hanīp ilōn ñīnaböl, a gīnabun u me, anīnīn gö pīñīṅ gīnabun. Anību, nībi bī pīñīṅ gīpal gau,

* 4:2: 1Ko 12:3 * 4:3: 1Jn 2:18 * 4:4: Mad 12:29; 1Jn 5:4-5 * 4:5: Jon 8:47; 15:19 * 4:9: Jon 3:16 * 4:10: Ro 5:8-10; 1Jn 2:2 * 4:12: Jon 1:18 * 4:13: 2Ko 1:22; 1Jn 3:24

¹⁷ God nan nɪhön nɪhön wasö göp gau gɪnaböl u, nan si nan naij gɪnaböl, pen nan si nan naij adö rɪmnap gɪnaböl, God nɪŋöm arö gɪnab.

¹⁸ Hon nɪŋbun, nɪbi bɪ God ñɪ pai nɪpe mɪdpal gau, nan si nan naij gagnaböl; God Ñɪ nɪpe kalɪp abad mɪdö, Seden kalɪp gɪ naij gɪnɪm rö lagöp. *

¹⁹ Hon nɪŋbun, hon God ñɪ pai nɪpe mɪdpun; pen nɪbi bɪ ram mɪnönj ɪɪ i gasɪ nɪŋbəl gau magöŋhalö Seden ñɪmagö adö nɪpe mɪdpal.

²⁰ Hon nɪŋbun, God Ñɪ nɪpe apöm gasɪ aɪj hanɪp ñö, God pör kabö göl hagab u nɪp nɪŋnabun. Ñɪ nɪpe Jisas Krais aɪp jɪm ñöl mɪdpun u me, Nap God Bɪ kabö göl u aɪp jɪm ñöl mɪdpun. Jisas Krais nɪpe God kabö göl me. Nɪpe kamɪŋ pör mɪdep Bɪ u.

²¹ Ñɪ pai mɪdmagö yad gau. God hon, a göm, nan piral sabe gɪpal gau, kale asɪ masɪ gɪmim.

* 5:18: 1Jn 3:9

2 Jon

Jon köp an u kalî kliñ rîka

¹ Yad nîbi bî Jisas Kraîs nîp nîj udpal gau kalîp abad mîdpin.

Kalöp, nîbi God hadame nöp udnabin a ga u abe, ñî pai nîpe abe, kalöp köp i kalî kliñ rîkabin. Yad kalöp mîdmagö yabiñ lîbin. Pen yad nöp wasö, nîbi bî Jisas Kraîs manö nîj nîj udpal gau magöñhalö kalöp mîdmagö lîbal.

² Kalöp mîdmagö lîbun u, Jisas Kraîs manö nîj nîj udno, hanîp mîdmagö an dan kamîj mîdöm, pör pör nöp mîdeinab.

³ Nap God abe, Ñî nîpe Jisas Kraîs abe, hanîp mög nîj mil ud aij gîmil, abad mîd aij gîlö nîjöl gî, hon Jisas Kraîs manö nîj nîj udöl gî mîdun, pen pen mîdmagö löl gî mîdeinabun.

Jisas Kraîs manö nîj nîj udöl gî, pen pen mîdmagö löl gî mîdaimim

⁴ Ñî pai kale rîmnap Jisas Kraîs manö nîj nîj udöl gî, hagöp rö gaböl u nîjem, yad mîñ mîñ yabiñ gîpin; Bapi hanîp anîg gîmim, a ga. *

⁵ Pen nîbi aij. Yad nöp manö kalî kliñ rîkem hagabin, hon mîdmagö pen pen lî mîdaiun. Manö anîbi manö gîsön nîbö ap wasö; God nîpe hadame dagol gau iñ göm, manö klö hagöm, manö anîbi haga. *

⁶ God manö klö hagöm, anîg gîmim, a ga rö nöp geinabun u, God nîp mîdmagö lun, nîbi bî gau abe kalîp mîdmagö lîbabun. God nîpe hadame dagol gau iñ göm, manö klö hagöm, manö anîbi hagö nîjbim: kale magöñhalö pen pen mîdmagö lîmim.

Nîbi bî rîmnap manö pîral hag ñîbal

⁷ Nîbi bî God Manö hagabun, a göm, manö pîral hag ajaböl gau, kale iru mîdpal. Kale hagpal, “Jisas Kraîs nîpe hañ roman löm, ram mînönj iñ i auaga,” a gîpal. Nîbi bî anîg gîpal gau, kale bî pîral hagep bî, bî Jisas Kraîs Nîp Mulu Kal Nîjeb Bî. *

⁸ Pen kale nîj aij gîmim. Wasö u, wög nîp gîpim u hir gînim rö löp. Nîj aij

gîmim, God kalöp nan aij ñînabin a ga u magöñhalö udmim.

⁹ Nîbi bî Kraîs manö hag ña u arö göm, manö pîral rîmnap udnaböl gau, God nîp aip jîm ñöl mîdagpal; nîbi bî Kraîs manö hag ña u nîj udöl gî nöp mîdpal gau, Bapi Ñî apil mîhau aip jîm ñöl mîdpal.

¹⁰ Anîb u, nîbi bî rîmnap kalöp God Manö hag ñînîg auaiöl, nîj aij gîmim, kalîp udmim. Manö kabö göl anîbu arö göm, manö pîral rîmnap hagaiöl, kalîp hag wîhai dam ram kale raul dan ud aragmim.

¹¹ Nîhön gînîg: nîbi bî anîb gau kalîp hag wîhai uñ gî dam ram kale ud arbe, manö pîral kale hagpal anîbu, kale ke abe hagpim rö lîbab.

Manö magö adîj rîmnap

¹² Yad kalöp manö iru mîdöp gau kalî kliñ rîkbnepe u pen köp ñîg ig nöp rîkagnabin; yad ke amem, kalöp amgö nîjem, aip asîk mîdun manö hagun, mîñ mîñ yabiñ gîbabun.

¹³ Nîbi aij. Nañîn mîdmagö ne aui mîdöp ñî pai nîpe nöp, “Mîdpan?” a gîpal.

* 1:4: 3Jn 3 * 1:5: 1Jn 2:7 * 1:7: 1Jn 4:1-3

3 Jon

Jon köp hain nîbô u kalî kliñ rîka

¹ Yad nîbi bî Jisas Krai nîp nîŋ udpal gau kalîp abad mîdpin.

Nöp bî nîŋeb aij yad Gaias köp i kalî kliñ rîkabin. Yad nöp mîdmagö yabîl lîbin. *

² Mîdamam aij yad. Yad God nîp sabe gem hagpin, “Gaias nîp abad mîdaimön, nîp mîña nan ap gagnîm, mîd aij gînim,” a gîpin. Yad nîŋbin, ne ana ne aŋ dan mîd aij gîpan.

³ Krai nîbi bî aŋ mam rîmnap aui apöm, ne Jisas Krai manö nîŋö nîŋ ud pîdöŋ gîmön, hagöp rö nöp göl gî mîdpan, a geila u, yad mîñ mîñ yabîl gîpin. *

⁴ Nî pai yad gau, Jisas Krai manö nîŋö hagöp rö nöp gîpal, a gînaböl u, yad mîñ mîñ yabîl gînabin.

Gaias gî aij ga u nîŋöm, Jon mîñ mîñ yabîl ga

⁵ Mîdamam aij yad. Yad nîŋbin, Jisas Krai hagöp rö nöp gîmön, Krai nîbi bî aŋ mam rîmnap kalîp pör ud aij yabîl gîpan. Aŋ mam ram mînön mîlö kub gau nîbô nîŋagpan gau, kalîp haŋöwaŋö udmön, abad mîd aij gîpan.

⁶ Krai nîbi bî kalîp anîg gîpan gau rîmnap apöm, Krai nîbi bî cöc aui mîdpal kalîp hagla, “Gaias Krai nîbi bî nîpe gau kalîp mîdmagö yabîl löp,” a gîla. Nîbi bî God wög gî ajpal anîb gau ud aij gî dammön, kale ram mînön ke nîbô ap arnîg gînaböl u, nan gî ñeb rîmnap kalîp ñîmön. Nan kalîp ñînabön u kale udöm, gau ajöm, God nîp wög göm, nan magö rauöm ñîŋnaböl. *

⁷ Kale Jisas Krai manö aij u hag ñî ajöl gî, nîbi bî Krai nîp nîŋ udagpal gau kalîp hag nîŋöm, nan magö nan gau udagpal. *

⁸ Anîb u, nîbi bî aij anîbu rö kalîp ud aij gun, nan rîmnap ñîun, aip jîm ñîun, Jisas Krai manö nîŋö wög u gîno, ar aij gînab.

Daiodrepis gî naij ga

⁹ Yad Krai nîbi bî mîdpim gau kalöp köp ap kalî kliñ rîknö u pen bî Daio-drepis, bî kub mîdeinam, a göm, manö yad hagabin hag hain göm nîŋagab.

¹⁰ Anîb u, yad mîdpim u amem, nîpe manö naij hagöm, hanîp hag juöp manö u hagnabin. Pen anîbu nöp wasö; nîpe Krai nîbi bî aŋ mam God Manö hag ñî ajpal gau kalîp udagöm, nîbi bî rîmnap aŋ mam gau kalîp udnîg gîlö, nîpe wasö göm, anîg gîmim cöc i hainö auagmim, a göp.

Demidrias gî aij ga

¹¹ Mîdamam aij yad. Nîbi bî rîmnap nagî ubîŋ naij adö u hain gaiöl, ne unbö rö gagmön. Pen nîbi bî rîmnap nagî ubîŋ aij adö u hain gaiöl, ne unbö rö gîmön. Nîbi bî nagî ubîŋ aij adö u hain gîpal gau, God ñî pai nîpe mîdpal. Nîbi bî nagî ubîŋ naij adö u hain gîpal gau, kale God nîp nîŋagpal. *

¹² Nîbi bî magöŋhalö Demidrias nîp nîŋöm, bî aij, a gîpal. Demidrias nîpe Jisas Krai manö nîŋö u hagöp rö gab u me, nîpe bî aij u waiö lö nîŋbun. Yad u rö nöp Demidrias nîpe bî aij, a gabin. Ne nîŋban, yad manö nîhön hagnabin manö nîŋö nöp hagnabin.

Manö magö adîŋ rîmnap

¹³ Yad nöp manö iru nöp kalî kliñ rîkbnep u pen köp ñîg ig nöp rîkagnabin; *

¹⁴⁻¹⁵ söl mîdöp, yad ke amem, nöp mulu adîŋ nîŋem, aip asîk mîdul manö hagnabul.

God nöp abad mîdö, agamîj mîdaimön. Mîdamam gai i mîdpal nöp, “Mîdpan?” a gaböl. Mîdamam ne aip mîdpim gau kalîp magöŋhalö, “Jon kalöp hagöp, ‘Mîdpim?’ a göp,” a gîmön.

* 1:1: Ap 19:29; Ro 16:23 * 1:3: 2Jn 4 * 1:6: Dai 3:13 * 1:7: 1Ko 9:12 * 1:11: 1Jn 3:6-10 * 1:13: 2Jn 12

Jud

Jud köp kalî kîîñ rîka

¹ Yad Jud, Jems nîmam nîpe u. Jisas Krais wög gi ñeb bî nîpe ap mîdpin.

Manö kalî kîîñ rîkabin anîbi, kalöp nîbi bî Bapi God, kalöp udnabin a göm udöm mîdmagö löp nîbi bî gau, kalî kîîñ rîkabin. Jisas Krais nîpe kalöp abad mîdöp.

*

² God apil mîhau kalöp mög nîñmil, ud aij gîmil, mîdmagö lîmil, gîlö aran.

Bî God Manö piral hagep gau

³ Nîbi bî nîñeb aij yad. Kalöp köp kalî kîîñ rîkem, Jisas Krais hanîp ud kamîñ yua manö aij u rîmnap hagnabin, a gem, gasî u nîñnô. Pen yad uri gasî nîñbin, kale klô yabîl gîmim, Jisas Krais manö aij hanîp nîbi bî nîpe hag ña u, nîñ ud pîdön göl gi mîdaimim, manö anîbu uri nöp köp kalî kîîñ rîkem, kalöp yunabin, a gîpin.

⁴ Bî naij God nîñagal rîmnap agamî apöm, kalöp aip magum gîpal. God nîpe nîbi bî mög nîñöm, Ñî nîpe hag yuö apöm, uma u me, nîbi bî nan si nan naij geinaböl u, God nîp hag nîñlô, nîpe nan si nan naij gîñaböl u nîñöm arö gîñab. Pen bî naij anîb gau, manö aij anîbu ud ado göm hagep, “Hon nan si nan naij hañwawö gîno, God hanîp pen nan ap gagnab,” a gîpal. Anîg gîpal anîbu, Bî Kub hon Jisas Krais nîp arö göm, gi naij yabîl gîpal. Hadame dagol gau God Manö kalî kîîñ rîkôm, nîbi bî anîg gîñaböl gau ilön kub yabîl udnaböl, a gîla. *

⁵ Hadame nöp ga u nîñbim u pen hauî gîmim rö löp rö, kalöp kauyan hagnîg gabin. God nîbi bî nîpe Isrel kai, ram mîñnön Ijip nîbö ud asîk daua, pen hainö nîp gasî nîñagla gau kalîp al pak lö umla. *

⁶ Ejol rîmnap, ram mîñnön aij kale mîd aij gîla gau arö gîlö, God kalîp sîbön göp

mîgan u nagî lö, manö kub hagep ñîñ kub u abad mîdpal. *

⁷ Anîb unbö rö, Sodom Gomara abe, daun rîmnap ram mîñnön yöp söl anîb gau abe, kale nîbi si bî si gi damöm, gi naij yabîl geila. Nîbi bî mab ke pör pör innab au amöm, ilön kub udnaböl u, nîbi bî gau magöñhalö nîñlan, a göm, Sodom Gomara nîbi bî gau kalîp mab mîñan kumi kabö lan nîbö u yuö, apöm kalîp in habîk ara. *

⁸ Bî nabön nîñöm manö piral hagep, hagabin anîb gau, kale u rö nöp hañ roman kale ke gi naij göm, Bî Kub manö nîpe hag juöm, ejol gau kalîp manö naij hagöm, gîpal.

⁹ Pen Mosîs umö, ejol kub yabîl Maikel aip, Seden aip, Mosîs wip he u udnîg pen pen haglö u, Maikel Seden nîp hag juaga. Nîpe yîharîñ haga, “God nîpe ke nöp gasî ñîñîm!” a ga. *

¹⁰ Maikel gasî nîñ aij göm anîg haga u pen bî hagabin gau, nan nîñhön nîñagpal gau, manö naij naij nöp hagöm hañwawö hag jubal. Pen kale, gasî nîñ aij gagöm, kaj kain gîpal rö gîpal u me, God pen kalîp ilön kub yabîl ñîñab. *

¹¹ Bî anîb gau kalîp mög nîñbin. Adam ñî nîpe Ken gi naij ga rö gîpal. Mumug mani nan gau nöp gasî nîñöm, bî ne Belam hadame nöp ga rö gîpal. Anîb u, kale bî ne Kora, God Manö rîb juöm uma rö umnîg gaböl. *

¹² Pen kale God nîp mîdmagö löl gi, añ mam pen pen mîdmagö löl gi, nan jîm ñöl ñîñnîg apîm, magum gîpîm ñîñ u, kale God nîp gasî nîñöm wasö, yîharîñ apöm nan unam ud ñeb gi ñîñlô, gac kale kalöp u rö nöp cîg göp. Anîb u, kumi apöm möñ alagöm yîharîñ pak gi dö gi aröp rö u mîdpal. Mab ñîñeb magö pîlagö îl halö ud julö hadö böñ nöp mîlep ga rö mîdpal. *

¹³ Nan naij ke yabîl gi damöm, ñîg solwara pa jö ma jö göm, kîñu habkob lî ap lugöp rö gîpal. Nîbi bî anîb gau, God nîpe

* **1:1:** Mad 13:55 * **1:4:** Gal 2:4; 2Pi 2:1 * **1:5:** Eks 12:51; Nab 14:29-30 * **1:6:** 2Pi 2:4 * **1:7:** Jen 19:1-25; 2Pi 2:6,10 * **1:9:** Dan 10:13,21; 12:1; 2Pi 2:11; Rep 12:7; Sek 3:2 * **1:10:** 2Pi 2:12 * **1:11:** Jen 4:7-8; 1Jn 3:12; 2Pi 2:15; Nab 16:1-35 * **1:12:** 2Pi 2:13,17 * **1:14:** Adam abe wö ralñabön u, Inok nîp mudun jîñ u yag daula

gö, kale gapı ju sıbön an gau am ado gi auagep rö adö u arnaböl.

¹⁴ Adam il nıpe rıka u, rık damöm, Inok nıp me kagoı jıı u* yag daula. Inok nıpe hadame nöp God manö nıpe hagöm, bı kalöp pıral hagpal anıb gau rö nııöm haga, “Nııim! Bı Kub ejol uı nıpe nın juöl iru yabıl nöp damöm, *

¹⁵ nıbi bı magöıhalö manö kub hagnab. Nıp gası nııagöm, manö nıpe hagöp rö gagöm, nan sı nan naij adö ke ke göm, nıp manö kłö naij adö ke ke hagöm gıpal rö, kalıp ilön kub yabıl nınab,” a ga.

¹⁶ Bı manö pıral hagpal, kalıp hagabin gau, kale pör hag har har göl gi, manö udöl gi, gi mıdpal. Hanıp ke aij gınab adö u gun, a göm, haıöwaıö gi naij gılö arab. Yad nöp bı kub mıdpin, a göm, gası u nııöm, hagpal. Pen nıbi bı rımnab hanıp aij gınım adö u gılan, a göm, kalıp hib dap raneb manö pıral nöp hag hag gılö aröp.

¹⁷ Pen bı nııeb aij yad gau. Bı Kub hon Jisas Krais bı manö nıpe ud arep gau nöd hagla manö u gası nııöl gi mıdaimim.

¹⁸ Kalöp hagla, “Nın hain u, nıbi bı God nıp gası nııagal gau, gası naij kale ke nııbal rö göl gi, kalöp hag hain gınaböl,” a gıla. *

¹⁹ Bı hagabin bı anıb gau, God Ana kalıp aip mıdagöp. Gası ke auöp rö nııöm gıpal u me, kalöp nıbi bı ud asık ke ke lıbal.

²⁰ Pen nıbi bı nııeb aij yad gau. Jisas Krais manö aij u nıı uıdpim u, nıı uıdep magö uı yabıl anıbu nıı ud pıdörı gımim, manö aij anıbu yuö u pör nöp rımnab halö nıı aij gımim, gi dammim, gıpe arnım. Ana Uı u kalöp gası nıö nııöl gi, kłö nıpe ud nıp sabe göl gi mıdaimim. *

²¹ Bı Kub hon Jisas Krais kalöp mög nııöb u me, nıpe kalöp dam ram mınörı kumi kabö adö lan au lö, pör pör nöp kamıı mııeinabim. Pen am nıpe aip pör pör mııaiun, a gımim, abad mıdpim nın i, God hanıp mıımagö löl gi nöp mııdöp, a gımim, gası u nıı mıdaimim.

²² Nıbi bı gası mııhöp nııöm, gası iru nııbal gau, kalıp mög nıımim, manö hain hagnim.

²³ Nıbi bı rımnab mab mııan adö u aröl rö löp gau, kalıp ud kamıı yumim, kamıı aröl. Nıbi bı rımnab kalıp u rö nöp mög nıımim uıdmim, pen mıımagö kale ke auöp rö gıpal rö, hane u rö nöp gi naij gun rö löp, a gımim, nıı aij gımim mııdaimim. Nan sı nan naij kale gıpal gau pıııı gımim, ası ması gımim. Nan sı nan naij gi mııdlö waıı kale abe gac göp a gımim, udagnim. *

Bı Kub hib dap raneb manö ap

²⁴ Mıııı kalöp God nıımagö adö u labin.

Nıpe kalöp abad mııdö nııöl gi, ap lug pakagnabim.

Hainö kalöp udöm, nıpe ke mailö aij ke halö mııdöp au lö,

nıbi bı asıı mııdagöp nıpe mııdmim, mııı mııı yabıl gınabim. *

²⁵ God nıpe aıı. Nıpe hanıp ud kamıı yuöp.

Bı Kub hon Jisas Krais hanıp, a göm, umöm uraka u,

hadame dagol gau rııöm, mıı damöm, uri, hainö, pör pör nöp nıpe mıııdep nöp mııdöm,

nıpe Bı mailö aij halö, Bı aij unbö ke, Bı kłö naij yabıl, Bı magöıhalö abadep mııdöp.

Anıbu, hib nıpe pör nöp hagno adö aran. Anıb unbö rö aij.

* 1:14: Jen 5:18,21-24

* 1:18: 2Pi 3:3

* 1:20: Kol 2:7

* 1:23: Sek 3:2; Rep 3:4

* 1:24: Ro 16:27; 2Pi 3:18

Repelesin

Jon naböŋ niŋöm kalı kliñ rıka

¹ Yad Jon, God wög gı ñeb bı nıpe ap mıdpin. Manö kalı kliñ rıkabin anıb i, nöd waiö niŋagla. Nıbi bı God nıp wög gı ñıbal gau, nan niñhön niñhön söl gınım u niñlan, a göm, God nıpe Jisas Krais nıp hagö, nıpe pen ejol nıpe u yuö apöm gö, yad naböŋ niñnö. *

² Naböŋ niñnö anıbu, God manö nıpe haga u abe, Jisas Krais manö nıpe haga u abe niñnö u, köp anıbi kalı kliñ rıkabin.

³ Söl mıdöp, nan niñhön niñhön naböŋ niñnö u magöŋhalö iñ göm gı dam arnab. Anıbu, nıbi bı manö kalı kliñ rıkabin anıb i kale ke amgö lı niñnaböl gau abe, nıbi bı rımnab amgö lı niñ haglö apdi niñnaböl gau abe, God Manö anıbi niñ udöm hain gaiöl u, God gö, miñ miñ gınaböl. *

Jon nıbi bı cöc unbö mudun jıŋ mıdeila gau kalıp manö hag ña

⁴ Yad Jon kalöp nıbi bı Esia Propins ram mınöŋ pro ke ke unbö mudun jıŋ Krais cöc nıpe mıdpim gau, köp i kalı kliñ rıkabin.

God nıpe miñi mıdöp, nıpe hadame dagol gau mıdmıdöp, nıpe hainö pör pör nöp mıdeinab u kalöp mög niñöm, ud aij göm, abad mıdö, kale agamıj mıd aij gı mıdaimim. God anıbu abe, ana mudun jıŋ sea kiŋ asıkep nıpe adö au mıdpal gau abe, kalöp mög niñöm, ud aij göm, abad mıdö, kale agamıj mıd aij gı mıdaimim. *

⁵ Jisas Krais, manö aij u damöm, God haga rö nöp göm umöm, iñ gı uraköm, ram mınöŋ gau kiŋ mıdpal gau kalıp magöŋhalö abad mıdöp u, nıpe u rö nöp kalöp mög niñöm, ud aij göm, abad mıdö, kale agamıj mıd aij gı mıdaimim.

Nıpe hanıp mıdmagö löm, hagape nıpe lugö umöm,

nan si nan naij gıpun gac u lık gı yuöp.

*

⁶ Hon Kiŋ kub Jisas Krais ram nıpe mıdun, Nap God nıp sabe gep nıbi bı nıpe mıdpun.

Anıb u, Jisas Krais, Bı mailö aij halö u, Bı klö yabıl u,

hib nıpe u pör nöp pör nöp hagno adö arnım!

Anıb unbö rö aij. *

⁷ Pen niñim! Nıpe kumi halö auö, nıbi bı ram mınöŋ gau nıbö gau nıbö magöŋhalö nıp waiö niñnaböl.

Bı nıp walab ud bınıŋ gıla gau abe magöŋhalö nıp waiö niñnaböl.

Nıp niñöm, nıbi bı ram mınöŋ gau nıbö gau nıbö magöŋhalö,

niñhön gınıg anıg gıpun, a göm, mög gö mıtöŋ kub gınaböl.

Niñö, anıg gınab me u!

Anıb unbö rö aij. *

⁸ God Bı Kub klö ke halö nan gau magöŋhalö gınım rö nöp mıdöp u, nıpe miñi mıdöp, hadame dagol gau mıdmıdöp, hainö pör nöp pör nöp mıdeinab. Nıpe hagöp, “Yad nöp gınö, nan gau magöŋhalö iñ göm mıdöp. Yad nöp gınö, nan gau magöŋhalö ur gınıg gınab,” a göp. *

Jon naböŋ niñöm Jisas nıp niña

⁹ Yad namam Jon, Kiŋ hon Jisas ram nıpe mıdun, nıp wög gı ñıno, nıbi bı gau hanıp gı naij gılö, gası iru niñagun, gası halö mıdun, nıp arö gagun, klö yabıl gun gıno arab. Yad God Manö u hag ñem, Jisas apöm manö aij hanıp hag waiö la manö niñö anıbu hag ñıno, yıp nagı löm, dam ñıg solwara rıb gus ga airan Padmos au lıla.

¹⁰ Airan Padmos gau mıdnö, Bı Kub ñın nıpe ap, God Ana u yıp ba lö niñöl gı, jöl yad gau adö manö kub ap, aıŋ magö rö hagöm haga,

¹¹ “Ne nan niñhön niñhön niñnabön gau, köp kalı kliñ rıkmön, nıbi bı daun kub ke ke unbö mudun jıŋ Krais cöc nıpe mıdpal gau, kalıp köp anıbu yuö arnım. Epesas ap, Smöna ap, Pegamam ap, Daiadaira ap, Sadis ap, Piladelpia ap, Leodisia ap yuö arnım,” a ga.

* 1:1: Rep 22:6 * 1:3: Rep 22:7,10 * 1:4: Eks 3:14-15; Rep 3:1; 4:5 * 1:5: Kol 1:18; Sam 89:27 * 1:6: 1Pi 2:9; Rep 5:10; 20:6 * 1:7: Dan 7:13; Sek 12:10; Mad 24:30; Jon 19:34-37; 1De 4:17 * 1:8: Rep 21:6; 22:13

12 Manö anig hagö nıñöl gi, yad bi manö hagab anıbu nıñın, a gem, ado gem nıñnö, lam kabö gol udöm gıla unbö mudun jıñ u mıdeia.

13 Pen lam anıb au, yad nıñnö, Bi ap Ñı nıpe rö bi ap mıdeia. Nıpe wañj mılö kub yabıl ap yımö ma goł nıpe pału ga; kabö gol udöm gıla dip nagi kub ap ud pabıl anı au gılan pıg la. *

14 Nabıc cög umagö nıpe u, kaj sipsip unı rud mıdöp rö, aka kumi rud mıdöp rö, la. Amgö nıpe u, mab mıtıan rö mıdeia. *

15 Ma kíd nıpe u, nan kapa klö “bras” a gıpal u laulö, in kılíd udöp rö u ga. Pen manö nıpe u, ñıg hij kub bıg gu hagöp rö u haga.

16 Ñımagö yijig kíd nıpe u, gapı unbö mudun jıñ u udöl mıdeia. Pen ru mılö kíd goł goł ga ap meg mıgan adö lanı ajmanı raua. Mulu majmanı nıpe u, sıdö anı aulık apöm, mailö kíd yabıl hagöm göp rö u ga. *

17 Yad nıp nıñem, ma il nıpe au ap lug maben yımem, nıbi bı umbal kıla göp u rö mıdainö. Anıg gınö, ñın yijig böñ nıpe u yıp ud nıñöm haga, “Pıñıñ gıgmön! Yad ke gınö, nan gau magöñhalö il göm mıdöp. Yad ke gınö, nan gau magöñhalö ur gınıg gınab. *

18 Yad me Bi Pör Kamıñ Mıdöp u. Nöd umnö u pen nöñ! Mıñı kamıñ mıdem, pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinabin. Yad ‘Umeb Magö’ u abad mıdpın. Nıbi bı umöm, am ‘Wip Ana Ram’ mıdpal gau, yad ki rib u udöl mıdem, ‘Wip Ana Ram’ ka u abe, nıbi bı ‘Wip Ana Ram’ au mıdpal abe abad mıdpın. Yad ajöñ hiıkeinabin kale u rö nöp kamıñ arnaböl.

19 “Anıb u, nan nıñön nıñban u köp kalı kılın rıkmön. Mıñı gab rö nıñmön, hainö gınab rö nıñmön, magöñhalö köp yanı kalı kılın rıkmön.

20 Pen nan nıñabön gau, manö il u anıg göl mıdöp: lam gol udöm gıla unbö mudun jıñ nıñabön gau, nıbi bı ram mınöñ ke ke unbö mudun jıñ Krais cöc nıpe mıdpal gau nıñabön. Pen gapı unbö mudun jıñ

ñımagö yijig böñ yad adö u nıñabön gau, ejol cöc unbö mudun jıñ abad mıdpal gau nıñabön,” a ga.

2

Krais nıbi bı nıpe Epesas mıdmıdal manö hag ñeb

1 “Pen daun kub Epesas Krais nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılın rıkmön hagmön:

‘Bı gapı unbö mudun jıñ ñımagö yijig böñ lau nıpe adö u udöl gi, lam gol udöm gıla unbö mudun jıñ anı au ajöp u, Epesas nıbi bı abad mıdpın gau kalıp manö anıbi hag yuöp. *

2 Nıpe hagöp,

“Kal wög klö gımim gi dammim bıslam mıdmim, jı nıñagpım u, nıñbin. Nıbi bı gi naij gıpal gau kalıp nıñbe, kalöp aij gagöp. Bı Jisas manö ud arep mıdpın, a göm, manö pıral hagpal gau kalıp nıñ aij gımim, ası ması gıpım. *

3 Yıp nıñ udmim manö yad hagpe kalöp marö ñılö, jı nıñagmım, yad aip cıg göl gi nöp mıdpım u, yıp aij göp.

4 “Pen yad manö ap mıdöp. Yad aip nöd cıg gımim mıdmagö yabıl lı mıdaıbe nagi adö u dam yubım gai?

5 Nöd yıp mıdmagö lı mıdmim gi aij gıpe nagi aij anıbu, nıñhön gınıg arö gıpun a gımim kuöyanı udmim, nöd mıd aij gımıdım rö mıdaimım. Wasö u, yad apem lam kale u pılı gi udnabin. *

6 “Pen adö ap gıpım u, yıp aij göp. Nıbi bı kale bı Nikolas manö pıral nıpe u udöm, nagi naij adö u gılö yıp aij gagöp rö, kalöp u rö nöp aij gagöp.

7 “Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Krais nıbi bı nıpe mıdpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımım.

Nıbi bı marö auö, gası iru nıñagöm, yıp cıg göl gi nöp mıdeınaböl gau, ñın hain aunab u kalıp hagnö, mab magö ur pör mıdep God wög naböñ aij nıpe adö

* 1:13: Dan 7:13; 10:5 * 1:14: Esi 43:2; Dan 7:9; 10:6; Rep 2:18; 19:12; 14:2 * 1:16: Hib 4:12; Rep 2:12; 19:15

* 1:17: Ais 44:6; 48:12; Rep 2:8; 22:13 * 2:1: Rep 1:16 * 2:2: 1Jn 4:1 * 2:5: Rep 3:3 * 2:7: Jen 2:9; Rep 22:2,19

lan ranab u udöm ñiñnaböl,” a göp,’ a gımön. *

Krais nıbi bı nıpe Smöna mıdmıdal manö hag ñeb

8 “Pen daun kub Smöna Krais nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılñ rıkmön hagmön:

‘Bı nıpe gö, nan gau magöñhalö il göm mıdöp u; Bı nıpe gö, nan gau magöñhalö ur gınıg gınab u; Bı umöm kauyan uraka u, Smöna nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

9 Nıpe hagöp,

“Yad nıñbin, nıbi bı rımnap, hon God nıbi bı yıjıg göl mıdpun a gıpal u pen Seden sabe gep ram nıpe mıdöm, kalöp manö udöl gı mıdpal. Marö kalöp nıñhön nıñhön mıdöp gau, yad u rö nöp nıñbin. Kale nıbi bı mög gep rö mıdpim u pen yad nıñbin God amgö ilö adö nıpe u kale nıbi bı gep yabıl mıdpim. *

10 Kalöp marö gınıg gab u, gası kub nıñagmim. Nıñim! Söl mıdöp, Krais nıp cıg aij gıpal aka ap lug paknaböl, a göm, Seden gö, kalöp rımnap ud nagi lınaböl. Kalöp ñın unbö sıduñ lan u rö gı naij göl gı mıdeinaböl. Pen kalöp nıñhön nıñhön göm, böñ nöp al pak lınıg geinaböl u, gası kub anıbu nıñagmim. Yıp cıg göl gı nöp mıdpe al pak leinaböl u, kalöp usajıl bad pör kamıñ mıdep u ñınabin. *

11 Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Krais nıbi bı nıpe mıdpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımim.

Seden kalöp neb neb gınab u pen nıbi bı yıp cıg göl gı nöp mıdeinaböl gau, ilön kub udöm umla rö u kuöyan umagnaböl,” a göp,’ a gımön. *

Krais nıbi bı nıpe Pegamam mıdmıdal manö hag ñeb

12 “Pen daun kub Pegamam Krais nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılñ rıkmön hagmön:

‘Bı ru mılö kıd nıpe goł goł kıd mıdöp u, Pegamam nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

13 Nıpe hagöp,

“Yad nıñbin, kale bıslam yabıl mıdpim. Nıbi bı ram mınöñ kale mıdpim an au, Seden kın rö abad mıdöp. Pen kale manö yad nıñ ud aij gımim, yıp cıg aij göl gı mıdpim. Ram mınöñ Seden abad mıdöp anıbu, namam Adipas manö aij yad u nıbi bı gau kalıp hag ñı mıdö, nıp al pak lıla u pen yıp arö gagpe.

14 Pen manö rımnap mıdöp. Nıbi bı kale rımnap, Belam manö hag ñı mıdöp rö hag ñıbal. Bı Belam anıbu, Belak nıp rımıd ukö me, Belak nıpe am Isrel nıbi bı gau kalıp fıp gı ud arö, kale yıp arö göm, nan ñıñeb nan yıharıñ god pıral gau nıp pak sabe gı ñeila u ñıñla. Belak Isrel nıbi bı kalıp hagö, kale nıbi bı si bı si gıla. *

15 Isrel nıbi bı hadame gau gıla rö, kale rımnap bı Nikolas manö pıral nıpe u udmim, nagi naij adö nıpe u hain gımim gıpe aröp.

16 Anıb u, nan si nan naij gıpim u, nıñhön gınıg anıg gıpun a gımim, arö gımim. Pen anıg gagnabim u, yad söl yıñıd apem, ru mılö kıd meg mıgan yad yan nıbö amjaköp u udem, nıbi bı anıg gıpal gau aip pen pen gınabin. *

17 Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Krais nıbi bı nıpe mıdpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımim.

Seden kalöp neb neb gınab u pen nıbi bı yıp cıg göl gı nöp mıdeinaböl gau, yad nan ñıñeb mana pi gıla u rımnap ñınö ñıñnaböl. Pen kalıp kabö rud ke ke ñınabin. Kabö ñınabin adö anıb gau, hib gıson nıbö u rık ke ke añı añı ñeinabin, nıbi bı udnaböl gau nöp nıñnaböl,” a göp,’ a gımön. *

Krais nıbi bı nıpe Daiadaira mıdmıdal manö hag ñeb

* 2:9: 2Ko 11:14-15; Rep 3:9 * 2:10: 2Di 4:8; Jem 1:12
2Pi 2:15 * 2:16: Rep 3:11 * 2:17: Eks 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Ais 62:2

* 2:11: Rep 20:14; 21:8 * 2:14: Nab 22:1-25:2; 31:16;

18 “Pen daun kub Daiadaira Kraiſ nı̄bi bı̄ nı̄pe mı̄dpal gau, ejol kalı̄p abad mı̄döp u nı̄p manö kalı̄ kliñ rı̄kmön hagmön:

‘God Ñı̄ nı̄pe, amgö mab mı̄tañ rö mı̄dö nı̄ñöl gı̄, ma kı̄d nı̄pe u, kapa bras a gı̄pal u laulö in kı̄ı̄d udöp rö mı̄döp u, Daiadaira nı̄bi bı̄ abad mı̄dpan gau kalı̄p manö anı̄bi hag yuöp. *

19 Nı̄pe hagöp,

“Kale gı̄pım nagı̄ adö u, yad nı̄ñbin. Yı̄p abe, nı̄bi bı̄ gau kalı̄p abe mı̄dmagö lı̄mım, klö gı̄mım yı̄p wög göl gı̄ nöp mı̄dpım u, yad nı̄ñbin. Añ mam gau pen pen ud aij gı̄mım, gı̄ ñı̄mım, marö auö bı̄slam mı̄dmım gası̄ iru nı̄ñagpım u, yad nı̄ñbin. Gı̄pım anı̄bu, nöd pro pro gı̄mı̄dim u pen mı̄ñı̄ rapın gı̄pım u, yad nı̄ñbin.

20 Pen manö ap mı̄döp. Nı̄bi Jesebel u hag yuagpım. Manö pı̄ral hagöm, yad nı̄bi God manö hagep mı̄dpın a göp. Nı̄bi bı̄ yı̄p nı̄ñ udpal gau kalı̄p manö pı̄ral hag ñöm, ı̄p gı̄ ud arö, kale yı̄p arö göm, nı̄bi si bı̄ si gı̄pal. Nı̄pe kalı̄p hagö, nan ñı̄ñeb nan yı̄harı̄ñ god pı̄ral gau nı̄p pak sabe gı̄ ñı̄mı̄dal u ñı̄ñbal. *

21 Nı̄pe nagı̄ naij adö anı̄bu arö göm mı̄d aij gı̄nım aka gem, nı̄ñ mı̄d wasö nı̄ñem arö gı̄pın.

22 Anı̄g göp rö yad nı̄p abañ adö au yunö, nı̄p mı̄ña kub gö, ilön kub yabı̄ł udnab. Nı̄bi bı̄ nı̄pe aı̄p nı̄bi si bı̄ si gı̄pal anı̄b gau, nan si nan naij gı̄pun u nı̄hön gı̄nı̄g anı̄g gı̄pun a göm arö gagnaböl u, kalı̄p u rö nöp gı̄nö, mı̄ña kub gö, ilön kub yabı̄ł udnaböl.

23 Nı̄bi bı̄ nı̄p hain gı̄pal gau kalı̄p böñ nöp al pak leınabin me, nı̄bi bı̄ yad ram mı̄nön ke ke cöc ke ke mı̄dpal gau, yı̄p nı̄ñ aij göm nı̄ñnaböl, yad nı̄bi bı̄ gası̄ rı̄mı̄d an kale yañ nı̄ñ aij gem, magöñhalö gı̄pım rö nı̄ñem, kalöp añı̄ añı̄ pen anı̄bu rö ñı̄nabin. *

24 Pen kale Daiadaira nı̄bi bı̄ rı̄mnap, nı̄bi anı̄bu manö naij hag ñöb manö u udagmım, Seden manö naij yuö a gı̄pal manö u udagpım rö, manö marö kalöp rı̄mnap hagagnabin.

25 Pen yı̄p nı̄ñ udmım cı̄g aij gı̄pım nagı̄ u ud sı̄sı̄ göl gı̄ mı̄dpe mı̄dpe, hainö yad nı̄nam! *

26 Nı̄bi bı̄ yı̄p cı̄g aij göl gı̄ nöp mı̄d damöm, mı̄ñör auö yı̄p arö gagnaböl gau, yad kalı̄p hagnö, nı̄bi bı̄ ram mı̄nön ke ke gau kalı̄p abad mı̄deınaböl. *

27 Nı̄hön gı̄nı̄g: Bapi manö ap yı̄p hagöm haga,

‘Yad hagnö, ain ilön ap udöm, rin cög gau pa jö ma jö gı̄pal rö, nı̄bi bı̄ ram mı̄nön ke ke gau

klö naij yabı̄ł göm kalı̄p abad mı̄deınab,’ a ga.

28 Pen nı̄bi bı̄ yı̄p nı̄ñ udöm cı̄g aij göm nagı̄ u ud sı̄sı̄ göl gı̄ mı̄deınaböl gau, kalı̄p gapı̄ pagı̄n aij ram mı̄nön jın parı̄kö nı̄ñöl gı̄ nı̄ñbal rö u ñı̄nabin. *

29 Kale nı̄bi bı̄ gası̄ rı̄mı̄d mı̄dainım gau, God Ana nı̄pe Kraiſ nı̄bi bı̄ nı̄pe mı̄dpal ram mı̄nön ke ke gau kalı̄p manö hagöp u nı̄ñ aij gı̄mım,” a göp,’ a gı̄mön,” a ga.

3

Kraiſ nı̄bi bı̄ nı̄pe Sadis mı̄dmı̄dal manö hag ñeb

1 “Pen daun kub Sadis Kraiſ nı̄bi bı̄ nı̄pe mı̄dpal gau, ejol kalı̄p abad mı̄döp u nı̄p manö kalı̄ kliñ rı̄kmön hagmön:

‘Bı̄ God Ana ramö pak unbö mudun jı̄ñ löp u abe, gapı̄ unbö mudun jı̄ñ u abe ud mı̄döp u, Sadis nı̄bi bı̄ abad mı̄dpan gau kalı̄p manö anı̄bi hag yuöp.

Nı̄pe hagöp,

“Nagı̄ kale nı̄hön nı̄hön gı̄pım u hadö nı̄ñbin. Nı̄bi bı̄ gau nı̄ñlö, kamı̄ñ mı̄dmım yı̄p hain gı̄pım rö löp u pen böñ nöp ummım yı̄p hain gagpım. *

2 God yad manö hagöp rö gı̄ dammım, an au arö gı̄pe u, God nı̄p aij gagöp. Anı̄bu, amgö kale ñañı̄ mı̄döp u rö, urakmım, kamı̄ñ magö kale hir gı̄nı̄g gab u nı̄ñ aij gı̄pe, klö gı̄nım.

3 Anı̄b u, Kraiſ manö aij u hag ñeila nı̄ñbım u, nı̄ñ ud pı̄dön gı̄mım, nan si nan naij gı̄pım u, nı̄hön gı̄nı̄g anı̄g gı̄pun

* 2:18: Rep 1:14-15

* 2:20: 1Ki 16:31; 2Ki 9:22

* 2:23: Sam 7:9; Jer 17:10; Rep 20:12-13

* 2:25: Rep 3:11

* 2:26: Sam 2:8-9

* 2:28: Rep 22:16

* 3:1: Rep 1:4,16

a gımim, arö gımim, Krais manö aij u hagöp rö gımim. Pen uhön hauł hanmim urakagnabim u, yad bı nan si udep gau nıñ mıdlö auagpal rö u aunö, nıñmim pa gılı gınabim. *

⁴ Pen Sadis nıbi bı rımnap ne gau wałj kale gıpe prı gagöp; manö aij yad nıñ udöm, hagöp rö nöp göl gı mıdpal rö, kale wałj rud löm, yad aip ajeinabun. *

⁵ Nıbi bı marö auö, klö göm, yıp nıñ ud pıdön göm, cıg göl gı nöp mıdlö arnab gau, yad kalıp u rö nöp wałj rud aij anıbu lı nınabin. Pen hib kale pör mıdep buk yan kalı kılın rık lınö mıdöp u, kık gı yuagnabin yabıl. Bapi abe, ejol nıpe gau abe nıñmıdlö nıñöl gı, nıbi bı yad mıdpal, a gem, waiö hagnabin. *

⁶ Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Krais nıbi bı nıpe mıdpal ram mınönj ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımim,” a göp,’ a gımön.

Krais nıbi bı nıpe Piladelpia mıdmıdal manö hag nıeb

⁷ “Pen daun kub Piladelpia Krais nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılın rıkmön hagnön:

‘Bı Uł u; Bı manö nıñö yabıl hagöp u; kın Depid ki rib nıpe nöd abad mıdmıdöp u, Bı ki rib anıbu uri udöl mıdöp u, adan hııkö, nıbi bı rımnap gı nöl rö lagöp; pen adan gı nöl, nıbi bı rımnap hııköl rö lagöp. Bı anıbu nöp, Piladelpia nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp. *

⁸ Nıpe hagöp,

“Kale gıpim rö nıñbin. Kale nıbi bı iru mıdagpim u pen manö yıp nıñ ud pıdön gımim, kale nıbi bı yad mıdpim manö u waiö hag nıñbim. Anıbu, kalöp adan hııknö, nıbi bı rımnap gı nöl rö lagöp. *

⁹ Nıbi bı rımnap, hon God nıbi bı yıjıg göl mıdpun a gıpal u pen Seden sabe gep ram nıpe mıdpal. Pen yad kalıp gınö, kale magönhalö am ma ıl kalöp au

kugom yımöm, ubör yıhönj göm, yad kalöp mıdmagö lıbin u nıñöl. *

¹⁰ Kalöp gı naij gıpal u pen yad hagnin rö nöp gımim, gası iru nıñagmim, klö gımim, wög yad göl gı mıdaıbe rö, nıbi bı mınönj nabönj ıl i ke ke gau, yıp cıg gı mıdpal aka yıp arö gınaböl a gem, kalıp magönhalö marö nınabin nın u, kalöp abe nıagnabin. *

¹¹ Söl mıdöp nınabin. Manö aij yad nıñ udpim u, nıñ ud pıdön gımim, yıp cıg göl gı nöp mıdpe, kalöp usajıl bad pör kamınj mıdep kalöp nınabin a gıpin u, nıbi bı rımnap pılı gı ud aröl rö lagnım.

¹² Nıbi bı an God Manö hagöp rö gö, nıp gı naij gılö, gası iru nıñagöm, God Manö hagöp rö nöp gı damöm, yıp cıg göl gı nöp mıdeınab u, yad nıp gınö, God yad sabe gep ram u padö kub ap rö mıdeınab. God sabe gep ram anıbu nıpe pör pör nöp raul anı dan mıdöm hönj adö aragnab. Yad hañ adö nıpe, God yad hib nıpe u abe kalı kılın rıkem, God yad daun kub nıpe Jerusalem gısön nıbö kumi kabö adö lanı au nıbö aunab u, daun kub anıbu hib u abe kalı kılın rıkem, hib yad gısön nıbö u abe kalı kılın rıkem gınabin. *

¹³ Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Krais nıbi bı nıpe mıdpal ram mınönj ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımim,” a göp,’ a gımön.

Krais nıbi bı nıpe Leodisia mıdmıdal manö hag nıeb

¹⁴ “Pen daun kub Leodisia Krais nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılın rıkmön hagnön:

‘Bı hib nıpe “Anıb Unbö Rö Gınım” u; Bı, God nıpe hagö, nan gau magönhalö gı la u; Bı nıpe God hagöp rö nöp göm, manö aij u dam kabö göl nöp hag nıñb u, Leodisia nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

¹⁵⁻¹⁶ Nıpe hagöp,

“Nagı adö kale gıpim u yad nıñbin. Yıp böñ nöp cıg gıgım; yıp böñ nöp arö

* 3:3: Mad 24:43-44; Rep 2:5; 16:15; 1De 5:2 * 3:4: Jud 23 * 3:5: Eks 32:32-33; Mad 10:32; Luk 10:2; 12:8

* 3:7: Ais 22:22 * 3:8: 1Ko 16:9 * 3:9: Rep 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14 * 3:10: Luk 21:19; 2Di 2:12 * 3:12: Ais 62:2; 65:15; Rep 14:1; 21:2

gagpim. Manö aij yad u böñ nöp nñj udmim, hagöp rö gñmim aka böñ nöp arö gñmim u aij! Yip gasi adö adö nöp nñjbim rö, kalöp tñhak yunig gabin. *

17 Kale hagpim, 'Hon nñbi bñ gep mñd aij gñpun; nan hon iru mñdöp; nan ap ulep lagöp,' a gñpim u pen manö nñjagpim u, kale nñbi bñ ramö gau rö mñdpim; kale nñbi bñ mög gep rö mñdpim; kale nñbi bñ nan mñdagöp rö mñdpim; kale nñbi bñ amgö we mñdpim; kale magö nöp mñdpim. *

18 Anñb u me, kalöp manö hagnig gabin i nñj aij gñmim, anñb unbö rö nöp gñmim. Nñbi bñ mög gep rö mñdpim rö, yip aumim kabö gol yad launö inöm adñj adñj halö mñdagöp u raumim me, nñbi bñ gep mñdeinabim. Magö nöp mñdpim u, nñbi bñ nñjlö nable gñnñm rö löp rö, yip aumim wañj rud ap raumim lñmim. Amgö nñjagpim rö, yip aumim amgö marasñn ap raumim lñmim, amgö we göp u ññl nñjnabim. *

19 Nñbi bñ kalip mñdmagö lñbin gau gñ najj geinaböl u, kalip arö gagnabin; mñd aij gñlan, a gem, marö ñöl gñ rñmñd ukpin. Anñb u, gasi klö nñjmim, nan si nan najj gñpim u, nñhön gñnñg anñg gñpun a gñmim, böñ nöp arö gñmim, mñd aij gñmim. *

20 Nñjim! Yad apem, höñ anñ yanñ mñdöl gñ, ajön pa gu gu göl gñ abad mñdpin. Nñbi bñ anñ manö yad u nñjöm ajön hiñkeinab u, yad ram raul mñgan nñpe u amem, aip nan ñññul jñm ññl mñdeinabul. *

21 Seden yip marö kub ña ññn u, Bapi yad manö nñpe u arö gagnö; haga rö nöp gñ damem me, Bapi aip sea kinñ nñpe adö u asñknö. Anñb u rö, nñbi bñ Seden kalip marö ñö, manö aij yad u arö gagöm, yip cñg göl gñ nöp mñdeinaböl gau, kalip hag dam yad aip sea kinñ yad adö u asñknabun.

22 Kale nñbi bñ gasi rñmñd mñdainñm gau, God Ana nñpe Krais nñbi bñ nñpe mñdpal ram mñnönj ke ke gau kalip manö hagöp u nñj aij gñmim," a göp,' a

gñmön," a ga.

4

1 Pen manö kalñ kliñ rñkpin anñbu nabönj nñj damem, kauyanñ u nabönj nñjem nñjnö, God ram mñnönj kumi kabö adö lanñ au ajön hiñköl mñdeia. Nöd aññ magö rö hagö nñjnö u, kauyanñ u hagöm yip haga, "Adö i aumön, nan hain gñnab gau nöp yamnam," a ga. *

2 Anñg hagö nñjöl gñ, God Ana u apöm yip ba la nñjöm yad nñjnö, kumi kabö adö lanñ au bñ ap sea kinñ adö au asñk mñdeia. *

3 Bñ au asñk mñdeia u mailö halö mñdeia; kabö jaspä abe kabö kanilian abe rud mailö göp rö mailö halö mñdeia. Pen kinñ sea asñk mñdeia u, sñböñ nñp gñgabö göm, kabö emral rö in rñkññ rñkññ göm, in lak lugöl gñ mñdeia. *

4 Sea kinñ nñpe u anñ yanñ mñdö nñjöl gñ, bñ kub bñs gñpal sea kinñ unbö ññn juöl ado gñ da mñhau mñhau (24) gau löm gñgabö gñla. Bñ kub manö ud asñkep gau wañj rud yñmöm, kabö gol udöm gñla usajñl bad gau ke ke löm, asñk mñdeila. *

5 Bñ sea kinñ anñ yanñ asñk mñdeia au nñbö, aññm aññm udöl gñ, rñmu hagöl gñ, gñgabö göl gñ aram mñlö bö ara. Sea kinñ iñ anñb au hapö mailö unbö mudun jñj u inöm mailö gñ mñdeia. Hapö mailö anñb gau me, God Ana unbö mudun jñj nñpe u. *

6 Bñ sea kinñ anñ yanñ asñk mñdeia iñ au, kabö gñlmasñ u glas rö kñd yabñl göl mñdeia. Sea kinñ ba au, nan kamñj mñdöp ke ke mñhau mñhau mñd gñgabö gñla. Nan anñb gau amgö iru nöp jöl gau mñdöm, pabñl gau mñdöm ga. *

7 Nan kamñj anñb gau, ap laiön rö la, ap kaj kau nñbar rö la, ap bñ mulu adñj rö la, ap yaur du auan mñlö löp u rö la.

8 Pen nan kamñj mñhau mñhau anñb gau magöñhalö auan unbö kagoñ jñj la. Amgö iru nöp, adö gau löm, pabñl gau löm magöñhalö lñ haka. Amgö auan mo gau abe mñdeia. Pen sñdö anñ sñböñ yanñ, kñmap hag mñdöl gñ hagaböl,

* 3:15-16: Ro 12:11 * 3:17: 1Ko 4:8; Luk 12:21 * 3:18: Ais 55:1; Rep 4:4 * 3:19: 1Ko 11:32; Hib 12:6; Rep 2:5

* 3:20: Jon 14:23 * 4:1: Rep 1:1,10 * 4:2: Ais 6:1 * 4:3: Esi 1:28 * 4:4: Rep 3:18 * 4:5: Esi 1:13; Sek 4:2; Rep 1:4; 8:5; 11:19; 16:18 * 4:6: Esi 1:5-10,22; 10:14

“NIPE BI UL! “NIPE BI UL! “NIPE BI UL!
 GOD BI KUB KLÖ UNBÖ KE YABIŁ! NIPE
 NAN GAGEP AP MIDAGÖP! NIHÖN
 NIHÖN GINİG, GINAB! NIPE HADAME
 DAGOL GAU MIDMIDÖP, NIPE MIÑI
 MIDÖP, NIPE HAINÖ PÖR PÖR NÖP
 MIDEINAB!” a gaböl. *

⁹ Pen nan kamıñ ke ke mıhau mıhau
 anıb gau, bı pör nöp pör nöp kamıñ
 mıdeinab sea kın adö asık mıdöp u, nıpe
 bı aij unbö ke mıdöp a göm, nıp aij a göl gı,
 hib mailö halö nıpe haglö adö arö nıñöl gı,

¹⁰ bı kub manö ud asıkep ñın juöl ado
 gı da mıhau mıhau (24), bı sea kın asık
 mıdöp ı au kugom yımöm, bı pör nöp pör
 nöp kamıñ mıdeinab u, nıp aij a göl gı, hib
 nıpe haglö adö arab. Usajıl bad kale gau
 ud ju nıpe mıdöp au löm, hagaböl, *

¹¹ “God Bı Kub hon!

Nıbi bı magöñhalö gau,
 ne Bı kub ke yabıl, a göm,
 hib ne haglö adö aran.

Nıbi bı magöñhalö gau,
 ne Bı aij ke yabıl, a göm,
 hib ne haglö adö aran.

Nıbi bı magöñhalö gau,
 ne Bı klö ke yabıl, a göm,
 hib ne haglö adö aran.

Ne nan gau magöñhalö gı lına.

Ne nöp hagö,
 nıbi bı mıdöm,
 nan gau magöñhalö mıdöp,” a gaböl.

5

Jon köp nagı la ap nıña

¹ Pen naböñ nıñ damem nıñnö, bı sea
 kın adö u asık mıdeia u, köp mılö kub
 naböñ naböñ wamla ap ñımagö yıjıg nıpe
 lau adö udöl mıdeia. Köp anıbu, höñ adö
 gau kalı kılñ rıköm, raul yan kalı kılñ
 rıköm gıla. Pen naböñ naböñ wamöm,
 nagı ke ke unbö mudun jıñ u adık aij yabıl
 gıla. *

² Pen yad nıñnö, God ejol klö yabıl ap
 wıñ kub alöm haga, “Nıbi bı an rö nagı lıla
 i hubıköm, köp anıb i pılai gınım rö löp?”
 ö ga.

³ Anıg haga u pen kumi kabö adö lan au
 abe, mınöñ naböñ ı i abe, mınöñ yuö yan
 abe, nıbi bı köp anıbu nagı ud ju pılainım
 rö ap mıdageia.

⁴ Kumi kabö adö lan au abe, mınöñ
 naböñ ı i abe, mınöñ yuö yan abe, nıbi bı
 köp anıbu nagı ud ju pılai gınım rö la ap
 ulhai nıñagla rö, yad mög yabıl gö mıñöñ
 göl gı mıdainö.

⁵ Pen bı kub manö ud asıkep mıdeila
 gau ap yıp haga, “Ne mıñöñ gagmön. Nöñ!
 Laiön Juda nıbö u kın Depid rıkö rık dam
 dapıl gılö, nıp yag daula. Nıpe kauaı
 mauaı nıpe u rıdık gı yua u me, köp anıbu
 nagı ud ju pılai gınım rö löp,” a ga. *

Jon Sipsip Pi u nıña

⁶ Anıg hagö nıñöl gı nıñnö, Sipsip Pi al
 pak lılö umöm uraka rö ap, sea kın an au
 mıdeia. Nan kamıñ mıdöp ke ke mıhau
 mıhau abe, bı kub manö ud asıkep gau
 abe, mıd gıgabö gıla. Sipsip Pi anıbu kom
 unbö mudun jıñ u, amgö unbö mudun jıñ
 u la. Amgö unbö mudun jıñ la manö ı u,
 God nıpe Ana nıpe unbö mudun jıñ u yuö,
 ram mınöñ gau magöñhalö kíd kíd aröp. *

⁷ Pen Sipsip Pi u Bı sea kın asık mıdeia ı
 au amöm, köp ñın yıjıg nıpe lau adö udöl
 mıdeia u uda.

⁸ Udö nıñöl gı, nan kamıñ mıhau mıhau
 abe, bı kub manö ud asıkep unbö ñın juöl
 ado gı da mıhau mıhau (24) abe apöm,
 mıdeia au kugom yımla. Bı kub manö ud
 asıkep anıb gau kale nan gıda rö gau ke
 ke udöm, kınan kabö gol udöm gıla gau ke
 ke ud mıdeila. Kınan ud mıdeila mıgan
 anıb gau, nan laulö in hadu göm haññ aij
 auöp u, ajman rauöm mıdeia. Nan God nıp
 laulö in haññ aij auöp anıbu, God nıbi bı
 nıpe gau nıp sabe gıpal u. *

⁹ Pen kale kımapi gısön nıbö ap hagöm
 hagla,

“Nöp al pak lılö,
 hagape ne lugö,
 nıbi bı ram mınöñ ke ke mıdpal rö,
 ı ke ke mıdpal rö,
 manö yabıl ke ke hagpal rö,
 hañ ke ke löp rö,

* 4:8: Ais 6:2,3; Esi 1:18; 10:12 * 4:10: Rep 7:10,15; 19:4 * 5:1: Ais 29:11; Esi 2:9-10 * 5:5: Jen 49:9; Ais 11:1,10; Rep 22:16 * 5:6: Sek 4:10; Jon 1:36; Rep 13:8 * 5:8: Rep 8:3-4; Sam 141:2

ne rauna niñöm
 kale God nibi bi nipe midpal.
 Anib u me, ne nöp köp wam adik aij ga
 anibu,
 hubik pilai gi niñmön rö midöp. *
 10 Pen ne gina u, kale kin ram rö löm,
 God nip sabe gep nibi bi löm, God hon
 nip wög gi ñibal.
 Kale hainö ne aip nibi bi minöñ naböñ it i
 gau,
 kalip magöñhalö abad mideinaböl,” a
 gila. *

Sipsip Pi u hib nipe haglö adö ara

11 Pen naböñ niñ damem kauyañ niñem
 niñnö, ejol ñin juöl ñin juöl, dausan dau-
 san iru yabitl nöp manö hageila. Sea kin
 anibu abe, nan kamñ mihau mihau gau
 abe, bi kub manö ud asikep gau abe, kalip
 big gigabö gi mideila. *

12 Pen meg migan dap ranöm kimap
 hagöl gi hagla,
 “Sipsip Pi al pak lila u, nipe aij yabitl.
 Nipe nan gau magöñhalö gi la, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe nan ap ulep lagöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe gasi aij ke yabitl midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe klö ke yabitl midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe aij ke yabitl midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe mailö aij ke halö midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe hib ke halö midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ,” a gila.

13 Pen yad niñnö, nan niñhön niñhön God
 gi lö ake lab kumi kabö adö lañ, minöñ
 naböñ it i, minöñ yuö yañ, ñig solwara añ
 gau magöñhalö, kimap hagöm hagla,
 “Bi sea kin bis göp u abe,
 Sipsip Pi u abe,
 kale hib ke halö midpil, a gun,
 hib kalpe mihau hagno adö arañ.
 Kale aij ke yabitl midpil, a gun,
 hib kalpe mihau hagno adö arañ.
 Kale mailö aij ke halö midpil, a gun,

hib kalpe mihau hagno adö arañ.
 Kale klö ke yabitl midpil, a gun,
 hib kalpe mihau hagno adö arañ,” a
 gila.

14 Anig hageila, nan kamñ mihau
 mihau hagla, “Anib unbö rö aij,” a gila.
 Anig hageila, bi kub manö ud asikep gau
 kugom yimöm, God Sipsip Pi kalpe mihau
 hib haglö adö ara.

6

Sipsip Pi u nagñ unbö mudun jñ u hubika

1 Pen niñ midnö niñöl gi, Sipsip Pi u,
 köp wam nagñ adik pidöñ la ud mideia u,
 nagñ adin wañgnibö u ud ju hubikö niñöl
 gi, nan kamñ mihau mihau, añ ap manö
 kub rimu hagöp rö hagöm haga, “Aue!” ga.
 *

2 Hageia niñnö, kaj hos rud ap apjaka.
 Hos adö anibu bi ap wim udöl gi asik
 mideia. God gö win ginim rö nöp löp rö,
 God nip usajil bad win göm udpal u li ñö,
 ram minöñ kumi kabö adö lañ arö göm,
 nibi bi ram minöñ it yañ aip pen pen göm,
 al ridik yunig ara. *

3 Pen Sipsip Pi u, nagñ adin yigwö añ
 nibö u ud ju hubikö niñöl gi, nan kamñ
 mihau mihau, yigwö añ nibö u haga,
 “Aue!” ga.

4 Hageia niñnö, kaj hos atñ yabitl ap
 apjaka. Bi ap hos adö anibu asik mideia.
 God gö bi anibu klö nipe udöm, ram
 minöñ it yañ aramöm gö, nibi bi ram
 minöñ gau gau magöñhalö agamij mideila
 u arö göm, pen pen al paköl göm gilö
 arnab. Anibu God nip ru milö kid kub ap
 ña.

5 Pen Sipsip Pi u, nagñ adin yigwö nigan
 nibö u ud ju hubikö niñöl gi, nan kamñ
 mihau mihau, yigwö nigan nibö u pen
 haga, “Aue!” ga. Hageia niñnö, kaj hos
 pir ap apjaka. Bi kaj hos adö anibu asik
 mideia u, nan magö nan skel libal rö skel
 ap udöl mideia.

6 Manö ap, nan kamñ mihau mihau
 mideila añ au nibö hagöm, bi kaj hos pir
 adö asik mideia u nip haga, “Kiyö kub

* 5:9: Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1

Rep 4:6; 5:1

* 6:2: Sek 1:8; 6:1-6

* 5:10: Eks 19:6; Ais 61:6; Rep 1:6; 20:6

* 6:6: Grik manö koiniks a göp u, lida añ ap nöp rö.

* 5:11: Dan 7:10; Hib 12:22

* 6:1:

aunab rö, mani kîd añî damöm, nan iru raumîdal rö rauagnaböl. Wid magö cög* añî ap raunîg, mani pe ñîñ añî ap udpal rö nöþ rauöl; pen bali magö cög mîhau nîgan raunîg, u rö nöþ mani pe ñîñ añî ap udpal rö nöþ rauöl. Pen olip wel u abe, ñîg wain u abe pör raubal rö rauöl!” a ga.

⁷ Pen Sipsip Pi u, nagî adîñ yîgwö mîlö nîbö u ud ju hubîkö nîñöl gî, nan kamîñ mîhau mîhau, yîgwö mîlö nîbö u pen haga, “Aue!” ga.

⁸ Hageia nîñnö, kaj hos he paköp ap apjaka. Bî kaj hos adö anîbu asîk mîdeia u, hîb nîpe Umeb; pen bî nîpe aip hain aueia u, hîb nîpe Wip Ana Ram. God gö me, bî anîb mîhau adö ke ke gîlö, nîbi bî ram mîñnön gau iru nöþ umöl rö la. Rîmnap pen pen alöm umnaböl, rîmnap kîyö kub auö umnaböl, rîmnap mîña nan gau gö umnaböl, rîmnap kain hapeb nan hau gau hau lîlö umnaböl. Anîg göl um damöm me, nîbi bî mîñnön nabön î i mîdpal iru nöþ rö umnaböl, pen iru nöþ yabîl mîdeinaböl. *

⁹ Pen Sipsip Pi u, nagî adîñ mamîd u ud ju hubîkö nîñöl gî, nîñnö, God nîp nan sabe gep bîd mo u, nîbi bî God Manö nîñ udöm, pîñîñ gagöm, nîbi bî gau kalîp hag ñöm, Kraîs nîbi bî nîpe mîdpun waiö haglö, kalîp al pak lîla ana kale gau mîdeila.

¹⁰ Kale wiñ kub alöm hagla, “God Bî Kub klö yabîl. Ne Bî Uî. Ne nîñö yabîl adö u nöþ gîpan! Pen ñîñ aîgegö rö mîdmön, nîbi bî ram mîñnön î yan, hanîp al pak lîla gau kalîp manö kub gîmön, ilön ñîñabön?” ö gîla.

¹¹ Anîg haglö nîñöl gî, ejol gau kalîp walîj rud mîlö ke ke ñöl gî hagla, “Söl mîdöp; abad mîdaimim. Namam nañîñ kalöp aip God nîp wög gî ñîbal gau, rîmnap halö al pak löl me, God wö ral la naba u arö, hagabim rö gîñab,” a gîla. *

¹² Pen Sipsip Pi u, nagî adîñ kagoî jîñ u ud ju hubîkö nîñöl gî, nîñnö, munmon kub yabîl u udö nîñöl gî, sîdö u, wadî asöl

mab inöm pîr göp rö u gö, rakîñ u böñ nöþ hagape mîdöp rö aîñ yabîl la. *

¹³ Gapî gau, pîñöm klö udöm kia magö po gagöp gau gu lugöp rö u ju luga. *

¹⁴ Pen kumi kabö adö lan, hanai ral lîbal u rö ga. Ram mîñnön îlö gau abe, ram mîñnön ñîg rîb gîgabö ga gau abe, mîdmîdal ka u arö göm, lîlî gî ke ke arla. *

¹⁵ Anîg gö nîñöl gî, kîñ ram mîñnön ke ke gau, kîñ ñî pro kale gau, bî kub ami bî abad mîdeila gau, nîbi bî gep yabîl gau, nîbi bî hîb mîdeila gau, nîbi bî rau dam lîlö nagî wög geila gau, nîbi bî gasî ke nîñöm wög geila gau, magöñhalö, pîñîñ gî amöm kabö mîgan, mîñnön mîgan gau pî gî mîdeila. *

¹⁶⁻¹⁷ Pi gî mîdöm hagla, “Bî sea kîñ adö asîk mîdöp u abe, Sipsip Pi u abe hanîp ilön kub ñîñabil ñîñ hain pör hagpun u hadö auöp u me, hon mîdagaiun. Kabö juöm aka ram mîñnön îlö kub gai i pa jö gî apöm, hanîp böñ nöþ pasa gö, Bî sea kîñ asîk mîdöp u hanîp nîñagnîm; Sipsip Pi hanîp manö kub hagöm pen ilön kub ñagnîm,” a gîla. *

7

Isrel nîbi bî iru nöþ God kîñ nîpe udla

¹ Pen kuöyan u nîñnö, ejol mîhau mîhau ram mîñnön goî mîhau mîhau ke ke urak mîdöm, pîñöm mîhau mîhau udöl mîdöm, mîñnön nabön, ñîg solwara, mab gau, naij gagnîm, a göm, nabön kale ke añî añî udöl gî mîdeila. *

² Pen yad nîñnö, ejol ap sîdö lîm göp gau nîbö, God Bî Pör Kamîñ Mîdöp nan kîñ rik lep nîpe u damöm, ejol mîhau mîhau God hagö söl ram mîñnön ñîg solwara gî naij gîñîg gaila anîb gau kalîp haga,

³ “Pîdön gim! Nîbi bî God hon nîp wög gî ñîbal gau kîñ nîpe u nable kale lan rîkaiun; hainö pîñöm yube, amöm ram mîñnön, ñîg solwara, mab nan gau gî naij gîñîm,” a ga. *

* **6:8:** Jer 15:1-3; Esi 5:12,17; 14:21

* **6:11:** Rep 7:9,13; 19:14

* **6:12:** Mad 24:29; Ap 2:20; Rep 8:12; 11:13; 16:18

* **6:13:** Ais 34:4

* **6:14:** Rep 16:20

* **6:15:** Ais 2:10,19,21

* **6:16-17:** Joe 2:11; Mal 3:2; Luk 23:30

* **7:1:** Jer

49:36; Dan 7:2

* **7:3:** Esi 9:4,6; Rep 9:4

* **7:4:** Rep 14:1,3

⁴ Pen manö ap hagla niñnō, niñi bi God kliñ niñe nable lañ rikla anib gau, Isrel niñi bi il ke ke gau jim ñila u wan hadred podi po dausan (144,000). *

⁵ Niñi bi anib gau, Juda il u kale 12,000; Ruben il u kale 12,000;

Gad il u kale 12,000;

⁶ Asa il u kale 12,000;

Napdalai il u kale 12,000;

Manasa il u kale 12,000;

⁷ Simion il u kale 12,000;

Lipai il u kale 12,000;

Isaka il u kale 12,000;

⁸ Sebyulan il u kale 12,000;

Josep il u kale 12,000;

Benjamin il u kale 12,000,

u me, jim ñila u wan hadred podi po dausan me u.

⁹ Pen manö kalı kliñ rikpin anibu naböñ niñ damem, kauyañ u naböñ niñem niñnō, Bi sea kiñ asika u abe, Sipsip Pi u abe midlō niñöl gi, niñi bi iru nöp amgö ilō adō kale au urak mideila. Niñi bi anib gau, ram mñönj ke ke la rö, il ke ke la rö, hañ ke ke la rö, manö yabił ke ke la rö, gau niñbō gau niñbō apöm mideila. Niñi bi wō ralep rö midageia anib gau, magöñhalō wañj rud nöp yimöm, galon uñañ ud midöl gi,

¹⁰ God hib niñe haglō adō arō niñöl gi, wiñ kub hagöm hagla,

“God hon sea kiñ bis göp u abe,

Sipsip Pi u abe hanip nan a gimil gi aij gılō u me,

kamıñ arnabun,” a gıla. *

¹¹ Ejol gau magöñhalō Bi sea kiñ asik mideia u abe, bi manö ud asikep gau abe, nan kamıñ mihau mihau gau abe, kalip big gıgabō gi mideila. Kale ap lug kugom yimöm, ubör yihöñ göm, God hib niñe u dap ranöm,

¹² hagla,

“Niñö yabił!

God hon hib ke halō midöp, a gun,

hib niñe hagno adō arañ.

Niñe mailō aij ke halō midöp, a gun,

hib niñe hagno adō arañ.

Niñe gası aij ke yabił midöp, a gun,

hib niñe hagno adō arañ.

Niñe ga u, niñ aij yabił, a gun,

hib niñe hagno adō arañ.

Niñe aij ke yabił midöp, a gun,

hib niñe hagno adō arañ.

Niñe nan niñhön gınam a gınab u, u nöp gınab, a gun,

hib niñe hagno adō arañ.

Niñe klō ke yabił midöp, a gun,

hib niñe hagno adō arañ.

God hon hib niñe u pör pör nöp hagno adō arañ.

Niñö yabił!” a gıla. *

Kuöyañ ilön udagnaböl

¹³ Pen bi kub manö ud asikep anib gau bi ap, yip hag niñöm haga, “Niñi bi wañj rud libal anib gau an? Pen kale gai niñbō aubal?” ö ga.

¹⁴ Hageia hagnö, “Bi kub. Yad niñagpin; pen ne niñban,” a gınö. Anig hagnö, yip haga, “Niñi bi gai i kalip marö ñilō, bislam yabił midöm kamıñ aubal. Pen kale Sipsip Pi hagape niñe u udöm, wañj kale gau uł mañ gılō, rud göp. *

¹⁵ Anib u me,

“Kale God sea kiñ il añ au midöl gi, sidö añ, sibön yañ,

sabe gep ram raul migan niñe u wög niñe göl gi, gıpal.

Bi sea kiñ bis gi midöp u

kalip abad mid aij yabił gınab. *

¹⁶ Kalip kiyö kuöyañ gagnab, ñig nan kuöyañ gagnab,

sidö kal kuöyañ niñöm ilön gagnab. *

¹⁷ Niñhön gıñig: Sipsip Pi sea kiñ añ au midöp u,

sipsip abadep bi kale midöm,

kalip uł gi ñig ilam junab gau arö,

ñig kamıñ magö ñeb u niñnaböl.

Pen God niñe mıtön ñig kale u

magöñhalō wik gi yunab,” a ga.

8

Sipsip Pi u nagı mudun jıñ u hubıka

¹ Pen Sipsip Pi u nagı mudun jıñ u hubıka niñöm kumi kabö adō lañ au manö ap hagagöm, yöp magö ap magöñhalō agamıñ yıharıñ mideia.

* **7:10:** Rep 4:10 * **7:12:** Rep 5:12 * **7:14:** Dan 12:1; Mad 24:21 * **7:15:** Ais 49:10 * **7:16:** Sam 23:2; Ais 25:8; Rep 21:4

² Pen mîdem, ejol unbö mudun jîŋ God amgö ilö adö au urak mîdpal gau nîŋnö. Ejol anîb gau aîŋ magö ke ke ucla.

³⁻⁴ Pen ejol ap rin aij kabö gol udöm gîla ap udöl mîdeia. Nîpe pen amöm, God nîp sabe gîpal bîd adö goî au gîlan urak mîdeia. Nîp nan laulö in haîŋ aij auöp u iru nöp ñîla. God nîp nan sabe gep bîd kabö gol udöm gîla u sea kiŋ adö au mîdeia nîŋöm ejol anîbu, nan haîŋ aij anîbu ud God nîbi bî nîpe nîp sabe gîla manö u aip uî maî gôm, bîd adö au ud magum gî dap lauö nîŋöl gî, hadu anîbu in ap ran ara. *

⁵ Pen rin aij anîbu udöm, mab mîtan God nîp nan sabe gep bîd adö lan ineia gau ud rin mîgan yaŋ lôm, ud mînön naböŋ î yaŋ yua nîŋöm rîmu hagöl gî, gîgabö göl gî aram mîlö bö arö nîŋöl gî, aîm aîm udöl gî, munmon uda. *

Ejol aîŋ magö gau pu gîŋg geila

⁶ Magö anîbu, ejol unbö mudun jîŋ aîŋ magö ud mîdeila gau, ud dap ranöm pu gîŋg geila.

⁷ Ejol nöd u, aîŋ magö nîpe u pu gö, möŋ gapî magö u abe, mab mîtan u abe, hagape uî maî göl gî, mînön naböŋ î yaŋ hon yua. Anîg gö, mînön naböŋ î i naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap, mab, nan uîtan kamîŋ kamîŋ urak mîdeia gau, magöŋhalö in habîk ñîŋ ara. *

⁸ Pen ejol yîgwö an nîbö u, aîŋ magö nîpe u pu gö, ram mînön ilö kub yabî mab rö ineia ap, ñîg solwara an au ud yua. Anîg gö, ñîg solwara au naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap ñîg solwara magöŋhalö hagape la.

⁹ Pen kabsaî nan ñîg solwara mîdeila gau, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap magöŋhalö um hakla. Ñîg magîb ñîg solwara au mîdeila gau naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap böŋ nöp pa jö ma jö göm pîral ara.

* **8:3-4:** Rep 5:8; Eks 30:1-3 * **8:5:** Lep 16:12; Eks 19:16-19; Rep 11:19; 16:18 * **8:7:** Eks 9:23-26; Esi 38:22; Joe 2:30 * **8:11:** Jer 9:15 * **8:12:** Esi 32:7; Rep 6:12-13 * **8:13:** Rep 9:12; 11:14 * **9:1:** Rep 20:1 * **9:2:** Jen 19:28; Joe 2:2,10; Eks 10:12-15

¹⁰ Pen ejol yîgwö nîgan nîbö u, aîŋ magö nîpe u pu gö, gapî pagîŋ kub mab mîtön rö apöm, kumi kabö adö lan nîbö bîg jua. Anîg gö, ñîg rîbö gau abe, ñîg ilam gau abe naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap gî naij ga.

¹¹ Gapî anîbu hib nîpe, “Marasîŋ Asî”. Nîbi bî iru yabî nöp, ñîg gî naij ga anîb gau ñîŋöm umla. *

¹² Pen ejol yîgwö mîlö u, aîŋ magö nîpe u pu gö, sîdö, rakîŋ, gapî gau hadu rö paîu göm, mailö aij pör göp rö gaga. Sîdö u, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap gî naij ga. Rakîŋ u, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap gî naij ga. Gapî gau, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap gî naij ga. Sîdö mailö magö u, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap sîdö mailö gaga. Sîb an yaŋ magö u, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap rakîŋ mailö gaga. *

¹³ Pen yad anîg göl nîŋ mîd nîŋöl gem nîŋnö, yaur du ap kumi kabö an aulîk u gî ajöl göm, manö kub rö hagöm haga, “Ake! Ake! Naij yabî gîŋg gab. Ejol rîmnap halö aîŋ magö kale pu gîŋg gaböl. Ejol mîhau nîgan anîb gau aîŋ magö kale gau pu gîlö, nîbi bî mînön naböŋ adö î i mîdpal gau kalîp naij yabî gîŋab!” a ga. *

9

Ejol mamîd u aîŋ magö nîpe u pu ga

¹ Ejol mamîd u, aîŋ magö nîpe u pu ga nîŋöm, yad nîŋnö, gapî kumi kabö adö lan nîbö bîg ju mînön naböŋ î yaŋ ap lug gî mîdeia. Pen gapî anîbu nîp ki rib uîöm mîgan mauîñ juaga u ñeila. *

² Gapî anîbu ki rib u udöm, uîöm mîgan mauîñ juaga ajön u hiîkö, hadu kub yabî ap ranöm, sîdö u gö paîu göm, sîbön aua. *

³ Anig gö, jon habladin gau, hadu an anib gau nibö gi dam minon nabon adö yan löm, God nipe gö, rirabö gau nibi bi big ilon ninab rö ginig geila.

⁴ God nipe jon habladin anib gau kalip haga, “Nan utan, mab utan, nan nihon nihon minon nabon it yan rannim gau, gi naj gagmim; nibi bi klin yad u nable kale lan midagop gau nop gi naj gimim,” a ga. *

⁵ God haga anibu, jon habladin gau nibi bi kalip bon nop al pak lö umöl rö laga; yiharin rakin unbö mamid u ilon naj unbö ke kalip nöl rö la. Kalip ilon ninaböl anibu, rirabö gau nibi bi big ilon ninab rö ninab.

⁶ Nin an anibu, nibi bi anib gau umnabun, a göm, ninaböl u pen umeb adan ramö ap midageinab. *

⁷ Jon habladin anib gau, bi kaj hos dam pen pen alnig, nan klö libal rö gau li mideila. Nabic cög kale adö lan usajil bad kabö gol udöm gila gau rö rol gila. Mulu majman kale gau nibi bi rö la. *

⁸ Nabic umagö kale gau, nibi nabic umagö rö la. Pen meg kale gau, kain hapeb, laiön a gipal u, meg rö la. *

⁹ Pabil gau, ain sior rö u lila. Pen iru nop auan pakeila u me, kaj hos iru nop gadal badal gau iru nop tip gi dam pen pen alnig amöm, gi gu göp rö u haga. *

¹⁰ Himgan adin min, rirabö amin nibi bi hauö ilon göp rö u la. God gö, rakin unbö mamid u, nibi bi gau kalip ilon ke naj yabil nöl gi mideinaböl.

¹¹ Jon habladin anib gau kin kale, ejol ulöm migan mauin juaga abad midöp ejol anibu me. Hibru manö hagöm, hib nipe Abadon a gimidal pen Grik manö hagöm, Apolyon a gimidal. *

¹² Anib u, minör kub nöd u hadö pis göp pen minör kub mihöp midöp.

Ejol kagoi jin u alin magö nipe u pu ga

¹³ Pen ejol kagoi jin u, alin magö nipe pu ga ninöm yad ninö, manö ap auai bäd kabö gol udöm gila adö au, kom mihau

mihau midmidöp anib au nibö. Bäd anibu God amgö ilö au gilan mideia.

¹⁴ Manö anibu ejol kagoi jin alin magö ud mideia u nip haga, “Ejol mihau mihau nagi adik lilö, nig kub yabil Yupredis got au midpal gau, hubik yumön,” a ga.

¹⁵ God ejol mihau mihau anib gau kalip nöd hag lö, mi anibu nöp, rakin anibu nöp, nin anibu nöp, magö anibu nöp abad midmidal u me, nin anibu hadö aua rö, nibi bi minon nabon it i iru nop al pak löl, a göm, hubik yua. Nibi bi minon nabon adö it i midpal gau magonhalö nabon mihau nigan rö hagöm, nabon mihöp midailö, nabon ain ap al pak linig arla. *

¹⁶ Pen yip hagla ninö, ami bi kaj hos adö asiköm nibi bi pen pen al pak linig arla gau du hadred mitön (200,000,000) mideila.

¹⁷ Pen yad ninö, kaj hos kale gau abe, bi hos adö asikla gau abe kapa sior yimla gau, rimnap mab mitan ati rö ga, rimnap kabö mu “sapaia” a gipal u rö ga, rimnap kabö uhalin “salpa” a gipal u rö ga. Kaj hos nabic gau, laiön nabic rö la. Meg migan kale lan nibö mab mitan abe, hadu abe, nan salpa halin naj as yabil u abe aua.

¹⁸ Meg migan kale lan nibö mab mitan abe, hadu abe, nan salpa halin naj as yabil u abe apöm gö, nibi bi iru nop um hakla. Nibi bi minon nabon adö it i midpal gau magonhalö nabon mihau nigan rö hagöm, nabon mihöp midailö, nabon ain ap umla.

¹⁹ Kaj hos anib gau klö kale u mideia maj migan kale abe, amin adin min kale abe. Amin kale gau, haino nabic rö la u me, nibi bi gau kalip gi naj göl rö la.

²⁰ Pen nan naj anib gau gö, nibi bi iru nop um hakla u, nibi bi mideila gau ga anibu ninöm, nihon ginig kabö mab nan gau udun ninmagö hon ke nop nan piral gi libun a göm, arö gagla. Nihon ginig nan si nan naj gipun a göm, arö gagla. Pen nan yiharin gau, nan amgö ninagmidöp gau, nan manö ninagmidöp gau, nan adan ajagmidöp gau, nan kabö gol, silpa, bras,

* 9:4: Rep 7:3 * 9:6: Job 3:21; Jer 8:3 * 9:7: Joe 2:4 * 9:8: Joe 1:6 * 9:9: Joe 2:5 * 9:11: Hibru manö Abadon abe, Grik manö Apolyon abe, manö it u “Bi nibi bi al pak lep.” * 9:15: Rep 8:7-12

kabö, mab udöm gila gau nöp sabe gun a göm, kijaki aiön pi nan naij gau kalip nöp sabe gun a göm, gi mideila. *

²¹ Pen wip alöm, kuj göm, nibi si bi si göm, nan si udöm, gilö arö niñöl gi, niñön ginig anig gabun, a göm, arö gagla.

10

Ejol ap Jon nip köp ñö ñiña

¹ Pen naböñ niñ damem niñnö, ejol klö yabiñ unbö ke ap kumi kabö adö lanñ nibo auajip. Ejol anibu nip kumi rud ap wam wam gö niñöl gi, siböñ nabic nipe piral gıgabö göm, mulu adıñ nipe u sidö rö mailö göm, ma kid nipe u mab inöm mıtanj göp rö u ga.

² Nipe kumi kabö adö lanñ nibo apöm, ma yijig kid u ñig solwara adö u rauöm, ma sidagö kid u minöñ adö u raua. Köp pro bad ap pitai udöl gi mideia.

³ Pen nipe kaj laiön manö kub hagöp rö u hagö, rımu unbö mudun jıñ u manö kub hagöm manö rimnap pen haga.

⁴ Manö haga anibu kalı kliñ riknam, a ginö, manö ap kumi kabö adö lanñ nibo haga, “Manö anibu halö kalı kliñ rikagmön; manö anibu pi göl midanj,” a ga. *

⁵ Pen ejol ma böñ lap u ñig solwara adö u rauöm, böñ lap u minöñ adö u rauöm mideia niñnö u, ñin yijig kid nipe u dap ranöm, God ram minöñ adö lanñ au yama. *

⁶ Anig göm, God pör nöp pör nöp kamıñ midöp u, kumi kabö adö lanñ nan gau magörhalö gi la u, minöñ naböñ nan gau magörhalö gi la u, ñig solwara nan gau magörhalö gi la u, God niñö anibu midöp rö niñö yabiñ hagabin a göm haga, “God miñi rapın midagnab!

⁷ Pen ejol mudun jıñ u aıñ magö nipe pu ginig ginab ñin anibu nöp, God nipe manö hagep bi nip wög gila gau kalip haga rö nöp, manö nipe pi göl midöp u uri ginab,” a ga. *

⁸ Pen manö kumi kabö adö lanñ nibo nöd niñnö u, yip kauyanñ hagöm haga, “Ejol ma böñ lap u ñig solwara adö rauöm, böñ lap u minöñ adö rauöm midöp u nip ammön hagö, köp pro pitai ud midöp u, nöp ñinim,” a ga.

⁹ Anig hageia, ejol mideia u amem, yip köp pro yagol u ñi, a ginö, yip ñöl gi haga, “Ud ñöñ. Ñiñö, meg migan ne u bom ñig dö kal göp rö ginab u pen mudun anñ yan amöm, asi ginab,” a ga. *

¹⁰ Hageia, köp pro anibu udem niñnö, bom ñig dö kal rö ga u pen niñ pa bo yunö, mudun anñ yan amöm asi ga.

¹¹ Pen yip haga, “Nibi bi ram minöñ ke ke gau iru nöp, hañ ke ke gau iru nöp, kiñ ram minöñ gau abad midpal ke ke gau iru nöp, hainö kalip niñön niñön ginab u, God manö u kauyanñ hag ñimön,” a ga.

11

Bi God manö hag ñeb mihau

¹ Pen yip ur milö nan li niñbal ap ñöl gi hagla, “Am God sabe gep ram u li niñmön, God nip nan sabe gıpal bid adö u li niñmön, gımön. Nibi bi God sabe gep ram raul migan apöm nip sabe ginaböl gau u rö nöp, wö ral niñmön. *

² Pen Juda nibi bi wasö gau, pör apöm waryö höñ anñ yan midpal rö, ka anibu halö li niñagmön. Niñön ginig: kale nöp daun kub u† Jerusalem naij göl gi midlö midlö, rakın unbö ñin juöl mihöp ado gi da yıgwö anñ nibo (42) arnab. *

³ Yad pen, bi manö yad hag ñeb mihöp hag yunö, yiñharıñ wadı asöl rö gau yımöm, manö yad hag ñi ajlö, ñin wan dausan du hadred sikisdi (1260) arnab,” a ga.

⁴ Bi God manö hagep anib mihau, Bi Kub minöñ naböñ ilı i abad midöp u, amgö ilö nipe au midpil. Kale mab olip ur mihau, lam mihau me. *

⁵ Pen nibi bi rimnap kalip mihöñ gi naij ginig gilö, mab mıtanj meg migan kale u

* **9:20:** Rep 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23 * **10:4:** Dan 12:4,9 * **10:5:** Dud 32:40; Dan 12:7 * **10:7:** Emo 3:7 * **10:9:** Esi 2:8; 3:1-3 * **11:1:** Esi 40:3; Sek 2:1-2 * **11:2:** Luk 21:24; Rep 13:5 * **11:4:** Sek 4:3,11-14 * **11:5:** 2Sa 22:9; Sam 97:3

nibö apöm, kalip in haknab. Kalip mihön gi naij geinaböl nibi bi gau, kalip anig unbö rö nöp ginab. *

⁶ God kalip mihön klö nipe ñö, manö hagep wög nipe gi damöl gi, mön alagan, a gilo, alagnab; ñig gau hagape lan, a gilo, hagape linab; nibi bi gau kalip marö nihön nihön gau gan, a gilo, ginab. Ñin aigeg anig ginim a ginabil u, anig unbö rö nöp ginab. *

⁷ Pen God manö u hag ñi dammil, naböy hag haklö, nan hapeb ulöm migan mauñ juaga yan nibö aunab u, kalip mihön aip pen pen gi damöm, böy nöp al pak lö umnabil. *

⁸ Wip he mlö anib mihau mideinabil daun kub yabit u lor an au. Daun kub yabit anibu me, Bi Kub u nip mab kros ba lan al pak lila. Pen daun kub yabit anibu hib ap Sodom, hib ap Ijip, a gipal. *

⁹ Pen nibi bi ram minöy gau ke ke midpal gau, it ke ke midpal gau, manö ke ke hagpal gau, hañ ke ke la gau, kalip mihön niñöl gi nöp midöm, wip he mlö anib mihau dam rigöl gagmim, a gilo, umnabil ñin adiñ u riköm, ñin mihau nigan halö kuö au nöp midlö niñöl gi, nibi bi anib gau wip he mlö anib mihau niñ sis ginaböl.

¹⁰ Bi God manö hagep anib mihau, nibi bi minöy naböy adö it i midpal kalip minör kub ñi midmidil rö, pen paj hagöm, nan kub niñöl gi, nan aij pen ñö pen ñö ginaböl.

¹¹ Pen ñin adiñ u abe, ñin mihau nigan abe, wip he mlö anib mihau gau midailö pen God nipe ake bad ap yuö an kalip yan arö urakmil nanöl midailö. Anig ga niñöm, nibi bi niñeila gau kalip aninñ yabit ga. *

¹² Pen bi God manö hagep anib mihau niñlö, manö kub ap kumi kabö adö lan nibö, "Kale auil!" a ga. Nibi bi kaua maua kale mihön gau niñ midlö niñöl gi, kumi rud ap kalip wam wam gi udö, God ram minöy kumi kabö adö lan au arlö. *

¹³ Pen magö anibu nöp, munmon kub yabit udöm, daun kub anibu naböy unbö sidun lan rö hagöm, naböy unbö aip u mideila niñöm naböy aña ap pa jö ma jö gö, nibi bi sepen dausan um hakla. Pen nibi bi mideila gau, nan ga anibu niñöm piññ göm, God ram minöy kumi kabö adö lan au midöp u nip hib haglö adö ara. *

¹⁴ Pen niñim! Minör kub yigwö an nibö u hadö pis göp, pen miñi minör kub yigwö nigan nibö u söl ginig gab. *

Ejol mudun jñ u aña magö nipe pu ga

¹⁵ Magö anibu nöp ejol mudun jñ u, aña magö nipe u pu gö niñöl gi, manö ap kumi kabö adö lan nibö hagöm haga,

"Uri Bi Kub hon u, Krais nipe u aip, ram minöy gau magöñhalö pör nöp pör nöp abad midnab," a ga. *

¹⁶ Pen bi kub manö ud asikep ñin juöl aña ap ado gi da yigwö mlö u (24), sea kin adö kale u God amgö ilö nipe asik mideila gau, kugom yimöm ubör yihön göm, God nip sabe göl gi hagla,

¹⁷ "God, ne Bi Kub klö ke yabit u! Nöd midmidan, miñi middep nöp midpan!

Bi klö unbö ke yabit pör midpan rö, miñi nibi bi ram minöy gau magöñhalö

Kin kale midpan u rö, nöp aij yabit gabun!

¹⁸ Nibi bi ram minöy gau nibö nöp niñöm, kal yabit jula.

Pen miñi ne kal juep ñin u hadö auöp.

Miñi nibi bi umla gau kalip manö kub hagep ñin u hadö auöp.

Miñi nibi bi nöp wög göm, manö ne hag ñibal gau abe,

nibi bi manö aij ne niñ udöm, hib ne niñöm ana udpal gau abe,

nibi bi hib halö midpal aka ramö gau midpal gau magöñhalö,

nan aij kalip pen ñinabön, ñin u hadö auöp.

Pen nibi bi halöwalö göm, nibi bi rimnap kalip al pak libal gau,

* **11:6:** 1Ki 17:1; Eks 7:17-20; 1Sa 4:8 * **11:7:** Dan 7:21; Rep 12:17; 13:7; 17:8 * **11:8:** Luk 13:34 * **11:11:** Esi 37:5,10 * **11:12:** 2Ki 2:11 * **11:13:** Rep 6:12; 16:18 * **11:14:** Rep 9:12 * **11:15:** Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; 7:14 * **11:18:** Sam 110:5; Ro 2:5; Rep 20:11-13; Sam 115:13

kalip pen u rö nöp al pak lınabön,
ñın u hadö auöp,” a gıla. *

¹⁹ Anig haglö niñöl gi, God sabe gep ram kumi kabö adö lan au midöp u migan hiiköm, God Manö mideia kes magö u waiö la niñnö. Magö anıbu nöp añım añım udöm, rımu hagöm, gu kub yabıl u hagöm, munmon udöm, möñ gapı magö kub yabıl paköm, ga. *

12

Nıbi u abe re ubıl kub u abe

¹ Pen naböñ niñ damem niñnö, nan ke hain nıbö kub ap kumi kabö an aulık ga. Nıbi ap sıdö waij rö löm, ma nıpe rakın adö au löm, gapı unbö migan lan u, kwin rol gıpal rö usajıl bad nıpe nabıc adö lan lö mideia.

² Pen nıpe ñı painan rıknig, ñı painan niñö niñöl gi, wög paköm gaia. *

³ Nan ke hain nıbö ap halö, kumi kabö an aulık waiö la niñnö. Re ubıl hagape halö kub yabıl unbö ke ap mideia. Nabıc cög nıpe unbö mudun jıñ löm, kom nıpe unbö sıduñ lan löm, kiñ rol gıpal usajıl bad gau, nabıc cög adö nıpe ke ke löm mideia. *

⁴ Re ubıl kub anıbu, amın nıpe u gapı kumi kabö adö lan gau pakö, iru nöp bıg ju mınöñ naböñ it i ju luga. Anıb u, gapı magöñhalö mideila gau naböñ mihau nıgan rö hagöm, naböñ mihöp midailö, naböñ añı ap bıg ju yua. Pen nıpe nıbi ñı painan yag daunig geia u, yag dauö niñın, a göm, apöm abad mideia. *

⁵ Pen nıbi anıbu ñı ap yag daua. Ñı anıbu nıpe ain ur mılö udöm, nıbi bı ram mınöñ gau magöñhalö abad mideinab. Pen nıbi u ñı anıbu nıp yag dauö, ejol ap ñı anıbu pıl gi udöm, dam God nıpe sea kiñ nıpe kumi kabö adö lan midöp au ud ara. *

⁶ God nıbi anıbu nıp ka ap gi lö, pıñıñ gi anıb gau amöm, anıb gau nöp midö niñöl gi, God nıp nan magö ñöl gi abad mideinab ñın wan dusan du hadred sikısdı (1260) arnab.

⁷ Pen kumi kabö adö lan au, ejol kub Maikel ejol nıpe gau udöm amöm, re ubıl kub anıbu yam nıpe gau aip pen pen göm gi damöm me, *

⁸⁻⁹ re ubıl kub u yam nıpe gau halö, kumi kabö adö lan nıbö al rıdık yuöm böñ nöp mınöñ naböñ it i yula. Re hadame dagol gau mideia, re anıbu kıjaki aka Seden a gıpal u, nıpe nöp nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö kalip manö pir alö, manö pıral nıpe u niñla. *

¹⁰ Pen manö kub ap kumi kabö adö lan au nıbö hagöm haga,

“Mıñi God nıpe nıbi bı gau ud kamıñ yunab.

Mıñi God nıpe klö nıpe udöm, nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö

Kiñ kub ke yabıl mideinab.

Mıñi God Krais nıpe u nöp,

Bı Kub klö ke yabıl midöm,

nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö abad mideinab.

Nıhön gıñig: Seden nıpe God amgö ilö nıpe au midöm,

sıdö an, sıbön yan,

añ mam hon gau nan si nan naij nıhön nıhön geila gau hagnıdöp u,

nıp mınöñ naböñ it yan ud yula. *

¹¹ Pen añ mam hon gau,

Sipsip Pi hagape nıpe u abe,

Krais manö niñö hag ñımıdal u abe gö,

Seden nıp mo kale gau lila.

Nıbi bı nıpe nöp midpun, a göm, pıñıñ gagöm,

hanıp al pak lıñig al pak löl, a gi gası niñla.

¹² Anıb u, kale kumi kabö adö lan au midpım gau,

mıñ mıñ göl gi midaimim.

Pen kale mınöñ naböñ abe, ñıg solwara u abe midpım gau,

kalöp mög niñbin.

Nıhön gıñig: Seden nıp kale midpım anıb yan ud yulö,

ñın nıpe iru midagöp rö, kal yabıl juöp,” a ga. *

* 11:19: Hib 9:4; Rep 8:5; 15:5; 16:21 * 12:2: Mai 4:10 * 12:3: Dan 7:7 * 12:4: Dan 8:10 * 12:5: Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rep 19:15 * 12:7: Jud 9 * 12:8-9: Jen 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Rep 20:2 * 12:10: Job 1:11; Sek 3:1 * 12:12: Ais 44:23; 49:13

13 Pen re ubiḷ kub anibu, yip minöŋ naböŋ adö iḷ i ud yubal, a göm, gasi u niŋöm, nibi ñi yag daua anibu nip ridiḷ gi yuaia pen,

14 God nibi anibu nip yaur du kub auan kub mihau li ñö, nipe u göm ram minöŋ kabö nöp midöp aŋ au God ka nipe gi la anibu ara. Am anib gau midö niŋöl gi, God nipe nip nan magö ñöl gi abad midö, mi mihau niŋaŋ rakin unbö kagoḷ jŋ arnab. Re ubiḷ u nibi u nip nan naij ap ginim rö lagnab. *

15 Pen re ubiḷ u, ñig uḷ rö tihak yunö nibi anibu nip ugal araŋ, a göm, tihaka u,

16 pen minöŋ u nibi anibu nip gi ñö, ñig re ubiḷ uḷ rö tihak yua anibu minöŋ naböŋ miŋan gau pa jö gi amöm, ur ur gö ara.

17 Anig gö, re ubiḷ u nibi anibu mulu kal yabiḷ lugö, nibi u ñi paiŋaŋ nipe gau, God Manö hagöp rö göm, Jisas manö niŋö nipe niŋ udöm hain göm nibi bi rimnap kalip hag ñibal gau aip pen pen ginig ara. *

18 Pen re ubiḷ u amöm ñig solwara goḷ au urak mideia.

13

Nan hapeb ap ñig solwara aŋ gau nibö apjaka

1 Midem niŋnö, nan hapeb rö ap, ñig solwara aŋ gau nibö aueia. Nabic cög nipe unbö mudun jŋ löm, kom unbö siduŋ laŋ löm, kiŋ rol gipal usajiḷ bad gau, kom adŋ ke ke löm mideia. Pen nabic nipe unbö mudun jŋ u, God nip hag juep hib naij rimnap aŋi aŋi kal i kliŋ rik lilo mideia. *

2 Nan hapeb anibu, kain hapeb leped rö la u pen ma nipe gau kain hapeb bea ma rö la. Meg miŋan nipe u, kain hapeb laiön meg miŋan rö la. Pen re ubiḷ u, klö nipe ke abe, kiŋ kub ke yabiḷ mideia klö u abe, nan hapeb anibu nip ña. *

3 Pen nan hapeb anibu nabic cög nipe ap, nöd böŋ nöp al pak lilo kila ga rö la u pen kuöyaŋ mitep ga. Anig gö, nibi bi minöŋ naböŋ adö iḷ i gau gau magöŋhalö

gasi gasi löm, nan hapeb anibu nip hain gila. *

4 Pen re ubiḷ anibu kiŋ kub ke yabiḷ mideia klö u nan hapeb anibu nip ña u me, nibi bi gau re ubiḷ anibu nip hib haglö adö ara. Pen nan hapeb anibu abe kiŋ kub ke yabiḷ rö midöp u, nibi bi rimnap nip aip pen pen göl rö lagöp, a göm, nibi bi gau magöŋhalö nan hapeb u, u rö nöp hib nipe haglö adö ara.

5 Pen God nan hapeb anibu nip niŋebir arö gö, hib nipe ke hagö adö arö, God hib nipe manö naij hagöm dap lugö, rakin unbö ñin juöl mihöp ado gi da unbö yigwö aŋ nibö u (42) ara. *

6 Nipe anig göm, God nip hag juöm, hib nipe manö naij hagöm, ram minöŋ nipe kumi kabö adö laŋ au hag juöm, adö laŋ au nipe aip midpal gau kalip hag juöm, ga.

7 Pen God nan hapeb anibu nip niŋebir arö gö, Krais nibi bi nipe gau aip pen pen göm, al juöm, nibi bi gau magöŋhalö, iḷ ke ke midpal rö, ram minöŋ ke ke midpal rö, manö yabiḷ ke ke hagpal rö, haŋ ke ke löp rö, kalip magöŋhalö abadöl mideia. *

8 Nibi bi minöŋ naböŋ adö iḷ i gau gau magöŋhalö rö, nan hapeb anibu hib nipe haglö adö arnab. Pen nibi bi au, ram minöŋ hadame dagol gau gi laga ñin u, God nibi bi pör kamŋ nöp mideinaböl buk anib yaŋ hib kale kal i kliŋ rika gau nöp, nan hapeb anibu hib nipe haglö adö aragnab. Buk anibu, Sipsip Pi al pak lilo uma u buk nipe me u. *

9 Kale nibi bi gasi rimid midainim gau manö anib i niŋim!

10 Nibi bi God nag i aröl, a göm, niŋöb gau, nag i arnaböl.

Nibi bi ru milö kid udöm binŋ gilo umöl, a göm, niŋöb gau,

ru milö kid udöm binŋ gilo umnaböl. Anig ginab rö, Krais nibi bi nipe gau ap lug pakagun, a göm, Krais manö aij u niŋ ud pidöŋ göm, hagöp rö göm, Krais nip cig aij göl gi nöp midaiöl. *

* 12:14: Dan 7:25; 12:7 * 12:17: Rep 11:7 * 13:1: Rep 12:3; 17:3,7-12 * 13:2: Dan 7:4-6 * 13:3: Rep 17:8

* 13:5: Dan 7:8,25; 11:36; Rep 11:2 * 13:7: Rep 11:7 * 13:8: Sam 69:28; Rep 17:8; 20:12,15; 21:27 * 13:10: Jer 15:2; 43:11; Rep 14:12

Nan hapeb ap halö m̃nōḡ nabōḡ aḡ g̃yaḡ ñbō apjaka

¹¹ Pen kauyaḡ ñḡem ñḡnō, nan hapeb rō ap halö m̃nōḡ nabōḡ aḡ g̃yaḡ ñbō apjaka. Kom ñpe m̃ihau u, sipsip pi kom rō la u pen manō ñpe u, re ubiḡ rō haga.

¹² Ñpe nan hapeb nōd ñbō u ñp wōḡ g̃i ñöl g̃i, ñbi b̃i ram m̃nōḡ gau magōḡhalö manō klö hagōm gö, nan hapeb nōd ñbō nōd bōḡ nōp al pak l̃lō k̃la ga rō la u pen kuōyaḡ m̃teḡ ga añbu ñp hib haglō adö ara.

¹³ Nan hapeb hain ñbō u nan gagep rō göm, nan ñḡeb ñḡagep rō göm, ga. Ñbi b̃i ñḡm̃dlö ñḡöl g̃i, ñpe gö, mab m̃taḡ kumi kabö adö laḡ ñbō ap m̃nōḡ nabōḡ iḡ yaḡ luga. *

¹⁴ Pen God ñpe nan hapeb hain ñbō añbu ñḡebir arö gö, nan hapeb nōd ñbō amgö ilö ñpe au nan gagep rō gaia u me, ñbi b̃i m̃nōḡ nabōḡ gau gau magōḡhalö manō piral ñpe u ñḡ udla. Nan hapeb hain ñbō u ñbi b̃i gau kal̃p hagö, kale nan hapeb ru m̃lō k̃d ud bōḡ nōp al pak l̃la u pen kauyaḡ m̃döp u hib ñpe dap ranñḡ, nan ñp rō ap g̃i l̃la.

¹⁵ Pen God nan hapeb hain ñbō u ñp ñḡebir arö gö, nan ana nan hapeb nōd ñbō rō g̃i l̃la añbu ñp ake bad u pu gö arö, kam̃ḡ lōm, manō hagōm haga, “Yad b̃i kub. Hib yad nōp hagem̃ adö arañ,” a ga. Añḡ hageia, ñbi b̃i hib ñpe haglō adö araga gau magōḡhalö hagö al pak l̃la.

¹⁶ Ñpe hagö, ñbi b̃i hib m̃deia gau, ñbi b̃i hib m̃dageia gau; ñbi b̃i mani iru m̃deia gau, ñbi b̃i mani m̃dageia gau; ñbi b̃i nag̃i wōḡ geila gau, ñbi b̃i gas̃i kale ke wōḡ geila gau; kale magōḡhalö k̃liḡ ap ñ̃magö ỹḡḡ k̃d u aka nable laḡ udla. *

¹⁷ Pen ñbi b̃i k̃liḡ añbu udagla gau, nan rauöl rō aka nan s̃kim göl rō laga. K̃liḡ añbu me, nan hapeb u hib ñpe aka naba ñpe me u.

¹⁸ Ñbi b̃i gas̃i ñḡ aij g̃ipal gau manö iḡ añbu ul̃hai ñḡöl rō löp. Ñḡ aij göm me, nan hapeb añbu naba ñpe iḡ u ñḡnaböl. Naba añbu, b̃i ap hib ñpe u m̃döp. Naba añbu me kagoḡ kagoḡ kagoḡ (666).

14

Ñbi b̃i iru nōp k̃map g̃isōn ñbō ap hagla

¹ Pen kauyaḡ ñḡem ñḡnō, Sipsip Pi u Saion Dum ilö laḡ ranöl m̃dö ñḡöl g̃i, ñbi b̃i wan hadred podi po dausan (144,000) gau ñpe aip m̃deila. Ñbi b̃i ñpe aip m̃deila añb gau, nable kale laḡ hib ñpe u abe, Nap hib u abe kal̃i k̃liḡ r̃k l̃lō m̃deia.

² Pen manö ap kumi kabö adö laḡ au ñbō ñ̃ḡ hij kub b̃ḡ gu hagöp rō aka r̃imu gu m̃lōbō hagöp rō u hagö ñḡnō. Manö añbu, nan gida rō pakpal hagöp rō u haga. *

³ Pen ñbi b̃i wan hadred podi po dausan (144,000) añb gau kale sea k̃iḡ adö au g̃idaḡ m̃döm, nan kam̃ḡ m̃ihau m̃ihau abe, b̃i manö ud as̃ikeḡ gau abe ñḡ m̃dlö ñḡöl g̃i, kale k̃map g̃isōn ñbō ap hagla. K̃map g̃isōn ñbō añbu, ñbi b̃i m̃nōḡ adö iḡ i ñbō r̃imnap ñḡöl rō laga; ñbi b̃i wan hadred podi po dausan (144,000) God rau adog uda añb gau nōp k̃map añbu ñḡöl rō la. *

⁴ B̃i añb gau kale ñbi aip g̃i ajagpal; b̃i praj rō m̃dpal. Sipsip Pi ñpe gai arab ñḡöm, ñp hain g̃ipal. Krais kal̃p ñbi b̃i aḡ gau ñbō rau adog udöm, God ñp abe, Sipsip Pi ñp abe kal̃p nan magö nōd ral daum̃dal rō nōp ñ̃a.

⁵ Manö piral r̃imnap hagagla; nan si nan naj r̃imnap gagla.

Ejöl m̃ihau ñḡaḡ manö hag ñ̃la

⁶ Pen kauyaḡ u ñḡem ñḡnō, ejöl ap kumi kabö aḡ aul̃k u g̃i ajöl g̃i, ñbi b̃i m̃nōḡ nabōḡ adö iḡ i, hañ ke ke löp rō, iḡ ke ke m̃dpal rō, manö yab̃i ke ke hagpal rō, ram m̃nōḡ ke ke m̃dpal rō, Krais manö aij pör m̃deinab u kal̃p hag ñ̃ñḡ ga.

⁷ Wiñ kub alöm haga, “God ñpe manö kub hagnab ñ̃ñ u hadö auöp rō, God ñp añññ gö piñ̃ḡ g̃imim. B̃i Kub kumi kabö adö laḡ, m̃nōḡ nabōḡ iḡ i, ñ̃ḡ solwara, ñ̃ḡ ilam gau magōḡhalö g̃i la u, hib ñpe u hagpe adö arañ,” a ga.

⁸ Ejöl ap, ejöl nōd u ñp hain göl g̃i haga, “God gö daun kub Babilon bōḡ nōp ap lug

* **13:13:** Mad 24:24; 1Ki 18:24-39; Rep 19:20 * **13:16:** Rep 14:9-11; 16:2; 20:4 * **14:2:** Rep 1:15; 19:6 * **14:3:** Ais 42:10; Rep 5:9; 7:4

paköp o! Nibi bi Babilon gau kale nibi si bi si göm, gi naij unbö ke gila gila, nibi bi ram minöj gau gau magöñhalö niñöm anib unbö rö nöp gila. Babilon nipe ñig wain klö nipe ke niñöm, nibi bi ram minöj ke rimnap gau kalip ñö niñlö, nipe göp rö, kale u rö nöp hauß alö gi naij nöp gila,” a ga. *

⁹ Ejol ap pen, ejol nöd mihau u kalip hain göm, wiñ kub alöm haga, “Nibi bi nan hapeb u hib nipe dap ranöl gi, nan nip rö niñöm gi lila u hib nipe dap ranöl gi, kliñ nipe u nable lan aka ñimagö adö au udeinaböl gau, *

¹⁰ God nip mulu yabiß lugö, ñig wain asi yabiß u, kap kale yan ralö ajman rauö, ñö niñnaböl. Ejol uß gau abe, Sipsip Pi u abe niñmüdlö niñöl gi, kalip hag mab ke yan u yuö, mab mißan salpa halö u kalip inö niñöl gi, wög pak mideinaböl. *

¹¹ Mab mißan u kalip inö niñöl gi, mab hadu anibu ranöm, gi damöm, pör pör nöp ap ranöl gi mideinab. Anib u, nan hapeb anibu hib haglö adö arnab nibi bi gau, nan ana nip rö gila anibu hib haglö adö arnab nibi bi gau, hib nipe kliñ anibu udnaböl nibi bi gau, God kalip pen ilön kub yabiß u sißdö an, sißbön yan, pör pör nöp ñinab,” a ga. *

¹² Anig ginab rö, Krais nibi bi nipe gau ap lug pakagun, a göm, God Manö hagöp rö niñ ud pißdön göm, hagöp rö göm, Jisas nip cig aij göl gi nöp mißdaiöl. *

¹³ Pen manö ap kumi kabö adö lan nibö yip haga, “Manö hagnig gabin i kal i kliñ rikmön. Miñi marö göp ñin i, nibi bi Bi Kub nip niñ udöm umnaböl gau, miñ miñ ginaböl,” a ga. Hageia, God Ana nipe haga, “Niñö yabiß. Kale marö udöl gi wög ußham gi mißpal rö, kale ake löm, miñ miñ göl gi mideinaböl,” a ga.

Nan wög minöj adö il i pißdön göp

¹⁴ Pen yad niñnö, Bi ap Ñi nipe rö bi ap, kumi kabö rud bad adö au asik mideia. Nabic cög nipe lan, kabö gol udöm usajil

bad gila ap rol göm, ru agon gila pi rö gigabe göp ru kißd yabiß wid magö rik daubal rö ap ud mideia. *

¹⁵ Pen ejol ap, God sabe gep ram raul migan yan nibö apöm, bi kumi kabö rud bad adö au asik mideia u nip wiñ kub alöm haga, “Minöj naböj adö yan wid magö gau po göp. Wid rik dauep ñin u auöp rö, ru agon gila pi rö ne anibu udmön, rik dap magum gimön,” a ga.

¹⁶ Hageia, bi kumi kabö rud bad adö au asik mideia u, ru agon gila pi rö nipe u ud rib gi dö madö göm, wid magö minöj naböj adö gau rana gau magöñhalö rib gi dö madö gi dap magum ga.

¹⁷ Ejol ap pen God sabe gep ram raul migan kumi kabö adö lan au nibö höj aua. Nipe u rö nöp ru agon gila pi rö ap udöl mideia.

¹⁸ Magö anibu nöp, ejol mab mißan abad mißmißdöp u, God nip nan sabe gep bißd au nibö apöm, ejol ru agon gila pi rö udöl mideia u nip wiñ kub alöm haga, “Wain magö minöj naböj adö yan nibö gau po göp rö, ru agon gila pi rö ne u ud wain magö magöñhalö rik dap magum gimön,” a ga. *

¹⁹ Anig hageia, ejol anibu, ru agon gila pi rö nipe u ud rib gi dö madö göm, wain magö gau rik dam, God nip mulu lugö wain magö abhib jakep ka migan u yua. Ka anibu God nibi bi gi naij gimüdal gau kalip pen ilön ñinim rö mißdöp.

²⁰ Wain magö abhib jakep ka migan anibu daun kub höj adö mideia. Wain magö migan anibu yuö, abhib jaklö niñöl gi, hagape u ran ajman rauöm, ñig uß kub ap lugöp rö, hag ap lugöl gi, kilomida unbö ñin juöl ajip böj dan (300)* rö ara. Hagape uß kub anibu kaj hos nabic adö lagod mißdöp rö u nöp adö lagod areia. *

15

Ejol gau geinaböl, marö kub ke ke unbö mudun jiy u ginab

* **14:8:** Ais 21:9; Jer 51:7,8; Rep 17:2; 18:2,3 * **14:9:** Rep 13:12-17 * **14:10:** Jen 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Esi 38:22; Rep 16:19; 20:10; 21:8 * **14:11:** Ais 34:10 * **14:12:** Rep 13:10 * **14:14:** Dan 7:13 * **14:18:** Joe 3:13 * **14:20:** Grik manö hagöm 1,600 sißdadia * **14:20:** Ais 63:3; Rep 19:15

¹ Pen nan ke hain nîbö nînjöm aiö hagep rö ap halö, kumi kabö an aulîk ga nîjnö. Marö unbö mudun jîj gau gö, God nîp mulu yabîl lugöp u böj nöp naböj junab, a göm, ejol nîpe unbö mudun jîj gau kalîp hagö, marö kub anîb gau dap mînjöj naböj ît i aunîg geila.

² Pen ît anîb au nîjnö, nîg wanö glas rö ap mab mîtan halö ut matî göm au mîdeia. Nîbi bî nan hapeb hîb naba mîdöp nan u abe, nan ana nîp rö gîla u abe aip pen pen göm win gîla gau, goî anîb au urak mîdeila. God kalîp nan gida rö ke ke nîö,

³ bî Mosîs God nîp wög gî nîmîdöp manö u abe, Sipsip Pî manö u abe hagöl gî, kîmap hagöm hagla,

“God, ne Bî Kub klö unbö ke halö.

nan nîhön gînabin a gînabön, gînabön.

Ne kîj bî kub ram mînjöj gau magöjhalö,

Kîj kale mîdpan u,

pör pör yîjîg gîmön,

kabö rö nöp gîpan. *

⁴ Nîbi bî magöjhalö nöp nînjöm, ana udnaböl.

Ne añî nöp ut mîdpan.

Nöp Bî Kub, a göm,

hîb ne haglö adö arnab.

Ne nagî yîjîg göl adö u nöp

gî aij gîpan u nînjöm,

nîbi bî ram mînjöj gau nîbö gau nîbö magöjhalö apöm

nöp sabe gînaböl,” a gîla. *

⁵ Pen yad kauyan nîjem nîjnö, God nîp sabe gep sel ram au Ram Raul Mîgan Kamîj Aij Ke Yabîl u hîköl mîdeia. *

⁶ Pen ejol unbö mudun jîj u, nîbi bî mînjöj naböj adö ît i gau kalîp marö kub unbö mudun jîj nînîg, God sabe gep ram raul mîgan yan nîbö höj aula. Ejol anîb gau, waîj rud aij mîmailö ga gau nöp löm, dip nagî kabö gol udöm gîla gau pabîl an au pîg löm aula.

⁷ Nan kamîj mîhau mîhau anîb gau añî ap apöm ejol unbö mudun jîj gau kalîp kînan kabö gol udöm gîla ke ke nîa. Kînan mîgan anîb gau, Bî Kub pör pör mîdeinab

u, nîbi bî gî naij gîlö God kalîp mulu kal nînjöm mînjör nînab u ajman rauöm mîdeia.

⁸ God mailö aij ke nîpe u abe, klö naij nîpe u abe gö, hadu kub yabîl God sabe gep ram anîbu ajman rau mîdeia. Nîbi bî ap sabe gep ram anîbu raul mîgan aröl rö laga. Ejol unbö mudun jîj u, marö kub unbö mudun jîj nîbi bî nînîg geila gau nî haknaböl u nöp, hainö ram raul mîgan anîbu aröl rö lînab. *

16

Ejol marö kub unbö mudun jîj gau ud daula

¹ Pen yad nîjnö, manö ap God sabe gep ram raul mîgan yan nîbö ejol unbö mudun jîj gau kalîp wîñ kub alöm haga, “Nîbi bî gî naij gîlö God kalîp mulu kal nînjöm mînjör nînab u, kînan unbö mudun jîj ajöj lan ajman rauöm mîdöp gau, dam mînjöj adö yan höj gîpe aran,” a ga.

² Anîg hageia, ejol nöd u kînan nîpe dam mînjöj adö yan höj gö, nîbi bî nan hapeb klîñ u udöm, nan ana nîp rö gîla sabe geila gau, kalîp wös hapeb ilön kub udep gau la. *

³ Ejol yîgwö an nîbö u, kînan nîpe dam nîg solwara adö u höj gö, nîg solwara u, bî uma hagape u rö löm, nan nîg solwara an anîb gau mîdeila gau, magöjhalö um hakla. *

⁴ Ejol yîgwö nîgan nîbö u, kînan nîpe dam, nîg îlam juöp gau abe nîg yîharîj ap lugöp adö gau abe höj gö, nîg gau magöjhalö hagape la.

⁵ Pen ejol nîg magöjhalö abad mîdöp u haga,

“Ne Bî Ut.

Ne hadame dagol mîdmîdan; ne uri u rö nöp mîdpan.

Ne manö ud asîk aij yabîl gîmön, kalîp nîjö yabîl anîg gîpan.

⁶ Nîbi bî anîb gau nöp me, nîbi bî ne gau kalîp al pak löm,

bî manö ne hagep gau kalîp al pak löm gîlö,

hagape kale luga u me,

* **15:3:** Eks 15:1; Sam 139:14; 145:17 * **15:4:** Jer 10:6-7; Sam 86:9 * **15:5:** Eks 38:21 * **15:8:** 1Ki 8:10-11; 2Kr 5:13-14; Ais 6:4 * **16:2:** Eks 9:10; Rep 13:12-17 * **16:3:** Eks 7:17-21

ne kalip pen u rö nöp hagape ñö
ñiñaböl u,

kale ke göm udaböl me u,” a ga.

⁷ Anig hageia, manö ap God nip nan sabe
gep bíd adö au nibö haga,

“God Bi Kub klö naij ke yabił.

Ne manö ud asik aij yabił gimön

kalip niñjö yabił anig gipan,” a ga. *

⁸ Ejol yigwo milö u, kinañ nipe u dam
sidö u nip hon gö, nibi bi gau kalip kal
yabił niñnim rö la.

⁹ Kal yabił niñöm, kalip rapin ina u pen
nan si nan naij gila u, nihön ginig anig
gipun, a göm, arö göm, mid aij göm, God
hib nipe haglö adö araga. God hanip marö
ñab u, a göm, nip hag jula. *

¹⁰⁻¹¹ Ejol mamid u, kinañ nipe u dam
nan hapeb sea kin nipe adö au hon gö,
nibi bi nipe abad midmidöp an au adiñ
sib ga. Wös hapeb löm, ilön kub gö, a tab
hau gi dö gila u pen nan si nan naij gila u,
nihön ginig anig gipun, a göm, arö gagla;
göl gi nöp midöm, God kumi kabö adö lan
au midöp u nip hag jula. *

¹² Ejol kagol jin u, bi kin ram minöñ sidö
auab gau nibö aunaböl a göm, kinañ nipe
u dam ñig kub yabił Yupredis hon gö, ñig
anibu böñ nöp mitep ga. *

¹³ Anig gö niñöl gi, aiön pi mihau nigan
ban mihau nigan rö leia niñnö. Ap re ubił
meg migan u nibö apjaka; ap nan hapeb
meg migan u nibö apjaka; ap bi God manö
hagabin a göm manö piral nöp hagnab u
meg migan u nibö apjaka.

¹⁴ Aiön pi anib gau nan gagep rö göl
rö la. Kale amöm kin ram minöñ ke ke
gau gau midpal gau magöñhalö uł gi dap
magum göm, God Bi klö ke halö ñin kub
nipe hag la anibu, pen pen ginaböl. *

¹⁵ “Niñ aij gimim! Yad aunig gabin u, bi
nan si udep gau niñ midagpal magö u nöp
aubal rö u aunabin! Anib u me, nibi bi
uhön hanagöm wañi lı aij göm mideinaböl
gau miñ miñ ginaböl; magö nöp gau ajlö,
kalip nable gagnab!” *

¹⁶ Pen aiön pi anib gau, bi kin ram
minöñ ke ke gau nibö kalip uł gi dap
magum gila; ram minöñ dap magum gila
anibu Hibru manö hagöm Amagedon a
gipal. *

¹⁷ Ejol mudun jin u, kinañ nipe u hon ga
an nöp adö lan gau. Hon gö, manö ap sea
kin God sabe gep ram raul migan yan nibö
wiñ kub alöm haga, “Naböñ juöp,” a ga.

¹⁸ Anig hagö niñöl gi, rimu hagöm gu gö
arö niñöl gi, añim añim udöl gi amdam
magö bol gau ap lug paköm, munmon
kub yabił nibi bi minöñ naböñ ił i nöd
niñagmidal rö ap aua. *

¹⁹ Munmon kub yabił anibu udöm, daun
kub yabił Babilon u pabu göm, asik naböñ
mihau nigan löm, daun kub ram minöñ
ke ke gau ram nan gau big ju pa jö ma jö
gabin, a göm, ulis malis ga. Ga anibu, God
nipe mulu kal niñöm, Babilon nibi bi gila
u hauł gagöm, kalip ñig ası kap ajöñ lan
ajman raua u ñö ñiñla. *

²⁰ Pen ram minöñ pro ñig rib gıgabö ga
gau abe, ram minöñ ilö gau abe, böñ nöp
ur ga. *

²¹ Marö kub yabił u me, möñ gapı magö
kub yabił gau, magö añı añı ñin juöl
mihöp ado gi da unbö sidun lan (50) kilo
rö, kumi kabö adö lan nibö lugöm, nibi
bi gau kalip kal halö paka. Kalip kal halö
pakö God nip böñ nöp hag jula. *

17

Bi si udep nibi u ilön kub udnab

¹ Ejol unbö mudun jin marö ke ke daula
gau, ap apöm yip haga, “Ił i auö, nöp nan
ap yamnö nöñ! God geinab bi si udep nibi
naij yabił u pen ilön kub udnig gab. Daun
kub yabił ñig iru nöp söl au midöp u nöp
hagabin. *

² Bi kin ram minöñ ke ke midpal gau, bi
si udep nibi anibu aip gi ajöl göm, nibi bi
minöñ adö ił i yiharın gau u rö nöp, nan
si nan nipe gimidöp u kalip ñig wain nipe
ñö ñiñlö, kalip hauł alöp,” a ga. *

* **16:7:** Sam 19:9; Rep 15:3 * **16:9:** Rep 9:20-21 * **16:10-11:** Eks 10:22; Ais 8:21-22 * **16:12:** Ais 11:15 * **16:14:**
Rep 19:19 * **16:15:** Mad 24:43-44; Rep 3:3 * **16:16:** Sek 12:11 * **16:18:** Rep 4:5; 8:5 * **16:19:** Rep 14:10
* **16:20:** Rep 6:14 * **16:21:** Eks 9:23-24; Rep 11:19 * **17:1:** Jer 51:12-13 * **17:2:** Ais 23:17; Jer 51:7; Rep 14:8

³ Pen God Ana u yip ba lö nîñöl gi, ejol u yip dam ram mîñöñ kabö nöp mîdöp an gau arö nîñnö, nîbi ap, nan hapeb hagape ap adö lan asik mîdeia. Nan hapeb anîbu, hañ roman nîpe gau, hib God nîp hag juep iru yabîl nöp kalî kliñ rik lîlö mîdeia. Nabîc cög nîpe unbö mudun jîñ u löm, kom unbö sîduñ lan löm ga. *

⁴ Pen nîbi nîñnö anîbu, watîj hagape nîbi kub lîbal rö löm, kabö gol iru nöp, kabö aij aij mani kub rauerp iru nöp, magö pro kibap mîlep rö rud gab “pöl” a gîpal u iru nöp, hañ roman nîpe gau magöñhalö lö, mailö mailö göl gi mîdeia. Kap kabö gol udöm gîla ap ud mîdeia. Kap mîgan anîb yan, bî aip si göm nan si pri naij yabîl geia gau ajman rau mîdeia. *

⁵ Nable cög nîpe lan manö pi göl mîdmîdöp ap kalî kliñ rikla:

DAUN KUB YABÎL BABILON U, NÎBI SI BÎ SI GÎ AJPAL GAU ABE, NÎBI BÎ NAGÎ NAIJ YABÎL GÎPAL GAU ABE, NÎME KALE ME U.

⁶ Pen yad nîñnö, nîbi anîbu, nîbi bî Jisas nîñ udöm manö aij nîpe waiö hag ñeila gau kalîp al pak löm hagape kale ñîg wain rö ñîñöm hau al mîdeia.

Ga anîbu nîñem, ju damem gasî mîlö lî mîdainö. *

⁷ Pen ejol anîbu yip haga, “Nîhön gîñîg ju dammön gasî mîlö lîbanñ Nan hapeb nabîc unbö mudun jîñ löm, kom unbö sîduñ lan löm göp u abe, bî si udep nîbi nan hapeb adö lan asik ajab u abe, manö îl u nöp hag ñîñîg gabin. *

⁸ Nan hapeb nîñabön anîbu, nöd mîdmîdöp, mîñî mîdagöp, pen söl mîdöp, nîpe ulöm mîgan mauñ juaga yan nîbö auö, God gö böñ nöp ur gîñab. God ram mîñöñ hadame dagol gau gi laga ñîñ u, nîbi bî mîñöñ naböñ adö îl i udnabin a göm nîña gau, hib kale kalî kliñ rik buk nîpe yan. Pen nîbi bî hib kale kalî kliñ rikaga gau, nan hapeb anîbu kauyan mîdnab u nîñöm, aiö yabîl gîñaböl. Nîhön gîñîg: nîpe nöd mîdmîdöp, mîñî mîdagöp, pen hainö kuöyan mîdeinab. *

⁹ “Manö anîb gau nîñ aij göm nöp me, nîñbal. Nan hapeb nabîc nîpe unbö

mudun jîñ mîdöp nîñajan u, manö îl adö mîhöp mîdöp. Nabîc unbö mudun jîñ anîb gau, dum unbö mudun jîñ nîbi anîbu asik mîdöp gau me.

¹⁰ Pen nabîc unbö mudun jîñ anîb gau, kîñ unbö mudun jîñ gau me. Kîñ anîb gau, unbö mamîd u kîñ mîdöm hadö umla, mîñî kagoñ jîñ u nîpe kîñ mîdöp. Kîñ mudun jîñ u hainö aunîg gab. Pen aueinab u, pro magö ap nöp mîdeinab.

¹¹ Pen nan hapeb nöd mîdmîdöp, mîñî mîdagöp u, nîpe ke kîñ raleb jîñ u aunab. Nîpe me, kîñ unbö mudun jîñ gau nîbö bî ap. God gö nîpe böñ nöp ap lug paknab.

¹² Pen kom unbö sîduñ lan nîñajan gau, kîñ unbö sîduñ lan. Kale mîñî kîñ mîdagpal pen hainö God gö kale magö añî ap nöp kîñ mîdöm, nan hapeb u aip wög göl gi, nîbi bî gau abad mîdeinaböl. *

¹³ Kale gasî adö añî nîñöm, nan hapeb u nîp haglö, nîpe kuö kalîp u udöm, nîbi bî gau kalîp abad mîdeinab.

¹⁴ Kîñ anîb gau, Sipsip Pi u aip pen pen gîñaböl u pen nîpe bî kub gau magöñhalö Bî Kub kale mîdöm, kîñ gau magöñhalö Kîñ kale mîdöm göp rö, nîp al pak löl rö lagöp. Nîbi bî nîpe ke wîñ alöm udöp gau, nîp cîg göl gi nöp mîdeinaböl rö, nîpe aip kîñ anîb gau gîlö böñ nöp ap lug paknaböl,” a ga.

¹⁵ Pen ejol anîbu yip haga, “Ñîg gau bî si udep nîbi asik mîdajîp nîñajan gau, nîbi bî hañ ke ke löm, manö yabîl ke ke hagöm, ram mîñöñ ke ke mîdpal gau me.

¹⁶ Kom unbö sîduñ lan nîñajan gau abe, nan hapeb u abe, bî si udep nîbi u nîp mulu kal yabîl nîñöm, nan nîpe gau magöñhalö pîñ gi udeinaböl me, magö nöp mîdeinab. Pen hañ roman nîpe u ñîñöm, naböñ naböñ mîdeinab gau laulö in habîk arnab. *

¹⁷ Nîhön gîñîg: God kalîp gasî ñö, gasî adö añî nîñöm, nan hapeb u nîp hagö, kuö kale u udöm gö arö me, God gîñab a göm hag la rö nöp gîñab.

¹⁸ Pen bî si udep nîbi nîñajan anîbu, nîpe me daun kub yabîl kîñ ram mîñöñ ke

* 17:3: Rep 13:1 * 17:4: Jer 51:7; Rep 18:16 * 17:6: Rep 18:24; 19:2 * 17:7: Rep 13:1 * 17:8: Dan 12:1; Rep 11:7; 13:7 * 17:12: Dan 7:7,24 * 17:16: Rep 18:8

ke gau magöŋhalö abad midöp daun kub anibu,” a ga.

18

Babilon ap lug paknig gab

¹ Pen naböŋ niŋem niŋnö, ejol ap halö kumi kabö adö laŋ nibö auajip. Ejol anibu, God hag lö bi kub yabiŋ mideia. Kumi kabö adö laŋ nibö apöm, mailö aij nipe u gö, minöŋ naböŋ iŋ i magöŋhalö mailö ga.

² Ejol anibu apöm wiñ kub alöm haga, “God gö daun kub yabiŋ Babilon böŋ nöŋ ap lug paköp o!

Böŋ nöŋ ap lug paköp o!
God gö daun kub anibu, niŋi bi ap midagöp yabiŋ;
kijaki aiön pi yaur naij gau nöŋ midöp e. *

³ Niñhön giñig: niŋi bi Babilon gau kale niŋi si bi si göm,
gi naij unbö ke giöl giöl,
niŋi bi ram minöŋ ke ke gau magöŋhalö niñöm

anib unbö rö nöŋ giŋpal.
Babilon nipe niñg wain klö nipe ke niñöm,
niŋi bi ram minöŋ ke rimnap gau kalip ñö niñlö,

nipe göŋ rö, kale u rö nöŋ
haul alöm gi naij nöŋ giŋpal.
Kiñ minöŋ naböŋ adö iŋ i gau,
nipe aip gi ajöm, gi naij nöŋ giŋpal.

Pen nipe nan aij aij gau udnam a göm pör gasi niñöb rö,
bi minöŋ naböŋ adö iŋ i nan sikim giŋpal gau mani kub udpal,” a ga.

⁴ Pen yad niñnö, manö ap halö kumi kabö adö laŋ nibö haga,
“Niŋi bi yad Babilon midpim gau, daun anibu höŋ adö ammim,
Babilon kai aip uŋ gagmim.

Nan si nan naij kale giŋpal gau, kale aip gagmim.
Ilön kub kale udnig gaböl u, kale u rö nöŋ udagmim. *

⁵ Nan si nan naij giŋpal gac u, nan asmen kub rö aram aram

kub yabiŋ ap ran ara kumi kabö adö laŋ.

God niñöm kale nan si nan naij giŋpal u gasi niñöl gi midöp. *

⁶ Babilon nipe niŋi bi rimnap kalip gi naij ga rö u,

ne pen niŋ u rö nöŋ gi naij giñmön.

Pen Babilon nipe niŋi bi rimnap kalip gi naij ga rö nöŋ wasö;

niŋ pen gi naij ke yabiŋ giñmön.

Babilon nipe niŋi bi rimnap kalip niñg asiñöb rö wasö;

niŋ pen niñg asi ke yabiŋ kap nipe hon giñmön niŋ ñö niñniñm. *

⁷ Nan iru nöŋ udnam, a göm, hib nipe ke dap ranöb rö u,

niŋ pen ilön mab unbö ke yabiŋ ñö, mög yabiŋ giñm.

Gasi nipe ke niñöm hagöp,
‘Yad niŋi kwin aui asik midpin.

Yad niŋi adu midagpin;
minör rimnap yip udnim rö lagöp,’ a göp. *

⁸ Anig hagöp u
pen God Bi Kub

niŋ manö kub hagöm ilön niñab u,
bi klö unbö ke yabiŋ midöp.

God Bi Kub nipe gö, niñ añi ap nöŋ miñna kub giñab;

miñöŋ kub giñab; nan magö pilagnab, kiñö kub giñab.

Pen God Bi Kub nipe gö,
Babilon mab miñöŋ lug in habik niñarnab. *

⁹ “Babilon mab inöm hadu ap ranö niñöm, kiñ ram minöŋ ke gau nibö niŋi anibu aip gi ajmidal gau mög gö miñöŋ giñaböl. *

¹⁰ Niŋi u niŋ ilön mab ke yabiŋ giñab anibu, hanip u rö nöŋ giñim rö löp, a göm, ke ke au dan midöm miñöŋ göm hagnaböl,
‘Wasö e! Wasö e! Daun kub ke yabiŋ e!

Babilon daun kub klö ke yabiŋ e!

Ne wan aua nöŋ manö kub niñmön,
pen ilön kub udmön böŋ nöŋ ap lug pakpan,’ a giñaböl.

* 18:2: Rep 14:8; Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39 * 18:4: Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2Ko 6:17 * 18:5: Jen 18:20-21; Jer 51:9 * 18:6: Sam 137:8; Jer 50:15,29; 2De 1:6 * 18:7: Ais 47:7-9 * 18:8: Rep 17:16 * 18:9: Esi 26:17; 27:30-35

11 “Pen daun kub anibu ap lug paknab rö, bi nan sikim gimidal gau, miñi nibi bi gau nan hanip rauagnaböl, a göm, mög gö mitön ginaböl. *

12 Nan kale anib gau me, kabö gol, kabö silpa, kabö pro aij aij ke ke mani kub rauep, magö pro kibap mitep rö rud gab ‘pöl’ a gipal u; laplap aij yabit nan ‘linin’ a gipal u rik dam pak al dör gimidal u, laplap mu, laplap a+i, laplap ganwan hib nagit rö ud al dör göm ‘silk’ a gipal u; mab hafin aij aukep ke ke gau; kaj elpad meg kub udöm nan ke ke iru nöp gimidal gau; mab po aij aij mani kub rauep nan ke ke iru nöp gimidal gau; nan ain rö ‘brons’ a gipal u, ain u, kabö ‘mabil’ a gipal u udöm nan ke ke iru nöp gimidal gau; *

13 nan hafin aij aukep ñig ke ke gau, pauda ke ke gau ‘sinamin’ u, ‘spais’ u, ‘insens’ u, ‘mö’ u, ‘plaginsens’ u; ñig wain abe, olip wel abe; wid magö abe, plaua abe; kaj kau abe sipsip abe; kaj hos abe, nan kaj hos adiklö tip git ud ajpal gau abe; nibi bi kalip rau daulö nagit wög gimidal gau abe, nibi bi aip pen pen göm kalip nagit li daulö nagit wög gimidal gau abe. Nan kale sikim gimidal anib gau me u.

14 “Pen bi nan sikim gimidal gau Babilon nip hagnaböl, ‘Hafin roman ne gasi göp nan aij aij ne gau magöñhalö adin hir göp. Kabö gol silpa mani nan aij ke ke iru nöp ne u magöñhalö hadö ur göp. Hainö kuöyan udagnabön,’ a ginaböl.

15 “Bi Babilon au nan gau sikim göm, mani kub udmidal bi gau, Babilon u nip ilön mab ke yabit ginab anibu, hanip u rö nöp ginim rö löp, a göm, ke ke au dan midöm mitön göl git *

16 hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e!

Daun kub ke yabit e!

Daun kub klin aij anibi, watij aij aij,

laplap aij yabit linin rik dam pak al dör gimidal u,

laplap mu, laplap a+i udöm rib adik li midmidöp;

kabö gol, kabö pro aij aij ke ke mani kub rauep,

magö pro kibap mitep rö rud gab “pöl” a gipal u udöm

rib adik li midmidöp. *

17 Pen miñi wan aua nöp nan aij aij nipe anib gau

magöñhalö hadö böñ nöp ur göp,’ a ginaböl.

“Ñig magib kapden gau abe, bi wög gep kale gau abe, nibi bi ñig magib adö ajpal gau abe, nibi bi ñig magib nan kago ud sikim gipal gau abe, magöñhalö ke ke au dan miduinaböl. *

18 Ke ke au dan midöm, daun kub anibu mab inöm hadu kub upit areinab u ninöm hagnaböl, ‘Daun klö ke yabit i rö ap nöd midagmidöp e!’ ginaböl. *

19 Kale hafit udöm, nabic adö kale lan ud yuöl git yuöl git hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e! Babilon daun kub klö ke yabit e!

Babilon nipe midö ninöl git, kabö gol, kabö silpa, mani,

nan aij aij mani kub rauep nan gau ke ke iru nöp midö,

ñig magib ajöl gun, mani iru nöp udmidun u,

pen miñi wan aua nöp nan aij nipe anib gau

magöñhalö hadö böñ nöp ur göp,’ a ginaböl.

20 “Pen God nipe gö Babilon böñ nöp pa jö ma jö git midöp u,

kale kumi kabö adö lan midpim gau

paj hagmim obi ale ale gimim miñ miñ gimim!

God gö, bi si udep nibi anibu böñ nöp ap lug paköp u,

kale Kraiss nibi bi nipe midpim gau abe,

Krais manö aij nipe ud arep bi gau abe,

God manö hagep bi gau abe, kale obi ale ale gimim

miñ miñ gimim!

Nipe kalöp git naj ga u ninöm

God nipe nip manö kub hagöm,

* 18:11: Esi 27:36 * 18:12: Esi 27:12,13,22 * 18:15: Esi 27:31,36 * 18:16: Rep 17:4 * 18:17: Ais 23:14; Esi 27:27-29 * 18:18: Esi 27:32 * 18:20: Ais 44:23; Dud 32:43; Jer 51:48

nɪp pen ilön kub yabɪɪ ñöb me u,” a ga.
*

²¹ Pen magö anɪbu, ejol klö ke yabɪɪ ap, kabö kub yabɪɪ wid magö pak hib jaköm plaua gɪpal kabö u rö ap ud ñig solwara an au ud yuöm haga,
“Anɪg unbö rö nöp daun kub ke yabɪɪ Babilon
ud waɪ gɪ yulö hainö nɪbi bɪ kuöyan nɪɲagnaböl. *

²² Babilon nɪbi bɪ mɪñ mɪñ göl gɪ, nan gida rö paköl gɪ,
gabu paköl gɪ, aɪɲ magö pu göl gɪ, mɪdageinaböl.

Wög adö ke ke gɪpal rö u, gagnaböl.
Wid magö pak hib jaköm plaua gɪpal rö u, gagnaböl. *

²³ Nɪbi bɪ ɪam mailö daun kub anɪbu kuöyan nɪɲagnaböl.
Nɪbi bɪ ñɪlö udöm, mɪñ mɪñ göm, gagnaböl.

Nɪbi bɪ ne sɪkim gɪmɪdal gau,
ram mɪnön ke ke gau bɪ kub yabɪɪ mɪdmɪdal.

Pen nɪbi bɪ ne kuj göm, manö piral hagöm gɪlö,
nɪbi bɪ ram mɪnön ke ke gau
nɪɲöm magöɲhalö hain göm
anɪg unbö rö nöp gɪ naj gɪmɪdal. *

²⁴ “Babilon nɪbi bɪ gau nöp,
God manö hagep bɪ nɪpe gau kalɪp al pak löm,
nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp al pak löm, gɪmɪdal.

Nɪbi bɪ mɪnön naböɲ ɪɪ al pak ɪmɪdal gau magöɲhalö ɪɪ u me Babilon nöp.
Anɪg göp rö, God nɪp pen ilön kub yabɪɪ u ñöb,” a ga. *

19

¹ Ejol klö ke yabɪɪ u manö anɪbu hag pɪs ga nɪɲöm yad gu kub yabɪɪ apdi nɪɲnö. Gu anɪbu, nɪbi bɪ iru nöp kumi kabö adö laɲ mɪñ mɪñ göl gɪ, meg mɪgan dap ranöm hagla,

“God hib nɪpe hagno adö aranɪ!

God hon nöp nɪbi bɪ ud kamɪɲ yuab.
God hon nöp mailö aij ke halö mɪdöp.

God hon nöp bɪ klö ke yabɪɪ mɪdöp.

² God hon manö kub hagöm, manö ud asɪk aij göm,
nɪbi bɪ gau kalɪp pen nɪɲö nöp ñöb.
Bɪ si udep nɪbi naj yabɪɪ anɪbu,
bɪ si udöm aip gɪ ajöm gö,
nɪbi bɪ ram mɪnön ke ke gau nɪbö apöm,
nɪpe geia u nɪɲöm, anɪg unbö rö nöp gɪ naj geila.

Nɪbi anɪbu nɪpe God nɪbi bɪ nɪp wög gɪmɪdal gau al pak la u me,
God nɪpe nɪp manö kub hagöm pen ilön kub ñöb,” a gɪla. *

³ Anɪg hagöm, kauyan meg mɪgan dap ranöm hagla,

“God hib nɪpe hagno adö aranɪ!
Daun kub ke yabɪɪ Babilon in hadu göm,
hadu u pör pör nöp ap rannab,” a gɪla.

⁴ Anɪg hageila, bɪ manö ud asɪkep ñɪn juöl añɪ ap ado gɪ da mɪhau mɪhau (24) gau abe, nan kamɪɲ mɪhau mɪhau gau abe, God sea kɪɲ adö asɪk mɪdeia ɪɪ au kugom yɪmöm he göm hagla,
“Nɪɲö yabɪɪ!

God hib nɪpe hagno adö aranɪ!” a gɪla.

⁵ Anɪg hageila, manö ap sea kɪɲ mɪdeia au gɪlaɲ nɪbö hagöm haga,
“Kale nɪbi bɪ ramö gau abe, nɪbi bɪ gep gau abe,
God hon nɪp wög gɪmim nɪp pɪñɪɲ gɪpim gau
magöɲhalö hib nɪpe hagpe adö aranɪ,” a ga.

Krais nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp ud ram mɪnön nɪpe arö, mɪñ mɪñ gɪnaböl

⁶ Pen magö u yad gu kub yabɪɪ ap, ñig hij bɪg hagöp rö aka rɪmu hagö mɪlöbö arab u rö, apdi nɪɲnö. Gu anɪbu, nɪbi bɪ iru yabɪɪ nöp meg dap ranöm hagla,

“God hib nɪpe u hagno adö aranɪ!

God Bɪ Kub hon u Bɪ klö ke yabɪɪ.

Nɪpe Kɪɲ mɪdöm nɪbi bɪ gau kalɪp magöɲhalö abad mɪdöp. *

⁷ Anɪb u, aij gö nɪɲöl gɪ mɪñ mɪñ gun;
Gor nɪpe Bɪ klö ke yabɪɪ mɪdöp u nɪɲun,

* 18:21: Jer 51:63-64; Esi 26:21 * 18:22: Ais 24:8; Esi 26:13

Rep 17:6 * 19:2: Dud 32:43; Rep 6:10 * 19:6: Rep 14:2

* 18:23: Jer 7:34; 16:9; 25:10 * 18:24: Jer 51:49;

hib nipe hagno adö aran.

Nihön ginig: Sipsip Pi u nibin nipe udnab
ñin u auöp rö,
nibi u ram nipe arnig, nan gi jin göl
gi midöp. *

⁸ Linin ud walij ut rud m+mailö göl gi
midöp ap,
God nibin nipe nip ñö yimöb,” a gila.
Linin walij aij anibu il u, God nibi bi nipe
gi aij gila anib gau me u.

⁹ Pen ejol anibu yip haga, “God manö
niñö yabit hagöp u, manö nipe rimnap
hagnö kali klin rikmön. Nipe hagöp, ‘Nibi
bi Sipsip Pi u wiñ alö amöm nipe aip nan
kub niñnaböl gau, miñ miñ yabit ginaböl,’
a göp” a ga. *

¹⁰ Pen ejol anibu anig hagö, yad ma il
nipe au kugom yimem, nip sabe ginam,
a ginö u pen yip haga, “Ne anig gagmön!
God añi nöp nip sabe gimön. Kale abe, añ
mam kale gau abe, Jisas manö aij nipe u
niñ udmim hagöp rö gipim rö u, yad u rö
nöp bi God nip wög gi ñeb bi ap midpin.
Jisas manö niñö hag waiö la manö aij u
nöp udöm, God manö hagep bi nipe gau
manö hagpal,” a ga. *

Krais kaj hos rud adö lan asiköm ajeia

¹¹ Pen magö u niñnö, kumi kabö adö
lan migan hiika niñöm bi ap kaj hos rud
ap adö asik mideia. Bi kaj hos adö asik
mideia bi anibu, hib nipe mihöp: hib ap
Cig Göp, hib ap Kabö Rö. Nipe nibi bi gau
kalip manö kub hagöm, manö ud asik aij
göm, pen ilön ñöb u, hałowalö ñagöp, gipal
rö nöp niñöm ñöb. Anig unbö rö nöp u,
nibi bi gau aip pen pen göm al ridik yuöp
u, gasi niñ aij göm, manö ud asik aij göm,
pen pen göm al ridik yuöp. *

¹² Amgö nipe u mab mitan rö. Kin rol
gipal usajil bad iru nöp nabic adö nipe
lan lö mideia. Hañ roman nipe au hib ap
mideia. Pen hib anibu, nibi bi rimnap
niñagpal; nipe ke nöp niñöb. *

¹³ Walij li mideia u, hagape rim lö ha-
gape halö mideia. Pen hib nipe u, “God
Manö.” *

¹⁴ Ami Bi kumi kabö adö lan au nibö
gau, walij rud ut yabit ke ke löm, kaj hos
rud adö gau ke ke asiköm, nip hain gila.

¹⁵ Meg migan nipe yan, ru milö kid
yabit ap apjaka. Ru milö kid anibu udöm,
nibi bi ram minön ke ke gau aip pen pen
göm al pak löm, ain ur milö ap udöm, kalip
abad mideinab. Pen God hag la ñin anibu,
God Bi Kub, Bi klö ke yabit u, nibi bi gi
naji göm nip ji niñnaböl gau kalip mulu
kal yabit niñöm, wain magö rö udöm, God
wain magö abhib jakep ka migan u yuöm,
Bi kaj hos rud adö asik midöp anibu kalip
pak hib jaknab. *

¹⁶ Pen walij milö nipe u abe, ma kuwit
nipe u abe, hib ap kali klin rikla mideia:
KIN GAU KIN KALE U BI KUB GAU BI KUB
KALE U *

¹⁷ Pen yad niñnö, ejol ap sidö an au gilan
urak midö niñöl gi, yaur u göm ajeila gau
kalip wiñ kub alöm haga, “God kalöp nan
magö kub niñig gab u, magöñhalö apim
magum gimim! *

¹⁸ Aumim, kin gau hañ roman kale
ñiñmim, ami bi abad midep bi kub gau
hañ roman kale ñiñmim, ami bi klö gau
hañ roman kale ñiñmim, kaj hos gau hañ
roman ñiñmim, bi kaj hos ud ajpal gau
hañ roman ñiñmim gimim. Pen nibi bi
nagi wög gipal gau, nibi bi gasi kale ke
wög gipal gau, nibi bi hib kub midöp gau,
nibi bi hib midagöp gau magöñhalö, hañ
roman kale ñiñnabim,” a ga.

¹⁹ Pen magö u niñnö, nan hapeb u abe,
kin minön nabön il i ke gau nibö gau nibö
abe, Bi kaj hos rud ud ajöp u aip, ami bi
nipe gau aip pen pen ginig, ami bi kale
gau dap magum gila.

²⁰ Anig geila u pen Bi hos rud ud ajeia
u, nan hapeb u abe, bi nipe nibi bi gau
kalip manö piral hagöm nan gagep rö ga
u abe, kalip ud sis göm, mab mitan salpa
halö inmüdöp ñig wanö yan yua. Pen nan
hapeb bi nipe u nipe nöd nibi bi iru nöp

* **19:7:** Ais 61:10; Rep 21:2 * **19:9:** Mad 22:2-3 * **19:10:** Ap 10:25,26; Rep 22:8-9 * **19:11:** Rep 1:5; 6:2; Sam
96:13; Ais 11:4 * **19:12:** Dan 10:6; Rep 1:14; 2:17 * **19:13:** Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 * **19:15:** Sam 2:9; Rep 1:16;
14:20 * **19:16:** Rep 17:14 * **19:17:** Esi 39:17-20 * **19:20:** Rep 13:12-17; 20:10

manö pir alö, nan hapeb kliñ u udöm, nan ana nipe rö gila u, sabe gila. *

²¹ Pen Bî kaj hos rud ud ajeia u, ru mîlô kîd meg mîgan nipe yan nîbö apjaka anîbu ami bî gau kalîp magöñhalö al pak lö, yaur gau apöm hañ roman kale gau ñîñ ñîñ wasö nîñöm arö gila.

20

Seden nagi mîdö mî unbö wan dausan innab

¹ Pen magö u nîñnô, ejol ap ulöm mîgan mauñ juaga ki rib u abe, sen klô yabî bol u abe, ñîmagö nipe u udöl göm, kumi kabö adö lan nîbö auajîp. *

²⁻³ Dapöm, re ubî u, re hadame dagol nîbö u, nîp ud sîsî göm, nîbi bî ram mîñöñ ke ke gau kalîp kuöyan pîral gagnîm, a göm, nagi adîk dam ulöm mîgan mauñ juaga anîb yan yuöm, ajöñ gî ñöm, pîdöñ gî aij yabî ga. Geia u me, nipe anîb gau nagi mîdö mîdö, mî unbö wan dausan arö, kuöyan u hubîk yuö apöm, pro magö ap yîharîñ gî ajeinab. Re hadame pîral gep anîbu me, kîjaki u, Seden nöp. *

⁴ Pen nîñnô, nîbi bî rîmnap ana kale kîñ sea asîkep adö ke ke gau asîk mîdeila. Nîbi bî anîb gau, God hagö kale nîbi bî gau kalîp manö kub hagöm manö ud asîknîg geila. Pen nîbi bî anîb gau, nan hapeb u nîp ke abe, ana nipe rö gila nan u abe sabe gagöm, kliñ nipe nabîc kale lan aka ñîmagö kale u udagöm, Jisas manö aij nipe nîbi bî gau kalîp waiö hag ñöm, God Manö hagöp rö nöp göm geila nîñöm, kalîp nabîc cög rîb gî dö gila. Yad nîñöl gî mîdainö nîñöl gî, ana anîb gau kamîñ löm, Krais aip nîbi bî gau kalîp kîñ rö abad mîdlö mîdlö, mî wan dausan u ina. *

⁵ (Pen nîbi bî rîmnap umla gau, ñîñ anîbu urakagla. Mî wan dausan u ina, hainö urakla.) Manö hagabin i, God nipe nöd gö nîbi bî anîb gau urakla u nöp hagabin.

⁶ Nîbi bî nöd uraknaböl gau, God nîbi bî nipe ke nöp mîdöm aij gö nîñöl gî mîñ mîñ yabî göl gî mîdeinaböl. Kauyan

umagnaböl. Kale God Krais kalîp apîl mîhau sabe gep nîbi bî rö wög gî ñöl gî mîdöm, Krais aip nîbi bî gau kalîp kîñ rö abad mîdlö mîdlö, mî wan dausan u innab. *

Seden ilön kub udnab

⁷ Mî wan dausan anîbu ap arnab nîñöl gî, God ejol nipe gau kalîp hageinab, Seden nîp nagi hubîk yulö,

⁸ amöm nîbi bî ram mîñöñ îl i ke ke gau magöñhalö mîdpal gau kalîp manö pîral hagnab. Nîbi bî anîb gau me, Gog aip Megog aip. Seden kalîp magöñhalö tîp gî dauö, kale pen pen gîñîg aunaböl. Nîbi bî pen pen gîñaböl anîb gau, kabö kuup ñîg solwara goi gau iru nöp mîdöp rö nöp mîdeinaböl. *

⁹ Kale mîgan gau mîgan gau nîbö apöm, daun kub God nîbi bî nipe han mîdeila, daun kub God nipe mîdmagö löp anîbu nöp, bîg gîgabö geila. Daun bîg gîgabö gila u pen adîñ mab mîtan kumi kabö adö lan nîbö apöm, kalîp in habîk ara. *

¹⁰ Pen God ejol nipe gau, kîjaki nîbi bî gau kalîp manö pîral hagöm tîp gî daua u, nîp dam ñîg wanö mab mîtan salpa halö inab yan ud yula. Nan hapeb u aip, bî nipe nîbi bî gau kalîp manö pîral haga u aip, nöd ñîg wanö anîb yan yulö mîdailö. Mailö abe, sîb abe, pör pör nöp ilön mab udöl gî mîdeinaböl. *

Manö kub hainö yabî u

¹¹ Pen sea kîñ rud kub yabî ap abe, Bî adö anîbu asîköl mîdajîp u abe nîñnô. Bî Kub nipe au mîdö nîñöl göm, mîñöñ naböñ îl i abe, kumi kabö adö lan abe, adîñ böñ nöp pîñîñ gî ke gau arö, kuöyan nîñagin.

¹² Pen yad nîñnô, nîbi bî kub mîdöm umla gau abe, nîbi bî ramö gau mîdöm umla gau abe, magöñhalö apöm sea kîñ îl anîb au urak mîdlö nîñöl gî, köp rîmnap ud pîtaila. Köp ap, nîbi bî kale kamîñ mîdöl gî, gila gila rö nîñöm, kalî kliñ rîkla. Köp anîbu ud pîtaiöm, köp ap ud pîtaila. Köp hain nîbö ud pîtaila u, nîbi bî pör pör kamîñ mîdeinaböl hib kale kalî kliñ rîkla.

* 20:1: Rep 9:1

Esi 38:2,9,15-16

* 20:2-3: Jen 3:1; Rep 12:9

* 20:9: 2Ki 1:10

* 20:4: Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; Rep 13:17

* 20:10: Sam 11:6; Rep 19:20; 21:8

* 20:6: Rep 1:6

* 20:8:

Ud pılaila nıñjöm God nıpe nıbi bı umla gau nıñhön nıñhön gıla u nıñjöm, manö ud asıköm, kalıp nıme la. *

¹³ Pen nıbi bı ñıg solwara an gau umla gau arlö nıñjöl gı, God nıpe kalıp manö kub haga. Umeb Magö u abe Wip Ana Ram u abe nıbi bı umöm am abad mıdeila gau kalıp magöñhalö dam ñılö nıñjöl gı, kale ke ke nıñhön nıñhön gıla u nıñjöm, God kalıp manö kub haga. *

¹⁴ God nıpe anıg ga nıñjöm, Umeb Magö u abe Wip Ana Ram u abe, God hagö kalıp mıñhön dam mab mıtanj inab wanjö yan ud yula. Mab mıtanj inab wanjö arbal u, Kuöyan Umnaböl, a gıpal.

¹⁵ Pen nıbi bı pör pör kamıñ mıdeinaböl gau hib kale kalı kılñ rıkla köp anıbu, nıbi bı an an hib kale köp anıbu mıdageia, God hagö, kalıp magöñhalö u rö nöp dam mab mıtanj inab wanjö yan ud yula.

21

Mıñöñ naböñ il i abe, kumi kabö adö lanj abe ke hain nıbö la

¹ Mıdem nıñnö, mıñöñ naböñ gısön nıbö abe, kumi kabö gısön nıbö abe mıdeia. Mıñöñ naböñ nöd nıbö u abe, kumi kabö nöd nıbö u abe hadö ur göm mıdageia. Ñıg solwara nöd mıdmıdöp u, u rö nöp hadö ur göm mıdageia. *

² Pen yad nıñjem nıñnö, God gö Daun Kub Uł u, Jerusalem gısön nıbö u, kumi kabö adö lanj au nıbö auajıp. Daun Kub Uł anıbu, nıbi gau bı udnıg, wañj kılñ aij löm abad mıdpal rö u mıdeia. *

³ Pen yad apdi nıñnö, sea kın mıdeia an au nıbö, manö kub wıñ al hagöm haga, “Mıñi rıköm, God nıpe ke nıbi bı gau aip ram gı löm mıdeinab. Nıpe nıbi bı gau aip han mıdeinab nıñjöm kale nıbi bı nıpe mıdeinaböl. God nıpe ke kalıp aip mıdöm, God kale mıdeinab. *

⁴ Nıpe amgö ñıg amgö kale mıdöp u magöñhalö tık gı yunab. Nıbi bı umagnaböl; mıñjör udö, mög gö mıtön

gagnaböl; ilön udagnaböl. Nıñhön gıñıg: mıñöñ naböñ nöd nıbö u had ur göm uri mıdagöp,” a ga. *

⁵ Pen Bı kın sea adö asıka u yıp haga, “Yad nan magöñhalö gısön nıbö gı labin,” a ga. Anıg hagöm yıp haga, “Manö hagabin i kalı kılñ rıkmön. Manö anıbi, manö nıñjö yabıt, nıbi bı gau böñ nöp nıñ udöl,” a ga. *

⁶ Anıg hagöm yıp haga, “Nan uri hagajın gau magöñhalö hadö gıpin. Yad hadame dagol gau mıdmıdin, hainö pör nöp pör nöp mıdeinabin. Yad nöp gıñö, nan gau magöñhalö il göm mıdöp. Yad nöp gıñö, nan gau magöñhalö ur gıñıg gıñab. Nıbi bı an ñıg nan gainım, kalıp hagnö, ñıg ilam nıbö ñıg kamıñ magö ñeb u nıñnaböl; rauagnaböl, yıharıñ nöp nıñnaböl. *

⁷ Nıbi bı marö auö, gası iru nıñagöm, yıp cıg göl gı nöp mıdeinaböl gau, kalıp nan hagajın i magöñhalö nıñnabin. Yad Nap kale mıdnö, kale ñı pai yad mıdeinaböl. *

⁸ Pen nıbi bı God nıp cıg gıno, hanıp marö aunab a göm pıñıñ gıpal gau; nıbi bı yıp nıñ udöm arö gıpal gau; nıbi bı nan naij yabıt nan gac yabıt gıpal gau; nıbi bı wip albal gau; nıbi si bı si gıpal gau; nıbi bı kuj gıpal gau; nıbi bı god pıral nan yıharıñ gau sabe gıpal gau; nıbi bı manö pıral hagpal gau; kale magöñhalö am mıdeinaböl ñıg wanjö mab mıtanj salpa halö inab u. Nıbi bı mıgan anıbu arnaböl u, Kuöyan Umnaböl, a gıpun,” a ga. *

Jerusalem gısön nıbö

⁹ Ejol unbö mudun jıñ nöd kınan kale dauajal gau, ejol añı ap apöm yıp haga, “Auö, Sipsip Pı u, nıbi nıpe udnıg gab u, nıbi anıbu nöp yamnö nıñnabön,” a ga.

¹⁰ Anıg hageia, God Ana u yıp ba lö nıñjöl gı, ejol u yıp udöm, dam ram mıñöñ no ilö kub yabıt i adö gılanj ap amöm, yıp yamö nıñnö, Daun Kub Uł u, Jerusalem u, God

* **20:12:** Dan 7:9-10; Mad 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; Rep 13:8 * **20:13:** Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rep 2:23; 22:12 * **21:1:** Ais 65:17; 2Pi 3:13 * **21:2:** Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; Rep 3:12 * **21:3:** Lep 26:11,12; Esi 37:27; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * **21:4:** Ais 35:10; 65:19; Rep 7:17 * **21:5:** 2Ko 5:17 * **21:6:** Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Rep 1:8,17; 22:17 * **21:7:** 2Sa 7:14; Sam 89:26-27 * **21:8:** Mad 25:41; Hib 10:38-39; Rep 20:15; 22:15 * **21:10:** Esi 40:2

kumi kabö adö lanj mîdöp au nîbö auajîp.
*

11 God Jerusalem gîsön nîbö u yuö auö nîñöl gî nîñnô, God nîpe mailö aij ke halö mîmailö gab rö u, daun anîbu u rö nöp mailö aij ke halö mîmailö gajîp. Daun kliñ aij anîbu kabö aij aij mani iru rauerp rö, kabö jaspâ mîmailö göp rö u, mîmailö göm mîdeia. *

12 Kabö waryö mîlô yabî Jerusalem gîsön nîbö u gîgabö göm, adan ramö unbö mîgan lanj gau mîdeia. Adan ramö unbö mîgan lanj gau ajöñ ke ke mîdeia. Pen ejol unbö mîgan lanj adan ramö ajöñ anîb gau ke ke abad mîdeia. Adan ramö ajöñ anîb gau, naböñ adö lanj Juda î ke ke unbö mîgan lanj mîdpal rö, ajöñ unbö mîgan lanj gau ke ke kalî kliñ rîkla. *

13 Adan ramö ajöñ anîb gau: ain adö mîñ mîhau nîgan; usîñ adö jîñ mîhau nîgan; goî lödan mîhau nîgan; goî lödan mîhau nîgan.

14 Pen waryö anîbu nöd î göm, kabö mîlô kub unbö mîgan lanj mîlôbö î î udöm, hainö waryö gîla adö anîbu. Kabö mîlô kub anîb gau, Sipsip Pi manö ud arep bî unbö mîgan lanj gau, hib kale gau kalî kliñ rîkla.

15 Ejol yîp manö hagajîp anîbu ilöñ kabö gol udöm gîla ap udöl mîdeia. Ilöñ anîbu rö udöm, nan ap ilöñ adîp adîp löm, nan anîbu mîlô aige gö rö mîdöp u wö ral nîñbal. Pen ejol ilöñ anîbu udöm daun kub anîbu î nîñnîg geia; adan ramö ajöñ abe, kabö waryö abe, daun kub magöñhalö î nîñnîg geia. *

16 Pen ejol nîpe ilöñ anîbu udöm, daun nîme u ilöñ u ud adîp adîp löm, daun kub anîbu mîlô aige gö rö mîdajîp u wö ral nîñö, yad nîñnô, mîñ nîbö jîñ dwelp dausan sîdadia ara; lödan nîbö lödan dwelp dausan sîdadia ara. Pen gîlanj gî ke mîdageia, adîp adîp anîbu nöp dwelp dausan sîdadia ara. *

17 Pen ejol anîbu nîpe ilöñ anîbu udöm, daun kub waryö gîgabö ga u, nîbi bî ilöñ

löm wö ral nîñbal rö wö ralöm, mîñöñ yan nîbö naböñ adö lanj wö ral nîñö, yad nîñnô, kiubid unbö ñîñ juöl mudun jîñ ado gî da mîhau mîhau (144) ara.†

18 Waryö anîbu, kabö jaspâ a gîpal u udöm gî lö mîdeia. Daun kub u, kabö gol aij aij glas rö kîd yabî göl mîdöp u nöp udöm gî lö mîdeia u me, kîd yabî göl mîdeia. *

19 Kabö mîlô kub, kabö waryö î yan mîdeia gau, kabö aij aij mani kub rauerp ke ke iru nöp udöm, kabö mîlô kub unbö mîgan lanj anîb gau gî lö mîdeia. Naböñ wañîg nîbö yan kabö jaspâ u gî lö mîdeia; naböñ yîgwö an nîbö u kabö mu, sapaia u gî lö mîdeia; naböñ yîgwö nîgan nîbö u kabö kamîñ kamîñ bö, aged u gî lö mîdeia; naböñ yîgwö mîlô u kabö kîkamîñ bö, emral u gî lö mîdeia;

20 naböñ mamîd u kabö aîî abe rud abe ut matî gî mîdöp, sadoniks u gî lö mîdeia; naböñ kagoî jîñ u kabö aîî, kanilian u gî lö mîdeia; naböñ mudun u kabö uhaîñ, krisolaid u gî lö mîdeia; naböñ raleb u kabö kîkamîñ bö, berîl u gî lö mîdeia; naböñ ajîp u kabö uhaîñ ke yabî, dopas u gî lö mîdeia; naböñ sîduñ lanj u kabö kîkamîñ bö abe uhaîñ abe ut matî gî mîdöp, krisopres u gî lö mîdeia; naböñ agîp lanj u kabö aîî, haîasin u gî lö mîdeia; naböñ mîgan lanj u kabö mu, amedis u gî lö mîdeia.

21 Adan ramö ajöñ unbö mîgan lanj gau, magö kaîum kîbap mîlep rö rud gab, pöl a gîpal kub ke yabî unbö mîgan lanj udöm gî lö mîdeia. Daun kub anîbu, lor gau kabö gol aij aij glas rö kîd göl mîdöp u nöp udöm gî lö mîdeia u me, kîd yabî göm mîdeia.

22 Pen daun kub anîbu yad God sabe gep ram ap nîñagnö. God Bî Kub, Bî klö ke yabî u abe, Sipsip Pi u abe mîdpil rö, God sabe gep ram ap mîdagöp; kale apil mîhau God sabe gep ram mîdpil.

23 Pen God mailö aij ke yabî nîpe mîmailö göm, Sipsip Pi lam mailö gab rö u mîmailö göm gîpil rö, daun anîb au sîdö

* 21:11: Ais 60:1-2,19 * 21:12: Esi 48:30-35 * 21:15: Esi 40:3; Rep 11:1 * 21:16: Grik manö hagöm 12,000 sîdadia a ga u, 2,200 kilomida rö. † 21:17: Grik manö hagöm kiubid unbö ñîñ juöl mudun jîñ ado gî da mîhau mîhau (144) a ga u, mida unbö ñîñ juöl mîhau nîgan ado gî da mamîd u (65) rö. * 21:18: Ais 54:11-12 * 21:23: Ais 60:19-20; Rep 22:5

rakın wög ap mīdagöp. *

²⁴ Nibi bī ram mīnōj ke ke gau nībō apōm daun anību am mīdeinaböl gau, mailö aij anību nījöl gī ajeinaböl. Kīn mīnōj nabōj īt i ke ke gau nībō daun anību am mīdeinaböl gau, nan nīhōn nīhōn aij, nan nīhōn nīhōn mailö halö ram kale gīla gau, halö dam daun kub raul mīgan anību am mīdeinaböl. *

²⁵ Pen daun anību, ajōj gau gīñagnaböl; sībōn auagnab nījōm ajōj pör pör hīköl nöp mīdeinab. *

²⁶ Nibi bī ram mīnōj ke ke gau nībō apōm daun anību am mīdeinaböl gau, nan nīhōn nīhōn aij, nan nīhōn nīhōn mailö halö ram kale gīla gau, halö dam daun kub raul mīgan anību am mīdeinaböl.

²⁷ God nīp asī masī göp nan u, daun raul mīgan anību aröl rö lagnab. Nibi bī god pīral sabe göm gī naij yabīl gīpal gau, daun raul mīgan anību aröl rö lagnab. Nibi bī pör pör nöp kamīj mīdeinaböl köp anību yañ, Sipsip Pi hib kale kalī klīñ rīknab gau nöp, daun raul mīgan anību arnaböl. *

22

Nīg Kamīj Magö Ñeb u

¹ Ejol anību, ñīg kamīj magö ñeb u yīp yamö nījnō. Ñīg auajīp anību, glas mīmailö göp rö mīmailö gī auajīp. Ñīg anību, God aip, Sipsip Pi u aip, sea kīj kale apīl mīhau asīkpīl au gīlan nībō ilam juöm, *

² daun kub lor añ au amöm ara. Ñīg goī böj böj mab ñījōm pör pör mīdeinaböl mab u rana. Mab ur anību, mī añī añī rakīn ke ke mīgan lanj u nöp, pör nöp magö pīlöp. Pen mab uñan anību, nibi bī ram mīnōj ke ke gau nībō kalīp gö kamīj līnīm rö nöp mīdöp. *

³ Daun kub anību, God nīp asī masī göp nan u mīdagöp. God aip, Sipsip Pi u aip, sea kīj kale u daun kub añ au mīdeinab. God nibi bī nīpe gau, nīp wög gī ñöl gī mīdeinaböl.

⁴ Daun kub anību, God nibi bī nīpe gau Sipsip Pi mulu adīj nīpe u nījnaböl. Sipsip Pi hib nīpe u nable kale lanj kalī klīñ rīk līlō mīdeinab. *

⁵ Sībōn auagnab. God Bī Kub u mailö kale u mīdeinab u me, hapö mīñan abe, sīdö abe wög ap mīdageinab. Kale pör nöp pör nöp kīj rö mīdeinaböl. *

Söl mīdöp Jisas aunab

⁶ Pen ejol anību yīp haga, “Manö hagabin anibi manö pīral wasö; manö nījō yabīl. God Bī Kub, Ana nīpe bī manö hagep nīpe gau kalīp gasī ñö manö nīpe hagemīdal God anību nöp, yīp yuö apem, söl mīdöp gīnab manö u hag ñabin,” a ga. *

⁷ Jisas manö hagöm hagab, “Nījim! Söl mīdöp nīnabin. Nan nīhōn nīhōn hainö gīnīg gab u, buk anibi mīdöp. Nibi bī an manö anibi nīj udöm, hagöp rö gīnaböl gau, aij gö nījöl gī mīñ mīñ gīnaböl,” a göp. *

⁸ Yad Jon, ejol manö hagajīp u abe, nan nīhōn nīhōn gajīp u abe magōjhalö nījnō. Pen ejol manö hagajīp u abe, nan nīhōn nīhōn gajīp u abe magōjhalö nīj pīs gem, ap lug ejol anību ma īt nīpe au kugom yīmēm, nīp sabe gīnam, a gīnō u pen *

⁹ yīp haga, “Wasö! Yīp anīg gagmōn; God nīp nöp sabe gīmōn. Ne God nīp wög gī mīdpan u, namam God manö hagep bī gau abe, nibi bī manö mīdöp buk añ anibi hagöp rö gīpal gau abe, kale God nīp wög gīpīm rö, yad u rö nöp God nīp wög gīpīm,” a ga.

¹⁰ Pen ejol anību yīp haga, “Hainö gīnab manö kalī klīñ rīkpan yagol u, ud mamoc gīmōn gau pī gī lagmōn; söl mīdöp, manö kalī klīñ rīkpan rö magōjhalö gīnab.

¹¹ Anīb u nījōm, nibi bī gī naij gīpal gau, kale u rö nöp nagī naij adö u nöp göl gī mīdaiöl; nibi si bī si gīpal gau, kale adö anību nöp göl gī mīdaiöl; nibi bī gī aij gīpal gau, kale adö aij anību nöp göl gī mīdaiöl; nibi bī uñ mīdpal gau, kale unbö rö nöp uñ mīdaiöl,” a ga. *

* 21:24: Ais 60:3,5 * 21:25: Ais 60:11 * 21:27: Ais 52:1; Esi 44:9; 1Ko 6:9-10 * 22:1: Esi 47:1 * 22:2: Jen 2:9; Esi 47:12; Joe 3:18; Sek 14:8 * 22:4: Mad 5:8; Rep 3:12 * 22:5: Dan 7:18,27; Rep 5:10; 20:6; 21:23,25 * 22:6: Rep 1:1 * 22:7: Rep 1:3 * 22:8: Rep 19:10 * 22:11: Dan 12:10

12 Jisas manö hagöm hagab, “N+ñim! Söl m+đöp n+nabin. N+n an+bu, kale n+bi b+ yad gau n+hön n+hön g+pim u n+ñem, pen u rö nöp nan aij n+nabin. *

13 Yad hadame dagol gau m+đm+đin, hainö pör nöp pör nöp m+đeinabin. Yad nöp g+nö, nan gau magöñhalö ił göm m+đöp. Yad nöp g+nö, nan gau magöñhalö ur g+n+g g+nab. Ił u yad nöp, piñ u yad nöp m+đpin. *

14 “N+bi b+ wał+j kale n+g l+ aij g+naböl gau, m+ñ m+ñ g+naböl. Mab magö n+ñ pör pör m+đeinaböl u n+ñö, kale n+ñöm am daun kub raul m+gan an+bu arnaböl. *

15 Pen kain hapeb gau, daun an+bu aröl rö lagöp. N+bi b+ kuj g+pal gau, n+bi si b+ si g+pal gau, wip albal gau, nan y+har+ñ gau god hon a göm sabe g+pal gau, manö p+ral hagpal gau, kale hön yan nöp m+đeinaböl.

16 “Yad Jisas, ejol yad u hag yunö, amöm kalöp n+bi b+ yad cöc ram m+nönj ke ke gau m+đpim gau, kalöp manö yad an+bi hag n+b. Yad me, Depid r+kö, r+klö r+k dam dap+l g+lö, B+ Kub m+đeinab a g+la u nöp yad m+đpin. Yad me, gap+ pagl+n kub ram run+g gö n+ñöl g+, ap rannab, a g+pal u nöp yad m+đpin,” a ga. *

17 God Ana u abe, B+ n+bi udnab n+bi an+bu abe, “Aue!” a g+pil.

N+bi b+ manö an+b i n+ñeinaböl gau u rö nöp, “Aue!” a göl.

Kale n+bi b+ n+g nan göp gau magöñhalö auim! Aumim, n+g kam+ñ magö n+eb u y+har+ñ ud n+ñim. *

18 N+bi b+ manö buk an+bi m+đöp amgö l+ n+ñöm haglö, kale n+ñmim gau, nan n+hön n+hön hainö g+n+m manö u n+ñ aij g+mim. N+bi b+ r+mnap manö an+b i n+ñöm, manö r+mnap halö uł mał+ geinaböl u, God kal+p pen ilön nöm gö, marö kub buk an+bi hagöp rö halö udnaböl. *

19 Pen n+bi b+ manö an+b i, nabönj r+mnap udagun a göm arö geinaböl u, God kal+p pen mab magö n+ñ pör pör m+đeinaböl hagöp u wasö gö n+ñagnaböl;

Daun Kub Uł am m+đeinaböl hagöp u abe wasö gö aragnaböl.

20 B+ manö kal+ kliñ r+kpin an+bi hagöp B+ u hagöm hagöp, “Yau! Söl m+đöp n+nabin,” a göp.

An+b unbö rö aij! B+ Kub Jisas, ne aumön! *

21 B+ Kub hon Jisas kalöp God n+bi b+ n+pe mög gö abad m+đ aij göl g+ m+dain+m. An+b unbö rö aij.

* 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; Rep 2:23
24:17; Ais 11:1,10; Ro 1:3; Rep 2:28; 5:5

* 22:13: Ais 44:6; Rep 1:8,17; 21:6
* 22:17: Ais 55:1; Rep 21:6

* 22:14: Jen 2:9; 3:22
* 22:18: Dud 4:2; 12:32

* 22:16: Nab
* 22:20: Rep 2:16

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Madyu 1:1-2:12
2	Madyu 2:13-3:6
3	Madyu 3:7-4:11
4	Madyu 4:12-25
5	Madyu 5:1-26
6	Madyu 5:27-48
7	Madyu 6:1-24
8	Madyu 6:25-7:14
9	Madyu 7:15-29
10	Madyu 8:1-17
11	Madyu 8:18-34
12	Madyu 9:1-17
13	Madyu 9:18-38
14	Madyu 10:1-23
15	Madyu 10:24-11:6
16	Madyu 11:7-30
17	Madyu 12:1-21
18	Madyu 12:22-45
19	Madyu 12:46-13:23
20	Madyu 13:24-46
21	Madyu 13:47-14:12
22	Madyu 14:13-36
23	Madyu 15:1-28
24	Madyu 15:29-16:12
25	Madyu 16:13-17:9
26	Madyu 17:10-27
27	Madyu 18:1-22
28	Madyu 18:23-19:12
29	Madyu 19:13-30
30	Madyu 20:1-28
31	Madyu 20:29-21:22

February

March

date	Scripture
1	Madyu 21:23-46
2	Madyu 22:1-33
3	Madyu 22:34-23:12
4	Madyu 23:13-39
5	Madyu 24:1-28
6	Madyu 24:29-51
7	Madyu 25:1-30
8	Madyu 25:31-26:13
9	Madyu 26:14-46
10	Madyu 26:47-68
11	Madyu 26:69-27:14
12	Madyu 27:15-31
13	Madyu 27:32-66
14	Madyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Apos:l 1:1-26
4	Apos:l 2:1-47
5	Apos:l 3:1-26
6	Apos:l 4:1-37
7	Apos:l 5:1-42
8	Apos:l 6:1-15
9	Apos:l 7:1-29
10	Apos:l 7:30-50
11	Apos:l 7:51-8:13
12	Apos:l 8:14-40
13	Apos:l 9:1-25
14	Apos:l 9:26-43
15	Apos:l 10:1-33
16	Apos:l 10:34-48
17	Apos:l 11:1-30
18	Apos:l 12:1-23
19	Apos:l 12:24-13:12
20	Apos:l 13:13-41
21	Apos:l 13:42-14:7
22	Apos:l 14:8-28
23	Apos:l 15:1-35
24	Apos:l 15:36-16:15
25	Apos:l 16:16-40
26	Apos:l 17:1-34
27	Apos:l 18:1-21
28	Apos:l 18:22-19:12
29	Apos:l 19:13-41
30	Apos:l 20:1-38

date	Scripture
1	Apos:l 21:1-16
2	Apos:l 21:17-36
3	Apos:l 21:37-22:16
4	Apos:l 22:17-23:10
5	Apos:l 23:11-35
6	Apos:l 24:1-27
7	Apos:l 25:1-27
8	Apos:l 26:1-32
9	Apos:l 27:1-20
10	Apos:l 27:21-44
11	Apos:l 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korid 1:1-17
5	1 Korid 1:18-2:5
6	1 Korid 2:6-3:4
7	1 Korid 3:5-23
8	1 Korid 4:1-21
9	1 Korid 5:1-13
10	1 Korid 6:1-20
11	1 Korid 7:1-24
12	1 Korid 7:25-40
13	1 Korid 8:1-13
14	1 Korid 9:1-18
15	1 Korid 9:19-10:13
16	1 Korid 10:14-11:1
17	1 Korid 11:2-16
18	1 Korid 11:17-34
19	1 Korid 12:1-26
20	1 Korid 12:27-13:13
21	1 Korid 14:1-17
22	1 Korid 14:18-40
23	1 Korid 15:1-28
24	1 Korid 15:29-58
25	1 Korid 16:1-24
26	2 Korid 1:1-11
27	2 Korid 1:12-2:11
28	2 Korid 2:12-17
29	2 Korid 3:1-18
30	2 Korid 4:1-12
31	2 Korid 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korid 5:11-21
2	2 Korid 6:1-13
3	2 Korid 6:14-7:7
4	2 Korid 7:8-16
5	2 Korid 8:1-15
6	2 Korid 8:16-24
7	2 Korid 9:1-15
8	2 Korid 10:1-18
9	2 Korid 11:1-15
10	2 Korid 11:16-33
11	2 Korid 12:1-10
12	2 Korid 12:11-21
13	2 Korid 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epesas 1:1-23
23	Epesas 2:1-22
24	Epesas 3:1-21
25	Epesas 4:1-16
26	Epesas 4:17-5:2
27	Epesas 5:3-33
28	Epesas 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Desalonaika 1:1-2:9
10	1 Desalonaika 2:10-3:13
11	1 Desalonaika 4:1-5:3
12	1 Desalonaika 5:4-28
13	2 Desalonaika 1:1-12
14	2 Desalonaika 2:1-17
15	2 Desalonaika 3:1-18
16	1 Dimodi 1:1-20
17	1 Dimodi 2:1-15
18	1 Dimodi 3:1-16
19	1 Dimodi 4:1-16
20	1 Dimodi 5:1-25
21	1 Dimodi 6:1-21
22	2 Dimodi 1:1-18
23	2 Dimodi 2:1-21
24	2 Dimodi 2:22-3:17
25	2 Dimodi 4:1-22
26	Daidas 1:1-16
27	Daidas 2:1-14
28	Daidas 2:15-3:15
29	Pilimon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jems 1:1-18
18	Jems 1:19-2:17
19	Jems 2:18-3:18
20	Jems 4:1-17
21	Jems 5:1-20
22	1 Pida 1:1-12
23	1 Pida 1:13-2:10
24	1 Pida 2:11-3:7
25	1 Pida 3:8-4:6
26	1 Pida 4:7-5:14
27	2 Pida 1:1-21
28	2 Pida 2:1-22
29	2 Pida 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

December

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jud 1:1-25
9	Repelesin 1:1-20
10	Repelesin 2:1-17
11	Repelesin 2:18-3:6
12	Repelesin 3:7-22
13	Repelesin 4:1-11
14	Repelesin 5:1-14
15	Repelesin 6:1-17
16	Repelesin 7:1-17
17	Repelesin 8:1-13
18	Repelesin 9:1-21
19	Repelesin 10:1-11
20	Repelesin 11:1-19
21	Repelesin 12:1-18
22	Repelesin 13:1-18
23	Repelesin 14:1-20
24	Repelesin 15:1-8
25	Repelesin 16:1-21
26	Repelesin 17:1-18
27	Repelesin 18:1-24
28	Repelesin 19:1-21
29	Repelesin 20:1-15
30	Repelesin 21:1-27
31	Repelesin 22:1-21